

H. 96

box

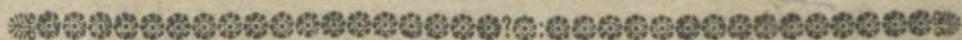
H. H. LYNCE.

H 121

1976

Dannemarks
Riges
Historie
ved
LUDVIG HOLBERG
Deelt udi 3 TOMER.
TOMUS I.

R J O B E N S H A B N , 1732.

Trykt udi Hans Kongl. Majestæts og Universitets
Bogtrykkerie, af J. J. Hopffner.

H. H. L. L. Y. N. G. E.

Handwritten text in Gothic script, likely a title or header, possibly containing the word 'MONTANON'.

MONTANON

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Handwritten text in Gothic script, possibly a line of a poem or a specific section header.

Den Stormægtigste
MONARCH
Christian den Siette
Konge til Dannemark
og Norge,
De Venders og Sothers ic. ic.
Min Allernaadigste Arve-
Herre og Konge,

Stormægtigste, Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Eg haaber allerunderdanigst dediceret mit første og mindre Historiske Skrift til Eders Majestæt som Kron-Prins, og dedicerer nu i samme dybeste Underdanighed dette mit sidste og større Historiske Verk til Eders Majestæt som Konge; haaber allerunderdanigst, at Eders Konglige Majestæt anseer med samme naadige Djen det sidste som det første, helst, saasom mit stedsvarende Arbeide sigter til intet andet, end at erstatte nogensledes den Mangel, som her i Landet har været paa nødvendige Skrifter, i hvilken Henseende jeg ideligen har arbeidet, saa vidt som mine ringe Kræfter mig have villet tillade. Eders Kongl. Majestæts allernaadigste Protection herudi skall give mig nye Kræfter til at fuldføre det øvrige, som jeg haaber skall blive, saa vel Eders Kongl. Majestæt til Behag, som Publico til Nytte.

Jeg forbliver stedse
Eders Kongl. Majestæts
Sin Allernaadigste Arve-Herres
og Konges

Allerunderdanigste troe Diener og Undersaat,
L. Holberg.

Sortale til Læseren.

Jeg haver ofte haft i Sinde at skrive en udførlig Historie over Dannemark; men er alle Tider bleven affrækket derfra formedelst saadant Berts Vanskelighed; thi af alle Landes Historier er i mine Tanker ingen vanskeligere at skrive end dette Riges, og det i Henseende til Mangel paa Materialier. Vel har den berømmelige Rigs Canceleer Hvitsfeld i sin Tiid givet os en af Anseelse vitløftig Historie udi tvende Folianter. Men, naar man fra samme store Bert vil separere de mange vitløftige Breve og Diplomata, som derudi findes tilligemed de idelige Repetitioner og fremmede Sager, som egentligen ikke henhøre til den Danske Historie, vil det neppe udgiøre meere end et maadeligt Bind in Quarto. Derforuden synes denne ypperlige Herre ved sit store Berts Publication heller at have villet give andre Anledning til at fuldfærdige en Historie end selv at skrive den. Hvorfore det ogsaa alleene kand ansees som en Samling af Diplomata tilligemed en Chronologie, men ikke som en ordentlig Historie. Dette siger jeg ikke, for i ringeste Maade at betage denne store Mand den Ære, som ham tilkommer; thi, om han intet andet havde gjort end publiceret de mange Archiv Documenter, kunde man sige, at hans Navn stedse burde være hellig hos Efterkommerne; men, alleene for at viise, at dette Liggendefæ, som han har givet os, er heller en Samling af Actis publicis end en formelig Historie. De andre Historier, som dette Rige haver, ere ikke andet end enten Copier eller Compendia af Hvitsfeld. Ja man kand sige, at Pontani Historie er en puur Oversættelse deraf uden ringeste Critique eller Emendation.

Hvad dette mit Bert angaaer, da, omendfiont det er ikke saa vitløftigt som Hvitsfelds, saa drister jeg mig dog at sige, at det indeholder flere Historiske Sager; thi foruden de Kilder, hvoraf Hvitsfeld har samlet sin Historie, har jeg brugt adskillige andre, hvilket sees af de mange saa vel trokte Begers, som

Manuscripters Citationer, og har jeg besynderligen ladet mig være angelegent at bruge til Veivisere Autores Synchronos, paa det at Historien kunde blive saa Autentique som mueligt; af de samme har jeg ikke alleene stoppet adskillige Hull udi Hvitfelds Historie, men endog saa corrigeret mangfoldige Wildfarels- ser, som derudi findes, og som Pontanus tillige med det andet blindt har udcopie- ret. Hvad den nyere Historie angaaer, nemlig fra den Tid, hvor Canceler Hvitfeld slipper, da maa man gaae ligesom i Blinde, efterdi Landets Born have aldeles intet vort derom, og hos Fremmede findes ikkun nogle Stumper, hvor- af man ikke kand formere nogen rett sammenhængig Historie: I den Henseen- de have mange gjort store Djen over den udi det Franske Sprog nyeligen publi- cered Danske Historie i 6 Tomer, saasom man strax ikke kunde fatte hvorledes en Fransk Mand udi Rochelle haver kunnet bringe de Ting til Beye, som Dan- ske og Norske ikke have dristet sig til at lægge Haand paa. Og, saasom samme Autor synes at have forekommet mig i at sammenstve en jurlig og alamodisk Historie over dette Rige, maa jeg give en upartisk Betænkning over hans Skrift.

Jeg tilskaaer da, at jeg har fundet samme Historie langt bedre end jeg havde ventet fra et saa langt bortliggend Sted, og kand med Upartiskhed ikke sige andet end at Autor so har skrevet baade som en habile og honete Mand. Udi den gamle Historie, hvor han har haft til Beovisere Crantzium, Ponta- num og Meursium, er ogsaa hans Historie temmeligen tilforladelig, og kand læses formedelst dens Firtlighed med langt større Behag end hos bemeldte Skribentere, hvis Fodspor han har fuldt. I det Øvrige, hvor de samme sa- re vild, farer han ogsaa vild tilligemed, saasom han formedelst Ukyndighed i det Danske og Tydske Sprog ikke har kunnet gaae til Kilderne selv.

Udi den nyere Historie nemlig fra Kongerne af den Oldenborgske Stam- me, hvor Pontanus slipper, begynder hans Historie at blive maver: Dog kand den endda nogensledes passere indtil Friderici I. Tid, saa længe som Meur- si Historie varer. Men siden tager den meer og meer af, og endeligen bli- ver til intet andet, end en Samling af Gazeter og Mercurier, undtagen paa nogle Steder, hvor han har betienet sig af Terlons og Chanus memoires, saa at dersfore de tvende sidste Tomer af Monsr. de Roches Historie indehol- de fast intet uden hvad som har Rapport med Historia Universal. For Er- empel udi Friderici II. Historie tales om intet uden høystbemeldte Konges Krige. Udi Christiani IV. Historie ligeledes, saa at der meldes ikke det ringe- ste om samme Konges Personlige Qualiteter, om hans store Etablissemens udi Handelen, om hans Bygninger og utallige andre merkværdige Ting, som have gjort samme Konge mest anseelig, og saaledes fremdeles udi de efter- følgende Kongers Historier: Saa at dersfore udi adskillige Danske og Tyds-
ste

ste Compendiis ere uforligeligen flere Ting at finde, som henhøre egentligen til Danremark end udi Mons. de Roches vittøstige Historie.

Dette siger jeg ikke for at discreditere Autor, som jeg holder for en habile Skribent; men allene for at viise, at han ved sin Histories Publication aldeles ikke har forekommet mig udi mit Dessein, saasom Barket er utilforladelig, og besætter alleene de Ting, som mindst interessere Danske og Norske Læsere. Og er det fornemmeligen bemældte Læsere til Nytt og Behag at jeg har sammeskrevet dette mit ringe Bærk: i hvilken Henseende jeg ikkun løsligen taler om Krige, Feltslag, Beleiringer ic. men derimod med Tid melder om indenlandske Sager, og Rigets Jure Publico, om dets andre Love, Conkitationer, og de store Etablissemens, som ere skeede, og hvis Læsning giver en Kundskab om Landets saa vel gamle som nærværende Tilstand. Jeg haver ogsaa af Grunden viset Oprindelsen til alle saa vel udenlandske som indenlandske Tvistigheder, givet Kongernes saavel som andre store Mænds Portraits, ja i Ugt taget en Historiekrivers Officiam saa vit som mig mueligt har været udi et Land, hvor man lige som paa tørre Heeder maa leede efter Frugter og Blomster, anderledes end udi Frankrig, Engeland og Italien, hvor der Hayes saa mange particuliere Historier og excellente Memoires at gaae Ball udi; thi, hvor habile en Bygnings Mester er, saa bliver hans Bygning kun maadelig, med mindre han er forsynet med gode Materialier, og, hvor stor Talent een Mand have til at skrive Historier, saa dog, naar han ikke haver andet at rode udi end usle Munkeskripter, og tørre Chronologier, kand hans Historie aldrig blive saa anseelig som den, der forfattes af en maadelig Skribent, der er forsynet med rige og prægtige Materialier. Dette haaber jeg, at Læseren vill estertænke, saa at, om dette mit Bærk ikke stikker saa meget i Djene, som de Franske og Engelske Historier, den maa forestille sig, at det er ikke saa meget Skribentens som Materialiernes Skyld. Jeg haver til at fuldfærdige denne første Tome igiennemlæst over 100 saa vel trykte smaa og store Kroniker som Manuscripter; men haver af den heele store Mængde ikke kunnet bringe meere Historisk til veje, med mindre jeg har villet opfylde det med usnyttige og kedsomelige Ting. De fleste Manuscripter haver jeg haft af det Dannensvioldste Bibliothek, skiont ikke saa meget til denne Tome som til den efterfølgende. Hr. Etats-Raad Thomas Bartholin har haft den Godhed at communicere mig hans lærde Faders efterladte Excerpta til den Danske Kirke-Historie, som ere udi 6 Foliaanter, foruden Wilhelm Abbatis rare Epistolas, hvoraf findes ikkun et eeneste Exemplar. En anseelig Hob af rare Manuscripter er mig ogsaa meddeelt af Hver Etats-Raad Hof samt af Hr. Assessor Myhlo, hvilke have baade den Merite at sammensamle curieuse Ting og med Belvillighed at giøre andre deelagtige derudi til Publici Nytte. Og, saasom jeg endnu haver to dissige Tomer tilbage,

hans

haaber jeg, at ingen nægter mig den Hielp, som der til videre Raad behøves; og det dis heller, efterdi man kand regne mig blant de commode Arbeidere, der intet forlanger uden et got Nedsfab; thi, saasom jeg holder det for en Skyldighed at giøre hvad jeg kand, saa har jeg aldrig villet efterfolge andres Exempler, der komme med en Bog i den eene Haand, og en Regning udi den anden. Saa vit gaae ikke mine Prætensioner, og havde jeg maa see giort end langt meere, hvis mine slette Kræfter og udmattede Legeme mig det havde villet tillade. Hvad som har bevæget mig udi saa mange Aar til at arbejde, er Arbeidets Nødvendighed, og hvad som har hjulpet mig til at fuldføre mit Arbeide, er besynderligen dette, at jeg har taget mig vare for den skadelige Polymathie, hvorudi jeg see de fleeste her i Landet at forfalde; thi det heeder: hic Rhodus, hic salta. Og, naar enhver saaledes vill indskrænke sine Zdrætter, kand der produceres noget Gott. Til Slutning vil jeg bede, at min u-partiske Skrive-maade maa holdes mig til gode; thi, saasom jeg aldrig har flatteret mine Lands-Mænd tilforn, saa gjør jeg det ey heller udi dette Skrift: Et Land vinder aldeles intet derved at en Skribent forgylder alle dets Feil, og det Portrait, som mest behæger en ærlig Mand, er ikke det, som er jirligt, men det, som best ligner Originalen; thi, naar Skribenterne skrive ikke andet en Lovsange, taber Landet ikke mindre derved end Skribenterne selv, saasom det Gode med det Gode ansees af Læseren med Foragt, og en Historie bliver ligesaa suspect som en Procurators Indlegg, hvorpaa en Dommer intet reflecterer, forend han har hørt hvad Contraparten har at sige derimod. Dog maae der ogsaa være visse Grændser for en Historie-Skriver, saa at han siger Sandhed udi sammelige Terminis, hvilket Regel jeg haaber at have efterlevet, saasom jeg af saa mange Aars Læsning og Routine nogenledes har lært en Historiskrivers Pligt.

Af de mange Breve og Diplomata, som findes hos Canceler Hvittfeld, haver jeg ikkun indført nogle saa, som ere de vigtigste. De øvrige citerer jeg alleene for at verificere Historien. Det samme har jeg ogsaa i Aigt taget med de Diplomata, som jeg anden steds har fundet. Hvis Publicum finder, at dette Bærkand blive til Nytte og Behag, vill jeg bede Gud alleene i den Henseende at tillæge mig nogle Aar, nemlig for at fuldføre det samme; thi, endskiont jeg veed, at en Autor ved hvert Skrift exponerer sig ikkun for alle Slags Skudd og Pilsle, og jeg af Erfarenhed har merket, Sanden at være det, som en gammel Hedning siger, at hvem som Jupiter hader, den gjør han til Skribent, saa har dog saadant aldrig kunnet giøre mig u-villig til Arbeide; og haaber jeg, at dette efter min Død skall regnes mig til en Slags Merite; thi, endskiondt jeg tilstaaer, at mange havde fundet giøre bedre Arbeide end jeg, saa holder jeg dog fore, at saa havde kunnet arbejde med lige Bestandighed.

Om de gamle store Udtoge.

Sorend jeg skrider til dette Riges indenland-
ske Historie, da vil jeg forud her paa engang mæls
de noget om de store Migrationer, og Udtoge, som
ere skeede af dette Rige, saavel som omliggende
Lande. Vel er sant, at de Cimbrers, Gothers,
Longobarders, Normaners, og Anglers Bedriff-
ter henhøre heller til de Romerske, Franke og En-
gelske Historier, ikke dismindre kand ingen Dansk

Forberedelse.

Historieskriver efterlade i det ringeste løsligen at tale om de samme; Thi alle disse Navnkundige Seyerrige Folk, endskiont det er tro-
ligt, at de ligesom Sneevoldde have formeret dem paa deres Reysen
af adskillige andre Nationer, som af Begierlighed efter Bytte have
stedt til dem, indtil de ere vorne til saadan utallig Mængde, saa have
de dog deres forste Udflugt her af vor Norden. Herudover lægges
det den gamle Historiskriver Saxoni til Last, at han har forsomt at tale
om disse store Udtoge, som er den største Zivat og Prændelse i den
Nordiske Historie. At jeg her ikun løsligen melder der om, dertil
ere 2de Aarsager. Forst, efterdi alle fremmede Historier tale vitz
lofteligen om de Cimbrers, Gothers, Longobarders, og Norman-
ners Bedriffter. For det andet, hvis man ikke indskranker saa-
dant, vil man forsalde hen udi en Historiam Univerfalem, og i ste-

den for en Dansk, komme til at skrive en Europæiske Kronike, efterdi oven omtalte sevrerrige Folk ikke allene have oversvømmet de fornemteste Europæiske Lande, men endog saa saaledes etableret sig paa mange Steder, at en stor Deel endnu regierende Europæiske Potentater kand regne deres Herkomst der fra. Mogle af vore Skribentere have været alt for sparsomme her udi; Andre derimod alt for resolute, saa de eene fortierre ligesaa meget at lastes der udi, som de andre. Jeg vil derfor herudi tage en Middels Vei imellem Saxoem, som intet taler her om, og Erantsum, som herudi er alt for vittloftig, og intet mælde uden hvad som fremmede Skribentere tilstaae. Hvad som jeg her beder, Læseren holder mig til gode, er at jeg taler om alle disse Migrationer paa eengang, endskjønt de ere skeede paa adskillde Tider. Men jeg har heller villet afsløvere dem paa engang, end villet indflikke dem i een eller anden Konges Historie, under hvilke de siges at være skeede, paa det at Kong Sines og Regner Lodbrogs Historie ikke skulde blive vittloftigere end alle de øvrige Danske Hedniske Kongers. Og, saa som det Cimbriske Udtoget er af alle det Ældste, vil jeg først tale der om.

Om de Cimbrer!

Første
Cimbriske
Udtoget.

A nno III. for Christi Fødsel, og 640 fra Roms Foundation, da C. Cæcilius Metellus og En. Papirius Carbo vare Romerske Borgemestere, ginge de Cimbrer og Teutones ud af Cimbrica Chersoneso, eller den halve De, nu kaldet Jylland, og de andre omliggende Danske Der for at søge nye Lande, eller at lade see deres Tapperhed blant fremmede Nationer. De angreb strax, og undertvunge de næsthosliggende Folk, og, da de merkedede, at ingen kunde staae dem imod, finge de Lyst til at gaa videre. Passerede derfor Rinstrommen, og oversvømmede Frankerige med 300000 bevæbnede Mænd, saa det er troligt, at de have faaet stort Tillob paa Beyene af adskillige Tydske Folk. De Romerske, og Grædske Skribentere beskrive dem at have været Folk af hoy Positur, af blaae Dyne, førende med sig store Sværd, saa

saa at de syntes at være dannede til Folkes og Stæders Odeleggelse. Efter at de havde vidt huseret udi Gallia, som nu kaldes Frankerige, satte de sig omfider fore at gjøre Indfald i Italien. Da deres Ankomst rygtedes til Rom, stilledes Republiken mod dem først Papium Carbonem, hvilken for at hindre dem Adgang til Italien, besatt Alpes med sin Krigshær uden at tentere noget fiendslig imod dem i Forstningen, holdende det for en stor Lykke at kunde holde disse forsærdelige Gæste fra Italien. Men, da han fornam, at de fore en anden Bey, og amuserede sig udi de Lande ved Donau-strømen, fik han Mod igien, gik dem med Trusler i møde, og lod dem vide, at de maatte holde sig fra at inqvietere de Noricos, som vare det Romerske Folk allierede. Da de Cimbrier finge Tidender om den Romerske Krigsmagts Ankomst, og tillige med hørte Carbonis forlangende, da af Respect for det Romerske Folk stilledes de Gesandter til Borgemeesteren, og Undskyldte sig saaledes. Næmlig at de ikke havde vidst, at de Norici vare udi Forbund med det Romerske Folk; Hvorfore Borgemeesteren ikke maatte fortænke dem, om de som Folk der vare komne fra den yderste Norden ikke vidste Beskaffenheden om de Lande, som ligge ved Donau-strømmen. De vidste allene, at det var en almindelig Lov approberet af alle Folk, at Alting hører Seyer-Herren til. Paa andet Fundament kunde det Romerske Folk selv ikke grunde deres Næst til saa mange Lande, end esterdi de med Sværdet vare vundne. De tilstode, at de havde stor Veneration for det Romerske Navn i henseende til de Romeres Dyd og Tapperhed, og derfor gierne havde holdet sig fra de Noricis, dersom de havde vidst, at de vare Romerske Bunds-Forvantere, og, om endskiont de frygtede ingens Magt, vilde de dog lade see, hvor høyt de skattede de Romeres Venstabskab, og derfor forlade de Noriske Lande for at øve deres Tapperhed andensteds, hvor de saadant frit kunde gjøre uden at irri-

De Cim-
brier erhol-
de Sejere
over den Ro-
meriske Bor-
gemester
Carbonem.

tere det Romerske Folk. Borgemeesteren stillede sig an, som han fant Behag udi deres Svar, og lod dem med god Beseedelse reyse tilbage; Men, da de Cimbrer ventede intet mindre end Fiendtlighed, efterdi de havde for at foye det Romerske Folk, retireret sig til Dalmatien, bleve de der af Carbonem overfaldne, som fant dem ubevæbnede og sovende. Men disse tappere Folk grebe strax til Gevær, og sigtede med saadan Hurtighed, at de Romere bleve drevne paa Flugten, og, hvis en usædvanlig nedfaldende Regn ikke havde hindret dem at forfølge deres Seyer, havde den heele Romerske Krigshær bleven ødelagt. Forskrekelsen var da saa stor blant de Romere, at de løbe adspredde igiennem Landet, og kunde ikke samles igien forend paa 3die Dag. Efter denne Seyer ventede man intet andet, end at de Cimbrer og Teutones skulle gaae lige ind udi Italien: Men de toge Veyen igien til Frankerig og Sviizerland, hvilket befriede Romer Stadt fra en stor Frygt.

Denne Seyer, som de erholdte over Carbonem, gavedes deres Vaaben saadan Reputation, at adskillige andre Folk løbe til dem, hvorudover de paa nye oversvømmede heele Gallien. Derpaa rykkede de imod de Pyrenæiske Berge udi Forsætt at falde ind udi Spanien; men som de der finge Modstand af de Celtiberier, rykkede de tilbage igien. Derpaa stilledes de nye Gesandter til den anden Romerske Feldtherre Silanum, tilbydende de Romere deres Tieneste, hvis de vilde give dem Lande og Agre at beboe. Men dette Gesandtskab blev frugtlesløs saavel som det forrige, hvorudover de besluttede at erholde med Magt det, som de med Bonner ikke kunde erhverve. Plinius fortæller om dette Gesandtskab, at da een af Legaterne med Begierlighed beskuede et konstigt Billede paa Tørbet til Rom, nemlig en gammel Hyrde med en Stav i Haanden, og man adspurdte ham, hvor høyt han skattede saadant Stykke, svarede, han ikke skattede derom, endskjønt man vilde give ham den gamle Hyrde in Originali, hvilket viser, at de Cimbrer da vare ligesaa slette Kiendere af Skilderier som fordim de Romere, om hvilke fortælles, at da Mummius ødelagde Corinthum, og der fandt en stor Mængde af Konststykker, lod han sine Folk sige, som bortfordte dem, at hvis de lode dem bortkomme, skulde de give nye i Steden igien.

De

De Cimbrer, da de merkede sig ved Bonney intet at kunde
 formaae, angrebe Silanum med saadan Fyrighed, at de dreve ham
 paa Flugten, bestormede hans Lejer, og odelagde den heele Rom-
 merste Krigshær. Deryaa erholdte deres Allierede, nemlig de Zi-
 guriner og Ambrones en anden Seyer over Cassium Longinum
 ved Munden af den Flod Rhone. Og skriver Casar, at den heele
 Krigshær maatte gaae under Naget, hvilken Haanhed ifkun nogle
 faa gange var vederfaaret det Romerske Folk. De Romere ud-
 rustede derfor en ny Krigshær under Borgemeesteren Aurelio Scau-
 ro, hvilken havde ikke bedre Lykke end de andre; thi hans store
 Krigshær blev totaliter slagen, og han selv blev fangen. Den
 samme Scaurus, da de Cimbrer siden udi hans Fængsel raadforte
 sig med ham, og han søgte at affkræfte dem fra at gaae over Alpes
 ind udi Italien, sigende, at de Romere der vare uovervindelige,
 blev deres Anfører Bolus saa ophidsed imod ham, at han omkom
 ham med sin egen Haand. Udi dette Slag omkomme efter Antia
 Valerij Regning 80000 Romere og Allierede tillige med Borges
 mesterens tvende Søner. Ligesaadan Lykke havde de mod de tvende
 Romerske Anførere Manlium og Cevpionem, hvilke de ogsaa tota-
 liter sloge, og paa fengang erobrede tvende Lejre.

Denne sidste Seyer tilskrives ikke mindre Anførernes Ueenig-
 hed, end de Cimbrers og Teutoners Tapperhed, hvorudover Cev-
 pio ved sin Ankomst til Rom blev kast udi Fængsel, og der ynkeligen
 kom af Dage. Herudover syntes det at være ude med den Romer-
 ske Republik. Altting gittrede og bævede udi Staden, hvor man
 saae, at ald Modstand havde været forgieves mod disse stridbare Folk.
 Fem Krigshære vare odelagde, Italien var udtømmet af det beste
 Mandskab. Af de anseeligste Generaler vare nogle ihjelslagne, og de
 øvrige gandske forsagte. Og ingen understod sig at tage saadan Com-
 mando meer; saa at man frygtede inden kort Tiid at see den seyer-
 rige Fiende for Roms Porte. Den eeneste Forhaabning man hav-
 de tilbage, var udi den store Anfører Cajo Mario, der med Bre
 havde giort Ende paa den Africanske Krig mod Jugurtha. Til
 ham vare da alles Øyne henvendte, som til den eeneste, der kunde
 redde Republikuen, og siger en Skribent, at det havde været ude

Item tvens
 de andre
 Sila-
 num, og
 Cassium
 Longinum.

Fjerde flo-
 re Sejer o-
 ver Aurel
 Scaurum

12
 Antialis

5 Seier o-
 ver Manli-
 um og Cev-
 pionem.

Forfret-
 telse udi
 Rom.

med det Romerske Herredom, hvis Caius Marius ikke havde levet paa de Tider.

Alle Romere vare da eenstemmige i at giøre denne habile General 4de gang til Borgemeester, og at anfortroe ham den Cimbriske Krig, og det med saadan Begierlighed, at, da han stillede sig an som han ingen Lyst havde dertil, skældede Saturninus, som var Tribunus Plebis, ham for Fæderne Landets Forrædder. Herudover blev han 4de gang erklæret Borgemeester tillige med Quinto Catulo.

Den Romerske Republik ser de store C. Marius mod de Cimbrer.

Marius tog anden Plan, og formeerede sig andre Mesurer end hans Formænd, holdende det for en hoy fornøden Ting, ikke strax at vove Feldtslag med slige Fiender, og at agere Defensive, indtil deres store Hidsigthed ved Tidens Længde kunde sagtes og tage af. Ham behøvedes derforuden Tid til at exercere sine Folt, og at venne dem til at see en Fiende, hvis Uafsyn saa ofte havde kræffet de Romere.

Han gif derfor med sin Krigshær meget langsom over Alpes, posterede sig ved den Flod Rhone, og forsynede sig overflødeligen med Proviant, at han ikke skulde mod sin Villie drives til at holde Feldtslag. Og, paa det ham fornødue Ting kunde ogsaa tilbringes over Euen, lod han grave en Grav for at foreene Rhonen med Havet, og blev den Grav siden kaldet Fossa Mariana. De Cimbrer og deres Allierede ansaae Marijs Langsomhed som en Frygtagtighed, og derfor beslattede med adskilte Corps at trænge sig ind udi Italien. De Cimbrer og Tiguriner sogte Catulum og de Teutones og Ambrones Marius, leyrede sig ikke langt fra hans Krigshær paa en slet Mark, og udfodrede ham til Striid. Za en iblant dem tilbød Mario en Duel. Men Marius som vidste, at den Romerske Republiks Velsærdt bestod i hans Person, gav den Teutoniske Helt saadant Svar: At hvis han havde lyst til at døe, kunde han henge sig selv.

Blev derfor ideligen ved sin eengang antagne Maxime, intet Feldtslag for Tiden at vove, og naar nogen raadde ham dertil, skælte han ham for en Forræder af sit Fæderneland, sigende, at der handlede da ikke om at indlægge Ære, men om at conserbere Italien, som truedes med Undergang. Saadant foreholt han ideligen

C. Marii conduite.

ligen de høye Officiers, og lod den gemeene Soldat veyelviis stige op paa Bolden for at vennes til at see Fiendens Ansigt og Gevær, samt at høre deres Røst. Imidlertid forhaanede de Teutones dagligen de Romere, som seye og quindagtige Folk, hvilket omsider foraar-
 sagede saadan Forbittrelse blant dem, at de offentlig begyndte at knurre mod Marius, efterdi han ligesom ingen Tillid havde til deres Troeskab og Tapperhed, sigende at han uden Marsag lod sig skrække af sine Formænds Exempler efterdi der var ingen Ligning imellem de samme, og deres nu værende Anfører. Disse Klagemaal vare Marius ikke ubehagelige, dog blev han ved sit Forsætt, og søgte med gode Ord at stille Soldaterne tilfreds, sigende, at han ikke tvilede om deres Tapperhed; men han maatte rætte sig efter Gudernes Billie og Oracler, som skulde give ham tilliende naar Tiid var at stride. Han havde derfor udi Leyren en Syriisk Qvinde ved Navn Martha, som foregaves at have en Spaadoms Land, og at erkundige ham om Gudernes Billie. En Intrigue, som mange store Generaler have betient sig af med Succes.

De Teutones bleve omsider ufaalmodige over denne Forhaling, og, som de saae at Marius ikke kunde bevæges til Feldtslag, søgte de at storme til hans Leyer; men de bleve drevne med Forskiis tilbage. Hvorudover de brøde op med deres Leyer, og rykkede mod Alpes for at falde ind udi Italien. De passerede med deres Magt 6 Dage forbi Marij Leyer, som de ideligen udi Marchen forhaanede, og spurdte de Romerske Soldater, om de vilde have Bud med dem til deres Hustruer, efterdi de agtede dem lige til Rom. Marius anhorste alt dette med sin sædvanlige Koldsindighed. Men da den heele fiendtlige Krigshær var passeret ham forbi, forsulde han dem udi Hælene indtil Aix udi Provence. Deryaa satt han sig for at levere Feldtslag, posterede sig langt fra Floden paa et tørt Sted, og, da Soldaterne klagede sig over Mangel paa Vand, viisede han dem Floden med Fingeren, og sagde: Der er Vandet som I maa bane Eder Bey til med Blod, og saaledes bragte dem udi Fornødenhed til at sigte. I dette gav ogsaa Anledning til Feldtslag. Thi, som Krigshærens Dienere lobe udi hobetal til Floden

den at hente Vand, og Fienderne søgte at forhindre dem saadant, maatte de gaa med Krukken i den eene Haand, og med Oren og Sværdet i den anden. Herudover begyndte man først at prælude-re med smaat Klammerie, som siden meer og meer tog overhaand, indtil det kom til en Hoved Action. 30000 Ambronner grebe først til Gevær, og med Cadence og Sang gjorde Anfald, og blebe mødte af en hob Ligurier, som da beboede det Landskab, hvor nu den Gæ-næsiske Stat er. Disse komme først udi Striid sammen, udi hvil-ken de Ligurier nnderstodte af andre Romere sinde Overhaand, og drebe de Ambronner paa Flugten. Da komme deres Instruer med Sværd og Oyr dem i møde, forekastede dem med Skriig og Bit-terhed deres Feyghed, og sloge saavel paa de Flygtige, som Forfølgers-ne, forsøgte med deres blotte Hænder at ribe Sværd og Skield fra de Romere, og lode see en uovervindelig Behiertighed indtil Dø-den. Saaledes fortælles den første Action, som skeede ved Flod-bredden, meere af en Hændelse end af Forsæt og efter Anføernes Ordre.

Beskrivelse
over det
store Slag
ved Aquas
Septias.

Efter at de Romere hafde nedfablet den største Deel af de Am-bronner, retirerede de sig til Leyren igien, hvor de holdte sig i Stilhed og Narvaagenhed den heele Nat, ligesom de vare blevne forstræk-kede over deres egen Lykke. Udi den Teutoniske Lejer derimod hør-tes en idelig Hulen og Skrigen som Plutarchus siger, lignede meer Besters Brølen, end Menneske-Skriig, og som indjog Skræk i den heele Romerske Krigs-Hær, og i Generalen selv. Man ventede hvert Dyeblif samme Nat at komme udi nye Trefning. Men de Teutoner holte sig stille saavel Natten, som Dagen dereffter, og anvendte den Tid paa at lave sig til et hovef Feldslag. Marius lod imidlertid sætte Claudium Marcellum med 3000 Fobfolk udi Hin-derhold, og bød dem at falde bag paa Fienden, saa snart de mær-kede at Slaget gif for sig. Den øvrige Krigs-Hær lod han der paa spise og hvile sig, og derpaa rykkede mod Fienden, og lod først Cavalleriet nedstige paa den slette Mark, hvilket da de Teutoner saae, havde de ikke Taalmodighed at bie indtil de Romere komme ned paa den slette Mark; men, fulde af Brede og Forbittrelse, an-grebe dem paa det høye Sted, hvor de med Fordeel vare posterede.

Der

Der gik Trefningen for sig med stor Hidsighed paa begge sider, og som de Romere havde Fordeel af Stedet, saa maatte de Teutoner efter haanden viige tilbage ned paa den slette Mark igien. Da tog Marcellus, som stod udi Hinderhold sin Tempo udi Ugt, og med stort Skrig falt paa de Teutones, hvilke, seende sig angrebne baade for og Bag, geraadede udi saadan Forskrekelse, at den heele Kriigshær tog Flugten. De Romere forskaldte dem, og sloge ihjel eller toge til fange over 100000. Skribentere stemme ikke alle overseens udi de slagnes Fal, men sige allene, at Nederlaget var saa stort, at Indbyggeren af Marsailles omgiærdede deres Vin-gaarde med de slagnes Been, og at de forraadnede dode Legemer gjødede Jorden saaledes, at den paafølgende Sommer gav en utroselig Mængde af alle slags Frugt, hvorved bekræfttes det som Archilocus siger, at intet feeder Jorden meer end Blod. Derpaa blev Marius i hans Graværelse erklæret ste gang Borgemeester; Men han vilde ikke gjøre noget Triumph-Indtog, førend han havde gjort Ende paa den heele Kriig. Thi de Cimbrer vare endnu tilbage, hvilke han vel vidste vilde give ham ikke mindre at bestille, og mod hvilke udfødredes ligesaa stor Tapperhed, og klog Conduite.

Marius
Scier.

De Cimbrer, som havde separeret sig fra de Teutoner, og Ambroner marscherede med deres heele Magt over Alpes, udi hvilken Passage de brugte ikke nær saa megen Facon, som Hannibal, thi de skyttede ikke om at forsyne sig med Klæder imod Sneen og Kulden, og naar de komme til Steilbratte Steder satte de sig paa deres Skiolde, og lode sig dumpe ned af Bierget. Den anden Borgemeester Catulus havde imidlertid slaget sin Leyer ved den Flod Adigo for at disputere dem Passet. Men de Cimbrer søgte strax at passere Floden, og til den Ende veltede der udi store Træer for at hindre Vandets Lob og Stridighed, hvorpaa de med Hujen og Skrigen passerede Floden. Dette jog saadan en Skrek udi de Romere, som stode paa den anden Side, at de aabenbarligen toge Flugten. Da kunde mand see hvad stor Dyd der var hos Borgemeesteren Catulus; thi da han merkede, at han ikke kunde hindre Soldaternes Flugt, lod han Felt-tegnet heve, og besøel Kriigshæren at følge sig, paa det man ikke skulde sige, at Kriigshæren flyede,

B

men

men at den fulte sin Generals Ordre. Saa at Fæderne Landets Ære laae ham meere paa Hiertet end hans egen.

De Cimbrer angrebe derpaa en Skandse paa den anden Side af Floden Adigo, som var besatt med Romerske Soldater, og som de samme forsvarede sig længe med en ugemeen Tapperhed, gave de Cimbrer dem effter Skandsens Erobring alle løs i henseende til deres Dyd; Dog, førend de bleve løsgivne, maatte de effter Cimbrisk Sædvane sværge paa en Kaaber-Dyre, og siger Plutarckus, at den samme Kaaber-Dyre blev siden forvaret, som en Karakter til Rom udi Catuli Huus. Medens dette skeede, var Marius udi Rom, hvorhen han var kalden for at triumphere over de Teutoner. Men denne store Mand, da han fik Tidender om de Cimbrers Ankomst til Italien, sat han den Ceremonie til Side, samlede i en Hast sine Folk tilfammen, gik over Floden Po, for at hindre Fienden at komme ind udi den Deel af Italien, som ligger paa den anden Side af Floden.

De Cimbrer holdte sig da nogen Tid stille, forventende de Teutones, over hvis Udeblivelse de forundrede dem: enten de vidste ikke deres Nederlag, eller stillede sig an, som de saadant ikke vidste; Thi de lode alle dem prygle, som bragte dem saadanne Tidender. Endeligen stikkede de Gesandtere til Marius, og begjærede for dem og deres Brødre Lande og Agre til deres Føde og Underholdning. Marius spurte dem da ad, hvilke de Brødre vare, som de talede om, hvortil da Gesanterne svarede, at det var de Teutones, begyndte alle Omkring staaende at lee, og Marius sagde: Bekymrer eder ikke om eders Brødre, de have faaet saa meget Land, som de behøve, og som de stedse skal beholde. Gesanterne bleve af saadan Skiemt ophidsede, truede Marius, at de saa vel som deres Brødre-de Teutones snart skulle hevne den Spot og Latter, hvormed man begjægnede dem. Hvortil Marius continuerede med at skiemte, og sagde til Gesanterne, at de gjorde ilde i at gaae bort uden at hilse deres Brødre, og lod dem derpaa see nogle Teutoniske Anførere, som vare fangne efter Slaget.

Saa snart Gesanterne, vare come tilbage, og havde givet Underretning om alting, grebe de Cimbrer strax til Gevær, og rykte

rykte mod Marius, hvilken holt sig stille, og lod sig noye med at forsvare sin Leyer. Bojorix de Cimbrers Konge nærmede sig da med et lidet Antall af Rytteri mod den Romerske Leyer, og med høy Røst udfodrede Marius til Strid, og at bestemme en Dag dertil. Marius svarede ham da, at endskiont de Romere ikke plejede at raadfore sig med deres Fiender om Tid og Sted, paa hvilke de skulle stride, saa vilde de dog denne gang giøre de Cimbrer den Fornoyelse; Man kom derfor overeens, at Slaget skulle staae den 3die Dag efter denne Dag paa den slette Mark ved Vercelli, hvor begge Parter med Bequemhed kunde bruge deres heele Magt. Begge Krigs-hærerne lode sig ogsaa indfinde paa benævnte Sted og Tid. Catulus havde under sin Commando 20000 Fod-Folk, og Marius 32000, og skriver Sylla, som var med i dette Slag, udi sine Commentarier, at Marius havde fordeelt sine Tropper paa begge Floye, og det af Ondskab mod Catulum, paa det at Seeyeren skulde tilskrives ham allene, efterdi Flojene stodte først an paa Fienden forend det middelste Corpo af Krigs-hæren kunde komme til at operere, og siges der, at Catulus klagede sig over denne Marii Ondskab udi den Apologie, som han siden maatte giøre. De Cimbrer rykte frem udi all Stilhed med deres Fod-Folk, og formeerede en firekantet Slags-Ordning, og deres Rytterie, som bestod af 15000 Mand, var prægtigen monteret, og forte de Hjelme, hvorpaa saaes aabne Struber af allehaande slags vilde Dyr. De vare alle klædede udi Jærnpandsfer, og enhver havde en Hellebard udi haanden. Da begge Krigs-hærene komme udi Trefning sammen, reisede sig en forskrækkelig Støv som en tyk Sky, saa at det ene Parti kunde ikke skille det andet. Hvorudover Marius, hvis Tropper vare de første, som vare beffikede til at giøre Anfald, lob gandske vild. Saa at Catulus havde den Ære, at den haardeste Trefning skeede paa det Sted, hvor hans Tropper stode, hvilket var ganske mod Marii Intention, om man ellers kand troe Syllæ Relationer, som bivaanede dette Slag, efterdi han var en dødelig Fiende af Mario. Den Ære maa man dog lade Mario, at han i agt Tog alt hvad som en stor General udi slig Tilfelde kand i agt tage. Blant andet til skrives dette hans Con-

Beskrivelse
over det an-
det store
Slag ved
Vercelli.

duite, at Slagt-Ordnungen saaledes var indrettet, at de Romere havde Solen paa Ryggen, og de Cimbrer derimod havde den lige udi Dynene, hvilket var dem udi Slaget ikke til liden Hinder; Thi disse Nordiske Folk, som vare vante til Kuld og Frost, som deres Clima fører med sig, vansinægtede da saaledes af Solens Heede, som stod dem lige udi Ansigtet, at de maatte holde deres Skjolde for Ansigtet. Støven var ellers ikke mindre favorable for Catuli Tropper end Solen, thi saasom den skulde Fiendens overmaade store Mængde, kunde de Romere ikke forstrækkes for det, som de ikke saae, men bandt an uden videre Estertanke med dem som komme i Nøde, og, som de Romere vare bedre vante til Heede, end de Nordiske Folk, saa var denne Tid nemlig Augusti Maaned, udi hvilken dette store Slag stod, dem til stor Fordeel; thi man saae fast ingen af dem sveede, da dog de Cimbrer alle ligesom svæmmede udi Vand. Den største Deel af dem blev derfor ihjelslagen, thi alle de som vare i den første Rad vare med Klæder bundne til hin anden, at den ene skulde ikke løbe fra den anden. En latterlig Invention, som forarsagede, at de alle udi Flugten bleve nedfabledede. De andre spjttede til deres Lejer, hvor Qvinderne udi sorte Klæder siddende paa Bogne, toge fiendtligen imod dem, og ihjelsloge Mænd, Brodre, og Fædre uden Forskiel; ja deres Forbittrelse gik saa vidt, at de qvalte deres egne smaa Børn, og kastede dem under Hiulene af Bognene. Omsider toge de ogsaa Livet af dem selv. Mændene fulte derpaa Qvindernes Exempler, og omkomme sig selv paa adskillige Maader, saa at det gjordtes ikke nødigt for de Romere at bestorme Lejeren, men allene at give dem Tid til at hænge dem selv. Der fortælles, at nogle af de Cimbriske Qvinder, efter at de længe havde gjort Modstand af deres Bogne, omsider bade Marius, at han vilde antage dem blant de Bestalste Jomfruers Tall i Rom, efterdi det var dem ikke vanskeligt at henbringe deres øvrige Liv udi Kydshed. Men som Marius nægtede dem saadant, efterdi det var imod de Romerske Love, toge de Livet af dem selv. Uanset dette store Nederlag, saavel udi Slaget som efter Slaget, og endstiont Mænd og Qvinder saaledes myrdede dem selv, gjorde mand dog 60000 Fanger. De Dodes Tall bliver beregnet til 120000. Marij Soldater

Det store
Cimbriske
Nederlag.

ter udplyndrede Fiendens Bagage, men Byttet saavel som Feldt-tegn og Trompetter bleve bragte til Catuli Leyer, hvilken betienede sig deraf til et Beviis, at Seyeren var ham meest at tilskrive, hvorudover der reysede sig en Tvivstighed imellem hans og Marij Tropper, saa at de Parmesanske Gesandtere, som da vare tilstæde, maatte lægge sig der imellem, hvilke domte i Faveur af Catuli Soldater, efterdi de fleeste Døde vare merkede med de Spiude, hvorpaa Catuli Navn stod gravet. Ikke vismindre blev dog Mario den største Ære given, saavel i henseende til hans forrige Seyer, som hans Værdighed. Det Romerske Folk gav ham ogsaa den prægtige Titel af Roms 3die Fundator, holdende for, at denne Cimbriske Krig havde ikke været mindre farlig, end den Galliske Krig, da Rom blev indtagen og afbrændt, og Camillus frelsede det Romerske Folk, som var flygtet til Capitolium.

De Cimbriske Levingers Historie.

Endskjønt de Cimbrer lidede saadant Nederlag, blev derfor det heele Folk ikke udsløtt, som nogle foregive, thi foruden de, som ikke bivaanede dette Tog, men bleve tilbage i Fæderne Landet, meldte Julius Cæsar om 6000 Mænd, hvilke med Bagagen bleve efterladte paa den anden Side af Rhin-strømmen, da de andre begave sig ind udi Frankerige og Italien, hvilke, efter at de havde meget omflakket, og fordt adskillige Krige, omsider satte sig ned udi et Land imellem Maas-strømmen og Schelde, og siges af dem at nedstamme de Folk kaldne Abvatici. Det er ogsaa ingen Tvil paa, at jo af de 60000 Fanger, mange maae være komne tilbage til deres Fæderneland igien, og at andre ere blevne udi Italien, hvor de maa skee have givet sig i Tjeneste hos de Romere, som ikke gierne foragtede slige tappere Folk, men brugte deres Tjeneste mod andre Fiender, som de gjorde med de Gallier og Tydske, hvilke med Tiden bleve Kiernen af den Romerske Krigs-Magt, og hvoraf mange bleve satte udi høye Embeder. At de Cimbrer udi Keyser Augusti Tid have beboet den halve De nu kaldet Jylland, som tilforn, vidner Strabo med disse Ord: Der fortælles mange Ting daarligen om de Cimbrer, mange Ting fortælles ogsaa, som have Skin af Sandhed. Jeg troer ikke, at de af Vand-

flod ere drevne til at forlade deres Land, efterdi der findes endnu mange, som beboe samme gamle Lande, og have de Cimbrer nyeligen skiftet Augusto en kober Riedel, som holdes for en Helligdom blant dem, have forlangt hans Bønnskab, og begieret Pardon for den Skade deres Forfædre havde tilføyet de Romerske Lande, &c.

Det er ellers rimeligt, at det Ord Cimbrer betyder det samme, som stridbare Folk, og at af det Ord Cimbrer er kommen det Danske Ord Kæmper. Efter Augusti Tider bliver meget lidt talt om de Cimbrer, dog har Navnet nogenledes været indtil Arcadii og Honorii Tider, efterdi Claudianus som levede under samme Keysere, taler om dem saaledes:

latium paludibus exit
Cimbrus & ingentes Albim liquere Cherusci. Udi hvilken Tilstand de have været i Trajani Tid, sees af Taciti Vidnesbyrd de moribus Germanorum Cap. 37. saaledes: Den Havbugt af Lydsland, besidde de Cimbrer, som ere nær ved det store Hav. Det er nu omstunder kun et lidet Folk men stort af Navn, thi deres gamle Bedrifter ere endnu udi Thukommelse.

Om de Gother.

Det er vanskeligt at sige, naar det Ord Gother først er bleven bekendt, item om de Gother ere de første Indbyggere af de Nordiske Riger, eller om de have uddrevet de Cimbrer. Noget af de Svenske Skribentere derivere de Gothers Navn fra Hogs Magogs Son, og Japhets Sonne-Son; men saadant bestaar kun i pure Gissninger. Man veed alleene, at Navnet er meget gammelt, og at de Lande, som den navnkundige Asiatiske Helt Odin bemægtigede sig, vare kaldne Gotland, og Indbyggerne Gotsdiod, som Torfaeus viiser af det gamle Gothiske Skrift, kaldet Nimbegla. Gothlandene vare gemeenligen deelte udi Reid Gotland,

Om de Gothers Navn og Oprindelse.

og **Ej** Gothland. Ved **Reid** Gothland forstodes det faste Land, og ved **Ei** Gothland **Derne**. Under disse Lande befattedes **Dannemark**, og en stor Deel af **Sverrig**, og føre endnu nogle **Provincier** Navn deraf udi begge **Riger**. Saaledes ere endnu **Vester** og **Øster** Gothland udi **Sverrig**, ligesom **Sønder** og **Nørre** **Gythland** eller **Jylland** udi **Dannemark**; thi de **Gother** kaldtes og **Gythones**, som **Cluverius** i hans **Geographia antiqva** viiser. Mit **Forsætt** er ikke at **commentere** over de **Gother**s Navn og **Op** **rindelse**, men alleene at tale om deres **Udtoge** og **Bedrifter**, fra den **Tiid** de ere blevne **bekjendte** af **Fremmede**, og man med nogen **Vished** **Land** tale om dem.

De **Gother**s store og **bekjendte** **Udtog** af **Norden** henføres til **Nar** efter **Christi** **Fødsel** 190, da de siges efter lang **flakken** at have **satt** sig ned **Donau**-**Strømmen**, og at være **deelte** udi **tvende** **Partier** nemlig **Øster**-**Gother**, og **Vester**-**Gother**, **gemeenligen** **Vise**-**Gother**. **Historien** viiser, at de **offte** **passerede** **Donau**-**strøm**-**men**, og gjorde **Indfald** udi de **Romer**ske **Provincier** **Moestien** og **Thracien**. Endeligen udi **Keyser** **Valentis** **Tid** **satte** de sig ned udi **Thracien**, og det ved saadan **Levlighed**. De **skikkede** **Nar** 280 **Gesanter** til samme **Keyser** udi **Antiochia** med **Begiering**, at han vilde **forunde** dem et **stykke** **Land** at **beboe**, **tilbydende** deres **troe** **Tjeneste**, om **fornøden** **giordtes**. **Keyseren**, som **holt** det for en **Fordeel** at **nyde** slige **Stridbare** **Undersaatter**, **tog** med **Glæde** mod deres **Tilbud**, **skikkede** **Gesandtere** for at **slutte** **Forbund** med dem, og at **føre** dem over **Donau**-**strømmen**. **Blant** andre **Conditioner**, som de da **indginge**, siges der, at de **forbunde** sig til at **antage** den **Christelige** **Troe**. Og som **Keyser** **Valens** var en **stærk** **Forfægter** af **Arrii** **Lærdom**, **faldte** **Gotherne** ogsaa til det **Arrianske** **Kiættarie**, som de **længe** **derefter** med stor **Haardnakkenhed** **forborede**. Der bleve dem saaledes **assigenerede** **Boliger** udi **Thracien**, og **meenede** **Keyseren** **derudi** at have **handelt** meget **Politice**, men **Udgangen** **vise**-**de**, at han **begik** en **yderlig** stor **Stats**-**Feyl** ved at **indsføre** slige **stridbare** **Folk** udi **Kiernen** af de **Romer**ske **Lande**, thi det **kostede** hans **egget** **Liv**, og **endelig** **Roms** **Fald**. Thi **kort** **derefter** **opvæktes** **Tvistighed** **imellem** de **Gother** og **Romere**, hvorudover de **første** **gæbe**

De **Gother**s **første** **Udtog**.

De **Gother** **satte** sig **ned** udi **Thracia** og **antage** det **Arrianske** **Kiættarie**.

Deres Be-
drifter un-
der den sto-
re Konge
Marico.

grebe til Gevær, førte Krig mod Keyseren, og endeligen omkom ham selv udi Thracien. De førte siden Krig med Keyser Theodosio, hvilken vel overvant dem, men omsider dog gjorde Forbund med dem, gav dem Romersk Borgerskab, item Agre at dyrke, og betroede dem vigtige militaire Poster. Under Keyser Arcadio og Honorio brøde de ind udi Italien under deres Navnkundige Konge Marico, hvor de holdte adskillige Treffninger med den Keyserlige General Stilicone indtil samme Stilico gjorde Fred og Forbund med dem.

Dette Benskab stod nogenledes ved Magt, saa længe som Stilico levede. Men efter samme Generals Død lavede Maricus sig til at gjøre et nyt Indfald i Italien, og tog i Følge med sig hans Hustrues Broder Ataulffum, hvilken havde en anseelig Krighær af Gothes og Hunner, og som samme Ataulffus tovede for længe, gif han alleene over Alpes, passerede Floden Po, rykte siden uden Modstand mod Rom, og slog sin Leyer ikke langt fra Staden, hvorfra han skikkede Gesandter til Keyser Honorium, begjærende Lande for sig og sine Gothes udi Italien, og tilbydende derfor sin Tjeneste, naar Keyseren havde ham og hans Folk nodige. Honorius endskiont han da fandt sig for svag til at gjøre Modstand, saa dog forladende sig paa Ravennæ Fortificationer, samt de Krigsfolk, som han ventede fra Orienten, item paa den Besætning, som var i Rom, svarede, at hand intet Land kunde bortskienke. Herudover blev Maricus fortørnet, brod op med sin Leyer, og gif lige for Rom, hvilken hand belejrede; men denne gang lod sig bevæge af Skien^e og Foræringar at ophave Beleyringen igien. Derefter bleve foretagne adskillige Negotiationer; men, saasom man formedelst Keyserens utidige Haardnakkenhed ikke kunde komme til nogen Slutning, skikkede hand nogle Bisper til Keyseren, formanede ham, at han ikke ved sin Forsælse vilde drive ham til at plyndre og ødelegge en Stad, som udi 1000 Aar havde hersket over Verden, men indgaae billige Conditioner med ham for at afvende saadan Ulykke; men Keyseren fremturede med sit Forsætt, saa at det syntes, at den Gothiske Konge havde meer Omhu og Veneration for denne ædle Stad, end den Romerske Keyser selv.

Maric

Alaricus gik derfor anden gang for Rom, tilkiendegivende Indbyg-
 gerne Keyserens Ubillighed, og lod dem vide, at han vilde løbe
 Storm til Staden, hvis de ikke foreenede sig med ham mod Ho-
 norium. De Romere derfor overgave Staden udi Alarici Hænder,
 hvilken lod udvælge en ny Keyser ved Navn Attalus, og begav sig
 strax derfra med samme Attalo for at beleyre Honorium udi Na-
 venna. Udi saadan Tilstand var da det Romerske Keyserdom, som
 tilforn havde været en Skræk for den heele Verden, og Rom, som
 havde været Hersterinde over alle Stæder, maatte nu danke efter en
 Gothisk Konges Pibe. Honorius da hand mærkede nu udi hvilken
 Fare hans egen Person stod, beqvemmede han sig omsider til Fred,
 hvilken blev sluttet med de Vilkor, at Alaricus skulde være Keyse-
 rens alliered, og bekomme visse Boliger udi Frankerige for sig og si-
 ne Gothes, for hvilket han forbaug sig at tiene Keyseren mod hans
 Fiender. Men som intet blev holdet af det, som var lovet, gik den
 tappere Gothiske Konge tredie gang for Rom, indtog Staden den
 1 April Anno 410, og gav Ordre til at plyndre den, dog saasom
 han var en dydig Herre, forbød han at lægge Haand paa Kirkerne,
 og de hellige Ting, iligemaade at udose Blod. Saaledes blev
 denne store og prægtige Stad udplyndret, hvilket de fordum herois-
 ke Romere da skielvende ansaae uden at giøre ringeste Modstand.
 Alaricus for at forhaane dem dismeere, lod først ovenmelte Atta-
 lum iføre Keyserlige Ornamente, og Dagen derefter aflæde igien,
 og visse ham til Folket som en slet privat Person. Endelig, efter at
 han med sine Gothes havde faaet et uhorligt stort Bytte udi Sta-
 den, forlod han den for at spille samme Tragoedier paa andre Stæ-
 der i Italien. Efter at han havde igiennemstreiffet heele Italien,
 faldt han omsider i en Svaghed udi den Stad Consentia, og døde
 sammesteds midt udi sine Seyervindingers Lob. Han var een af de
 største Helte paa de Tider, og tillige med af stor Dyd og Mos-
 deration, hvilket Vidnesbyrd gives ham i den Romerske Historie.

Efter Alarici Dod udvalte de Gothes Ataulsum, hans Hus-
 fruens Broder til Konge, hvilken fik til ægte Placidiam, Keyser
 Honorii Søster. Hand satt sig for i Begyndelsen af hans Re-
 giering at besøge Rom, for ikke alleene at indtage samme Stad ef-

Alaricus
 indtager
 Rom.

Indtager
 Rom 2den
 gang og
 plyndrer
 den.

De Gother
fæste Sæ-
de udi
Spanien.

ter Marci Exempel, men endogsaa for stedse at beholde den, og havde han besluttet at give den et andet Navn, og i stedet for Roma at kalde den Gothia, hvilket ogsaa havde skeet, hvis ikke Placidia havde holdet ham derfra, saasom hun ansaae saadant som den største Forsmædelse det Romerske Monarchie kunde vederfares. Under denne Aftaulso fæstede de Gother først Fod udi Spanien, hvilket opvakte nye Tvistighed imellem de Gother og Romere. Men Placidia detournerede ham adskillige Gange fra Fiendtlighed imod Keyseren, og Aftaulsus, som særdelees elskede samme Princesse, kunde intet nægte hende, hvilket de Gother, som fant deres Regning ved at føre Krig, ikke kunde lide, sloge ham derfor ihjel til Barcellogna, og udvalte sig en anden Konge ved Navn Sigeric. Denne Sigeric, saasom han ogsaa havde Inclination til Fred, havde samme Skiebne, og Ballia kom udi hans Sted. Udi ham finge de Gother en Konge som de onskede, thi han fødte store Kriger med de Vender og Alaner udi Spanien, skiont udi Keyser Honorii Navn, som accorderede ham Aftaulsi Enke Placidiam til ægte. Og lagde saaledes denne Ballia Grundvold til det Gothiske Rige i Spanien, skiont hans Efterkommer Theodoricus allerførst fødte Titel af Konge i Spanien. Om hans Sejervindinger svinger Poeten Sidonius saaledes:

Vandalicas Turmas & vinceti Martis Alanos
Stravit & occiduum texere cadavera Calpem.

Theodori-
cus første
Gothiske
Konge i
Spanien.

Vise Go-
ther og
Ostro-Go-
ther.

Hvoraf sees, at han har bragt sine Vaaben til den yderste Kant af Spanien mod Africa. Efter ham fulgte Theodoricus den første Gothiske Konge i Spanien, hvor han og hans Efterkommere alle af Gothiske Blod regierede fra 479 til 711. fast udi 300 Aar. Disse Gother, som saaledes huserede udi Italien under Marico, og siden bemægtigede sig Spanien, vare kaldne Vest-Gother, gemeenligent Vise-Gother, for at distinguere dem fra de Ostro-Gother, hvorom videre siden. Deres andre Bedrifter henføre til den Spaniske Historie, hvorfore jeg her intet videre derom vil tale, men alleene give en List paa de Vise-Gothiske Konger, som regierede udi Spanien indtil Rodericum, som blev omkommen af de Morer, og udi hvilken endtes det Vise-Gothiske Rige i Spanien. Deres Orden findes udi Isidori Gothiske Kronike saaledes:

Theu

Theuderedus eller Theodoricus
 Thurismundus
 Theudericus
 Euricus
 Maricus
 Gesalricus
 Theudericus
 Amalaricus
 Theudis
 Theudisculus
 Agila
 Athanagildus
 Liuva
 Leovigildus
 Reccaredus

Liuva
 Bittericus
 Gundamarus
 Gisebutus
 Gvinthila
 Gisenandus
 Ghintila
 Fulca
 Ghindasvinthus
 Wamba
 Ervigius
 Egiga
 Witiza
 Rodericus.

Liste paa de
 Wise. Ge-
 thiske Kon-
 ger udi
 Spanien.

Hvad de andre Gotther gemeenligen kaldne Ostro-Gotther an- De Ostro-
 gaar, da seer de samme ikke synderligen blevne bekiendte forend un-
 der deres store Konge Theodorico, hvilken No. 483 succederede sin Bedrifter.
 Fader Theodorico.

Den samme Theodoricus kom med een Kriigshær af Ostro-
 Gotther ind udi Italien, hvor hand førde Kriig med Odoacro de
 Herulers eller Rugianers Konge, som havde bemægtiget sig Rom,
 giort Ende paa det Vestlige Keyserdom, og sætset sit Kongelige Sæ-
 de udi Ravenna; thi Italien var da et Rob og Bytte for de Nor-
 diske Nationer, hvoraf sen drev den anden ud. Saaledes bleve de
 Heruler ogsaa igien uddrevne af de Ostro-Gotther.

Thi Theodoricus, efter at han havde bemægtiget sig May-
 land og andre Stæder, beleyrede han Odoacrum udi den nye Ho-
 ved-Stad Ravenna. For samme Stad skeede adskillige Trefnin-
 ger mellem disse tvende Nordiske Konger. Omfider efter at Beley-
 ringen havde været længe, og der begyndte at blive Mangel paa
 Proviant udi Staden, brod Odoacer om Natten udaf Staden
 med sin Besætning, og anfalt de Ostro-Gotther med saadan Fry-
 righed, at de maatte begive sig paa Flugten. Da den flygtige
 Theodoricus kom til sin Leyer igien, beegnede hans Moder ham
 med

Deres nye Rige i Italien. med haarde Ord, tog sine Klæder op, og spurdte ham, hvor han vilde sfiule sig, og om han vilde krybe ind i sin Moders Liv igien. Af denne heroiske Qvindes Gierning blev Theodoricus saa Stamfuld, at han paa nye gif Odoacrum inøde, og efter en haard Trefning tvang ham at flygte til Staden igjen. Endeligen da Probiansten var forkeret, beqvæmmede de Heruler sig til at slutte Fred med de Ostro-Gother saaledes, at baade Odoacer og Theodoricus skulde regiere udi Ravenna og Italien med lige Myndighed. Men Odoacer blev kort derefter ihjelslagen med List udi et Gæstebud, hvorudover Theodoricus fik Regimentet alleene.

Hand fæstede sit Sæde til Verona, og holdes af nogle for at have været den sterke Dietrik af Bern, som siunges om i vore Riempe-Bisser. Efter ham fuldte adskillige Konger, hvorpaa gives saadan Liste:

Theodoricus

Altharicus

Theohadatus

Vitiges

Gildobaldus

Araricus

Totilas

Teias.

Dets Ende Under hvilken sidste der blev gjort Ende paa det Ostro-Gothiske Rige udi Italien Anno 553 af den tappere Keyser Justiniani General Marsete, saae at Italien igjen til en Tiid blev foreened med Keyserdommet, indtil de Longobarders Ankomst, hvorom herefter skal tales.

Om de Angler!

Den store De Britannien, hvorunder nu befattes Engeland og Skotland, var i gamle Dage beboed af 3 adskillte Nationer nemlig 1) de Britannier, de ældste Dens Indbyggere, som beboede den største og Sydlige Deel, og stode under det Romerske Herredom. 2) De Pictier. Og 3) De Scotter, som havde deres Sæde udi de Nordlige Parter.

Britanniens gamle Tilstand.

De 2 sidste, efter at de havde ført langvarige Krige med hinanden, foreenede sig omsider for at anvende deres Kræfter mod de

Brit

Britannier, som vare deres tilfælles Fiender. De Britannier, findende sig for svage at imodstaae disse Nordlige Folkes Magt, søgte Beskyttelse hos de Romere, hvilke een og anden gang hiulpe dem af deres Frangsel, og lode anlægge en Steen-Muur, som skillede dem fra disse urolige Nationer. Men som det Romerske Monarchie paa de Eider blev meer og meer magtesløs, og de Romere havde nok at bestille med at beskytte Italien, og det faste Land, steege de Skotter og Pictier over Muuren, brøde ind udi Britannien, og der øvede adskillige Fiendligheder. Hvorudover de Britannier seende sig udi saadan Frangsel, og at der ingen Hielp meere var at forvente hos de Magtesløse Romere, bleve betænkte paa at søge anden fremmed Hielp.

De besluttede derfor at kalde til Beskyttelse de Angler, som beboede den syndre Part af Cimbrica Chersoneso, nu kaldet Jylland, item de Saxer, nu Holsteener, efter som samme Folk paa de Eider havde Navn af Tapperhed, og Krigs Videnskab, og skikkede Gesandter for at overtale dem til at komme over til Britannien.

Marfag til de Anglers Ankomst til Britannien.

De Angler og Saxer, saasom intet var dem kiarere end at øves i Krig, toge dette Tilbud an med Glæde, indskibede strax deres beste Mandskab, og under de 2de Anførere Hengisto, og Horsa (a) Landede til Britannien (b) Anno 449. Den da regierende Britanniske Konge Vortigernus tog imod dem med stor Æres Beviisning, og assignerede dem strax den Province Kent at beboe. Derpaa foreenede de Britannier deres Kræfter med disse Fremmede, rykte mod de Skotter og Pictier, og erholdte en fuldkommen Seer over dem.

12

Hengistus, saasom en fornuftig Herre, der saae langt hen i Tiden, da han merkede, at de Britannier forlode sig gandske paa de Anglers Magt, arbejdede han paa at befæste sig stedse paa denne stionne og frugtbare De, og derfor gjorde Kongen Forslag om at lade transportere flere af hans Landsmand over til Britannien, hvilket Forslag Kongen befalt, saasom Krigen endda varede mod

E 3

(a) Horsa betyder en Hoppe, og Hengist eller Hengst en stod Hest; thi de Saxer gave gemeenlig byrs Navne til deres Børn.

(b) Skibene, hvorpaa de bleve transporterede, kaldtes hos de Eiders Latinske Autors Eulæ, hvorfra man meener, det Danske Ord Jolle kommer.

de Pictor og Skotter, og han ikke kunde vide hvad Hengistus der med sigtede til. Herudover kom paa nye til Britannien et stort Antal af Angler tillige med Kvinder og Børn. Blant dem, som da bleve transporterede var Hengisti Dotter Roene, hvilken Kong Vortigernus forlibede sig udi formeldest hendes Deylighed, og tog hende til Hægte, saa at der blev ikke allene Forbund, men endogsaa Svogerskab stiftet imellem dem. Men, da de Angler bleve meer og meer bestyrkede, saa at de saae sig i Stand ikke allene at beskytte Landet mod de Skotter og Pictor, men endogsaa at foreskrive de Britannier selv Love, begyndte de omsider at tage Mægten af, og gabe tilkiende, at Regimentet var udi deres Hænder.

Dermed saae Vortigernus Længe igiennem Fingre, efterdi had lod sig regiere af den Angliske Princeffe Roene indtil de Britannier bleve utaalmodige, og satte hans Søn Vortimerium paa Thronen.

Fører længe Krig med foranderlig Lykke.

Dette nye Konge=Vall forarsagede offentlig Ruptur mellem de Angler og Britannier, og søgte den nye Konge at drive de fremmede Giester reent af Den. Men da han var midt udi saadant Arbejde blev han Tagen afbage ved sin Stedmoders List, saa at Regieringen faldt igien til Faderen Vortigernum. Over den nye Konges Død fattede de Angler nyt Mod igien, og udspreedede sig vist i Landet. Udi denne Tilstand tog en Romer ved Navn Aurelius, (c) som da var i Landet, sig de betrængte Britannier an. Den samme lod sig af Bydbyggerne erklære til Konge, sigtede mod de Angler med Succes, og som den gamle Konge Vortigernus selv udi disse Coniuncturer slog sig til de Angler, forfuldte Aurelius ham paa det heftigste. Og endelig, da Vortigernus var flygtet til et Taarn, satt han Ild derpaa og brændte ham op. Der paa gik samme Aurelius med sin Krigs=Hær mod de Saxer, hvilke han overvandt i et Feltslag, hvorudi Horsa Hengisti Broder omkom tillige med mange andre. Men Hengistus lod deraf ikke Modet falde. Han samlede sammen alle de Saxer og Angler han kunde tilbyve bringe, fik ogsaa nye Recruter fra Jylland, og derpaa leverede Aurelius et nyt Feltslag; men han var derudi ligesaa ulykkelig

(c) Hos somme hedder han Ambrosius.

Kelig som hans Broder, thi hans Krigs-Hær blev slagen, og han selv døde kort derefter. Han efterlod sig to Sønner, som fortsatte Krigen mod Aurelium, hvilken i Begyndelsen havde samme Lykke mod dem, men omsider blev slagen og omkommen, saa at de Angler og Saxer ved ham bleve skilte ved en farlig Fiende.

Efter hans Dod blev Krigen fortsatt med foranderlig Succes, nu havde de Angler og Saxer Overhaand, nu igien de Britannier. Udi disse Krige fortæller Beda, at være skeed en særdeles Hændelse, nemlig, at, da de Anglo-Saxer engang rykte mod London, bleve de forskrækkede, da de horte de Britannier med høy Røst raabte Alleluja, og toge Flugten, hvilket giver tilkiende, at de endda ikke vare Christne. Det vilde her blive forvifloftigt at opregne alle de Feltslag, som siges at være holdne mellem disse Folk. Der antegnes i den Engelske Historie fornemmeligen et stort Slag, som blev holdet Anno 492 og 44 Aar efter de Anglo-Saxers første Ankomst til Britannien hvorudi begge Hengisti Sønner bleve slagne. Samme Slag beskrives af Gilda, som siger, at han blev fød samme Aar. De Anglo-Saxer vare remmeligen udi Klemme, saa længe den tappere Britanniske Konge Arthur levede, hvilken gjorde Forbund med de Victor og Skotter, og søgte at drive de fremmede Gæster, som endnu vare Hedninger, reent ud af Den igien. Ja deres Magt blev da saa svekket, at det syntes, at de ikke kunde komme til deres forrige Kræfter igien, og kunde de neppe forsvare dem udi den Province Kent, hvor de havde deres største Styrke.

Men da den tappere Arthur døde, vendede Bladet sig om, thi de Britannier tabte med ham all deres Lykke, Dyd og Tapperhed, saa at de efter den Tid ikke meer kunde staae de Anglo-Saxer imod. De bleve overbundne udi adskillige store Feltslag, og saaledes beangstede, at nogle af dem toge Flugten over Søen til den Franke Province Armorica, som efter deres Navn blev kalden lille Britannien, nu allene Bretagne, hvilken Province endnu differerer udi Sprog og Sæder fra de andre Franke.

De andre beangstede Britannier flygtede til den Province kaldet Ballia eller Bales, hvor endnu det gamle Britanske Sprog tales

Bemærk:
ge sig om:
der det hee:
le Land,
som fik
Navn af
Engeland.

tales, og ere Indbyggerne af samme Province ikke andet end de gamle Britannier, som flygtede did hen, for at skiule sig for de sejer-
rige Anglo-Saxer. De samme havde længe deres egne Prinker, kaldne Prindsfer af Wales, indtil de igien bleve foreenede med de andre under et Rige. Saaledes bemægtigede de Anglo-Saxer sig den heele De undtagen Skottland, og blev Landet fra den Tid kaldet Engeland, af hvilket Navn det endnu meest er bekient. Efterat de Angler saaledes havde bemægtiget sig den største Deel af Den, deelte de Landet udi adskillige Riger.

Landet be-
les udi 7
smaa Ri-
ger.

Det første Rige blev kaldet Cantium eller Kent, et Anglosaxisk eller Dansk Ord, efterdi det er en Huk eller Kant af Britannien. Udi denne Province fæstede Hengistus med de Angler først Sæde.

Det andet Rige blev kaldet Sussy eller de Syder-Saxers Rige; derudi opregnes nogle smaa Konger, som regierede indtil Landet blev vundet, og forened med de Vest-Saxer.

Det 3die Rige blev kaldet Ost-Angelen eller de Ost-Anglers Rige, efterdi det ligger mod Osten. Dette lidet Rige falt nu udi de Merciers, nu udi Vest-Saxers, nu udi de Kentiske Kongers Hænder.

Det 4de Rige fik Navn af Essex eller de Ost-Saxers Rige. Hovedstaden for samme Rige var London, som siden er bleven Hovedstaden for heele Engeland. Dette Rige havde ogsaa adskillige smaae egne Konger, indtil det blev undertvunget tillige med Kent af den Vest-Saxiske Konge Egbert.

Det 5te Rige var Mercia, hvilket den Vest-Saxiske Konge Alfred undertvang sig, og foreenede med det Vest-Saxisk Rige Anno 820.

Det 6te Rige var Northumbrien, som varede indtil 827, da det ogsaa blev forened med det Vest-Saxiske Rige.

Endelig var det syvende det Vest-Saxiske Rige, hvilket opslugede alle de andre. Saa at den Vest-Saxiske Konge Egbert kand kaldes den første Ernevolds Konge over Britannien, thi han foreenede de alle Provincer til et Rige, hvilket han i steden for Britannien lod kalde Engeland til Erindring af de Angler, som havde vundet Landet.

Hvad

Hvad Fata siden Engelland har haft, og hvorledes det siden blev undertvunget af de Danske Konger Svend Tiugustiaeg og Canuto Magno kand sees af samme Kongers Historie. De Anglo Sayer vare længe Hedninger efter deres Ankomst til Britannien. Den Christne Troe siges først at have været indført udi Kent, hvortil gav Leylighed Kong Ethelberts Hustru, hvilken, saasom hun var en Fransk Princeffe, og opdragen i den Christelige Troe, formaaede hun Kongen at antage den samme. Hvorudover den Romerske Pave Gregorius Magnus skikkede den bekiendte Munk Augustinum til Den, og underviste han saavel Kongen som Indbyggerne udi Christendommen.

Om de Normanner!

Det var en vedtagen Skik blant Kongerne udi Norden, at skikke deres Børn ud paa Fribytterij, endeel for at giøre dem beqvemme til Krig, endeel ogsaa for at berispe dem, og varede saadan Skik indtil Christendommens Indførsel, og noget der efter, saa at ungen Prins var anseet, uden han havde øvet saadant Handværk. Da den stridbare Konge Regner Lodbrog regierede udi Danmark, blev hans Son kaldet Biorn Jernside udsikket tillige men hans Hofmester Hasting at forsøge Lykken til Søes, og udi fremmede Lande.

12/19
Første Normanne tog til Frankrig.

Disse satte deres Cours til Franckerig, satte Folk paa Landet, afbrændte det Kloster af St. Vintin, og ihjelslog mange Christne tillige med Biskopen af Nonon. Siden fore de op ad Seinen til Rouen, og fast ødelagde den heele Province Neustrien. De passerede derpaa den Flod Loire, og forstyrrede den Stad Orleans. Og, som ingen Magt kunde staae dem imod, ryckte de omsider for Hovedstaden Paris, hvilken de indtog og afbrændte. Det er ligesaa usfordøent som ubehageligt at fortælle alle de Tragoebier, som de samme Tid øvede, at opregne de mange Stæder, Kirker og Kloostere, som de ødelagde, og de mange Christne Mennsker som de omkomme. Saadant vil jeg overlade andre udførligen at fortælle, efter

efter som jeg ikke holder disse Normanske Bedrifter for den største
 Zirat udi Fædernelandets Historie. Da de Franske saae ingen Ende
 paa deres Glendighed, og at all Magt var forgiæves mod slige haars-
 de Fiender, stillede den Konge; (d) som da regierede udi Frankeri-
 ge, Hasting tilfreds med Penge, og derforuden forærede ham den
 Stad Chartres. Hvor paa Landet en tidlang af dem blev befriet.
 Dette var vel det farligste men ikke det første Tog de Danske og
 Norske havde gjort udi Frankerige; thi den Franske Historie vid-
 ner, at de have begyndt at foruroelige de Franske Kuster endogsaa
 udi Caroli Magni Tid, skiont med liden Fremgang, efter som
 samme Keyser holdt altid Skibe og Tropper færdige for at hindre
 dem Landgang. Men efter Caroli Magni Død, da der reysede
 sig Borgelige Krige i Frankerige, ophorede disse gode Anstalter,
 og da blev Landet disse Nordiske Nationer ligesom til Nio og
 Bytte.

Deres første Streiffen var dog ikke uden paa det platte Land,
 men omsider angrebe de ogsaa Stæderne, hvilke de udplyndrede, og
 førte Byttet til deres Skibe, og, jo meere saadant Handværk lyf-
 fedes dem, jo oftere komme de igien, og udtømmede Landet ikke
 mindre fra Folk end fra Penge; thi foruden utallige Mennesker,
 som de ihjelsloge, lode de en stor Deel bortføre udi Slaverie. Om-
 sider tvungne de Kongerne at give dem store Penge Summer for at
 hindre Provincernes Ruine, ja at forære dem Stæder for at stille
 dem tilfreds, hvilket sees af det store Tog Biorn Zernside og Ha-
 sting gjorde. Af de idelige Seiervindinger de Normanner, erholdte
 over de Franske eller Carlinger, det er Caroli Undersættere, meene
 nogle at det nu brugelige Ord Kerlinger kommer, og at de paa Spott
 gave saadant Navn til gamle Koner.

Andet Nor-
 manniske
 Tog under
 Rollone.

Omend skiont Carolus Calvus, som sagt er, saaledes ved
 Foræringer havde snaet dem ud af Landet, varede det dog ikke
 længe, førend en nye Sværm af Normanner kom igien. Deres
 Appetit var i sær paa den Province Neustria, i hvilken de tragede
 at

(d) Hvitfeld siger Carolus Simplex, hvilket ikke kand være, uden man confun-
 derer det Tog med det andet, som stæde under Rollone. Det synes der
 for heller at have været Carolus Calvus.

at rodførte sig, saa vel i hensende til samme Provinces Godhed, som dens bequemme Situation og Havner for deres Flode. Dette Forsætt havde den nye og Navnkundige Normanniske Anfører Nollo stedse i Hovedet, og ikke vilde, førend han fik samme Province til Ejendom. Førend jeg taler videre derom, vil jeg give korteligen samme store Helts Character. Autores komme ikke over/ceens om hans Fødeland. Dudo og efter ham Wilhelmus Gemmiticensis sige at han var fød udi Dannemark, og at hans Fader var en anseelig riig Mand, som førte Krig mod Kongen af Dannemark, hvilken Sonnen Nollo fortsatt efter Faderens Dod; men, som Kongen blev ham forstærk, maatte han tage Flugten til Norge.

Samme
Nollonis
Portrait.

Den Norske Krønike derimod, som man her udi meest fandt forlade sig paa, siger, at hans Fader var Ragbald en rig Jarl udi Norge, som levede under Harald Haarfager, og vidner Forsæus udi hans Orcadiske Historie at der endnu findes udi Sydmoer i Norge nogle af denne Nollonis Skibs Ruderer, som han havde brugt til det Franke Tog. (e) Hans Son Nollo beskrives udi samme Krønike at have været saa feed, at ingen Hæst kunde bære ham, hvorfors han altid maatte gaae til Føds, og derfor gemeentligen blev kaldet Gange Noll. Og saasom Kong Harald Haarfager paa de Fider undertvang alle smaa Konger og Hovdingger, og blev Enebolds Herre udi Norge, gav saadant Anledning til adskillige misfornoyede Herrer at forlade Norge, og at forsøge Lykken udi fremmede Lande, og er det troligt, at Nollo af samme Marsag har forladt Riget. De Franke Skribentere beskrive hans Person saaledes. Han var en Mand, som var elsket og æret ikke allene af hans eget Folk, men endogsaa af Fremmede. Han havde en Majestetisk Anseelse, og en Heroisk Taille, var af stor Forstand, Belevenhed, og Oprigtighed, hvorudover, da han fik i sinde at forsøge Lykken udi fremmede Lande, fik han stort Tilløb fra alle Kanter udi Norden, saa at han i een hast bragte til vege en anseelig Flode, og en stor Krigshær, og, som mange store Helte, for

D 2

(e) *Extratum Orcad. Lib. 1. Cap. 8* hvor han citerer til Bevis en gammel Provsts Sigelse ved Navn Christoffer Hierman; men hvorvit saadan Sigelse fandt gjelde, vill jeg lade staae ved sit Værd.

Forfæus

at gjøre sig anseelige, have fingeret Aabenbaringer, saa foregav og saa denne Kollo, at han havde haft et merkeligt Syn, som promitterede ham en særdelis Lykke, og siges der, at samme Syn erhvervede ham ikke mindre Tilløb, end hans Personlige Qualiteter. Saadan Mand var Kollo, som anførte de Normanner sidste gang udi Frankerig, og som fik til ævig eje for sig, og sine Efterkommere den vigtige Province Neustrien, som siden blev kalden Normandien.

Hans store
Sciervin-
dinger.

Han seylede først til Engelland, hvor han slog 2 Engelske Kriigshære, den eene efter den anden, og, da han saae ingen Levlighed til at sætte sig ned udi samme Land, reysede han til Frisland, hvor han gjorde sig en stor Deel af Landet Skattskyldig, og endelig udi det Aar 876 kom til Frankerige. Han gif da op ad den Flod Seine til Rouen, bemægtigede sig samme Stad, og som han fornam, at den var af stor Vigtighed, lod han den stærk befæstige. Derpaa slog han de Franske udi adskillige Trefninger, og siden begav sig til Engelland igien. Dette hans første Franke Tog skeede udi Caroli Calvi sidste Regjerings Aar. Noget efter bemelte Konges Dod, da Carolus Simplex var kommen til at sidde paa den Franske Throne, kom Kollo langt stærkere til Frankerige igien, og gjorde Indfald paa 3 adskillige Stæder igiennem de 3 Floder Seine, Loire og Garonne, oversvømmede det heele Rige, indtog adskillige Stæder, og huserede saaledes, at alting zittrede og bævede for dem, og maag det have været paa den Tiid, at de Franske lode disse Ord indføre udi deres Litani: A furore Normannorum libera nos: Det er, fra de Normanners Grumhed fri os kiære Herre Guld. Carolus Simplex, seende sig med Magt intet at kunde udrette mod disse mægtige Fiender, betienede sig af Francon Erke-Bispen af Rouen, hvor Kollo havde sit Sæde, til at underhandle en Fred eller Stillstand. Erke-Bispen paatog sig villigen saadan Commision, helst saasom han vidste, at Kollo havde Æstime og Verbodighed for ham. Begav sig derfor til Kollo, bevidnede, at Kongen af Frankerige, hvorvel han var hans Fiende, agtede dog ham høit formedelst hans store Qualiteter, og derfor ønskede at slutte Fred og Venkskab med ham paa de Conditioner. 1) At han

skulle

skulde indrommes det Landskab Neustrien, 2) At han skulde faae Kongens Dotter til ægte, og 3) at han skulle antage den Christelige Troe. Nollo lod strax tilkiende give, at Propositionerne stode ham an. Men sagde, at han intet kunde slutte, forend han havde raadført sig med de høye Officers af hans Kriigshær. Han holt derpaa Conseil med de fornemmeste Normanner, og fandtes der da ingen, som jo holdt fore, at det var fordeelagtige Tilbud, som man ikke kunde afflaa. Det Forslag om Religionens Forandring gav ogsaa ikkun liden Vanskelighed, thi adskillige Normanner havde allerede antaget Christendommen, og de øvrige vare meget koldsindige i Religions-Sager; thi den Franske Historie vidner, at hvor megen Bold de Normanner havde end øvet mod de Christne, saa havde de dog aldrig søgt at tvinge nogen Christen Fange til at forlade sin Religion. Efter at Nollo havde hørt sit Raads Betænkende, lod han Kongen ved Erke-Bispen vide, at han tog mod de giordte Propositioner, og vilde indgaae en Stillstand, paa 3 Maaneder, at man imidlertid kunde bringe Tractaten til Fuldkommenhed. Kongen hørte dette Svar med Glæde, og Stillstanden blev derpaa sluttet.

Nogen Tid derefter blev holden en Samtale mellem Kongen og Nollo, udi hvilken Nollo betienede sig af den Frygt han saae sig at have indjaget udi Frankerige, og lod ved Erke-Bispen giøre Kongen 2 andre Propositioner. (1) At det Landskab Neustrien maatte gives ham paa hans Esterkommere. (2) At Kongen skulde foruden Neustrien ogsaa indromme ham en anden Province. Disse Forslag mishagede Kongen meget, i sær det sidste; men Erke-Bispen forestillede ham i hvilken elendig Tilstand Frankerige var, og hvor høyt fornødent det var, at stille den tappere Hæere tilfreds, formaadte omfider saa meget, at Kongen samtykte derudi, saa at man alene ballancerde over, hvilken Province det skulde være. Endelig efter lang Betænkende overlod man ham ogsaa Bretagne, og tilige med accorderede ham hans andre Begjæringer. Dog synes det af de Tidens Franske Skribenter, at Bretagne ikke blev accorderet paa anden Maade, end at han skulde have Ræt til at fodre Bisetualier, og andre fornødne Ting deraf, til sine Troppers Underholdning,

Bekommes til ævig Eje den

Province
Neustrien
som siden
blev kalden
Normann-
dien.

ding, og det alleene for nogle Aar, skiont Rollo siden tvang de Bretons at hylde sig, dog uden Præjudice til Kronen; thi Dig-
gnier udi hans Traité de la petite Bretagne vidner, at Hertugerne af
Bretagne hylde steds Kongerne tillige med Hertugerne af Nor-
mandien. (f)

Efterat Tractaten var sluttet, blev Rollo fort til Kongen for
at aflægge sin Hylдинг. De Franske, som naturligen ere nysgier-
rige, løbe da til i hobetal, for at see denne navnkundige Mand,
som havde været en Skræl for Frankerige, og som man admirere-
de ikke mindre for hans Forstand, end for hans Tapperhed. Han
hilsede Kongen, men med saadan Miine, som heller lignede en O-
vermand, end en Basal, og havde han megen Umage at beqvæm-
me sig til Hyldingens Ceremonier, besynderligen at tage Kongen
i Haanden for at aflægge Hyldings Eed. Efter at Hyldingen var
forrettet, gav Kongen ham sin Dotter Gisele, hvorfors han af-
lagde sin Taksigelse: Men, da de Franske Herrer sagde ham, at det
var Sædvane, naar Kongen bevissede nogen saadan Naade, at
falde paa Knæ, og kysse Kongens Fodder, svarede han, at han
heller vilde bryde Tractaten end beqvæmme sig dertil: Omfider
overtalede man ham dog at lade saadant forrætte ved en fornemme
Norman. Den samme da han tog Kongens Fod for at kysse den,
løffede han den saa høyt, enten af Uagtsomhed eller Foragt, at
Kongen nær var falden baglængs, hvis hans omstaaende Ministerer
ikke havde understøttet ham. Og forarsagede dette, at man be-
gyndte baade at lee og knurre udi Forsamlingen, dog lod man sig
ikke merke med nogen offentlig Fortrydelse, for ikke at bryde over-
ters. Dette store Verk blev forrettet No. 911. og begyndte den
Province Neustrien, som de Normanner blev indrømmet, fra den
Tid at bære Navn af Normandien, hvilket Navn den endnu for-
rer. Aaret derefter nemlig 912. blev den nye Hertug af Norman-
dien, Rollo, døbt af Erke-Bispen af Rouen, og blev udi Daaben
kaldet Robert. Hans Exempel efterfuldte de andre Normanner
baade Høye og Lave, hvilke iligemaade lode sig døbe. Derpaa
gik

En selsom
Hændelse
ved Hyldin-
gen.

(f) Slige Lehn kalde de Franske Arrieres Fiefs.

gik Bilageret for sig med den Franske Princesse Gisele, hvilken ikkun var 14 eller 15 Aar gammel, da derimod Hertugen af Normandien efter Dudonis Regning havde 60 Aar, hvilken Alder dog ikke hindrede, at han jo havde alle Legemets og Sindets Kræfter. Denne Herre, saasom han ikke havde foretaget dette Tog allene for at rove og plyndre udi Frankerig, som de andre Normanner for ham; men for at sætte sig ned i Landet, saa tog han sig strax for at bestyrke sit nye Hertugdømme ved gode Love mod Nord, Syd, Syverie, og alt hvad som kunde forstyrre Landets Fred. Han gav Frihed til alle Nationer at sætte sig ned i Normandien for at beplumre Landet, lod Stæderne herligen befæste, og de ruinerede Kirker med stor Flid reparere.

Saaledes blev den gamle Province Neustrien støbt om i en anden Form, og gjort til et af de vigtigste Forstendommer under det Navn af Normandien. Indbyggerne havde saadan Æstime og Kiærlighed for denne nye Hertug, at de dyrkede ham som en Gædder, og holder man for, at det Ord Haro, som Normannerne siden brugte, naar dem fattedes noget, er det samme som Ha Kollo, eller Hielp Kollo. Dette er ellers den merkeligste Hændelse udi Historien at samme Seculo. Heryaa følger en Liste paa de Normanske Hertuger:

(1) Kollo eller Kolf, som udi Daaben blev kalden Robert, første Hertug af Normandien, og som havde til ægte Caroli Simplicis Døtter Gisele, døde 920.

(2) Wilhelmus kalden Longa Spatha, den anden Normanske Hertug, blev ihjelslagen af Arnulpho Græven af Flandern 943.

(3) Richardus tredje Normanske Hertug, kalden den Gamle, døde 1020.

(4) Richardus 2dus fjerde Hertug, døde 1024.

(5) Richardus 3tius femte Hertug, hvis Søn siges at have været den navnkundige Tancredus, som blev Konge i Sicilien.

(6) Robertus den anden døde paa Reysen til det Hellige Land 1035, og ligger begravet udi Nicæa.

(7) Wilhelmus Nothus syvende Normanske Hertug, som siden undertvang Engelland, og var en af de største og fornufftigste Konger.

Liste paa de første Normanske Hertuger.

Konger, som regierede paa de Eider, og som lagde Grundvold til den Orden, Politesse og Magt, hvoraf Engelland er bleven saa ansæelig.

Hvad disse Hertuger ellers have bedrevet i Frankerig, Engelland, Sicilien og Italien, derom vil jeg her intet tale, saasom sige Bedrifter henhøre ikke til denne Historie. Man veed, at deres Afkom har regieret længe udi Neapoli og Sicilien, hvor de Norrmanner uddrev de Saracener, og oprættede et nyt Rige.

Om de Longobarder!

De Longobarders Ud-
tog.

Store Danske Skribentere sige, at da Kong Enio regierede udi Dannemark, indfaldt der saadan dyr Tid, at mange døde af Hunger. Hvorudover Kongen besøet, at nogle Familier af hver Province skulle gaae ud af Landet, for at søge nye Boliger. Disse samlede dem først udi Skaane, og seylede siden til Gulland, hvor de toge sig det Navn af Longobarder, hvoraf de udi Historien ere blevne saa bekiendte. Deres Anførere siges at have været Ebbe og Lage; og vidner et gammelt Skrift, fundet paa Gulland, om deres Tog saaledes.

Ebbe og Lage de Hælde saa froe

Siden de for Hunger af Skaane droe.

Da stæddes de næst varum Guthe Gudland

Met Gamle og Ungum, Qvinde og Mand.

Derum Sneker varum halve Fierdum Stie

Dg Hundrede Mandum inden hverum di.

Dg nævnte sig Binnelinder, jak sige kand

Efter Ebbe, hvilken kom af Bendelbo Land.

De varum badum Godinge Konigum,

Meden Lage var eeneste Motters Sonnum.

Bir togum til Berge badum Sture og Smaae,

At de skullum ikke lengar genum naae.

De bade os allum med qvidendum Røst,

Hæd bir villum komme dennum til Trøst.

Vir tokum til Giffel Hofvoismændenum badum,
 At de skullum ikke for møkket radum.
 So dneide de næst Uff Maanedum toe
 De varum der veder saa meket froe
 Vir lodum dennum folgum med sneker tj
 Og hundredum Mandum indum hverum dj.
 Til Rylandum lodum de standum da
 Jaf land met Sandenum figum fra.
 Derum Mact kundum engen standum mod.
 De vundum hæd Landum under derum Fod
 Og andrum Landum, hvilkum der logum næst,
 For Lykken var dennum allum Tidum best
 Der Hofvoismandum af Dødum varum qvaid,
 Gave de sig ikke langrum Toll.
 Meden valdum til Konning einum fra ker Mand,
 Halgermundur han hæd, jaf sig Land.
 De slogum de Longobarder indum derum Land,
 Der blev ikke levende einum eniste Mand.
 Saa lodum de sig Longobardum fallum,
 Pannonien bestriddum de og med allum.
 Og togum saa indum Ballandum dernæst,
 Der timedes dennem Lykken allum best.
 Hæd ær vel skrevet, hæd ær vel spurt,
 Hvad de havde sidum mandelikum giort.
 De mest siden de indum Ballandum kom,
 Hæd jær vel kyndt allum Vereldum om,
 Fordi af dennem led mangum Mand Mode,
 Til Karl Keyser hin stura fik lagt dennem øde.

Det gamle
 Gullandske
 Vers om
 Longobar-
 dernes Tog

Dette Vers kommer saa vist overeens med fremmede Histo-
 rier, nemlig, at de først ginge ud af Slaane, og siden begave sig
 til Gulland, hvorfra de reysede til Rugen, og endeligen satte sig
 ned udi Pannonien, førend de komme ind udi Italien. Jeg har an-
 fort dette Vers, efterdi Hvitfeld har værdiget at indføre dem udi sin
 Historie, og ansect dem, som gamle Niim, hvorvel de synes ikke
 at

at være skrevne meget længe for hans Tid, og derfor ikke at kunde passere for meget autentiske.

f
e
g
Zeg vil her ikke tale om Tiden, paa hvilken de først forlode Danmark, ey heller om deres Bedrifter udi Tydskland og Pan- nonien, efter som alting derom er ubist, og Autores have adskillige Meeninger derom; ey heller vil jeg tale om Oprindelsen til det Ord Longobarder, saasom man efter megen Usmage og lang Gissning, dog maa stee, ikke kand hitte den rette Etymologie; Vil derfor strax begive mig til det Italienske Fog, hvor de Longobarders Historie bliver meere vis og tilforladelig.

e
a
Efter at de Longobarder havde opholdt sig nogle Aar udi Pan- nonien, gjorde de under deres Konge Alboino et Indfald udi Ita- lien Anno 568, og det ved saadan Lejlighed. Da den tappere Keyserlige General Narses, som havde gjort Ende paa det Ostro- Gothiske Rige udi Italien, siden af Keyserinden Sophia blev forhaaned, i det hun bebrejdede ham at være en Gilding, som heller burde sidde ved en Spinde-Rok eller Bæ, end comman- dere en Kriigshær, blev samme tappere Herre saa forbitret, at han lod hende vide, at han vilde være saadan en Bæ, som hverken hun eller Keyser Justinus skulde løse, og saasom de Longobarder da bebode Pannonien, hvor de vare udi stor Estime for deres Tap- perhed, stilledes han Bud til deres Konge Alboinum, inviterende ham at komme til Italien. Alboinus, som havde hørt hvad Lyk- ke og Fremgang adskillige andre Nordiske Nationer havde gjort i samme Land, forsonnede sig da ikke, men, efter at han havde gjort Anstalt til saadant Fog, begav sig paa Benen, og kom igiennem Noricum, eller det Land som nu kaldes Østerrige ind udi Italien. Han bemægtigede sig strax adskillige Stæder, blant hvilke Verona, Vincentia og Meyland, og omsider efter 3 Aars Beleyring bemægtigede sig den vigtige Stad Pavia, som blev siden gjort til Hoved- Stad for det Longobardiske Rige, og Residens for de Longobardis- ke Konger.

Narsagen
til deres
Ankomst i
Italien.

Deres Kon-
ge Alboi-
nus opret-
ter det Lon-
gobardiske
Rige udi
Italien.

Alboinus var saaledes den første Longobardiske Konge i Ita- lien, en navnkundig Mand, saavel i henseende til det nye Rige, som han stiftede, som til hans Stjæbne og ynkelige Endeligt, hvoraf

/ e

Poeter have taget Materier til Poemata og Tragædier. Han havde tilforn ihjelslaget de Gepiders Konge Commundum, og taget hans Dotter Rosmunda til ægte. Af denne ihjelslagne Konges Hovedopande havde han gjort et Drikke-kar, som han betienne de sig af udi Gæstebud, og undertiden stæmte dermed udi Dronningens Nærværelse. Dette opvakte saadan Forbittrelse hos Dronningen, at hun besluttede at hegne sig. Hun søgte at overtale en ung Person ved Navn Helmechildis at myrde Kongen, og lovede til Belønning at ægte ham, og at sætte ham paa Thronen.

Helmechildis lod sig forblinde af saadanne Løfter, og omkom Kongen udi hans Sengen-kammer. Rosmunda søgte derpaa at vinde de fornemteste Longobarde, og at overtale dem til at sætte Helmechildis paa Thronen. Men langt fra at formaae dem dertil, de truede heller at hegne deres Konges Mord. Hvilket da hun mærkede, flygtede hun med Helmechilde til den Keyserlige Statholder eller Erarch udi Italien Longinum, og søgte ved hans Hielp at sætte denne unge Person paa den Longobardiske Throne. Men Longinus fik hende ikke saa snart at see, førend han fattede Rierlighed til hende, og det saa heftigt, at han forlangede hende til Husstrue; Men som det ikke kunde skee, førend man fik roddet Helmechildin af Beyen, besluttede den ustadige Rosmunda at omkomme ham med Gift. Hun præparerede ham derfor en Drik, hvilken hun engang præsenterede ham, da han kom af et Bad, og var hidt sig. Helmechildis, som ingen Mistanke havde til Dronningen, tommede meer end det halve Bæger; men, da han mærkede at Drikken gjorde en selsom Virkning hos sig, begynte han at fatte Mistanke, og befoel hende at drikke det øvrige. Hun vegrede sig længe derfor, foregivende, at hun ingen Tørst havde. Men som han truede at omkomme hende paa Stedet, hvis hun ikke efterlevede hans Billie, maatte hun dertil. Hvorudover begge omkomme paa eengang, og inden een Time. Saaledes endtes denne Tragœdie, som er een af de mærkeligste udi Historien.

En mærkelig Historie om Alboins Dronning.

Efter Alboini Død satte de Longobarde Clepho paa Thronen, efter hvilken de bleve regierede ved 30 Færster udi 20 Aar, saa

at Regieringen blev forandret til et Aristocratie; men, da den Tiid var forløben, toge de sig Konger igien;

Imidlertid var Italien deelt udi tvende Parter, den Nordligste Part tilhørede de Longobarder, og blev kaldet Lombardien, hvilket Navn det endnu beholder, og var Kongernes Residens-Stad Pavia. Den anden Deel beholdte de Romerske Keysere udi Constantinopel, hvilke regierede den ved en Statholder, kalden Exarch, som residerede til Ravenna. Og Staden Rom adlydede de Romerske Paver.

Den sidste Longobardiske Konge var Desiderius, hvilken blev overvunden af den Franske Konge, Carolo Magno, som indtog Pavia, og ødelagde det Longobardiske Rige No. 774, efterat det havde staaet fra Alboini Ankomst til Italien over 200 Aar.

Ende paa
det Longo-
bardiske
Rige.

Al disse mange og store Tog sees, at ingen Nation under Solen har været meer stridbar og seyerrig, end de gamle Danske; thi deres Bedrifter opfyldte de fleste udenlandske Kroniker, og giøre en considerable Deel af deres Historier. Til saadant have bevæget dem sendeel deres naturlige Tapperhed, som ikke har tilladt dem at sidde stille hiemme, en Deel ogsaa deres store Begiærighed at see fremmede Lande, hvilket man merker endnu at være en Hoved-Passion hos denne Nation, saa at det første Børn lære at tale, saa gaae de frugtsommelige med udenlandske Keysere. Den Forskiel alleene er imellem de gamle og nye Danske, at de første reysede af Riget for at undertvinge fremmede Lande, eller komme tilbage med stor Bytte og Rigdom, da de sidste derimod bringet Pengene ud af Riget; Saa at jeg troer, at om man kunde udregne, hvad Rigdom de gamle have indført, og hvad de nye derimod have udført, og endnu dagligen udføre, skulde man maa see komme til Liquidation med fremmede. Dette er en fornøden, skiont løslig Relation om de gamle Danskes Bedrifter udenlands, nu vil jeg begive mig til den rette indenlandske Historie, hvilken jeg deeler udi visse Periodos, af hvilke den første indeholder de Hedenske Konger, den anden besatter de Christne Konger fra Canuto Magno indtil det Nordiske Monarchie, stiftet af Dronning Margareta.

Den tredie indeholder samme Nordiske Monarchies Historie indtil

indtil Christiani 2di Landflygtighed, da Foreeningen mellem de 3 Riger gandske ophorede. Den 4de begynder med Reformationens Opkomst udi Dannemark under Kong Friderich den 1ste, og gaar indtil den store Forandring udi Regieringen under Kong Friderich den 3die. Den sidste Periodus befatter de Souveraine Danske Kongers Historie indtil Frederici 4ti Ankomst til Regieringen.

le

Forste Periodus i den Danske Historie fra Kong Skiold indtil Christendommens Indførsel.

Sdi den Danske Historie ere 3 Secter, og de Danske Historie-Skrivere deeles udi 3 Classer; Udi den første Klasse regnes alle de, som holde Dan for den første Konge i Dannemark, og ikke stige videre op udi Tiden: Samme Dan skal efter deres Sigelse have givet Navn til Dannemark: Hans Fader sigede de var Humble, som havde 4 Sønner, Snore, Dan, Osten og Angul, og Faderen sat Dan til Regenter over Siælland, Faldne Vibe Slætterne, det er de Vithers eller Gothers slætte Marke. Denne Dan siges at have bygget Leirez Slott eller Bye, og først anlagt Afguds-Tiennesten i disse Lande. Hvad det faste Land angaaer, da meener Saxo, som er Auctor til denne Sect, at Jylland da var under Tydske Herredom, og at Dan allerførst tog det Land fra de Tydske. (G) Angaaende Tiden, til hvilken de henføre denne Kong Dans Regimente, da regne nogle det 600 Aar for Christi Fødsel, andre meer end 1000 Aar, og andre igjen ikke stort over 300: Mange have gjort sig stor Umage at examine

I den Danske Historie ere 3 Secter.

Hypothesis Vulgaris

3

(G) Saxo Lib. 1. Cap. II.

re, hvis Meening der er rettest; men, saasom det er ganske uvist, om denne gode Kong Dan nogen Tid har været til i Verden, saa hold der jeg det for et u-nodigt arbejde at lægge Hovedet i blod for at udfinde det rette Mars Tal; Thi det er ligesom at gjøre videstige Dissertationer over den Fugl Phoenix Qualiteter, forend man er forvissed om, at der er saadan en Fugl til. Jeg vil derfor, uden at træde til noget Examen, videre løsligen fortælle, hvad Skribentere af denne første Klasse fortælle om Kong Dan: De sige, at hans Dronning skal have været Gretha eller Grythalsod i Sachsen, og at de Cimbrer først udi hans Tid skal have gjort de store Tog udaf Jylland, og at Kong Dan ligger begravet udi en Høj ved Leire.

Betænkning
der
over.

Denne Hypothesis er et svagt Fundament at bygge den Danske Historie paa, saasom Skribentere fast udi ingen Ting ere eenige. Og vil man eftersee, hvorpaa Cayo sunderer sin Historie, da er det efter hans egen Sigelse udi Fortalen af hans Historie 1) paa gamle Danske Vers; 2) paa gamle Inscriptioner, som ere fundne paa Steene og Klipper, 3) paa Islandiske Monumenter, og endeligen 4) paa Erke-Bisp Absolons Ord. Hvad de gamle Vers angaaer, da haver Cayo kun selv anført udi sine første Bøger ganske faa, og at han ingen flere haver haft sees af hans egne Ord; Thi han bekiender selv, sig at have sat alle gamle Danske Vers ud paa Latin, og anført dem i sin Historie. Derforuden findes ingen af disse Vers, der giver mindste Dplysning udi Chronologien. Hvad de gamle Inscriptioner anbelanger, da siger Bartholin (h) udi hans Antiquiteter, at de samme ere saa mørke og uforstaaelige, at naar man undtager 4 eller 5 Steene, saa kand de øvrige ved ingen Rensselig Hierte forklares, 2) belangende de Islandiske Monumenter, som Cayo beraaber sig paa: Da disse vore nye Islandiske Skribentere, at han ikke har seet dem, efterdi han i ingen Ting har sult dem. Endeligen hvad Erke-Bisp Absolons Relationer angaaer da ere de ypperlige, saavnt de henføre til bemelte Erke-Bisps Tider, men kand ikke tiene til Fundament udi den Eldgamle Historie. (i) Ikke at tale om, at denne Hypothesis forvirrer ganske Chron

(h) Thom. Barth. Thesaur. Antiq. Dan.

(i) Torfæi Ser. Reg. Dan.

Chronologien, og haver ingen Overeensstemmelse med fremmede Historier, saa at det synes, at Saxy har sat mange Konger udi Orden efter hin anden, som maaffee have været smaa Lands-Herrer paa eengang, hvorudover hans Historie om Dannemarks Riges Begyndelse og de første Danske Konger er efter noyere giort Examen ikke udi den Sigt som tilforn. Til denne Hypothese, som kaldes gemeenligen Hypothesis Bulgaris, henføres Saxy Grammaticus, og de, som have fulgt hans Fodspor, Albertus Kranzius, Hvitsfeld, Pontanus, Meursius og andre.

Den anden Hypothesis i den Danske Historie kaldes Hypothesis Gothlandica eller den Gullandske Hypothesis. De, som efterfølge den samme, vige aldeelis ikke fra Saxonis Orden efter Kong Dan, men de stige langt høiere op i Tiden, og efter de Svenske Skribenters Exempler regne de første Konger fast fra Noa til nemlig fra Gomer, hvilken de holde for at være kommen hid til Norden kort efter Nimrods Tider, og at have stiftet de 3 store Riger, det Danske, det Gothiske og det Cimbriske: Første Auctor til denne Meening er Nicolaus Petreius, som udi tyende Bøger har opregnet de Cimbrers og Gothers Herkomst, Udtog, Krige og Colonier, hvilket Skrift blev fuldfærdiget omtrent udi det Aar 1570. men allerførst kom for Lyset ved Trykken 1695. Udi Dedicationen roser samme Skribent Saxonem, fordi han saa vel og ziirligen har skrevet den Danske Historie, og undskylder ham, at han ikke har haft Leilighed at efterforske de Ting, som ere skeede for Kong Dan, eftersom den De Gulland da var ingens Herredom undergiben, og Indbyggerne paa samme De forvarede deres Antiquiteter om de Cimbrer, Longobarder og Normanner med saadan Gliid, at Saxy ikke har kundet bekomme dem at see. Han selv nemlig Petreius har neppe efter 9 Mars Bon og Møye kundet erholde af Indbyggerne paa samme De at see de Gothiske Monumenter, som end da vare til overs. Endeligen siger han sig ved en Skribers Hielp at have fundet en hob gamle Bøger ganske bedekte af Stov og Skarn paa det Slot Bisborg, paa hvilke Bøger tillige med andre Documenter han haver grundet sine Relationer om de Gother og Cimbrer. Dette Petrei Skrift er først bleven oversat paa Dansk af Niels Michelsen, Pastor til Holmens Kirke

ht
K. J.
19

Hypothesis Gothlandica.

loben an

Skribentere som did hen hore.

19

Kirke med den Titul: Dännemarks første Begyndelse og Herkomst; Men den Oversættelse er endnu ikke kommen for Lyset: Dog udgav Anno 1706 en ubekjendt Auctor bemeldte Skrift paa Dansk under saadan Titul: De Gothers Eldgamle Herkomst.

Efter Petreum fulgte Claudius, Lysskander, Kongl. Historiographus, som udi det Aar 1622. lod komme for Lyset et Skrift kaldet:

En kort Summa over den Danske Historie fra Nordens Begyndelse, til værendes og nu regierendes Stormægtigste Fyrstes Christian den 4des Tid og Regimenter, forfattet udi de Danske Kongers Slægte-Bog, saa meget man af gamle og sandfærdige Danske Historier, Antiquiteter og Documenter haver at erfare, af Claudio, Christophori, Lysskandro. Udi dette Verk har han efterfuldt Petrei Fodspor. Det er deelt udi 3 Parter: Den første Part handler om Fædrene for Syndfloden, og Zaphets Son Homer og hans Sonne-Son Aschane, som var de Cimbrers Fader og hans Efterkommere indtil dette Riges Begyndelse, om de gamle Gudslandens Udsprung, om de Gothers og deres Bedrifter. Den anden Part indeholder en kort Kronike fra Kong Dan til Christopher af Beyren, item de Benders, Longobarders og Normanners Historier og Bedrifter: Efter Lysskandrum har en Præst ved Navn Nicolaus Strelow fuldt samme Hypothesin udi et Skrift publiceret til Kiøbenhavn 1633, kaldet den Guchilandste Kronike. Udi hans Dedication til Kong Christian den 4de, vidner han sig for 18 Aar siden at have haft det Forsætt at skrive den Gullandske Kronike. Han beklager høyligen, at de Gullandske Documenter, som af de gamle Gother findes skrevne paa Deeler, Bark og Steene med Runne Bogstave, ere Landet skammeligen berøvede; Thi siger han, Magnus Sture fordum Gouverneur paa Den samlede sammen alle Documenter og Kroniker, som han kunde overkomme, og af Misundelse lod dem forbrænde. Det samme øvede og saa den Pavelige Legat Arcemboldus, da han med sine Afsads-Breve kom til Gulland. Siden berømmer han ovennævnte Petrei saavel som

Nico

Nicolai Skabous, Borgemeisterens udi Bisbye, samt David Bilefeldts den Gullandske Superintendentes Flid udi at sammenfamlle saadanne Documenter, som tiene til at opløse Fæderne-Landets Historie. Den sidste af dem vidner han, at have tilskiflet David Chytræo adskillige Ting, som bemælte Autor har berient sig af i sin Kronike. Fundamentet til denne Hypothesis er et Gullandsk Monument, som findes hos Lyschandrum (k) i hans Slægte-Bog med Runne Bogstaver saaledes:

Japhet tredium Noe Son, hukken hiette Gomer; han foer til einom Landom udindan heed mindrum Asia og nefnte hed Folkid hannom Folgdom Engraner, hvilket Landom fremtidom nefndes Phrygia. Hed er skedda af Berldum Ar vare gangin a Tirtan Hundrit og half andro Stye udindan Saraks Tidom. Samme lune for Engar Gomers Son ofver Nærit til Europam ier Eridje Deel af Berldum og dueldom noyrom lunom i Skytters Landom, næst hin stora Myr, hvilkom heiter Meotis, hvilkom er Merkmættet. Metin da af Berldunge Ar voro gangen Attirtan Hundrit og Halftredium Stye drog Gomer hin unge af Skytters Landom genom mangan Landom mod Norden, og bygde sa i hed Landom, hvilket heiter Vitilandom, nu Gutland kaldet, og ligger mot hit Nordre Nærit der.

Dette finder jeg ikke fornødent at oversætte paa en brugeligt Dansk, saasom enhver indtil vore Fruentimmer nu omstunder uden Udtaleser kand forstaae det, naar man kun vil sige dem, at Landom er det samme som Land, og Tidom det samme som Tid. Hvo som har opdigtet dette Monument, har ikke ræt forstaaet Grebet i at sætte Berden en Børnæse paa; thi det rober sig selv, saasom det er ikke andet end en Sammenblanding af nu brugeligt Dansk og Svensk, som Autor har ikke vidst at gjøre ukiendeligt, uden ved at terminere visse Ord, paa, om. Herudover maae man billigen

en/0

n

Betænkning berøver.

forundre sig over, at adskillige lærde Mænd, besynderligen en Kongl. Historie-Skriver, som Lyschander har kundet tage det for et gammelt got Skrift, da dog Christiani 4ti Necess eller Hvitsfelds Krønike synes at være skreven paa ældre Sprog. Ikke at tale om, at det er ganske u**2**begribeligt, hvorledes slige gamle Gothiske Skrifter i saa mange 100 Aar kunde ligge skjulte paa Gulland, uden at Cayo eller andre Scribentere kunde have faaet Kundskab derom, iligemaade hvorledes de saa længe kunde conserveres, da Gulland saa tit har været indtaget af Danske, Svenske, Tydske og Preusser, og undertiden udplyndret, hvilket altsammen, naar man estertænker, da kand man sige, at det er en Daarlighed at ville umage sig med at igiendrive denne Digt (1). Herudover er den Gullandske Hypothesis nu omstunder af alle forkastet, saa at ingen reflecterer meere derpaa, men man anseer det som et plumpt Digt, som strax røber sig selv.

Islandiske
Hypothesis

Den 3die og sidste Hypothesis er den Islandiske, hvilken hverken holder Kong Dan for den første Konge, ey heller gjør Riget saa gammelt som Cayo, meget mindre extendere Historien til Homer, som levede kort for Syndfloden, men begynder fra Odins Ankomst fra Asien igiennem Skytien til disse Lande, som skeede noget før Christi Fødsel, og gjør Skiold til den første Konge i Danmark; Denne Meening er grundet paa gamle Islandiske Skrifter og Monumenter, og er nu omstunder den Hypothesis holden for den rimeligste, saavel af egne Landsmænd som af Fremmede: Men, saasom all Reformation gemeenligen er Vanskeligheder undergiben, og man seer, saavel af Historier, som af daglig Erfarenhed den Lyde hos Reformatores, at de ikke kand standse udi deres Lob; men falde fra et Extremo til et andet, saa haver jeg i henseende til denne allmindelige gangbare Lyde taget mig her fore at eftersee, om disse Islandiske Reformatores ikke have kunnet forfalde i samme Fejl, og endelig efter noye Examen fundet, at her behøves den 4de Sect eller Hypothesis udi den Danske Historie. Dog fremfører jeg herudi min Meening ikke anderledes end som et Problema, hvilket jeg underkaster andres Skionsomhed, Endeel, efterdi jeg ingenlunde forlanger

Betænkning
der
over.

(1) vid. Tori. Ser. Reg. Dan. lib. 1. cap. 8.

langer at føre Titel af Autor til en nye Sect, Endeel ogsaa, ef-
 terdi jeg ikke vil impille mig udi historiske Tvistigheder, som kunde
 bringe mig alle 3 Secter paa Halsen. Det Problema, som jeg
 ellers herudi foresætter, bestaaer udi saadan Middel-vep. Jeg fol-
 ger den Islandiske Hypothese udi den gamle Historie, saa længe
 jeg intet finder, som kand giendrive den samme, og despenferes der-
 ved for at entree udi Saxonis fellsomme og umenneskelige Fabler,
 udvikler mig ogsaa af den store Forvirrelse udi Chronologien, og
 det unuelige Arbejde at foreene den gamle Danske med andres Na-
 tioners Historier. Men slipper den Islandiske Hypothese igien,
 og følger Saxonis Orden, saa snart Historien nærmer sig ved Sa-
 xonis Tider, og jeg merker at samme Orden har meere Overeens-
 stemmelse med fremmede Historier end den Islandiske, saa at jeg er
 gandske Islandsk fra Kong Skiold indtil Sigurd Ring, og bliver
 Dansk igien fra denne sidste Konges Tiid indtil det store Schisma
 udi Historien ender. De Beviisligheder, hvoraf jeg betiener mig
 til at bestyrke min Hypothese, gives tilkiende ved Leylighed paa
 behørigte steder, og vil jeg strax uden videre Præudio begive mig
 til den gamle Historie, hvorudi jeg har fundet størst Sikkerhed at fol-
 ge den Orden, som den berømtelige Islander Formodus Torfaeus
 har i agt taget udi hans Serie Dynastiarum & Regum Daniae.
 Hos ham derfor begynder den Nordiske Histories Epocha fra den
 navnkundige Asiatiske Første Odin, hvilken kom fra det Landskab
 Skytien ind udi disse Nordiske Riger, hvilke han efter adskillige
 Seyervindinger undertvang sig, og sat sine Born og Tilhænge-
 re til Herrer og Konger over de Nordiske Rigers Provincier, som
 siden bleve forplantede paa deres Arvinger. Han havde derfor
 den Lykke, som alle store Seyer-Herrer i ældgamle Tider havde,
 at ikke alleene han selv, men endogsaa hans Benner og Paarørende
 bleve dyrkede udi Norden. Den fornemmeste af disse Guder var
 Odin selv, de Nordiske Folks Jupiter, af hvilken den ene Dag
 udi Ugen, nemlig Odinsdag eller Onsdag har faaet sit Navn.
 Han kaldes gemeenligen Odin Vallfaude, det er Fader for Krig
 og Nederlag, og gif den Religion han stiftede udi Norden, meest

19
 Autoris
 Meening
 om Nod-
 vendighed
 af en ny
 Hypothe-
 sis.

12
 Odin for-
 ste Nordiske
 Monarch.

19
 ud paa at giøre Folket stridbart. Derfor vilke han d. m ind, at ingen efter Døden kunde komme ind udi de lykkelige Boliger, med mindre han døde udi Feltslag imod sine Fiender. Han siges ogsaa i den Henseende at have ladet sig selv saare, da han fornam sin Døds-Tilme at være forhaanden, at han ikke skulde døe Straas-Død, og at Efterkommerne af hans Exempler skulde opmuntres til at døe ved Sværd mod deres Fiender. Dette Religions Principium er Aarsag til de utrolige Bedrifter man læser om de gamle Nordiske Folk, i det de troede, at, saa snart en faldt for sin Fiende, kom han strax udi Valhalla eller Odins Bolig; thi Ball betyder dem, som omkomme udi Krig, og Halla eller Hall betyder Bolig eller en stor Galle, som det endnu hedder hos de Engælænder, hvilke have conserveret mange af de Nordiske Ord.

Skiold.

Da de Nordiske Lande bleve deelte mellem Odins Børn og Benner, fik hans Søn Skiold paa sin Part det Landskab, som befattes under det Navn Danmark. Han bygde den Stad eller Slott Leire, som siden blev de Danske Kongers Residens. Af denne Skiold bleve Efterkommerne kaldne Skioldunger, ligesom de Svenske Konger bleve kaldne Ynglinger efter Kong Inge. Torfaeus vidner, (m) at man fordum udi Island havde Kong Skiolds og hans Efterkommeres Historie beskrevet udi et særdeeles Verk kaldet Skioldunga Saga, men at det samme er bortkommet. Denne Konge er ellers den 4de hos Saxonem, som sætter for ham Dan, Humble, Lothar: men er den første efter den Islandiske Hypothesein, med hvilken overeensstemmer den gamle Danske Skribent Svend Aagesen, (n) som er ældere end Saxo.

Fridleif.

11
 29
 Efter Skiold fulte hans Søn Fridleif, hvorom Torfaeus melder, er intet at sige uden at han succederede sin Fader efter ovennævnte Skioldunga Saga eller den særdeeles Historie, og Skioldungers Bedrifter som er bortkommen.

Frode

(m) Torf. Series Reg. Dan.

(n) vid. Sveno Agonis.

Skiold
 Danne-
 marks for-
 ste Konge.

Fridleif.

Frode den Fredegode.

Efter Skjold fuldte Frode, kalden gemeenligen den Fredsommelige; hvorvel man kand heller tillægge ham Titul af Seierrig, eftersom Historien vidner, at han undertvang sig Sverrig, Ungern, Saxen, Engelland og Irland, hvilket ikke er troeligt at kunde være skeed uden Sværdsflag. Men, maastee, at Skribentere have tillagt ham den Titul af Fredegode, efterdi han stiftede Fred og Eenighed mellem Indbyggerne udi Dannemark; thi han indrettede efter Saxonis Beretning saadan god Orden og Politie udi Landet, og gav slige stränge Forordninger mod Rov og Tyverie, at han lagde en stor Guld-ring paa allfare Beye udi Jylland, hvilken ingen dristede sig til at stiale. Om hans Minister Erik den Viise fortæller Saxo utroelige Ting, blant andet, at han var saa klog, at han kunde forstaae Fuglene. Derom saavel som andet udi denne Konges Historie vil jeg intet tale, saasom det alt er meget Fabellagtigt. Man kand allene sige, at han har været een af de mægtigste Konger i Dannemark og tilmed een af de største Lovgivere, blant hans Love findes hos Saxonem antegnede disse:

Frode. /e

Krigs-Artikle.

1) Naar Rov og Bytte udi Kriegen skal deeles, bør den meere at tage, som noget høyt Embede haver, end den som er kun en gemeen Krigsmand.

2) Hvad Guld som findes blant Byttet, tilhører de ypperste Hovismænd, for hvilken en Banner føres.

3) En almindelig Lands-Knægt eller Krigsmand skal lade sig noye med Sølv til Bytte, (hvoraf man seer, at han har noye i agt taget den saa kaldet Geometriske Proportion.)

4) Baaben og Bærje hører Kiemperne til.

5) Skibene, som erobres, maae Borgerne og meenige Almue bekomme, som skulde bygge og udruste Skibe, naar dem tilsiges.

Hans
Krigs og
Civillove

6) Ingen skal forvare sit gods under Luffe og Laas, mister han noget, som ikke er forvaret, da skal ham gives dobbelt igien af Kongens Skat-Kammer, gjør nogen herimod og forvarer sit Guld udi Strine eller Kister, da har han forbrudt til Kongen en E Guld.

7) Hvo som Tyven sparer, straffes som Tyven selv.

8) Hvo som først giver sig paa Flugt i Striden, maa være ugild og efter den Jag en maae staae i Lov og Lov med nogen Dannemand.

Lands-Lov.

1) Ingen Qvinde skal tvinges mod sin Villie at tage nogen, men have Frihed at samtykke hvem hun vil have.

2) Dersom en frie Qvinde tager en u-frie Mand, beholder hun ham, men mister sin Frihed.

3) Hvo som krænker nogen, han ægte den samme.

4) En Hoerkarl skal lemlestes paa sit Lem af den, hvis Egte-Hustrue han har beligget.

5) Dersom en Dansk Mand tager noget fra en anden, skal han betale dobbelt, og være siden berøgtet for Kongens svorne Freds Voldsmand.

6) Luffer nogen Dørren efter en Tyv, som kommer med staaene Koster til hans Huus, mister han alt sit Gods; og slaes udi meenige Mands Nærværelse, efterdi han har gjort sig lig med Tyven selv.

7) Hvilken Udflæger og fredløs Mand, som feider for sit Fæderneland, og fører Qvindskiold mod Riget, mister Fier og Fæ, det er Gods og Liv.

8) Forsømmer nogen af Uhydighed at udrette Kongens Befalning, være sig Fredeles.

9) Hvo

9) Hvo som slaaer sig frem i Striden for sin Hovedsmand, er han Træl, da bliver han siden frie, er han en Almues Mand, da gives ham Skiold og Hielm, og er han en Herre-Mand, da slaaes han til Ridder.

10) Hvo som æsker Pant af nogen, han skal give den samme, af hvilken han det begiærer, en halv Mark Guld eller straffes paa sit Legeme; thi saadant Pant giver Marsag til Trætte. (n)

11) Naar to trættes, da skulle de sig ved Kamp; thi det staaer bedre at sigte med Haanden end med Munden.

12) Hvo som træder udi Kamp med en Fod af Kredsen, han har tabt, og Foder for Sagen, som han sigtes for. f

13) Dersom det hender sig, at mindre Mand trættes og udæsker nogen Ridspe, da maae Ridspen ifkun bruge alne lang Stang og sit Harnisk. |e/a

14) Slaaer nogen Udlænding en Dansk Mand ihjel, da bøde to Udlændinge med deris Hals for een Dansk. |e

Disse Love grundes paa Billighed og giver en Idée om Kong Frodes Regimente, og, jaasom de samme ofte citeres af Skribentere, har jeg holdet for nødigt dem her at indføre. Denne Konges Regjering er ellers merkvaerdig derudi, at de fleste Skribentere holde for, at Christus blev fød i hans Tid.

Fridleif 2.

Efter Kong Frode satte de Islandske Skribenter hans Son Fridleif, men Goro den Poet Hjarne, hvilken han fortæller at være kommen til Regjeringen paa saadan maade: De Danske bleve efter Kong Frodes Dod til sinds at overgive Regimentet til den, Fridleif 2.

(n) Hvis Kong Frode havde regieret udi disse Tider, havde han ikke udgivet saadan Lov; thi Erfarenhed viser at det nu omstunder er daarligt at laane den Pant.

som kunde giøre det ziirligste Gravskrift over Kongen, hvilket
 Tilbud opvakte en ved Ravn Hiarne, som paa samme Tiid hols-
 tes for en anseelig Poet, at giøre det bekiente Gravskrift, som
 efter Bellei Oversættelse Lyder saaledes:

En Poet
 bliver Kon-
 ge.

De Danske førde Liig tre Mar om Land
 Kong Frode hin Frede gode
 Saa gierne havde seet baade Vinde og Mand,
 Hand længer for Riget maatte raade
 Her ligger begravet den Rikmpe saa sterck
 Hos Bæres Broe sees disse Steene
 Under aaben Himmel paa vildene Mark
 Der hvile den Herres Beene.

Om Hiarne ved disse Vers blev Konge udi Dannemark, skal
 jeg ikke forviist kunde sige. Viist er det, at Vers blive ikke saa vel
 betalte i vore Tiider, hvilket er ey heller nodigt. Særo siger, at
 Fridleif (o) var i Rusland, da hans Fader dode, hvorfra han kom
 tilbage, og først med gode formanede Hiarne at overgive Riget til
 sig som den rette Arving, men da det ikke kunde hielpe, rustet han sig
 imod ham, slaaer ham trende gange af Marken, og omsider om-
 kommer ham udi en eene Kamp. han siger videre, at Hiarne ligger
 begravet udi en Høy ved Hothernesnes udi Jylland, som efter ham
 blev kaldet Hiarne Høy. Saaledes endte dette poetiske Dige, og
 Fridleif regerede siden udi Roelighed.

Havar.

Efter Fridleif 2. sættes Havar, som af sine Hænders Styrcke
 blev kalden Zandræmmi, om hvilken ellers intet findes antegned
 udi de Zslandiske Historier.

Frode 2.

Hans Son Frode 2. fulgte efter ham, og er han den samme
 som hos Saxonem kaldes Frode 4. Udi hans Tiid siger Særo, at den
 bekiendte Rikmpe Sterck Odder levede, om hvis Manddoms Bedrifs-
 ter fortælles utroelige Ting, og som siges at have levet 3 Mennekers Ald-
 der. Man siger, at han blant andre Rikmper sigtede med een,
 som

(o) Særo in Frid.

som heed Hammo, hvoraf den Stad Hamborg skal have faaet sit Navn, hvorvel andre meene, at Hamborg har faaet sit Navn af Hohenburg (p) et Slott, som Carolus Magnus skal have ladet bygge mod de Danske; men det eene er ligesaa uvist som det andet. Bermund den Biise, Olaf den Spake og Dan Mykelati.

Efter Frode 2 sættes Bermund den Biise, og efter ham Olaf den Spake, hvilke begge ikke findes paa Caronis Catalogo, og siden Kong Dan kaldet Mykelati eller den prægtige. Af denne Dan siges allerførst Dannemark at have faaet sit Navn. Han holdes først at have indført den Skik i Dannemark at begrave de Døde; thi før hans Tid bleve de brændte, og blev den Tid, paa hvilken saadant allene var i Brug, kalden Bruna Old eller Atas Combustionis, hvilket Snoro Sturlesen bevidner med disse Ord. Den første alder blev kalden Bruna Old eller brænde alder. Da blev alle Døde forbrændte til Aske. De Døde til Erindrings bleve oprættede adskillige Høye, hvilket iligemaade blev i Ygt taget da de Dødes Legemer bleve begravne. Den anden Alder kaldes Hongs Old eller Høyenes Alder atas collium, som denne Kong Dan Mykilati siges først at have indført udi Dannemark, hvilket bemærke Islandiske Skribent Snoro (q) ogsaa viser med disse Ord: Ifterat Dan Mykilati havde ladet opreysse en Høy, og besælet sit Legeme did at henføres og legges med Kongelige Ornamenter, Hæst, Vaaben og anden Righdom, efterfulgte hans Slægtinge samme Sædvane, og da begyndte den udi Dannemark saa kaldte Hongs Old.

Frode 3 den stille / Halfdan 1 / Fridleif 3 / Frode 4.
Ingiald, Halfdan 2, Frode 5 / Hroar og Helgo.

Efter Dan Mykilati følger hos Torfaum disse ovenstrebne Konger, om hvilke intet synderligt er at sige, undtagen om de tvende sidste Hroar og Helgo, hvis Bedrifter antegnes udi den bekiendte Hrolf Kraks Historie. (r) Disse vare tvende Brødre, som regierede

(p) vid Eginard. & Albert Stad. hvor samme Slægt kaldes Hochbuchi eller Hochburi.
(q) Præfat ad Chron Nørvag.
(r) Vid. Hist. A. Rolli Krackii Edit. a Topfæo.

paa Cengang. Deres Fader var Halfdan 2, hvilken blev myrdet af sin Broder Frode 5, som regierede tillige med ham. Denne Frode, saasom han havde omkommet sin Broder, søgte han ogsaa at ombringe hans tvende Sønner Hroar og Helgo. Disse tvende Sønner havde en ved Navn Reginus under Optugtelse, hvilken efter Faderens Død skulde dem det beste han kunde, at de ikke skulde falde udi Tyrannens Hænder. Frode, efterat han forgiæves længe havde søgt efter dem, betienede han sig omsider af Trolsmænd for at udsørke, hvor de vare; men de forfulgte Børns Syster udkøbte en Trolsquinde med en Guld-Ring, at hun skulde tie. Derudi overeensstemmer Cayo Grammaticus med foromtalede Hrolf Krafs Historie, allene, at Personernes Navne differere. Da disse Kongelige Børn bleve gamle, komme de for Læset omsider, satte Ild paa Kongens Huus, og brændte ham inde, hvorpaa de begge paa Cengang regierede, indtil Hroar gik til Engeland, og der giftede sig med Hertugens Dotter af Northumberland, da saalte han sin halve Part af Riget til sin Broder Helgo og blant andet derfor fik et kostbart Guld-Armbaand; saa at der da maae have været lettere Kiøb paa Riger, end nu omstunder paa Bøndergaarder. Denne Hroar blev omsider ihjelslagen af sin Syster-Søn Hroc. Den anden Broder Helgo regierede saaledes allene. Han krænkede en Sarsisk Dronning, og avlede med hende en Dotter kaldet Yrsa, med hvilken han selv omsider uvidende bedrev Blodskam, og avlede den bekiendte Hrolf Kraff, som siden regierede udi Dannemark, og hvis Liv og Levet er beskrevet udi et særdeeles Berk, som Forsæus har udgivet og kaldet Hrolf Krafs Historie. Da Yrsa blev underrøttet om sin Stand, og at hun var Kongens Dotter og Hustrue paa Cengang, forlod hun Helgo, hvilken derudover faldt i dyb Melancholie, og endeligen blev ihjelslagen i Eberrig.

Hrolf Kraff.

Efter Helges Død kom hans Søn Hrolf Kraff til Regieringen, hvilken regierede med saadan Wiisdom, og var begavet med saadanne Dyder, at Kong Olaf den Hellige af Norge, da han blev

Hrolf Kraff
 en priis-
 værdig Hø-
 gent.

blev Ailspurt, hvilken af de gamle Konger han helst vilde efterfølge, svarede han: Hrolf Krak. Samme Konges Historie have vi vittloftigen beskrevet paa Islandsk og oversat paa Latin. Til Probe paa denne Konges Kaaidsindighed og Mildhed fortælles saadan Historie: En ung Person ved Navn Boggus kom Engang til Kongens Hof, som da holdes til Leire, da han der fandt Kongen, blev han lange stille staaende og stirrede paa ham, og, da Kongen spuste ham, hvorfor han saae saa sterkt paa ham, sagde Boggus: Jeg har hørt sige hiemme, at Kong Hrolf var een af de største Mænd i Norden; men her seer jeg sidde paa Thronen en liden Dværg, som man kalder Konge. (s) Kongen, langt fra at fortornes derover, svarede allene med største Koldindighed: Du har givet mig Tilnavn af Dverg, hvilket jeg ogsaa vil beholde; thi Krak er det samme som Dverg. Det blev ikke derved; han lod ham derforuden herligen besienke. Af saadan Edelhiertighed blev Boggus saa betaget, at han gjorde et endeligt Løfte at være dens Banemand, som tilføiede Kongen noget Ont, hvilket Løfte han ogsaa holdt. Hvis ikke denne Historie er sand, saa er den dog opbyggelig, og visser, at de gamle Nordiske Skribentere have ogsaa kundet asmale Herlige Dyder, saavel som Græker og Romere.

Interregnum.

Efter Hrolfs Kraks Død fulde et Interregnum, og Riget blev deelt imellem mange smaae Herrer, hvilke Gyar, maae skee, har alle gjort til Konger, som have registreret efter hin anden, da dog mange have kundet registrere paa en Tid, og kommer heraf, at de Danske Kongers Catalogus er bleven saa stor, og at man har maatt gjort Riget ældere end det var for at giøre Plads til disse mange Konger. Dog har man derved ikke i Noget taget, at efter den Epocha, som var sat for dette Riges Begyndelse, der behøvedes endda flere Konger, ja fast Engang saa mange for at fylde Tiden. Samme Feil have Islandiske Skribentere observeret og udaf Gamle, hos dem conserverede Documenter, saaledes reformeret

(s) Hist. Hrolfi Krak Edita Torfæo.

t
g
e/g
g
u
g
o
g
e/e
t

9/e
 Anmerk-
 ning over
 Islænder-
 nes Refor-
 mation udi
 de gamle
 Kongers
 Catalogo.

den Danske Historie, at den største Deel af dem, som Særo har
 ver gjort til Konger, ere blevne dethroniserede, saa at det er gaaet
 her til ligesom med Helgenes Catalogo, som ved nyere Examen
 af Criticis er gjort fast en 3die Deel meere stakked end den var.
 Endeel holder vel for, at disse Skribentere ere gangne for vilt, og
 lægger Forsæd dette til Last, at han af Publico har ladet sig be-
 tale for at sfiære den halve Deel af den gamle Danske Historie;
 men han er herudi ikke meere at laste end visse nye Geometrae eller
 Landmaalere, der ere blevne salarerede for at gjøre et Rige min-
 dre end det har været; thi det er altid en Merite at udele Sand-
 hed, og iglen taber derved, at man visser ham, at han er en Allen-
 fortære, end han inbilder sig at være. Hvad som ellers er passered
 i dette Interregno, da Riget var deelt blant saa mange smaae Her-
 rer, derom findes intet antegnet; Der kand sluttet nogenledes
 af Snoro Sturlesens Norske Kronike; at det har strakt sig ud udi
 3 Svenske Kongers Tiid, nemlig Yngvars Alununds og Ingjalds
 Tjlder. (t) Nu rester at tale om, hvorledes og af hvem Parter-
 ne igien bleve foreenede, og hvorledes Riget kom udi forrige Stand
 igjen.

Svar Bidsadmi.

Svar Bids-
 sadi.

Efterat Riget udi lang Tiid havde været deelt imellem ad-
 skillige smaae Herrer, bleve Provincierne igien foreenede under
 Svar den veltalende Halsdans Søn. Denne Konge har været
 een af de mægtigste Regentere udi Norden; thi han foreenede ikke
 allene Dannemark igien under et Hoved, men endogsaa efter Snor-
 onis Bidsnisbyrd undervang sig heele Sverrig, en Deel af Sæ-
 sen, Nysland og en Deel af Engelland, og derfor med Billighed
 blev kalden Bidsadmi (Latipallus). Med Snoronis Bidsnis-
 byrd kommer overeens den saa kaldte Herbarar Saga. Saa at
 det er forunderligt, at denne store Kenge findes hverken udi de Dan-
 ske eller Svenske Kroniker. Men som min Genie er ikke til at bry-
 de mit Hoved med mørke og ubisse Ting, hvorudi man efter man-
 ge Mars Examen, dog ingen Bished kand faae, saa vil jeg over-
 lade dem, som have bedre Lyst til saadant, at efterforske, om man
 kand

Serdeles
 Anmerk-
 ninger over
 denne Kon-
 ge.

Kand frøit sige, at alle saa vel Danske som Svendske Skribentere have glemte at tale om, ja at sætte blandt Kongernes Tal en af de største Regentere, der har været i Norden. Det er sandeligen een af de største Ting, man kand støde sig paa, og den haardeste Kunde at løse for de Islandiske Skribentere, helst saasom de beskylde de Saxonen Grammaticum for at have talt for prægtigt om de gamle Konger, og giordt flere Regentere end der virkelig har været. Ikke at tale om, at en heller nogen fremmed Historie Skriver taler om denne Ivar Vidfædmi, som siges at have regieret baade udi Engelland, Saksen og Nysland, saa at man derudover snart skulde falde paa de Tanker, at denne store Monarch allene har regieret udi de Islandiske Skribenters Hierner: Men jeg har sat mig for at følge den Islandiske Hypotesin, som den, der nu omstunder er funden rimeligst, og derfor bliver ved den Orden, som findes hos Torfaum.

Harald Hyldebrand.

Efter Ivar Vidfædmi fulgte hans Datter-Søn, Harald kaldet den Hyldebrand. Denne Konge skal have regieret meget længe, og nogle Skribentere skal have holdet ham for at have været den bekendte Gothiske Kong Alaricus, som indtog Rom; men hvad som Svenske, Danske og Nordiske eller Islandiske Skribentere fortælle om denne Harald, haver ingen Overeensstemmelse med hvad som andre fortælle om Alarico, thi de ere alle eenige derudi; at Harald Hyldebrand udi sin gamle Alder omkom udi Sverrig, og det paa saadan Maade: Imellem ham og Hagen Ring Kongen af Sverrig opvoktes Tvistighed, saa at de rustede sig imod hinanden baade til Lands og Vands. Der siges, at Hagens Flode bestod af 2500 Skibe og at Haralds var ikke mindre: Begge Kriigshærene til Lands komme sammen paa en Heede ved Brovalla udi Vester-Gothland. Den Svenske Kriigshær blev anført af Kongen selv, og den Danske af en Kiempe ved Navn Ubbo, efterdi Harald formedelst hans høye Alder saadant ikke kunde forrette, omendkiont han dog var med udi Slaget: mand sigtede længe med stor Haardnakkenhed, indtil de Danske tillige med Kong Harald selv og Anføreren blev slagen. Saxo siger, at den bekendte Kiempe Stork-Odder,

Harald Hyldebrand

Slag ved Brovalla.

83

som

(a) udeli Jorung Historien taler vel om en lang Tid og om
 And udeli Ivar som udeli Jorung taler om en lang Tid og om
 udeli Jorung taler om en lang Tid og om

Sterk-Do-
der. /e
/a
/t

som var tillige med Poet, og som var med udi dette Slag, har beskrevet det paa gamle Danske Vers, og vidner han, at saadant heroisk Poema er kommet sig til Haande. Men det synes at være gaaet med den Danske Sterk-Odder, som med de Grækers Hercules, at man af adskillige maa have gjort een, med mindre man vil sige, at denne Sterk-Odder har levet i mange 100 Aar. Udi den saa kalden Erixi Pomerani Historia antegnes blant Sterk-Odders herlige Bedrifter ogsaa denne, nemlig at han paa eengang tvang 4 eller 6 tydske Rikmper, og gjorde en Natstoel deraf. (u) Hagen Ring siges, efter Slaget at have ladet Kong Harald hæderliggen begrave, og at have sat en Jomfrue ved Navn Hetha til at regiere over Danmark. Og meener Hvitfeld, at hun har bygget Slesvig, som da kaldtes Hethe-Bye. (x) Ellers holdes, af denne Harald det gamle Danske Ordsprog at være kommet: Fra Arilds Tid, hvorvel andre meene med større Rimelighed, at Arilds Tid kommer af det gamle Danske Ord, Arens Tid, es-terdi Ar betyder Begyndelse eller Principium.

Sigurd Ring.

18

Sigurd
Ring. /t

Denne Sigurd Ring var Harald Hyldebrands Broder-Son, og af ham sat over Sverrig, men efter det store Slag paa Brovalla Heede bemægtigede hand sig ogsaa Danmark, hvorover han igien satt andre. Han gjorde ogsaa efter hans Formands Exempler et Tog paa Engelland, og bemægtigede sig Northumberland, hvorpaa man seer at de Danske Konger have haft Prærensioner siden Kong Hroars Tid, der blev ved Giftermaal Herre over samme Land. Af ham siges Ringsted at have faaet sit Navn. Efter Sigurd Ring opregner Særo adskillig. Konger, som de Norske eller Islandiske Skribentere forkaste: Blant dem er den mærk- værdigste Ono, eftersom man holder for, at under hans Regiering det store Longobardiske Udtog skeede, hvis Anførere Særo nævner, nemlig Aage og Ebbe. De samme ere meere bekiendte hos

Adskillige
Konger
forbigaaes
som opreg-
nes af
Særo.

(u) Hist. Gentis Dan. Ordnen er disse: Quatuor aut sex ex iis complicans ad modum sedis ad purgandum alvum; & multa alia præclara fecit.

(x) Ælnoti vita S. Canuti meener at Hethebye er det samme som en Bye, bygget paa en Heede (Villa Campi.)

hos Romerske og Nordiske Skribentere, efterdi deres største Bedrifter ere skeede udi Italien, hvor de bemægtigede sig den Part, som endnu kaldes Lombardien. Om deres Udgang ere fundne paa Gulland disse gamle Rimm:

Ebbe og Plage de Helte saa froe
Siden de for Hunger af Skaane droe
Da steddtes de næst varum Guthe Gudland
Med Gamle og Ungum Qvinde og Mand
Hæd ier vel skrevet hæd ier vel spurt
Hvad de havde sidum mandelikum giort
Og meest sidum de indum Vallandum kom
Hæd ier vel kyndt allum Vereidum om
Fordi af dennom leed mangom Mand møde
Eil Karl Keyser den stora fik lagd dennum øde.

Deres Bedrifter ere antegnede af Paulo Diacono, og henz hører heller til den Italienske end Danske Historie. Jeg har forteligen talet noget derom paa et andet Sted; Aarsagen til deres Udtog af Dannemark tilskriver Saxo en stor Hungers Nød. Dette vil jeg altsammen forbigaae, saavel som hvad Saxo fortæller om de andre Konger for og efter Snio, hvis Historier ere selfomme og fabelagtige, hvorvel jeg ikke forkaster deres Orden, og begive mig til Gorm den Gamle, item de efterfølgende Konger saasom de findes hos Saxonem, efterdi bemælte Skribent fra de Eider er meer Overeensstemmende med alle fremmede Historier end de Islandiske Auteurs.

e/v

Gorm den Gamle.

Udi denne Gorms Tid tales om en Dansk ved Navn For- Gorm den Fild Adelsfar, hvilken slakkede meget om paa fremmede Steder, og Gamle. ved den Leylighed udi Tydskland fik Smag paa den Christelige Troe, hvorudover han ved sin Tilbagekomst søgte at forplante Christendommen udi Dannemark. Men hans gode Forsætt blev hindret ved Gorms Død, item hans egen, som suldte slakket derpaa. Dette Forfild te synes at viffe den selfom Fabel om Ugartilok, som findes hos Sax- Adelsfars onem, og, saasom samme Fabel holdes af alle meest betydelig, og Dreyse synes

Forfild Adelsfars Dreyse.

1/2/e synes at viffe først Kong Gorms curiositet i at efterforske den rætte Religion, for det andet den Afstye han efter giorte Efterforskning fik til Hedenskabet, holder jeg ikke ufornodent den her at indføre. Cayo fortæller den saaledes: Da Kong Gorm var bleven gammel, og nogle havde undervist ham om Sjælens Uddeddelighed, fik han Lyst at vide, hvilken Boelig ham skulde være beredt efter Døden, og hvad Løn de skulde have, som dyrkede Guderne paa den rætte maade. Herudover raadede nogle Kongen, at han skulde skikke til den Afgud Ugartilok een, som kunde erfare saadant; de sagde derhos, at ingen var meere beqvæm til saadan vigtig og farlig Rejse, end Torkild Aldisfar; thi de samme Raadgivere vare hans Alvinds-mænd, og søgte ved dette Middel at styrte ham i Ulykke.

Torkild fik derfor Befalning af Kongen at begive sig paa Rejsen, og begav sig paa et Skib, som han lod overtrække med Dreuhuder. Dermed seylede han bort, og kom først udi et Land, hvor hverken Soel eller Stjerner skimmede, da han med sine Staldbrodre havde længe reysset udi saadan Mørkhed, saa at de ingen Forhaabning meere havde om Livet, saae de omsider langt borte en Jld, hvilket satt Mod i dem igien. Torkild begav sig imod samme Jld, og der fandt en Huule, udi hvilken, da han gik alleene ned, fandt han der 2 Risper. Disse Risper forestillede ham denne Reyses Vanskelighed, hvoraf han dog lod sig ikke forkrælle, men begiærede noget af deres Jld til sin Reyses Fortsættelse igiennem de mørke steder; Da saadant ham var bevilged, reysede han videre fort, og endeligen med en god Bind kom til Ugartilok, hvor han saae Afguden bunden ved Hænder og Fødder med Jernlænker. Hans Haar vare vederstyggelige, og ligesom spidse Horn. Torkild tog da med Afgudens Tilladelse et Haar af hans Hage til et Tegn, at han havde talet med ham. Af samme Haar gik saadan Stank, at han og hans Staldbrodre maatte holde for deres Næser. Hugormene, som laae omkring Afguden, kastede da saamegen Giff paa hans Folk, at de døde alle undtagen 7. Med dem begav han sig til Skibs igien, forfulk af mange forkræffelige Froid, mod hvis giftige Spott man beskyttede sig med Dreuhuder. Een som

Den Fabel
om Ugartilok.

som da vilde see ud over Borde, mistede sit Hoved af denne Forsgiff, en anden mistede deraf sine Dyne, den tredie, som udstrakte sin Arm, mistede Haanden. Forkild derfor, da han saae, at der var ingen Barmhertighed eller Frelse hos disse Afguder, vendte han sine Bønner til den røtte Guld, som har skabt Himmel og Jord, og kom saaledes med god Bind igien til Solen og Dagens Lys, og var det da, ligesom man var kommen ind udi en anden Verden. Paa Hiemreysen spurde han udi Eydskland, at man der havde en anden Religion, hvorfor han lod sig undervise udi Christendommen, og, efter at han havde fuldendt saadan farlig Reyse, kom omsider tilbage til Dannemark igien. Kongen havde da stor Lyst at vide, hvad Forkild paa denne Reyse var vederfaret, men hans Uvbenner rottede sig sammen imod ham, og fortaled ham saaledes hos Kongen, at der blev besluttet, at han om Natten skulde slaaes ihjel. Forkild, som fik Kundskab derom, lagde en Træknub udi Sengen, paa hvilken hans Modstanderes onde Forsætt blev aabenbaret. Anden Dagen derefter lod han sig indfinde for Kongen og sagde: Herre! jeg giver eder til af mit Hierte den Ustaknemmelighed, I haver ladet see mod mig for min menysommelige Reyse, og den Livs Fare jeg har udstaaet. Jeg burde have været beskientfærdig hæderligen derfor, men nu sætter man mig efter Livet. Jeg mærker, at I endnu er plaget med Troid og onde Vlander, efterdi I af eders Tienere lader eder forføre til Udyd. Kongen lod sig deraf bevæge, og forlangede at høre noget om hans Reyse, hvorpaa Forkild begyndte at fortælle hvad ham var vederfaret, og at beskrive for ham, hvor vederstyggeligt et Svogelse hans Afgud Ugartilok var. Da Kongen hørte, at han havde tilbedet et ælendigt Troid, der laae bunden udi et mørkt Fængsel, blev han derover saa bevæget, at han døde af Harm og Forstrækkelse mellem Forkilds Arme. Forkild tog derpaa frem det Haar, som han havde taget af Ugartilok, hvilket dræbte mange af de omkringstaaende ved dets uheldige Stank.

Forkild ved
sin Tilbage-
komst præ-
diker Chri-
stendommen.

Kong
Gorms sel-
vne Død.

2

Forklaring
over den
Fabel om
Ugartilof.

Denne Fabel er læt at forklare uden at viſne sig meget. Thi man ſeer derudaf Kongens Begiærlichkeit til at udførſke den rætte Religion. Man ſeer det tykke Afgudereri afmalet under et Land, hvor hverken Goel eller Stierner ſkinnede; man ſeer Guds Ord, ſom en Ild og Lys, hvilket Forkild blev givet paa Beyen, for at reede ſig udaf dette Mørk og ſæle Land. Za man finder ved hans Tilbagekomſt, Kongens høyeste Mænd og Afguds-Tienere at ſætte Forkild efter Livet, for at hindre Chriſtendommens Indførelſe udi Dannemark. Endeligen ſeer man Kongens Anger og Ruelse over ſin forrige Bildfarelſe, og at han døer ombvendt til den Chriſtelige Troe, det er mellem Forkilds Arme. Dette viſſer, at alle Saxons Fabeler ere ikke at foragte, og at mange af dem, hvis man havde den rætte Udtydſſe, kunde blive lige ſaa vigtige, ſom de Grædſke og Egyptiſke Fabler, hvilke under forblommet Digt indeholde Theologie, Morale, og ſandſærdige Historier. Dog kand man af dette, ſom her fortælles om Forkild Udelſars Rejſe til Ugartilof, ikke regne Chriſtendommens Indførelſe udi Dannemark til Gormonis Grandævi Tiid; man kand alleene ſige, at man da forſt begyndte at ſaae nogen Smag paa den Chriſtne Religion, hvilken efter Kongens Død ſtrax forſbandtes igien, ſaaſom man ſeer Afguderiet at have regieret, og været ved fuld Magt længe efter ham.

Dette er alleene her at mærke, at denne Gorm bliver af de Iſlandſke Skribentere holden for Gorm den grumme, hvilket de Danſke Hiſtorie-Skribere ſætte længe derefter: Aarsagen til denne Uovereensſtemmelſe er, at de regne alleene de efterfølgende Konger for Forſter i Jylland, ſom de ſige, at Saxo af Bildfarelſe haver antaget for Konger; men her maa man ſpørge diſſe gode Iſlandſke Skribentere, hvor de vil giøre af de Svenske Konger, om de ogſaa vil giøre dem til ſmaa Forſter, ſom have regieret paa een Tiid for at ſtoppe det ſtore Hull, de have giort udi den Nordiſke Hiſtorie, i det de ſaſt have borttaget alle Konger fra Sigurd Ring indtil Chriſtendommens Forplantelſe udi Norden.

Auctoris
Middelvei
de imellem
tvende ſtri.

Mine ringe Tanker om diſſe tvende hiſtoriske Secter ere diſſe: Saxo Grammaticus har givet os formodentligen formange Konger, og derudi af Kiærlichkeit til ſit Fæderneland har efterfulgt de fleeste

ſie

bigte Secter
udi Historien.

ste gamle Skribentere, hvilke ligesom have kapped med hinanden at giøre sit Rige ældere end sin Naboes, saa at man kand ikke nægte, at samme Saxonis Catalogus jo behøvede Reformation. Saa-
dan Reformation have nogle lærde Islændere paataget sig udi vore Tider. Men det synes at være gaaet med dem som med alle andre Reformatores, der falde fra een Extremitet udi en anden; thi alle de gamle Konger, som de ikke have fundet udi deres Islandske Papiirer, have de uden Naade og Barmhiertighed stødt fra Thronen, og saaledes have taget bort meere end den halve Deel af Saxonis Konger. Denne Reformation har fundet Bisfald hos vore fleeste Lærde, hvorfor jeg ogsaa har fulgt den Islandske Hypothese, saa længe jeg ikke har kundet haft noget at sige derimod; men her, hvor Historien nærmer sig til Saxonis Grammatici Tider, understaar jeg mig ikke at følge Islændere længere, Endeel saasom Saxonis eller Erke-Bisp Absalons Beretning om de Tider, maa og bør holdes meere authentique end Islænderes Relationer, som komme fra en anden Verden; een Deel ogsaa, efterdi den Svenske Konge-Liste er overeensstemmende med den Danske, saa at naar man assætter disse Danske Konger, som ere mellem Kong Ring indtil Gorm den grumme, maa man ogsaa dethronisere fast lige saa mange Konger udi Sverrig, hvilket er alt for stor Hoflighed at lade see for de Islandske Skribentere, helst saasom mange fremmede Skribentere have talt om de samme som virkelige Danske Konger. Jeg deciderer dog intet her udi, men mig synes alleene, at det er sikkest fra Sigurd Rings Tid at følge Saxonis eller Hvitfelds Orden, saasom det synes mig at være fordriftigt at sige, at baade de Svenske og de Danske Skribentere have været eenstemmende i at fingere saa mange Konger, (y) besynderligen kort for Christendommens Begyndelse, og saa nær ved Saxonis Tider, da saadan stor Bildfarelse ikke vel kunde begaaes i den Grad; Jeg følger derfor herefter samme Orden og begiver mig til Historien igien.

Gottrif.

Gottrif kaldet den Rude eller Gavnilde, Gorms Son, fulste hans

H 2

Gottrif.

(y) Hvilket er Dorsæi Mæning Serie Dynast. & Reg. Dan.

hans Fader udi Regieringen. Denne Gottrik, hvis Begyndelse nogle regne ud til Aar 774. andre til 796, siges at have haft meget at bestille med Keyser Karl den Store, udi hvis Tid han levede. Samme Keyser forde store og lykkelige Krige udi Tydskland, og søgte at tvinge Sarsen til den Christelige Troe. Den Sarsiske Konge Witikindus gjorde lunge Modstand, men omsider maatte falde til føye og lade sig døbe. Dette kunde Kong Gottrik ikke lide, saasom Sarserne tilforn havde været Dannemark Skattskyldige, og derfor med en Krigs-Magt begav sig ind udi Sarsen, for at befrie samme Land fra Keyserens Herredom igien. Keyseren mødte ham for at drive de Danske tilbage, men det kom ikke til noget Feldtslag, efterdi Carolus Magnus blev paa samme Tid begiæret af Paven at undsætte Rom mod de Longobarder. Efter hans Bortreise bemægtigede Kong Gottrik sig Sarsen, men Keyseren kom nogle Aar derefter tilbage igien, saa at man ventede en blodig Krig; thi Gottrik rustede sig sterkt til, og var ikke bange for at møde saadan mægtig Fiende, men han blev paa samme Tid ihjelslagen af een af hans Fiener, hvorved Keyseren blev Fjeldt med een af sine haardeste Fiender. Udskillige Franske Skribentere holde for, at denne Gottrik lod bygge den navnkundige Bold, kalden Dannevirke Niget til Bærn mod de Tydskes Indfald. (z) hvorvel andre meene, at den allerførst blev anlagt af den bekiendte Dronning Thyre Dannebode, men vi have et klart Beviis udi Eginardo, som levede udi Kong Gottriks Tid, og som var Caroli Magni Secretaire, at den er ældre. Samme Skribent taler derom saaledes: Den Danske Kong Gottrik eller Gotfried lod opreise en høy Muur, som han beslyrkede med gode Taarne. Den samme Muur gik lige igiennem det smale Land, som ligger imellem Øst- og Nord-Søen, og, paa det den disbedre kunde bevares, lod han derpaa gjøre ifkun een eeneste Port for Farten af Bognene som ginge ind og ud af Niget. (a) Kong Gottrik beskrives ellers af samme Au-
thor

la
li
Hans Kri-
ge med Ca-
rolus Ma-
gno.

Bygger
Danne-
virke.

(z) Aimon, lib. 4. item Paul. Emil. lib. 3.

(a) vid. Olai Wormii Monumenta, item Cypræi Annal. Slesv. cap. 10.

thor, som en mægtig Herre baade til Lands og Bands, og som den farligste Fiende Keyser Carl paa de Tider havde, thi han truede undertiden Keyseren, at ville med sin Kriigs-Magt besøge ham udi hans Residens Aften. (b)

Dlaus.

Efter Gottrik fulgte hans Søn Dlus, kalden Goddrenge, han forde Kriig med sine egne Undersaatter, for at hevne sin Faders Død, men hans Regierings-Tiid varede kun kort, nemlig et Aar, hvorfor adskillige Skribentere, blant hvilke Adamus Bremensis regne ham ikke blant Kongernes Tall, men skatte Henning næst efter Kong Gottrik. Han siges at ligge begravet til Leire, hvor endda det Kongelige Sæde var. Lyfkander udi hans Slægte-Bog holder for, at denne Dlus er den bekjendte Holger Danske; thi det er samme Skribent nok, at han kand finde et Eventyr, og, hvor uimeligt det end er, at giøre det til en sandfærdig Historie. De Omstændigheder han fortæller om Holger Danskes Bedrifter ere, at han var med Keyser Carl at indtage den hellige Grav, og hjalp den gudfrygtige Konge-Præst Johan paa Thronen udi Indien. Til Beviis anfører han det vanskabte Skrift, kalden Holger Danskes Kronike, item den Keyserlige Cancellers Turpini Historie.

Henning.

Henning, som nogle kalde Hunger, og Særd Hemming, fulgte Dlus udi Niget. Om ham taler Eginardus, som har beskrevet Caroli Magni Historie, og levede paa samme Tider saaledes: Der blev sluttet Fred imellem Keyser Carolum Magnum og Kongen af Dannemark Henningum ved Eideren, hvor af begge Potentaters Fuldmægtige 12 paa hver Side komme sammen. (c) Hvoraf sees Klarligen med de Islandske Skribenters Permission, at hverken han eller de andre Konger ere opdigtede, eller have været smaa Vasaller af Niget. Der findes

(b) Eginard. vit Carol. Mag.

(c) Eginard. in Annal. vid. Helmold. Chr. Slav. lib. 1. cap. 3. hvor han vidner at Eideren blev giordt til en Grændse-sted mellem Kongen og Keyseren. Conf. Conring. de sin. Imp. cap. 4.

ogfaa, at samme Kong Henning har gjort Fred med Keyser Carls
Søn Ludovico Pio. Udi denne Hennings Tid meene nogle, at
de Normanner have gjort deres Udtog af Norden, men andre sæt-
te det sildere ud.

Sigvardus og Ring.

Sigvard
og Ring.

Efter Hennings Død toge Skaaningerne og Siællandsfarer-
ne Sigvard til Konge, men Jyderne udvalte Ring, saa at Riget
derover blev deelt udi tvende Parter. Mellem dem blev holden et
stort Fejdsflag, hvor de begge omkomme. Den Bremiske Skri-
bent Albertus Stadensis vidner, at 11000 Mand da bleve paa
Ballstedet. (d)

Regner kalden Lodbrok.

Regner
Lodbrok.

Regner, gemeenligen kalden Lodbrok, Sigvards Søn, kom
derefter til Regjeringen: Hans Historie findes beskrevet udi en sær-
decles Bog paa Islandsk, kaldet Regner Lodbroks Liv og Levnet,
og er han den eeneste af alle de nye oven anførte Konger, som
Islanderne erkjende. Og, som de gjøre ham til Sigurd Kings
Søn, som overvandt Harald Hylde-Land paa Brovalla Heede,
saa maa de andre Konger, som findes derimellem enten været op-
digtede eller Næse-Konger, endskjont de findes paa Danske Historie-
skriveres Liste, som Virkelige og Enevolds Konger, og alle frem-
mede Skribentere vidne om de Freds-Tractater, som de have
sluttet med Keyserne. Denne Regner blev kalden Lodbrok, eller
med de laadne Buxer, efterdi han besmurt sine Klæder med Bøeg
for at hindre, at de Slanger, som forvarede den Gothiske Prin-
cesse, hvilken han befriede, ingen Skade skulde gjøre ham, men
det er troeligt, at, eftersom han var en stor Fribytter, og ideligen
flakkede til Søes, saa ere disse begede Buxer meere at tilskrive hans
Seyla; end den Frygt han havde for Slanger: Han holdes ellers
for een af de største Avanturiers blant de Danske Konger. Om
hans Bedrifter hos Saronem findes antegned efterfølgende:
Kong Regner, efterat han havde hævnnet sin Faders Død, gjorde
Jyderne Opstand imod ham tillige med Skaaningerne, men han
slog

Udfkillingt
fabelagtigt

slog Skaaningerne ved Biteby, og Zyderne ved Liimfiorden, og derefter fik Kiærlighed til den Svenske Princesse Thora. Denne Thora var forvaret af to Orme, som hun hver Dag maatte give en Ore at ade; de samme vare ogsaa saa giftige, at de forgabe Luften, hvorudover hendes Fader lod udraabe, at hvo som kunde dræbe de samme, skulde have Princesen til Belønning. Regner, som elskede Thora, fatt sig for at forsøge Lykken, til den Ende lod han gjøre sig uldene Klæder, hvilke han lod haart befrøse med Is, eller som andre siger, besnøre med Beeg, at Ormenes Gift ikke skulde trænge sig der igiennem, (e) gif saa mod Ormene, hvilke han ihjel slog, og fik Princesen til Bytte, og gav hans Sviger-Fader ham da det Tilnavn af Lodbrok formedelst hans iisfede eller beegede Buyer, hvilket Navn han siden stedse beholdt. Men jeg har mærket tilforn, at, saasom denne Herre har ideligen flakket til Svæs, og deraf faaet beegede Klæder, som ere Svømmands Liberie, saa har saadant givet Anledning til denne Fabel. Det meeste, som ellers udi disse Fabler er at dadle hos vore gamle Poeter eller Skribentere, er dette, at, naar de lade deres Kjemper strids imod vilde Dyr, de da have taget Hug-Orme og slige Dyr, som de Nordiske Lande ikke producere; thi Ulve og Bjørne som Norden abler, kunde i et heroisk Vers gjøre samme Effect.

fortælles om denne Konge.

Critique over visse Nordiske Fabler. } a

Medens Kong Regner fordte Kriig med disse Orme udi Sverrig, og derudover forsømmede at have Dye paa sine u-roelige Undersaatter, som var meere nodigt, opbakte hans Broder Harald Klak Skaaningerne og Zyderne til et nyt Oprør. Men Kongen fik Seyer over Harald, og de oprørske Undersaatter ved Uldhede udi Skaane, og saaledes stillede denne Urolighed. Derefter foer han til Engelland, hvor han overbandt Kong Hame Helles Fader, og undervang sig Engelland, Skotland (f) og Orknoerne. Men medens han saa flaktede om, erklærede de oprørske Undersaatter anden gang Harald Klak for Konge. Hvorudover Regner maatte vende tilbage igjen til Danmark, hvor han overbandt Harald an

(e) Hist. Regn. Lothbrock apud Torf.

(f) Det er paa anden Dansk, at han streiffede udi samme Land. Vid. Hist. Canuti Magni.

anden gang, og tvang ham at flygte til Tydskland, hvorhen han da forfuldte ham, og undertvang sig Saxen. Paa dette Tog siger Cayo, at han overbandt Keyser Carl udi et Feltslag, hvilket ikke kand være, om det ellers er sant, som fortælles om Kong Henning, at han sluttede Fred længe tilforn med Ludovico Pio, som var Keyser Carls Successor.

Kong Reg-
ners store
Bedrifter.

Da Kong Regner kom tilbage fra Tydskland, forfaldt han i Krig med Sverrig, og undertvang sig iligemaade samme Rige og satt derover til Regent sin Son Biorn Jernside. Derpaa begav han sig med en Flode til den midlandske Soe, hvilket man seer at have været brugeligt hos de Nordiske Konger paa de Tider, og at de ere komne tit derfra med stort Bytte; thi det var da en Dyd at være Soe-Røver, og var besynderligen de Kongelige Princker ikke agtede, uden de havde ageret Fribyttere. Af dette kand man fatte, hvoraf de store Skatte af Guld og solv ere komne fra, som tales om i Norden paa de Tider, og at Landet blev siden igien fattigt, da saadant Fribyttarie blev aflagt. Kong Regner siges siden at have haft at bestille med sin egen Son Ubbe, hvilken han overbant til Soes udi Grønsund, og siden tog ham til Naade igien. Men, paa det ham Leilighed skulde betages at rebellere ostere, fordrte han ham med sig paa det andet Tog, som han siden gjorde til Constantinopel, som de Danske da kaldte Nykil Gaard. Hvad han der udrættede, vil jeg ikke omtale, ey heller om hans mange andre Tog, som skeede siden baade paa Engelland, Skottland og Orkensørne, eftersom det meeste, som fortælles, haver ingen Rapport med andre Historier. Alt hvad man forvist kand sige om denne Konge er, at han har været een af de største Abanturiers paa de Tider, og at hans heele Tiid, har bestaaet udi Flaekken og viløftige Keyser, item, at han har været een af de største Forsølgere af den Christelige Troe, som hans Broder Harald siges at have forfremmet udi Jylland. Hans Endeligt fortælles saaleds.

Da hans Broder Harald Klak forplantede den Christelige Troe udi Synder-Jylland, og havde ladet bygge den første Christen-Kirke udi Slesvig, kom Kong Regner pludselig over ham,
drev

drev ham ud af Riget igien, og fuldkastede alt hvad Christeligt Harald havde stiftet. Derefter begav han sig til Engelland for at straffe Kong Helle for det Oprør, han havde stiftet imod ham, men han blev der fangen og fik en skændelig Død; thi Helle be-
 soel, at man skulde opskiære hans Bryst og Kaste levende Ogler og Slanges ned udi ham, som skulde fortære hans Lunge og Ind-
 volde. Udi denne Lidelse siges Regner at have sagt: Der som Griffene vidste, hvad Ornen lidde, skulde de uden Tvivl brynde Stien og forløse ham af hans Pistie. Da Helle mer-
 kede af disse Ord, at Kongen havde mange Børn, som vilde hev-
 ne hans Død, befoel han Faarn-giemmeren at stille ham ved Or-
 mene, og rædde hans Liv, men Orderen kom for silde, da Kon-
 gen allerede var død. Regners Søn Ivar, da han hørte sin Faders ynkelige Endeligt, foer han til Engelland for at hevne hans Død. Han stillede sig i forstningen an, som han vilde forlige sig med Kongen, og begiærede til Forliig allene saa meget Jord, som han kunde indtage med en Hæste Huud, hvilket da Helle tilstedde, Kar han Huden udi lange smale Remmer og derved indtog saa me-
 gen Jord, som han kunde bygge en heel Bye paa. Der forsva-
 rede han sig saa længe, indtil hans tvende Brødre Sigurd og Biorn kom ham til Hielp med 400 Skibe. Derpaa erklærede de 3 Brødre Helle aabenbare Feide, erholve Geyer over ham, og finge ham levende fangen; De lode da opskiære hans Ryg og strødde Salt udi saaret, saa at han døde med stor Smerte, og des-
 ses Faders Død blev tilstreffeligen hevnet. Herudi stemmer mee-
 stendeels overeens med Gayone ovenmælte Islandske Historie, som kaldes Regner Lodbroks Liv og Levnet, men samme Historie læg-
 ger dette dertil, at Ivar paa den Jord, (g) han indtog med Hæste Huden, byggede den Stad London, hvilket giver tilkiende, at Nu-
 thor maa ikke have været megen stor Historicus, efterdi baade Plinius og Tacitus tale om London, saa at derfor samme Stad maae i det ringeste have været 7 a 800 Aar ældre, og, efterdi be-
 meldte Skrift er ikke af anden Guurdey, saa kand man i mine

Hans nu-
 felige Død

120

Bliver
 hævet.

19

Detant-
 ning over
 det Island-
 ske Skrift
 kaldet Reg-
 ners Lod-
 broks Hi-
 storie.

19

1e

3

Fans

(g) Hist. Regn. Lothbroch apud Torf.

Tanker ikke betiene sig deraf til at reformere Danske, Svenske og andre Nationers Historier.

Harald
Klaf indfø-
rer den
Christelige
Tro udi
Holsten og
Elesvig.

826.

Efter Regner Lodbrok sætter Hvitfeld blant Kongerne Harald Klaf, hvilken Cayo dog allene holder for Kongens Broder, som havde nogle Forlehninger udi Jylland; (h) Denne Harald, saa som han gjorde ofte Opstand imod Kongen, saa blev han tit uddreven af Riget. Udi hans Landflygtighed tog han sin Tilflugt til Keyser Ludovicum Pium, af hvilken han blev overtaled til at antage den Christelige Religion, saa at han tillige med hans Gemahl og Broder Erik blev døbt paa den De Ingelheim ved Mayntz udi St. Albani Kirke, hvilket meenes at være skeed Anno 827 eller 826 og Keyser Ludvig var selv hans Fadder ved Daaben. Her ved erholdt han bemeldte Keyseres Protection, hvilken forlehnede ham med Lande paa hin side Elven, som Hvitfeld meener at have været Holsteen, og gav hans Broder Erik en Part af Frisland; Og, saasom samme Keyser Ludvig søgte at forfremme den Christelige Troe udi de Nordiske Riger, handlede han med Ansgario en Munk af Corbey udi Frankerig, at han tillige med Gaudberto vilde i den henseende begive sig til Dannemark.

St. Ansgarius den
Nordiske
Apostel.

De Franske Historier og Vita St. Ansgarii siger, at disse to af egen hellig Drift begave sig til Keyseren, og for ham gave deres Forsætt tilkiende nemlig at de vilde være Missionarier udi de Nordiske Lande; Keyseren glædede sig over saadant, gav dem alt hvad nødigt var til saadan Keyse, og recommenderede dem besynderligen Harald, (i) som han der kalder Konge af Dannemark, at de vel skulde see til at holde ham fast ved Christendommen, hvorpaa han nveligen havde faaet Smag. Harald førte de tvende Missionarier med sig til Grendserne af Dannemark, men torde ikke da gaae længere, efterdi han ingen Fred havde udi Riget, saa at han med dem maatte opholde sig nogen Tind udi Frisland, som Keyseren havde givet hans Broder. Der siges han da at ha-

ve

(h) Rembert vita Ansgarii cap. 6. vidner det samme. Herioldus qui partem tenebat Danorum.

(i) Breviarum vitæ S. Ansgarii apud Lambec.

de omvendt mange til den Christelige Troe med Gaudbert, som udi Vita St. Ansgarii hedder Aubert (k) og døde 2 Aar derefter.

St. Ansgarius finder man der at have prædiket den Christelige Lærdom med Succes baade udi Dannemark og Sverrig, hvorpaa han er reiset tilbage igien for at give Underretning om sin Mission. Og da er han af Keyser Ludvig bestillet til at være Erke-Bisp udi Hamborg, saaledes at Hamborg-Bye skulde være et Erke-Bisp Sæde for de Danske, Svenske, Slaver, Skrifinner, Grøn-lænder og andre Nordiske Folk. Dette sigte nogle Skribenter at være skeed 830 (l) men det Keyserlige Diploma, som findes hos Hvit eld, er dateret Aften 834 (m). Og, saasom Hamborger Stift var da forlidet, lagde Keyseren dertil Turholt et Kloster udi Frankrig, nu Flanderen. Ansgarius blev saaledes ved at prædike den Christelige Lærdom undertiden udi Dannemark, undertiden udi Nord Albingien; men, naar Forfølgelsen blev for stor, retirerede han sig til Turholt, hvor hen han bragte med sig Danske og Vendske Ungdom, som han kiøbte fra Trældom, og der underviste dem i Troen. Pave Gregorius 4. erklærede ham siden sin Legat for alle Nordiske Lande ved en Bulle dateret 835. (n) Til Medhielp udi Prædike Embedet blev ham givet Ebbo Remensis, men samme Ebbo enten han ikke kunde udstaae de besværlige Reiser formedes sit svage Legeme, eller han havde meere Lyst til Verdens Mangelighed, beskikkede i sin Sted Ansgario til Vicarium Gaudbert, hvilken han tillige med Ansgario viede til Bisp, og skikkede ham til Sverrig. (o) Bemeldte Ebbo kom derpaa og/saa udi Keyserens Unnaade, blev drevet i Landflygtighed, og blev ikke restitueret ferend under Keyser Lothario, som fand sees af hans Apologie; hvorudover Ansgarius blev Hovet for denne Mission. (p) Saaledes

e
Hamborg
bliver et
Erke-Bisp
Sæde for
de Nordiske
Riger.

835.

32

begynde

(k) Vita Ansg. per Rembert. hvor Kongen kaldes Herioldus.

(l) Adamus Bremensis lib. I. cap. 17. sætter Aar 832.

(m) Diplom. Lud. Imp. pag. 23. & 24.

(n) Bulla Gregorii 4. pag. 25. Det er merkeliq at saavel udi det Keyserlige Diploma som udi den Pavelige Bulla Hamborg kaldes Hammenborg eller Hamnabura.

(o) Ad. Brem lib. I cap. 18.

(p) Vid. Apolog Ebonis inter Diplomata Lindenbrogi.

Første
Christen
Kirke i
Slesvig.

begyndte Christendommen først at skinne udi Dannemark ved den ne Harald Klafs Hielp, som Saxo vidner at have begyndt at bygge en Kirke til Slesvig. Men Troen kunde da ingen synderlig Fremgang have saalange Regner Lodbrook regjærede, hvilken ideligen satt efter Harald, og hindrede hans gode Forsætt.

Sigurd Snogøje.

Sigurd
Snogøje.

Sigurd Snogøje, saaledes kalden, efterdi han havde Pletter i Dinene, fuldte sin Fader Regner udi Riget; om ham er ikke meget at sige, uden hvad som er anført udi hans Faders Historie, og regnes han af nogle ikke blant Kongernes Tall.

Erik Barn.

Erik Barn.

Hamborg
og Bremen
blive fore-
nede under
en Erke-
Bisp.

Efter hans Død blev der Successions Striid udi Danne-
mark; thi, saasom Sigurd Snogøjs Son var endda kun
et Barn saa blev Kronen ham disputered af Erik ovenmældte
Haralds Broder, som var Christen, hvilken ogsaa derfor letteli-
gen i Begyndelsen fik Overhaand. Udi denne Eriks Tiid blev Ham-
borger-Bispe-Stoel foreened med Bremen. Denne Forandring
skeede, efterat Ansgarius havde siddet 16 Aar udi Hamborg. Aar-
sagen til denne Forandring var, at den Hamborgiske Kirke var ble-
ven af Hedningerne ødelagt. (q) Erke-Bispen blev meget opmunt-
ret af den Overhaand Erik Haralds Broder havde faaet udi Riget,
og derfor drev paa de Danstes Ombendelse med dis større Iver,
formaaede ogsaa hos Erik, (r) at han lod udgaae en Befalning,
at alle de Undersaattere, som vilde antage den Christelige Troe,
skulde have Frihed dertil. Da siges først Slesvig Dom-Kirke,
som laae uden for Byen, paa den Tiid at være bygget. Om det
var en anden Kirke, end den som Saxo mælder at være bygget
af Harald Klaf, skalf jeg ey kunde sige; Det er dog troeligt, at
Tidene her ere confunderede; Endelig, saasom Regjeringen da
vakkede udi Dannemark, og den eene Prins af det Kongelige Blod
holdt sig ligesaa nær til Kronen, som den anden, opvattes indbyr-
des Krig, og saadant Blod-bad skeede, at ingen af den heele Kon-
gels

(q) Vita ANS. per Rembert cap. 20.

(r) Denne Erik kaldes udi vite Ansgarii Orig.

gelige Slægt blev tilbage uden Erik Barn, Sigvard Snogoes Søn efter Saxonis fælgelse, hvilken derudover uden videre Dispyt kom til roelig Besiddelse af den Danske Throne; skiondt andre meene, at han har været Erik Kings Søn. Man maae betiende, at fra Regner Lodbroks Tiid indtil Harald Blaatand er stor Confusion i den Danske Historie, og holder Hvidtfeld selv for, at det Land ikke være mueligt, at alle de Konger, som udi den Tiid findes hos Saxonem, Land have regieret efter hin anden; men at mange af de samme maae have regieret paa een Tiid, saa at Riget har været deelt mellem dem, eller en Deel af disse Konger have været ude paa Fribytterie, medens de andre have regieret hieme. Udi den Bremiske Kronike findes imellem Harald Klak og Harald Blaatand disse Konger: først Erik Haralds Broder, som bygde Slesvig Dom-Kirke og af Gayone kun holdes for Usurpateur. 2) Denne Erik Barn, som bygde Niber Dom-Kirke. 3) Frotho, som bygde en Kirke udi Narhuus og Gorm kalden den grump eller Engellønder, og finder man udi samme Kroniker Mars Tall til hver Konges Tiid, som er overeensstemmende med andre fremmede Nationers Historier, hvorefter Hvitfeld holder sikkerst at følge den Orden, som findes i den Bremiske Kronike, efterdi den samme har med Agtsomhed skrevet om den Nordiske Kirke-Historie, og udi den Anledning talt om de Danske Konger. Jeg holder ogsaa sikkest at følge samme Middelvej mellem Saxonem, som gjør formegget deraf, og de Islandiske Skribentere, som gjøre forlidt, skiondt jeg betiender at see mig her lige som paa et vitt Hav, saa at jeg intet med Visshed Land sig herom formedelst de Difficulteter, som møde paa alle Kanter.

Erik Barn det første han kom til Regieringen, tyranniserede han heftigen mod de Christne, forjagede Præsterne og tillukte Kirkerne. (s) Men St. Ansgarius vidste saaledes at omgaaes med ham, at han gandske blev ombendt; thi han ikke allene selv antog den Christelige Troe, men besøgte ogsaa Undersaatterne at gjøre det samme. Han lod da bygge den anden Christen Kirke nemlig

(s) Vit Ansgarii cap. 28.

82

| e
| e
| e

Förvirrelse udi den Danske Historie.

| m | =

| e
| f
| g

Erik Barn forfremmede den Christne Troe i Riget. | e

udi Ribe, (t) hvilken Kirke af St. Ansgario blev betroed Nemberto. Samme Nembert eller Nimbort blev siden Erke-Bisp udi Hamborg efter Ansgarium, og var den anden Erke-Bisp samme steds. Han roses besynderligen deraf, at han endog saa med Kirkens Ornamenteer løste Christne Fanger fra de grumme Normanner, sigende med St. Ambrosio: Det er bedre at conserve Mennekernes Siæle end Kirkens Skatt og Prydelse. Det er ellers den samme, som har beskrevet St. Ansgarii Liv og Levnet, og som jeg her nogle gange har citeret.

865.

Saaledes begyndte Christendommen meere og meere at fremkinne udi Riget, og tog ikke lidet til under denne Konge, som stedse var en Beskytter deraf, skiont den ogsaa udi hans Tiid fik ikke lidet Stød ved den Nordiske Apostels St. Ansgarii Død, som skeede Aar 805, efter at han havde været Erke-Bisp udi 34 (u) Aar, nemlig 16 udi Hamborg alleene, og 18 siden den Bremiske Bispes Stuel blev foreenet med den Hamborgiske. (x) Hvad under denne Konge ellers er skeet udi Dannemark, findes intet antegnet. Man seer alleene, at de Danske under adskillige smaa Hovdinge have sværmed allevegne om, og huseret skrækkeligen baade udi Engeland og Frankerige; thi disse Nordiske Folk havde faaet Smag paa de gode og seede Lande, hvor der vankede skiont Bytte, hvorudover man i lang Tiid ikke kunde holde dem i Landet, men at ville derudover sige, at paa samme Tiid var ligesom et Anarchie eller ingen Regjering udi Dannemark, og at gjøre de fleeste Konger til smaae Slesvigiske Forster alleene er at gaae forvidt, helst saasom man seer, at de af Fremmede blive kaldne Konger af Dannemark, (y) at de have stiftet Ting midt udi Riget, saasom denne Konges

Suc

(t) Vit. Ansg. ibid hvor der ogsaa tales om Klokker som udi de nye Riker blev ophængte: ut Clocca haberetur in Eccl.

(u) Rembert vita S Ansg cap. 33.

(x) Aarsagen til det Hamborgiske Sædes Forening med det Bremiske, var at de Normanner, som da allevegne skrækkelig huserede, ved Brand i Grund odelagde Hamborg Aar 840. Staden blev da tillige med Kirken og Bibliotheket laagt i Aske, og St. Ansgarius flygtede naagen derafra med Helgenes Reliquier Ad Brem. lib. I. cap. 21.

(y) Eginard in Annal.

Successor, der stiftede en Kirke udi Aarhus, at de ligge begravne udi Hovedstaden Leire, som Saxo vidner om Gottriks Søn Oluf, og at Skaaninger og Sielandssfarer toge dem til Konger, som fortælles om Sigvard, der førte Krig med sin Broder Ring, som Zyderne holdte sig til. Hvilket altsammen ikke fand siges om smaa Slesvigiske Forster. Naar ellers denne Kong Erik kaldet Barn døde, derom findes intet. Saxo sætter efter ham Canutum kaldet Knud Lille, og af andre den laadne Knud, hvilken siges, saavel som hans Fader at have været den Christelig Troe bevaagen, og at have regieret udi 11 Aar. Denne Konge, siger Hvitfeld, findes ikke udi den Bremiske Kronike, hvorfor han regner ham ikke udi Kongernes Tall, men anseer ham alleene for en Herre, der har haft nogle Provincier at raade over, sætter derfor strax udi Ordenen efter Erik Barn Frode Haarde Snude.

Bevistlig, heder paa at mange af de Danske Konger, som udsættes af Kongernes Catalogo, have været meere end Forster af Slesvig.

Frode Haarde Snude.

Denne Konge siges at have bygget en Kirke udi Aarhus den Hellig Trefoldighed til Tre, og er saaledes denne den 3die Christen Kirke udi Dannemark. Hvad ellers denne Konge har foretaget udi Riget, findes intet; thi Tilstanden var da den samme, som under hans Formænd, at de Danske under adskillige smaa Anførere flakkede om i Soen, og streiffede udi adskillige Lande, besynderligen Engeland, saa at de Danske Historier tale ikkun om deres udenlandske Bedrifter, og intet om indenlandske Sager, og varede denne forvirrede Tilstand indtil Gorm den grumme, som Hvitfeld sætter efter denne Konge, og som de Islandske Skribenter erkjende for en røft regierende Konge udi Dannemark, der foreenede de adskillte Provincier igien under et Hoved. Og ender saaledes her dette store Schisma mellem vore Historie-skrivere, udi hvilke jeg intet Parti haver taget, saasom jeg aldrig har haft Lust at indvilde mig udi Tvistigheder om mørke og usviffe Ting. Dog vil jeg, forend at skride til Kong Gorms Historie, give her en Tabell paa de omtvistede Konger, og lade andre domme om hvilken Sects Meening er røttest.

Frode Haarde Snude.

le
je

Alle

le

Alle Secter ere derudi overeensstemmende, at Harald Hylde-
tand blev overvunden af Ring paa Brovalla Heede, og at samme
Ring succederede Harald i Danmark. Derudi differeres allees-
ne, at de Danske og Svenske Stribentere kalde ham Hagen, men
de Islandske Sigurd Ring. Men efter Sigurd Ring begynder et
nyt Schisma, som kand sees af efterfølgende:

En tredob-
belt Konge-
Catalogus

Hypoth. Vulg. Svenske Konger.

Islandske.

Ring	Ring	Ring
Oluf	Egillus	Negner Loth-
Omund	Othar	brof
Sigvard	Adelus	Sigvard Snog-
Butlus	Ostanus	sie
Zarmericus	Ingwardus	Horda Knut
Broderus	Amund	Gorm.
Sivald	Sivard	
Snio	Hirof	
Biorn	Ingell	
Harald	Dlaus Træs	
Gormo den	tælga	
Gamle	Carl	
Gottrik	Biorn	
Dlaus	Amund	
Henning	Dlaus Træs	
Sigvard	tælge igien.	
Negner Lodbrot	Jugo	
Erik Ringsen	Ericus Bæs	
Erik Barn	derhat, som	
Frotho Haars	ungefær fals	
de Snude	der ind udi	
Gorm den	Gormonis	
Grumme.	Tiid.	

Heraf sees at den Svenske Konge-Liste er fast ligesaa stor som
den Danske, saa at det er forunderligt, at begge Nationer skulde
af 3 eller 4 Konger giøre hen ved 20. Vil man sige, at sandant
her

her kunde see saavel som i den ældgamle Historie, da svares dertil 1) at Særo Grammaticus er troværdigere i disse Tider end i den første Historie, 2) efterdi fremmede Skribentere tale omstændigen om de sidste Konger fra Gottrik, som findes paa denne Catalogo, hvilket er det fornemste Fundament, hvorfore jeg her viger fra den Islandske Hypothesis. Vil man alleene afforte Tiden, gaa der fast lige saa mange Konger af den Svenske, som af den Danske Liste, vil man derimod alleene forkaste Kongerne, saa maa man statuere enten at hver Konge har regieret unaturligen længe, eller at der har været et Anarchie i Dannemark udi 12 a 13 Svenske Kongers Tid, eller sige, at Riget udi all den Tid har været deelt udi mange smaa Partier, hvilket ikke synes troeligt. Men, hvor om alting er, saa maa dog een af dem holdes for den rette Konge, hvoraf de andre har været Vasaller. Og kand de derfor og bør blive staaende udi den Orden, som de findes hos vore Danske Skribentere. Thi, naar de samme Skribentere ogsaa forkaste Sigurd Snogose og Horda (2) Knud; (thi Hvitsfeld regner dem ikke blant Kongernes Fall, og synes at forkaste dem med Grund,) saa følger deraf, at udi 15 Svenske Kongers Tid, som den Svenske Historie siger, at have succederet hinanden, og enhver af dem at have regieret længe, ikke bliver uden een Konge i Dannemark, nemlig Lodbrok. At følge derfor den Islandske Hypothesis i disse Tider er det samme, som at ville sige, at Svenske og Danske Skribentere have ligesom foreenet sig med hinanden, i at opdigte Konger paa de Tider, hvilket er Torfæi Meening, som holder for at Johannes Gothus for at giøre den Svenske Historie lige saa lang som den Danske, opdigtede lige saa mange Svenske Konger, som han fandt Danske hos Saxonem, hvilket er vanskeligt at troe, helst efterdi fremmede Skribentere, i sær Eginardus, som levede udi Kong Gottriks og Hennings Tider, tale om de samme, som tilforne er vist. I de Tydske Keyseres Catalogus haver ogsaa aldeles ingen Overeensstemmelse med den Liste paa de Danske Konger, som gibes os af

le

le

le

Detant-
ning der
over.

19

le

sum

la

(2) Denne Hord Knud maa ikke confunderes med Haarde Knud, Canuti Magni Søn; thi den første kaldes saaledes af Horda Syssel udi Island, hvor han siges at have været fød. Vid. Torf. Series Reg. Dan.

de Jzlandſke Skribentere, fra Carolo Magno indtil Keyſer Henricum Aucupem; thi fra Ludovici Vii Død nemlig 840, ſom omvendte Harald Klak i Kong Regner Lodbroks Tiid, indtil Henrici Aucupis Død 937, ſom fordte Kriig med Gorm den Grumme, er 97 Aar. Udi diſſe 97 Aar regnes efter den Jzlandſke Hypotheſin ikkun 3 Konger, nemlig, Regner Lodbrok, Siguard Snogoſe, og Horda Knud, af hvilke den forſte levede end linge for Ludovici Vii Død, og de 2 ſidſte regnes af Hvirfeld end ikke blant de Danſke Kongers Fall, ſaa at om de ikke virkelig have regieret i Danemark, ſom ſynes troeligt, ſaa har man kun een Deel af Regner Lodbroks Regiering til at opfylde diſſe 97 Aar. Efter Hypotheſin Vulgarem derimod regnes 9 a 10 Konger fra Gottrik, ſom levede udi Caroli Magni Tiid indtil Gorm den Grumme, ſom fordte Kriig med Keyſer Henricus Aucupis, hvilke 9 Konger ſvare til 10 Keyſere; ſaa at ſamme Catalogus er overeensſtemmende med Keyſernes Catalogo. Hvorudover Jzlanderne kand aldrig reede ſig ud heraf, med mindre de vilde falde til den underlige Meening, at Keyſerne ogſaa ere opdigtede, lige ſom de ſige om de Svenske Konger. Vilde de ſauvere deres Hypotheſin med at giøre Kong Gorms Regiering ſaa langvarig; ſaa vidne andre Skribentere, at han ikke regierede ſaa meget længe. Men det ſynes her at de have confunderet Gorm den Gamle med Gorm den Grumme, og af 2 Konger at have giort een. Til Beviis herpaa gives en anden 3 dobbelt Liſte ſaaledes:

En anden
tre dobbelt
Liſte.

Keyſere	Danſke Konger	Jzlandſke Hypoth.
Carolus Magnus ſom dode 812	Gottrik	Regner Lodbrok
Ludovicus Pius dode 840	Dlaus	Sigurd Snogoſe
Lotharius 855	Henning	Horda Knud
Ludovicus Germanicus 875	Sigvard	Gorm.
Carolus Calvus 877	Regner	
	Erik Ringſen	
	Erik Barn	
	Froto Haarde	
	Snude	

Kejsere
 Carolus Crassus
 888

Danske Konger
 Gormo Trucus
 lentus.

Arnoldus 899
 Ludovicus den sidste
 af Caroli Magni
 Stamme 911

Conradus 919
 Henricus Auiceps
 937.

Gorm den Grumme.

Denne Gorm holde de Islandiske Skribentere for at have ud-
 røddet de mange smaa Konger udi Dannemark, og bragt Riget
 under et Hovet igien, hvilket jeg ikke vil nægte, efterdi man fra ham
 seer alle Skribentere overeensstemmige udi Kongernes Orden.
 Men at de have confunderet ham med Gorm den Gamle, hvorom
 længe tilforn er talt, kand ikke vel gotgiøres, saasom denne Konge
 regierede ikke saa længe, at han kunde faae det Tilnavn af æld-
 gamle. (a) Han var en heftig Forfølger af den Christelige Troe,
 forjagede Præsterne, pisnede somme ihjel, og søgte gandske at ud-
 rødde Christendommen af Riget, hvorfor han blev kalden Gorm
 den Grumme. Den samme Gorm undertvang Sarsen og Ven-
 den, og derfor geraadede udi Krig med Keyser Henricus Auiceps,
 hvilken tog igien fra ham hvad han havde erobret udi Tydskland,
 og da anlagde et Marggrevskab ved Hethebye, og derover satt en
 Marggreve for at beskytte Grændserne mod de Danske; Han jog
 da ogsaa saadan Frygt ind udi Kong Gorm, (b) at han maatte lo-
 ve ham at tilstedde Christendommen udi Dannemark. Paa den
 Tiid var Uni Erke-Bisp udi Hamborg, hvilken anvendte all sin
 Tliid paa at forplante Religionen udi Riget, men kunde ingen Frem-
 gang giøre, saa linge Gorm regierede alleene. Gorms Dronning
 var Thyra, gemeenligen kalden Dannebod, det er de Danstes

Gorm den
 Grumme
 931.

En heftig
 Forfølger
 af den Chri-
 stelige Troe

Ehvre
 Dannebod.

A 2

Trost

a

(a) Efter Hvitfeldts Regning regierede han ifkun 18 Aar, siant Autor her con-
 tradicerer sig selv. vid Hvitf. in Gorm. & Harald.

(b) Helmold. Chr. Slav. lib. 1. cap. 8.

Frost; hvilket giver tilkiende, at hun maae have været en meget god Dronning. (c) Gorm havde 2 Søner Knud og Harald, af hvilke Knud var den Ældste, og som Kongen elskede saa høyt, at han lod alle vide, at hvo som forkyndte ham samme Knuds Død, den skulde han omkomme med sin egen Haand. Da nu Knud blev ihjelslagen, som nogle meene af sin Broder Harald, ophittede Dronning Thyre et Raad for at give ham saadan Dødsfald tilkiende, uden at bruge Ord dertil. Hun affordte ham hans Sædvanlige Klæder, og ifordte ham Sørge-Dragt, som brugtes udi de Tider, naar man havde mistet nogle af sine Vaarørende. Da Gorm saadant blev omklædet, sagde han: Jeg merker, at min Søn er død, hvortil Dronningen svarede: Det siger J Herre, og vi ikke. Herudover blev Gorm saa sorgesuld, at han døde af Gremmelse, og Dronningen mistede sin Herre og sin Søn paa eensgang.

Harald Blaatand.

Harald Gorms Søn fulgte sin Fader udi Regjeringen. Denne Harald er besynderlig Navnkundig blant de Danske Konger, eftersom udi hans Tid Christendommen blev etableret udi Danmark, saa at der da bleve udi hans Tid stiftede Bispe-Stole. Førend jeg taler om Christendommens Indførsel udi Riget, vil jeg melde noget om, udi hvad Tilstand de Nordiske Folk vare i henseende til deres Gudsyrelse, og give en kort Beskrivelse over det Nordiske Hedenkab. (d)

19/e
Harald
Blaatand.
mm

Beskrivelse
over det
Nordiske

Jeg har tilforn fortaalt, at den Asiatiske første Odin, saa som han var den første, der stiftede disse Nordiske Riger, saa var han ogsaa Stifter af den gamle Nordiske Religion, som i saa mange

(c) Vid encom. Thyrz Dannebode apud Svenonem Agonis. Hun siges af Danske Konges Skribentere at have været en Engelsk Princesse, skient hun findes ikke udi den Engelske Historie. Test. Rapin, Thyrs.

(d) Johannes Magnus holder for at Christendommen blev af Ansgario prædiket udi Sverrig førend i Danmark, hvilket Hvitfeld præf. ad Chron. Episcop. refuterer. vid. Helmold lib. 1. cap. 5. hvor der tales om Ansgario saaledes: Proccentibus Divinz gratiz incrementis in gente Danorum, cepit assurgere ad Sveonum conversionem.

ge 100 Aar stod ved Magt, indtil den maatte vige for Christen-
 dommen. De fornemteste Guder udi Norden vare Odin, Freier,
 Thor, Thyr og Freya, hvilke have givet Navne til de Dage i U-
 gen, Odensdag eller Onsdag, Tyrnsdag eller Thiisdag, Thors-
 dag og Freyerdag eller Freddag. Endskiont disse Afguder vare
 Tilfælles for de 3 Nordiske Riger, Danmark, Norge og Sver-
 rig, saa synes det dog, at hvert Rige har haft sin særdeelees Gud,
 som den meest dyrkede, ligesom nu omstunder udi Pavedømmet,
 endskiont alle Helgene ere tilfælles, saa dog haver hvert Rige eller
 Stad sin særdeelees Helgen eller Patron, som den dyrker frem
 for andre. Saaledes endskiont Odin var de Nordiske Rigers Ju-
 piter, synes han dog paa en besynderlig Maade at have været dyr-
 ket udi Danmark; Derfor seer man, at disse Folk udi deres
 Bønner have paa kaldet ham, som Danmarks særdeelees Patron.
 Efter Odin var meest udi Anseelse Freyer ogsaa en af de Asiatiske
 Helte, hvilken efter hans Død blev dyrket som en Gud, besynderli-
 gen udi Sverrig, hvor man saae det store Tempel til Upsal sam-
 me Freyer til Ære; Freyer siges selv at have oprettet i levende Live
 dette Tempel, og givet all sin Skat dertil, men det er troligt, at
 Efterkommerne Tiid efter anden ved Gaver have beriget det sam-
 me. Om den Dag, som vi kalde Freddag eller Freidag, haver faaet
 sit Navn af denne Freyer eller af den Gudinde Freya, skal jeg for-
 vist ikke kunde sige. De Nordiske dyrkede synderligen den Afgud
 Thor, hvoraf Thorsdag har faaet sit Navn, hvilket kand sees blandt
 andet af et Løffte, som Olaf Trygge Søns Historie vidner nogle
 Nordiske Søe-Folk at have gjort, nemlig at dersom de landede til
 Sverrig, skulde de giøre en Gave nemlig af en vis quantitet Oll
 til Freyer og dersom de landede til Island, som var de Norstes Co-
 lonie, skulde de give ligesaa meget til Thor. Thor var saaledes
 den 3die store Afgud i Norden, og vidner Wilhelmus Gemmeti-
 census, at man til ham ofrede Menneske Blod. Disse vare som
 Dei Majorum Gentium eller de 3 store Guder i Norden. Derfor
 uden vare tvende andre nemlig 1) Freia de Nordiske Folks Venus,
 thi hun beskrives udi Edda Mythologie, som Gudinde for Kiær-
 lighed;

Hedenkab
 for Chri-
 stendom-
 mens Ind-
 forsel.

It

De Nordi-
 ske Afguder

/

Odin.

Freyer.

Thor.

Freia og
 Thyr.

lighed ; 2) Tyr, som var samme Folks Mars. Af ham har den Dag Tirsdagur eller Tyrsdag, nu Tiisdag sit Navn.

Saaledes seer man, at der have været Dii Majorum og Minorum gentium eller 2 slags Classer af Guder udi Norden, men at Odin var ligesom Fader for dem alle. De Nordiske Folk havde ogsaa, ligesom Græker og Romere, deres Semi-Deos eller halve Guder af begge slags Kion ; Saaledes skrives, at der udi Odins Bolig have været visse Jomfruer kaldne Valkyriur, hvilke havde saadant Navn, efterdi Odin holdtes fore at udsikke dem paa de

Valkyriur. Tider, naar Feltslag holdtes, til de store Helte, som skulde omkomme i Slag. De sammes Embede var ogsaa at giøre Opvaktning til de udi Feltslag omkomne store Herrer ved Bordet udi Odins Bolig eller det andet Liv. Og var saaledes disse Jomfruer i visse Maader de Nordiske Parca, deres Navne opregnes udi Grænnis malum saaledes oversatt paa Latin :

Hrista & Mistra volo
 Ut mihi cornua porrigan
 Skegolda & Skogula
 Hilda & Thruda
 Hlocka & Herfiotra
 Golla, Geira & Hoda
 Ranngrida & Radgrida
 Et Reginlefa.

Hæ monoheroibus cerevisiam porrigunt.
 Hæ dicuntur Valkyria.

Foruden disse Valkyrier var de saa kaldet Einheriar eller Monoheroes nemlig afdode store Helte, saa at man seer Odin ved den Nordiske Religions Stiftelse at have efterfulgt Græker og Asiatiske Folk ; thi han holdtes for at have levet udi Pompeji Magni Tid, og at være flygtet af lille Asien ; da samme Pompejus overbændt Mithridatem og de omliggende Folk.

19/9
 Hvad ellers Lærdommen angaaer, bestod det gamle Theologiske Systema derudi ; at de Nordiske Folk statuerede tvende Boeliger efter dette Liv. Den første Boelig var kalden Balhalla eller de Dødes-Sall, som de holdte for at være udi Asgardia, hvor Odin

Den Hø-
 denske
 Herlogie.

Odin residerede, forend han kom til Norden; Og meene nogle, at samme Asgardia var Skytien, efterdi Odin sagdes at have regieret ved den Flod Tanais, som kand sees af Hogni og Hedinis Historie. Samme Valhalla beskrives udi Edda at have fem hundrede og fyrretive Dørre, og holt man for, at ingen der kunde komme, uden han døde i Slag mod sin Fiende. Og holdes derfor dette Religions Principium den fornemste Aarsag til de Nordiske Folks Tap- perhed; Den Lyksalighed, som lovedes de Afsdøde udi Valhalla var et Billede og Efterlignelse af de Ting, som de funde mest Smag i udi dette Liv; thi dem lovedes got Dll og Misd, item Flest af det store Bildsviin kaldet Serimmer og for Maaltid de exercitier, som de gamle havde fundet meest Fornoyelse udi. Saaledes beskrives den første Lyksalige Boelig efter Døden, hvorfra man siden skulde forflyttes til en anden æviggvarende kaldet Gimle, og der leve lyksaligen under den store og allmægtige Guds Regjering, saa man deraf seer, at de gamle Nordiske have statueret et Regnum temporarium eller timelig Lyksalighed efter Døden, forend de komme til de ævige Boeliger, ligesom Chiliasterne nu omstunder giøre Forskiel mellem Christi timelige og aandelige Rige. Og ligesom der vare tvende Boeliger for de Lyksalige, saa holte de ogsaa for, at der vare tvende andre for de Fordømte, det er dem, som levede udi Stillehed og Orkesløshed. Den eene Bolig kaldtes Nifheim, som beskrives meget heiligen udi Edda Mythologie. Den sidste kaldtes Nastrond, hvor de Fordømte skulde plages til ævig Tiid. Saa at Gimle og Nastrond vare de ævige Boliger for de Lyksalige og Fordømte, hvorudi Menneskerne skulde komme efter Verdens Undergang, som de holdte for skulde skee ved Jld, og kaldte samme Undergang Ragnorok eller Gudernes Tusmørke. Dette er en kort Afrisning paa den gamle Nordiske Religion, hvoraf Indbyggerne vare saaledes indtagne, at den Christne Troe kunde her ikke fæste Roed uden efter adskillige store Forsølgelser. Nu rester at eftersee, hvorledis Christendommen i denne Konges Tiid udi Danmark blev indført, hvilket ikke kand skee, uden jeg maae repetere adskilligt, hvad derom forhen udi de andre Kongers Historie er talt.

Beskrivelse
over adskillige
slags
Boliger i
det andet
Liv.

e

d

e

Christen-
dommens
Begyndel-
se og Frem-
vert.

Jeg har tilforn antegnet udi Gorm den gamles Historie, at samme Konge fik Lyst til at efterføge, hvilken Religion var den beste, til hvilken Ende han udfikkede den bekjendte Forkild Adelsfar, hvilken fik Kundskab om den Christne Troe udi Sydfland eller Nederlandene. Denne Forkild undervissede Kongen ved sin Tilbagekomst derom, og indpræntede ham saavel Kiærlighed for Christi Lærdom, som Afstye for det gamle Afguderie. Denne Historie er blandet med adskillige Fabler, som findes hos Cayonem om Ugartilof, som jeg tilforn har viffet og forklaret. Men Kongens gode Forsætt om Christendommens Fjorremmelse blev forhindret af hans Hoffindere, som søgte at conservere den Hedenske Troe, som de vare opdragne udi. Og blev Forkild efter Kongens Død, som fulte strax derpaa, tvungen til at staae fra sit Forsætt, saa at der i lang Tiid intet blev talt derom, indtil Harald Klak med sin Broder Erik blev døbt til Mayns; thi, endskiondt Anno 817, da Keyser Ludovicus Pius regierede og Stephanus 4. var Pave, udi et Concilio til Aken, blev blant andet besluttet at omvende de Gotther til den Christelige Troe, blev det dog forhalet til det niende Aar derefter nemlig 826, da bemelte Harald med sin Broder Erik flygtede til Keyser Ludvig, og søgte Hielp af ham mod Kong Regner Lodbrok. (e) Da, saasom Keyseren gav tilkiende ikke at ville giore ham nogen Undsættning, med mindre han vilde love at forfremme den Christne Troe udi Dannemark, lod han sig tillige med sin Broder Erik døbe. Derpaa blev en Fransk Munk af Corbey Ansgarius, som gemeensigen kaldes den Nordiske Apostel, fikket til Dannemark for der at forplante Troen, hvortil Harald saavel som hans Broder var ham behielpelig. Men den Christne Troes Fremgang udi Dannemark blev meget hindret af Kong Regner Lodbrok, hvilken var sin Prætendent til Kronen Harald forstert, saa at bemelte

Ha

- (e) Der regnes 4re Fjorsølgelser over den nye Danske Kirke, (1) under Kong Regner, (2) under Erik Barn, (3) under Gorm den Grumme, og (4) under Svend Tiugu Skag, og var den 3die som skeede under Kong Gorm den største; thi hand lod sig ikke alleene noye med at drive de Christne Præster udi Landsflygtighed, men endogsaa pistede dem til døde, hvorfor hand af Adamo Bremensi blir kaldet crudelissimus vermis Hist. Eccles. lib. I. cap. 47.

Harald ikke kunde forfremme sit Forsætt uden i det Slesvigiske, hvor Historien vidner, at hans Broder Erik efter Ansgarii Raad lod bygge en Kirke. (f) Denne Eriks Son, som ogsaa heed Erik, og var opdragen i den Christelige Troe, da han kom til Regjeringen, søgte han at følge sin Faders Fodspor, men der var paa de Tider saadan forvirret Tilstand udi Riget, og saa mange Prætendenter til Kronen, at det brød ud til indbyrdes Krig, hvor udi han tillige med alle af det Kongelige Huus omkom, undtagen en liden ung Prins ved Navn Erik, som gemeenligen udi Historien kaldes Erik Barn. Denne Erik forfuldte udi Begyndelsen heftig de Christne, men han blev siden omvendt af Ansgario, saa at han søgte at forfremme Troen af yderste Magt, og lod bygge en Kirke Anno 865, udi hvilket Aar den Nordiske Apostel Ansgarius døde. Kong Eriks gudelige Forsætt blev forfremmed af hans Successor Frode Haarde Snude, som lod bygge en Kirke udi Aarhuus, saa at den Christelige Troe under disse Konger havde temmelig Frembyt.

Men, da Gorm kaldet den Grumme kom til Regjeringen, begyndte Religionen at faae et stort Stød, og blev hæftigen forfuldt af samme Konge, hvilken skilte dem, som bekiendte Christendommen, baade ved Liv og Gods, og lod i Grund nedrive de Christne Kirker til Slesvig og Ribe, men, da han Anno 925 geraadede udi Krig med Keyser Henricus Auceps, og Keyseren udi samme Krig fik Overhaand, maatte Kong Gorm forbinde sig til ikke at hindre den Christelige Troe udi Dannemark. At Kong Gorms Forfølgelse mod de Christne strakte sig ikke videre, hindrede hans dydige Dronning, kaldet Thyre Dannebød, ved hvis Hielp det skeede, at den Hamborgiske Erke-Bisp Unni gjorde endda mange Christne udi Riget.

Endeligen, da denne Konge Harald Blaatand kom til Regjeringen, begyndte den Christelige Troe for alvor at fæste Rodder udi Riget. Saa som baade han selv og hans Moder Dronning Thyre havde ladet see stor Gunst mod de Christne udi Kong Gorms Tid. Da begav Erke-Bisp Unni sig til Dannemark, saa snart han

Harald
Blaatand
Christen-
dommens
rette Stif-
ter.

han hordte Haralds Ankomst til Regjeringen, og forsørgede Riget allevegne med Kirker og Siæle-Sorgere, hvilken gode Gierning Harald af all Magt befodrede, endstiont han endda ikke var dødt selv, allene hans Moder havde indpræntet ham gode Tanker om den Christelige Troe.

Ikke desmindre var dog endda Kiernen af Landet udi forrige Mørkhed og Bildfarelse. Der fandtes og mange, som vilde foreene den Christelige Troe med den Hedenske, og som tilstode at Christus var G^{dd}, men at deres gamle Guder vare større, og meene nogle, at Kongen selv var af samme Tanke. Men dette Syncretistierie blev snart udroddet, og det ved saadan Hændelse. Jeg har tilforn fortaalt, at Henricus Auceps havde ladet oprætte et Markgrævskab (g) udi det Slesvigskel for at hindre de Danskes Indfald udi Sydland. Dette Markgrævskab anfaldt Kong Harald 944, vinkom de Keyserlige Folk, som laae i den nys opbygde Fæstning, og foreenede Landet med Riget igien. Herudover besluttede Keyser Otto I. at paaføre Dannemark Krig. De Marsage, som han dertil foregav, foruden dette Markgrævskaabs Forstyrrelse, vare, at Kongen havde forhaanet hans Gesanter, havde forurologiget Benden, medens han var traværende udi Italien, og endeligen, at han forfulkte de Christne. Formedelst disse Marsager gjorde Keyseren et Indfald udi Dannemark, hvor han i Begyndelsen fandt liden Modstand, efterdi Kongen var rykket med sin Krigsmagt mod Sverrige. Men, da Harald fik Tidender om dette Indfald, efterlod han sin General Sturbiorn med et Antal Folk udi Halland for at fortsætte Krigen mod Sverrig, og førte de øvrige over med sig ell Jylland mod Keyseren. Imidlertid oversømmede Otto det heele Land, og kom med sin Krigs-Hær indtil Bendsyssel, og, som han da formedelst Havet ikke kunde komme længere, siges han at ha-

(g) Af dette Markgrævskab have nogle meget latterliggen villet derivere det Ord Dannemark, da dog samme Markgrævskaab var ikke andet end som et Beirlys, der lod sig see og forsvantes fast paa engang. Ellers er merkeligt, at Slesvig, som tilforn kaldes Hethenheheder hos gamle Sribentere Eliasvil, hvilket giver tilkiende, at Staden har sit Navn af Slien eller Sihen ved samme Stad. Eliasvil er siden forvandet til Slesvil og endelig til Slesvig.

1
Krig med
Keyser Ot.
10 I.

12
10 1/2

12
10 1/2

ve Fæstet sit Spiud udi det Sund, som til Erindring derom blev kaldet Ottesund. Og viiser endnu Iudbyggerne Stedet, hvor hans Leir var ved samme Sund. Cranzius (h) farer derfor vild, naar han meener at denne Keyser kom over til Fyen, og der funde rede den Stad Odensee eller Dthensee; thi de Danske Kroniker vidne, at samme Stad er langt ældere. Om denne Krigs Udgang ere adskillige Relationer: Cayo Grammaticus siger, at den Keyserlige Kriqshær ved Kongens Ankomst tog Flugten, og den saa kalte Eriti Pomerani Historie vidner, (i) at Keyseren blev slagen af Kong Harald; men Freds-Tractaten, som paafulgte, viiser tydeligen, at Kong Harald ikke spillede Mester udi denne Krig. Jeg vil derfor hælter med Hvitefeld efterfolge de Tydske Skribentere, som fortælle Udfaldet af det Keyserlige Tog saaledes, at, da han med sin Krigsmagt gik tilbage, modte Kong Harald ham ved Slesvig, hvor der blev holt et Feltslag, som de Danske tabte, saa at de maatte søge deres Skibe. (k) Dette forarsagede, at Harald maatte slutte Fred med Keyseren. De Tydske Skribentere holde for, at ved samme Fred blev afgjort, at Kongen skulde tage Riget til Lehn af Keyseren, hvilket og Hvitefeld synes ikke at nægte, naar han siger, Harald tog Riget og Christendommen af Ottone Aar 948; men de Danske Skribentere ville ikke tilstaae, at saadant Lehn strakte sig videre end uden over nogle visse Lande mod Tydske land. At samme Keyser ellers confirmerede Tydske Bisper, og gav de Privilegier til Danske Kirker, viiser ikke saa meget Keyserens Oberherskab over Riget, som hans Patrocinium for Religionen, hvilken han paa denne Rejse stiftede, og derfor med Billighed kunde tillegne sig nogen Direction udi Kirke Sager, ligesom Adamus Bremensis vidner, at Kong Svend Estridsen dirigerede Kirke Sager baade udi Norge og Sverrig (l) hvorvel samme Riger havde deres

Ottesund,
hvoraf saaledes
kaldet.

i
i/g
g/i
i/g

948.

Om Kongen
tog Riget
til Lehn af
Keyseren.

2

res

(h) Crantz. Saxoniz lib. 3. cap. 25. hans Ord ere disse om Dthensee: unde enim nomen traheret & non Rex illam attigisset.

(i) Hist. gentis Dan

(k) Helmold. Chron Slav. lib. I. cap. 9.

(l) Fremmede Skribentere ere ellers ikke eenige i deres Relationer herom. Ad. Bremensis siger, sig at have hørt af en fornuftig Bisp, at Keyseren tvang Kong

res egne Konger, som ingenlunde paa de Eider dependerede af Danmark, saa at man seer, at dette maa være skeed allene, es- terdi han var agtet for den største Theologus blant de Nordiske Konger udi sin Tiid. (m) Hvad Hvitfeldts Vidnesbyrd angaaer, at Kongen tog Riget og Troen af Keyseren, da Land det saa ud- tydes, at Keyseren gav ham tilbage den Deel af Riget, som han havde indtaget, saa at deraf følger ikke, at Riget skulde være et Lehn af Tydskland; thi der allegeres ingen Acta til saadant, ey hel- ter viesses udi Historien nogen Ceremonie, hvorved saadant Lehn er conferered, saa at man veed ikke, naar og hvor eller paa hvil- ken maade saadant er skeed, enten Keyseren betingede sig Ober- herskabet over Kong Harald allene eller over hans Efterkommere. Alting beroer derfor paa en løs Sigelse af Skribentere; hvorvel det er troeligt, at Kong Harald udi denne Tilstand har maatt forplig- te sig til at være Keyserens Ven. (n)

Hvorom alting er, saa blev den Christelige Religion ved denne Leilighed stadfastet udi Riget, thi Keyseren forde en Præst med sig ved Navn Poppo, (o) som var en Frislander, den samme Præst lod sig indfinde udi en Sammenkomst, hvor Keyseren og Kongen vare tilstedde med mange af de fornemteste udi Landet; og, da derpaa samme Tiid opreysede sig en Disput om Religionen, og de Danske Syncretister sagde: at Christus var vel en Guld, men ikke saa stor, som deres Guder, (p) ey heller gjorde saa store Mirakler, traadde samme Poppo frem, og sagde, at Christus var den

Kong Borm at blive sig Skattsylbig. Sigebertus siger, at han tvang Kong Thuipiam at lade sig døbe, og Funccius kalder den Konge, som da blev gjort Skattsylbig, Ruba: saa at de ikke allene vildfare udi Navne- ne, men endogsaa give os saadanne, som udi Norden ere aldeles ube- kendte.

(m) Ad. Brem. lib. 4 cap. 16.

(n) Ingen taler saa reent deroim som Eueno Agonis, hvilken siger: *Illic temporibus Daniam sibi tributariam fecerat.*

(o) Vid. Ælnoth. in vita S. Canuti cap. 1. hvorudi Autor flatterer de Danske for- meget, naar han siger at Christendommen er ældre udi Danmark end udi Frankrig og Sachsen.

(p) Cypr. Annal. Episcop. Slesv. pag. 78.

den sande Guld med Faderen og den hellig Aand. Kongen spurte ham da, om han kunde give nogen Prøve eller Tegen for at vise den Christelige Troes Rigtighed, hvilket han lovede. Den anden Dag lod han udi Almuens Overværelse gjøre en Jern Handske ganske gloende, hvilken han stak paa sin Haand, og bar den saa længe som man forlangede. Adam Bremensis fortæller ogsaa om et andet Mirakel, nemlig at Poppo lod sig iføre en Børd Kiøle, hvilken han lod anstikke; medens Kiølen brændte, gjorde han sin Bøn med udstrakte Hænder til Himmelen, hvorudover, endskjønt Kiølen blev brændt til Aske, hans legeme blev ganske uskadiget. Da Almuen saae dette Mirakel, bleve de derover saa bevægede, at de forlangede at døbes. Kongen blev strax derpaa døbt tillige med hans Dronning Gunild og hans Søn Svend, hvilken sidste Keyser Otto selv holt over Daaben, og lod ham Christine Svend Otto Søns siger dette at være skeed ved Isfiorden udi Svend Tiungskjægs Tid, men saadant stemmer ikke overens hverken med Popponis Alder eller fremmede Skribentere (q) Dannemark blev saaledes ombendt til Christendommen udi denne Kong Haralds Tid, og blev deelt udi trende Bispedomme, nemlig Slesvig, Ribe og Aarhus, og viede Adeldagus Erke-Bispen af Bremen de 3 første Danske Biskoper, (r) nemlig Harald til Slesvig, Liffdagum til Ribe og Reinbrandum til Aarhus, hvilke Keyser Otto gave de første Forlehnings-Breve, hvoraf Hvitfeld vidner sig at have seet nogle, saa at man ikke kand nægte, at jo denne Keyser har tillegnet sig Direction udi Religions Sagerne, Endeel, saasom han stiftede Religionen udi Riget, Endeel og saa, saasom Kongen endda var Novitiuss, og selv behøvede at velsedes.

Over den Fremgang, som Religionen fik udi de Nordiske Lande gladede Pave Agapetus sig saa meget, at han stadfæstede Erke-Bisp Adeldago alle de Privilegier, som hans Formænd Gregorius,

L 3

Ni

(q) vid. Meurs. Hist. Dan. lib. 3. som derudi efterfølger Saronis og Crankij Bildfarelser.

(r) Historien melder alleene om disse 3 Biske-Stole, hvorvel udi Keyser Ottonis 3. Brev som blev skrevet 7 Aar efter Kong Haralds Død, tales ogsaa om Dithense, som derudi kaldes Dithensvig. vid. Chron. Episc. Othinjens.

Popponis
Mirakel.

9

12

9

Tre Bi-
skopsdom-
me stiftes.

C

11

Nicolaus og Sergius havde givet Hamborger Kirke, gav ham og saa Frihed til at vie og ordinere Bisper alle vegne udi Danmark, og de Nordiske Lande. Han ordinerede saaledes foruden de 3 ovenmeldte Bisper adskillige andre udi Landet, hvis Navne vel findes, men ikke Residensherne eller Bisper-Stolerne. Aarsagen dertil er, at, som de Christnes Fall endda vare saa udi Landet, saa kunde de ordinerede Bisper ingen visse Bisper-Stoete have, men de stakke alle vegne om i Landet, og ligesom kjeppedes om, hvo der kunde giøre de fleeste Profelyter, eller omvende meest Hedninger. Hvad ellers er at merke om denne Konge, er at han lod fundere og bygge den Stad Julin udi Benden, hvilken Stad han lod besette med et Antall af ungt Dansk Mandskab, som did blev henbragt under Ansejlsel af den bekiendte Palmatoko. Disse Folk ere bleven siden bekiendte udi Historien med det Navn af Joms-Borgere, og Palmatoko, deres Lovgiver er bleven agtet som en Julinsk Lycurgus, efterdi han gav dem mange herlige Love, som holdte dem til Dyd og Tapperhed, og i sær at foragte Døden, hvilke disse Joms Borgere lod se, da mange af dem bleve fangne og rettede af Hagen Jarl (s) udi Norge; thi de ginge alle leende til Døden og holdte philosophiske Taler, som känd sees af den saa kaldte Joms Bilinga Saga eller de Joms Borgers Historie. (t) Udi denne Jomsborgiske eller Julinske Republique blev Kongens Son Svend opdragen, hvad Aarsag dertil har kundet været, känd jeg ikke sige: Vist nok er det, at han der begyndte at fatte Uvillie mod sin Fader, og lagde Grundvold til paafølgende Rebellion, til hvilken Ende han bestyrkede sig med Vendisk Alliance, og tog Kong Burislai Døtter af Benden til ægte. Aarsagen til den Misforstand mellem Faderen og Sonen var denne sidste Begjærlighed efter at regiere, hvorudover Kong Haralds

e
Kong Harald stifter den Stad Julin.

Svend rebellere mod sin Fader.

(s) Sauro Starl. Hist. Comit. Haqv.

(t) Noget ville giøre denne Stad langt ældre, og, bebragne af det Ord Julin, have vilket giort Julius Cæsar til dens Stifter, ligesaa ukimeligen have de holdet føre, at Wolgast er det samme som Julia Augusta Demminge Domina Mundi, og Tribuzell Triburum Cæsaris, saa at man skulde tænke, at Julius Cæsar havde bygget alle disse Stæder, mey som man af Historien veed, at samme Romerske Helt aldrig kom saa vort, falde alle disse Etymologier af dem selv. vid. Ozan. Vand. lib. 2. cap. 33.

valds langvarige Regimente var ham utaalelig. I saadan Misfor-
 noyelse blev han ikke lidet styrket af dem, som bare Fortrydelse ober,
 at de vare tvungne til at antage den Christelige Troe; thi, som de
 mærkede, at Svend Otto ingen god Christen var udi Hiertet, hvil-
 ket og Tiden lærrede, saa styrkede de ham udi hans onde Forsætt;
 forhaabende ved hans Ankomst til Regieringen at indføre Hedenka-
 bet paa ny igien udi Riget. Kongen, som da var meget gammel,
 da han mærkede sin Sønns Foretagende, bedrøvedes han meget der-
 over. Den Sorg, han havde at see sig paa sin gammel Alder for-
 fuldt af sin egen Søn, plagede ham meer end den Frygt han hav-
 de at see sig trued med Kronens og Livets Forliis. Men, som han
 fandt sig forbunden til at giøre Modstand, for at bestierme den Chri-
 stelige Troe, hvilken han vel kunde see ved Regieringens Foran-
 dring at vilde lide Afbræk, maatte han ruste sig imod Sonnen.
 Men, som man gierne meere tilbeder den oprindende end den ned-
 dalende Soel, saa faldte de fleeste Danske udi denne Rebellion til
 Sonnen, hvilken overvandt Kongen, og tvang ham til at flygte til
 ovennævnte Zuln, (u) som han havde ladet bygge paa den Pomer-
 ske De Bollin, hvor han mod Forhaabning blev tagen udi Beskyt-
 telse af Joms-Borgerne, som han dog med Billighed kunde have
 mistænkte, efterdi Sonnen saa længe havde været hos dem: men
 man seer, at disse Folk have ikke været mindre dydige end stridbare,
 og derfor ikke have villet nægte Kongen Bistand udi saadan ufær-
 færdig Forfølgelse. Om der skeede noget Feldtslag mellem Faderen
 og Sonnen, forend han tog Flugten til Pommern, derom tale
 vore Historie-skrivere intet: Hvitfeld siger alleene, at han døde
 strax efter sin Ankomst til Zuln, af det Saar, han havde faaet,
 og derved giver tilkiende, at der maae have været holdet et Feldtslag.
 Sævs fortæller, at Kongen havde faaet dette Saar af Painatoko,
 som skød ham med en Piiil, da han spadserede udi en Skov, men
 saadan Gierning er ikke troeligt at kunde bedrives af en Mand, der
 udi sin Tid passerede for en Nordisk Philosophus og en stor Lovgiver.
 Kongens Legeme blev strax førdt til Roskild Kirke, hvilken
 han

Kongen
 maa flygte
 af Riget. /e

Kongens
 Død. /e

(u) Klein. Chron. Slav. lib. I. cap. 15. hvor denne Stad kaldes Wineta.

Roskild bli-
ver i hans
Tid Kongl.
Residens.

| e

| e

| e 980.

han selv af Træe havde ladet bygge den Hellig Trefoldighed til Ve-
re; Og, saasom han er den første Konge, jeg finder at være begra-
ven udi Roskild, kand man falde paa de Tanker, at bemærke Ros-
kild fra den Tid har begyndt at blive en Residens- Stad, og at
Konge-Sædet da er bleven forflyttet fra den gamle Stad Leire, (x)
hvor Kongerne fra Skiolds Tid have resideret, hvad som styrker
mig udi denne Meening, er at saadan Forslygtning gemeenligen
skeer ved Religions Forandring, og at Kongerne da søge nye Boe-
liger, for ikke at have de Steder for Dyene, som have saa ofte været
bestittede med afgudist Vederstyggelighed. Roskild begyndte mee-
re at tage til under denne Konges Søn Svend Tinguskæg, som
forøgede den med Borgere, og jurede den med et Biskop- Sæde.
Og kand man sige, at fra den Tid Roskild allerførst er bleven be-
kiendt, hvorvel vore Antiquarii giøre den fast lige saa gammel som
Riget, og j tilskrive dens Foundation Kong Noe, af hvilken den
Klinte Noesnæs synes ogsaa at have faaet sit Navn, lige som den
Jydsk Klint Helgenæs af hans Broder Helge. (y) Kong Ha-
rald døde No. 980, hvilket hans Gravskrift udi Roskild giver til-
kiende saaledes:

Post natale Dei dum scripsimus octuaginta
Nongentos meruit scandere celsa poli.

Roman Catholiske Skribentere kalde denne Konge St. Harald,
efterdi han lod sit Liv for Christendommens Forsvar, men man seer
ikke, at han nogen Tid har været canoniceret. Adamus Bremen-
sis fortæller, at da han blant andre Ting bad Kong Svend Estrid-
sen

(x) Om Leire og det Afguderie som der gif i svang, see Ditmarum Mersbur-
gensium in vita Henrici Aueupis, hvor han siger, at der offredes hvert 9 Mar-
99 Mennesker og lige saa mange Høste, Hunde og Hæner.

(y) Pont. Descript. Dan. item Syaning Chronolog. hvortil jeg Kæseren vil henvi-
se, saasom jeg selv ikke vil garantere for de Danske Stæders Velde, og jeg
understaar mig lige saa lidet at sige, at Roskild blev bygget udi Prophetens
Jeremie Tider, som at Søborg udi Siælland blev anlagt, da Alexander
Magnus og Aristoteles florerede; efterdi over Slots-Porten sordum stod
saadant Vers:

Vixit Aristoteles & Alexander dominatur,
Dum per Gentiles Castrum Søborg fabricatur.

sen fortælle noget om denne Kong Haralds Endeligt, at da Kon-
gen, skiont han var særdisg til at besvare alle slige slags Spørsmaal,
tiede dertil ligesom han skæmede sig ved at tale om Sønnens Mis-
gierning mod Faderen, og da Auctor blev ved at spørge derom,
svarede Kongen omsidet: Det er en Misgierning, som vi
hans Efterkommere straffes for, og som Morderne ha-
ve betalt med sit Landflygtighed. Den uskyldige Konge, /g
som blev saaret og fordreven for Christi Navns
Skyld, haaber jeg, Martyr. Krone ikke vil mangle. (x)
Dette siger ogsaa en anden gammel Auctor at have hørt af samme
Konges egen Mund. (y) Han siges at have regieret udi 50 Aar,
hvorudi maa fæe man regner nogle af de Aar, som han holdes for
at have været Adjunctus med sin Fader: Det synes at have været
Himmelens Forsy, at denne Konge skulde regiere saa længe, at
den begyndte Christendom kunde fæste Roed der udi Niget. (*) Hans
Fru Moder, den dydige Dronning Thyre Dannebode lod udi
hans Tiid, nemlig Aar 960 skille de Tydske Grendser fra Danne-
mark ved den store Grav og Bold Dannevirke, hvoraf endnu sees
Levninger strax uden for Gottorp. Same Bold var et stort Bert;
thi der udstrakte sig 8 til 9 Meile udi Lengden. Andre holde dog for,
at Kong Gottvik først anlagde Dannevirke, og at det alleene blev
repareret og ræt bragt i Stand af Thyre Dannebode: Denne /æ
Thyre Dannebode var en heroiff Dronning, hvis Ihukommelse er
bellig hos de Danske, og er Christendommens Dykomst udi dette
Rige næst Gud hende at tilskrive, hun ligger begravet i Jylland
ved Zellinge, ikke langt fra Eobing, hvor Meursius (***) vidner end
da udi hans Tiid at sees hendes Liggsteen af en mægtig Størelse,
M Dannevir-
keret bragt
i Stand af
Thyre
Dannebo-
de.

(x) Ad. Brem. lib. 2. cap. 18.

(y) Anonym. Hist. Dan. pag. 12.

(*) Sven. Agon. Hist. Harald. Blaatand. siger, at han funderede en Stad udi
Benden kaldet Hymnisborg, hvilken Stad floerede indtil Waldemar 1.
Tiid, da den i Skribentens Nærværelse og Paasyn af Erke. Bisp Absalon
blev ødelagt: Cujus mœnia ego Svenno conspexi æqvati. Men det er trov-
ligt at same Stad har ikke været andet end Tulin eller Tomsborg.

(***) Meurs. Hist. Dan. lib. 3.

particula-
riteter om
samme
Dronning.

og holde nogle for, at hendes Søn Kong Harald anvendte saa stor
Eliid paa hendes Begravelse, (a) at Bønderne derover, som brug-
tes til saadant Arbejde, bleve utaalmodige, og derfor opaggede
hans egen Søn Svend mod ham, saa at det samme var Uarsag
til paafølgende Rebellion og Kongens Død. Der fortælles vide-
re, at da Almuen paa Viborgs Ting havde erklæret Svend for
Konge, og Kongen, som paa samme Tid var occuperet med sin
Moders Begravelse, adspurde en reysende Person, om han nogen
Tid havde seet større Machine trokken end samme Steen, svarede
han: Jeg saae i gaar paa Viborg Ting din Søn Svend
trække til sig det heele Rige, hvilket er endda større.
Udi denne Konges Tid blev Christendommen ogsaa indført udi
Sverrig og Norge, og, saasom samme Forandring haver Rap-
port med denne Konges Historie, kand jeg ikke forbigaae at røre
noget derom.

19

Udi Sverrig gif det til paa saadan Maade. Den samme St.
Ansgarius, som forplantede Religionen udi Dannemark, prædika-
tede ogsaa Troen siden udi Sverrig. Johannes Magnus udi sin
Svenske Kronike siger, at han kom ind udi samme Rige Aar 876,
det er 10 Aar førend han prædikede udi Dannemark, og siden rejs-
tede til Dannemark; men, som den næste Bey fra Garsen til
Sverrig er igiennem Dannemark, er det ikke rimeligt, at han er
reysset igiennem Dannemark, uden at tale noget om den Christne
Troe i samme Rige, førend han begav sig videre. Frankius kri-
ver i sin Metropoli, (c) at Ansgarius med sin Collega Gaubberto
forfremmede den Christelige Lærdom først udi Dannemark, og be-
gav sig siden til Sverrig, hvilket ogsaa andre Svenske Skriben-
tere tilstaae, og sætte hans Ankomst udi samme Rige til det Aar
829, da Kong Biorn regierede. Men som Riget da blev indviklet
udi Uroeligheder, Kong Biorn stødte fra Thronen, og Amund som
siden bemægtigede sig Riget, hestigen forfuldte dem, som af Ansga-
rio

Christen-
dommens
Indførsel
i Sverrig.

F

(a) vid. Sven. Agon. Hist. Haraldi Blaastand.

(b) Svono Agonis Hist. Thyrz Dannebode fortæller at Keyser Otto søgte at løf-
fe hende til Ukyndighed ved sine Besandtere; men hverken Saxo eller andre
Skribentere tale derom.

(c) Crant. Metrop. lib. 1. cap. 19.

rio vare ombendte, maatte denne Nordiske Apostel forlade Sverrig igien. Men, da Olaf, kaldet Trætølga, var bleven Konge, kom Ansgarius tilbage, og begav sig til Kongen, som da residerede udi den Stad Birca, (c) hvilken da var den anseeligste Stad udi Sverrig, saasom man siger, at den alleene kunde bringe 12000 bevæbnede Mænd i Marken. (d) Der formanede han Kongen til at antage den Christelige Troe, hvortil Kongen ogsaa beqvemmede sig, saa at han ikke alleene tillod sine Undersaatter at antage Christendommen, men lod sig og selv døbe; Men, som nogen Tiid derefter blev dyr Tiid udi Sverrig, forgave de Svenske Hedninger, at saadant var en Straf over Landet, og derfor holdt det nodigt at offte til Guderne igien. Til dette formanede de Kongen, men kunde ikke bevæge ham til at falde fra Troen igien, hvorfore de bleve saa forbittrede, at de toge ham selv ved Hovedet, og offrede ham op til deres Guder. Herudover kom Christendommen igien til at staae paa svage Fodder, indtil Kong Steenkil kom til at sidde paa Thronen, hvilken Konge tog sig Christendommen med stor Iver an, kaldte Præster fra Hamborg, og lod sig selv tillige med en stor Mængde Svenske døbe udi Sigtuna. Derpaa blev det store afgudiske Tempel til Upsal forstyrret, og har den Christelige Troe siden den Tiid stedse floureret i Sverrige.

Udi Norge derimod blev Christendommen forplantet meget ca
M 2 va

(c) vita Sr. Ansg. cap. 23.

(d) Om denne mægtige Stad tales allevegne udi de gamle Kroniker. Udi hvilken Province af Sverrig den har lagt, derom kand intet vist siges, saasom den i grunden er bleven ødelagt, saa at intet Tegn deraf er tilbage. Adamus Bremensis, som levede ikke længe efter dens Ruin, beskriver den saaledes. Birca er en Stad midt udi Sverrig, ikke langt fra det Upsalske Tempel. Dithen søge for Handelens Skyld Danske, Normænd, Slaver, Cimbrer og andre Skotiske Folk. At den har været ødelagt for bemælte Autors Tiid, som levede under Kong Svend Estridsen, visses af den Svenske Bisshop Adalvardi Historie, hvilken han siger paa Byen reysede til Birca, som nu er ødelagt, saa at der intet Godspor kendtes, og hvor Erke-Bisp Unnis Gransted sorgiæves ledes. Efter Birca har meest været i Anseende den Stad Sigtuna, hvor Bisp Adalvard paa ny indfødte den Christelig Troe, under Kong Steenkil. Denne sidste Stad er ogsaa bleven ødelagt. vid. Helm. Chr. Slav. lib. I. c. 8.

Hvorledes
Kong Olaf
Tryggesen
forplante-
de Troen i
Norge.

valierements; thi Omvendelsen skeede fast paa samme Maade, som de Reformeredes Omvendelse udi forrige Seculo i Frankfrige, nemlig ved Spiud og Hellebarder. Den første Konge, som indførte Christendommen udi Norge, var Olaf Tryggesen. Denne Olaf Tryggesen havde udi sin Ungdom ladet sig undervise udi den Christelige Troe i Engelland. Hvorudover da han var kommen til Begieringen udi Norge, tog han sig fore i en Hast at lade Christne sitte heele Rige. Men derudi bleve aldeles ikke Apostlernes Fodspor fulgte, ey heller de Regler som Christi Lærdom byder at i agt tage, nemlig at forplante Troen ved Lærdom, Levnet og kraftige Perswasioner; thi Kongen selv, saasom han en passant var bleven Christen, saa holk han ikke nødigt at bruge mange Conferencer og megen Besloftighed, men reysede fra een Province til en anden, og spurde Folk med Raarden i Haanden, om de vilde være Christne, hvilket sandeligen er vel den meest compendieuse Maade at omvende Folk paa, men ikke at omvende dem vel og forbarligen. Omstændighederne deraf sees af Snoro Sturlesens Norske Kronike at have været disse. Saa snart Olaf Tryggesen (e) var bleven Konge i Norge, lod han udi Bigen kalde de fornemmeste Mænd til sig, og gav dem tilkiende, at han havde i Sinde at indføre den Christelige Troe udi Norge, hvorudi han bad dem, at de vilde være ham behjælpelige, og forsikrede dem om Bestand og Fortjæmelse, hvis de lode sig finde villige dertil. Hvorpaa de strax lovede ham allmueelig Hielp, og finder jeg ikke, at nogen spurde ved den Leylighed, hvorudi den Christne Troe bestod, ey heller at Kongen havde nogen Præst med sig, som kunde forklare dem Christendommens Indhold. Kongen lod da ved et Mandat paabyde, at alle Uundersaatterne skulde antage den Christelige Troe, og lod han først døbe alt Folket udi Bigen, dernæst længer Norden udi Landet. De som ikke vilde lade sig døbe, lod han hudstryge, drive i Landflygtighed eller afliue, saa at den Norske Historie vidner, at den største Deel af Landet i en Hast blev døbt, men man kand ogsaa sige, at de ere bleven døbt derefter. Efter at Kongen havde gjort disse Profelyter udi Bigen,

foer

(e) Snor in Olaf Tryg.

foer han videre frem, kaldede Almuen sammen udi Nordeland, hvilke han først med gode Ord formanede at antage den Christelige Troe, og sluttede sin Oration med Truselser, at, hvis de ikke med gode beqvemmede sig dertil, maatte de vente hans Brede. Da, siger Historien, at der skeede et Mirakel, thi, da 3 af de fornemste Bønder den eene efter den anden opstode for at tale til Hedenstabets Forsvar, blev den eene slagen med Trangbrystighed, den anden blev stam, og den 3die blev hæs, saa at Folket derover blev christnet inden de skiltes ad. Men man fand ikke forundre sig over, at Oratores blive stamme og trangbrystige, naar de skal haranguere med Svøben over Hovedet.

Derpaa foer Kongen til Guleting, (f) og der iligemaade gav sin Meening tilkiende, da stod en ved Navn Oldmoder op, talte de Kongen haardt til, og bebreidede ham den Violence han brugte: Kongen brugte da et særdeeles Argument til at omvende ham, i det han lovede at give sin Syster Astring til Erling Skialgsen, som var samme Oldmoders Frende; thi de bleve derover ikke allene begge selv Christne, men overtalede ogsaa den heele Almue til at lade sig døbe. Men udi Trondelavet, hvor Landets Styrke var, fand Kongen meest Modstand, saa at han adskillige gange maatte staa fra sit Forsætt, efterdi Bønderne grebe til Gevær, og truede ham paa Livet. Men han trængede dog omsider igiennem med sit Forsætt; thi, som han var en usforstrekkelig Helt, saa dristede han sig engang udi en stor Forsamling at slaae den store Afgud Thor for Panden, saa at han fald ned af sin Piedestal, hvilket dristige Exempel hans Hofmand strax efterfulgte med alle de andre Guder, som derhos stode, hvilke de sloge ned af deres Stole. Dette gjorde Bønderne saa Modløse, at de beqvemmede sig til at efterleve Kongens Befalning, helst saasom deres Anfører Jernstæg paa samme Tid blev ihjelslagen af Kongens Folk uden for Dorren af Templet; thi ingen anden understod sig at føre dem an. Man finder vel, at Kongen da havde en Christen Præst hos sig ved Navn Tangbrand, men man seer ikke, at han ved disse Leiligheder præ- Den 17de

(f) Der vare fordam 4 store Ting eller Rætte udi Norge, Guletings Ræt, Frostetings Ræt, Opplands Ræt, og Vigens Ræt.

De Apostel
Lang-
brands
Character.

dilede for Bønderne. Evertimod Historien vidner, at han var en sterk Ridsme, som slog mange ihjel udi sin Nidkærhed, saa at Kongen snart ham beqvem til at omvende Islænderne, og derfor skikkede ham did hen. Men, som han var en Casser, som Islænderne ikke kunde forstaae, saa er det tvøeligt, at han ingen har omvendt uden med Næverne. Saaledes gjorde Kong Olaf Trygvesen i en Hast flere Christne udi Norge end St. Ansgarius udi mange Aar kunde giøre udi Dannemark og Sverrig, men om han gjorde saa gode Christne, som den sidste, derom har man megen Marsag at tvivl.

Det er her ved at merke, at, som Christendommen blev noget silde indført udi de Nordiske Lande, efterat den af de Romerske Paver var bleven teffeligen forfalsket, saa have Conversionerne her ikke kundet være saa ordentlige, som udi den første Christen Kirkes Tider, da Christi Lærdom blev forplantet ved Sagtmødighed og grundige Prædikener. Men da var alt Bold og geistlig Tyranni paa den høyeste Epidse, Paverne traadde Keysere og Konger paa Halsen, og Bisper andfordrte Krigs-Hærer, og Præste vidste bedre at omgaae med Gevær end med Bibler og Alterbøger. Hvorfore ogsaa Lærdommen udi Norden kunde ikke indføres, som forstum hos de Epheser og Galater. Og haver den Norske og Islændske Apostel Langbrand ikke kundet med Rette føre Titul af Meenighedens Engel. (g)

Evend Tiugusticægg.

Efter Kong Haralds Død kom hans Son (h) Evend Otto til Regieringen 980. (i) Han kaldes gemeenlig Evend Tiugusticægg eller Barbæ Furcatæ formedelst hans klostede Sticægg. Den

Evend
Tiugu-
Sticægg.
980.

- (g) At Christendommen i Norge derefter maas have været usuldfommen i Norge og Island, synes Wlnothus som levede udi Kong Nicolai Tiid at give tilliende. Vita S. Canuti cap. I.
- (h) Den Julinske Historie siger, at han var Kong Haralds iægte Son, fød af en Tiencste-Pige ved Navn Samese udi Fyen hos Palmestolke.
- (i) Af dette Marskall kand sees at Harald Blaatand ikke efter Hvitfelds Regning har regieret udi 50 Aar, saasom der er ikke meer end 50 Aar fra Kong Gorms Ankomst til Regieringen indtil denne Tiid.

Denne Svend fulgte ikke sin Faders Fodspor ; thi , endskjønt han var døbt af Popone , og opdragen i den Christelige Troe , faldt han dog fra Lærdommen igien endogsaa udi sin Faders levende Live , og derudover fik Anhang af alle Danske Hedninger , ved hvis Hielp han skildte sin Fader baade ved Liv og Krone. Marsag til hans Frafsald var besynderlig den Omgifungelse , han havde haft med de Zomsborgske eller Julinske Fribytttere , som vare Hedninger , og blant hvilke han var opfod ; dertil hialp ogsaa en Regifringssyge , thi han kunde ikke paa anden Maade støde sin Fader fra Thronen end ved at erklære sig for de Danske Misfornoyede som vare Hedninger , og at vinde dem ved at antage Hedenskabet igien. Og , som han da ved samme Hedningers Hielp var hiulpen paa Thronen , saa maatte han for at lade see Taknemmelighed mod sine Befordrere , forfulgede Christne. Udi Begyndelsen af hans Regifring kom han udi Erætte med de Juliner , hvilke han maaflke havde fattet Had til , efterdi de havde taget hans Fader i Besyttelse , men Præxyten til denne Erætte , var at de ikke vilde erkiende ham for deres Herre , da dog Julin var ikke andet end en Dansk Colonie , som hans Fader havde stiftet. Han søgte derfor med Magt at bringe dem til Lydighed , men de tappere Juliner hofte ikke allene Stand mod ham , men vare saa lykkelige at de fangede ham 3 gange til Soes. Den første gang siger Cayo maatte han løse sig med saa meget Guld , som hans Legeme tvende gange kunde opveje. Denne første Sum udlagde de Danske Hedninger velbilligen for ham , saa som de saae ham an som deres Forløser , der skulde sætte Hedenskabet paa Fod igien. Den anden gang maatte han løse sig med ligesaa stor Sum , og som dertil ingen Penger var at faae , efterdi hans Venner havde udtommet sig , og det Kongelige Skatkammer var i slett Tilstand , maatte han sætte Adelige Børn til Pant , saa at Herremænd maatte siden selge deres Ejendom for at løse deres Børn. Den sidste gang gif det saaledes til , Kongen kunde ikke fordoje den Spott , som ham tvende gange var vederfaret af Bønderne , som de Danske tilforn havde foragtet til Soes ; (thi de Tydske havde tilforn kun været slette Soemænd , og begyndte alersørst at blive bekiendte til Soes efterat den Danske Colonie blev stiftet

29
1a
1e
Fører uslyd-
telig Krig
med Juli-
nerne. 1e
29

Bliver 3
gange fan-
gen.

stiftet udi Zulim, som lærde deres Naboer Benderne Soemandsskab dette Rige til Skade,) Kong Svend havde derfor ingen Roe, førend han hævnede sig. Han forsamlede derfor 3die gang en Flode mellem Moen og Falster, hvormed han agtede at besøge dem paa nye. Men Zulinerne grebe da til en dristig Gierning, som neppe har lige udi Historierne; thi, da den Danske Flode laae for Anker, begave nogle af dem sig udi en Baad, hvormed de roede til Kongens Skib, foregivende, at de havde noget at tale med ham, som var ham Magt paaliggende; Men, da Kongen stak sit Hoved over Bord for at høre, hvad deres forlangende var, grebe de ham om Halsen, og roede bort med ham, saa at førend de Danske Skibe kunde lätte Anker, var alt Baaden dem af Syne. (k) Og er dette et særdeeles Exempel paa Jomsborgernes store Forbovohed. Nu var ingen Raad meere udi Riget til at løse Kongen 3die gang, efterdi Altning formedelst de tvende forrige Skatte var udtømmet, hvorudover det Danske Fruentimmer lagde sammen deres Smykker og Juveler for at tilbeje bringe den Sum, som forlangedes 3die gang. Hvorfore Kongen for at belønne denne Velgierning, forordnede at Sysire efter den Tiid skulde gaae udi Halvår med deres Brødre, da de tilforn intet arbeide. Denne Forordning er siden bleven indført udi de Danske Love, og staaer endnu ved Magt. Hvorudover Crankius (l) udi hans Bandalia farer vild, naar han skriver, at Døttre ved denne Forordning bleve giordte lige i Arv med Sonner. (m)

Derefter geraadede Kong Svend udi Krig med Sverrige; thi den da regjefrende Konge Erik Geirsalig var bleven fortornet imod hans Fader Harald, fordi han havde assisteret den Rebeller Storbjorn mod ham, hvilket han da søgte at hevne paa Sonnen, og til den ende Ansaff Danmark med en Krigshær. Mellem disse Konger blev holdet et Feltslag udi Skaane, hvorudi Kong Svend blev overvunden, og af sin Fiende saa sterkt efterfatt, at

ning

(k) Saxo og Hvitsfeld ere eenige udi Historien, siønt de differere udi nogle Omstændigheder.

(l) Krant. Vand lib. 2. cap. 33.

(m) Miczsl. Antiq. Pomeraniz lib. 2. hvor samme Fejl begaaes.

lov i Fa-
veur af
Fruentim-
meret.

le
19 Kong
Svends
Landstyg-
tighed.

San

han maatte flygte til Norge, hvor han haabede at faae Undsættning af Olaff Tryggesen, men, som han der ingen Trost fandt, flygtede han til Engelland, hvor han havde samme Lykke. Han begav sig endelig til Skotland, og der imod Forhaabning fandt Undsættning, saa at han ved Skotternes Hielp maae være kommet til sit Rige igien, hvilket ogsaa den Skotske Skribent Hector Boetius vidner sigende, at han ved Skotternes Hielp kom paa Thronen igien. (n) Af disse mange Gienvordigheder, Kongen havde udstaaet, blev han drevet til Anger og Ruelse over sine begangne Synder. Han ansaae dette som en Guds Straff, efterdi han havde faldet fra den Christelige Troe, gjorde derfor Poenitente, og foreenede sig med den Christen Kirke igien, hvormed hans Modgang endte, saa at han regierede siden lykkeligen.

Olaff Tryggesen regierede paa den Tiid udi Norge. Mellem ham og Kong Svend reisede sig Misforstand formedelst Giftermaal; Sager; thi de beilede begge til en Brud nemlig til Syritha den Svenske Konge Olafs Stifs Moder, (o) og, som Svend hindrede Olaff udi samme Ansøgning, og fik samme Syritha til Brud, blev den Norske Konge saa forbittret, at han rustede en stor Flode ud, hvor med han begav sig til Dannemark. Kong Svend derimod bestyrkede sig med Svensk Alliance, saa at Kong Olaff Fynske i Sverrig conjungerede sin Flode med de Danske. Kongen af Norge som stod udi Forbund med Kong Burislab af Benden, seilede først med sin Flode didhen for at overlegge Krigen med samme Konge. Da nu dette var skeet, og disse to Konger vare venligen skilte fra hinanden, agtede Kong Olaf Tryggesen efter saaledes forpøttet Sag at begive sig til Norge igien, efterdi det var saa silde paa Aaret, at man ikke længere kunde holde Soen. Den Norske Flode blev da adspredet, efterdi man paa den Tiid ingen Fiende ventede, og hvert Skib lieppedes om, at komme først hjem, saa at Kongen

Krig mellem Danmark og Norge.

N

behol

- (n) Hector Boetius lib. II. Adamus Bremensis siger, at hans Landsfugtighed varede udi 14 Aar, men Saxo siger ikkun 7, hvorudi Boetius er overenskommende med ham.
- (o) Saaledes vidner de Svenske Historier, men de Danske og Norske sige at hun var Erik Seiersalias Moder, hvilket ikke synes rimeligt at en gammel Kierling skulde kunde scharmere disse 2 Konger.

behøfte ifkun 11 Skibe hos sig. Udi denne tiden Flok var med ham Sigurd Jarl hans hemmelige Fiende, hvilken vidste, hvor den Danske og Svenske conjungerede Flode laae nemlig udi Sundet mellem Sicelland og Skaane, (p) og derfor agerede Styrmand for den Norske Flode for at bringe den udi Fiendens Hænder. Da de nu komme til det Sted, hvor de Danske og Svenske Skibe laae, bleve de forskrekkede over saadant usformodentligt Siun. Kongen holdt da Krigs-Raad med de fornemmeste Norske, og spurte dem, hvad man i denne Tilstand skulde gribe til. De raadede ham da alle, at han skulde søge at redde sig med Flugten, saasom det var en Daarlighed at binde an med saadanne mægtige Fiender; thi den allierede Flode bestod af Danske, Svenske og Norske Misfornoyede, som vare anffordte af Erik Jarl. Men Kong Olaf Tryggesen forlod sig endda paa sin forrige Lykke, og de Norges Tapperhed, vilde ikke lyde deres Raad, men sagde: Jeg har aldrig flyet for nogen inntil denne Dag, og jeg flyer ey heller nu. Gud maae raade for Lykken, (q) og derpaa gav Tegn til Slag. Kongen selv var paa et Skib kaldet Ormen hin lange, hvilket var et af de største og prægtigste Skibe, som nogen Tiid var seet udi Norden, dermed angreb han paa eengang de to andre Kongers Skibe med saadan Tapperhed, at Kong Svend saavel som Olaf Fynske (r) maatte retirere sig. Men da Olaf Tryggesen saaledes victoriserede, blev han angreben af Erik Jarl, hvilket da han merkede, sagde han: nu gielder det; thi her have vi at stride med Norske Mænd, som vi. En af de største Helte udi den Norske Flode var Einar kaldet Tambeskiælver, den samme var en Bueskytte uden lige; thi han faldede alle, som han sigtede paa; men midt udi Slaget brast hans store Bue, hvilket gav saadant bulder fra sig, at Kong Olaf det hørte, og spurte hvad det var; hvortil Einar svarede: Norri-
ges

h
 i
 h
 Sætslag udi Sundet.

(p) Adam Brem. lib. 2. cap. 26. Hoc factum est inter Scaniam & Seland, vid. Sax. & Chr. Norvag.

(q) Snor. Sturles. in Olav Trygvf.

(r) Denne er den samme, som kaldes Olaf Stokfornung i den Svenske Historie.

ges Rige brast af dine Hænder. Efter en haardnakket Strid
 finge de allierede Pansider hverhaand. De Norske bleve mesten-
 deels slagne, og Kong Olaf selv sprang med fuld Harnisk over
 Bord udi Søen, (s) at han ikke skulde falde i sine Fienders Hænder.
 Saadant Endeligt fik denne store Helt, som holdes for den første
 Christen Konge i Norge: hvorvel nogle (t) holde for at han siden
 falt fra Christendommen og blev kalden Olaf Kragebeen, efterdi
 han lagde sig efter Hedenske Superstitioner og Fugleskrik. Dette
 Slag fortælle saaledes alle Nordiske Historier, men meest vitlost-
 tigen den Norske Skribent Snoro Sturlesen. Efter denne Sejer
 deede Sejer-herrerne Norge imellem dem. Kong Svend af
 Dannemark fik heele Vigen, Rommerige og Hedemarken, Kong
 Olaf Fynske fik Sundmør, Nordmør og Romsdalen og Erik Jarl
 fik Trondelaget og Helgeland. Dog regjærede Erik Jarl mest
 udi Landet; thi han var en duelig Mand. Efter at Kong Svend
 havde saaledes ikke allene faaet sit Fæderne Rige igien, men endog
 saa saadan anseelig Deel af Norge, satt han sig for efter mange
 af sine Formænds Exempler at besøge Engelland; (u) thi det sam-
 me Rige var da ikke uden et Rov og Bytte for de Norske Ratio-
 ner, hvilke udi lang Tid der havde grasseret saaledes med Sværd og
 Ild, at man uden Medynk ikke kand læse Historierne derom; og,
 som Kronikerne viffe, at de have meest huseret i Northumberland,
 kand man slutte, at de første Engelske Tog her af Riget have
 grundet sig paa nogle Præentioner, de Danske havde paa samme
 provincie og det fra Kong Hroars Tid, som den saa kaldte Nols-
 traks Historie vidner ved et Giftermaal udi Engelland at være ble-

12 0/0

149

Kong Olaf
 Tryggeson
 omkommes
 og Norge
 deeles mel-
 lem Sejer-
 herrerne.

1e

N 2

ben

- (s) Theodoricus Monachus de Regibus Norveg. cap. 14. siger at nogle holde for, at Kong Olaf salverede sig udi en Baad.
- (t) Anonym. histor. Dan. pag. 16. men samme Auctor gjør ham siden levende igien udi Canuti W. Tid, er derfor ikke meget at reflectere paa.
- (u) Nogle Danske Skribentere sige, at Engelland var undertvungen af hans Fæder, og da rebellerede, hvorndover Kong Svend gjorde dette Tog for at bringe samme Rige til Lydighed igien, men jeg har andsteds antegnet, at alle de Krige, som tilforn af Danske vare førte i Engelland, ikke have været uden Fribytter Krige, saa at man ikke kand sige, uden at flattere de Danske formeget, at Engelland blev undertvungen forend af denne Konge.

ven Herre af Northumberland. Men, da de Danske have først
 faaet Smag paa dette gode Land, finge de Bane ideligen at besø-
 ge Engelland under adskillige smaae Høfdinge, hvilke alle kalte sig
 Konger. Af deres Bedrifter ere alle Kroniker fulde, saa at derud-
 over meget lidet tales om Danske Indenlandiske Sager; thi det
 synes af foregaaende Historie, at fast den halve Deel af dette Ri-
 ges Indbyggere have stedse været ude paa Fribytterie, og særdees-
 les udi Engelland. Disse Exempler vilde nu Kong Svend efter-
 følge, og, efterat han havde forbundet sig med en Nordst Høvding,
 som Hvitefeld kaldes Kong Anslaf, hvilken maae have været en af de
 Norske Soes Konger, begav han sig til Engelland, og kom Aar 994 for
 London, hvilken Stad han agtede at sætte Jld paa; men Indbyggerne
 forsvarede sig saavel, at mange af de Danske bleve ihjel slagne, og
 de andre maatte tage Flugten. Dette forbittede Kong Svend
 saaledes, at han stienkte og brændte allevegne udi dette heele Land,
 hvilket forarsagede saadan Skræk, at Kong Edred tilbød de
 Danske Skat, om de vilde staae fra deres Grumhed, hvortil de
 lode sig beqvemme, og, efterat de havde bekommet 1600 Pund, hol-
 te de sig nogen Tiid stille; men det varede ikke lunge, førend de be-
 gyndte at hufere igjen lige som tilforne. En stor Deel af de En-
 gelske hyldede da af Frygt Kong Svend, og hiulpe ham til at myr-
 de og udplyndre deres egne Landsmænd. Saadan Tyrannie og
 Blods Udgydelse varede indtil Aar 1014, da Kong Svend omsider
 døde. Hans Død fortælles paa saadan Maade: Da han engang efter
 sædvane bespottede den Engelske Helgen St. Edmund, bliver han var
 samme Edmunds Gienfærd, som udi fuld Harnisk med blot Børge
 gaaer ham i møde. Kongen blev deraf forkrækket, og raabte til
 Hielp, men, førend hans Følk kunde komme til Undsætning, sit
 han sit Bane-saar af denne St. Edmund, hvoraf han døde Nat-
 ten derefter, hvorvel det er troeligere, at en god Engelsk Patriot
 har forrættet dette paa St. Edmunds vegne, for at befrie sit Fæder-
 neland fra denne store Tyran. Om han døde Christen eller Hed-
 ning, derom taler Historien intet; man kand dog slutte, at, hvis
 det som fortælles om St. Edmunds Bespottelse, er sant, han ikke
 har været Christen; thi det var fast større Ugudelighed paa de Ti-
 der

Kong
 Svends
 1014 paa
 Engelland.

994.

1014.

Kong
 Svend
 dør midt
 udi sine
 Scyervin-
 dinger.

der at tale ilde om Helgene end om Guld selv. Hans Grumhed og hans onde Gierninger viffe i det ringeste, at han ingen god Christen var. Hvad Saxo ellers fortæller om hans salige Endeligt paa sin Gottedfeng, kand henføres til de mange andre iagtige Historier, som han fortæller om denne Konge; thi denne Konges Liv og Levnet hos bemælte Stribent er indrettet som en smuk moralsk Fabul, hvoraf man kand tage Materie til en Tragi-Comoedie.

Udi denne Konges Tiid opreisede sig en nye Sect af Søerovere, kalden Askomanni, efterdi de forte deres Victualier med sig udi Askter. Disse Askomanni plyndrede ikke alleene Søefarende, men satte Folk i Land udi saadan Mængde, at de leverede store Feldtslag. Om dennem taler Adamus Bremensis saaledes: Paa den Tiid var Soen fuld af et vist slags Søerovere, kaldet Askomanni, hvilke allevegne udplyndrede Søekysterne. Da de engang ginge med deres Skibe op igiennem Elven, og gjorde Landgang, samlede adskillige Sarsiske Herrer sig imod dem, og leverede dem et Feldtslag, da de ginge af Skibene. Udi dette Slag finge de Askomanni Overhaand, og de Tydske bleve totaliter slagne. Da bleve fangne Margreve Siegfrid, Grev Dietrik og adskillige andre Herrer, hvilke disse Søerovere lode føre bagbundne til deres Skibe. Men, da Margreve Siegfrid ved en Fiskers Hielp om Natten undkom, bleve de Askomanni derover saa forbittede, at de lode hugge Hænder, Fodder og Næser af de andre Fangne, af hvilke mange levede lunge siden til et Spectakel. Hertug Benno og bemælte Margrev Siegfrid hævnedes sig dog over dem udi et andet Slag, hvorudi de Tydske havde bedre Lykke, (x) thi paa et Sted bleve hen ved 20000 af dem nedlagde, saa at man siden den Tiid intet har hørt tale om samme Askomanner, seerend udi Haarde Knuds Tiid igien. At de samme ellers have været Hedninger, sees af Helmoldi Slaviske Kronike, hvor han siger, at de øvede den største Grumhed imod de Christne. (y)

Udi denne Konges Tiid skeede dette, som er heel mærkeligt udi den

N 3

den

(x) Adam. Bremen. lib. 2. cap. 22. & 23.

(y) Helmold. Chr. Slay. cap. 15.

Et Slags Søerovere kaldne Askomanni.

2/9

En særbee-
les An-
mærkning
udi den
Danske
Kirke-Hi-
storie.

den Danske Kirke-Historie, at Keyser Otto 3. gjorde sig til Protector af 4 Hoved-Kirker udi Dannemark, hvoraf nogle have villet inferere Keyserens Oberherkskab over dette Rige. Men jeg har til forn antegnet, at saadant var af ingen anden Betydelse end at, saasom Keyserne havde haft Omsorg for Religionens Forfremmelse udi Norden, saa anmassede de sig en vis slags Inspection over de nyeligen stiftede Nordiske Kirker, og det udi de Nordiske Kongers Noviciat, holdende fore saadant at være nodigt, indtil samme Konger bleve saa oplyste udi Troen, at de selv saadan Protection sig kunde værdigen paatage. Saaledes havde Kong Svend Estridsen ogsaa Indseende med de Norske og Svenske Kirker paa samme Fundament, efterdi han blant de Nordiske Konger var den beste Theologus; saa at, hvis man vil inferere Oberherkskab over Riget af Keyser Ottonis Brev, som raabes paa, kand man ogsaa si ge, at Kong Svend Estridsen var Overherre over Sverrig og Norge, eller, at de 3 Nordiske Riger stode under Hamborg eller Bremen, efterdi de Bremiske eller Hamborgske Erke-Bispe udi Christendommens Begyndelse havde Indseende med de Nordiske Kirker. Og, som Keyser Ottonis Brev er af stor Bigtighed, har jeg holdet nodigt det her at indføre. Det findes udi Odense Bispe-Kronike saaledes:

Keyser Ot-
tonis 3.
mærkelige
Brev.

Otto Dei Clementia Rex, omnium fidelium nostrorum, tam presentium quam futurorum prædevotione, pateat quomodo nos ob petitionem & interventum dilecti nostri Adeldagi, Bremensis Ecclesie videlicet Venerabilis Archi-Episcopi, ac pro statu & incolumitate Regni Nostri, quicquid proprietatis in Regno Danorum ad Ecclesias in honorem Dei constructas, videlicet Slesvicensem, Ripensem, Arhusiensem, Othenesvigensem, vel adhuc, pertinere videtur, vel in futurum acquiratur, ab omni censu vel servitio nostri Juris absolvimus, ut & Episcopis prædictarum Ecclesiarum absq; ulla Comitatis vel alicujus fisci nostri exactoris infestatione serviant & succumbant, volumus & firmiter jubemus: insuper concedimus prædictarum Ecclesiarum Episcopis, ut potestatem habeant emendi agros, possessiones & præ-
dia

dia in omnibus Regni Nostri partibus, ubicunqve velint aut possint, servos vero & Colonos, in eorum proprietatibus habitantes nulli nisi Episcopis servituros ab omni etiam juris nostri servitio absolvimus, & sub nullius banno vel disciplina illos, nisi sub illarum Ecclesiarum Advocatis esse volumus &c. dat. 15 Kalend. April. anno 987. indictione 10 Anno autem Ottonis 3 Regnantis 5. Actum Wildeshufen in Dei Nomine Amen.

Dette Brev vil jeg intet videre commentere over. Man seer ellers deraf, at der have været allerede 4 Bispedommer udi Danne-
mark i Harald Blaatands Tid, hvorvel vore Historier mælde in-
tet om Othense Bispestoel. Evert imod Hubaldus, som sad un-
der Kong Nicolao, findes som første Bisp paa den Tynske Bispe
Catalogo. For at løse denne Knude, maa man holde fore at der
udi Harald Blaatands Tid vare allerede de 4re Bispestoele, som
udi Ottonis Brev omtales, men, at nogle deraf udi den Forsøl-
gelse, som fra 980, indtil 993 skeede under Svend Tiugustiag,
ere igien bleven edelagde; thi Historien taler da alleene om Sles-
vig og Ribe, som bleve conserverede, maa ssee, efterdi de vare nær-
mest ved Tydskland. Vil man derfor regne Odense Bisper fra
Bispestolens første Stiftelse, maa man sige, at de ere ældere end de
Roskildske Bisper, med mindre man vil sige at Keyser Ottonis 3.
Brev er falskt. Vil man derimod regne fra dens Fornylse, da ere
de Roskildske Bispe ældre, thi det synes fra Canuti Magni Tid
indtil Nicolaum, at baade Sjælland og Fyen have staaet under
Roskilde Stift. Vel tales om tvende Bispe, som udi Canuti
Magni og Svend Estridsens Tid bleve ordinerede til Odense, men
det synes, at de heller have været ordinerede for at prædike Troen
paa de Danske Der, end for at have et bestandigt Bispe-
Sæde udi Odense, saa at derfor Hubaldus, som sad under Kong Ni-
colao, fand holdes for den første Odenseiske Bisp. (2)

En Knude
løses som
dette Brev
forarsa-
ger.

le
le
le

(2) Chron. Episc. Othinens. vid. Crant. Metrop. lib. 4. cap. 3.

An=

Anden Periodus fra Christen- dommens Indførsel, indtil de 3 Rigers Forening.

Canutus Magnus.

Den Perio-
dus udi den
Danske Hi-
storie.

Sed denne Svend Tiugustiaeg endes den første Periodus af den Danske Historie, som befatter de Hedenske Konger; Thi, endskiont Harald Blaatand indførte den Christelige Troe, saa var dog Landets Styrke endda Hedensk udi hans Tiid, og hans Søn Svend Tiugustiaeg faldt fra Troen igien. Saa at man derfor maa regne en nye Periodum fra Canuto Magno, es- terdi samme store Konge satt ikke alleene Religionen paa en bestan- dig Foed, men endogsaa omstøbte Nationen udi en anden Form. Forend derfor jeg træder til denne Konges Historie, vil jeg kortes- ligen forestille, udi hvad Tilstand dette Folk var under de Hedens- ske Konger. De Danske saavel som andre Nordiske Folk vare til- forn lidet polerede. Mange blant dem øvede vel Dyder, men af naturlig Drift uden at giøre sig nogen idée derover. Den største Dyd hos dennem var, at døe med Sværdet i Haanden mod des- res Fiender, hvorudover mange, som vare liede af deres Liv og in- gen Læylighed saae med Ære at opoffre det for Fædernelandet, for- maadde deres Venner til at tage dem af Dage, at de ikke med Banære skulde døe paa deres Gotte-seng; Over hvilket den be- fiendte Sterk Odder beklager sig hos Saxonem med disse Ord:

Ast ego, qvi totum concussi cladibus orbem,
Leni morte fruatur?

Hvor meget begiærlige de have været efter at døe for deres Fiens- der, kand blant andet sees af det Laug eller Societet kaldet Fost- brædre Lav, udi hvilket enhver forbandtes til at havne den an- dens Død, dog med de Bilkor, om han var død ærligen mod si- ne Fiender. Saadant reisede sig fen Deel af Religions Principis,

piis, efterdi den Nordiske Jupiter Odin havde bildet dem ind, at ingen kunde komme udi de lykkelige Boliger, uden han døde udi Krig, somstaa af Poeternes Lovsange og andre Belønninger for Tap- perhed, samt Straf for dem der flyede for sin Fiende; thi den store Konge Frode forordnede blant andet, at hvo som udi et Feldtslag tog først Flugten, skulde udelukkes fra all Borger-ræt. Om de Belønninger, samme Konge foresatt dem, der sigtede redeligen og vel, taler Saxo saaledes: (a) Han forordnede, at hvo som gik Fienden først i møde frem for de andre udi Krigshæren, der som han var en Træl, skulde han blive frie, og, der som han var en Bonde, skulde han blive en fornemme Mand, men, der som han var Fribaaren, skulde han bli- ve en Hovding. Derfor var intet meere vederstyggeligt Navn blant de Nordiske Folk end Lidning, det er en som tog Flugten, og hvis Gierning kaldtes Lidingswerk. Det Nordiske Folks Tapperhed og styrke bodede derfor paa den liden Kriigs- Discipli- ne de havde, og de slette Gevær, de vare forsynede med; thi, end- skjønt fornemme Kriigs-mænd have været vel forsynede baade med Harnisk samt Sværd, Spiud, Piile, Hammer og andet Gevær, saa er det dog rimeligt, at den gemeene Almue haver ofte gaaet til Striid med hvad de først kunde faae i Hænderne.

De første Danstes Tapperhed *N X*

Den Kriigs-Dis- cipline! *i*

Unguibus & pugnīs, dein fustibus atq; ita porro, Pugnabant armīs, qvæ post fabricaverat usus,

Heraf kommer det, at de gamle Kriigshære bleve kaldne Klubbehæ- eller Knudehær. Dog kand man ikke nægte, at de Danske un- der fen og anden stor Anfører have været holdne udi stor Kriigs-Dis- cipline, saa de Romerske Skribentere selv havde berømmet de Cim- brer, Gother og Longobarder deraf: Med hvilken Orden de Go- ther førte Kriig under deres Konge Theodorico, kand sees af same- me Konges Tale til sit Folk: Marcherer frem som Folk der opofrer sig til det gemeene Beste, og tilføyer dem ingen Vold, til hvis Forsvar I blive skikkede.

i

D

Det

(a) Saxo in Froth.

X-man Frost

Videt eller
intet Ryt-
teriet.

Deres
Feldt-tegn.

Herfang.

i/i

Det synes, at de Danske udi denne første Periode ingen Stat have gjort paa Rytterie; thi hvor mægtig Canutus Magnus end var, saa havde han dog intet synderligt Cavallerie; Og finder jeg som noget usædvanligt udi Historien, at Erik Emund, som regierede længe derefter, fordte Rytterie paa sin Flode til Benden. Udi Feldt-tegn er troeligt, at de Danske have efterfuldt de gamle Tydske, som havde vilde Dyr og Slangar afmalede paa deres Faner, og veed man, at de Francker i lang Tid fordte Løver og Slangar, hvortil hensigter St. Hildegards Spaadom om Roms Odeløggelse ved de Nordiske Folk, nemlig at Løven og Slangen skulde træde Dronnen under Fodder. Slige Feldt-tegn derfor er troligt, at de Danske have brugt indtil det bekiendte Hoved-Banner Dannebrog, med et hvidt Kaars udi, kom i Brug under Baldemar 2. De gamle Saxer brugte det Feldtskriig, Joduta, som nogle med Magt vil derivere af det Italienske Dio ajuta mi. Om de Danske betienede sig af det samme, skal jeg ikke kunde sige, men seer alleene af Historien, at man betienede sig af lange Horn, som de Norske kalde Luur, og som samme Folk endnu bruge til at samle Dvæget paa Marken med. Den Norske Hoffrætt eller Hirdskraa taler derom cap. 47. (b) saaledes: Nu de Mænd, som til Udvarde gange i Alfred, skulde have gode Vaaben og Ludur, det er Horn med sig. Udi Byttets Uddeeling blev stor Billighed i agt tagen; thi hvad som blev erobret i Striden, blev baaret til Kongens Mærke eller Standard, som Mærkismanden eller Feuriken satt midt udi Kredsen af Krigsfolket, og da blev det uddeelt ved 12 Mænd, som Kongen nævuede dertil, og blev saadant Bytte kaldet Herfang, hvorom bemælte Hirdskraa (c) cap. 38. taler saaledes. De 12 Mænd som Kongen nævner dertil, skulde skifte Herfanget. Men deslige Ting vare ogsaa længe i Brug efter denne Tid. Det er ingen Tvil paa, at der jo have været høye og lave Officerer ved Krigs-Hæernerne, efterdi en Krigshær uden Commando ikke kand føres; dog finder man ingen synderlig Forskiel imellem

Stanz

(b) Jus publicum Norveg. cap. 47.

(c) ibid. cap. 38.

Stænder, undtagen at der vare Fribaarne og udfrie Folk. Thi om Adel og Herremænd bliver end intet omtalet udi den heele Waldemari (c) Lov-Bog. Saa at det er rimeligt, at, om Herrestand er ældere, saa er den dog allerførst kommen i røt Anseelse under samme Konge. Slige Herremænd vare forbundne til at følge Kongen i Kriig med fuld Rustning og een Hæst, saa at det Danske Cavallevie maa have bestaaet alleene af slige Herremænd. Udi hvad Tilstand Soemagten var, derom er talt paa et andet Sted.

le

le

Lid. n. 118
dyrking
og af hvad
Harsag.

Paa Agerdyrking maae de gamle Danske ikke have lagt stor Vind, hvilket sees sændeel af de store Migrationer, som udi Dyr-tiid ere skeede af derte Rige, for at søge Boelige udi fremmede Lande, sændeel ogsaa af det stedsbevarende Fribytterie, som de udi den første Perioode svede. Og som de første Christne Konger af all Magt søgte at hævde. Saadant Fribytterie, som da holdtes priisværdigt og et nobelt Handverk under de Hedeuske Konger, havde taget saadan Overhand, at det er ukvist om for Exempel udi Negner Lodbroks Tider, der vare flere Danske paa Landet end paa Havet, eller, om der have været flere Land-Konger end Soe-Konger. Heraf reyses sig den store Confusion udi de Tiders Danske Historie, saa at man ikke veed, hvilke der have været de røtte Konger. Andre Nationer svede vel ogsaa saadant Fribytterie til Soes, men ingen i den Grad som de Danske og Norske; thi de Wendiske Stæder lærde allerførst røt dette Handverk af Zoms-Borgerne eller Julinerne, som var en Dansk Colonie. Uf dette Ord Fribytter deriverer man endnu det brugelige Ord Flibustier, som gives de Americaniske Soe-rovere.

le

la

Fribytterie

le

le/la

Lærdom og Boglige Konster have udi denne første Perioode været ubekjendte. Det eeneste, som de Danske beslittede dem paa, var at conservere deres Forsædres Bedrifter, som de lode grave paa Steene, paa deres Skjolde, og paa Beggene af deres Huuse. De Steene, hvorpaa saadanne Bedrifter bleve gravne, kaldtes Baute-Steine. (d) Men de fornemteste bleve udfordte udi Skialdrenes eller Poeternes Vers, hvilke besynderligen have conser-

Lærdom og
Boglige
Konster va-
re u- be-
kjendte.

(d) Test. Hvitf. in Waldemaro.
(e) Thom. Barthol. Antiquit. Dan.

serberet de gamle Nordiske Historier. Samme Vers vare diomne
 at agte, efterdi de intet andet poetisk havde uden Rimene, men
 vare i det øvrige oprigtige og sandfærdige historiske Relationer. De
 Eiders Poeter vare ogsaa andre slags Dyr end nu omstunder, ikke
 gemeene Veblinger eller Snylte-gjæster, men Kongelige Ministrer,
 der havde enten seet eller selv forrøttet de Ting, som de udførte i
 deres Viiser. Det er ellers ukjendt, hvad slags Bogstaver eller
 Characterer de Eiders Danske Folk betiente dem af. Nogle hol-
 de for, at de saa kaste Runne-bogstaver ere de allerældste. Andre
 derimod med større Grund holde for at de Gothiske Bogstave, hvor-
 af den bekiendte Gothiske Bisp Ulfphilas var Inventor (f) No. 370,
 ere ældre. Saa at det er troeligt, at de fleeste Danske have con-
 serberet Poeternes Viiser udi deres Hoveder, og siden skrevet dem
 med slige Gothiske Characterer. Men udi Begyndelsen af den an-
 den Periode blev tillige med de Romerske Ceremonier ogsaa indført
 det Romerske Sprog, hvilket her blev lige saa gangbart som paa
 andre Stæder, endskjønt man kand see af den Røstidske Bisp, Mes-
 ster Svend Norbaggens Historie, at de første Danske Præstemaae
 ikke have været store Latinister; thi, da han engang, førend han
 blev Bisp, paa latin skulde læse en Bøn for Kongen, som bestoed
 udi Ord: Deus Regem Famulum suum protegat: havde een for
 at prostituere ham, udstroget den Stavelse fa af Famulo, hvor-
 udover han læste: Deus protegat mulum suum.

De gamle Danstes Klæde dragt differerede fra deres Naboers,
 thi, som de fleeste Danske ideligen flakkede om i Soen, saa brugte
 de gemeenlige Matros Klæder, og synes det at den Deel Konger
 selv maae have været klædte som Vaadsmænd, saasom Kong
 Regner Lothbrok, hvilken saaledes blev kaldet, efterdi han bar bees-
 gede Byrer. Dette er en curieuse Observation, som jeg har fundet
 hos Arnoldum Lubecensem, hvilken taler derom saaledes: De
 Dan-

(f) Dog hvis de Characterer, som vor berømmelige Antiquarius Olaus Worm
 viser paa den saa kaldte Rupes Haraldina, eller Harald Hyldebrands Klip-
 pe ere gravne udi samme Konges Tid, kand den Gothiske Bisp Ulfphilas
 ikke være første Inventor af de Gothiske Bogstaver, efterdi Harald Hyl-
 debrand er ældre.

12
 Svad
 Naags Cha-
 racterer el-
 ler Bogsta-
 ver de første
 Danske
 brugte.

12/e

Danske vare forud klædte som Søemænd, efter som de ideligen opholdte sig paa Eoen, men nu bære de baade Skarlagen og Purpur; thi de ere nu bleuene rige formedelst Silde-fiskeriet ved de Skaanske Kuster &c. (g)

Hvad Lov og Rætt anbelanger, da er rimeligt, at der udi de første Tider ingen skrevne Love have været; men at alting er bleuen dømt efter Skik og Sædvane, og kommet an paa fornuf-tige Mænds Skionsomhed, hvilket gives tilkiende udi Fortalen af Christiani 5. Lov-bog med disse Ord: (h) I Begyndelsen besto-
de Lovene meere i Undersaaternes Ihukommelse, end udi skrevne Bøger. Vel tales udi Historien om Kong Skjolds, Frode 3, Regner Lovbroks og andres Love, men man kand ikke si-ge, om de have været skrevne Love førend udi Christendommens
Begyndelse, saa at de første Christne Konger Harald Blaatand og Canutus Magnus kand holdes for de første Rætte Lovgivere. For deres Tid behøvedes ey heller mange Love; thi de fleste Sager bleue deciderede ved den saa kalte Faust-Ræcht eller Dueller, saa at enhver anklaget kunde bevise sin Ufkyldighed med Ræverne. Men denne Faust-Ræcht blev affkaffet i Begyndelsen af den anden Periode af Canuto Magno, om hvis Love skal tales udi hans Historie. De Engelske Kroniker vidne, at der i samme Konges Tid udi Engelland vare 3 Slags Love, (i) de Vest-Saxsiske, de Mercyske og de Danske, og at de sidste derudi Landet ved Kongelig Seigal bleue Auctoriserede, og satte udi Ræng med de gamle Engelske Love.

Jeg har tilforn antegnet, at udi den første Periode har været liden Distinction mellem Folk, undtagen at der har været Fribaarne og Uffrie, og at der lidet eller intet bliver talet om Herrestand,

(g) Arnold. Lubec. lib. 3. cap. 5. Olini formam Nautarum in vestitu habuerunt propter navium consuetudinem, quia maritima inhabitant. Nunc non solum Scarlatico vario griso, sed etiam Purpura & bysso induuntur. Omnibus enim divitiis abundant propter piscationem, quæ quosannis in Scania exercetur.

(h) Præfat. ad Legem. Chr. 5.

(i) vid. Rapin. Thoiras Hist. d' Angl.

le
Jugum
skrevnes
Love.

ts

we
12
De fleste
Sager dei-
cideredes
ved Duelle-
r.

ta

forend udi Baldemari I. Tiid. Og, naar Kongerne have ophojet nogen Underfaat til Værdighed, eller begabet ſen eller anden med nogen Poſſeſſion, er det ikke ſkeed ved noget Diploma eller ſkriftligt Patent, men alleene ved blotte Ord og viſſe Tegn, ſom ved at rekke dem et Sværd, en Bue, en Green af et Træe eller andet, ſaa ſom den gamle Skribent Ingulphus vidner (k) ſigende. I gamle Dage gab man Poſſeſſioner allene ved blotte Ord uden Breve. Man gab allene udi Haanden et Sværd, en Hielm, et Horn, et Beggere eller andet, og ſlutter man deraf at de Diplomata eller Gavebreve ſom henføres til de Tiider ere falſke og fabriquerede længe derefter. Den Engelliſke Hiſtorie viſer, at mange ſaadane falſke Diplomata bleve giordte udi Vilhelmi Conqueroris Tiid, efterſom ſamme Konge var ukyndig udi Landets Sprog og Sædvaner, og derfor letteligen derudi kunde bedrages. Den Formular ſom de Danſke Konger udi den anden Perioodo brugte ved nogens Ophoyeſe til Herreſtand, nemlig Recipimus eum in hominem noſtrum, ſynes i Begyndelſen at have beſtaaet allene i blotte Ord, uden ſkriftligen forfattede Inſtrumenter, hvilke allerførſt ere komne i Brug under Kongerne af den anden Perioodo, ſkiondt det er vanſkeligt at ſige under hvilken Konges Regiering. Af de Nordiſke Hiſtorier ſees, at der have været tvende Aundvegi eller fornemme Sæder, hvoraf det ſene udi Samvem hoſtes fornemmere end det andet. Udi St. Olaſs Hiſtorie ſkrives derom ſaaledes: Der var en gammel Skik udi Norden, at der blev ſatt en lang Benk for Kongen, hos hvilken paa den venſtre Side ſad Dronningen, det var kaldet Kongens Aundvegi eller Konge-Sædet. De andre Sæder, ſom vare paa begge Sider nær ved Kongens Sæde, hoſtes iligemaade for fornemme, men det, ſom var nær ved Dorren, hoſtes for det ringeſte. De gamle havde ſtor Omſorg for, at ingen nød de høye Sæder, uden de, ſom ved Dyd og Mandighed havde gjort ſig værdige dertil. Anden Rang ſynes ikke at have været udi den førſte Perioodo. Men, dette blev ogſaa forandret udi den anden Perioodo; Thi, ſom det var undertiden vanſkeligt at ſige, hvor der havde meeſt Dyd og Meriter, og den ſene ofte derudi ikke vilde vige

Ingen
Rang eller
Distinction
mellem
Folk.

(k) Hiſt. Abbat. Croyland.

vige for den anden, fandt Canutus Magnus for got at giøre en Rangs-Forordning saaledes, at enhver udi Samkvemme og Giestebud skulde tage Sæde efter sin Verdighed udi Embede og Alder. Saa at efter den første Rangs-Forordning allene en Superieur har haft Sæde over en Subaltern eller en gammel Mand over en ung, hvorudi er en naturlig Billighed, og var det at ynske, at Aldrig andre Rangs-Forordninger i Verden havde været indførte, saasom all anden Distinction har værre Sviter end man kand imaginere sig, og stifter undertiden Forbittrelse mellem Brødre, ja mellem Born og Forældre selv, efterdi en ældre Broder ugiærne cederer sin yngre Broder og en Fader ofte anseer det for en Haanhed, at han udi store Samkvemme skal vige for sin Søn. Udi Begyndelsen af denne anden Periode blev tillige med Hedenkabet ogsaa adskilligt forandret udi de Danske Leve-maader, sær deres Begravelser og Giestebuder. Hvad Begravelser angaaer, da lode de Danske udi ældgamle Tider deres Døde brænde, og kaldtes den Alder, udi hvilken saadan fik varede, Brunna Old (ætas combustionis). De Døde til Erindring bleve da oprettede adskillige Høye, hvilket iligemaade blev i Agt taget udi den anden Alder, da de Dodes Legemer heele bleve begravne. Ey heller ophævedes den Sædvane at brænde de Dodes Legemer udi den anden Alder, men de bleve længe uden Forskiel enten brændte eller heele Begravne. Den anden Alder kaldes Høugs Old (ætas Collium) eller Høyenes Alder, som holdes at have haft sin Begyndelse fra Kong Dan Myklati, som lod oprætte en Høy, og befoel sit Legeme der at indføres med Kongelige Ornamentter, Hæst, Vaaben og anden Rygdom. Hans Exempel siger Snoro Sturlesen blev efterfulgt af Efterkommerne, og da begyndte udi Dannemark den saa kaldte Høugs Old. De gamle Danske bleve ogsaa begravne med en Hæst, paa det at de dis hastigere kunde fortsætte deres Reyse til de lykkelige Boeliger; Iligemaade bleve de begravne med Skoe paa Fodderne, hvorudover Thorgrim sagde: Det er fik at binde Skoe til de Dodes Fodder, hvorpaa de kand vandre til Balhalla eller Odins Boelig. Man lagde ogsaa Guld og Solt

Første Rangs-ordning givt af Canuto Magno.

Betankning derover.

ja

De Dan- skes Begravelser i den første Periode.

ff

ja

he

je

je

ff

je

samt kostelige Klæder og Ornamenten hos de Dodes Legemer, ligesom de skulde bruges i det andet Liv, saasom Snoro Sturlesen fortæller om Hagen Kongen af Norge: De begrove Kongen med hans fulde Rustning og beste Klæder. Videre for at lade see den Omfarg, de havde for de Dode, lode de undertiden Hustruene levende begrave med deres Mænd, hvilken barbarisk Skik ved en Lov var authoriseret, saasom Claus Monachus vidner udi Olaf Tryggvasons Historie. Men ved Christendommens Indførsel ophøredede alle disse Ceremonier, og de Dode bleve begravne udi Kirker eller paa Kirkegaardene efter den da brugelige Christen Sædvane.

Odin

Deres
Gjæstebude.

12

Hvad deres Gjæstebude angik, da plejede de at drikke de Dodes Skaale, hvilke kaldtes Minni, og er det troeligt, at saadan Skik varede endda længe udi Christendommen, saasom den endnu paa adskillige Steder ikke er ophævet, som i Engeland, hvor man drikker de Dodes Skaale. Og findes der endnu udi vor Tid Bønder i Norge, der drikke Guds Thukommelses Skaal, det er til Guds Ære. Men den saa kaldte Bragafull blev ved Christendommen ophævet. Samme Bragafull var en Skaal indviet den Gud Brago til Ære, hvilket Snoro Sturlesen lærer med disse Ord: Der var paa de Tider en Sædvane, at, naar en Konges eller Jarls Liigbegravelse skulde holdes, at hans Arving skulle sidde paa en Bænk for Thronen, indtil Skaalen blev indbragt, som var indviet til Brago, da skulde han opstaae, gjøre et Løfte at udvise nogen tapper Gierning, og derpaa uddrikke Beggeret. Det er dog troeligt, at mange af disse Sædvaner blant Almuen længe efter Christendommen have haft sted, ligesom mange Jødiske og Hedske Ceremonier længe vare i Brug i den første Christen Kirke. Thi det fantes endogsaa adskillige udi Dannemark, som i Begyndelsen hofte føle, at man vel kunde dyrke de gamle Guder Odin og Thor tillige med Christo, hvilket farlige Syncretisterie udi Harald Blaatands Tid blev med Iver drevet paa, og meenes der, at Kongen selv ikke var frie for saadan Bildfarelse.

13 14

Hvad

Hvad Kongerne udi den første Periode angaaer, da synes de vel at have været meere Borgerlige; saa at de udi Klædedragt og Levemaade lidet have differeret fra Almuen. Ja, man finder at fornemme Bønder og Høddinger have talet med stor Frihed udi Selskab og undertiden brugt Skilds-ord mod Kongerne. Men saadant reysede sig meere af de Tidens Impolitesse end af Regieringens Indskrenkelse; thi man seer ellers, at den Kongelige Myndighed var langt meere uomskrenket, end den blev siden. Gorm den gamle synes at have regieret med stor Myndighed, og Canuti Magni Magt var uomskrenket; thi, hvorvel samme Konge underkastede sig selv Rættten og modte for Dommerne som en gemeen Misdæder, saa visser dog saadant ikke saa meget Regieringens Indskrenkelse, som Kongens Moderation eller rætttere den Anseelse, han ved saadant stort Exempel vilde give sin nyeligen stiftede Gaards-Rætt. Vel anfores et Høystbemelte Konges Diploma i den Engelske Historie saaledes lydende: Jeg Canutus Konge over den heele De Albion og mange andre Lande/befaler efter Erke-Bispernes, Bispernes, Erævernes ic. Raad og Gotfindende ic. Men der/af kand ikke vises saa meget Kongens indskrænkede Myndighed, som at han intet vigtigt foretog, uden at høre gode Mænds Raad. At de gamle Danske Konger have haft jus belli & pacis eller Rætt til at føre Krig uden Undersaaternes Samtykke, sees af Kong Erik Siegodes Historie, om hvilken Caro antegner, som noget merkeligt og usædvanligt, at han kaldte Stænderne sammen for at høre deres Samtykke til den Krig, som han vilde føre; thi, siger han, denne Konge havde saaledes ophøyet Almuen, at ingen Krig kunde føres uden deres Samtykke, og visser saadant de forrige Kongers Souverainetet. Hvad som indskrænkede den Kongelige Magt udi den anden Periode, var Endeel Adelens Opkomst; thi Herrestand begyndte ræt at blive bekiendt og at formere en Distinct-Classe udi Baldemari i Tid, og det Kongelige Raad, som toges af samme Stand, fik Haand med udi Regieringen, saa at alle Kongelige Forordninger siden bleve stiftede saaledes: Med Bort Raads Raad. Den anden Aarsag til Regieringens Indskrenkelse var Geistligheden, hvilken først efter anden Geistligheds Exempel begyndte at

Naahvad
Fod den
Kongl.
Myndig-
hed var.

le

le

1/10

zi

zi.

le

le

12
Kongernes
Titler i den
første Peri-
odo.

blive studsig, og at disputere mod Kongerne, og siden, da de fornum-
me, at Paven gav dem gemenligen Rætt udi Tvistigheder, bleve
meere og meere trekke, indtil det kom saa vidt, at de satte Kongerne
udi Bånd, og domte dem fra Riget, som kand sees af de tvende sto-
re Geistlige Heltes Jacob Erlandsens og Jens Brands Exempler.
Hvad de gamle Kongers Titler var, derom finder man intet, efterdi
ingen Diplomata ere at see udi de Danske Kongers Historier, sø-
rend udi Canuti Magni Tiid, saa at deres først bekiendte Konge-
Titul findes udi et Brev, som samme Konge skrev til Elnothum (f)
Anglicæ Metropolitanum, hvor der findes saadan Titul: Canu-
tus Konge over heele Engeland, Dannemark, Norge og
en Part af Sverrig; De efterfølgende Konger indtil de Wal-
demarers Tiid af Dannemarks Konger, og fra de
Waldemarers Tiid de Danskes og Slavens Konger. Jeg
finder allene at Kong Waldemar udi et Beskyttelses-Brev, givet
Bisp Jacob til Ribe, gav sig den Titul af Hertug udi Estland, thi
Brevet begyndes saaledes. Vi Waldemar 4. af Guds Raade
Dannemarks og Sclavis Konge, Hertug udi Estland. (g) Den
gamle Kongelige Residentz var Lejre, hvilken Stad siges at have vær-
ret bygget af Dannemarks første Konge, som nogle holde for at ha-
ve været Dan. Andre derimod Skiold, og andre igien, som Swa-
ningius udi hans Chronol. gjør den langt yngre, sigende, den at
være bygget af Kong Rolf Helgesen, men ligesaa uvist som det
er, naar samme Kongelige Stad blev bygget, saa vanskeligt er
det ogsaa at sige, hvortil den florerede; dog kand man slutte,
at den har begyndt at forfalde fra den Tiid, at det Kongelige Sø-
de blev anlagt til Roskild, nemlig ved Christendommens Begyndelse
her i Riget; Thi man finder, at den første Christen Konges Ha-
rald Blaatands Legeme blev begravet udi Roskild, hvor samme
Kon-

Anmær-
ninger over
den gamle
Kongl. Re-
sidentz Leire

(f) Inter Diplomata Hvitf.

6 (g) Lit. VVald, de dato Callundborg postridie Bartholom. 1341. in Chr. Epis-
cop. Ripens. Begyndelsen af Titulen Waldemar 4. er dog suspect, enddel
efterdi Kongerne ikke pleiede at sætte Tal ved deres Navne, endel og saa
efterdi denne Konge ved dette Tal synes at have erkient den saa kaldte Wald-
3. for retmæssig Konge.

Konge havde ladet bygge en Kirke den Hellig Trefoldighed til Ere; thi det er troeligt, at de første Christne Konger ved Religionens Forandring og saa forandrede Konge-Sædet, ligesom den første Christen Keyser flyttede fra Rom, og gjorde Constantinopel til sin Residens, at han ikke skulde have det Sted stedse for Djene, hvor Afguderie havde floreret. I det øvrige finder man meget lidet udi Historien om den gamle Stad Leire, saa at man fast ikke kand sige, om det allene har været et Kongeligt Slott eller en vigtig Stad, (h) en hellsler om Kongerne der havde noget bestandigt Sæde. Det er troeligt, at de første Konger, saasom de ingen synderlig Staat forede, saa opholdte de sig nu i en Province, nu i en anden, og naar noget af Vigtighed skulde foretages, mødte de paa Tingene, hvor de stes nede Almuen. At Leire eller Lethra dog har været distingbered, blant andre Danske Stæder, sees deraf, at nogle af de Danske Konger blive kaldne Reges Lethrarum, (i) det er Lethra eller Leire Konger. Den har ligget ikke langt fra Roskild, hvor endnu sees Rudera deraf ved den Herregaard kaldet Leiregaard, og var alle reede bleven en uanseelig Landtsby udi Svenonis Agonis Tider, som samme Autor vidner. (k) At foruden Leire have været adskillige Stæder, er ikke at tvivle, saasom der udi Christendommens Begyndelse tales om Aarhus, Ribe, Slesvig &c. som bekiendte Byer. Og, hvis det er sant, at Kong Roe lod bygge Roskild, maae samme Stad være meget gammel. Dog have de Danske Stæder udi denne første Periode ikkun været saas og uss befæstigede. De fleste Fæstninger bleve anlagde udi de Borgerlige Krige mellem Svend Grathe og Knud Magnusen. Svend Grathe lod alerforst Roskild befæstige med Volde og Grave, iligemaade Viborg. Han holdes ogsaa forst at have anlagt Kaars-Der og Nyborg. At den Kongelig Residens Stadt Roskild i Begyndelsen ikke maa have været meget prægtig, kand sees deraf, at Domkirken udi de første Christne Kongers Tid ikkun var bygget af Træe, og at den alerforst

P 2

lerforst

(h) Caro kalder den en By: Oppidum a Rolvone Constructum; Men Svono Agonis et Slott eller Hof: Famossissima Regis Curia.

(i) Konger af Ledru vid. Steph. not. ad Sax. pag. 74.

(k) Inter abjectissima ferme vix colitur oppida.

e
e/w
d/e
Anmær- ning over de første Danske Stæder.
e
e
i

lerførst under Canuto Sancto blev oprættet af Steen, og er det troeligt, at Staden og Hoffet i den artige og polerede Kong Svends Esfridsens Tid er først kommen udi Anseelse. Hvad som ellers fortællers om Endeel Danske Stæders Velde, grundes meere paa nogle nye Bers og Inscriptioner end paa beviislige Documenter. Saaledes ville nogle visse det Slott Søborgs Velde af en Latinsk Inscription, som forudm stod over Slotts-Porten saaledes:

Vixit Aristoteles & Alexander dominatur.

Dum per gentiles castrum Søburg fabricatur.

Ligemaade de tvende Skaanske Stæders Velde af et nyt Bers, som liuder saaledes:

Den Tid Kristus lod sig føde,
Stod Lund og Stanor i feirest grøde.

Andre have taget Anledning af en og anden gammel Konges Navn at henføre Stæders Fundas til samme Konges Tider, saaledes ville de have Ringstad at være bygget af Kong Ring, Ringkild af Kong Roe, Viborg af Wigletho; Men det er altsam men usvist, saasom deslige Ting ere pure Gissninger. Hvad Handel og Vandel angaaer, da var her i Riget samme Tid liden eller ingen, og, hvis nogen Handel her har været dreven, saa er den skeed ved Varers Ombyrling; efterdi for Canuti Magni Tid ingen slagen Myndt var udi Dannemark, men da begyndte allerførst smaa Penge at blive slagne, hvilket visses udi samme Konges Historie. De Danske havde da ey heller nodigt at drive Handel, saasom de kunde berige sig paa en langt commodere maade nemlig ved Fribytterie. Saa at Societeter da have bestaaet udi Fribytter-Slibes Udnyttning ligesom nu omstunder udi Alzier, Tunis og Tripolis. Disse Fribytttere bragte undertiden udstroelig Rigdom ind udi Landet, saa at man derudover ikke bekymrede sig om at lade slaae Penge eller at grave efter Metall udi Jorden, efterdi de hos fremmede kunde have baade Materien og Arbejdslonnen for intet. Men da Fribytterie af de Christne Konger blev afskaffet, maatte man begynde at slaae Mynt, saa at der stedse udi Landet haver været Myntestædet fra Canuti Magni Tid.

Liden eller
ingen Handel
og
Vandel.

Ingen
Mynt.

Saadan var ungefæhr dette Riges Tilstand udi den første Perio-
do. Nu skrider jeg til den anden Periodum, som begyndte med
Canuto Magno, udi hvilken Landet fik en anden Skikkelse.

Efter Svend Tiugustiaag sukke udi Regieringen hans Son Ca-
nutus, som blev een af de mægtigste Konger, der nogen Tiid have
regieret i Norden; thi foruden sit Fæderne Rige Danmark, her-
skede han ogsaa over Engelland og Norge, hvilke begge Riger han
undertvang sig, det første med Sværdet, og det sidste ved List. Til
Engellands Undertvingelse gjorde hans Fader Begyndelse, og efter
adskillige Seyervindinger tvang en stor Deel af Landet til at hylde
sig. Men Sonnen bragte dette Bærl til Fuldkommenhed, og blev
ikke alleene Herre over det heele Rige, men endogsaa forestod det
med saadan Berømmelse, at hans Navn er bleven stort og helligt
udi de Engelske Kroniker. Forend jeg videre taler om denne store
Conquete, vil jeg igientage hvad jeg tilforn hid og did har talt om
Engellands Tilstand for de Tider, og her som paa det rætte Sted
at supplere, hvad som der udi fattes.

Jeg har tilforn udi den Section om de Anglo-Saxer, som
var et Folk bestaaende af Zyder og Holstener, vissæt hvorledes og
ved hvad Lejlighed de undertvunge sig den Deel af Store-Britan-
nien, som efter ~~den~~ blev kalden Engelland. Disse Folk synes in-
gen Konge at have haft, da de under deres Anførere Hengisto og
Horsa gjorde deres første Tog paa Britannien. Landet, som de
havde inde, var deelt udi 12 Provincier, hvoraf enhver havde sin Chef,
som var dertil beskicket ved det heele Lands store og allmindelige Raad,
hvorudi Republikuens høyeste Magt residerede. Dette store Raad
blev kaldet Witrenagemot, dette er et Møde af vittige og viise
Folk. Efter denne gamle Modell indrettede de Anglo-Saxer ogsaa
Regieringen udi Engelland, saaledes at, ligesom deres eget Land
var deelt udi 12 Provincier, saa blev Engelland deelt udi 7 smaa
Riger. Den Forskiel var alleene, at enhver Statholder udi de-
res eget Land dependerede af det allmindelige Raad eller Witre-
nagemot, i Steden for at udi det overvundne Land enhver blev
Souverain Konge udi sit Rige, hvilket dog ikke hindrede, at de
jo alle levede udi en vis Dependence af det gamle Anglo-Sariske

Canuti
Magni Hi-
storie.

Historien
af Enge-
lands Con-
quete.

Engelands
Tilstand
da det blev
besøgt og
undertvun-
get af de
Daniske.

Wittenagemot eller allmindelige Raad. Disse 7 nye Riger stiftede siden ved samtliges Samtykke et allmindeligt Raad for alle 7 udi Engelland, saa at samme Raad forestillede en allmindelig Retspublique under det Navn af Heptarchie. Jeg har tilforn fortaalt, hvilke disse 7 Riger vare. Tilgemaade hvorledes de forfulde udi indbyrdes Krig sammen, saa at det eene opslugede det andet, indtil de alle af Eckbert Kongen af Wessex bleve foreenede under et Hoved, og derved en Ende giort paa det Heptarchie eller 7 Hoveds Regimente, efterat det havde staaet 240 Aar at regne fra det Mercuriske Riges Foundation, som var det sidste af de 7 Riger, de Anglo-Saxer stiftede. Under denne Eckbert, som var den første Enevolds Herre over heele Engelland, begyndte de Danske først at besøge Engelland. Den første Landgang de gjorde paa samme Rige var 833, og som de samme Tiid erholdte Seyer over de Engelske, og finge stort Bytte, bleve de opmuntrede at forsøge Lykken offiere, saa at Landet under adskillige Konger var haart beangstiget af dem. Men alle de Anfald de udi Begyndelsen gjorde, skeede ikkun for at plyndre Landet, hvorudover de fordte Krig ikke som regulerede Tropper, men alleene som Fribyttere, der intet andet Forsøgt havde end at berispe sig; thi, saa snart havde en Hob ikke forladet Landet, forend en anden kom i Steden, saa at de holdte den Engelske Nation udi idelig Allarm. Jeg veed vel, at vore Skribentere tale anderledes om de første Danske Krige i Engelland, og ansee deres Streiffen som store Conqveter, saa at de regne de Danstes Herredomme der i Landet langt ud. Man kand ogsaa falde paa de Tanker, at de Danske have haft Prætensioner paa een Deel af Engelland fra den gamle Danske Konge Hroars Tiid, som der giftede sig med Hertugens Dotter af Northumberland. Ikke dismindre kand man dog ikke see, at de Danske have i Begyndelsen ført disse Krige anderledes end som Fribyttere, saa at man ikke kand regne deres Herredom uden fra Svend Tiugustiaegs Tiid, hvilken først søgte at bemægtige sig Engelland. Samme Kong Svend kom tillige med den Norske Søekonge Anslaff til Engelland, efter de Engelske Skribenters Regning Aar 994. (1) De ginge ind udi

Tham

(1) Rapin, Thoyr, hist. 4^e Angl. Tom. I, lib. 5.

Magnus.

Kong

Svends

første Eu-

gelske Tog.

I hamsen med en stor Flode, og gjorde Landgang ikke langt fra London. Paa samme vigtige Stads Erobring anvendte de stor Umage; men som de finge større Modstand end de havde ventet, maatte de med usforrettet Sag gaae tilbage igien. Dog, paa det de ikke skulde siges forgiæves at have gjort dette Tog, udplyndrede de de Provincer Kent og Sussy, og truede det heele Rige med Deleggelse. Ethelred, som da regierede udi Engelland, findende sig for svag til at imodstaae disse stridbare Folk, indlod sig da i Tractat med dem, lovende dem inden en vis Tid at betale en stor Sum Penge med de Vilkor, at de skulde lade hans Undersaatter fremdeles være i Ro og forlade Landet, hvilket ogsaa skeede, og Kong Svends Collega Anslaff, som da besøgte Kong Ethelred, lod sig overtale af ham at antage den Christelige Troe, og at lade sig døbe. Ja han fattede da saadan Affection til den Engelske Konge, at han ved Ed forpligtede sig ikke at uvoelige hans Undersaatter mere, hvilket han ogsaa efterlevede. Kong Svend reysede vel ogsaa bort, men efterlod en Flode ved Southampton, for at holde de Engelske ideligen udi Aye, og at tvinge dem til at fuldbringe den sluttede Tractat: Anføreren paa samme Flode anholdt efter Kongens Reyse sterkt om de accorderede Penge, og, som de Engelske forhalede med Betalningen, udtolkede han saadant som en Fredsbrudelse, og besluttede at fornye Krigen igien: For at dyffe de Engelske udi Søvn gik han til Seyls, ladende som han vilde begive sig med Floden til Dannemark igien, men han vendte strax tilbage, satt sine Folk i Land, og udplyndrede paa nye det heele Land, og alle de Engelske Tropper, som vilde gjøre Modstand, bleve slaagne. I saadan ulykkelig Tilstand var Engelland indtil det Aar 999, da de Danske bleve af Richards 2. Hertugen af Normandien kaldne til Hielp mod de Franske, hvorudover de samme Aar forlode Landet, som derudover kom nogenledes i Roelighed igien. Men denne Lykjalighed varede ikke længe; thi, saa snart de havde satt Hertugen af Normandien udi Sikkerhed igien, kom de tilbage 1001, hvor de øvede deres sadsvanlige Tragoedier, og det uden Modstand; thi der var kommen saadan Skrak over den heele Nation, at alle flygtede hvor de saae de Danske. Kong Ethelred var ogsaa selv

De Danske
 huser
 skækkeli-
 gen i Dans-
 det.

Dannegild

Lords Da-
nes.

selv bleven saa Frygtfom, at han torde ikke lade sig meere see udi Etriid. De Danske gjorde sig derfor uden Hinder Mestere over Exceter, Dorset og den De Wight, hvor de befæstede sig, og derfra gjorde ideligen Udfald udi Provinciernes. Engelland var da i en meget ælendig Tilstand. De sydlige Provincier bleve ideligen udplyndrede af disse nyekomne og de Nordlige Provincier vare beboede af andre gamle Danske, som de ikke kunde ansee uden som deres Fiender, hvorudi de ogsaa ikke toge feyl; thi de gamle foreenede sig med de nye, og hiulpe dem til at ødelegge Landet. Udi denne Bæængstelse forbandt Kong Ethelred sig til at give de Danske en summa Penge af 30000 Engelske Pund. (m) Denne Sum, som paa de Tider var overmaade stor, blev hæved ved en almindelig Skatt, som blev kalden Dannegild eller Dannegelt, det er Penge til de Danstes Betalning. Og er det Oprindelsen til den navnkundige Skatt, som siden varede længe under det Navn af Dannegild, og hvorfra ingen uden Munkene og de Geistlige vare befriede. Skatten bestod udi 12 Skilling, som blev lagt paa hver Hyde eller stykke Jord, som kunde arbejdes med en Ploug. De Danske lode sig vel tilfreds stille med denne Skatt, og forlode Landet igien, men een Deel som sank Behag udi Engelland, blev tilbage, og boede blant det Engelske Folk. Og, som de fleeste reysede bort, er det troeligt, at de tilbageblivendes Fall ikke maae have været saa stort, at de have kundet holde den heele Nation udi ave, helst som de bleve alslevegne adspredte udi Landet: ikke desmindre var det Danske Navn bleven saa forstrækkeligt udi Engelland, at de uanseet deres ringere Fall, spillede Mestere udi Landet, saa at de Engelske af Frygt at see Krigen fornyet igien, bevissede dem en slavisk Lydighed. Saaledes, medens de Danske levede udi overflod, og diverterede sig paa de Engelskes Bekostning, levede disse udi idelig Bekymring og Arbejde for at fornøye deres myndige Gæste. (n) Den Skræk, som de Danske havde indjaget udi det heele Rige, gif omsider saa vidt, at man gav dem ikke anden Titul, end Lords Danes, det er, de Danske Herrer. Men Ordet blev siden forandret tillige med

(m) Hvittfeld udi sin Danske Krønike sætter allene 24000. Pd.

(n) Thoyras Rapin hist. de Angl. Tom. I. lib. 5.

med Expressjonen udi en anden Meening; thi Jordane eller Eurdane betyder nu omstunder paa Engelsk en riig, magelig og storagtig Praler, (o) men det hindrer ikke, at man jo endnu seer af Ordet dets gamle Betydelse. Hvad, som disse fremmede Danske stode paa foruden deres store Navn, var hendeel de gamle Danske, som boede udi Ost-Angelen, hvor de længe tilforn havde satt sig ned, hendeel ogsaa de Normanner deres Landsmænd udi Frankerige. Men da Kong Ethelred var kommen udi Svogerskab med Hertug Richard 2. af Normandien, da, stolende paa samme Svogerkab og den Undsætning, han udi Nedsald kunde faae fra Normandien, besluttede han ved en allmindelig Massacre at odelægge alle de Danske, som vare adspredde udi Riget. Til at fuldbyrdige saadant Forsætt gav han hemmelig Befalning at myrde dem alle; hvilket ogsaa skeede; thi de bleve paa een Dag, førend de finge ringeste Kundskab derom, alle ihjelslagne. Blant dem, som saaledes bleve myrdede, var ogsaa Kong Svends Syster, som var giift der udi Landet med en Engelsk Herre, hvilken Ethelred med sin egen Haand halsbuggede, efterat han først udi hendes Vaasyn havde ladet myrde hendes Børn.

Det navn fundige store Mord paa de Danske.

De Engelske Skribentere holde fore, at udi dette store Mord alle Danske, som vare udi Engelland, bleve opoffrede, men, siger en nye Skribent, det er vanskeligt at begribe, hvorledes man paa samme Tiid kunde ogsaa have omkommet de gamle Danske, som boede udi Ost-Angelen og Northumberland, hvor de vare stærkere end de Engelske: Skulde det vel være mueligt, at de kunde lade sig myrde uden at giøre nogen Modstand? Naar man dette betragter, fandt man bringes paa de Tanker, at ved dette allmindelige Mord forstaaes alleene de nykomne Danske, som for kort Tiid siden havde satt sig ned udi Wesser og Mercien. Dette Mord skeede d. 13 Novembr. 1002. Kong Ethelred bilte sig derved ind at have forløst Landet fra det Danske Nag, og at saadan forstrækkelig Execution skulde affrække de andre Danske fra oftere at besøge Engelland. I det ringeste haabede han derved at have ligesom tvunget de Engelske, at forsvare Landet indtil yderste Blodsdræbe, saasom de efter

= /æ

9

(o). vid. Boyers Dictionary.

Dets Virk-
ning.

ter saadan Gierning ingen Barmhertighed kunde vente sig, hvis de faldt udi de Danskes Hænder. Han forlod sig ogsaa paa sin Svoger Hertugen af Normandien, om hvis Hielp han i Nodsfald mees nede sig at kunde være forsikret. Men Udgangen lærerede, at han havde bygget paa en falsk Grundvold; thi just denne Gierning, som han havde øvet til Landets Frelse, lagde Grundvold til paaafølgende Ulykker, og bragte det heele Rige under fremmed Nag; Thi Kong Svend, da han fik Kundskab om dette Nederlag, iligemaade om den barbariske Medfart mod hans Syster, svor han ikke at slaae sig til Noelighed, forend han tilstræffeligen havde hævnnet saadan Gierning. Han udrustede derfor paa nye en Flode mod Engelland, og landede ved Cornwall med Gouverneurens gode Billie, som han forhen havde underkiøbt. Der satt han sine Folk uden Modstand i Land, og strax marcherede mod den Stad Excester, hvilken han gjorde sig Mester over, og derefter lagde den udi Aske, efterat han havde ladet nedfable alle dens Indbyggere. Alfrick Hertugen af Mercia gif ham da med en stor Kriqshær i møde, men han blev totaliter slagen af de Danske, og Kong Svend erobrede efter denne Sejer adskillige Stæder, hvilke han satt Tid paa, og derefter med stort Bytte begav sig til Dannemark igien, hvor han passerede Vinseren.

Om Foraaret kom han til Engelland igien, gjorde Landgang ved Ost-Engelen, indtog og satt Tid paa Norwich og Ehtford, og slog Hertugen af Ost-Engelen af Marken. Ethelred kom derover saaledes i Foragt hos de Engelske, at ingen var ham meere troe, og Kong Svend havde Forstaaelse med de Fornemmeste af hans Hof og Raad, hvorudover der herdtes intet uden Uheld og idelig Nederlag paa de Engelskes Side. Til Lykke for Ethelred paakom 1005 en dyr Tiid, hvilket forarsagede, at Kong Svend formedelst Mangel paa Levnetsmidler forlod Landet igien. Men det varede ikke lfsnge, forend en nye Dansk Flode igien landede ved den Province Kent, og da begyndte Tragoedierne at gaae for sig igien, saa at Kong Ethelred fandt intet Middel til at hemme de Danskes Fremgang, end at give dem paa nye en Sum Penge af 30000 Pd. Dermed fik Landet Noelighed en Tiid lang; men, da et Aar var for-
lobet,

løbet, paaastode de Danske lige saadan Penge Sum som den forrige, holdende for at det burde være en aarlig Tribut. Saadant syntes Kong Ethelred utaaelig, hvorudover han udrustede en stor Flode, som han betroede til Edrick Streon Hertugen af Mercia, som han nyeligen tilforn havde givet een af sine Dottre til ægte, og derved haabede udi ham at have en hurtig og troe Tiener. Men han blev ogsaa derudi bedragen; thi bemælte Edrick Streon forstod sig hemmeligen med de Danske, og forraadde Kongen udi alle Tilfælde. Den store Flode, som ham blev betroet, udrættede intet andet end at udplyndre Kysterne, og at tilføye Landet lige saa stor Skade, som de Danske. Der rensede sig ogsaa Misforstand mellem ham og en anden Anfører, ved Navn Ulnoth, saa at Floden ved deres Ueenighed blev adspredet, og de store Omkostninger, som paa denne Udrustning vare giorte, bleve frugtesløse.

De Danske profiterede af saadan Misorden, og streiffede alsevegne igiennem Landet. Det er ikke mindre u-nyttigt end u-behageligt at fortælle alle de Ulykker, som da skeede, og alt det Blod som da blev udojet. Det er forunderligt, at en Nation, der i vore Tider gjør saa store Figurer i Verden, og som ingen eftergiver udi Dyd og Tapperhed, da lod leede sig lige som Gaar til Slagterbænken, og seer man deraf, at det er ikke et Lands Clima eller Føde, der gjør Folk tappere og modige, men god Regiering og funde Love. Thi Kong Ethelred, som da regierede, bliver afmalet, som en uduelig Konge, saa at hans slette Regiment og Dyfvelse alle disse Ulykker tilskrives. Kong Svend derimod var en hurtig og tapper Herre, og de Danskes heele Liv var da ikke andet end en stedsevarende Krig. Om de Danske, som fulgte Kong Svend udi disse Tog, vare Christne eller Hedninger, skal jeg ikke kunde sige. Deres Gierninger visse sandeligen ikke megen Christendom, helst den som de udi det Aar 1012. øvede udi Cantelbery, (p) hvor de afbrændte Staden, omkomme Erke-Bispen, og lode Munkene rangere udi adskillige Classer, hvoraf enhver bestod af 10 Personer. Af alle disse

(p) Hvitfeld siger, at Staden blev forraaden udi de Danskes Hænder ved en Engelsk Archidiaconum, ved Navn Elmer, hvilken saak Ild paa den ene Ende deraf.

diffe Classer lod de 9 omkomme, saa at der blev kun een af hver Klasse tilbage. (9) Dette synes at give tilkiende, at disse Danske da have været en Blanding af Christne og Hedninger; thi Hedenfabet var udi Kong Svends Tiid endda ikke udroddet af Danmark; det er ogsaa troeligt, at de Eiders Christne have haft lidet uden det blotte Navn af Christne, og at de fleeste vare dopte uden at vide hvorfors, saa at dersfore Christendommen ikke meget trykkede dem, og udi Gjerningen lidet distingverede dem fra de andre, som endda vare Hedninger.

Kong
Svends
Aldste Sog
paa Eng-
land.

Det tredie og sidste Tog Kong Svend gjorde paa Engelland var No. 1013, da gif Krigen an for Alvor, og blev den ikke fort for at giøre Bytte som tilforn, men for at undertvinge Landet. Kongen gjorde sig da Mester over Northumberland, Ost-Angelen og alle de Provincier, som ligge Norden for Watlingstreet, som er en alfar Bey, der gaaer igiennem Engelland fra den Nordlige Kant af Wales indtil det Kentiske Hav. I steden for at sætte Ild paa de erobrede Stæder, som skeed var tilforn, tog han da Gisler af dem, for at være forsikret om deres Troeskab. Efterat han havde erobret disse Provincier, og satt sin Son Canutum til Gouverneur derover, rykkede han mod London, hvor Kong Ethelred havde indsluttet sig, og beleiredes samme Stad. Den første gang maatte han med usforrettet Sag gaae derfra igien, efterdi han ikke var forsynet med fornødne Ting til saadan vigtig Stads Beleyring; men da han anden gang kom tilbage bedre forsynet, fik han at høre, at Kongen var flygtet derfra. Denne u-lykkelige Herre, saasom han ideligen frygtede at falde udi en Fiendes Hænder, som han saa hoyfligen havde opirret mod sig, sandt sig ikke meere sikker udi London, og dersfore med sin heele Familie flygtede til Normandien. Efter hans Undvigelse efterfulde Borgerne af London de andre Stæders Exempel, og overgave Staden til Kong Svend. Hvor paa han blev proclameret Konge af Engelland, og understod sig ingen at disputere ham den Titul. Denne Engelske Conquete burde

Den En-
gelske Kon-
ge Ethelred
flygter til
Norman-
dien.

(9) Denne Decimation, som nogle Engelske Kroniker alleene fortælle om Minu-
tene, extenderer Hvitfeld til alle Stadens Indbyggere, sigende, at der
bleve kun 804 Mand tilbage.

te vel at have været anført udi Kong Svends Historie, heller end udi Canuti Magni. Men, som Faderen døde kort derefter, og efterlod Riget udi en forvirret Tilstand, saa der endda vare mange Stæder og Provincier tilbage, som holdre med Kong Ethelred, og hans Børn, hvilke gabe hans Successor Kong Knud nok at bestille, saa har jeg holdet det beqvemmere at anføre denne store Conquete udi Canuti Historie, efterdi han ræt bragte det heele Rige under Dansk Herredom, og derfor udi de Engelske Kroniker regnes for den første Danske Konge udi Engelland.

Kong Svend proclameres Konge i Engelland.

Svend dør og Ethelred kaldes tilbage

Efter Kong Svends Død blev hans Son Canutus udraabt i sin Faders Sted for Konge paa den Danske Krigs-Flode. Der var ogsaa Anseelse til, at Egellænderne skulde følge de Dancks Exempel, efterdi Kong Svend af de Fleste udi Landet havde været hyllet, og deres egen Konge havde undviget Riget: Men den Haardhed, som Kong Svend havde øvet i Landet, havde givet dem saa slett Idée om det Danske Regimente, at de lodde invitere Ethelred fra Normandien til Riget igien. Ethelred tog i Begyndelsen i Betænkning at forlade sig paa deres Løfter, saasom han frygtede, at man vilde lokke ham til Engelland for at overlevere ham i Fiendens Hænder, men, som han merkede, at hans Sønner, som han havde stiftet forud, vare saa vel blevne imodtagne af de Engelske, begav han sig omsider selv til Engelland igien, hvor han blev imodtagen med stor Glæde. Han fik da strax en stor Krigs-Hær paa Beenene; men hans første Foretagende gav tilkiende, at han ikke var bleven klogere af sine mange Ulykker; thi, i Steden for strax at angribe de Danske, anvendte han sin Magt paa at straffe Indbyggerne af Lindsey, som havde fortørnet ham. Efterat han havde fornøyet sig med at straffe samme Folk, rykkede han endeligen mod de Danske. Kong Knud, endskiont han havde alle Danske paa sin Side, og de selv samme Folk, hvormed hans Fader havde erhholdet saa mange herlige Seyervindinger, fandt han dog ikke raadeligt at voye noget Feltslag; tvertimod, førend Ethelred kom ham nær, førte han sine Folk til Strandbredden, lod dem alle indskibe og satt Seil til Dannemark. (r) Men, før

1014. /i

/i

Krigen fortsættes mellem ham og Svends Søn Kong Knud.

/g

(r) Saaledes fortælle de Engelske Historick denne Retraite. Hvijsfeld dertimod

end han forlod Landet, lod han hugge Hænder og fødder af de Personer, som af heele Engelland vare givne hans Fader til Gisler, og lod dem saaledes lemlestedede ligge ved Strandbredden.

Kong Knuds hastige Bortrense synes ubegribelig eendeel, efterdi han ingen Forliis havde haft, eendeel ogsaa, efterdi en stor Deel Engelske Stæder endda vare udi hans Hænder. Man maae ikke mindre forundre sig over, siger en nye Engelsk Skribent (s) at de Engelske Historiskrivere ikke have forklaret Marsagen til saadan hastig Retraite. Men, det som man ikke finder udi de Engelske Historier, finder man udi de Danske, som vidne, at Kong Svend havde en yngre Broder ved Navn Harald, hvilken, saasom han forestod Dannemarks Rige udi sin Faders Fraværelse, prætenderede efter hans Død at beholde det for sig selv. Dette bevægede Kong Knud til at forlade Engelland, saa at hans hastige Bortrense skeede heller af Politique end af Frygt for Fiendens Magt. (t) Saa vist Rapin Thoyras udi hans store Engelske Historie, skiont man finder intet derom i vore Authentique Danske Historier, saasom Saxonis, Kranhii og Hvitfelds, saa det var at ynske, at han havde citeret de Danske Skribentere, som han beraaber sig paa, hvilket ofte desidereres hos denne berømfelige Historieskriver. Den eeneste, som jeg veed der taler om denne Harald, er Author til den saa kaldte Erics Pomerani Kronike, som Meursius derudi har efterfuldt. (u)

Kong
Knuds
Bortrense
og Betænk-
ning der-
over.

mu

Bed

figer, at Kong Knuds Kriqshær blev slagen, og at han med Maat blev drevn udaf Landet, men det er ikke troeligt, at de Engelske Skribentere havde dult saadan Sener, hvis den havde været erholden. vid. Repin. Thoyras Hist. d. Angl. Tom. 1. lib. 5.

(s) Rapin. Thoyras ibid.

(t) Rapin. Thoyras Hist. d. Angl. Tom. I. lib. 5.

(u) vid. Chron. Eric. Pomer. item Meurs. Denne Erics Pomerani Historie beskriver samme Harald som en uduelig Konge, hvilken derudover blev stiftet ved Riget, og hans Broder Canutus som han kalder Gamle Knut, blev Konge i hans Sted.

12

19

Ved Kong Knuds Bortgang kom Engelland nogenledes til
Kuelighed igien, men den Herlighed varede ikke over et Aar;
thi, saa snart han havde ordineret sine Sager udi Dannemark, og
der befæstet sin Throne, kom han med en mægtig Flode uiformo-
dentlig til Engelland igten, og gjorde Landgang ved Sandwich.
Kong Ethelred var da syg, hvorfor hans Søn Edmund maatte
føre Krigen mod de Danske. Men Kong Knud havde strax saa-
dan Fremgang, og jog saadan Skræk ind udi de Engelske, at man-
ge store Herrer forlode deres egen Konge, og toge Dansk Parti;
blant dem var Edrick Streon Hertugen af Mercia, hvilken, end-
skiont han var Kong Ethelreds Sviger-Søn, havde dog altid
spillet under Dække med de Danske, og nu aabenbare faat fra, og
overleverede den heele Province Mercia til de Danske. Uthred
Graven af Northumberland fulgte ogsaa hans Exempel, og over-
gav iligemaade sin betroede Province; men Kong Knud, som han
merkede, at saadant skeede kun af Frygt, lod han samme Græve
strax derpaa omkomme, og sætte en Dansk Herre ved Navn Eric
i hans Sted. Udi denne Tilstand døde Kong Ethelred Anno
1016. efterladende sig Riget udi stor Elendighed og Forvirrelse.
Han blev af de Engelske kalden Unready, det er usbereed, efterdi
han saa ofte havde ladet sig overrumple af de Danske, og aldrig
var færdig, naar noget vigtigt skulde foretages.

Efter Ethelreds Død blev Engeland deelt udi tvende Hoved-
factioner. De Danske tillige med de erobrede Engelske Provin-
cier, erklærede dem for Kong Knud. De andre derimod sør Ho-
ved-Staden London udraabte Kong Ethelreds Søn Edmund for
Konge, saa at der var en Ballance mellem de tvende unge Kon-
ger. Canutus, som han fornam, at London var den fornemteste
Styrke for Edmund, beslattede han strax at beleire samme Stad.
Dette som jeg her har full den Engelske Historie udi, har ingen
Overeenstemmelse med hvad, som Hvitfeld melder om Elitho, som
Indbyggerne af London samme Tiid udvalgte til Konge. Om
samme Elitho (x) da har commanderet udi London, er det troeligt,
at

Kong
Ethelred
dør.
1016.

Hans Søn
Edmund
fortsætter
Krigen
mod de
Danske.

(x) Det er ellers troeligt at Hvitfeld af Bilsfarelse har gjort Elitho til et no-
men propriam, da det dog var kun en Bærkjsheds Titul, som gaves

Er i Be-
gyndelsen
lyffelig.

at det har været allene i Dvalitet af Kong Edmunds Statholder. Kong Knud søgte saaledes at bemægtige sig London, og angreb samme Stad med all Magt. Men, Indbyggerne forsvarede sig saa længe, indtil Edmund fik Leilighed at kaste friske Tropper ind udi Staden, hvorved Canutus blev tvungen til at ophæve Beleiringen igien. Deraf lod han dog ikke Modet falde, men kom anden gang for Staden igien. Edmund, som estergav ham intet udi Hurtighed, kom ogsaa anden gang igien til Undsætning. Hvorudover Kong Knud seende sine Anslag saaledes tvende gange mislingede, besluttede at levere Edmund et Feltslag. Edmund, forladende sig paa sin rætfærdige Sag, gik Kong Knud i møde med den Magt, han da havde samlet, og erholdt Sejer over de Danske. Af denne Fremgang fik han got Mod, og, efterat han havde bestyrket sig med flere Folk, vovede han et nyt Feltslag. Da blev sigtet med stor Tapperhed paa begge Sider, og roses Kong Edmund at have opfyldt alt hvad som udfordres af en god Anfører. Slaget varede den heele Dag fra Morgenen indtil Aftenen, hvilken skilte begge Krigs-Hærene fra hin anden. Den anden Dag gik Trefningen igien for sig, da ophittede de Danske et Krigspuds, som nær havde ødelagt Edmunds Krigs-Hær; thi de lode hugge Hovedet af en, som var Kong Edmund meget lig, hvilket en førte om udi Haanden og raabte: flyer I Engælænder, her seer I eders Konges Hoved. Dette forarsagede saadan Skræk, at mange strax toge Flugten, men, da de fornumme, at Kongen endda levede, kom de tilbage og continuerede Slaget med stor Fyrighed. Denne uformodentlige Modstand, som Canutus her havde sin det/forarsagede, at han Natten efter dette sidste Slag brød stilltiende op med sin Lejer, og begav sig for London igien at fortsætte Beleiringen for samme Stad. Men Edmund opmuntret af sin

Kongelige Børn, saa at af Edmund Elths eller Prinds Edmund ere gjordte tvende Personer: thi man finder at de gamle Engelske Skribentere have betient sig tit af det Ord Elthones Elthunculi for at betegne Kongelige Børn. Siden, da det Ord kom af Brug, brugte man i Steden derfor det gamle Saxiske Ord Atheling. vid. VVilhelm. Malmesb. de Regibus Lib. I. cap. 3.

forrige Lykke/sulte ham i Hælene, og tvang ham til at ophæve Londons Beleiring.

Denne Fremgang bragte den Engelske Krigs-Magt nogenles des udi Reputation igien, og mange, som længe havde sultt Dansk Parti, vendede da Raaben om igien. Hvorudover Kong Edmund fik en anseelig Magt paa Beenene, hvormed han haabede snart at giøre Ende paa Krigen, og drive de Danske reent udaf Landet. Med denne Magt rykker han ind udi Kent mod de Danske, og leverer dem et stort Feltslag, hvorudi han erholf en fuldkommen Sejer, hvilken, dersom han havde vidst at benytte sig, havde han kundt paa fengang giøre Ende paa Krigen. Men, han forfuldte ikke de Flygtige med den Eftertryk, som fornøden giortes, og derved gav de Danske Tiid til at recolligere sig igien, og at sætte dem i Stand at byde ham end fengang Spidsen. (y) Thi kort derefter blev udi den Province Mercia ved det Bierg kaldet Astone (Mons. Asini) eller Esel-Bierget holdet et nyt Feltslag, som overgik alle de forrige udi Bigtighed. Udi dette Slag erholfte de Danske en complet Sejer, og bleve da paa Ballsteden adskillige Engelske Hertuger og Græver, samt Kiernen af den Engelske Adel, item Bispen af Lincoln og andre Geistlige, saa at den Engelske Nation fra den Tiid, de Danske havde været i Landet, aldrig paa eengang havde faaet større Stod.

Efter denne store Sejer holdt Kong Knud for at have vundet Spillet, saasom han ikke kunde bilde sig ind, at Edmund skulde være mægtig til at bringe saadan Krigs-Magt paa Beenene igien; men de Engelske spendte alle deres Kræfter an paa at sætte deres Konge udi Stand for at byde de Danske end eengang Spidsen. Han fik ogsaa virkeligen en Krigs-Hær paa Beenene igien langt stærkere end den forrige, og derved fuldte Kong Knud i Hælene, som marcher mod Gloucester. Begge Konger stode da en lang Tiid stille, uden at nogen af dem vilde give først Signal til Feldtslag. Edmund

(y) Den Engelske Historie siger, at dette Slag skede udi den Province Essex, og at Kong Edmund blev forhindret at forfølge sin Sejer ved Edrik Strous Rorraderie, som under et Skin havde forliget sig med ham igien.

| z

| 2

Det store
Slag ved
Astone.

| 2

| z

| e

| z

| æ

| de

mund saae sig ingen Opkomst meere, hvis han end fengang tabte et Slag. Og Canutus frygtede et almindeligt Grafald, hvis Striden skulde falde u-lykkelige ud for ham. Edmund, saasom han forlod sig meere paa sig selv end paa sine Folk, efterdi han var stor og sterk, og derfor blev kalden Ironside eller Jernside, lod tilbyde Kong Knud en Ene-Kamp for at spare videre Blods Udgydelse. Men Canutus begrede sig derfor, svarende, at, omendskiont ham ikke fattedes Mod eller Hierte, saa vilde han dog ikke expose sit Liv og sin Lykke saa losligen, helst, saasom Edmund var af et sterkt og fort Legeme, han selv derimod var liden, og af en svag Complexion. Men, hvis Edmund ynskede at hindre videre Blods Udgydelse, var han færdig at indgaae et Forlig saadant som begge Krigshærenes Officerer kunde finde for billigt. Dette Forslag blev med Glæde imodtaget af Kong Edmunds Tilhængere, som ynskede intet heller end at see en Ende paa denne u-lykkelige Krig. Der bleve derfor Plenipotentiarier udnævned paa begge Sider, som traadte de udi Conference tilsammen paa en liden De kalden Alney lige oven for Glocester. Der blev Freden sluttet 1017 paa saadan maade, at Engelland skulde deeles udi tvende Parter, hvoraf Kong Edmund skulde have Kronen med alt det Land, som ligger Synden for den Flod Thamesis, og Kong Knud den Nordlige Deel, og blev dette Forlig bekræftet med dyre Eder paa begge Sider. Der findes nogle Historie-Skrivere, som af Leilighed til det Cartel Edmund skikkede Canuto, have foregivet, at disse to Konger virkeligen duellerede med hin anden, ja beskrevet Stedet, hvorpaa denne Ene-Kamp stod nemlig paa ovennævnte liden De. Omstændighederne, som de anføre, ere disse, at, da de længe havde sigtet sammen, uden at man kunde see, til hvilken Side Seieren vilde helde, Canutus, da saasom han merkede sine Kræfter at være udtommene, tog sin Hielm af Hovedet, og foreslog Rigets Deeling, hvilket Tilbud Edmund strax antog, hvorpaa de omsavnede hin anden med begge Krigshærenes største Forundring. Men, som de Danske Historie-Skrivere melde intet derom, og de beste Engelske Skribentere gaae ligemaade saadant forbi, kand man ansee det som en puur Digt, som visse Auctores have opspundet for dermed at giøre deres Historier

Fred imellem Kongerne.
1017.

Engelland deeles i mellem Canutus og Edmund.

le

zi

rier

rier behagelige (z) Kong Edmund nød ikke længe Frugten af den med saa stor Møye erhvervede Fred ; thi hans forraderiske Svoger Edrik Streon frygtede , at denne Kongernes Forening vilde give Anledning til at examinere hans Opførsel, lod derfor Kongen ved en af sine Tiennere , eller som andre sige , ved sin egen Søn myrde. Saaledes endte denne tappere Herre sit Liv , som havde fortient en bedre Lykke. Han havde ikke registreret et Nar tilfulde , men havde udi den korte Tiid givet store Prober paa sin Dyd , Forstand og Tapperhed. Edrik Streon glemte ikke at bryste sig for Kong Knud selv af denne Gierning. Men Kongen fandt efter den Engellske Histories Bidnisbyrd stor Mishag udi denne Barbariske Action , hvilket den paafulke straf visser. Efter Edmunds Død lod Kong Knud strax til sig forskrive Bispe , Hertuger , Grever og de fornemmeste af Adelen, hvilke han forestillede den Forandring udi Riget ved Kong Edmunds Død , item det Forliig , som var giordt nyeligen tilforn om Rigets Deeling ; Han spurde dem da tilklige med , om der var nogen af dem bitterligt , hvad Edmunds sidste Billie havde været , om Riget stedse skulde være deelt saaledes , at nogen af de Lande , som han havde paa sin Part , skulde falde til hans Brødre. Stænderne , saasom de frygtede Kongen , hvis Sigte og Hensende de af den ne Tale nok kunde merke , svarede da af Hyklerie , at den salige Konge aldrig havde haft i Sinde at lade sine Brødre nyde noget af den Deel , som ham var tilfalden , men , at han allene havde for sin Død forlanget , at Kong Knud vilde have Omsforrig for hans unge Sønner , og være dem udi Faders Sted , indtil de bleve saa gamle , at de kunde forestaae noget Regimente. Saa der var da Simulation paa begge Sider ; thi Kong Knud spurte Stænderne om det , som han bedre vidste , for at høre , hvorledes de vare sindede imod ham , og Stænderne , som merkede strax , at Kongens Spørsmål var kun pro forma , afslagde dette vrange , men Kongen behagelige Bidnisbyrd om Edmunds sidste Billie , saa at man seer af det saavel som andet , at den Engellske Nation havde paa de Sider aldeles ingen af de Qualiteter , som den nu omstunder skinner af blant alle andre Folk ; thi de Tidens Historier give fast ingen Ex-

Kong Ed-
mund myr-
des. /e

/s
Kong
Knuds li-
stige Op-
førsel.

Det En-
gellske Folk
havde ikke
de Qualite-
ter, som nu
omstunder.

(*) Vid. Rapa. Thoyras hist. d' Angl. Tom. I. Lib. 5.

empler uden paa Frygttagighed, Utrøstfæb og Dankelmødighed; da Landet nu omstunder er fast det eeneste, som er frugtbart paa Heroiske Dyder, og producerer Folk af en Form, som udgaaer ind til Haardnakkethed.

Kong Knud betienede sig strax af den Erklæring Stænderne gjorde ham, og forlangede Trostfæbs Eed af dem, hvortil de strax bekvemmede dem, og svore alle, at de ikke vilde erkiende nogen anden Konge end ham, item, at de aldrig vilde agte eller ansee Kong Edmunds Sonner, ey heller hans Broder Edvinum; hvorimod Kongen ogsaa svor paa sin Side, at være de Engelske en naadig Herre, og at føre et Christeligt Regimente. Saaledes blev da Kong Knud Aar 1017. erklæret Konge over heele Engelland, og kronet samme Aar af Bispfen af Cantelbury. For at bestyrke sin Throne, gav han strax adskillige Forleyninger til de fornemmeste Engellændere, og deelte Landet udi 4 Hoved-Parter, nemlig Mercia, Northumberland, Ost-Engelen og Wesser: (a) Derpaa lod han forvise Kong Edmunds Broder Edvinum (b) Landet, og strax derefter omkomme. De unge Princker, Kong Edmunds Sonner lod han skikke til Sverrig, og, som der siges, forlangede af samme Riges Konge, som han da stod udi Forbund med, at han der vilde omkomme dem. Men Kongen af Sverrig, som ikke vilde efterleve saadan uchristelig Begiering, skikkede dem udi Sikkerhed til Ungern. Saaledes seer man, at Kong Knuds Regierings Begyndelse var ikke meget gudelig. Men hvortil drives ikke Menneket af Begierlighed til at regiere. Han maatte da gribe til disse uslovlige Midler for sin Sikkerhed; thi de Engelske Herrers Lettsindighed var ham saa meget bekiendt, at han ikke kunde forlade sig paa deres giorte Forpligtelser, allerhelst, saakke disse Prætendenter, nemlig Edmunds Broder og Børn vare i Landet. I det øvrige kand man ikke forvise sig, om Kongen lod omkomme Edmund, eller begiærede af Kongen af Sverrig at ihjellsaae de unge Princker; thi de fleeste sli-

(a) Wilhelm. Malmeib. Lib. II. cap. 21.

(b) Den Engelske Historie kalder ham Edwy saavelsom hans yngre Broder, hvilken sidste gemeenligen paa Spot blev kalden Bøndernes Konge, maaskee fordi han allene havde Anhang af den gemeene Almue.

King's

Kong Knud bliver eene Herre over Engelland.

Kong Knud lastes værdig for end han kom paa Thronen i Engelland.

1/2 vind

ge Historier grunde sig paa Gissninger. Hvis dette ellers er sandt, saa kand man sige, at Kong Knud mærkeligen siden maa have forbedret sig udi sit Levnet; thi han holdes for een af de dydigste og gudsfrygtigste Konger udi hans Tid.

For videre at bestyrke sit Regimente udi Engelland, tog han Emma (c) Kong Ethelreds efterladte Dronning til ægte, og da han saaledes var bleven fast udi Sadelen, og ingen Frygt havde meere at see Thronen vakke, begyndte han at øve den Generositet og de Dyder, som vare ham naturlige og medfødde; men, som Frygt og Mistanke hidindtil havde stulet hos ham, thi han lod straffe paa Livet adskillige af hans egne Befodreere, fordi de havde brugt Svig og Forræderie mod deres forrige Herrer Kong Ethelred og Edmund; blant dem var den bekiendte Edrik Streon, der havde spillet saa mange selsomme Ruller under de forrige Konger. Den samme lod han omkomme, og kaste hans Legeme over Londons Muure, hvor det blev liggende ubegravet. Aaret efter han var bleven Eene Konge udi Engelland, dimitterede han sin Krigsflode til Danmark igien, hvilket gav tilkiende, at han ingen Frygt meere havde. De Engelske maatte da contribuere en stor Sum Penge, nemlig 72000 (d) Pund, og var den Stad Londons Dyota da alleene 10500, hvilket giver tilkiende, hvor vigtig den allereede da maa have været, efterdi den gav meere end den syvende Deel mod det heele Land.

Saaledes kom Danmark udi stor Anseelse udi denne Konges Tid, hvorvel det da i visse Maader gik til, som gemeenligen seer, naar et mindre Rige undertvinger et større, at det sidste, skiont undertvungne, bliver Hoved-Rige; saaledes gik det med Danmark; thi Kongens meeste Forretninger skeede udi Engelland, hvor han meest opholdt sig. Udi de Breve, som findes efter ham, sees Engelland udi hans Titul for Danmark, og adskillige Engellændere bleve befordrede af ham udi Danmark, saa at det herskende Rige blev lige som et Annex til det undertvungne. Man seer blant andet af den Bremske Kronike, at han paa een gang satt 3 Engelske Bisper udi Danmark, nemlig Bernhar-

Bliwer sidē en af de dydigste Konger i hans Tid.

mu

iz

Danne- mark har liden Baa- de af Engellands Undertvingelse, og hvor fore.

le

R 3

dum

(c) Hvitfeldt kalder hende stedse Algifsa og den Dorste Kronik Alffwa.

(d) Engelske Historie siger 80000 Pd.

| ce

| ce

Rong
Knud sæt-
ter sig for
at under-
tvinge Nor-
ge.

| ce

dum udi Slaane, Gerbrand udi Siælland, og Keiner eller Ke-
ginarum udi Fyen, (e) hvorover Unnanus Erke-Bispen af Bremen,
som var Paven's Legat for de Nordiske Riger, bar saadan Fortryd-
delse, at han offentligen bebreidede Kongen saadant, og som Kongen
tog denne hans Paamindelse ilde op, var der langesiden Misforstand
mellem ham og samme Prælat. Adamus Bremensis siger, at Er-
ke-Bispen blev saa fortrydelig over disse Promotioner, at han lod
fange Gerbrand, da han var paa Beyen fra Danmark, og si-
ger at Kong Svend Estridsen der havde de Nordiske Historier i Hus-
kommelse, som de kunde være skrevne, har fortaalt ham om samme
Fængsel. (f) Efterat Kong Knud saaledes var tilvoren udi Magt,
vendede han sine Tanker til Norge, for at bemægtige sig iligemaas-
de samme Rige, hvorpaa de Danske Konger havde Præteensioner;
thi efter det store Soeslag med Olaf Tryggvesen, Kongen af Nor-
ge, var Riget bleven deelt udi 3 Parter, saaledes at Svend Tius-
guskiaug denne Kong Knuds Fader fik paa sin Part Bigen, Rom-
merige og Hedemarken, og hans Allierede, nemlig Kongen af
Sverrig, og den Norske Jarl Erick det øvrige af samme Rige. Men
da var Olaf Haraldsen, kalden den Hellige, som var af det gamle
Kongelige Norges Huus, bleven Konge i Norge, (g) hvilket Kong
Knud saavel som bemækte Eriks Son Hagen Jarl ikke kunde fors-
døye, eftersom de meenede sig Jure Belli at være meere berøttigede
til Norge; De Engelske Sager havde hidindtil hindret Kong Knud
at staae paa sine Præteensioner; men, da han havde stadfæstet sin
Throne udi Engelland, vendte han alle sine Tanker didhen. Til
den Ende flatterede han alle Norske Misfornoyede, hvilke han be-
styrkede udi den Uvillie, de havde fattet mod Kong Olaf, efterdi
han

(e) Ad. Brem. cap. 92. item incerti Auctoris Chron. Archiep. Brem. Sect. 85. hvil-
ken sidste Autor siger at han bragte mange Engelske Bisper med sig til Dan-
mark, saa at det synes at alle Rigets Bisper da have været Engelandere.

(f) Adam. Bremens. Lib. II. cap. 38.

(g) Theodoricus Monachus de Regibus Norveg. cap. 15. vidner, at han nogen Tid
havde opholdt sig i Engelland som udi Landflygtighed, og at han siden der fra
kom til Norge i en hvord hvor han af Indbyggerne blev antagen til Konge, og der
tvang Hagen Jarl at afstaae sin Rett paa den Deel af Riget, som hans Far
der Erik havde faaet.

han for Religionens Skyld brugte Hårdhed mod dem; og kom der aldrig nogen af disse Misfornoyede til ham, han jo lod dem rigeligen beskianke, saa at man vidste allebegne udi Norge at tale stort og prægtigt om Kong Knuds Gavnildhed. Han forsømmede ey heller at opægge Hagen Jarl, forestillende ham, at han havde førre Rætt til Norge end Olaf Haraldsen, hvilken de Norske udi Hæstighed og Overiuelse havde taget til Konge.

Dette gjorde Kong Knud hemmeligen, men offentlig en Skikke de han et Gesandtskab fra Engelland til Norge, hvilket Gesandtskab kom til Kong Olaf udi Tunsberg. Men Kongen, saasom han kunde mærke, at deres Vrende intet got betydede, vilde nogle Dage ingen Audience give dem. Endeligen lod han dem komme for sig; da overleverede de ham Breve fra Kong Knud, og gavede tilkiende, at deres Herre holt sig for at være ræt Arving til Norge, og derfor havde Rætt at tilegne sig samme Rige med Sværd. Dog ynskede han heller at træde udi venlig Underhandling med Kong Olaf, og at arbejnde paa et Forlig, hvilket kunde gøres paa den Maade, at han tog Riget til Lehn af deres Herre, og gav ham aarlig Skatt. Dertil svarede Kong Olaf saaledes: Jeg har hørt, at Kong Gorm var en mægtig Konge udi Dannemark, og dog lod han sig nøye med Dannemark alleene, men hans Efterkommere have ikke vildet lade sig nøye dermed; Og er Kong Knud allermeest at laste, hvilken, omendskiont han har faaet Engelland og Dannemark at regiere over, saa dog vil han rive mig mit Fæderne Rige af Hænderne; Giver ham dette Svar, at jeg skal forsvare mit Rige, saa længe jeg lever, og at jeg for skal lade mit Hoved, end beqvemme mig til at give ham nogen Skatt. Med saadant Svar blev Kong Knuds Gesandter da afvissede.

Da Gesandtskabet kom til Engelland igien, og bragte Kongen dette Svar, blev han fortornet, og strax satt sig fore at paafore Norge Krig. Hvilket, saasom Kong Olaf vel kunde forud see, saa lavede han sig paa at giøre en tapper Modstand. Han gjorde

Kong Knud la-
der ved et
Gesandtskab affo-
dre Norge. /g

Den Norske Konges Svar.

Norge og
Sverrig
forbinde
dem med
Kong
Knud.

gjorde ogjaa Forbund med Kong Anund udi Sverrige, for at beskytte hinandens Lande mod saadan mægtig Fiende. Dette Forbund søgte Kong Knud at splide, og til den Ende skikkede Skiank og Gaver til Kong Anund af Sverrige. Men samme Konge, som ikke søgt sin Regning derved, at Kong Knud skulde blive mægtigere, tog med Koldfindighed imod hans Gesandter, saa at de mærkede, at han derved ikke var at vinde, og endeligen med ufforrättet Sag reisede tilbage igien.

Dette Forbund mellem Norge og Sverrig forarsagede, at Kong Knud begyndte at frygte for sit eget Rige Dannemark, og det ikke uden Grund; thi de tvende Allierede overlagde med hinanden at indtage samme Rige, og rustede store Floder ud. Kong Olaf kom med sin Flode 1026. til Siælland, og der skændte og brændte allevegne. Kong Anund af Sverrig gjorde det samme udi Skaane, og Indbyggerne overgave sig af Frygt og svore dem Lydighed; saa at Kong Knuds Son, kaldet Haarde Knud, der i sin Faders Fraværelse var satt til Regent udi Dannemark, og Ulf Jarl, som efter ham havde meest at sige, begave sig til Jylland for at hverve Folk, dog torde de ikke binde an med de forenede Konger, førend Kong Knud kom til Dannemark, hvor han dagligen forventedes; thi samme Konge, da han spurdte udi Engelland dens Tilstand udi Norden, gjorde han sig færdig med en stor hob Skibe at seyle til Dannemark, og satt over Floden den foromtalte Norske Prætendent Hagen Jarl. Men som det varede noget længe, førend han ankom, beklagede sendeel af de Danske sig, at de udi saadan farlig Tilstand ingen Konge havde, og derfor gave Konge Titul til Haarde Knud. Dette forarsagede Misforstand mellem Faderen og Sønnen, hvilken dog ved Ulf Jarls Underhandling blev bilagt, da Kongen selv kom til Dannemark; thi da gjorde Sønnen Knæfald, aflagde Konge Titul, og blev tagen til Naade igien.

Ved Kong Knuds Ankomst blev Bladet ganske omvendt; thi de fræsaldne Stæder i Dannemark ginge strax deres vætte Konge til haande igien, og de allierede Konger maatte retirere sig, saa som de ikke fandt raadeligt at vove noget Slag med Kong Knuds mægt.

Kong
Knuds An-
komst fra
Engeland.

De alliere-
de Konger
angribe
Dannemark

mægtige Flode; ja Kongen af Sverrig besværgede sig over den Skade og Omkostning, han havde lidet paa dette Tog, og foer med sine Skibe tilbage, ladende Kong Olaf alleene i stikken. Midlertid havde Kong Knud en Hændelse, som drev ham til at giøre et Mord paa een af sine ypperste og troeste Mænd; thi, da han spillede Skaktafle med Ulv Jarl, forsaae han sig engang, saa at Jarlen satt ham skak; hvorudover Kongen flyttede hans Steen tilbage, og bad ham trække anderledes. Dette vilde Jarlen ikke giøre, men blev vred og gif bort; hvorudover Kongen sagde: *Her du ogsaa du frygtagtige og feige Ulv!* Jarlen svarede ham noget haart derpaa udi Hastighed, og gif derpaa hjem. Om anden Dag skilte Kongen hen af sine Hoffindere ud at slaae ham ihjel. Den samme fandt ham udi Kaarskirken i Roskild, og der skak ham igiennem med sit Sværd, hvilket han fordte blodigt til Kongen, og derfor blev belønnet. Saadant Endeligt fik Ulv Jarl, (h) een af de beste og dueligste Krigsmænd udi Kongens Dienfeste, den høieste Mand udi Landet af alle Undersaattere, og som havde forestaaet Danmark udi hans Fraværelse. Men det synes, at denne Evisghed udi Skakspillet har alleene givet Prætext til dette Mord, og at denne store Ministers Myndighed har allarmed Kongen, saa at han har søgt Leylighed at rødde ham af Beyen; thi Historien siger, at, da Ulv Jarl bød Kongen til Gæst udi Roskild, var han ilde tilfreds, og vilde intet tale, hvorfore Jarlen præsenterede ham Skakspillet, for at bringe ham i Humeur igien, og at derpaa fuste dette Sørge-Spill. Kongen fortrød dog siden paa denne Gierning; thi han gav, for at giøre Poenitente, et anseeligt Gods til den Kirke, hvorudi dette Mord skeede. (i) Kong Olaf Haraldsen, efterat han saaledes var bleven forladt af sin Alliered Kongen af Sverrig, var han gandske Raad-vild, og vidste ikke hvad han skulde foretage. Han holdt da Krigs-Raad med sine fornemmeste Mænd for at høre

S

deres

(h) Svens Agon. kalder ham Ulv Sprakæleg.

(i) Saxo fortæller ogsaa den Historie, skiont med andre Omstændigheder, og Meursius siger, at samme Ulv tilforn aabenbare havde rebelleret mod Kongen, og ved Bist tilbragt sig hans Søster Estrid.

Kong
Knud un-
derkjober
de fornem-
meste Nor-
ske Herrer.

Bliwer af
Tubbyg-
gerne an-
tagen til
Konge.

deres Betænkende, men mange gabe ham saadant Raad, som gav tilkiende, at han ikke meere kunde forlade sig paa sine Undersaattere: thi den habile Kong Knud førte Sværdet udi den eene Haand og Pungen i den anden, og vidste med saadan Behændighed at lade de Engelske Penge roullere blant de Norske høye Officerer, saa at mange lovede ham at sælge deres Konge. Herudover saant Kong Olaf det raadeligt at forlade sin Flode, hvilket ogsaa saae skeede; thi han reysede selv over Land igiennem Sverrige til Norge, og gav Ordre til Skibene at retirere sig det snarreste som mueligt var. Men Kong Olaf saant sig lige saa usikker midt udi sit Rige som paa Floden; thi hvor han kom til Norge, saant han, at Kong Knuds Penge havde giordt samme onde Virkning. Efter at Kong Knud saaledes ved Skienk og Gaver havde vundet de Fornemmeste udi Norge, saa at han var forvissat om Sejer, begav han sig med sin heele Flode til samme Rige, og gjorde Landgang paa Agdesiden, (saaledes kaldtes da Kusterne af Christianslands Stifft) hvor han kom i Landet, der blev han strax hyldet, og er det ubist, om hans Krigs Magt gjorde større Virkning end hans Penge. Derfra seylede han til Trundheim, og ved samme Midler fik saadant Tillob, at han udi Trundelaget paa et stort Ting blev erklæret Konge af Norge. Efter at han saaledes havde bemægtiget sig Riget, satt han Hagen Jarl sin Søster Son til Regent (k) derover, og erklærede paa samme Tid sin Son Haarde Knud Konge over Dannemark, hvorpaa han tog Gissel af alle Lehus Høfdingerne udi Landet, og med saa vel forrættet Sag reysede tilbage igien.

Udi denne Tilstand maatte den gode Kong Olaf begive sig af Landet, og tog sin Tilflugt til Moscovien, da kaldet Garderige, (1) hvor han blev vel imodtagen af Kong Jarislaf, og forblev nogen Tid

(k) Snoro Sturl. in Sr. Olao. vid. Theod. Monach. cap. 16.

(1) Garderige, som tit tales om i den Norske Historie, meenes at have været een Deel af Moscovien, og Hovedstaden kaldtes Holmgaard. Ellers v. d. uer en gammel Slavisk Kronik, at de Danske kaldte Ryssland Ostica-gaard. Ordene ere disse: Rutia a Danis Ostragard dicitur. Den Forskiel er mellem nye og gamle Nordiske, at de første ligesom skienne sig ved

Tiid hos ham. Der siges han at have gjort mange Mirakler, og opbygget Folk ved sit hellige Levnet. Thi han var af alle holden for en hellig Mand, og giver den gamle Skribent Ane, som levede ikke længe efter den Tiid, og som har skrevet hans Historie med stor Oprigtighed, særdeeles Vidnesbyrd derom. Efterat Kong Olaf havde opholdt sig nogen Tiid udi Landflygtighed, og imidlertid været meget tvilraadig, om han skulde aflegge sit Konge-Navn, og begive sig udi Kloster, eller han skulde gjøre et Forsøg paa at betomme sit Fæderne Rige igien, tog han omsider den Resolution at begive sig til Norge igien, hvor der endda fandtes mange gode og troe Mænd, som ønskede hans Tilbagekomst, og vare særdige at opoffre Liv og Blod for ham.

Kongen besluttede saaledes at forsøge Lykken paa nye udi Norge. Kong Jarislaf (m) tog kærlik Afseend med ham, og overlod ham nogle Folk; Kongen af Sverrig ligeledes, saa at, da han kom ind udi Norge, bestod hans Krigshær af 3000 bevæbnede Mænd af Norske og Svenske, hvilket regnedes for en temmelig Armeepaa de Tider udi Norge. Da lod denne Konge see en Gierning, som han maa ssee øvede noget *mal à propos* paa de Tider, men som er en særdeeles Prove paa hans Gudsfrugt; thi, endskiont han havde alle disse Folk nodigt udi et Rige, hvor Kiernen af Landet var ham affpendig, og hvor hans Fiender vare understyttede af saadan mægtig Konge, som Kong Knud, saa dog, da han mynstrede sin Krigshær, og mærkede, at derudi vare 900 Hedninger, befoel han, at de som ikke vilde lade sig christne, skulde reyse tilbage igien, hvorudover 500 af dem, som ikke vilde lade sig beqemme dertil, reysede bort. Ved Stiklestad satt Kongen sin Krigs-Magt udi Slagt-ordning; den var deelt udi 3 Corps, af Norske, Svenske, og de Tropper som Dag Ringsen, en anseelig Mand af Norske Konge-slægt havde tilbragt; der iblant var ogsaa Kongens *Søn* den

Den land-
flygtige
Kong Olaf
kommer til
Norge igien.

iz

uubehiligt

iz

iz

Svordne

S 2

un

at nævne Danske og Norske Stæder ved deres rette Navn, derimod nævnde de Gamle end ikke fremmede Stæder, uden ved Nordiske Navne; saaledes kaldte de Constantinopol Mykilgaard, Italien Balland, Straødet Norrasund, den Flod Chanais Vanaqvist &c.

(m) Theod. Monach. de Reg. Norveg. kalder ham Witzlaf.

æ/7/a

19

unge Harald, hvilken Kongen befoel at holde sig fra Striden, es-
terdi han endda ikkun kunde regnes for et Barn. Men denne un-
ge Herre vilde endeligen være med, og sagde, at hvis han ikke var
saa stærk, at han kunde holde Sværdet, vilde han binde det fast om
sin Haand, og maatte man saaledes lade ham blive. Kongen op-
muntrede sit Folk ved en bevægelig og gudelig Tale, posterede sig
selv udi den mittelfte Hob, satt Dag Ringsen paa den høyre Fløy
med hans Folk, og de Svenske paa den Venstre, og forordnede, at
de alle skulde have et Løsen, og raabe, naar de anfalt Fienden:
Frem Christne Mænd, Kaars Mænd, Kongens Mænd.
Der siges at Kongen nyeligen for Slaget laae og sov i sit Telt, og, da
hans Anfører Find ved Fiendens Ankomst vækkede ham, sagde Kon-
gen: ej hvad gjør du? Jeg drømte at jeg gik paa en Stige op til
Himmelen, og just, da jeg var paa det overste Trin, vækkede du
mig. (n)

12

Kong Knuds Parti havde midlertiid samlet en anseelig Magt,
hvormed de rykkede mod Kong Olaff. Udi samme Krigshær var
en Dansk Bisp ved Navn Sivard, hvilken Kong Knud havde
ladet blive hos sin Statholder Hagen Jarl for at gaae ham til Haan-
de, effterdi han var veltalende og listig, og opvækkede samme Bisp
mange mod Kong Olaf. Kalf Arnesen en anseelig Mand udi Nor-
ge anførte Kong Knuds Folk, som man da kaldte de Norske Knuds-
linger eller Knudlinger, efftersom de hængede ved samme Konge mod
deres egen Lands-Herre. Under Kalf Arnesen commanderede Tore
Hund og Hareg. Og var udi denne Krigs-Hær blant andre en
Skibsbygger, hvilken gjorde et Løfte at slaae Kong Olaff ihjel
med egen Haand, effterdi Kongen engang havde ladet hannem straffe
for en Misgierning. Kong Olafs fornemste Anfører var en ved Navn
Find. (o)

12

g Slaa ved
Stiklestad.
1030. Begge Krigs-Hærene komme i Trefning sammen ved bemelte
Stiklestad Anno 1030. (p) Og blev der da længe figtet med lige Tap-
per

(n) Snoro in Olav Sanct. Chron. Sialandix pag. 3.

(o) Chron. Sialandix pag. 3. Den Norske Krønike kalder ham Find Arnesen, saa
man deraf seer at tvende Brødre commanderede mod hin anden.

(p) Theod. Monach. sætter 1029.

perhed og Haardnackenhed paa begge Sider. Men midt udi Slaget nærmede Frosten Smed eller Skibsbygger, hvorom tilforn er talt, sig til Kongen, hvis Død hand havde sboret, hug til ham med en Dre, og rammede ham paa det venstre Been oven for Knæet, ved hvilket Hug Kongen nejede, bortkastede sit Sværd, og bad Guld hielpe sig. Derefter fik han tvende andre Saar et af Fore Hund, og et andet af Anførereren selv Kalf Arnesen, hvoraf Kongen døde paa Stedet, og hans heele Krigs-Hær tog Flugten. Fore Hund gif, efterat Slaget var staet, hen til Kongens døde Legeme, hvoraf han torrede Blodet, svøbde Legemet udi et Klæde, og lod det bortfore. De andre Legemer, som fandtes paa Balcstedet, bleve ey heller plyndrede, saasom Samvittigheden slog Sever-Herrerne, som da allerførst merkede deres onde Gierning, og var ingen siden meere ivrig i at beromme Kong Olaf end hans egen Banemand Fore Hund, hvilken vidnede, at et Saar, som han havde paa sin Haand, blev strax læget ved sen af Kongens Blods-draaber.

e

æ

i

Kong Olaf omkomnes.

Vor ypperlige Norske Historie-Skriver Snoro Sturlesen (q) som har betient sig udi denne Konges Historie af Ares Skrifter, som levde kort derefter, (r) giver os Kong Olaf Portrait saaledes: Kong Olaf var en stikkelig Herre, prydet med gode Sæder og Guds-frygt; Da han blev skildt fra sit Rige, og dreven udi Landflygtighed, bar han det med Taalmodighed, og anvendte all sin Tid paa Bønner og Andagt. Det feneste, som udi den Tilstand stod ham for Hovedet, var af den Christelige Troe, som han med saa stor Omhyggelighed havde stadfæstet udi Norge, skulde lide Afbrek ved det, at Riget faldt udi fremmede Herrerens Hænder, og var det meest udi den Henseende, at han stræbede at komme til Regimentet

Samme Kongens Portrait.

t
19

3

igien

(q) Snoro Sturl. in S. Olavo.

(r) Han blev fød Maret efter Kong Harald Haardraade blev slagen udi England nemlig 1066. Han blev formædelt sin Wiisdom kalden Frode eller den Wiise, og har skrevet en Tractat om Islands første Bebyggelse, og de gamle Norges Bedrifter, og siger selv udi enden af samme Tractat: Jeg he der Are. Tekte Snorore in præf. Chr. Norv. Der meenes ogsaa at han har skrevet den saa kaldte Kong-Bogen som begynder fra Harald Haarfager, hvorvel andre tillæge samme Skrift den første Islandske Bisp Isleiff, vid. V Vormii Præf. ad Chron. Snoronis.

igien. Han var en streng Handhæver af Rætt og Rættfærdighed, hvilket han i sær lod see ved at straffe paa Liv og Lemmerne dem, som foere ud med Orlogskibe paa Sø-Roverie, som tilforn var holdet for en loblig Skik og Sædvane udi Norden. Han gjorde ingen Forskiel mellem Fattige og Rige, men straffede enhver uden Naade og Anseelse efter sin Misgierning. Men, den samme Upartiffhed og Rættens Handhævelse, opvakte Had mod ham hos de Fornemmeste udi Landet, hvilket omsider udbrod til Oprør. Der fore vare de saa villige til at gaae Kong Knud til Haande, og at antage Hagen Zarl, efterdi han var søyelig, mild og beleven. Der fortælles om mange Mirakler, som denne Konge skal have giort, mens han levede, og om mange, som skal være skeede efter hans Død; hans Legeme blev holdet udi stor Veneration, og blev han siden canoniceret. (s) Saadant Udfald havde denne Norske Krig, Kong Knud forte, og, saasom det er een af hans største Bedrifter, saa er det dismeere at forundre, at vore Danske Skribentere lidet eller intet have talet derom, men, man savner ikke meget bemælte Skribentere udi de Sager, som angaaer Norge og Island; thi hvad som derudi hos dem fattes, Suppleres tilstrekkeligen af vor kostbare Norske Kronike, der er skrevet med lige saadan Fornuft, Orden og Ziirlighed, som vore Danske med Forvirrelse og Uagt-somhed.

Saaledes blev Kong Knud Herre over 3 store Riger, Danmark, Norge og Engeland. De Danske saavel som Norske Historier vidne, at han ogsaa undertvang sig Benden og i sær Zomsborgerne eller Zulinerne, som havde tilfoyet Riget saadan Spott og Skade udi hans Faders Tiid. Hvorudover han da kunde ansees som een af de mægtigste Regentere i Europa paa de Tisder. Særo siger, at han var regierende Herre over 6 Kongeriger; men jeg kand ikke see, hvorledes han kand bringe de 3 til Besæ, om man enskiönt vil regne Benden eller den Zulinske Republikke for det 4de Rige og Skottland for det ste. (t) Næret efterat den Norske Krig var

(s) Anonymi Chron. Sial siger at han regierede udi 12 Aar; men tømmer ikke over ens udi Nars Tallet om hans Død; thi den siger at han blev slagen 1028.

(t) Udi et Diplomate finder man dog at han har givet saadan Titel sig: Knud Konge over Engelland, Danmark, Norge og een Part af Sverrig.

z
i
9
z

Hans Can-
nonisation.

var bragt til Ende ved S. Olavi Død, gjorde han 1031. en Key-
 se til Rom, hvor han gav store Gaver og Foræringer til St. Pe-
 ders Kirke, og uddelte stor Almisse til de Fattige; Han gjorde da
 ogsaa et Løfte ved St. Petri og Pauli Grav, at han efter denne
 Dag skulde bedre sit Levnet, hvilket han ogsaa udi et vilsøstigt
 Brev, som findes hos Hvitfeld (u) forsikrer Geistligheden, og mee-
 nige Mænd om udi Engeland. Han hof ogsaa samme Løfte;
 thi hans øvrige Liv er en Kiæde af lutter gode Gierninger, Guds-
 frygt, Sagtmodighed, Nætfærdighed og andre Dyder, hvoraf han
 berømmes saavel hos Danske, som Engelske Skribentere, saa at
 han fandt holdes ikke allene for een af de største, men endog for een
 af de beste Danske Konger. Abbas Uspergensis siger, at Keyser
 Conrad anholdt hos Kongen om hans Dotter Chunigunda for sin
 Son Henrik, og at deres Brøllup blev celebreret 1036. Men bemækte
 Autor tager feil i Navnet; thi Princesen heede Gunild, hvilket
 saavel Særo som Polidorus Virgilius vidne (x) uden man vil si-
 ge, at Chunigunda er det samme som Chunigunilda, det er skien-
 ne Gunild; (y) thi hun har været meget deilig. En anden frem-
 med Skribent siger, at Keyser Henrik siden forfiod hende formes-
 delst Mistanke om Utroeskab; men, da hun bevissede sin Ufkyd-
 dighed, tog Keyseren hende til sig igien: Hun gav sig omsider i
 Closter.

Hvad jeg hidindtil har anført om denne Konge, angaaer
 meest hans Sevrvindinger og Krigsbedrifter. Nu vil jeg melde
 noget om hans Regimente, hvorom hos Saronem findes disse
 Omstændigheder. Saasom Kong Knud havde 3 Riger at regia-
 re over, saa var han forbunden til mange Keyser fra et Rige til et
 andet, hvor hans Nærvarelse udfødredes, og reisede han altid med
 en prægtig Hoffat og gemeenligen med 6000 Mænd og tredsinssi-
 ve Skibe. Den Koelighed hans Undersaattere levede udi de sifte
 Aar, forarsagede indbyrdes Riv, Trætte og andre Feil, som Dr-
 tesløshed fører med sig, hvorudover han ved den Siællandste Ju-
 rift

(u) Vid. Lr. Regis Canuti ad Episcop. Angl. pag. 73.
 (x) Polid, Virg. hist. Angl. lib. 7. Vincentius specul. hist. l. 26.
 (y) Sveno Agon. in Canuto Magno.

Kong
 Knud reiser
 til Rom.

19
 12/10
 19/10

19

Kong
 Knuds Ju-
 denlandske
 Bedrifter.

19

rist Dyppet lod forfatte en Gaards-Rætt, hvoraf Saxo anfører disse Artikler; (z)

Hans
Gaards-
Rætt.

1) Enhver skulde sidde øverst, efter som han havde længst tiend udi Kongens Gaard, saa, at om nogen af de ældste Betiente kom sidde, efter at Maaltidet var begyndt, skulde de andre rejse sig op for dem, og indrømme dem det Sæde, som dem tilkom. Saa at denne Rangs-Forordning grundede sig paa Alderen, hvilket er meest naturligt og mindst Fortrydelse fører med sig.

2) Hvo som faldt udi saa dyb Søvn paa sin Vagt, at man kunde staae hans Vaaben og Klæder, han skulde være Ureløs.

3) Den som havde Tiltale til en anden, skulde klage først for Kongen, og bede ham kiende udi Sagen; hvoraf man seer, at Kongens Throne da var første Instans udi Rættegang.

4) Vedertparten skulde 3 gange indstævnes ved 2 Hofmænd. De skulde første gang give ham een gang Barfel til hans Boepæl, om han var boesiddende, og siden 2 gange over Borde, enten han var tilstede eller ey. Var han ikke boesiddende, da stævnedes han 3 gange ved Kongens Bord hos sit Sæde.

5) Naar Kongen og Raadet havde sat sig udi Rættten, da fremginge de, som Stævningen havde gjort, og svore, at de løbigen havde kaldet dem, som søgtes, og vunde, at de intet vidnede udi Sagen enten for Bild eller Benschab.

6) Dernæst skulde Vidnerne fremtræde, som i det ringeste skulde være to, hvilke tilholdtes at gjøre deres Eed, at de ikke skulde sige noget Anklageren til Billie eller hans Gienpart til Had.

7) Naar Vidnisbyrdene vare forhørte, skulde Dommen strax affiges uden videre Forhaling.

8) Dommen skulde staae ved Magt, enten den, som anklagedes var nærværende eller ey.

9) Efter at Dommen var affagt, skulde Kongen opstaae af sit Sæde, og spørge sit Raad, om de havde noget at sige derimod.

10) Sigtedes nogen for en Sag, og ikke kunde sældes ved løbige Vidnisbyrd, da skulde han tage 6 Mænd til sig og frie sig med sin Eed.

11) Hvo

11) Hvo som blev fordømt saaledes efter denne Rætt, skulde ogsaa forfalde udi Kirkens = Band, saa at den verdslige Rætt og Kirkens = Band vare foreenede i at straffe Misgjerninger.

Disse ere de første Formaliteter in Jure, som vi læse om udi dette Land, hvorføre jeg har holt nødigt dem her at anføre; thi for den Tiid bleve de fleste, Tvistigheder afgjorte ved Ene-Kamp eller Dueller, og den hortes for at have Rætten paa sin Side, som havde de stærkeste Arme. Og bestode Formalia Juris allene i slige Duellers Indrettelse, og udi de Regler, som hver af Parterne skulde i Agt tage. Men, som der ikke tales noget om Jurisdiktion udi disse Dueller siden Kong Knuds Tiid, er det troeligt, at de ved Christendommens Indførsel bleve afskaffede. Saa at Jernbyrd blev brugt i steden derfor: i de vigtigste Sager. Efterat Kong Knud havde gjort denne Gaards = Rætt, var han selv den første, som overtraadde den ved et Hord paa en af sine Tjenere. Hvorfor han, for at styrke sin Lov, efter nogle Lovgiveres Exempler underkastede sig selv Rætten; thi han lod forsamle sit Raad, og modte selv Personligen saaledes: Han steg ned af sin Throne, satt sig ned paa Jorden, hvor han tilstod sin Forseelse, og forlangede Dom. Raadet, som baade var om over Kongen, og ikke troede Freden, sagde da, at den Synd, som Kongen havde bedrevet, kunde regnes blant Raades Gierninger, og at det var Straf nok for saadan en mægtig Konge, at han saaledes ydmygede sig. Men, som Kongen ikke vilde lade sig noye dermed, grebe de til det Expedient at giøre ham til sin egen Dommere, foregivende, at det stod Undersaatterne ikke an at domme deres egen Lands = Herre. Kongen blev saaledes sin egen Dommer, og dømte sig til at betale 360 Mark Guld, da man ellers ikkun gav 40 Mark Guld til Mands = Bøde. Disse Omstændigheder fortæller Saxo om Kong Knud, men ikke hvor de skeede enten det var udi Engelland eller Dannemark. Det synes vel at have været skeet udi Dannemark, efterdi Gaards = Rættens Forfatter var en Siellandsfar ved Navn Oppe. Men Svenco Agonis, som har oversatt den paa Latin, vidner, at det skeede udi Engelland. (a)

(a) Svenco Agonis in proœmio ad leges Canuti Castrenses: Ordene ere disse. Igitur in Anglia leges Castrenses promulgavit.

145/e

12
12/e

1e/m

1e

Kong
Knud un-
derkaster
sig selv Ræt-
ten.

1e
1e

Kong

Han deeler
Rigerne
mellem si-
ne Sønner

Den ene
Søn
Evend bli-
ver Konge
i Norge.

Hans
haarde
Love.

Dyrkke
Fortrydelse
hos de Nor-
ske.

Kong Knud deelede Rigerne i sit levende Liv imellem sine Søn-
ner. Norge gav han til Evend, (b) som han havde avlet med
Dronning Emma, hvorvel der fantes nogle, som paa de Tider
meenede, at han var en Præstes Søn, som Dronningen havde ud-
givet for sit eget Barn. Samme Evend havde Kong Knud satt
til Statholder over Zulin, som blev undertvungen, men siden lod
Faderen ham skikke fra Zulin til Norge, hvor han begav sig med sin
Moder, og strax blev antagen paa hvert Ting udi Norge; men han
recommenderede sig i Begyndelsen kun meget slett hos de Norske for-
medelst adskillige haarde og selfom Love, hvorved de Norske bleve
anseede som foragtede og undertvungne Folk, da dog St. Olaus
Kong Knuds Modstander ikke var bleven overvunden ved Dansk
men ved Norsk Magt. De Love, som han da gav, findes udi den
Norske Kronike saaledes:

- 1) Ungen skal under fivs og godses Fortabelse drage udaf Lan-
det uden Kongens Forlof.
- 2) Naar nogen bliver dømt Udflæger eller Fredløs, skal
hans Arb falde Kongen til.
- 3) Bønder skulde bygge alle de Huuse, som Kongen vil ha-
ve bygde.
- 4) Bønderne skulde udruste hver 7de Mand udi Riget, som
var 15 Aar gammel med Baaben og Skib.
- 5) Udi hvert Skib, som seilede af Landet, skulde Kongen las-
des et rum tvert over Skibet.
- 6) Danske Mænd skulde være udi saadan Anseelse udi Norge,
at en Dansk Mand skulde sælde 2 Norske Mands Tidne.

Disse Love opvakte stor Fortrydelse blant den Norske Almue,
og begyndte de fleste at fortryde paa, at de havde fåget Kong
Olaf ihjel. Kong Evend var endda meget ung, hvorfor hans
Moder Emma forte Regimentet, saa at denne Haardhed blev
hende allene tilskreven, og var hun derfor meget forhadet af alle
Norske ja af Frundhiemmerne selv, som tilforne havde været Kong
Knuds ivrigste Tilhængere, hvilket de andre Norske da ikke glem-
te at bebreide dem. Da

(b) Læscand siger at han kaldtes Haresod, men det Navn tillægges hans Broder
Harald.

Da Kong Svend havde regiæret 3 Aar udi Norge, komme der Tidender, at sen ved Navn Trygge/Kong Olaff Tryggesens Son, som han havde avlet med Dronning Gyda af Engelland, havde samlet en Hob Folk udi Engelland, hvormed han agtede at indtage sit Fæderne Rige Norge. Denne Trygge kom med sin Flode til Hordeland 1033. Kong Svend modte ham strax ved Bullfen. Der blev holden en haard Striid, men Trygge, (c) efterat han længe havde figtet med stor Tapperhed, blev omsider overmandet og slagen med de fleste af hans Folk, og de andre ginge Kong Svend til Haande, hvilken ved denne Seier besyrkede sin Throne udi Norge.

Men de Norske kunde ikke taale at lade sig længe regiære af Kong Svend eller røttere af hans Moder, og derfor søgte at fordrive ham af Riget igien. Anføreren for de Misfornoyede var den gamle Ristmpe Einar Tambestielf og Kalf Alnesen, der havde ført Krigen for Kong Knud mod St. Olavum. Disse gjorde en Reise til Kong Jarislaf udi Moscovien, og der offererede den Norske Krone til Magno St. Olaf Son, hvilken de bragte med sig til Norge, og, som de fleste Norske ginge ham til Haande, maatte Kong Svend forlade Riget, og begive sig til Dannemark, hvor han døde kort derefter: Derom skal tales videre udi Kong Magni Historie. Saadanne sata havde Kong Knuds eene Son Svend, den anden Son Harald fik Engelland, hvilket Land han dog efter sin Faders Død maatte deele med sin Broder Haarde Knud, som meenede sig at have stor Rætt til samme Rige; men, saasom Haarde Knud opholdt sig for længe udi Dannemark, førend han vilde komme over til Engelland, erklærede de Engelske Haraldum til Konge over det heele Rige, og skikkede Haarde Knuds Moder den bekjendte Emma udi Landflygtighed til Flandern. Men Harald døde kort derefter. Den 3die Son Haarde Knud fik Dannemark. Om ham skal tales videre siden. Efterat Kong Knud den Store havde regiæret i Dannemark 21 Aar, 19 Aar over Eng-

(c) Denne Trygge kaldtes af hans Venner for en Præste-Son, hvorfors han selv sagde udi Slaget, naar han sældede nogen; Saaledes lærde min Fader mig at holde Messe.

gelland, og 7 Aar over Norge (d) døde han omsider 1036 udi En-
gelland, og blev begravet i et gammelt Kloster til Winchester. (e)
Han var en af de største Konger, der haver regieret udi Danne-
mark, og derfor kaldes Canutus Magnus. Udi Begyndelsen af
hans Regiering var han haard og violent. Men blev siden saa god,
Rættfærdig og Gudfrygtig, at han kunde passere for en af de
dydigste Regentere i hans Tid. Enskönt han var en af de mæg-
tigste Potentater udi sin Tid, saa hovmodede han sig dog ikke af
Lykken, men var ydmyg og tilstod den verdslige Magts og Vres
Forsængelighed. Hans Ydmyghed sees blant andet deraf, at, da
han havde begaaet et Mord paa en af sine Tjenere, underkastede
han sig Gaards-Rættens Dom, og som en gemee Synder satt
sig ned paa Jorden for Dommerne. Polidorus Virgilius fortæller
en anden Historie om denne Konge, som tiener til Beviis paa
hans Ydmyghed. Da han engang spadserede ved Havnbredden, og hans
høfsterke Tjenere prisede ham for den mægtigste Konge paa Jor-
den, der regierede baade over Land og Hav, lod Kongen sig afs-
føre sine Klæder, hvoraf han gjorde en Bylt, og satt sig ved Haf-
bredden, hvorpaa han taledede til Havet saaledes: Hav! jeg by-
der dig, at du kommer mig ikke nær, og værder mit Le-
geme. Men da Havet, uanseet disse Trudseler, faldt ind paa
ham, og overskyllede hans Legeme, vendede han sig om til sine Tje-
nere, og sagde: Her seer I en mægtig Konge, der ikke
har Herredom over Vanddraaberne. Ingen er mæg-
tig uden Gud, og ingen bør kaldes mægtig, uden den,
der har skabt alleting.

Hvad hans Legemes Skikkelse var angaaende, da var han
fun

- (d) Hvitfeld siger, at han regierede 27 Aar udi Dannemark, hvilket er forun-
derligt, efterdi han selv siger, at hans Fader døde 1014, iligemaade, at
han regierede 24 Aar udi Engelland, da han dog tilskaaer, at han 1017
allerførst kom til Regieringen.
- (e) Han kaldes af nogle gamle Knud formædelt sin langvarige Regiernig, af an-
dre Knud den Rige formædelt sin Rigdom, og Knud den Store forme-
delt sin Magt.

Kuns liden og uanseelig, (f) og af en svag Complexion, hvilket han selv vidner i det Svar, han gav Kong Edmund, da han i den Henseende vegrede sig for at duellere med samme Konge. Men udi det lidet Legeme var et stort Hjerte og et uovervindeligt Mod. Han var særdeles prægtig i sin Opførsel, og hofst stedse stor Krigsmagt paa Beenene, skionst han havde intet synderligt Rytterie, efterdi hans meeste Kriger fordttes til Søes. Han recommenderede sig besynderlig ved Gæmildhed, hvortil de Engelske Penge gav ham Evne, bliver derfor kaldet Knud den Rige. Og kand man sige, at han ved Skient og Foræring allene vandt Norge. Dette store Monarchie han oprettede, faldt dog hastig ved Rigernes Deeling mellem hans Sonner, hvilken skadelige Skik ovedes alle vegne paa de Tider. Hvorvel man kand i visse Maader sige, at samme Deeling skeede til Dannemarks Lykke; thi dette Rige havde efter all Anseelse blevet en Dependence af det undertvungne Engelland, hvis Foreening havde varet; thi, saasom Engelland var frugtbarere og rigere end Danmark, saa er det troeligt, at Kongerne efter Canuti Magni Exempel i fremtiden der havde fæstet et bestandigt Konge-Sæde. (g) Derpaa habes mange Exempler udi Historierne sær af forrige Seculo, da Tartarerne undertvungne China og derved gjorde Tartariet til en Province af samme Keiserdom. Man seer af adskillige Breve og Forordninger, at han ikke alleene satt Engelland udi Titelen for Danmark, men end ogsaa undertidsen udelod det sidste skiont herskende Rige, saa at han stiledede sig Konge over heele Albion og adskillige andre Folk, og, endskionst de Danske havde rodfæstet sig over alt udi Engellands sær udi de Nordlige Provincier, publicerede han dog sine Love paa Sarsift, som da var de undertvungne Indbyggerses

23

Sprog.

- (f) Anonym hist. Dan. som siger sig selv at have levet i Svend Estridsens Tid, taler ellers om hans store Skionhed: pulcherimus omnium.
- (g) At han meest opholdt sig udi Engelland, vidner Ad. Brem. med disse Ord: ipse aliquando visitans Danos, aliquando vero Nordmannos, sæpissimè autem sedit in Anglia. Med samme Ord taler darom den ofteriterede Anonymus, som findes blant de gamle Danske Skribentere nyligen publicerede af Ludvig i Hall. Det synes her af og andet, at han har udfærdiget Adammum Bremensens, og er ikke saa gammel som han giver sig ud for at være.

Sprog. Her ved er at merke, at der fra de første Anglo-Saxers Ankomst til Britannien vare adskillige Sprog udi Brug. Det Engelske Sprog eller det, som de Angler taledede, differerede ifflun lidet fra det Danske, eftersom de Angler vare komne fra Jylland, hvorfor ogsaa deres Sprog hos gamle Skribentere kaldes det Cimbriske eller Gothiske. Dette Sprog blev taled udi de Provincier, som ligge Norden for den Flod Thamesis, ligesom det Saksiske blev taled synden for samme Flod. Endskiont disse tvende Sprog differerede fra hin anden, saa var dog Forskiellen ikke saa stor, at jo et hvert af dem kunde forstaaes af begge Nationer, nemlig de Angler og Saxer. Begge disse Sprog florerede længe ligemeget udi Landet indtil Heptarchiet blev affkaffet eller de 7 smaa Riger bleve foreenede, thi da begyndte det Saksiske Sprog at tage Overhaand tillige med de Saksiske Konger, og det gamle / Angliske eller Danske kom efterhaanden af Brug. Men, da en anden Sverm af Danske siden paa ny rodfæstede sig i Landet, kom det Danske Sprog paa ny i Brug igien, skiont det var ikke det samme som det de Angler eller Synder Zyder havde bragt med sig, saa at der da kunde regnes 3 Hoved Sprog foruden det gamle Britanske eller nu kaldet Walske Sprog, nemlig det Angliske eller gamle Danske, det Saksiske, og det nye Danske, og kom dette sidste sær i Brug udi Northumberland, Ost-Angelen og Mercia, som de Danske havde bemægtiget sig. Endelig, saasom det Danske Sprog udi Canuti Magni og hans tvende Successors Tiid blev Hoff-Sproget, maatte de andre Provincier endogsaa de West-Saksiske vende sig noget til den Danske da allamodiske Dialect, saa at det gamle West-Saksiske Sprog blev da spækket med det Danske ligesom vi see nu det Danske Sprog at blive spækket og Tiid efter anden fast at gøres uffiendeligt ved det Tydske, som er nu omstunder Landets Hoff-Sprog: thi Hoffet er den største Skole for Sproget, saasom alle affectere at tale det samme, eller i det ringeste søge at indflikke Ord og Expressioner der af udi det almindelige Sprog. Saaledes gif det med det Danske Sprog udi de 3 Danske Kongers Tiid. Men, da det Danske Regimente havde funde, og Edwardus Confessor kom paa Thronen, blev det Saksiske Sprog Hoff-Sproget

En curieuse
anmerkning
over
Sproge udi
Canuti
Magni Tiid.

16

Sproget igien indtil Wilhelmus Conqvestor bemægtigede sig Engelland, og bragte med sig det Normandiske Sprog, som var en Blanding af Dansk og Fransk. Af alle disse Sprog er det nu florerende Engelske Sprog sammen satt.

Udi denne Konges Tiid bleve de første Mynte-steder oprættede udi Dannemark, saa at fra hans Tiid de Nordiske Folk begyndte først at legge Bind paa Mynt; thi under de Hedenske Konger finder man intet Tegnet til Indenlandsk Mynt, men Indbyggerne brugte enten fremmede Penger eller gave Bare for Bare, som endnu brugeligt er udi Island og Nordlandene i Norge. Beltales ofte udi vore Kroniker om de Nordiske Kongers store Skatt og Righdom; men det samme visser ikke, at for Christendommen her har været slagen Mynt; thi de Danske og Norske vilde neppe have slagen Mynt, paa det at Guldet og Sølvet ikke skulde forfaltes, og derfor heller toge det an efter Børgten. Men, efterat de Danske affode Søeroverie eller i det ringeste ikke dreve det Handværk med saadan Iver som tilforn, begyndte Guld og Sølv saavel som fremmede Penger at mangle, hvilket synes at have drevet de Nordiske Folk til at besitte sig paa at slaae Penge, som de brugte tillige med fremmed Mynt. Af Inscriptionerne paa Kong Knuds saavel som nogle af hans Efterkommeres Penge seer man, at de have været slagne af Engelske Mynte-Mestere, efterdi samme Inscriptioner ere en Blanding af Dansk og Engelsk. Hvad Lov og Rætt angaaer, da har jeg tilforn merket, at Kong Knud stiftede en Bitterlags-Rætt (h) eller Gaards-Rætt, hvilken den Danske Historie Skriver Svend Nagesen siger i sin Tiid af Erke-Bisp Absolon at være bragt udi Orden og indsluttet i een Bog. Samme Rætt florerede udi 8 Kongers Tiid, og blev udi Canuti 6 Tiid ved Erke-Bisp Absolons Tiid allerførst ordentligen forfattet udi Pennen; Det er at merke, at denne Konge af nogle ogsaa blev kaldet Lambert eller Lambrecht, hvilket Navn hand synes at have faaet udi

Can. Mag-
nus Opref-
ter de første
Mynte-ste-
der i Dan-
nemark.

12

11

Hans Lov.

Daa

(h) Vid Svenno Agon. in Proœmio ad Leges Canuti Castrens. Det er ellers wiist hvor af det Ord Witterlagh kommer vid. Stephanius in Notis ad Svenonem.

Haarde
Knud.
Denne Kon-
ge kaldes
ogsaa Lam-
bert.

Daaben ved Hedenskabets Afstæggelse. Herudover findes i et Mun-
ke-Kloster slige Ord: Lambricht de Danstes Konge og
Dronning Ymma med deres Søn Ehnut recommende-
re sig udi Brodrenes Forbønner. Men det første
Navn Knud er siden kommen saaledes i Brug igien, at han allene
i Historien deraf er bekiendt.

Haarde Knud.

Haarde
Knud.

Denne Konge havde udi Nigernes Deeling faaet Danne-
mark udi sin Lod. Dermed lod han sig dog ikke noye, men for-
merede ogsaa Prætentioner paa Engelland, som hans Broder Ha-
rald var tilfalden; thi der disputeredes meget om samme Haralds
Fødsel, saa at mange hofte for, at en Stoemager var hans Fader,
og at Dronning Emma havde spillet samme Comødie med ham,
som med Prins Svend, i det hun havde givet ham ud for sit eget
Barn. Haarde Knuds Prætentioner bleve derfor holdne saa vig-
tige, at Harald fant sig tvungen at deele Engelland med ham for
at stille ham tilfreds; Dog, saasom han tovede noget længe, forend
han begav sig did hen, blev Harald erklæret Konge over det heele
Land. Men Harald døde nogle Aar derefter nemlig 1040, hvor-
for de Geistlige og Verstlige Stænder udi Engelland skikkede et Ges-
antskab til ham til Bruges i Flandern, hvor han da var, for at
besøge sin Moder Emma, og der inviterede ham at komme til En-
gelland for at antage Riget efter sin Broders Død, hvilket ogsaa
skede, saa at han blev Konge baade over Dannemark og Engels-
land. Men han førte saa flett Regimente, at de Engelske snart
bleve kræde af ham. Udi Begyndelsen af hans Regiering lod han,
for at hevne den Uætt, som hans Broder Harald havde tilføyet
Dronning Emma (i) opgrave hans Legem, og kaste det udi den
Flod

Bliver og
saa Konge
i Engeland

(i) Efterdi Harald, som alle de Engelske Stribentere kalde Harald Harefod, havde tvunget samme Dronning at flygte til Flandern. Den Had som var mellem hende og samme Konge giver tilkiende, at hun ikke maa have været hans rette Moder; thi hun vilde have paa den Engelske Throne enten Haarde Knud, eller en af hendes Søner, som vare afdøde af det første Siftermaal med Hertugen af Normandien.

Flod Thamsø (k) Legemet blev bort derefter fundet af nogle Fiskere flydende paa vandet, hvilke overleverede det til nogle Danske, som boede i London, og de lode det paa nye begrave udi en Kirke-Gaard, som dem tilhørede. Hvad, som meest ophidsede de Engelse mod denne Konge, var en stor Skatt, som han paalagde Indbyggerne udi sin Regiftrings-Begyndelse; thi, da hans Folk bleve udskillede i Landet til at hæve samme Skatt, bleve de ihjelslagne; hvorudover Kongen lod ødelegge den heele Provincie, hvor dette Mord var skeed; Hvad hans Regimente angik udi Dannemark, da findes intet synderligt derom antegnet. Han lod sig vel mærke i Forstningen, som han vilde forsøge at vinde Norge tilbage igien, som var falden fra Dannemark, og havde taget sig en indfødt Konge. Men, som han fandt sig for svag dertil, og derforuden maatte have et Dye paa Engelland, sluttede han Fred med den Nærste Konge Magnosaaledes, at hvis af dem, der overlevede hin anden, skulde arve den Afdødes Rige. I det Øvrige havde denne Konge irgen af hans Faders Qualiteter, men var ham i Alting u-lig. Han døde udi et Gæstebud af et Ruus i Engelland 1042 (1) og med ham endtes den Danske Regiæring udi samme Rige; thi Edvardus Confessor, hvis Fader havde regiæret for Canutum Magnum, blev Konge udi hans Sted. Alle Engelse Historie-Skrivere vidne, at han bortdrev Nætter og Dage med Fraadsen og Drikken. Ikke dsmindre findes dog een, som roser ham deraf, at han holdt aaben Taffel 4re gange om Dagen, og som beklager sig over de efterfølgende Kongers Gniæragtighed, efterdi de afskaffede saadan berømtlig Sædvane. (m) Udi hans Tid var Soen fuld igien af de Soe-Røvere kaldne Niscomanni, hvorom tilførn er talt. De samme foere Aar 1042 ind udi Biffren og huserede grummeligen udi

Hans fæ
te Regi-
mente.

Med Haar-
de Knuds
Død endes
den Danske
Herredom i
Engelland.
1042.

(k) Willi. Malmesb. lib. 2. cap. 12.

(1) Den Engelse Historie sætter 1041, og regner udi disse saavelsem paafølgende Historier et Aar mindre end de Danske.

(m) Erics Pom. historie sæer at han var en af de præsberdigste Konger udi hans Tid, og at han gjorde et Tog mod Kejseren til Italien for at undertvinge fremmede Nationer. Men ingen anden Skribent taler om saadant Tog, og alle gode Historie-Skrivere vidne, at han var lige saa flett Konge som Erics Pomerani Kronik er et flett Skrift.

Eydskland, men, da de skulde fare tilbage igien, lidde de et stort Nederlag, og bleve hart ad odelagde.

Magnus.

Magnus.

Denne Magnus var St. Olai Søn af Norge, som blev ihjelslagen ved Stiklested. Den samme havde udi Forfølgelsens Tid opholdt sig hos Kong Zarislaf udi Moscovien. Men, da Kong Knuds Søn Svend, som af Faderen blev satt til Konge udi Norge, forte under sin Moder Emma saadant slett Regimente, som tilforn er omtalt, stilledede de Nordiske et Gesantskab til Magnum, og inviterede ham til Norge at igientage sit Fæderne Rige. Magnus tog imod dette Tilbud, og udi det Aar 1034 mod Foraaret forlod Kong Zarislafs Hof, og seilede først til Sverrig, hvor han af Kong Anund fik en Hob Folk til at befodre sit Forehavende. Derpaa reisede han igiennem Zemte Land til Trundhiem, og blev allevegne med stor Glæde modtagen af Indbyggerne.

Kong Svend var paa Hordeland, da han spurte Magni Ankomst og det store Tillob han havde faaet hvorudover han sammesteds lod forskrive Almuen til sig, forestillende dem den Fare, Landet svarede udi, og at de maatte lave dem paa en tapper Modstand. Kongen forte selv i Begyndelsen Taler til dem, men, som den blev optagen med en almindelig Taushed, forsogte nogle Danske Officerer, som vare tilstede, saadant meere vifloftigen at forestille, og da svarede nogle af Bønderne, at de vare færdige til Kongens Dienfeste: andre derimod tiede stille, og de øvrige vfgrede sig plat for at hielpe Kongen; ja der fantes nogle saa dristige, at de sagde sig at ville vove Liv og Blod for hans Modstander Magnus. Kong Svend merkede heraf, at han ikke kunde forlade sig paa de Norske Indbyggere, besluttede derfor at forlade Norge, og at begive sig til Dannemark for der at bestyrke sig: Hvilket ogsaa skeede: Saaledes fik de Danstes Herredom Ende udi Norge; thi Kong Svend kom ikke tilbage igien, men døde nogle Aar derefter udi Dannemark. Imidlertid blev Magnus allevegne antagen og erklæret Konge over det heele Rige. Haarde Knud, Kong Svends Broder lod sig vel merke at ville fortsætte de Danstes Præentioner

paa

19
1034.19
Fordriver
den Danske
Konge
Svend af
Norge.
1039

paa Norge, og til den Ende rustede sig mod Kong Magnum, men som han fornam, at det vilde blive vanskeligt at sætte sit Forsætt udi Verck imod en Konge, der var elsket almindeligen af sine Under- saatter, lod han sig bevæge at indgaae saadant Forlig, at hvilken af disse to Konger, som overlevede hin anden, skulde arve den andens Rige, paa det at Norge og Dannemark stedse kunde blive foreene- de. Dette Forlig blev svoret af 12 af de anseeligste Mænd udi hvert Rige efter de Tidens Brug, og blev saadan Eed kalden Ordhold-Nævns Eed eller Vorthell. (n)

Oprindelse til de Norske Kongers Præten- sioner paa Danemark

E

Da nu Kong Magnus saaledes var kommen udi roelig Besid- delse af sit Fæderne Rige, begyndte de, som havde rebelleret mod hans Fader St. Olaf, at frygte for Straf, sær bleve de bange, som havde været hans Banemænd.

Tore Hund havde tilforn forladt Norge strax efter Kong Olafs Død, og rejsset til Jerusalem for at bøde for sine Synder, men Kalv Arnesen, som havde anført den oprørske Kribs- Magt, og givet Kongen sidste Bane- saar med egen Haand, var bleven tilbage, og udi samme Anseelse som tilforn, Endeel es- terdi Kong Magnus ikke vidste, at han havde omkommet hans Fa- der, Endeel ogsaa, efterdi han havde været Authør til at kalde Sønnen tilbage. Men, da Kong Magnus af Kalvs Uvbenner fik vætt Kundskab om Alting, fattede han saadan Afstye for ham, at Kalv det kiendeligen kunde mærke. Dog veed man ikke, om Kongen havde i Sinde at straffe ham paa Livet; thi det synes lige- som han balancerede mellem den første Misgierning og sidste Belgiern- ning. Men, da han eengang var udi et Græste- Bud, hvor sam- me Kalv var tilstede, og Kalv sad ved hans eene Side og Einar Lambe Skialv ved den anden Side, sagde Kongen: vi ville i Dag ride ud paa Stiklestad for at besee det Sted, hvor min Fader blev slagen. Kalv bleguede derved, gior- de sig dog særdivig at ride med Kongen, men lod tilforn stikke Bud til sit Folk, at de inden Aftenen skulde bære alt hans Gods udi et Skib. Han reed saaledes med Kongen til Stiklestad, og, da de

j i r
Historien om den Norske General Kalv Arnesens Fald.
| a

(n) Constitutio Erici Regis parage 12. hvor Ordholdnævn beskrives.

vare komne did hen, bad Kongen ham stige af sin Hæst, og sagde:
 viis mig det Sted, hvor min Fader faldt! Kalb rakte da
 sit Spiud frem, og sagde: her faldt han. Kongen sagde vil-
 dere: hvor var du da Kalb? Han svarede: her som jeg
 nu staaer. Kongen blev derudover rød udi sit Ansigt og sagde:
 hvis du var ham saa nær, da har vel din Dyr kundet
 række ham, Kalb svarede da ney dertil, at hans Dyr kunde
 ikke række ham. Men Kongen daaned i det samme, og faldt til Jor-
 den. Af denne Leilighed betienede Kalb sig, reed udi Gallop med
 sine Tienere til sin Gaard, hvor han fandt sit Skib liggende fær-
 digt, hvormed han strax seilede bort, og agerede siden en Søes-
 Røver udi Besterhabed, plyndrende paa Skottland, Irland og
 Suder Berne. Da Kongen fik Kundskab om Kalbs Flugt, lod
 han confisquere alt hans Gods, og lod siden eftersege de andre for-
 nemmeste Rebellere, hvilke han lod straffe med saadan Haardhed,
 at Almueen begyndte at knurre derover. Og, som det paa de Tis-
 der var brugeligt udi Norden, at Landets Poeter kaldet Skialdre,
 gabe Kongernes Feil og Undersaatternes Misfornoyelse tilkiende udi
 deres Vers, saa componerede en anseelig Poet Sigbald (o) et Poes-
 ma paa samme Tiid, hvorudi blev forestillet Kongens Haardhed
 og Undersaatternes Klage, og udbirkede samme Poema saa meget,
 at Kongen hyst op med at straffe, stillede Undersaatterne til Freds,
 og tog meer og meer til udi Fromhed, saa han blev kaldet Mag-
 nus den gode.

Kong
 Magnus
 høvner sin
 Faders St.
 Olaf Død.

Kong Magnus sad saaledes udi Roelighed baade for indvort-
 tes

(o) Poeterne vare udi stor Anseelse hos de Nordiske Konger; thi jo mere en
 Konge var begierlig efter at efterlade sig et stort Navn, jo flere og op-
 perligere Skialdre havde han; og vidner Snoro Sturlesen, at de Nordiske
 Konger besøle, at deres Born skulde lære Skialdernes Vers for at op-
 muntres til Dyd og Tapperhed. Den saa kalte Egil Saga vidner, at
 de vare i saadan Anseelse udi Harald Haarfoors Tiid, at de i alle Gieste-
 buder sadde paa de høieste Steder. Det er dismere at forundre sig over,
 efterdi de talede sanden uden Sky og afmalede Kongernes Feil ikke mindre
 end deres Dyder. Saa at de Nordiske Historie-Skrivere have anseet de
 gamle Vers som oprigtige Relationer af de Ting, som ere skeede i deres
 Tiider, og derpaa bygget deres Historier.

tes og udbortes Fiender, indtil Haarde Knud Kongen af Danne-
 mark ved Døden afgik; Thi, laasom der var giort et Fordrag
 mellem Kongerne, at hvilken af dem, der overlevede den anden,
 skulde arve hans Rige, saa maatte Kong Magnus ruste sig til Krig,
 i fald de Danske ikke vilde beqvemme sig til at efterleve samme For-
 liig. Han seilede derfra med 70 Skibe 1042 fra Norge til Dan-
 nemark, hvor han af Zndbyggerne blev vel imodtagen. Thi, saa-
 som Canuti Magni Familie var uddød, og alle Folk udi Norden
 havde Veneration for St. Olaf og hans Afkom, blev det sluttes
 de Forliig kiendt ved Magt, og Kong Magnus blev til Viborg
 Landsting erklæret Konge over heele Dannemark. Derpaa besik-
 tede han alting udi samme Rige for at giøre sit Regimente bestan-
 digt, og efter saa vel forrattet Sag begav sig til Norge igien.
 Men det varede ikke længe, førend han som en Fiende maatte kom-
 me tilbage, efterdi een ved Navn Svend Ulfen regnede sig af den
 Kongelige Danske Familie paa Moderens Side, saasom han var
 fød af Estrid Kong Knuds Syster, og Svend Augustiggs Dot-
 ter. Hans Fader var den bekjendte Ulf Jarl, som Canutus Mag-
 nus lod ihjellslaae udi Roskild, og Sonnen Svend, som gemeens-
 ligen efter sin Moder blev kalden Svend Estridsen, flygtede efter
 Faderens Død til Sverrig, hvor han opholdt sig indtil Haarde-
 Knuds Død. Men, da han spurte, at Konge Slægten udi Dan-
 nemark var uddød, og at de Danske havde faaet en Fremmed nem-
 lig Magnum Olaffen til Konge, begyndte han ogsaa at fatte Kon-
 ges Tanker, og meenede sig at være lige saa nær til den Danske
 Krone som nogen anden. Dog, saasom han var en listig og spids-
 sindig Herre, holdt han raadeligt at simulere, indtil han kunde
 faae sikker Leilighed til at sætte sit Forsætt udi Verk. Han begav
 sig derfor strax til Kong Magnum, beskrev ham sin Skiebne, sin
 Faders Mord, og den slette Medfart, ham var steet af de Danske
 Konger, og insinuerede sig udi kort Tid saaledes, at Kong Mag-
 nus fattede saadan Fortroelighed til ham, at han imod alle sunde
 og politiske Regler besluttede at sætte ham til Jarl eller Statholder
 over Dannemark (p). Dette Forsætt gav Kongen tilkiende for de

1042.
 Bliver
 Konge udi
 Danemark
 efter Haar-
 de Knuds
 Død.

Svend
 Estridsens
 Herkomst.

Hans Præ-
 tensioner
 paa Dan-
 nemark.

Hans
 Smidhed.

(p) Jeg har altid forklaret det Ord Jarl ved Statholder, hvorvel den Norske
 Kroni-

fornemste udi Norge for at høre deres Betænkende derom. Han sagde da udi en stor Forsamling, hvor Svend Estridsen var tilstede: Eder er alle noksom bekiendt, at Dannemarks Indbyggere have forgangen Sommer antaget mig til Konge. Nu er Landet i min Fraværelse uden Hoved, da det dog behøver en dygtig Regent, som kand beskytte det mod de Benders og Curlenders Overfald, hvorfore jeg vil sætte en Hovding over samme Rige til Landværn, og veed jeg ingen beqvemmere dertil end Svend Ulfen, som kand forestaae Danmark udi min Fraværelse, ligesom hans Fader Ulf Jarl gjorde, medens Kong Knud var udi Engelland. Dette mishagede den gamle Norske Minister Einar Tambeskælver, hvilken da stod op og forestillede Kongen, hvor/meget saadant stridede mod hans Interesse, og hvor farligt det var at sætte een af det Kongl. Danske Huus til Stattholder over Danmark, som ganske nyeligen var gaaet ham til Haande, og endte han sin Tale saaledes: Efterdi I have saa stor Godhed for ham, saa gjør ham heller, Kiære Fostersøn! (9) til Konge end til Jarl. Men Kongen havde fattet saadan Tillid til Svend Ulfen, at han da foragtede sin gamle Ministers Raad, stod op, og båndt et Sverd ved hans Side, hængde et Skjold paa hans Ryel, satte en Hielm paa hans Hoved, og erklærede ham Jarl eller Stattholder over Danmark. Derpaa aflagde Svend Estridsen sin Troeskabs-Eed, og begav sig som Kongens Jarl til Danmark.

Kong
Wagnus
gør ham
til Stat-
holder over
Danemarck

Kronikes Oversætter bruger det Ord Græve; thi man seer af Historierne at Jarl haver heller været det som man nu kalder Stattholder, og at deres Titel og Forlehnning har kun været pro Persona, undtagen de Norske Jarler, som havde deres Lehne arveligen; hvad ellers en Jarl var, og hvorledes han blev creeret, kand sees af den Norske Hirdsraads eller Hofrets cap. 15.

- (9) Det var brug i de Tider, at de gamle Hofmænd kaldede unge Konger Fostersønner, ligesom endnu de store Dytter kaldes af Sultanerne Fostersønner.

nemark, hvor han med stor Glæde af Indbyggerne blev imodtaggen, endeel i Henseende til hans Fader, som havde ført et fornuffigt Regimente, endeel ogsaa, efterdi han var af Dansk Konge Blod.

Det første Kong Magnus fik at bestille som Konge af Danmark, var at holde Bønderne udi Jomsborg eller Zulin udi Aveland. Jeg har tilforn fortaalt, at Zulin var en Dansk Colonie, stiftet af Hafsald Blaatand, og at Zulinerne siden rebellerede mod hans Søn Svend Tiuguskæg, hvilken de 3 gange toge fangen. Canutus Magnus tvang dem paa nye igien under Dannemark, saa at de forbleve udi Rigets Lydighed indtil Haarde Knuds Død. Men, da de hørte, at Regieringen var forandret udi Dannemark, og Riget havde saaet en Norsk Konge, gjorde de et nyt Forsald, stolende paa deres Tapperhed, og deres faste Stad Zulin, som de Danske Konger merkeligen havde fortificeret. Men Kong Magnus begav sig med en stor Krigsmagt did hen, erobrede Staden, satt Zid paa den, og ødelagde alle Indbyggerne. Imidlertid forsømmede den nye Statholder udi Dannemark ikke at legge Grundbold til det Forsæts Execution, som han længe havde gaaet frugtformelig med og insinuerede sig saaledes blant de fornemteste udi Riget, at, for end Kong Magnus havde saaet mindste Mistanke om hans Utroskab, var han alt erklæret Konge af Dannemark. Kongen maatte derfor ruste sig imod ham, og udi Foraaret af det Aar 1043 kom med en Krigsflode til Dannemark: Hvorudover Svend blev bange, retirerede sig først til Skaane, og siden til Sverrig, hvor han forblev, indtil han merkede, at Kongen havde dimitteret sit Krigsfolk, da kom han til Skaane igien og bemægtigede sig det heele Land. Han seilede derpaa til Fyen, og Indbyggerne sammesteds ginge ham til Haande. Kong Magnus var da udi en meget forvirret Tilstand, eftersom han paa samme Tid fik Tidender om, at de Bønder med en forskreffelig Magt var falden ind udi Dannemark paa den anden Side, dog, saa som han var en udforskreffet Helt, lod han ikke Modet falde, men sammenskrev Folket over heele Zylalands for at byde Spidsen til sine Fiender. De eeneste Hjelpe-Tropper, han havde, var fra Brunsvig, hvor hans Svoger Hertug Otto, som havde Et. Olai Dotter, kom ham med nogle Folk til Hielp.

Kong Magnus
tvinger Zulinerne.

Svend Estridsen
rebellerer
mod Kongen.

z

z

Det store
Vendiske
Indfald udi
di Danne-
mark.

1043.

Slag paa
Lyrskovs
Heede mod
de Vender.

Hielp. Der blev da holdet Krigs-Raad, hvilkten Fiende man først
skulde gaae imod, og raadede da de fleste Kongen til, at han først
skulde gaae mod Venderne, som vare Hedninger og de farligste
Fiender. Dette Raad blev efterlevet, og Kongen rykte med sin
Krigshær ind udi det Slesvigiske. Men, da han var kommen til
Hæthebye, bragte hans Speydere ham de Tidender, at Vender-
nes Magt var utallig, hvorfore alle høye Officerer raadede ham til
at bie indtil han blev bestyrket med flere Folk. Men den tappere
Konge sagde, sig ikke at være vandt til at flye, og gav Ordre til
at væbne sig. Dagen for Michaelis 1043 (r) komme begge Krigs-
hærerne udi Trefning sammen ved Stottborg paa Lyrskovs Heede.
Kongen førte selv sine Folk an, og omkom mange Vender med sin
egen Haand, havende med sig sin Faders Øre kaldet Hæll (s): der
skede da et stort Nederlag paa Venderne, hvilke efter en kort Mod-
stand begave sig paa Flugten, og bleve eftersatte med saadan Fyrig-
hed, at saa af dem undkomme, og holdes der for, at aldrig paa
eengang er skeed saa stort Nederlag, som udi dette Slag paa Lyr-
skovs Heede, (t) saa at det siden gav Andledning til det Ordsprog:
Du bist noch nicht Kropper Heide vorben; Thi saaledes
blev Stedet siden kaldet. Af denne store Sejer blev Kong Mag-
nus bragt udi saadan Anseelse, at man holt ham for uovervindelig,
og, saasom Overtroe paa de Tider stærkt regierede, saa troede den
gemeene Mand, at hans Fader St. Olaf var med ham udi Striid.

Efterat Kongen saa lykkeligen havde fordrevet de Vender, fik
han frie Hænder at agere mod Svend Estridsen. Svend havde
paa sin Side Skaane, Halland og Fyen, Kongen derimod var
understøttet af Normænd og Tyder. Begge Krigshærerne mødte
hinanden ved Bester-Laen (u) hvor Kongen erhøft en fuldkommen
Sejer,

(r) Den Danske Krønike sætter 1046, hvilket jeg af Kong Magni øvrige Regjæ-
rings Aar ser at være falskt.

(s) De gamle brugte meget Øre, hvilke de saavel som deres Sverd gave sær-
deles Navne, som Dvernbiter, Foddbred, Reiter ic.

(t) Theod. Monach. cap. 24. vidner at dette St. Olafs Sværds endda i hans
Tid laae forvaret udi Trundhiems Kirke. Adam. Brem. siger, at 15000
blev slagne lib. 2 cap. 59.

(u) Hvittfeld siger ved Diet.

Ceyer, og tvang Svend anden gang igien at tage Flugten til Sver-
 rig. Men dermed blev Krigen ikke endet. Den uroelige Jarl be-
 styrkede sig med frisk Folk, kom med en Flode anden gang tilbage,
 og bemægtigede sig mange Stæder saa vel paa Derne, som udi Syd-
 land. Kong Magnus maatte derfor paa nye gaae ham imod, og
 endskiont hans Flode var ikke nær saa stor, leverede han ham dog
 et Slag ved Nars 1044. Der blev figtet med stor Haardnackens-
 hed paa begge Sider. Men Kong Magnus, som ikke var vandt til
 at lade sig Sejeren længe disputere, sprang midt udi Slaget med sit
 Folk ind udi Svends Skib, saa at han maatte redde sig udi et
 andet. Der paa begav han sig med sit Folk paa Flugten, og
 Kongen erholdt en nye Ceyer. Udi dette Slag bleve 7 Siendlige
 Skibe erobrede. Svend flygtede forst til Sjælland, siden til Fyen
 og derfra til Skaane igien, og endelig tog sin sædvanlige Tilflugt
 til Sverrig. Kong Magnus lod derpaa straffe Indbyggerne udi
 Sjælland og Fyen, som havde gaaet Svend tilhaande, bragte det
 heele Land til Lydighed, og derpaa begav sig til Norge igien. Men
 han havde neppe vendet Ryggen, forend Svend Estridsen stod i
 Skaane igien, hvor han ligesaa kiærligen blev imodtagen som til-
 fora, iligemaade paa de Danske Der, saa at man seer deraf, at
 denne Mand enten maa have haft et synderligt Pund til at vinde
 Folkes Yndest, eller at de Danske ikke have kundet stikke sig vel
 derudi at leve under Norsk Herredom. Da Kongen det spurte,
 maatte han paa nye igien ruste sig, og gif 3die gang mod ham.
 Floderne komme da i Trefning sammen ved Helgenæs. Da blev
 Svend atter igien overvunden, og maatt 4de gang flygte til Sver-
 rig igien. Udi dette sidste Slag lidde han saa stor Skade, at han
 vovede sig ikke saa dristigen meere. Skaane og de Danske Der
 bleve iligemaade saa haard reffede, at de forbleve siden stedse udi
 Kongens Lydighed. Dette Slag ved Helgenæs skeede 1045, og Kon-
 gen blev hinteren derefter udi Danmark for at bestikke Sager, hvor-
 paa han begav sig til Norge igien.

Efterat Kong Magnus ved en Kiæde af lidelige herlige feier-
 vindinger havde giort sig saa anseelig udi Norden, begyndte han at
 vende sine Øjne til Engelland, grundende sine Præentioner paa
 den

Slag ved
 Nars mod
 Svend
 Estridsen.

Item ved
 Nars.
 1044

Svend E-
 stridsen bli-
 ver slagen
 3die gang
 ved Helge-
 næs.

Kong
 Magnus
 slag paa
 den
 Engelland.

Sl
 10

149

188
 187
 11
 0

den Rætt, Haarde Knud havde til samme Rige, og den Conventio-
 tion, som var giort mellem ham og bemelte Haarde Knud, at
 hvilken af dem, der overlevede den anden, skulde arve hans Riger.
 Han stilledes derfor et Gesandtskab til Engelland for at vise sine
 Præentioner, og at tilkiendegive sin Villie, nemlig at han agte-
 de med Dansk og Norsk Magt at igientage det, som hans For-
 mænd havde ejet. Paa de Tidder regjerede udi Engelland Edvar-
 dus kalden Confessor formedelst sit hellige Levnet. Den samme var
 Canuti Magni Stif-Søn, hvorfors han af de Engelske var anta-
 gen til Konge efter hans Stifbroders Haarde Knuds Død. Sam-
 me Edvardus svarede da Kong Magni Gesandtskab saaledes:
 Knud min Stif-Fader har trængt mig fra Riget, og
 hans Sønner toge det efter ham: Gud har undet mig
 Kronen igien, hvilken jeg vil forsvare til yderste Blods-
 draabe. Da Kong Magnus fik dette Svar, sagde han: Kong
 Edvard maa da beholde sit Fæderne Rige udi Fred for
 mig, og jeg lader mig nøye med disse Riger, som Gud
 haver givet mig. Saaledes vidste denne ypperlige Konge ik-
 ke mindre at triumphere over sin Ambition end over sine udbortes
 Fiender, og er den sidste Seier vigtigere end alle de andre, og den
 største Zirak-udi denne Konges Historie.

Kort derefter blev Kongen bragt udi en nye Uroelighed igien,
 da han fik høre om en Sammenkomst mellem Svend Estridsen og
 Harald Sigurdsen St. Olaf Halvbroder. Forend jeg taler vide-
 re derom, vil jeg mælde noget om samme Haarald, hvad det
 var for en Mand, og hvorfors hans Person kunde gjøre saadan
 magtig Konge frygtsom. Denne Harald var med sin Halv-Bro-
 der udi det Slag, som stod ved Stiklestad. Derfra undslippe han
 meget saaret, og laae nogen Tiid skjult hos en Bonde, indtil
 hans Saar bleve lægede. Hvo:paa han begav sig hemmeligen med
 Bondens Søn over det store Field Kolen igiennem Zempeland til
 Sverrig, og derfra til Moscovien eller Garde-Rige, hvor han
 blev kiertigen imodtagen af St. Olafs gamle Ven Kong Jarislaf (x).

Efter

(x) Det er ikke læt at sige, hvor denne Jarislaf har regjeret, og udi hvilket
 Mos-

19
 10
 12
 Staær af
 Generosi-
 tet der fra
 igien.

10
 Kong
 Magnus
 faaer en
 fastlig Rival
 udi Harald
 Sigurdsen

Efterat han havde opholdt sig der nogen stund, tog han sig for efter de Nordiske Pringers Exempel at sørne til Soes, og endeligen kom til Constantinopel, hvor han kom i Tjeneste hos Keyserinden Zoe, som da regjerede med hendes Son Michael Calophates. Thi ingen Nation var meere velkommen udi det Grædske Keyserdom end den Norske, hvilke Keyserne brugte til deres Livgarder, og ansaae dem som Kærnen af deres Krigs-Magt. De ere særdeles blevne bekiendte under det Navn af Børingiar eller Paranger, og tale fremmede Skribentere ofte om deres Tapperhed; ser den ubekiendte Authors Skrift om de Nordiske Folks Tog til det Hellige Land (y). Udi de Grædske Keyseres Tjeneste fordte Harald først lykkelig Krig udi Africa, hvor han samlede den store Rige dom af Guld og Solv, som han siden bragte til Norge; Derefter lod han sig bruge udi Sicilien, hvor han havde ikke mindre Lykke, siden foer han til det Hellige Land, og endeligen med stor Berømmelse kom tilbage.

Da han var kommen til Constantinopel igien, fik han Tilvender, at hans Broder-Son Magnus var bleven Konge baade over Norge og Danmark, hvorudover han fik Begierlighed efter at see sit Fæderne Land igien. Men, da han lod Keyserinden dette sit Forsætt vide, blev hun hæftig fortørnet (thi efter de Børingiar Beretning, som siden med Harald komne til Norge, havde hun selv Kiærlighed til ham) (z). Hun lod ham derfor formere en Proces, beskyldende ham for at have forstuet meget af det Bytte, som hende tilkom. Harald blev derover kasted udi Fængsel, men ved en Qvindes Hielp kom han af Fængselet igien, og søgte Tilflugt til de Børingiar hans Lands-Mænd, med hvilke han begav sig til Skibs over den Mæotiske Soe, og fortsatt sin Reise

Moscovitisk Land Hovedstaden Holmgard har ligget. Man kand holde for, at, saasom det ikke har ligget langt Østen fra Sverrig, saa maa det have været Carelien eller en anden næstliggende Provincie.

- (y) Paulus Ramnusius Venetus de bello Constantinopolitano lib. 2. pag. 87. siger at de bestoede af Danske og Angler det er Synder Tyder, saa at de vare de samme som de Sveigerste Garder nu omstunder ved de Franke og Pave-lige Hofe.
- (z) Snoro Sturl. in Magno.

19
10
10 12 23
Samme Haralds Aventures i Orienten. 10
12/1

Træder i
Forbund
med Svend
Estridsen.

se videre over Land til Moscovien, hvor han efter Sædvane blev vel imodtagen af Kong Zarislaff, som gav ham sin Dotter Elizabeth til Ægte; Han begav sig derpaa til Sverrig, hvor han fandt Svend Estridsen udi den Stad Sigtuna. Der gjorde disse tvende Forbund med hin anden mod Kong Magnus, og med samtlig Magt foere til Siælland og Fyen, og der skændte og brændte alle vegne.

12/1
12
12
Norges
Deelning
mellem
ham og
Kong
Magnus.
1046

Over disse Tidender blev Kongen ikke lidet bevæget, og frygtede han sig synderligen for Harald Sigurdson, hvilken foruden det, at han var en af de stridbareste Helte paa de Tider, havde ogsaa stor Rikdom, hvorved han kunde befodre sit store Forehavende. Han lod derfor udfribe Folk over heele Norge. Mens hans høye Officerer raadede ham heller til at arbejde paa et Forlig, end at begynde en Krig mod saadan Mand, som Harald, hvis blotte Navn kunde komme Undersaatterne til at vakle. Kongen bifaldt endeligen deres Raad, lod affærdige et Gesandskab til Danmark for at tilbyde hans Farbroder halvdeelen af Norge. Dette Tilbud imodtog Kong Harald, saa at der blev et Forlig sluttet med de Conditioner, at Kongerne skulde deele deres faste og rørende Gods imellem hinanden, saa at Magnus skulde give Harald den halve Deel af Norge, og Harald derimod skulde deele sin halve Rikdom med Magnu. Derpaa fulgte Kaaldsindighed mellem Harald og Svend Estridsen, saa at de skiltes Uvbenner, og Harald begav sig til Norge, hvor han af Kongen blev venligen modtagen, og forliget blev confirmered. Saaledes bleve Aar 1046 To Konger paa eengang udi Norge med lige Myndighed, og Magnus forbeholdt sig intet uden det høyeste Sæde udi Forsamlinger. Halds Guld og Sølv blev derefter paa Beyer-Skaaler deelt udi lige Parter, og siger Historien, at der neppe udi de Nordiske Riger har været seet saa stor Skatt paa et Sted. (a)

Begge Konger regierede derefter udi Eendrægtighed, skionst adskillige arbejdede paa at stifte Misforstand imellem dem. Det lod sig alleene eengang ansee, som Freden vilde brydes, efterdi, da

(a) Snoro Sr. in Magn, Theod. Monach. vidner at denne Deelings-tractat skædede udi Dpland.

da de gjorde *ten* Skibs Færd sammen, Harald enten af Banvare eller af Forsæt posterede sig med sine Skibe udi den øverste Rang, hvorudover Kong Magnus strax gav Ordre til sine Folk at anfælde hans Farbroder, hvis han ikke vilde vilge: Men det kom ikke til nogen Extremitet; Thi Harald, saa snart han merkede dette, sagde han: *Min Broders Søn bliver vred, lader os legge af Beyen,* og bleve derpaa Tovene aflappede for at bringe Skibene deshaftigere til *Silde*. Saaledes ophorede al Misforstand igien og Benfabet blev fornyet. Udi dette Aar 1047 reysede Kong Magnus til Danmark og Kong Harald fuldte ham paa samme Tog. Da de vare komne udi Jydland, blev Kong Magnus hæftig sig, (b) og, som han merkede, at det var intet uden Døden at vente, skikkede han sin Broder Tore til sin gamle Fiende Svend Estridsen, og offererede ham Danmarks Krone; Om han gjorde dette af Medlidenhed over denne uheldsalige Herre, som han saa længe havde forfuldt, eller af Uvillie mod sin Collega Kong Harald, skal jeg ikke kunde sige; Thi Historien melder intet derom. (c)

Kong Magnus døde saaledes Aar 1047. Han var en middelmaadig Mand af Bæret af et rankt og velkæbt Legeme, hvid udaf Ansigt, havde et deilig Haar og et klart og færdigt Maal. Hvad Sindets Gaver angik, saa havde han et hastigt Begreb, han var gavmild, from og retfærdig og den yndigste af alle Konger, saa at han var elsket af alle Mennecker. Udi Krig var han ikke mindre lykkelig end tapper; Med et Ord, han var en af de beste og største Konger, som have regieret udi Norge. Han regnes ogsaa for en af de store Lovgivere blant Konger; Thi han forbedrede saaledes den Norske Lov kaldet *Graa-Gaasen*, som hans Fader St. Olaf lod forfatte, at han ansees som Autor der til. *Jndbygg*

Kong
Magnus
Død og
Portrait.
1047.

fi

le

Æ 3

(b) Snoro Scurl. in Mag.

(c) Erics Pomerani historie siger at han druknede i Drefund; men alt hvad samme Historie melder om denne Konge saa vel siden om Svend Estridsen er falskt og sasi Monstrens vid. Hist. Genr. Dan; Saxo siger, at han døde af et Fald med en Hest.

byggerne gav ham i henseende til hans Dyd det Tilnavn af Magnus den gode. (d)

Einar
Tampes
Eksalvers
Stubsig-
hed mod
Kong Ha-
rald.

Hans Farbroder Kong Harald satt sig for efter hans Død at fare til Viborg Landsting for der at lade sig hylde til Konge af Danmark. Men den gamle Norske Minister Einar Tambeskiælver, som Kong Magnus, maa ssee, havde aabenbaret sin Tanke om Successionen, og som der foruden kunde forud see, hvor vanskeligt det vilde blive Harald at beskytte samme Rige mod Svend Estridsen, som af de Danske allebegue var elsket, sagde da med sin sædvanlige Frihed: Mig synes, at det er meere sømmeligt, at vi føre Kong Magni Liig til Norge, og lade det begrave hos hans Fader, end at vi ligge her uden Lands og Flaes om andens Ejsendom: Jeg vil heller følge Kong Magnus' død, end nogen anden Konge levende. Derpaa gik han strax bort og gjorde Anstalt til det Kongelige Liigs Bortførelse, og var hans Myndighed saa stor, at alle Norske fulgte ham efter, saa at Kong Harald maatte staae fra sit Forsæt og følge med Liiget til Norge. Og, saasom denne Einar Tambeskiælver (e) var en af de anseeligste, tapperste og dydigste Herrer, Norge har nogens Tiid produceret, maa jeg til Slutning af denne Konges Historie melde lidet om hans Person og Skiebne. Omvendtskiøndt Norge udi de Tider var frugtbar paa store Helte, saa distingverede denne Mand sig frem for alle andre udi mange Konges Tiid. Udi det store Goe-Slag, som sseeede imihellem Olaf Tryggvesen og Svend Tiugustikæg (Canuti Magni Fader, havde han allerede saadant stort Navn, at, da hans Bue brast udi Slaget, han da sagde til Kongen: Du brast Norges Rige af din Haand. Da de Danske under Kong Knud regjerede udi Landet, maatte han vel vilge for Magten, men var dog udi saadan Anseelse at høyst bemærke Konge havde af alle Norske meest Estime for ham, og lovede at giøre ham til Stattholder, om Hagen Jael kaldt fra. Dog vilde han ikke være med udi det Slag ved Stiklestad mod Olaf.

Same store
Mands
Portrait og
Bedrifter.

(d) Theod. Monach. vidner, at han regjerede udi 11 Aar.

(e) Theod. Monach. kalder ham Einar Tham, Baskelme.

Olaf. Men fordte sig saaledes op udi det store Norske Oprør, at han var stimeret og elsket af begge Partier: Denne store Mand, saasom han saae vel, at der stod ikke i hans Magt at redde samme hellige Konge, mod hvilken meesten det heele Land var oprørt, saa lod han dog see sin Troestabs-Pligt efter hans Død, ikke alene ved en særdeels Omhyggelighed for hans hæderlige Begravelse, men endogsaa ved at Hjelpe hans Son Magnus paa Thronen. Disse Meriter skønnede Kong Magnus saa vel paa, at han af alle Undersaatterne havde ham meest kjær, og fuldte hans Raad i alle Ting. Endeligen, saasom hans Myndighed vorede saaledes til, at han var i ligesaa stor Ansæelse, som Kongerne selv, resolvede Kong Magni Successor at stille sig af med ham. Einar merkede Kongens Raaldsindighed, og derfor saae sig altid for, at han ikke skulde forrækkes, og gjorde han aldrig nogen Reise til Kongen uden med 8 a 9 lange Skibe, og hen ved 5 a 600 Mand, saa at Kongen derudover saae, at han intet kunde udbrætte ved Magt, og derfor arbeidede paa at omkomme ham med List. Han lod til den Ende invitere ham sengang til sin venlig Samtale; Men, da Einar lod sig indfinde, blev han af Kongens Folk ihjelslagen tillige med sin Son Endre 1054. Saadant endeligt fik denne store Mand, hvis Dyd, Tapperhed og Forstand man ikke noksom fandt berømmelse. Men disse Oualiteter saavelsom hans Magt og Righed forarsagede, at han paa det sidste ikke kunde holde sig inden de Vrenndser, som en Undersaatt foreskrives; thi han taledede ikke allene fordriftigen, men endogsaa gif sengang saa vist, at han med Magt tog en Misdæder, som Kongen vilde have straffet, af Einar, hvilken Gierning særdeeles befodrede hans Død (f). Han maa ellers have været en af de ældste Mænd udi Norge, esierdi han levede i saa mange Kongers Tiid.

Svend Estridsen.

Svend Estridsen var udi Skaane, den tid Kong Magnus døde, og agtede at reyse til Sverrig, for der at slaae sig til Roelighed, og

(f) Theod. Monach. cap. 25. siger at han ogsaa udi Kong Magni Tiid havde laagt sig ud med Harald, saasom han ikke vilde tilstaae Norges Deeling; saa at der var et gammelt Had imellem dem.

1a

1e

Misfor-
stand med
hem ham
og Kong
Harald.

18

16

Hans Fald
og Død.

1i

19

Svend E.
stridsen.

17

og aflegge det Konge Navn, han havde tiltaget sig. Men, da han var paa Bergen, fik han Tidender om Kong Magni Død, og at de Norske havde forladt Dannemark igien, hvorudover han fik nye Forhaabning, og gjorde han da en Eed, at han aldrig meere skulde flygte af Dannemark, men enten blive Konge eller lade sit Liv udi samme Rige. Han kom derfor tilbage igien, og blev allevegne antagen udi Riget. Men Kong Magni Successor udi Norge Harald Sigurdson gemeenligen kaldet Harald Haardraade, holdt sig for at være nærmere til den Danske Krone, og derfor udi det Aar 1051 (g) kom med en stor Flode til Dannemark, gjorde stor Plønde udi Sjælland og afbrændte Slesvig. Da han havde afbrændt samme Stad og vilde sejle tilbage med Byttet, kom Kong Svend med en stor Flode efter ham. Kong Harald havde vel store gode Skibe, men saaledes tilladde, at de vare usbequemme til Striid, hvorudover han af yderste Magt sogte at undgaae et Søe-Slag. Han lod derfor, da Kong Svend satt efter ham, kaste over Bord alt hvad Bytte han havde erobret, endeel for at lätte Skibene, endeel for at amuserer de Danske med at redde de samme. Kong Svend merkede, udi hvilken henseende dette skeede, og derfor besøe, at man skulde lade Godset flyde og alleene følge Fiskerierne. Herudover greb Harald, som var vandt til Krigs-Puds, til et andet Middel, som lykkedes ham bedre; Thi han lod udkaste med tomme Tønder Bredder og Kister de Danske Fanger, som vare paa Skibene, og, saasom de samme Fanger raabte til deres Landsmænd om Hielp, maatte den Danske Flode blive holdende for at redde dem, og Harald kom udi Behold med sin Flode til Norge.

Men derved havde Kriegen ikke ende; Thi begge Konger lavede sig til paa nye at møde hinanden med all den Magt, de kunde tilbyve bringe, saa at man lang Tid ikke havde seet flere Krigs-Skibe udi Søen paa eengang. De Norske vare vel bedre Søemænd, men de Danske kunde bringe flere Skibe tilbyve. Kong Svend var formedelst sin Belevenhed almindeligen elsket af de Danske, Kong Harald derimod var formedelst sine store Bedrif-

ter

(g) Den Danske Kronick sætter 1049.

Bliver
Konge i
Dannemark

Krig mellem
Dannemark og
Norge.

(g) Den Danske Kronick sætter 1049.

ter æstimered af de Norske. Den første havde større Lande, den sidste havde fleere Penge, saa at der i Alting var en ballance, hvorudover man ikke kunde giette sig til hvad Udgang Krigen vilde have, uden at man vilde gjøre sig en Udregning af forrige Lykke og Ulykke, nemlig at den første var altsid vant til at tabe, og den sidste altsid vant til at sine. Men mest paa samme Tiid opvattes en stor Kaaldsindighed af Indbyggerne udi Norge, og det formedest det Mord, som skeede paa Einar Tambeskielver, hvorom tilforn er talt, ja de Norske i sær Trundhiemerne bleve derover saa misfornoyede, at Kongen maatte flygte af Trundhiem. Adskillige af de Misfornoyede, blant hvilke var Hagen Jarl, begave sig af Landet til Dannemark, hvor de bleve med begge Hænder imodtagne af Kong Svend, som af denne Misforstand begyndte at fatte Haab om Krigen's lykkelige Udfald. Men Kong Harald, hvorvel han var en af de stridbareste Helte, som levede paa de Tiider, saa vidste han dog at simulere, og givt gode Ord, naar Fornodenhed det udfodrede, og derfor ved Find Arnesen arbeidede paa at stille Trundhiemerne til Freds, og bragte denne habile Minister ved Løfte og gode Ord et Forlig tilbeie, saa at Alting kom i Roelighed igien; Men den samme Mand blev kort derefter selv misfornoyet, og flygtede til Dannemark, hvor Kong Svend forlehuede ham med Halland, at han skulde være de Norske en Torn udi Diene. Aarsagen til Find Arnesens Misfornoyelse var denne: Kong Harald, efterat det Forlig lykkeligen var sluttet med Trundhiemerne, begav sig med en stor Krigs-Flode til Dannemark for at continuere Krigen; Da han var kommen til Fyen, commendrede han Kalb Arnesen Fjinds Broder at fare op udi Landet for at udforske Leiligheden, indtil Kongen blev færdig med sit Folk. Men det lidet Antal af Folk, han havde med sig, blev anfaldet af Fynboerne, hvilke ihjelsloge mange af dem, og omkomme Kalb Arnesen selv udi samme Trefning. Dette var den samme Kalb Arnesen, som havde fordt den oprørske Krigs-Hær an mod St. Olauum ved Stiklestad, og da paa Løfter var kommen tilbage igien, hvorfor man kunde have Aarsag at tænke, at Kongen af Forsætt at opofre sin Broders Banemand, havde givet ham

/ 10 / 11

Krig i

le

10 / 11

12

12

ham denne Commission. I det ringeste var hans Broder Find Arnesen fuldkommelig udi de Tanter, og derfor forlod Kong Haralds Parti.

Krigen mellem Danmark og Norge blev derpaa udi nogle Aar fortsaet allene med Noven og Plynderen til Soes, hvorudover Kong Harald for at være stedse paa Grændserne lod 1060 anlagge den Stad Oslo, hvor han gemeenligen residerede: Men Aars 1062 begyndte Krigen røtt for alvor at gaae an, og da lod Kong Harald efter den gamle Simple Nordiske Maade sige Kong Evend, at han vilde møde ham ved Helgenæs, hvor man ved et Soes Slag skulde decidere deres Tvistighed. Begge Konger bragte da store Floder udi Soen. Den Norske Flode bestod af 200 Skibe, hvoraf Kongens eget, som fordtte et Drage-Hovet, var det største; thi Historien (h) siger, at det var 35 Rum stort: Den Danske Flode derimod bestod af 300, som Kong Evend selv anfordt. Begge Floderne kom hinanden udi Agte under Halland. Kong Harald, da han saae, at de Danske vare saa stærke, lod han holde Krigs-Raad for at høre de høye Officerers Betænkende, og da raadede mange ham til at retirere sig, holdende for, at det var daarligh at vove et Slag med saadan mægtig Fiende. Men Kongen sagde: Før skal den eene ligge over den anden, og gav dermed Ordre til at staaes: Den Norske Flode var saaledes rangered; Kong Haralds Skib laae midt udi Floden, og næst ved ham Ulf Stallere eller Marsk med sit Skib: paa den eene Fløj commenderede Haagen Iversen, og paa den anden Fløj laae de Trundhiemske Skibe, som alle vare vel bemandede. Kong Evend

po

Soes Slag
ved Helge-
næs 1062.

(h) Det er vanskeligt at sige hvad man kand forstaae ved disse Rum, hvorvel Snoro Sturlesen synes at forklare saadant udi Tugi Baardsens Historie med disse Ord: Baglerne lode blant andet bygge 3 Skibe store end nogen Tid tilforn vare seede udi Norge; thi der vare imellem Osterrummene 24 Aarer og oven paa 48 Aarer, og skulde 8 Mænd være i hvert halve Rum; saa at derfor et saadant Fartøj, som Kong Knuds, kaldet Dragen, der havde 60 Rum, maa have behovet ligesaa mange Følk, som et af de største Orlog-Skibe nu omstunder.

posterede sit Skib lige imod Kong Haralds, og havde ved sin side den Norske misfornøjede Find Arnesen mod Ulf Staller. Slaget begyndte sig paa Jagen St. Laurentii Aften 1062, og varede langt ud paa Natten; Men, omsider finge de Norske Overhaand, og den Danske Flode tog Flugten, og blev der da et stort Nederlag: Mange bleve af de Norske ihjelslagne (i) nogle sprunge selv over Bord, og druknede sig, og nogle bleve fangne, blant hvilke sidste var den ovenomtalte Find Arnesen; I denne Trefning sig valiserede sig besynderligen Kong Harald selv, som nedlagde mange med sin egen Haand, og næst efter ham Haagen Iversen Jarl, hvilken efter Slaget blev liggende med nogle Skibe, medens Kong Harald forfulgte de flygtige. Men, da han saaledes laae for at tage vare paa de fangne Skibe, kom en anseelig Mand roende til hans Skib udi en Baad, havende sin Hatt nedslagen for Diene, og spurde, hvor Haagen Jarl var, foregivende at ville tale med ham, Jarlen kom da frem, og spurte om hans Navn. Han sagde sig at heede Vandraad, og bad Jarlen, at han vilde spare hans Liv; Men i det de talede sammen, kiendte Jarlen ham, at det var Kong Svend, hvorudover han ynkedes over denne ulyksalige Konge, og gav Ordre til 2 af sine troeste Tjenere at fore ham sikker til Land uden hvil paa Halland. Der blev han bragt indtil en af Jarlens Venner ved Navn Carl, hvis Hustrue knurrede paa dem, efterdi de komme saa tiligen om Morgenen, og forstyrrede hendes Roe, ja talede Kongen selv haanligen til, og kaldte ham en Tospel, efterdi han tørrede sig midt paa Haandklædet, hvilket denne gode Herre da maatte fordoje for ikke at robe sin Person, og svarede allene dertil: Den Sag fand jeg maa skee nok leve, at jeg bliver holden værdig til at tørre mig mit paa et Haandklæde; Han maatte derforuden med samme Taalmodighed høre anden haanlig Tale af samme Qvinde, hvilken, da hun hørte, at de Norske havde erhødet Seier, sagde: Ach! hvilke usle Folk vi ere, der have faaet en halt Konge, men som altiid taber udi Slag. Hvortil Kongen svarede

De Norske
erholde
Seier.
1062.

H/2/22

Kong
Svends
selsomme
Fata efter
Slaget.

19

9

(i) Snoro St. in Harald, Haard.

Hagen
Zarls ge-
nerøse
Sierning.

med sin forrige Kaaldsindighed: **Fal** ikke saa Dvinde? Vor Konge er ikke ustridbar men u-lykkelig. Saaledes undkom Kong Evend af denne store Fare, og det ved hans Fiendes Hagen Zarls Hielp. Om Zarlen derudi gjorde vel eller ilde, det vil jeg henstille til andres Domme. Man kand allene sige, at det er vanskeligt for et generøus Gemyt at modstaae saadan Fristelse nemlig at nægte en u-lykkelig Konge Hielp der udi saadan Tilstand søger derom. Men denne Generositet skildte dog Kong Harald ved Dannemarks Trone, hvilken han kunde have været forvissed om, hvis han havde faaet Kong Evend i sine Hænder. Saa derfor Kong Harald ikke uden Hoje forfuldte ham, da Sagen blev aabenbaret, hvorom videre siden.

Efterat Kong Harald havde forfuldt de Flygtige; kom han tilbage for at randsage de Døde, og at begrave sine Folk, som vare omkomne udi Slaget. Man leedte længe efter Kong Evends Liig, efterdi alle meenede, at han var slagen, men kort derefter fik man Tidender, at han var kommen til Sicelland, og havde faaet en stor Kriigs-Magt paa Beenene, men man fik ikke Sammenhøngen at vjide forend Aaret derefter. Blant de Fangne var Find Arnesen den fornemste. Ham spaaedde da alle ilde, efterdi han hafde flygtet fra Norge og fordt Avind-Skiold mod sit Fæderne Land. Han blev da indkalden til Kongen, som man meenede for at høre hans Døds Dom: Men det faldt langt anderledes ud, end man havde ventet, thi, endskiondt han stillede sig heller an som en trodsig Fiende end en ydmyg Supplicant, kom han dog paa frie Fod igien. Den Samtale, som da blev holden mellem ham og Kongen, er saa merkkelig; at jeg kand ikke forbigaae den her at indføre, efterdi den giver et Portrait paa de Tidens Simplicitet, og visser, at Hof-Discurser da have været lidt meere polerede end Borgestue Complimenter nu omstunder. Den giver ogsaa tilkiende Kongens store Generositet og Philosophie i at foragte og med Kaaldsindighed at høre paa en gammel Mands haarde og bittere invectiver. Da Find Arnesen, som da var bleven blind, blev indbragt for Kongen, tog han seende imod ham og sagde: Find!

En merke-
lig Samta-
le mellem
Kong Ha-
rald og
hans fange
Find Arne-
sen.

nu findes vi her; men sidste gang taledes vi ved i Norge. De danske, som du har taget din Tilflugt til, have ilde beskyttet dig, og vi Normænd have ont ved at føre en blind Mand med os tilbage. Find svarede: Normænd har ont ved at gjøre, og allermost hvad du befaler dem. Kongen sagde: Vil du have dit Liv og din Fred? Find svarede: Jeg vil ikke bette mit Liv af dig, du Hund. Kongen sagde: Vil du, at min Son Magnus skal give dig Fred? Find svarede: Hvad kand den Hvalp raade for Liv og Fred: Da loe Kongen, og havde sin Lyst af at gjøre ham vred. Vil du da, sagde han, at Dronningen skal bede for dig, hvorpaa han svarede saa plompt, at jeg blues ved at fortælle det, (k) men, hvor groft det end var, saa tabte dog Kongen intet af sin Contenance, men blev ved at lee, og ikke alle ne gav ham sin Fred igien, men endogsaa, da han merkede, at han ingen Lyst havde til at være udi Norge, gav ham Frihed at reyse til Dannemark igien, hvilket og skeede. Saaledes gik til udi dette store Slag kalden gemeenligen Niesaastrid, som blev holden St. Laurentii Aften 1062 udi Kong Haralds 13de regierings Aar. Den største Deel af den Danske Flode blev da ruineret, 70 Skibe faldt i Kong Haralds Hænder, og mange af de flygtige lidde Skibbrud paa Skagen. Hvad Kong Svend angaaer, da kom han lykkeligen til Siælland igien, og i en hast fik en anseelig Krigs-Magt paa Beenene for at byde de Norske Epidisen, i fald de vilde forsøge nogen Landgang. Han lod da fodre foromtalt Carl til sig, som havde huyset ham udi Halland, og gav ham en stion Gaard udi Siælland med anden Herlighed, men vilde ikke tilstede ham at føre hans Hustrue med sig, efterdi hun, skiont upvidende, saaledes havde forhaanet ham. Det som meest gik denne gode Konge til Hierte, var at Hagen Jarl maatte forfølges for hans Skyld, efterdi han havde reddet hans Person; thi den heele Handel blev kort derefter aabenbaret, og det paa saadant maade.

Et merkeligt Exempel paa Kong Haralds Raaldsinighed. /i

FL

/i

(k) Snoro in Harald. Haard.

Marfag til
Hagen Jar-
les Unaade

De Norske efter Sædvane taledede stedse om denne for Natio-
nen saa priselige Geyer ved Nies-Næe. Dette var Materie til
Discourfer udi alle Samqvenne; Det hendte sig Alaret derefter,
at nogle udi et lystigt Verdsfab udi Oplandene sadde og taledede om
samme Materie. Enhver fortaalte da Slaget paa sin maade; men
alle vare eenige derudi, at ingen havde figtet med større Tapperhed,
end Hagen Iversen Jarl. Kongen som af sin Residens Opslo da
var kommen til Oplandene, hordte denne Tale uden for Dorren,
hvilken opvakte saadan Jalousie hos ham, at han ikke kunde dol-
ge den, hvorvel han var ellers temmeligen Mester af sine Passio-
ner; han gif derfor nærmere til Dorren, stat Hovedet ind, og
sagde: Hver Mand skulde ønske her inde at hede Hagen;
Kort derefter blev udi Kongens Fraværelse taled igjen til Hove om
Niesaaes Striid, og, da mange atter efter Sædvane rosende Ha-
gen Jarl frem for andre, sagde een iblant dem, sem længe havde
tiet: Mange figtede med ligesaa stor Tapperhed, som
Hagen, men ingen var saa lykkelig som han, efterdi
han fik Lenlighed at skienke Kong Svend Livet: Alle
studsede ved den Tale, og spurdte ham, hvor/af han saadant vid-
ste: Han sagde sig at have hort det af een af dem, som bragte
den fangne Konge paa Land. Dermed endtes denne Tale, men,
som den var holden udi en stor Samqven, kunde den ikke længe
dølges, men kom for Kongens Øren. Kongen blev derover gands-
ke forkrækket, og, da han ved noyere Inqvisition havde faaet klart
Beviis paa, at Historien var rigtig, begav han sig med 200 Mænd
til Opland for at overrumple Jarlen. Men Hagen fik betimphelig-
gen Kundskab derom, og flygtede til Sverrig, hvor Kong Stein-
kiold tog ham i Beskyttelse, og gjorde han siden adskillige Indfald
udi Norge, og ved Roven og Plyndren tilføyede Riget Skade.
Saaledes faldt denne store Mand formedelst en af de aller generøus-
seste Actioner, men som dog for Consequences skyld burte straffes.

Same sto-
re Mandes
Fald.

Jeg finder intet af Vigtighed at være foretaget mellem disse
to Nordiske Konger efter dette store Goe-Slag. Det syntes, at
de paa begge Sider vare blevne kiede af denne langvarige Fende,

thi udi dette Aar 1064 begyndte man at handle om Fred, og blev efter adskillige Negotiationer samtykt, at begge Konger skulde møde hinanden ved Elven mod Joraaret af samme Aar, hvilket ogsaa skeede, og blev da efter en ventlig Samtale mellem Kongerne Fred sluttet paa den maade, at hver skulde beholde sit Rige indtil dets rette gamle Grendser, den Skade, der var skeed paa begge Sider, skulde ikke meere omtales, og Freden skulde vare saalange, som Kongerne levede: Alt dette blev bekræftet med Eed, og hver Konge rensede til sit Rige igien.

Fred mellem Danmark og Norge.

10

11

Medens denne Krig varede, forliebede Kong Svend sig udi en Svensk Princesse Ginta, som var ham beslagted i forbudne Eed. Over saadant Foretagende skrev Erkebispnen af Hamborg Abdebertus (1) ham et Haardt Brev til, foreholdt ham hans Synd, og truede ham med Kirkens Band, hvis han ikke gjorde Bedring. Kongen derimod optændtes til Bredde mod Erkebispnen, og truede med Hamborgs Odeleggelse. Denne Tvistighed varede nogle Aar. Men, som samme Erkebisp, saavelsom Paven fik meere at bestille med Kong Harald udi Norge, hvilken foragtede det Geistlige Herredom, og glordte udi Kirke-Sager, hvad ham lystede, sandt han for got at forlisse sig med Kong Svend. Forlisget blev sluttet til Slesvig, og Erkebispnen skiltes ventligen fra Kongen, efter at de havde holdet et Gæstebud ste Dage tilsammen, som Adamus Bremensis vidner, hvilken maaskee var med, og lod sig tractere i dette Gæstebud. De Norske Kirke-Sager vare af større Væloftighed. De Klager, som Geistligheden førte mod Kong Harald, kand sees af Pave Alexanders Brev til høystbemeldte Konge af den Indhold: (m) Alexander Glds Ords Tieners Tienar Haralds Konge udi Norge Hilsen og den Apostoliske Velsigelse: Efterdi at J endnu er vankundig i Troens Sager

Tvistighed mellem Kong Svend og Erkebispnen af Hamborg.

19

- (1) I den Danske Historie hedder denne Erkebisp Abdegarius, men Ad. Bremens, som levede paa de Tider, og kiendte ham Personligen, kalder ham Abdebertum. Ad. Brem. lib. 3.
- (m) Alexandr. epist. 2 Tom. 9 conc. vid. Ad. Brem. it. Incert. Aut. Histor. Archiep. Brem. sect. 92 hvor samme Brev findes.

ger og den geistlige Disciplin; saa bør vi, som den Christen Kirkes Regimente er betroet, med Gudfrygtig Paamindelse ofte besøge eder: Men, efterdi formedelst den lange Bey, os er imellem, vi det ikke selv Personligen fandt giøre, da have vi befalet Erke-Bisp Adalberto, (n) af Bremen saadant at giøre. Og haver fornevnte Erke-Bisp udi hans Breve beklaget for os, at en part Bisper udi eders Land for Penges Skyld mod samme Kirkes Privilegier udi Frankrige og Engeland ustilborligen ere viede: Hvorsfore vi af St. Peders og St. Pauli Magt paaminde eder, at I giøre det Romerske Sæde tilborlig Væ, saavel som fornævnte vor Legat Erke-Bispens. Dette var den første myndige Paamindelse, som man finder, at Paven siden Christendommens Indførsel har giordt de Nordiske Konger. Man seer ellers heraf, at dette Brev maae være skrevet efter Kong Haralds Tog til Engeland, efterdi der tales om ustilborlige Bispeviisler udi samme Land. Til dette Engelske Tog gaves saadan Anledning.

1066.

Edvardus Confessor dode Anno 1066. Efter hans Død blev Tvistighed om Successionen, og flygtede en af Prætendenterne, som kom til kort, til Kong Harald udi Norge. Denne stridbare Herre tog deraf Leilighed at giøre et tog til Engeland med 500 Skibe, hvilket var den største Flode, Norge nogen Tid havde haft i Søen: Udi Begyndelsen havde han stor Fremgang, og erholdt en fuldkommen Seier over de Engelske ved York. Men kort derefter blev han overfalden af en nye Engelsk Krigs-Magt, og selv omkommen (o). Saadant Endeligt fik denne berømmelige Konge, (p) hvis Portrait Snoro Sturlesen giver saaledes: Kong
Haa

(n) Her bliver Hvitsfeld ved sin forrige Bildfarelse og indfører end ogsaa udi det Havelige Brev Adalgarium, da dog Adalbertus findes saa vell udi Hystorierne som paa alle de Steder hvor Pave Alexandri Brev indføres.

(o) Vid. Wilhelm. Malmesb. Histor. Ang. lib. 3.

(p) Anonymi Chron. Sialand gjør et besligt Portrait over denne Konge, som medelst hans Haardhed mod Geistligheden, hvilket viser, at Autor maae have været en Præst, vid. Chr. pag. 5.

Harald overgik alle Folk i sin Tid udi Norge udi Wiisdom og Betsalenhed. Han var driftig udi Striid, og altid lykkelig indtil dette sidste Slag, hvorudi han satt Livet til. Han var en deilig og anseelig Herre, og havde han et guult Skæg, lange Knævel-Barde, tynde Dienbryne, store Hænder og Fodder dog vel stikkede. Han var 5 Norske (q) Allen høj; Han straffede Misgjeringer med yderste Haardhed, belønnede ogsaa Dyder, og var særdeles Liberal. Han tabte aldrig noget Slag uden dette sidste, og hvor stridbar han end var, saa vovede han sig dog ikke, uden han vidste sig nogenledes forvissat om Seier: Han døde udi sit 50 Aar, og havde ideligen været udi Krig, siden han var 15 Aar gammel. Da Kong Harald var død ophørede Freden mellem Danmark og Norge, hvorudover Kong Svend rustede sig til Krig mod hans Successor Olaf. Begge Floder mødtes ved Kongelle. Men det kom ikke til noget Slag; thi de bleve forligte saaledes, at Freden skulde blive bestandig, og Kongen lovede sin Datter Ingerid til Kong Olaf, som da regierede udi Norge tillige med hans Broder Magno kaldet den Røde og vare begge Kong Harald Haardraades Sønner. Kort efter disse Tider, nemlig med Magno Barfod, ender Theodoricus Monachus sin Historie om de Norske Konger, som han har dediceret til Erke-Bisp Disten udi Trundhiem, hvilken var den anden Erke-Bisp udi Ordenen, og holdes for at have levet 1160, at samme Theodoricus har været en indfod Nor-Mand, sees af hans egne Ord udi Fortalen, hvor han kalder de Norske Gentem Nostram: Hvad hans Historie angaaer, da er den kort, og dog fuld af uvedkommende Digressioner, hvilke dog giver en Slags Lærdom tilkiende, den Titel som han udi Dedicationen giver Erke-Bispen, er Ed. Excellence. Den er publiceret tillige med den ukbefiente Autor om de Dan-
12
13
14
15

Kort efter Kong Haralds (r) Død bemægtigede Wilhelmus Conquestor Hertugen af Normandien, sig Engelland, saa at derud-
16

(q) De Norske Allen maae da have været smaae.

(r) Det er merkeligt, at Engelske Skribentere kaldet denne Konge Harald
over

over samme Rige continuerede under Konger af Dansk eller Norsk Blod. Men, som samme Wilhelmus var en af de fornuftigste Regerere udi hans Tid, saa satt han Engelland udi saadan Stand, at det ikke oftere blev det Nordiske Folk til Rov og Bytte: tvært imod samme Rige har siden været en Skræk for alle dets Naboer, og Tid efter anden har tiltaget udi Anseelse under andre Konger, som have fuldt Wilhelmi Fodspor, indtil det er kommen i den Stand, som vi nu see.

(e) Svend
Estridsens
Dvaliteter.

Hvad Danmark videre angaaer, da forlode Bønderne igien den Christelige Troe, og gjorde et Indfald udi Holsten og Danmark, og da odelagde Hamborg og Slesvig, og blev da Erke-Bisp/Sædet forflyttet fra Hamborg til Bremen. Udi denne Wendiske Forfølgelse forlode 600 Familier Holsten og satte sig ned udi de Harkiske Bierge (s). Ellers regiærede Kong Svend sin øvrige Tid udi Fred og Roelighed. Han havde tilforn haft mange Feil, men han blev efter Harald Haardraads Død gandske ombendt, from, gavmild og troefast mod alle. Det lægges ham allene til Last, at han var alt for stor Elsker af Fruentimmer, saa at en kien Jomfrue stoed aldrig meer fare til Hove at lide Skibbrud end udi hans Tid. Iblant hans uægte Børn vare Gorm, Harald, Svend, Omund, Ubbe, Oluf, Benedict, Niels, Biorn, Knud, Erik og Syrithe, som blev givne Hertug Gottskalk af Bøden. Han ægtede ogsaa en Svensk Princesse, som var ham nær udi Blod paarørende, hvorudover den Misforstand, som tilforn er omtalt, reisede sig imellem ham og Erke-Bispen af Bremen, saa at han stod samme Erke-Bisp efter Livet, dog forhindrede den Røskildiske Bisp Wilhelmus, saadant blodig Forsætt og bragte Kongen til Anger og Ruelse, saa at han ikke allene skildte sig ved sin nye Dronning, men endogsaa forligede sig med Erke-Bis

Harfager og derved confunderer ham med den første Norske Genevolds Konge vid. Rap. Thoyras Tom. 1. lib. 5. Samme Feil beaaer og saa Alnothus vita St. Canuti cap. 2. hvor han kalder ham Haraldum Coma pulchrum.

(s) Anonym. hist. Archiep. Brem. cap. 96.

Bispen. (t) Det er merkeligt med denne Erke-Bisp Adalberto, at han straffede med saadan Iver de mindste Feil hos Kongen, da han dog selv forargede den Christen Kirke ved sit vellystige og uandstændige Levnet, hvorpaa Adamus Bremensis giver et meget hæsligt Portrait: Det er ellers med denne Adalberto oftbemelte Skribent ender sin Bremiske Kirke/Historie, som begynder fra Willehads den første Bremiske Erke-Bisp, og gaaer indtil Liemarum Adalberti Successor, til hvilken han dedicerede sin Kirke/Historie. Samme Kirke/Historie er høit æstimeret, efterdi Autor har derudi anført de fornemteste Ting, som ere skeede udi hans Tid: Den tiener ogsaa til Oplysning udi den gamle Danske Historie sær udi Chronologien, som fattes oversalt udi Saxonis Kronike, saa at Hvitfeldt har betient sig af denne Adami Historie for at bringe de Tilders Bedrifter til Mars Fall. Historien er ogsaa skrevet med stor Uupartiskhed, thi han undseer sig ikke ved at igiennemseigle Erke-Bisp Adalberti Feil, (u) under hvilken han levede. Hvad han har skrevet om de sidste Danske Sager, er dlsmeere at æstimerere, efterdi han vidner at have bygget det meste paa Kong Svend Estridsen mundtlige Relationer, og havde vi maaskee vidst lidet at sige om samme Konges rare Politesse og Lærdom, hvis Adami Bremensis Historie ikke havde været til. Med alle de Dyder, han opregner hos denne Konge, glemmer han dog ikke hans Feil, som var Løstgættighed og Vellyst, saa at man derudover kand fæste des større Troe til det, som han taler til hans Berømmelse. Ellers kand ikke nægtes, at han jo ofte farer vild udi Navnene, og de Nordiske Kongers Catalogo. Om Kong Svend hans Læremester derudi haver feilet, eller Autor har stoelet for meget paa sin Ihuskommelse, og ikke strax fort udi Vennen, hvad han horte af Kongen, er noget som man ikke kand sige.

Bisshop Wilhelm af Roeskild var Kongens første Favorit, men der reynte sig omsider Misforstand imellem dem og det ved saadan Leylighed. Kong Svend gjorde engang et Gæstebud paa en

(t) Vid. Incert. Autoris Hist. Archiepisc. Brem. Sect. 90. Det er merkeligt at samme Autor kalder ham Konge over Danmark, Norge og Engeland.

(u) Ad: Bremens: in Adalberto.

=
=
/=
u
Adami
Bremensis
Characteer
og Betænk-
ning over
hans Hi-
storie. u
e/a

Dne Mars Aften udi Roskild, og dertil havde indbudet de fornemste af sine Raad og Adel. Da Gæsterne bleve beskiænkede, lode de udi Drukkenskab falde adskillige Ord, som vare Kongen nærerørende. Hvorudover han blev saa fortørnet, at han Dagen derefter befoel at omkomne dem udi Hellig Trefoldigheds Kirke, naar de der efter Sædvane komne sammen for at høre Tienesten. Hans Befalning blev efterleved, og de bleve alle ihjelslagne udi Kirken. Over dette Mord blev Biskop Wilhelm af Roskild bragt udi Harnisk mod Kongen, holdende det for en uhorlig Gierning paa en høytidelig Fest at lade myrde udi Kirken saa mange brave Mænd, da de vare udi deres Andagt. Han lod sig dog strax ikke merke, men gik ind udi Kirken selv at forrette Tienesten; men, da han fornam, at Kongen kom til Kirke, vilde han ikke efter Sædvane gaae mod ham, men stod i sine Messeklæder inden Kirke-Dorren, og forbad ham at gaae videre. Da Kongen ikke dismindre vilde gaae ind, stødte Bispen ham for Brystet med sin Bispestaf, og kaldede hannen Morder, der havde besmittet Guds Huus med saa megen Blods Udgydelse. Kongens Hoffmænd syntes at dette gik for vidt, søgte derfor ind paa Bispen med deres blotte Sverd, og vilde slaae ham ihjel. Men Bispen var ufforskrekket, og vigede ikke en Fod tilbage. Da rered Kongens Samvittighed sig saa, at han ikke alle ne forbad dem at tilføje Bispen nogen Skade; men endogsaa begav sig fra Kirken til Slottet, aflastede sine Kongelige Ornamenter, og ifordte sig grove Klæder, gik paa sine blotte Fodder til Kirken igien, og kastede sig ned for Kirke-Dorren. Da Messen var begyndt, kom een ind udi Kirken og advarede Bispen for Alteret, udi hvilken ynkelig Skikkelse Kongen laae for Kirke-Dorren. Hvorudover han befoel, at man skulde holde op med Sengen, gik ud imod Kongen, og efter hans ydmyge Bekiendelse og Fortrydelse løsende ham af Kirken. Da dette var skeet, trøstede han Kongen, og terrede Graaden af hans Døen, befoel derefter Clericiet at gaae udi Procession for ham til Alteret. Tre Dage derefter kom Kongen atter til Kirken udi sin sædvanlige Kongelige Dragt, og gjorde han da sit aabenbare Skriftemaal, bekiendte væmodigen sin grove Synd, og lovede Bedring. Den samme Dag gav han

han

Kong
 Svend Be-
 driver et u-
 horligt
 Mord af
 Dørrillelse

lesi

l

u/

9/9

Kong Svend Estridsen Doer. 1074

12/2

han den halve Deel af Stevensherrets Gods til Hellig Trefoldig-
heds Kirke udi Roskild, og levede siden den Tid udi stor Fortrolig-
hed med Geistligheden, besynderligen med Bisp Vilhelm, som
han siden elskede meere end tilforn. Dette er det første Exempel
paa en Kongelig Bændsættelse udi Dannemark, men det, som da
skede ikke uden vigtig Aarsag, blev siden en Mode udi Landet,
saa at Kongerne med det heele Rige komme udi Interdict for rins-
ge og Kirken udbedkommende Aarsager, som siden i de efterfølgende
Kongers Historier skal villes. Denne Konge søgte ogsaa at for-
nye Rigets Præventioner paa Engeland og udi det Aar 1069 af-
færdigede en stor Flode, hvorpaa foruden Danske sandtes adfæl-
lige andre Folk, som Griser, Polakere og Sayer (x) som han havde
hverbet, Floden blev anført af tvende hans Sønner, hvilke arris-
verede lykkeligen til Engeland samme Aar. Hvad som opmuntres
de Kong Svend til dette Tog var den almindelige Misfornøvelse
udi Engeland over Vilhelmi Congvestoris haarde Regiering. Men
han var derudi lige saa ulykkelig som udi sine andre Krige; Thi
de Danske funde formedelst de skionne Anstalter, Vilhelmus
havde gjort, større Modstand end de havde ventet, og endeligen ble-
ve tvungne formedelst Hunger med stor Forluis at reyse tilbage.
Nogle sige at Kong Svend var selv med paa dette Tog (y). Det er
derfore forunderligt, at de fleeste af vore Skribentere kalde ham
Konge af Dannemark, Norge og Engeland.

Kong Svend faldt nogle saa Aar derefter udi en Feber, da
han opholdt sig til Sudatery (z) en Bye udi Jylland, og, da han
fornam, at der var intet Haab til Livet, tog han Eed af sine Mi-
nistrer paa sit yderste, at de skulde begrave ham i Roskild Domkir-
ke hos sine Forsædre, og seer man heraf, at Roskild allerede udi
nogen Tid havde været en Kongl. Residentz Stæd. Han døde
saaledes udi samme Bye 1074 (a) udi hans Regierings 28 Aar,

(x) Ord. Vic. lib. 4 pag. 513.

(y) Car. Lancarvan hist. of VVales in excerptis Th. Barth.

(z) Ælnoth; vita St. Canuti cap. 3. hvor han forklarer Sudatery at være det
samme som en stiden eller byndagtig Landsbye (villa cænosa).

(a) Chron. Norveg. Ælnothus der imod sætter 1074 hvilken Hvitfeld følger, men
samt

og Bisp Vilhelm fulgte ham strax efter, og findes hans Epitaphium i den saa kaldte Libro Datico. (b) Lønge udi denne Bisp Vilhelms Tid laae Lund, saavel som Othense under Nisfeldske Bispes Stool indtil Aar 1065, at Lund, og indtil Aar 1086, at Othense finge deres egne Bisp. Kongens Gravskrift blev gjort paa Nisfelde Kirke-Muur saaledes.

Regum Svenco decus, magno quo Dania Rege
Floruit et Sceptris imperiosa fuit
Non virtute minor Svenco, quam nomine Magnus,
Nam dici poterat Magnus utroque modo etc.

Dette Gravskrift synes ikke lidet at flattere; thi man kand ikke vel see, hvorledes den Titul af Magno eller den store kunde ham tilkomme, uden at man vil sige, at han blev stor af Ulykke, efterdi hvor mange Slag han end tabte, saa reysede han sig dog igien (c). Den Norske Kronike giver hans Portrait saaledes: Svend var en deylik og anseelig Mand, fuldkommen af Bert, stor og stærk, var begavet med stor Fornuft og Beltalenhed, og havde et serdeesles Pund til at erhverve Folkes Yndest; hvor meget han var elsket af Undersaatterne, sees deraf, at endskiondt han var stedse uslykkelig i Krig, saa blev han dog aldrig forladt. Han var ellers lam paa det eene Been, hvilket sees af Carls Hustrues Ord, nemlig: Guld bedre os for Konge vi have, der er baade halt og frygtsom. Han var besynderligen venlig, skiondt hans Venlighed undertiden gik for viffær mod Hof-Zomfruerne, hvilke han fast alle gjorde frugtsommelige, og derfor efterlod sig 13 usægte Søuner, blant hvilke Harald, som succederede ham, og Knud, som han mest elskede, item Olaf, Erik og Niels, som alle efter hinanden bleve Konger i Dannemark. Han stiftede 1065 tvende Biscopes Dommer, Lund og Dalbye udi Skaane, (d) hvilke siden bleve for

samme Aar kaster ham efter Sædvan i en Contradiction; thi han siger, at Harald som fulgte ham i Regieringen og regierede 2 Aar, døde 1080.

(b) Folio 117 in excerpt. Thom. Barth.

(c) Ælnoth. vita St. Canuti kalder ham og stedse Magnum.

(d) Test. Ad. Brem. de situ Daniz.

forenede, item Viborg og Borglum udi Jylland. At han helle blev kaldet Svend Estridsen efter sin Moder end Svend Ulfen efter sin Fader, skeede af den Aarsag, at hans Moder var Canuti Magni Syster, da hans Fader derimod var kun slet og ret Jarl. Han var en stor Elsker af lærde Folk og selv en af de lærdeste Konger udi hans Tid, hvorom man har tilforladeligt Vidnesbyrd af oven omtalte Adamo Bremensi; Samme berømmelige Historis Skriver, da han var kommen til Bremen, og der havde faaet at høre om Kong Svends Meriter, nemlig at han var en Herre efter de Tidens Maade lærd, og at han synderligen elskede studerede Folk, begav han sig til Dannemark, hvor han af Kongen blev meget naadigen modtagen, og vidner han at have fundet det meste, som han fortæller udi sin Historie om de Nordiske Kirke-Sager, paa de lærde Discourser, han fordt med Kongen, hvilken han høyligen berømmer saavel for hans Lærdom som Politesse. Der findes ogsaa adskillige Breve veksle imellem denne Konge og Paverne, sær Gregorium 7. som giver ham samme Caracteer af Lærdom og Capacitet (e) item mellem samme Pave og hans Son Harald, hvorudi Paven formaner ham til at efterfølge sin Faders Dyder. Beklager sig ogsaa at han ikke har skrevet ham til da han var Pave, da han dog pleiede at correspondere med ham som Diacono. Det Vidnesbyrd, som Adamus Bremensis giver om hans Lærdom, lyder saaledes: Da jeg kom til Bremen, og der hørte tale om Kong Svends Wiisdom, reysede jeg til ham, og blev ikke allene naadigen imodtagen, men end ogsaa af hans Mund samlede en stor Deel til dette mit Skrift; thi han var en lærd Herre og høflig mod Fremmede. Han dirigerede ogsaa Troens Sager baade udi Sverrig og Norge. Han fortaalte mig med stor Oprigtighed manges Omvendelse til den Christelige Troe. Dog synes de Relationer, som denne Konge gav Autori om de Danske Kongers Succession, ikke at have været rigtige, saasom de

12

12/2

Ud. Bre-
mensis
Vidnis-
byrd om
hans Lær-
dom.

(e) Epist. Greg. 51 & 75. Ad. Brem. lib. 4. cap. 16.

fride imod alle andre Nordiske Skribenteres Historier, som tilforn er anmerket. Hvorom alting er, saa har han været en af de lærdeste Konger paa de Tider og af saadan extraordinaire Zhukommelse, at Autor siger, at han vidste de Nordiske Historier, ligesom de stode skrevne i hans Hieme. (f) Delærde Folk, som denne Konge meest elskede, var foruden Adamum Bremensem, hvilken længe opholdt sig ved det Danske Hof, Biskop Vilhelm af Roskild, en Engælænder af Geburt, hvilken med stor Familiæritet omgikkes des Kongen og med stor Frihed straffede hans Fejl, hvilket Kongen med Taalmodighed fordrog. Efter Vilhelmum stod mest udi hans Naade, Svend kaldet Norbagge, hvilken siden blev Biskop udi Roskild. Denne Svend var i Begyndelsen ikke meget lærd; thi Saxo vidner, at, da han engang paa Latin skulde læse en Bøn for Kongen, som bestod af disse Ord: Deus Famulam suam protegat; havde en for at prostituere ham, udstroget den Stabelse Fa af Famulo, hvorudover han læsede: Deus protegat mulum suam. Men Historien viser, at Kongen, som elskede samme Mand for hans Ærlighed, stilled ham derpaa til Bologne for der videre at studere, og, da han havde tiltaget i Studeringer, og kom efter nogen Tid tilbage igien, blev han siden gjort til Bisp i Roskild, hvilket Embede han forestod med stor Berømmelse. For Kong Svends Tid vare der kun 3 Biskops Dommer udi Jylland, nemlig Slesvig, Ribe og Aarhus, men han lagde de andre til, hvorom tilforn er meldet. Dette siges at en af hans Maitresser ved Navn Thore omkom Dronning Gutha med Forgift, og at hun stræbede efter Kongens Dod at sætte hendes Son Magnum paa Thronen. (g)

Harald Svendsen.

Efter Kong Svends Dod vare Stænderne ussamdrægtige udi Kongeballet. De fleste Stemmer faldte paa Harald, saa som han var den ældste, skionst den udueligste af alle Brødrene, men siger Saxo, de undskyldte deres Vall dermed, at han havde første

(f) Vid. Ælnoth. vita S. Canuti cap. 2.

(g) Vet. Chr. Manuscr. in excerpt. Thom. Barth.

ste Fødsels-Nætt, saa at dette beviffer klarligen, at Danmark i det ringeste paa de Tider var intet Vall-Nige; thi her succes deres Faderen af den udueligste Søn, og første Fødsels Nætt als legeres Marsag dertil. Noogle derimod vilde ikke have Harald til Konge, men holdte sig til den anden Broder, som var en hurtig og munter Herve, og, som en gammel Kronik vidner, at have været opdragen ved Keyser Henrici Hoff (h). Blant dem, som protesterede mod dette Vall, vare Skaaningerne, hvilke grebe til Gevær for at understøtte Canuti Parti, saa at man havde at frygte for Borgerlige Krige. Men, da begge Partier komme mod hin anden ved Isefiorden, søgte Harald at stille sine Modstandere tilfreds med gode Ord. Han sagde sig gierne at ville vige for sin Broder, som han tilstod var bequemmere til at forestaae Riget, men han kunde, som Kong Svends ældste Søn, ikke staae fra den Nætt, som Guld ved første Fødselen havde givet ham. Han foresillede dem derforuden, at de kunde vente dem lykkeligere Tid under ham, som var stille og sagtmodig (i) end under hans Broder, som vilde styrte dem udi Krig og U-roelighed; endelig lovede han at ville indrætte sin Regiering saaledes, at alle med ham skulde være fornøjede. Ved slige søde Ord stillede han de sprørste tilfreds, og derfor af alle blev samtykket til Konge.

Efterat Harald saaledes var antagen til Konge, fikkede han et Gesantskab til hans Broder Knud, ladende ham vide, at det heele Land havde antaget ham, og at han derfor skulde staae fra sit Forsætt for ikke at indvikle Riget udi U-roelighed. Han lod ogsaa paa samme Tid tilbyde alle Canuti Tilhængere det samme, som han tilforn havde tilbudet Almuen, hvorudover de fleste forlode ham, og Canutus, endskiondt Kongen tilbød sig at forlehne ham med en Deel af Riget, troede han dog ikke Freden, men begav sig med 3 Skibe til Sverrig og siden til Liffand, hvor han tilforn havde ladet sig bruge. Det første og fast eeneste, som dens

A a

ne

(h) Knielinga Saga Manuser, cap. 85, pag 122, in excerptis Thomæ Bartholini.

(i) Hvilket og saa St. Canuti Historie, hvor meget den end flatterer, selv tilstaaer med disse Ord: Haraldus, quia & natura anterior & gestu videbatur modestior Alnoth vita St. Canuti cap. 4.

Twistighed
om Suc-
cessionen

12
10

12

Bliver til-
led.

han for-
andrer de
Danste Lov,
v.

Betænk-
ning over
de gamle
Danste
Formalite-
ter in jure.

ne Konge foretog udi hans korte Regjærings Tiid, var at forbedre de Danste Love eller rettere at forværrer dem; (k) thi han forordnede blant andet, at hvis der var anklaget, maatte strax uden videre Forhør sværge sig fri, hvilken Forordning, Særo siger, gav Anledning til stort Meeneederie; thi man bedrev stor Bold og Uværet, og siden med en letfærdig falsk Eed svor sig fri for all Tiltale, Dom og Rættergang. Og var dette mod Canuti Magni Lov, hvilken affskaffede den Skik at befrie sig ved Duell eller ene Kamp, og i den Sted forordnede Vidner. Udi ældgamle Tiider afskjædedes alle Sager ved Dueller, og bestode formalia juris allene derudi, at man maatte i Agt tage de Regler, som af Loverne de stridende Parter bleve foreskrevne, hvilket kand sees af ovenanførte Kong Frodes Lov, som lyder saaledes: Naar to trættes, da skille de sig ved Kamp; thi det staaf bedre at figte med Haanden end med Munden (item) hvis som træder med en Foed af Kredsen, han har tabt, og bøder for Sagen, som han sigtes for: andre Formaliteter in jure vare ikke paa de Tider. Ved Christendommens Indførsel bleve Dueller affskaffede, og i Steden der for brugt Jærn Byrd, saa at, hvis der var anklaged, han skulde til sin Befrielse bære gloende Jærn, hvis Indførsel tilskrives Svend Augustiærg. Derved vare ogsaa adskillige Formaliteter at i Agt tage, og vare der to Slags gloende Jærn, nemlig skuds Jærn og trugs Jærn, hvilket kand sees af den Skaanske Lov, som derom saaledes taler: (1) Bær nogen Skuds-Jærn, da skal han gaae 9 Fædder langt, førend han skyder Jærnet, skyder han før, da er han fælder: End bær man Trugs-Jærn, da skal truget Stande 12 Fædder fra Staven, og hver skal kaste Jærnet i Truget. Falder Jærnet uden Truget, da skal han det bær optage og atter kaste i Trug. Siden skal Bante eller Haandste paa Haan-

(k) Saaledes af maler Særo hans Lov skiondt de udi St. Canuti flatteuse Hystorie roses vid. Alnoth vita St. Canuti cap. 4.

(1) Skaanske Lov Lib. 9. cap. 25, 26.

Haanden sættes og besegles, og ikke løses, førend om Løvedag og det i Sagsøgerens Nærværelse. Findes hans Haand da uskad, da skal hans Præst forkynde ham uskyldig, men findes han brændt, da skal Sagsøgeren erklære ham skyldig. Denne Procedure affættede vel ikke Canutus Magnus; thi den varede til Waldemar 2. Han indskrænkede den allene ved Vidners Anordning tillige med. Men denne Harald, saasom han lovede at føre et mildt Regimente, saa tog han sig for af Eenfoldighed at svække Lovene, saaledes at fast ingen Misgerning kunde straffes, og levede hver Mand i hans Tid, ligesom ham lystede. Han var vel selv Gudfrygtig, men hans Gudsfragt bestod meest udi udbortes Ceremonier, som Kirkegang, Knæfald, Røgelse, hvilket han meenede var nok til at giøre en god Christen, og seer man disverre endnu mange udi vore Tider, der ligesom ere lignede til Kirkerne, og nøje i Algt tage alle Christelige Ceremonier, men i det øvrige vilse udi Gierningen liden Christendom. Udi et gammelt Islandsk Manuscript som anføres af Stephanio gives et curieux Portrait over denne Konge saaledes: Harald Svendsen var taus, suurseende og saa lidt veltalend at, naar han skulde tale offentlig, andre maatte føre Ordet for ham; han var ogsaa udi beqvem til at forrette store Ting, hvorudover de Danske funde liden Trost udi hans Regjering. Han var ogsaa efterladend i at straffe. Hvorudover en/hver gjorde hvad ham lystede. De Danske kaldte ham derfor Harald Hein, det er den bløde Slibesteen. Saaledes heder han ogsaa hos Evenerne Algonis. Et andet gammelt Manuscript giver ham Caractere af fredsommelig og ustridbar. (m) Kong Harald regjerede kun i 10 Aar, (n) og var det at ønske, siger Saxo, at hans Regjering endda havde været kortere: Han døde Aar 1080 (o) og ligger begravet til Dahlbye udi Skaane.

Kong Haralds Døds
1080.

Aa 2

Ca

(m) Knitlinga Saga cap. 27. p. 37. in excerpt Th. B.

(n) Text. Saxone med hvilken overensstemmer Anonymus in hist. Reg. Dan.

(o) Aars Tallet blir rigtigst efter den Norske Chronike, naar man regner et Jvterregnum af 2 Aar.

Canutus Sanctus.

Canutus
Sanctus.

Da Kong Harald var død, kaldede man hans Broder Canutum til Danmark igien for at antage Regjeringen, som den ældste Broder, hvilket ogsaa skeede. Han tog strax efter sin Ankomst til Regjeringen Edele Græv Roberts Dotter af Flanderen til ægte, og agtede at gjøre en Visite til Engelland for at igiengtage det skønne Rige, som hans Formand de Danske Konger havde hersked over. Han udrustede til den Inde Aar 1085, en mægtig Flode, og med sin Svoger Græv Robert agtede at gjøre et Forsøg derpaa. Han aabenbarede dette sit Anslag for sin Broder Olaf, hvilken lod, som han approberede det, paa det han i Kongens Fraværelse kunde stille ham fra Riget, hvilket han holt for en læt Sag, efterdi de verdslige Strider vare ophidsede mod Regjeringen, formedelst den alt for store Faveur, man lod see mod Gensligheden; Olaf berømmede derfor offentlig Kongens Foreshavende, men hemmeligen lastede det, og søgte at formeere den Misfornøvelse, som tilforn fandtes hos adskillige Herrer i Riget. Kongen som intet ont forventede, lavede sig imidlertid til den Engelske Krig, lod sin Flode samle udi Lynfiorden, og beordrede sin Broder at lade sig indfinde for at beramme dette Tog. Men, som Hertugen forhalede Tiden, begyndte Kongen at have ham mistænkt, og endeligen blev erkyndiget om hans onde Forsætt. Han befoel derfor Floden at ligge stille indtil hans Tilbagekomst, og begav sig med sin anden Broder Erik til Slesvig, og der tiltalede Olaf om Utroestkab, og, som Olaf da ikke bevissede sin Ustyrbighed, befoel Kongen at han skulde strax gribes og bindes. Ingen af Soldaterne understod sig at legge Haand paa ham af Uerbødighed til det Kongelige, hvorfor hans Broder Erik forrettede saadant, og bragte ham bunden til Kongen, hvilken stilled ham i saadant Tilstand til sin Svoger Robert af Flandern. Denne Concretetnips saavel som Engellands da værende Tilstand gjorde Anslaget om det Engelske Tog til intet; thi den nye Konge Wilhelmus Conquestor havde saaledes omstøbt Landet, og gjort saadant fornuftige Ansalter, at Kong Knud saae sig der intet at kunde

udræt

6

19
10

12/2

10

udrætte, og derfor begav sig med sin Flode tilbage. Og var saaledes dette det sidste Forsøg, som de Danske gjorde paa Engelland, hvor det Danske Navn tillige med Sproget og de Danske Love reent uddøde. Der siges dog at Wilhelmus Conquestor høyt skattede de Danske og Norske Love som vare givne Engellænderne af de Nordiske Konger, og at, efter (som hans Forsædte havde været fra Norge, han besluttede at confirmere de samme, saa at det var ikkun efter Engellændernes store Forbønner at han tilstod dem Edvardi Lov, dog beholdt han noget af den saa kaldte Denelag. (p) Dette var det eeneste, som blev forrettet udi Krigs Sager i denne Konges Tid; thi, omendstiont alle havde ventet, at han skulde blive en stridbar Herre, der skulde have foruroeligeret alle sine Naboer, saa blev han derimod ligere en Præst end en Konge; thi hans Historie handler intet uden om de store Gaver, han gjorde til Geistligheden, hvorved han saaledes ophidsede de Berslige Stænder imod sig, at det omsider kostede hans Liv. Udi hans Tid var Enevoldet Norbages, Biskop udi Roskild. Han lod bygge Roskild Domkirke af Steen, som hans Formand Wilhelmus tilforn havde ladet bygge af Træ. Samme Enevold lod ogsaa fundere vor Frue Kloster udi Roskild og Ringssted item St. Michaelis Kirke udi Slagelse, (q) hvortil Kong Knud gav Beføstningerne, iligemaade beføstede han St. Laurentii Kirke udi Lund, var selv tilstede ved dens Vielse, og samme Tid gav Lunde Biskops Sæde til ævindeligen fjerde parten af den Mynt, som blev slagen udi Lund, fjerde parten af al Kongelig Sægefald, som taldt sammesteds, item fjerde parten af Byens sædvanlige Skatt. Alt hans Henseende gik ud paa at berlige Kirker og ophove Geistligheden, og var han den første, som forordnede, at Bisperne skulde sidde udi Rigets Raad. For hans Tid bemengede de Danske Bisper sig ikkun med Kirkes Sager, men han forordnede, at de ikke alleene skulde have det første Sæde udi Raadet, men endogsaa at de skulde bruges udi militaire Forrætninger, saa at de fra den Tid finge Rætt til at

A 3

före Danemart

(p) Lambardi Arcænomia pag. 138. item Glossarium Arcænomiz adjest. pag. 219 inter excerpt. Thom. Barth.

(q) Manuscr. Membran. in excerpt. Thom. Barth.

le
m
zi
le
e/e
le
le
z
ette Grundvold til Geistlighedens Corruption udi Danemart

føre Sverdet, og at antage Commando over Krigs-Hær, hvilket ogsaa siden skeede, saa at de overdroge Kirkens Omsorg til deres Fuldmægtige, og selv agerede Hoffmænd og Generaler. Og bleve Bispernes Exempel siden efterfuldt baade af Præster og Degne. Hvorudover udi Kong Nicolai Tiid udi dette Slag ved Fodvig i Skaane bleve fundne paa Ballestedet 5 Bisper og 60 Præster, hvilken Worden mest tilskrives denne Canuti uftidige Kierlighed mod de Geistlige, saasom han meenede at forarbeide sin Siæls Salighed ved at giøre vel imod Kirkens Tjenere, det er at lade dem giøre og lade hvad de vilde. Og synes det at hans tvende Hoffpræste Geroldus og Arnoldus, som siden blev Bispe, have fornemmeligen bragt ham udi saadant Slaverie. (r) Udi Verdslige Sager finder jeg derimod, at han intet andet har forrettet, end at giøre sin Broder Duf til Hertug udi Slesvig, udi hvilken Stats-Feil han er bleven efterfulgt udf mange Konger, Niget til ubodelig Skade, hvorpaa efterfølgende Historie skal give mange sorgelige Exempler; thi man satt derved Fiender ind udi Kiernen af Landet, og var det disvanskeligere at tvinge disse Hertuger igien, efterdi de altid udi deres Rebellioner bleve styrkede af Tydskland, som at all Magt stedse stræbede, at Slesvig ikke skulde foreenes med Niget igien. En Prøve derpaa blev strax givet udi denne Kong Knuds Tiid selv, hvilken bemeldte nye Hertug agtede at besnære paa den maade som tilforn er omtalt.

Canutus
giør sin
Broder til
Hertug af
Slesvig.

Samme
Giernings
vnde Suite

Bliver ved
at plage
verdslige
Stænder
for at berige
Præstene

De Danske knurrede stedse over den overmaade store Faveur, Kongen lod see mod Geistligheden, men deres Misfornoyelse, brød omsider ud til Oprør, da en Præste-Tiende blev paabuden tillige med en Skatt kalden Næve-Gield. (s) Kongen, siger Cayo, som selv var Præst kort derefter, glædede sig over dette Oprør, at han ved den Lejlighed kunde paalægge Niumen Præste-Tiende til Straf for deres Forseelse, og at sætte dem i andre Bøder som han kunde give Geistligheden, hvilken med begge Hænder tog imod alting. Man hordte da ikke andet end Bøder og haard Execution, besyn-

(r) Ælnoth. vita St. Canuti cap. 9.

(s) Manuscr. Membr. in excerpt. Barth.

/m

befynderligen udi Nørre-Jylland, hvor Kongen satt to Kenteme-
stere, hvilke øvede end større Haardhed end den Kongelige Egnis-
sion lydede. (t) Herudover gjorde Nørre-Jyderne af Desperation
en aabenbare Opstand, sloge de Kongelige Kentemestere ihjel, og
satte selv efter Kongen, saa at han med sin Dronning og Søn
maatte tage Flugten til Slesvig, og derfra siden til Jyen, mees-
nende sig der at være meest udi Sikkerhed. Men Jyderne lod ham
ey heller der have nogen Roe, saa at han besluttede at begive sig
til Siælland. Men en Forræder ved Navn Blak gav ham da det
Raad, at han skulde reise til Odense, og lovede at stille Almuen til-
freds; thi, sagde han: det er usandsdigt for en Konge at flye for
sine Undersaattere. Kongen fulgte dette skadelige Raad, og Blak (u)
lod som han vilde stille Almuen tilfreds. Men, da han kom did hen,
hvor de vare samlede, formanede han dem at blive ved deres For-
sætt, og ikke at lade Kongen komme dem af Hænder, ja han ma-
lede dem Kongens Haardhed af med saa sort Farve, at de bleve
langt meere ophidsede end tilforn. Derpaa kom Blak tilbage til
Kongen og sagde, at de Oprørske gjerne vilde falde tilføye igien,
om han vilde tilgive dem deres Forseelse. Dermed var Kongen
fornøyet, bød ham til Siæst, og gav ham store Foræringer; Og,
saasom bemeldte Blak gjorde disse Reyser frem og tilbage til Hæst,
saa blev det siden et Ordsprog: at ride paa Blaks Hæst,
naar man taleder om fen, som gjorde Forræderie. Den anden Dag
blev han atter udsendt for at bringe det begyndte Forlig til Rige-
tighed, men forrættede sit Erinde ligesom tilforn. Imidlertid var
Kongen i Kirken, og der gjorde sin Bøn, men midt udi hans Ans-
dage, komme Fienderne til Kirken, og omringede den. Adskilli-
ge af Kongens troe Dienerer komme vel til Undsættning, men vare
forbage til at rædde ham, blant dem vare tvende af hans Brodre
Benedict og Erik. De Oprørske bleve nogen Tid staaende stils-
ke uden for Kirken, saasom ingen vilde være forst til at vanhellige

Opstand
mod Kongen.
oHvoraf det
Ordsprog
er kommen
at ride paa
Blaks
Hæst.

Ske

(t) Teste Ipsa Alnothio cap. 15.

(u) Alnothius kalder ham Pipo vita St. Cap: cap. 26, og Anonymus hist. Reg.
Dan. kalder ham Blocco.

Stedet, og lægge Haand paa Kongens Person, hvilket, da Blaf
merkede, gif han først til, og opbrød Kirkedøren, hvorpaa de andre
fuldte ham ind udi Kirken. Kongens Brodre gjorde tillige med
hans Venere all muelig Modstand, men forgiæves. Benedict
blev ihjelslagen med mange andre, men Erik slog sig igiennem de
Dyrørste, og kom udi Sikkerhed. Kongen selv kastede sig ned paa
sit Ansigt for Alteret, forventende Døden med Faalmodighed, og
blev omsider myrdet tillige med de andre. En gammel skreven Kro-
niker vidner, at han af en Steen, som kom igiennem Vinduet, blev
saaret i sin Pande, men at han dog blev ubevæget i sin Andagt. (x)
Dette Mord, siger Hvitsfeld, skeede paa vor Frue Dag in Julio
Anno 1087 i St. Albani Kirke udi hans Regierings 7de Aar. Men
den Engelske Muncck Elnothus, som levede paa de Tider og har
beskreuet denne Konges Historie, og dediceret den til Kong Nicolao,
siger, at Kong Knud blev ihjelslagen 1086 (y) og maaske man efter Reg-
lerne følge denne sidste Skribents Aarstall, helst, eftersom det er ble-
ven stadfæstet af en Tavle, som efter Meursii Vidnesbyrd siden
er funden udi hans Grav i Othense. (z) Han var efter Eln-
nothi Vidnesbyrd, som kiendte ham, en skarpsindig Herre og vel stabt.
Han havde levende Dyen, var veltalend og af Naturen tapper. (a)
Men blev siden forandred og uftiendelig. Saa at intet laa ham paa
Hiertet uden Geistlighedens Høyhed. Han confunderes ellers in Mar-
tyrolog. Romano med Hertug Knud. (b) Efter hans Dod fortaalte
Geistligheden, at der skeede mange Mirakler, hvor af sendeel opregnes
hos Elnothum, hvorudover han ogsaa er bleven canoniceret Ao. 1100
udi hans Broder Eriks Tid, og han stedse siden blant Helgene
har været dyrket udi Dannemark, hvor vi endnu have St. Knuds
Kirke udi Othense. Og blev hans Fæst celebreret efter Lunde Kir-
kes

Kong
Knud myr-
des i St.
Albani
Kirke.
1086.

Hans Ca-
nonisation.

(x) Knitlinga Saga cap. 57. pag. 83. in excerpt. Thom. B.

(y) Elnoth. vita St. Canuti cap. 29. Det er ellers mærkeligt, at samme Autor
kalder Othense Othensvii.

(z) Paa samme Tavle findes Navnet af dem, som bleve myrdede med Kongen,
men anderledes end hos Elnothum vid. Meursii Not. ad Elnoth.

(a) Elnoth. vit. St. Canuti cap. 6.

(b) Vid. Martyrolog. Rom. hvor hans Død henføres til den 7de Januarii, hvilket
er den Dag som St. Canut. Kingsf. blev myrdet paa.

Fes Brug den 10 Julii. (c) Ingen kand løse denne Konges Ende-
ligt uden Dnksomhed, skionst man ikke kand see, hvorføre han blev
regnet blant Helgene. Men der var paa de Tjyder 2 Maader, *M*
hvorved man fortienffede Canonisation, een ved et særdeeles andægt-
tigt Levned, en anden ved Gæmildhed mod Geistligheden, og var
den sidste den sikkerste, og den sem erhvervede Kong Knud Cano-
nisation allene; thi han var isit øvrige Liv albeeles ingen Helgen.
Udi hans Faders Tid lod han sig uden Nød bruge i Krig, saa
at han derudover passerede for en Blodgierig Herte. Efter hans *i/b*
Faders Død vilde han trænge sin ældste Broder fra Thronen, og
hans saa Regiarings-Nar bleve anvendte paa at plage Almueen
over dens Formue for at giøde Præsterne. Dog fortienede han ikke
albeeles saadant Endeligt, og kand man noksom ikke laste hans
Unfersaatter, som bedreve saadan Misgierning. I det øvrige *Betent.*
sputerer jeg ham ikke hans Canonisation; thi mange ere blevne ca- *ning derg.*
noniserde, som mindre have fortient det, hvorvel jeg bekiender, at *ver. 19/9*
om det stod til mig at canonisere, da canoniserede jeg heller Kong
Baldemar den 3die, der satt det forsaldne Rige udi Velstand igien
og holdt Præsterne Tømmelfingeren paa Djæt. En gammel Kronike
(d) som ideligen berommer denne Konge, siger at Marsagen til hans
Død var denne, at han uden Sky straffede saapel Rige som Fattige;
men det, som er artigt er at samme Kronike lægger ham og dette
til Roes, at han engang vilde tage en Kone med Bold, men lod henz-
de gaae ufort bort, da hun bad for sig, og gav hendes Husbond
en Foræring. (e) Saadant er i det ringeste ingen helgens Caracteer.
Kong Knuds Gravskrift begynder saaledes:

Jam cælo tutus summo cum Rege Canutus. (f)

Oluf Hunger.

Efter at Kong Knud saaledes var bragt af Pæge, erklærede *Oluf Hun-*
Tjyderne strax hans Broder Oluf, som havde været Hertug udi *ger.*
Bb *Elesz*

(c) Breviarium Nidrosiense pag. 886 in excerpt. Th. B.

(d) Knitlinga Saga cap. 29. p. 39 in excerpt. Th. B.

(e) Ibid. cap. 31. pag. 41.

(f) Resten findes hos Ælqorhum cap. 35, eller paa oven omtalte Taale, som Dlaus
Wormius vidner at være funden i Kisten til Odense.

92.

Etor Hun-
gers Rod
udi Riget.

Slesvig, til Konge; thi de havde de andre Brødre mistænkte, at de skulde hævne det Konge Mord, de havde begaaet, men forventede sig ingen Straf af Oluf, efterdi han selv tilforn havde forbundet sig med dem mod Kongen. Men, som han samme Tiid sad fangen udi Flandern, maatte man forst accordere om en stor Sum Penge nemlig 30 P. Guld for hans Befrielse. Denne Penge Sum kunde saa hastig ikke bringes til Beje, hvorudover hans Broder Nicolaus (g) af en særdeeles Generositet gav sig godvilligen til Giffel, indtil Summen blev betakt. Den anden Broder Erik derimod, som havde hængt ved Kong Knud, troede da ikke meere Freden, men flygtede til Sverrig. Denne Konge regiærede udi 7 à 8 Aar, og var der imidlertid saadan dyr Tiid udi Dannemark, at mange Menneker døde af Hunger. For udbortes Siender derimod var Landet stedse fri udi hans Tiid; thi Cayo siger, Tilstanden var saa ælendig udi Riget, at alle omlyggende Forster ynkedes derover, og ingen havde Lyst til at anfælde et Land, hvor Folk udi Hobetall døde af Sult (h) hvor de sloges om Hæste og Hunde Kød ligesom i en beleired Stad, som en gammel skreven Kronik vidner (i) og, saasom dette skeede strax efter Kong Knuds Dod, saa tilskreve alle denne Ulykke det Mord, som var skeed paa ham. Der skrives, at da Kongen engang paa en Jule Aften efter Sædvane skulde giøre et Gæstebud for sine Hoffindere, kunde han ikke bringe saa meget Mad tilbeje, som kunde forslaae til et Maaltid, hvilket, da han merkede, falt han udi bitter Graad, løftede sine Hænder til Himmelen, og bad Gud, at, hvis han var fortørnet mod hans Folk, han da vilde vende sin Bredde fra dem over hans Hoved. Han døde ogsaa kort derefter Anno 1095, (k) efter at han havde regiæred udi 7 eller 8 Aar (l). Udi hans Tiid døde den lærde og veltalende Niskildske Bisp Mester Svend Norbagger paa den De

Kong Oluf
døer.
1095.

(g) Hvitfeld derimod fortæller, at 2 andre Herremænd bleve satte til Giffel, hvilket er troeligere.

(h) Wlnoth cap. 30. hvor denne jammer Pacheticæ beskrives.

(i) Manuscript. Membran. in excerpt. Th Barth.

(k) Anonym. Chron. Sial. pag. 6. sætter 1096.

(l) Wlnothus, som levede paa de Tider, faer 8 Aar og 9 Maaneder, hvilket mest komer ens med Lars Tallet om hans Dod.

De Rhodus, da han vilde reise til det Hellige Land, nemlig udi Kongens Regierings andet Aar. (m) Den Sorg, han fattede over Kong Knuds Mord og den paafølgende Elendighed udi Oluf Hungers Tiid, bevægede ham til at giøre saadan Reise. Udi denne Konges Historie er ellers en forunderlig Confusion hos Hvitfeld saakvel udi hans Konge-som udi hans Bispe-Kronike; thi han siger udi Historien, at han døde 1095 samme Aar som Kong Oluf Hunger døde, og udi Bispe-Kroniken, at han sad allene under Kong Harald og Canuto Sancto. Videre siger han, at han lod opgrave Erke-Bisp Wilhelmi Legeme, da der dog ingen Erke-Bisp var paa de Tider efter hans eget Vidnesbyrd paa andre Steder. Det er ellers merkeligt, at udi denne Konges Tiid tales om en Thore Tott, hvoraf sees den Tottiske Families ælde her i Riget. Samme Thore Tott siges da at har givet Gods til et Kloster. (n)

21

*Indtægter udi
om har af
samme Tott
di i sin
digt*

Erik Ejegod.

Efter Kong Oluf kom den 4de af Svend Estridsens Sønner nemlig Erik til Regieringen. Ved hans Ankomst til Regimentet ophørede den Dyre Tiid, og i dens Sted indfaldt saadan Frugtbarehed, at man kiøbte en Skæppe Korn for en Penge. Denne Konge fordte saadan mild Regjering, og var saa from, at han fik Tilnavn af Erik Ejegod. Han fik udi Begyndelsen at bestille med de Bønder, som udi Kong Olufs Tiid i Henseende til, at Riget da var udi saadan slett Tilstand, ikke allene undsløge sig for det Danske Herredom, men endogsaa røvede de Danske Skibe udi Øster-Soen. Blant andet havde de ihjelslaget en Dansk Herremand ved Navn Aute mellem Lolland og Falster. To fredløse Skaanske Mænd Alli og Herri vare flygtede fra Skaane til Zulin, og der lode sig bruge til Søe-Roverie mod de Danske. Dette forarsagede, at Kong Erik udi sin Regjerings Begyndelse rustede sig til Krig mod dem. Særo antegner som noget merkeligt, at Kongen kalste da Stænderne sammen for at have deres

Erik Ejegod.

19

12

Den Kongelige Myndighed svækket under Erik Ejegode.

1/10
1/19

B 2

Sam

(m) Lib. Daticus Roskildens. in excerpt. Th. B.
(n) Monumentum Strøense in excerpt. Th. Barth.

Samtykke dertil; thi, siger han; Denne fromme Konge havde saaledes ophoyet Almuen, at ingen Krig kunde føres uden deres Samtykke, hvilke visser de forrige Kongers Souverainetet, og at de for ham havde jus belli & pacis. Kong Erik kom med sin Flo-
de for Zulín, og beleirede samme Stad med saadan Iver, at Borg-
gerne bleve tvungne til at give en stor Sum Penge, og tilligemed
overlevere alle de Søe-Røvere, som fandtes hos dem, hvilke de
Danske lode Bagbinde, levende opstjære, og siden sætte paa Pæ-
le, og jog denne skrækkelige Execution saadan Frygt ind udi de
Vendiske Steder, at de udi lang Tiid siden ikke turde foruroilige
Soen. Udi denne Konges Tiid blev den Danske Kirke befried
fra den Hamborgske eller Bremiske Erke-Bisps Jurisdiction, hvor-
under dette Rige, saavelsom Norge og Sverrig havde staaet siden
Christendommens Indførsel udi de Nordiske Lande. Dette skeede
ved saadan Leilighed: Der reisede sig paa den Tiid Misforstand
mellem Kongen og Erke-Bisp Liemar af Hamborg, som nogle
meene formedelst den usædvanlige Execution, som skeede paa de
Zulínske Søe-Røvere: Andre formedelst andre ringere Aarsager,
hvorudover Erke-Bispen truede Kongen med Kirkens Band. Kon-
gen derimod appellerede til Paven, og begav sig selv til Rom for
at visse Erke-Bispens Ugrund. Der blev Sagen noye examine-
ret, og Kongen bevissede saa klarligen sin Ustyldighed, at han
kom gandske frikiendt tilbage: Paa det nu, at saadant ik-
ke skulde vedsæres ham oftere af disse fremmede Prælater,
som øvede alt for stor Myndighed udi Norden, gjorde han en
anden Rejse til Rom (o) og begjærede, at Riget maatte her-
efter blive befried for den fremmede geistlige Jurisdiction, hvil-
ket Pave Urbanus 2^{den} ham for hans Dyd og Gudsfrygtighed bevil-
gede, og gjorde ham Tilsagn, at han med det allerførste vilde la-
de oprette et Erkebisp-Dom udi Danmark; Saa Aar derefter
blev dette Lofte fuldbyrdet af Pave Paschali 2, hvilken efter Kon-
gens

Danemærk
faaer sin e-
gen Erke-
Bisp.

(o) Herudi contradicerer Saxo sig, i det han paa et Sted siger, at han gif
selv anden gang til Rom for at erholde dette, og en anden gang, at han
udvirkede det med Gesandtere; Saadanne Contradictioner findes ofte hos
Saxo, og end oftere hos Hvitsfeld, vid. Meurs. hist. Dan. lib. 4.

gens Begjering skikkede en Legat til Danmark for at udsee et beqvemt Sted til Erkebisp Sæde. Samme Legat, efter at han havde besøgt de Danske Stæder, udvalgte omsider Lund i Skaane dertil, og, saalsom den Lundiske Bisp Adzer paa samme Tiid var en Mand af Meriter, erklærede han ham til første Erkebisp, og Lund til et bestandigt Erkebisp Sæde for de 3 Nordiske Riger. Denne merkkelige Forandring skeede under denne Konge Anno 1103, hvorvel andre henføre det til Kong Nicolai Tiid, hvilket dog ikke kand være, dersom det er vist, at denne Kong Erik døde 1105. Saaledes blev Lund, som fra Evend Estridsens Tiid havde været allene et Bispe Sæde, forvandlet under denne Konge til et Erkebiscop Dom, saa at Danmark fra den Tiid ikke mere dependerede af Erkebisperne af Hamborg eller Bremen. For denne Adzer, som blev første Erkebisp udi Danmark, havde været 2 Bisper udi Lund, nemlig Eginus og Richvaldus, saa at han var den 3die Bisp, og den første Erkebisp. Førend denne Trætte brod ud med Erkebissen af Hamborg, som gav Anledning til saa merkkelig Forandring udi det Danske Kirke Regimente, lod Kong Erik anholde hos Paven om sin Broder Knuds Canonisation. Paven kunde ikke nægte saadan Begjæring, saasom den største Merite var paa de Tisder at sætte Livet til for de Geistliges Høyhed og Indkomster. Han lod ham derfor som en Martyr indføre udi Helgenes Tall, og efter de Tisders simple Maade forordnede, at den nye Helgen til Ære skulde lægges et Bogstav til hans Navn, saa at i Steden for Cnutus, som han tilforn heed, skulde han herefter kaldes Canutus; thi at Kongerne af det Navn tilforn iftkun kaldtes Cnutus eller Cnutus, kand sees af endeel gamle Skrifter, og har jeg forhen allegeret udi Canuti Magni Historie en gammel Munkes Bog hvorudi findes disse Ord: Lambrecht med hans Dronning Ymma og deres Søn Cnutus recommendere sig udi Brødrenes Forbønner. Saaledes kunde Paverne i de Tisder beneficere et heelt Rige ved sen eeneste Bogstav, og bilde Folk ind, at Canutus var langt hæderligere end Cnutus (P) ligesom fordem

Lund et Erkebisp Sæde for de 3 Nordiske Riger.
1103.

e
Anmærkning over et vist Slags Geistligt Pedanteri. / =

Bb 3

Abra

(P) Vid. Ælnoth vita Sancti Canuti cap. 4. Cnutus jam jam Canutus nominandus.

En selsom
Historie
om Kong
Eriks Na-
serie.

le

Abraham var et hæderligere Navn end Abram. Saaledes for at giøre Forskiel imellem Guld og de Romerske Keyserer lagde man ogsaa en Bogstav til Gulds Navn, saa at han blev kalden Dominus, da derimod den Romerske Keyser ifkun fik Titul af Dominus, og merker jeg, at denne Simplicitet maa have været indtil Hvitfeldts Tidder, efterdi han for at hævne sig over Kong Christian 2, siger, at han alleene hos Efterkommerne bør heede Christen, for at distingvere ham fra de andre gode Konger, som kaldes Christian eller Christiern. Hvad ellers denne nye Helgen angaaer, da blev samme Tiid en prægtig Liigbegængelse holden over ham udi de fornemteste Rigets Mands Overværelse, og blev han af Hubalds Anglo (q) Biskop til Odense tagen af en Steenkiste, som han laae forvaret udi, og lagt udi en forgylt Kobberkiste. Kong Erik gjorde siden en Pillegrims Rejse til det hellige Land, hvortil gav Anledning en selsom Historie, hvilken jeg ikke kand forbigaae at fortælle, saa som den findes hos alle vore Skribentere. Da han engang sad ved Taffel, og var lystig med sine Venner, lod en Musicant sig anmeldte, foregivende, at han kunde med Streng-Keegrove alle Menneskers Affecter, ligesom han vilde. Kongen befoel ham at komme ind for at giøre sin Prove. Men Musicanten begrede sig længe derfor, foregivende, at Kongen derover vilde tabe sin Fornuft. Denne Forevarsel tienede ikke til andet end at oppette Curiositeten dismeere, saa at han blev befaled at spille under Straf. Da Musicanten nu merkede, at Kongen det endeligen vilde have, bad han først Kongens Tjenere at giemme alt Vaaben og Gevær, som var paa Salen. Da dette var skeed, og Dørrene vare tillukte, begyndte han at slaae paa sin Harpe. Det forste Stykke, han leegede, gjorde den Virkning, at det heele Hof blev meget sorgesfuld og bedrøvet. Det andet Stykke opvakte dem alle til Lystighed, saa at de

(q) Af dette sees, at Engellænderne foridum have søgt Promotion her i Landet, ligesom nu omstunder Tydsk. Canutus Magnus gjorde adskillige Engellænder til Bispe. Den navnkundige Wilhelmus, som var Biscop til Roskild udi Svend Estridsens Tiid var ogsaa en Engellænder, iligemaade denne Hubaldus, som var Biscop i Odense item Rudolphus, som var Bisp til Ribe og mange andre.

de sprunge og danfede, men ved det 3die Stykke bleve de alle af-
 sindige. Udi dette Raserie brod Kongen ind udi et Cabinet, og
 greeb til et Sværd, hvormed han omkom 4 af sine Ministrer, og
 maatte man kaste sig over ham og holde ham fast, indtil Raseriet
 gik over. Om Musicantens Harpe gjorde saadan naturlig Virk-
 ning, eller om Kongen af den Imagination, han havde faaet der-
 om, blev bragt udi saadan Tilstand, det vil jeg lade staae ved sit
 værd. Suiten af Historien viser dog, at saadant skeede udi Ra-
 serie, uden hvilken saadan dydig og from Konge ikke kunde bedrive
 saadan Misgierning. Saa snart Kongen var kommen til sig
 selv igien, bødede han for alle disse 4re Tienere efter Canuti Mag-
 ni Gaards Rætt, og til ydermeere Poenitente gjorde han et Løfte
 at reyse til den hellige Grav. Dette Forsæt gav han først tilkiende for
 sit Raad, derefter lod han det forkynde for Almueen paa alle Lands-
 Ting, hvilket opvakte saadan Sorg hos Undersaatterne, at de,
 med grædende Taare bade ham at staae fra sit Forsæt, og blive
 udi Landet; thi saa Konger havde været saa inderligen elskede, som
 denne Kong Erik. Men all Graad og Bøn kunde ikke bevæge
 ham til at bryde sit Forsæt, hvorforsø Reysen maatte gaae for sig:
 Førend han forlod Riget, beskikkede han sin ældste Son (r) Har-
 ald at forestaae Regimentet udi hans Fraværelse med Kongelig
 Myndighed, og adjungerede ham de fornøftigste Mænd, hvis Raad
 han skulde følge. Den anden Son Knud gjorde han til Hertug
 udi Slesvig, og befoel en af de anseeligste Mænd udi Riget, nem-
 lig Skialmshvide at have Omsorg for hans Optrugtelse. Den
 3die Son Erik betroede han til andres Opsyn. Derpaa gik Reys-
 sen for sig først fra Dannemark til Rymland til Soes, og siden
 over Land, og vidner en gammel Kronike (s) at Kongen af Frankris-
 ge da stikkede ham Foræring, og at Keyseren forsynede ham med
 Vejledere til Constantinopel, hvor han blev vel imodtagen af Key-
 ser

Kongens
Reise til
det Hellige
Land.

(r) Af denne Konges Børn var allene Canutus og Petrus ægtefødte, men de
 andre vare u-ægte, og seer man af denne saavel som andre Kongers Histo-
 rier, at Dannemark paa de Tiider ingen Forskiel har gjort mellem ægte
 og u-ægte Prinsker.

(s) Knytlinga Saga cap. 3 pag. 115 in excerpt. Th. B.

Hans A-
vantages
udi Con-
ſtantinopel

ſer Alexio, (t) ſom forſynede ham med fornødne Ting til hans lange Rejſe. Skiondt han ikke vilde tilſtæde ham at komme ind udi Hoved-Staden, maatte af den Aarſage, at der vare mange Nordiſke Folk udi den Keyſerlige Garde, ſom man frygtede ſkulde gjøre Opløb ved en Nordiſk Konges Ankomſt. Om diſſe Folk kaldet Barangi eller Barangiar har jeg tilſorn taſt udi Harald Haardraades Hiſtorie, hvorfore jeg det her igien ikke vil opregne. Diſſe Barangi, da de horte om Kongens Ankomſt, bade Keyſeren indſtændigen, at han vilde tilſtæde dem at ſee og tale med den Nordiſke Herre, hvilket han endelig maatte tilſtæde dem, dog ſaaledes, at det ikke ſkulde ſkee Troppeviis, men at et maadeligt viſt Antal ſkulde aſloſe et andet. Da de ſaaledes lode ſig indfinde for Kongen, hoſt han en lang Tale til dem, roſede deres Manddom og Tapperhed, hvorved de ſaaledes havde diſtingveret dem, at Keyſeren ikke tog udi Evil at betroe dem ſin høye Perſon, formanede dem dernæſt til Troeſkab mod den Herre, udi hvis Tieneste de vare, at de kunde ſvare til den Tiliid, ſom man havde fattet til dem. Da Keyſeren, ſom havde udſeet Epyndere, der forſtoede det Nordiſke Sprog, fik at høre Indholden af Kongens Tale, forgik ham all ydermere Miſtanke, ſaa at han ſtrax lod Kongen invitere paa ſit Keyſerlige Slot, lod ham herligen tractere, og endeligen give adſkillige Reliquier for at bringe med ſig til Dannemark. Fra Conſtantinopel reifede Kongen videre til den De Cyprus, hvor han blev ſyg, og døde den 16. Julij 1105 (u) eſterat han havde regiæret 8 eller 9 Aar. Han var en af de frommeſte og dydigſte Konger, ſom dette Rige har haſt, hvilket erhvervede ham Tilnavn af Ejegod, og, ſom Naturen havde prydet ham med ſtore Sindets Gaver, ſaa havde den ogſaa diſtingveret ham ved Legemets Skabning; thi han havde et ſkiont og vel proportioneret Legeme, og var et Hoved højere end de højſte Folk udi Dannemark. (x) Han overgik ogſaa alle udi Styrke. Naar han ſad paa Jorden, kunde han kaſte ſaa langt

1105.

Han doer
paa den
DeCyprus

Eriſt Eje-
godes Por-
trait.

(t) Det var den navnkundige Alexius Comnenus, ſom regiærede ſaa længe.

(u) Anonymi Chr. Sial. pag. 6 ſiger 1101.

(x) Sax. in Erico Bone.

langt med et Spiud eller Steen, som den sterkeste kunde staaende. Naar han sad paa Jorden, og tog et Kieeb udi hver Haand, da lod han 4re af de sterkeste Folk trække to paa hver side imod sig allene, men de kunde ikke rykke ham af Stedet. Han derimod drog dem i fuld nu med den højere nu med den venstre Haand. Han var ikke alleneftestaltalende, men havde derhos ogsaa saadan høj Stemme, at, naar han talde paa Herredagene, kunde man høre ham langt fra. Med all hans Fromhed handhævede han dog strangeligen Justitien, saa at han var frygtet som en streng Doms mere, og tillige med elsket som en from Fader. Han var saa mild og Borgerlig i Omgængelse, at naar Rigsdagene havde ende, og Stænderne reisede hjem, bad han enhver i sær hilse sin Hustru og Børn udi hans Navn, lovende derhos at have Omfarg for, at ingen Uætt dem skulde vedersfares, hvilket han ogsaa holdt, i sær de Fattige. Og vidner den oft citerede Islandske Krønike, at aldrig nogen gif Trostesløs fra ham. (y) Den eeneste Feil, som tillægges ham, var Ukyssked; thi han avlede mange naturlige Børn baade for og i sit Egestab. Hans Dronning Bothildis, som fulgte ham paa Reisen til det Hellige Land, og døde til Jerusalem, lignede Kongen udi Dyd og Fromhed, og siges der, at hun altid agerede hans Kammertiener, og klædede ham selv af og i, efter som han fandt Behag derudi. Denne Konge gjorde en Necess, som findes udi den skrebne Skaanske Lov-Bog, hvorudi han har forordnet meget om fiende, item om aarlige Sammenkomster, som skulde holdes til Nyborg Trinitatis Sondag, og forandret Gaards-Rættene udi nogle Stykker. Nogle kalde denne Konge St. Erieh formedelst hans Dyd og Guds frygt, skionst man ikke finder, at han nogen Tid har været canoniceret, saasom Cannonisationer udi de Tider forhvervedes ikke saa meget ved Dyd og Rættferdighed, som ved Gavnildhed mod Geistligheden, hvilke saae eller hørde ingen Mirakler efter denne Konges Død, efterdi maaskee han ikke offrede dem saa meget som St. Knud. Autor til Erieh *erani* Historie siger at udi denne Konges Tid Cistercienser Munke bleve først etablerede, og kand man herudi best troe bemeldte Autor, es

Ec

terdi

12/i

Eric
Necess. 16

16

(y) Knitlinga Saga cap. 71. p. 102 in excerpt. Th. B.

terdi der menes at han selv har været en Cistercienser Munk. (z) Videre vidner den gamle Islandske Kronik, at denne Konge paa sin Reise til Rom stiftede et Kloster ved Luca, og gjorde en Foundation saaledes, at alle Reisende danke Kulde have fri Viin at drikke, og frit Herberg. (a) Samme Kronike burde allene for den Naafag skyld trykkes, og en Copie deraf stikkes til Luca med en Regning for saa mange Mars Restancer.

Interregnum.

Interregnum af 2 Mar.

Paa Kong Eriks Død fulgte et Interregnum af 2 Mar, efterdi det varede saalange, førend man fik Tidender om hans Afgang. Hans Ældste Broder Svend meenede sig at være Riget nærmest, hvorudover han begav sig til Viborg Landsting, og ikke vilde opbie de almindelige Herredage; Men paa Vejen blev han hæftig svag, vilde dog ikke staae fra sit Forsæt, men lod sig sætte paa en Bogn for at komme til Landstinget, sigende, at han vilde døe med Glæde, dersom han ikkun maatte nyde Konge Navn udi 3 Dage. Men, som hans Begifrlighed var alt for stor efter at regiære, saa at han ikke sparede sit svage Legeme, misstede han baade Liv og Riget paa eengang. Efter Svends Død faldt de fleeste Stemmer paa hans Brødre Niels og Ubbe; thi Kong Erik Ejegods Son Harald havde øvet saadant Tyrannie udi hans Faders Fraværelse, at alle havde Afkye for ham, og ginge ham forbi; Der siges ogsaa derforuden at han ikke var ægte fød. Paa en Herredag, som blev holden ved Isefiord opreisede sig en høflig og venlig Tvistighed mellem de tvende Brødre; thi Niels, som de fleste ønskede helst til Konge, vilde ikke tage Kronen fra sin Broder Ubbe, saasom han var ældre, og Ubbe vegrede sig af all Magt for at antage den, efterdi Nicolaus var beqvemmere til Regimentet, hvorudover den sidste nemlig Nicolaus blev omstider af dem erklæret Konge.

Ni

(z) Hist. Gent. Dan.

(a) Rnitinga Saga cap. 74. p. 104. in excerpt. Th. B.

Nicolaus.

Denne Nicolaus var den ste af Svend Estridsens Sønner, som regierede udi Dannemark, og kom til Regieringen Anno 1107. Han havde til ægte Dronning Margareta Magni Barfods Enke udi Norge, og avlede med hende Inge og Magnum, hvoraf den første nemlig Inge omkom ynkeligen udi sin Ungdoms Aar; thi, da hans Hofmester vilde lære ham at ride, og fengang gav ham Bidselet udi Haanden for at styre Hæsten selv, slog Hæsten ham af, og slæbede ham efter Stiebojelen indtil han døde, og gav Kongen, for at holde Sielmesse over ham, adskilligt Gods til St. Knuds Kloster. (b)

Om den anden Broder Magno skal tales videre i denne Konges Historie. Kong Nicolaus fik udi Begyndelsen af sin Regiering Tvistighed med Hertug Henrik, Godeskalks Søn af Benden, efter som samme Hertug Henrik, der var fød af den Danske Princesse Gyrite Kong Svend Estridsens Dotter, besværgede sig over de Danske Konger hans Morbrødre, at de forholdte hans Moderne Arv. Han gjorde derfor et Indfald paa Rigets Grændser, og røvede og plyndrede indtil Slesvig. Kong Nicolaus rustede sig derfor mod ham. Han begav sig selv med en Krigs-Flode til Benden, og befoel Gouverneuren af Slesvig at marchere med Fod-Folket og Rytteriet til Lands, og møde ham saame Steds. Den Danske Krigs-Magt havde tilforn meest bestaaet udi Skibe, eftersom de fleste Nordiske Krige bleve fordte til Søes, og de Slag, som bleve holdne til Lands, skeede mestendeels ved Fod-Folk, saa at man til denne Tid lidt finder talet om det Danske Rytterie. Kong Nicolaus lod da føre en Høj Ryttere til denne Bendske Krig. Men, efterdi de samme, som nyeligen anrattede, vare lidet disciplinerede, kunde de ingen Stand holde mod det Tydske Cavallerie, og derfor leede stor Skade, saa at dette Tog løb Frugtesløs af, og den Danske Flode maatte begive sig tilbage. Af dette blev den Bendske Hertug saa modig, at han gjorde et nyt Indfald udi Synder Jylland, og der grummeligen huserede. Den Slesvigiske Gouverneur Cluff blev udi denne Ulykke beskyltet for Forraderie,

Et 2

og

(b) Hamsford, Annales inter excerpta Thom. Barth.

Hertug
Knud af
Slesvig.

og blev for Rættens dømt til at miste sin Bestilling og Midler, saa at han levede sin øvrige Tiid udi Foragt og Armod. Erik Ejegod havde efterladt sig 3 Sønner, Harald, Knud og Erik. Den anden nemlig Knud blev Hertug udi Slesvig, og tog sig nu paa at forsvare Hertugdømmet mod Bønderne. Den samme var en munter og hurtig Herre, dydig og særdeles gavmild, saa at han var elsket ikke mindre af Fremmede end af Danske. Saa snart han havde faaet Hertugdømmet Slesvig udi Forlehnning, skikkede han Bud til den Bøndiske Hertug Henrik, og tilbød ham Fred. Men Henrik svarede, at han skjøttede ikke meget om de Danskes Venkskab, men vilde paa nye søge med Magt at indhente den Arv, som ham paa Moderne Side tilkom. Herudover erklærede Knud ham aabenbare Krig, hvilket saaledes forbittede den Bøndiske Hertug, at han af Foragt lignede ham ved en ung utæmt Fole, i hvis Mund han snart vilde lægge Bidsel for at tæmme ham. Derpaa gik Krigen for sig imellem de tvende unge Hertuger, og finder jeg ikke, at Kong Nicolaus har indviklet sig deri. Det gjordtes ey heller nødigt; thi Hertug Knud forsvarede ey allene det Slesvigske, men forflyttede Krigen til Bønden. Endeligen blev der gjort Fred mellem dem, og den Bøndiske Hertug, da han af Omgiængelse lærte at kende Knuds Dyder, fattede saadan Kjærlighed til ham, at han erklærede ham til sin Arving udi Bønden, hvilket Hertug Knud omsider antog, efterat han længe havde vegrer sig derfor, saasom Hertug Henrik selv havde Born, hvilke han ikke vilde stille fra deres Fæderne Arv. Da dette var skeet, insinuerede han sig saaledes hos Keyser Lotharium 2, at han ikke allene samtykkede dette Fordrag, men endogsaa gav ham Titul af Obotriters eller Mæklenborgske Bønders Konge. (c)

Bliwer er-
klæred de
Obotriters
Konge.

Medens Hertug Knud distingverede sig saaledes, anvendte hans ældste Broder Harald sin Tiid paa at rove og plyndre saavel Nødenlands som Jndenlands. Ved Roskild lod han bygge en Fæstning kaldet Haraldsborg, hvor han og hans Selskab havde deres Tilflugt til, og skjulede deres RoversKoster. Dette varede saalænge indtil

(c) Helmold. Chr. Slav. lib. 1. cap. 49. siger at saadant kostede ogsaa Camm
en Hob Penge Emit, multa pecunia Regnum Obotritorum.

Borgere og Bønder omsider rottede sig sammen, og dreve ham med hans Anhang udaf Landet. Den 3die Broder Erik var af bedre naturel. Ham forfuldte Harald stedse, og fengang afbrændte hans Gaard. Hvorudover Hertug Knud havde nok at bestille med at forliige dem. Dette viffer, at alting er gaaet meget buntet til udi Kong Nicolai Tid, efterdi hans Brodres Sønner saaledes have huseret udi Riget, og seer man ikke, at Kongen har gjort ringeste Beværgelse til at styre og dømpe saadan Uorden.

Uf den Anseelse Hertug Knud var kommen udi, item af den store Kiærlighed, alle Danske bare til ham, blev Kongen saa jaloux, at han tragtede efter hans Undergang. (d) Udi dette hans onde Forsætt blev han meget bestyrket af Canuti Misundere. Men Dronning Margareta, som var en forstandig Dame, og estimerede Canuti Dyder, tog ham i Protection saalænge som hun levede. Da samme Dronning omsider blev sig af Battersott, og fornåm sig at være nær ved Døden, lod hun ham kalde til sig, forestillede ham Tjernes Tilstand, og raadede ham til at conservere Fred og Roelighed udi Riget. Hvilket, da Canutus med Eed forsikrede hende om, døde denne dydige Dronning heel fornøyet. Men efter hendes Død begyndte Forfølgelserne mod Hertugen at gaae for sig for alvor, saasom hans Modstandersaae nu ingen Hindrer meere at sætte deres Anslag i Verk. Det var dem en lutt Sag at bringe denne tappre Herre i Mistanke hos Kongen. Han kunde lutt forud see, at de Danske efter hans Død vilde gaae hans Søn Magnum forbi, og holde sig til Knud, paa hvilken alles Dyne vare henvendte, og derfor letteligen troede alt hvad samme Canuti Fiende Henrik Skatteler sagde om ham. Men, saasom Canutus allereede var saa mægtig, at han med Magt intet kunde udrette mod ham, søgte han at gjøre ham sort for Undersaatterne, og lod ham forskrive til en almindelig Herredag for at svare til de Beskoldninger, han havde mod ham. Hertugen, som havde en god Samvittighed, lod sig indfinde til samme Herredag, og det med saadan Ydmyghed, at han holt Fode-Trinnet til Kongen, da

Cc 3

mu

/æ

Twiffighed
mellem
Kongen og
Hertug
Knud.

æ/u

/e/e

/e

Hertug.
Knud for
svarer sin
Ufkyldig-
hed paa
Rigsdagen

(d) Codex membran, in quarto pag. 63, inter excerpta Thom. Barth.

da han steeg af sin Hæst. Da begyndte Kongen udi Rigets Raads Nærværelse at fremsføre sine Betydninger og sagde: Jeg haver med Taalmodighed opbiedt Are af mine Brøders Død, og ikke søgt at trænge mig med Magt paa Thronen. Men denne Hertug Knud min Brodersøn gaar en anden Vej, og vil fratage mig Riget, førend jeg døer, og blues ikke ved udi mit levende Live at bruge Kongelig Titul. Derpaa traadde Hertugen frem, og talte med stor Fynd til sin Forsvar og opregnede saaledes sine mange Tienestester, han havde beviist Riget, at ikke alleene Raadet holdt ham uskyldig, men endogsaa Kongen selv blev formildet imod ham. Men de gode Tanker varede ikke længe. Hans Avindsmænd Henrik Skatteler opvakte nye Mistanke hos Kongen, hvorudi han blev kraftigen understøttet af den nye Dronning Ulvilda, hvilken var Canuto ligesaa fiendsk som den forrige Dronning var ham bevaagen. (e) Hvad hun ved sine Praktiker ikke kunde formaae hos Kongen, det søgte hun at bringe til Beye ved hans Søn Magnum, hvilket hun besynderligen lod see, da det Kongelige Hoff en gang kom til Slesvig. Da Kongen sammesteds udi sine Kongelige Prydelser paa en høytidelig Dag kom ind paa Slots Salen, og der satt sig paa Thronen, fulgte Canutus efter ogsaa udi Kongelig Dragt, (f) hvilket ham tilkom som Obotriters Konge, og satt sig lige oven for Kongen uden at helse ham. Dette fortrod Kongen saaledes, at han strax steeg ned af sin Throne igien, og da merkede Canutus allerførst, at han havde forset sig, hvoruds over han ogsaa strax stod op, gik Kongen imode, og hilfede ham. Dronning Ulvilde, da hun merkede, at Kongen var stillet tilfreds igien, adresserede hun sig til hendes Sted-Søn Magnum, og foreslittede ham, hvilken farlig Beyler til Riget han vilde faae udi Canuto

Dronning
Ulvilde
Praktiker
mod Hertugen.

(e) Denne Ulvilda er ligesaa meget bekient i den Svenske som i den Danske Historie; thi hun lod sig siden forføre af Kong Sverker i Sverrig, traadde i Egetskab med ham, og i samme Egetskab avlede en Søn ved Navn Carl, som siden blev Konge i Sverrig, saa at hun var giftet med 2 Konger paa een gang vid. Saxon. lib. 12.

(f) Helmold Chron. Slav. lib. 1. cap. 50.

nuto efter hans Faders Død, efterdi han undsaae sig ikke ved at bruge saadan Opforsel, medens Kongen endda levede. Magnus og Henrik Skatteler lagde derfor Hovederne tilfammen, hvorledes de kunde forraske Hertugen, og endeligen funde for gott under Benfabs Skin at invitere ham til en Juule-Høytid udi Roskild, og Magnus, paa det han dislettere kunde bedrage ham, foregav, at han havde i Sinde at gjøre en Reyse til det hellige Land, og derfor ønskede, at Hertugen udi hans Fraværelse vilde være hans Gemahls og Børns Beskytter. Af disse søde Ord lod Hertugen sig bedrage at møde til Roskild, og havde han fattet saadan Tilkiid til sin Fetter, at, omendskiont Hertuginde raadete ham at tage sig vare, holdt han saadant for en utidig og ildegrundet Frygt, og begav sig til Roskild. Der blev han tillige med de andre, som vare inviterede, herligen tracteret udi 4re Dage. Da Giestebudet var til Ende, foer hver hjem til sit, og Hertugen tog ogsaa Afsked med Prins Magnos, og begav sig til den Fæstning Haraldsborg, som hans Broder havde anlagt. Der lod Magnus ham atter budskikke for at invitere ham til en hemmelig Samtale. Hertugen lod sig ogsaa dertil beqvemme, og kom til det berammede Sted, geleidet alleene af tvende Ministrer og 2 Tjenere; han vilde end ikke tage sit Sværd med sig, hvis een af hans Tjenere ikke havde tvunget ham der til. Sammenkomsten skeede udi en Skov, (g) hvor Magnus tog venligen mod Hertugen, omfavnede og kyskede ham. Men da Hertugen fornam, at han havde Harniss under sine Klæder, studsede han noget derved, og tænkte, at der var Forraderie. Han spurde ham da, hvorfors han saa bevæbnet kaldede ham til en venlig Samtale, Magnus svarede dertil, at han vilde straffe en Bonde, som havde syndet mod ham, hvorudever Canutus intercederede for samme Bonde, og bad, at han i det ringeste ikke vilde øve Straffen paa saadan Dag, som var Hellig 3 Kongers Dag, og, da Magnus blev ved at vegre sig derfor, bad Canutus sig til at sætte Borgen for Bonden. Endeligen tog Magnus ham ved Armen og sagde: Kom Broder, lar os sidde ned. Og, da de havde satt sig ned, spurte Magnus ham

Prins Magnus
stræber at
forraske
Hertug
Knud. /e

16
L

Inviterer
ham til
venlig
Samtale.

(g) Anon. Chron. Sial. pag. 16. kalder Skoven Haraldsborg.

ad, hvem han meente Riget tilhørede, og, da Hertugen dertil sagde, at det tilhørede Kongen, sagde Magnus: Lar os kaste Lod om, hvo af os skal arve Riget efter min Faders Død, og, da Hertugen dertil svarede, at han ønskede at Kongen maatte leve længe, sprang Magnus frem, greb ham udi Haaret, og kastede hans Hoved med sit Sværd den 7 Jan. 1131.

Hertugen
bliver
myrded.
1131.

Caadant ynkeligt Mord skede paa denne ypperlige Herre, der var begaved med alle Dvaliteter, som jifre en Prins. Hans store Dyder saabelsom ynkelige Endeligt forarsagede, at han blev holden for en Helgen, og derfor ofte i Historien kaldes St. Knud (h) thi han blev Canonicered 1171. (i) Han efterlod sig en ung Søn ved Navn Baldemar, som siden blev Konge udi Dannemark, og formedelst sine Bedrifter blev kalden Baldemar den store. Samme Baldemar blev bragt til Verden 8 Dage efter dette Mord. Sars fortæller, at en Tydsk Sanger, som var Medvider udi det te Forraderie, og som af denne Magno var skicket til Hertugen at invitere ham til denne Samtale, da han geleidede Hertugen til Stedet, begyndte hans Sambittighed at rove sig. Dog turde han ikke robe Forraderiet formedelst den eedlige Forpligtelse, han havde giordt, og derfor alleene sang en Viise paa Beyen om Frue Grimild, som forraadede sine Brødre. (k) Om denne Siger vard har været en god Sanger, derom taler Historien intet, man seer alleene, at han maae have været en slet Casuist, efterdi han tog i Betænkning at hindre saadant Mord, fordi han ved Eed havde forpligtet sig til at tie. En gammel skreven Kronike siger (1) at Skoven hvorudi Hertugen blev myrded, efter ham blev kalden Lavard Skov. Dette Mord forarsagede en stor Hierte-Sorg blant den salige Hertugs Benner, besynderligen blant Skalm-Hvißes Sonner, hvis Fader havde oplækket ham. De samme fore strax til

Historien
om den
Tydske
Sanger.

- (h) Han bliver udi Historien kalden Canutus Lavard, og siges at have ladet bygge Segeberg vid. Anonym. Chr. Slav. cap. 17.
 (i) Anonym. hist. Dan. p. 26.
 (k) Om denne Frue Grimild og hendes Forrædderie mod hendes Brødre findes blant vore gamle Kiempe viiser 3 viiser hvor til Andreas Belleius har giordt en Fortale og derudi fortæller Historien.
 (1) Knutlinga Saga Manuscr. cap. 93. p. 131. in excerpt. Th. Barth.

til Roskild, og bade Kongen, at han vilde tilstede dem at begrave Hertugen udi Domkirken. Men Kongen, enten hans Had gif saa vit, at han misundede den gode Herre en hæderlig Begravelse, eller han frygtede, som er meere troeligt, at det skulde give Anledning til Oplob udi Staden, afflog dem saadan Begiæring, hvorudover de uden Ceremonie maatte lade ham begrave udi Ringsted. Dette altsammen gjorde saadan Bevægelse over det heele Land, at alle Indbyggere forlode all Lyst, Gæstebuder og glædelige Forsamlinger, som i disse Lande holdes udi Julen, og sloge sig til Sorg. Hertugens Brodre Harald og Erik besværgede sig offentligen mod Kongen og Skialm Hvides Sonner forte den Myrdede Hertugs blodige Kiøle til Tinget for at ophidsse Almuen til Hævn. Dette jog saadan Skræk ind udi Kongen, at han skædede alle Forsamlinger, forlod Roskild, og begav sig udi Stillehed til

Opstand
mod Kon-
gen forme-
delt Her-
tugens
Mord.

19

1e

Derpaa reysede Almuen sig op mod ham, skiondt deres Forsætt var ikke at legge Haand paa Kongen selv, sendeel i henseende til hans Alderdom, sendeel ogsaa, efterdi det var ikke gandske bevilligt gjort, at Kongen havde haaft Haand med udi dette Mord. Men de sigtede alle paa Prins Magnus, og søgte hans Huus for at slaae ham ihjel, hvilket ogsaa da havde skeet, hvis Erke-Bispen af Lund efter Kongens Begiæring ikke havde vovet sig ud mod de Oprørske. Samme Erke-Bisp, da han saae Hertugens Broder Erik, greb han til Bidslet af hans Hæst, da han vilde stige ned, og formanede ham at lade sin Brede falde, lovede ogsaa paa Kongens Begne, at Prins Magnus skulde dommes efter Loven, og at Kongen ved Eed skulde bevise sin U skyldighed. Hvorpaa Oprøret paa en Tiid blev stillet, men Prinsen undkom, og flygtede til Sverrig, hvor han dog ikke længe forblev; thi Kongen syntes det var baade haardt og haanligt, at hans eeneste Son skulde være Fredløs, og derfor kaldte ham tilbage igien. Ved hans Tilbagekomst fornyedes Oprøret igien, hvilket gif saa vit, at Almuen opsagde Nicolaus Troeskab, og hyldede Hertugens Broder Erik (m) til Konge. Denne Erik fik i en Hast en Hob Folk paa

Oprøret
Stilles til
en Tiid.

10

19

D d

Bee

(m) Helmold. Chr. Slav. lib. I. cap. 51.

Beene, hvormed han' begav sig til Jylland, hvor han tog ind adskillige Stæder, og havde bemærget sig det heele Land, hvis Bisshop Thord af Ribe ikke havde ved gode Ord og Løfter holdet ham tilbage; thi samme Bisshop gik ham imod, og forsikrede paa Kongens vegne, at alt hvad som loved var, skulde blive holdt. Erik lod sig bevæge af hans Tale, og bød sit Folk at holde inde med meere Fientlighed, indtil man fik at høre, hvad Uddrag Sagen vilde faae. Men, da han saaledes havde staaet sig til Sikkerhed, blev han uformodentligen anfalden af Kongen, som gjorde et temmelig Nederlag paa hans Folk, og drev ham selv paa Flugten. Men dette tienede kun til at forværre Kongens Sag, og gav Erik Anledning til at autorisere sin Opstand; thi han kom da strax tilbage til Sjælland, antog aabenbare Konges Titul og lod sig hylde af Sjællandsfarerne og Slaaningerne, og saaledes begyndte de Borgerlige Krige udi Danmark, som forarsagede de saa mange Ulykker, at adskillige fornemme Herrer forlode Riget, blant hvilke Herr Wilhelm Peder Dumes Fader, hvilken gik til Polen, og hvorom taler (n) den Poliske Historie. Skrives Martinus Cromerus.

Begge Partier rystede sig sterkt imod hin anden. Kongen fik Undsættning af Jylland og Fyen, forlod sig ogsaa paa Keyser Lotharium 2, til hvilken Prins Magnus aflagde, som Bassal troestkabs Eed for at have hans Bistand udi denne Krig. Erik derimod havde Sjælland og Slaane paa sin Side, sluttede ogsaa Alliance med Kong Magnos kaldet den Blinde af Norge, hvilken han gav Hertug Knuds Dotter Christina til ægte. Det første Slag skeede mellem Erik og Prins Magnus til Soes, hvor Magnus blev slagen, og maatte tage Flugten. Derimod var Kongen lykkeligere til Lands, og fangede udi en Eræfning Herr Christiern Eriks General, (o) som han lod sætte udi et Taarn til Gots torp. Den ustadige Harald Eriks ældste Broder faldt da ogsaa fra

(n) Vid. Crom. Hist. Polon.

(o) Denne Christiern var Svend Nagesens Farsfader, hvilket han selv vidner hist. St. Canuti Ringstadensis med disse Ord, Nicolaus Avum meum Christiernum captivavit.

Ny Opstand under Erik Canuti Broder.

i

fra ham til Kongen, uden Tvil af Jalouſie, eſterdi den oprørſke Al-
 muue havde gaaet ham forbi. Dette A^{ns} ſeet fik dog Erik meer
 Eillob af Indbyggerne, ſaa at han beleirede ſin Broder paa hans
 Slott Haraldsborg, og tvang ham til at redde ſig med Flugten.
 Det andet Slag ſkede udi Jylland ved Bærebroe, hvor Kongen
 erholdt en ſtor Sejer, og tvang Erik at flygte til Norge, (p) og er
 det uden Tvil af denne Flugt, at han fik det Navn af Harefød.
 Men dermed havde Krigen ikke ende; thi Erik kom tilbage igien
 forſt til Holland, hvor han blev kirkeligen imodtagen af Indbyg-
 gerne, og begab ſig ſiden med en Krigs-Magt til Slaane, hvor
 Kongen var, og blev der da holdet det bekiendte ſtore Slag ved
 Fodvig 1135, hvilket af Carone beſkrives med diſſe Omſtændig-
 heder: (q) Kongen forſamlede alle ſine Skibe ved Fodvig, og ſam-
 meſteds ſatt ſin Krigs-Hær udi Slagts-Ordning for at møde Erik.
 Men, da Erik rykte mod Kongens-Folk, kom der ſtrar Frygt over
 dem, ſaaſom de fornumme, at deres Fiende var ſtærkere, ſaa at
 de forſt rykkede noget tilbage, og ſiden toge Flugten til Strands-
 bredden, hvortil de bleve forfulgte. Prinſ Magnus gjorde allene
 Modſtand, og ſatt haart ind paa Fienden, men han blev ſelv ihjel
 ſlagen udi Trefningen tillige med Biſp Peder af Riſkild. (r) Der
 paa fuldte et ſtort Nederlag, og bleve alle Kongens-Folk omkomne u-
 den nogle ſaa, ſom flygtede til Skibene, hvilke dog Skibs-
 Folkene ikke vilde imodtage, eſterdi Skibene vare for meget ladde,
 ſaa at de huggede Hænder og Arme af mange, ſom med Magt
 vilde trænge ſig ind paa dem. Dog undkom Kongen ſelv ved en
 Bondes Hielp, ſom flyede ham en god Hæſt, hvorpaa han gal-
 loperede til ſit Skib. Udi dette ſtore Slag blev blant andre fund-
 ne paa Balſtedet (s) Biſp Peder af Riſkild, Biſp Thakke af
 Ribe, Biſp Albert af Slesvig, Flocus af Aarhus og Henrik
 af Sverrig ſamt 600 Præſter, hvilke tillige med alle de andre Geiſt-
 lige

Erik bliver
slagen ved
Bærebroe.

E

/æ

Slag ved
Fodvig.

1135.

/i

/æ

/g

/e

De Konge-
lige blive
slagne tilli-
ge med
Prinds
Magno.

/e

/r

(p) Calendarium Neſtved manuſcr. in excerptis Thom. Barth.

(q) Conf. cum Saxone Helmold Chr. Slav. lib. I. cap. 51.

(r) Den oft citerede Knitlinga Saga Teſte Barth. in excerptis ſiger at han aſtede
 med den Wendiske Princeſſe Riſtiza Camutum og Nicolauum.

(s) Teſte Manuſcr. wembran. in excerptis Thom. Barth.

lige bleve af Erke-Bisp Adzer afsløverede af alle deres Synder
 | a førend Slaget holdtes (t) hvoraf sees, hvad Håndverk Geistligheds
 den brugte paa de Tisder, og at fattige Studentere da havde Nar-
 sag at glæde sig ved store Feltslag, hvorudi saa mange Præstes
 Kald kunde blive vacante paa een Dag. Ingen Bisp eller Præst
 skammede sig paa de Tisder at gaae i Felten, og omkomme Fiens-
 derne med egne Hænder. Vel var det efter jus Canonicum eller
 Kirkeloverne forbudt, men den Sædvane var bleven saa almin-
 delig, at det ingen meere blev lagt til Last, hvorudover det blev
 anseet som en særdeles Omhed hos den Franske Biskop af Bau-
 vais, at han i Feltslag sædvede Fienden med en Køl, paa det han
 ikke skulde bryde Kirkeloven, som forbød Geistligheden at bruge
 Sværd (u)

Efter dette u-lykkelige Slag flygtede Kong Nicolaus til Jyl-
 land, og da, sendeel, efterdi han havde ingen Børn meere, sende
 deel og, at han kunde skaffe Erik en mægtig Modstander, erklærede
 den ofte omtalede uskikkelige Prins Harald til sin Arving. Der
 paa begav han sig til Slesvig, og det meget usforsigteligen, efterdi
 han ingensteds udi Riget var meere forhadt end udi samme Stad,
 hvor Hertug Knud havde resideret, men han bildte sig ind, at Bor-
 gerne da skulde have Medynk over hans nærværende Tilstand, og
 ikke meere tænke paa det forrige, og derfor gik ind udi Staden,
 efterat han for sin Sikkerhed havde bekommet nogle fornemme
 Personer til Gisseler; men han blev bedragen udi sine Tanker;
 thi han fik der sit Endeligt, og det paa saadan maade. Der var
 udi Norden paa de Tisder oprettede adskillige Societeter eller Laug,
 kaldne Gilder, hvor man kom sammen paa visse Tisder; holdt
 sig lystig, aad og drak. Hvert saadant Gilde bestod af visse Lem-
 mer, som havde en Oldermænd eller Chef over sig, hvilken reglere-
 de alting, og gav Love, som helligens maatte efterleves. Hertug
 Knud, som var Oldermænd over saadant Gilde til Slesvig, hav-
 de giordt adskillige Love og Statuta om Gilder, blant andre den-
 ne:

Kong Nico-
 laus flyer
 til Slesvig.

Statuta
 om Gilder.

(t) Knitlinga Saga cap. 97. pag. 138. apud eundem.

(u) Vid. P. Daniel, vit. Philip. August.

ne: Dersom nogen, der er uden for Societetet, ihjelslaaer een, der er af Broderskabet, da skulde de andre hævne hans Død. (x) Herudover, da Hertugen deres Oldermann blev ihjelslagen af Prins Magns, holdte Gilde Brodrene sig forbundne efter samme Lov at omkomme Kongen, som de meenede var hans Banemand. Historien derom findes udi den Siællandskæ Kronike med disse Ord: (y) Kong Nicolaus, da han var kommen nær ved Hæthe-Bye eller Slesvig, raadede hans Tjenere ham fra at gaae der ind; thi de sagde, at Indvaanerne sammesteds havde en vedtagen Lov udi deres Vertskabe, hvorved de ere forbundne til ikke at lade blive uhævned, om nogen af deres Medbrodre bliver Skade tilføyet. Videre, sagde de, at Hertug Knud den hellige, som var bleven ihjelslagen af Kongens Son, havde været Oldermann og Beskytter for saadant Laug. Kongen foragtede deres Erindring og sagde: Mon jeg skulde være bange for nogle Skoemagere og Skindere? Da han var kommen ind i Byen, toge vel Geistligheden og de fornemteste af Borgerskabet mod ham med sædvanlig Ære. Ja end ogsaa med Pilsbers og Kloffers Lyd, som en gammel skreven Kronike vidner (z) Men Almuen, og i sær disse Brodre ginge strax bevæbnede imod ham, hvorudover hans Venner raadede ham at flygte ind udi St. Peters Kirke, men Kongen tog sin Tilflugt paa Slottet, sigende, at han heller vilde døe udi Kongens Huus, end tilstøde, at Guds Huus skulde besmittes med Blods Udgydelse. Hans Tjenere satte da ikke paa Mod og Erveskab at forsvare deres Herre, men de bleve overvældede af Almuen, og ihjelslagne med Kongen selv. Saadant Endeligt fik denne Konge Anno 1135, efterat han havde regieret henved 30 Aar. Han var den femte af Kong Svend Estridsens Sonner, som alle havde siddet paa den Danske Throne, Dd 3

Kongen bliver ihjelslagen af Gildebrodrene i Slesvig. 1135.

(x) Ordene udi den saa kaldte Lege Convivii Sr. Canuti Ducis lyde saaledes: Si non Gilda interfecerit congildam &c. Statuta ere eller sammen skrevne af 18 Oldermann til Skanøer Anno 1258.

(y) Chron. Sieland, pag. 19. seqv. hvorudi disse particulariteter findes.

(z) Knitlinga Saga cap. 99. pag. 140. in excerpt. Thom. Barth.

Rong Ni-
colai Por-
trait.

12

Begyndelsen af hans Regiering var god og berommelig, men Enden svarede ikke dertil. Gaasnaert han kom paa Thronen, lod han for at lette Undersaatternes Byrder, meget indskrenke sin Hoff-Stat. Han var en duelig Krigsmand, og ikke mindre modig end hurtig. For at æternicere sin ihjelslagne Broders Canuti Jhukommelse, lod han ham opreysse et stort Kloster, som han begavede med gode Reinter og Indkomster. Han var ikke mindre villig udi at beneficere andre Kirker udi Riget, og var ham særdeeles derudi behjuelig hans første Dronning Margareta, som udi Historien berømmes af megen Dyd. Han var ogsaa ydmyg, og lod see stor Moderation (a) saa at hans Opførsel og Leve-Maade var ikke anderledes, da han var bleven Konge, end den havde været tilforn. Men han tabte efter Haanden disse Dyder, og henfaldt til adskillige Laster, til hvilcke det er ufvist, enten han lod sig forføre eller om han fulgte sine naturlige Tilbojeligheder, som han i Begyndelsen stiuiede. Han lod see stor Haardhed mod hans Syster-Søn Henrik Hertugen i Benden, og end større mod hans Broders Søn Hertug Rind; thi, endskjønt han ikke kunde overbevieses at have været Stifter til det Mord, som begikkes paa samme dødige Hertug, saa dog, efterdi han siden saa meget handhævede Prins Magnum hans Banemand, kunde man ikke befrie ham for Mistanke. Ikke dismindre, naar man betragter de mange Viderværdigheder, denne Konge maatte udstaae, item hans Ynkkelige Endeligt, kand man ikke andet end bære Medynk over ham; thi han maatte see sin Søn omkommes, sin Dronning Ulwilda forføres til at lade sig bortsnappe af Kong Sverker udi Sverrig, og at ægte samme Konge og sig selv flygtig og betrængt udi sit eget Rige. Udi denne Konges Tid florerede den oft omtalede Elnothus, som har skrevet St. Canuti Levnet, og har dediceret samme Skrift til hans Broder denne Kong Nicolao. Samme Elnothus var en Engælænder af geburt fra den Stad Cantelbury, men havde opholdet sig over 20 Aar udi Danuemærk, som han selv vidner i sin Dedication. (b) Men, som han var
ent

(a) Vid. Ælnoth. in vita St. Canuti cap. 1. hvor ham gives god Lov.

(b) Jam vero Daciz partibus quatuor quinquenniis & fere binis annis commoratus, vid Prozm. ad Reg. Nic. in hist. St. Canuti.

en Munk, kand man heller ansee hans Skrift som en Lovsang end en uppartist Historie. Dog, saasom han har været Djensynlig Bidnet til det som han har skrevet, har jeg i mange Ting fuldt ham, skiont med vedbørlig Præcaution. Hans Skrift, skiont det er fuldt af hoitværende og opblæste Phraser, giver dog en temmelig Erudition tilkiende, og viiser, at han ogsaa har været latinssk Poet. Hans Historie er trykt tvende gange til Kiøbenhavn. Og er den sidste og beste Edition Meursii. Udi Kong Nicolai Tiid blev Geistligheden udi Danmark forbudet Giftermaal, og sees Aarstallet til samme Forbud af efterfølgende Vers:

M. C. bisq decem Danorum clerus abegit
Uxores ductas non sine clade gravi.

Det var at ønske, at dem paa samme Tiid tillige med var blevet paabudet at tage vare paa deres Kirker, og ikke at sværme om bevæbnede udi Landet, og lade sig bruge udi Krig til Hæst og Guds. Udi denne Konges Tiid blev funderet St. Knuds Kloster i Odense, hvis Lemmer kaldes Knuds Brødre. Dertil gav Kongen anseelige Revenuer, som kand sees et Pave Paschalis Brev, hvorudi saadan Gæmildhed berømmes. (c) Det er ellers merkelig, at der findes Pave Innocentij 2 Brev (d) til denne Konge, hvorudi han raader ham at adlyde den Hamborgske Erke-Bisp, som sin Metropolitan, da man dog veed at Riget blev befriet fra det Hamborgske Erke-Sædes Jurisdiction under Erik Ejegode, og kand man der af slutte at samme Stads Erke-Bisp da har kommet denne Pave til at omsale.

Erik Emund.

Efter Nicolai Død blev Erik (e) af alle antagen til Konge, og vare hans Broders Haralds Søner de første, som komne til ham

Erik
Emund.

- (c) Epist. Pasch. 2 de dato Agnaniz 3 Idus Oct. 1117. vid. Chr. Episc. Othinienf.
(d) Apud Philipp. Cæsarem in appendice Triapostolat Septentrionis test. Thom. Barth. in excerpt. Manufer.
(e) Om det er sant, at Kong Svend Estridsen ingen ægte Børn efterlod sig, saa var denne Erik den 6te u-ægte Prins, som blev Konge udi Danmark, hvilket er et synderligt Exempel i Historien, og viiser, at Danmark i det

19

Fader om-
komne sine
Broder-
Sønner.

ham udi Jylland, og tilfagde deres troe Tjeneste. Men Kong Erik havde dem mistænkte, at de vare kun udfsklede af deres Fader for at dyffe ham i Søvn, lod dem derfor forvare paa Slesvig Slot indtil videre Oplysning udi Sagen. Da han selv siden kom did hen, og de unge Herrer gjorde Knæfald for ham, ynkedes han over dem, sær som han havde faaet Underretning om, at de vare uskyldige, og derfor lod dem løs igien. Men der fandtes strax onde Mennesker som lastede denne Kongens Gierning, og forestillede ham, at han ikke kunde regiere udi Sikkerhed, hvis han lod disse Herrer leve, der havde saadanne vigtige Prætentioner paa Kronen. Hvorudover Kongen blev saa mistænkelig, at han ingen Røe havde forend han fik dem af Dage; thi de bleve druknede udi Søen uden for Slesvig. Imidlertid kom deres Fader til Jylland, og blev hyl- det til Konge paa alle Ringe, (f) som var det Slesvigiske Lands-Ring. Men Kong Erik kom ham uforvarende paa Halsen om Natten, lod ham føre af hans Sengekammer, og strax halsbugge tillige med hans andre Sønner, undtagen en som heed Oluf, hvilken und- kom udi Qvinde-Klader. Saadan Begyndelse havde Kong Eriks Regimente, hvorfors Underfaatterne ventede sig intet got af ham.

12

Uroelighed
i Norge.

Paa den Tid var stor Uroelighed i Norge, hvorom jeg lidet maa rore, efterdi Kong Erik derudi blev indviklet. Magnus Sigurdson kom til Regieringen 1130. Han fik til ægte Christina Herts- tug Knuds Dotter, og derfor var bleven Kong Eriks Svoger. Mod denne Magnus satt sig hans Farbroder Harald kaldet Gille, og, saasom denne sidste fik et stort Anhang udi Norge, efterdi han var ydmyg, beleven, lystig og gavmild, da derimod Magnus, (g) skiont en duelig Herre, var ubehagelig, haard og gierig, sandt man for got for at hindre Borgerlige Krige, at deele Riget imellem dem, hvil- ket

det ringeste paa de Tiider ikke haver været Val-Rige. Meursii patheti- ske Klagemaal, hvor han anseer som en Straf for Rigets Synder, at det maatte regieres af saa mange u-ægte Pringer, er heri noget eenfoldigt. De Geistlige ville i det ringeste ikke tilstaae, at en Konge, som Canutus Sanctus var Riget givne for det Synders Skyld, og ingen kaud sige andet, end at Erik Ejegod var jo heller en Gave end en Straf af Himmelen.

- (f) Urneting var Landsting udi Sønder Jylland og Wiborg udi Nørre Jylland.
(g) Snoro in Magno Sigurd: & Harald Gille.

Tet og saa steede. De regierede saaledes Riget fredeligen sammen
 udi 3 Aar, men siden opreysede sig Evislighed imellem dem, hvor
 udi Kong Magnus fik Overhaand, og tvang sin Farbroder Harald
 at flygte af Landet. Harald tog sin Tilflugt til Kong Erik af Dan-
 nemark, hvilken tog venligen mod ham, og gav ham Halland udi
 Forlehning. Imidlertid bemægtigede Magnus sig heele Norge.
 Men det varede ikke længe, forend Harald med Dansk Undsæt-
 ning kom tilbage. Saxo siger, at Kong Erik fulgte med ham,
 men den Norske Kronike taler alleene om Dansk Undsætning.
 Saa snart han kom tilbage, spillede han igien Mester, og fik sin
 Broders Son Magnum fangen Norden for Bergen. Da han
 saaledes havde faaet ham udi Hænder, lod han hans Dine udstinge,
 Castrere, og indslutte ham udi et Kloster til Trundhiem. Ellers
 havde Kong Erik meget at bestille med de Bønder, med hvilke
 han fordte lykkelig Krig, og tvang den mægtige Stad Arcona
 paa Ningen at antage den Christelige Troe, hvorvel det varede
 ikke længe, forend Indbyggerne faldte til Afguderie igien, som de
 stedse holdt ved indtil Waldemar den Store gandske udroddede
 Hedenkabet. Til dette Bøndiske Tog merkes som noget usæd-
 vanligt, at Kong Erik fordte Cavallerie paa sin Flode, saa at han
 og hans Broder Nicolaus maae have været de første Danske Kon-
 ger, der have practiseret saadant. At dette Cavallerie dog ikke maa
 have været synderlig Useelig, sees deraf, at der vare kun 4 Hæste
 paa et hvert Skib. Allers er intet at merke om denne Konge,
 uden at han havde stor Evisghed med Bisp Eskild af Røskild,
 hvilken brod ud til aabenbare Krig. Aarsagen til denne Evisgh-
 hed var, at bemeldte Bisp Eskild efter Erke-Bisp Adgers
 Død af Lund, tragtede efter Erke-Bispe-Sædet, hvil-
 ket Kongen agtede en anden. Bisp Eskild fik udi Begyndelsen saa-
 dent Anhang af Siællandsfarer, at han tvang Kongen at flygte
 til Jylland, men Kongen kom siden tilbage, fik Bispen i sine Hæn-
 der, og lod ham kaste i Fængsel, saa at han maatte betale 20
 Guld, forend han kom los igien. Trætten varede dog længe der-
 efter. Skaaningerne vilde have Eskild til Erke-Bisp, efterdi han
 var

12

1a
 Mistor-
 stand mel-
 lem Konge
 og Bisp
 Eskild. 12
 6/10

Rim

var Udzer paarørende, men Kongen vilde ingenlunde, at den der havde fort Sordet imod ham, skulde beklæde saadant Embede, og være Hoved for den heele Nordiske Geistlighed. Erke-Bisp Sædet var derfor ledigt indtil Kongens Død. Da blev Eskild omsider Erke-Bisp. Dette er den navnkundige Mand, som blev succederet af den store Absalon, for hvilken han opfagde Lunde Sæde. Han var Broder-Søn til Udzer den første Erke-Bisp til Lund, saa at han blev den anden Erke-Bisp udi Tallet. Han berømmes synderlig af Chatholiske Skribentere formedelst hans Dyder, siouf Historien siger, at han har været en u-roelig Mand, som skal vises udi Waldemari 1. Historie, hvor hans Portrait gjøres. Hvad Erik Emund anbelanger, da foretog han sig imod Enden af sin Regjering at handhæve Justitien, og til den Ende reisede igiennem Provincierne for selv at domme udi Tvistigheder. Han sparede da ikke de store udi Landet, hvilket ophidsede de samme mod ham saaledes, at, da han var paa Hvedings Herreds-Ring ved Ribe for at domme udi Sager, blev han forræderligen omkommen (i) af en Jydsk Herremand ved Navn Sorteplog 1137. (k) Udi denne Konges Tiid blev først i Dannemark indfordte de Præmonstratcer-Ordens Munke, som have været med de første Munke, der ere blevne etablerede udi dette Rige. Han var en Konge ikke af synderlige store Qualiteter, dog haandhævede han Rættten, og var Upartisk udi sine Domme. Han bliver gemeenligen kaldet Erik Emund, efterdi han talede stort og prægtigt, hvorvel andre holde for, at det Ord Emund betyder Seierrig, at og han fik det Navn af den Seier, han erholdt ved Fodvig. (l)

Erik Lam.

Efterat Kong Erik Emund saa forræderligen var omkommen, var der fast ingen af det Kongelige Huus, som kunde antage Regimen

(i) Lib. Daticus Lund, Manuser. folio 44. in excerpr. Thom. Barth.

(k) Hvitseld sætter 1139, og dog siger at Aaret derefter nemlig 1138 indfaldt en stor Landeplaae i Dannemark.

(l) Helmold. Chron. Slav. lib. 1. cap. 51. Creatum est & novum nomen, ut Ericus Emund, hoc est Memorabilis appellaretur Confer Saxo in Eric Emund.

gimentet. De nærmeste dertil vare Svend Eriksen, Knud Mogensen og Waldemar Knudsen, men de vare alle dertil for unge. Man besluttede derfor efter megen Raadslagen at destinere Waldemar, Hertug Knuds Søn, til Kronen, men at give Kongelig Myndighed til Erik Lam, Kong Erik Ejegodes Dotter/Søn (m) hvilken havde tilstrækkelig Alder til at forestaae Regieringen, endskjønt han udi det øvrige havde kun maadelige Qualiteter, saa at man i henseende til hans Efnfoldighed gav ham det Navn af Erik Lam.

Denne Erik Lam (n) fik i Begyndelsen at bestille med Oluf den ussikkelige Haralds Søn, der flygtede fra Jylland udi Kvinde Klæder, da hans Fader og Brodre bleve omkomne af Erik Emund. Den samme, da han hørte, hvad Forandring, der var skeet udi Danmark, kom han tilbage, og fødrede det Guds og Ejendom, som hans Farbroder Erik Emund havde ham frataget. Erik Lam svarede dertil, at hans Fader havde forbrudt sit Arve-Gods efter Loven, som siger, at hvilken som fører Alvind-Skiold mod sit Fæderne Land, dens Guds lægges under Kronen. Dette Svar ophidsede Oluf saaledes, at han ikke allene prætenderede sit Fæderne Gods, men endogsaa Danmarks Krone, som han foregav sig af alle at være nærmest til. Men, som han i Begyndelsen havde hverken Penge eller Folk, saae han sig med Magt intet at kunde udrette, og derfor engang ved Midnats Tid søgte at overrumple Kongen, da han opholdt sig udi Lunde Kroes Kaldet Arnedal, men Forrædderiet blev aabenbaret, og han blev med sine Tilhængere fordreven og maatte flygte til Sverrig. Men, da han fornam, at Kongen var reiset fra Skaane igien, kom han tilbage, og lovede Almuen store Privilegier og Friheder, om de vilde antage ham til Konge. Men foromtalte Bisp Eskild, som da var bleven Erke-Bisp til Lund, gjorde ham stor Modstand udi Skaane. Samme Eskild begyndte strax efter Erik Emunds Død

Oluf Haraldsen vill tilegne sig Riget.

le

Samme Olufs Be-
drifter i Ri-
get.

E e 2

at

(m) Hvitt. siger at hans Fader var Hagen Erik Ejegodes Sønne Søn, hvilket er en Bildfarelse; thi Hagen var bemeldte Erici Sviger-Søn, og avlede denne Erik Lam med St. Canuti Søster vid. Sax. & Crant hist. Dan.

(n) Helmold. Chron. Slav. lib. cap. 67. Kalder ham Ericum Spac eller den Sagtmødige.

at fornye sine Præentioner paa Erke-Bisp Sædet, og derfor den-
 ne nye Konge u=adspurt, trængede sig ind i Stiftet. Men, Erik
 Lam var ham ikke mindre imod end hans Formand, søgte med Magt
 at promovere Bisp Nikke af Slesvig til Erke-Sædet, og at støde
 Eskild derfra igien. Men, som Skaaningerne hange saa sterkt til
 Eskild, at der maatte frygtes for Oprør udi samme Province,
 hvis man forfulgte denne Sag, lod Kongen det omsider blive derved.
 Denne kiække Prælat var da Erke-Bisp udi Skaane, da bemærk-
 te Oluf søgte at oprøre Landet, og, som han saae, der var liden
 Trost / at vente hos den simple Konge Erik Lam til Landets For-
 svar, tog sig paa selv at agere en General, og med en Hob Folk
 at gaae Oluf imod, men han blev slagen, og maatte tage Flug-
 ten til Lund, hvor han af Oluf blev saaledes beangstiget, at han
 maatte sværge ham Troskab, og sætte ham Gissel. Men den go-
 de Oluf agtede ikke, at en Bisp paa de Tjyder kunde selv løse sig
 af sin Eed; thi, saa snart, at han havde vendet Ryggen, protes-
 terede Erke-Bispen imod alt hvad som skeet var, og toer over til
 Siælland for at bringe Kongen i Harnisk; Kongen kom derpaa
 vel med en stor Flode for Lands-Krone, men, saasom han paa sam-
 me Tiid blev bragt for Drene en gammel Kierling=Snak, at hvil-
 ken Dansk Konge, der gjorde Landgang ved Lands-Krone, kunde
 ikke leve et Aar derefter, da, saasom han ingen Lyst havde til at
 doe saa hastigen, overdrog han all Commando til Erke-Bi-
 spen. Men, denne gode Prælat havde igien den U=lykke,
 at han blev slagen, saa at Oluf derudover allevegne spillede
 Mester i Skaane, bemægtigede sig saavel Kronens som Stiftets
 Gods, affat Erkebisp, og bestilte en Præst ved Navn Eskild
 til Erkebisp i hans Sted, meenende, at han i det ringeste havde
 ligesaa stor Rætt til at ordinere Bisper, som Bispen havde til at
 agere General. Kongen, som hidindtil havde holdet sig saa got som
 neutral udi denne Krig, blev da opvakt af Sobne, kom selv
 personligen over til Skaane, hvor han fangede 4re af Olufs beste
 Krigsmænd, som han lod drukne, og derpaa lod degradere og op-
 hange Olufs nye Erkebisp. Han var ogsaa da saa lykkelig, at
 han overvandt Oluf udi en Trefning ved Blumstrup i Skaane,
 og

og tvang ham at tage Flugten til Sverrig igien. Men, da man meenede, at Krigen havde en Ende, lod han sig finde usformodentligen udi Siælland selv, hvor han overfaldt Biskop Nikke af Roskilde, som da opholdt sig udi Ramløse, saa det synes, at denne Herre havde meest Appetit paa Bispen. Bispen greb vel til Gevær, og søgte med sine Tjenere at gjøre all muelig Modstand, men, da han merkede, at Oluf vilde sætte Ild paa Gaarden, hvor han var inde, foreslog han en venlig Samtale, hvilken Oluf ogsaa accorderede ham; men, da Bispen stak sit Hoved udaf Døren, hug han Hovedet af ham, og derpaa forlod Landet, saa at det syntes, at han kom alleene til Siælland for at hugge et Bispe Hoved af. Derpaa blev han af Paven sat udi Kirkens Band, men man merker ikke, at han meget bevægedes deraf; thi han lod sig kort derefter indfinde udi Skaane, hvor Kongen var, og derefter holt ham temmeligen varm. Endeligen efter denne indbyrdes Krig havde været en Tidlang, blev denne u-roelige Herre overbunden udi en Trefning ved Thute Næe, hvorudi han selv blev slagen Anno 1144.

Efterat denne indvortes Krig var lykkeligen dmpet, gjorde Kong Erik et Tog til Benden, men med liden Fremgang; thi han fordte saadan slet Conduite udi samme Krig, at han blev foragtet baade af Fremmede og Undersaatter. Endeligen, da han engang blev syg, lod han sig føre til Fyen, at han kunde døe udi den Province, hvor han var fød, og, som Sygdommen varede noget længe, tog han en MunkeKappe paa, og gav sig udi St. Knuds Kloster i Odense, (o) hvor han døde Anno 1147.

Svend Grathe og Knud Magnusen.

Efter Erik Lams Død opvæktes der Tvistighed om Successionen, de fornemteste Prætendenter var Svend Erik Emunds Søn, (p) og Knud Prins Magni Søn, som omkom Canutum Sanctum; Skaaningerne og Siøllandsfarerne hylde Svend, Jyderne Knud Magnusen.

E e 3

ne

(o) Knitlinga Saga cap. 107. pag. 149. in Manufer. Thom. B.

(p) Hvitt. siger at han ikke var Egtesødd.

Grathe og
Knud
Magnusen.

Indbyrdes
Krig.

1149.

Ulykkelig
Krig udi
Benden.

Den ind-
vortes Krig
optrippes.

ne derimod holdte sig til Knud, saa at Danmark fik Evende Konger paa fængang, hvilke udi 10 Aar førte Krig sammen, Landet til en udbodelig Skade. Omendskiont Indbyggerne udi Skaanen havde hyllet Kong Evend, saa holdt dog den Lundiske Erke-Bisp hemmeligen med hans Modstander, hvilket da Evend merkede, lod han ham fængsle, og satte oberst paa Hvelvingen af Lunde Domkirke, (q) dog, saasom han frygtede for Kirkens Band, lod han ham strax løs, og gav ham en skion Landsbye med et stort Gods paa Bornholm for at hindre, at han ikke skulde klage ham for Paven. Efterat dette Forlig var sluttet, fulgte Erke-Bispen Kong Evend over til Sjælland, hvor Kong Knud var kommen for at bemægtige sig Landet. Da blev der holdet et Feltslag ved Slangerup 1149, udi hvilket mange paa begge Sider bleve omkomne; men Kong Evend beholdt Marken, og Knud maatte flygte til Jylland igien. Men, saasom paa samme Tid Paven afsærdigede Breve til alle Christelige Potentater udi Europa, at de skulde ruste sig til Krig mod Christendommens Fiender, og de Nordiske Konger bleve ombedeede at udrodde Afguderiet udi Benden, (r) gjorde disse tvende Konger Stilstand med hinanden, og med samtlig Magt begave sig til Rygen, men de udrettede der ikkun lidet; Thi den Jalousie, som var reist sig imellem Zyder og Sjællandsfarer, var saa stor, at det fene Parti glædede sig over det andets Forlis, endskiont de havde tilfælles Fiender, og vidste Nylænderne saa vel at føre sig saadant til Nytte, at de tilføiede dem stor Skade, og nødede dem omsider med usforrættet Sag at reyse hjem igien. Det maa ellers have været i denne Krig, som Odense Bispe-Kronike siger, at Odense af Bønderne blev ødelagt. (s) Efter at den Bøndiske Krig var til Ende, bleve de indvortes Uroeligheder igien fornyede, og lod da Kong Evend Roskild allerførst befæste med Volde og Graver, og satt til Commandant derover Ebbe Skialm

(q) Chron. Nicol. Joh. Fil. in Ecclesia Lundensi in Sparta Suspensus est sub testudine.

(r) Micraal. Antiq. Pom. lib. 2. vidner at de Danske da tegnede sig med et Raars af saadan Figur & hvilket de hæstede til deres Arme.

(s) Chron. Episc. Othiniens.

Skjalmsen Hvide. Men Kong Knud kom usforbarende strax der-
 efter med en Flode til Jssfiord, indtog den nysbefæstede Stad
 Rostild, og fik stort Tillob af Almueen udi Siælland. Heruds
 over kom det til et nyt Slag ved Thostrup i 1150, hvorudi Kong
 Svend atter erholdt Seier. Midlertid var Waldemar St. Cas-
 nuti Søn kommen til den Alder, at han kunde lade sig bruge udi
 Krig. Denne unge Herre havde ikke Marsag til at ballancere læn-
 ge, hvilket Parti han skulde tage; thi, saasom Knuds Fader Mag-
 nus havde slaget hans Fader ihjel, saa faldt han til Kong Svends
 Parti, og blev en haard Fiende mod Kong Knud, sær saasom han
 efter sin Fader ogsaa tilegnede sig det Hertugdømme Slesvig. Saa-
 leedes blev der en dobbelt Krig udi Landet, een imellem begge Kon-
 ger om Kronen, og den anden mellem Kong Knud og Hertug
 Waldemar om Forstendømmet.

Af dette og andet blev Kong Svends Parti saa bestyrket, at
 Krigen blev forflyttet til Jylland, og blev da holdet det 3die Slag
 ved Viborg, udi hvilket den unge Hertug Waldemar, som var
 udi Kong Svends Krigs-Hær, særdeeles distingverede sig. Da
 blev Knud igien slagen, og maatte flygte til Aalborg, og Kong
 Svend gjorde sit Indtog, som Seyer-Herre udi Viborg, hvor
 Biskop Elias (†) raadede ham, som en god Urte-gaards Mand at
 oprykke alle skadelige Urter, det er at omkomme alle dem i Staden,
 som man kunde have Mistanke til, og som havde været hans Fiend-
 der. Men, som Kongen var christeligere end Bispen, vilde han
 ikke følge hans Raad derudi, men lod endeel løs for Penge, og
 de andre alleene paa Eed og Forpligtelse. Efter det u-lykkelige
 Slag ved Viborg stakkede Kong Knud alle vegne om for at søge
 Hielp. Først kom han udi Sverrig, hvor han blev i Begyndels-
 sen vel imodtagen af Kong Sverker; men siden reysede sig Misfor-
 stand mellem ham og Kong Sverkers Søn, hvorudover han for-
 lod

(†) Samme Biskop Elias var fød udi Flanderen, hvorfra han sngtede formedelsk
 et Oprør han gjorde, kom til Dannemark, og blev Bisp til Ribe. Han pas-
 serede i sin Tiid for en stor Stats-Mand; men det Raad, han gav Kongen,
 viser at han ingen god Bisp maa have været vid. Chr. Episc. Ripens.

Svend
 Grathe
 og Knud
 Magnusen.

1150.

/i

/e

/i

Kong
 Svend
 faaer Dver-
 haand.

/i

P

lod Svendig og begav sig til Polen, men fandt der ligesaa slet Frost. Udi Saxon gif det ham ey heller bedre; endeligen kom han til Hamborg, hvor han fik Bistand af Erke-Bispen, der var for-
 / i
 / i
 / i
 1151.
 tornet mod Riget, (u) efterdi Riget udi Erik Esjogodes Tid havde unddraget sig fra det Hamborgiske Sædes Jurisdiction, og erhvervet dets egen Erke-Bisp. Efterat han der saaledes var bleven bestyrket, kom han til Jylland, hvor han strax paa nye fik Til-
 / i
 løb af Indbyggerne, og formeerede udi Hast saadan Krigs-Hær, at Kong Evend indsluttede sig udi Viborg, hvilken Stad Kong Knud lod beleyre. Men, da han havde Forhaabning, at Staden skulde overgive sig for Mangel af Proviand, og hans Folk vare blevene sikre og skiodesløse, gjorde Kong Evend et Udfald om Natten, overrumplede uformodentligen den Fientlige Krigs-Hær, og erholdt en fuldkommen Sejer, saa at Kong Knud atter igien maatte flygte af Riget. Dette Slag skeede 1151. Efter denne Sejer lod Kong Evend anlegge adskillige Fæstninger ved Strand-Bredene, for at hindre Fienden at giøre Landgang, blant hvilke vare de tvende anseeligste, som bleve anlagde udi Fyen og paa Siælland, hvilke man meener at have været Nyborg og Kaarsoer. Udi dette Aar døde den hellige Bisp Ketil til Viborg. Han blev efter hans Død holden i saadan Værdi at man bar hans Beene udi en Gyldende Kiste. (x) Udi Hoved Kirken til Viborg læses disse Vers som ere dirigerede til ham:

O Ketille bone noster Reverende Patrone
 Fac te propitium per vetus officium.

Men Kong Knud vilde ikke saa let miste den Krone, som han længang havde faaet paa Hovedet, søgte derfor at opvikle Frieslænderne mod Dannemark, men med liden Success. Derefter begav han sig til Keyser Friderick Barbarozza, og tilbød ham at tage Riget til Lehn af Tyskland, hvis Keyseren vilde hielpe ham paa Thronen igien. Keyseren tog glædeligen imod dette Tilbud; men, saasom han merkede vel, at Kong Evends Samtykke behøvedes

(u) Krant. Dan. lib. 5. cap. 29.

(x) Thom. Barth. excerpt manuscr. Tom. 2.

ic

Keyser Fri-
dericus
Barbaros-
sa besruer
Kong
Evend.

vedes til saadant, lod han invitere samme Konge til sig paa en Riksdag, som holdtes til Mersburg, hvor Kong Evend uden Mistanke hen begav sig, efterdi han udi sin Ungdom havde været ved Keyser Conradi Hof, og der lagt Venstabs med Friderico Barbarozza. Men, da han kom did hen, forelagde Keyseren ham disse Love, at han skulde tage Riget til Lehn af Keyserdomet, og igien forlehne Knud med Siælland, hvilke Love Kong Evend da maatte indgaae, efterdi han frygtede for sit Liv og for sin Frihed. Saaledes fortælles Historien hos Saronem; (y) Vore andre Danske Skribentere vilde vel ikke vide deraf at sige, (z) Men det er vanskelig at nægte Factum, efterdi foruden Saronis Vidnesbyrd vi ogsaa have Keyser Friderici eget Brev til sin Farbroder Ottonem Frisingensem med disse Ord: 'ad curiam nostram venit Rex Danorum Petrus, & Coronam Regni de manu nostra accepit. Det samme vidner ogsaa bemelte Otto Frisingensis (a) samt den bekiendte Poet Guntherus, (b) som begge levede paa de Tider. Hvorom alting er, hvis de Tydske ikke have andet Fundament til at bevise Keyserens Lehns-Rettighed med, saa er dette meget slet, efterdi et Samtykke er ikke Samtykke, som extorqveres med Magt og uden Stændernes Bevilning, som da behøvedes.

h

Saa snart Kong Evend var kommen tilbage iglen, protesterede han mod saadant, vegrede sig ogsaa for at indromme Kong Knud Siælland. Dog bekom han ved Hertug Baldemars Underhandling adskilligt Gods udi Jylland, Siælland og Skaane, hvorved han lod sig nøye, saa at de Borgerlige Kriger da syntes at have Ende. Men Kong Evend havde ikke saa snart faaet sine Fiender af Halsen, førend han slog sig til adskillige Udyder, foragtede Danske Skikke og Sæder, og fyldte sit Hoff op med Tydske Folk, hvilket gjorde Undersaatterne kaaldsindige imod ham. Det, som blandt andet lastedes hos ham, var, at han satt den brugelige Rættergang ved

Kong
Evend
saaer sig
tillibyd.

ff

(y) Sax in Sven, Grath.

(z) Helmoldus samme Tiders troværdige Skribent taler om Sammenkomsten til Mersburg men ikke om Lobutagelsen.

(a) Otto Frising lib. 2. cap. 5.

(b) Gunch lib. 1. *Ligum* begge Kalde Kongen Petrum.

19

ved Eed og Bidner til Side, og i dens Sted lode Sager decidere ved Eene-Kamp eller Dueller, saa at den holdtes for at have Rætt, der havde stærkeste Arme. Han hørde ogsaa ilde, efterdi han selv holdt sig for god at bivaane Retten, da de forrige Danske Konger pleiede at præsidere baade paa Lands- og Herreds-ting.

Anno 1154 blev denne Konge indvillket udi Krig med Sverrig, efterdi den Svenske Prins Johannes havde voldttaget nogle adelige Damer udi Halland. For at hævne denne Boldtægt ryfste de sig megen Umage at hindre ham udi saadant Forsætt. Bemeldte Cardinal var samme Tiid af Pave Anastasio fikket til Norden for der at ordinere adskillige Ting. Han beskikkede da først et Erke-Bisp: Gæde til Trundhiem i Norge (c) og forordnede, at Norge herefter skulde være fri for det Lundiske Erke-Bispsdoms Jurisdiction, og, paa det at Erke-Bispen af Lund ingen Fortrydelse skulde bære derover, gjorde han Eskild Erke-Bisp af samme Stad til Sverrigs Primat eller Første. Og, saasom han af Paven var forsyned med absolut Myndighed udi Norden (d) stræbede han at holde Kong Svend fra den Svenske Krig, men forgiebes; thi Kongen blev ved sit Forsætt, jendeel for at hævne den foromtalte Bold, jendeel og, efterdi der var da Opstand udi Sverrig, og Kong Sverke var en gammel affældig Mand. Han gif saaledes med en Krigs-Magt udi haardeste Vinters-Tiid ind udi Sverrig, hvor han i Begyndelsen fandt liden Modstand; thi Kong Sverker, som ingen Tillid havde til sine Undersaatter, begav sig udi Skiul og Sverrigs Indbyggere ginge Kong Svend i Hobetal til Haande. Men, da han udi den haardeste Vinters-Tiid med sine Folk gif igiennem Hulbyggen, blev han der overrumplet af de Svenske Bønder, som tilfojede ham stor Skade, saa at han var glad ved at kunde retirere sig med de øvrige Folk til Skaane igien, hvor kort derefter opvæktes et Oprør af Almue, hvilken kastede Steen mod Kongen, da han med Ord vilde stille dem tilfreds.

En

(c) Craht. Norveg. lib. 5. cap. 7.

(d) Vid. VVilhelm. Neubrig. lib. 2. cap. 4. ad gentes ferocissimas Dacorum & Norrigorum derexit Legatum cum plenitudine potestatis.

la

li =

li

Foran-
bring ved
Lunde Er-
ke-Bisps
Stoel.

1154.

le

li

li

En anseelig Mand af Kongens Tienere ved Navn Tyge (e) Svendesen stillede dem dog tilfreds, saa at den oprørke Krigs-Hær adsprededes, og hver gik hjem til sit Huus, men Kongen vilde ikke lade den Spott blive ushavned, satt derfor Jld paa adskillige Landsbyer udi Skaane, hvorved dog ingen leed større Skade end han selv, og lagde en haard Skatt paa det heele Land.

Grathe og Knud Dragausen /z

Efterat den Svenske Feide, og det Skaanske Oprør var endet, pynsede Kong Svend ideligen paa, hvorledes han kunde forraske Kong Knud og Hertug Waldemar. Dertil fik han en deligen Leilighed Aar 1156 udi et Gjaestebud, som blev holdet til Roskild; Udi samme Gjaestebud holdt han i Begyndelsen saadanne gode Miner, at, da en Tydsk Sanger over Bordet sang en Visse til hans Forhaanelse, lod han sig dog ikke merke med nogen Fortrydelse. Men, da det leed noget langt ud paa Aftenen, merkede Kong Knud af adskillige Tegn, at der var Forraderie i Gierde, og derover stod op, omfavnede og kyssede Hertug Waldemar lige som til Afkeed. Thi strax derpaa kom Kong Svend ind i Salen med bevabnede Drabantere, og søgte til disse tvende Herrer. Hertug Waldemar, som var hurtigst, sprang da strax op af sit Sæde, veriede sig det beste, han kunde, og endeligen trængede sig igiennem Tjenderne, saa han undkom udi Faveur af Matten, efter som han udslykkede alle Lys i Stuen. (f) Kong Knud derimod havde ikke den Lykke; thi en af Svends Tienere ved Navn Ditlef klobede hans Hoved med sit Sverd, saa at han fast død til Jorden. Absolon, som siden blev Erke-Bisp, undflyede, og sigte nogle at Kong Knud af sine Saar døde i hans Skiod. (g) Dette slemme Mord søgte Kongen strax at undskylde, og derforø Dagen derefter lod sammenkalde Roskildes Borgere, hvilke han søgte at stille tilfreds ved at indbilde dem, at Knud og Waldemar havde staaet ham efter Livet, og begiftede, at de vilde hielpe ham til at gribe Waldemar, som var undkommen. Men ingen troede, hvad han sagde, og saa vilde giøre ham Bistand.

Kong Svend søger at forraske Kong Knud og Hertug Waldemar 1156. /e

Kong Knud bliver myrdet men Waldemar undflyer. /e

(e) Crantz. Dan. lib. 5. cap. 30. kalder ham Tyge.
 (f) Helmold. Chr. Slav. lib. 1. cap. 84.
 (g) Kniutlinga Saga cap. 116. p. 163. in excerpt. Th. B.

Den flygtige Waldemar, efterat han nogen Tid havde skjult sig udi Skove og Udørkener, kom han omsider over til Jylland, og der paa Viborg Landsting klagede over Kong Svends Forræderie, og vissede sine Saar, han havde faaet, hvilket opvakte saadan Medlidenhed hos de Nærværende, at de græde over ham, fik derpaa en stor Hob Folk paa Beenene, og dermed agtede sig til Sjælland. Men Kong Svend forekom saadant ved at besøge ham først udi Jylland. Efter adskillige smaae Trefninger, som Waldemars General den bekiendte Esbern Svare holdt med de Kongelige, komme omsider begge Hoved Kriigs-Hæverne sammen paa Grathe Hede ved Viborg. Der blev Anno 1157 den 22. Septemb. holdet et stort Slag, hvorudi Waldemar fik Overshaand. Kong Svend, da han saae sine Folk vende Ryggen, flygtede hen udi et Kær, hvor hans Hest blev hengende, saa at han hverken kunde komme frem eller tilbage, hvorudover han maatte kaste sit Harnisk fra sig for at undlobe til Gods. Han krøb saaledes paa Hænder og Fodder under et Træ, og befoel sine Tjenere, at enhver skulde salvere sig, som han best kunde, hvilket de ogsaa gjorde, undtagen een, hvilken af Troeskab heller vilde døe end vige fra sin Herre. Han blev og strax ihjelslagen af Bønderne. Derpaa blev Kongen selv greben og adspurt, hvo han var. Han sagde sig at være Kong Svends Secreterer; men da han merkede, at de kienste ham, dulte han sin Person ikke længere, og bad dem føre sig til Waldemar, saasom han havde saa store Tanker om Hertugens Dyd, at han meenede sig at være meest sikker hos ham. Men i det han gjorde den Begierning til Bøndernsprang een frem med en Dre, og huggede ham Hovedet af, saa at han strax faldt død til Jorden. Saadant Endeligt fik Kong Svend Grathe, som saaledes blev kalden af dette sidste fatale Slag paa Grathehede. Ved hans Død endtes de indbyrdes Krige og Riget fik en anden Stikkelse under de 3 store paafølgende Konger; thi, ligesom Danmark fra Svend Estridsens Regiering indtil denne Tid ideligen havde aftaget, saa begyndte dets Soel nu igien at skinne klarere end nogen Tid tilforn. Man seer en Kiste af Seirvindinger, hvorved Riget blev en Stræk ikke alleene for dets Naboe;

men

Slag ved
Grathe
Hede.
1157.

Kong
Svend bli-
ver ihjelsla-
gen.

men end og for heele Europa. Man seer Krigs Discipline paa den hoyeste Spidse, man seer Landet vrimle af store Generaler, store Stads-Mænd og lærde Folk, man seer ogsaa de mange og herlige Love forfattede, som endnu ere udi Brug, og lære deraf tillige med hvor hastigen en fornuftig Regent kand omstobe et Land. Det er alleene at beklage at disse 3 store Kongers Historier ere ikke tilstrækkeligen udforte; thi, naar man endtager Waldemars Historie som er forfattet af Saxone, saa findes intet ordentligen, eller udførligen antegnet om de andre. Dette har jeg holdet for nodent at erindre, at jeg ikke skal besyldes for at have været mest efterladende udi de aller vigtigste og frugtbareste Tidens Historier.

Waldemarus Magnus.

Efter Svend 3 fulgte udi Regieringen Waldemar Knud de Døtters Konges Søn. Hans Moder Ingilbirta bragte ham til Bergen strax efter hans Faders Dod, og tog samme Ingilbirta derpaa sin Tilflugt til Nysland til hendes Venner. (h) Denne Waldemar var en af de ypperligste Konger, som have regieret udi Danmark, og derfor gemeenligen udi Historierne bliver kalden Waldemar den store. Han havde udi sin Regiering meget at bestille med Norske og Svenske, men det, som gjorde hans Regimente meest berømmelig, var de store og lykkelige Krige, han forfodte udi Norden. Hvad Norge anbelanger, da var udi hans Tid stor Forvirring udi samme Rige, hvor der var Successions Tvistighed mellem Haagen Haardebred og Magnus Erlingsen; med denne sidste gjorde Kong Waldemar Forbund eller rettere med hans Fader Erling = Skakke, en hurtig og anseelig Herre udi Norge, hvilken for at hielpe sin Søn paa Thronen holdt for got at forbinde sig med Kong Waldemar, og til den ende gjorde selv en Rejse med 10 Skibe til Danmark; ved dette Forbund betingede Kong Waldemar sig en Deel af Norge. Derpaa reysede bemeldte Erling til Norge igien, forfodte lykkelige Krige mod Haagen Haardebred, og endeligen udi et Søeslag, som blev holden ved Strime-

Waldemar den Store.

Tvistighed med Norge

(h) Knitlinga Saga manuscr. cap. 94. p. 135. in excerptis Th. Barth.

vog omkom Kong Haagen. Vel reysede sig efter Kong Haagens
Dod en nye Modstander nemlig Sivard Sivardsen, men han
blev ogsaa stray fangen og Halsbuggen ved Gravdal, (i) hvor
paa Erling Skakke spillede Mester, helst saasom denne listige Mand
fik een stor Deel af Geistligheden paa sin Side, og derfor lod
Krone sin Son Magnum til Konge udi Norge. Herpaa grunde
sig de Præntioner, Kong Waldemar havde paa endeel af Nor-
ge; thi, saasnart Kong Waldemar fik Tidende om Magni Er-
lingsens Kroning, lod han anmode om den Deel, som ham efter
Forbund kunde tilkomme udi Norge. Den listige Erling paa det
han kunde reede sig ud af sin giordte Forpligtelse, da, saasom han
vidste, hvor nødigt de Norske vilde tillade Rigets Deeling, eller
at en Part deraf skulde komme under fremmed Herskab, lod han
Waldemari Breve forkynde til Stænderne udi Norge, og derved
vandt det, han sigtede til, nemlig at beholde Riget for sin Son
alleene; thi Almuen udi Norge begyndte at snyse derover, og for-
manede Erling, at han skulde holde den Eed, han havde giordt
Riget, hvilket Erling høffigen forkyndede Kong Waldemars Ges-
fæntere, og lod dem med saadan Beskeed reyse til Dannemark i-
gjen. Kong Waldemar blev derover fortørnet, og besluttede med
Magt at udføre sin Rætt, og mod Foraaret begav sig med en an-
seelig Magt til Norge; men han fandt ved Bigsiden Indbyggere
ne reede til at hindre ham at gjøre Landgang, og, da han endeligen
kom til Fonsberg, og der stevnede Almuen til Hoveting, lod in-
gen sig indfinde, hvorudover han fornåm, at dette Tog vilde blive
vanskeligt, og derfor begav sig til Dannemark igien. Efterat
Krigen havde varet en Tiid lang imellem Dannemark og Norge,
reisede Erling Skakke selv til Randers udi Jylland for at forlige
sig med Kongen, og er her ikke mindre at forundre den førstes Til-
lid at betro sin Person til en Konge, som han havde skuffet, end
den Sidstes Edelhiertighed ikke at betiene sig af den Fordeel:
thi da Erling Skakke ved sin Ankomst sagde: Jeg er hidkom-
men paa Troe og Love uden Leide, svarede Kongen: Leide
skal

(i) Snoro Sturl. Chron. Norv.

skal du have Erling! Jeg plejer ikke at handle u-ærlig med dem, som komme til mig villigen. Denne særdeels Resolution, som Erling Skakke her tog, visser saavel de store Tanker, han havde om Kong Waldemars Dyd, som at Thronen endda vakkede udi Norge for hans Søn, saa at Kong Waldemars Bønskab var ham nødvendig. Endeligen blev Fred sluttet imellem Rigerne, saaledes at Erling Skakke tog Vigten til Lehn af Kongen med Jarls Titel, hvorpaa han fik frie Hænder at agere udi Norge, udroddede dem, som vare af Konge-Slægten og befæstede sin Sønns Thronen.

Hvad de Svenske Sager angaaer, hvorudi Danmark udi Begyndelsen af denne Konges Regiering var indviklet, da bestode de der udi. Udi Sverrig regierede paa de Tisder Erik den hellige, hvilken berømmes ikke mindre formedelst sin Gudsfrøgt end formedelst sine Løve; thi han lod samhle alle gamle Svenske Løve og Forordninger udi et Corpus, som efter hans Navn blev kaldet St. Eriks Lagh. Men, som da de fleste Mennekter ere onde, saa var denne gode Konge just derfor de fleste ikke til maade, saa at de bleve ham affpændige, og ophidsede mod ham den bekiendte Henrik Skatellers Søn Magnum, som han havde avlet med den forrige Svenske Konge Ragwalds Dotter. Denne Magnus tilige med hans Fader bragte en anseelig Krigsmagt paa Beenene udi Danmark, og dermed mod Foraaret af det Aar 1160 rykkede de ind udi Sverrig, hvor de conjungerede sig med de Svenske Misfornoyede. Kong Erik lod sig deraf ikke skrække, men udi Hast samlede nogle Folk sammen, og leverede sine Fiender et Feltslag Christi Himmelfarts Dag paa den slette Mark ved Upsal, hvor denne brave Herre, efter at han havde figtet med stor Tapperhed, blev omsider overmandet, faldt udi Fiendens Hænder, og blev halsbuggen. Derpaa blev Magnus erklæret Konge udi Sverrig. Men den uskyldige Konges Dod opvakte snart saadan Fortrydelse hos de Svenske, at de greebe til Bevær, overfaldt Magnum og Henrik Skateler med deres Folk, og gjorde saadant Nederlag paa dem, at der bleve fast ikke een tilovers, som kunde bringe Tjender

Handel
med Sverrig.

19

dender der om til Dannemark. Paa det Sted hvor Slaget stod, have de siden af Byttet bygget en Kirke ikke langt fra Upsal, som blev kalden Dannemark. (k) Om Kong Waldemar ellers selv har haft Haand med udi disse U-roeligheder, det er noget, som jeg ikke skal kunne sige, efterdi Historien taler intet derom. Det synes troeligt, at han ingen Deel derudi har haft, eftersom han ingen Interesse havde udi Henrik Skatellers Hønhed, hvilken havde været hans Faders Canuti største Avindsmand, som fandt sees af Kong Nicolai Historie.

Det store
Tog til Ry-
gen.

Kong Waldemar havde besynderligen sine Tanker henvendte til sine Naboer de Sakser og Slaver, samt til den De Rygen. Hvad de første angaaer, da, som de havde Sædvane ved idelige Indfald og Streiffen at tilføye Riget Skade, lod han efter sin store Ministers Bisp Absolons Begiering befæste Dannevirke med en Muur for at hindre saadant i Fremtiden. Derpaa angreb han de Wendiske Folk paa den De Rygen, saavel i henseende til at tamme de grumme Indbyggere, som der sammesteds at forplante den Christelige Troe. Forend denne Krig gik for sig, var det Land Rygen i saadan Tilstand. De Saksiske Munke fra Corbien havde vel tilforn nemlig udi Ludovici Germani Tid indfordt den Christelige Troe paa Rygen, og der bygget en Kirke St. Vitus til Ære, men Indbyggerne vare siden faldne til Afguderie igien, saa at de intet af Christendommen havde beholdet tilbage, uden det Navn af St. Vitus, hvilken de af en Martyr og Helgen have giordt til en Afgud, og dyrket under det Navn af Svantevit. (l) Saaledes, siger en Catolsk Stribent, at det er farligt at lære Hedninger Helgenes Dyrkelse, forend de lære dem ræt at kiende den sande Guld. (m) Hoved Staden paa Rygen var Arcona, som laae paa et Promontorium eller Lay paa begge Sider omslydt af Soen. Dens Muure vare saa spidse / og høye, at man med et Armbosse Skud næppe kunde række dem. Midt udi Staden paa en flak Jord stoed det store Svantevits Tempel, hvorudi var
fat

Beskrivelse
over Ry-
gens Til-
stand før
Krigen.

h

(k) Hvist. siger Dannevirke.

(l) Vid. Masius de Diis Obotritorum, som er af anden Mæening.

(m) Fleury hist. dol. eglise lib. 71.

sat et Afguds Billede, i Storhed af mere end en Mand's Længde, med 4re Ansigter. Udi den eene Haand holdt det et Horn fuldt af Viin og udi den anden en Bue. Indbyggerne plesede aarligen efter Høsten at slagte et Offer for Tømplets Dør, og tillige med at anrette et herligt Gæstebud. Imidlertid blev Præsten udi Tømplet med tilsluttet Mund, og, naar han vilde trække sin Aande, løb han til Døren, paa det at Afguden ikke skulde besmittes af Menneskes Aande. Man holder for, at 300 Ryttere stedse vare besoldede af Afgudens Indkomster. De samme overgave til Præsten alt det Røb og Bytte, de erobrede. Til samme Svantevits Tjenfeste underholdtes ogsaa en hvid Høst, hvilken ingen uden Præsten maatte røre, og troede man, at Svantevit om Natten reed paa samme Høst, og dermed forfuldte sine Fiender, hvorfors ogsaa Præsten, for at holde Folk udi de Tanker, lod dem samme Høst see spedende om Morgenens. Videre derom kand læses hos Saxo-nem, Crankium og i sær Helmoldum. (n)

For at undertvinge denne De, og der at indføre den Christelige Religion, gjorde Kong Waldemar et Tog Anno 1168, og lod en stor Flode under Anførsel af den store Biskop Absalon gaae til Ryssen. Efter lykkelig Landgang toge de Danske sig strax fore at beleire Hovedstaden Arcona. Samme Stad blev angreben med stor Hidsighed. De Danske satte først Ild paa Stadspørtens Taarn, hvilken tog saadan Overhaand, at de beleirede løbe didhen udi Hobetal for at slukke Ilden. Medens Taarnet saa brændte, besøel Kongen allevegne at løbe Storm, hvilket ogsaa skeede. De Beleirede forsvarede sig længe med stor Tapperhed, men omsider da de fornåm sig ingen længere Modstand at kunde giøre, gjorde de Tilbud om Stadens Overgivelse med Accord, hvilken Kongen ikke vegrede sig for at indgaae. Men, da saadant rygtedes blant Krigsfolkene, begyndte de at knurre derover, og paastode som en Ræt, at Staden maatte gives dem til Priis. Herudover retirerede Kongen sig af Leiren, og raadsløg med sine høje Officerer, hvad man udi saadan Tilstand skulde giøre. Og holdte da de fle-

1168.

Hovedstaden Arcona beleires og indtages.

lc

ic

Gg

fic

(n) Conf. Helmold lib. 2. cap. 12. cum Saxone in V Vald. 1.

ste fore, at man skulde indgaae Accord, efterdi Staden endda var i Stand, at forsvare sig, item at Anførerne ikke burdte forekrisves Love af den gemeene Soldat. Herpaa resolverede Kongen at høre Stadens Gesandter, hvilke lode sig indfinde udi den Kongelige Leir, og efter giordte Knæfald foresloge Accords Artikler, hvilke bleve antagene og Staden derpaa overgiben. (o) De fornemmeste Artikler af Capitulationen vare, at de skulde overantvorde Kongen Afguden Svantevit, (p) antage den Christelige Troe, og gibe til Kirken det Guds, som var lagt til deres Afguder. (q) Dagen derefter gav Kongen Befalning at nedrive Afguds Billedet. Derom stod en stor mængde Folk for at Ansee, hvad Udgang det vilde faae; thi de holdte fore, at saadant de Dancks Foretagende mod deres store Gud Svantevit ikke vilde blive ustraffet. Hvorudover de Dancke Soldater ginge forsigtigen til Verks med Billedets Nedrivelse, at ingen af dem skulde komme til Skade, og at Indbyggerne ikke derudaf skulde tage Leilighed at tilskrive saadant en Straf for den Bold, de øvede mod deres Afgud, og saaledes styrkes udi deres Overtroe. Det store Billede blev da uden nogens Skade nedrevet, og faldt ned paa Jorden med et forfrefkeligt Bulder. Det blev trækket af Staden til de Dancks Leier, hvor det blev hugget i smaae Stykker og brændt. Indbyggerne bleve beordrede saadant at forrette, men de vegrede sig for at lægge Haand paa deres Gud, som de saa/lange havde dyrket, og derfor leiede de Fremmede, som da boede udi Staden til at slæbe Svantevit ud. Over dette store Fald forfrefkedes nogle, som meest vare hengivne til Overtroe, andre derimod loe deraf, men de Fornuftigste bluedes ved saa længe at have dyrket en Gud, som de nu fandt saa asmagtig. Efter Arcona Erobring begav Bisp Absalon sig for den vigtige Stad Carens, hvilken han tvang til at overgive sig paa samme Maade, som Arcona. Udi samme Stad vare tvende store Afguder Rugienus og Porenitus, hvilke iligemaade bleve nedrevne.

Saa

(o) Crant. Vand. lib. 5. cap. 18. seq.

(p) Saxo lib. 14.

(q) Helmold. lib. 2. cap. 13.

a De store
Afgud
Svante-
vits Oer-
læggelse.

Den heele
De Rygen
bliver
Danſk og
Chriſten.

Saaledes kom den vigtige De Rygen, som var Bøndernes fornemmeste Gæde, under Danſk Herredom. De Hedenſke Tæmpler bleve opbrændte, og henved 12 Chriſtne Kirker bleve bygde, ſaa at Chriſtendommens Indførelſe paa Den maa regnes fra den Tid. (r) Aarſagen, ſom drev Kongen til dette Tog, var endeel for at udrodde Afguderiet, endeel ogſaa for at hævne den Bøld, Rygianerne havde ſaa ofte øvet mod de Danſke og andre Fremmede. Der kom aarligen en ſtor Mængde af udenlandſk Folk paa Rygen formedelſt Silde Fangſten. Men de maatte alle betale en vis Tribut til Afguden Svantevit, og derforuden forpligtede ſig til ikke at forrætte deres Gudſtuenſte, ſaa længe de vare i Landet, hvorudover, da en Præſt af Bardevick ſjengang efter Chriſtne Kiøbmænds Begiæring holdt Meſſe paa Landet, ſatte Indbyggerne ham paa Livet, ſaa at han med ſit Følge maatte redde ſig med Flugten; thi, endſkiont Bønderne udi Almindelighed hadede de Chriſtne, ſaa overgik Indbyggerne paa Rygen dem dog alle derudi, hvilke opofrede Chriſtne Menneſker til Svantevit, og holdte for at Afguden intet var behageligere end at ſee Chriſten=Blod. (s) Om Kong Waldemari andre mangfoldige Tog udi Bøden og de Danſkes Bedrifter ſammesteds vil jeg her intet tale, men henviſſe Læſeren til Saxonen, ſom ſaadant udførligen beſkriver. Dette tildrog ſig udi det Aar 1168. Og er dette den fornemmeste Hændelſe udi den Slavifke Hiſtorie, hvorved den Hiſtorieſkriver Helmoldus ender ſin Slavifke Kronike, ſom begynder den fra Carolo Magno og fører den ud til denne Tid. Samme Skribent levede udi den Part af Holſten, ſom nu kaldes Wagrien udi en liden Stad kalden Boſow, hvorudover han kaldes Presbyter Boſowienſis. Han har ſkrevet ſin Hiſtorie med ſtor Oprigtighed, hvorfore jeg ofte har citeret ham ſom de Tidens troværdigſte Skribent. Crantzius haver og ſukt ham Fod for Fod i ſin gamle Wendifke Hiſtorie. Han døde Aar 1170, og haver Arnoldus Lubecenſis ſiden

G g 2

conz

(r) Micrzl: Antiq. Pom. lib. 2. vidner at Kongen betingede ſig en aarlig Skatt af 40 Skilling af hver Ploa og gav Landet i Frelſning til Jarmer eller Jaromar, hvilken ogſaa fik til ægte hans Døtter Hillegard.

(s) Crant. Vandal. lib. 5. cap. 11.

continueret hans Historie. Saaom Bisp Absalon havde fordt Conduiten i denne Krig, lagde Pave Alexander 3. det Land Rygen, saa vdt geistlige Sager angik, under Bispestolen af Roskild, som allerførst afftod sin Rætt derpaa Anno 1660. Pave Alexandri 3. Diploma, hvorved Rygen blev lagt under Roskilde Bispestoel er dateret Benevent 2 Novemb. 1168, og findes paa Latin hos Hvitfeld. (t)

Den Fremgang, som Kong Waldemar havde udi Benden, opvakte Jalousie hos hans Naboe Henricus Leo af Sarsen, saa at det saae ud til Fiendskab mellem dem. Denne Uæenighed vilde de Bender eller Slaver føre sig til Nytte, og derfor angrebe Kongen. Men den store Heldt Absalon var ligesaa lykkelig mod dem, som imod Rygianerne; thi han erobrede Anno 1170 den navn kundige Pomeriske eller Bendiiske Stad Julin paa den De. Wol lin. (u) Saa at Kong Waldemar udi disse Krige blev Herre over Rygen, Meklenborg, den Vesterpart af Benden, og nogle Stæder udi Østre-Benden, hvorpaa han bekom Eiendom ved et Keyserligt aabed Brev, samt en Pavelig Bulle udi det Mode, som blev holden ved Lybeck, hvor Kongen og Keyser Frid. Barbarossa mødede hin anden. Hverpaa grunder sig de Danske Kongers Titel nemlig de Benders og Slavers Konge, som siden blev forandret til de Gothers, hvorvel Kong Waldemar kunde ogsaa tilegne sig denne Titul efter sin Fader, som var de Obotriters eller Benders Konge.

Uf den Sammenkomst mellem Keyseren og Kongen have nogle taget Anledning at sammensmede den Fabel at Kong Waldemar

9
12
13
1170.
Waldem.
mari vide-
re Conque-
ter udi
Benden.

(t) Diplom. Alexandri 3. pag. 108.

(u) Den Stad Julin, hvormi ofte tilforn er talt, var udi sin Velstand een af de mægtigste og riigeste Stæder udi Europa, derudi havde de Danske, Rysser, Sembrer, Sager og Bender deres egne Qvarterer og Gader, og vrimlede dens Havn saaledes af Kjøbmænds Skibe, at Cranzius Vand. lib. 2. cap. 33. holder for, at ingen Stad udi Europa derudi kunde lignedes med Julin, undtagen Constantinopel. Den blev ødelagt af Kong Waldemar 1. og siden ikke er kommen til nogen Anseelse igien. Den kaldes nu Wol lin tekst. Munstero Cosm. lib. 3.

Dvæstio
om Kongen
tog Riget
til Lehn af
Keyseren.

mar da tog den Danske Krone frivilligen til Lehn af Keyser Friderico Barbarossa, og derudi udenhvil have confunderet Dannemark med den Deel af Benden, hvorpaa Kongen, som sagt er, af Keyseren fik Confirmation. Man kand derforuden af Tidernes Tilstand klarligen see, at saadant kayd ikke være uden en puur Digt; thi hvad kunde drive en af de mægtigste og anseeligste Konger, som Waldemar I. at underkaste sit Rige en andens Herskab, og hvad kunde bevæge en Keyser, der var omspendt af Fiender, og som stedse havde nok at bestille at beskytte sin egen Throne mod Paven at begiære saadant af en mægtig Konge, hvilken han heller frygtede sig for, og derfor alleene søgte at separere ham fra det Forbund, som han havde sluttet med Henrico Leone af Sarsen, som var Keyserens Erh-Fiende. Det er u-rimeligt at stipulere sig ved Tractat en Tienfeste af sin Ligemand, og oven i Kisbet at begiære Underdanighed. Kong Waldemar var derforuden alt for klog, og havde alt for gode Raadgivere til, at han skulde ved gode Ord uden Sværds slag lade sig overtale til at overgive sit Fæderne Rige, som han havde under saa god Titel, som nogen Konge udi Europa. Om Keyser Fridericus Barbarossa eller andre Tydske Keyserer efter ham have ladet sig merke med slige Præentioner, gjør det intet til Sagen; thi mange af de Tydske Keyserer have af Bildfarelse selv ikke vidst, hvad de vare; thi, som de af Paverne havde faaet Titul af Romerske Keyserer, saa have de ofte indbildet sig at have Ræt til det gamle vestlige Keyserdom eller heele Europa, (x) som de gamle Keyserer herskede over, endstiont Dannemark derunder aldrig havde været begrebet. Paa dette Fundament erklærede siden Keyser Maximilianus I. Sverriges Rige udi Acten, og derfor blev beleed af den Svenske Gouverneur Svante Sture, som sagde, at det var selfomt, hvorledes Keyseren kunde give et Rige bort, som han aldrig havde eyet noget udi, ligesom Kong Knud siden svarede den Keyser Frid. Barbarossa; hvad Lehn derfor Kongen kand have taget af Keyseren enten til Lybek eller Mæ, saa kand det ikke for-
G 3
staes

(x) Saadant lod Keyser Henricus 6 sig offentlig merke med, og vilde have Frankerige til et Lehn af Keyserdommet vid. Pere Daniel vita Philipp. Augusti.

Q
/i

staaes uden om Benden, hvilket Keyseren siden af Bildfarelse kand have extenderet til det Rige Danmark, som de Franſke Konger have gjort til Engeland, hvorvel de Forlehnede allene de Engelske Konger med Normandien. Endeligen komme Skribentene ikke overens hverken om Stedet eller Maaden: Nogle sige det skeede til Lybek, andre til Mes, og andre igien nævne andre Steder. Den gamle Bremiske Kirke-Historie som synes at være skreven i Waldemari 3. Tid, siger, at Kongen tog baade Danmark og Sverrig til Lehn af Keyseren. (y) Men, som en oprigtig Historie-Skriver intet maa dolge, som tiener til Sandheds Oplysning, saa vil jeg ey heller forbigaae at melde dette, at vor egen store Skribent Saxo Grammaticus, som levede udi Waldemari Tid, ogsaa taler om dette Lehns Modtagelse til Mes. Men man kand af dette som samme Historiefriser melder derom, ikke grandgibeliggen see, om det var i henseende til Riget, eller de erobrede Lande i Tydskland, at Kongen erklærede Keyseren for Over-Herre, og synes det heller, at han ved det Ord Rige forstaaer en Deel af Riget, eftersom han siger, at Kongen erkiendte Keyseren for Over-Herre paa samme Maade som de Engelske Konger erkiendte de Franſke, hvilket ikke skeede i henseende til Engeland men til de conqubeterede Provincier i Frankrig. (z) Hvorom alting er, og hvorledes man end forklarer Saxos Historie, saa sees, at det skeede ikke frivilligen, men ved Bold og List, ligesom forrige gang under Kong Svend, og at det derfor ikke kand ansees som en Stridighed af nogen Betydning, helst eftersom paa de Tider ingen Regularitet var udi Lehns-Rettigheder: nogle Konger erklærede sig Bassaler af andre pro Persona, hvorudover man sees Lehnsrettigheden at have ophored ved Bassalens Død. Andre toge Lehn formedelst Pensioner; saaledes vare fordum Greverne af Flandern Bassaller af andre Konger, iligemaade Greven af Savoyen for en Pension af 200 Mark, uden at underkaste deres Lande nogen Underdanighed. Til at gott giøre den Konges Lehns-Rettighed over et andet Rige udsodres derfor, at man visser med

(y) Anonym. hist. Archiep. Brem. Ordene ere disse: Bisancie VValdemarus duo Regna Dacie & Svecie ab Imperatore suscepit.

(z) Saxo lib. 14 ita Gallorum ditioni Britannie Regis inclinata potestas.

med hvad Vilkor at Lehn har været taget, eller producerer Skrift-
lige Instrumenter iderfore, item beviffer at Lehns-Rettigheden har
continuered, hvilket altsammen her fattes.

Mod Enden af denne Konges Regiering opvasktes et farligt Oprør i Skaane, hvor Indbyggerne besværgede sig over Skatte og Tiender, og indjog saadan Frygt udi Øvrigheds-Personer, at de maatte søge deres Skiul udi Kirkerne. Erke-Bispen stillede dem vel i Begyndelsen med sin sædvanlige Bølgelighed tilfreds, og lobede dem Moderation, men, da de fornumme, at saadant ikke paafulgte, brød det ud til aabenbare Oprør. Erke-Bispen, da han saae sig intet med det gode at kunde udrette, skikkede han bevaebnede Soldater mod dem, hvilke dog ingen Ordre havde at bruge skarpt Væbær, men allene at adspredde de Oprørte med Hug og Slag. De fornemmeste udi Skaane raadede da Erke-Bispen, at han skulde formaae Kongen til at skille Skaaningerne ved de fremmede Siællandste Betientere, saasom Espern Snare, Svend (a) og andre, hvilket Erke-Bispen vedrede sig for at føye dem udi, foregivende, at det var uanstændigt at foreskrive Kongen slige Love. Herudover gabe de offentligent tilkiende, at de hverken vilde give Kongen Skatt eller Præsterne Tiende; ja det gik saa vist, at de lodde sig merke med at vilde have Bisperne afskaffede. (b) Da Kongen merkede deres Haardnakkenhed, samlede han en Krigs-Hær, og dermed gik over til Skaane, geleidet af Erke-Bispen. Indbyggerne toge venligen mod Kongen ved Stranbredde, men, da Absalon vilde stige paa Land, kastede de Steene mod ham, for-glemmende hvor store Belgierninger han tilforn havde beviffet dem. Hvorudover Kongen blev saa fortørnet, at han strax gav Ordre til sit Folk at angribe dem. Men adskillige fornemme Herrer lagde sig der imellem, og forestillede ham, at Landet kunde fuldkomneligen sættes i Roelighed igien, dersom han vilde skille det ved de 3 mest forhadte Mænd, Absalon, Espern og Svend. Kongen, som

(a) Denne Svend kaldes ellers Snne Ebbesen.

(b) Chron. Sieland. pag. 46. siær at det mest, som ophidsede Skaaningerne, var at Erke-Bispens Folk paalagde et stort Hoverie nemlig at age alle de Træer til et vist Sted, som de havde hugget i Skovene.

Q som inclinerede til Mildhed, kaldte derfor Absalon til Side, foreholdende ham den Kirklighed, han stedse havde baaret for ham, og beder, at han for Fred og Eenigheds Skyld vil forlade Skaane, og begive sig til Siælland. Absalon svarede dertil, at han aldrig havde haft anden Villie end Kongens Villie, og vilde gierne stikke sig herudi. Men han vidste vel, at Skaaningerne vilde betiene sig af hans Fraværelse, og ved Løgn og Bagtale søge at sverte hans Reputation. Dog, saasom Kongen forsikrede ham om, at han vilde have Omsorg derfor, forlod han Skaane, og begav sig med Kongen til Siælland. Der lod Kongen til sig stævne de fornemste Skaaninger for at anhøre deres Klagemaal mod Erke-Bispen. De lode sig ogsaa indfinde, og forebragte deres Besværinger; Men Erke-Bispen forsvarede sig med saadan Gynd, at de selv maatte tilstaae, at han var uskyldig. De begjærede, at de maatte rapportere Almuen saadant. Dette blev dem bevilget; men i Steden for ved deres Tilbagekomst at stille Almuen tilfreds, opbidse de den langt meere end tilforn. Herudover greb Erke-Bispen til det Geistlige Sværd, og satt det heele Land udi Kirkens Band. Kongen secunderede ogsaa Geistligheden med det verflige Sværd, og gif med en Krigsmagt over til Skaane igien. Herudover lode Skaaningerne udgive Budstikke (c) over det heele Land, for at advare Indbyggerne at gribe til Væbner og at forsvare deres Frihed.

Skaaningerne med Hallandsfarerne rykte da med en anseelig Magt mod Kongen udi Forsætt at levere et Feltslag, hvilket ogsaa

i (c) Naar udi Landet kom Tidende om Krig, blev en Stikke eller Vind med en Traad udi, sendt fra en Gaard til en anden ved Kongens Ombudsmand for at forkunde Indbyggerne, hvad som skulde giores. Saadan Vind blev kalden Budstikke. Den samme naar den var brændt i den eene Ende, betydede den Feide. Derom taler den Norske Lov ud for Balken cap. 3. saaledes: End kommer Krigs-Hær eller noget Oprør begynder i Landet, da skal man opskiære Budstikken og lade den føre igiennem Landet. Hvo som forsoimte saadan Budstikke, skulde være fredløs efter samme Lov. Saaledes førte de gamle Islændere en Hammer om, kaldet Thors Hammer, og siden et Trølaars vid. Arngrim rerum Islandie. lib. 1. cap. 7.

faa blev holdet ved *Dysie* 1181. (d) *Erke-Bispen* raadede *Kongen*, at man ikke skulde bruge andet end *Kieppe* og *Prygle*. Men den uformodentlige *Modstand*, man fandt, forarsagede, at man maatte bruge *Sværdet*. De *Oprørske* holdt længe *Stand* ved *Dysie-Broe*. (e) Det *lene Parti* søgte at komme over *Broen*, og det andet søgte saadant at hindre. *Omsider* lod *Erke-Bispen* *Rytteriet* svemme over *Bandet*, satt dermed ind paa *Bønderne*, og aabnede *Beyen* for de *Kongl.* at komme over *Broen*. Herud over ballancerede *Severen* ikke længe: *Nogle* af *Bønderne* toge *Flugten*, andre bleve slagne, og en *Hob* druknede udi *Bandet*. Men de *Kongelige* havde neppe erholdet denne *Seier*, førend man fik *Tidender* om en anden *Hob* *Staaninger*, som kom fra den *Østerlige* *Deel* af *Landet*. *Hvilke* bemægtigede sig *Broen*, og søgte med en *Hob* *Stoere*, som de havde samlet, at forsvare den samme. Men *Kongen* lod sit *Folk* vade over *Bandet*, og angreb de *uffærbæbnede* *Ræder*, hvilke ikke længe holdte *Stand*, men med *oprakte* *Hønder* bade om *Naade*, hvilken *Kongen* efter *Erke-Bispens* *Forbøn* forundte dem. *Kongen* lfoer derpaa det heele *Land* *igienstem*, og allevegne tog *Gisler*. *Indbyggerne* stillede sig ogsaa udi *alting* *lydige* an; de bade allene *indstandigen*, at *Tienden* maatte *aan* *estergives*. *Kongen* vilde ogsaa gjerne bemaade dem med *saadan* *Estergivelse*, taledede med *Erke-Bispen* derom, og forestillede ham, hvilken *Ulykke* disse *Tiender* havde forarsaget udi *Canuti Sancti Tiid*, og at de samme havde skildt *Kongen* ved *Livet*. Men *Erke-Bispen* kunde ikke bevæges til at staae derfra.

/a

ige

Oprøret
filles.

Saadan var *Tilstanden*, da *Kongen*, efterat han havde resigneret med *Berømmelse* udi 25 *Mar*, døde til *Ringsted*, som han merkelligen havde forbedret 1181, (f) efterat han havde faaet sin *Søn* *Canutum* kronet til *Konge* udi *Dannemark* 1170, da samme *Prins* endda ikkun var i sit syvende *Mar*. Han siges først at have bygget

1181.
KongWal-
demar
Doer.

h h

(d) *Anonym. Chron. Sialand.* kalder stedet, hvor *Slaget* stod, *Amundelaf* eller *Du-siæfal*.
(e) *Calendarium Nestved. in excerpt. Thom. Barth.*
(f) *Hvitf. sætter* 1182.

bygget den Stad Danskig saaledes kaldet ligesom de Danskesvig, (g) hvilken Stad var under Dansk Herredom udi 17 Aar. Aldskillige Skribentere, blant hvilke Reinhold Curicken (h) ville dog gjøre denne Stad ældere, og holde for, at de Gother dertil have lagt første Grundvold, meenende at gjøre saadant bekræftigt af det Latinske Ord Gedanum. Men, som samme Skribenter tilstaae selv, at Waldemar ikke allene spillede Mester udi Landet, men endogsaa lod bygge det Castell, som man endnu kalder Danskigs Citadell, er det langt sikkere at følge den almindelige Meening, og at sige, at samme Stad Danskig eller Danske, som den kaldes hos gamle Tydske Skribentere, har sit Navn af de Danske. Kong Waldemar afledte med Sophia, som var en Polsk Princesse, Canutum og Waldemarum, og med Zova, Hertug Christophers; han efterlod sig ogsaa 3 Døttre. (i)

Hans Character.

Han var en Herre af store Sindets Gaver, standig, taalsmodig, tapper og særdeles bestandig udi Benskab. Han var en stor Mester i at fordølge sin Bredde, skionst, naar han eengang blev fortørnet paa nogen, glemte han det aldrig, hvilket Sverre vidner, der i Grund kiendte ham. (k) Hvad Legemets Svækkelse angaaer, da var han høj og anseelig; hvorudover i den Sammensætning, han havde med Keyser Friderico Barbarossa i Tydsklands Almuen sagde, at han var skabt til at være Keyser, ja de Tydske stormede saaledes til for at see ham, at den eene stod paa den andens Achsele. Hans Død foraarsagede stor Hiertesorg blant alle Danske. Han havde maaskee levet længere, hvis han ingen Dødtor havde brugt; thi Johannes Abbas af Skaane, som gav sig ud for at ville curere ham, gav ham en Svede-Drik ind, og dækkede

(g) Micrael Anriq. Pom. lib. 2. Er anlegte das Schloß Danskig oder Danskewyck, das ist die Dänische Wylke wie die Pommersche Chronicken sagen.

(h) Curicken Beschreibung der Stadt Danskig.

(i) Manufer. Membran. it. Knitlinga Saga cap. 128. p. 188. in excerpt. Th. Barth. og saasom begge disse Kroniker tillige med lib. Datic. Lund. henføre hans Død til 1181 maa Hvitfeldts Regning være u-rigtig, saa vel om Kongen, som Erke-Bisps Etikild.

(k) Saxo in Waldemaro.

de ham saavel til med Klæder, at Kongen strax derpaa fandtes uden Liv. Dog finder jeg ikke i Historien, at bemældte Johannes kom'udi Mistanke derover, endskjønt han var fra Skaane, hvor Indbyggerne da paa samme Tid vare misfornoyede med Regjeringen. Saxo beskriver ham allene, som en stor Præler udi Medicinen, skjønt han havde kun maadelig Kundskab derudi. Bist nok er det, at de Siællandske Doctorer kunde have forrættet det samme, saa at det ikke var nødigt at hente denne Mand fra Skaane.

le
N/ug

Erke-Bisp
Esfilds
Characteer
og Levnets
Beskrivelse. | e

Samme Aar, som denne Konges Død skeede, døde ogsaa den udi Kirke-Historien særdeeles bekjendte Erke-Bisp Eschild til Lund, samme Eschild var Broder-Søn til Alder den første Erke-Bisp samkesteds. Han var først Provst udi Lund, siden Biskop udi Roskild. (1) Efter Erke-Bisp Alders Død tragede han efter Erke-Bispe-Sædet, men Kong Erik Emund satt sig derimod, saa at han ikke nød samme Sæde, end udi Erik Lams Tid. Han var den første Geistlige Mand, der offentlig drog sit Eyrd inod sine egne Konger, som sees af Erik Emunds og Svend Gratthes Historie, og lod den sidste engang til Spott henge ham under Hvelvingen af St. Laurentii Kirke til Lund. Men, som de Geistlige gierne profiterer af deslige Forfølgelser, saa fik Eschild til Reparation en stor Deel af Borringsholm, som stedse blev lagt til Erke-Sædet i Lund. Han stod i Begyndelsen vel hos Kong Waldemar 1., men der reisede sig siden Uvillie mellem ham og samme Konge, og det ved saadan Leilighed. Erke-Bispen havde en stor Skat liggende i Frankrige, hvilken han engang lod føre til Dannemark, om blant denne ogsaa var det Brød som St. Bernhardus havde foræret ham hvilket udi 3 Aar ikke moglede, item noget af samme Bernhardi Haar og Skiæg hvorom Historien taler, (m) skall jeg ey kunne sige; Hvitfeldt taler alleene om en Skatt som han lod føre hid til Niget. Men Munkene, som fordte samme Skatt, bleve phyndrede paa Bejen. Erke-Bispen klagede sig derover for Kongen,

| e
| man

H h 2

(1) Vid. Cron. Archiep. Lund.

(m) Gautfred. notis ad St. Bernh. inter excerpt. Th. B.

gen, og, som Kongen saadant ikke kunde straffe, efterdi han ikke vidste Giernings-Mændene (n) fattede han Had til Kongen, holdende ham enten for Medvinder udi denne Gierning eller i det ringeste, at han ingen Mishag havde derudi. Og, som Kongen ikkun loe af hans Ubesindighed, begav han sig af Forbittrelse til Sverrig. Men, da Kongen for at ræffe ham, bemægtigede sig et af hans Slotte, kom han tilbage igien, og blev paa nye Kongen underdanig. Han gjorde derpaa en Reise til Jerusalem, men ved sin Tilbagekomst blev mistænkt hos Kongen formedelst en Conjuraction, hvorudi hans Søster-Børn vare Medvidere. Herudover resignerede han Erke-Bispe-Sædet til Bisp Absalon, og 1177, gav sig udi det Kloster Clairvaux eller Claravallis (o) i Frankerige af St. Bernhardi Orden. (p) Saadan en Mand var Erke-Bisp Eschuld, hvis Dyder blive høit afmalede hos endeel Catholiske Skribentere. St. Bernhardus selv havde stor Estime for ham, og findes udi samme Bernhardi Skrifter Breve ham tilskrevne. (q) Ikke dismindre sees dog af den Danske Historie, at han forstyrrede Rigets Fred udi 4 Kongers Tiid. Han var ellers en af de anseeligste Danske Erke-Bisper, endeel efterdi han var af Kongeligt Blod, eendeel ogsaa efterdi han af sit eget Arvegods stiftede 5 Bernhardiner Klostere i Dannemark, blandt hvilke det første og fornemste var Esrom Kloster, som blev stiftet 1151, hvoraf udspirede 5 andre Klostere kaldne Esroms Dottre, blandt hvilke var Sorøe. (r) Udi hans Tiid fik Norge saa vel som Sverrige sine egne Erke-Bisper, hvorved Erke-Sædet til Lund, som tilforn havde Jurisdiction over heele Norden, mistede endeel af sin Højhed og Herlighed. Til Bederlag derfor blev Eschuld forordnet til Pavelig Legat over de 3 Nordiske Riger, (s) og fik Titul af Sverriges første for

(n) Chron. Archiep.

(o) Chron. Claraval. 1181. vid. Saxo lib. 14.

(p) Anonym. Chron. Sialand. siger at han døde strax derefter 1178.

(q) Epist. Bernhardi 314.

(r) Chronol. Monasteriorum Cisterciens in excerpt. Th. B.

(s) Anonym. Chron. Sialand. pag. 59. synes at give til kiende, at Andreas Sunonis fik allerførst Titul af Pavelig Legat. hvilket er falskt. Hans Ord ere disse: Hic Archiepiscopus dignitate Legatiz Apostolicæ sublimatus erat. lib. daticus Lundens. fol. 43.

for sig og sine Efterkommere. Eskild døde til Clairvaux 1181. 8 idus Sept. og af nogle blev holden for en Helgen. (t)

Fra Kong Waldemari I. Tiid regnes en nye Periodus udi de Danske Love; thi, endskiont fen eller anden Konge for ham har udgivet Forordninger, saa var den Danske Rætt dog i ingen Anseelse forend under Kong Waldemar I., hvilken udgav baade de Skaanske og Siællandste Love, og publicerede iligemaade bemeldte Provinciærs Kirke-Rætt. De Skaanske Love bleve udgivne 1163, som Arild Hvitfeld vidner. (u) Et Aar tilforn blev udgiven den Skaanske Kirke-Rætt, som bestaaer af 25 Artikler, og føjes til de andre Skaanske Love, da Eskild var Erke-Bisp til Lund, og Thor Lands-Dommer udi Skaane, hvilke begge nævnes udi Lovens-Begyndelse, saa at det er troeligt, at de have været de fornemste Instrumenter til at forfatte den. Denne Lov er ellers en Kilde for de efterfølgende Love, og derfor kaldes *κατ' ἐξοχήν* Skraa eller Lov. Anno 1171 udgav han de Siællandste Love, og siden udi samme Aar den Siællandste Kirke-Rætt, hvilket sees af denne Lovs egne Ord saaledes: Fra Christi Fødsel indtil disse Lovers Publication ere 1170 Vintre, 7 Maaneder og 10 Dage. Samme Konge tilskrives ogsaa de saa kaldte Rogens-Rætt og Deele, hvorvel andre holde dem ældere; Naar vi dette altsammen betragte tillige med hans øvrige viise Regimente samt herlige Seiervindiger, saa kand man sige, at denne Konges Navn bør være hellig hos Efterkommerne, og at det ikke er uden Grund, at de fleste kalde ham Waldemar den Store. Til Slutning af denne Konges Historie er at merke, at den Danske Adeld da begyndte først at stige og at blive anseelig. Derom taler Hvitfeld saaledes: (x) Bor Adeld er her i Dannemark siden første Waldemars Tiid fast opstegen. Vi finde ikke udi den heele Lov-Bog taled om Herremænd, forend udi den 3die Bog, hvor derom først bliver meldet, og hvor dem

**KongWal-
demar en
stor Lovgi-
ver.**

**Den Dan-
ske Adels
Opkomst
under dens
Konge.**

H h 3

til

(t) Hvitf. Chr. Arch. Lund. siger at han døde 1182.

(u) Hvitf. præf. ad Leg. Scan.

(x) Hvitfeld pag. 146 seqv.

tillades at kiøbe Styreshavne, fordi de vove og jæt-
te deres Liv for Kongen og Riget. Udi fordum
Dage bleve der mange slagne til Riddere; men den
Stand og Frihed var dog ikke uden paa Personer alle-
ne, ikke paa deres Efterkommere, førend vi nu efter den
Skik, som udi Tydskland var begyndt, her og begynd-
te en Forandring, saa at Adel-Stand er bleven arvelig.
Af disse Hvitfelds Ord sees 1.) at, endstiont her var Adels-
stand udi Riget for Waldemar 1, saa var de dog ikke udi stor Anseelse for sam-
me Konges Tiid, 2) at Adelig Værdighed udi Begyndelsen ikkun
var pro persona, men siden efter den Tydske Maade er bleven Ar-
velig, 3) at udi Kong Waldemars 3die Bog dem først blir
tilladt at kiøbe Styres-Havne. Hvad disse Styres-Havne er an-
gaaende, hvormed de bleve forlehuede først pro persona, siden for de-
res ægte Arvinger paa Sværdssiden, da maa man vide, at en
Styresmand udi gamle Dage kaldtes den, som var Chef over et
vist lidet District blant Bønder. Den samme skulde holde for sin
egen Person Hæst, Brynie og fuld Mands Vaaben, derhos Arms
Bosse og 3 Sylter Piile Riget til Dienst. Han skulde have af
hver Havn 9 Stiepper Rug Arligen i feide Tiid foruden hans
tillagde Gaard kaldet Styres-Havn. Saa at slige Styres-Hav-
ne i Begyndelsen var ikke andet end noget af Kronens eller Stifs-
tets Gods givet til Bøndernes Høvdinger eller Styresmand; men
siden bleve samme Styreshavne givne i Forlehning til visse merites-
rede Herremænd, først pro persona, og siden til Efterkommerne paa
Sværdssiden. Saa at dette synes at være Oprindelse til de første
Danste Herregaarde. Adelsmænd, som bleve forlehuede med saa-
danne Styres-Havne eller privilegerede Gaarde, kaldtes Friemænd,
fordi de vare frie for Skatt og Lething, det er Krigs-Skatter eller
Tilskud; thi Lething er det samme som Krigs Expeditioner og Le-
things Styr, Krigsstyr. Stod er Tilskud eller Sammenskud, hvil-
ken maatte giores til Krigs-Rustning af alle, undtagen af Friemænd,
det er privilegerede Herremænd, hvilke derimod maatte tiene i egen
Person i Krig, og vove deres Liv for Kongen. Formularen, som
brug

brugtes, naar nogen blev ophoyet til Herre-Stand, var denne: *Recipimus eum in hominem nostrum dimittendo eum quittum et liberum ab omni expeditione, quod Stud et Inna dicitur.* Saa som derfor intet vist kand siges om et bestandigt Adelskab, for end udi Waldemars Tid, og der allerforst tales om Herre-Stand og dens Privilegier udi Waldemari Lov, kand man i vis Maade regne den Danske Herre-Stands Begyndelse fra denne Tid.

Canutus 6.

Efter Waldemari 1. Død kom hans Søn Raud til Regjering, efterat han havde været kronet 12 Aar tilforn. (y) Alle Provincierne samtykkede strax Canutum 6. for Konge: alleene Skaaningerne satte sig derimod; thi de samme vare nyeligen for Kong Waldemars Død blevne misfornoyede med Regjeringen, som sagt er, og derfor havde gjort Opstand mod Kongen, men de blevne slagte af de Konger ved Dysie 1181. Dette Nederlag kom dem vel til at krybe til Korset, men forogede desmeere deres Misfornoyelse, saa at de efter Kong Waldemars Død gjorde Opstand, og vilde ikke hylde den nye Konge. Erke-Bisp Absalon søgte strax ved gode Ord at stille dette Oprør, men forgiæves, hvorudover han reysede til Siælland igien for at give Kongen altsammen udforligen tilkiænde, og at gjøre Anstalt til at spæge de Oprørske med Magt. Smidertiid øvede de samme stor Bold udi Skaane, og, saasom de tilskrebe det forrige Nederlag den Uheld, at de ingen Aufører havde haft, lode de hente fra Sverrig en ved Navn Harald Skrang, hvilken var af Kongeligt Dansk Blod, men i det øvrige af slette Qualiteter; ham gave de Konge Navn, saa at alting saae ud til en farlig Feide; thi foruden det Tillob, han fik af Almuen i Skaane, fik han ogsaa Hielp af Sverrig, og var det at befrygte, at samme Rige ved mindste Fordeel skulde offentligent bryde løs mod Dannemark. Det første af Vigtighed, som de Oprørske foretog dem, var at beleyre Lund. Men der bleve de af Kongens og Erke-Bispens Folk totaliter slagte 1182, og Oprøret siden

Canutus 6 / e

e
eligtNyt Oprør
i Skaane.

(y) Hvitfeld saer her 1180 og udi Waldemari 1. Historie, at han blev kronet 1177, hvilket sidste er rigtigst, og det første er en Trykfeil.

1183.
Bliver
dempt.

den fuldkomneligen stillet ved Erke-Bispens grundige og bevegeligge Tale til Almuen, som desarmerede dem ikke mindre end Slaget selv. De meestskyldige bleve satte udi Penge-Straf, og mange som havde fortient Døden, bleve ved Erke-Bispens Forbon pardonnerede.

1183.

Handel
med Keyseren.

Anno 1183 lod Keyser Fridericus Barbarossa invitere Kong Knud til sig for at fornye det Venskab, som havde været imellem ham og Kongens Fader, og tillige med at bekomme Confirmation paa de Lande, som Dannemark havde udi Venden. Men Kong Knud, som ingen Tillid havde til samme Keyser, undskyldte sig tvende gange formedelt den vanskelige Situation, Riget var udi, som tillod ham ikke at forlade det udi sin Regierings Begyndelse; Keyseren som udtolkede dette til sin Foragt, skikkede derfor Breve fulde af Trusel, at, hvis han ikke kom, vilde han forlejerne Dannemark bort til en anden, hvilket var en prægtig Keyserlig Talemaade paa de Tider, som tilforn er anmerkede. Kong Knud lod ham tilbørligen svare, at han ikke skulde bortgive det som ikke var hans; hvilket Svar noksom tilkiende giver, at hans Fader aldrig havde taget Riget til Lehn af Keyseren; thi han kunde ellers ikke have givet saadant Svar, men havde heller forevendt at saadant var hans Fader med Vold eller List afpresset. Hvad som desmeere bestyrker det, som jeg har anført, er, at, da siden i det Aar 1184 Keyserlige Gesanter komme til Dannemark, og søgte at overtale Kongens Ministre, som vare Erke-Bisp Absalon, Espern og Sune, at betiene sig af den Tillid, de havde til Kongen for at bevæge ham til at besøge Keyseren, og, da de endeligen, da søde Ord ikke kunde hielpe, brugte Trusel, sagde Absalon til Gesanten Sigfred: (z) Tænker du at Dannemarks og Thuringens Leylighed er eens, og at Keyseren kand løbe saa læt der ind som i Thuringen: kommer han hid, skal han finde Folk for sig: drag derfor tilbage, og siig din Herre, at Kong Knud er i ingen maade Keyseren forpligtet.

At

(z) Samme Sigfried var Erke-Bisp i Bremen test. Arnold Cont. Chron. lib. 3. cap. 2.

At disse Gesandters Errende alleene ellers have været at formaae Kongen til at tage de nye Conqpeter udi Venden til Lehn af Keyseren, tilkiendegiver Hvitsfeld, naar han med sin slags Frihed raisonnerer over denne Konges Opførsel herudi, sigende: men det havde maaskee været bedre, at Kong Knud havde erkjendt Keyseren for sin Lehns Herre af det Vendiske Land (som vi giøre endnu paa denne Dag af Holsten og Dytmerken) thi da havde han mindre derfor bleven ansøgt, det var ham ey heller til nogen Fornedrelse, eftersom han havde Dannemark frit. (b) Alt dette giver tilkiende, at de Keyserlige Præentioner ikke have kundet strække sig videre, og at Kong Waldemar ikke har ladet sig indfinde paa de Keyserlige Rigsdage uden i Uvalitet af Keyserlig Vassal af Venden, hvilket dog citeres til et Beviis paa, at Kong Waldemar var Keyserens Vassal af den Danske Krone, men jeg haaber, ingen, naar disse Omstændigheder eftertanke, kand bevæges til at troe saadant, medmindre der produceres et Authentique og usforfalsket Document derfor af det Keyserlige Archiv.

Det Svar, som de Keyserlige Gesandtere bragte tilbage fra Dannemark, ophidsede Keyseren saa meget, at han formaadede den Romerske Hertug Bugislaus at føre Krig paa Dannemark. Samme Bugislaus var Keyseren forbunden, efterdi han havde befriet ham fra Henrici Leonis Magt, og gjort ham tillige med en anden Romersk Hertug Casimir til Rigs-Første. Hvorudover Hertug Bugislaus, for at lade see Taknemmelighed mod sin Belgiorer, kunde ikke vegre sig for at bevise Keyseren nogen Tjenfeste. Dette var Oprindelsen til den store Vendiske Krig, som blev ført udi Canuti 6. Tiid, og faldt Dannemark ud til stor Ære og Fordeel. Hertug Bugislaus, hvormeget færdig han var til at tjene Keyseren, og at dømpe de Danstes Magt udi Tydskland, saa tog han i forstums

3 i

gen

(a) Hvitsfeld tom. 1 part. 2. pag. 145.

(b) Dette besyres af Arnold. Chron. Slav. lib. 3. cap. 7. som siger, at Keyseren blev vred paa Venderne, efterdi Kongen ikke vilde erkjende ham for Overherre. Saa at deraf synes, at Præentionerne have været i henseende til Venden.

9.
i.
i.
Den Store
Vendiske
Krig. i/i
æ

1185

gen dog saadant udi Betænkning ; eftersom han saae sig for svag at imodstaae Kongen alleene. Herudover adresserede han sig først til Jarimarum , som af Kongen var forlehned med Nygen , og søgte at bevæge ham til Grafald. Men Jarimarum lod Kongen saadant betimpheligen vjnde , hvilken derudover lod skikke Gesanter til Hertug Bugislauff for at høre , hvad Marsag han kunde have til at ophidse hans Bassaller mod ham. Bugislauff søgte adskillige Undskyldinger for at besmykke sin Sag , og endeligen formaaede hos Kongen , at en Sammenkomst blev bevilget mellem begge Herrens Gesanter for at bilegge denne Misforstand. Men denne Sammenkomst løb Frugtesløs af , sendeel , efterdi Bugislaus var genejen til at efterkomme Keyserens Begiering , sendeel ogsaa , efterdi Krigsfolket udi Dannemark , som under Baldemaro i vare vandte til idelig Feide , kunde ikke taale at sidde lmgere udi Fred. Herudover udrustede Hertug Bugislaus en Flode af 500 Skibe , hvormed han seylede til Nygen , som da tilhordte de Danske , og derhos skikkede Gesanter til Keyseren for at berette ham , med hvilken Magt han gif los paa de Danske. Jarimarum den danske Lehnsmand paa Nygen skikkede derimod Gesanter til Dannemark for at berætte den store Minister Erke-Bisp Absalon , udi hvad Tilstand Sagerne vare. Absalon lod derfor opbyde alt ungt Mandskab til Krig , fik i en Hast 14 Skibe fra Slaane , 4 fra Fyen og endeel andre fra Siælland , med hvilken ringe Magt , stolende paa sin Anførsel , og de Danskes Tapperhed , han agtede at gaae den magtige Fiende under Dyne ; thi Kong Knud var paa samme Tid udi Jylland , og derfor ikke kunde komme saa hastig for at bivaane dette Tog. Absalon brugte da saadan ustroelig Hastighed , at han kom Fienderne paa Halsen , forend de havde faaet Tidender om hans Udrustning , hvilket jog saadan Skrek ind i dem , at de afskappede deres Ankere , og toge Flugten , saa snart de saae Absalons Fane flyve paa den Danske Flode. De Danske satte dem stærkt efter , og paafordte dem saadan Skræk , at nogle , som fordtede store Skibe , og saae , at de ikke kunde redde sig med Flugten , sprunget udi Soen , andre satte an paa Nygen , og søgte at skjule sig udi Skovene , hvor de fleste bleve opsnappede og omkomme af

Jari-

Erke-Bisp
Absalons
store Seier
over Ven-
derne.

19
1e
19
1a
12
12
19
12

1a

Jarimaro. Mange begave sig ogsaa af de store Skibe paa de
 smaae, hvilke derudover bleve saa betyngede, at en Deel deraf
 gik i Grund, saa at den heele mægtige Flode ikke uden 35 Skibe
 undkomme; thi de andre faldt enten udi de Danskes Hænder eller
 forgik paa Soen. I denne Absalonis Seier, siger Cranzius, 9
 var saa stor og fuldkommen, at Bønderne turde siden ikke oftere
 anfælde Dannemark, men stode fra det Søe-Roverie, hvor med U
 de tilforn saameget havde plaget Niget. (c) Micraelius siger, at
 de gamle Pomeriske Annales mælde intet om dette Søe-Slag,
 men tale alleene om en Storm, hvor at den Bøndiske Flode blev
 ødelagt, men Slaget er med Omstændighed beskrevet udi Dan-
 ske og Fremmede Kroniker, som af Kranzio og Helmoldi Conti-
 nuator, hvorudover man kand holde for, at hvis de gamle Pomer-
 ske Kroniker intet Mælde der om, det da er skeed for at bedække
 Bøndernes Skam. (d)

Absalon stilledes derpaa Bud til Kongen for at erkjendige ham
 om denne store Seier, og tillige med at anholde om flere Folk
 for videre at forfølge Lykken. Kongen og Raadet fandt denne store
 Mands Begjæring billig, og udrustede strax en stor Hob Skibe,
 som bleve conjungerede med de andre. Vel stilledes Absalon efter
 Slaget Gesandtere til Hertug Bugislaaf for at formane ham til Fred, 9
 men samme Legation skeede meere for at udforske, hvorledes Her-
 tugen var til Mode efter denne Ulykke, end for at slutte Fred; thi
 Bønderne vare som en Slibsteen, hvorpaa de Danske slibede de-
 res Tapperhed, som en fremmed Skribent siger. (e) De Danske
 havde da læt kundet gjøre Ende paa Krigen, men skjøttede ikke der-
 om, paa det at disse stridbare Folk heller kunde øve deres Tapper-
 hed imod udbortes Fiender end udi Borgerlige Krige. Ligeledes
 vare ogsaa Bønderne sindede mod de Danske, mod hvilke de brugte
 samme Opførsel, som Helmoldus (f) vidner udi sin Slaviske
 Krønike. Men af denne store og uhorlige Seier tabte de deres

(c) Crant. Vand. lib. 6. cap. 19.

(d) Micrael. Antiq. Pom. lib. 2.

(e) Crantz. Vand. lib. 6. cap. 22.

(f) Helmold. Chr. Slav.

1196.

De Danske
undertvin-
ge Benden.

Mod, forbunde sig til at betale aarlig Skat til Danmark, og overgave strax den Stad Wolgast med 12 Gisler. De Danske derimod opmuntrede af deres gode Lykke lode det ikke blive derved, men erobrede siden adskillige Bendske Stæder, som Julin, Osna, Camin &c. hvilket forarsagede, at Hertug Bugislaaf (g) efter gaaet Leide forsoiede sig i egen Person til Kongen, og forligede sig med ham ved at give en Sum Penge, samt ved Afstaaelse af det Landskab Barth (h) hvormed Hertug Jarimar Kongens Bassal blev forlehned. De Danskes store Lykke og Fremgang ophidsede Keyseren end meere mod Kongen, og, da han 3die gang havde ladet ham byde til sig, men bekommet samme Svar som tilforn, stilledes han i Brede Bud til Danmark, og lod udi haarde Terminis fordre den Brude-Skatt, som ham var lovet med Kongens Søster. (i) Canutus blev ikke mindre fortørnet over Keyserens myndige Skrivelse, og derfor begrede sig for at skikke Pengene. Dette ophidsede Keyseren saa meget, at han stilledes Kongens Søster tilbage til Danmark igien. (k) Det saae derfor ud til aabenbare Krig imellem disse tvende Potentater. Men Keyseren havde saa meget andet at bestille, at han ikke fandt det tienligt at bryde los med saadan mægtig Konge, men maatte lade ham blive udi Possession af de erobrede Stæder og Lande udi Tyskland.

1196.

Eftlandiske
Tog.

Anno 1196 gjorde Kongen et Tog udi egen høje Person til Lifland, og da bemægtigede sig Estland, hvor han indførte den Christelige Troe, og forsoegede Landet med Kirker og Præster (l) og som de undertvungne Bendske Stæder begyndte at blive uroelige igien, og faldte fra Riget, maatte han besøge dem paa nye igien

(g) Arnold. Lub. Chr. Slav. lib. 3 siger, at han gav Wolgast med 12 Gisler.

(h) Micræl Antiq. Pom. lib. 2.

(i) Samme Canuti Søster var bleven forlovet med Keyserens Son Conrado i sit 7de Aar, Brudeskatten skulde være 4000 Mark, vid. Arnold. Lubec. Contin. Chron. Slav. lib. 3. cap. 2.

(k) Arnold Lub. Cont. Chron. Slav. lib. 3. cap. 20.

(l) At de Danske tilforn have haft Rett til Lifland og Estland, vidue Historierne, og holdes Kong Waldemar 1. at have bragt adskillige adelige Familier ind udi Lifland.

igien for at bringe dem til Lydighed, og finder man udi et saadant Udtog, hvorledes Rigets Provincier vare taxerede udi Krigs-Styr i denne Konges Tiid, nemlig Slesvig stod for 130 Skibe, Ribe Stift for 120, Bendsyssel for 50, Fyen for 100, Siælland for 120, Skaane for 150.

Paa samme Tiid var en Biskop udi Slesvig ved Navn Waldemar. Den samme saasom han descenderede fra Kong Nicolao, og derforuden var en ærgjærig og urolig Mand, tog han Leilighed af det Uvenskab, som var imellem Kongen og Keyseren, og lod sig merke med at have Præentioner paa Riget. Efterat han havde giort Forbund med adskillige Forster i Tydskland, sær med Grev Adolf af Skovborg, tog han omsider Masken af, og offentligen lod sig kalde Konge af Dannemark. Men, saasom man paa de Tjelder udi Dannemark forstod sig ikke mindre paa Statskonster end at føre Sværdet, gav man denne urolige Mand gode Ord, indtil man med Behændighed fik ham fangen. (m) Dette gav elkers den første Anledning til Misforstand mellem Kongen og Grev Adolf af Skovborg, som brød ud til en af de største Krige, Dannemark nogen Tiid har ført. Samme Grev Adolf, saasom han var bleven Kongens Fiende, gjorde han udi det Aar 1200 et Tog mod de Bønder, som tilhørede Dannemark. Herudover rustede Kong Knud sig mod ham for at angribe Holsten, kom ogsaa mod Eideren med sit Folk. Adolphus gik ham med en anseelig Krigs-Hær i Møde, og leirede sig paa den anden Side af Eideren, saa at det saae ud til et Feltslag. Men Kongen, saasom han var en erfaren Krigs-Mand, og merkede, at Græven ikke længe kunde underholde saa stor Magt, undslog han sig for at indgaae nogen Trefning, og derved vandt det, som han sigtede til, nemlig at den fiendtlige Krigs-Hær blev dispereret, og kunde i Hast ikke samles igien. Mod Foraaret af samme Aar satt Græven sig for at besætte den Stad Rensborg, (n) som er en Grændse-Stad mellem

Ti 3

Hole

(m) Anonym. hist. Archiep. Brem. vid. Crant. Metrop. lib. 7. cap. 31. hvor han siger, at samme Waldemar ved Nordsø søgte at bane sig vej til Kronen.

(n) Denne Stad kaldes hos nogle gamle Skribentere Reinoldsborg vid. Arnold. Lub. Cont. Chron. Slay. lib. 6. hvor denne Krig udførligst beskrives.

Holsten og Slesvig, og stedse har været Tvistsens Væble mellem samme tvende Lande. Men han fik ikke Tid til at fuldføre sin Bygning, efterdi Kongen kom ham for hastig paa Halsen, hvorudover, saasom han fandt sig for svag til at imodstaae den Kongelige Magt, maatte han denne gang bede om got Veir, og overgibe Staden til Kongen, hvilken lod i Hast befæstige Slottet, og giøre en Broe over Eideren, hvorved han kunde have fri Indgang udi Holsten, saa ofte ham lystede. Derpaa blev nogen Koelighed mellem Holsten og Dannemark, men det varede ikke længe, førend nye Fientlighed igien brød ud; thi, da Græven mod Kongens Billie anfaldt og erobrede den Stad Løvenborg, blev Kongen derudover paa nye fortørnet, saasom de Beleyrede havde offereret ham Slottet, og besluttede at giøre et nyt Indfald udi Holsten. Udi dette Forsætt blev han besynderlig gen bestyrket af adskillige Holstenske Herremænd, der formedelst den haarde Medfart, Græverne øvede mod dem, søgte deres Tilflugt til Dannemark, og ophidsede Kong Knud mod deres Herre. Herudover skikkede Kong Knud sin Broder Waldemar, som var Hertug over synder Jylland, til Holsten. Imellem ham og Græven blev holden et Slag ved Stilmov ikke langt fra Jæhoe, (o) hvor Græven blev slagen og flygtede til Hamborg. Hertug Waldemar tog efter denne Seyer Slotte og Stæder ind udi Holsten og endeligen beleyrede Hamborg, hvorfra Græven i Tilde flygtede og Staden siden derpaa overgav sig til de Danske. (p) Efter Hamborgs Erobring fortsatt Hertug Waldemar sin Seyer, erobrede Raaborg, Gadebusk og Bittenberg item alle Slotte og Stæder, som hordte Græven af Sverrin til, efterdi han havde været i Forbund med Grev Adolph, rykte derpaa mod Lybek, erobrede Tramsnøde, og beleyrede Staden, hvilken vel gjorde Modstand, Men, da de Danske gjorde sig færdige til at storme, og Borgere ne saae sig ingen Undsættning, hverken fra Grev Adolph eller Keiseren,

Store
Conqvetter
udi Tydske
land.

le

u

we

(o) Vid. Arnold. Lub. lib. 6. cap. 13.

(p) Arnold. Lub. ibidem hvor der siges, at Bisp Peder af Roskild var med i dette Tog, og maa see har Commenderet under Hertugen.

le
ca

seren, overgave de Staden med saadanne Vilkor, at de skulde beholde deres Privilegier, som vare dem givne af Keyseren og Græverne, at de skulde bruge deres egen Lov og Rætt, og deres Skibe, som vare arresterede udi Dannemark, skulde igien losgives. Saaledes kom den vigtige Stad Lybek under Dannemark, og forbleve i de Danske Kongers Lydighed i 24 Aar.

Disse store Conqveter skeede alle udi det Aar 1200, og seer man af dette saavel som forrige, at den Danske Milice udi disse tven- de Kongers Tid maa have været den anseeligste og mest disciplinere- rede udi Europa, saasom begge disse Regieringer er en Kiæde af is- del Seyervindinger baade til Lands og Vands, endog saa med ulige Magt. Anførerene udi dette Tog Hertug Waldemar beromes ikke mindre af sin Tapperhed end af sin Mildhed mod de over- vundne Fiender, hvoraf Staden Lybek vidste besynderligen at pris- se ham; Item den Holsteenske Adel, hvilken Græv Adolph havde fordrevet; thi han ikke alleene gav dem Lov at komme tilbage igien, men endog saa betroede dem Slotte og Fæstninger. Endeligen un- dertvang han sig ogsaa Dytmarffen, og saaledes kroned med Sey- er og Ere begav sig tilbage til Slesvig igien, efterat han alleve- gne havde taget sterkt Gissel, at Stæderne ikke skulde falde fra igien.

Hertug
Walde-
mars store
Bedrifter. / @

Men han havde neppe vendet dem Nyggen, forend den for- drevne Græv Adolph gjorde sig færdig udi Stade, hvor han hav- de taget sin Tilflugt, at forsøge Lykken igien. Han begav sig saa- ledes paa nye udi Felten og gik mod den Stad Hamborg, hvilken var ham gunstig formedelst de Privilegier, (q) han af Keyser Friderich havde erhverved den, og derfor indtog ham villigen med sit Folk.

Hertug Waldemar holdt sig imidlertid stille i det Slesvigske saalænge Vinteren varede. Men brød omsider op med sit Folk, rykte til Hamborg og beleyrede den rundt omkring; thi Hamborg var da kun af maadeligt Begreb, og indeholdt intet uden St. Pe- ders Sogn, og, som Græv Adolph selv var indsluttet i den beleyr- rede Stad, hvor han ikke kunde undsige, lod han anholde i den

Dans

(q) Vid. Diplom. Frid. sub. dat. Nuenbotch. 1189 apud Lambec. orig. rerum Hamb.

2 Danſke Leyer om Fred, bydende ſig til at overgibe Staden tillige med det vigtige Slott Lavenborg, ſom bemældte Græve tilſorn havde taget fra de Danſkes Allierede, hvilket beſynderligen havde givet Anledning til denne Krig. Hertugen vegrede ſig længe at i modtage diſſe Vilkor, beqvemmede ſig dog omſider dertil, og gav Græven frie Leide til Lavenborg for at extradere ham ſamme Slott. (r) Saaledes kom Hamborg under Dannemark igien, for hvilken Stad Hertugen lod blive de meeſte af hans Folk, og med de øvrige geleidede Græven til Lavenborg, hvor Adolphus formanede Befætningen at overgibe Slottet til de Danſke for at løſe ſig af Fængſel: Men ſom Befætningen ikke vilde føye ham derudi, men lod ſig forlyde at ville overgibe Slottet til Keiſeren, blev han fordt fangen til Dannemark, efterdi han ikke kunde holde ſit Loſte, og ſatt i Forvaring paa Soborg hos Biſp Baldemar, med hvilken han tilſorn havde været i Forbund mod Kong Knud.

Græv Adolph føres fangen til Danemark

Efterat Hertug Baldemar havde lagt ſaa mange Lande under den Danſke Krone, holdt han Bilager til Hamborg med Hertug Othonis Søſter Ingeborg af Brunſvig, hvor Kong Knud ſig ogſaa lod indfinde. Efter Bryllupet begav Kongen ſig til Lybek, hvor han lod udſkrive til en Herredag alle Riddere, Adelsmænd, Borgemeſtere, Slots-Herrer og Statholdere over gandske Holſten, Stormarn, Dytmarſken, Bagrien, Nordalbingien, Ragborg ſamt Græverne af Sverin for der at aflegge deres Troeſkabs Eed. Efter ſaadanne ſtore Bedrifter og ſaadan lykkelig Regjering døde denne berømmelige Konge Anno 1202 udi ſin Alders 40de Aar uden Børn. (s) Efterat han havde regieret 21 Aar, og imidlertid gjort Dannemark til et af de anſeeligſte Riger i Europa. Den ubekjendte Auctors Slaviske Kronike ſiger, at han døde af Gift, men det er ligesaa urigtigt ſom Aars Fallet 1197. (t)

Kong Knuds ſtorre Magt.

1202.

Kong Knud dør.

Hvad

- (r) Arnold Lubec. lib. 6, hvor Slottet kaldes Lavenborg ſtiondt hos andre Skribentere Lavenborg.
 (s) Blant Vilhelmi Abbatis epiſtler findes vel et Brev tilſkrevet Kongens Døttre, ſom begynder ſaaledes: Virginibus Sacris regali ſtirpe progenitis Frater Vilhelmus: men jeg fand derfor ikke ſige om det var Canuti 6. Døttre.
 (t) Anonymi Chron. Sclav, cap. 35.

Hvad som ellers var meget merkeligt ja selfomt udi denne Konges Tid, var at hans 3 Søstre alle bleve forskudte af deres Mand, uden at man har kundet giatte Aarsagen dertil. En blev giftet med Keyser Friderici Barbarossa Søn Henrich, og strax efter Brøllupet blev stiftet tilbage igien, den anden, som blev giben til en Thuringisk Land-Græve, havde ogsaa samme Lykke, og den 3die, som i Historien er meest bekiendt, nemlig Ingeborg, der blev giben til Philippo Augusto Kongen af Frankrige, blev strax efter Brøllupet forskudt af ham, hvorvel de Francke Skribentere tilstaae selv, at hun besad baade Skionhed og Dyder, og, som samme Dronning Ingeborgs Fata ere saa bekiendte i Historien, og foraarfagede saadan Uroelighed udi Frankrige, maa jeg lidet meere omstændigen tale derom. Der var paa de Tisder Had og Misforstand mellem Philippum Augustum Kongen af Frankrige og Richardum af Engeland. Denne sidste blev paa Hiemreisen fra det hellige Land arresteret udi Østerrige. Hvorudover Philippus søgte at føre sig hans Fængsel til Nytte, og derfor stiftede Bisp Stephanum af Royon til Dannemark for at begiare Kong Knuds Søster Ingeborg til ægte, erklærende, at han intet forlangede til Medgift, uden at Kongen af Dannemark vilde transportere ham den Rætt, som de Danske Konger havde til Engeland, og derfor uden assistere ham med nogle Folk til at indtage samme Rige. Kong Knud foredrog Stænderne saadan Begiæring paa en Herredag: Men Stænderne raadede ham derfra, for ikke at indvikle sig udi Krig med Engeland. Hvorudover dette Anslag blev til intet, og Philippus maatte lade sig noye med en maadelig Sum Penge til Princessens Udstyr. Dette findes saaledes antegned hos en troeværdig fremmed Skribent (u) hvorvel vore Danske Historier tale intet derom. Samme Princesse var med inderlig Begierlighed forlanged af Philippo Augusto, hvorudover hun blev stiftet til Frankrige, og der holdt Bilager med Kongen den 14 Augusti (x) 1193. Dagen derefter blev hun kronet med stor Høytide

Hans 3
Søstres
Fata. +

Dronning
Ingeborgs
Historie. /

fi

R f

tide

(u) Guillelm Neubrig. lib. 4 cap. 25.

(x) Gesta Innocent. 3. n. 48. 49. 50.

T/a

tidelighed, men man merkede, at medens Ceremonierne varede, Kongen saae hende an med en slags Affkye; thi han bleguede og zigtede, og neppe kunde blive tilstede, saalange Acten varede. Strax derpaa blev der talet om Separation, og Kongen for at besmyk-
 Te den Affkye, han havde fattet for sin nye Dronning, foregav, at hun var ham for nær beslagted, og han derfor med en god Samvittighed ikke kunde leve i Egteskab med hende. 2 Maaneder og 3 Uger efter Brøllupet lod han sammenkalde et Parlement af Geistlige og Verdslige til Compiègne, hvor der lode sig indfinde Vidner, som svore, at der var nær Forvantskab i Blodet mellem den afdøde Dronning Isabelle og Ingeborg, hvorudover Bisperne, som vare underkøbte af Kongen, cassettede dette Egteskab. Dronning Ingeborg vidste intet af dette, som passerede, efterdi hun ikke forstod det Franske Sprog, men, da hun fik at vide af en Udtolker, hvad som skeet var, faldt hun i Graad og raabte paa Fransk, som hun kunde: Male France, male France, og dertil lagde Rome Rome, hvorved hun gav tilkiende, at hun vilde appellere til Paven. Kongen vilde strax skikke hende til Dannemark igien, men hun undsaae sig ved at reyse tilbage, og besluttede at blive i et Kloster i Frankrige, hvilket ogsaa skeede. Udi hvad Tilstand hun var i samme Kloster, vidner Bisp Stephanus i et bevægeligt Brev (y) til Erke-Bispen af Rheims, hvor han beklager, at denne dydige Dronning ikke nød det, som udfodredes til hendes Underholdning. Da Kong Knud fik Tidender om sin Søsters Medfart, fikkede han tvende Gesanter nemlig Andrean Sunonis og Abed Wilhelm (z) til Rom, og anholdt hos Pave Celestinum, at Kongen af Frankrige maatte sættes i Bånd. Man gjorde sig da Ufmage at udregne Dronningens Genealogie udi Dannemark, og dresserede Abed Wilhelm den Genealogische Tabel, som findes hos Hvitefeld, for at vise, at Philippi Augusti Paaastand var uden Grund. Pave
 Cele

9

(y) Epist. 262.

(z) Samme Wilhelm er den, hvis Breve saa ofte her citeres. Han synes i tvende af sine Breve at give tilkiende at denne Misforstand reisede sig endel af Henge-Sager vid. lib. 2. epist. 23. ad Regem. Canutum hvorudi findes disse Ord: non debet honori prævalere pecunia: conf. ejusd. libri epist. 61.

Celestinus tog sig den betrængte Dronnings Sag an, og truede Frankrige med Bandsættelse, men det kom ikke til den Virkning udi hans Tid, enten hans Nidkierhed lunknede, eller han ikke fandt sin Regning da at bryde løs mod Frankrig. Men da Innocentius 3. blev Pave, (a) lod han 1200. ved sin Legat Petrum af Capua sætte heele Frankrige i Kirkens Band, hvilket Geistligheden i Frankrige efterlevede, saa at Guds Tienstestn ophorede over det heele Rige, hvorudover Kongen blev saa forbittred, at han drev mange Geistlige i Landflygtighed, og confisqverede deres Gods, han lod ogsaa paa Hiembeyen fra Rym arrestere til Dijon udi Burgundien Andream Sunonis Kongens Canceler og Pavens Legat samt Abed Wilhelm, efterdi de bragte Breve med sig fra Pavens Dronningens Sag angaaende; og er det troeligt, at han var mest oprirred mod Abbeden, sendeel fordi han var en indfod Franskmænd, eendeel ogsaa, efterdi han havde opsatt det Slegte-Register, hvoraf man bevissede at Kong Philippus uden Grund paastod Skilsmisse formedelst det Forvantskab, som han beraabte sig paa mellem sig og Dronningen. Slegte-Registeret er saaledes.

Kong Svend Estridsen:

Erik Tiegode med Borhidis.	St. Canutus Konge med Edele af Flandern
Hertug Knud de Dbotriters Konge med Ingeborg af Nysland.	Carolus Græbe af Flandern som dode uden Born.
Kong Waldemar den Store med Dronning Sophia avlede.	Hans Successor Theodoricus, som fødte.
Canutum 6, og hans Søster Ingeborg, som blev Dronning i Frankrige.	Philippum Græbe af Flandern, hvilken igien med Grævinde Margareta af Hannover aflede.
	Isabellam Kong Philippi Augusti første Dronning, førend han fik Ingeborg.
	R 1 2
	Hvor

(a) Gesta Innocent. 3. num. 55.

12
19
Hvor / at sees at der var intet Forbantskab mellem Isabellam og Ingeborg, og, at derfor Kong Philippi Prætext til Skilsmisse var ugrundet. Dette forklares meer vifloftigen udi et Brev, som bemeldte Wilhelmus Abbas har skrevet til Paven udi Erke-Bispens Navn af Lund. (b) Disse tvende Gesaifter sadde fangne udi 6. U

(b) Slutningen af samme Brev lyder saaledes:

At Dominum Papam!

Fuit in Dania Rex quidam excellentis gloriae nomine Sveno. Hic licet plures habuit filios, de duobus tamen hic necessario mentio facienda est. Quorum unus Canutus dicebatur Danorum Rex & Martyr, cujus sanctitas usque hodie miraculis commendatur. Hic filiam habuit Comitis Flandriae, ex qua filium genuit Carolum nomine Comitem Flandriae. Non autem de ipso aut de matre ejus descendit haec Regina Regi praedicto sociata conjugio, sed de praedicti Canuti Regis fratre, qui dicebatur Ericus bonus. Qui Ericus genuit Canutum, qui Dux extitit Danorum & Rex Sclavorum, quos non haereditario jure sed armis potenter obtinuit: Cujus mater extitit Botildis Regina ex nobilissima Danorum prosapia orta. Ipse postmodum Martyr effectus, cujus apud Deum sit meriti, miracula crebra testantur. Iste Canutus Martyr genuit Waldemarum Regem, cujus Mater fuit Ingiburgh filia Rizlavi potentissimi Ruthenorum Regis & Christinae Reginae, quae Filia fuit Ingonis Svecorum Regis & Helena Reginae. Porro praedicta Ingeburgis Soror mater fuit Bela Reginae Hungariae, qui habuit Sororem Philippi Regis Francorum in conjugio. Waldemarus autem hanc Dominam nostram Francia Reginae genuit ex Sophia, cujus pater fuit Waldemar, qui & ipse Ruthenorum Rex fuit: Plures enim ibi Reges sunt. Mater autem ejus filia fuit Ducis Poloniae nomine Boleslavi. His diligenter inspectis, luce clarius constat, ramum istum nil pertinere ad cognationem Flandriae, nec aliquam esse consanguinitatem

6. Ufger, og alle deres Breve bleve dem fratagne. Om dette Fængsel taler Wilhelmus selv udi et af sine Breve til Kong Philipp, & 3 hvor

tatem inter priorem Franciæ Reginam & istam Dominam. Quia nec illa ex Erici progenie descendit, nec ista ex posteritate Canuti carnis originem Sumpsit. Ecce fideliter omnem rei veritatem exposuimus teste ipsa veritate. Supplicamus igitur Pater, Sanctitatis vestræ pedibus inclinati, ut de vultu gratiæ vestræ iudicium prodeat æqvitat, quo Domina nostra Francorum Regina Regis revocetur in gratiam, & sublatum per iniquorum errorem redeat in honorem. Sic enim sanctæ Romanæ Ecclesiæ devotam se esse gloriabitur filiam, & beneficii sibi collati, quoad vixerit, retinebit in corde memoriam; Bene valeat Sanctitas vestra. Foruden dette Brev findes blant Wilhelmi Epistler til adskillige andre denne Sag angaaende, og, saasom de samme ere u-bekjendte, efterdi der er ifkun et eneste skrevet Exemplar deraf, vill jeg her anføre 3, alle skrevne af samme Wilhelmo, det første i Kong Knuds, og det 2 andre udi Dronning Ingeborgs Navn til Paven.

Ad Dominum Papam Rex Canutus:

Sedes apostolica quanto cæteris præminet dignitatis, tanto debet attentius in iudicium faciendo providere, ut in rebus agendis, tractandisque negotiis, legem justitiæ, seu viam veritatis vel æqvitat, nullius amore vel odio deserat. Horum enim unum sicut gratiæ vestræ paternitatis innotuit, si cuilibet iudici, sed præcipue Summo Pontifici in virtutum suarum defuerit præconiis, inferet læsionem, & in extremo superni iudicis examine tam gravis delicti perferet ultionem. Absit autem, mi Pater, ut hoc morbo conscientia vestra laboret, quam in negotio sororis nostræ Regiæ Francorum favorabilem & immutabilem adhuc etiam assertio falsitatis velut hostem detestabilem abhorret. Auditum vero percepimus & in rei veritate comperimus, quod in illius terræ Regem vestra pietas terrorem comminationis ex parte vestra justitiæ vigor, sicut necdum intepuit, quo delectamur,

hvorudi han begiæret, at Legaten maa løsgives, og han selv maa
for

Etamur, incussit, eidem sub interminatione anathematis præcipiens, ut nullam sibi aliam copularet, quoad ista, sorror videlicet nostra vita comite superesset. Nunc igitur, pater, quoniam in dei contemptum & in opprobrium sempiternum ut rebellis & contumax vestræ Sanctitatis contempserit edictum, quid superest, nisi ut hoc modo mandati vestri contemptoris feriat infamia, quatenus in ipsius regno interdican- tur celebrari cœlestia Sacramenta? Ita, mi Pater, nunc in vobis justitiæ zelus emineat, & quam sit temerarium Apostolicis obviare mandatis, si huc usque non intellexit, nunc saltem hanc confusionem supportando persentiat. Rogamus itaque, Pater, & pietatis vestræ Supplicamus visceribus, ut petitioni nostræ non desit effectus, quoniam multus est erga nos dilectionis vestræ affectus. Semper enim Romanæ Ecclesiæ obedientiæ jugo placuit nobis colla submittere, & nisi primò nobis Ecclesia Romana defuerit, non erit ab ea nobis discedendi voluntas.

Ad Dominum Papam Regina Francorum:

Ad sedem misericordiæ toties est recurrendum, quoad usque misericordia de cœlo respiciat, & sperantium in se Deus vota perficiat. Inde est amantissime Pater, quod & ego, cuius cor doloris aculeis diebus ac noctibus perforatur, ad Deum primò, deinde ad sedis Apostolicæ clementiam minimè clamare desisto, si forte respiciat Dominus in orationem humilis ancillæ suæ & amoveat à me sagittas suas, quæ militant adversum me, quarum indignatio ebibit Spiritum meum, & Apostoli Petri successor benedictionis suæ rorem ariditati cordis mei benignus infundat, & de illata mihi injuria conferat consolationis in mea tribulatione remedium. Quis enim pater, qui gemitibus filiæ suæ nulla miseratione compatitur, minimè doloribus anxietur? Absit, ut vos de folio gloriæ dejecta & in terra prostrata, consolatorem inquiri & non invenio. Excellentiæ pristinæ desleo detrimentum, dum non est, qui redimat, neque qui S. F. Pudet me
mife-

forblive i Fængsel. (c) Ved andres Forbonner komme de dog Kongen i Tale, og bleve satte paa fri Fod igien; men Excommuni-

miseriæ meæ & anxietur super me Spiritus meus; in me turbatum est cor meum. Unum est, pater mi, quod me inter tribulationum mearum angustias beneficio consolationis speratæ me refovet & demulect, & præter illud non est aliud. Quid sit illud si quæritur? Nil in responsis habet præter hoc, quod dictura sum, sedis Apostolicæ clementia. Rogo igitur te, clementissime Pater, ut filiam redigens in mensuram plenitudinis gloriæ tuæ, justitia mediante deprimas illum, per quem affligor, ut iterum reconcilier illi, & reconciliationis gaudia Deo & gratiæ vestræ paternitatis adscribam. Siquidem ad Dei spectat honorem hominumque salutem, ut in faciendis judiciis semper veritas producat in lucem.

Ad Dominum Papam ut Supra:

Cum sit omnium fides & votum Apostolorum Principis Successorem Ecclesiam Dei disponendi potestatem in omnibus obtinere, eo securius ad eum sunt referenda, quæ sunt iniquorum hominum depravata, quod frequentius ab impiis actibus eruantur, qui gratiam assequuntur, & patrocinio fulciuntur. Ego igitur à domo patris educta & in Francorum regnum inducta, disponente Domino regali folio Sublimata, felicioribus successibus meis invidente humani generis inimico, in terram velut lignum aridum & inutile dejecta, omnium solatio destituta atque consilio. Dereliquit me sponsus meus Rex Francorum Philippus, in me non inveniens quid condemnaret, si quod malitia in incude mendacii fabricasset. Illud autem esset præsentibus in vestris auribus persequendum, si non scirem jam illud fama volante in toto populo divulgatum. Confugio igitur misera ad sedem misericordiæ, ut misericordiam consecuta, Filia vestram si felicior atque clementior fortuna successerit, me deinceps profitear ancillam diebus omnibus vestris obsequiis mancipandam.

(c) Lib. 2. epist. 25, me igitur in captione detento, illum absolvi præcipite.

nicationen ophorede derfor ikke, hvorudover Kongen maatte falde til føye, og love at tage Dronningen til sig, og at stille sig ved den bekiendte Agnete; som han havde forliebet sig udi. Det sidste efterlevede han vel, men den Afstye, han havde for Dronningen, varede endda i mange Aar, indtil Kongen omsider rørt af sin Samvittighed tog hende til sig igien, efterat dette Skilsmisse havde været i 16 Aar. Saaledes fortælle alle Franske Skribentere denne Historie, hvorudover man maa forundre sig over en bekiendt ny Histor, der siger at Kongen havde Ret til at forskyde denne Dronning. (d)

Store
Mænd som
florerede u-
di Riget
under Kong
Knud.

Det var ikke allene af Seyerrige Naaben, som Danmark gjorde sig anseelig under disse tvende Konger, men endogsaa af store og lærde Mænd; thi Videnskabe og Studeringer tage gierne af og til, ligesom et Rige vover og formindskes udi Velstand. Derfor vare udi Canuti 6. Tid adskillige over heele Europa bekiendte og anseelige Mænd udi Danmark, blant hvilke man først maa sætte den store Erkebisp Absalon. Samme Absalon var opdragen med Kong Waldemar 1., hvilken derved betimpeiligen havde lært at kende hans Meriter, og derfor udi sin heele Regierings Tid brugte hans Naad og Daad. Han kaldes gemeensligen Absalon Hvide, hvilket nogle meene at have været hans Stamme Navn. Men, som hans Fader heed Adzer Rygh og hans Broder Espern Snare, saa sees deraf, at det ikke har været et bestandigt Stamme Navn. (e) Han blev først Bisp i Roskild 1158, og siden, da den bekiendte Eskild aftakkede, blev han Erke-Bisp til Lund 1178. Og holdtes det for en synderlig Naade at han fik Chor-Naaben Gratis af Paven. (f) Man sees af ovenanfordte Historie Prover paa hans Meriter og stor Erfarenhed i Kriigs-Sager, hvorføre jeg der her igien ikke vil opprippe. Ja, naar man

Erke-Bisp
Absalon
hans Be-
drifter og
Characterer

igintager

(d) Imhoff. Genealog. Familiarum in Gallia.

(e) Hans Genealogie findes hos Svaningium saaledes Chr. Reg. Dan.

Slagus som bygde Slagelse
Tofe som omkom Harald Blaatand
Ditthincarus Bisp udi Ribe

Tofo Ebbe	Adzer Suno
hvilke hevuede	St. Canuti Død
Espern	Absalon eller
Snare	Axel Erke-Bisp til Lund.

Schialm	Auto
som var St. Knuds	hvorom
Formyndet	Saro talet

(f) Knielinga Saga cap. 127. pag. 187. in excerpt Th. Barth.

man betragter hans store Videnskab udi Stats: Eger, hans Geirvindinger til Lands og Vands tillige med hans idelig Omsorg for Religionens og Lærdoms Forfremmelse, maa man tilstaae, at saa Lande kand visse saadan een fuldkommen Mand, der excellerede i alle Ting, saa at han var en stor Stads: Minister, en stor General, en stor Søe: Helt, og en stor Bisp og en Lærd: Mand tillige. Ingen Minister elskede sin Konge meere, end han elskede Kong Waldemar. Men den Lydighed, han havde mod Kongen, hindrede ham ikke at sige Ganden endog saa i temmeligen haarde Termins, hvilket fornemmeligen sees af den dristige Tale, han udi Krigs: Folkes Mavn holdt til Kongen (g) udi Begyndelsen af den Vendiske Krig, da Kongen imod Forhaabning forlod sin Flode, og er derudi ikke mindre at berømme hans Dristighed i at foreholde Kongen hans Feil end Kongens Sagtmodighed i at tage den op i en god Meening. Han var saa arbeidsom, at, naar han havde en ledig Stund, anvendte han den paa haardt Arbeide, hvorudover, da man engang søgte efter ham, saasom man behøvede ham til en Legation, fandt man ham udi Skoven huggende Brænde, hvilket han offte plejede at giøre. (h) Hans Dristighed udi Krig og overmaade store Hurtighed sees besynderligen af det store Søb: Slag, han holdt med Benderne udi Canuti 6. Tiid, da han udi Kongens Fraværelse i en Hast udrustede nogle faa Skibe, og dermed overrumplede den stor Vendiske Flode, førend Fienderne kunde bilde sig ind, at de Dancke havde faaet Kundskab om deres fiendtlige Foretagende. Hans Modestie sees besynderligen deraf, at han med saadan Bestandighed vegrede sig for at imodtage Erke: Bisp: Sædet af Lund, saa at han ikke allene giorde dem Modstand, som Fiender, der vilde nøde ham til denne Ære, men endog saa ap- pellerede fra dem til Paven. Vel er sandt at mange Geistlige simulerede sliq Æres Foragt, og at mange just derved banede sig Vejen til høje Geistlige Embeder, ja at mange bleve Bisper just fordi de skulede sig udi Skove, naar en Bisp: Stuel var ledig, men saadan Simulation synes ikke at kunde have været hos Absalon, naar man

(g) Crant hist. Dan lib. 6. cap. 4.

(h) Saxo Gram. lib. 14.

le

betragter hans øvrige Levnet. (i) Han bygde det ypperlige Kloster Sorøe, som han lod besætte med Bernhardiner Munke; Han byggede ogsaa først det nu værende Kiøbenhavn's Slott, hvilket efter hans Navn blev kaldet Axelhuus, som giver tilkiende, at hans rætte Navn har været Axel. Stedet heedte tilforn Stegelborg af adskillige Steyle, som der vare oprettede for at straffe Soe-Røvere, hvilke der havde deres Samlinger. Det har ligget under Roskilde Stift indtil Christopher af Bayerns Tiid, hvilken Mage skiftede sig det til Kroen, og fra den Tiid har det været en Kongelig Residens- Stad med det Navn Kiøbenhavn, og formedest dets beqvemme Havn har samme Stad taget Tiid efter anden saaledes til, at den ligesom har opsluget alle andre Siællandske Stæder. Samme beqvemme Havn har ogsaa givet et nyt Navn til Stedet, som er bleven kaldet Kiøbenhavn ligesom Kiøbmands-Havn.

le

Erke-Bisp Absalon berømmes ogsaa blant andet deraf, at han ved Saxonem Grammaticum lod beskrive Føderne-Landets Historie (k). Hvitsfeld holder ogsaa for, at han har giordt en Fundas ved Sorøe-Kloster, at der skulde holdes lærde Mænd, som Dannemarkes Riges Krønike aarligen skulde beskrive, saasom han merkede, hvor stor Forsømmelse derudi havde været hos Forfæderne, hvilken han ogsaa frygtede at skulde findes hos Efterkommerne, og derudi ikke har taget meget Feil, som sees af Hvitsfelds Patetiske Klagemaal derover (l). Absalon døde Aar 1201 udi sit Alders 73 Aar til Lund i Skaane. Hans Sværd og Stav ligge forvarede paa det Kongl. Konst-Kammer i Kiøbenhavn. Hans Gravskrift lyder saaledes:

Terrarum terror tegitur, nè terripotentes
Terreat, hoc ejus suntqve futura tua (m).

Hvil

(i) Vid. Eneom. Absalonis apud Arnold. Lub. cont. Chron. Slay. lib. 3. cap. 5. item cap. 18. lib. 4.

(k) Teste ipso Saxone in præf. hist. fol. I.

(l) Hvitt. tom. I. part. 2. pag. 167. vid. Chron. Archie piscop. Lund.

(m) Et andet Epitaph. som findes in Chron. Sialand. pag. 52. viser at han og saa har været af herlig Legemets Skikkelse; Samme Epitaphium lyder saaledes: Absalon hic Specie, Samson re, mente Salemon.

Hvilken Gravskrift synes at vise allene, at Sævo Grammaticus var død tilforn; hvorvel jeg paa et andet Sted har merket at han levede længer; i det øvrige maa ingen lægge denne Mand til Last, at han som Bisp lod sig bruge i Krig; thi det var paa de Tider en almindelig Brug, og blev der neppe holdet noget stort Feltslag, at man jo fandt Bisper og Præste paa Ballstedet med Raarden i Haanden. Ja, førend Absalons Tid have Degne commenderet Sloder. Det som er alsærmærkeligt, er at Erke-Bisp Christianus af Maynz blev 1251 af Paven aflatt allene, fordi han ikke var beqvem til Krig (n).

Af Stats-Ministrer var næst Bisp Absalon udi Anseelse hans Broder Espern Snare, som døde udi samme Aar. Han har først bygget Kallundborg Bye og Slott, og givet 14 Landsbyer til Soroe Kloster. Den gemeene Almue fortaalte underlige Historier om ham, at Janden tog ham bort, hvilket blant andet kand tiene til Beviis, at han har været en habile Mand, eftersom det Slags Folk gjerne haver den Lykke. Blant lærde Folk var den bekjendte Wilhelmus (o) Abbas, som efter sin Død blev canoniseret, og er særdeels bekjendt i den Franke Historie, saavel formedelt sin Lærdom, som sit Levnet. Han har efterladt sig adskillige Epistler deelte udi 2 Boger, som endnu ligge forvarede in Manuscripto (p). Erke-Bisp Absalon lod ham føre fra Paris ved Saxonem til Dannemark for her at etablere de Regler, som Canonici Regulares observerede i Paris. Hvorom en af hans Discipler, som har beskrevet hans Levnet taler saaledes: Erke-Bisp Absalon skikkede til Frankrig Saxonem Provest af Rostild med Begjæring til Collegium af St. Genevieve at Wilhelmus maatte sendes til Dannemark, hvilket blev bevilget, og forvte Sævo ham med 3 andre til Dannemark. Han blev her i Landet brugt udi den vigtige Legation til Rom i

812

Dron

(n) Fleury hist. del. eglise lib 83.

(o) Vita Wilhelmi apud Boll. tom. 9. pag. 627.

(p) Af samme Epistler er kun et eneste Exemplar hos Hr. Stats-Raad Thomas Bartholin, hvilken har haft den Godhed at communicere mig dem. Wilhelmus har selv samlet dem udi et Corpus, hvilket han udi Fortalen giver tilkiende med disse Ord: Epistolas quas ad diversas personas emisimus in unum volumen concessimus. Adskillige Epistler ere bortkomne, og nogle maa tilrede.

Dronning Ingeborgs Sag; Han døde 1202 udi sit 98 Aar efter at han havde været 30 Aar Abbed udi Dannemark, og blev efter sin Dod regned blant Helgenes Fall, saa at den Romerske Kirke celebrerer hans Fæst de 6. April (9). Hans Gravskrift lyder saaledes:

Parisiis natus dictis factisque beatus

Mundo sublatus jacet hic Wilhelmus humatus.

Saxo
Grammaticus.

Udi Kong Canuti Tiid florerede tvende anseelige Historieffribere nemlig, Saxo Grammaticus, som døde efter de flestes Meening 1203 hvorvel andre med bedre Grund sige 1204. efterdi han i Fortalen til Erke-Bisp Andream taler om Kong Waldemar 2. som kom til Regieringen Aar 1203, og er hans Oversætter Belleius den første, som har observeret det samme (r). Han har skrevet den Danske Kronike, som over heele Europa er bekiendt, og som har været anseet som et Mesterstykke for dens iirlige Latinke Stiil paa de Tisder, da den største Barberie herskede i Sproget. Hvad Materien angaaer, ere de første Boger fulde af irrimphelige Fabler: de 8 sidste Bøger derimod besynderligen hans egen Tiids Historie kand holdes for en af de beste Historier, vi have, efterdi Erke-Bispen, igiennem hvis Hoved alle Rigets Sagger gif, forsynede ham med Materialer dertil. Han blev kaldet Grammaticus eller Antiquarius formedelt sin Lærdom. Han var Provst til Roskild, hvorpaa Steph. Prolegom. citerer til Beviis adskillige Diplomata, som han havde udi Hænder, hvorudi findes: Ego Saxo Præpositus Roschildensis Subscripsi (s). Hvitfeldtsiger, at han havde tvende Sønner, hvilket synes at være en Bildfarelse, efterdi Geistligheden paa de Tisder ikke maatte gifte sig. Stephanus meener, at Saxo her confunderes med Suno Erke-Bisp Andream Broder.

Eveno Algonis.

Den anden Historie-Skriver var Eveno Algonis, eller Svend Aagesen, hvis Fader og Farsfader have været anseelige Krigs-

(9) Martyrolog. Rom. 6. April.

(r) Vid. prolegom. Stephanii cap. 15.

(s) Diplom. VVald. 1. de privilegiis Eccl. Othoniens. Diplom. Canuti 6. de dato Hiulby 12. Kalend. April 1184. Diplom. Absalonis dat Lundis 4. idus Maii 1180.

Krigs-Mænd under Kong Nicolao, Erik Emund og Baldemar 1; thi han vidner selv udi Hertug Knuds Historie, at hans Fader Christiern, om hvilken Saxo ogsaa taler som en berømmelig Anfører, blev fangen udi et Slag af Kong Nicolao (t) og at hans Fader Lage var med udi det Slag ved Othenshylle (u) udi hvilket Slag Erik Emund havde faldet i sine Fienders Hænder, hvis en ved Navn Biörn Jærnside tillige med Skribentens Fader Lage midt paa Broen ikke havde holdet Seier-Herren tilbage (x). Denne Sveno kommer mestendeels overeens med Saxo udi Historien, gaaer dog fra ham udi visse Ting, især udi Begyndelsen, efterdi han med de Islandske Skribentere gjør Skiold til den første Konge i Danmark; hvorudover samme Islandske Skribentere citere ham som et Vidnissbyrd om deres Meenings Rigtighed, helst saasom det synes at hans Historie er ældere end Saxonis og det af Svenonis egne Ord saaledes: Disse Ting vill jeg ikke viltløstiger tale om, efterdi jeg har fornummet af Erke-Bisp Absalon, at min Contubernal Saxo har besluttet at udføre saadant meere ziirligen og viltløstigen (y); thi man fand af disse Ord see, at han ikke allene har leved udi Saxonis Tid, men endogsaa at han allerede havde fuldfærdiget sin korte Historie, da Saxo havde sin store under Hænderne: begge Historier gaae ellers lige vist indtil Canutum Sextum (z). Svenonis Stiil er lovligen god i Henseende til Tjyderne, men kommer ikke nær ved Saxonis Ziirlighed. Denne Sveno har ogsaa oversatt paa Latin Canuti Magni Bitterlaghs-Rett eller Gaards-Rett, som tillige med Historien er publiceret af Stephanio.

12
19
19
12
19

- (t) Sven. Agon. in hist. St. Canuti Ringstadiensis: in prælio Ryneberg decernentibus illis victoriam obtinuit Nicolaus, armumque meum Christiernum Captivavit.
- (u) Saxo kalder dette Slag ved Bærehove.
- (x) Sven. Agon. ibid. Captus illico fuisset Ericus, nisi Biörn, adjuncto sibi patre meo Aggone; pontis in medio viriliter restitisset.
- (y) Sveno hist. Canuti Magni: Quum Illustri Archi præsule referente, Contubernalis meus Saxo elegantiori Stylo omnium gesta prolixius exponere decreverit.
- (z) Da Hertug Bugislaf af Pomern aflagde Troeskabs-Eed til samme Konge.

1203.
Andreas
Sunonis.

Blant lærde Folk udi Kong Knuds Tid regnes ogsaa den bekiendte Erke-Bisp Andreas Sunonis, der længe havde studeret baade i Frankrige, Engeland og Italien. Han var først Kong Knuds Canseler og blev siden Erke-Bisp til Lund. Han har oversatt den Skaanske Lov-Bog paa Latin, og er Autor til det saa kaldte Hexameron, (a) som bær Vidnesbyrd om hans Lærdom, item til den Bog om de 7 Sacramenter. Han har ogsaa oversatt de Skaanske Love paa Latin. (b)

Kong
Knuds
Love.

Hvad de Danske Love angaaer, da lod Knud dem blive i den Stand, som hans Fader havde satt dem, dog holdes han for at have udgivet adskillige Forordninger, blant andre een om Saals Afskaffelse, (saaledes kaldtes de Bøder, som maatte betales for Mandrab af Mandraberer selv og hans Slægtninger) thi, efter som gemeenligen af de fleeste saadanne Slægtninger blev født meere end dem tilkom, affattede han samme Lov.

Til Slutning af denne Konges Historie er dette at merke, at da af adskillige Danske Herrer blev foretaget et Krigs-Tog til det hellige Land, og det efter Espern Snares Tilskyndelse. Samme Tog er beskrevet af en ubekendt Autor som levede paa samme Tider, hvilket han selv vidner i Fortalen. (c) Dette Skrift er udgivet af Kirckman, og deelt udi 27 Capitler.

Waldemarus 2. Victoriosus, gemeenligen Waldemar Seyer.

Waldemarus 2.
1203

Efter Canuti 6. Død kom hans Broder Hertug Waldemar af Slesvig til Regjeringen. Han blev hyltet med stor Glæde udi Dannemark, og kronet af Erke-Bisp Andrea til Lund 1203. Strax derefter begav han sig til Lybel, og lod sig hylde i Nord-Albingien, (d) hvor

(a) Begyndelsen af samme Hexameron (i. e.) Hexahemeron er saaledes:

Eterna vita nihil est felicius unquam.

(b) Chron. Archiep. Lund.

(c) Anonym. de professione Danorum in terram Sanct. ubi prologo findes disse Ord: non silendum arbitror quæ nostris contingere temporibus.

(d) Arnold Lub. lib. 6. cap. 17. siger, at han blev til Lybel erklæret de Slavers Kongs og Herre over Nordalbingien.

hvorover han satt den bekiendte Græve Albert af Orlemunde til Statholder. Han lod samme Tiid anlægge et Slot i Lybek, som siden, da Lybek kom fra Dannemark igien, blev forvandlet til et Munke-Kloster: Gaden hvor Slottet blev anlagt, kaldes endnu udi Lybek die Königs Strat. (e) Holsteenerne kunde vel uder Fortrydelse ikke see sig under det Danske Herredom. Men Kong Waldemari Magt var da saa formidable, at de turde ikke lade sig merke dermed, allene entapper Holstenske Frue, kalden gemeenligtz die *Edele Frau von Drest*, reysede til Græv Adolph udi Skovborg, og bad ham, at, eftersom han selv hverken vilde eller kunde beskytte Landet meere mod de Danske, han da vilde stikke sin unge Søn Adolph ind udi Holsten, hvor hun forsikrede om, at han skulde faae stort Tilløb; Græven svarede hende, at de Danske vare ham formægtige, og, om han yppede noget mod dem, vilde de af ham givne Gisser omkomme. Derforuden havde han ogsaa giort en Eed aldrig oftere at føre Krig mod Dannemark. Dette uanset holdt dog bemelte Frue ved sin Ansøgning saalange, indtil Græven maatte overgive sin yngste Søn Adolph, hvilken hun bragte med sig til Holsten, hvor han hemmeligen blev holden, og er det den samme, som siden blev bekiendt under det Navn af Adolphus 4. Den Holstenske Skribent Petersen fortæller (f), at, da bemeldte unge Græve var kommen ind udi Landet, gik Adelen til Kongens Amtmand paa Segeberg, og besværgede sig over, at de bleve demte efter den Danske Rætt, hvilket var imod de Forskringer, som dem vare givne. Men, siger han, Amtmanden visede dem spotteligen tilbage, og sagde, at han vilde hente dem en Hund, hvilken skulde gie dem deres Rætt for dem. Dette maatte disse gode Herremænd da fordoje med Taalmodighed. Men de komme en anden gang tilbage med samme Begiæring, og, da Amtmanden spurde dem, hvorudi deres Rætt bestod, trækkede de deres Sværd, og sagde: see! her ere de Midler, hvorved vi forsvare vor gamle Rætt og Etik, og derpaa omkomme Amtmanden.

Fra

(e) Hvitf. in VVald. 2. pag. 172.

(f) Chron. Hollar, part. 2.

Fra den Tiid siger bemeldte Petersen, har været en Skif, at de Holstenske Herremænd aldrig møde for Nættten uden bevaabnede.

Om Kong Waldemari Bedrifter og herlige Seyervindinger, hvorved han formereede Riget med saa mange Lande, er taft udi forrige Konges Historie. Det første af Vigtighed, som han tog sig for udi Krihs-Sager ved sin Ankomst til Regjæringen, var at beleire den vigtige Fæstning Lavenborg, hvilken han ved sin Broders Canuti 6. Død havde været tvungen til at forlade. Det synes af Næbnet, at samme Fæstning som da kaldtes Løvenborg først har været bygget af den bekiendte Sächsiske Hertug Henrico Leone eller Løve, fra hvilken den siden faldt udi den Holstenske Græv Adolphs Hænder, som endda sad fangen i Danmark, efterdi Besættningen ikke vilde overgive Slottet til de Danske, hvorom tilforn er taft. Da Fæstningen nu blev sterkt angreben, og de Beleirede saae, at deres Modstand vilde være forgiæves, tilbode de sig at overgive Lavenborg, hvis Kong Waldemar vilde befrie deres forrige Herre Græv Adolph af sit Fængsel. Dette tog Kongen først i Betænkning, men Erke-Bisp Andreas til Lund tillige med de andre Bisper, som fulgte med paa dette Tog, intercederede for den fangne Græve; hvorudover Kongen omsider bevilgede, at han maatte komme løs igien med de Vilkor, at han skulde afstaae all den Nætt, han formeenede sig at have paa de Lande, som havde tilhøret Henrik Løve, og reversere sig aldrig at føre Krig paa Danmark eller lade sig indfinde udi de Lande, som Kongen tilhørede; hvorpaa Græven kom løs, efterat han havde satt sine tvende Sønner til Gisler, og Fæstningen Lavenborg blev overgiven til de Danske.

Den løsgiven Græve begav sig til sit Arveland Skøvenborg, holdt sig siden stille, og efterkom sit Løfte, saa længe han levede. Kong Waldemar havde paa de Tysker ogsaa at bestille med Sverrig, og det ved saadan Lejlighed. Efter Knud Eriksens Død blev Sverker Carlsten Konge udi Sverrig. Ham gjordes Kronen disputerlig af den forrige Konges Søn Erik. Men, som Sverker var en Herre af store Qualiteter, og derforuden havde Rygstøde udi Danmark, hvor han havde faaet til ægte den anseelige Mand Ebbe

le
i/i
Fører Inl.
Kia Krig
udi Tydske
land.
le
i

Handel
med Sver-
rig.

Ebbe Sunesens Dotter, forligede Erik sig med ham saaledes, at Sverker skulde beholde Kronen, og Erik skulde succedere ham efter hans Død. Men, som Sverker fandt sig ikke sikker paa Thronen, saalænge de rette Kongelige Pringer levede, lod han dem oversalde og myrde. Den eene Prins Erik redede sig dog med Flugten til Norge, hvor han blev bestyrket med Norsk Magt, kom til Sverrig igien, overvandt Sverker, og tvang ham at flygte til Vester Gothland, hvor han begierede Undsetning af Kong Waldemar. Hans mægtige Sviger-Fader Ebbe Sunesen (g) gif ham da tilhaande, og magde det saa, at Kongen paa visse Bilkor stilledede ham til Hielp en anseelig Krigs-Hær, som bestod af 16000 Mænd Danske og Böhmer, hvilke sidste udi Anledning af Dronning Dagmar, som var en Böhmsk Princesse, synes at være kommen her ind i Riget. Anføreren af samme Krigs-Hær var Bisp Peder af Roskild tillige med ovenmeldte Ebbe Sunesen, og hans Brødre. De conjungerede sig med Sverkers Folk udi Sverrig, og blev der Anno 1208 holdet et Feltslag, gemeenligen kaldet Læne-Slag, (h) hvorudi Kong Sverker maatte tage Flugten, og de tvende Danske Anførere omkomme. Over dette Slag gjorde de Svenske et Bers saalydende:

Contigit in læna Tvo Jutta Iopa for ena
For Svenska Svenna thoge dorfa verberē plena.

Efter dette uhyffelige Slag flygtede Sverker til Dannemark, og der opholdt sig udi 2 Aar. Imidlertid søgte han at samle nye Kræfter, og med en anseelig Krigs-Hær kom ind udi Vester Gothland igien, hvor han ikke langt fra det Sted, som forrige Slag stod paa, vobede en ny Trefning den 17 Julii 1210, og der selv omkom, saa Erik derudover kom i roelig Possession af Kronen.

Dette maa være nok taled om de Svenske Uroelighed, hvor udi Kong Waldemar og saa blev indvikled, nu vill jeg begibe mig til andre vigtigere og Riget meer angaaende Sager igien. Da

M m

den

(g) Denne Ebbe Sunesen Skrev sig Herre til Knardrup, han var Erke-Bisp Absalons Fa broders Søn.

(h) Hvitf. in Wald. 2. Den Svenske Historie siger at det Stæde ved Latern udi Vester-Gothland.

Den lykkelige Krig udi Tydskland var endet, begav Kongen sig til Danmark, hvor han satt alting udi god Orden, og gjorde adskillige nye Love og Forordninger, som findes i den Skaanske Lovbog. Men han blev ikke længe udi Roelighed; thi kort derefter opvakte Misforstand mellem ham og de Sverinske Græver formedes de Klagemaal, som en Herre-Mand ved Navn Johan Hans indgav over dem, og søgte Protection hos Kongen som Grævernes Overherre. Derpaa lod Kong Waldemar skikke ind udi Grævernes Lande en Krigs-Hær under Anførsel af Græven af Orlemunde, hvilken erobrede adskillige Fæstninger, og kom tilbage med stort Bytte. Dette Tog skeede Aar 1205. Den Tvistighed, som Kongen havde med de Sverinske Græver, formeerede sig siden, da de samme befandtes at favorisere hans Fiende den uroelige Biskop af Slesvig: dog blev Træften endeligen bilagt 1205 saaledes, at de aldrig skulde føre nogen Fejde paa Danmark. I Aar 1214 reverterede de sig at være Kongen Troe og Lydige, og vare ham følgagtige med 60 Hæste, hvor behov giordtes (i).

Hvad den uroelige Bisp Waldemar af Slesvig, hvorom nogle gange er talt, angaaer, da gav den samme Riger nok at bestikke baade udi Canuti 6. og Waldemari 2. Tid. Udi forrige Regering, saasom han befandtes at staae Kongen efter Kronen, blev han med List fangen ved Apenrade, (k) og ført til Danmark.

Den uroelige Bisp Waldemars Historie.

(i) Crantziius Vandalizæ lib. 7. cap. 5. siger, at Kong Waldemar ved disse Tider lod bygge den vigtige Stad Straalsund. Hans Ord ere disse: Anno 1209 har Kong Waldemar ladet bygge den Stad Straalsund. Stadens Navn giver tilkiende, at den har været bygget af Danske Folk; thi de Danske kalde et Fretum Sund. Saaledes findes hos dem Drefund, Gromfund &c. Ligeledes fik denne Stad Navn af Straalsund, efterdi den ligger ved et Sund, som skiller den fra Bygen, og; som den næste De der ved heider Stræle, blev den kaldet Strælsund eller Stralsund. Udi samme Aar siger han; brændte Lybel af, saa at der bleve kun 5 Huse tilbage, hvorudover Gaden hvor disse 5 Huse bleve tilovers, blev kaldet: die fünf Häuser Strate.

(k) Vid. VVilhelm. Abbat. lib. 2. epist. 44: hvor han udi Kongens Navn udi et Brev til Paven undskylder Bispens Fængsel med disse Ord: Quod autem prædictum Episcopum retinemus in custodia, paci & tranquillitati Regni nostri consulimus.

mark, og sad i Fængsel først paa Norborg paa Als og siden paa Søeborg. Paven anholdt ideligen om hans Befrielse. Den Danske Geistlighed laae ogsaa Kongen ideligen i Drene tillige med Dronning Dagmar, som ogsaa gjorde Forbon for ham, foregivende, at han var af Kongeligt Blod (hvilket sanden var; thi han var Kong Nicolai Sonne-Sons Son) item at hans Fængsel var en Haanhed for den heele Geistlige Stand. Mange deris mod af Rigets Raad holdte det ikke tienligt at give denne uroelige Mand los. Endelig ved Pave Innocentii 3. Underhandling kom han paa frie Fod, men efter given Forsikring, at han aldrig skulde lade sig indfinde udi Danmark eller paa noget Sted, som Kongen kunde være mistænkt, under Straf af Kirkens Vand. Denne Befrielse skeede Anno 1206, efterat han havde siddet fangen i 14 Aar. Noget efter denne Befrielse magede han det saa, at han blev postuleret Biskop til Bremen (1); Over hvilken Udvælgelse Kongen besvarede sig ved sin Gesant Proust Peder af Røskild, foregivende, at det stridede imod hans gjorte Løfte ikke at lade sig indfinde paa noget Sted, som kunde være Kongen mistænkt, og at han ingensteds kunde opvække meere Jalousie hos Kongen end i Bremen (m). Herudover besøel Paven Bisp Waldemar at holde sig stille udi Rom, indtil anden Leilighed kunde opvækkes til Forfremmelse. Men Waldemar listede sig hemmeligen udaf Rom, kom ind udi det Bremiske, erobrede Stæde, og angreb de Lande, som Kongen tilhørde. Herudover lod Paven ham excommunicere, og gav Bremens Bispdom bort til en anden. Bisp Waldemar levede siden udi mange Aar, og kom atter engang til Bremen, hvor han igien blev uddreven, og omsider døde (n) Munk i Lyffe Kloster i Stift Bremen 1235. af Sorg. Saa danne Sata havde denne uroelige Mand. Det er ved denne

M m 2

Waldemar

(1) Anonym. Hist. Archiep. Brem.

(m) Crant. metrop. lib. 7. cap. 31. conf. Arnold. Lub. lib. 4.

(n) Vid. Chr. Episcop. Slesv. hvor hans Gravskrift findes: her Contradicerer Hvitf. sig ogsaa selv; thi udi Kongernes Kronik siger han at Bisp Waldemar døde til Luttil i Niderlandene. Et gammelt Manuscript in excerpt. Th. Baer. kalder dette Kloster Lyffe.

rus 2.
1214

Waldemari Avantures at Arnoldus Lubecensis ender sin Slaviske Chronike, som er en Continuation af Helmoldo, og tiener meget til den Danske Histories Oplysning; og, som Autor har levet paa de Tyske Land, han citeres som en Authentique Skribent, helst udi de Holstenske og Wendiske Krige som Dannemark da var indvikled udi; hans Kronike er deelt udi 7 Boger og gaaer Historien til det Aar 1217. Han kaldes gemenligen Arnoldus Lubecensis, efterdi han var Abbed udi den Stad Lubek.

Svorpaa
den Titul
de Slavers
Konge
grunder sig

Udi Kong Waldemars Tid var stor Forvirrelse udi Tyskland, efterdi der paa cengang vare to Keyserer, først Philippus og Otto, og siden samme Otto og Fridericus 2., som ogsaa var Konge i Sicilien. Kongen holdt Venkskab med denne sidste, og af ham bekom Confirmation paa alt det, som han og hans Formænd havde erobret paa den Tyske Bund. Paa det Keyserlige Diploma, som med Chur-Forsternes Underskrift derpaa blev udgivet, grunder sig besynderligen de Danske Kongers Titul, som stedse siden blev brugt nemlig de Slavers Konge, hvilken siden blev forvandelt til de Wenders; thi, endskiont saavel Waldemarus 1. som Canutus 6. havde Rætt til saadan Titul, saa finder jeg dog ingen Danske Diplomata, hvorudi den er brugt, førend udaf Waldemarus 2., saa at man fra ham i visse maader først kand regne saadan Titels Begyndelse, og, som samme Keyserlige Brev er af saadan Vigtighed, at derpaa grundes de Danske Kongers Titul, som endnu bruges, og det derforuden er kort, har jeg holdet nodigt det her at indføre. Det er Dateret til Mæz Aar 1214 og lyder saaledes:

1214

Keyser Fri-
derici 2.
Diploma
paa Wenden.

Vi Friderich af Glds Naade Romerske Konge altid Augustus, Konge udi Sicilien ic. giøre alle vitterligt, at, eftersom vor Majestet tilhører at skaffe Fred og Rolighed udi Christendommen, saa have vi nu fundet for got at giøre Fred med de Konger, som ere vore Naboer, paa det at Christi Brud, som er den Christen Kirke, for hvis Beskyttelse vi bruge det verpli-

ge

ge Sværd, kand formedelst deres Hielp og Bistand leve udi Fred og Roelighed, og derfor nu slutter et ævigt og u-ryggeligt Benskab med os Elskelig Kong Waldemar af Dannemark, en Christelig og Gudfrygtig Herre, og tillade ham og hans Rige med det Romerske Riges Chur- og Førsters Samtykke alle de Lande paa hin side Elben og Eidern, som er en Part af det Romerske Rige. Deslige legge vi til hans Rige alle de Lande, Kong Knud med sin Broder fornævnte Kong Waldemar, og deres Fader have erobred i Venden. Derfor fordrifte sig ingen af vore Efterkommere eller nogen Første udi det Romerske Rige at føre Krig paa Kong Waldemar under Prætext, at disse Lande høre til det Romerske Rige, saasom vi ikke tvile paa, at han jo er os behielpelig udi alt Bort Anliggende. Vi have ogsaa besluttet, at være ham assistentlig udi alt hans Anliggende, dog den Romerske Kirkes Høyhed hermed uforkrænket. Dette til Bitterlighed have underskrevet Sigfridus Erke-Bisp til Maynz Pavens Legat, Theodoricus Erke-Bisp til Trier, Amadeus Erke-Bisp til Bisanz, Conradus Bisp til Metz og Spier, Otto Bisp til Birkborg, Ottocarus Konge i Bohmen, Ludovicus Første til Bayren, Leopoldus Hertug i Osterreich, Theodoricus Margrave til Meissen, Theobaldus Hertug i Lothringen &c. (o)

Dette Benskab, som blev stiftet mellem Keyser Friderich og Kongen, ophidsede den anden Keyser Otto mod Dannemark. Han kom i det Aar 1215 med en stor Magt ind udi Kongens Lande, og belejrede den Stad Hamborg, hvis Borgere uden Nød o

M m 3

ver

(o) Originalen paa Latin findes hos Hvitfeld, hvilken udi Oversættelsen skriver Keyserlig Mayest., da han dog endda ikke var kronet Keyser ey heller selv giver sig Titul uden af Romerske Konge.

1218.

1218.

bergave sig til ham, endskjønt de vidste, at Kongen var paa Veyen for at undsætte dem. Men Staden blev ikke længe i Keysers Ottonis Hænder; thi Kong Waldemar belejrede den paa nye, og tvang den at overgive sig igien. Han søgte siden Hamborg 1218 til Græben af Orlemunde med de Conditioner, at bemælte Græbe deraf aarligen skulde give til Riget 50 Lodige Mark, (p) og følge Kongen udi Krigs Expeditioner, naar han blev paaæstet. Heraf sees, med hvilken Ræt bemælte Græbe kunde selge den Stad Hamborg sin Frihed, som siden skeede, og at det er et slet Fundament, som den Hamborgske Frihed og Independance grunder sig paa, nemlig paa Græbens af Orlemunde Riske-Brev, eftersom han ikke kunde sælge det, som han ikke eyede pleno jure.

9 12
i
Harsag til
bet store Dis-
landske Tog

1219

Efterat Kongen saaledes havde bestyrket sine Tydske Conquester, og nogenledes var kommen i Noelighed, tog han sig fore det navnkundige Tog til Lissland, hvortil denne Anledning gaves. Jeg har tilforn antegnet, at de Danske have haft Fod paa de Kuster, under Kong Waldemar 1. hvilken har bygget den Stad Danzig, og at Canutus 6. har bemægtiget sig Estland, hvor han indførte den Christelige Troe og forsynede Landet med Kirker og Præste. Men Hedningerne udi Lissland bestyrkede sig siden fra Preussen, Lithaven, Semigallien og Rysland for at fordrive igien de Christne, og alle dem, som havde svoret Troeskab til de Danske Konger. Derom fik Waldemarus Kundskab 1219, og derfor udrustede en Flode, hvis Lige neppe tilforn var bragt i Søen af Danne-mark. Den bestod af 1000 Fartøer nemlig 500 Jagte eller smaae Skibe og 500 lange Skibe. Paa hver Jagt var foruden Roers Karlene, som vare 12 Mænd, en Kyraiserer og en Skytte; men paa hvert langt Skib vare 120 Mænd. Hvitfeld siger paa et andet Sted nemlig udi Fortalen af sin Kronike, at Kongen brugte til dette Tog 1400 Skibe; og, som dette synes en rodomontade, er fornødent at give en liden Afvisning paa den Danske gamle Soes Magt. Naar Leding eller Krigs-Tog blev paabuden, maatte all slags

i
Afrisning
paa den
gamle
Danske
Soemagt.

(p) Anonym. Cron. Slav. siger at Hamborg blev saalt til bemælte Græbe for 700 Mark.

rus 2.
1219. / i

slags Jord lider eller stor contribuere til Krigs Udrustning. Jor-
dene vare deelte udi Mark (q) Gulds-Jorde, Mark Solvs-Jorde etc.
Det er at sige udi Stykker Jord, som var kjøbt for en Mark Guld,
hvilken gjorde 8-Mark Solv, og bare saaledes Jordene Navne af
deres Værdi udi Guld og Solv. Nu var beskiftet, at enhver
Jord, som var af den Godhed og Størrelse, at den kunde sælges
for 24-Mark Solv, stod for en Jagt af 12 Værer, hvoraf følger,
at en Mark Gulds-Jord, som galt 8-Mark Solv, udgjorde den
3die Deel, nemlig 4 Værer, hvilket Land sees af den Jydske Lov,
som siger: En Bonde, som haver en Mark Gulds Jord, gjør
ud Fredings Havn, som er 4-Mænd (r) og saaledes maatte efter
Proportion en Jord af 2 Mark Solvs Værdi, udrede en Mand.
Ingen var fri for saadan Krigsstyr uden Herremænd, hvilke der-
imod udi egen Person fulgte Kongen med fuld Rustning; ilige-
maade Præste i henseende til deres Embeder. Der gaves ingen
Sold, saalange som Krig blev ført med indenlandske Folk, en-
heller vare der oprettede Magaziner, men enhver bragte med sig en-
vis Qvantitet af Proviant til Sammel-Pladsen.

/ i
/ i

Man seer herudaf, at, eftersom Skibene vare saa smaae, at
det er ikke ufroeligt, at Kong Waldemar kunde bringe 1400 Ski-
be til Beye. Blant disse 1400 Skibe vare 500 lange Skibe, hvile-
ke da allerede vare komne i Brug, og disse 500 lange Skibe vare
Forren af denne See-Magt, efterdi et hvert lang Skib forde 120
Mænd, saa at der vilde et stort District eller en a to Stæder til
at udrede et Skib. Saaledes finder man udi Historien, at Nest-
ved og Slagelse stode for et saadant Skib, og Raskild og Kiøge
for et andet. Ellers seer man Provinciernes Qvota udi almindere
lige Naabud nogenledes af den store Udskrivning, som skeede udi
Canuti 6 Tid, nemlig Slesvig gav 130 Skibe, Riber Stift 120,
Bensyssel 50, Fyen 100, Siælland 120 og Skaane 150. Dette
maae vare nok talt om Militiens Tilstand paa de Tider.

Provincier-
nes Qvota
til Krigs-
Rustning. / e

Kongen fulgte med udi egen Person paa dette Tog, Erke-
Bisp Andreas til Lund havde Commando over den heele Krigs-
Her.

et
/ i

(q) Hvit præf. ad hist. Christ. 1.
(r) Jydske Lov lib. 3. cap. 12.

rus 2.

1219.

Kongen
kommer til
Lisland.

Den Nar-
høifste
Bisps mer-
kelige Tale
til Kongen

Hær. Da de Danske komme til Landet, og saae den utallige Mængde af Hedninger, som stode færdige at tage imod dem, blev Kongen forstøffet, og holdt det raadeligt at vende tilbage, men blev opmuntret af Biskop Peder i Aarhus at holde Stand, hvilkfen forsikrede paa Guds Begne om Seyer, hvis Kongen vilde bedre sit Levnet, ikke betyngne sine Undersaatter med saa store Skatter, og ikke ydermere lade sig regiere af Dronning Beengierd, hvilken Dronning man heraf seer at have været forhadt udi Danmark. Det merkeligste i denne Tale er, at Bispen særdeels lovede ham Seyer, hvis han vilde vætte sig mod St. Nicolaum i Aarhus, og ikke tage Offer af ham under Prætext, at samme Helgen var udi Forbantskab med de Danske Konger. Thi dette giver alleene tilkiende, at Kongen var ingen alvorlig Tilbeder af Helgene, efterfom han saaledes skientede med St. Nicolao. Dette giver ogsaa tilkiende, at den gode Bisp maa have været noget interessered, efterdi han allene recommenderede sin Stads Patron, og plaiderede for hans Indkomster. Hvorom alting var, saa blev Kongen dog opmuntret af denne Tale, og besluttede at levere Hedningerne et Feltslag. Felt-Herren Erke-Bisp Andreas sparede ey heller nogen Flid til at opmuntre de Danske, og begiærede af Kongen og de nærværende Rigets Raad at giøre et Løfte til Guld saaledes, at hvis de erhvoldte Seyer, de da skulde forbinde sig til en ævig og almindelig Faste-Dag hver St. Laurentii Aften, hvilkfet da de havde lovet, gif man med Fryghed Fienden i møde.

Slaget ved
Wolmer.

Slaget blev holdet ved en Stad kaldet Wolmer (s) til de Danstes Fordeel, saa at de erhvoldte en fuldkommen Seyer. Der fortælles adskillige Miracles da at være skeede, for Exempel, at Erke-Bisp Andreas, medens Slaget hofkes, stod paa et Bierg med oprakte Hænder mod Himmelen, og at saa længe hans Hænder vare saa udstrakte, vunde de Danske, men, saa snart de af Mattighed fulde ned igien, fik Hedningerne Overhaand, derfor understøttede de andre Bispe og Præste hans Arme saa længe, som Slaget varede; men, som dette Mirakel har alt for stor Rapport med

(s) Stedet Wolmer meener Hvitfeldt at have faaet det Navn af Kong Wolmer eller Waldemar.

med Moses Historie synes det at være udcopieret deraf. Det andet Mirakel var, at de Danske udi Slaget havde mistet deres Hoved-Banner, og derudover bleve bragte udi Confusion, faldt der ned af Himmelen en Banner af tvundet Værk rødt udi Feltet med et hvidt Kaars, hvilket er den bekiendte Dannebrog, som de Danske siden førte med sig udi alle Krigs Expeditioner indtil Aar 1500, da den bortkom udi det navnkundige Dytmarske Slag. Men det er troeligt, siger Hvitsfeld paa et andet Sted, at samme Banner har heller været sendt Kongen af Paven som et Cruciat for at opmuntre ham til disstore Tver at stride for den Christelige Troe. Og det øvrige om Erke-Bisp Andreas opdigtede disse Mirakler, er han meere at undskyldte end den spanske Geistlige Skribent, der skriver, at Solen stod stille i Faveur af Keyser Carl 5. udi det Slag ved Muhlberg, da han mod sine giordte eedlige Capitulationer søgte at undertrykke det Tydske Riges Frihed; thi her handleds om at beskytte Christne mod Hedninger, hvilket var Kong Waldemars største Motiv til denne Krig.

Hvorom alting er, saa var denne Seyer saa stor, at Kongen som en Flod uden Hinder oversvømmede adskillige Lande, og gjorde sig Mester over Preußen, Curland, Lifland og Estland. Ved denne Lejlighed lod Kongen fundere de Stæder Revel, Narva og Bessenborg, og lod oprætte et Biskopdom til Dorpt, hvis Biskop han gav Ret til at sidde udi Dannemarcks Riges Raad, og forordnede, at han skulde være Suffraganeus under Erke-Bispen af Lund i Skaane. Han lod ogsaa bygge det Slot Pilten i Curland, som Hvitsfeld vidner i hans Tid endda saa at være kaldet. Samme Pilten fik sit Navn deraf: Da Kongen adspurdte den Curlandske Bisp, hvor Slottet skulde staae, svarede han: der som Pilten eller Drengen staaer: hvoraf det endnu heeder Pilten. Den af Himmelen nedfalden Hovedbanner Dannebrog gav siden Anledning til den saakaldte Ridder-Orden af Dannebrog, hvis Stiftelse er meget gammel, men Tiden er uvis. Høyskøl. Thukommelse Christianus 5. lod den fornye, og gav de Ordens Statuta, som endnu efterleves.

da

Dannebrog. / i

/ i

/ ce

Hvor af det Slot Pilten har sit Navn. / f

rus 2.

1220.

Waldemari 2. store Magt.

Efterat Kong Waldemar havde udrettet saa store Ting, kom han tilbage Kronet med Seier og Ere: han blev da anseet ikke allene som den største Konge, der nogen Tid havde regieret udi Danmark, men endogsaa som den mægtigste Potentat paa de Tider udi Europa; thi han havde foruden sit Fæderne Rige, Churland, Estland, Lifland, Preudsen, Pomern, Mecklenborg, eendeel af Markgravens Lande af Brandenburg med Gandske Nord-Albingien, Holsten, Stormarn og Dytmarcken, saa at hans Herredom strakte sig omkring den heele Øster-See undtagen de Svenske Kuster. Hans Indkomster, hvorpaa Hvitfeld giver en Specification, vare store, og hans Krigs-Magt, hvorudi regnes 1400 store og smaae Skibe, var anseelig saavel udi Henseende til Mængden, som i Henseende til Bravoure og Erfarenhed udi Krigs Discipline. Hans Lykke havde stedse været bestandig, saa at alle hans Anslag havde gelinget ham. Men nu begyndte en nye Periode udi hans Regimente, saa at alt hvad som siden paafuldte, er en Kiæde af lutter Modgang, og er derfor denne Konges Levnet et af de største Exempler udi Historien paa Lykkens Ubestandighed.

Oprindelse til Kong Waldemari paa følgende Ulykke.

Oprindelsen til de mange overkommende Ulykker var denne. Efter Dronning Berengaria eller Beengierds Død, som skeede 1220, gjorde Græv Henrik af Sverin en Pillegrims-Keise til Jerusalem, og i sin Graværelse recommenderede sit Land tillige med sin Grævinde udi Kongens Beskyttelse. Men Kongen fattede imidlertid Kiærlighed til Grævinden, og diverterede hende paa saadan maade, som kunde være hjerken Græven eller nogen anden Egtemand behagelig (t). Da Græven fra sin Keise kom tilbage, og fik Kundskab om dette Levnet, som havde været imellem Kongen

(t) Kranzius og Albertus Stadensis melde intet om denne Ulykshed, som Aarsag til dette Grævens Foretagende, men give anden Aarsag dertil, saa at efter deres Beretning denne Gierning bliver dismeers Lastværdig. Alberti Stadensis Ord, som levede ungefer paa de Tider, ere disse: Anno Domini 1223 Rex Danorum in propria terra à Comite Henrico de Sverin, cui ducas, ut fertur, gratia suæ recuperandæ conditiones imposuit, inopinatò casu in papillione propria capitur &c. Conf. Craatzii Saxonia lib. 7. c. 32.

gen og hans Hustru, opfyndtes hans Hjerte til Havn, dog lod han sig intet merke dermed, saasom han saae sig med Magt intet at formaa/mod saadan mægtig Konge. Men stillede sig heller an som han var fornøyet, begav sig ogsaa til Dannemark for at aflægge sin Taksigelse hos Kongen, hvilken tog venligen imod ham, og diverterede ham paa alle optænkelige Maader. Efterat han nogen Tid havde været ved det Kongl. Hof, og imidlertid havde gjort sig Kongen saa fortroelig, at han ofte tog ham allene med sig paa Jagt, tog omsider den listige Græbe sin Tempo udi Agt, inviterede Kongen udi et Herberge, da han om Aftenen var træt af Jagten, og der tracterede ham saa vel, at han og alle hans Tienere bleve gandske beskienkede. Da dette var skeet, lod Græben hemmeligen hendte sine Folk, som han havde posteret ikke langt derfra, hvilke brøde ind udi Kongens Kammer, da han laae udi sin beste Sovn, bunde Hænder og Fodder paa ham, saavel som paa hans Søn Prins Waldemar, slæbde dem til et Skib, som var lagt ved Haanden, og dermed seilede til Mecklenborg. Der steg Græben med sine Fanger i Land, forbte dem derfra til Sverin, og lod dem fæste udi et Taarn, hvor de sadde udi Bolt og Jern paa 3 die Aar. Alle Mennecker forundrede sig over denne usfædvanlige dristige Gierning. De overvundne Lande glædede sig over denne Ulykke og haabede ved denne Hændelse at komme i Frihed, Kongens Benner derimod og Undersaatter gremmede sig inderligen. Over dette Fængsel findes et gammelt Latinsk Vers, som begynder saaledes:

Plange Primatus Daciae, qvondam clarus in acie
Sed nunc tua militia villi torpet tristitia
Rex tuus furtim tollitur, sævus hostis extollitur de: (u).

Saa snart dette Nov og hæslige Forraderie blev spurt i Dannemark, tog Erke-Bisp Andreas af Lund tillige med de andre Biskoper

N n 2

floper

(u) Det er ellers en merkkelig Annotation som den saa kalde Erici Pomerani historie giar herover, sigende, at de Lybske aldrig have vundet uden Forraderie, hvilken er dem naturlig. Denne ubillige Critique viser alleene, at Kong Erik er ikke dens Autor; thi han elskede meer Lybske end Danske, ordene ere disse: Nota Lector. Teutonicos nunquam, aut raro prævaluisse & triumphos duxisse nisi per prodicionem aut fraudem, qvod habent ex natura.

Kongen
blive for-
rædderlig
fanger.
1223.

=

skoyer og Rigets Raad sig denne Sag alvorligen an, og stiftede Bud til Keyser Frideric 2., begiærende hans Bistand til deres Konges Befrielse. Keyseren tog sig vel med Tver Sagen an, men forgiæves; thi Græven af Sverin forlangede, at Kongen skulde afstaae sin Rætt paa det Wendiske Rige og Nord-Albingien, hvilke Conditioner, efter som Kongen ikke vilde indgaae, blev han siddende i sit Fængsel.

Bevægelser for Kongens Befrielse.

Pave Honorius 3. gjorde sig ikke mindre Usmage for Kong Waldemars Befrielse, som kand sees af det Brev, han skrev til Erke-Bispen af Coln dat. 1. Nov. 1223, (x) hvorudi han roser samme Erke-Bisp for den Omhyggelighed, han havde ladet see for Kongens Befrielse. Han befaler ham ogsaa, at, hvis Græven af Sverin inden en Maaned ikke sætter den fangen Konge med hans Son paa fri Fod igien, da Erke-Bispen skal sætte ham i Kirkens-Band. Han skrev ogsaa til Bisperne af Lybel og Berden, illigemaade til Keyser Friderich at tage sig den betrængte Konge an (y). Men hverken Pavens Trudseler ey heller hans Legats Conradi Paamindelser kunde ubvirke noget hos Græven; Det er synderligen merkeligt paa de Tjnder, at smaa Potentater holdte meer Stand mod Paven end Konger og Keyserer, og simple Præste meer ofte end Patriarcher og Bispe; Saaledes foragtede Græven af Sverin de Trudseler, som ofte havde kommet Keyseren, Frankrige, Engeland og Spanien til at ydmyge sig. Og fortæller Matth. Parisius (z) om en Præst nogen Tiid derefter udi Paris, som blant andre fik Ordre af Paven at excommunicere Keyser Friderich 2; Samme Præst oplæste paa Prædikestolen Bandsættelsen saaledes: Jeg har Ordre at excommunicere Keyser Friderik, men vied ikke hvorfor. Jeg veed allene, at der er Tvistighed imellem ham og Paven, men er ikke forsikred om, hvo der har U-rætt, hvorfor jeg her
excom-

(x) Honor. 3 Epist. 83.

(y) Chr. Gothofr. 1224 seq.

(z) Matth. Paris. pag. 575.

excommunicerer den, som har nyppet Tvistigheden. Og, som de fleest holdte for, at Paven havde Urætt, gav denne Excommunication stor Anledning til *Rebellion*, og alle forundrede sig over, at en *Empel* Præst turde være saa driftig.

Ellers er dette mærkeligt udi Pavens Skrivelse til Erke-Bispen af Coln, at han siger, sig at være forbunden til at tage sig Kongen an, og det formedelst adskillige *Raisons*, blant hvilke den fornemste er, at Danmark dependedere af det Romerske Sæde, og var Paverne Skattskyldig. Denne prægtige Talemaade haver været brugeligt siden Pave Gregorii 7. Tiid, hvilken begyndte at formere Præventioner paa alle Riger, hvorudi hans Efterkommere troeligen have fuldt hans Fodspor, sær med de Tydske Keisere. Hvad Pavens Prævention paa Danmark angik, da grunder den sig derpaa, at en Danske Konge kand have sagt: Jeg overgiver mig og mit Rige til St. Peder, hvilket den habile Pave Gregorius strax (b) efter Sædvane vidste at dreie til sin Fordeel, skionst disse Ord gav ham lige saa liden Rætt til Danmark, som om Kongen havde sagt: Jeg overgiver mig til Guld; thi han kunde da ogsaa have sagt, overgiver han sig til Guld, saa overgiver han sig ogsaa til mig, som er Gulds Statholder. Men hvor elendige slige Pavelige Syllogismi vare paa de Tider, fandtes der dog mange udi de uskyndige og barbariske Tider, som toge dem for fulde.

1226
Handwritten signature
Pavens latterlige Præventions paa Danmark

Saa som nu hverken Pavens Trusel er heller Keiserens og andre Forsters Mediation kunde giøre nogen Virkning hos Græven af Sverin, maatte Kongen omsider, saasom han var lied af det langvarige Fængsel, beqvenne sig til at indgaae haarde Bilkor for sin Befrielse; ved Hertug Alberts af Sagen Underhandling blev endeligen Sagen saaledes forliigt, at Danmark skulde løse Kongen og hans Son med 45000 Lodige Mark Sølv foruden adskillige andre store Foræringer, for hvilken Sum Kongen maatte sætte tvende af sine Sonner til Gisseler, og derforuden sværge, at han aldrig nogen Tiid skulde søge at hævne sit Fængsel. Sligemaade maatte han afstaa all sin Rætt paa Meklenborg,

Kongen befries paa haarde Conditioner.

1226.

(b) Greg. lib. II. epist. 51, 75.

Holsten og Nord Albingien. Saaledes kom Kong Waldemar paa fri Fod og til sit Rige igien, hvor han strax lod lægge en stor Skatt paa alle Indbyggere for at bringe til bøde den accorderede Summa, hvormed de Kongelige Prinzer og andre Gisle bleve løsende. Af denne Historie har Helvaderus (c) fabliqveret den Fabel, at de Siællandste Bønder allene begrede sig for at contribuerre noget til Kongens Befrielse, og at deres Frihed derfor blev dem til Straf betagen, saa at det er Oprindelse til de Børnedes Stand. Men, som der tales udi bode Love om Børnede for denne Tiid, saa falder denne Digt af sig selv. Hvitfeld meener her, at hvis Erke-Bisp Absalon, Espen Snare og andre havde levet, da skulde Kongen ikke saa længe have siddet fængslet, hvilken Anmerkning synes ikke at være ilde grundet; thi det er uftroeligt, hvorledes saadan en liden Potentat, som Græven af Sverin, turde understaae sig at holde saa længe udi Baand og Lænker en af de mægtigste Konger i Europa, hvis Vassal han var; men det er troeligt, at han har truet at omkomme Kongen, hvis de med Magt vilde tentere hans Befrielse; det er ogsaa troeligt, at Keyserens saavel som Pavenes Bevægelser have bestaaet meere udi Complimenter end udi Realitet; thi de store Congveter de Danske Konger, helst denne sidste, paa nogen Tiid have gjort, havde opvakt Misundelse hos andre Potentater, der allarmedes over dette Rigets store Tilvæxt, og derfor, maaskee, undet haanden styrkede Græven i hans Forsætt. Ja man kand i saa maade holde for, at Græven rettere har været et Instrument, som andre have betient sig af for at hæmme Dannemarks Magt, helst om den Historie, som Hvitfeld anfører om Kongens Eskob med Grevinden, er urigtig, hvilket synes ikke uftroeligt, efterdi Albertus Stadensis, som levede fast paa samme Tid og Kranzius taler derom.

De overvundne provinser falde fra.

Medens Kongens Fængsel varede, bemægtigede Græven Adolph 4. af Skovborg sig Holsteen, Sverd Ridderne indtog Estland, ja fast alle de Lande og Stæder, som Danmark paa den Side havde erobret, fulde udi andres Hænder. Da lagdes ogsaa Grund-

vol

volden til de tvende Stæders Lybeks og Hamborgs Frihed, og det paa saadan maade. Lybekerne, da de saae det Danske Riges Magt saaledes svækket, begyndte de at reyse Hovedet i Beyret, og derfor holdte an hos Keyser Fr:derik 2. om deres Frihed, hvor til Keyseren lod sig gandske finde villig, hvilket bestyrker mig i min ovenanførte Gissning. Lybekerne da de havde faaet Forsikring om Keyserens Bistand, rottede de sig sammen, og med List erobrede Citadellet, som Kongen havde anlagt, hvilket de lode nedbryde og Slots-Herren fængsle. Hvorpaa de gjorde Forbund med Kongens Fiender for at handhæves udi deres Frihed, hvilket ogsaa skeede, og blev Lybek siden fæn af de anseeligste Stæder i Europa, og Hoved for de mægtige Hansæe Stæder, hvorom videre siden. Hamborg blev ogsaa nogle Aar derefter i vis maade gjort til en Fristad af høystbemeldte Keyser, hvis Diploma datered Uthin d. 5 May 1232. findes paa Latin hos Hvittfeld, (d) og er dette Diploma næst efter Grevens af Orlemunde Riobe-Brev, hvorom tilforn er talt, som Hamborgerne grunde deres Immedietet paa. Bemeldte Greve af Orlemunde (e) Kongens troe Stadtholder udi Holsten havde giordt sig stor Usmage for Kongens Befrielse, da han sad i Fængsel, og til den Ende samlede en Hob Folk sammen, men de omliggende smaae Potentater forenede sig imod ham, og leverede ham et Feltslag, hvorudi Statholderen blev fangen, og fordt til samme Slott, som Kongen sad forvared paa, hvor han forblev 2 Aar efter Kongens Befrielse, og endeligen kom løs mod Lavenborgs Overgivelse.

Dyrindelse
til Lybeks
Magt.

/æ

|e

Efterat Kong Waldemar 2 nu var kommen paa fri Fod igien, pønsede han paa at hævne dette uhorlige Forræderie. Intet holdt ham

(d) Vid Diploma Frid. 2. sub dato Uthin Dominica Incarnat. 1232. pag. 198.

De Privilegier, som Lybek da fik, sees af samme Keisers Diplomate sount Lambeckius har udgivet, vid. Lambec. rerum Hamburg. lib. 2.

(e) Det er uvist, af hvad Herkomst denne troe Kongens Fiender var; nogle meene, at han var fød af Henrico af Brunsvig og Kong Waldemars Søster, hvorefter ogsaa udi nogle Kroniker denne Konge kaldes hans Morbroder. Men det kand ikke være, undtagen man vil sige, at han i sit 8de Aar commanderede Kongens Krigs-Hær: Krankius holder for, at han maa have været den da regierende Skovenborgske og Holstenke Gray Adolphs Halvbroder vid. Krantz, Dan. lib. 7. cap. 16.

rus 2.
1227

9

Kongen
seger at
havne sit
Fængsel.

i

a

Dytmars-
skernes
Fornæbde-
rie.

i

Slag ved
Bornho-
ved.
1227

ham tilbage uden den i Fængslet giordte Edelige Forpligtelse. Og som dertil behøvedes Pavelig Dispensation, lod han ved Gesandter anholde derom hos Gregorium 9. (f) hvilken fandtes villig dertil eensdeel i Traads for Keyseren, som han da var i Ueenighed med, pendeel ogsaa fordi Sagen var billig i sig selv; thi, om nogen Dispensation i Eed kunde tillades, saa var det i denne Casu, hvor Kongen ikke kunde ansees end som sjen, der var falden i Landoveres Hænder, der havde astruet ham en Eed udi Baand og Fængsel. Efterat denne Pavelige Dispensation var erholden, lod Kongen samle et stort Antal Folk over heele Dannemark, og dermed rykede ind udi Holsten, hvor han satt Ild paa Tsehoe og nogle andre Boer. De Hjelpe-Tropper, som stodte til den Kongelige Krigshær, var Hertug Otto af Luneborg, Kongens Syster-Søn, item de Dytmerste. Efterat han med Fremgang var avanceret langt ind udi Landet, gif han lidet tilbage igien, og posterede sig ved Bornhoved ikke langt fra Segeberg. Der mødte ham de Lybste med deres Allierede, som vare Bisp Gerhardus af Bremen, Hertug Albert af Saksen, item Græven af Oldenburg, Sverin og Meklenborg, og var Græv Adolph af Holsten en Herre af 70 Aar Generalissimus over den heele Krigshær. Hvad som forsikrede dem om Seier, var ikke saameget deres egen Magt, som det hemmelige Forbund, de havde giordt med de Dytmarsker; thi de samme, da de fornumme, at saa mange Nedersaksske Forster og Skarer rustede dem mod Kongen, lode de Græven af Holsten vide, at, dersom de maatte beholde deres gamle Frihed, vilde de, naar det kom til et Slag, forlade den Kongelige Krigshær og falde bag paa de Danske. Hvorudover Græv Adolph gjorde Forbund med dem paa de Vilkor, og lovede dem, hvad de forlangede. (g)

Ved bemeldte Bornhoved (h) blev da 1227 holdet et blodigt Slag, og det med saadan Haardnackenhed paa begge Sider, at end-

(f) Hvitfeld sætter her af en merkelig Bildfarelse Innocentium 3. som var død 11 Aar tilforn, saa at der havde været 2 Paver siden nemlig Honorius 3. og denne Gregorius 9.

(g) Peterl. Chr. Hoff. part. 2.

(h) Kaldes ellers Born Beck, (rivulus Bornensis) vid Chorogr Sles & Holsat. p. 197. Det er ikke langt fra Segeberg.

endskiont Marken var bedekket med døde Kroppe, kunde man dog længe ikke see, til hvilken Side Seyeren vilde helde. Kong Walbemar mistede da sit fene Dye, og var nær falden udi Fiendens Hænder, hvis een af hans Tjenere ikke havde kommet ham til Undsætning, og fordt ham paa sin Hæst til Kiel: Men, da Slaget stod paa det haardeste, begyndte de Dytmeriske Hjelpe-Tropper at affondre sig fra de Danske efter det Lofte, de havde giordt Græv Adolph, og at ansalde dem bag til, hvorudover de Allierede lætt finge Overhaand, og erholdte en fuldkommen Seyer. Saasom nu de Eider vare meget frugtbare paa Mirakler, og Slaget skeede paa Maria Magdalena Dag, sagdes der, at Maria Magdalena Billede blev seet udi Luften, og gjorde en Sky imellem den allierede Krigs-Hær, at Solen ikke skulde stikke dem i Dyene. Men det er ikke troeligt, at Maria Madalena har paataget sig den U-mage for een af de heiligste Forradere, som Græven af Sverin, hvis Navn stedse bør staae sort afmalet hos Esterkommerne: det kostede de kun at fingere udi de Eider, da alting blev troed. Af anseelige Folk, som ellers bleve fangne, udi det Slag, vare Græve Otto af Luneborg og Bisp Thue af Ribe. For at giøre dette Slag dis prægtigere paa de Allieredes Side have nogle foregivet at Kongen selv blev fangen, (i) men Albertus Stadensis, som levede paa samme Tiid siger at han undskyede af Slaget; thi hans Ord ere disse: Rex per fugam elabitur. (k) Der findes endnu over dette store Slag et saaledes lydende Vers.

Anno milleno duo C. Septemqve viceno

In fontis capite cecidit gens Danica lite

Magdala quando pia scandit super astra Maria. (l)

Kongen lod sig dog ikke af denne nye Ulykke forstrække, men fik en frisk Magt paa Beenene, og dermed Maret derefter brod anden gang ind i Holsten, og beleirede Ikehoe, men maatte op-have Beleiringen igien; efterdi de Allierede med en stor Magt komme til Undsætning, og begav sig til Dannemark igien. Hvor-
Do paa

(i) Helmholdi continuator Manuser.

(k) Chron. Alberti Stad.

(l) Chron. Hermanni Lœrbecensis.

1229

a
e
a

paa Hertug Albert af Saksen bemægtigede sig de øvrige Stæder, hvilke de Danske havde endda i Tydskland, som Moln og Ragsborg, belagde ogsaa den vigtige Fæstning Lauenborg, hvilken Kongen frivillig overgav, for dermed at løse sin troe Diener Græven af Drlemunde af sit Fængsel udi Sverin.

1229

i

Endeligen udi det Aar 1229, da Kongen celebrerede sin Sønns Waldemari 3. Vilager med den Portugisiske Princesse, og til samme Vilager lode sig indfinde mange fornemme Herrer, toges deraf Leilighed at arbejde paa Fred imellem Kongen og Græv Adolph, hvilken ogsaa blev sluttet saaledes, at Græv Adolph skulde beholde foruden sit Grævskab Skobenborg og andre Arve-Lande, ogsaa Holsten og Stormarn. Tilgemaade blev besluttet, at, naar Kongen geraadede udi Krig, skulde Græven undsætte ham med 200 berøbnede Mænd, og, naar Græven behøvede ligeledes Folk, skulde Kongen overlade ham 300. Saaledes kom Riget i Roelighed igien, men ikke uden største Forliss, nemlig af Holsten tillige med endeel af Meklenborg, med de Stæder Hamborg og Lybek. Dog beholdt det endda udi Venden Rygen, Tribbesees, Gnoigen, Zulten, Marlov, Barth og flere Stæder, saa at Forsterne af Rygen og de saa kaldne Herrer af Berle, som havde det Herskab Rostok, toge deres Lehn af Kongen. Udi Lissland, Estland, Prendsen og Curland beholdt Kongen intet tilbage; thi disse Lande vare i hans Fængsel faldne i andres Hænder. Dog forbleve udi Geistlige Sager endda under Erke-Bispe-Stoelen af Lund, Revel, Dorpt, Desel og Churland. Da begyndte de Stæder Lybek, Hamborg, Straalsund og Rostok at lægge Grundvold til den Handel, som siden strakte sig over heele Europa; andre derimod anseelige Stæder, blant hvilke Arcon (m) toge af, og deres Indbyggere flyttede til den udi Pomern nys anlagde Stad Straalsfund.

Græv Adolph 4. efterat han saaledes havde faaet sine Lande igien, gav han sin Dotter Mechtildim til Kongens anden Søn Abel,

(m) Hvitf. sætter Arcon og Anchona; men jeg finder i den gamle Pomeriske Historie ikke det Navn Anchona, men alleene Arcona.

Abel, som var Hertug udi Slesvig, betroede samme Hertug sine Lande, og begav sig selv til Liffand (n) for der at stride imod Hedningerne, hvor han forblev udi tvende Aar. Da han Anno 1238 kom tilbage, beskaffede han sine Lande, saldt til en Slags Hellighed, som var brugelig blant Potentater paa de Tysker, naar de formedelst Alder ingen flere Krige kunde fore, og gav sig udi et Franciscaner-Kloster 1239 (o) og blev selv en Munk, overladende sine Lande til sine 3 Sønner Luderum, Johannem og Gerhardsum. Luderus døde udi sin Barndom, og de tvende andre bleve skickede til det Parisiske Univerfitet for der at studere. Han hofte selv Messe til Hamborg Aar 1244 udi Munkes-Dragt, efter at hant af Pave Gregorio havde erhholdet Dispensation at promoveres til alle Ordener, (p) begav sig siden til Kiel, hvor han lod bygge et Kloster. Der gif hans Devotion faa vst, at han selv betlede Brod paa Gaden til Arbeids-Folkene. Og fortæller Petersen (q) en selsom Historie, som da skeede, og som tiener til Beviis paa de Tyskers Skindhellighed. Da han engang efter Eardvane gif betlende igiennem Kieler-Gader med en Kande Melk i Haanden, kom me Græberne hans Sønner ridende udi Stads, og mødte ham udi den Postur. Herudover begyndte han at skiemme sig, og vilde skiule Melke-Kanden under sin munks-Kappe; men han overvant sig dog selv, og gydede Melken over sit Hoved og heele Legeme, sigende til sig selv: skiemmer du dig ved at bære en Melke-Kande for Christi Navns skyld, saa beviis nu med dit heele Legeme, hvad du haver baaret i din Haand. Denne Action regnes Adolpho til stor Hellighed, skionft jeg kand ikke see, at det kand kaldes en Gierning for Christi Navns Skyld at bære en Melke-Kande paa Gaden, langt mindre at slaae den gode Melk, som en Fattig kunde ledste sig paa, over Hovedet; thi slige Gierninger give heller en Bifsonaire end

En selsom
Historie
om Græw
Adolf af
Holsen.

19

19

Do 2

en

(n) Albert Stad. ad Ann: 1238.

(o) Albert Stad. ad Annum 1239.

(p) Literæ Pœnitentiariorum Reinadi & Gerhardi de Dispensatione apud Alb. Stadenfem ad ann. 1244.

(q) Peterf. Chr. Holfat. part. 2.

en helgen Tilkiende. Efter saadan Hellighed dode han omsider udi Klosteret til Kiel 1261. Han holdes først at have ladet bygge Staden Tzeho med dens Slott. Men jeg maa begive mig til den Danske Historie igien.

Prins
Walde-
mars Død.

Den Glæde, Kongen havde over sin Sønns Waldemars Brøllup med den Portugisfke Princesse, blev hastig forvandlet til Sorg. Denne Waldemar var kaldet Waldemar 3. (r) efterdi han virkeligen var kronet til Konge Anno 1218. Han havde været med sin Fader udi Fængslet til Sverin, og siden efter sin Befrielse indtrædet i Egtekab med den Portugisfke Princesse Eleonora: men kort derefter nemlig 1231 da han var paa Jagt udi Nefnesskov, skød en af hans Hof-Tunkere ham u/forvarende i Beenet, hvoraf han dode Kongen og det heele Rige til stor Sorg, efterdi han var en Herre af stor Forhaabning, der udi sin Ungdom havde forsøgt Modgang og Medgang, og lærdt tilstrekkeligen at kiende Verden. Hans unge Dronning var død kort tilfort udi Barselsfeng tillige med Barnet.

Rigets skadelige Decling.

Næret derefter lod Kong Waldemar med samtlige Stænders Samtykke Krone til Konge sin anden Søn Erik af Uffone, Erke Bisp til Lund. Den 3die Søn Abel gjorde han til Hertug udi Sønder-Jylland, og den 4de, nemlig Knud, gav han Blegind, men saadan Deeling som var brugelig paa de Tider, gav Anledning til stor Uroelighed og Rigets Svækkelse. Den Stad Lybek (s), efterat den var erklæret Keyserlig Rigs-Stad, tog saaledes til udi Righdom og Anseelse, at den traadsede ikke mindre mod Kongen end mod Græv Adolph af Holsten, hvorudover Kongen og Græven forbunde sig med hinanden mod denne hofmodige Stad, og forkyndte den Krig. Kongen greb den an til Søes og Græven paa samme Tiid til Lands. Man oprettede tvende Standsfer paa begge Sider af Træven, og lod derover slaae Kiæder for at hindre Indgang

(r) Kranzius siger, at denne Prins Waldemar var den yngste af Kongens Sønner men mest elsket, hvorudover de andre Brødre hadede ham, men det er en grov Bidsfarelse; thi Waldemar blev hylbet til Konge 1215 et Aar for hans Broder Erik blev fød.

(s) Krant. Dan. lib. 7. cap. 20.

gang og Udgang. Kongen lod ogsaa et gammelt Skib nedstænke udi Havnen. Herudover grebe Lybekkerne til en synderlig Resolution, nemlig at grave en nye Canal, og derudi derivere Floden, men, da de havde dette store Verk fore, kom en Flode i fuld seyl fra Neval, brød Jernlænkerne i sønder, og aabnede Vey til Staden igien, hvorudover den Stad Neval blev begaved med Privilegier udi Lybek: Krangius holder dog for, at saadant er heller skeed ved egne Lybske Skibe, efterdi Neval endda var en nye Stad og ikke udi Stand at bringe nogen Flode udi Soen. Hvorom alting er, saa blev Kongen derover saa ~~deconcenteret~~, at han maatte lade sit Anslag fare mod Staden. Dette fortæller Hvitsfeld ogsaa at være skeed udi Kong Eriks Tiid, og at de Svenske da brode Lænkerne, saa at man kand falde paa de Tænker, at Tiderne maae være confunderede. Efterat Kongen saaledes havde besfikket alting, fatt han sig for at leve sin øvrige Tiid udi Fred og Roelighed, og havde siden stedse Afstye for Krig, hvoraf han saae sig intet godt at have fundet, tværtimod hans Undersaatter havde været besværgede med haarde Contributioner, som havde svækket det heele Rige. Han slog sig derfor ikke til Orkesløshed, men arbejdede udi de øvrige 10 Aar, han regierede efter sin Sons den unge Konges Død paa at sætte Landet udi god Stand, og at udgibe de Love og Forordninger, som endnu bruges, saa at jeg veed ikke, om hans sidste Regjærings Aar, som gav ham Navn af en stor Lovgiver, jo have været priisværdigere end de første, som forhvervede ham Navn af Seherig. Om de hærliche Love, denne Konge har udgivet, skal tales videre siden. Det mærkeligste, som ellers tildrog sig indtil 1242, da han døde, var at Ordens Mesteren Hermans Folk overleverede igien den Stad Neval til Kongen og adskillige andre Stæder udi Estland, som kand sees af det Fordrag giordt imellem Kongen og bemeldte Hermester, som findes hos Hvitsfeld (t) hvorved Kongen igien blev Herre over Liffland, hvor han skikkede Sverdsbrødrene efter samme giordte Fordrag Undsætning mod Nysserne, som vare indfaldne i Landet, men da igien bleve ud-

D 0 3

drevs

Kongens Anslag paa Lybek Wislinger.

for vilket

12

1e

*1a
1e*

(t) Transactio sub dat. Stensby 7 Idus May 1238 pag. 201.

drebne. Ellers levede Kongen udi disse sidste Aar udi Bekymring
over hans sene Son Abel, hos hvilken tegnede sig intet got naturel;
thi han giftede sig mod Kongens Billie med Mectildis, Grav Adolphs
Dotter af Holsten, som intet got Hierte havde til Riget, saa man
deraf kunde see, at han gif frugtsommelig med onde Anslag, hvilke
ogsaa brøde ud efter Kongens Dod.

Endeligen efterat Waldemarus 2. var kommen til en høy Al-
der, og havde regieret udi 40 Aar, udi hvilken Tiid han tilstrekke-
ligen havde forsøgt baade Lykke og Ulykke, døde han omsider paa
en Skiærtorsdag Anno 1242. Han var en af de største Helte, der
nogen Tiid have siddet paa den Danske Throne, hvorfore dette Ri-
ge under hans Regiering kom paa den høyeste Spidse. Den stor-
re Stridbarhed, som var denne Konges Hovedkvalitet, opvakte
Had og Forbittrelse hos alle omliggende Potentater, som omsi-
der brød løs, da han ved det ughørige store Forraderie blev tangen
bortført af Riget. Hvad andre hans Personkvaliteter angaaer, da
findes lidet eller intet antegnet derom i vore Historier, af hvilke man
allene seer, at han har været en hurtig og arbeidsom Herre; thi, da
Lykken tillod ham ikke længere at bruge Sværdet til sit Riges Vre-
og Sikkerhed, anvendte han sin Tiid paa at giøre sig anseelig med
ved de hærliche Love, han har udgivet, saa at, ligesom han tilforn
var den største Kriigs-Helt, der har regieret i Dannemark, saa
blev han siden den største Lovgiver. At han ellers har formeget vær-
ret hengiven til Fruentimmer, og ladet sig særdeeles regiere af Dron-
ning Berengaria, sees af den Correction, som Bisp Peder af Aars-
huus gjorde ham forend det store Slag stod ved Wolmer i Estland.
Den Omgifngelse, han havde med Grævinden af Sverin, visser
ogsaa det samme: Skönt man kand have Aarsag at tvile om dens
ne Historie, efterdi Albertus Stadensis, som levede paa de Tider,
og ikke vel kunde ignorere samme Historie, ey heller havde nogen
Interesse i at dølge den, skriver intet derom, ey heller Kransius en
anden anseelig Historieskriver (u), saa at man skulde heller tænke,
at

(u) At de gamle Romerske Kroniker ei heller tale noget om Kongens Amour kand
sees af Micraeli Annal. lib. 3, saa at ingen uden Hvitfeld og hans Efter-
følgere have denne Historie.

at det er en falsk Tradition, som Hvitsfeld for hastig har fastet Troe til. At Kong Waldemar ellers ingen stor Tilbeder har været af Helgene, visser den Skiempt, han brugte med St. Nicolao Narhunses Patron, hvilken han paastod skulde deele Offer med sig, essterdi han var i Forvantskab med ham. Han var adskillige gange gift. Den første Dronning var Ingeborg, Hertug Ottes Syster af Brunswig, som blev siden Keyser. Den anden Dronning var Dagmar gemeenligen kalden Damor Kong Johannis Dotter af Bohmen, som dode 1212. (x) Heraf kand man fatte det, som Hvitsfeld siger, at de Hjelpe-Tropper, som Kongen skikkede til Sverrig, bestode af Danske og Bohmer. Hun var Moder til Waldemar 3, hvorum tilforn er talet. Hendes rætte Navn var Margareta, og siger Hvitsfeld, at hun formedelt hendes Fromhed og Venlighed blev kaldet Dagmar, hvorfore hendes Lov tit sunges i vore gamle Visser. Hun ligger begravet i Ringsted, og Kongen lod bygge det Slot Dronningholm hende til Ere. Den 3die Dronning var Berengaria gemeenligen paa Dansk kalden Beengierd Ferandi Syster af Flandern. Hun var ilde lidt af de Danske, hvorfore det er her bleven til et Ordsprog, at man kalder en ond Kvinde Beengierd. Med hende avlede Kongen Erik, Abel og Christopher. Jeg finder ellers ingen anseelige Mænd at have været udi Danne-
mark under denne Konge, undtagen Erke-Bisp Andreas Sunonis, som commanderede Kriigs-Hæren udi det Lisslandske Fog, han havde den Upheld at blive slagen med Spedalskhed, (y) og derfor resignerede Erke-Bispe-Stoelen 1222. Han siges blant andet at have testamenteret et Bibliothek til Lunde Kirke (z). Et Aar for hans Dod (a) bleve Dominicaner Munke kaldet Prædike Brødre, allerførst etablerede i Dannemark. Franciscanerne derimod eller Graasbrødre-Munker fastede ikke Fod her i Landet, førend 1232. Det første Kloster, de her stiftede, var til Ribe. Ellers bragte Kong
Wal-

Hans.
Dronning:
ger og
Born.

Andreas
Sunonis. /i

(x) Chron. Manuser, A. 344. in excerpt. Th. B. og siger samme Kronike, at hun saaledes blev kalden formedelt hendes Skionhed.

(y) Chron. Archiep. Lund.

(z) A. 1228. juxta Chron. Sial pag 56.

(a) lib. Daticus Lundens. fol. 30 in excerpt. Th. Barth.

1242

St. Andre-
as af Sla-
gelse.Kuldmans-
den.

Waldemars Tid en Helgen her til Bøye nemlig St. Andream af Slagelse, hvilken erhvervede Slagelse-Bøye af Kongen den Mark eller Ovedrift, som endnu bruges af Bøen. Om samme hellig Anders fortælles store Mirakler, blant andet at han paa en Dag reysede fra Joppen i Palæstina til Antvorskov udi Siælland, hvilket synes heller at være skeed udi Tanker. Der tales ogsaa udi denne Konges Historie om en Spaamand udi Skaane kalden gemeentligen Kuldmanden, efterdi han holdt til paa Kulden, hvilken skal forud have sagt den Forvirrelse, Riget skulde geraade udi efter Kongens Død (b). Udi hvilken Anseelse samme Kuldmands Spaadom har været, kand sees derudaf, at Kongen bevæget af samme Spaadom, lod forskrive en Herredag, hvorudi han gav tilkiende den Ueenighed, han frygtede for, og formanede sine Sønner til Fred. Saaledes fortæller Hvitfeld det, skont det er troeligt, at Kongen, som kiendte sine Sønners Naturel, kunde bedre see forud saadant end Kuldmanden.

Waldemars den største Lovgiver.

Den Jyd-
ske Lovs-
Forsættelse

t - 170

Endeligen maa til denne Konges Histories Slutning meldes noget om de Love, han har udgivet, hvilke have giordt ham ligesaa berømmelig som hans Seierbindinger. Den Danske Rætt havde for de Waldemarsers Tid kun været af liden Anseelse og ligesom ubekiendt indtil den af Waldemars 1. blev giordt meere bekiendt og anseelig, i det han publicerede de Skaanske og Siællandske Love. Men denne nemlig Wald. 2. overgik alle sine Forfædre i at give nyttige Love og Forordninger. Hvitfeld melder om adskillige af hans Forordninger, som bleve udgivne, førend den Jydskes Lovs Publication, hvilke Forordninger, han siger, findes udi den Skaanske Rætt. Men det, som gjorde denne Konge meest berømmelig, var den Jydskes Lovs Forsættelse, hvorved han med et besynderligt Navn har fortient at kaldes den Danske Lovgiver; blandt denne Lovs Forsættelse nævnes besynderligen Bisp Gunner af Viborg fordm Abbed udi Em Kloster, som døde 1240. Historien til den Jydskes Lovs Publication beskriver Hvitfeld udi Waldem. 2. Levnet saaledes: Anno 1240. Da Kong Waldemar regier

giez

(b) Chron. Rhythmicum Danic. manuscr:

gierede udi god Fred og Nuelighed, og fornåm den store Uffamdrægtighed, som var imellem Jndbyggerne, efterfom de ikke kunde komme overeens udi Domme og Rettergange; thi mange vilde, at Sagerne skulde dommes efter den Keyserlige Rætt, hollket da var meget brugeligt her udi Riget formedelst adskillige fremmede Lærde Mænd, som vare komne til Dannemark. Der fandtes ogsaa andre her udi Riget, som hængte ved de gamle Kongelige Haandsfæstinger samt ældgamle Skikke og Sædvaner: hvorudover den gode Waldemar stævende et almindeligt Møde til Bordingborg, hvor der mødte 3 af hans Sønner, Erik, Abel og Christopher, Uffo Erke-Bispen af Lund tillige med andre Bisper, Rigets-Raad med de fornemteste Adelsmænd, og da udi alles Forsamling lod han forfatte den Jydske Rætt, som vi endnu bruge, og da han havde publiceret samme Lov, og alle med Eed den havde bekræftet, lod han strax forbrænde alle gamle Love og Sædvaner, som stridede mod samme Rætt. Angaaende de Staaanske og Siællandske Love, som hans Fader Kong Bald. 1. havde givet, dem lod han blive ved sit Værd, efterdi dette Rige, som under adskillige Konger tilforn var deelt, ikke saa hastig kunde bringes til at leve efter en Lov; thi det var da vanskeligere end nu at befatte det heele Rige under en almindelig Rætt. Formedelst denne Gierning bliver Kong Waldemar af os høveligen berømmet og anseet. Hermed stemmer overeens den Siællandskes Krønike, som siger: Udi dette Aar nemlig 1240. publicerede Kong Waldemar den Jydske Lov og lod den sammenskrive udi den Danske Bog, hvilken Bog begynder saaledes: *Mæth Lagh skal man Land byggia.* Samme Lov overgik alle andre Danske Love udi maaden at fuldføre en Sag og at domme i Tvistighed, og florerede længe uden Forandring ikke allene udi heele Jylland og Slesvig, men endog i Holsteen, Fyen og andre Provincier indtil adskilligt derudi blev forbedret ved Christian 3. Necess, og til den endeligen blev affkaffet ved Christiani 5. store Lov-Bog, dog udi Slesvig tages den endnu udi Agt. Man kand klarligen see, at mange Ting udi denne Lov

P p

ere

(c) Vid. Chron. Sieland. pag. 64. hvor Bordingborg kaldes Drifingborg.

rus 2.

1242

Commen-
tarier over
samme Lov.

ere tagne af den Sarsiske Rætt eller den saa kaldte Sarsen Spie-
gel; Den er oversatt paa adskillige Sprog nemlig paa Neder-Sar-
sisk, paa Latin, paa nu brugelig Dansk og paa Høy- Tydsk.
Til denne Lovs Oplysning ere ogsaa giordte adskillige Commentarier,
som Thord Degns-Artikle, hvilke ere de ældste og begynde saaledes:
Artikle og Lovens Forbedring som lille Thord Degn har
sammensatt efter gode Mænds Tyske, confirmerede af
Kong Waldemar (d). Derefter følger Ekenbergs Reper-
torium, indeholdende Forklaring over de mørke og usforstaaelige
Ord, som findes udi samme Lov. Weiles Glosarium Juridicum
item den Norske Canceleer Bieske, som har skrevet paa Vers de
fornemmeste Contenta af den Danske og Norske Rætt, og derudi
forklaret Juridiske Terminos.

Jærn-Byr-
des Afstaf-
felse.

Denne store Konge affkaffede og allerforst den Misbrug med
Jærn-Byrd; thi der findes i en af hans Forordninger, som er
føied til de Skaanske Rætt, at man i Steden for Jærn-Byrd skal
bruge Vidner. Saa at man kand regne den ordentlige Proceffion
in jure fra Wald. 2; thi tilforn var her brugelig Duell eller Ene-
Kamp, hvorved een bevissede sin Ustyldighed: siden den maade
at bære gloende Jærn, som kaldtes Guds Dom og var brugelig fast
i alle Christne Lande, og findes udi den Skaanske Lov (e) en vif-
løfftig Beskrivelse derover, og paa hvor mange Maader saadant
gloende Jærn skulde bæres (f).

Myntens
Tilstand
under Kong
Waldemar

Denne Konge havde ogsaa besynderlig Omfarg for Mynten,
hvilket sees af en Artikel indført udi hans Lov mod Myntens for-
falskelse saaledes: Falsk er thet, om mand sether Steth
eller Stabel og slaar Penninge uthen Konninghens Orlof
eller hans Both og brenner falsk Sølv. Hvilken Man
ther falsk gior eller meth falsk vorther sunnen, eller for
falsk vorther feld med Loghen, tha a Konningen hans
Haand

(d) Uden tvil Wald. 3.

(e) Skaanske Lov lib 9. cap. 25. 26.

(f) Vid. hist. Harald. Sven.

Haand. Det er: da er hans Haand udi Kongens Magt; Ellers er at merke tvende Ting ved Mynten i Kong Waldemars Tid, 1.) at Bisperne da begyndte at sætte deres Navne derpaa, 2.) at den tilforn brugte Rommerske Fransøske Præg fra Canuti Magni Tid blev affkaffet, og runde eller Munkes Bogstave i dens Sted indfordte.

Endeligen holdes ogsaa denne Konge for at være Stifter af Ordenen af Dannebrog, hvis Oprindelse fortælles gemeenligen saaledes: (g) Da Kongen førte Krig udi Lissland, og de Danske Sammesteds udi et Feltslag mistede deres Felt-Tegn, saa at de vare ganske Raadvilde, og vilde tage Flugten, faldt der en Fane ned af Himmelen af tvundet Berk, hvorpaa stod et Raars, hvorudover de Danske, som tilforn vare ganske forsagte, toge Mod til dem igien, og erholdte Seier. Om denne Historie tviler Hvitfeld, og holder for, at saadant Felt-Tegn har været skiftet som et Cruciat af en Pave paa samme Tid. Hvorom alting er, saa lod Høist-bemeldte Konge samme Felt-Tegn, kaldet Dannebrog, med stor Flid forvare som en Helligdom og førte de Danske det alle Tider med sig, naar de ginge mod Fienden. Til en Erindring om dette Felt-Tegn, enten det var faldet ned af Himmelen, eller skiftet som en Helligdom af Paven, siges Kong Waldemar, opmuntret af den Lisslandske Ordens Exempel, at have indstiftet den berømmelige Ridder-Orden af Dannebrog, og slaget paa eengang 35 Riddere, i det at han jifrede dem med Guld-Kiæder med Hvide-Raars i Enden, hvilket Author til det Skriffte de Ordine Danebrogæ fotegiver at kunde bevise af gamle Manuscripter tagne af det Kongelige Archif, og ham meddeelte af den berømmelige Kongl. Antiquaris Wilhelm Worm. Blant de Riddere, som da bleve slagne, nævnes sen ved Navn Absalon Bællig, som døde i det Aar 1231 (h).

Om denne Konge stiftede Ordenen af Dannebrog.

(g) Vid. Bartholin de Ordine Danebrogæ.

(h) Mogle holde for at denne Kong har sunderet Straalsund, og det Slott Demmin udi Pommern; men de ere begge ældere.

Erik I. kalden Plogpenning.

Rigets De-
sadance.

Marfag det
til.

i

Under de 3 foregaaende Konger have vi seet Danmark udi sin største Herlighed (i). Men under de 3 Efterfølgende begyndte dets Joel at dale; thi da seer vi intet uden indbyrdes Uenighed, som svækkede Riget med dets Naboer, og gjorde den Danske Nation saa foragtet, som den tilforn havde været i Anseelse. Marsagen til de store Tragoedier, som siden bleve spillede, var den alt for store Kierlighed, Kong Wald. 2. havde til sine Børn, for hvis Skyld han svækkede Riget ved Deeling. Den ældste Son Erik blev Konge i sin Faders Sted, Abel fik Sønder-Jylland eller Slesvig (k). Knud blev Hertug over Blegind og Christopher Hertug over Lolland og Falster. Derforuden, saasom Kongerne overalt havde anseeligt Gods in patrimonio baade udi Riget og Forstendommen, som de enten havde arvet eller tilkøbt dem, og det samme kom ogsaa til Deeling, saa blev Forvirrelsen endda distørre. Den Jene sogte kun for at bestyrke sin Magt, at skaffe sig Anhang saa vel af Bisperne og Adelen udi Riget som af Fremmede. Saa man deraf seer, at det er ikke nok at formane sine Børn til indbyrdes Eenighed, men man maa fornemmeligen betage dem all Leilighed til Splid. Dog er Kong Waldemar herudi ikke meere at laste end andre Konger, som overalt paa samme Tiid ogsaa havde Gædbane at deele deres Lande, saa at denne Stats-Feil er meere at tilskrive Tjiden end Personen (l). Udi

(i) Erics Pom. pacheriske Klage hist. gent. Dan.

(k) Albert. Stadenf. kalder ham Ducem Dacie, det er Danmarks Hertug, efter di Slesvig er en Deel af Jylland.

(l) Denne Deeling var saaledes storre og sikkere Advarsel om de paafølgende Ulykker, end den store Solens Formørkelse, Meursius mælder om, som skeede strax efter Kong Waldemars Død. De forestaaende Uroeligheder siger han blev forud tilkønde givne ved en Solens Formørkelse den sidste Dag udi Stobr. Jeg vilde huse for Meursii Skyld, at det havde været en Comet, saa kunde man nogenledes have undskyldt ham, efterdi Cometes Ankomst ikke ret kand udregnes, og derfor de fleste Stribentere holde deres Komme Forevarstler om forestaaende Ulykker. Men at giøre sig omina af Formørkelser, som udregnes ligesaa rigtig som Vinter og Sommer, er noget, som man ikke kand forvente af saa fornustig Stribent, og som levede udi forrige Seculo.

Judbyrdes
Krig.

Udi Forstningen levede disse Brødre i temmelig Eenighed sam-
men. Men det varede ikke længe, førend Hertug Abel brød
løs med det han længe havde gaaet frugtommelig med, og gjorde
Alliance med Holsterne, som vare Rigets hemmelige Fiender,
og det under saadan Prætext. Græv Adolph 4. af Holsteen, hvis
Dotter Rectildin han havde ægtet, havde Anno 1238 begivet sig
udi Barfod Munkes Kloster, og betroed sine Lande til sin Svoger
Hertug Abel udi hans Sønners mindre Narighed, hvilke bleve
skikkede til Paris for at studere. Da nu Erik var bleven Konge
i Danmark, og i Begyndelsen af sin Regiering satt sig for at
foreene med Kronen igien de Lande, som ligge Norden for Elben,
og kaldes Nord-Albingia, som er Holsten og Stormarn, hvilke
hans Fader havde vundet, og erhvervet Keyserslig Confirmation
paa, da lod Abel sig merke, at han det ingenlunde vilde tilstæde,
saasom han var forbunden til at forsvare Græv Adolphs unyndige
Børn, hvis Protection han havde paataget sig. Kong Erik søg-
te med gode at bringe ham fra det Forsætt, foregivende, at han,
som en Vassal af Riget, burde foreene sine Kræfter med Kongen,
og, at han var Riget og sin Faders Ære meer pligtig end Græ-
vens Børn. Men denne Forstilling kunde ikke bevæge Hertug
Abel; tvertimod han gjorde Forbund med Lybel, Erke-Bispen af
Bremen og andre Rigets Fiender, hvilke han af all Magt opmun-
trede til at sætte sig imod Danmark, foregivende, at det galt
om deres Frihed, hvilken Kong Erik søgte dem at berøve. Kong
Erik lod derudover samle en stor Magt sammen over heele Danne-
mark, og dermed leirede sig ved Kolding. Imidlertid søgte adskil-
lige Tydske Herrer og Forster at forlige disse tvende Brødre, og
med stor Besværthighed endeligen bragte et Forlig tilveje, og blev
der besluttet, at de unge Holstenske Græver skulde kaldes fra Frank-
rige igien for selv at antage Regieringen, hvorved all Prætext be-
toges Hertug Abel til at antage sig Holstens Forsvar. Dette For-
lig blev paa begge Sider beseglet med Sed. Derpaa kom
me de tvende unge Græver Johannes og Bert til Holsten igien, (m)

10
10
Harsag der
til.

Uroelishes
den stilles.

P p 3

hvor

(m) Hvitseld samt Pontanus og Meursius, der have eftervundet ham, sigt at Græ-
verne komme tilbage igien 1242, men Albertus Stadenfis, som levede paa de
Lidder siger 1246.

1244

hvor de antog selv Regjeringen, og deelte Landet imellem sig saaledes, at Johannes den ældste skulde have Wagrien og Kiel, og den Yngste Holsten og Stormarn. Paa samme Tid forligede sig de unge Brøder af Sverin med Kongen saaledes, at Kongen ikke skulde forfølge dem for deres Faders Misgjerning mod Kong Waldemar 2., og de derimod skulde erkiende Kong Erik for deres Lehns-Herre, og være ham lydige, hvilket de ogsaa troeligen efterlevede. Men den Fred, som var sluttet imellem Kongen og Hertugen, varede ikke længe; thi som Kongen Anno 1244 paastod, at Hertugen skulde som Vassal af Riget aflegge sin troeskabs Eed til ham formedelst det Hertugdømme Slesvig, vegrede Abel sig derfor, sigende, at Sonder-Jylland var ham arveligen tilfaldet. Herudover opvæktes en nye Krig, hvorudi dog intet af stor Vigtighed passerede, uden at den eene Brevlviis faldt ind udi den andens Lande med Koven og Plyndren, af hvilke de begge omsider bleve kuede og dertor indgik en Stilstand.

1244
Ny Krig.

/i

/i

/i
e

Paa denne Tid blev holdt det navnkundige Concilium til Lion i Frankrige, hvortil Pave Innocentius 4. lod invitere Kong Erik tillige med alle Rigets Bisper. Kongen kunde der selv ikke lade sig indfinde formedelst de Utroeligheder Riget var indviklet udi. Bisperne bleve ogsaa af samme Aarsag hjemme, saasom man paa de Eider havde deres Hielp meere nodig udi Krigs end udi Kirke-Sager. Herudover bleve alle paa den heele Danske Geistligheds vegne did hentskikkede Jacob Erlandsen Erke-Degn til Lund, og Peder Erke-Degn udi Aarhus, hvilke af Paven bleve venligen imodtagne, og høyt anseede af ham saavel som det heele Concilio formedelst deres store Lærdom og Artighed, og lagde da Jacob Erlandsen Grundbold til det Venfkab med Paven, hvorpaa han siden stode formeget, og blev trodsig imod Kongerne, da han blev Erke-Bisp til Lund, som efterfølgende Historie visser. Udi dette Concilio greb Paven tillige med de andre nærværende Biskoper til den ushørlige Resolution at sætte og dømme Keyser Fridericum 2. Gøllenniter fra Thronen, saa at det havde været at ønske, at ingen af de Danske Geistlige havde bivaanet dette Møde, hvor de saae for Dyene

Dyene det hestigste Exempel paa Geistligt Tyrannie, og som de siden lod sig see alt for lærvillige i at efterfølge mod deres egne Konger; thi for den Tid havde de Danske Bisper holdet dem temmeligen inden deres Skranker. Man holder fore, at hvis Kong Erik selv havde været tilstede udi dette Concilio, at Paven da havde paa-satt ham den Keyserlige Krone, ligesom hans Formand Pave Gregorius havde haft i Sinde med ham, da han var Prinds, men hans Fader Kong Waldemar, som saae, at Riget derover vilde indvikkles udi Fortrædeligheder, raadede sin Søn Erik derfra, saa at det Anslag, som da var, blev til intet (m). Paa samme Tid, da Keyser Friderik blev affatt, vidner Albertus Stadensis, som da levede, at der lod sig see paa Himmelen en stor Comet dog uden Hale, over hvilken Comet eller Himmel-Tegn Pontanus villostige Commenterer efter Skribenteres maade, taler om gamle og nye Cometer og deres Forvarbler om Mytcker, og holder for, at denne Comet betydede Keyserens Affattelse, Wilhelmi Hollandi Død, som blev ihjelslagen af de Friser (n) og de indbyrdes Krieger, som siden paafuldte udi Riget. Men som ingen Comet lod sig see ved Friderici Barbarossæ Bandsættelse, ey heller ved Waldemari 2. Fængsel og for denne Kong Eriks Mord ved sin Broder, saa er det klart, at denne Comet ikke just gjorde saadan villostig Reyse for at tilkiende give Wilhelmi Hollandi Død, hvorudover disse Raiser-sønnemens tiene til intet andet end at fylde Skrifter med.

Betæn-
ning over
en Comet. 72^c

Medens denne Stilstand varede, kom Kongens Statholder udi Estland tillige med de Liffandske Ordens Herrers Gesandtere til Dannemark, hvor de gave tilkiende, at Grosforsten af Meugart eller Moscovien var indfalden udi Ordens Herrernes Land, hvor Rysserne havde erobret Pleskou, saa det var at befrygte, at de vilde gaae videre frem og isigemaade anfælde Estland, bade derfor Kongen, at han betimpheligen vilde komme dem til Hielp. Kong Erik derfor, eftersom han endda havde paa Beenene de Tropper, som han havde brugt mod sin Broder, besluttede at bruge dem udi Est-

1245. 7

Liffandske
Sager.

(m) Albert. Stadens. Chron. pag. 218

(n) Pont. hist. Dan. lib. 7. pag. 328

12

19

F

maale

12
1246

11. lykkelig
ke ig med
Lybeck.

Estland, og udi egen høye Person at følge med. Paa det nu at Hertug Abel i hans Graværelse intet skulde hype mod Riget, handles de Kongen med ham at bivaane dette Tog, hvortil ogsaa Abel lod sig beqvemme, og førte saaledes begge Brodrene deres samtlige Magt sammen til Ydsted udi Skaane, hvor man tillavede Skibe for at giøre Landgang udi Estland. Men, da alting var tillavet, komme andre Gesandtere fra Estland, som berættede, at Grosforsten havde begivet sig tilbage, og at dersfore dette Tog ikke var nodigt. Saaledes blev denne Rejse indstillet, og Kongen lod sig allene noye med at skikke nogle Tropper til Estland for dermed at bestyrke Besættningerne paa Grændse-Stæderne. Man seer af dette og andet, hvilke Comoedier disse Estlandske Ordens Herrer spillede med Danne-mark, og at de aldrig søgte dette Riges Venkskab, uden naar de selv vare i Klemme, hvorfore Kongerne bleve kiæde af Estland, og omsider bortsolte det for en maadelig Sum Penge, hvorved Riget blev betriet fra slige Uhoeligheder.

Kong Erik, som stedse ikke kunde faae af Hovedet de Tydske Provinciers Forliis, agtede at forsøge Lykken end engang, men han var da ligesaa lykkelig som tilforn; thi den gode Herre vilde mæsure sine Kræfter efter sine Formænds, og derudi tog meget seil; thi da var Velstand og Eenighed i Danne-mark, og Landet var fuld af store Generaler og Statsmænd, nu derimod fattedes baade det sene og det andet: adskillige Provincier vare demembrerede fra Riget, som derforuden var af de mange u-lykkelige Krige udtommet for Penge, der var ogsaa Mangel paa store Mænd. Kongen selv havde ey heller de Qualiteter som hans 3de Formænd, hvorfore Tiderne da ikke vare beqvemme til store og voldsomme Entrepriser. Dette uanset begynder han dog Krig igien med Lybekerne 1246, og lod arrestere og anholde alle de Lybske Riidsmænd, som komme her i Riget til Silde-Fifferiet i Skaane og andensteds, hvormed han tænkte at tvinge Lybekerne. Han gif derpaa i Søen med en Flode, lod sætte Folk paa Land og opkaste tvende Skandier paa Traven, iligemaade slaae en Kiæde derover for at hindre Lybek Tilførsel, men nogle Svenske Skibe komme til Undsætning, løbe samme

samme Kiæde i stykker, hvorudover Sverrig fik Told Frihed til Lybek. Dette forvirrede saaledes Kong Erici Sager, at han maatte staae fra sit Forsætt, sær da Probianthen var fortæret, og hans Folk begyndte at forløbe ham. Lybekkerne derimod, saasom de paa nogen Tiid havde tiltaget udi Søe-Fart, bragte en anseelig Flode udi Soen, og dermed gjorde stor Skade paa de Danske Ruster. De bestyrkede dem ogsaa med Alliancer baade af Holsten og Bremen, saa at det saae ud til en farlig Krig for Danmark, hvorfor Kongen lod sig bevæge at indgaae en Stilstand med dem.

Maaret derefter blev Tvistigheden igien oppripped mellem Kongen og Hertug Abel og hans Brodre, hvilke Kongen paastod, skulde tage deres Lande til Lehn af Kronen. Hertugen svarede derimod, at deres Lande vare ikke givne dem, som Rigets Lehn, men som Patrimonia og Fæderne Arv uden nogen Recognition. Men det er ikke troeligt, at Kong Waldemar 2. har haft i Sinde at splide Riget ad, tilmed var Danmark ikke Kongernes Patrimonium, saa at de kunde løsligen efter Behag demembrere heele Provincier fra Riget, hvorefter Hertugernes foregivende var af ingen Grund. Man seer dog af deres Svar, at Kong Waldemar intet udtrykkeligt har meldet derom i sit Testamente, og at samme store Konge har derudi begaaet en Stats-Feil, som tilføiede Riget udbodelig Skade: Hertugerne meenede derfor, at Kongens Paastand havde ingen Grund, og saaledes foreenede sig sammen mod Riget, hvorudi de ogsaa fik adskillig Tilhang, saasom nogle af Geistligheden vare ilde tilfreds med Kongen for den Riksfildske Bisps Skyld, som havde forladt Riget. Abel rykte først med et Antal Folk ind udi Fyen, hvor han afbrændte Odense og lod besætte (o) Svenborg, som var hans Arvedeel. Kongen gik der imod ham, fik Svenborg tilbage, og lagde den til Vederlag i Alfe. Krigen blev derefter fortsatt med foranderlig Lykke, Kongen drev sin anden Broder Christopher udaf Landet, og fik den 3die

D. 9

Bro

(o) Denne Stad kaldtes paa de Tiider Svinborg, som er ogsaa dens rætt Navn, man fandt slutte at Indbyggerne af bevægelige Aarsager have forandret Svinborg til Svenborg.

Broder Knud fangen, hvilken han lod sætte fast paa Steege. Christopher tog sin Tilflugt til Hertug Abel, og tillige med ham strax derpaa brod ind udi Jylland, hvor de erobrede Ribe, og sammesteds fangede Bisp Eske med en Deel af Kongens Ministrer og tvende af Kongens Døttre, satte ogsaa Ild paa Randers, Beldede og adskillige Landsbyer. Derimod bemægtigede Kongen sig Volland og alle de Fæstninger, som Hertug Christopher havde i Riget, rykte derpaa ind udi Jylland, hvor han igien tog Ribe, og der fangede mange af Hertug Abels Ministrer, som han lod fære over til Siælland, gif siden ind udi det Slesvigske, og satt Ild paa Aben-Naa, Eolding, (p) Hadersleb og adskillige Stæder og Landsbyer. I saadan u-lyksalig Tilstand var Dannemark paa de Tider, hvor Waldemari Sønnen ligesom kappedes om, hvor der kunde odelægge mest Stæder og Byer, og burdte disse forfækkelige Exempler have lærdt de efterfølgende Konger ikke at deele Riget oftere. De Lybekkere betiente sig af denne Rigets-Forvirring, og komme med en Flode for Kiøbenhavn, hvilken Bye Kongen havde indtaget tillige med det heele Stift siden den Røskildske Bisp Niels Stiffen forlod Riget. Denne Bye bemægtigede de sig, nedbrode Slottet, som heed Axelhuus, og foere med stort Bytte tilbage (q). Dette altsammen skeede 1247. Endeligen bleve de trætke af at brude, rove og plyndre, og forligede sig paa nye igien.

Forlig.

1248

Men Forbittrellen var alt for stor paa begge Sider, at Freden kunde være af nogen Bestandighed. Krigen begyndte samme Aar paa nye igien. Men Hertug Abel kunde ikke bruge ræt sin Magt mod Dannemark, efterdi de Meklenborgske fulde ind udi Holsten paa samme Tid, hvorudover den anden Broder Christopher fordrøte Commando udi det Slesvigske mod Kongen, men han blev der slagen, og af Kongen fordt fangen til Dannemark, hvorpaa Glensborg og adskillige andre Byer bleve afbrændte, og fast det heele

Ny Krig.

(p) Eoldings Slott blev paa de Tider bygget af Hertug Abel.

(q) Meursius kalder her Kiøbenhavn Hovedstaden udi Siælland, men den var da alt for liden og ny til at passere for en Hovedstad; Man veed derfor den, at den allerførst blev Hovedstad udi Christophori Bavari Tid.

18

Margareta
Sambiria.

12

12

19

heele Slesvigiske lagt i Aske. Saaledes havde Kong Erik faaet tvende af sine Brodre udi Haender, saa der restede kun den 3die tilbage nemlig Abel for at giøre Ende paa de Borgerlige Krige. Men Adelen holdt det for en Uagdelighed at holde tvende af sine Brodre i Fængsel, og derfor begyndte at knurre, bleve upbillige mod Kongen, og dreve paa Hertugernes Befrielse, ligesom det kunde være bedre for Riget, at de vare paa fri Fod, og ovede deres gamle Fragoedier indtil der var en heel Bye tilbage udi Dannemark, og giver dette tilstrekkeligen tilkiende, hvor lidet forfarne Stats-Mænd denne gode Konge var forsynet med. Han lod sig derfor af denne Adelen Misfornoyelse beviége at løsgive sin Broder Christopher med de Vilkor, at han skulde som en Bassal af Kronen sværge Kongen Lydighed. Derimod lovede Kongen at skaffe ham til ægte Hertug Sambirii Dotter af Pomeran, hvilket ogsaa skeede, og var det denne Pomeriske Princesse, som siden blev saa meget bekiendt med det Navn Margaretha Sambiria. Men Krigen blev endda fortsatt mod Hertug Abel udi det Slesvigiske, hvor Kongen lod deele sin Krigsmagt, saa at han fordte selv den ene Deel, og gav den anden Deel til Henrik Emeltorp eller Meltorp, som holdtes paa de Tysker for en god Krigs-Mand. Denne Emeltorp fik Ordre fra Kongen at angribe Hovedstaden Slesvig, medens han selv holdt Hertug Abel varm paa andre Steder. Dette Forsatt gif ogsaa lykkeligen for sig; thi bemelte Emeltorp kom usformærkt om Natten til Slesvig, trængde sig ind i Byen over Graven, og saaledes erobrede Staden. Der fik Kongen et stort Bytte; men Hertug Abels Dotter, som samme Tiid var i Slesvig, undskyede; thi hun skulede sig længe hid og did i Staden i Borgerlige Klæder, indtil hun saae Leilighed til at undløbe. Denne store Fremgang, som Kongen havde i det Slesvigiske, nødde Hertug Abel at søge sin Tilflugt til Erke-Bispen af Bremen, og at søge hans saavel som andre Tyske Forsers Hielp, hvorpaa han kom med en Hob fremmede Tropper tilbage og nødde Kong Erik at forlade Sønder Jylland igien.

Endeligen blev efter saa megen Skade og Blods Udgydelse et nyt Forlig giordt imellem Brodrene igien, saaledes, at Abel skulde

penning.

1248
Fred mel-
lem Kon-
gen og hans
Brødre og
de toge de-
res Provin-
serne til
Lehn af
Kronen.

skulde tage Sønder Jylland igien til Lehn af Kongen, den Fierde Broder Canutus blev ogsaa indsluttet i denne Fred, og blev satt i Frihed igien med samme Villkor. Saaledes erholdt Kongen med Magt det, som han saa længe forgiæves havde paaastaet, og Hertug Abel tilsvor ham et bestandigt Venkskab, og er det mærkeligt, at 20 Riddere caverede for Freden saaledes, at hvo der først brød den igien, den skulde de have Magt at forlade for at undsætte den anden (r). Men hvor troefast Abel meenede det, kand sees af efterfølgende Historie; thi han kunde ikke taale at være Bassal af Riget; Det store Bytte, som Kongen havde faaet ved Slesvigs Erobring, og de Avanturer hans Dotter havde haft samme steds, stode ham ideligen for Hovedet, hvorfors han omsider greb til det hæslige Forraderie, som siden skal tales om.

Plogskatt

Disse idelige Krige havde saaledes blottet det Kongel. Skat-
Kammer for Penge, at Kongen maatte gribe til et usædvanligt
Middel, og legge Skat paa en hver Plog over det heele Rige, som
kunde beløbe sig til en stor Sum, og bleve de Penge, som deraf
hævedes, kaldne Denarii Rhedales eller Kvatri det er Plogpen-
ge. Denne Skatt blev ham bevilget over det heele Rige: alle

1249

Foraarfa-
ger Oprør.

ne Skaaningerne vegrede sig trodseligen derfor, hvorfors Kongen
selv reisede til Skaane, formeenende ved sin høje Nærparelse at
bevæge Alknuen dertil med det Gode: men Indbyggerne gjorde
Oprør udi Landet, og bleve derudi ikke lidet styrkede af Geistligheds-
den, hvilke vare ilde tilfreds med Kongen, efterdi Pave Inno-
centius 4. havde tilladt ham den 3die Deel af Kirke-
Tjenerne. De oprørske Skaaninger omkomme mange af Kongens-
Tjenerne, saa at han fandt sig ikke sikker at være udi Lund, og derfor ret-
rerede sig til Helsingborg. Did forfuldte Bønderne ham, og be-
lagde Slottet, hvor de meenede at faae Kongen i Hænderne;
men Kongen listede sig med Behændighed derfra, og kom i Sik-
ker-

(r) Saabant var allevegne brugeligt paa de Tiider; thi ligesom nu Potentater
alleene garanterer for Fred som sluttet, saa brugte de Undersaatter i siige
Tilfælde til Garands, og blev den Eed, de gjorde, kalden Dyd Holdnær-
nings Eed.

Verhed til Sjaalland igien, hvor han samlede en anseelig Magt, og dermed reisede til Skaane igien for at straffe den oprørske Almue; Skaaningerne lode sig deraf ikke forstrække, men understode sig at møde Kongen, og at levere ham et Feltslag, men de bleve totaliter slagne, og derudover maatte falde til Føje, saa at de ikke alle neste beqvenmede sig til Skatten, men maatte ogsaa give 15000 Mark til Straf. Dette Oprør skeede Aar 1249, og har denne Plogpenning givet Anledning til det Navn Erik Plogpenning, hvoraf denne Konge er bekiendt i Historien.

Hvoraf Kong Erik fik det Navn Plogpenning.

Den 3die Deel af Kirke-Tienderne, som paa nogle Aar af Havens var bevilget til Kong Erik, var i henseende til det Fog, han havde for til Estland for videre at udbrede den Christlige Troe udi de hosliggende Lande.

le

Dette Fog gik for sig strax efter det store Oprør i Skaane var dmpet. Men man finder intet udi Historien antegned om Kongens Bedrifter sammesteds. Man seer allene, at Udelen i Estland da toge deres Gods til Lehu af ham, som af deres Lands Herre, item at Kaars-Herrerne udi Preudsen erklærede dem ingen Rætt at have til Estland, ey heller at befatte sig med de Kongelige Stæder udi Lifland, saafremt Kongen kunde forsvare det mod Hedeningerne, hvoraf endda fandtes mange udi det Qvarteer. Efter vel forrættet Sag kom Kongen samme Aar til Dannemark igien, hvilket Land sees af det Friheds Diploma, han gav til Revel Kirke strax efter sin Tilbagekomst, dateret Wordingborg udi Sept. 1249. (s)

le

Liflandske Fog.

le

Dette er det Fornemteste af denne Konges Bedrifter; thi Aaret derefter nemlig 1250 skeede hans sørgelige Endeligt, hvorom findes adskillige Relationer, blant hvilke de troeværdigste ere Alberti Stadensis (t) som levede paa de Eider, hvorfore jeg tillige med Hvitfeld den frem for andre vil følge: Kongen var efter sin Tilbagekomst fra Estland geraaden udi Tvivlighed med de Holstenske Græber angaaende Rensborg. Samme Stad, som den var en Grændse-Stad, saa var den stedse Tvivlens Vble mellem Danemark og Holsten. Holstenerne paastode da, at, saasom den laae

1250

(s) Vid. diploma sub dato Wordingborg Anno 1249. 3 Idus sept.
(t) Alberti Stadensis Chron, pag. 221.

paa deres Grund, saa hordte den dem til. Kongen derimod paa
stod, at den fra Canuti 6 Tiid havde været under Niget. Det er
ogsaa uvisst, om Rensborg ligger paa Holstens eller Sønder-
Jyl-lands Grund, nu omstunder holdes for, at endeel af Staden er
Slesvigsk og en anden Deel Holsteensk. Saasom nu denne Evi-
stighed ikke kunde bilægges udi Mindelighed, rykkede Kongen
med en Krigsmagt ind udi Holsten. De Holstenke Græver slut-
tede derimod Alliance med Erke-Bispen af Bremen, Biskopen af
Paderborn og den Stad Lybek, og lavede sig paa all muelig Mod-
stand. Udi disse Coniuncturer sad Abel stille; thi, hvorvel han
hadde stor Lyst til at være i Spillet med, undsaae han sig dog ved
saa hastigen at bryde denne nyeligen sborne Fred.

Da Kongen var kommen til Dannevirke, fik han i Sinde at
besøge sin Broder Abel (u), af hvilken han forventede sig intet Dnt
formedelst det Forlig og sborne Venstabs, som var stiftet imellem
dem. Han kom saaledes uden Leide til sin Broder, hvilken tog
venligen imod ham, og de komme i vskloftig Snak sammen om de
Uroeligheder, som Niget i saa lang Tiid havde været udi. Kon-
gen begiærede da af Hertug Abel, at han vilde lægge sig imellem
ham og de Holstenke Herrer, saasom han nu var tiæd af Feide,
og ønskede at leve sin øvrige Tiid udi Roelighed. Efter Maaltid
satt Kongen sig til at spille Skak med Henrik Karkvider, da kom
han og Kongen i en fortrædelig Discours sammen, og, som Her-
tug Abel var Begynder der til, kunde man mskke, at han af ont
Forsatt forte saadan Tale paa Banen. Samme Samtale siger
Hvitfeld er siden bleven fortaalt af en Ridder, som var nærværen-
de (x). Den gik ud paa at oppripe de forrige Tvistigheder, og
den Skade, de havde tilføyet hin anden, og da sagde Abel:
Du erindrer dig vel, da du for kort Tiid siden udplyn-
drede den Stad Slesvig, da maatte min Dotter blant
andre fattige Piger og Qvinder løbe barføed i Skul.
Kon

(u) Albertus Stadenfis siger, at han af sin Broder Abel blev inviteret at komme
til sig, og at det Huns, hvor Kongen spillede Skak, var bygget paa Vandet.

(x) Chron. Sialand. pag. 66. vid. Anonym. de Reg. Dan.

Historie
om denne
Konges
Endeligt.

12
=

10

Kongen svarede dertil: Giv dig tilfreds, kiære Broder! jeg har endnu, Guds skee Lov! saa meget, at jeg kand give hende til Skoe igien. Ney, sagde Abel da: Du skal ikke giøre det tiere. Denne Tale har jeg holdet værdig at anføre for at vise de Tidens Simplicitet. Af disse sidste Abels Ord kunde Kongen ikke spaae sig meget got. Han blev ogsaa derpaa strax greben, og sat i en Baad med Tyge Post Hertugens Kammer Junker, som havde Ordre at snakke for Kongen, saa at han ingen Mistanke skulde giøre sig. Midlertid skikkede Hertugen Lauge Gudmundsen efter ham udi en anden Baad: At samme Lauge Gudmundsen var Kongens bitre Fiende, kand sees af det, som paafulgte. Førend han traadde i sin Baad for at forfølge Kongen, adspurde han Hertugen, hvad han skulde giøre med ham, og bekom til Svar: Gjør hvad dig lyst. Hvorpaa Lauge Gudmundsen roede af all Magt efter Kongens Baad. Kong Erik begyndte da at frygte sig for Alvor, og spurte sine Noers-Folk: Hvem meener I det er, som roer saa sterkt efter os? og da de derpaa svarede; paa Kysten synes os, at det er Lauge Gudmundsen, sagde Kongen: lad mig faae en Præst, at jeg kand bekiende mine Synder førend jeg døer (y), thi Kongen kunde ikke vente sig andet end Døden af denne Mand, som havde stedsø været hans bitre Fiende, og stiftet meget Ont mellem Brodrene. Da Lauge Gudmundsen kom Kongen nær, sagde han: Du maae vide, Konge! at du i denne Stund skal døe! Kongen svarede dertil med Sagtmodighed: Jeg vidste det vel, saa tiligen jeg kom i dine Hænder, at jeg skulde døe; men und mig en Præst, som kand besørge min arme Siæl. Dette blev ham tilladt, og en Præst blev hendt fra næste Capell ved Næsund, for hvilken han gjorde sin Confession, sigende, at han havde forud vidst, at han skulde blive forraad af sin Broder, men meenede ikke, at det skulde have skeet saa snart. Han sagde

(y) Hist. Erics Plogp. Manuscr. hvoraf Hvitfeld dette saa vel som af Chron. Siallandix har udtaget.

Kongens
Word.

sagde ydermeere, at det han lidde, havde han fortient for sine Synders Skyld; dog skulde det ikke gaae hans Broder bedre, med mindre han ombendte sig (z). Disse Ord synes at bekræfte den Historie, som fortæller om Kongens Aabenbaring, han havde i Sovne, da han var i Lifland om sit sorgelige Endeligt. Efterat denne gode Konge nu med stor Anger og Ruelse havde bekiendt sine Synder, og var bleven absolveret af Præsten, lod den usbarmhertige Forstelige Minister strax hans Hoved afhugge med en Dye, og lod siden hans Legeme med Steene nedsumke udi Mosund eller Elve.

Ubel for at undskylde den Misgierning (a) gjorde sin Eed med 24 Edelmand, som da var brugeligt, at Kongen af en Hændelse var omkommen ved det at Baaden havde hvelvet, men denne Eed tjenede ikke saa meget til at bevise Hertugens Uffoldighed, som den Slesvigiske Adels store Tjenstfærdighed paa de Tider; thi, som den døde Krop to Maaneder derefter Hovedløs stod op, blev dette Mord noksom bevislig giort, og seer man, at disse gode Herremænd havde aflagt en falsk Eed. De sorte Brodre Munke, som vare i Nærværelsen, og hvis Fiskere, havde fundet det Kongl. døde Legeme, lode det opgrave af det Sted, hvor Fiskerne havde Joret det uden for Staden, og paa ny begrave i St. Petri Kirke (b) og, som de samme foregave, at hans Legeme var endda usforraadet, og at der skeede Mirakler over hans Grav, blev han holden for en hellig Mand, og tog man siden dette til Fundament at forlange af Paven hans Canonisation. Den Gravskrift, som Munkerne gjorde over ham, lyder saaledes:

Hans Canonisation.

Hic jacet Ericus Rex magni Regis amicus.

Hans Broder Christopher, som siden blev Konge, lod hans Lig føre til Ringsted, hvor Bisp Lauge Urne gjorde ham en anden Gravskrift, som ikke er meget syndigere. Han omkom paa St.

(z) Anonym. de Reg. Dan. som levede ved de Tider fortæller her adskillige Particulariteter om hans Endeligt, hvilke jeg dog ikke vill anføre, saasom de ere for meget Declamatoriske.

(a) Eriei Pomerani Chron. alleene holder Ubel uskyldig i dette Word; thi den siger at det skeede inscio Duce.

(b) Manuscr. A. 306. in excerpt. Th. B.

St. Laurentij Dag, hvilket en Spaa=Vinde siges forud at have sagt ham (c).

Der siges, at da Kongen stod paa Knæ, og skulde Halsbuges, blev han efter Abels Befaling tilspurd, hvor hans Guld og Liggendefør var, og at Kongen dertil svarede, at det laae forvaret i en Jærnbeflagen Kiste i Graabroedre Kloster i Roskild, hvor Abel siden lod aabne samme Kiste, men fandt intet uden en Munkeskæppe med et Brev af saadant Indhold:

Ericus dei gratia Danorum & slavorum Rex præfente uxore nostra Regina & annuente & præsentibus Ulrico de ordine fratrum minorum & Petro Sacerdote nostro in bona valetudine & Sanitate corporis nostri votum fecimus, ut in habitu fratrum minorum mori deberemus & in ipso habitu apud fratres minores Roschildenses sepeliri. In cujus rei testimonium præsentem literam eadem die fecimus scribi & sigilli nostri appensione duximus roborari. Datum Roschild: Anno (d) Nonis Junii.

Det er/sat han havde gjort Løste at ville begraves i de Franciscaners Kirke i Roskild udi Munk Habit.

Saadant ynkeligt Eudeligt havde Ericus 5. 4 Idus August. 1250 (e). Han var en from, gudsfrygtig og rætsfærdig Herre, og kand regnes blant de gode Konger i Danmark. Hans Dyd bestod besynderligen i at handthæve Rætt, hvorfors mange store Mænd udi Riget bleve ham hadige; at han ingen Slave har været af Geistligheden, visser den Roskildske Bisp Niels Stiffens Exempel, hvilken han nødde til at forlade Riget, og lagde endeel af Stiftets Gods under Kronen. Han bivaanede selv alle Krigs Expeditioner, og kand derfor regnes blant de stridbare Konger, var ogsaa heller lykkelig end u-lykkelig i Feide; thi, hvorvel han ofte lidde Skade, saa erholdt han dog oftere Sejer, saa at alle hans Broedre maatte omsider falde tilføye, og tage til Lehn af Kongen; Han maintenerede ogsaa sin Myndighed hos sine Naboer, og

R r

var

(c) Hist. Erici Plogp. Manuser.

(d) Hvitsfeld sætter Aarstallet her hos nemlig 1241. hvilket ikke kand være rigtig, efterdi det er et Aar førend han blev Konge.

(e) Lib. Vaticus Lund; in excerpt. Th. B.

11/e

Kong Eric's Portrait.

1e

1i

Lund Lund

var i temmelig Anseelse udenlands ; thi de Sverinske Græber er
kiendte ham for deres Overherre, og Ordens Herrerne udi Prendz
sen og Liffand havde Frygt for ham. Ja den Skribent Johannes
Aventinaus vidner, at Churførsterne i Tydskland havde i Sinde at
udvælge ham til Romerske Keyser. Paa hans Gudfrygtighed hæ
ves mange Prober, hvilken gif saa vist, at han havde i Sinde at
giøre Pillegrims Reise ; skiondt hans Taalmodighed i Ulykke og
særdeeles Christelige Endeligt er den største Prove derpaa : Hans
Sagtmodighed vidner det Samtale, han holdt med sin Bro
der, hvis Skieldsord han besvarede med største Kaaldsindighed.
Paa hans Gavnildhed citerer en ukjendt Autor dette til Exempel,
at der fandtes kun nogle Mark i Penge efter ham (f). Det som
var at laste hos denne Konge var, at han ikke vidste at ~~beskaffe~~ sine
og Rigets Kræfter, men vilde paa eengang have tilbage de Lan
de, som den store Kong Baldemar hans Fader despererede om,
da han dog havde hverken de Kræfter eller de store Qualiteter. Vel
kand man ikke fortænke denne Konge, fordi han paastod sin Rætt
med sine Brødre, og vilde have dem til at tage deres Lande til
Lehn af Kronen ; men man kand ikke undskylde den alt for megen
Haardnakkethed, han derved lod see ved at fornye saa ofte de
Kriger, hvorved han saae saa mange skionne Stæder lagt i Aske,
saa at dette allene burde have disputeret ham Canonisation.
Kort at sige, Kong Erik var en skikkelig og ærlig Mand, og tillige
med en god Konge, men ikke saadan een, der kand regnes blant
Helgene. Det meeste er at undre, at Paven bevillgede hans Ca
nonisation, efterdi han havde ikke dyrket Geistligheden meget, men
tværtimod dreved Bisper baade i Landflygtighed og fængslet dem.
Men hans ynkelig Endeligt, som han aldeeles ikke havde forskyldt,
og de Mirakler, som Munkene foregave at være skeed efter hans
Død, bragte fornemmeligen dette til Veje. Det er mærkeligt,
at alle hans Banemænd (g) døde paa en violent Maade. Hertug
Abel, som siden blev Konge, blev ihjelslagen af de Friser, og hans
døde

(f) Hist. Erics Plogp. Manufer.

(g) Vid. Anonym. de Regibus Danie, som fortæller dette med Omstændighed.

døde Legeme laae længe udf begravet; Lange Gudmundsen blev ihjelskudt udi Holsten af nogle Grabere, og Herman Karlvider, der spillede Skak med Kongen, og var Medvider i dette Forræderie, blev ihjelslagen af en Bonde.

De anseeligste Mænd, som levede under Kong Erik, vare de tvende Bispe Nicolaus af Roskild (h) og Jacob Erlandsen: begge stive og traadsige Prælater, og er det merkeligt, at Bisp Nicolai effigies findes paa den Danske Mynt, slagen udi Kong Eriks Tiid, (i) hvilket giver tilkiende, hvad Myndighed da Bisperne toge sig. Af anseelige Generaler finder jeg ingen uden Henrik Emelstorp, hvorom i Historien er talet.

Anseelige Mænd i denne Konges Tiid.

Kong Eriks Dronning var Juditha Hertug Alberts Dotter af Brunsvig: Lyneborg, med hvilken han ablede 4 Døtre, nemlig Sophia, som fik Kong Waldemar af Sverrig, Agnete, som funderede Agnete Kloster i Roskild, Ingeborg, som fik Kong Magnus Haagensen i Norge og endeligen Jutha, hvilken gav sig udi Kloster til Roskild, men, som hun ikke kunde taale at være længer i Dannemark, hvor hendes Fader var myrdet, begav hun sig til Sverrig for at besøge hendes Søster Sophia. Der tog Kong Waldemar saa venligen mod hende, at den gode Kloster-Jomfru blev frugtommelig, og afledte en Søn med ham, hvorudover hun blev dømt til evigt Fængsel, og han, for at bøde sin Synd, gjorde en Reise til det hellige Land.

Hans Dronning og Børn.

Udi Kong Eriks Tiid regierede udi Norge Hagen Hagensen, en af de største Konger, som have været i samme Rige.

R r 2

var

(h) Denne Niels Stisson eller Stigothus fngtede af Riget først til Norge, og siden til det Kloster Clairvaux udi Frankrige, hvor han døde 1249 og var Roskilde Bispe: Sæde efter hans Vortgang 4 Aar uden Bispjindtil han blev succederet af Jacob Erlandsen, en Mand af samme Smurde. Det er uvisst af hvad Aarsag, han forlod Riget, nogle meene, at han straffede Kongen for dristigen, og derfor kom i Usnaade: andre holde for, at han blev befunden i hemmelig Forstaaelse med Kongens Broder. Han var siden udi det store Concilio til Lyon, hvor Keyser Friderich 2. blev assatt. En anden Bisp, som denne Konge forjog, var Eskild af Slesvig, som Hertug Abel siden lod tilbaae kalde, da han blev Konge.

(i) Erici Plogp. hist. Manusc. e Bibliothec. Dar. neskiold.

var udi saadan Anseelse formedelst sin Wiisdom og Forstand, at Paven offererede ham den Keiserlige Krone, hvilken han begrede sig for, sigende, at han heller vilde stride mod Guds end Pavens Fiender. Om hans Lærdom, Dyd og store Meriter taler vifloftigen (k) Matthæus Parisius, som havde den Ære ofte at nyde hans Omgiængelse. Kong Eriks ynkelige Mord er den fornemmesste Hændelse, hvorved Albertus Abbas Stadensis ender sin Kronike, som giver adskillig Oplysning til Waldemari 2. og denne Kong Eriks Historie, efterdi Autor levede under samme Konger. Hans Kronike begynder fra Verdens Skabelse og gaaer indtil det Aar 1256. Derudi er han dog mest vifloftig udi den Tydske Historie. Den blev ved Trykken publiceret Anno 1587 til Helmstad af den Holstenke Herremand Henrici Ranzovs Bibliothek. Vore Danske Historici Hvitfeld og Pontanus citere Albertum ofte, som en troeværdig Skribent udi de Nordiske Sager, og Kranckius har meget betient sig af denne Kronike udi hans Saxonica og Metropoli. Med denne Konges Historie ender ogsaa den oft citerede Autor af den Sialandske Kronike som 1695 er publiceret af Arna Magnæo til Leipzig. Derudi findes adskillige Particulariteter, som ellers ikke er at træffe hos vore andre Historiskrivere, og er hans Stil bedre end man kunde vente paa de Tysker. Der siges at han har levet under Kong Erik Glippings Regiering, efter som hans Kronike gaaer ikke længer end til 1282, og synes det, at han har været en Cistercienser Munk, efterdi han med saa stor Gliid antegner bemelte Ordens Historie.

Abel.

Abel.

Kong Eriks Død og ynksomme Endeligt forarsagede stor Betærgelse over det heele Rige. Kriigsfolkene, som han nyeligen for sin Død havde bragt paa Beencke, adsprededes, og enhver løb hjem til sit. Adelen og den gemeene Almue grennede sig over at have mistet en god Konge paa saadan uhorlig og forræderisk Maade; Endeel af Bisperne derimod, mod hvilke Kongen havde handhævet sin Myndighed, glædede sig hemmeligen over hans Død.

Bisper

Bispen og RigeetsRaad komme da sammen for at raadslaae hvem de skulde tage til Konge igien, efter som Kong Erik ingen Sommer havde efterladt sig, og derfor hans Brodrebare nærmest til at succedere: Nogle holdte da fore, at Hertug Abel, hvorvel den ældste Broder og nærmest til at succedere, havde ved dette Mord forbrudt all arvelig Ræt og Succession (1). De fleeste derimod, at man af politisk Narsager maatte sætte dette til Side, og allene have for Diene Rigeets Belfærdt, som i denne Tilstand helst udfordrede Abel til Konge. De Argumenter, som de dertil brugte, vare disse 1.) at det Hertugdøm Slesvig derved vilde blive foreenet med Riget igien; 2.) at, som Hertug Abel var besvøget med de Holsteniske Græver, som nu stode i Krig med Riget, saa kunde han best stille dem tilfreds; 3.) at han havde Patrimonialia udi Dannemark, som Svenborg, Skjælsflor (m) og andet, som saaledes kunde foreenes med Riget igien; 4.) at de Stæder og Fæstninger, han havde taget fra Riget, kunde derved komme tilbage igien. Disse Raisons syntes at vare af saa stor Bigtighed, at de fleeste holdte for, at man ikke kunde gaae Abel forbi. Za man maa bekiende, at, hvis det havde skeet udi siige Coniuncturer, og hans Broder Christopher eller en anden havde blevet antagen til Konge, havde Dannemark underkastet sig fare af total Undergang; thi Abel, foruden det store Anhang, han havde udi Riget, besad det heele Hertugdøm Slesvig, og havde Tilhang af mange Tydske Forster, saa at han derudover havde kundet giort Regieringen temmeligen suur for en anden Konge. Hvorudover Raadet meget viseligen fandt for got at simulere, og bide denne gang i det suure Væble for at hindre Rigeets Undergang (n).

Twiftighed om Succession.

i

o

f

Abel bliver antagen til Konge.

Had som end bestyrkede Stænderne udi dette Forsætt var at der paa samme Tiid komme Breve fra Hertugen, hvorudi han besmyk

R r 3

(1) Disse ere Hwifteltes egne Ord, hvoraf sees, at Dannemark i det ringeste i de Tiider ikke var et Ball-Rige.
 (m) Denne Stad kaldtes da Skjælsflor ligesom Svenborg kaldtes Evinborg.
 (n) Anonym. de Regib. Daniz siger: Surrogatur ei frater ejus Abel nomine sed re Cain.

smykker dette Konge-Mord, og tilskriver Kongens Død den Hendelse: I sær gjorde han store Løfter til Bisperne, hvis de vilde være ham behjælpelige til den Danske Throne. Herudover blev han antagen til Konge 1250 den 1 Novembr. efterat Thronen havde været ledig udi 2 Maaneder. Han tog derpaa til sig 24 Riddere, og med dem erklærede eedligen, at han ikke havde befalet Kongen at omkommes, men at det Mord var skeet ham uvidende af Kong Eriks Uvvenner; thi den Sminke, som tilforn brugtes, at han var omkommen af en Hændelse, kunde da ikke længere bruges, efterdi det døde Lægeme med afhugged Hoved var opflødet. Saaledes kom Abel til Regieringen, og blev kronet udi samme Aar ved Juule-Tider paa en Herredag, som holdtes til Roschild af Erkes-Bisp Uffo, og confirmerede han da Riibstadernes, Kirkerne og Klostersnes Privilegier, ja søgte paa alle optænkelige Maader at insinuere sig hos Indbyggerne for at udbrødde det Had, som hans Broders Mord havde forarsaget, sær besittede han sig paa at vinde de Geistliges Gunst ved at give dem hvad de forlangede, Han lod sig ey heller see utaknemmelig mod dem som havde hjulpet ham mod hans Broder i de Borgerlige Krige, og finder jeg, at han har udgivet et Diploma i faveur at Hamburgerne af det Indhold, at, om det hendte sig at Hamburgerne lidde Skibbrud ved de Danske Kuster, skulde ingen bemægtige sig deres Gods. Udi samme Diplomate, som findes udi Lambecii Samling, er hans Titel Abel dei gratia Danorum sclavorum Rex, Dux Jutiæ (o).

Der fortælles da, at han ved sin Ankomst til Regieringen strax lod søge efter den Skatt, som Kong Erik paa det yderste havde bekiendt at ligge forvaret udi et Skrin, men da hand intet fandt uden ovenanfordte Brev med en Munke-Kappe, begyndte Samvittigheden at røre sig i ham over det begangne Broder-Mord.

Omendskiont Abel nu med samtlige Stænders Samtykke var bleven Konge i Danmark, saa hadede dog mange got Folk ham hemmeligen for det begangne Mord, hvorvel ingen turde lade sig

(o) Diploma Ab. sub dato Roschild 1250. tertio Idus Novembr. apud Lambec. rerum Hamburg. lib. 2.

sig merke dermed, saasom han var en mægtig Herre, havde de fleste i sær Bisperne, som han vidste at flattere, paa sin Side, og stillede sine Brodre tilfreds ved det, at han confirmerede den eenenemlig Christopher Possession af Lolland og Falster, og den anden nemlig Hertug Knud Blegind. Men den Had og Afstye, som got Folk i Danmark ikke turde lade sig merke med, gave fremmede Potentater aabenbar tilkiende, sær Erke-Bispen af Coln; thi da Kong Abel 1251 lod kalde tilbage sin Søn Baldemar (p) som studerede til Paris, blev samme unge Baldemar fangen tillige med sin Hofmester Frugillo de Witte af Erke-Bispen, hvilken lod ham sidde fangen paa 4de Aar, indtil han længe efter sin Faders Død blev lofet af Græve Johan af Holsten for 6000 Gylde (q), og banede dette Fængsel Vey til Thronen for Christopher efter Kongens Død, hvilket ellers ikke havde skeet, eftersom Abel havde erhvervet Stændernes Bevilling paa, at hans ældste Søn skulde succedere ham i Riget. Hans Ball havde ellers den gode Virkning, at Holstenerne, som vare hans Venner, ophævede Besleyringen for Rensborg og gjorde Fred med Riget (r). Der er ellers ikke meget at sige om denne Konge, saasom han regierede ikke kun meget kort. Man seer allene af den korte Historie, at han ikke havde bleven en meget nyttig Konge for Danmark, hvis han havde længe regieret; thi han overdrog Sjel og Vigen til Biskop Herman, og findes hans Gave-Brev derpaa hos Hvitfeld paa Latin, dateret Nyborg 6 idus Augusti 1251 (s). Hvitfeld meener, at han gjorde denne Gave til Poenitente for hans Broders Mord: men det var en synderlig Poenitente; thi man stiller ikke Guds Brede ved at svække et Rige, som er en betroed. Under hans Regiering blev ogsaa Rensborg tildomt Holsten: Samme Stad havde længe været Tvistsens Vble mellem Slesvig og Holsten, saasom det var en Grændse

(p) Man seer, at det var en Mode da saavel som nu at stikke fornemme unge Personer til Paris; thi Græw Adolphi 4. begge Sønner havde ogsaa nyeligen været der.

(q) Albert. Stad.

(r) Hist. Abelis Manuscr. c. Bibl. Danncsf.

(s) Vid. Lit. Reg, pag. 230.

Hyad ont
og gott
denne Kon-
ge gjorde.

Grændse-Sted, som baade Grævekabet og Hertugdømmet tilegs
nede sig. Kong Abel tillod 1252, at der maatte compromitteres paa
12 Mænd, som skulde kiende derudi, hvilke 12 Mænd tildømte
Staden Holsten, hvorved det forblev.

Ellers fandt ikke nægtes, at denne Konge jo forordnede adskilli-
lige Ting, som vare de Danske behagelige; blant andet fornyede
han den Sædvane igien, som ved de uroelige Tider var kommen
af Brug, nemlig at holde hver 3die Aar Herredage til Nyborg,
hvor han selv udi Rigets Raads Nærværelse lod forfatte adskillige
gode Forordninger, som bleve føjede til den Jydske Rætt. Han
satt sig ogsaa for at betale Rigets Gield, og at løse tilbage alle
Pantfattede Stæder. Og, som dertil behøvedes en stor Sum Pen-
ge, maatte han paalægge en almindelig Skatt. Denne Skatt,
som den i sig selv var billig, saa fandt enhver sig villig til at betale
den; men, da den ogsaa blev paabudet i det Slesvigske, begynd-
te de Strand-Friiser (t) at knurre derved, sigende, at det var
Skatt nok for dem, at de Aarligen med stor Bekostning maatte
holde deres Diger ved lige. De beraabte sig ogsaa paa visse Fri-
heder, givne af Keyser Carolo Magno. Men, som dette altsammen
ikke blev hørt, grebe de til Gevær, og aabenbare rebellerede. Det-
te forarsagede saadan Forbittrelse hos Kongen, at han satt sig
for at ødelegge det heele Land, og til den Ende rykte mod Aarets
Udgang 1252 udi egen høye Person ind i det Eiderstadske. Strands-
Friferne derimod lavede sig paa at forsvare sig det beste de kunde.
Der siges, at de da bragte udi Felten med sig deres Helgens Chris-
tiani Billede, som var giort af Træ, hvilket de lovede at lade
forgylde, hvis de erholdte Seer. Det første Anfald, som Kon-
gen gjorde, havde ingen Fremgang, thi, som Jisen paa samme Tid
optoede, maatte han fore sine Folk tilbage til Slesvig igien, hvor-
over Friferne bleve saa glade, at de strax fuldbyrdede deres Løfte
ved at lade deres Træ-Helgen forgylde og Consequenter at sætte
ham i bedre Stand til at forsvare Landet. Noget derefter fornyes-
de

U-løffelig
Tog de
Strand-
friser.

(t) Albert Stad. ad annum 1252 kalder dem Strandfresones. Landet kaldes nu om-
stunder Nørstrand og ligger under det Slesvigske.

de Kongen Krigen igien, efterat han end Aengang havde tilbudet dem Fred, om de vilde beqveme dem til Skatten. Men Friiserne, hvor modede af forrige Lykke, vilde intet bedre Kiøb give. Hvorudover Krigen gik for sig igien til Kongens store Ulykke; thi, som han med alt for stor Ubetænkksomhed, maaskee af Foragt for saa ringe Siender førte Krigen, blev han slagen ved Husum Broe (u), og selv tillige med en stor Deel af hans Folk omkom. Hans Bane-mand var en Hjulmand ved Navn Hemmer. Derved beskyttede de Eidersteder deres Frihed, som de foregave, var dem givne af Carolo Magno, men siden bleve de Hertugerne af Slesvig Skat-skyldige igien.

Kongen
omkom
i Nord-
strand.

Saadant Endeligt fik Kong Abel af en liden ringe og for-agtet Fiende, hvorudover alle ansaae dette Nederlag som en Guds-Straf for begangne Misgjerning. Hans Legeme blev i lang Tid liggende paa Marken blant andre døde Kroppe, indtil de Son-der Zyder finge Frihed at føre det til Slesvig, hvor det blev be-gravet udi St. Peders Kirke. Dombherrerne udi Slesvig klagede sig længe over den Uroe, som hans Epogelse forarsagede dem, hvorudover han blev født derfra, og begravet udi den saa kaldte Polerwald et Moras ved Slesvig, og blev hans Legeme af Cur-perstitution slaget fast med en Pæl udi Jorden, at det ikke meere skulde staae op, og incommodere got Folk; men den gemeene Mand vidste længe derefter at fortælle om hans Gespenst.

Historie
om hans
Siensfarb.

Han var en Herre af god Forstand og Bravoure, vidste ogsaa vel at accommodere sig efter Folk, hvorudover han, uanset hans Misgjerning imod sin Broder, var gemeenligen meere elsket udi Riget, hvilket vidner den Villighed, Stænderne lode see i at antage hans ælste Son til Successorem. Hans Hoved-Feil var en uimættelig Ambition, hvilken man merkede hos ham udi hans Faders Tid. Den samme Ambition drev ham til det uophor-lige Broder Mord. Den samme var ogsaa Aarsag til hans Dod.

Kong Ab-
bels Cara-
cteer.

Han efterlod sig tvende Sønner, som han havde avlet med Dronning Mectilde, nemlig Baldemar og Erik, som siden bleve Hertuger i Slesvig, og een, som blev fød efter hans Dod

Es

kalden

(u) Hist. Abelis manuscr., e bibl. Dannefs.

falden Abel, som bekom Euenborg og andet Kong Abels Patri-
monial Gøds udi Riget (x).

Dronning
Mectildis
spolerer
Rigets Ar-
chiv.

Hans efterladte Dronning Mectildis, som var en Holstenf
Princessse, merkede, at Riget vilde falde fra hendes og Kong Abels
Born, efterfom den ældste Son Baldemar sad endda fangen udi
Coln, og at Stænderne inclinerede til Hertug Christopher Kong
Abels Broder; derudover fattede hun saadant Had til Riget, at
hun odelagde alle de Adkomst Breve, (y) som lyde paa Benden
og Nordalbingien, saavel de som af Keyser Lothario vare givne
Hertug Knud Kong Waldemari. Fader, som de der af Friderico
Barbarossa vare givne Waldemar 1. og af Pave Innocentio 3.
confirmerede, og endeligen det Brev, som Keyser Friderich 2. Kon-
gen af Sicilien havde givet Kong Waldemar 2. paa Benden.
Dog siger Hvitsfeld, som havde det Kongl. Archiv under Hænder,
findes endnu Vidisser under Bispens, Grævers og gode Mænds
Indseigle, som dennem have seet in Originali, og hvoraf nogle selv
have været med dem at forseigle. Paa Keyser Friderici Diploma,
siger han, findes endnu den Pavelige Confirmation in Originali,
hvoraf jeg slutter, at det, som er indført udi hans Historie, nemlig
Friderici 2. Diploma, er skrevet ud efter en vidimeret Copie.

Christophorus I.

Christo-
phorus I.

Efterat Kong Abel saaledes var omkommen i det Eiderstedis-
ske, som sagt er, blev hans Broder Christoffer, tilforn Hertug over
Lolland og Falster, udvælt til Konge (z) over Dannemark, uanset
at Abel Aaret tilforn havde formaaet Stænderne, forsamlede til
Nyborg, at erklære hans ældste Son Waldemar til sin Suc-
cessor. Men samme Waldemar sad endda fangen udi Coln, og
der var ingen Forhaabning til hans Befrielse; tilmed stod Stæ-
nderne

(x) Der siges ogsaa, at han efterlod sig en Dotter, som siden blev given til Græv
Bernard af Berneborg, hvorum tales udi den u-bekjendte Autors Sla-
viske Kronike udgiven af Lindebrogio, men Hvitsfeld taler intet derom.

(y) Hist. Abelis Manuscr.

(z) Hviti. siger at han blev kronet af Erke-Bisp Esild til Slesvig, hvor der dog
aldrig har været nogen Erke-Bisp vid. Chron. Episcop. Slesv.

derne Kong Abels Misgierning for Djene, saa at de intet got Hjer-
te bare til hans Børn (a). Det sene saavel som det andet befo-
drede Christoffers Promotion, hvilken derudover cendragtigen
blev antagen til Konge, og kronet samme Aar. Udi Begyndelsen af
hans Regiering blev han indviklet udi Uroelighed formedelst Kong
Abels Børn, hvilke havde Prætensioner saavel paa deres Faders
Patrimonial Gods udi Riget, nemlig Suenborg, Skjælskøer og
andet, som paa det Hertugdøm Slesvig. Hvad det første Gods
angik, da disputerede Kong Christopher dem ikke saadant, efter-
di det var arveligt, men paastod allene at Henrik Emeltorp, til
hvilken samme Gods var Pandsfatt, skulde paa Kong Abels Børns
Begne aflægge Troeskabs Eed til ham, som deres Farbroder, og ef-
ter Loven rætte Børge. Emeltorp vilde ikke beqvemme sig dertil,
foregivende, at Kongen ingen Rett havde til bemeldte Gods, som
var de Kongelige Børns Patrimonium, og ham pfaantsatt. Her-
udover lavede Kongen sig til med Magt at trænge ham derfra, og
til den Ende beleirede bemeldte Emeltorp; men, som den samme
var en forfaren Krigs-Mand, der havde commenderet den ganske
Krigs-Hær udi Kong Eriks Tind, faldt han ud af den beleirede
Stad (b), gjorde et stort Nederlag paa Kongens Folk, nødde ham
selv at tage Flugten, og af den Fordeel blev saa modig, at han med sin
Besætning siden ofte gik ud og plyndrede adskillige Stæder udi Sjel-
land. (c) Det er merkeligt, at, da Kongen udi denne Fristelse vil-
de tage sin Tilflugt til Kiøbenhavn, formeenede den Rostildske
Bisps Dienere ham saadant; thi bemelte Stad var endda ikke
kommen under Kronen, men laae under den Rostildske Bisps
Stoel. Ellers finder jeg ikke, af hvad Marsag Biskopen lod see
saadan Uhosfighed mod Kongen.

Zvisfighed
mellem
Kong Chri-
stoffer og
Henrik
Emeltorp

Henrik E-
meltorps
Bedrifter.

18
12

12/10

12/10

Al denne Ulykke lod dog Kong Christopher sig ikke bevæge,
men Aaret derefter, nemlig 1253 gjorde sig færdig paa nye at beleir-
te Suenborg og Skjælskøer, hvorudover Henrik Emeltorp, da
han

1253.

(a) Albert. Stad.

(b) Hvitfeld siger ikke, hvad den beleirede Stads Navn var.

(c) Autor Hist. Abelis Manuscr. henfører alt dette til Kong Abels Regiering.

han fornåm, at det var Kongens Ålvor, og at det vilde blive ham vanskeligt at beskytte samme Stæder, søgte han at salvere sin egen Person, ladende Stæderne i Stikken, hvilke Kongen strax lod indtage, og nedrive alle de Fæstninger, bemeldte Emeltorp der havde opreiset, og lod omkomme Besætningerne. Men denne Stridsbare Mand lod det ikke blive derved; thi han hidsede derpaa Lybekkerne op mod Dannemark, og bragte dem ind udi Skåne, der modte han Kongens Folk ved Skånøer, hvor der blev samme Aar holdet et stort Feltslag med megen Forliss paa begge Sider. Efter dette Slag foer han ind udi Siælland, og erobrede Steengehuus paa Møen, og siden begav han sig til Falster, hvor han indtog Nykiøbing.

Kong Hagen den gamle af Norge havde i Begyndelsen af denne Konges Regiering giort Forbund med Byrger Jarl af Sverrig mod Dannemark formedelt en Evisstighed, som var reiset sig imellem Rigerne udi Kong Abels Tid, efter som samme Konge ikke havde holdet det Lofte, som han havde giort om et Nåde, som var berømmet til Kong Elle (d). Udi Kraft af dette Forbund kom Kong Hagen dette Aar med en Flode til Dannemark, satt Folk i Land paa Halland, og udplyndrede samme Provincie, saa at Kong Christopher da var omspændt af mange Fiender paa eensgang; thi foruden disse Fiender fik han ogsaa de Holstenke Herrer paa Halsen, og det formedelt det Hertugdøm Slesvig, hvilket Kong Abels Sonner tilegnede sig, som et Arve-Lehn efter deres Fader, og søgte Beskyttelse hos adskillige Tydske Herrer. Græverne af Holsten toge sig da deres Sagan, og skreve først Kongen til, bedende, at Abels Børn maatte nyde deres Arvedeel, nemlig Sönder-Jylland til Lehn af Riget, og, for at visse deres Paastands Rætfærdighed, citerede de Tydske Forsters Exempler, hvis Lehn-Gods forplantedes uden Modsigelse paa deres mandlige Descendenter. Men Kongen lod dem syndigen svare, at de Danke Lehn vare af anden Natur end de Tydske; Thi, naar Kongerne i Dannemark forlehnedes deres Børn med een eller anden Pro-

(d) Snor. Sturl. in Hag.

Provins, var det kun paa deres Livs Tid, og ingen Arvedeel, hvorfore der alle Tider gjøres Forskiel imellem siige Forlehninger, som ophøre ved Basselens Død og andet Patrimonial-Gods, hvilket allene var Arve-Gods, og det vilde Kongen ikke disputere sine Brødre-Børn. Paa dette Svar brød Sagen ud til en aabenbare Fejde, Graverne af Holsten tillige med Mark-Grave Otto-ne af Brandenburg brode 1254 (e) ind udi det Slesvigiske, (f) erobrede Hoved-Staden Slesvig den 26. Febr., (g) og fast det heele Heringdom. Rensborg blev da overgivet til Margrav Otto af Brandenburg, som beholdt den nogle Aar til Bederlag for denne Krigs-Bekostninger. Endeligen blev udi samme Aar ved adskillige Forsters Underhandlinger Tvistigheden forliigt saaledes, at Kong Christoffer skulde udi Abels Børns Mindreaarighed have Forstendommen i Possession, men, naar de komme til deres Myn-dighed, skulde han dermed forlehue dem. Tilgemaade skulde han der ogsaa lade dem være folgagtigt deres Patrimonial-Gods udi Riget, og gjøre dem Regentab for all Oppebørsel af samme Gods. Derimod skulde Abels Børn lade falde deres Præten-sioner, de havde paa Riget. Dette blev eyeqveret samme Aar 1254, da Kong Abels ældste Son Waldemar, som saa længe havde siddet fangen i det Colniske, blev forlehnet med Sonder Jylland, i det han blev overleveret en Fane med Formaning, at han skulde være Riget horig og lydlig, og være rede til Tjeneste, naar ham tilfaldes.

Krig med
Abels
Børn.
1254.

Hertug
Waldemar
Abels æld-
ste Son
forlehnes
med Sles-
vig.

De andre Forlehnings-Love vare, at der fra ham og Urne Landsting skulde appelleres til Riget, item, at, naar Kongen gesruadede udi Krig, skulde Undersaatterne i Forstendommen være ham folgagtige. Dette siger Hvitfeld er det første Exempel man

S 3

finder,

(e) Hvitfeld henfører Slesvigs Erobring til det Aar 1253, hvilket synes en Bilsfarelse.

(f) Hist. Christoph. 1. Manusc. B. D.

(g) Man seer heraf, at Kongen tilforn maa have indtaget Slesvig, hvorvel Hvitfeld melder intet derom. Men derom tales udi Breviario Slesvicensi-
telle Th. Barth. in excerpt. hvor der foregives adskillige Mirakler at være sket i Slesvig efter Stadens Erobring af Kongen.

finder, at Hertugdømmet er forlehnet Fane-viis til andre, end til den regierende Konges Børn. Dog blev her intet meldet, om Forlehuingen skulde forplantes paa Arvinger (h).

Erætte
mellem
Kongen og
Erke-Bisp
Erlandsen.

Det mærkværdigste, som ellers er i denne Konges Historie, er den Useenighed, som opreisede sig imellem Kong Christopher, og den bekiendte Erke-Bisp til Lund Jacob Erlandsen, og, saasom samme Useenighed gav Anledning til stor Uroelighed udi Riget, og endeligen skildte Kongen ved Livet, holder jeg ikke uffornødent at vise, hvordan Kirkens Tilstand var paa de Tider, item at give bemeldte Erke-Bisp Erlandsens Portrait. Efterat den Christen Kirke kom til sin rætte Bort, og Christi Lærdom blev etableret ved Love under Constantino Magno, begyndte strax Bisper og Prælater at lægge sig Myndighed til, hvilken dog gemeentligen ikke gik videre, end at med Frihed at laste de Romerske Keyseres Synder, og at nægte dem Sacramentet, saalænge de fremturede derudi. Saadant skeede dog sielden, og ikke uden Synderne være dismeesre ~~og~~ og forargelige. Det skeede ogsaa ikke uden med Discretion, saa at jeg finder ingen Biskop, der for St. Ambrosius har med Frækhed øvet saadant, og som det samme skeede med Success, efterdi han havde at bestille med en særdeeles from og Gudfrygtig Keysers, nemlig Theodosio Magno, saa have mange siden giordt sig en Ære af at efterfølge hans Fodspor, besynderligen de Romerske Bisper, der fra Caroli Magni Tid øvede det Handværk at excommunicere Konger og Forster, undertiden for ringe Marsager. Saadan var Tilstanden indtil den høyhiertede Pave Gregorius 7 kom til at beklæde det Romerske Bispe-Sæde. Denne frække og tillige med habile Mand merkede den tykke Vandkundighed, som regierede udi Europa, og derfor tog sig for at fabriqvere et nyt Systema i Theologien til sin egen og sine Efterkommeres Favør, nemlig at de Romerske Paver, som den Christelige Kirkes høyeste Hoveder, havde ogsaa Maagt til at afsætte Potentater. Til at fremme dette selsomme Systema, contribuere de ikke lidet den over alt

Adfærd

Den Dan-
ske Kirkes
Tilstand
paa de Tii-
der.

(h) Autor hist. Christoph. 1. manuser. siger udtrykkeligen: Dog ikke thill Arffuedell fraa Rigett.

phorus 1.
1254 Det for

antagne allegorisk Maade at forklare Skriften paa. Saaledes af den Passage, hvor Christus siger til sine Disciple, at de maa bære Sverd, da han var nær ved sin Lidelse, begyndte de Allegoriske Lærere at formere saadan Artikel, at den Christen Kirke havde Rætt til at føre tvende Sverd, det Geistlige og Verdslige, og at de Romerske Paver havde en Souveraine Magt og Myndighed baade udi Kirke og civile Sager, saa at de kunde isætte og affætte Keyser og Konger, ligesom de funde det for got. Gothofredus de Vendome var den første, som i Begyndelsen af det 12 seculo udi Skrifter gjorde denne Forklaring over de to Sverd, hvilken, hvor uvis melig den end er, saa blev den dog saavel som alt andet gjort til en Troens Artikel, ved hvilken Paverne først med en forunderlig Succes øvede deres Myndighed mod de Tydske Keyser, som fandt seer, besynderligen af Henrici 4. Friderici Barbarossa og Friderici 2. Exemppler, og blev denne sidste Keyser offentlig affatt udi et Mode, som af Paven blev holdet til Lyon. Dette gjorde de andre Bisper ogsaa Hofmodige og opsætsige imod deres Konger, saa at efter Pavernes Exempler de begyndte at øve samme Myndighed enhver i sin Provincie. Dog, jo længere et Rige var fra Rom, jo sildere blev saadan indført, og finder jeg ingen Bisp udi Danmark forend den nye Jacob Erlandsen, der havde ladet see saadan Traadsighed imod sin Konge, og trued med dethronisation; thi man finder, at Canutus 6. lod arrestere Bisp Waldemar af Slesvig og ingen anden Satisfaction skeede derfor end et Undskyldings Brev til Paven, som findes blant Wilhelmi Abbatiskrevne Breve (i). Ja da Paven excommunicerede Kong Sverre i Norge, kronede ikke dismindre de Norske Bisper ham, hvilket omtbemeldte Wilhelmus ogsaa vidner (k).

=

-

Denne Jacob Erlandsen var af god Familie, nemlig den berømte Erke-Bisp Andree Sunonis Syster Dotter Søn (l). Der siges, at han har været Pave Innocentii 4. Capellan, hvilken for medelst hans Forstand og Lærdom promoverede ham til Bisfoplig Vær

Erke-Bispens Povtrait.

(i) Lib. 2. epist. 44.

(k) Lib. 2. epist. 2. ad Pontif. Rom. med disse Ord: Tyranno. prædicto contra vestrum mandatum Coronam Regiæ dignitatis imponec non timuerunt.

(l) Chron. Archiep. Lundens.

Bærdighed udi Dannemark. Bist nok er det, at han var meget yndet af samme Pave, som han var kommen i Kundskab med paa det Concilio, som blev holdet til Lyon, hvor han var Responsalis tillige med Mag. Peder af Aarhus for Dannemark. Han var fornuftig og efter de Tidens Maade lærd, men derhos hovmodig og traadstig og en hæstig Forsøgter af den Geistlige Myndighed, ved hvilken sidste Uvalitet han distingverede sig hos Paven, som stedse bar stor Yndest for ham, anseende ham som et beqvemt Nedskab til at befordre det Romerske Sædes Myndighed udi Norden. Han blev udvalt til Biskop i Roskild 1245 og efter Erke-Bisp Alfonso's Død blev han 1254 Erke-Bisp til Lund (m) uden at søge Kongelig Confirmation, hvilket hidindtil havde været usædvanligt i Norden; thi endskjønt Geistligheden selv udvalte Bisper, saa skeede dog saadanne Val ikke uden med Kongernes Billie og Videnskab; de bleve ey heller anseet gyldige uden deres Approbation; thi det var en Konge Magtpaaliggende, hvem han fik til Bisp eller Erke-Bisp, enddeel, efterdi Bisperne havde Verdslige Lehn, eendeel ogsaa, efterdi de ligesom andre Herremænd forbandtes til at følge Kongen udi Krig, saa derudover, at ~~obstrudere~~ en Konge paa de Tider en Bisp var fast det samme som at beskikke ham en General eller Statholder, som han maatte betroe Omsorg baade for Kirke-Stat og Krigs-Hær, uden at være forsikret om hans Capacitet eller Troeskab. Paverne fandt derimod besynderligen deres Regning derved, at Bisperne ingen Obligation havde til Kongerne for deres Promotion, paa det at de disvilligere kunde lade dem bruge til at forfremme det Romerske Sædes Høyhed, hvis Hoved-Sigte paa de Tider var at bringe alle Riger under Fodder. Effecten af denne Pavelige Politique saae man ogsaa udi denne Erke-Bisps Forfremmelse; thi, saasom han allene ved Pavens Yndest var bleven promoveret, an-
saae

saatræng

/i

(m) Saaledes sætter Hvittfeld udi Kongernes Historie, men er sig gandske imod i Bispernes Kronik, sigende at Jacob Erlandsen blev Bisp i Roskild 1245. da han dog paa et andet sted vidner at han paa den Tid var Provst i Lund item at han blev Erke-Bisp 1244, da han selv viser at hans Formand døde 1254. *Det er al antagelse at den først nævnte just først paa J. Erlandsens a. 1244.*

saae han Paven allene, som sin Dyrighed, og agtede Kongen me-
get lidet. Sa, saasom han Kongen u-adsurt var bleven Erke-
Bisp, saa meenede han ogsaa Kongen u-adsurt at kunde giøre og
lade hvad han vilde. Hans Driftighed gif saa vidt, at han for-
andrede den Skaanske Skraa (n) eller Kirke-Lov, som paa en of-
fentlig Rijs Dag var autoriseret udi Waldemari 1. Tid, foregis-
vende, at derudi var adskilligt, som stridede mod den Christelige Lær-
dom. Saaledes var denne Prælat dannet, som foraarstagede de
store Uroveligheder i Riget under tvende Konger.

12

Begyndelsen dertil blev giordt 1256, da Kongen besværgende
sig over den Driftighed, Erke-Bispen havde ladet see ved at foran-
dre den Skaanske Kirke-Rætt, lod Befalning gaae til Almueen i
Skaane og Lunde-borgere, at de skulde u-ryggeligen i alting følge
den Skaanske Kirke-Rætt, hvorved han vilde handhæve dem. Han
lod ogsaa strax derpaa beramme en Herre-Dag til Nyborg for vi-
dere at examinere Erke-Bispens Forhold derudi. Erke-Bispen
lod sig deraf ikke forstrække, men forskrev et Lande-Møde til Bedele.

Erke-Bi-
spens
Traadfig-
hed imod
Kongen.

Udi dette National Concilio blev giordt den Navnkundige Con-
stitution, som siden blev bekræftet af Pape Alexander 4. og har
været de Danske Bisper en Prætext saa offtte til Opsætighed mod
Regieringen. Samme Constitution begynder paa Latin med dis-
se Ord: Cum Ecclesia Daciana aded persecutioni Tyrannorum
est subiecta &c. (o) og lyder paa Danske saaledes:

1256

Efterdi den Danske Kirke er underkastet saa stor
Førfølgning af Tyranner, at man ikke haver Afstkye fort
Bisperne, hvilke staae som en fast Muur for Kirkens
Beskyttelse, paa deres Person at undsige, injuriere og
true, hvilke Truselers man har Marsag at frygte sig for,
efterdi de Geistlige blive forladte af den Verdslige Rættis
Forsvar, og maa være besørgende af deres Hoffart, frite
for Kongelig Frygt, kand formeere sig dagligen. Der-

Constitu-
tio: cum
Ecclesia
Daciana.

E. Bisp Tyrannus

Et

fore

(n) Manuscr. Membran. A. II. 12. in excerpt. Thom. Barth.

(o) Raynald. n. 29. tom. II. conc. pag. 772. confirmat. conc. Alexand. 4. de date
3 Oct. 1257.

fore haver denne hellige Forsamlings Myndighed forordnet, at om nogen Bisp udi Dannemark blev fangen efter Kongelig Befalning eller Tilladelse, eller af nogen anden ædel eller høybaarn inden dette Riges Grændser, item af dem blev læmlæstet eller lidde nogen stor U-rætt paa deres Person, da skal for sig Gierning, saafremt den findes mød Kongens Billie at være skeed, over dette heele Rige Glds Tienesten ophøre. Men, om sligt vederfares af nogen, som boer uden Dannemarks Rige og af Omstændighed kand mærkes saadant at være skeet ved Kongens, Forstens eller nogen Uldelsmands Raad her i Riget, da skal det Biskop-Stift, hvorudi saadant er skeet, opholde med all Glds-Tieneste. Hvis Kongen ikke vil forskaffe dem Rætt, som i saa Maade lide, inden en Maaned, efterat han derom er bleven advarret af Bispen i det Stift eller andre Monitoribus, som derom giøre Barsel, da skal iligemaade all Glds-Tieneste ophøre, indtil tilbørlig Rætt vederfares. Vi forbyde og under Bands-Straf, at ingen Præst eller Capellan, som tiener nogen Herremand saa længe som Forbudet varer, enten offentligen eller hemmeligen paa Herremænds Gaarde eller anden Steds skal understaae sig at giøre dem nogen Tieneste. Actum paa det almindelige Lande-Møde til Bedele (p) 1256 pridie Nonas Mart.

Udi Krafft af denne Constitution seer man, at ingen Bisp kunde arresteres end ikke for Forraderie, efter som intet derudi er eiperes. Saa at mange Geistlige siden selv funde, at den var for haard, hvorfore Clerisiet og Capitalet til Lund 1294 (q) og Dominicaner Munkene, Aaret der efter (r) appellerede derimod.

Es

(p) Kalbes ellers Weyle hist. Christ. I. manusc. e bibl. Danes.

(q) Manuscript Membran. A. 675.

(r) Ibid. A. 676. in excerpt. Th. B.

Efterat Erke-Bispen nu saaledes havde fuldendt sit Lande-
Mode, begav han sig med andre Bispe og Geistlige til Nyborg,
hvor Herredagen af Kongen var berammet. Jeg finder intet hvad
som blev foretaget paa samme Herredag, allene, at, da Erke-Bi-
sphen, som kom noget sild, nærmede sig til ham, og undskyldte sin
lange Bortblivelse, svarede Kongen: tarde venere bubulci:
Det er: Føhyrderne komme forsilde. Hvorudover Erke-
Bispen blev meget forbitret. Men Kongen lod det ikke blive der-
ved; thi han bebreidede ham hans usforsvarlige Conduite: Saa
at denne Sammenkomst tienede kun til at kaste Olie i Ilden.
Kort derefter blev holden en Herredag til Bordingborg, hvor Erke-
Bispen ogsaa lod sig indfinde. Der, saasom han maaskee imidler-
tiid havde noiere examineret sin Opførsel, og fundet sig at være
gaaen noget for vilt, søgte han ved nogle af sine Venner at stille
Kongen tilfreds igien: Men Kongen formerede da paa nye mod
ham adskillige Besværing, af hvilke de fornemmeste vare, (s)
at han Kongen usafvidende havde anmasset sig Erke-Bispdommet,
og han usafspurdt viede andre Bisper. At han afviser de Perso-
ner, som Kongen besikker til Kannikdomme udi Lund, og an-
den Steds, hvor Kongen har jus patronatus, at han forhindrer
Bisperne at følge Kongen udi Krig, item at han paa Lande-Mo-
de har forordnet det, som er mod Rigets Lov og Skik, og man-
ge andre, hvilke han lod overgive paa samme Herredag, forlan-
gende derfor af Erke-Bispen Satisfaction, og paastod at han
skulde stykkevis svare til disse Bestyldinger, hvilket dog denne gang
ikke skeede; thi, som Erke-Bispen vilde have Tiid til at plaidere
sin Sag, blev Tvistigheden opsatt til videre. Aaret derefter
nemlig 1257 lod Kongen føre sin Broder Eriks Liig med stor Pomp
til Ringsted, (t) og satte det udi den Kongelige Begravelse og blev
da sammesteds den afdøde Konge canoniceret udi samtlige Geistlige
og Bardslige Stænders Overvarelse. Hvitfeld siger, at der findes en
heel Bog skreven om de Mirakler, som efter denne Kongens Dod skal
være

Kongens
Gravami-
na mod Er-
ke-Bispen. /z

for svar

1257

Et 2

(s) Vid. gravamina contra Archiep. Comitūs Nyburg. pag. 245.

(t) Hist. Chr. I. Manufer.

være skeet, men nævner ikke Autorem dertil, ey heller om samme Bog er trykt eller ey.

Nogle Førster af Pomerren nemlig Burevinus, Niclotus og Jarimarus arbeidede da paa at forlige Kongen med Erke-Bispen, men forgiaaves; thi Kongen vilde, at Erke-Bispen skulde svare til de giordte Beskyldninger, dog blev intet videre forrattet paa samme Herredag, eftersom Riget var udi Tvistighed med Norge, hvilket forhindrede ham i at fortsætte Sagen ogsaa denne gang. Vel blev nogen Tid derefter bragt et Forlig til Beje ved Hertug Sembirii Underhandling, som var Kongens Sviger-Fader; men Trakten blev strax derpaa igien oprippet; thi da Erke-Bispen fatt en Adels-Fruue udi Kirkens-Band, som han ved Kongens Forbon ikke vilde afløse igien, ~~uvgæredede~~ uvgæredede han paa nye, at Erke-Bispen skulde svare til de ovenanførte Beskyldninger, til hvilken Ende han begav sig til Lund i Skaane, og der lod kalde Erke-Bispen til Raadhuuset, hvor han sad paa sit Dommersæde, og havde hos sig Bispen af Viborg samt sin Cankeler Kiøld. Da nu adskillige, som bleve fødrede at fremkomme med deres Beskyldninger, fremførede de samme for Kongen, og derpaa begiærede hans Dom, svarede Erke-Bispen, at han ikke kiendte Kongen for sin Dommer udi Geistlige Sager, men allene Paven i Rom. Kongen blev af dette Svar end meere ophidsset, og lod udi alles Nærvarselse oplæse den Skraa eller Kirke-Rætt, som Erke-Bispen havde dadlet, adspørgende om de havde noget at sige derimod, hvorpaa Erke-Bispen svarede, at han samtykkede alt hvad skrevet var udi samme Lov foruden nogle Poster, som angik den Geistlige Rætt, hvorom han holdt nødigt at vide Pavens Betænkende. Da Kongen merkede saaledes, at Erke-Bispen ikke vilde forlade sin Traadsfighed, (u) lod han ved en Clericum af Viborg Stift læse paa Lunde Raadhuus et Brev, indeholdende, at han opsigde Erke-Bispen og alle hans Clericis de Privilegier og Friheder, som de havde haaft af Kongerne; desligeste besøel han alle Lunde-Sædes Bassaller inden 15 Dage at lade sig indfinde for at aflægge ham,

nemlig

(u) Autor Hist. Christ. I. manuser. plaiderer stedse for Erke-Bispen mod Kongen.

Jan 20

Tvistighe-
den fort-
sættes.

nemlig Kongen Ced under Straf at miste deres Friheder, og at
 tiene som andre Bønder; hvorudover Erke-Bispen forkyndte sam-
 me Clericum at være Bandsatt, som den der forkynder Mandater
 mod Kirkens Friheder og Statuter. Af saadan Tvivstighed op-
 vortes Almuen, nogle holdte med Kongen, andre med Bispen,
 og bleve de sidste kaldne Chor-Karle, saasom de, der stridede for
 Chor og Kirke. De samme gjorde siden adskillig Skade, bevæb-
 nede med Jærn og Træ-Kølber (x) saa at Kongen omsider maatte
 stikke Folk mod dem for at straffe deres Overmod, og bleve man-
 ge derved omkomne af de Kongelige, som overfaldt dem, hvor de
 fornumme deres Samlinger at være.

Chor-Karle

Fra den Tiid blev Riget deelt udi Factioner, og sogte enhver
 at bestyrke sit Parti. Kongen havde et stort Anhang baade af
 Geistlige og Verdslige, saasom Bispen af Slesvig, Viborg,
 Borglum og flere Prælater, Erke-Bispen sit paa sin Side Bisp
 Bang af Roskild, Bispen af Odensee og andre Geistlige, stod
 ogsaa i Venstabskab med de Holstenske Græver og Hertug Jarmir af
 Rygen, af hvilket Anhang han blev meere og meere traadsig, saa
 at, da Kong Christopher Nar 1258 lod forskrive en Herredag til
 Othense for der at lade krone sin unge Søn Erik, som Stænder-
 ne tilforn havde samtykt til Konge, lod Erke-Bispen ey alleene sig
 der ikke indfunde, men forbød ogsaa alle andre Rigets Bisper at
 komme did eller at krone Prinsken under Bands Straf; Ikke dis-
 mindre indfunde sig dog nogle Bisper, men ingen understod sig at
 krone ham, hvorudover Kroningen blev opsatt til beleyligere Tiid.
 Han sogte ogsaa at bestyrke sig med den Svenske Hertug Birgers
 Venstabskab, og derfor arbejdede paa at overtale Kong Abels efter-
 ladte Dronning Mechtildis at bryde det Lofte, hun havde giordt
 at leve sin øvrige Tiid udi Kloster, og at gifte sig med samme Her-
 tug Birger. Men det Allerdriftigste, som han foretog mod Kon-
 gen, var at spille Kronen udi Hertug Eriks Kong Abels Søns
 Hænder; thi han skrev til Paven, at Abels Børn med Uret
 vare skildte ved deres Fæderne Rige, hvortil de udi deres Faders
 Tiid vare samtykkede af samtlige Stænder ja af Kong Christopher
 selv.

le

1258

Erke-Bi-
spen bestyr-
ker sig med
Kongen.

Et 3

(x) Den lille Kronike, som er udgiven under Kong Eriks Navn anfører dette med-
 slige Ord: Choer Karle vare galne med Kølner.

selv. Men jeg finder ikke udi Historien uden den ældste Son
Waldemar at have været samtykt af Stænderne til Konge.

Samme Waldemar (y) døde 1257, hvorudover hans Bro-
der Erik paastod det heele Hertugdøm Slesvig sig at være tilfals-
den; men, som hans Lehn-Brev ikke indeholdt, at det skulde være
arveligt, meenede Kongen den Deel af Hertugdømmet at være fald-
den til Kronen igien, og derfor med en anseelig Magt begav sig
ind udi det Slesvigiske for at forfølge sin Rætt. Hertug Erik, som
fandt sig ikke sterk nok til at gjøre Modstand, retirerede sig derover
til Holsten, hvorpaa Kongen lod indtage og besætte alle Slotte og
Stæder i Forstendømmet, og derpaa begav sig til Dannemark
igien.

Saaledes vare Coniuncturerne, da Kongen omfider fattede
den Resolution at lade Erke-Bispen gribe og fængsle. Udenbære
dristede han sig ikke til at gjøre det, saasvel i henseende til Almue,
hvoraf Erke-Bispen havde Anhang, som i henseende til hans Bro-
der Johannes Erlandsen, hvilken var en anseelig Mand og Hovets
Mand udi Staane. Hvitfeld kalder ham en Gielkere i.e. Ma-
jor Baro terra, hvorudover han besluttede at forraske ham med List,
hvilket ogsaa skeede 1259 saaledes: Da Erke-Bispen kom til Gl-
sleborg ikke langt fra Landskrone med nogle faa Tjenere, komme
tvende Kongens Lehn-Mænd (z), som havde udspiedet alting, u-
forvarende paa ham, grebe ham an om Natten, og førte ham til
Fyen, hvor han blev satt udi Lenker og Fængsel paa Hagenskob
mesten i 2 Aar. Og siges der da, at man satt en Neve-
Skinds Hue til Spott paa hans Hoved, (a) hvorover Pave Alexander 4. siden
mest besvergede sig. Herpaa blev Erke-Degnen og Præsten til
Lund, som Jacob Erlandsens fornemmeste Raadgivere grebne; ili-
gemaade Bisp Erke af Ribe. Man sogte ogsaa at forraske Bisp
Peder

(y) Saaledes siger Hvitfeld udi Kong Christophers Historie. Men udi Erik
Slippings, at Hertug Waldemar døde 1260, hvilket sidste maae være
Forsælse.
(z) Anonym. Chron. Dan. siger at disse tvende Lehn-Mænd vare Henrik af
Mecklenborg og Nicolaus af Lund.
(a) Hist. Christoph. I. Manufer.

Kongen
lader Erke-
Bispen
Fængsle.

1259

19

10

phorus 7. /e
1259
Samme
Fængsels
Birkning.

Peder Bang af Roskild, men han tog i Tidsflugten og retirerede sig til Rygen. Bisp Jens af Odense forlod ogsaa Riget, og begav sig til Als. Disse tvende flygtige Bisper lode strax Patenter udgaae efter den Kirke-Constitution, som var giort til Bedele, og satte det heele Rige udi Band. De besvargede sig ogsaa hos Paven over Erke-Bispens Fængsel, som de vidnede var uskyldig, og lagde ald Brode Kongen til. I den Roskildske Bisp ophidsede Paven at tilskrive Hertug Jarner af Rygen, at han skulde paaføre Riget Krig og med Magt søge at befrie Erke-Bispen og de andre Geistlige som sadde fangne. Efterat de tvende flygtige Bisper saaledes havde ladet Bands-Breve forkynde over det heele Rige, og derudi indført den Constitution, som var giordt til Bedele med Pave Alexandri anhangende Confirmation, dateret til Biterbo, lode de dem anslaae paa alle Kirke-Dørre. Til Lund, Roskild og Odense blev dette Forbud holdet en Tid lang, men udi Jylland og andensteds rettede kun saa sig derefter. Kong Christopher appellerede strax til Paven, formeenende, at Bisperne ikke burde være Dommere udi deres egen Sag, og at det ikke var billigt, at det heele Rige skulde nægtes Guds Tjeneste og Sacramenterne for et uskyldigt Menneskes Skyld. Men det synes, at denne gode Konge har været lidet ~~venlig~~ i Kirke-Historien, efterdi han forundrede sig derover, da Geistligheden for langt ringere og meere uskedkommende Sager havde sat større Riger udi Interdict, som Frankerige udi den mægtige Konges Philippi Augusti Tid, efterdi han ingen Kierlighed havde til sin Dronning.

Riget sæt-
tes i Band.
/e

Frankerige =

Med denne Appellation til Paven tænkte Kongen at vinde Tid for at eludere Bispens Forbud. Imidlertid lod han over salt af færdige Ordre til de andre Geistlige at blive ved Guds Tjenesten med mindre de vilde være deres Indkomster qvit (b); og som han intet got ventede sig fra Paven, søgte han at bestyrke sig med Venstrebånd udenlands hos Kong Hagen af Norge og Byrge Jarl af Sverrig, hvilke ogsaa ikke allene lovede ham Undsætning, men endogsaa virkeligen bragte til den Ende Folk paa Beenene, saa at Kong

Kongen ap-
pellerer til
Paven. /e

(b) Vid. liter. Reg. ad clerum dat. Thornborg 3 Paschatis pag. 257.

Kong Hagen laae færdig med sin Flode Osten for Zegeren, og Byrge Jarl kom med et Antall Folk for Kiøbenhavn nyeligen for Kong Christophers Død.

Hvor vi ellers denne Kirkens Band eller den Interdict strakte sig, kand sees besynderlig af Poetii Decani Brev til Geistlig heden i Halland af det Indhold (c).

Boetius Decanus, og det gandske Lunde Capitel onsker alle Decanis og Presbyteris udi Halland Salighed i Herren. Vi give eder at vide, at vor Erke-Bisp paa vor Frue Natt med Magt udi sit Huus af nogle Diævelens Drabantere eller Knægte blev tagen, og aldeeles mod ald Nætt blev henført fra sin Boelig. Hvorudover vi befale, at I ikke skal tage udi Sinde at holde nogen Guds Tieneste for Folket og ey tilstede dem at bruge Sacramenterne undtagne dem allene, som Kirke-Loven tilsteder, naar almindelig Interdict skeer, som er; at I eengang om Ugen skal holde Messe uden Ringen inden tillukte Dørre med middelmaadig sagte Kost til at berede Christi Legem dennem til Tærepenge, som vandre herfra Verden; dog at de udelukkes, som ere bandsatte. Dernæst at I skal høre deres Bekjendelse, som vandre herfra, og dobe dem, som Daaben have behov; men I skal vide, at Eder i ingen Maade skal tilstedes at begrave de dødes Legeme i Christen Jord Datum 1259 die 1. Nonarum Febr. Heraf kand sees, hvad Virkning deslige Interdict kunde giøre blant Folk, der troede, at saadant var Guds Ordre. Heraf kommer det ogsaa, at mange Nationer, for at faae saadant Edict ophæved, have tvunget deres Konger at indgaae de skammeligste Conditioner med Paven og de Geistlige. Ja saa eller ingen Konger, hvor kiække de end have været, have kundet holde Stand derimod, men have maatt tage imod Hug og Uæætt, og

og til Slutning giort Afbigt, med mindre de have villet under-
kaste sig større Ulykke som, enten at affattes, eller at ende Tra-
gædien paa den Naade, som Kong Christopher.

Medens denne Uæenighed stod paa, reisede Kongen til Jyl-
land, og begav sig til Ribe for at overlægge med samme Steds
Bisp hvorledes denne Tvistighed kunde dmpes. Men der blev
han af Arnfasto (d) Bispen i Aarhus (e), som var did henkom-
men under Skin at tale med Kongen om det Almindelige Beste,
forgiven: endeel siger, at det skeede udi Sacramentet: andre,
da han var til Gæst hos ham, hvilket holdtes for et galanterie
eller snarere en god Gierning paa de Tider mod en bandsatt Kon-
ge. Det vederfores Kongens Lig (f), som en stor Naade, at det
blev begravet udi Domkirken i Ribe, og det allene, efterdi han
havde appelleret til Paven. Saadant endeligt fik Kong Christo-
fer 1259, efterat han havde regieret henved 7 Aar. Med denne Kon-
ges Dod ender den u/bekjendte Autor sin liden Tractat om de
Danske Konger, som han har dediceret til Kong Christoffer, hvil-
ken maa være Christophorus 2. Samme Tractat Indeholder
allene en Genealogie af Kongerne, men diffunderer sig lidt viklof-
tigere udi Baldemari 2. og hans Sonners Historie indtil denne Chris-
toffer 1. Dod, hvilken han siger udi Gierningen svarede til sit Navn
efterdi han var Christi Offer (g).

1a
Kongen
forgives af
en Bisp.

12/2
pt

Hvis i at give denne Kongens Portrait man vil tage de
Geistliges Domme til Fundament, da har han været en haard,
u/mild og u/rætfærdig Regent, men man har lært af Historierne,
U u hvor

(d) Denne Arnfastus var imod Kongens Villie bleven creeret Biskop til Aarhus. Det er selfomt, at Hvitfelt har ikke anført ham udi de Aarhusiske Bispers Catalogus.

(e) Hist. Christoph. 1. manuscr. taler derom saaledes: Och siges thett, at samme Konning bleff forgiffuen af Erche-Biskop Jacobs oc Peders Anhangere.

(f) Cranzius synes at tilkiende give, at Kong Christoffer dode naturlig Wiis sigende: Sub extremam pacifice rebus cunctis administratis in fata concessit: Maa stee at han af respect for Geistligheden har fingeret saadan U videnshed.

(g) Anonym. de Reg. Dan. Christoffer enim Christi oblatio interpretatur.

Kong Chri-
stoffers
Character:

hvor lidet man fand bygge paa saadanne Domme, og at under-
tiden de allerbeste Konger ere afmaalede som Tyranner, efterdi de
ikke have villet tilstede Bisper og Præste at vore dem over Hoves-
det, og betage dem deres Kongelige Myndighed, hvorudover man
ingen Reflexion maa gjøre paa saadanne Domme, men allene
eftersee Historien, og da finder jeg, at Kong Christopher fand
heller holdes for en god end en ond Konge (h); thi at bandsets-
tes paa de Tjyder var ligesaa liden Beviis paa en Konges Ond-
skab som Canonisation paa ens Guds frygt og Godhed. Saa-
ledes blev St. Canutus canoniceret ikke saa meget, fordi han
var en god Mand, som fordi han bortgav alle Rigets Herligheder
til de Geistlige, og besnylkede dem i deres Hofmod. Saa-
ledes blev Riget derimod under Kong Christophers Regiering satt i
Band, ikke fordi han var en ond Konge, men fordi han beskyt-
tede Rigets Ære mod de Geistliges Overmod. Man seer derfor-
uden af Historien, at han har haft adskillige gode Qualiteter, og
regieret med Fornuft, saa at intet har været ham meere angele-
gent end at redressere de Stats Feil, hans Formand havde bes-
gaaet ved Rigets Deeling. Saaledes kunde man ingenlunde be-
værge ham til at forlehne det Hertugdømme Slesvig ~~aarligen~~ bort,
illegemaade det Grævskab Halland, uanseet at Rigets Raad selv
gjorde Forbon for den unge Græv Jacob (i). Han holdt stedse
god Venstabskab med sine Naboer Kong Hagen af Norge og Byr-
ge

synth/a
synth/a

(h) Anonym. de Reg. Dan. giver hans Portrait; men flatterer alt formeget.

(i) Kong Waldemar 2. gav Norge Halland til Eieendom til Græv Claus 1241,
hvilket han vilde have forplantet paa sin Søn Jacob, men Kong Chri-
stopher vilde det ingenlunde tilstede, dog erholdt Græv Jacob siden Con-
firmation derpaa af Kong Erik Slipping; og er dette Oprindelsen til det
Hallandske Grævskab. Uarsagen hvorfor det blev givet til bemelte Græv
er denne: Kong Waldemar havde en Paaværende kaldet den unge Græv Claus,
hvilken efter sin Moder Juditha en Sverinske Grævinde havde arvet den
halve Deel af det Sverinske Grævskab; Da nu Kongen var bleven bort-
ført fangen af de Sverinske Græver, og skulde løses, blev blant andre
Conditioner og denne accorderet, at bemeldte Græv Claus skulde affsaa
sin Deel af Sverin, og derfor bekomme andet Vederlag udi Riget, hvor-
for Kongen gav ham Norge-Halland til Eie. Denne Græv Clauses eller
Nicolai Søn Jacob blev siden Kong Erik Slippings Danemand.

ge Jarl af Eberig, conserverede ogsaa temmeligen Fred og Eenhed i Riget, naar man allene undtager den Tvistighed med Erke-Bispen, udi hvilken de fleste endogsaa af Bisperne gavede Kongen Ret, saa at man deraf seer, at han geraadede i denne Forraad ikke sordi han hadede Geistligheden, men allene, fordi han vilde dsmpe visse Geistliges store Overmod. I det øvrige ~~plaidere~~ intet meere for denne Konge end hans Død; thi den bevissir allene, at de Geistliges Ondskab da var kommen paa den høieste Spidse, og at derfor deres Bidnisbyrd om denne Konges Qualiteter ikke bør tages i ringeste Consideration. Hvad som lægges ham mest til Last er, at han besværgede Almuen med store Paalæg, hvilket gav Anledning til Bondernes Opstand udi Sialsland, som ikke uden med stor Møye og Blodsudgydelse blev stillede. Han lastes ogsaa deraf, at han betienede sig meget af Fremmede baade udi civile og militaire Sager, hvorudi, saasom mange af de efterfølgende Konger have fuldt ham, har den Danske Militie mistet meget af sin gamle Bravour. Kong Christophers Dronning var Margaretha Hertug Sambiri's Dotter (k), hvorudover hun gemeenligen udi Historien kaldes Margaretha Sambiria eller ogsaa Margaretha Spreng-Hast, efterdi hun reed stærk. Udi de Stovenborgske Gravers Kronike bliver hun gemeenligen kaldet den sorte Grethe (1), efterdi hun var saa meged sortladet af Ansigt. Med hende have nogle derudi confunderet den store Dronning Margaretha Waldemari's 3. Dotter. Han avlede med hende 3 Sønner, Erik, som fulgte ham udi Regieringen, Baldeemar og Nicolaus som døde udi deres Ungdom og en Dotter ved Navn Mectildis, som blev gift med Mark-Grav Albert af Brandenburg. Samme Aar, som Kong Christoffer døde, blev St. Clara Orden i Dannemark indført, og et Clara Kloster stiftet af Ingerd Jacob Sunesens Dotter, som en ujbekjendt Autor vidner (m). Udi denne Konges Tid fik Kiøbenhavn sin første

talnr 10

taggansu

Hans
Dronning
og Børn

U u 2

Byes

(k) Anonym. de Reg. Dan. kalder ham ellers Sambor hvilket Navn gives ham ogsaa i de Pomerske Kroniker vid. Micraëlii Antiq. Pom.

(1) Hermanni Leerbec. Hist. Comitum Schoenb.

(m) Anon. Chron. Dan.

Christo:
phorus I.
1259
Kiøben:
havns for:
ste Stads:
Rett.

340

83) o (80

Byes Rætt 1254. If Jacob Erlandsen, som da var Bisp af Roskild; thi det er at merke, at samme Stad laae endda under de Roskildske Bisper. Denne Stads-Rætt findes paa Dansk Ord for Ord indført udi Hvitfelds Kronike (n). Hvad som ellers denne Konge gjorde Riget til Nytte var, at, eftersom Dronning Metildis blant andre vigtige Rigets Udkomst-Breve havde forkommet Keyser Friderici 2. Diploma paa Benden og Nørd-Allbingien, lod han anholde hos Pave Alexander 4. om en nye Bulle til Confirmation paa samme Lande, og til den Ende tilstillede samme Pave vidimerede Copier af det Hoved-Brev Keyser Friderich 2. havde givet hans Hr. Fader. Han erholdt ogsaa saadan Bulla, som Hvitfeld vidner at være forvaret paa det Kongl. Archiv, og som lyder Saaledes:

Alexandri
4. Confir:
mationis:
Brev paa
Benden.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei charissimo in Christo filio Regi Danorum Illustrissimo Salutem & apostolicam benedictionem: Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum & vota, quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum igitur quondam Fridericus tum Rex Sicilia in Romanorum Imperatorem Electus de assensu Principum Teutoniæ pro pace & concordia inter Imperium & Regnum Daciæ inviolabiliter observanda & hostibus Imperiis coercendis, omnes terminos ultra Eudoram & Albiam Imperium contingentes, quos Divæ recordationes Canutus Rex Frater ejus inclytus, multis provocatus injuriis & tu cum eo pariter acquisivisti & quicquid in Slavia idem Frater tuus, acquisitum paterno suoque labore tenuit, Regno tuo addiderit, sicut per authenticum instrumentum inde confectum evidentè apparet. Nos tuis supplicationibus inclinati, quod ab eodem Rege de consilio eorundem Principum, & assensu pro bono pacis super his perinde factum est ratum habentes, id autoritate apostolica confirmamus & præfenti scripto patrocinio nostro communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam confirmationis nostræ infringere, vel ei

ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, in indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Anaginæ 3 Calendas Julii Pontificatus nostri anno 2.

Nogle Aar efter Kong Christophers Endeligt døde den store Norske Konge Hagen Hagensen, hvorum tilforn er taled, og ender med ham Snoro Sturlesen sin Norske Kronik, kalden Kringlu Zeimsens af de to første Ord i Bogen, han var en fornustig og anseelig Mand, hvilken ikke alleene havde været tvende gange Lagmand paa Island, men havde ogsaa en stor Deel af Island under sin Gevalt (o), og viser Hagen Hagensens Historie at han af samme Konge blev brugt udi Legation for at forlige Kongen og Islænderne. Han begynder sin Historie fra den Nordiske Monarch Othin, og gaaer indtil Hagen Hagensen, hans Historie er et Supplementum til Snoronis Kronike, efterdi han døde længe for Kongen (p). Samme Snoronis Kronike er skreven ikke alleene med stor Oprigtighed men endogsaa med Siirlighed efter de Tidens Maade; thi de Auctores, han citerer udi Kongernes Historier ere saadanne som have levet i samme Kongers Tider, og giver han os fortrefselige portraits paa alle store Mænds saavel Legemets som Sindets Gaver, hvorfore jeg har meget fuldt ham som en god Beviser udi dette Verk.

*lape
sp. b. f. f. f.*

Erik VI. kalden Glipping.

Efter Kong Christophers Død kom hans Søn Erik til Regieringen, hvortil han udi Faderens Tid var af Stænderne beskikket. Han havde ogsaa haft i Sinde at lade ham krone paa den Herres Dag holden til Odense 1258. Men Erke-Bisp Erlandsen ikke allene selv vegrede sig for at krone ham, men forbød det ogsaa under Bands Straff de andre Bisper, og, da Riget siden formedelt bemeldte Erke-Bisps Fængsel kom udi Interdict, blev der intet af med Kroningen udi Kong Christophers Tid.

Erik Glip-
ping.

U u 3

hans

(o) Hist. Haqv. pag. 735.

(p) Wormii præf. ad Chron. Snor.

1259

Nigets Til-
stand.

| e

| e

Bisperne
kalde frem-
med Krigs-
Magt ind
udi Niget.1259
Slag ved
Nestved.

hans Ankomst til Regieringen var Niget udi en meget forvirret Tilstand. Bisperne vare endeel fængslede, endeel landflygtige, det heele Land var udi Kirkens Vand. Kong Abels Sommers Tilhængere foregave dem at være nærmere til Kronen, og den unge Konge var endda ikkun i sit Tiende Aar, hvorudover Enke-Dronningen Margaretha Sambiria maatte i Begyndelsen føre Regiementet, hvilket hun ogsaa udi dslige Forvirring med Berømmelse forestod, efterdi hun var en god og fornustig Dronning (q).

Jeg har fortaalt udi forrige Konges Historie, at den Røskildeke Bisp Jens Bang, som flygtede til Rygen, skrev Pave Alexands 4 til, begierende, at han vilde formaa den Kygiske Hertug Jarmer at tage sig den fangne Erke-Bisp an. Dette gjorde ogsaa Paven, og udvirkede saa meget ved Skrivelse hos bemeldte Hertug, at han med en anseelig Magt begav sig mod Danmark, og landede udi Siælland tillige med Biskop Bang, hvilken fik strax stort Anhang af Almuen i Siælland, som slog sig til Hertugens Folk. Dronning Margaretha lod strax opbyde Mand af Huus i Siælland til Landets Forsvar. Derpaa blev holdet et stort Feltslag ved Nestved, hvor Hertugen erholdt Sejer, og over 10000 Bønder bleve slagne. Efter saadan Sejer røvede og brandskattede Jarmer fast alle Kiøbstæder og Landsbyer udi Siælland, bemægtigede sig ogsaa Kiøbenhavn, som Kongen da havde inde tilligemed Stiktets Gods siden Bispens Udvigelse af Niget. Det Sted, hvor han brød ind udi Staden, blev siden kaldet Jarmers Gab, hvor blev anlagt en Skandse, som Hvissfeld vidner i hans Tiid endda at være kalden Jermers Skandse.

Efter denne Fremgang fornyede Biskop Bang atter det Vand, som formedelst Erke-Bispens Fængsel var paabudet, og forbød, at de, som vare omkomne udi Slaget ved Nestved at komme udi Christen Jord, endskiont de havde tilfatt deres Liv mod fremmed Magt for Fæderne-Landets Forsvar. De Holstenske Græver, som vare med udi dette Ledtog, sulde paa samme Tiid ind udi Sønder
Zyl

(q) Hist. Erici 6. manuser. giver hende den slett Lov, og siger at hun oplærte sin Søn til at foragte Nigets-Maad.

Jylland, hvor de skændte og brændte alle vegne. Hertug Jarmer, efterat han saaledes havde huseret udi Sjælland, begav han sig til Borrhholm, hvor han beleirede og indtog det Slott Hammerhuus, som tilhørede Lunde Stift, men siden var belagt med Kongens Folk. Han reysede omsider derfra til Skaane for at øve samme Tragoedie, men da han vilde sammesteds iudtage og plyndre en Bye, blev han ihjelskudt af en Kvinde med en Kniv. Formedelst den Tyrannie han øvede her i Landet var han saa forhadt af de Danske, at endogsaa Stodere veigrede sig ved at imodtage Almisser i hans Navn (r).

Disse mange Ulykker (s), som overkomme Riget, foraarsagede, at Regieringen endeligen 1261 fandt for godt at lade Erke-Bisp Jacob løs og komme til sit Stift igien. Dog var han saa traadsig, at han ikke vilde antage Stiftet eller give Revers fra sig, førend Paven havde kiendet udi hans Sag. Hvorudover man maatte lade ham løs uden Conditioner. Bisperne af Roskild og Odense komme ogsaa hjem til deres Stifte igien, hvor de forbleve; Men den u-røvelige Erke-Bisp begav sig til Svørrige, og vilde have videre Satisfaction, førend han forligede sig med Kongen, mod hvilken han indgav store Bøværinger hos Paven. Endsfiont Bisperne saaledes komme i Frihed igien, continuerede dog Kirkens Band, som Riget engang var sat udi. Dog observeredes dette ikke saa nøye og med den Strængthed til Lund, Roskild og Odense, som tilforn. I Jylland derimod havde man ikke røttet sig efter dette Interdict, men stedse fra Erke-Bispens Fængsel var bleven ved at forrette Guds Tienesten, allene den cesserede paa de Steder, hvor Kongen og Dronningen vare. Imidlertid, mens dette skeede, døde Pave Alexander 4. og Urbanus 4. blev Pave i hans Sted. Denne Forandring ved det Romerske Sæde opmuntrede Kong Erik til at forsøge, om han kunde boye den nye Pave til at skaffe sig Rætt mod Erke-Bispen og at udrede Riget fra de Fortredeligheder, som det var indviklet udi: til den Ende lader han ved

126r

Erke-Bispen kom
mer løs
igien.

(r) Test. Th. Barth. in excerptis ad Hist. Ecclesiast.

(s) Hist. Christoph. I. manuscript henfører dette til Kong Christoffers Tid.

ved sine Procuratores Paven insinuere de Klagemaale, han havde mod Erke-Bispen og de tvende andre oprørske Bisper.

Rong Erik indgiver nye Gravamina mod Erkebisper

De Gravamina, som fordtes mod Erke-Bispen, bestode fornemmeligen udi efterfølgende Artikfle 1.) at, endskionst han havde svoret Kongen Troeskab og Lydighed, har han dog forbundet sig med Hertug Jarimaro, Græberne af Holsten og andre Kongens Fiender. 2.) at han havde begret sig for at krone Kongen. 3.) at han havde conspireret med Abels Born mod Regieringen. 4.) at han havde forekastet de Personer, som Kongen havde jus at præsentere til Geistlige Embeder. 5.) at han tilegnede sig den Rættighed at nyde Brag som hørdte Kongen til. 6.) at han havde forbudet dem, som bleve omkomne i det Slag ved Nestved i Kongens Tieneste, at begraves i Christen Jord. 7.) at han havde beskyltet Kongen for at være en Kietter etc. Den fornemteste Beskyldning mod Bisp Bang af Røskild var, at han havde indført fremmede Rigeis Fiender ind i Riget, hvor de have rovet og plyndret adskillige Stæder. Og mod Biskopen af Fyen vare disse, at han havde været Medvider og Raadgiver til det Mord, som skeede paa Kong Erik Plogpenning, item at han havde bragt de Holstenske Græber ind udi Forstendommen Slesvig med væbnet Magt.

Medens han oppebiede Svar af Paven paa disse Beskyldninger, blev han anmodet af Hertug Erik Abels anden Son; (thi den ældste Baldemar var alt død) at forlehne ham med det Hertugdøm Slesvig, og det efter den Tydske Lehns-Rætt. Derpaa drev besynderligen hans Moder Mechtildis Kong Abels Efterleverske, hvilken, saasom hun ikke havde kundet spille Riget i sine Sønners Hænder, saa søgte hun i det ringeste at svække det ved at demembrere Hertugdømmet derfra, og at giøre det arveligt paa hendes Born. Samme Rigeis skadelige Dronning var da desmeere farlig, efterdi hun havde begivet sig udi nyt Egtekab med Birger Jarl udi Sverrig, og derved kunde forlade sig paa Hielp fra samme Rige; thi Birger, endskionst han selv ikke var Konge, saa regierede han dog med Kongelig Myndighed, og havde faaet sin Son Baldemar paa Thronen i Sverrig, saa at samme Dronning Mecht

Mechtildis, skiont hun fornødrede sig i sin Stand, og af en Dronning var bleven Forstinde, saa dog tilbøiede hun i Myndighed og Ansæelse ved dette Giftermaal, og kom i Stand til at befodre hendes Børns Præventioner mod Danmark, hvorudover hun da ogsaa efter hendes ældste Søn Hertug Waldemars Død reisede fra Sverrig, og ophidsede sin anden Son Erik at paastaae Slesvig, som et Arve-Lehn sig efter sin Broder tilfaldet, og meenes der, at hun ved denne Paastand ikke sigtede saa meged paa Hertugdømmet, som derved at bane samme hendes unge Son Vej til den Danske Throne, hvilket var hendes stedsevarende Attraae, og hvorudi hun synderligen blev bestyrket af den u-roelige Erke-Bisp Jacob Erlandsen, som havde raadet hende til det Giftermaal med Birger Jarl for at bestyrkes med Sverrigs Hielp til saadant forehavendes Guldbyrkelse.

Erte om
det Sles-
vigiske Lehn

Den Proposition, som da blev giort til at conferere Hertugdømmet som et Arve-Lehn paa hendes anden Son Erik, vegrede Regentinden Margareta sig paa hendes Søn den unge Konges Begne at accordere. Hun formeenede, at, endskiondt han kunde have Rættighed til Forstendømmet, saa havde han dog forbrudt den, i det at han havde giordt Forbund med Rigets Fiender, og fordt Krig mod Kongen; skulde man dette ansæet føie ham herudi, og forlehne ham med Slesvig, kunde det ikke skee uden paa hans Lives Tiid efter den Danske Lehns-Rætt. Herudover anholdt Hertug Erik om Hielp hos Græverne af Holsten, og andre Forster i Tydskland for med Magt at erholde sin formeente Rætt. Kongen og Erke Dronningen gjorde sig paa den anden Side sær-
dig saadant at forhindre, og rykte med en Krigs-Hær ind udi det Slesvigiske. Peder Finsen, Rigets Marsk, og Iver Tagesen anførte de Danske, og Hertug Erik de Holstenke og andre fremmede. Ikke langt fra Slesvig ved Lohade geraadede begge Krigs-Hære udi Erfening sammen den 28. Julii 1261. (t) Udi Begyndelsen af Slaget havde de Danske Overhaand; men, da Seieren syntes at være vis, og det Danske Fod-Folk med Success satt ind

si

fi

Slag ved
Lohade. |
1261

Er

ind

(t) Herman, Leerbac. Chron. pag. 33. Helmold. Continuat. cap. 18.

ping.

1261

Kongen
fanges.

ind paa Fienden, begyndte Anførerne Peder Finsden og Iver Tagesen med Rytteriet at tage Flugten, hvilket jog saadan Stræk ind udi Fod-Folket, at det ogsaa gik samme Vej. Udi denne Frefning bleve mange fornemme Danske Herrer slagne, og mange fangne. Kongen og Dronningen, som vare ikke langt derfra, bleve ogsaa fangne, forend de finge Tidender om dette u-lykkelige Slag, og kunde faae Tid til at retirere sig. Dronningen blev fordt til Hamborg under Grav Geertes Forvaring, og Kongen blev bragt til Norborg (u) paa Als.

Dette u-lykkelige Slag forarsagede saadan Glæde hos den u-voelige Erke-Bisp, som da var i Sverrig, at han strax kom til Dannemærk igien, foer ind udi Forstendommen, og magede det saa, at Dronningens Fængsel, som tilforn var taaleligt, blev meere haard. Efter et langvarigt Fængsel kom først Dronningen løs ved Hertug Alberts af Brunsvig Underhandling, og da lod hun strax gribe Anførerne Peder Finsden og Iver Tagesen, tog Dom over dem, saasom de ved en haanlig Flugt af Slaget havde forarsaget denne store U-lykke, og lod dem hænge ved Nyborg; og, om man skal troe den oftciterede skrevne Historie, vedsøer dem derudi ingen U-rett, helst saasom de efter Slaget toge imod store Foræringes af Hertug Erik (x). Endeligen 1265 kom Kongen ogsaa løs med de Villkør, at han skulde ægte Ottonis Margrævens af Brandenburg Broder Dotter uden Medgift, hvor imod Margræven skulde betale Græberne af Holsten 6000 lodige Mark for Kongens Befrielse. Den anden Condition var, at han skulde forlehuæ Hertug Erik med Forstendommen. Det er et Mærke, at Kongen havde imidlertid siddet udi Forvaring hos bemeldte Margrav Otto, og, medens hans Fængsel varede, forestod Hertug Albert af Brunsvig (y) Riget efter Dronning Margareta

Kongen
kommer
løs igien.

(u) Hist. Erics 6. manuser.

(x) Hist. Erics 6 manuser.

(y) Hyttfeldt siger, at det var Margrav Albert af Brandenburg, hvilket maaske være en Forseelse; thi det er ikke troeligt, at Dronningen skulde betroe Rigets Administ. at on til en, hvis Broder holdt Kongen i Forvaring. See solær derfor heller dem, der giøre Hertug Albert af Brunsvig til Regent, hvilket er

Fortlangende; ~~H~~ Bønderne udi Siælland reisede sig op mod ham, og beleirede ham paa Helsingborg Slot, saa at den gode Hertug maatte salvere sig paa en Baad udaf Riget, og dermed havde hans Regimente Ende (z). Efterat Kongen saaledes var befriet af sit Fangsel, og imidlertid havde fornømt Erke-Bispens stemme Opførsel, i det han ikke allene havde glædet sig over hans Fangsel, men endogsaa stræbet at hindre hans Befrielse, skriver han atter til Paven, forestillende ham, udi hvilken slett Tilstand denne ukoelige Prælat havde bragt Riget, og begierede, at hans Hellighed vilde befrie ham og Riget fra Erke-Bispens, for hvilken Velgierning han vilde forbinde sig til all Lydighed mod det Romerske Sæde. Herudover lod Pave Urbanus 4. affærdige et Brev til Erke-Bispens 1264, hvorudi han formanede ham godvilligen at resignere sit Stift (a). Brevet er ellers meget haardt skrevet indeholdende alle de Beskyldninger, ja fleere end som Kongerne havde giordt tilførn. Det begynder saaledes: Urbanus Biskop Gudstieneres Tiener onsker Hæderlige Broder Hr. Jacob Erlandsen Erke-Bisp til Lund Salighed og Apostoliske Besiguelse. Vi have af Rytte og Tiidende her og der spurdt, at Lunde Kirke, som plejede i fordum Tiid at være udi Flor og Blomster formedelsst den Overflodighed, som der var baade paa aandelige og timmelige gode Ting, skal være udi den Tiid ved din Ondskab og Hofærdighed kommen nu saa meget paa Knæ, at, dersom den ikke snarligen hielpes ved Bavelig Raad og Forsyn, fand den neppe komme paa Fode igien. Derpaa gaaer

ping. *man*
1264
Ernde
merkellige
Feil hos
Hvitsfeld.

/ =

1264

Pave Urbanus straffe
Brev til
Jacob Erlandsen.

Er 2

Pa

er rimmeligere, efterdi samme Hertug var nærmest dertil, saasom hans Datter Juditha havde været Dronning udi Danmark: thi hun var given til Erik Floavenning denne Konges Far-Broder. Heraf sees ogsaa en anden Feil hos Hvitsfeld, som siger, at forbermedte Hertug Albert var denne Konges Datters Son: thi det er at giøre ham af Erik Christophersen til Erik Erikson.

(z) Hist. Erici 6. manusc. hvor dette fortælles om Hertug Albert, hvilket er Rett.

(a) Vid. lit. Pontif. Urban; ad Archiepiscop. pag. 267. seqv.

2

Paven igiennem alle hans Beskyldninger, og tillægger ham end Kætterie, sigende, at han har villet fordrifte sig til at corrigere og forbedre Herrens Ben item Troens Artikke, og endeligen bruger denne haarde Expression: GUD give at saadanne dine onde Stykker kunde allene komme over dig selv, og ikke over Kirkerne, som formedlst dine Misgierninger have saa meget lidet.

1266
 Af dette Brev synes, at Pave Urbanus havde udi Sinde at skaffe Kongen Satisfaction. Men, som samme Pave dode kort derefter, og blev succederet af Clemente 4. begav Jacob Erlandsen sig til Rom, og der besmykkede sin Sag saaledes for den nye Pave, at Cardinal Guido som Pavelig Legat blev sendt til Danmark for at examinere de Tvistigheder mellem Kongen og Geistligheden. Bemeldte Legat endskiont han hæderligen blev imodtagen af Kongen, kunde man dog merke, at han ikke vilde blive det Kongelige Parti meget gunstig, som fornemmeligen sees af den Citation, han udstædte, hvorved han skævner Kongen og hans Bederpart peremptorié til Slesvig. Imod denne Stævning saavel som Stædet exciperer Kongen solenniter ved en Skrivelse dateret Ribe 1266 den 26. Augusti og derudi appellerer til Paven selv (b). Dette forbittede saa meget den Pavelige Legat, at han begav sig af Riget til Lybek tillige med Erke-Bisp Erlandsen samt Bisperne af Roskild, Slesvig og Ribe, og der lod publicere Kirkens-Band mod Kongen, Enke Dronningen og Bisperne af det Kongelige Parti, som ikke vilde møde til Slesvig. Derpaa begav han sig til Rom igien, hvor hen ham tudte Jacob Erlandsen, som forblev der udi 7 Aar, indtil Pave Gregorius 10. udi det Aar 1274 lod holde et Concilium til Lyon (c) da blev et Forlig gjort mellem Kongen og Bisperne (d). Den Roskildske Bisp Peder Bang tog sit

e Den Pave-
lige Legat
fetter Ri-
get udi
Band.

e

(b) Vid. Excerpt. Regis 6. cal. sept. pag. 271.

(c) -Hvitfeld siger paa et andet Sted 1276, hvilket er u-rigtigt tætte ipso Greg. lib. 2. Epist. 45. it. Menestrier hist. Consulaire de Lyon.

(d) Kirkens-Band blev ellers høved et Aar derefter nemlig 1275 og blev af Kongen til at negociere dens Ophævelse besynderligen brugt en habil Mand ved Navn Jon Lille, som boede paa Tommerup i Slaane.

fit Stift an igien. Men Erke-Bispen afstod Lunde-Stift til een af sine Paarerende ved Narn Erland, og selv begav sig udi Fransciscaner Muncke Orden paa Rygen (e), hvor han døde 1274 (f) saasom den oft citerede liber Daticus Roskildensis vidner, hvilken blev skreven dette Aar skionst meget siden der til er lagt. Det Forsbud som Riget var udi, varede 17 Aar nemlig fra det første, som strax efter Erke-Bispens Fængsel blev forkyndet. Hans Successor Erland havde lige saadan Glebne, som han; thi da han vilde reise til Rom for at bekomme Confirmation og Pallium, blev han fængslet af Keiser Rudolt af Habsburg (g), som holdt for at han intriguerede mod hans Udvalgelse, hvilket giver tilkiende, at han ogsaa har været et uroeligt Hoved; dog kom han les igien, men døde strax derefter.

Ende paa den Trætte mod Geistligheden.

Medens denne Bispe-Trætte varede, regjerede Kongen nogle Aar i Roelighed og profiterede han af samme Roelighed ved at udgive adskillige nyttige Love. Han lod 1269 sammenskrive den almindelige Rette-Rætt, som siden af Christophoro Bavaro blev igiennemseet og forbedret. Han gav ogsaa samme Aar Niber-Bye sin Stads-Rætt, hvilken tillige med andre municipalske Love er bleven befodret til Trykken af Resenio 1683. Han udgav ogsaa tvende Haand-Fæstninger paa adskillige Lønder, saa at han fandt siges meget at have forbedret de Danske Love, dog siger vor berømmelige Antiqvarius Sperling, at meget er indfattet udi denne Konges Forordninger, som ikke er hans eget, men som Esterkommerne Tiid efter anden have tillagt. Udi det Aar 1268 lod han besætte Roldings Slott for at hindre de Sønder-Jyders Indfald, han lod ogsaa legge en Broe over Aaen, som flyder forbi Staden, paa det at han kunde komme ind udi det Slesvigskke og tilbage igien, naar han lystede. Aaret derefter begjærede Margrev Albert af Brandenburg Kongens Syster Mechtildis til Ægte og erholdt hende. Desres Brallup blev celebreret med stor Hoytidelighed 1271 som var

+ Birke

Kongens forbedret Riget.

Æ r 3 to

(e) Lib Daticus Roschild. in excerpt. Thom. Barth.

(f) Hist. Erici 6. manusc. siger til Lund.

(g) Chron. Archiep. Lund.

1270

to Aar efter Forlovelsen. Udi samme gode Intervallo fik Kongen ogsaa Venlighed at tænke noget paa Estlands Tilstand, hvilken Danske Province ofte stod i Fare for at falde i de Sværdsende Hedningers Hænder eller at blive ødelagt af de samme; thi Kongerne havde ofte saa meget at bestille hjemme, at de ingen Tid eller Venlighed kunde have at tænke paa samme bortliggende Land. Men 1270 skikkede Kongen sin Drost (h) Matthias til Estland, for at beskytte Landet mod Nyssernes, Semigallernes og Lithuanernes Overfald. Samme Matthias leverede disse Hedninger et Fjelslag og erhølvte en herlig Sejer over dem og gjorde mange anseelige Fanger (i) men, da han alt for dristigen efterfandt de flygtige, blev han selv omkommen, saa at hans Død formindskede den Glæde, som man ellers havde over denne Sejer. Denne Matthias er ellers den første Drost, som jeg finder omtalt udi den Danske Historie. Om dette høye Embede er ældre, skal jeg ikke kunde sige.

Estlandske
Tog.Matthias
Drost.Kongen
bliver ind-
viklet i
Krig med
Sverrig.

Paa samme Tid reisede sig Misforstand udi Sverrig mellem Kong Waldemar og hans Brødre, og, som samme Misforstand tog saameget til, at man frygtede for indbyrdes Krig, blev der berammed et Møde, hvor Kongen med hans Brødre var selv tilstede, og arbejdede man da paa at forlitte dem med hinanden, men forgiaves; thi de skildtes ad aabenbare Fiender. Kongen reisede til Stockholm, og Hertug Magnus hans Broder begav sig til Nyköbings, og der overlagde med den anden Broder Hertug Erik, hvorledes de skulde gaa deres Sager an mod Kongen. Men som de funde sig forsvage at føre Krig med ham uden fremmed Hielp, begave de sig til Kong Erik i Dannemærk, og sluttede Forbund med ham 1276. De samlede derpaa et stort Antall Folk baade af Danske og Tydske, hvis Anførere vare Grev Jacob af Halland og Marsk Stig, og forpligtede Hertugerne sig at betale til Kong Erik for den Udsætning 6000 Lodige Mark Sølv. Efterat Brødrene saaledes vare bestyrkede, rykkede de ind udi Vester Gothland. Kong Waldemar gif dem imod med en langt større Krigshær, og, da han kom

(h) Anon. Chron. Dan. hvor han kaldes Dapifer.

(i) Hist. Brici 6. manuscr.

kom til Tyveden, * fikkede han et stort Parti forud for at erkyn-
dige sig om Sienden, som han meenede endda var langt borte. Han
selv forblev paa Romlaboda, hvor han lagde sig til at sove ligesom
han intet kunde have at frygte, og Dronning Sophie satt sig til at
spille Skal = Taffel. Imidlertid bleve de forudfikkede Kongelige
Tropper ved Howa overfaldne af Hertugernes Folk, og udi Hast
slagen paa Flugten med et stort Nederlag. Efter denne Ulykke kom
een ridende til Kongen, fortællende ham, hvorledes var tilgaad,
og raadende ham til at forstærke sig paa nye. Men Kongen blev
der af saa forkræftet, at han søgte at salvere sig med Flugten til
Bermeland; men Hertug Magnus, som fik Kundskab derom, satt
saa stærkt efter ham, at han fik ham fangen den 15 Junii 1276.
Hvorpaa det heele Land gik Hertugen til Haande. Kong Balde-
mar blev derpaa bragt som en Fange til Hertugen, for hvilken han
ndrog sig, og bad om Naade. Hertugen svarede ham da med
Sagtmodighed; I maa takke eders Dronning for all den
Ulykke som er skeet; thi, hvis I ikke havde ladet eder
regiere af hende, havde Riget ikke geraadet ndi saadan U-
lynlighed. Dog vil jeg, endskjønt jeg har Magten i
Hænder, stikke mig saaledes mod eder, at I ingen Nar-
sag skal have til Klagemaal. Derpaa lod han forsamle Ri-
gets Raad, og med deres Samtykke gav Kongen tilbage igien Bes-
ter Gothland, Bermeland, Dalen, Øster Gothland og Smaa-
land, hvorpaa Riget kom i Roelighed igien.

Slag ved
Howa. / =

/ =

Efter dette Fordrag gav Magnus de Danske Hjelpe-Tropper
Ulfkeed. Men, som de samme ikke rigtig havde faaet deres Be-
solding, forarsagede de med Røveri og Plyndren stor Skade.
Hvorudover, da Kong Erik af Danemarf fodrede de 6000 Mark Sub-
sidie Penge, paastod Magnus, at samme Sum burte afregnes paa
den Skade, som Krigs-Folket havde tilføyet Landet. Dette for-
arsagede stor Uvenskab mellem dem; og som de Danske Hjelpe-
Tropper fremturedede i at plyndre, gjorde Magnus et Indfald udi
Skaane og Halland; dog, da de Danske mødte ham ved Rigna
Broe

Trøstighed
om Subsidi-
e Penge.

/ 2

1276

Slag ved
Beris.

Broe, dristede han sig ikke til at binde an med dem, men begav sig med det Bytte, han havde gjort, tilbage igien. Kong Erik, for at hegne sig over Magnum, handlede da hemmeligen med Kong Waldemar, og lovede at hielpe ham til det heele Rige igien. Af saadant Forbund fattede Kong Waldemar nyet Mod, og lod for dre de afftaaende Provincier fra sin Broder igien. Derpaa gik Kri- gen paa nye for sig, og et Slag blev holdet ved Beris mellem Bro- drene, hvorudi Magui Folk under Anførsel af Ulf Carlssen finge Overhaand, og de Danske Anførere Valne Hvit og Bent Ulfen bleve fangne. Dette ophidsede Kong Erik end meere, hvorudover han forsamlede en stor Magt, og dermed udi egen Person geleidet af Kong Waldemar rykkede ind udi Sverrig, tog heele Vester Gothland ind, og tilføiede stor Skade. Dog blev paa dette Tog intet videre forrettet; thi, saasom Vinteren faldt ind, og Levnedes Midler begyndte at mangle, begav Kongen sig til Dannemark igien.

Endligen blev en Stilstand giordt, og et saadant Forlig sluta- tet, at Kong Erik skulde slaae 2000 Mark af den omtvistede Sum- ma, og bekomme Lødese til Pandt for de øvrige. Saaledes blev Waldemar forladt, og maatte afftaae Riget til Magnum. Men, forend Magnus kom til roelig Possession af Thronen, geraadede han i en anden stor Uleilighed. En Dansk Herremand ved Navn Peder Porse i Halland havde ogsaa udi Kongens Tiid laanet Mag- no en Sum Penge, men som Betalningen gik langsom for sig, inviterede Porse ham til et Giestebud, men da Giestebudet var end- det, og Magnus vilde tage Afsked, forkyndede Porse ham Arrest indtil Gielden var betaled; hvorudover Magnus maatte ikke alleene beqvemme sig til prompt Betalning, men enddgsaa ved Eed forplig- te sig til ikke at hegne denne Gierning. Denne Peder Porse var Fader til den Navnkundige Knud Porse, som fik Titul af Hertug, og siden spillede saa store Ruller udi Dannemark.

Efterat Kongen havde siddet nogle Aar i Roelighed, geraade- de han udi nye Krig med Hertug Erik af Sønder Jylland, thi, saasom han saa lætt ikke kunde forglemme det Fængsel, som han og hans Moder havde været udi, saa søgte han adskillige Leylighe- der

= Peder
Porses dri-
stige Gier-
ning.

/z

Der til at hævne sig. Han besværgede sig da over, at hans Bønder, som hørte til hans Patrimonia udi Forstendommen, ikke vederfores Rætt, og at Hertugen, fordret af Kongen at møde sig, var ikke kommen. Derforuden var og Trætte om Als og flere Der, som Kongen formeenede at høre til Riget, men Hertugen til Forstendommen, item om Abels Børns Fæderne-Gods udi Riget. Dette altsammen gav Anledning til Tvistighed, som endeligen 1271 brød ud til aabenbare Krig. Kong Erik rykte med en stor Magt ind udi det Slesviagke, hvor han indtog Tondern, Haderslev, Flensborg og fast det heele Land, saa at Hertug Erik beholdt fast intet uden Staden Slesvig tilbage. Man kunde derudover ikke vente uden en villoftig Krig, og at Hertugen skulde efter Gædvane bestyrke sig med fremmed Hielp for at bekomme sit Land igien. Men han døde Alret derefter, efterladende sig 3 Sønner nemlig Abel, Erik og Waldemar.

1275

Krig med
Slesvig.

1/2
1/2

Efter hans Død tog Kong Erik sig deres Formynderskab an som næste Slegt og Bærg. Derimod satte de Holstenske Græber sig, formeeneende paa Moderne Side sig at være ligesaa nær til Bærgemaalet, men det var kun en Prætext, som de brugte for at hindre, at Forstendommen ikke skulde forenes med Kronen igien. Dog fik Kongen sin Villie frem og blev de Myndiges Bærg, hvilke han lovede at forlene med Hertugdømmet, saa snart de kom til deres myndige Alar, hvilket ogsaa skeede; thi den ældste nemlig Hertug Waldemar blev siden af Kongen forlehned dermed. Men, saasom han nogen Tiid derefter befandtes at intriguere mod Riget, og at han havde Anslag at reise til Norge for at forbinde sig med samme Rige mod Dannemark, lod Kong Erik ham arrestere ved Helsingør, og føre fangen til Søborg, dog kom han løs igien Alret derefter nemlig 1286, efterat han ved en given Nevers havde renonceret paa Als, Arroe og Femeren, som længe havde været Tvistsens Øble mellem Riget og Forstendommen. Dog paa det bemeldte Der ikke skulde siges at være Hertugen afbuingne i hans Fængsel, maatte af begge Parterne compromitteres paa gode Mænd, som skulde domme i den Tvistighed, hvilket skeede saaledes,

Als, Arroe
og Femer
komme im
der Riget
igien.

10

V

des,

ping.

1273

des, at 12 fornemme Mænd skulde sværge, om hvem de holdte for re, at de omfistede Lande tilhørede, hvilken Eed blev kalden Ordhold nævns Eed eller Borthel, som her i Faveur af Kongen blev aflagt paa Herredagen til Nyborg 1285. Nogle Aar tilforn nemlig 1273 holdt Kongen Brøllup med Agnete Margræv Alberts Døtter af Brandenburg, som han for mange Aar siden var bleven forloved med, og blev der saaledes en dobbelt Alliance sluttet imellem Dannemark og Brandenburg.

1273.

Endeligen blev denne Konge paa en forræderisk Viis omkommen af hans egne Undersaattere, for hvilke var Hoved og Anfører Græv Jacob af Halland. Samme Græv Jacob var ilde tilfreds med Kongen, efterdi han udi nogle Aar havde skift ham ved Indkomsterne af Grævsfabet Halland (k). Der siges ogsaa, at Kongen havde haft at bestille med Grævinden udi Grævens Traværelse, da han var paa det Svenske Tog; hvorudover han pønsede paa Hævnen, og til den Ende forbandt sig med nogle af Rigets Adel, som ogsaa vare misfornøjede med Regieringen. De sammenrottede oversaldt Kongen om Natten i Tüder, da han laae udi Funderup uden for Wiborg og gabe ham 56 Saar, hvoraf han døde den 22. Novemb. 1286 efter at have regieret fast udi 26 Aar (1). Man vidste i lang Tid ikke, hvo denne Gierning havde giort, men, da det kom for Lyset, flygtede Morderne til Kong Erik af Norge, som tog dem udi Protection. De gjorde siden ved de Norskes Hielp

Rong Erik
myrdes udi
Funderup.
1286.

(k) Meursius Hist. Dan. lib. 2. begaær her en dobbelt Feil, først siger han, at det var denne Græv Jacob, som af Kong Waldemars 2. fik Nørre Halland udi Mage-Skifte for det Sverinske Grævsfab, da det dog ikke var Jacob, men hans Fader Græv Glans. 2.) siger han, at dette Mage-Skifte, som denne Græv var bleven tvungen til at indgaae, var Aarsag til det Had, han fattede mod Kong Erik Blipping, hvilket ogsaa er u-rigtigt; thi Historien viiser, at Græv Glans saavel som Græv Jacob vare fornøjede med Halland, men at Misfornøjelsen reisede sig deraf, at Kong Christopher ikke vilde have Halland til et Arve-Lehn eller forplante det paa Sonner, og denne Konge nemlig Erik Blipping havde foreholdt Græv Jacob Indkomsterne af Halland.

(1) Hvitf. siger 20 Aar men herudi og 'aa contradicerer sig selv, saa som han selv siger at han kom til Regieringen 1259.

Hielp adskillige Udfald udi Dannemark, og tilføjede Riget stor Skade, som kand sees af efterfølgende Konges Historie. Hans bitterste Fiende blant disse Banemænd var Markk Eug, hvilken offentlig paa en Herre-Dag, som holdtes til Viborg for at hyldes Kongens Søn, lod sig merke med, at han ikke vilde sværge Lydighed til noget Barn. (m) Saadant Endeligt fik Kong Erik Christophersen efter en lang og besværlig Regiering. Man seer af Historien, at Adelen var ikke fornøjet med ham, saa at de Aar 1282 truede at gjøre Opstand i Riget, hvilket gav Anledning til den Haandfæstning, som samme Aar blev givet, hvorudi Kongen lover at remedere de Ting, som gave Marsag til Misfornøelse. Geistligheden var illegitimaade misfornøjet med ham, foregivende, at han fravendte Kirkerne-Fiender til Krigs-Brug. Han beskyldes ogsaa først at have besværgt Klosterne med Hunde og Hæste at underholde (n). Men det var vanskeligt udi saadan forvirret Tilstand at være alle til maade. Man finder dog ikke, at der har været nogen syndelig Opstand udi hans Tid, hvilket giver tilkiende, at hans Feil ikke have været med de største. Hvorom alting var, saa var han en Regent, der ingenlunde havde fortient at omkommes paa saadan Maade, hvorfor dette Mord baade af Fremmede og Udlændinge blev høiligen detesteret. Han siges steds at have glippet med Dinene, hvorudover han blev kalden Erik Glipping.

Kongens
Characteer

Hans Dronning var Agneta, Margrav Alberts Dotter af Brandenburg, hvilken han tog uden Medgift, efterdi Margraven betalede 6000 Lødige Mark for hans Fængsel til de Holstenske Græver. Med denne Dronning avlede han 1273 Erik Mendved, som fulgte ham i Regieringen. De andre Born vare Waldemar, Christopher, som siden blev Konge, Martha, som blev givet til Konge Birger af Sverrig og Margareta, som fik Nicolaum af Berle. Udi hans Tid begyndte de Danske Bisper at hente Confirmation og Pallium fra Rom, og var Erke-Bisp Truid Forsten-

Hans
Dronning
og Born.

Vy 2

(m) Hist. Erics 6. manusc.

(n) Chron. incerti Aut. som begynner med sua Klage Decimas Ecclesiarum tulit, monasteria per equos suos & canes depauperavit, hvoraf kand sluttes, at Autor maa have været en Munk.

stensen den første, som hentede selv Bispe-Kaabe eller Pallium af Paven (o), for hvilken han maatte forbinde sig og sine Efterkommere at betale 4000 Gylde, af hvilken Sum Pave Martinus 5. dog siden aflag den halve Deel. Derved bleve de Danske Bisper Paverne end meere undergivne end tilforn, (p) saa at Kongerne hart ad kunde ansees allene, som Pavernes Guldmægtige. Udi Norge gif det ey heller bedre til, hvor Kongerne ved deres Kroning maatte aflægge Troestabs-Eed til Paverne udi saadan Form: Profiteor & promitto coram Deo & sanctis ejus pacem & justitiam Ecclesie populoque mihi subiecto, observare, Pontificibus & clero condignum honorem exhibere &c.

Ericus VII. kalden Mendved.

Erik Mendved.

Efterat Kong Erik paa saadan ynkelig Maade var tagen af Dage, kom hans Søn ogsaa kalden Erik til Regjeringen. Men, som han endda ikkun var udi sit 12te eller 13de Aar, behovedes midlertid en Regent, som kunde i hans Mindre-Aarighed forestaae Regjeringen. Saadant paatog sig vel hans Frue Moder Dronning Agnete. Men, saasom hun merkede, at den Byrde vilde blive hende for haard allene, og hun ikke kunde forlade sig paa de store udi Riget, hvoraf een anseelig Deel var mistaant for det Mord, som var begaaget mod Kongen, kastede hun sine Dyne til Hertug Waldemar af Sonder Jylland, begjærende, at han som den afdøde Konges næste Slegt vilde paatage sig Rigets Formynderskab, hvilket ogsaa skeede, skiondt Landet liden til Fordeel; thi, hvorvel der var in

Hertug Waldemar Rigets Regent.

(o) Chron. Archiep. Lund. den liden Danske Kronike, som er aneligen publiceret af Prof. Ludvig i Hall, og tilskrives en Danske Erke-Bisp siger, at Pallium blev under Kong Erik Giegode først skicket til Erke-Bisp Adzer, som Primas udi Sverrig, saa at man deraf kand see, at Erke-Bisp Truid var ikke den første som fik Chorakaaben, men den første som selv hentede den fra Rom. Ellers farer Autor til bemelte liden Kronik vild derudi at han faer, at den første Erke-Bisp neml. Adzer var Primas i Sverrig; thi Eschild var den første. Saa at om Autor selv har været Erke-Bisp, maas han ikke have været kyndig udi Kirke-Historien.

(p) Hist. Erici 6. manuscr. som siger at Lunde Dom-Kirke blev taxeret for den Summa.

intet at sige paa hans Opførelse, saasom han var en fornuftig Herre, saa dog glemmede han ikke strax at betinge sig Børgemaalspenge, og at fodre tilbage Als, Arroe, Femeren og de andre Der, som Kong Erik Slipping med saa stor Møye havde foreenet med Kronen igien.

Det første, som Regenten tillige med Dronningen foretog sig, var at forskrive en Herredag til Skielst. Der for at overlægge, hvorledes man skulde hævne Kongens Død, item for at ordinere andre Rigets Sager. Dette fik Mandraberne i Tisde Rundskab om af deres Venner, som vare i Raadet, hvorudover de forbunde sig sammen at benægtige sig den unge Konges Person, og at anmasse dem selv Regieringen, for derved at undgaae den Inquisition, som svævede dem for Byene. Præterten, som de brugte til deres Foretagende, var, at de vilde ikke tilstede en fremmed Herre, der havde været Rigets Fiende, at føre Regimentet udi Danmark. Men Hertug Waldemar spillede her Prævenire, saa at han gjorde de Sammenrottedes Anslag til intet, og drev dem udaf Byen. Der paa blev anordnet en nye Herredag til Nyborg 1287, hvor da lode sig indfinde, den unge Konge, Dronning Agnete, Regenten Hertug Waldemar samt Rigets Bisper og Adels, for videre at inquirere om det begangne Konge-Mord; men der opreysede sig strax Ueenighed, efterdi Mandraberne vare af stor Familie, og havde stort Anhang udi Riget. Ikke dsmindre bleve dog udnævnde til Inquisiteurs, Margræv Otto af Brandenburg Dronningens Broder, Hertug Biskaf, Græverne af Holsten og 27 gode Mænd af Adels. Esfer fordte Vidnesbyrd og noye Examen (q) bleve befundne skyldige, ge Græve Jacob af Halland, Marsk Stig, Niels Hallandsfar, Peder Porse, Peder Jacobsen, Niels Knudsen, Nage Kacki (r), Raane Jonsen, og Arved Bentsen, hvilke bleve doimte fredløse, og deres Gods confisceret; og blev samme Dom nogle Aar der efter confirmeret paa en Herredag holden til Helsingborg (s).

V n 3

Der

Inquisition over Kongens Mordere. / 9

1287

9 / e

Dom over Mand-Draberne.

(q) Ancn. Chron. Dan. siger at 24. Sandmænd svore paa, at de vare skyldige, som var Raade paa de Liiber.

(r) Udi et gammelt skrevet Diploma, hvoraf Copie mig er communiceret, hedder han Nage Cæbe.

(s) Vid. Sentent. lar. comitis Helsingb. 1305 pag. 328.

ved.

1288:

1288.

Derpaa begave Manddraberne sig til Kong Erik Præstehader af Norge, hvilken tog dem udi Protection (t) og indrømmede dem Kongelle Glott. Deraf opvattes Krig mellem Dannemark og Norge, som varede udi 19 Aar; thi Anno 1288 lod Kong Erik af Norge erklære Krig mod Dannemark, hvortil han indførte som Notis udi Manifestet, at hans Moderne Gods var ham foreholdet;

(t) Originalen af dette Protections-Brev, som Kongen af Norge tillige med hans Broder Hagen gav dem, fandtes tilførn paa vor Frue Kirke i Kiøbenhavn; Deraf er mig communiceret en Copie af Hr. Assessor Mylius, og, saasom Originalen er borte, og Brevet ikke findes hverken blant Hvitsfelds Diplomata eller anden Steds, vill jeg det her anføre. Det lyder saaledes:

Omnibus præsentis literas inspecturis: Ericus Dei gratia: Rex Norwegiæ, & Haqvinus eadem gratia Dux Norwegiæ, salutem in Domino Sempiternam, Tenore presentium notum facimus Universis, quod nos ad devota Servicia, quæ progenitores exhibitorum presentium Dominorum, Stigothi Andresson, Nicholai Knutson, Nicholai Hallandesfar, Petri Jacobson, Petri Pors, & Stigothi Nicholasson militum, Aghonis Cabe, Lanonis Soneson, armigerorum, nostris progenitoribus Illustribus Regni Dacie Regibus impendunt, nostre mentis aciem dirigentes, Supraascriptos milites & armigeros in honores nostros duximus assumendos. ipsosque cum tota eorum familia & bonis omnibus sub pace & protectione nostra suscipientes specialiter defendendos, promittimus eisdem, quod eos in dilectione & reverentia Tenere volumus, & honeste pertractare, prout fidelis Dominus suis fidelibus hominibus facere tenetur, ipsisque in prosequendis causis eorum & injuriis propulsandis fideliter assistere consiliis & auxiliis oportunis, nec sine ipsis vel eorum hæredibus cum Domino Rege Dacie, vel aliis eorum emulis quibuscumque concordiam faciemus. Et ut promissa ex potestate nostra firmiter observentur, Domini Gotho de Bølge, Bernardus de Bertereige, Thomas Haqvini.

De samme
ophidse
Norge til
Krig mod
Dänemark

1a/1p
1a
1=1v

det ; thi , som hans Fader Kong Magnus Hagensen havde ægtet den Danske Princesse Ingeborg Erik Vlogpenning's Dotter (u), saa paastod han Naert til hendes Patrimonial Gods udi Niget, og forplantede samme Prætentioner paa sin Søn Erik Præstehader. Den anden Aarsag , som af den Norske Konge foregaves til Krigen, var at han maatte tage sig Græv Jacob og de andre Danske Landflygtige an , som havde taget deres Tilflugt til ham. Han kom kort derefter med en Flode til Dannemark, hvor han først lagde Helsingøer i Alse, og siden Hveen og Amager. De Fredløse angreb Niget paa den anden Side udi Belt, plyndrede Samsø, forstyrrede Bratingsborg, og afbrændte Tornborg ved Kaarboer, lagde derpaa Skialkøer og Nykiøbing i Falster i Alse, hvorefter de forenede sig tilsammen, seylede med samtlig Magt til Grønsund, afbrændte Steege Sløtt og Stubkiøbing, og derpaa begave sig til Norge igien. Kong Erik af Dannemark omspendt af saa mange Ulykker søgte at bevæge Kongen af Norge til Fred ved sine Gesandtere, men forgjæves, saa at Krigen derfor continuerede udi mange

qvini, Odovenus Hugulaci Johannes Brunolfson, Gothormus Guritheson, Isaac Gotheson, Barones, Guthlacus Wil-lameson, Lochen lappe, Gotulfus Thoreson & Nicholaus fuce, milites nostri, una nobiscum fide media promiserunt, quorum sigilla una cum nostris literis presentibus apponi fecimus in testimonium & evidentiam plenioram. Actum & datum Gøneberg Anno Domini millesimo Du-centesimo Octogesimo Septimo in Crastino nativitatis beati Johannis Baptista, presentibus Dominis Bartholomeo & Erlando Cancellariis nostris. - -

Uf dette Brev seer man, hvorledes Cancellie Stilen da var udi Norge. Man seer ogsaa Rommings. Nændenes Navne. Man lærer ogsaa deraf at Kongens Broder Hagen Naamusen maa have været associeret med ham i Regjeringen, efter som Brevet er udgivet i begges Navne, item at de fornemste Herre mænd i Norge have ført Titel af Bawoner, og endeligen, at der da have været to Kongelige Canslere paa eensgang.

(u) Dette Giffertmaal blev besluttet, da Kong Hagen den gamle var i Danne-mark hos Kong Christopher, og der gjorde Forbund med ham 1257. Han førte Bruden med sig til Norge Aaret derefter.

1289

ge Aar med Røben og Plynderen paa begge Sider, hvilket jeg vil forbigaae at opregne, saasom Historien deraf er usbehagelig, og af liden Nytte.

En stor Lykke paa samme Tiid for Danmark var at Kong Erik af Norge da blev indviklet udi en vigtig Tvistighed med Engeland og Skottland, som hindrede ham at fortsætte den Danske Krig med Vigueur. Samme Tvistighed fandt jeg her ikke forbigaae at melde noget om, saasom den var af den Importance, at de fleeste Europæiske Potentaters Øyen dertil vare henvendte. Oprindelsen dertil var denne: Alexander 3. Kongen af Skottland havde en Dotter ved Navn Margareta, hvilken blev given til Kong Erik af Norge 1281. Udi Egteskabs Contracten var indført, at, hvis Kong Alexander døde uden Mandlige Arvinger, da skulde samme hans Dotter Margareta succedere ham udi Riget Skottland; item at hendes Børn skulde have samme Rætt. Denne Margareta døde kort derefter, og efterlod sig en Dotter med Kongen af Norge, som ogsaa heed Margareta, hvilken efter Kong Alexandri Afgang uden Mandlige Arvinger fik Rætt til den Skottiske Krone. Stænderne udi Skottland disputerede hende ey heller same Rætt, men strax efter Kong Alexandri Død bestiliede 6 Administratores, som skulde forestaa Riget, indtil den unge Norske Princesse, som var ikkun 3 Aar gammel, kom til den Alder at hun selv kunde antage Regimentet. Men, som nogle Aar ginge bort, forend Stænderne udi Skottland forlangde deres unge Dronning, skikede Kong Erik 1289 Gesandtere til Engeland for at søge hos Kong Edvard af Engeland, at han, som Margareta nær Forvant, vilde befodre hendes Promotion. Edvardus efterkom hans Begjæring, og blev der saaledes forhandlet mellem Engelske, Norske og Skottiske Fuldmægtige, at Margareta skulde skikkes til Engeland, og opdrages ved Edvardi Hoff, indtil hun kom i Stand at bestige den Skottiske Throne (w). Edvardus, som pønsede paa at foreene Skottland med Engeland, foreslog da de Skottiske Stænder et Egteskab mellem hans Son og Margareta. Stænderne gabe deres Samtykke dertil, og blev

Successi-
ons Twi-
stighed
mellem
Norge og
Skottland.

Egteskabet besluttet, efterat en Contract bestaaende af 8 Artikke, som findes iblant Rymers Archib Documenter, derover var bleven forfattet (x). Den unge Norske Princesse blev saaledes anseet som den der i Fremtiden kunde blive Dronning baade udi Skottland og Engeland. Men, da hun blev ført fra Norge, døde hun paa Beyen (y), og ved saadan hendes Afgang gav Anledning til stor Uroelighed mellem Engeland, Norge og Skottland. Za forarsagede, at Skottland endeligen kom under Engelsk Herredom. / =

Jeg vil her intet melde om de Engelske og Skottiske Præstendenter til den Skottiske Krone, saasom det samme henholder ikke til den Nordiske Historie. Men alleene om Kong Eriks Paastrand. Samme Konge formeenede, at Skottland efter hans Datters Død var sig tilfalden, beraabende sig paa den Norske Lov, som sagde, at Forældre arve deres Born. Men Stænderne i Skottland agtede med Billighed, at man efter Norske Love om privat Arvedeel ikke kunde reglere Skottlands jus publicum, og derfor ansaae hans Præntioner ikke af den Vigtighed som adskillige andre Skottiske Herrers, beshuderligen Brus og Balliols, som vare af Konges Slægten paa Moderne Side; hans Paastrand blev dog tillige med andres examineret udi Engeland af Kong Edward, som var beskikket til Dommer udi denne Tvistighed, men Kronen blev tildomt Balliol, som den, der efter de Skottiske Love var meest berettiget der til, og Kong Eriks Gesandtere bragte ham en Kurv tilbage. Denne vigtige Proces blev saaledes bragt til Ende, og Kongen af Norge fik derover bedre Leylighed at understøtte de Danske Misfornoyede, og at fortsætte Krigen mod Dannemark. / 3

Imidlertid var Kong Erik Mendved ikke fri for indvortes Uroelighed, men geraadede udi ligesaa fortrædelig Trætte med Geistligheden, som hans Formænd, saa at Riget igien paa nye faldt udi Kirkens Band. Aarsagen dertil var denne: Efterat Mandbraberne vare drevne udi Landflygtighed, havde Kongen endda mange mistænkte, som bleve tilbage, at have været Medvidere udi hans Faders

33

Nord

Tvistighed
imellem
Kongen og
Erke-Bisp
Jens
Grand.

(x) Rymers act. publ. tom. 2. pag. 482.

(y) Under Orknøer.

1293.

Mord besynderligen Jens (z) Grand, Erke-Bispen til Lund, hvil-
ken ogsaa var bleven tiltalt derfor, da han endda kun var Proust
i Lund. Men han havde da purgeret sig derfor, og derpaa bekom-
met Trygheds Brev, besejlet af Dronning Agnete og Rigers-
Raad. Men dette udslettede ikke den Suspicion, som Kongen hav-
de til ham, saa at han ideligen bar ont Hierte til ham, og søgte
Leilighed til Havn. Dette had formeeredes ikke lidet, da bemeld-
te Jens Grand siden mod Kongens Billie blev Erke-Bisp udi
Lund, hvorudover han satt sig fore at bryde løs med ham; thi,
omendskiont Riget paa samme Tiid var indviklet udi Krig, saa
kunde han dog ikke bære over sit Hierte at see den Mand beklæde
det Erke-Bispelige Sæde, som han holdt fore at have været Med-
vider udi hans Faders Mord, og consequenter en Ven af de Freds-
løse, som tilføjede Riget saa meget ont. Dog ginge der 3 paa
4de Aar bort, efterat Jens Grand var bleven Erke-Bisp, førend
Kongen streed til den Extremitet at lægge Haand paa ham (a).

Aarsag
der til.

/z

Jeg bekiender sandeligen, at jeg her ikke vel fatter denne
Kongens Action; thi det er fast uftroeligt, at saadan god og sær-
decles from Konge, som Erik Mendved, skulde ikke allene sængsle
men endogsaa tractere, som den groveste Misdiider, en saadan ans-
feelig Mand, som Erke-Bisp Jens Grand, besynderligen paa en
puur Mistanke, fra hvilken han dog af Regieringen var frikiendt.
Det synes ogsaa uftroeligt, hvorledes saadant kunde skee paa en
Tiid, da Riget var indviklet udi farlige Kriger, da der ingen
synderlig Harmonie var imellem Regenten Hertug Waldemar og
Kongen, og da de forrige Ulykker, som Erke-Bisp Jacob Erlands-
sens Fængsel havde forarsaget Riget, end svævede for Diene, og
man kunde ikke vente sig andet end de samme, ja end større Tragoe-
dier igien; sendeel, fordi Riget var udi slettere Tilstand, end under
de 2 forrige Konger, sendeel ogsaa, efterdi naar man undstager den puur
re

(z) Krantius metrop. lib. 8. cap. 56. siger, at de Danske kaldte ham Toen, im-
terende derudi Hæbræerne, som kalde Johannem Jon, saasom Barjona Jo-
hannis Son.

(a) Dette saavel som efterfølgende er beskrevet udi et særdecles Skriffte kaldet
Jens Brands Historie.

re løse Mistanke, denne Zens Grand synes at have været en nogenledes god Mand, ja saa stikkelig, som det var mueligt for en Bisp at være paa de Tider (b). At bemeldte Zens Grand uden Kongens Minde var kommen til Erke-Bispe-Sædet, synes ey heller at have været nogen Motif til denne Gierning, efterdi han ikke var den første, som Kongen uadspurt var kommen til denne Værdighed, saa det synes derfor at have været nogen anden hemmelig og meere vigtig Aarsag, som har drevet denne Konge til ved dette Fængsel, og ved denne haarde Medfart at sætte ligesom det heele Rige paa Spill (c). Executionen skeede paa saadan Maade: Udi det Aar 1294 Fredagen næst for Palmesøndag (d) om Morgenen stikkede Kong Erik sin Broder Hertug Christopher til Erke-Bispen for at udspeide Leilighed til sit Forehavendes Execution. Hertugen gik da ind til Erke-Bispen og sagde: **Ærverdige Fader!** Jeg merker, at min Broder Kong Erik er eder ikke gunstig, vil I betiene eder af min Person, da vil jeg gjerne arbejde paa et Forlig. Erke-Bispen svarede da: Jeg veed mig aldeles ikke at have givet Anledning til Kongens Fortornelse enten med Ord eller Gierning; men, dersom jeg er forført hos ham, beder jeg, at Hertugen vil hielppe alting til det beste: Hvorpaa han regalerede Hertugen med adskillige Forøringer, og bad ham sige til Kongen, at han altid var særddig at give tilbørlig Satisfaction, dersom det befandt, at han havde syndet eller forseet sig i noget. Hertugen gik derpaa fra ham til Kongen, og kom strax tilbage igien, geleid det af adskillige Hoff-Folk, og spuste Erke-Bispen ad, om han

Erke-Bispen arresteres.

(b) Cransius tillægger ham dog den Feil at have været hidsig; og kaldes han i Lunde Erke-Bisp *Kronike asperior moribus & iracabilis.*

(c) Det synes rimmeligt, at Ranne Jonsen fordm Kongl. Kammer-Junker maae have bekiendt noget mod Erke-Bispen angaaende Erik Slippings Mord. Samme Ranne Jonsen var Erke-Bispens Søster-Søn. Han blev greben som Mænddraber 1294 og siges ved pinlig Forhør at have bekiendt adskilligt, saa at man fandt slutte, at noget deriblant har været mod Erke-Bispen, efterdi hans Fængsel blev resolveret strax derpaa.

(d) Anonymi hist. Joh. Grand.

1294

vilde følge med ham til hans Broder. Erke-Bispen svarede: Det vil jeg gierne giøre, men hvor er Kongen? Og da Hertug Christopher sagde: Han fuldte mig hid til Gaarden, og staaer her uden for at opbie eders Ankomst, svarede Erke-Bispen: Den gode Herre gier sig alt for stor Usmage. Jeg vilde gierne ved mindste Bud have kommet til ham. Gik saa med Hertugen ned af Salen. Men da han kom ned, og saae ikke Kongen, sagde han til Hertug Christopher: Hvor er min Herre Kongen? Da svarede Hertugen: Giv dig fangen, det er Kongens Ordre; greb ham saa om Halsen, og slæbde ham ud af Bispe-Gaarden til Lands-tinget, hvor han leverede ham udi nogle af sine Folks Forvaring. Derpaa gik han selv op i Lunde-Chor, greb Provsten Jacob, og lod ham føre i sine Messe-Klæder til det Sted, hvor Erke-Bispen sad. Han bemægtigede sig siden deres Mobilier og Pretiosa, og fordte de fangne over Gaden til Kongens Herberg. Der lod han afføre Erke-Bispen sin Raabe, kastede en anden gammel Raabe og forslidt Hat paa ham, satt ham paa en gammel Hest i en (e) Klov-Sadel af Træ og Halm, bank hans Fodder under Hæstens Bug, og førte ham som i Triumph tillige med Prousten til Helsingborg. Der blev han kastet ned udi Rommet af et Skib, og fordt til Soborg Slott, hvor han blev nedstyrtet udi et dybt Taarn og sluttet med Volter og Jærn. Prousten blev ført til Kallundborg og der ligeledes forvaret. Efterat han nemlig Erke-Bispen havde udi 36 Uger været udi saadan Tilstand, og imidlers tiid havde udstaaet utroelige Elendigheder, tog man ham op, og lagde ham oven i Taarnet i en Braa ved Taarn-giemmerens Kammer. Der lod Kongen skikke sin Riogemester Nage til ham, og ved ham lod ham spørge, om han vilde forlige sig med Kongen. Erke-Bispen protesterede da, at han aldrig hverken havde gjort eller taalt noget, som kunde fortorne Kongen, langt mindre fortie-ne saadan Medfart, spurte derpaa, hvad kunde være Aarsag der-til,

Item
Provst Ja-
cob af
Lund.

19
Saard
Medfart.

til, og, da Riegemeesteren sagde: Kongen er forfæret mod Eder, efterdi I en af Eders Blods-Forvante har været med at slaae hans Fader ihjel, beraabte Erke-Bispen sig paa det Foregaaende, nemlig hvorledes han havde purgeret sig for Rigets-Raad, og derpaa bekommet Sikkerheds-Brev.

Paa fjerde Dag derefter kom Bispen af Roskild med nogle af Rigets Raad til ham, havende en Notarium med sig, hvilke raadede ham til Forliig, og bleve ham siden forelagde nogle Artikler at underskrive (f) 1.) at han efter sin Befrielse aldrig meere skulde klage over denne Medfart mod Kongen, Hertugen eller andre. 2.) at han paa sin egen Bekostning skulde løse ham og alle de andre af Paven's Band, som de vare satte udi (hvilken Artikel visser, at dette skeede, efterat den Pavelige Band var publiceret). 3.) at han ikke skulde kræve tilbage det, som han blev frataget, da han blev fangen, ey heller de Penge, som han havde laant Kongen tilforn. 4.) at han skulde overlevere Kongen Hammerhuses Slot paa Borringsholm. 5.) at han skulde give Kongen 10000 lodige Mark. Men, da disse Artikler bleve ham overleverede til Underkrivelse, sagde han, at, førend han saadant skulde indgaae, maatte Kongen skære hvert Lem fra hin anden paa hans Lege-me. Herudover blev Kongen end meere forbitret, og Fængslet continuerede.

Imidlertid havde Provst Jacob, som sad udi Kallundborg Taarn practicebet sig udaf sit Fængsel, hvorudi han havde siddet udi 27 Uger, og var hemmeligen kommen til Ribe: Der opholdt han sig nogen Tid, og derpaa begav sig af Riget til Abignon, hvor Pave Bonifacius 8. da havde sit Sæde. Der forklarede han vdfloftigen Kongens Forhold saavel mod ham som mod Erke-Bispen, der endda sad fangen. Hvorudover Paven skikkede en Legat til Kongen (g) formanede ham at lade Erke-Bispen los igien, og at skikke ham tillige med Kongelige Fuldmægtige til det Pavelige Hof, hvor Sagen kunde blive examineret. Han besvol ogsaa sam-

le
m
Forsigtes
Handel
om Forliig

19

1295

me

(f) Hist. Joh. Grand.

(g) Vid. Lit. Pontif. de dato Agnania 23. Augusti 1295 apud Raynald.

1295

me Legat, at hvis Kongen ikke vilde lade Erke-Bispen af Fængsel, skulde han sætte det heele Rige i Interdict: Men, medens de Pave-
 M
 velige Legater vare paa Veyen til Dannemark, udflydde Erke-
 Bispen af Soborg Taarn, og det paa saadan Maade. Der var
 en Kof paa Soborg, som var misfornoyet med Slots-Herren,
 udi hvis Tieneste han havde været. Samme Kof var fiendt med
 Taarngiemmeren, og derved havde Leylighed at komme ind i Taar-
 net, og at see den fangne Erke-Bisp, hvis Tilstand gif ham til Hier-
 tet, saa at han fengang vidskede ham i Drene, om han behøvede
 hans Tieneste, og, da han fornam, at den Fangne frygtede for
 Bedragerie, forsikrede han ham med en dyr Eed om sin Troeskab:
 Da sagde Erke-Bispen: gik da hen til Hr. Hans Rodius
 Kannike i Kiøbenhavn (h), og bed ham sende mig Ven og
 Bles, item en Fiil samt en Stige giordt af Tov-Bærk. Kofken
 gif sit Vrende, og kom tilbage med det, som han forlangede. Hvor-
 paa Erke-Bispen skrev strax Breve til sin Foged, og Kanikerne,
 som vare paa Borringholms Slott, at de skulde sende en Skude
 mod Soborg Slott, og lade som de vare Fiskere; Medens Kof-
 ken var borte med Brevene, fillede Erke-Bispen paa Volten, naar
 Dægterne sove. Da han havde faaet Volten løs, lærte han sig
 til at krybe paa Hænder og Fødder, for at venne sine Lemmer til
 at blive smidige igien, som af idelig Frost og Kuld vare blevne stis-
 pe. Endeligen kom Skuden, og da hialp Kofken ham at stige ned
 af Muuren, kastede sig med ham i Skuden, og satt Seil til Bor-
 ringholm, hvor han blev antagen med stor Glæde af Slots-Her-
 ren samt Kanikerne, som pleide ham det beste I de kundeffor at bringe
 det svage og af saa mange Elendigheder udmattede Legeme nogens-
 ledes til rætte igien. Da Kongen fik denne Flugt at vide, stilledes
 han Bud til alle Færger i Siælland, og lod dem beslaae, stilledes
 de ogsaa Folk efter ham allevegne udi Skoven for at eftersee, om
 han der nogensteds kunde have forstuet sig.

Erke-Bi-
 spen und-
 siver ligele-
 des.

Kort

Kort derefter kom den Pavelige Legat Zsarnus (i) til Kongen, havende med sig Bispen af Ribe og Bispen af Aarhus. Da lod han strax overlevere Pavens Brev, som var af den Indhold, at Kongen skulde stikke sine Gesandter tillige med Erke-Bispen til hans Hellighed, at han kunde høre begge Parter, og dømme udi Sagen, hvilket Kongen turde ikke undslaae sig for, men lovede at være Paven derudi horig og lydlig. Derpaa skrev Legaten Erke-Bispen til paa Borringholm, sendte ham Kongens Leide-Brev, og bød ham komme til Kiøbenhavn. Erke-Bispen undskyldte sig nogen Tiid med hans Svagthed; men omsider begav sig dog til Kiøbenhavn, hvor han talede med Legaten, og med ham begav sig paa Reisen til Avignon. Der blev han hæderligen imodtagen af Pave Bonifacio, som ansaae ham som en Guds Martyr, trostede ham og sagde til sine Cardinaler, at der vare mange Helgene i Himmerig, der ikke havde lidet halv saa megen Plage for Guds Skyld som han. Han bad ham siden følge med sig til Rom, hvor hen han stod færdig at begibe sig. Der lod sig indfinde paa Kongens Begne Morten Mogensøn Kongl. Cancellar, som skulde plaidere Sagen mod Erke-Bispen. Samme Morten eller Martinus var en subtil Metaphysicus og en stor Sophist; og siges af Crankio at have været Inventor af de Philosophiske Chicaner, som siden komme saa meget i Brug (k). Derfor blev han ogsaa anseet som den beqvemteste til at udføre denne Sag.

Herpaa gik Processen for sig mellem Kongen og Hertug Christopher paa den ene Side, og Erke-Bispen Jens Grand samt Prousten Jacob Lange paa den anden Side; for de forste gik i sætte ovenmelte Kongl. Cancellar Martinus samt Guido Proust til Ribe, og for de sidste var Procurator Ragnvaldus de Seccia. Til at dømme udi Sagen beskikkede Paven Johannem S. S. Marcell. & Petri, og Nicolaum S. Laurentii in Damaso Presbyteros og Cardinales

Proceff
mellem
Kongen
og Erke-
Bispen.

Dom udi
Sagen.

(i) Manusc. Membran. in excerpt. Th. B.

(k) Krautz. metrop. lib. 8. cap. 56. Martinus vic præcipuus habitus, quod Grammaticulis metaphysica proponeret perdiscenda, inventor ridiculo opere modorum significandi &c.

1299

Riget
sattes i
Band.

dinaler, hvilke efter lang Examen domte Kongen til at betale til Erke-Bispen 50000 Lode Mark. Og blev for at eyesovere Dommen bemelte Harnus anden gang skicket til Dannemark Anno 1299 og arriverede udi Januario Naret derefter til Odense, og der lod publicere Kirkens Band (1), som Riget ved Sagens Process var domt udi. Samme Harnus reiser derfra til Aalborg, hvor han skriver Kongen et Brev til fuld af Trudsel, hvis Indhold var, at Kongen skulde betale til Erke-Bispen 3000 Mark Guld for det borttagne Gods, 6000 for Skade og Interesse, og 40000 for Fængsel og Spott, lod ham ogsaa vide, at, hvis han ikke beqvemede sig til at fornøye Erke-Bispen, turde man skride til at sætte ham fra Thronen. Man arbejdede derpaa paa Forligelse udi Mindelighed, men, som den samme gik langsom for sig, bemte omsider Harnus Erke-Bispen den 3die Deel af Lundebye, den 3die Deel af Mynten, desligest alt det Gods, alle de Stæder, som Kongen eyedde udi Lunde-Stift, som kaldes Kronens Gods, udi hvilket han ogsaa strax lod giøre Indførsel paa Erke-Bispens Begne. Hvor af man seer, at Christine Konger vare paa de Tider fast intet uden Pavernes Statholdere; thi Kong Erik, langfra at cassere saadan Dom, bad allene om Opsættelse for at appellere til Paven selv; Ja, som han endeligen despererede om at faae mildere Dom til Rom, resolverer han til at bede om Raade og derpaa skriver det bekiendte ydmyge Brev til Paven, som lyder saaledes.

Kongens
Ydmyge
Brev til
Paven.

Vestra sanctitati in omni misericordia semper, quantum possum, humiliter supplico, quatenus me misericorditer dignetur recipere vestra sanctitatis pietas, ut non desoleatur Regnum, nec tota gens pereat. Illi enim oves cum sunt, quid fecerunt? convertatur, obsecro, in vaginam Petri gladius, & restituat servo auriculam Christi Vicarius, imò verius ipse Christus, ut restitutus ad Ecclesiastica Sacramenta liberius audiat verbum Dei, & quicquid humeris meis portabile mihi iusserit vestra sanctitas Reveren-

(1) Efter som Jens Grands Historie vidner, at Riget var satt udi Band medens Erke-Bispens Fængsel varede, saa er troeligt at den Excommunication, som Harnus publicerede, har været en Fornøelse af den forrige.

renda, licet perquam durum fuerit, non negabo. Quid plurali loquere Domine & audiet servus tuus.

Jeg beder eders Hellighed naadigen at antage mig, paa det at Riget ikke skal forstyrres og mit Folk forgaae; thi de ere ikkun saar, hvad have de giordt? Jeg beder, at St. Peders Sværd maa stikkes i Skeden, og mit Dre maa igien læges ved Christi Statholder eller rattere ved Christum selv, at, naar jeg igien er indlemmet i den Christen Kirke, jeg da kand disbedre høre Guds Ord. Og hvad Eders Hellighed mig paalægger, som mine Skuldre kand taale, skal jeg ikke vegre mig derfor. Hvad vil jeg meere sige? Tal Herre og din Tiener skal høre det.

At saadan ydmyg Skrivelse blev Paven formildet, og tilstedde, at Sagen paa en taalelig Maade maatte forliges, og, paa det at Jens Grand ikke stedse skulde være en Torne udi Kongens Dien, blev der giordt et Mage-Skifte mellem ham og den Pave-tige Legat, saaledes, at Isarnus, som var kalden til Riga Stift, skulde blive Erke-Bisp til Lund, og Jens Grand derimod skulde komme til Riga. Saaledes endtes denne Tvistighed 1302 Kongen til liden Fordeel og Ære. Jeg har fundet blant de Dannenskioldske Manuscripter, som mig ere communicerede, en heel Bog (m) om den Process, som til Rom er holden, som kand holdes værd at lade udgaae til Trykken. Jeg haver anført Historien omstændigen, efterdi den er det største Beviis paa Pavernes Tyrannie udi disse Riger. Forliget in mellem Kongen og Erke-Bispen blev ved Lunde Capitels Underhandling sluttet paa den Maade, at Kongen skulde give Lunde-Sæde til ævig Eje all Kronens Guds udi Hervidsted Herreret udi Slaane, item betale Erke-Bispen for sin Skade og Fængsel 10000 Mark Sølv. Dermed blev til Nyborg paa en Skærtors-Dag Riget løst af Band udi det Aar

A a

1303.

Hvoraft
Paven fore
mildes.

Trakten
bifegges
og Excom-
muniatio-
nen ophæ-
ves.

(m) Actiones adversariz Erici Mendycd & Johan. Grand Coram Curia Romana instituta 1299. Manuscr.

ved.

1303.

1303. Niga Stift, som blev tilbudet Erke-Bispen, vilde han ikke antage, hvorudover Pave Clemens 5. omsider promoverede ham til Erke-Bispe-Stoelen af Bremen, da Erke-Bisp Florentius ved Døden afgik.

Zens
Gands
Endeligt.

Der havde han ogsaa adskillige Fortredeligheder, som fand sees hos Cransium, (n) hvilken afmalte ham som en haard og uroelig Mand, og forarsagede de Tvistigheder, han der havde, at han adskillige Gange maatte rejse til Rom for at bestyrke eller bestyrke sine Sager. Han siges at have været den Bremiske Kirkes Forstander udi 20 Aar, og vidner den Bog kalden Daticus, som er skreven om ham, og som Hvitsfeld (o) siger endda udi hans Tid at ligge forvaret udi Lunde-Kirke, at han døde thi Avignon 1326 (p). Ellers har en ubekjendt Auctor skrevet hans Historie, som Hvitsfeld har ladet trykke, og hvortil samme berømmelige Mand har gjort en Fortale, men det er forunderligt, at han i samme Fortale confunderer ham med Jacob Erlandsen (q) som var Erke-Bisp længe tilforn; thi han siger, at denne Zens Grand var traadstig mod Kongen, vilde forandre den Skaanske Skraa eller Kirke-Lov og gjorde den bekjendte Constitution (cum Ecclesia Daciana) hvilket altsammen tillægges Jacob Erlandsen; thi Erke-Bisp Zens Grand har neppe været fød paa de Eyder, efterdi bemeldte Constitution blev gjort 1256, og han døde 1326. Hvad ellers den u/bekjendte Auctor af Zens Grands Historie angaaer, da synes det have været en Præst, efterdi han saa Pathetice beskriver denne Forfølgelse. (r)

Hvitsfelds
merkkelige
Bilbsa-
relse.

(n) Crant. Metrop. lib. 8. cap. 56. seqv.

(o) Chr. Archiepiscop. Lund.

(p) 4. Kal May lib. Daticus Roskildens. fol. 120. in excepr. Th. B.

(q) Præfatio ad histor. Joh. Grand

(r) Her omtrent ender den oft citerede ubekjendte Auctor af den Danske Kronike sin Historie, som begynder fra Kong Gottrik, og gaar til disse Eyder. Prof. Ludvig, som blant adskillige gamle Danske Kroniker har publiceret den, meener at den er skreven af meer end een Auctor, efterdi Auctor paa et Sted vidner, sig at have hørt visse Ting af Svend Estridsen; Men man seer ubestrideligen at han har udcopieret Adamus Bremensens, og det med saadan særdeles Taabelighed, at, naar Adamus siger: Dette horte

1308

14

Medens dette skeede, continuerede Krigen med de Norske og fredløse Danske, saasvel udi Kong Erik Præste-haders som Kong Hagens Tid, og saae det da meget farligt ud for Kongen; thi han havde foruden de Norske og fredløse Danske, hvilke vare ansæelige Mænd og havde stort Anhang, ogsaa Geistligheden og Vasben paa Halsen. Hertug Waldemar blev ogsaa af Rigets Regent Kongens Fiende, og traadde udi Forbund med de Norske; efterdi Kongen, da han selv traadde til Regimentet, vilde ikke confirmere det, som Rigets Raad havde accorderet Hertugen om Als, Arves og Femerens Afstaaelse, hvorudi han havde ikke megen Uværet; thi det staaer ikke udi en Formynders Magt at bortgive og abalienere de Herligheder, som Myndlingen tilhører, og blive dislige Cessioner ikke juridiske, førend Myndlingen kommer til den Alder, at han kand ratificere dem. Hertug Waldemar blev derfor Kongens Uvæn, og slog sig til hans Fiender, saa at denne gode Konge var beangstet paa alle Kanter, dog holdt han temmelig Stand mod disse mange Fiender, forladende sig næst Guld paa sine troe Undersaattere, af hvilke han formedelt sin Fromhed og Nætfærdighed var inderligen elsker. Efterat Krigen havde varet udi 19 Aar og imidlertid mange Stæder vare blevne lagde udi Aske, blev der endeligen Aar 1308 Fred (s) sluttet mellem Dannemark og Norge til Kiøbenhavn med de Vilkor, at Dannemark overdrog til Kongen af Norge Nørre Halland til Vederlag for hans Moderne Arb. Angaaende de Fredløse, da blev saaledes forhandlet, at nogle af dem formedelt Kongens af Norge Forben maatte nyde deres Moderne Arb, og boe i Riget igien. Andre derimod skulde inden 3 Aar sælge deres Gods og stedse forblive udenlands, og skulde det staae Kong Erik frit for at nævne, hvilke skulde blive i Rige og hvilke skulde blive uden for. Det, som ellers er merkeligt ved denne Fredsslutning, var, at Kongen

A a 2

af

1308
Fred mellem
Danne-
mark og
Norge.

701 Hørte jeg selv af Kongens Mund, taler den anden ligeledes in nominati-
vo, ej kommende i Hu, at han levede et par hundrede Aar efter samme Konge;
thi det synes at han har levet udi denne Kong Eriks Tid, efterdi han er
der sin Historie med den Kongelige Ministers Son Littles Død.

(s) Instrument pacis Hafniae die Joh. Baptist. 1308 pag. 333.

1308

af Danmark tillod Bispfen af Upsloe og Kongen af Norge Bispfen af Roskild at bandsætte dem, om de ikke holdte Frederik. Jeg finder ellers desligeste selsomme Clausuler indførte udi adskillige andre Contracter, saa man seer, at det har været en Mode paa de Tider.

Saaledes blev Kong Erik lykkeligen udviklet af denne farlige og langvarige Krig, hvilken han førte med Forstand og Wiisdom, saa at han derudover kom i temmelig Ansæelse hos sine Naboer; thi den Stad Lybek begjærede ham til Skyds-Herre først paa 10 Aar og siden atter paa 4 Aar. Nicolaus, Herre af Berle og Rostok, saasom han frygtede sig for Brandenburgs Magt, og den Stad Rostok var ham opsætsig, indrommede ogsaa til denne Konge det Rostokke Gebeet, og derfor tog en Sum Penge med noget Guds udi Danmark.

Herudover begav Kongen sig med en Krigs-Magt til Benden for at tage bemeldte Land udi Possession, lod ogsaa da bygge den Fæstning Danskborg for sig ved at holde Rostok Bye udi Awe, og at hindre den Tilførsel. Saaledes fik Kongen samme Rætt til Staden Rostok, som Nicolaus af Berle havde haafft, hvilken da, som hans Formænd tilforn havde været, blev en Vassal af Danmark, og forskrev sig til at tiene Kongen med 50 Mænd baade i Riget og udenlands. Kongen derimod forpligtede sig at beskytte ham mod Mark-Græven af Brandenburg, hvis han vilde tilføje ham nogen Skade. Rostokkerne derimod vilde ikke erkiende Kongen for deres Herre, men, forladende sig paa Hans Stæfderne, ikke allene forbøde Kongen at komme ind udi deres Stad, men endogsaa forstyrrede den nys anlagde Kongelige Fæstning Danskborg, og deris mod opreisede et fast Taarn ved Barmemunde. Men Kong Erik bemægtigede sig strax igien samme Taarn, lod Danskborg paa nye opbygge og indspærrede Rostoks Havn saaledes, at Rostokkerne omsider faldte tilføje 1312, svore Kongen Troestab og Lydighed, (†) og aflagde til ham 14000 Mark Solv. Derpaa forlehuede han Hertug Henrik af Meklenborg med Rostok saaledes, at, naar

Bedrifter
udi Tydske
Land.

Kongen fodrede sit Lehn tilbage, skulde bemeldte Hertug lade det være følgagtig, hvilket sees af hans aabne Brev, som han derom lod udgaae.

Han sluttede ogsaa et Fordeelagtigt Forlig med Hertug Waldemar af Synder-Jylland. Jeg har tilforn fortaalt, at samme Hertug blev antagen til Regent udi Kongens mindre Arighed, og at han da betingede sig Als, Arøe og Femeren for sin Umage, hvilket ogsaa blev ham accorderet, efterdi man havde hans Person og gode Raad nodig udi den forvirrede Tilstand, som Riget da var udi, da man ikke kunde forlade sig paa nogen af de store udi Riget, som enten vare skyldige udi det Mord paa Kong Blipping eller vare samme Mordere paarørende. Men, da Kongen kom til sine myndige Aar, begyndte han at eftertanke, hvilken Besværlighed og Arbeyde hans Fader havde haft med at foreene bemeldte Der med Kroonen igien, og at han derpaa havde erhvervet et Laudum eller Opmandsdom, og derved havet de Uroeligheder, som de idelige Tvistigheder om samme Der havde opvaakt mellem Riget og Forstendommen, beslattede derfor at til intet giøre den Afstaaelse, som Riget til præjudice var giordt i hans mindre Arighed, og at vindicere disse Der tilbage igien. Herudover blev Hertug Waldemar Rigets Fiende, og giorde Forbund med Kong Erik Præstehader af Norge og de Fredløse, som han tilforn havde forfuldt. Men, som udi det Aar 1295 blev udi et Møde til Hindsgavel giort Stillstand mellem Rigerne, og Kongen derudover fik meere Leilighed at fortsætte sin Rætt, pønserede han denne Sag saa vst, at Hertug Waldemar stod igien fra Als, Arøe og Femeren, og lod det blive ved den Dom, som udi Erik Blippings Tid i Faveur af Riget var affagt. Udi dette Fordrag blev blant andet indført, at Underfaatterne af Slesvig, naar dem ingen Rætt kunde vederfares af Hertugen, skulde have Magt at appellere til Rigets Raad; thi Ordene lyde saaledes: Hertugen skal ingen U-rætt giøre vore Bønder udi Hertugdømmet, men den Deel, som Rætt er, naar han tistales derom. Vil han det ikke giøre, da skal han svare os og Dannemarkes Raad til Parle-

18

Handel med Hertugen af Slesvig.

10

11

1313. mente og Dannehof, som holdes. Dette Forlig blev slut-
tet 1295 og giver blant mange andre Ting en Idée om den-
ne Konges fornuftige Regiering; thi man skulde ellers tænke, at
dette uden Blods Udgydelse ikke havde kundet være bragt til Beye,
saasom de gode Slesvigiske Hertuger heller søgte at trække meere og
meere fra Riget ved nye Prætenfioner, end at give. Men denne
Konge vidste at menagere sine Naboer udi Tydskland endogsaa
Græverne af Holsten, som de Slesvigiske Hertuger ellers pleiede at
betiene sig af mod Riget; thi jeg seer, at Grav Geert af Holsten
har været Mediateur til dette Forlig. Saaledes fandt ogsaa den-
ne Konge stor Bistand hos de Tydske Forster, da han bemægtigede
de sig Rostok, hvilket særdeeles viser den gode Correspondence han
vidste at underholde med sine Naboer, da derimod hans Formænd
ved ringeste Bevægelse pleiede at faae dem alle paa Halsen.

Opstand
udi Jyl-
land.

1313.

Guldkorns
Skatt.

Han vidste og særdeeles at handhæve Fred og Roelighed i Lan-
det, saa at jeg finder udi hans lange Regiering ikke uden een Opstand
af nogle Bønder udi Jylland, som dertil vare opæggede af Her
Niels Brock og andre. Disse, Klagende over usædvanlige Tyn-
ger og Besværinger, greebe til Gevær, og, da Kongen skikkede dem
sin Droft (u) med andre Hoffindere at stille dem tilfreds, omkom-
me de ham tillige med andre fornemme Mænd ved Kolding. Kon-
gen blev derover fortornet, og kom med en stor Magt til Jylland,
da bleve de Oprørske forstrækkede og bade om Fred. Hvorudover
Kongen tog dem til Naade igien, ladende sig noye med at ophænge
deres Anførere og at paalægge Almuen en Arlig Skatt nemlig en
Skeppe Rug af hver Mark Guldsjord (x) hvilken Skatt gemeens-
ligent

(u) Droft var den fornemmeste Embedsmand udi Riget, som siden blev for-
vandlet til Hofmester. Hvor gammel dette Embede er, skal jeg ikke kunde
sige. Jeg finder ingen Droft nævnet udi Historien for de Waldemarers
Tiid, ja end ikke udi de tvende Waldemarers Historie, saa jeg slutter denne
høje Besligning maa være opkommen noget for disse Tiider; Thi den før-
ste Droft, som i Historien omtales, er Mathias, der blev ihjelslagen i
Esslund udi Eric Slippings Tiid.

(x) Jordene vare i gamle Dage deelt i udi Mark Gulds-Jord, Mark Solvs-
Jorde &c. Det er at sige udi Stykker Jord, som vare kjøbt for en Mark
Guld, hvilken gjorde 8 Mark Solv, og vare Jordene saaledes deres Nav-
ne af deres Værdi udi Guld og Solv.

ligen blev kalden Guldkorns Skatt. De lovede ogsaa adskilligt andet, som, om Kongen vil bygge nogen Fæstning, skal Bønderne dertil anvende deres Arbejde, item aldrig at bære Budstikke (y) mod Kongens Lehnsmænd, og, hvis de ikke holdt alle disse Villkor, maatte Bisperne i Danmark have Magt at bandsætte dem, saa at man seer, at dette blev holdet for den stærkeste Caution, man kunde give til Pagt og Forbunds Bestyrkelse. Saaledes blev dette Oprør Bonden tilliden Fordeel, og, som de samme havde aabenbaret adskillige af Adelen, som havde ægget dem der til, blev deres Sag tagen for paa Wiborg Landsting (z), og bleve da adskillige af dem dømtte fra Livet, som fandt sees af den Landstings Dom publiceret Aar 1314. Men, om samme Dom blev erequeret, er ikke vitterligt; det sees heller, at denne Livs Straf er bleven forvandlet til Landflygtighed, eftersom Hvitfeld vidner at have seet Svenske Breve siden underskrevne af Her Niels Brock, Johannes Staffverschov og Johan Papæ, som vare de fornemmeste udi denne Sammenroftelse.

ved.
1313.

Dom over
de Oprør
ffe.

Udi det øvrige havde denne gode Konge adskillige Fortrædelige heder af hans Broder Hertug Christopher, hvoraf han spaaede Riget intet got, i saad bemeldte Hertug skulde efter hans Død komme til Regieringen. Den første Misforstand, som reisede sig mellem dem, skeede 1297; thi, da Kongen samme Aar vilde reise til Kallundborg, som Hertug Christopher havde inde tilligemed Holsbeck og Samsøe, og Hertugens Folk formerkede, at Kongen var meere mandstærk end sædvanligt, lukkede de Portene til for ham. Hertugen gjorde vel sin Eed paa, at det skeede ham usafvidende; og lod hans Portholder rætte, saa Sagen derover blev derved, skionst det var ikke troeligt, at saadant kunde være skeed uden Ordre. Kongen vilde ikke lade sig merke med at have nogen ond Tanke mod

Mis. For-
stand mel-
lem Kon-
gen og
hans Bro-
der Hertug
Christop-
her.

(y) Budstikke var en Stikke eller Bind med en Traad udi, som blev sent fra en Gaard til en anden for at fortynde, hvad som skulde gøres. Naar samme Budstikke var brendt i den ene Ende, betydede det Feide. Det bruges ogsaa som et Bæretegn mod Fiendens Ankomst. Men man seer af denne Forstrivelse, at det ogsaa har været brugt blant oprørske.

(z) Sent, contra Nobil. Wiburg. postfridie Petri & Pauli pag. 373.

1313.

Hf

Hertugen
forlader
Riget.

mod sin Broder, men heller søgte at bevise ham nye Belgierninger, og til den Ende forlehuede ham siden med Estland paa 6 Aar med de Vilkor, at han skulde beskytte samme Hertugdømme mod U-Christne og andre Fiender. Kort derefter forlehuede han ham ogsaa med Sönder-Halland, men alle disse Belgierninger kunde ikke bevæge ham til at bære rætt Kierlighed til Kongen; thi han foretog sig adskillige Ting, som vare Kongen ufølgelig, hvorfore Kongen tog Sönder-Halland fra ham, hvilket forbittede Hertugen saaledes, at han forlod Riget, og flygtede til Sverrig, hvor han opholdt sig en Tid lang.

Kongelige
Gravami-
na mod
Hertugen.

De Beskyldninger, som Kongen formerede mod ham, bestode af efterfølgende Artikler. 1) at siden han blev forlehuet med Halsland, har han lokket Kongens Mænd til sig, og beholdet dem mod Kongens Villie. 2) At han har beskyttet dem, som vare Kongens Ubenner. 3) At han har gjort Venfæb med Kongen af Norge og Hertugen af Sverrig, som vare Kongens Fiender. 4) At han har erequeret Domme mod dem, som have appelleret til Kronen. 5) At han har betaget Kongens saabelsom Lunde-Kirkes Bønder deres gamle Frihed. 6) At han har staaet Kongen efter Livet etc. Dette sidste var en haard Post, men som ikke klarligen kunde bevisses, dog havde Hertugen gjort sig meget mistænkt for saadant Anslag, efterdi han vegrede sig at vise sin Ufkyldighed ved Eed efter Loven.

le
Hertugens
Apologier.

Hertugen lod derimod et aabent Brev udgaae til Siøllands Fars Lands-Ting, hvorudi han takker Almuen for den Godhed, de ham hidindtil havde beviist: Beklaget derhos, at han er kommen udi hans Hr. Broders Ugunst formedelst onde Menniskers Snak, kræver Guld til Bidne, at han har aldrig haft uden hans Broders Bølfærd for Dyene, og er færdig at lade sit Liv i hans Dienfæste. Ydermeere klager han at have bedet Kongen 3 gange om stikker Leude for at komme at forsvare sin Sag, men har ikke fundet faae nogen Leide. Og, uden Forsikkring gives, tør han ikke komme tilbage, efterdi en af Kongens Raad har sagt, at man stod ham efter Livet. Om Hertugen derpaa kom til Dammemark igjen, der

derom mælder Historien intet. Jeg seer allest, at han udi det Aar 1316 slog sig til de Fredløse, og med nogle af dem begav sig udi Tienfeste hos Waldemar, Margræven af Brandenburg, som var Kongens Fiende, ja at han samme Aar bragte nogle Skibe til Beye, hvormed han gjorde Landgang paa Fyen, og der indtog Svemborg, hvilkken han dog siden forlod igien. Alt dette uanseet, da nogle gjorde Forbøn for ham, pardonerede den fromme Konge ham dog igien, og til Forsikring derom udgav saadant Brev.

Omnibus præsens scriptum cernentibus Ericus Dei Gratia Danorum Sclavorumqve Rex salutem in Domino sempiternam. Notum facimus Universis, qvov nos fratri nostro Domino Christophoro & omnibus Danis, qvi in provincia Magnifici Principis, avunculi nostri, Charissimi Domini Waldemari Marchionis in Brandenburg fuerunt, in guirra proxima inter nos & ipsum Marchionem habita hoc indulgimus, & propter hoc debent habere plenam (a) sonam & ob hoc non debemus habere suspicionem aliquam contra ipsos. Datum Verneminde Anno Domini 1317 Sabbato proximo ante Dominicam Sanctæ Trinitatis in præsentia nôstra. Saaledes kom Hertugen in sin Broders Gunst igien, hvorudi hans uroelige Gemytte tillod ham ikke længe at blive; thi udi det Aar 1318 flygtede han af Niget til Sverrig igien og forblev der indtil Kongens Dod. Tillige med ham flygtede og saa af Niget Erke-Bisp Esger, som iligemaade var misfornøied med Kongen. Deraf reisede sig siden en Proces, som blev ageret for Paven, og hvis Acta jeg har fundet i en skreven Bog (b). Ellers havde denne Konge meget at bestille med Sverrig, hvor han assisterede hans Svoger Kong Birger mod hans Brødre Erik og Waldemar.

Og, som disse Uroeligheder i lang Tiid besværgede Danne mark, og nødde Kong Erik til at bringe store og anseelige Krigs-Hærer paa Beenene for at beskytte hans Svoger, holder jeg fornødent at tale noget om Oprindelsen til disse Svenske Trægoedier, hvorudi alle 3 Nordiske Niger bleve indvillede.

B b b

Kong

ved. 1317 / e

Forfø-
nings
Brev.

1317.

Hertugen
flygter an-
den gang
af Niget.

/ i

(a) Sona skall være Forføning, ligesom quirra Krig.

(b) Actio Erici Mendved in Esg. Archiep. Lund. manuscr. e biblioth. Danneesk!

ved.

1317.
Oprindelse
til de Eit-
ders Uroe-
ligheder i
Sverrig.

Kong Magnus Ladelaas døde 1290, og efterlod sig en myn-
dig Son ved Navn Birger, hvilken han beskikkede til Formyn-
der Rigets Marsk (c) Forkild Knutson. Denne Forkild forestod
Riget udi 13 Aar med stor Berømmelse, saa at der imidlertid
over alt var Fred og Velstand. Da den unge Kong Birger var
kommen til de Aar, at han selv kunde forestaae Regieringen, lod
Marsken ham holde Vilager til Stokholm med den Danske Prin-
cesse Martha eller Mereta, Kong Erik Mendveds Søster, med
hvilken han havde været forloved. Anno 1302 blev han kronet til
Suderkiøping tillige med Dronningen, og lode sig der samme Tid
indfinde Kongens Broder Hertug Waldemar, hvilken blev gift med
Marskens Dotter Christina, og den 3die Broder Hertug Erik (d)
fik siden til ægte Ingeborg Kong Hagens Dotter af Norge. Kong
Birger afledede med Dronning Mereta en Son ved Navn Mag-
num, hvilken han udi sit 3die Aar fik Stænderne til at erklære til
Successorem udi Riget. Og, efter at alt dette var skeed, sagde
Marsken sig af med Rigets Administration. Men Kongen, saa-
som han endda var ung, og behøvede samme ypperlige Mands
Raad og Daad, confirmerede ham ikke alleene udi denne høje Bestil-
ling; men endogsaa forøgede hans Myndighed. Hertugerne deris-
mod, Kongens Brodre, vare ikke fornøjede med denne Mand, hvil-
ken de foregave var dem lidet gunstig, og derudover udvalte dem
Rigets Drost Ambjørn til Formynder, paa det at de kunde have
en, der skulde holde Marsken Stangen. Saaledes blev Riget
deelt udi tvende Factioner, hvoraf den eene havde til Hovet Mar-
sken paa Kongens, og den anden Drosten paa Hertugerne. Beg-
ne. Den Misforstand, som var reiset mellem Broderne, tog
dagligen meer og meer til, og glemte ikke Dronningen, hvilken
udi den Svenske Historie afmales som en hoffærdig Dame, at
faste Olie udi Ilden, og at ophidse Kongen mod hans Brodre,
hvorudi Marsken ogsaa var hende behjælpelig, efterdi Hertug Wal-
demar

Misfor-
stand mel-
lem Kong
Birger og
hans Bro-
dre.

(c) Ericus Olai hist. Svec. lib. 3. kalder ham Dapiferum.

(d) Ericus Olai hist. Svec. lib. 3. siger, at han da blev gift med samme Ingeborg
for at bestyrke sig mod sin Broder, hvilket er falskt; thi han fik ikke den
Marske Princesse forend 9 Aar derefter.

Demar vilde forskyde hans Dotter, og gifte sig med en Norff
Princessse Kong Erik Præste-haders Dotter (e). Bemeldte Marsk
Iod Anno 1304 byde Kongen tillige med begge Hertugerne til giæst
paa sin Gaard Arness udi Vester-Gothland, hvor han nogle Dæ-
ge herligen tracterede dem. Men, hvad han dermed havde udi Sinde,
vise Udgangen; thi, da man vilde tage Affsked, tog Kongen si-
ne Brødre til Side, og holdt dem fore, at han havde erfaret,
at de havde i Sinde at begive sig ud af Riget at paasøre ham
Krig, begierde derfor, at de, for at løse ham af den Bekymring,
som saadan Mistanke havde bragt ham udi, vilde give ham Cau-
tion og saadan Forskrivelse, som han allefrede forud havde concis-
peret. Hertugerne studsede strax over saadan Begiæring; dog,
saasom de frygtede, at Kongen havde noget værre i Sinde med
dem, gjorde de uden Ceremonie hvad han forlangede, og under-
skreue en Revers (f), hvoraf de fornemste Puncter vare disse: At
de uden Kongens Forlov ikke skulde begive sig ud af Riget, ej hel-
ler komme til Hove uden de bleve fodrede, og ikke med flere Folk
end dem blev tilladt. De skulde ogsaa hverken hemmeligen eller
aaabnare foretage noget mod Kongen, men være ham, Dron-
ningen og deres Børn, troe og underdanige. Efter saadan given
Revers reisede Kongen til Wiesings-De, og meenede, at han vell
hadde bestyrket sine Sager, skionst han ved denne Gierning havde
formeeret den Misforstand, som hans Brødre havde fattet til
ham. Kort derpaa citerede Kongen Hertugerne til Wiesings-De (g)
for der at svare paa visse Poster, som han havde mod dem, og
bød dem sikker Leide til. Hertug Erik begav sig allene did hen for
at anhøre samme Klagemaal, som bestod derudi, at de havde fort

B b 2

Con

- (e) Puf. hist. Svee. siger at det var Hertug Erik, men han siger selv paa et an-
det Sted, at det var Waldemar, som fik Marskens Dotter. Vid. Suple-
ment ad Chron. Norweg. hvoraf sees, at det var Waldemar som fik siden
Erik Præste-haders Dotter. En anden Feil, som samme Autor begaet
her udi, er at han siger, at Hertugen da havde forskudt Marskens Dotter;
thi denne Forskyldelse skeede længe derefter.
- (f) Lit. Revers. Eriki & Waldemari de dato Aaranes 1304 pridie Kalend. May apud
Ericum Olai.
- (g) Eric. Olai lib. 3.

ved.

1317.

Hans Bro-
dre Hertu-
gerne for-
lade Riget.

Contrebande Vahrer ud af Riget, at de havde reiset bevoebnede igienem Landet, og svet Bولد mod adskillige af Indbyggerne; Een af deres Tienere havde ogsaa givet Kongens Portner et Drosfigen, efterdi han ikke havde aabnet ham Vorten saa hastigen. Men den fornemste Klage bestoed derudi, at de holdte saa stort Hoff og saa mange Tienere, at Kongen kunde ikke andet end fatte Mistanke derover. Disse Klagemaal (h) stræbete Hertuger ved Undskyldninger at igiendrive; men hans Undskyldninger fandt intet Sted hos Kongen, saa at han rejsede i Unaade Derfra, og Kongen arbeidede derpaa at forraske begge Drosdrene. Hertugerne, findende sig ikke sikkere udi Riget, begave sig derover til Dannemark, forhaabende ved Kong Eriks Underhandling at komme udi Sikkerhed med deres Broder, som havde truet og undfagt dem. Men de finge kun liden Trost hos samme Konge; efterdi Kong Erik havde mest Godhed for Birger formedelst det dobbelte Svogerskab, som der var dem imellem; thi de havde hver andens Søster.

Saa som Hertugerne havde forladt Sverrig, lod Kong Birger sequestrere deres Gods, og havde en Samtale med Kongen af Dannemark ved Grændserne, hvilken han gandske bragte paa sin Side. Herudover holdte Hertugerne ikke for raadeligt at holde sig længere i Dannemark, men begave sig til Kong Hagen af Norge, af hvilken de bleve venligen modtagne, og forsikrede om hans Bistand i at bekomme deres Sikkerhed og Gods tilbage igien. Kong Hagen gav dem ogsaa til Underholdning, medens de opholdte sig udi Norge, Nyfleborg og Kongelle, samt de der underliggende Lehn ved de Spenske Grændser. Kong Birger efter den Samtale, han havde haft med Kong Erik, afflog al venlig Underhandling. Hertugerne derfor gjorde Indfald udi Bester Gothland, lagde den Stad Rodese i Aske, tog Dalen ind, og der byggede en Fæstning kalden Daleborg. For at hindre deres videre Fremgang skikkede Kongen Krigs-Folk til Bester Gothland, hvilke rykte ind udi Dalen, leirede sig mellem Daleborg og Norge ved Aignabroe, og der aflastede Broen, paa det at Hertugerne skulde hindres fra at skikke

12
Førre Krig
mod Kon-
gen.

/i

skikke Folk til Undsætning. Men Hertug Erik lod under Matthias Kettelmundsens Anførsel nogle Ryttere om Matten ride udi Elven, og svemme over Bandet, saa at de samme usformærkte overrumpled de Kongens Folk, som laae hid og did adspredte, sloge ihjel, og toge til fange alle dem, som ikke kunde reddes sig med Flugten. Dets te Nederlag ophidsede end Kongen meer mod Hertugerne, saa at han i egen Person med 10000 Mænd rykte ind udi Vester-Goths land (i) for at bemægtige sig Daleborg. Kongen af Norge deraf mod skikkede Hertugerne nogle tusinde Mænd til Undsætning. Men, da begge Krigshærerne vare komne nær mod hinanden, lagde nogle Raads-Herrer sig der imellem, og bragte det saa vidt, at Kongen forligede sig med sine Brødre, og gav dem deres Gods tilbage. Dette Forlig blev sluttet 1305, og findes i en Act dateret til Nykiöping udi samme Aar bemeldte Forliigs Indhold (k). Kong Hagen af Norge forelehnede da Hertug Erik med Kongelle, iligemaade med Warbiereg udi Halland, eftersom Grav Jacob havde skis det til Norge samme Province, seende sig ikke at kunne beskytte den mod Dannemark (l).

Efter at Forliget var sluttet, satte Hertugerne sig for at ophidsse Kongen til Unaade mod Mariken Torild Knudsen (m). De forestillede Kongen, at samme Mand havde været Marsag til alle de Weyligheder, som Riget var bragt udi, at han, for at beskytte sin egen Høyhed, havde stiftet Ueenighed udi den Kongelige Familie, og at han uden Kongens Ordre havde bedrevet adskilligt, som var uforfarligt. Kongen, som ingen Skyld vilde have til disse Uroeligheder, vendte da sin troe Diener Nøggen, og tillod, at

B b b 3

(i) Erici Vpl. lib. 3.

(k) Transact. de dat Nykiöping die Innocentium 1305 p. 306.

(l) Celsio Halland. Tunsberg 1305.

Pufendorf. Hist. Svec. begaaer her tvende Feil, først i det at han kalder denne Grav Jacob Grave af Holsien, da dog han var Grave af Halland, og under Norges Beskyttelse forde Krig mod Kong Erik Mendved med de andre fredløse Danske. 2) Kalder han Warbiereg Warberg. Slige og andre Feil give tilkiende at denne berømmelige Mand har haft ikkun maadelig Kundskab om den Nordiske Historie.

(m) Hvitt. kalder ham Troels.

ved.

1317.

Torkild
Knudsens
Fald.Hertuger-
ne fange
Kongen.

der maatte føres Proces mod ham. Marsken forsvarede sin Sag med Grund; men hans Uskyldighed og Betsalenhed kunde ikke hielpe, saasom der var besluttet, at han skulde opoffres. Han blev dersfor domt til at døe, som en Mand, der havde ladet see Utroeskab udi Rigets Administration, givet Kongen onde Anslage, og undertrykt et Geistlighedens Frihed. Efter affagde Dom blev han udi Stockholm paa Suder-Malmen halshuggen Anno 1306, og var det med stor Rod, og ikke uden ved Benners Forbøn at han blev begravet udi Christen Jord (n). Saadant Endeligt fik denne ypperlige Mand. Et skrekkeligt Exempel for Ministerer, der forlade sig for meget paa Herre-Gunst. Efterat denne kloge Herre saaledes var roddet af Beyen, begyndte Hertugerne at stræbe Kongen efter Thronen; og til den Ende søgte Lyslighed at forraske ham. De samlede hemmeligen en Høb Folk sammen, og dermed udi samme Aar os verfsaldt Kongen uforvarende paa hans Gaard Hatuna, toge ham fangen tillige med Dronningen: Men en af Kongens Tjenere ved Navn Arved Smaalening reddede Prinds Magnum, og flygtede med ham til Danmark (o).

Efterat de havde faaet Kongen udi Hænder, tvunge de ham til at afftaae Regieringen, og at oplade Riget og Stockholm til Hertug Erik, og, da Staden ikke vilde efterleve den fangne Konges Ordre, lod Hertugen den beleyre og indtage ved Matthias Kettelmundsen, og forde Kongen til Nykiobings Slott, hvor han blev satt i Forvaring. I det øvrige streiffede Broderne med Krigs-Folk igiennem det heele Land for at giøre sig alting underdanigt. Kong Erik udi Danmark, bevæget af Medlidenhed mod sin Svoger Kong Birger, gjorde sig færdig med alt det Folk, han kunde tilveje bringe, for at befrie ham af Fængselet, og at sætte ham paa Thronen igien. Han begav sig til den Ende med en stor Krigs-Magt til Sværrig, men, da Hertugerne ikke med mindre Magt komme ham imøde, fandt han ikke raadeligt at vove Feldtslag med dem, men indgik et Aars Stilstand med dem til Bogesund udi Bester-Gothland, at man imid-

(n) Udi Franciscaner Kloster i Stofholm rekte Erico Upl. lib. 3.

(o) Eric Upl. siger at han bar ham paa sine Achle til Danmark.

Kong Erik
tager sig
den be-
trængte
Konge an.

imidlertid kunde handle om Kongens Befrielse, og derpaa begav sig til Dannemark igien. Medens Stilstanden varede, anvendte Hertugerne Tiden paa at undertvinge det heele Rige, og søgte at bringe Kongen af Norge paa deres Side, og at hidse ham op mod de Danske for at hindre dem videre at undsætte den fangne Konge.

Hertug Waldemar gjorde da en Rejse til Tydskland, foregivende, at han havde en Pillegrims Gang udi Sunde; men Udgangen lærde at Rejsen skeede ikke af Andagt; thi han kom tilbage med 800 Tydske Ryttere, som han havde varvet i Tydskland, med hvilke han gjorde Indfald udi Skaane, og der med Mord og Brand gjorde stor Skade. Den Svenske Historie siger, at Hertug Christopher da blev overrumplet paa Drkneking, og bragt fangen til Sverrig. Men den Danske Historie mælder intet derom. Hvis saa er, maa det være skeed med samme Hertugs gode Billie, hvis onde Hiertelaug gives tilkiende mod hans Broder, da han siden undvigede Riget. Da nu Vinteren var forhaanden, blev en Sammenkomst holden udi Smaaland, hvorudi en nye Stilstand blev bevilliget for at handle om Fred. Men man kunde ikke komme til nogen Slutning. Efterfølgende Vinter, da de fremmede Ryttere bleve indquarterede udi Øster-Gothland, tilføiede de ved Røven og Plyndren Indbyggerne saadan Skade, at Bønderne rottede dem sammen, og ibiethloge endeel af dem. De Fremmede igien, for at hævne deres Landsmænds Død, betalede Bønderne med samme Mynt, saa at Landet derudover blev bragt udi en elendig Tilstand.

Imidlertid lavede Kong Erik Mendved sig til et nytt Tog i faueur af den fangne Konge, og kom 1307 med en Krigs-Hær ind udi Vester-Gothland, geleided af Hertug Waldemar af Sønder-Zylland, item af hans Broder og andre store Herrer. Paa dette Tog, siger Hvitfeld, bleve først opfundne de saa kaldne Kappe-Hætter (P), som gaae nedu for Munden og over Skulderne med Mundstykke for, og som endnu bruges af Bønder. Anledning der til gav den haarde Vinter, som da paakom, hvilken var saa stærk, at

Kong
Eriks ark.
det Tog til
Sverrig.

(P) Vid. Chron. Nicol. Joh. fil. Tunc. Dani primo Usam habuerunt Capuciorum.

1317.

Kong Bir-
ger løsgj-
ves.

at man ved sædvanlige Huer ikke kunde bestierne sig mod Kulden. Der blev ellers denne gang intet af Digtighed foretaget; man bragte alleene tilveie en Stilstand, og derpaa saaledes forhandlede, at Kong Birger med hans Dronning skulde løsgives, og Tvistigheden skulde afgiores i Mindelighed til Markeryd udi Smaaland. Hvor paa Kong Erik begav sig til Dannemark igien. Hertugerne foreskrev da Rigets Raad til Arboga, for at overlægge, med hvad Bilkor Kongen skulde løslades, hvilken da var villig til at underskrive alt hvad man forlangede, at glemme alt hvad som tilforne var skeed, og at lade sig nøye med et Stykke af Riget, som man fandt for gott at unde ham. Derpaa blev han løsgiven 1308, og svore Hertugerne ham paa ny Huldskab og Troeskab.

Efterat dette Forlig var sluttet, reisede Kong Birger til Gulsland, og derfra til Dannemark, hvor han blev venligen modtagen af Kong Erik, som lovede at hielpe ham til det heele Rige igien; hvorpaa Kong Birger begav sig til Sverrig igien. Imidlertid opreisede sig Tvistighed mellem Hertug Erik og Kong Hagen af Norge, efterdi Hertugen vilde ikke give tilbage Warbiere og Kongelle (q), som udi Nodsfald til Underholdning vare ham indrømmes de. Kong Hagen satt sig for med Magt at tage Kongelle (r) tilbage, og, som det vilde ikke gelinge ham, lod han bygge det Slott Bahuus, for at incommodere samme Fæstning. Hertug Erik derimod rykte med en Krigs-Hær ind udi Norge, tog Oslo ind, og belejrede Aggershuus, og, da Kong Hagen med 3000 Mænd kom til Undsætning, blev han slagen, og maatte staae fra sit Forsætt. Derimod fulde de Norske ind udi Dalen og Bermeland, og gjorde der ikke mindre Skade. Af denne Uvillie tog Kong Erik Leylighed at affondre de Norske gandske fra Hertug Erik, og begjærede af Kong Hagen, at han vilde give sin Datter, som tilforne var for

(q) Erici Upl. hist. Svec. Den Danske Historie derimod sætter i Steden for Kongelle Gunchals-taler og heller om det Nederlag som skeede paa de Norske.

(r) Eric. Upl. lib. 4. fortæller, at da Kongen veigrede sig ved at give Hertug Erik sin Datter, med mindre han vilde give Warbiere tilbage, svarede Hertugen: Gudh gifve henne lycka ehwar hon går: Wardberg f. r. tu. ey åter i Åhr.

forloven med samme Erik, til hans Broders-Søn Hertug Magnos; bragte det og saa vist, at den Norske Princesse blev tilfagt Prinds Magnos med en Brudeskatt af 6000 Lodige Mark, tillige med Norges Krone i fald Kong Hagen skulde døe uden Livs-Arvinger. Freden blev da ogsaa ved samme Leilighed sluttet imellem Danne-mark og Norge, hvorom tilforn er talt.

Derpaa samlede Kong Erik en Magt sammen af 60000 Mænd, med hvilken han rykkede ind udi Sverrig, og, som Kong Birger conjungerede sig med samme Magt, haabede man i en Hast at nøde Hertugerne til at forlade Riget. Hertugerne ginge vell denne store Magt i Møde, men understode sig ikke til at bove noget Feldtslag. De lod sig alleene nøje med at befiære de Kongelige Tilførsel af Proviant. Kongerne beleirede, og indtogte Jenkiöping, og derpaa marcherede ind udi Öster-Gothland. Hvorudover Hertugerne flygtede af Marken, og den eene nemlig Hertug Erik begav sig til Calmar, den anden nemlig Waldemar til Stockholm for at bedække Upland. Efter at de saaledes vare drevne ud af Felten, trængede Kongerne sig videre ind i Landet, og beleirede Nykiöping's Slott. Besætningen forsvarede sig samme Steds med stor Tapperhed, og hindrede Kongerne at foretage vigtigere Ting, som man forventede; Ja, som Beleiringen varede noget længe, begyndte Krigs-Folket at blive uvilligt, og den Danske Adel raadde Kongen, at han skulde staae fra sit Forsætt, og forlade Landet, med mindre han vilde see sin heele Krigs-Hær bortsmeltet. Der begyndte ogsaa at blive Mangel paa Proviant, eftersom Landet allevegne omkring var ødelagt, saa at der vare kun tvende Midler til at reede sig ud af Sagen, nemlig, enten at fordeele Krigs-Folket, eller at gaae med den heele Magt tilbage. Det første var farligt, efterdi det kunde give Hertugerne Anledning til at overfalde de Adspredte, hvorudover det var mest sikkert at ophæve Beleiringen, og at forlade Landet til en Tiid. Men, som Kong Erik, uanseed disse Erindringer, fremturede udi sit Forsætt, tog den Danske Adel selv Afseed, gik hjem, og lod Kongen med nogle faa Folk alleene blive tilbage (*). Medens dette passerede, havde

E c c

Her

(*) Eric. Ups. siger, at de havde ladet sig beskilke af Tienden til at forlade Kongen.

ved. 1317. 19

1e

Kong Eriks 2die Tog til Norge.

1i
1i
1i

ved.

1317.

Hertug Erik bekommet Genkiøping tilbage, og tragtede at affiiere Kong Erik Paffen, hvilket dog ikke skeede; thi han lod ikke allees ne Kongen uansaget passere, men mødte ham udi Vester-Gothland med Forslag om venlig Underhandling, tilbydende sig ogsaa at indgaae billige Villkor med sin Broder, for derved at giøre en Ende paa de Borgerlige Krige; bad ogsaa at Kongen vilde overtale Birger til Føjelighed, og at blive ved det eengang slutted Forlig. Dervaa blev berammed et Møde til Helsingborg 1310, hvor begge Hertuger mødte, og da bleve de saaledes foreenede med deres Broder, at det Forlig, som var slutted til Arboga skulde staae ved Magt, at Hertug Erik skulde beholde Vester-Gothland, Dalen, Bermeland, Halland og Smaaland; Waldemar skulde have Upland, Deland og en Deel af Finland: det øvrige skulde Kong Birger beholde, og forbunde Hertugerne sig til at være ham, som deres Lehnsherre, forpligtede (t), hvilken Forpligtelse de igien fornyede Anno 1314 (u).

Saaledes blev Sverrig deelt udi 3 Riger, og fik ligesom 3 Konger paa sengang, hvoraf en hver havde sit eget Hoff, og søgte den sene at overgaae den anden udi Pragt; hvorudover, saa som de sædvanlige Indkomste ikke kunde forslaae, maatte Skatterne forhojes. Dette forarsagede en Opstand paa Gulland, saa at Kongen der blev drevet ud af Landet, og mange af hans Folk ihjelslagne. Smaalænderne rebellerede ogsaa, og udvalte sig en Anfører ved Navn Bugge, som skulde beskytte deres Frihed. Men disse Uroeligheder bleve stillede igien og der blev Fred en Tiid lang udi Landet indtil 1317, da Tragedierne begyndte at gaae for sig igien; thi Kong Birger, som ikke kunde traale sin Magt saaledes beskaaren, pønsede ideligen paa Hævn, skiont han nogen Tiid havde holdt gode Miner. Udi det Aar 1317 (x) da Hertug Waldemar reisede engang fra Calmar til Stockholm, begav han sig under Veis til Kongen i Nykiøping, hvilken tog venligen imod ham, og

Kong Birger saager at forraske sine Brodere

(t) Transact. Helsingb. 15. Julii 1310. apud Eric. Upsl.

(u) Renovatio homagii Sudercopie ibid.

(x) Den Danske Krønike siger at dette skeed 1318 hvilket synes U-rigtigt.

og bad, at han paa Hiemreisen vilde bringe sin Broder med sig, sigende, at der havde længe nok været Misforstand imellem dem, hvilken engang var Tiid gandske at udrodde; Han for sin Part skulde besitte sig paa saadan Opførsel, at hans Brødre efterdags skulde være fornøiede med ham. Waldemar, bildende sig ind at Kongen talede af Hiertens Grund, formaadde sin Broder til at giøre Kongen en Visite, skiont ikke uden med Besværlighed, efterdi Hertug Erik havde denne Kongens Høflighed mistænkt. Udi hvilken Mistænke han blev bestyrket, da han ikke langt fra Ny Kiøping hemmeligen blev advaret, at han skulde tage sig vare for Kongen. Men Hertug Waldemar betog ham den Mistænke, berømmende Kongens bevissede Venlighed, og sagde, at han ikke skulde lægge onde Menneskers Snal paa Hiertet. Af saadan Tale blev han opmuntred, og begav sig med sin Broder til Kongen paa Slottet, hvilken tog kierligen mod dem, og stillede sig lystig, (y) paa det at de ingen Mistænke skulde have. Der blev om Aftenen holdet et hørligt Giæstebud, og saa vel tractered, at de alle bleve drukne. Da man skulde gaae til Sængs, blev det saa laved, at Hertugens Folk skulde indquarteres i Staden, saasom der fores gaves, at der paa Slottet ikke var Rum for dem alle, hvorudover Hertugerne bleve alleene paa Slottet med deres Pager og Kammer Dienere, og ginge til Sængs. Til alt dette giørde Anstalt Kongens Drost, Herr Johan Bruncke, som var Medvidder udi det Anslag, Kongen havde mod sine Brødre. Om Natten, da de vare udi deres beste Søvn, lod Kongen opbryde Døren, og tage dem begge fangne af Sengen. Hertug Erik stillede sig først til Modstand, men blev ilde slagen, og saared. Kongen, som ved denne Action var oberbørende, spurde dem da ad, om de kunde erindre dem det Spill ved Hatuna, og sagde, at dette var ogsaa en Leeg, som de havde læret ham. Derpaa lod han dem halv nøgne kaste udi et Taarn, og slutte dem med Hænder og Fødder udi Bolt og Jærn. Deres Dienere bleve ogsaa udi Staden alle enten slagne eller fangne, og, efter at dette var

E c c 2

ffeed,

Lader dem
Fængsle
og omkom-
me.

(7) Erics Ups. lib. 4. siger, at Dronningen herudi spillede den første Rulle.

1317.

sked, reisede Kongen ilende til Stockholm udi Tanke at overrumple samme Stad. Men, som Indbyggerne samme Steds allerede havde faaet Kundskab om denne Gierning, faldte de ud af Staden, dreve Kongen tilbage, og forfuldte ham i Haelene til Nykiøping. Da nu Kongen merkede, at de vilde beleire Nykiøping, blev han bange at ved Slottets Erobring hans Brodre skulde tages af Fængslet igien, hvorudover han lod Slottet vel forvare med sterke Laas og Stænger, og forbød under Livs Straff at aabne noget, forend han kom tilbage, tog derpaa Nøglen til sig, kastede den udi Strømmen, hvor den var dybest, og begav sig til Steleborg. Stray efter hans Bortgang blev Nykiøping beleired, og en stor Mængde fra alle Stæder begav sig did hen. Men, forend man kunde bemægtige sig Slottet, vare Hertugerne døde af Hunger. Hertug Erik døde paa 3die Dag, efterdi han var saa ilde slagen, men Waldemar levede udi 11 Dage (2) uden Mad og Drikke. Dette opvakte stor Sorg og Forbitrelse blant de Svenske, og angav sig stray som Anfører for de misfornosedes Matthias Kettelmundsen, hvilken sagde, at han paa Hertug Eriks Søns Begne vilde fuldføre den Krig, som var begyndt mod Kongen. Derpaa lod han føre Hertugernes døde Liggemer til Stockholm, og der begrave. Dett heele Land reisede sig da op imod Kongen, hvorudover han fodrede sin Sou Magnum til Hielp fra Danmark. Magnus fik 600 Ryttere til Hielp af Kong Erik, hvormed han begav sig til sin Fader udi Oster-Gothland: Men der modte ham Matthias Kettelmundsen ved Jenkiøping, og drev ham tilbage over Holvosen til Vester-Gothland, hvor det heele Land var ham imod, og hvor en stor Hob Bønder havde samlet sig ved Karlebye. Med dem gjorde Kongen en Stilstand paa 3 Dage: Men, da mange af dem reffede bert for at hente Proviand, oversaldt Kongen de tilbage bleve forend Stilstanden var til Ende, og omkom en stor Mængde af dem.

Derpaa begav Kongen sig til Vester-Gothland, hvor han indquarterede sine Folk i Stæderne, formeenende, at de Misfornosedes

des

Opstand
udi Sver-
rig under
Matthias
Kettel-
mundsen.

des Heede var alt forbi, og at Stormen havde lagt sig; men den Hallandske Herremand Knud Yorfe, som holdt med Hertugerne, overfaldt dem, som laae udi Suder-Kiøping, og toge dem fast alle fangne. Matthias Kettelmundsen kom derpaa med en stor Magt fra Upland og tvang de Danske Ryttere at forlade Sverrig. Saa som Kong Birger nu saae sig alle vegne omspænd, forlod han Riget, og begav sig med sin Dronning til Halland, efterladende sin Søn Magnus med en Besætning til Steckeberg, hvor han strax af de Misfornoyede blev belejret. Efterat Slotskens Rod havde været belejret maatte det endeligen af Hungefs Rod overgive sig, og blev Prins Magnus tagen fangen, og bragt til Stockholm.

Magnus
Kong Birger's
Søn
fanges af
de Misfor-
noiede.

Derpaa blev Matthias Kettelmundsen antagen til Rigets Forstander, og blev ham Magt given til at udføre Krigen mod Kong Birger. Han reisede alle vegne om i Landet, og satt alting udi god Orden, gjorde derpaa 1318 (a) et Jndfald udi Skaane, havende med sig den Danske Hertug Christopher, som var misfornøyet med sin Broder Kong Erik, og havde undviget Riget. Der gjorde han stor Skade, og fordte hen ved 300 med sig fangne til Sverrig hvor iblant vare mange af Udel, og lagde det heele Land i Aske paa 8 Herreder nær. Prætepten til dette Jndfald var at Kong Erik havde stillet 600 Ryttere Kong Birger til Hielp. Dog blev der giordt et Fordrag til Røssild hvorved all Fientlighed ophørte. Samme Fordrag er dateret 1318, hvoraf sees, at den Svenske Historie stedse gaaer herudi et Aar forhastig (b). Strax efter dette Skaanske Tog, blev holden en Rigs-Dag til Stockholm, hvor forømtalste Drost Johan Brunck med sine Anhangere blev dømt til døde, parteret og lagt paa Steyle uden for Staden paa det Bierg, som siden efter ham er bleven kaldet Brunke Bierget (c). Kong Birger, som da var paa Gulland (d), da han hørde dette, holdt

hvoraf
Brunke
bierget
saa
kaldes.

E c c 3

(a) Puf. hist. Svee. sætter 1319 hvilket er falskt.

(b) Transact. de dato Roschild die Martini 1318.

(c) Eric. Upsal. siger, at tillige med ham bleve stælede Alf Svalebeck, Lyden Hass og Balran Slytta.

(d) Hvor hen han var flygtet sesle Diario Fratrum Minorum in Wisby.

1318.

holdt han sig ikke meere sikker sammesteds; men forlod Den, og begav sig til Dannemark til Kong Christopher, som nyeligen havde succederet sin Broder Erik Mendved udi Riget. Der blev han til Underholdning forlehned med det Amt Holbeck, og døde kort derefter af Sorg, da han horte den Tragoedie, som de Svenske havde Spillet med hans Søn Magns, hvilken de Aar 1320 paa Rigs-Dagen til Stockholm, uanseet at han ved Steckeborgs Obergivelse havde betinget sig Livet, lode domme til Døde, og offentlig halsbugge paa Graa-Munkholmene. Denne Gierning blev lagt Nationen meget til Last, cendeel, efterdi udi den foromtalte Ryskiske Transaction var indfördt, at ham ingen Skade skulde tilføyes paa Liv eller Lemmer, og han derforuden selv ved Steckeborgs Obergivelse havde betinget sig Livet, cendeel ogsaa, efterdi han purgerede sig for den Mistanke at have haft Deel udi hans Farbrodres Mord.

Saaledes endtes dette store Sörge-Spill, hvorudi Dannemark i saa lang Tid var indvikled, og derfor henhører til denne Konges Historie. Dette samme gav et ont og forargeligt Exempel til Efterkommerne udi Sverrig, hvilke, saasom saadan Gierning blev ustraffed, funde sig ligesom autoriserede til de paafølgende Opror, som blev ligesom en Epidemisk Svaghed stedse over 200 Aar i Sverrig; thi, naar jeg undtager Dronning Margareta, saa maatte de efterfølgende Konger fra denne Tid indtil Gustav vum r. alle see Riget an med Ryggen. Saameget kand et peneeste Ont Exempel, som bliver ustraffed, forderve den allerbeste Nation: thi man kand i det øvrige sige, at de Svenske ere meget gode Undersaattere, og elske deres Konger ligesaameget som nogen anden Nation.

Kong Erik Mendved havde ellers meget at bestille med Margrav Waldemar af Brandenburg i henseende til Rygen og Straalsund. Men Tvistighederne bleve bslagde udi det Aar 1317, og har jeg derpaa fundet et viflostigt Forligelses-Brev (e) Blant de Ma

(e) Transactio inter Reg. Eric. & Waldem. Marchion. Brandenburg Anno 1317 in seko beatz Cath. Manuscr.

i =
Kong Birger undviger og Prinds Magnus Halsbugges.

12/8
i

Manuscripter, som mig ere Communicerede af det Dannenskioldiske Bibliothec. Udi denne Krig blev ellers intet af den Vigtighed forrattet, som jeg finder værd at antegne, saasom den bestod meere udi Negotiationer end Beleyringer og Feldt-Slag, dog, saasom Kongen derover maatte ideligen holde Krigs-Folk paa Beenene udi Tydskland, var samme Krig ham saa kostbar, at han derudover maatte pandsætte Fyen til de Holstenke Græber. Efterat Kong Erik havde regieret udi 33 Aar, døde han omsider til Roskild Anno 1319 (f), uden Eivs Arvinger; thi, endstønt han havde avlet hende ved 14 Børn med sin Dronning Ingeborg, vare de dog alle døde. Han holdes for een af de beste Konger, som have regieret i Danmark. Han var from, gudsfygtig og dydig, og hordte man aldrig nogen Eed af hans Mund; thi alt hvad han sandede eller betægtede, skeede alleene ved Ja sommand, eller Neysommand, hvorpaa man reflecterede ligesaa meget som paa andres Eed, det samme giver ham ogsaa Tilnavn af Erik Mendved. Han førde en fornuftig Regiæring, conserverede Fred udi Riget, og holdt Venstskab med sine Naboer; thi man seer mange Tydske Forster, som ideligen havde været Rigets Fiender, at have været hans store Venner, og er et synderligt Beviis paa hans fornuftige Regimente, at han vidste saavel at menagere de Holstenke Græber, og derved holdt Hertugerne af Sønder-Jylland i Awe. De Herligheder, han forhervede i Tydskland, som det Rostokke Herkskab, item protection over den mægtige Stad Lybek, misundede de omlygende Tydske Forster ham ikke efter Sædvane, men adskillige af dem stode ham bi i at maintainere sig ved de samme. Han tog Regieringen an i en meget forvirret Tilstand, da han ikke kunde troe sine Undersaatter formedelst det Mord, som var skeedt paa hans Fader af de fornemmeste af Adelen, som havde deres Anhang endogsaa blant Rigets Raad, men han førde sig saa viseligen op, at han dette uansæet conserverede Fred udi Riget, og dog hevnede sin Faders Død. Det eneste, som kand forekastes ham, var den haarde Opførsel mod Erke-Bisp Jens Grand; thi det var læt at see,

ved. 1319. /c

1319. /e

1319. Kongens boer.

Hans For. trait. /

/c
/p

(f) 6 Idus Novemb. Lib. Daticus Lund. fol. 52 in excerpt. Th. Br.

1319

see, hvad ont deraf vilde flyde, og at Tragoedien vilde endes med en underdanig Afbigt til Paven, hvilket ogsaa skeede udi saadanne Terminis, som fast ingen Konge har brugt. Men Kongen var endda gandske ung, da denne Gierning foretoges, og den uhorlige haarde Medfart kand heller tilskrives hans Broder Hertug Christopher. Han siges ellers at have samlet Collectanea til den Danske Historie af Rigets Archiver, kaldne Congesta Menvedii (g).

Hans Dronning var Ingeborg, Kong Birgers Søster af Sverrig, med hvilken han avlede 14 Børn, som alle døde for Forældrene (h). Det sidste Barn, omkom ved en særdeles Hændelse; thi, da Dronningen engang skulde age fra Abrahamstrup, faldt Barnet af Bognen og slog sin Hals i tu. Kongen blev over saadan Uagtsomhed fortørnet, og Dronningen, for at gjøre Poenitente begav sig i Clara Kloster, hvor hun agtede at forblive. Det Svogerkab med Kong Birger var Aarsag, hvorfor han tog sig saameget bemeldte Konges Sag an mod hans oprørske Brodre. Dronning Ingeborg døde samme Aar, som Kongen; og findes begge deres Grav-Skrifte udi Ringsted saaledes:

Ego Ericus quondam Rex de Dacia, regnans 33 annos, rectus Justitarius pauperum ac divitum, ubi jus habuerunt. Rogo omnes illos, quibus aliquid fore feci ut mihi per suam gratiam indulgeant & orent pro anima mea. Qui obiit anno Domini 1319 die Beati Brixii Episcopi & Confessoris.

Ego Ingeburga nata de Svecia, quondam Regina de Dacia rogo omnes, si aliquid eis fore feci, quod invite fecissem, ut mihi per suam gratiam indulgeant & sint memores animæ meæ. Quæ obiit Domini 1319 die Assumptionis B. Virginis. Hvad Ridd Dannemark endda i denne Konges Tiid tilegnede sig udi Estland, sees af den Kongelig Gesants Joh. Rannes Brev til Stænderne i samme Land om at opbygge den Stad Nevals Mure (i).

Af

(g) Lyschand præfat ad Synops.

(h) Chron. Nicol. Joh. fil. tilskrives denne Uheld som en Straff for hans Haardhed mod Erke-Bisp Grand.

(i) Manuscr. Membran. in excerpt. Th. Br.

Af anseelige Mænd, som levede under denne Konge, var
 Erke-Bisp Jens Grand, hvorom vifloftigen tales udi Historien.
 Magist. Morten Mogensen, Kongens Cancellar, som Hvitsfeld udi
 Jens Grands Historie siger at have været Doctor Theol. item Hr.
 Jon Little, af hvilken Kongen betienede sig meget udi Negotiatio-
 ner, sær ved Romerske Hof tillige med Provst Guido til Ribe. For-
 den disse vare tvende anseelige Danske, hvilke begge siges at have været
 Rectors paa Universitetet i Paris. Den første kaldes Henning (k)
 hvilken besadd saadan Post 1312. Den anden var den bekjendte
 Petrus de Dacia, om hvilken findes et Parisisk Universitets-Brev,
 at han, som dets da værende Rector, skulde holdes skadesløs for de
 Bekostninge, han gjorde i Rom paa den Trætte imellem Universte-
 tet og det Parisiske Capitul. Ellers er denne Konge Autor til den
 saa kalden Siællandsk Rætt, som er deelt udi 6 Bøger. Til-
 forn brugtes Waldemars nye Lov deelt udi 3 Bøger. Den for-
 ste Edition af Kong Eriks Siællandsk Rætt kom for Lyset ved Tryk-
 ten i Kiøbenhavn 1505 med saadan Titel: Her begynder den
 Siællandsk Lov skreven paa rætt Danske, og deelt udi 7
 Bøger, hvorudi Editor af Bildfarelse for 6 Bøger
 har satt 7. Udi denne Konges Tid er Malmoe i Slaane
 først bygget, nemlig 1319 paa det Sted, som den nu staaer; thi til-
 forn var Staden paa et andet Sted. Med Erik Mendved endtes
 ellers Dannemarcks Lykke, Maat og Herlighed; thi, som han
 var en af de nyttigste Konger for Riget, saa var hans Broder en
 af de skadeligste Konger, Dannemark nogentiid har haft. Vel
 har dette Rige ofte været paa Knæ, men aldrig bragt udi saa
 dan Tilstand, som under Kong Christopher 2. da Provincierne
 tillige med Undersaattere bleve deelte, sorte og pandsatte, ligesom
 Krambare mellem fremmede og indlandsk smaa Tyranner. Vo-
 re Skribentere have tilskrevet saadan Uheld alle Kongens slette
 Regiering, men jeg finder efter nøje og upartisk Examen, at saa-
 dant Land tilskrives ikke mindre Tilden end Personen; thi hvor
 slette Qualiteter denne Konge end kunde have, og hvor megen Over-
 D d

1319. 9/

/ det

Kong E-
riks Love.Beteuf-
ning over
den til-
kommende
Tid.

19

1e

10

(k) Lambec. Bibl. Vindebon lib. 2 pag. 258. in excerpt. Th. B.

haand, Splid og Ueenighed kunde have taget, saa havde dog Riget aldrig kundet blive bragt udi saadan ynkelig Tilstand, hvis andre Ting ikke havde concurreret dertil, og hvis den ikke mindre lykkelige end stridbare Holstenske Græve Gerhardus Magnus var til Dammemarks Uheld falden ind udi slige vanskelige Tider; Thi der behoves tvende Ting til et Riges Undergang, nemlig Ueenighed mellem en Regent og Undersaatter, og tillige med en habile Naboe, der veed at fiske udi det rørte Vand, og at betiene sig af Tidernes Coniuncturer, udi hvilken Konst ingen var større Mester end denne Græv Gert, som derfor kand anses, som den fornemste Aeteur udi denne Tragoedie.

Christophorus 2.

Christo-
phorus 2.

z
u
Tviffighed
om Suc-
cessionen.

Hertug
Christo-
pher bliver
Konge.

Efterat Kong Erik Mendved var død uden Livs- Arvinger, var hans Broder Hertug Christopher den nærmeste til den Danske Throne. Men mange af Rigets Stænder holdte ikke raadelig at tage den til Konge der udi saa mange Aar havde været Rigets aabenbare Fiende, først udi den Margræviske Krig, da han havde giordt Indfald paa de Danske Der, og siden udi den Svenske da han havde udplyndret Slaane paa 8 Herreder nær. Tilmed stod dem ogsaa for Djene den salige Konges sidste Ord, hvormed han havde formænet dem til ikke at antage hans Broder Christopher, som hand forud kunde see vilde blive en skadelig Konge for Riget; Der var derfor den anden politisk Raison, som raadede dem til at skride til et andet Ball, og at udvælge Hertug Erik af Slesvig, for derved at foreene Forstendommen med Riget igien. Dette uanseet, da Hertug Christopher strax efter sin Broders Død kom fra Sverrig til Dammemark igien, insmyerede han sig saaledes hos Rigets Bisper og de verdslige Stænder kendeel selv kendeel ved sin Halvs Broder Græv Johannes af Bagrien, at mange stode igien fra ferrige Forfætt, saa at det blev ikke vanskeligt for hans Tilhængere, som besynderligen vare Ludvig Albertsen Marsk, Lauge Marsk, Holger Nikkelsen og Peder Stygge at befodre ham til Thronen, helst saasom han gjorde store Løffter om et behageligt Regimente.

12 / i
F
/ i

Hans
Haand-
fæstning.

Saaledes blev Christopher antagen til Konge Aar 1320, efterat han paa en Rigs-Dag holden til Wiborg af samtlige Rigtets-Stænder, Adelsens, Kjøbmandernes og Almuens Fuldmægtige ved en Recess (1) forbandt sig til visse Artikler at holde, hvoraf de fornemteste vare: at ingen Tydske skulde have Slotte, fæstede Lehn eller Ejendom udi Danmark, ey heller komme udi Kongens Raad. At Kongen ikke skulde begynde nogen Krig uden med Stændernes Samtykke. At de, som vare fredløse fornedelst hans Faders Død, maatte komme tilbage igien. At de, som vare fangne udi Eversrig, skulde udlofes. At all Fuld udi Kjøbmandskab skulde affkaffes. At der eengang om Aaret skulde holdes Herredag til Nyborg. At, naar nogen beklager sig ikke at vederfares Rætt til Kongens Ting, skal han have Magt at appellere til Adel Ting, det er, Rigtets Raad. At Kongen skal ikke yldste, det er vrede over nogen, om han taler frit om Regieringen. At alle de Skatte, som ere paalagde siden Kong Waldemars Tid, nemlig Mougpenning, Guldkorns og andre Skatte, skulde affkaffes. At ingen Lov skal giores uden ved det heele Riges Samtykke, og adskillige andre Artikler, som Kong Christopher disvilligere indgik, efterdi han agtede ikke at holde nogen deraf. Ellers er det hen af de haardeste Haandfæstninger, nogen Konge i Danmark havde udgivet, og visser den samme, at Stænderne betienede sig af Interregnis og Tyskernes beleilige Conjuncturer at opstree de samme.

Paa disse Conditioner blev Christopher antaget til Konge og kronet tillige med sin ældste Son Erik, som derudover stedse i Historien kaldes Kong Erik. Og meenede Stænderne derved at have forebygget alle Uleiligheder, som de truedes med, forhaabende et lykfsaligt Regimente; men de toge derudi feil; thi Kong Christophers Regiering blev en af de skadeligste, som Danmark nogen Tid har levet under, og bragte Riget udi saadan elendig Tilstand, at ingen uden saadan Successor som Waldemarus 3 kunde sætte det paa Fode igien. Hans Son Kong Erik havde ey heller bedre Qualiteter, men slægtede sin Fader paa udi alting.

D d d 2

Det

(1) Vid. Capitular. Christophori 2. in comitiis Wiburg. pag. 411.

Det første, Kong Christopher tog sig for, var at belønne hans Befordrere, besynderligen Ludvig Albertsen Marsk (m), hvilket han gav til Pant ald Blegind og Lyster og tillod ham at have Indkomsterne af samme Lande, indtil den Gield blev betalt, som han havde at fodre af Kronen. Han tog ham ogsaa særdeelees udi sin Forsvar, og gav ham 40 Marks Sager og alt Sagesald over hans egne Bønder. Det er merkeligt, at udi det Brev, som han derpaa udstedede, kalder han samme Marsk Conlangvineum saum det er, hans Blods-Forbante, hvilket ikke kunde være uden af Flatterie. Erke-Bisp Esger, som i hans Broders Tid var flygtet, med ham af Landet, og siden havde begivet sig til Rom, kom nu tilbage med den Pavelige Legat Bernhardo de monte Val-rano, og kom ikke alleene til sit Stift igien, men fik ogsaa Bor-ringholm tilbage ved et Kongeligt Diploma dat. Roskild 1321 (n) som findes baade paa Dansk og Latin hos Hvitfeld. Til Bes-derlag kronede samme Erke-Bisp Kongen tillige med hans Søn Erik paa den almindelige Herredag, som holdtes til Bordingborg 1322; thi Kong Christopher var allerede temmeligen ved Alder, da han kom til Regieringen, og derfor behøvede en Medhielp.

For at obligere sig desmere de store, gjorde han en Hallandsk Herremand, Knud Porse, til Hertug af Halland, og forlehned ham med Sonder-Halland, Sams-De og Holbek, og er samme Knud Porse den første Hertug af Privat-Stand udi Danne-mark. Saaledes søgte Kong Christopher at vinde adskillige af de store udi Landet for desmeere at bestyrke sit Regimente, og at han siden des sikkert kunde gjøre, hvad han vilde. Men det varede ikke længe, forend ogsaa de selsamme tilligemed andre bleve hans Fiender. Han søgte ogsaa til samme Ende at forbinde sig fremmede Herrer, og derfor paa et Dannehof holdet til Nyborg 1323 for

e
Christoffer
krones til-
lige med
sin Søn
Erik.
1322.

Kong Chri-
stoffer sø-
ger at be-
størke sin
Throne.
1323.

(m) Jeg finder som noget merkeligt, at paa de Tiider have været adskillige Marsker paa engang som Ludvig Albertsen Marsk, Lange Marsk og Peter Berdelboe Marsk: men det er troeligt, at een af dem allene har ført Titul af Rigets Marsk.

(n) Vid. tranfactio inter Reg. & Archiepiscop. sub dat. Roskild 1321. 4 feria post fest. Bartholom. pag. 416.

forlehuede Hertug Henrik af Mecklenborg med det Herkab Rostok, og findes samme Hertugs Gienbrev hos Hvitsfeld, hvorudi han bekiender at have annammet i Forlehning af Kongen Rostok, Gnojen og Swan, og forpligter sig og sine Efterkommere at være Kongen følgagtig med 50 bevaendte Ruttere, naar paabydes (o). Dette Brev er dateret Nykiøbing i Falster 1323. Hertug Bisklav af Rygen forlehuede han med Rygen, det Landskab Bart og andet omliggende Gods (p). Han gjorde ogsaa Forbund med Græv Geert af Holsten, og gav sin Dotter Margareta til Margrav Ludvig af Brandenburg, saa at han syntes at have befæstet sin Thronne stærkere end hans Forfædre. Men dette Venkskab saavel uden som inden Riget varede ikke længe formedelst hans Ustædighed og ufbetimmelige Entrepriser, hvorved han bragte Riget udi yderste Fordærvelse, hvorom videre siden; thi strax efter de giordte Løfter lagde han en stor Skatt paa de Geistlige og Verdslige. Han fødrede af Adelen den 1ode Penge af all deres Indkomst, foregivende, at han paa ingen anden Maade kunde betale Rigets Gjæld, saasom de beste Indkomster, vare pantsatte af hans Broder. Hvorover de maatte herudi række ham Haanden. Erkebisp Esger vegrede sig derfor paa de Geistliges Vegne, og de verdslige Stænder vilde ey heller beqvemme sig dertil. Hvorudover han tog adskillige Gaver og Pant tilbage, hvilket tilvejebragte ham stor Ugunst overalt, hvorvel man kand herom sege, at Kongen herudi havde lovet meere end han kunde holde, eller rættere, at Stænderne havde ved Haandsfæstning udpresset af ham fast umuelige Conditioner. I saadan Situation var Danmark, da den store Lue brød frem, som fortærede det heele Rige.

Til denne Tragoedie, som gif for sig 1325 ved Leilighed af Hertugens Dod af Slesvig, begyndte at præluderes tvende Aar tilforn, da Kongen uansæet den Eed, han havde giort ved sin Hyldning om ingen Byrder at paalægge, paabød en stor Skatt saavel paa den Geistlige som Verdslige Stand. Derimod satte

D d d 3

Wiesfor-
jelle mod
Kong
Christoffer.

(o) Lit. Reverf. Henric. pag. 421.

(p) Vid. lit. Witzlav Ducis pag. 419.

Opstand
under
Niels D.
luffens Au-
førel.

adskillige af den høye Adelsig paa de Verdsliges og Erke-Bisp Esger af Lund sig paa de Geistliges Begne som sagt er. Her Niels D. lussen, en Skaansk Herremand, greb først til Gevær. Han forbandt sig med Ludvig (9) af Eberstein, og andre af den Skaanske Adels, fik ogsaa Hielpes-Tropper fra Benden, Holsten og Pomern, og som Hertug Barnevin af Pomern var bleven fortørnet mod Kongen, efterdi han havde forholdet ham hans Moderne Arv, som ham i Danmark var tilfalden, fik han da ogsaa samme Hertug i Ledtog med sig. Da han saaledes var bleven bestyrket, anfaldt han først Skaane, og gik derfra over til Sicelland, hvor han ved Skienden og Brunden gjorde Indbyggerne stor Skade, og forarmede dem meere, end den paabudne Skatt kunde gjøre, saa at man odelagde Landet for at befrie det for Skatt, hvis Paabud var nodig til Rigets Giæld at betale. Men Kongen samlede i en Hast en Hob Folk sammen, og tvang ham til at begive sig af Landet til Borringholm, hvor han paa Erke-Bispens Begne bemægtigede sig Hammershuus og lod Slottet befæste. Jeg har tilfornt fortaalt, at endeel af Borringholm med Hammershuus var lagt til Lunde Stift, og derfor besatt af Erke-Bispens Folk. Kong Erik Mendved havde udi de Tvistigheder, som reisede sig mellem ham og Lunde-Sæde, beleiret og indtaget Hammershuus 1319. Men efter samme Konges Død, da Hertug Christopher indgik alt / hvad man forlangede, for at komme til Regieringen, afstod han samme Slott til Erke-Bisp Esger igien, dog maa det ikke tilfornt have været overleveret, hvilket sees af denne Beleiring, som skeede 1323. Efterat Niels D. lussen saadant havde forrættet, dimitterede han sine Hielpes-Tropper. Men Kongen lod det ikke blive derved; thi han stilledes efterfølgende Ar Peder Bendelboe med en Kriigs-Hær til Borringholm, hvilken bemægtigede sig Slottet for Kongen igien, uanset all den Modstand, som blev giort af Erke-Bispens. Til dette Tog gaves Anledning af den uhyrlige strænge Vinter, som indfaldt 1324, og tillagde Øster-Søen saaledes, at man i 6 Uger kunde gaae over Havet til Tydskland, saa at der var en banet Lande-Vej paa Jisen, og ved Bejen oprættes

de

(9) Saaledes kaldes hos fremmede Skribentere Ludvig Albertsen.

de smaa Herberge. Disse Uroeligheder vare Præludier til de store Sørge=Spill, som bragte Niget udi den ulykkeligste Tilstand, det nogen Tiid har været udi. Anledningen dertil var denne:

Anno 1325 (r) døde Hertug Erik af Sønder-Jylland og efterlod sig en ung Søn ved Navn Baldemar. Herudover tog Kongen sig den unge Hertugs Formynderskab an, og søgte ved den Lejlighed at foreene det Slesvigiske med Kronen igien. Han bemægtigede sig udi kort Tiid det heele Hertugdømme undtagen Gottorp, hvilken han haafte belejrede. Den Holsteniske Græve Geert, som nodigen saae Forstendommen at falde til Kronen igien, hastede derfor med en Krigs-Hær at udsætte Gottorp, brugende dertil denne Prætext, at han som den unge Hertug Baldemars Morbroder var nærmere til at være den Umyndiges Værge end Kongen. Herudover blev der holdt et stor Feldtslag ved Gottorp mellem de Kongelige og Holsteniske. Der siges, at de sidste havde klædet dem i hvide Klæder (s) for at være desmeere uskændelige, hvilket giver tilkiende, at Slaget maa have været holdt om Vinteren, da det var Sne paa Marken, eller at det maa være holdt om Natten; thi jeg fandt ellers ikke see, hvor til den Invention kunde nytte. Da Slaget nu var paa det haardeste, begyndte de ved et andet overlagt Krigs-Puds at raabe over lyd: **Die Denen loopen! Die Denen loopen!** (r)! hvilket siges at have bragt de Danske udi saadan Confusion, at de strax derpaa vendede Ryggen, og lode Holstenerne Seieren. Ved saadanne Midler fortælle saasvel Danske som Holsteniske Skribentere dette Slag at være vundet, skionst jeg seer ingen Invention udi disse tvende Krigs-Puds, og derfor ikke fandt raade nogen Ansører at føre sig dem til Nytte. Det var ikke noget nyt med de hvide Skjorter, men en almindelig stor Mode paa de Tider og længe derefter, og siges at være en Italiensk

Ny Slesvigsk Prætext.

9
/i

Slag ved Gottorp. 1325 /i

u
/i

(r) Petersen i den Holsteniske Kronike figer 1329, hvilket Mars Tiid efterfølgende Historie viiser at være falskt.
 (s) Peters Chr. Hols. pag. 68. figer, at de Danske derudover dreve Spott med dem og kaldte dem Qvinder, og at en Holstener dertil svarede at de strax skulde faae at viide at de vare Mand.
 (r) Peterl. Chr. Hols. pag. 68. conf. Hynt. in Christoph., 2.

lienske Invention, hvorudover de Franske kalde saadan attacke, don-
ner la Camisade af det Italienske Ord Camicia en Skjorte.

Efter denne Sejer bemægtigede Græv Geert sig Gottorp, hvil-
ken Stad han længe beholdt formedelst de Omkostninger han hav-
de anvendt paa denne Krig. Der siges, at, da Græven var udi
største Fare i dette Slag, kyssede han tvende gange et Mariae-Billede
som han havde om Halsen, begiærende hendes Hielp mod sine Fi-
ender, og det, som Crankius siger, efter den Kommercke Gene-
rals Sullæ Exempel, som fordte i alle Slag Jupiters eller Apollis
Billede med sig. Om dette ellers contribuerede noget til Sey-
eren, skal jeg ikke kunde sige, vist nok er det, at af samme Mariae
Billede blev i Slaget hugget et stort Stykke, og at det samme
saaledes siden blev forvaret udi Ikehoe ved Gravernes Grav (u).

Paa samme Tiid opvæktes U-roelighed paa Rygen, hvilken
De adskillige Wendiske Forster anfaldte efter Hertug Witzlafs Død,
og, som samme De var et Lehn af Riget, burte Kongen tage sig
den an, men Hertug Bratislaff ved Indbyggernes Hielp rensede
Landet fra Fienderne, og stillede U-roeligheden igien (x). Men,
som U-roeligheden stilledes paa Rygen, saa rensede den sig midt udi
Riget, hvor den Gnist, som længe havde ligget skjult under Asken,
begyndte at frembryde, og adskillige af Adelen og Geistligheden,
som længe havde gaaet frugtsommelige med Oprør, omsider opmun-
trede af det Nederlag, som Kongen leed ved Gottorp, endeligen til
Kongens, Rigets og deres egen Fordervelse toge Masken af, og
gjorde en Opstand, som bragte Kongen til Landflygtighed og dem
selv under fremmed Nag. De Klagemaal, som de tilforn havde
fordt derimod, havde hidindtil været hemmelige, men dette Slag
gjorde dem saa dristige, at de opsagde ham Riget. Erke-Bispen
klagede, at Borsholm var ham fravendt, de andre Bisper, at
Kirskens Rettigheder og Friheder vare af ham formindskede. Ad-
len

Almind-
lig Opstand
mod Kong
Christoffer.

ving

(u) Kranz. Saxon. lib. 9. cap. 10.

(x) Fremmede Krøniker, som Meursius har fuldt, sige, at Kong Christopher
gjorde et Tog til Rygen, og bemægtigede sig den heele De tillige med
Straalsund paa det faste Land; men Hvitfeldtaler intet derom, tværtimod
han vidner, at intet saadant Tog af Kong Christopher er gjort.

len klagede, at han ikke holdt hans Hr. Faders Brev og Forskrivning paa Gield eller Pandt, som dem var satt, iligemaade over den Haardhed, han havde øvet over dem og deres Gods i Skaane. Almueen beklagede, han besværgede dem med haarde Skatter. Ingen fandt sige, at deres Klagemaal vare ilde grundede, men, om de samme vare tilstrækkelige til at opsigte en Konge Troeskab og Lydighed, derudi tør jeg ikke decidere. Det underligste er, at de, som han ved sin Ankomst til Regieringen havde bevist saa meget gott, som Ludvig Albertsen Marsk og Hertug Knud Porse, vare som Hoveder for de Misfornoyede. Dette siger jeg ikke for at forsvare Kong Christopher, thi han var ingen god Konge, men alle ne for at visse, at Stænderne havde gjort bedre i at temporisere, og først at forsøge alting med det gode førend at sfride til saadanne Extremiteter; thi af denne ustiidige Opsigelse flyde alle de Uheiligheder, som Niget siden geraadede udi, og som gemeenligen er en Suite af all saadan Opstand.

De Misfornoyede rottede dem saaledes sammen, og besluttede at fordrive ham saavel som den unge Konge hans Son, hvorom de ikke havde bedre Tanker. Ja, efterat de alle vare blevne enige derom, opskreve de hannem offentligten all Huldskab og Lydighed, settende udi deres Opsigelses Brev, at de nu nok med deres store Skade og Rigets Fordærvelse havde fornummet saaledes at være som hans Hr. Broder for havde spaaet, at han skulde blive dem en skadelig Konge; Herudover forbode de Bønder og Almuen at være hannem lydige, indtil de med dem kunde blive eens om at udvælge en anden Konge. Kong Christopher, som paa de Tidder var udi Bordingborg, da han fik Tidender om denne Modstand, skikkede han sin Son Erik med væbnet Magt for at stille dette Oprør. Han begav sig til Torneborg, hvor han opholdt sig nogle Dage for at samle flere Folk, førend han gik videre mod de Jyder og Synboer, som først havde grebet til Væbner. Men, medens han der lauede sig til, kom Marsken Ludvig Albertsen samt Hertug Knud Porse med en anseelig Magt af Skaaninger og Siællandskare, og der beleirde ham. Efter 16 Dagers Beleiring maatte han

Stænder-
ne opsigte
Kongen
Troeskab. / 9

Kongen
undviger
Riget.

han overgive sig, og blev fort til Haderslev, hvor han blev satt i Forvaring. Dette jog saadan Skrak ind udi Kong Christopher, at han skrabede sammen i en Hast Rigets beste Klenodier, og flygte til Mekslenborg tillige med sine tvende andre Sønner Walde-
mar og Otto.

16
Midlertid søgte Høvederne for de Oprørskene, nemlig Laurik Jon-
neson Drost, Ludvig Albertsen Marck, og Hertug Knud Porse
at bestyrke sig videre i Riget for at imodtage den Landflygtige, i fald
han med Magt vilde komme tilbage, som var at forvente, og til
den Ende gjorde Forbund saavel med den unge Hertug af Sønder-
Jylland, som Græve Geert af Holsteen, som vare Kongens Fiender.
Det meste, Kongen forlod sig paa, var Bordingborg, som
da holdtes for en af de beste Fæstninger udi Riget, og hvor han
kunde giøre Landgang med den Magt, som han kunde faae paa
Beeneene, udenlands. Hvorudover Græve Geert for at forekomme
ham saadant, handlede med Lehns-Manden eller Gouverneuren
af Bordingborg om Fæstningens Overgivelse, lovende ham
derfor 4000 lodige Mark, og at indromme ham Segeberg, indtil
samme Penge bleve betalte. Af disse Løfter lod bemeldte Gouver-
neur sig forføre, overgav Fæstningen, og begav sig til Segeberg,
hvilket efter Løfte blev ham indrommet; men han blev siden en
Natt overfalden, og omkommen af Holstefjerne, og fik saaledes
sin fortiente Lon for sit Forraderie. Dog veed man ikke, om saadant
steede efter Græve Geerts Ordre for at blive løst af sin For-
pligtelse; thi Historien melder intet derom.

21
Kongen
kommer
med frem-
med Magt
tilbage.

Midlertid havde Kongen faaet en stor Magt paa Beeneene
udi Tydskland, og dermed satt Seil til Bordingborg. Udi dens
ne hans Kriigs-Hær vare Hertug Henrik af Mekslenborg og adskillige
andre Tydske Herrer, med hvilke han kom for samme Fæstning, hvil-
ken hand erobrede. Men det varede ikke lange, førend han der blev
belciret af Danske og Holsteener under Grav Geert, som da var
erklæret Generalissimus udi Riget. Der bleve da veytede adskillige
Skiedes-Ord imellem de stridende Partier. Kong Christo-
pher beskyldte Græven, at han mod den Forskrivning, han se-
ho

havde giordt Kongen om Hielp og Bistand, lod sig nu bruge imod ham. Græven bebreidede ham igien, at han ikke havde handlet med sine Undersaattere, som en Konge burde. Midlertid blev man ved at indslutte Fæstningen, og at hindre de Beleires de all Tilforsel. Hvorudover Hertug Henrik af Meklenborg maatte paatage sig at arbeide paa en Accord. Efter lang Negotiation blev endeligen Kongen og Hertugen tilladt at begive sig med deres Krigs. Har i Sikkerhed derfra til Tydskland igien. Men de efterlevede ikke Accorden, og, i steden for at seile til Tydskland, begave sig til Falster, hvor de agtede paa nye at bestyrke dem igien, men den hurtige Græve kom dem der anden gang paa Halsen, saa at de bleve nødde til at capitulere paa nye igien, og at begive sig til Rostok, hvor de forbleve en Tidlang.

Kranzius skriver, at Kong Christopher paa den Tid skal have afstaaet til Hertug Henrik af Meklenborg Rostokker Gebiet, for 60000 Mark Guld, og det i Henseende til den Undsætning, han da gjorde ham. Men Hvitsfeld igiendriver ham derudi, visende, at samme Rostokker Gebiet blev siden bortlehneth af Kong Waldemar 3., thi han fører til Beviis Hertug Alberts Gienbrev udi samme Konges Historie. Den Pomerske Historie siger ogsaa, at Kong Christopher overdrog sin Rættighed paa Rygen til Hertug Bratislaf, hvilket dog Hvitsfeld visser ikke at være skeed arveligen, eftersom Rygen blev siden af Waldemaro 3. given Hertug Bugislav til Lehn, dog meener han, at den Deel af Rygen, som er Landfast med Pomeren eller Rugia Transmarina da at være bortgiven, hvilket, siger han, var Skade nok, og viser, at Kong Christopher var en fordærvelig Konge for Danmark. Men jeg fortænker aldeles ikke en Landflygtig Konge, at han søger Hielp hos fremmede, hvilke ikke gierne laane Følk og Penge uden Betøning: jeg fortænker meere de gode Stænder, der dreve deres Konge til saadan desperat Resolution. I det ringeste synes mig, at det sene Parti har her lidt at bebreide det andet; thi abalicerede Kongen nogle af Rigets Provincier for at komme paa Thronen igien, saa afhændigede Stænderne langt flere for at holde ham derfra:

invisland

/i

Forlader
Riget igien

/m

/m

11-partij
Bertenk-
ning over
Kongens
Conduite.

/f

Hertug
Waldemar
af Slesvig
antages til
Konge.
1326.

thi Græve Geert, som var Rigets Fiende, fik Sønder-Zylland til Forlehnning, og Hertug Knud samt Ludvig Marck bleve forlehnede med andre Provincier, saa at begge Partier kjeppedes om at fiære et Lem efter et andet fra Riget. Ingen derudi er at undskyldte, skionst man kand sige, at Stænderne ere herudi meere at laste end Kongen, hvortore jeg holder Hvitfelds Declamationer mod denne Konge ikke altiid ligevel grundede. De Triumviri eller 3 Mænd, som vare Hoveder for denne Opstand, raadede nu Stænderne til at udvælge en nye Konge, til den Ende blev Aar 1326 holden en Herredag til Nyborg, hvor samtlige Stænder antog til Konge Hertug Waldemar af Sønder-Zylland, udi Forhaabning derved at foreene Hertugdømmet med Riget, men, hvor meget de derudi toge Feil, viser Udgangen. Denne Waldemar, endskionst han blev hyldet Konge, saa dog regnes han ikke blant Kongernes Tall, efterdi han siden sagde sig af med Regieringen: Man finder ogsaa ikke, at han nogen Tid har været kronet.

12/9
Græve
Geert for
Lehnens
med Slesvig.

Den første ypperlige Gierning, som blev foretaget efter hans Hylдинг paa samme Herredag, var, at forlehnne Græve Geert af Holsten og hans Arvinger til ævig Tid med Sønder-Zylland (y) for den Usmage, han havde haft, og den Befostning, han havde giordt paa denne Krig. Indholden af denne Forlehnings Act var saadan, at den nye udvælte Konge forlehnner ham til ævig Tid med det heele Forstendom Saxevis, og vil herefter forlehnne hans Børn, naar det begiæres. Han overdrager ham iligemaade alle Adels-Mænd og Rostieneste udi Slesvig Stift med all den Tieneste og Lydighed, som de tilforn havde beviset ham selv. Han sætter ham ind udi bemeldte Forstendoms virkelige Possession, og lover, at beskytte ham og hans Arvinger derudi, frasiigende sig all sin Rætt dertil, og forbeholdende sig allene Lehnens-Rættigheden. Endeligen til intet gjør han alle Breve, Privilegier og Instruementer af hans Forfædre, som denne Belehnning kunde være hindrelige. Dette navnkundige og Riget høvstskadelige Forlehnings-Brev blev undertegnet af Hertug Albert i Sarsen, Johan og Adolph

Dolph Græber af Holsten, Henrik og Nicolaus, Græber af Sve-
rin tillige med de tit omtalte Triumviris, og tvende andre Danske
Edelmænd, og confirmerede Rigets Raad Dagen derefter samme
Forlehnning (2). Saa at man deraf kand see, at de gode Staa-
der paa en Dag gjorde Riget meere Skade, end Kong Christo-
pher all sin Regierings Tiid. De store udi Riget glemte ved den-
ne Leilighed ikke deres egen Interesse; thi Hertug Knud Vorse (a)
lod sig forlehne af den nye Konge med Sønder-Halland, Samsøe
og Kallundborg, og Ludvig Albertsen Marck, som ellers udi frem-
mede Historier kaldes Ludvig Eberstein, bekom foruden det Gods
han havde udi Siælland, ogsaa Kolding og Ribe udi Sylland. Rigets
Lauris Joneson fik Langeland og Arroe, og Borringholm, som
af Kong Christopher var Erke-Bispen fratagen, blev da tilbage gi-
ven igien, et klart Beviis paa, at de ved dette Opror ikke søgte
Rigets Bæste, men deres egen Fordeel, hvilket ogsaa Hvitsfeld her
maa tilstaae; thi den unge Konge var ligesaa villig, at give som
de andre vare begiærlige til, at borttrække en Provins fra Riget es-
ter en anden, saa at, om Danmark havde været end fengang
saa stort, som det var, havde det faaet Fodder at gaae paa. Paa
samme Tiid blev ogsaa givet af denne Waldemar det navukundige
Privilegium, eller giordt den udi Historien bekiendte Constitutio
Waldemari, hvilken de Forfellige Ministrer siden indtil vore Tider
have beraabet sig paa, eftersom derudi siges at være indført. Dat
dat Hartogdom Sleswig nimmer wedder an dat Rik Danmark
fallen Fall. Hvilket altsammen blev giort udi faueur af Græb
Geert, som da regierede med en absolut Magt udi Danmark.

Rigets
Provincier
deces.

Constitutio
Waldema-
ri.

(2) Confirmatio investit. Comitii Nyburg. pag. 434.

(a) Meursius Hist. Dau. siger, at Knud Vorse, som tilforn var Hertug over Sønder Halland, blev da ogsaa forlehnet med Nørre-Halland tillige, derved er at merke, at Nørre-Halland var det gamle Lehn, som de Hallandske Græber længe havde haft, og Sønder-Halland blev tillagt denne Knud Vorse med Titel af Hertug af Kong Christopher, og nu igien af Waldemar confirmeret, og fik han siden Nørre-Halland med Ingeborg Magni Smeks Moder, hvorledes ellers disse Dimskestelser skeede og hvorledes Nørre-Halland blev tagen fra de forrige, og given til Frue Ingeborg derom tales udi Kong Erik Mendeds Historie.

1326
Græv Geert
hards For-
trait.

Dg, saasom denne Græv Geert var Hiulet, der drev alting paa de Tjilder, synes det fornødent at give Afrisning paa denne store Mand. Det Landskab Nord-Albingia, hvorunder befattes Holsten, Stomarn og Wagrien, var tilforn under ten Herre, som gemeenligen kaldtes Græven af Holsten, men det blev ofte efter de Tjilders Maade deelt iblant de Grævelige Born, saa at derudaf udspirede mange Linier, og var denne Græv Geert udaf den saa kaldte Kensburgske Linie. Han blev udi hans Ungdom holden til Geistlige Studeringer, saasom man havde udi Sinde at sætte ham udi den Geistlige Stand, og at forhverve ham en Bispe-Stoel ved Geselberts, hans Morbroders Befodring, som var Erke-Bisp af Bremen. Udi den Forhaabning studerede han i 24 Aar. Han var i Begyndelsen saa fattig, at han eyedede intet uden den puure Titel, saa at han opholdt sig blant Borger-Folk udi Kensburg paa et Loft og Korn-Huus. Det første Land, han fik, var Bilster-marck, som han ved Kettergang vandt sig til mod de andre Holstenske Græver. Siden den Tid tog han meere og meere til udi Agt og Anseelse, og, som han lod sig bruge i den Margræviske Krig udi Kong Erik Mendveds Tjeneste med 200 bevæbnede Mand, sat Kongen ham heele Fyen i Pant paa 3 Aar. Han overvant først Græv Adolph af Skovborg, siden indtog han Segeberg, dernæst Kensburg, som Borgerne godvilligen oplode for ham. Derpaa fordte han lykkelig Krig med de Dytmerker. Men intet gjorde ham meere anseelig end det Slag, han vandt mod Kong Christopher ved Gottorp. Og, som Stænderne udi Danmark derpaa opsagde Kong Christopher Regimentet, og de samme behøvede en god Anfører, kastede de deres Øyen til Græv Geert, hvilken saaledes blev Generalissimus her i Riget, og endelig blev forlehnet med Sønder-Jylland til Ævigt Tid (b). Saa

(b) Vid. investit. & ejusdem confirmatio Dat. comit. Neoburg. die Ascens. 1326. pag. 433. Dog findes hærken udi Forlehnings brevet, givet af den saa kaldte Kong Waldemar, ej heller udi den paafuldte Stændernes Confirmation hos Hvitfeld den ovenansførte Clausula, som de Holsten-Gottorpske Mini-strer saa ofte have beraabet dem paa, nemlig at Slesvig aldrig ostere skulde foreenes med Riget igien, saa at man kand holde for, at, enten Hvitfeld har udeløst samme Clausula, eller at det udi vore Tjilder saa tit omtalte Gottorpske Diploma er ikke rigtig.

/i

Saaledes bragte denne Mand sig i Beyret allene ved sine store Meriter, Forstand og Erfarenhed udi Krigs-Sager, hvor udi ingen overgik ham paa de Tjyder udi Norden, og blev han derudover kalden Gerhardus Magnus eller Geert den store, hvor vel han ellers blev kalden Gerhardus Calvus eller den kullede Græve, efterdi han var skaldet. Denne store Mand faldt til Dannemarcks Ulykke just ind paa de Tjyder, da Riget var i en forvirret Tilstand, hvilken denne habile Græve vidste saa vel at føre sig til Nytte. Han derfore tillige med de 3 anseelige Mænd Ludvig Albertsen Marck, Lauritz Jonæson Drost, og Hertug Knud Porse, skaltede og valtes de efter eget Behag udi Riget, som de tracterede som en Conqueste, og lod sig give af den unge Konge Baldemar alt hvad de havde Lyst til. Blant dem var Knud Porse den Mægtigste. Han var i Begyndelsen kun en simpel Edelmand, men, saasom han havde hængt til Hertug Christopher udi hans Broders Tid, gjorde samme Christopher ham ved sin Ankomst til Regieringen til Hertug, og forlehede ham med Sonder-Halland, Samsøe og Kalundborg (c). Men hvad som bragte ham meest udi Anseelse, var, at han fik til Egte Enke Dronningen Ingeborg af Sverrig, som var Kong Magni Smeks Moder, og med hende bekom Nørre-Halland, hvormed hendes forrige Herre var forlehnet af Danmark. Og, saasom han var bleven saa mægtig just paa de Tjyder, da der var saadan Forvirrelse her i Riget, og en uduelig Konge i Sverrig, og tillige med var en hurtig og habile Mand, blev han fast anseet som en Regent baade udi Danmark og Sverrig. Han var en af de Hvider, hvilken Familie har givet store Mænd til Danmark, og fødte en hvid Stierne udi sit Vaaben (d).

Knud Porse
ses Portrait

Lundvig

Denne Hertug var tilligemed Erke-Bisp Esger af Lund Kongens haardeste Fiende. Dog blev Kongen skildt ved Erke-Bispen 1325 (e), efterdi denne upoelige Mand døde udi samme Aar. Han havde givet Kong Christopher lige saameget at bestille som Jens Grand

Erke-Bisp
Esgers.

/=

(c) Den samme Knud Porse har givet Halmsted Bye første Privilegium og Kjøbstad Frihed.
Hvæl. in Eric. Mendved.
(d) b. Daticus Lundinens. fol. 4. in exc. Thom. B.

Grand Kong Erik Mendved, og var Borringholm Ewistens Eble mellem ham og Kongen, han var først Proust udi Lund, siden Bisp udi Aarhus, og endeligen, da Isarnus resignerede, blev han Erkes Bisp til Lund, og beklædede Lunde Sæde udi 14 Mar. Hans Tilnavn var Juel, hvilket sees af den hoide Marmor-Steen for Alteret udi St. Lauritzes Kirke med et Ober-Skrift af denne Begyndelse (f).

Sum Jutia natus Elgernus Jul vocitatus.

De andre Ord vidner Hvitfeldjere saa forslitte, at man ikke kand læse dem. Udi ham mistede Kong Christopher en farlig Fiende, men hans Sager vare da allerede komne udi den Stand, at de ikke kunde forværres.

Medens Tilstanden var saadan, og Riget var bleven deelt blant de Danske og Holstenske Herrer, forsomte den Landflygtige Konge intet, som kunde befodre hans Tilbagekomst. Han lod frive Bisper og Adelen til her i Riget, begisrende, at de vilde tage sig hans betrængte Sag an, og tilbød at rette og bedre hvad Forseelser, han kunde have begaaet, forsikrende dem i Fremtiden om et behageligt Regimente, og at han intet skulde foretage uden deres Raad og Billie. Han forestillede ogsaa udenlands for Keyser, Konger og Forster, hvad Uæret ham og hans Born var skeet, at han usforhørdt Sag var stød fra Thronen; han erbed sig at underkastes deres Dom, og begisrede deres Hielp til at straffe sine uhydige Undersaattere, hvilket han sagde var alle Potentaters Interesse. Herudover bleve mange bevægede, og holdte for, at ham skeede Uæret, særdeles, siger Hvitfeld, de, som ikke vidste, at dette Rige var et Vall-Rige, og at Stænderne, ligesom de have Magt til at vælge en Konge, saa have de ogsaa Magt at forskyde ham formedelst hans Vanart. Men denne berømmelige Skribent, som udi sin heele Historie stedse plaiderer for Stænderne mod Kongerne, viser herudi, at han ikke noye har betragt formam Regiminis eller Regieringens Form udi Dannemark; thi først er det ganske uvisst, om Dannemark var et rætt Vall-Rige, efterdi Historien

R Konge Chri-
stopher ar-
bejder paa
at komme
til Riget
igien.

rien viser, at Fader steds blev succederet af Sønner endog saa dem, som vare smaa Børn, og han selv ofte paa andre Steder taler om de Kongelige Børns Successions-Rett. Men, om man end tilstaaer ham, at dette Rige var et Ball-Rige, saa flyder dog deraf ikke, at om Stænderne have Magt at udvielge en Konge, saa have de dersfore Magt at sætte ham af. Saadan Claufula Poenalis findes hverken udi Kong Christophers eller nogen anden Dansk Konges Haandfæstning, end ikke udi Friderici 3., som af alle Haandfæstninger mest er opskruet; thi der findes allene, at om Kongen befaler noget, som er mod Rigets Fundamentale Love, skal Raadet paa minde ham derom, og hvis Erindringer ikke kand hielpes, skal Underaatterne ikke være forbundne til at erseqvere slige Befalninger. Dersfore sagde Keyser Valentinianus til sine oprørste Underaatter: Det stod i eders Magt at vælge mig til Keyser, men, efterat J have udvalgt mig, maa J lade mig regiere; thi det er ikke Naturen af et Ball-Rige eller ved Love indskrænket Regiering, at man har Magt at sætte en Konge af, uden det Ex-
presse er indrykket udi Capitulationen, og maa det end udi saadan Fald ikke skee uden yderste Nød, saasom det ofte ikke kand skee uden med et heelt Riges Undergang, hvorpaa Kong Christophers Historie er et merkeligt Exempel.

Margrav Ludvig af Brandenburg tog sig besynderligen den Landflygtige Konge an, og formaaede hos Keyser Ludovicum Bavarum, at han tog hans Son Waldemar til sig udi hans Hoff, hvor han blev opdragen udi de Ting, som ere en Prins fornødne, og saaledes erhvervede den Kundskab baade udi Civile og Militaire Sager, som han siden lod see, da han kom til Regieringen. Samme Keyser lod ogsaa affærdige Monitorial-Skrivelse til Græb Geert, at han skulde lade den Landflygtige Konges Sag komme for upartiske Dommere, og forordnede dertil Hertugerne af Saksen, Mecklenborg og Penferen. Men denne tiakke Græbe vilde ikke underkaste sine Sager slige Dommere. Han paastod, at de Danske Provincier vare ham pantsatte, og at han vilde forsvare sit Pant. Han sagde derhos, at Hertug Waldemar af Sles-

Christo-
1 hørps 2.
1326.

vig var af Stænderne i Danmark udvælt til Konge, saa at den Sag kom ham ligesaa lidet ved, som Keyseren, udi hvilken sidste Post Græben raisonnerede ikke ilde; thi saadant kom Keyseren ikke ved, uden saavt som han kunde udvælges til Dommer godviligen af begge stridende Parter.

Endeligen oplødes Djene paa mange fornemme Herres Mænd her i Riget, saa at de saae, at, omendstiont Kong Christopher intet godt Regimente havde fort, saa havde de dog ikke vundet meget ved hans Landflygtighed, efterdi Græv Geert og de andre, som gave sig Navn af Rigets Forlosere, saae kun paa deres egen Fordeel, og betienede sig af den unge Kong Waldemar, som et Instrument til at befodre deres Interesse, og til at skrive under alle de Gave-Breve, som de opsatte. Iblant disse, som begyndte at falde til Kong Christopher igien, var Marskens Brodre og Sønner, og en stor Deel andre Herre-Mænd baade udi Skaane, Siælland, Lolland og Falster, tillige med adskillige Bisper, som Erke-Bisp Carl (g) til Lund, Bisp Jacob Spliid til Ribe, og Bisp Svend af Aarhuus, hvilke fodrede Kongen igien tilbage. De havde besynderligen tvende Aarsager til Fortrødelse over da værende Regiering, først, efterdi de saae Tydske og Fremmede at have de fornemmeste Rigets Slotte og Lehn udi Hænder. For det andet, at endeel, som favoriserede da værende Regiering, vare bleve saa overflødigen belønnede, at der vare ingen Beneficier til overs for andre. De skreve derfor Kong Christopher til, at han skulde giøre sig færdig at komme med en Krigs-Magt til Danmark igien, hvor de forsikrede ham om allmuelig Hielp og Bistand. Dette gav Kong Christopher Haab til at komme paa Thronen igien, og, for at giøre Græve Geert nogen Diversifion, som var hans fornemmeste og mægtigste Modstander, gjorde han Venkæb med den anden Holstenske Græve Johan af Wagrien, hvilken han formaaede til at følge sig paa dette Tog, og at forstrække sig med en Sum Penge, og overlade sig nogle Folk.

Det

(g) Hvitf. kalder ham Erke-Bisp Jacob, men det kand ikke være andet end Erke-Bisp Carl, som succederede Esger Juul udi Lunde Sæde.

Janu

19

Adskillige
tage sig
Kongen an

12

Dette lykkedes ogsaa for ham; thi der blev imellem ham og be-
molte Græve Hans sluttet et Forbund 1328, hvorudi Græven to-
vede at forstrække Kongen 20000 Mark Guld Colnisch Bægt.
For den sene Halvedeel pantsatt Kongen ham Lolland og Falster
med alle Kongl. Indkomster, og lovede at betale ham den anden
Halvedeel udi visse Terminer. Foruden bemelte Penge Sums
Forstrækning lovede Græven at assistere ham med 100 bevæbnede
Mænd (h).

Der blev ogsaa et Forbund gjort med Kong Magno Smek,
hvilken fandtes villig dertil, efterdi Hertug Knud Porse tog sig
samme Myndighed til udi Sverrig, som udi Dannemark. Og,
efterat Kong Christopher nu saaledes var bestyrket, og havde faaet
saadant Anhang baade inden og udenlands, begav han sig med
en Krigs-Magt til Dannemark, geleidet af hans Halbroder Græ-
ve Johan af Holsten, som han mest forlod sig paa. Han lande-
de først til Lolland, og begav sig siden til Falster, hvor han belej-
rede Nykøbing og tvang den at overgive sig ved Accord. Der-
paa seilede han med Græven mod Bordingborg, hvor de bleve
trødt af en Hob Bønder, som vilde hindre dem Landgang; men,
som Hertug Knud Porse med Adelen og de beste Krigs-Folk ikke
vare tilstede, bleve Bønderne slagne samme Steds, saa at Kon-
gen og Græven derudover finge fast Fod paa Sjælland. Han lod
derpaa forkynde en General Pardon for alle dem, som vilde be-
kiende deres Forseelse, og fald/ham til igien. Indbyggerne udi Sjæl-
land, Lolland og Falster vare fiede af fremmedes Regimente, og for-
ligede sig med Kongen igien, forhaabende, at han efter denne For-
nedrelse skulde føre et mildere Regimente. Udi Jylland ophidsede
Bisp Jacob Spliid af Ribe og Svend af Marhuus Indbyggerne
mod Græve Geert og den nye udvalde Kong Baldemar, saa at
de faldte til Kong Christopher, og rykte mod Haderslef, hvilken de
indtog udi Kongens Navn, og saaledes losede den unge Kong
Erik Christophori Søn af sit Fangsel. Erke-Bisp Carl af Skaa-
ne med Adelen sammesteds efterfulgte de andre Danske Provin-
ciers

i
Kommer
med en
Krigs-Hær
til Danne-
mark.
1329
i

§ff 2

(h) Fœdus cum Com. Joh. de dato Lubec. die Andr. Apost. 1328. pag. 442.

eiers Exempel, og forligede sig med Kongen igien, lovende herefter at være ham som deres Rætte Herre og Konge underdanige. Kongen derimod paa sin Side tilgav dem deres Forselsse, og restituerede dem deres Gods igien.

Efter saadan ynskelig Fremgang toer Kongen mod Kiøbens havn, der modte ham paa Vejen en fornemme Herre-Mand ved Navn Zugvor Hiort, som tilforn havde været hans Fiende. Kongen forundrede sig over hans Driftighed, og spurdte, hvorledes han turde komme for sin Konges Dien, som han saa høiligen havde fortørnet, han svarede, sig at være kommen for at forlige sig med Kongen igien, og for at overlevere ham Kiøbenhavn, hvorfor han stillede Forsikring. Grav Johannes derfor, som gierne saae samme Stad udi sine Hænder som et got Pant for sine laante Penge, stilledes iligen sine Folk did hen for at tage samme Stad udi Possession. Men, som de ved Stadens Erobring lode udstikke Gravens Tegn, som var et Nelle-Blad, blev Kongen derover saa fortørnet, at han forloed Siælland, og foer over til Jylland, hvor han forblev en Tiidlang uden at foretage noget videre, indqvarterende sit Folk allevegne udi Klosterne, og derved gjorde sit Anhang temmeligen mismodig, som frygtede derover at skulde staae i Stikken allene. Denne Gierning regner Hvitfeld igien Kongen til Last, og forklarer den som en Feighed og Ufstadighed. Men jeg kand ikke andet see, end han jo af Gravens Foretagende kunde have Marsag at allarmes, og at have hans Troestab mistaukt, saa at det var ikke saa meget af Ufstadighed, som af Frygt at see sig forraadet, at han separerede sig med sit Folk. Det som med Billighed kand lægges ham til Last, er at han slog sig til Orkesløshed udi Jylland, og indqvarterede sine Folk udi Klosterne, hvorved han gjorde de Geistlige misfornoyede.

Denne Misforstand fornam hans Tilhængere at ville fuldfaste det heele Verck, og derfor toge sig paa at arbejde paa et Forlig mellem Kongen og Graven, hvilket de ogsaa bragte til Veje 1329 saaledes, at Graven skulde have Siælland, Staane, Volsland og Falster til Pant for sine forstrakte Penge, og for den

Misforstand mellem Kongen og Grav Johan.

Omkostning, han gjorde paa Krigen. Det er fast ikke at beskrive, udi hvilken elendig Tilstand da dette Rige var bragt. Der vare paa cengang 3 Konger nemlig Christopher, hans Søn Erik og Waldemar af Slesvig; men de samme havde fast intet uden det blotte Navn. Græv Geert under Prætext af Færlag og Bekostning havde de fornemteste Rigets Slotte og Lehne til Pant, hvilke han besatt med Fremmede; Græv Hans, Lolland, Falster, Sjælland; Knud Porse, Sønder og Nørre-Halland, Samsoe og Kallundborg; Laurik Jonassen Langeland og Arroe og Ludvig Marck Skaane, hvilket siden faldt ogsaa til Græv Hans, og endelig til Sverrig, som videre skal omtales. Kort at sige, Kong Christopher havde fast intet uden et par Stæder udi Riget, og derfor, ligesom den Franske Konge Carolus 7 blev kalden Roi de Bourges, efterdi det var den eneste Stad, hand eyede udi Riget, saa kunde Kong Christopher med samme Føje kaldes Konge til Skanderborg, efterdi derudi bestod all hans Ejendom.

Efterat Græv Hans ved det Forlig af 1329 havde ogsaa faaet Skaane til Pant, arbeidede han paa at julle Albert Albertsen tilfreds, som havde samme Provins efter sin Fader Ludvig Marck, til hvilken den forhen var pantsatt. Det var denne mægtige Græve, som da havde Overhaand udi Riget, ikke vanskeligt at bringe bemælte Marcks Arvinger til et Forlig, og at afftaae ham Skaane paa visse Conditioner. Det sluttede Forlig findes hos Hvitfeld dateret Helsingborg anden Dagen for alle Helgen 1329, (i) hvortil jeg Læseren vil henbise, iligemaade til det Forlig imellem Kongen og Græv Hans, dateret Ringsted udi Falster samme Aar. Græven skrev sig da Herre af Holsten, Stormarn, Femeren, Lolland, Falster, Skaane og Høvedsmænd udi Sjælland; Der blev ogsaa ved samme Græves Underhandling giordt en Anstand mellem Græve Geert og Kong Christopher saaledes, at Græve Geert skulde beholde alt det, som var ham pantsatt, og Kongen det øvrige af Riget, som ikke var udsatt, hvilket ved noye Udregning kunde ikke beløbe sig til videre end Skanderborg og Nyborg. Efter disse slut-

Græv
Johanns
store Magt
og Titel.

(i) Vid. Transact. Helsingb. pridie Michaelis 1329. pag. 445.

tede Forliig sad Kong Christopher nogen Tiid udi Koelighed, og imidlertid opholdt sig mestendeels til Slanderborg og hans Søn Kong Erik til Nyborg, og af saa mægtige Potentater vare blevne Næsse-Konger. Hvad som end forogede Rigets Elendighed, var, at det paa samme Tiid blev satt udi Kirkens Band; thi denne gode Konge, hvor liden og afmægtig han end var bleven, saa vilde han dog øve en slags Myndighed, som mange af de mægtigste Konger havde befundet sig ilde ved; thi, da Bisp Eyge af Borglum talede ham noget haart imod, formaadde han Græv Geert at fængsle ham. Men Bispen undkom af Fængslet, og flygtede til Rom, hvor han udvirkede hos Paven, at Kongen og Riget blev satt udi Kirkens Band. Men jeg finder ikke, at dette Interdict forarsagede stor Forstrækkelse, saasom Rigets Velstand laae ingent paa Hiertet, hvorudover derom intet videre bliver taft i Historien, uden at det varede udi 7 Aar og 8 Maaneder. Det er ellers mere feligt, at den Estlandske Adel udi denne Rigets foragtelige Tilstand endda intet led fulde af den gamle Estime og Kiærlighed, de havde haft for den Danske Nation, og derfor af Kong Christopher forlangede en Forfkrivning, at han aldrig skulde afhende Estland fra Riget. Samme Forfkrivning findes paa Latin dateret Kiøbens havn 1329 og begynder saaledes (k).

le
Kongen
forbinder
sig ved en
Forfkrivelse
at beskytte
Estland.

Christophorus Dei gratia Danorum Sclavorumq; Rex, Dux Esthoniae omnibus praesens Scriptum cernentibus Salutem in Domino Sempiternam. Praesentibus literis publice protestamur, quod terra nostra Esthonia cum castris, civitatibus munitioibus inibi existentibus, per nos aut per nostros Successores, venditione, impignoratione, commutatione seu quocunq; alio modo, unquam in perpetuum a Corona vel Regno nostro Dacia valeat alienari etc.

Hvilket giver tilkiende, at dette Land har været fornøyet med den Danske Regiering. Men det blev siden afhændiget af denne Christophori Søn Baldemaro 3. uansæet saadan Forfkrivelse.

Es

(k) Lk. Reg. Hafniae 1329. die Martii. Apost.

Efterat Kong Christopher nu saaledes var forliigt med sin Halv-
Broder Græv Johan (1) iligemaade med Græv Geert og andre sine
förrige Fiender, sad han et heelt Aar gandske stille, saa at det syn-
tes, at han vilde leve sin övrige Tiid udi Roelighed; men siger
Hvitfeld, eftersom han var yroelig og ustadig af Naturen, og han
fornam de Danske at være ilde tilfreds med det Holstenske Regt-
mente, opvakte han meenige Mand, Adel, Bonder og Riobstæd-
Mænd udi Norre-Zylland at forsöge Lykken mod den nye Kong
Waldemar af Slesvig. Men jeg kand sandeligen ikke see, hvor-
ledes en Konge kand besyldes for Ustadighed, der af et stort Rige
intet har tilbage uden een eller to smaa Byer, saa at det var haan-
tgere for ham at leve stille udi saadan foragtelig Tilstand end at
være udi Landflygtighed. Ja man kand heller sige, at Kongen var
at laste, og at det kunde udlægges ham til Stupidité, hvis han ikke
videre havde tenteret at reede sig ud af saadant Foragt, helst, da han
sandt en stor Deel af sine Undersaatter færdige til at staae ham bi.
Saadant Forsög lægges ellers alle andre Konger til Roes, endog
saa af Hvitfeld selv. Men denne berømmelige Skribent synes udi
Kong Christophers Historie ikke at have i Ugt taget en Historieskri-
vers Pligt, nemlig at rose det, som er Roes værd, og at laste det,
som allene er Last værd. Det er ham nok, at denne Konges Fo-
retagende har u-lykkelig Udsald for strax derover at afmale det med
en sort Farve. Mig synes derved, at denne Konge udi mange Ting
seer Uvætt, og at han udi intet har kundet giort vor Historieskri-
ver til Naade, hvilken laster ham nyeligen, fordi han slog sig til
Roelighed, og nu igien, fordi han ikke kand sidde still, og lade sig
nöye med to Byer, som man af Naade forunder ham.

Efterat Kongen havde saaet en temmelig Hob Folk paa Bees-
nene baade af Almue og Adel; thi deriblant vare Bisp Jacob Splid
af Ribe, Bisp Svend af Aarhus og en gammel forfaren Her-
remand ved Navn Abel, som var hans naturlige Farbroder, rykte
han mod Gottorp for at beleire samme Fæstning, og at bemægtige
sig den nye Konge Waldemar. Dette syntes at skulle have givet
Aar

(1) Han var fød af Enke-Dronningen Agnete Eriks Blippings Efterlevenske, som
siden blev gift med hans Fader Græv Johannes af Holsten.

Historie

Hvitfelds
Partisthed
udi denne
Konges
Historie.

1330.

Forslig til
Ribe hvor-
ved Hertug
Waldemar
afstaaer
Konge Ti-
tel.

Narsag til større Wittloftighed og at stille Kongen med den siden Deel, han havde tilbage af Riget, men Græv Hans, som merkede, at man havde gaaet Kongen alt for nær, og at han ikke kunde sidde stille, saalænge han var udi den Stand, item at Riget aldrig kunde bringes udi Roelighed, saalænge der vare 2 stridende Konger, tog han sig for at arbejde paa et bestandigt Forslig, hvorved Kongens Vilkor kunde blive meere taalelig. Med megen Umage bragte han endeligen saadant tilveie, og blev saa ved hans Underhandling sluttet det store og bekiendte Forslig til Ribe 1330, hvorudi Kong Christopher og hans Søn Kong Erik forlehnede Græv Geert med Fyen, som han maatte beholde for sig og sine Arvinger, derimod forbandt Græven sig til at tiene Kongen med 50 Mænd mod alle hans Fiender undtagen mod Græv Hans, eller Sønder Jylland. Hinds-gavel med den halve Deel af Fyen skulde strax overleveres Græv Geert, men Nyborg og den anden halve Deel skulde Kongen beholde, indtil han fik Helsingborg, og, naar dette skeede, skulde han eytrudere Græven Nyborg med den anden halve Deel af Fyen for ham og hans Arvinger. Hvis Hertug Waldemar af Sønder Jylland (som her ikke meere kaldes Konge) døde uden Livs Arvinger, skulde han nemlig Græve Geert af Kongen forlehnes med Sønder Jylland for sig og sine Arvinger, og, naar han i saa maade fik Sønder Jylland, skulde han afstaae Fyen til Riget igien. Bilde nogen hindre Græven derudi, skulde Kongen staae ham bi. Ydermeere blev besluttet, at Kong Christopher skulde indrommes Skanderborg, og hans Søn skulde beholde Nyborg, indtil Kongen fik Helsingborg. Endeligen blev denne store Artikel indført, at Waldemar skulde afstaae den Kongelige Titel og alleene lade sig noye med at være Hertug af Sønder Jylland, og er denne Afstaaelse Narsag, hvorfor han ikke bliver regnet blandt de Danske Konger. Og, som Græv Geert foregav sig at have anvendt 40000 lodige Mark paa denne Krig for Dannemarks skyld, fik han heele Norre Jylland til Pant, indtil bemelte Sum Penge blev betalt. Dette Nar var ellers Raunkundig formedelst tvende store Døds Fald. Det første var Dronning Euphemia, som blev begravet udi Sorøe udi den Raaber-Grav, Waldema-

rus

12
12
12

rus 3 siden lod giøre. Det andet Dods-Fald, som gif Kongen ikke nær saa meget til Hierte, var Hertug Knud Porses; thi Kongen mistede udi ham en gammel Fiende, og sen af de mægtigste Undersaattere, som dette Rige nogen Tiid har haft. Med ham faldt det Hallandske Hertugdøm; thi hans 2de efterladte Sønner Haagen og Knud dode strax derefter, dog beholdt hans Forstinde Frue Ingeborg Kallundborg, Holbek, Samsøe og Halland nogen Tiid, indtil Kong Christophers Søn og Successor skildte ham derved, saa at hun beholdt fast intet tilbage uden Titul af Knud Porses Efterleverste.

Det var forunderligt, at disse gode Herrer, som saaledes havde deelt Danmark inellem dem, kunde saalange forlisses om Byttet; thi man horer hidindtil ikke, at der har været nogen syn- derlig Misforstand inellem dem, hvilket sandeligen var imod de almindelige Regler og Kong Christopher til Ulykke, saasom det seneste, som skulde kunde reise ham igien, var, at Seier-Herrerne kunde komme i Haar sammen, og han derudover kunde komme til at fiske i rørt Vand. Men denne Overeensstemmelse kunde dog ikke stedse holde Stand; thi 1331 opressede sig Misforstand in- mellem de tvende Græver, saa at de rustede sig paa begge Sider mod hinanden. Udi slige Coniuncturer begif Kong Christopher tvende Feil forst i det han i steden for at sidde stille, og lade de af- dre udmatte dem, tog strax Græv Hanses Parti og erklærede sig for den Herkeste. Hvitfeld synes at meene, at han dertil var forbunden, efterdi Græve Hans havde tilforn hiulpet ham, hvil- ket var sant nok, hvis samme Græve ikke havde ladet sig saavel be- tale, at Kongen beholdt ikkun tvende Stæder tilbage. Den an- den Feil var, at han gif forhastig til Berks, og ikke biede, ind- til hans Magt var bleven forenet med Græve Johannis; thi Kongen med hans Søn Erik gif strax los paa Græve Geert, og denne Habile Mand som merkede, at Krigens lykkelige Ud- fald vilde bestaae derudi, at han kunde overrumple sen af sine Fiender, forend deres Magt blev forenet, overfaldt Kongen i en Hast, og erholdt en fuldkommen Seier. Kong Erik faldt udi Slugten med sin Hæst ved Lohæde, hvoraf dette Slag blev kaldet

1331. f

172 De Hol-
stenske
Græver
blive nœnt
ge.

8/172

19/9

Slag ved
Lohæde.

Lohæde Slag. Han blev af samme Fald saa knuset, at han fast halv død blev bragt til Kiel forder at cureres. Udi denne Trefning var Græv Geert udi stor Fare; thi han var slagen af sin Hæst. Men en Bonde af Butele udi Brochdorps Sogn hialp ham paa Hæsten igien, hvorfore Græven gjorde den heele Bye Butele siden Skattfrie. Slaget skeede paa Sanct Andree Dag 1331. De Holstenske Skribentere holde fore, at Kong Christopher da blev fangen igien, og fortæller Petersen (m), det med saadanne Omstændigheder: Da det ryftedes udi Krensborg, at Græv Gerhardus var udi Trefning med de Danske, blev en ved Navn Burchard von Tsehude udstillet med nogle Ryttere af Krensborg, for at erkundige sig om Slaget. Den samme aften strax paa nogle flygtige Danske, hvoriblant Kong Christopher selv var, hvilken han fangede, og strax ved Natte-Tider fordrte til Gottorp, hvor Græven var. Han bankede med saadan Force paa Porten, at Græven selv udi egen Person, fioint han var saaret, løb til for at høre, hvad der var paa færde. Da man hørte, at Burchard bragte Kongen fangen med sig, blev Porten strax aabnet, og Græven tog mod Kongen, hilfede ham som Tidens Tilstand kunde tillade, og lod ham forbare. Men Hvitsfeld holdt det for en Digt, sigende, at, hvis saadant havde været skeet, havde man nok fundet nogle Breve og Documenter derom, ja at Kong Christopher havde ikke sluppet saa læt løs, uden at indgaae nye haarde Vilkor. Efter saadan Seyer anmassede Græv Geert sig Regimentet udi Riget igien, og Adelenysfærdeedes udi Jylland/slog sig til ham som den sterkeste, hvilket gemeenligen skeer. Endeligen blev udi det Aar 1332 gjort et nyt Forliig igien (n), hvorudi Græv Hans beholdt, hvad han tilforn havde, men Kongens Vilkor blev

12
19
19
Om Kon-
gen blev
fangen i
samme
Slag.

1332.

(m) Peters. Chron. Holsat. part. 2. conf. Kranz Saxon: lib 9 cap. 11 hvor samme Autor tviler om at Kongen blev fangen: Non sum ignarus apud alios referri Regem non captum.

(n) Transact. Kilon. 1332. pag. 455.

flattere, thi den Sum af 40000 Lode Mark, for hvilken Norres Jylland tilforn var pantsatt Græv Geert, blev da forhøyet til 100000, saa at hvordan det gik jenten han var Hovedmand eller Medhjælper udi Sagen, saa endedes Tragoedien paa hans Bekostning, saa at man kand sige, at denne Konges heele Regiering er en Kispde af lutter Ulykker.

Kort efter dette Forliig begav Kong Christopher sig til Siæls Land, hvor han fik nye Sorgen Tidender om hans Sons Eriks Afgang, hvilken af det Fald, han havde faaet udi Flugten ved Lohøde, efter megen Pine og Blods Opkastelse døde til Kiel, hans Liig blev fort derfra til Lolland og siden med Kongelig Pragt begravet til Ringsted.

Kongens
Son Erik
dør.

Jeg har tilforn vist, hvorledes Græv Hans ved et Fordrag med Ludvig Albertsen Marcks Arvinger tilhændede sig Skaane. Denne gode Provins blev da ilde medhandlet. Alle Embeder bleve besatte med Holstener, som hverken vilde eller kunde skaffe Indbyggerne Rætt, eftersom de vare ukyndige udi Landets Love, og forstode ikke Sproget, saa at de derudover vare i en bedrøvelig Tilstand. De klagede dem i sær over Eggert Brockdorp, Hoveds Manden paa Helsingborg, der tilføiede dem stor Uæret, thi, saa som han havde bemeldte Stad til Pant igien af Græven, saa udsuede han gandske Indbyggerne. Sandeligen ingen Tilstand kand imagineres verre end den, som Dannemark da var udi. Fremmede store Herrer havde faaet Provinskerne for deres udlagde Penge, som de udregnede til excessive Summer. De igien pantsatte Stykker deraf til andre smaae Herrer, som huserede langt slemmere. Efter adskillige indgivne Klagemaal tilstedede Græv Hans Erke-Bispen af Lund at udløse bemeldte Eggert Brockdorp for 6000 Mark. Men han enten ikke vilde, eller, som troeligst er, havde ingen Kræfter der til, hvorføre Tingen blev som den var.

Hvorledes
Skaane
kom under
Sverrig.

Endeligen bleve Adelen saavel som Almuen oprørste og ihjelslog Holstenerne, hvor de kunde overkomme dem. Og, da de samme havde forsamlet dem udi Lunde Dom-Kirke, for at overlægge, hvorledes de skulde stille dette Oprør, brøde Skaaningerne ind udi samme Kirke, og der omkomme henved 300, ja der blev omsider en General

Christo:
phorus 2.
1332.

420

88) 0 (80

Opstand udi den heele Provinz, og, saasom Indbyggerne merkede, at dem behøvedes Protection mod den Holstenke Magt, som var stor, og de ikke kunde forvente sig nogen Hielp af Kong Christopher, besluttede de at underkaste sig Sverrig, til hvilken Ende de affærdigede Gesandter til Kong Magnum med saadant Tilbud. Kongen berammede derfor et Mode til Calmar, hvor saadan Sag kunde affhandles. Did lod sig indfinde Erkebisp Carl med Proosten og Degnen af Lund, samt adskillige af Adelen, hvilke paa Landets vegne lovede Kongen Troskab og Lydighed som ærlige Undersaattere, betingende sig at beholde deres gamle Privilegier, item Skaanske Lov og Sædvane, hvorom Kong Magnus forsikrede dem: Saaledes kom Skaane under Sverrig Anno 1332; thi Græv Hans, saasom han fandt sig ikke sterk nok til at igientage Landet med Magt, helst efterdi Indbyggerne stode alle som en Mand mod det forhadte Tydske Regimente, holdt han raadeligt at overdrage Landet til Sverrig for en Sum Penge, hvortil Kong Magnus, for at undgaae videre Villostighed, beqvemmede sig. Der blev derfor saadant Forlig slutet, at Græven skulde overdrage Kong Magno Skaane, Halland, Blegind og Lyster med all den Rættighed, han dertil havde, for 70000 lode Mark. Paa dette Kiøb, saavel som paa Skaaningernes Brev grunder Sverrig sine første Præensioner paa Skaane. Men det sene saavel som det andet kunde ingen Adkomst give; thi Landet var kun af Kong Christopher pantsatt til en Tid Ludvig Albertsen Marsk, hvis Arvinger ikke kunde overdrage det til Græven med anden Titel end de selv havde, og Conseqventer Græven kunde ingen stærkere Adkomst give til Sverrig. Hvad Skaaningernes Convention med Kong Magno angaaer, da, som det staaer ikke i en Provincies Magt at separere sig fra et Rige, med hvilket det til ævrig Tid er indlemmet, saa kand saadan Convention in jure ikke ansees for guldig. Det meste, som herudi kand siges for Sverrig er, at Indbyggerne i Skaane ingen Hielp saae sig fra deres Konge, og derfor kunde være autoriserede til at giøre saadant. Men jeg finder ikke, at de have anholdet hos Kong Christopher om Hielp, langt mindre at have faaet hans Permission dertil, som udsøvedes. Kong Magnus mærkede vel selv,

De Sven:
kes Ad:
komst der:
til.

9

i

æ

Betænk:
ning der:
over.

æ

sely, at der var meget at sige mod saadant Kjøbmandskab, og derfor strax anholdt hos Pave Benedictum 12. om Confirmation paa disse Provincier. Men Paven undskyldte sig derfor, foregivende, at det stridede saa vel mod Retfærdighed sem imod hans Formands Sædvane at give Confirmation paa erobrede Lande, førend de som kunde være vedkommende, vare citerede, og han blev ræt informeret om med hvad Ræt saadan Acqvifition var skeet. Det Brev, som Paven skrev ham til Gienfvar, er dateret 1339. (o)

Kong Christopher maatte med Hænderne udi Lommen, som man siger, være Spectator saasvæt til denne som alle andre Uheld; thi han havde ingen Kræfter til at beskytte Skaane mod den Holstenske Magt, og, hvis han havde søgt andres Hielp dertil, da havde det kun paa nye igien bleven pantsatt til andre, som kunde skue Regninger op ligesaavel som de Holstenske Herrer; thi hvordan det gik, enten han vandt eller tabte, saa blev Omkostningen og Arbeidslønnen saaledes udregnet af hans Allierede, at de samme toge all Profiten. Til at betale det af Græv Hans stipulerede Summa, tog Kong Magnus den halve Deel af Kirkerne Tiende over heele Sverrig, og betalede han paa den første Termin 34000 løde Mark, siden efter haanden 10000 indtil den heele Summa blev opfyldt. Han maatte ogsaa fornøye Frue Else Pedersdatter, Ludvig Marcks Efterleverste samt hendes Børn for de 8000 lødige Mark, de havde at fodre, og hvorføre de af Græv Hans ved Skaanes Afstaaelse havde bekommet Blegind og Lyster til Pant. Hende gav Kong Magnus et forsikrings-Brev dateret Skieldvig 1333 (p), hvorudi han lover at tage hende med hendes Broder, Tienere og Børnede udi Beskyttelse (hvilket viser, at det Ord Børnede var et almindeligt Navn, som ogsaa tillagdes fri Bønder, efterdi der aldrig har været trældoms Bønder udi Skaane eller saadanne, som udi Siælland egentligen bleve kaldne Børnede) Han lovede ogsaa at betale hende de 8000 Mark, og derfor at stille Forsikring.

Endeligen var den uslyksalige Konge Christopher kommen udi saadan Foragt i Riget, at tvende Herremænd, Henneke Breyde og

(o) Rainald. ad Ann. 1339.

(p) Lit. Regis Svcc. de dato Skieldvig posttridie Martini pag. 458.

Johan Ellemose understode sig at lægge Haand paa ham, og at fange ham, for derved at vinde Græv Geerts Gunst; De samme fordte ham fangen til Naleholms Slott, som hordte Græve Johan til Mar 1333. Men disse roverske Herremænd finge kun liden Tak for deres Umage; thi Græv Geert, (q) da han hordte saadan Gierning, fortornedes han derover, og bod dem strax at slippe Kongen løs igien. Nogle Uger derefter dode Kongen til Nykøbing udi Falster, efterat han var kommen til en hoy Alder, og havde fort et uflykkeligt Regimente udi 12 Mar. Han blev begravet udi Sorø Kloster, hvor ogsaa hans Dronning Euphemia med nogle af hans Børn ligge. Over denne elendige Tilstand, som da Riget var udi, blev giort et uformeligt men dog bevægeligt Vers, som begynder saaledes:

Kong Christophør
deer.

Geme, plange moesto more
Dole Rosa Dacia,
Quia probo Protectore
Cares et audacia &c:

Hans Characteer.

For at give denne Konges Portrait, er fornødent at sætte Hvitfeldts og andre Skribenteres Declamationer til side, og alleene examminere Historien og hans Gierninger. Og finder jeg i saa maade, at han har været en Herre af intet synderligt Naturel, og at hans Hovedlyder var Haardhed, Hævn gierighed og Ustædighed. Paa hans Haardhed giver i sær Erke-Bisps Jens Grands Medfart en stor Prøve, thi hvor liden Medynk man kand have med de Tidsvers Bisper, som fast alle vare Onde og Hofmodige Mænd, saa kand man dog ikke læse samme Erke-Bisps Historie uden med Betvægelse. Den samme viiser ogsaa, at han i en hoy Grad vidste at forstille sig, endogsaa i sin Ungdom, saa han stiller sig fortroelig an og tilbyder sit Benskab, ja tager Gaver af den, som han havde besluttet at tractere som en Misdæder. Hans Broders heele Regiering giver Prover paa hans Uroelighed, thi man seer ders udi en Svite af Rebellioner, og, endskiont Kong Erik ved en Velgierning efter en anden søgte at bringe ham til Forlig og Broderlig

(q) Peters Chron Hols. men Hvitfeldt siger Græv Hans.

lig Kierlighed, kunde det dog ikke hielp; thi det sene Forlig efter det andet blev brudt, og han gav sig udi Tjeneste hos Rigets Fiender, hvorudi han forblev indtil hans Broders Død; hvorfore ogsaa mange af Stænderne havde saa onde Tanker om ham, at de vilde excludere ham fra Successionen. Men at tilskrive hans Feil og flette Regiering alle de Ulykker, som Riget siden geraadede udi, synes mig er at gaae noget forvist; thi hans Regimente visser meer Exempel paa en u-lykkelig end en ond og uduelig Konge. Udi Begyndelsen af hans Regiering vidste han med stor Forsigtighed at stille alle Misfornoyede tilfreds indenlands, og at bestyrke sig med Forbund og Benskab udenlands, saa at, hvor svag hans Throne syntes at være udi Begyndelsen, satt han sig dog inden kort Tiid udi saadan Stand, at ingen syntes at kunde sidde fastere paa Thronen. Ingen Land/nægte, at han jo udi en og anden Ting gjorde imod den Capitulation, han havde givet ved sin Ankomst til Regieringen, men ingen Land ey heller nægte, at hans Haand-Fæstning jo var saa opskruet at det var fast en Usmuelighed at holde den, ja, hvis han ikke Land undskyldes derudi, at han mod sine Løfter paalagde Told og Skatt, saa Land Stænderne ey heller undskyldes, der vilde binde ham til saadant Løfte, da Riget var udi stor Gield og heele Provincier vare pantsatte. Allermindst Land forsvares, at de for saadant opsagde ham Riget, saasom de ingen tilstrækkelig Marsag havde til Misfornoyelse, og aldeles ingen Rætt til saadan Execution; thi et er ved Haandfæstning at indskrænke en Konges Magt, et andet er at erhverve sig Rætt til at sætte ham af, saasom det sidste flyder aldeles ikke af det første, med mindre saadan Clausula pœnalis udi Haandfæstningen er indført, saa at derfor Rigets Elendighed Land meere tilskrives Stændernes utidige Opstand, end Kongens flette Regiering, thi alt hvad Kong Christopher gjorde siden, nemlig at forsyne sig med fremmed Hielp, og derfor at pantsætte et/andet Stykke Land, er noget som enhver Landflygtig Konge havde giordt, hvis Son var fængslet. Allermindst have Stænderne Marsag at lægge ham saadant til Last, der paa deres Side gjorde det langt verre; thi, pantsatt Kongen et Land for at komme paa Thronen igien, saa abalienerede de to til ævig Tid for

= 19

ikke

109

for at holde ham derfra. Han lastes besynderligen formedelst det
Tog, han gjorde udi Sønder-Jylland, men jeg finder de fleste af
hans Formænd at have gjort det samme, og ere bleuene rosende for
saadant, i det de have villet staae paa Rigets Rætt, og efter en
Hertugs Død søgt at foreene Hertugdømmet med Kronen igien.
Hvis dette Tog ikke havde haft saa slet Udfald, saa havde det ikke
bleuen lagt ham til Last. Den største Ulykke for denne Konge var,
at den stridbare, og tillige med lykkelige Grav Geert af Holsten
faldt ind udi hans Tid; thi, som ingen paa de Tilder kunde staae
hans Vaaben imod, saa kunde ey heller Kong Christopher, hvil-
ken derudover kom i Foragt hos sine Underfaattere, og den Foragt
omfider brød ud til en Rebellion, som odelagde det heele Rige.
Dette er, hvad man med Billighed kand og bør sige om denne
Konge, naar man vil i agt tage en Historie-Skrivers Pligt.

Hans
Dronning
og Born.

Kong Christophers Dronning var Euphemia Margrabens
Dotter af Brandenburg, med hvilken han ablede 3 Sonner, Erik,
som var kroned Konge udi sin Faders Tid, og som fik sit Bane
Saar udi Lohæde Slag, Waldemar, som blev Konge siden udi
Dannemark og Ottho, og 3 Dottre, Mette, som fik Albert af Bran-
denborg, Agnete, og Margarete, som fik Ludovici Bavari Son.

Interregnum.

Interreg-
num.

Efter Kong Christophers Død fulgte et Interregnum eller
Mellem Rige, som varede udi 7 Aar, hvorudi Riget blev regieret
af de fremmede Herrer alleene uden Konge. Disse, som de vel
merkede, at deris Regiering ikke kunde vare stedse, saa saae de al-
leene paa nærværende Tid, arbejdende kun paa at udsue Provinkers
ne, og berijge dem selv, medens de endda vare udi Possession ders
af, saa at man deraf kand slutte, at Rigets Tilstand blev ikke be-
dre udi dette 7 Aars Interregno, dog varede 3 første Aar frie for
indvortes Krig, og Riget, endskiont plaget, og udsvuet, var nogen-
ledes udi Roelighed. Jeg har tilforn fortaalt, at Grav Johannes
af Bagrien tabte Slaane, og at samme Province kom under
Sverrig. Paa det nu at Lolland, som han blant andre Danske
Der havde udi Pant, ikke skulde efterfølge Slaanes Exempel, lod

*at den kan omtrykkes i alle de danske sprog har han
den alige vi for frams dygtig de Wald.*

han bygge den Fæstning Ravensborg, for at holde samme De udi Awe, og blev denne Fæstning ved Magt indtil Kong Hanses Tid, da den endelig blev demoleret. Græv Hans regjerede saaledes udi Qvalitet af Pauthaver paa Derne, og Græv Geert paa det faeste Land; thi jeg finder, at han sad i Rættegang og forhorte Sager i Jylland 1337, og Hertug Waldemar, som merkeligt er, sad udi de første 3 Aar stille uden at betiene sig af denne Vacance til at affectere Kronen igien, men Græverne fandte det maa skee ikke endda raadeligt at lade ham blive Konge, besynderlig Græv Geert, hvilken var Hvilket, der drev alting. Samme Græve, som tilforn havde ført Titul af Hertug Waldemars Formynder, lod sig i Begyndelsen af dette Interregno kalde Hertug af Jylland (Ducem Jutiæ) og Claus Limbeck, som var hans Statholder, lod sig titulere, Capitaneum Nor Jutiæ.

Udi saadan Tilstand var Riget udi 3 til 4 Aar, efter Kong Christophers Død indtil 1337, da udbrod vandsider en nye Lue, som satt alting i Bevægelse igien. Kong Christopher havde efterladt sig to sønner Ottho og Waldemar, som var Dannemarckes eneste Trost udi denne Tilstand; men de samme turde udi de 4 første Aar ikke bevæge sig af Frygt for den Holstenke Magt. Endeligen udi dette Aar 1337 satt Ottho sig for at forsøge Lykken, om han kunde vædde sit Fæderne Rige. Han kom samme Aar ind udi Nørre Jylland med nogle Fremmede, som han havde faaet til Hielp, og fik Tilstød af dem, som havde været hans Faders Venner udi Landet. Men den hurtige Græv Geert gav ham ikke megen Tid til at bestyrke sig, gif ham i møde, og traf ham paa Beygen til Wiborg paa Laphøde. Der erholdt han en fuldkommen Seeyer, fik Ottho selv fangen tillige med en hob Adel, og lod ham forbare udi Segeberg, hvor han sad en Tid lang, endskiont den Romerske Keyser intercederede for ham. Herpaa gjorde Hertug Waldemar af Slesvig sig Forhaabning om at komme paa Thronen igien, hvortil han blev opmuntret af Græv Geert, hvilken haabede ved saadan Promotion at faae Sønder-Jylland til Eyendom. Han opbidsede saaledes Hertugen til at staa paa sin Næt, forestillende ham, at han fengang havde været hyldet udi Riget, hvilket han nu igien

1337. / i
Rigets Tilstand udi dette Interregno.

Prinds Ottho søger at igientage sit Fæderne Rige. 1337.

/ i
Slag ved Laphøde.

Den Slesvigske Hertug stræber at komme paa Thronen igien.

H h

bur

(9) amon Janssen d. 11. febr. 1534

1340.

burde bemægtige sig, efterdi Kong Christopher og hans Søn Erik vare døde, og de andre to Prinsker vare ikke udi Stand at kunde disputere ham Kronen; thi den eene nemlig Ottho sad fangen, og den anden nemlig Waldemar levede udi Armod udenlands. Hvorudover Hertug Waldemar lod sig overtale end engang at agere Konge. Men de Danske, som vare kiæde af det Holfstenfke Regimente, havde da deris Dyon henvendte til Prins Waldemar, som opholdt sig ved det Keysferlige Hof, og havde alle de Qvaliteter, som udfodres af en Konge. Ham skreve de derfor til, bedende, at han vilde søge Hielp udenlands, og komme til Dannemark for at indtage sit Fæderne-Rige, hvori de forsikkrede ham om Hielp baade af Høye og Lave. Imidlertid sluttede Græv Geert en Tractat (r) med Hertug Waldemar 1340, ved hvis Kraft Nørre-Zylland, som han havde udi Pant, blev overdragen til bemeldte Hertug, og Græven derimod skulde til Bederlag have Sønder-Zylland.

Denne Tractat stod den Jydske Adel og Almue saa lidet an, at de, uden at opbie Prinsken, gjorde Opstand udi Landet, vrede sig for at betale Græven ydermeere Skatt, og beleirede de Slotte og Stæder, hvorudi han havde sine Besætninger. Græven derfor, for at dømpe denne Opstand, og for med Magt at sætte Hertugen af Sønder-Zylland paa Thronen, samlede sammen saa mange Folk som han kunde overkomme. Han ankom saaledes med en anseelig Krigs-Hær, som bestoed af 10000 Mand kaldne Guntshover af de korte og stakkede Klæder (s), som de forste, skiont det er vanskeligt at finde Ordets Derivation, og med de samme skionde og brandte allevegne udi Nørre-Zylland, for derved at indjage Jndbyggerne Skræk. Da satt en Herremand ved Navn Niels Ebbesen (t) af Nørre-riis sig for at forrette en Heroisk Gierning, og at stille Riget ved denne farlige Mand. Den samme foruden den Ridkerhed, han havde for sit Fædernelands Frelse, havde ogsaa fattet Had til Græven formedelsf en Dom, han havde feldet, hvorved han formeenede sig at være fornærmet. Han udspis

i Guntshover.

(r) Vid. transfactio. inter Gerhard. & Waldemar. pag. 465 seqv.

(s) Krants Saxon lib. 9. cap. 12.

(t) Krant. Saxon lib 9. cap. 12. siger at Holfstenerne kaldte ham Niels Jacobsen.

spejdede alle Leiligheder, og fik at vide hvor Græven laae udi Manders, og, efterat alting var giort særdigt til saadant stort Verks Fortsættelse, gik han ind udi Manders 1340 med 63 bevæbnede Mænd, søgte lige til Grævens Bolig, trængede sig ind udi hans Sænge-Kammer, og der omkom ham tillige med hans Capellan og en Herremand ved Navn Henrik von Bittighove. Hans Død forarsagede en stor Bedrøvelse blant Kriigs-Folket, hvilket ansaae sig som uovervindeligt under hans Anførsel. Det er forunderligt, hvortledes saadan maadelig Potentat kunde føre saa store Krige og underholde saa mange Folk; men han pleiede at sige, faaer jeg Seier, saa skal mine Fiender besolde mine Folk, og blive de slagne, saa behøve de ingen Sold (u). Meursius Hist. Dan. siger, at da Græven vaagnede op, og blev Niels Ebbeson var, bad han for sit Liv, og tilbød fordeelagtige Vilkor, men hverken Crankius, Petersen eller Hvitsfeld tale derom (x).

Omkom-
mer Ger-
hardum
Magnum.

z

Saadant Endeligt fik den store Græv Geert, der saa længe havde været et Riis for Dannemark, og finge Sagerne efter hans Død strax anden Anseelse (y). Han efterlod sig 3 Sønner, Henrik, som blev kaldet den Fjerne, Nicolaum eller Claudium og Johannem, hvilke lode ham begrave udi Jæshoe. De Holsteniske og Slesvigiske Kromker sige, at Niels Ebbeson blev siden greben, og lagt paa Steil og Hiul, men Hvitsfeld vil intet deraf vide at sige, vidner tværtimod at han gjorde de Holstener siden stor Skade indtil 1342, da han omsider omkom udi et Slag ved Nalsborg. Der findes nogle, som legge Niels Ebbeson denne Gierning til Last, og tarere Hvitsfeld, som ligner ham ved den Romerske Helt Scævola, holdende for, at Casus var ikke lige, efterdi Niels Ebbeson havde staaet udi Græv Geerts Tjeneste. Men han og andre stode udi bemeldte Græves Tjeneste som en Usurpateurs og Tyrans, da de rættmessige Konger endda levede. Ingen Mand har ovet

Erriagse
over Niels
Ebbesens
Gierning.

H h h 2

(u) Peters. Chron. Holsat. part. 2.

(x) Meursius hist. Dan. lib. 4.

(y) Hvitsfeld ligner denne Gierning ved Scævola, der ihjel slog Kong Porsenam for at frelse sit Fæderland: men Historien vidner, at han i Steden for Kongen traf hans Secretaire, saa at Niels Ebbeson rammede vissere.

1340

øbet saadant Tyrannie udi Danmark eller tilføyet Riget saadan Skade, som denne Grav Geert, hvorfore ingen god Patriot bør nægte Niels Ebbesen den Ære, som ham tilkommer, nemlig med en Haandsfuld af Folk at have trænet sig ind udi en Stad, hvor der var en Besætning af nogle 1000 Mænd, og der at have skildt Riget med en af de farligste Fiender, det nogen Tiid har haft. Gierningen var sandeligen saa stor og heroisk, at saa udi Historien fandt lignes dermed. Og, naar man betragter den særdeels gode Birkning, som den havde, maa man forundre sig over, at intet Monument eller Ære = Støtte blev oprettet til denne Mands Ihukommelse.

Waldemarus 3. Falden Atterdag.

Waldema-
rus 3.

Efterat dette Rige udi 15 Aar saaledes havde været plaget, opvakte Guld en Forløser udi Prins Waldemar, som længe havde været udi Keiser Ludovici Babari Hof, hvor han var bleven oplærdt udi alle de Videnskaber, som en stor Prins bør at vide. Did stikkede ham nu de Danke, som gandske vare udmattede og fiende af det haarde Holstenske Aag, deres Hyltings Brev, og to drede ham til Danmark, for at antage hans Fæderne Rige. Saadant gav Waldemar strax Keiseren tilkiende, forlangende hans Hielp og Bistand; hvorudover Keiseren, som havde Kierlighed til denne unge Herre, formedelst den lange Kundskab, som han havde haft til ham, og formedelst de gode Qualiteter, som han var begabet med, tog sig hans Sag alvorligen an, og derudover committerede Margræv Ludvig af Brandenburg samt Hertug Bugislaw af Pomperen at befordre Waldemarus til sit Fæderne Rige. Disse tvende Herrer bragte Aar 1340 et Forlig til Beye mellem Prins Waldemar, som endda kun kaldtes Junker Waldemar og de Holstenske Herrer samt Hertug Waldemar af Slesvig. Udi dette Forlig blev besluttet, at den anden Kong Christophers Son Ottho, som sad fangen, skulde komme paa fri Fod igien efter given Caution, at han ingen Prætensioner skal formere paa Riget, efterdi Danmark ingen anden Konge skulde have end Waldemar. Hertug Waldemar af Slesvig skulde affige sig sin Rætt paa Kronen,

2340

Forlig,
hvorved
Prinds
Waldemar
kommer
paa sin Fæ-
derne Kro-
ne.

nen, give sin Søster Helvig til den udvalde Konge, og med hende til Medgift 24000 lodige Mark Sølv, hvilken Summa skulde af Fortes udi de 100000 Mark, som Jylland og Fyen stode i Pant for. Fyen og Jylland skulde Kongen løse fra de Holstenske Græder med 76000 lodige Mark Sølv, ydermeere forpligtede den udvalde Konge sig ikke at forsvare dem, som havde omkommet Græd Geert (2).

Derpaa lod Margreth Ludvig af Brandenburg forskrive en Dag til Lybeck, hvor han selv Personligen modte, og da blev det Præliminare Forlig, gjort til Spandov, confirmeret. (a) Saaledes kom Waldemarus Christophori Søn til sit Fæderne Rige, hvilket han Tid efter anden ved sit fornuftige Regimente saaledes bestyrkede, at han efterlod det udi en meget florerende Tilstand. Det første han ved sin Ankomst til Regjeringen gjorde, var, ved et Patent at erklære en Amnestie, og at tilgive Adelen deres Oprør og Forsælse mod hans Fader, for derved at stadfæste Fred og Rolighed udi Riget. Samme Patent er dateret Hellig 3 Kongers Dag 1340.

Efterat indbyrdes Fred og Rolighed saaledes var stiftet, tog han sig for at samle det adspredte igien; thi de fornemste Provincier vare endnu pantsatte til de Holstenske Herrer, og de igien havde pantsatt Stykker deraf til andre. Det fandt vel ikke nægtes, at mange Ting, som denne Konge siden foretog, stridede mod Pact og Forbund, og at denne Konge var ikke meget Scrupuleux udi at hoide de samme, naar han saae Leilighed til at foreene noget Land med Kronen igien, hvorudover han bliver temmeligen sort afmalet af de Holstenske Skribentere. Men Ræt og Rætsfærdighed havde i lang Tid ikke været i Moden i Danmark. Fremmede havde med Bold og List deelt Riget imellem dem, saa at der vilde Ufsædvanlige Midler til at bringe det paa Fode igien, ja der behøvedes saadan Konge som Waldemar den 3die, hvilken, hvor Sværdet ikke vilde hielpe, vidste at bruge List, og at sætte samme Snarer

H h h 3

for

1340.

/ 2

KongWaldemar søger at foreene de adspredte Rigers Provincier.

/ 2

(2) Foedus de dato Spandov Domin. Quasimodogeniti pag. 470.

(a) Vid. Confirmat. de dato Lubec. pag. 472.

for de gode Herrer, som de tilforn havde sat for hans Fader, under hvis Navn de havde spillet saa store Tragoedier, saa at hvad irregularitet de Holstienske Græver kand forekaste denne Konge, saa var det dog ikke andet end at betale dem med deres egen Mynt. Den første Subtilitet, som Kongen betienede sig af til at erseque-
re sit store Forehavende var, at formere Hertug Knud Porses Ester-
leverske Frue Ingeborg en Process angaaende Kallundborg og
Samsøe, som da fordte Navn af Grævsfab, og hvormed han
var forenet. Dette Grævsfab foregav Kongen, at han ikke med
rette kunde besidde, efterdi han dermed ikke var forehned hverken
af ham eller hans Fader, og, som hun med gode ikke vilde saadant
afstaae, sat han sig for at bruge Magten, hvilken jeg her ikke vil
undskyldte, men alleene sige dette, at den gode Hertug Porse hav-
de ikke forskyldt meget Got af Dannemark, hvor han havde fisket i rort
Vand, og betienet sig af Rigets forvirrede Tilstand for at ex-
torqvere de Ting, som var en Undersaatt uanstændigt at forlang-
ge, og at det var utaaleligt for en Konge, at see en oprørsk Under-
saats Arvinger at sidde med heele Stæder og Lande udi hans
derne. Han sat sig derfor for at gjøre en Begyndelse med dette
Guds Reduction, og til den Ende belejrede Kallundborg. Men,
som bemelte Frue Ingeborg stod i Forbund med Græverne af Hol-
sten, og de Wendiske Stæder, komme Græverne strax med 600
Mænd Kallundborg til Undsætning. Af denne Undsætning bleve
de belejrede saa modige, at de gjorde et Udfald af Fæstningen paa
de Danske, som vare udi ingen Orden, og omkomme henved 2000
af dem, hvilket forarsagede, at Kong Waldemar maatte ophæ-
ve Beleiringen. Dog blev denne Gang ingen villostligere Krig
deraf, men der blev sluttet et Forlig til Kallundborg 1341, hvor-
ved Tvistigheden blev voldgiven, saa at man skulde compromittere
paa 8 Arbitros eller Opmand, der 14 Dage for Mikelsdag skulde
komme sammen til Niskild for at kiende i Sagen, og hvis de ikke
kunde blive eenige, da skulde Erkebisp Peder af Lund domme dem
udi. Men jeg finder ikke, at det kom til Opmands Kiendelse, al-
leene, at Frue Ingeborg siden forligede sig med Kongen saaledes,
at hun skulde beholde Nørre-Halland hendes Livs Tid, men af-
staa

Hans An-
slag paa
Kallund-
borg mis-
linger.

12/i

1e 1°

staa Kallundborg strax. Siden den Tid har den Porsiske Familie udi ingen synderlig Anseelse været. Hertug Knud Porse efterlod sig vel ibvende Sonner, Hagen og Knud, men de døde begge kort derefter og tillige med dem det Græveskab Halland og Forstelige Titul, hvilken Kong Waldemar ikke vilde incere give til nogen af den Porsiske Familie, tvertimod det er troeligt, at Kongen, som var jaloux over sin Myndighed, har søgt at flippe Bingerne paa denne mægtige Slægt; thi man hører intet synderligt tale om de Porsere siden denne Tid. Saa at derfor Hertug Knud Porse kald i visse Maader kaldes den sidste af de Porsere, efterdi med ham faldt det Græveskab eller Forstendom af Halland tillige med Forstelig Titul, hvilken ingen Undersaat i Dannemark har fordt til denne Tid.

Saaledes fik Kongen et Stykke tilbage. Men de vigtigste Provincier vare endda udi de Holstenske Herrers Hænder, som havde dem til Pant, og der var liden Forhaabning til at løse dem ud, efterdi Landet var udtømmet for Penge. Dette mærkede de Danske, og, som de vare saa fiæde af det Holstenske Herredom, hvor/paa de saae ingen Ende, begyndte de at trænge Holstenerne paa alle Kanter, saa man hørte paa nogen Tid ikke andet end Mord, Rov, og Brand, hvorunder den fattige Almue lidede meget. Og var det udi denne Tilstand, at den Danske Hærs Niels Ebbeson, Græv Geerts Bannemand, med en hob Tyder ryk- te mod Stierneaa, hvor Holstenerne anlagde en nye Fæstning, hvilken han forstyrrede, og hindrede dem udi deres Arbejde: Men Græv Henrik af Holsten overrumplede ham ved Alsborg, hvor Niels Ebbeson blev ihjelslagen, saa at, om han er bleven lagt paa Steil og Hiul, som de Holstenske Kroniker vidne, maa det være skeet, efterat han var omkommen i Slaget. Dette skeede Aar 1342. udi samme Aar blev holdet et andet Slag udi Siælland mellem de Danske og Holstener ved Kiøbenhavn, hvorudi de Danske erholdte Sejr. Forbittrelsen tog saaledes meere og meere til, saa at, endskiont et og andet Forlig blev sluttet, kunde det dog ikke hielpes; thi efterfølgende Aar blev Siælland fast ødelagt; Kiøge blev da afbrændt, og andre Byer af Indbyggerne forladt.

Nu

rus 3.

1342

Den Porsiske Families Decadance.

i

/i

u/i

Niels Ebbeson bliver ihjelslagen.

1343.

Nu triumpherede de Tydske, nu igien de Danske. Men, hvor det gik, saa paafuldte Landets Odeløggelse. Dagen for St. Michels Dag udi samme Aar vandt de Tydske et Slag ved Glasse Mølle, hvorudi Hr. Boe Falk med flere blev fangen. De Danske der/imod sloge siden paa een Nat 300 Holstener ihjel, ja lode dem stedse ingen Roe, men efterfattede dem, saa tit de merkede nogle havde samlet sig, hvorudover Holstenerne omsider begyndte at blive bange, og holdte sig inden deris Fæstninger.

Udi saadanne Coniuncturer havde Kong Waldemar Sverrigs Venkøb nodigt, og, hvorvel han intet got Dye havde til Kong Magnum, der udi hans Faders Tid havde bortsnappet Skaane, saa fandt han dog nodigt til en Tid at simulere, og derfor sluttede et venligt Fordrag (b) Dateret Warberg 1343, som findes baade paa Latin og Dansk hos Hvitsfeld. Den Svenske Historie siger, at Waldemar bekom samme Tid endda 8000 Mark for Afstaarlsen. Men Hvitsfeld taler intet derom.

Saadant suurt Eble maatte da Kongen bide i, eftersom Tidernes Tilstand udfodrede Fred med Sverrig. Men, da Riget kom udi Roelighed igien, fik han disse vigtige Provincier tilbage, hvilket var et Nesterstykke, og en særdeeles Prove paa denne Konges habileté. Man maatte først see til, at man kunde renske Landet fra Holstenerne, førend man tænkte sig videre om. Saadant laae Kongen ideligen paa Hjertet, hvorfore han brugte nu Sværdet for at jage dem af en og anden Fæstning, nu Penge for at løse dem ud. Holstenerne havde bygget en nye Fæstning ved Nestved, det kunde Kongen ikke lide, og derfor beleiredede samme Fæstning 1344, men, som strax derpaa blev giordt en Anstand, gik han denne gang derfra igien, kom dog Aaret derefter tilbage, indtog og forstyrrede dem; thi Hadet var saa stor imellem de Danske og Tydske, at all Forliig kunde ikke vare længere end til den af Parterne saae Leilighed til at kunne gjøre noget nytt Greb. De Friser, som immediat hordte under Kronen, skiont de laae udi det Slesvigske, havde udi 14 Aar, medens disse Uroeligheder varede, ingen Røttighed

Kongen
bruger alle
Kongs Mid-
ler for at
svække den
Holstenske
Magt.
1344

(b) Transact de dato Warberg in Octavis B. Martini 1343. pag. 481.

bed ydet, fordte han samme Tiid Krig imod, og tvang dem til at betale Skatt igien. Medens Kongen havde saadan Fremgang, forsommede de Holsteener dem ikke, men med Skienden og Brunden gjorde stor Skade udi Siælland; men jeg finder ikke, at de siden bemægtigede sig flere Stæder, tvertimod en Stad efter anden faldt udi Kongens Hænder, sendeel ved Magt, sendeel ved Penge. Jeg har forhen vist, at han ved venlig Underhandling fik Kallundborg fra Frue Ingeborg, skiont jeg finder ikke i Historien med hvad Vilkor. Siden fik han Søborg og nogle andre Slotte for hen af de Holstenske Herrer tilbage og vant siden ved Magt Korsbø og Pedersborg, saa at det Holstenske Regimente tog meere og meere af, og Græverne kunde gjøre deres Regning at deres Regiment med Tispen under denne habile Konge vilde gandske faae Ende udi Dannemark. Han vidste ogsaa at vinde Hertug Waldemar af Slesvig paa sin Side, hvilket var forunderligt, efterdi samme Hertug stedse havde grundet sin Interesse paa det Holstenske Venkab; thi Aar 1345 blev der sluttet forbund imellem Kongen og bemeldte Hertug, hvorved Hertugen lovede stedse at være Kongen huld og troe, og erklærede ham Bærge for Forstendømmet og sine Børn, hvis han selv døde, udi deres umyndige Aar. Dette Forbund gik de tvende Holstenske Herrer Grav Geerts Søner saa nær til Hiertet, at de besluttede at forraske Hertugen, til den Ende inviterede de ham Aar 1346 over paa Fyen til sig, og, da han did hen kom, lode de ham fange, da han var paa Jagt og intet Ont ventede sig, og lode ham sætte paa Nyborg, hvor han blev siddende paa andet Aar, indtil han maatte afstaae igien det Forbund, han havde sluttet med Kongen.

Den Holstenske Magt aftager.

1345.

1346.

Endeligen, som Kongen havde bemægtiget sig fast heele Siælland indtil Bordingborg, fandt Johannes af Bagrien, som tilforn havde haft heele Siælland til pant, for gott at afhænde det øvrige han endda havde tilbage for en Sum Penge, og blev ved den Svenske Konge Magni Underhandling saadant Fordrag gjort 1346, at Græven skulde overgive Bordingborg til Kongen for 8000 lodige Mark Sølv. Men, som Kongen intet Raad vidste at bringe til Beje

1346
Eftland
fælges for
18000 lø-
dige Mark.

saadan Sum, reisede han med sin Broder (c) Ottho og Hertug Erik af Sarsen til Preussen, foregivende at ville lade sig bruge mod de Lithauiske Uchrisine. Men Udgangen visede, at det var allene for at sælge det Hertugdømme Eftland, hvilket ogsaa skeede. Eftland blev saaledes til ævrig Tid afhændet fra Dannemark til den Tyske Orden for 18000 lodige Mark; at det samme er gaaet hemmeligen til og uden Rigets Raads Videnskab sees, besynderligen deraf, at ingen har forseiglet Skiodet uden Herr Sti Andersen Statholder i Eftland, og vidner Hvittfeld, at Riget allerførst fik et Copie deraf Anno 1570 af en Polsk Gesant, da den Stetinske Fred blev sluttet imellem Dannemark og Sverrig. Skiodet er ellers dateret St. Hanses Dag 1346 (d). Mange lægge Kongen denne Gierning til Last, selv, saasom hans Fader havde forskrevet sig til Adelen af Eftland, at bemelte Land aldrig skulde skilles fra Dannemark. Men, naar man betragter, hvor liden Fordeel Dannemark havde af samme saa langt bortliggende Forstendom, saa kand man heller rose end laste saadan Gierning; thi Possessionen bestod fast ikke uden i en puur Titel, og Bekostningerne vare altid visse, saasom der maatte underholdes Gouverneur og Besætninger. Riget blev ogsaa derover tit indviklet udi Uroelighed. Nu havde man at bestille med Lithauiske Hedninger, nu med Kofferne, og nu med Ordens Herrerne selv, hvilke sidste ikke holdte Venkskab med Riget, uden naar de trængede til dets Beskyttelse. Kort at sige Christianus 3. fandt i sin Tid saa liden Fordeel i at eje noget paa den Side, at, da den vigtige Stad Reval blev ham tilbuden for intet, og der var Apparence til at faae heele Eftland tilligemed, vilde han intet have deraf, og, blev det regnet ham til Dyd, saa kand man ey heller laste Kong Waldemar, fordi han solte Eftland for at igienløse Siællandske Stæder. Men det, som herudi er at laste hos denne gode Konge er, at i Steden for at reise med Pengene til sit Rige igien for at udløse de pandtsatte Stæder, gjorde han en Reise til det hellige Land, og paa samme Reise satt til de meste Penge, han havde

Betænk-
ning dero-
ver.

(c) Denne Ottho gav sig udi den Tyske Ridder-Orden paa det Kongen ikke skulde have ham mistænkt at forlange Deel udi Riget.
(d) Cesho Estoniae Marienburg die Joh. Bapt. 1346. pag. 495.

de faaet for Estland. Dette er sandeligen den største Plett udi denne Konges Liv og Levet, og som hverken Politici eller Geistlige kunde approbere. Politici holdte det for en Daarlighed at udsætte Penge unyttigen paa en Tiid, da der var saadan Pengestrang udi Landet. Og Geistlige kunde ansee det som en særdeels Bizarrerie, eftersom denne uftidige Andagt havde ingen Overensstemmelse med denne Konges Qualiteter; thi man seer i det øvrige ikke mindste Tegn til Bigoterie udi hans heele Historie, men heller, at han har tracteret Religions-Sager cavalierement, hvorpaa det bekiendte Brev, som han skrev til Paven, er en stor Prove, saa at jeg bekiender aldeles ikke at kunde begribe, hvorledes en saa fornøfftig og tillige med gallant Herre kunde faae saadant Indfald.

Paa denne Reise begav han sig strax efter sin Tilbagekomst fra Estland, og havde med sig foromtalte Hertug Erik af Sarsen Lavenborg. Da han kom til den hellige Grav, blev han slagen til Ridder, og blev ved samme Act paamindet af Stedets Munke at stride for den Christelige Troe efter sine Forfædres lovlige Exempel, som havde indført Christendommen udi Estland. Hertug Erik blev ogsaa paa samme Tiid slagen til Ridder med afskiltige af den Danske Adel. Disse bleve kaldne Guds Riddere, milites Dei, for at skille dem fra de andre, som bleve slagne udi Felten kaldne Mark Riddere.

Kongen reiser til det hellige Land.

Subs Riddere og Mark Riddere.

1348

Fra denne Reise kom Kongen tilbage 1348, og da fik ind fast alle andre Stæder udi Sicælland, og nogle udi Jylland: han lod ogsaa tilbyde Græverne, at, hvis de vilde overlade ham Nyborg med den halve Deel af Fyen, vilde han sætte dem Steege udi Pant, og fornøje dem med Penge for den anden halve Deel. Dertil lode Græverne sig finde villige og udi samme Aar til Nebbesgaard sluttede et Forlig (e) med Kongen saaledes, at eftersom Fyen stod pantsatt for 41000 lødige Mark, da vilde Kongen først indrømme dem Steege for 5000 Mark. 2) give dem Gods udi Christendommen til Forsikring for andre 5000 Mark, og saaledes fik han

3112

han

(e) Transact. Nebbegaard die Martii Magd. 1348 pag. 497.

rus 3.
1351

han Nyborg med den halve Deel af Fyen tilbage; thi Landet var da deelt udi 2 Parter, den fene befattedes under Nyborg og den anden under Hindsgavel.

1351

Til disse mange Stæder at indløse udi alle Provincier maatte Kongen undertiden gribe til haarde Midler, og paalægge store Skatter, hvorudover han mange Stæder blev forhadet af Almueen, som kaldte ham Waldemar den onde. Ja udi det Aar 1351 begyndte Norre- Jyderne at rebellere og gjorde Forbund med de Holstener, som endda havde Sove-Stæderne inde. Denne Rebellion varede til 1354, da blev der sluttet et Forlig paa en Herredag til Nyborg, og de Oprørske blev Forseelsen tilgiven ved et Kongeligt Patent publiceret ved Bispfen af Ribe (f). Udi samme Patent blev blant andet indført, at fengang om Aaret nemlig paa St. Hans Dag skulde efter sædvane holdes Herredag til Nyborg, hvilket maa forstaaes om de Herredage, som holdtes for at domme udi Processer; thi man ser af Historien, at der have fordm været to slags Herredage: nogle som vare reglerede, og holdtes paa visse Tidder om Aaret: andre, som vare extraordinaire Forsamlinger af alle Stændere.

Kong
Waldemar
Hans
del udi
Tyskland.

Medens denne Uro varede udi Riget, var Kongen indviklet udi Krig i Tyskland, hvortil gaves saadan Anledning. Hans Søster Margareta havde til ægte Keyser Ludovici Bavari Son, som var Hertug til Bayern og Margrav af Brandenburg. Mod ham saabesom hans Broder Romulum satt sig en falsk Margrave under det Navn af Margrav Waldemar, som for lang Tid siden var død, endfiont han holdtes for at have været en Mollers Sønev med Navn Maineche, og, som han vidste at spille sin Rulle sunderligen vel, fik han Anhang af adskillige Forster i Tyskland, ja af Keyser Carl 4 selv. For at assistere sin betrukne Svoger mod denne falske Margrave, begav Kongen sig Aar 1350 til Tyskland, og faldt først ind udi Mecklenborg og Pomeru, efterdi Forsterne sammesteds holdte med hans Svogers Fiende. Han brandte og fikendte først paa den Insul Pole, som ligger ved Bismar og siden

siden foer videre ind udi Mecklenborg, hvor han beleirede og indtog Stargard, trængede sig siden ind udi Brandenborger Land indtil Berlin. Saadant ophidsede Keyser Carl mod Kongen, saa at det saae ud til en villostlig Krig, men Waldemarus sluttede først et Forlig mellem Margræven hans Svoger og de Pomeriske og Mecklenborgske Hertuger. Dernæst, efterat han havde erhholdt frit Leide, begav han sig til Sprenberg til Keyseren, tagende did med sig Komulum, til hvilken hans Broder Ludvig havde afstaaet Margræve-Dømmet, og lod sig allene noye med Beyeren. Der have de talet Keyseren dristigen til, og adspurt ham, hvorføre han havde taget sig den Bedrager an, da han dog burde vide, at Margræv Waldemar, som han gav sig ud for, var for længe siden død. Keyseren svarede dertil, at han ikke havde giordt det af Ondskab, men adskillige Forster, som Ottho Erkebisp af Magdeborg, Rudolf Hertugen af Sarsen, Albert Hertugen af Mecklenborg og Grav Albert af Anhalt havde ved Eed bekræftet, at han var den rette Margræve, hvilket havde bedraget ham. Hvorpaa Kongen sagde: Da ere vi berede til at bevisse for eders Keyserlige Majestet, at de have svoret falskt, beder derfor eders Majestet at forandre sine derom udgangne Mandater, hvilket og Keyseren bevilgede. Hvorpaa den falske Margræve retirerede sig til Grævens af Anhalt Land, hvor han døde udi Armod. Det Forligelse-Brev, som Keyseren gav Kongen, er mærkeligt, efterdi han derudi lover at tage ham til Raade igien, samme Brev lyder saaledes.

Vi Carl af Glds Raade Romeriske Konge, Rigets Formeerer og Konge i Bohmen bekiende, og giøre vitterligt med dette Brev for alle dem, som det see eller læse, at Vi den Stormægtigste vor besynderligste gode Ven Kong Waldemar af Dannemark og Benden og hans Benner til Raade have antaget, og saaledes tage, at vi af vor inderste Hiertens Grund forlade ham, om han, eller hans Benner have giort noget mod os, og vil-

Caroli 4.
Forsoh-
nings-Brev

le af all Magt søge at beskytte og beskierme dem. Datum
Budesin Nar 1350 Tisdagen efter St. Valentini Dag 4 Imperii
Nostri.

9
Dette Brev har jeg anført for at vise den Keiserlige Stylum
curiæ paa de Eider, som altid var prægtig; det Ord at tage til
Naade, infererede intet andet end at tage i Venkab; thi saadanne
Expressioner brugtes endogsaa mod alle andre Konger for at vise,
at Keiseren var Primus inter Pares? Hvad Eksteme denne Keiser
ellers havde for Kong Waldemar, sees deraf, at han udvalte ham
til Mediateur mellem sig og Hertug Ludvig af Bayern, og derpaa
udgav den Guldmagt, som findes hos Hvitfeld dateret Prag udi
samme Nar (g).

9
Kongen
søger at
igien be-
komme
Skaane,
Halland
og Blegind

Efterat Kongen nu havde foreenet de fleste Provincier med
Kronen igien, og bestyrket sig med Forbund hos fremmede Potens
tater, tog han sig det store Verk for at bringe Skaane, Halland
og Blegind til Danmark igien. Til dette opmuntrede ham be-
synderligen den Ueenighed, som var i Sverrig mellem Kong Mag-
num og hans Son Erik, og derfor ved Gesandtere lod fødre sam-
me Provincier tilbage, foregivende, at Grav Johannes af Baga-
rien havde ingen Rætt til at sælge de Lande, som fra Arilds Tid
havde været indlemmede med Riget.

9
Hans Con-
drite der-
udi.

Denne Proposition kom Kong Magnus i Begyndelsen under-
lig for, helst, saasom Waldemar selv siden havde overdraget ham
samme Provincier, hvilke han ikke saa let vilde miste igien. Men
den habile Kong Waldemar vidste at profitere af Conjunctionerne
udi Sverrig, hvor Ueenighed imellem Faderen og Sønnen tog
meere og meere Overhaand, og, saasom Faderen udi samme Evi-
stighed blev forladt af mange af sine Undersaattere, som efterhaan-
den meere og meere faldt til Sønnen, saa spillede Kong Walde-
mar saaledes sin Rulle, at han gjorde sig Kong Magnum fortroes-
lig, og bragte ham med søde Ord til at love sig Helsingborg med
heele Skaane. Paa saadant Lofte begav Kong Waldemar sig med
en anseelig Magt ind udi Skaane, hvor han indtog adskillige Fæste-
nins

vinger udi Kong Magni Navn; thi det skulde heede, at han der var kommen allene for at assistere Faderen mod Sonnen, som da havde bemeldte Provins tillige med mange andre udi Possession. Sonnen Erik, som havde merket saadant Spill mellem Kongerne, fatt sig hæftig derimod, og til den Ende tvang sin Fader at kalde sit Ægte tilbage; men, som han kort derefter blev forgiven af sin Moder Blanca, fik Kong Waldemar allene med den enfoldige Magt no at bestille, hvilken han vidste saaledes at lede om, endeel ved Trudseler, endeel ved gode Ord og Ægteskabs Forslag imellem begges Børn, at Kong Magnus omsider overleverede ham Grav Johannis Kiøbe-Brev og Skaaningernes Hyltings-Brev, som var Sverrigs Adkomst paa Skaane, Halland og Blegind, efterat han af Waldemars til Bederlag havde bekommet mange herlige Løfter om Venfkap og Broderskap, og at han skulde staae ham bi mod alle hans Fiender. Heraf fik Magnus af de Svenske det Tilnavn Smeck, efterdi han var saa læt troende. Den Cession af Skaane fæede 1360.

Jeg understaaer mig her hverken at legitimere eller at laste denne Kong Waldemars Opførsel, hvorudi Kongen lod see Prover paa den fineste politiqve. Jeg bekiender allene, at hvis han havde spillet saadanne Roller med denne eenfoldige Konge for at bringe ham til at abalienere rætte gamle Provincier fra Sverriges Krone, kunde det ansees som uftilladelige Intriguer. Men her handles om at foreene med Riget igien anseelige Lande, som udi Danemærkes forvirrede Tilstand vare bortsnappede. Jeg laster ikke Kong Magnus, fordi han kiøbte disse Lande, skont jeg heller ikke meget fandt rose saadan Gierning, saasom han vidste, hvad liden Nætt den Holstenske Græve havde til at sælge de samme; thi, hvis Nættferdigheds Lov skulde i Ngt tages, da burde Kong Magnus udi saadan Tilstand intet videre have giordt, end at tage bemelte Danske Provincier udi protection, indtil Riget kom af denne store Ulykke igien, og lade sig imidlertid noye med Usufructu eller Indkomsterne deraf til Børge-Penge. Hvorfore de Svenske Stribentere gaae forbit, naar de saa sort afmale Kong Waldemars Opførsel

Critique
decover.

a

g

forsel

forfel herudi, hvilken gemeentligen udi saadan Casu ikke kand regnes uden til en Smidhed, som ofte legges andre til Roes. Vel nægtes ikke, at de 70000 Lode Mark, som Sverrig gav for Slaane, Halland og Blegind, burdte restitueres igien, men det var en Sag, som burdte afgiores imellem Kioberen og Selgeren, saa at Kong Magnus burdte have regres til Græve Johan, og Græven igien til Kong Christopher, som han havde hiulpet paa Thronen og hans Arvinger, og kunde da blive Sporsmaal, naar Afregning skulde giores mellem de tvende sidste, om Græven ikke burde lade sig noye med de Indkomster, han i saa lang Tid havde haft baade af Slaane og Sicælland for den Umage, han havde haft at stille Kong Christopher derved.

Den Comoedie, som var begyndt at spilles med Kong Magnu, blev continueret med samme Smidhed. Kong Magnus lod Alarvet derefter som han var meget vied, seende sig saaledes at være skuffet, men de Svenske holdte det kun for en fingeret Brede, og tvertimod meenede, at det var efter Magni Smeks egen Tilskyndelse, da Kong Waldemar siden anfaldt Dland og Gulland. Høyst bemeldte Konge foer Alarvet derefter nemlig 1361 med en Krigs-Magt til Dland, hvor han omkom 500 Svenske, som gjorde Modstand, og beleirede Fæstningen Borkholm, hvilken han indtog, og lod den besætte, og gjorde sig Mester over det heele Land: men, saa snart han var gaaen derfra, toge de Svenske Den tilbage. Derpaa gik Kongen til Gulland, hvor Indbyggerne samlede sig imod ham og gjorde en tapper Modstand, men de bleve slagne udi 3 Trefninger, hvorudi de mistede henved 1800 Mænd (h). Saa at Kongen derpaa bemægtigede sig Bisby med det heele Land.

Den Stad Bisbye var da en Stabelstadt for Hansfestæderne udi Øster-Soen, og derfor var opfyldt med kosteligt Gods og Rigdom, som Kongen da bemægtigede sig og lod føre til Danne-mærk, skiont et af Skibene, som førte Byttet, forgik underveis. Det er at mærke ved denne De, at da Kong Waldemar 1. forstørrede

le
/i
Kong
Waldemar
bemægti-
ger sig
Gulland.

/i
Gullands
gamle Hi-
storie.

(h) Diarium frat. Minor. in Wisby: Cum Bondonibus ante Australem Civitatis partem pugnavit, & mille Octingentos occidit &c.

rede den Vendiske Handelstad Vineta, hvor adskillige Nationer for Handelens Skyld havde sat sig ned, flygtede alle disse mangfoldige Kjøbmænd til Gulland, hvor de da finge Frihed at boe paa samme De. Disse mange adskilte Nationer samlede dem sammen til Bisbye 1158, og da foreenede sig saaledes indbyrdes, at enhver skulde have 8 Favne af Landet og Forstranden over Alger og Eng for Handelens og Kjøbmændgodsens Commoditet. Herpaa tog Staden merkelig til; men, ligesom Indbyggerne tilborede, saa tilborede ogsaa Ondskab, Tvist, Ueenighed og Mord, hvilket forarsagede, at Borgerne havde deres Tilflugt til Hertug Henrik Løve af Sæsen og Bayern, begiærende hans Hielp i at remedere disse Ulykker. Samme Henrik Løve gav dem nyttige Love og stadfæstede dem først Bisbye Rætt, hvilket viser, at Den paa de Tidder ikke har tilhørt Sverrig, under hvilket Rige jeg fandt ey af vor Historie see, naar den er kommen. Det seer man dog, at den Anno 1289 har lagt under Sverrig, efterdi Kong Magnus Ladelaas udi det Oprør, som skeede paa Landet imellem Borgerne og Bønderne (i), tilstodde de første at befæste Staden Bisbye med Grave og Muure. Fra den Tid i det rindsefte har Gulland været under Sverrige (k) efterdi maa finder, at saa vel bemeldte Magnus Ladelaas som Kong Byrge, Hertug Erik og Waldemar samt Kong Magnus have stadfæstet Wisbys Stads-Rætt. Kong Magnus Smek gav dem tvende Lov-Bøger lige lydende, en paa Gothisk og en paa Tydsk. Hvad Magt og Rigdom samme Stad har haft, visse endnu Levninger af mægtige Steenhuuse, Gader og Taarn. Saaledes kom denne vigtige De under Danmark, og stedse har været foreened med samme Rige indtil den Bromsebroiske Fred 1645, hvorvel den imidlertid ofte var Tvistsens Æble mellem de Nordiske Riger. Dets store Bytte, som Kongen Waldemar gjorde udi Bisbye ved dens Erobring, forarsagede siden Krig imellem ham og Hansestæderne, som der

Bisbys
Opkomst
og gamle
Tilstand.

a

i

i

R E T

havde

(i) Diarium Fratrum Minorum in Wisby, hvor saaledes derom tales: Magna guerra in Gothlandia inter cives Wisby & Bondones &c.

(k) Den Tid Sverrige ejede Gulland, laac Den under Lindsiopings Slot.

rus 3.
1361

havde deres Oplag, og paa samme Tiid toge en udbødelig Skade. Men Kong Magnus gjorde sig da ingen Umage at faae Den tilbage, hvilket bestyrkede den Mistanke, man havde fattet, at dette Tog saasom paa Oland som Gulland skeede efter hans Tilskyndelse, saasom begge disse Der vare ham affpendige, og han derfor gierne saae dem reffede. Men de Svenske fortrode, saasom paa dette, som den Cesion, han havde gjort af Slaane, saa at de bleve meere og meere oprørske, og endeligen ophidsede hans egen Son Hagen mod ham, hvilken lod ham Mar 1361 fængsle til Calmer, hvor han sad nogen Tiid, men kom dog omsider løs igien.

Den Skade, som Hansestæderne lidede ved Bisbyes Erobring ophidsede dem saaledes mod Kong Waldemar, at de paafordte Riget en farlig Krig, men, førend jeg skrider dertil, vil jeg tale noget om de indenlandiske Sager, og eftersee, hvorledes Kongen samlede de adspredte Provincier og Stæder til Kronen igien. Jeg har tilforn meldet, hvorledes Waldemarus, endeel ved Sværdet sendt ved Underhandling og Penge har faaet heele Sicelland, en stor Deel af Jylland og den halve Deel af Fyen, som befattedes under Nyborg, tilbage. Kort efter denne Transaction, giordt om den halve Deel af Fyen, beleirede han Hageskov Slott, men forgiæves. Han havde ey heller bedre Lykke imod Dorning, som Niels (1) Limbek havde udi Hænder; hvad som hindrede ham udi hans Forehavende, var de Rebellioner, som een og anden gang opvoktes af Jyderne, som besværgede sig over Skat og Paalæg, og sloge sig til det Holsteniske Partie, saa at Kongen havde nok at bestille med at stille dem til Freds, skiont adskillige Forlig, som bleve sluttede, strax bleve brudte igien; thi Kongen kunde ikke i denne Tilstand moderere Skatterne. Der behøvedes store Penge til at udlose de Panthavende med, og anvendte han de samme saavel,

(1) Man seer at de tvende Navne Claus og Nicolaus i gamle Dage have været confunderede udi den Holsteniske Kronike. Det selsomste som jeg finder hos Petersen er, at han ofte kalder paa disse Tiider og tilforn Holsten et Fyrstendom, da det dog aldrig var uden et Grævestab førend Christiannus 1. erholdt af Keiseren, at det maatte bekomme Titel af Hertugdøm.

vel, at han Tiid efter anden løfede Holstenerne ganske ud af Rige; og endeligen udi de Aaringer 1357 og 1358 med Magt gjorde fast Ende paa deres Herredom udi Dannemark; thi udi bemeldte Aaringer huserede han grummeligen med de Holstenske Græver, med hvilke han geraadede udi Krig ved saadan Leilighed.

Claus Limbeks Søn, kalden den lille Henrik eller Hennike, havde efter sin Fader arvet det Slott Dornig, som ligger udi Forstendommen Slesvig i det Haderslevske District. Denne Hennike kom udi Evigtighed med den Stad Kiel, hvis Indbyggere havde fanget 2 af hans Folk, og ladet dem halshugge, uden man veed af hvad Aarsage. Dette ophidsede bemeldte Hennike saaledes mod dem af Kiel, at han besluttede at hævne sig selv, saasom han maaskee ingen Satisfaction ventede sig af Græv Johan, som da var Herre over Kiel. I den Henseende lod han ved Leilighed gribe nogle Kieler Borgere, hvortaf han lod sætte nogle i Forvaring, og lod nogle rette. Saadant kunde de Holstenske Græver ikke lide; og, saasom Frue Cuningunda, den Slesvigiske Hertug Henriks Gemahl (m) tog Henneke Limbek udi Forsvar, belagde de baade Tondern og Haderslev og bemægtigede sig begge Stæder; Herudover opvæktes en haard Krig mellem Riget og Holsten; thi, som Kongen var forbunden at tage Forstendommen udi Beskyttelse, fordi det var et Dansk Lehn, satt han sig fore med Magt at tage disse erobrede Stæder tilbage igien. Men han kunde denne gang ikke sætte dette udi Verk, efter som der opvæktes et nyt Oprør i Jylland, og Syderne, med Holstenski Hjelp, gjorde Indfald udi Fyen, hvor de indtog Odensee, og beleirede Hamborg Slott, saa at Krigens Sæde derudover blev forflyttet til Fyen.

Aarsag til ny Krig mod de Holstenske Græver.

1357. / 2

R F F 2

Did

(m) Det er forunderligt, at Sviff. kalder hende Hertug Henrik Esterleverste, da han dog selv udi Kong Olai Historie vidner, at Hertug Henrik den belienste Slesvigiske Hertug Waldemars Søn døde allerførst 1386 udi Kong Olai Tiid. Man skulde tænke, at det kunde være den forrige Hertug Erik's Gemal, men hun heed Agnete. Jeg finder ingen Slesvig Hertugs Gemahl af det Navn uden den allerførste Hertugs, men det kand ikke være hans Gemahl langt mindre hans Esterleverste, som Sviffeld foregiver; thi hans Fader Waldemar levede endda.

1357
Slag ved
Samborg.

Didhen begav Kongen sig i det Aar 1357 St. Mortens Dag og strax rykte mod Samborg for at ophæve Beleiringen. Det mødte ham de tvende Brødre Græv Hans og Græv Claus, og leverede ham et Feltslag, hvorudi blev figtet med stor Zapperhed paa begge Sider. Endeligen bleve Holsteenerne totaliter slagne. Græv Claus mistede sit eene Øje, og blev fangen af en Dansk Stridsmand, efterat han var slagen af sin Hæst, hvorvel han siden igien af en Holsteener blev befriet, og kom i Behold derfra. Der siges, at han i denne Fristelse lovede at stifte et Kloster, som fru Maria til Ere, og det samme er Ahrensboke i Bagrien (11). Men den anden Broder Græv Hans omkom udi Slaget tillige med mange af hans Folk. Derpaa blev Beleiringen ophævet og Slottet siden forstyrret. Da Slaget var overstaaet, lod Kongen vandsage Ballestedet, og deele Byttet, da indstillede sig for ham den Stridsmand, som havde fanget Græv Claus, og til Beviis lod see hans Sværd, Skjold og Vaaben. Men Kongen sagde, at han heller skulde have forvaret den Fugl, som han havde haaft i Hænderne. Derpaa foer Kongen ind udi Grævernes Land, hvor han brandskattede Undersaatterne, og saaledes i Triumph begav sig til Siclland igien.

1358.

Over denne Fremgang Kong Waldemar havde, begyndte ikke allene Holsteenerne men endogfaa andre Forster at frygte for hans Magt. Og fik han efterfølgende Aar 1358 Kundskab om et Forbund mellem Kong Erik udi Sverrig og Hertugen af Meklenborg, og andre, for at anfælde Niget. Af dette lod Kongen sig ikke forstrække, men blev ved at forfølge sin Seier. Han samlede en Hob Folk paa nye sammen, hvormed han gik til Fyen, og, da han der havde bestyrket sig med flere, angreb han først Langeland, belagde de Trane-Riær og efter 15 Dages Beleiring erobrede Slottet med det heele Land. Aarsagen hvorfore han anfaldt Langeland, som Hertugen af Slesvig da havde i Possession, var, at han fornåm bemeldte Hertug at staae udi Forbund med de Holstenske Græver. Derefter foer han tilbage til Fyen, hvor han beleirede Hindsgevel,

Kongen
forfølger
sin Seier.

(11) Dankwerth descrip. Holstæ.

vel, men forgiebes, og derpaa begav sig til Siælland igien. Der forblev han dog ikke længe, men gav sig strax til Soes igien, og gjorde Landgang paa Als, hvor han strax detacherede nogle af sin Krigs-Hær for at beleire Norborg, hvilken overgav sig efter 3 Dages Besieiring. Han beleirede udi egen høje Person selv Sønderborg, til hvilken da han stormede, overgav Besætningen sig. Udi Sønderborg var paa samme Tiid Hertuginde af Carsten Ricardis, som Hvitfeld kaldte Nigise, Hertug Waldemars Hustru af Slesvig. Samme Hertuginde, for at stille Kongens Bredde, gik ud af Slottet mod Kongen, geleidet af hendes Hof Damer og Jomfruer, og da ved hendes venlige Tale stillede ikke allene Kongen tilfreds, men bevægede ham ogsaa at give hende Byen tilbage med alle Bilkor, at ingen af Kongens Fiender, end ikke Hertug Waldemar selv maatte komme paa Slottet uden selv zode. Det Brev, som derpaa blev givet, findes hos Hvitfeld dateret Sønderborg 1358 (0). Og viser denne Action, at Kongen var ikke soleløs mod Fruentimmer.

Derester begav Kongen sig til Femeren, men havde der stor Besværlighed at gjøre Landgang; efterdi Indbyggerne, advarede om hans Ankomst, havde gjort Anstalt allevegne ved Stranden, saa at de Danske maatte gjøre Forsøg nu paa et nu paa et andet Sted, og geraadede Kongen selv ved den Lejlighed udi Livs Fare. Omfider kom de dog paa Landet, hvor de sloge Indbyggerne, som havde samlet dem, tvunge dem til at overgive sig til Kongen, og derforuden at aflægge 4000 Mark Lybsk. Gouverneuren paa Fæstningen Glambek turde ikke driste sig til at gjøre Modstand, men udi største Hast tog Flugten, saa at Fæstningen derover tilige med det heele Land faldt i Kongens Hænder. Hertugen af Mecklenborg med sine andre Allierede havde imidlertid samlet en stor Krigs-Magt, for dermed at besøge Siælland, men da han fornam Kongens Fremgang, og at man var færdig til at tage imod ham, forandrede han sit Forsæt, og sendte Hertug Barnim af Steerin til Dannemark, at handle om Forliig, hvilket ogsaa blev sluttet til

R 1 3

rus 3.

1359
Kongen
forlehner
Hertuger-
ne af Po-
mern med
Rygen.

1359
Samme
Hertugers
Revers.

til Straalsund udi samme Aar (p). Kort derefter forlehnedes Kongen Hertugerne af Pommern med Rygen, hvorfor de gavede et Gienbrev dateret Naleholm 1359. Dette viser klarligen, at bemeldte De, som nogle foregive, ikke blev afhændet fra Riget udi Kong Christophers Tid uden allene den Deel af Ryggen kalden Rugia Transmarina, som var landfast med Pommern. Gienbrevet lyder saaledes (p): Vi Bugislav Barnim og Barzslaf Brodre til Venden, Cassuben, Pommern og til Stetin Hertuger, Forster til Ryggen, bekiende, at vi med god Billie og beraad Hue os til vor Herre Kong Waldemars, Danemarks og Vendes Konges og til hans unge Søn Hertug Christophers Tieneste have forbundet, saa at vi bemeldte Hertuger ville ingen tiene, og hielpe som er Kongens Fiende, men hielpe og bistaae ham, hvor og saa ofte fornødent gøres mod alle hans Fiender: Ydermeere bekiende vi os at have Ryggen af ham udi Forlehning, og at vi derfor ere ham Tieneste pligtige. Saaledes seer man, at denne Konge ved sin Hurtighed, Forstand og Tapperhed vidste at holde alle sine Naboer i Awe; hvorudover de Oprørske Udsersaattere ogsaa omsider faldt tilføye, saa at de forpligtede sig til en bestandig Lydighed, hvilket fandt sees af den nye Necess giordt til Kallundborg 1360 (r).

12
Nu maa jeg skride til den Krig med Hanse-Stæderne, som begyndte Aar 1361. Men, førend jeg træder der til, er fornødent at tale lidt om det saa kaldte Hanseatiske Societets Oprindelse, helst saasom det ideligen har haft at bestille med dette Rige. Om Hanse-Stædernes Oprindelse ere adskillige stridige Meeninger. Nogle henføre deres Begyndelse til det Aar 1270 (s) andre derimod til en

Hansestæ-
dernes Op-
rindelse.

(p) Vid. transact dateret Straalsund 1358 pag. 517.

(q) Lit. Revers. Ducum Pomeran. pag. 517.

(r) Recetif Callundb. pag. 521 Seq.

(s) Lambecius terum Hamburg lib. 2. regner Oprindelse fra 1241, da det første Forbund blev sluttet mellem Hamborg og Lybek, men man fandt siger, at denne Alliance har allene givet Leilighed til paafølgende Forbund.

en anden Tiid. Saa vil man fand slutte af gamle Skrifter og Documenter, have nogle Wendiske Stæder, besynderligen Lybek og Hamborg sluttet et Forbund mellem hinanden for Handelens Sikkerheds Skyld og det strax efter Waldemars 2 Fangsel og uslykkelige Krig, da bemeldte tvende Stæder, saasvel som andre deraf toge Lejlighed at sætte sig udi Frihed; thi tilforn laae de under Dannemark, og havde Danske Besætninger inde. Til disse tvende Stæder have siden andre slaget sig, hvorudover med Tiden opkom det store bekiendte Societet kaldet Confoederatio Hanseatica eller Hanseariske Bundt. Der ere ikke mindre stridige Meeninger om Ordets Oprindelse; thi nogle meene, at Hanses-*Stadt* er det samme som en *Soe-Stad* eller *Ansee-Stad*, andre derimod ville have dem saa kaldet af det gamle Ord *Hansa*, som betyder et Forbund, hvilket synes rimeligere; thi man finder hos gamle Skribentere den Tale-Maade *in Hansam recipere* at være det samme som at tage nogen udi Forbund med sig, og udi det Privilegio, som Henricus 3 Kongen af Engeland gav Hamborg 1266, findes disse Ord: *Concedimus Mercatoribus de Hamborch pro nobis & hæredibus nostris, qvod ipsi habeant Hansam suam*, det er deres Societet eller Collegium (t). Samme Societet var i Begyndelsen kun lidet og i ringe Anseelse, men Tiid efter anden, da adskillige Stæder søgte sig dertil, blev det saa mægtigt, at alle omliggende Potentater søgte dets Venkskab. Ja det som meere er, disse foreenede Stæder komme udi saadan Anseelse hos de Nordiske Potentater, at de brugte dem til Arbitros og Dommere udi mange store Tvistigheder, som reisede sig imellem dem.

Hvad bemeldte Hanses-*Stæders* Tall er angaaende, da holder den bekiendte Skribent Chytraus for, at det har belobet sig til 80 Stæder, og seer man af denne Kong Waldemars 3 Spotte-Ord: *seven und seventig Gånse*: at der udi hans Tiid have været 77 saadan allierede Handel-Stæder. Samtlige Stæder vare deelte udi 4 Classer, hvoraf enhver Klasse havde en Hoved-*Stad*, som gemeenligen blev kalden *die Over-tier*

Hanses-
stæ-
dernes
Tall og In-
delning i
Classer.

(t) Diploma Henric. 3 apud Lambecium.

rus 3.
1361

rier-Stadt. Hoved-Staden for den første Klasse saavel som for det heele Hanseatiske Societet var Lybek, hvorudi var Archivet og det almindelige Skatt-Kammer. Samme Stad befattede under sig de Wendiske og Pomeriske Stæder. Udi den anden Klasse var Hoved-Staden Coln, hvorunder befattedes de Eлевiske, Marktiske, Bestfalske, Geldriske og Overryssiske Stæder. For den 3die Klasse var Brunsvig Hoved-Stad, og havde under sig de Sachsiske Stæder. Samme Stad blev udelukt fra Societetet Aar 1337 formes delst en Forseelse; men, da den 4 Aar derefter paa et offentlig Møde til Lybek gjorde Penitente, og dens pøpulerede med blotte Hoveder og bare Fodder bare Børlys fra St. Mariæ Kirke til Raadhuiset, og der paa Knæ bade om Forladelse, blev den ved alle Stædernes Samtykke tagen til Raade igien. Udi den 4de Klasse var Hoved-Staden Danzig, besattende under sig de Pnydske og Liflandiske Stæder. Dette Forbund kunde ikke være andet end formidabelt for omliggende Potentater, endeel, efterdi Stæderne vart mange og store, endeel ogsaa, efterdi de havde all Handelen i Hænder, og consequenter Overflod af Penge og Rigdom, som er nervus rerum gerendarum. De havde deres Oplage og Pakhuuse paa alle beqvemme Stæder, blant andre til Bisbye paa Gulland, hvilken, da Kong Waldemar udplyndrede, gav saadant Auleddning til Krig.

Udi det Aar 1361 derfor samlede en stor Sve-Magt sammen, og derforuden gjorde Forbund med Kong Magno af Sverrig og hans Søn Kong Hagen, Henrico Ferreo af Holsten, Hertug Henrik af Meklenborg og andre Forster, hvilke alle ansaae med skeele Dyen Kong Waldemars dagligen tilhørende Magt. Over samtlige Hansestædernes Magt blev satt til Anfører Grev Henricus Ferreris, den store Gerhardi Søn tillige med en Borgemeister uden Tvivl af Lybek ved Ravn Johan Wittenberg. Dette var et af de sterkeste Forbund, som nogentid har været gjort mod Danmarks, og behøvede da Riget særdeelees saadan Regent, som Waldemar den 3die, der havde baade et stort Hierte og en aaben Hierte. Den Fientlige Flode begav sig forst for Kiøbenhavn, hvilken Stad

1361.
Kongen
geraader i
Krig med
Hansestæ-
derne.

120

121

den

den indtog tillige med Slottet og udplyndrede det. Derefter gik man løs paa Helsingborg, og beleirede samme Stad; men, da Kongen merkede, at Fienderne havde satt deres meste Folk i Land for at pouffere Beleiringen, kommer han dem i en Hast paa Halsen, og angriber Floden i Drefund, hvor han erobrede 6 af deres beste Skibe, og satt nogle i Brand, hvilket jog saadan Skræk udi de Allierede, at de ophævede Beleiringen, og fore med Floden til Lybek igien. Der blev Borgemeesteren Johan Wittenberg, som gemeenligen gaaer til, naar man er uheldelig, beskyltet for at have fort en udforsvarlig Conduite, og, efterat han udi 2 Aar havde siddet i Fængsel, blev han halshuggen (u). Hansestæderne havde ey heller bedre Lykke for Bordingborg; thi da de beleirede samme Fæstning, gjorde Commendanten saadant lykkeligt Udfald, at han fik en stor Hob fangen, hvilket drev dem til at slutte et Forlig med de Conditioner, at de skulde ophæve Beleiringen for at faae deres Fanger tilbage; men, som de strax derpaa bekomme Undsætning af friske Folk, fortsatte de Beleiringen igien, uanseet det sluttede Forlig. Saadan Falskhed sat Commendanten sig for at hævne, og at betale dem med samme Mynt. Til den Ende anstillede han sig, som han vilde overgive Fæstningen, og satte en vis Dag, paa hvilken nogle af de fornemmeste blant dem skulde komme paa Slottet for at imodtage Nøglene. Men, da de komme, leverede han dem Nøglene, sigende: Nu har jeg holdet mit Løffte, men I have ikke holdet Eders, lod dem derpaa omringe og fange, og, som det samme forarsagede Beleiringens Ophævelse, fand man deraf slutte, at det maa have været fornemme Fanger. Med saadan Fremgang blev Krigen fordt 1361. Næret derefter blev gjort en Stilsstand til Lybek (x) som siden 1363 blev forvandleet til en Fred, som blev sluttet udi samme Stad af saadant Indhold:

„Di Borgemeestere, Raad og ganske Meenighed udi Stæderne Lybek, Rosstol, Straalsund, Bremen, Hamborg, Kiel, LII „Dis

Bedrifter
i samme
Krig.

E. W. W. gaa

H

1362

19

(u) Crant. Wand. lib. 8. cap. 38.

(x) Inducia cum civitat. Vandal. de dato Lubech. 1363 pag. 529.

17/e
Fred med
Hansestæ-
derne.

1363
1363
„Bismar, Gripsbald, Anklam, Stefin, Ny-Stargard og Heil-
berg bekiende og tilstaal offentligten udi dette Brev, at vi med en-
drægtig Billie og fuld beraad hve have giort en ævig og bestan-
dig Fred med den Høybaarne og Stormægtigste Herre, Herr
„Waldemar, Dannemarks, Venders og Gothers Konge og hans
„Arvinger og Efterkommere samt Herrer og Forster udi Danne-
„mark boende, item Adel og meenige Mand. Actum Lybek (y)
„Dagen efter Michaelis 1363. Dette er den første gang, jeg el-
lers finder udi Historien, Kongerne at have været tillagt den Ti-
tel af Venders og Gothers Konge: Saaledes findes fordraget hos
Hvitfeld; men, som baade før og siden udi Konge Titelen findes
allene de Venders eller Slavers Konge, synes usimeligt, at de
Gothers her er et Tillæg af Copiisten.

1364
Men Hanse-Stæderne kunde saa hastigen ikke glemme den
Skade, de havde lidet paa Gulland, hvorudover de 7 Vendske
Stæder udi Ostersøen Aar 1364 søgte at trække flere Handelstæ-
der med dem udi Alliance, for at begynde Krigen igien med distor-
re Eftertryk. Til den Ende blev berammet et Mode til Eoln af
Ostersøiske, Vestersøiske og Sydersøiske Deputerede udi alt af
77 Stæder. Og meener Hvitfeld, at dette er Oprindelsen til det
saa kaldte Hanseatiske Bundt, hvilket man dog ikke sikkert kand
bifalde ham udi; thi man seer af Historien, at det Hanseatiske
Societet er langt ældere, item, at det er ikke stiftet paa fengang.
Men nogle Ostersøiske Stæder have først giordt et Forbund med
hinanden for Handelens Sikkerhed; og at siden Tiid efter anden fœn
og anden Stad er traad udi samme Forbund, indtil det kom til
saadan stor Vert. Ja det synes umueligt, at der paa fengang
kunde sluttes Alliance imellem 77 saa langt fra hinanden liggende
Stæder, hvis de ikke havde været i Societet tilforn.

Ny Krig
med Stæ-
derne igien

Disse 77 Stæder skreve da Kong Waldemar et Feide Brev
til, hvilket Kongen var usformodentligt, efterdi han nyeligen til-
forn havde sluttet Fred med de Ostersøiske Handelstæder. Han
lod sig dog af det store Tal ikke forstrekke, men skrev dem spottes-
viis

viis tilbage disse kiække og modige, hvorvel noget naturlige Ord, som saa meget ere bekiendte i Historien, og lyde saaledes: **Soven und Soventig Hense und Soven und Soventig Hense; Bieten mich nicht die Hense, so frag ich nicht een Schit na die Hense.** Han lod ogsaa bygge et Taarn til Bordingborg, hvorpaa stod en Gaas, og blev derfor samme Taarn kaldet Gaasen, udi hvilket han sagde sig at ville lide sætte de Hansestediske Fanger. Men, som han siden merkede, at det vilde blive ham en haard og besværlig Krig, tog han sig fore ved List at spliidde dette store Forbund ad, og derforfore først indlod sig udi Negotiation med de 7 Ostersøiske Stæder, som vare Begyndere til Krigen, og ved Hertug Barnims af Pomern Underhandling bragte det saa vif, at et Forlig blev sluttet med bemelte Stæder til Straalsund 1364 (z).

Gaasen.

/i

/9/7

Dette Forlig gik dog kun ud paa en Stilstand, og, som det samme blev sluttet, da Kongen var uden Riget hos Keyseren, fores give de Tydske Kroniker, at han af Hansestedernes Magt var fordreven af Riget (a). Men det kand ikke vel have været saaledes; thi jeg finder intet udi Historien, som saa hastig kunde bevæge Kongen at flygte af Riget, da Krigen var neppe begyndt; thi den Fremgang, som Hansestederne havde, og den Skade, de tilføjede Riget, skeede længe efter Kongens Tilbagekomst fra denne Reise. Det er rimeligere, at den Reise, han siden nogle Aar derefter gjorde til Keyseren og Paven, skeede af Nød; thi da vare Conjunctionerne sætte, eftersom baade Hansestederne havde Overshaand og Rigets Adel var oprorst.

Medens Kongen var indviklet udi denne Krig, glemte han ikke andre Sager; thi just paa samme Tiid lod han see en besynderlig Prove paa sin Habilté, og spillede Overrig og Holsten et Puds, som kand passere for et af hans Mesterstykker, og hvorved Grundbold blev lagt til dette Riges paafølgende Magt, item

/i

/i/e

(z) Nova transactio de dato Straalsund 1364 pag. 534.

(a) Crant. Vand. lib. 8. cap. figer, at Kongen da var uden Riget, efterdi nogle havde bildet ham ind, at man søgte at omkomme ham med Forgift.

rus 3.

1364

Kongen
spiller
Sverrig
og Holsten
et merke
hgt Puds.

den bekiendte Foreening imellem de 3 Nordiske Riger. Kong Magnus Smet havde tvende Sønner, een ved Navn Erik, som var udvalgt til Konge i Sverrig, hvorom tilforn er talt, og en anden kalden Hagen, som var bleven Konge i Norge. Da nu Magnus Smet lod sig overtale til at overgive til Danmark Skaane, Halland og Blegind, blev imellem ham og Kong Waldemar aftalt, at den Svenske Prins Hagen skulde tage den Danske Princesse Margareta til ægte. Dette stod hans anden Søn Kong Erik og Adelen i Sverrig ikke an, saasom de ansaae Kong Waldemar, som deres bitterste Fiende, og særdeeles vare ophidsede imod ham, efterdi han havde snakket Magnus Smet disse anseelige Provincier fra. Herudover bragte Sønnen Erik en Hob Folk paa Beenene, kaldet Knubbehaar, og tvang sin Fader at tilintet gjøre det gjordte Egetskabs Lofte. Derimod blev foretaget Handel om Egetskab mellem ovennævnte Kong Hagen, og den Holstenske Grævinde Elizabeth Henriici Ferrei Syster og den store Gerhardi Dotter. Dette Egetskab blev ogsaa sluttet med de Betingelser, at, om Græverne af Holsten ikke efterlevede Contracten, skulde de Calmar Fæstning, (b) som Græv Henrik havde i Pant, forsælde igien til Sverrig, og skulde han derforuden give til Sverrig 60 Pund Guld; Men, om Kong Magnus ikke holdt saadant Lofte, skulde Undersaatterne være den Fed quit, som de havde svoret ham. Kort derefter døde Kong Erik, og, som de Svenske efter hans Død holdte sig til hans Broder Hagen, som var Konge i Norge, var der Anseelse, at de tvende Riger Sverrig og Norge skulde blive foreenede. Der siges, at hans Moder Blancaa gav ham Gift, hvilket han selv merkede, og derfor skal have sagt paa sit nderste, den som har givet mig Livet, har ogsaa taget det igien. Til dens ne onde Gierning siges hun at være bragt endeel, fordi han forfulgte sin Fader, endeel ogsaa, fordi han forjagede hendes Favorit Hertug Benedictum af Skagne. Hvorudover paa samme Tid om Kongens Død blev gjort saadant Vers:

Flet pro morte ejus non multum Dux Benedictus.

1111

(b) Krant. Saxon lib. 9. cap. 32.

Anno 1362 blev Herman von Wike skicket fra Sverrig til Holsten for at fuldbyrde denne Egetskabs Handel, og blev Grævinde Elisabeth da solenniter troeloved til Kong Hagen, og derpaa strax antog Titel af Dronning til Sverrig og Norge. Udi December Maaned af samme Aar gif hun til Skibs paa Traven for at seile til Sverrig, men blev af Storm og U-veir drevet til Dannemark, hvor hun med stor Hoslighed og Æres Bevisning blev imodtagen af Kong Waldemar, hvilken lod som han af ~~Den~~ *ouffre* ~~Drøffe~~ for hende ingenlunde vilde tillade, at hun skulde begive sig videre paa Reisen den haarde Vinter. Men, medens han gjorde hende disse mange Caretter, driver han af yderste Magt paa det forrige Egetskabs Lofftes Fuldbyrdelse mellem Kong Hagen og hans Dotter Margareta, og, som denne habile Konge havde altiid Magnum Smek udi sin Lomme, og kunde faae ham til at antage hvilke *sentimens* som han vilde, saa kom han ham ogsaa denne gang til at sadle om, og at samtykke Kong Waldemars Forslag. Og, som her var periculum in mora, efterdi man vidste, at Stænderne udi Sverrig med Hænder og Fødder vilde sætte sig derimod, blev den unge Kong Hagen i største Hast skicket over til Dannemark, hvor han holdt Brøllup udi Kiøbenhavn med Princesse Margareta, som endda ikkun var i hendes rite Aar. Dette gif den Holstenske Grævinde Elisabeth saa haart til Hierte, at hun undsaae sig ved at reise til Holsten igien, og derfor gav sig udi Badstena Kloster i Sverrig.

Da Stænderne udi Sverrig finge dette at vide, bleve de saa ophidsede imod Kong Magnum, at de ikke alleene opfagde ham Troeskab, men endogsaa forlode hans Son den unge Kong Hagen, og stilledes til Holsten Hr. Niels Tursson Drost og Hr. Erik Carlson for at offerere Sverriges Krone til Grav Henrich. Men han undskyldte sig formedelst sin Alder og Svaghed, og henviste dem til Hertug Albert af Mecklenborg, som var hans Svigerfader. Samme Hertug Albert havde 3 Sønner, Henrik, Albert og Magnum, af dem raadede han Gesandterne at tage en til Konge. Herudover blev raadslaget udi Sverrig, enten de skulde holde sig til Kong Hagen Magni Son, hvorved Sverrig og Norge kunde

Grund-
vold lagt
til Danne-
marks og
Norges
Forening.
1363.

rus 3.

1365.

Kunde foreenes, eller antage en fremmed Konge. Det første syntes baade billigst og nyttigst; men, som Forbittrelsen var saa stor formedelst dette Ægteskab med den Danske Princesse, faldte de meste Stemmer paa en af Hertug Alberts Sønner, og blev den middelste af dem nemlig Albert enstemmigen paa en Rigsdag i 363 udvalgt til Konge udi Sverrig.

Den samme unge Hertug blev Aaret derefter af sin Fader ført til Sverrig, hvor han hæderligen blev imodtagen af de Svenske, som mødte ham ved Gulland, og fordrte ham til Stokholm, hvorpaa en almindelig Herredag Kong Magnus blev affat, og den unge Mecklenborgske Hertug igien erklæret Konge. Og bleve da Aarsagerne offentlig tilkiende givne, hvorfore Kong Magnus havde forbrudt sin Rætt til Riget, nemlig fordi han havde tilstødet Gulland og Dland at odelægges, han havde besværgt Landet med uftaalelige Paalæg, han havde skidt Sverrig ved Skaanen, han har forbundet sig med Kong Waldemar mod Riget, og endeligen, at han havde fordrt et uteerlig Levnet, og i lang Tid været i Kirkens Band. Og, fordi de holdte for, at hans Søn Kong Hagen var eens fundet med Faderen, havde de ogsaa gaaet ham forbi.

Men Kong Magnus, saasom han endda havde et stort Anhang i Sverrig, vilde han ikke saa læt skilles ved Riget; Han samlede derfor en anseelig Krigshær af Svenske, Danske og Norske, hvormed hand rykte ind udi Vester Gotland for at uddrive Kong Albert af Sverrig. Begge Krigshære mødte hinanden udi en Skov mellem Jenkiöping og Besteråas, og blev der holdt et stort Feltslag i 365, hvorudi Kong Albert erholdt Seier, og fik Kong Magnus selv fangen. Men Kong Hagen undskyndte af Slaget og kom udi Behold til Norge. Magnus blev derpaa satt udi Fængsel i Stockholm, hvor han under noye Opsigt blev siddende udi 7 Aar.

Denne Seier bestyrkede Kong Alberts Throne, og foraar sagede ikke liden Uroelighed hos det Danske Hof, eftersom Kong Waldemar kunde efter saadan Forandring udi Sverrige intet godt vente

rus 3.
1366
Fordeclagt
tig Fred
med Sver-
rig.

bente sig af samme Rige. Men den nye Konge, saasom han mer-
kede, at intet var meere tienligt end Fred for at befæstige sit nye
Regimente imod Kong Hagen, fandt han for raadeligt at slutte
Fred med Danmark, hvilken ogsaa blev sluttet 1366 med de Vil-
kor, at Kong Waldemar skulde ingen videre Hielp gjøre sin Evi-
ger-Søn Kong Hagen mod Sverrig. Derimod overdrog Kong
Albert med Sverriges Riges Raad og Samtykke til ævig og ær-
velig Eyendom Gulland med Bisbye og den Fæstning Elsborg med
halve Hisingen. Iligemaade cederede han til Danmark, Hal-
land med Barbiery og alt hvad tilhører Riget, hvorunder forstaaes
Skaane og Blegind, hvorvel jeg i Freds-Tractaten finder dem
ikke specificerede (c). Kong Waldemar forbandt sig ved samme
Fred at lade Hertugerne af Meklenborg blive udi roelig Possession
af det Herkskab Rostok, dog skulde de bevise Kongen og Danne-
marks Rige den Pligt af bemeldte Herkskab, som de ere forbundne
til, hvilket viser, at Danmark endda havde Ober-Herkskab over
samme Land, og at de Meklenborgske Hertuger erkjendte sig Vas-
saler deraf. Denne Fred er undertegnet af 3 Meklenborgske Her-
tuger, Albert den ældre, Henrik og Magno, og var særdeles repu-
terlig for Kong Waldemar, som derved fik Afstaaelse paa saa man-
ge omtvistede Provincier.

Hidindtil havde Kong Waldemars Regimente været en Riæ-
de af idel Success, hvilket dog er meere at tilskrive hans kloge Con-
duite end Lykken; thi han havde været ideligen uimpendt af Fien-
der, hvilke han havde bragt sig af Halsen endeel ved Magt endeel
ved Penge og særdeles Stats-Greb, hvorudi han var en stor Mes-
ter. Ved saadanne Midler havde han foreenet de adspredte Pro-
vincier, og erhvervet flere dertil, saa at Riget under ham var kom-
met i Anseelse igien. Men, som han til at sætte saa store Ting u-
di Vert, nødedes ofte til at bruge violente Midler og at øve et
strængt Regimente, saa opvakte han Had og Forbittrelse mod sig
blant Undersaatterne, hvilken ofte brod ud til aabenbare Rebellion.
Jeg nægter vel ikke, at denne Konge jo i visse Maader kand ha-
ve

Kong Wal-
demar før-
rer strengt
Regiment.

(c) Vid. Cessio sub dato Aalholm 1366. pag. 539.

rus 3.

1368

1368
1368
1368

ve haft Skyld derudi; thi Historien viser, at han var af et haardt og hidstigt Temperament. Men jeg kand en heller nægte, at jo Adelen er meere herudi at laste, som saa lidt skionnede paa hans andre Dyder og store Meriter mod Riget. De burdte udi mine Tanker have taalet dette og meere af en Konge, der havde salvet ret Rigets Ere, og raddet det fra yderste Undergang. Hvad Farve de derfor kunde sætte paa disse mange Rebellioner, de stiftede udi denne Konges Tiid, saa kand de aldeles ikke undskyldes; thi de sigtede kun til at bringe Riget udi samme Forvirrelse, som det var under Kong Christopher, og de samme Mesurer bleve tagne i det de gjorde Forbund med Rigets gamle Fiender paa nye igien, og det mod en Konge, hvis Navn, uanseet de Feil, som tillægges ham, bor staae i ævig Usinindelse her udi Riget, og hvilken med all Billighed fortienede det Navn af Dannemarks Riges Restaurator og Fornyer.

Opror mod
Kongen.

1368

12

19

Det farligste Opror, som yppedes mod Kong Waldemar, skeede Aar 1368, og som Hvitfeld siger, blev stiftet formedelst hans haarde Medfart, og fordi han brugte Undersaatterne ideligen udi Krig, det er at sige paa anden Dansk, fordi han ideligen havde søgt at rense Riget fra smaae og store Tyranner, der søkte Provinsier og Indbyggerne imellem hinanden, ligesom Riobmænds Bane. En stor Deel af fornemme Adelsmænd udi Nørre-Jylland gjorde da Forbund med de Holstenske Græver og Hansfestæderne, hvilke lovede at forsvare dem mod Kongen i alle deres Privilegier og Frissheder, det er at sige, hielpede dem af Dynen i Halmen. Ja de sige omfider Kong Albert med udi dette Forbund (d), saa det saae meget farligt ud for Riget, som truedes med en fuldkommen Undergang, og neppe havde undgaaet den, hvis Kongen ved sin Hurtighed ikke havde forekommet saadant. Udi det sluttede Forbund blev saaledes afgjort, at Kong Albert skulde beholde alle de Stæder, som kunde erobres i Skaane og paa Gulland. Hvad som kunde indtages udi Sicelland, paa Moen, Falster og andre smaae Der, det skulde tilhøre Hertugen af Meklenborg, og hvad som

Et farligt
Forbund
mod Kon-
gen.

(d) Vid. Albert. Reg. foedus act. Wismar. 1368. St. Pauli Conversionis pag. 542.

man indtog udi Fyen, Jylland, Langeland og Lolland, skulde blive de Holstenke Græber til Deel. Hvad Hansfæstæderne angik, da gav Kong Albert dem adskillige Herligheder og Privilegier udi Dannemark, ligesom han allerede havde Riget i sine Hænder. Blant disse Herligheder vare efterfølgende, at Stæderne maa søge Dannemark og Skaane paa alle de Kuster, som han under tvinger sig. De skal have Forstrande allevegne frie udi de Lande, som han bemægtiger sig etc. og er dette særdeels merkeligt, at det Brev, som samme Kong Albert derpaa udgav dem, er besejlet med 3 Kroner, ligesom han allerede havde erobret de 3 Nordiske Riger. Det er ellers den første Nordiske Konge som man seer udi Historien at have brugt saadan Indseil. Men denne gode Konge vidste ikke, hvad Himmelen havde besluttet med ham, nemlig at han ikke allene skulde miste de to Riger, som han havde udi sin Imagination, men endogsaa det 3die, som han havde virkelig udi Possession, ja derforuden blive en fangen Mand udi Dannemark, som skeede under Dronning Margareta, Kong Waldemars Dotter.

Kongen, da han saae sig omspændt af saa mange Fiender baade indvortes og udvortes, forlod han Riget til en Tid. Denne Rejse kand ikke nægtes, at Kongen jo gjorde af Nød, hvilket ogsaa Hvitfeld selv ikke nægter, endskiont en af vore egne Skribenter beskylder ham for, som jeg merker af dette og andet meget løsligen at have læst denne berømmelige Historie. Skriver; thi Hvitfelds Ord ere disse: Aar 1369 drog Kong Waldemar til Paven's Gaard af et Siun for hellig Andagts Skyld, men det var giordt, fordi han saae sig paa alle Sider at trænges af de Vendiske Stæder og af andre Fiender, samt hans egen Adel, som var ham oprørsk. Men han nægter allene, at det skeede forrige gang af saadan Aarsag, og det med stor Rimelighed, efterdi da intet kunde drive Kongen dertil, saasom han i Begyndelsen af Krigen var lykkelig mod Hansfæstæderne, og tilføjede dem stor Skade. Men nu fandt han sig nødig at gjøre en Rejse for ved sin Nærværelse at bevæge Paven og Keiseren til Hielp og Undsætning; thi fast heele Norden havde for-

Kongen forlader Riget for at søge fremmed Hielp

1369

Anmerkninger over denne Rejse

rus 3.

1370

bundet sig mod ham, og han liden Hielp kunde forvente sig af sine Undersaattere, af hvilke en stor Deel havde slaget sig til Rigets Fiender, ja den Begiering, han gjorde til Paven, og det Aets-Brev, han erhvervede af Keyseren, vidner at denne Reise skeede mest i Henseende til de rebelske Undersaattere. Hvorudover der de Skribentere, som sige, at han blev tvungen til at forlade Riget formedelst Hansestædernes Magt, gjøre samme Stæder alt for stor Ære. Før han forlod Riget, befoel han sit Raad, at de skulde anvende all deres Gliid paa at negotiere en Fred, medens han selv paa sin Side vilde søge hos Keyseren og Paven at befodre den samme. Efter hans Vortreise faldte de Wendiske Stæder ind udi Siælland, hvor de indtog og udplyndrede Kiøbenhavns Bye og Slott, iligemaade Helsingør, item Nyekjøbing i Falster, Almaget, Hveen og andre Der. Hvorudover Henning Vodebust, Rigets Marsk og Regent udi Kongens Fraværelse, negotierede en Fred med Hansestæderne, hvilken ogsaa blev sluttet 1370 til Straalsund med de Conditioner (e) at Stæderne udi 15 Aar skulde beholde Skaane til Reparation for den Skade, de havde lidet paa Gulland.

Fred med
Hansestæ-
derne.

1370.

Imidlertid medens Kongen var uden Riget, besværgede han sig over sine u lydige Undersaattere baade hos Keyser Carl 4, og hos Pave Gregorium II. Keyseren fandt han i Prag, da han celebresede sit Vilager sammesteds, og høiligen beklagede sig, hvorledes hans Undersaattere ikke allene havde grebet til Væbær mod ham, men endog saa havde gjort Forbund med Rigets Fiender, og bragt dem ind udi Landet, bedende derfor, at Hans Keyserlige Majestet vilde erklære dem udi Rigets Act, hvilket ogsaa Keyseren bevilgede ham. Saa man heraf seer den store Bidsærelse, som paa de Tidder var injure publico, da man troede, at Keyseren, som det fornemteste og øverste Hoved udi Christendommen, havde Ræt at erklære fremmede Riger udi Acten; Og, som samme Aets Brev er merkeligt og tillige med kort, vil jeg det her Ord for Ord indføre:

Carl. 4.
Aets-Brev

„Vi Carl af Guds Naade Romerske Keyser, altid Rigets For-
meerer og Konge i Böhmen, tilbyde de Høybaarne Forster Fridrik,
Bal-

(e) Transact. de dato Straalsund pridie Ascension. 1370 pag. 146. seq.

„Balthasar og Wilhelm, Margraver til Meissen, Bugislav Hertug
 „til Stetin, og Adolph Græve til Holsteen, Bore og Rigets For-
 „ster vor Hyldest og all Lykke. Den Stormægtigste Kong Wal-
 „demar, vor fiere Broder har ladet os vide, at nogle af hans Un-
 „dersaatter ikke ere ham horige og underdanige, men ere blevne
 „deres rætte og Naturlige Herre troelose, æreløse og meeneedige. Vi
 „slade os gaae til Hierte dette, som vor kære Broder er vederfaret,
 „og, saasom han af os er begjærende, vi ville saadan hans Nød
 „naadigen estertænke, saa have vi af velbetænkt Sind og Hu gibet
 „Eder alle og hver i sær Fuldmagt, at I alle, eller een, to eller
 „3, af hvem det bliver begjæret, af all Magt assistere ham derudi
 „og stævne ind for eder de samme, hans utroe og u-lydige Unders-
 „saattere for at høre deres Klage og Gienfbar, og at kiende ders-
 „paa, efterfom Rætt og Brug er i det Romerske Rige. Og at I
 „alle de samme u-lydige og hans utroe Undersaattere erklære udi vor
 „og det hellige Romerske Riges Act: Og gibe vi eder alle samtlige
 „og enhver i sær, saadan Magt, som i slige Sager for Rætt paa
 „Ærens og Sambittighedens vegne tilhører i det Romerske
 „Rige, at alt hvad som sættes udi alles eders Dom eller enhvers
 „udi sær skal gielde og staae ved Magt, saa at ingen Appella-
 „tion skal gielde for os eller vore Efterkommere Keyserer eller Konger.
 „Til Bekræftelse er dette Brev forseiglet med vor Keyserlige Jædseigl:
 „Givet til Prag Aar 1370 næste Løverdag efter St. Jacobi. Udi
 „vore Rigers, det Romerske 25, det Bohmiske 24, og vort Keyser-
 „doms 16 Aar.

Om dette ellers blev esseqberet, finder jeg intet udi Historien.
 Vist nok er det, at det kunde ingen Virkning giøre udi et fremed og in-
 dependant Rige, med mindre Keyseren havde satt til Executores
 nogle 1000 bevæbnede Mand, hvilke dog ikke kunde ansees andet
 end Hielse-Tropper, og blev saa denne Act forbandlet til en All-
 liance, som en Potentat kand giøre med en anden for at beskytte
 ham mod egne Undersaatter. At erklære en udi det Tydske Ri-
 ges Act, det er at domme ham fra alle de Friheder, Herligheder
 og den Protection, han som et Lem af samme Rige haver Rætt til,
 M m m 2

Anmær-
 ning der-
 over.

W

J

hvor

rus 3.

1370

hvorfore en Acts = Erklæring kand ingen Virkning have hos fremme mede, som intet derved kand miste. Ja det er i mine Tanker ligesom at domme fra sin Bestilling den, som man ingen Jurisdiction har over, eller at domme en fra Privilegier, som han aldrig har haft eller kand have. En saadan Acts = Erklæring er derfor ikke andet End et fulmen brutum, som grunder sig paa Uvidenhed og et Stats Pedanterie, hvorpaa de Tider vare temmeligen frugtbare. Angaaende den Visite, som Kong Waldemar gjorde Pave Gregorio II. til Avignon (f) findes flige Omstændigheder. Han skikkede Herr Hans Rud med adskillige Foræringes af Norste Bahre til bemeldte Pave, som Falker, Hæster, Soerværk &c. og tillige med gav tilkiende de Uroeligheder, han var plaget med, bedende, at hans Hellighed vilde sætte hans oprørste Adel og Underfaattere i Band. Dette vegrede sig vel Paven ikke for, men sagde allene, at han saadant ikke kunde giøre usforhørt Sag. Vor Historie melder vel intet, om han selv taledes med Paven eller ey, skiont af Omstændigheder kand sluttes, at saadant maa være skeet; thi der staaer, at Paven bar en synderlig Affection til ham, og der blev adskillige aftaler giordte mellem dem, blant andet, at de skulde mellem hin anden udi Skrivelser betiene sig af visse Tegn og Chiffres, hvoraf de tydeligen kunde forstaae hverandres alvorlige Meening, hvilket giver tilkiende ikke allene Venkskab, men en noye og særdeles Fortroelighed; thi, saa vît man kand see af Historien, har denne Konge været behagelig i Omgængelse, og haft et synderligt Talent til at vinde Folks Venkskab; thi, endskiont han vidste at forstille sig mestertligen, naar det skulde giælde, saa dog har han været begabet med en slags Candeur og Naivitet, som har giordt ham behagelig.

Da Adelen udi Dannemark finge Tidsender om de Conferencer, som vare imellem Kongen og Paven, og den Klagemaal, han havde indgivet over dem, affierdigede de ogsaa deres Gesandtere for

(f) Her synes en Confusion i vor Historie; thi andre henføre denne Reise til Avignon til 1364. vid. Raynald ad annum 1364 n. 14. det kand ogsaa vel ikke have været uden Kongens første Reise; thi Pave Gregorius II. som Hvitfeld her omtaler, var død længe tilforn.

Kongen besøger Paven til Avignon.

le

19

19

1371

for at forestille ham Kongens haarde Regimentte. Hv d rudover Paven skiffede et Brev til Kongen, og derudi raadede ham til Mildhed og Bemsfeldighed, og at regiøre sine Undersaattere ikke som en Tyrann, men som en Fader, truede ogsaa med Kirkens Band, hvis han saadant ikke ændrede. Herudover blev Kongen fortornd, saasom han af Naturen var hidsig og tilbojelig til Brede, og tilskrev Paven tilbage dette udi Historien saa meget bekiendte og syndige Brev, saaledes lydende:

Waldemarus Rex Pontifici Romano Salutem. Naturam habemus à Deo, Regnum ab Incolis, Divitias à Parentibus fidem à tuis Prædecessoribus, quam, si nobis non faves, per præsentem remittimus. Vale.

„Kong Waldemar hilser den Romerske Pave re: Vi have vor Natur af Gud, vort Rige af Indbyggerne, vore Midler af vore Forældre, og vor Troe af Eders Forfædre, hvilken Troe vi her med dette Brev skikker Eder tilbage med mindre I favoriserer os.

Kongens
driftige
Brev til
Paven,

Dette er sandeligen et af de driftigste Breve, Paverne nogen Tid have faaet, men som det er skrevet med en særdeeles Naiveté og Naabenhierlighed, finder man ikke, at det har opbaft nogen Forsølgelse. Paven skal allene dertil have sagt: valde amarum est: det er: det er meget bittert.

Endeligen kom Kongen tilbage igien 1371, efterat Freden var sluttet med Hansestæderne udi hans Fraværelse, og da stadfæstede han samme Fred, hvorudi var afgjort, at de skulde beholde Skaane udi 15 Aar (g).

Efter hans Tilbagekomst til Riget igien levede han endda nogle Aar indtil 1375, da døde han omsider, paa det Huus Gurre ved Bordingborg (h), efterat han havde regieret udi 34 Aar. Han havde længe for hans Død været plaget med Podagra, hvorføre han brugte mange Raad, men forgæves. Blant andet brugte han

M m m 3

han

(g) Vid. Confirmatio Wald. dat. Straalsund. 1371 die Apost. Simonis & Judæ pag. 550.

(h) Chron. Ryrhmicum Manuser. e Biblioth. Dannek. jeg døde paa Gurre. Svad vill man sige, da var jeg gavnlig Danmarks Rige.

rus 3.

1375

Kong Wal-
demar
døer

1375.

Samme
Konges
Portrait.Kongens
Brev
til
Paven

Hans Lyder:

han kaalde Brønde, som han holdt sine Gødder udi, og vidnet
 Hvittfeld, at endda udi Hans Tiid fandtes saadan Brønd udi en
 Hauge ved Bordingborg, som han havde brugt. Omfider ind-
 fandt sig en Medicus, som gav sig ud for at ville curere ham. Den
 samme Medicus gav ham en Drif, hvorefter han begyndte at svede,
 saa at man havde Haab til Bedring; men det var hans sidste Sveed;
 thi, da Docteren kom tilbage, fandt han ham død. Han var en
 Herre, der havde adskillige Lyder, men langt fleere Dyder. Han
 var af Naturen streng og haard (i), og kunde læt overflæs af Bre-
 de. Det merkeligste Exempel paa hans Overflæse, er, at, da han
 udi det Tog, han gjorde til Benden 1352 blev ophidset til Brede,
 lod han stiare Næse og Dren af adskillige Tydske, som kaldt i hans
 Hænder. Han var ogsaa mistænkt for det Mord, som skeede paa
 Her Otto Stiffen, Her Bugge og Peder Anderson, hvilke bleve
 ihjelslagne paa Hiemreisen fra en Herredag, som blev holden 1358,
 hvor de maaffee havde opirret ham til Brede. Ia det ivrige Brev,
 han skrev til Paven, tiener ogsaa til et Beviis paa hans Hastig-
 hed. Dette lægges ogsaa denne Herre til Last, at han betyngede
 Undersaatterne med alt for haarde Skatter, hvilket gav Anledning
 til idelige Rebellioner, skiont saadant Land meere tilskrives Tider-
 nes Tilstand, som udfodrede Skatternes Forhøyelse end hans
 Haardhed. Men dette uanseet har han været en af de største og
 nyttigste Konger, som nogen Tiid har siddet paa den Danske Thro-
 ne; thi, naar man betragter, udi hvad Tilstand han antog Niiget,
 og udi hvad Stand han efterlod sig det, saa kand man sige, at
 han har gjort mueligt det, som syntes umueligt, ja fordt Regi-
 mentet med saadan Wiisdom, at han i den henseende kand fortiene
 Navn af den Danske Salomon. Hans Tapperhed sees af de
 mange Feltslag, hvorudi han selv anfordte sine Folk, og udi Res-
 gierings Konst overgik ham ingen Potentat paa de Tider, skiont
 man kand sige, at hans Politique undertiden gik forvit indtil Un-
 derfundighed. Hvormeget læt han end kunde overflæs af Bre-
 de, saa var han dog en stor Mester i at simulere, naar han saae
 sig

(i) Den eeneste Skribent, som roser ham for Frømhed er Lyschander pag. 239.

sig at kunde gjøre noget Stats-Greeb: udi Activitet, Hurtighed og Presance d' esprit havde han saa sin Lige; thi hans Tanker vare allevegne, og, naar han var mest ompendt af Giender og Ulykker, havde han ikke allene sine Tanker samlede for at reede sig uderfra, men endogsaa paa samme Tiid andre Stats-Greeb udi Hovedet. Udi hans Umgængelse har han været behagelig, saasom hans Brede og Hidtsighed var menget med en slags Naivitet, som gjorde ham angenem, hvorpaa i sær er Beviis det Brev, han skrev til Paven, som, hvor bittert det end er, fører en slags Angenemhed med sig i henseende til dets naive expressioner. Blant hans skiemtsomme Indfald antegnes dette: Da Erland, gemeentlig kalden Kalv, frafaldt, og forraadede Niber Slott til Gienden, men siden forligede sig med Kongen igien, og foruden bemeldte Niber Slott overgav Møgel-Tøndern og Gram, sagde Kongen: Kalv er en god Koe. I Fjor gif han bort som en Kalf, nu er han, som en Koe kommen tilbage med to, hvilkes Pontanus har udførdt saaledes i et Latinsk Epigramma (k).

Fugisti Vitulus, rediens nunc vacca Vitelli,

Ut vacca, allatis rite duobus, ades.

Hvad hans Religion angaaer, da var derudi en slags bizarrerie, som man ikke kand begribe, saa at man kand sige, at han var baade lunken og devot; thi at stikke den Christelige Troe lige som per postto Paven tilbage, giver tilkiende en særdees Lunkenhed. Derimod paa ufbeseilige Tider at gjøre en kostbar Rejse til den hellige Grav, viser en særdees Devotion, uden man vil sige, at det første skeede i Oberiselse og det sidste af politiske og os ubekjendte Henseender, men der fandtes saadan bizarrerie hos denne Konge udi adskillige andre Ting, hvorudover det er vanskeligt at give hans Character. Dette kand man dog sige, at han var altid tapfer og ufforsagt, altid hurtig, activ og forsigtig, og at en særdees Buisdom og Regierings-Konst fremstinner udi alle hans Gjerninger. Bore Skribentere holde det for en Stats-Feil hos denne Konge, at han saakte Estland til de Tydske Ordens Herrer (l).
Men

(k) Pont. in Waldemaro 3.

(l) Hvitf. in wald. 3.

Men jeg har tilforn vist, at Danmark havde ingen anden Nytte af samme Lands Possession uden den puure Titel, for hvilken allene at beholde, mange kostbare Tug maatte gøres; thi disse Ordens Herrer spillede selfomme Comoedier med dette Rige, og søgte aldrig Kongens Beskab, uden naar de selv vare i Klemme, og bleve overfaldne enten af Moscovitere, Lithauer eller andre. At derfor de forrige Konger med saadan Iver toge sig an dette langt bortliggende Land, var Aarsagen, at de saae ikke saa dybt ind udi Sagen, som denne Konge. Hvorfore den abalienation er heller et Beviis paa hans capacitet udi Stats-Sager, og kand lige saa lidet lægges ham til Last, som det lagdes Kong Ludvig IX. af Frankrig, at han vegrede sig ved at tage imod Possession af den Genuesiske Stat; thi samme Konge, som han merkede, at Genueserne aldrig undergave sig Frankriges Herskab, uden naar de vare udi Knibe, og at de rebellerede igien, saa snart Faren var over, lod han svare Raadet, da Staden 3die eller 4de gang tilbød Frankrig sin Underdanighed. Vous vous donnez à moi & je vous donne au Diable, Skulde Kong Waldemar lastes for noget her udi, burde det heller være derfor, at han depenserede Pengene paa en Pillegriims Reyse. I det øvrige er her ved at merke, at man i ingen Historie mindre kand troe de Holstenske Stribentere end udi denne Konges; thi, saasom han stedse var et Riis for Holsten, saa have samme Stribentere afmalet alle hans Idretter med en sort Farve. De samme afmale ham som en Altheist, da jeg intet Tegndertil finder i hans Historie, og derfor holder for en Digt det, som skrives om ham, at han skulde have sagt, at hvis Guld stedse vilde unde ham Bordingborgs Slott, vilde han ikke misunde Guld Himmelen. De skrive ogsaa at han var en Tyran, da man dog med Billighed ikke andet kand sige end at han øvede Jen og anden violence udi Overiiselse, og den øvrige Haardhed, han gemeenligent lod see, var saaden een, som Tibernes Tilstand udkrævede; thi hvad man end kand sige om denne Konges Qualiteter, saa vare de saadanne, som just behøvedes paa de Tider, da det Kongelige Huus var geraadet udi yderste Foragt, og Riget deelt udi mange Parter, saa at der behøvedes ussædvanlige, og undertiden violence

te Midler til at læge de Saar, det var inficeret af ligesom af en Gangrene og Forraadelse. Naar man derfor dette altsammen noye betragter, kand man sige, at han har været en af de største og nyttigste Konger udi Danmark, ja et beqvemt Instrument, som Himlen havde dannet til at sætte dette forfaldne Rige paa Fode igien, og at rædde Nationens Ere, ja at hans Navn bør aldrig uddøe udi Danske Folks Minde, og at han med Billighed har fortient at kaldes det Danske Riges Restaurator og Fornyer. At de Geistlige ellers ikke vare fornøiede med ham, sees af deres Klagemaal i Lund nemlig, at han med Magt tog Capitulets og Erke-Bispens Seil fra dem, og dermed beseilede Breve mod Kirkens Frihed (m).

Han elskede frem for alle Stæder udi Riget Bordingborg, hvor han lod bygge et nyt Slott op til det gamle, item det store Taarn, kaldet Gaasen, hvor han lod sætte Hansstædernes Fanger; og anvendte han de Penge, som han fik for samme Fangers Løsning, paa dette Taarn. Den store Inclination, han havde til Bordingborg, gav Anledning til den Snaak, at han der spøgede efter sin Død. Derimod elskede han ikke nær saa meget sin Dronning Helvig; thi han beskylde hende for at have fortroelig Omgængelse med Falshard Laugmandsen, og siger Hvitfeld, at denne gode Dronning derudover havde mange onde Dage. I sær gik hende til Hierte den Kierlighed, han bar til en anden Dame, kalden gemeentligen Tosve Lille fra Rygen, med hvilken han hemmeligen avlede Børn. Han avlede ellers med Dronning Helvig først Christopher, som blev Hertug af Lolland, men døde udi Naserie, siden Baldemar, som ogsaa døde for Faderen, item adskillige Princesse, som Ingeborg, Katrine, og endeligen den bekiendte Margareta, som siden foreenede de 3 Norske Riger, og regierede dem med saadan Berømmelse (n). Kong

Hans Favorite Tosve Lille.

Hans Dronning og Børn.

N n n

Wald

(m) Chron. Archiep. Lund.

(n) Der fortælles ellers en selfom Historie om Princesse Margareta Fødsel, nemlig, at da Kongen engang kom til Soborg, hvor Dronning Helvig sad udi Forvaring, forlangede han et Fruentimmer at forlyste sig med om Natten sammesteds. Men i Steden derfor blev Dronningen ham tilbragt, som han uvidende sov hos, og blev hun deraf Fruktommelig med den store Prig.

rus 3.
1375

Waldemar blev først begravet til Bordingborg, hvorfra han siden af sin Dotter Margareta blev forflyttet til Sorøe-Kloster, hvor hans Gravskrift sees, som besatter i kort Begreb hans Bedrifter saaledes:

Waldemarus Regum non infima gloria Danum,
 Quem tenet extinctum constructa ex marmore tumba,
 Ejectus Regno, magna virtute regressum
 Obtinuit, pulso forti de sinibus holte
 Holsato, patrias arces terramque redemit
 Expositam pretio. Senserunt Principis arma
 Invisi Gentes ponto terraque dirempta,
 Vandalicæque Urbes, opibus fastuque Superbæ,
 O! nimium tandem vitæ pertæsus obivit
 Gurra (o); translatum recubat post funera corpus
 Hoc Tumulo Soræ, sed mens petit ardua Cæli
 Fama Solo remanet, Studiis celebranda Nepotum.

Udi denne Konges Tiid nemlig 1350 regierede den ughørlige store Pest, kalden gemeenligen den Sorte død eller Tigerdøden, som strakte sig over heele Europa. Udi Zylland gjorde den saadant Nederlag, at man holder for, deraf at være komne de mange store Heeder og Udørkener, som endnu findes. Over denne Død blev giordt saadant Vers, som giver Aarstallet tilkiende:

Rastrum, Tre Worstrum, Speed Longum, hinc mala pestis.
 Rastrum skal være M, som betyder tusinde: Trewurkt, tre CCC, som betyder 300 og Speed Longum L, som betyder 50. Der grasserede ogsaa en anden Pest udi Dannemark 1375, som var det samme Aar, Kongen døde. Udi det Sleksvigiske skeede Aar 1362 den bekiendte store Vandflod, kalden gemeenligen Mandrænkelse, som gjorde stor Skade paa de Stæder, som ligge ved Bester Havet; thi Die

Mand-
rænkelse.

Princessen Margareta. Men, som Hvitfeldt taler intet derom, og det synes en heller rimmelig, at nogen skulde understaae sig at spille Kongen saadant store Monarchens Fødseler.

(o) Sursve kaldtes det Sted ved Bordingborg, hvor han døde.

12

gerne brode ind og Vandet bortskyllede meer end 30 Kirker. Denne store Vandflod har den Slesvigiske Biskop, Niels Brun, som levede paa de Tisser, beskrevet (p). Derom findes saadant Bepres:

Ut mare ventipotens movet Aolus turbine raro (q)

Aggeribus ruptis Mars aqvilone venit.

Pluraqve ter denis Henrico Præsule templa

Merguntur, Wolmar tristia bella gerit.

Ellers er at merke om Waldemarus 3, at han er den sidste Konge udi Dannemark, som Undersaatterne have givet noget latinsk Tilsavn; thi den ufsikkelige Sædvane begyndte da at opføre her saavel som paa andre Steder. Vel finder man, at en og anden Konge siden undertiden blev tillagt et Spotte-Navn, som Kong Christoph 3. blev af de Svenske kalden Bark-Kongen, efterdi der i hans Tid var saadan Ufrugbarhed udi Sverrig, at Indbyggerne maatte æde Bark. Tilgemaade blev Christianus 2. kalden Kong Klipping, efterdi han klippede Mynten, men saadanne Navne vare ikke almindelige, og varede kun til en Tid. Waldemarus 3. Tilsavn var Otterdag eller Otterdag, efterdi hans Mundheld var, at Dagen vil give alting tilkiende. Mange kalde ham Waldemar 4, efterdi de ogsaa regne blant Kongernes Talt Hertug Waldemar af Slesvig, som udi Kong Christophori 2. Tid blev hyllet til Konge, men siden sagde sig af med den Titel. Hvad den Danske Lov og Rætt er angaaende, saa blev den af denne Konge temmeligen forbedret. Han udgav 1360 paa en Rigsdag til Kallundborg en Necess med adskillige Forsikringer, som henholdes til den Danske Lov og Rætt, hvilken findes paa Dansk udi Hvitfeldts Historie og paa Latin udi den Jydske Rætt deelt udi 36 Artikler. Udi denne Konges Tid synes ogsaa at have været giordte de Artikler, som tilskrives Lille Thord Degn. De ere deelte udi 92 Stykker, og tillige med Canuti Forklaringer over den Jydske Lov, bleve udgivne med saadanne

Waldemarus 3. Love.

R n n 2

dan

(p) Nicol. Brun, apud Hvitt. Chron. Episcop. pag. 13.

(q) Dette Brev giver tilkiende, at Vandfloden skeede, da Henrius var Bisp i Slesvig, da den dog skeede under hans Formand Nicol. Brun, vid. Chron. Episcop. Slesvic.

rus 3.
1375.

dan Titel: Artikle og Lovens Forbedringer, som Lille Thord Degn haver sammensatt, og Kong Waldemar har bekræftet med Rigets ypperste Mænds Samtykke til Nyborg. Hvo denne Lille Thord Degn har været, kand af Historien ikke læses. Iblant vor forrige Antiquarii Arnæ Magnæi efterladte Documenter findes et Original Brev udi denne Kong Waldemars Tiid, under hvilket blant andre en Thord Degn har satt Seil, saa det er rimeligt, at det har været den samme Thord Degn, som disse Artikle tilskrives, og at det ikke har kunnet været den Thordo Archidiaconus, som døde 1312 (r).

Til Slutning er dette at merke, som skeede udi denne Konges Tiid, og som henhører til den nyere Danske Histories Kundskab, at, som der da opvoktes Tvistighed mellem de Holstenke Græver og den Stad Hamborg, forordnede Keyser Carl 4. Hertug Albert af Mecklenborg til Dommer derudi, hvilken forhørde Træften til Lybel Anno 1363, og tildømte Græverne et fuldkomment Herskab med Hyltings Rætt over Hamborg med Mynt, Told, Bægt, Møller og andet, som Staden i Henseende til, at den tilforn var erklæret en Keyserlig Rigs-Stat, havde Græverne disputeret. Hamborgerne vare ikke fornøjede med denne Dom, og derfor appellerede til Keyseren, foregivende, at Hertug Albert var en partiff Dommere og Grævernes Svoger, vilde derfor ikke anhøre Dommens Affsigelse. Hvorudover den udi deres Graværelse blev publiceret, og lyder saaledes Slutningen deraf:

Dom i Fav-
neur af de
Holstenke
Græver
mod Ham-
borg.

Audiens autem id Dominus Albertus Dux motiva prudentium ibidem adstantium militum & Vassallorum & jurisperitorum, juxta eorum consilia & edicta & illius patriæ consuetudinem, ut videbatur hactenus observatam, pronunciat, declaravit & decrevit per suam definitivam sententiam, ipsos (s) Proconsules, Consules & universitatem Civitatis Hamborg, & eorum quemlibet conjunctim & divisim à jure suo, si quod haberent

(r) Obituarium Hafnense A. 394. in excerpt. Th. B.

(s) Her seer man, at Proconsules udi Lydsland saavel som udi Danmark bestydede Borgemeistere og Consules Raadmænd.

rent in ipsa civitate Hamborg, exigente justitia, merito cecidisse & cadere debere & jam ceciderunt, & eos & eorum quemlibet quoad præmissa, convictos judicavit & omnia & singula petita in libello prædicto ipsius Domini Adolphi Comitis prædicti Holsatiæ eidem adjudicavit, Condemnationem expensarum omittens ex causa.

Denne Dom blev siden af Keyser Carl confirmeret til Lybet 1375, hvorpaa Hamburgerne maatte nedrive deres Roland, som var deres Frihedstegn. Dette har jeg ikke fundet usfornodent her at indføre, efter som det blant andet tiener til at bevise de Danske Kongers, som Holstenske Hertugers Prætenstøner paa Hamborg.

Dlaus 5.

Efterat Kong Waldemar var død, blev Rigets Raad sammenkaldet til Odeuse ved Rigets Drost Her Henning Podebusch, og blev da raadslaget om et nyt Konge-Ball, efterdi Kongen ingen Prinsker havde efterladt sig. Mogle raadede, at man skulde tage Kong Oluf, som var Kong Haagens og Dronning Margaretes Son, og consequenter den nærmeste paa Moderne Side at succedere, helst efter som Dannemark og Norge ved samme Ball kunde foreenes. Andre derimod stod saadant Val ikke an, holdende for, at saasom den rette Konge-Linie nu ophorede, da var det Riget meere anstændigt at udvælge en af Dansk Adel til Konge end at underkaste sig et fremmed Rige som Norge. Der fandtes ogsaa de, som vøterede paa den unge Hertug Albert af Mecklenborg, Dronning Margaretes Søster-Son. Men denne store Forsamling blev til en Volsk Rigs-Dag, og bortdreves med Disputer uden at man kunde komme til nogen Slutning om Konge-Ball. Det seneste, siger Hvitfeld, som blev foretaget paa samme Herredag, var ved Dom at restituere Fruen Cecilia Peder Hvids hendes Gods, som Kong Waldemar uden Lov og Dom havde hende frataget, paa det at Kong Waldemar for hendes Skyld ikke skulde lide nogen Dval og Pisse, saa at denne Riksdag, som blev holden for at handle om et nyt Konge-Ball, syntes at have været ud-

Dlaus 5.

Tvisfighed om Succes- sionen.

1376.

skreven for at rædde den forrige Konges Siæl af Skiarsild, efter di intet andet af Vigtighed blev foretaget. Endeligen blebe de fleste til Ginds at udvalge Oluf: først Jyderne, siden Skaaningerne, og dernæst de andre. Saaledes blev Dlaus Margareta Son antagen til Konge i det Aar 1376.

Men, som han endda itkun var udi sit rite Aar, blev Regieringen udi hans mindre Aarighed betroet hans Moder Dronning Margareta, med hvis Regimente de Danske befunde sig meget vel. Man finder derfor udi de Breve, som denne Konge har udgivet baade hans og hendes Navne saaledes. Vi Oluf med Glds Naade Dannemarks, Norges, Slavers og Gothers Konge (t) og vor kiære Fru Moder af samme Naade Norges og Sverrigs Dronning. Undertiden var Titelen saaledes: Vi Oluf af Glds Naade, Dannemarks, Norges Konge, ræt Arving til Sverrig, og Vi Margareta, Waldemar Danne Konges Dotter.

Hylbingen skeede til Slagelse paa en Herredag, hvor da vare nærværende hans Fader Hagen, Konge til Norge og Sverrig, item Dronning Margareta samt Rigets Fuldmægtige, og gav hann da den Haandfæstning, som findes hos Høttfeld (u). Udi samme Haandfæstning indeholdes fast de samme Ting, som findes udi Christophori 2. Efterdi da saasvel som nu Veilighed gaves til at sætte Capitulationer paa Skruer, og at indskrænke den Kongelige Magt. Indholden af Olai Haandfæstning er denne, at den Geistlige saabelsom Verdslige Stand skal have deres Privilegier udfæstkaarne, at Adelen og Ridderstabet skal have 3 Marks og 9 Marks Boder af deres Dienere. De skal ikke nødes til at føre Krig udenlands, og, om de falder udi Fiendens Hænder, skal Kongen inden Aar og Dag løse dem, og erstatte dem den Skade, de udi Krigen have

Olai
Haand-
fæstning.

(t) Dlaus er den første, som har skrevet sig Benders og Gothers Konge, da de forrige Konger allene førte Titel af Slavers eller Benders Konge, alene at de Gothers paa et Sted tillægges Kong Waldemar 3 udi det Forlig slutted med Hanseslæderne, hvorover jeg forhen har giordt Anmerkninger.

(u) Vid. Capitulat. Olai dat. Slagl. die Inventionis St. Crucis 1376 pag. 557 seqv.

de lidet. Kongen skal ingen Krig begynde uden Stændernes Samtykke. Ingen Geistlig Mand skal bruges udi Verdslige Sager. Kong Waldemars Love skal helligholdes. Herredagene skal efter den gamle Maade holdes den 24de Junii etc. Udi denne Haandfæstning er dette noget Nytt, som jeg ikke finder udi Christophori 2 nemlig at ingen Geistlig maa bemænge sig med Verdslige Sager; thi man seer af foregaaende Historie, at de Geistlige have stedse ladet sig bruge saabel udi militaire som civile Sager. Den efter følgende Historie giver ogsaa Exempler derpaa, skiont ikke saa mange, helst udi Krigs Sager; thi man finder fra denne Tiid ikke saa dan Mængde af harniskede Bispe og Præster som tilforn. Man seer ellers af denne Haandfæstning, at Herredage eller Dannehoffe var/ordinerede at holdes paa visse Tider om Aaret, men foruden disse ordentlige Herredage, som gemeenligen holdtes for at domme i Sager, vare andre almindelige store Forsamlinger, som ved en og anden Leilighed bleve paabudne. Paa disse Vilkor blev Kong Oluf antagen til Riget, og findes udi Haandfæstningen anfordte, som Forlovere, hans Moder Dronning Margareta, og hans Fader Kong Hagen. Udi denne Konges Tiid er intet synderligt Merkværdigt foresaldet; thi han regierede kun kort, og hans Frue Moder sogte kun at conservere Fred i Riget i hans mindre Aarighed. De Pomerske Hertuger, Bratislav og Bugislaw, toge strax Rygen til Lehn af ham, og Hansfestæderne blev confirmeret det Pant, de havde udi Skaane indtil de 15 Aar vare forløbne. Det meste, som truede med Uvædelighed vare de Meklenborgske Præteensioner paa Riget, hvilke grundede sig derpaa.

Den Danske Princesse Ingeborg Waldemars Dotter, som var ældre end Margareta, var givet til Hertug Henrik (*) af Mecklenborg, som med hende havde avlet Albertum. Hvorudover samme unge Albertus formeenede sig som fød af den ældste Syster, at vare nærmest til den Danske Erone. Der fandtes ogsaa mange af den Danske Adel, der paa Rigsdagen til Odense strax efter

Dronning Margareta Rigests Regent.

Meklenborgske Præteensioner paa Riget. /i

(*) Han kaldtes Henricus Suspensor, og hvitf. kalder ham af Bildfarelse Albertum.

ter Kong Waldemars Død havde givet deres Stemmer paa ham. Hvorudover hans Farfader den gamle regierende Hertug Albert af Mecklenborg rustede sig mod Danmark for at sætte sin Sønsne-Søn paa Thronen. Han samlede til den Ende en magtig Flodde, havde ogsaa overtalt sin Søn Kong Albert af Sverrig at komme sig til Hielp for at befodre saadant Forsætt. Men, som Floden af Storm og Uveir lidde stor Skade, begyndte han at blive lunken udi dette Foretagende, og lod han sig beqvemme til Forlig (y) ja, som han selv derefter tillige med den unge Prætendent døde, faldt aldeeles denne Successions Trætte.

1380.

Danne-
mark og
Norge
komme
under een
Konge.

Nogle Aar derefter nemlig 1380 den 1 Maj døde Kong Hagen i Norge, hvorudover samme Rige arveligen tilfaldt Kong Oluf af Danmark, som saaledes blev Konge af Norge, og tillige med sit Præntensioner paa Sverrig efter samme sin Fader, saasom han var Magni Smeks Søn. Man holder da for at Dronning Margareta gjorde et Fordrag med Stænderne udi Norge, at Danmark og Norge skulde stedse være foreenede under een Konge. Men saadant kom ikke ræt til Fuldkommenhed forend efter Kong Olufs Død, da denne berømmelige Dronning sit Sverrig tillige med, og da bragte til Beye den Calmariske Forening, hvorved alle 3 Nordiske Riger bleve til ævig Tiid forbundne med hin anden.

1381.

Strax efter Kong Hagens Død begav Kong Oluf sig til Norge for at tage samme Arve-Rige udi Possession. Didsen kom han 1381, og blev der et heelt Aar for at bestikke samme Riges Sager. Historien melder ikke om Dronning Margareta da var med, men det er troeligt, at hun fulgte ham paa Reisen udi saadant vigtigt Vrende. Dette oppakte Jalousie hos Kong Albert af Sverrig, hvorudover han 1383 faldt med en stor Krigs-Magt ind udi Skaane og Halland, og bemægtigede sig Laholms Slot. Men den hurtige Dronning Margareta gav ham ikke Tiid til at gjøre større Fremgang, thi hun kom ham strax paa Halsen tillige med Rigets Marck, saa at Kong Albert fandt ikke raadeligt at biev længere, men fælede med sin Krigshær til Sverrig igien.

Zeg

Jeg finder ikke, at Kong Albert har giordt noget videre Forsøg mod Dannemark eller Norge udi denne Konges Tid, hvilken, hvorvel han var ung, var dog respecteret og frygtet af sine Naboer, sendeel efterdi han var Konge baade over Norge og Dannemark, sendeel ogsaa, efter som hans Frue Moder Dronning Margareta sad ved Roeret; thi denne kloge Regentinde havde Dyene paa alting, og ved sin fornuftige Regiering tilstrækkeligen bødede paa det, som fattedes udi Kongens Alder. Herudover gif det ogsaa gandske stille til med Slaanes Tilbagegivelse; thi da de 15 Aar vare forløbne, paa hvilken Tid Landet var pantsatt Hanseslædernes, blev det 1385 tilbage givet uden nogen videre chicane eller nye Regningers Formering, som ellers gemeentligen plejer at skee, og uden at Kong Albert, hvorvel han ansaae Rigets Tilvæxt med skeele Djen, gjorde mindste Bevægelse derimod. Udi bemeldte Aar begave Kongen og Dronningen sig til Slaane for at tage Landet udi Possession, og, efterat han var bleven hyldet og svoret af Indboerge, stadfæstede han deres Privilegier, og derefter begav sig tilbage igien.

Slaane
lofes til-
bage igien.

Aar 1386 døde Hertug Henricus af Slesvig uden Livs-Årvinger, hvorudover Hertugdømmet som et Lehn faldt til Kronen igien. Derpaa formerede dog Græb Geert af Holsten Henrici Ferrei Son Prætensioner, foregivende, at Hertugdømmet tilfaldt de Holstenske Greber efter den Convention, som var giordt i Kong Christophers Tid med Gerhards Magno, hvilken tengang havde været forlehnet dermed, men havde afftaaet det igien med de Villkor, at, om Baldemar, da værende Hertug, døde uden Årvinger, skulde det Slesvigiske falde til Holsten. Herudover, saa som Dronning Margareta intet troede Sverrig og Hanseslædernes, fandt hun for raadeligt at forlehne denne Græbe Geert med Forstendommen, og have Holsten og Slesvig siden den Tid stedse været forenede, hvorvel store Tvistigheder og blodige Krige deraf ere udspirede, som videre skal sees af Erici Pomerani Historie. Forlehningen skeede Faneviit til Nyborg 1386 udi 7 Dispers Narværelse. Det havde været bedre, siger Hvitsfeld, at Kongen

1386.

Den Hol-
stenske Gre-
ve Gerhard
forlehnes
med Sles-
vig.

Kong Olaf
doer.
1387.

og Dronningen ved den Heilighed havde foreenet Forstendommen med Riget igien, hvilket ogsaa ikke fandt nægtes, saa at dette Land holdes for den fænest Statsfeil, Dronning Margareta har begaaet; hun har ogsaa selv fortrøst paa denne Gierning, og anseet den som en Overfløelse; thi den gav Anledning til stor Uroelighed saavel imellem Riget og Holsten, som imellem de Holstenske Græver indbyrdes; thi, som denne Græv Geert havde Brødre, saa formeenede de, at den Part af Forstendommen dem tilkom. Aaret derefter nemlig 1387 døde Kong Olaf paa Falsterboe og med ham den gamle Norske og Svenske Konge Stamme. Hans Liig blev fordt til Soroe-Kloster og hans Indvolde bleve forvarede udi Lunde-Kirke. Udi Soroe-Kloster sees tvende hans Gravskrifte, hvorat det Korteste lyder saaledes:

Hoc cubat Olai parvo sub marmore corpus

Margarida Regis matre potente sati.

Hæres Regnorum fuerat, Princepsqve Duorum,

Hæredem at fecit mors properata poli.

Udfølligt
merkværdigt
under
denne Konge.

Saa som denne Konge døde saa meget ung, saa fandt man ikke sig meget om hans Person. Man seer dog, at han har været inclineret til Dyd, saa at der var Anseelse til, at han havde været en retfærdig og fredelig Konge. Udi denne Konges Tid eller noget tidligere havde det Tydske Comptoir til Bergen i Norge sin Opvinding; thi de Tydske Stæder finge først Frihed af Kong Magnus Hagensen at handle paa Bergen Aar 1275, dog ikke at nedsette sig samme Stæds. Saadan Handel blev dem confirmeret 1281. Og efterat de Tydske først finge Smag udi Landet, erhvervede de sig først Privilegier paa at ligge der Vinteren over for at indkøbe fornødne Vahrer, hvorudover de da bleve kaldne Liggere. Siden bleve de Boesiddende udi Landet og udi Erici Pomerani og Christophori Bavari Tid erhvervede de Privilegier, som siden gjorde dem saa anseelige udi Norge. Wolf (z) udi hans Chronologie siger, at udi Kong Olaf Tid blev introduceret den Skik offentlig paa Prædike-Stolen at bede for Kongen og Dyrigheden, og fortæller Hvitseld, at udi hans Tid var saadant got kiøb, at en Bedder galt

galt 4re Hvide, en Koe 3 fl. Lybst, 15 Egg en Penge, en Skieppe Korn 11 Penge, en Tønde Øll 4 fl. 2c., hvilket sandeligen var got klob, endskiont herved er at merke, at en Hvid og Stilling da var meere end den nu omstunder er, som jeg har viset udi mit Dannemarks Beskrivelse udi det Capitel om Mynten.

Hvad Kirke-Sager angaaer, da havde Dronning Margareta Tvistighed med Capitulet udi Lund, efterdi, da hun residerede paa Lindholms Slott udi Skaane, Capitulets Bønder bleve besværgede af hendes Befalnings-Mænd og Fogeder. Capitulet fordte derover haarde Klagemaal, og det saae ud til Uaflosthed, hvis Dronningen i Tilfælde ved sin sædvanlige Wijsdom ikke havde forekommet det ved at give Forsikring, at Kamikernes og Vicariernes Bønder herefter ikke skulde besværges med for megen Hoverie, og at Hoffet ikke skulde være dem til Byrde. Det fornuftigste som en Potentat da kunde giøre, var ikke at lægge sig ud med Geistligheden, helst udi Skaane, hvis Erke-Bisp Nicolaus var en Mand af stor Myndighed, og derforuden kunde producere Pave Gregorii 11. Brev, hvilket gemeentligen blev kaldet Lunde Kirkes Beskiærmelses-Brev, hvorfudi han befaler, at Bindsætte alle dem, som rørede ved den Skaanske Geistligheds Privilegier. Erke-Bisp Nicolaus var ogsaa Mand for at erqvære Pavens Ordre; thi han var baade dristig og habile, var ogsaa anseelig formedelst en Slags Lærdom efter de Tidens maade. Lunde Biske Kronike vidner, at han har skrevet en Bog om Erke-Bisperne udi Lund, og derforuden om 3 mærkværdige Ting, som samme Bogs Titel giver tilkiende (a). Alret for Kong Dlaf's Dod nemlig 1386 afbrændte en stor Deel af Kiøbenhavn tillige med St. Peders Kirke (b).

(a) Chron. Archiep. Lund. Tris. Notabilia vel plura.

(b) Obituarium Hafniense A. 395 in excerpt. Th. B.

Tredie Periodus i den Dan- ske Historie.

Margareta.

Sed Kong Olai Død endes den anden Periodus udi den Danske Historie. Udi hvilken man har adskillige Ting at merke. Man har derudi undertijden seet Dannemark et af de mægtigste Riger udi Europa, saasom under Canuto Magno og de Waldemarar, undertijden et af de ringeste og afmægtigste, som under Waldemari 2. Efterkommere, sær under Kong Christopher 2., da samme Rige blev en Dependence af Holsten, hvilket Landskab var tilforn ikkun et lidet Stykke af dette Riges Conqveter. Aarsagen til denne store Forandring var en deel Militiens Svækkelse, endeel Rigets Deeling mellem de Kongelige Born. Under de Waldemarar var Krigs-Disciplin paa den høieste Epidse og Landet vrimlede ikke mindre af store Generaller, end Stats-Mand, hvorforsø alting vel gelingede, og de Tyders Historie er en Riade af idelige Seyervindinger; thi, endskiont her vare ingen staaende Tropper, saa vare dog Kongerne aldrig forlegne for at bringe store og stridbare Krigs-Hære udi Felten, og mægtige Floder udi Søen, efterdi hver Bonde var en Soldat og Soer-Mand. Men, da de efterfølgende Konger beayndte at betiene dem af fremmede og Tydske Tropper, tabte Nationen efterhaanden sin Ambition og Stridbarhed, saa at en Armee af Danske var da kun en Samling af vage og udisciplinerede Bønder, hvorudover Riget udi alle dets Krige havde saa slett Fremgang. Den anden Aarsag til Rigets Svækkelse, var dets Deeling mellem de Kongelige Born, og særdeles Slesvigs Afsondring fra Jylland. Deslige Deelinger vare vel ofte for de Waldemarars Tid ogsaa skeede, og en og anden havde Rigets Provincier til Forlehning; men en Forlehning var da uden Conseqvence, efterdi den endte ved

3
Aarsag til
Rigets
Flod og
Ebbe i den
anden Pe-
riodo.

12
Militiens
Svækkelse.

12
Rigets
Deeling.

ved den første Bassals Dod. Men, da Kongernes Magt og Anseelse begyndte at aftage, begyndte ogsaa disse gode Bassaller eller forlehuede Herrer at forklare deres Forlehninger efter Tydsk Lehn-Rætt, og at giøre det, som var Personel arveligt. Saaledes blev Sønder-Jylland et separeret Forstendom under Hertug Abel og hans Descendenter, ligesom Nørre-Halland et særdeeles arveligt Græbskabi en anden Familie, og, naar Kongerne efter en Bassals Dod vilde foreene de forlehuede Provincier med Riget igien, finge de paa den ene side Norge eller Sverrig, og paa den anden Side Tydskland paa Halsen, saasom Dannemarks Naboer fandt deres Regning derudi, at der vare mange smaae Potentater udi Riget; og, saasom Lehn have Oprindelse af de Tydske eller Longbarder, og de samme mestendeels overalt vare arvelige udi Tydskland, saa begyndte de Danske Bassaller at beraabe sig paa de Tydske Lehn-Love, og forlangede at forlehues Jareviis; Dette gav Anarsag til store og blodige Krige, som ofte truede Riget med Undergang. Deslige Ulykker besodrede ikke lidet Geistlighedens Magt og Myndighed; thi der formeredes med Tiiden en Status biceps eller to Hovedet Regimente i Riget, saa at Erke-Bispen af Lund kunde kaldes Kirke-Konge og de rætte Konger allene Stats-Konger. Za omsider da Hierarchiet eller det Geistlige Regimente kom paa det høieste, bleve de sidste fast ikke anderledes anseede end som Pavernes Stattholdere. Disse vare de fornemste Anarsager til Rigets Flod og Ebbe under Kongerne af den anden Periode.

Hvad Lærdom og Boglige Konster angik, da finder man, at det temmeligen her udi Riget har tiltaget. Den betiendte gamle Skribent Adamus Bremensis afmaaler Kong Svend Estridsen udi sin Tiid som en lærd Herre, der var øved baade udi Geistlige og Verdlige Videnskaber, ihgemaade vel funderet udi det Latinske Sprog, og er der ingen Tvil paa, at under saadan lærd og poleret Konge jo have været mange vel studerede Folk i Danmark. Udi de Waldemarers Tiid, da alting florerede udi Riget, florerede ogsaa Lærdom, og kand man sige, at det Latinske Sprog da allene havde sit Sæde udi Danmark; thi, da samme Sprog havde taget Affsked fra alle andre Steder, endogsaa fra Italien selv, og en yderlig Bar-

10
Anmær-
ninger over
Rigets
Lehne.

14
Geistliche-
dens Ujur-
pation.

Lærdom-
mens Til-
stand udi
den anden
Periode.

barie herskede over alt, skrev Saxo Grammaticus sin Danske Historie paa Latin med saadan Siirlighed, at man endda udi vore Tider med Forundring laaser den. Dette og andet forfremmede i sær den store Erke-Bisp Absalon, en Mand hvilken synes af Gud at have været opvakt til at gjøre dette Rige magtigt og anseeligt, da blev og saa de mange herlige Love udgivne, som endnu paa adskillige Stæder bruges, sær Waldemari 2 Jydske Lovbog, hvoraf hoist bemeldte Konge er ikke bleven mindre bekiendt end af sine mange og hærliche Seyervindinger. Det blev udi de Waldemarers Tiid Mode, at skikke unge Adelsmænd til Paris for at lære Videnskaber og de saa kaldte Franske Artigheder, tilligemed det Franske Sprog, hvortil de havde en naturlig Facilitet, som de Tidens Skribent Arnolds Lubecensis vidner med disse Ord. De Danske Edelmænd skikke deres Born til Paris for at oplæres ikke allene udi Geistlige men endog saa i Verdslige Videnskabe, hvorudi de have meget tiltaget, og, saasom de have en naturlig Færdighed i at tale, saa befundes de at være subtile Disputatores baade udi Jure og Theologie (c).

Hvad Regjeringens Form og Kongernes Myndighed anbelanger, da er vanskeligt at gjøre en klar Afrisning der paa. Det synes, at de første Konger have regieret efter egen Tykke og Belbehag, saasom der antegnes som noget usædvanligt om Erik Siegode, at han kaldte Stænderne sammen, for at have deres Samtykke til vigtige Tings Foretagelse, og hører man for den Tiid intet synderligt tale om regleres Rigsdage og Dannehoffe, eller et bestaendigt Rigs-Raad, ja der bliver lidt eller intet talet om Adelsmænd for Waldemari 1. Tiid, saa at Hvitfeld deraf ikke uden Grund slutter, at Adelsens rette Opkomst fandt henføres til samme Konges Tiid. Men fra den Tiid tales ofte om Rigsdage, om Rigets Raad og om Kongelige Capitulationer og Haandfæstninger, hvilke sidste allermeest indskrænkede den Kongelige Magt, dog fandt man ikke sig, om lige Haandfæstninger flode af forma Regiminis, thi man seer, at

(c) Arnold. Lub. Cont. Chron. Slav. lib. 3. cap. 5. siquidem ob naturalem linguæ facilitatem non solum in argumentis Dialecticis subiles inveniuntur, sed etiam boni Decretistæ, Sive Legistæ comprobantur.

Kongernes
Myndig-
hed.

de

ji

regjeringens
form

at nogle Konger komme til Regieringen uden at give deslige fra sig, saa at det er rimeligt, at Stænderne have betienet sig af Coniuncturerne for at sammensmeede de samme, og, saasom fra Kong Erik Mendveds Dod ofte seldt ind slige Coniuncturer, at Successionen vakkede, saa blev det med Tiden en Sædvan og endeligen en autoriseret Lov og Hoved Artikel i det Danske jure publico. Vore Historier tale vel ideligen om Ball og Kongernes Keisning. Men de samme visse dog, at der udi denne periodo en bestandig Arve-Succession har været i Aft tagen, saa at man kand holde for, at det Ord Ball, har ingen anden Betydelse haft end Hylidning. Hvad som særdeles udi denne periodo er at merke er, at fra Canuti Magni Tid indtil Baldemar. i. ingen Forskiel har været giordt mellem naturlige og ægte Børn. Canutus Magnus havde 3 Sønner, hvoraf de 2 nemlig Svend og Harald fik hver sit Rige ligesaa vel som den ægte fødte Prins Haarde Knud. Svend 5 Sønner, Harald, Knud, Oluf, Erick og Nicolaus, var alle uægte Børn, og bleve dog alle Konger, og, naar man lægger dertil Erick Emund, som ogsaa var fød uden lovlig Ægteskab, fand man regne 6 naturlige Prinsker, som regierede alle efter hin anden.

Ingen for-
skiel mel-
lem ægte
og uægte
Prindsjer.

Hvad Love og Rettergang er angaaende, da har jeg tilforn meldet, at Tvistigheder for Christendommens Indførsel bleve gemeentligen afgjorte ved Dueller. De første Christne Konger søgte vel at affkaffe saadan Misbrug, men henfulde derved til andre, som vare ligesaa sleme, saasom at bevise ens Ufskyldighed ved Jernbyrd (d) eller gloende Skind. Man finder blant Canuti Magni Love en særdeles Naade eller Prove, som de, der vare anlagede, maatte underkaste sig. Lovens Ord ere disse: dersom nogen er beskyldig for Mord, eller at have været Medvider der udi, da befrier han sig med sine Paarørende eller med dem som have Interesse udi det begangne Mord, eller, om det er fornødent, maa han underkastes den Prove af Corind, og skee da

lov og
Rets Til-
stand.

Gulds

(d) Vid. Hist. Harald Sven.

GUDS Billie. Heraf seer man, at høystbemelte Konge, end-
 skönt han forordnede at Sager skulde paakiendes ved Bidner,
 saa affkaffede han dog ikke de andre Misbrug. Ordet *Corsned*
 visser at denne Lov maa være publiceret af ham udi Engeland, og
 bestoed samme *Corsned* derudi: Man gav den anklagede Person
 til at æde et Stykke Brød eller Ost, som var indviet med mange
 Ceremonier, og troede man, at, dersom den var skyldig, samme
 Stykke skulde blive staaende i Halsen, og gøre den anklagede;
 men, hvis den var uskyldig, skulde Stykket gaae glat ned. Det
 er troeligt, at samme Prøve maa ogsaa have været brugelig i Dan-
 nemark udi *Canuti Magni Tiid*, helst saasom en stor Deel af
 Geistligheden, og de fleeste Biske vare Engelske. Dog findes in-
 tet, som mig er bitterligt, derom antegned hos vore egne Skriben-
 tere; alleene af det Mundheld som endnu bruges blant vor Almue,
 nemlig: der paa tør jeg æde Salt og Brød, synes at denne
 Prøve ogsaa har været brugelig i Dannemark. Man seer heraf,
 at den Danske Jurisdiction var kun i maadelig Tilstand i Begyn-
 delsen af den anden periodo, og at de første Christne Konger for-
 andrede kun een Misbrug til en anden. Thi denne Overtroelse var
 rede indtil *Waldemari 2 Tiid*, da der allerførst blev forordned
 at man alleene ved Bidner skulde fældes. Om *Waldemari*
 herlige Love tales udi samme Konges Historie, hvorføre jeg det
 her igien ikke vill oprispe. Jeg vill kun alleene sige, at man fra
 den Tiid allerførst kand regne ordentlig Rettergang udi dette Ri-
 ge. Det meste, som da blev forfattet i Pennen, var Conform
 med andre polerede Nationers Love, og holdes ten stor Deel af
Waldemari 2 Jydsk Lov at være udtagen af den saa kaldte *Sachs-*
sen Spiegel. Dog, saasom hvert Landskab har sig noget forbeholdet,
 saa findes adskillige Ting udi de Tidens Danske Love, som forties
 ne særdeles Anmerkninger. Enhver af Rigets Hoved-*Provincier*
 havde sine egne Love. Siælland med de andre Der havde sin egen
 Rætt, Skaane sin, og Jylland med Slesvig stod under *Walde-*
mari 2 Lov. Undertiden skeede det, at de, som dømtes efter den same-
 me Lov, dog udi visse Tilfælde skide sig derfra. Saaledes, end-
 skönt

igen taget

le/c

/v

skionft Lolland havde samme Lov som Siælland, saa dog var den Forandring i Drabs-Sager, at hvo der slog nogen ihjel udi Lolland, skulde bøde over den rette Mande-Bod (e) 40 Mark, hvorudover ogsaa en Lollif sagdes 40 Mark bedre end en Siøllands Far, og seer man der/saf, at den rette Mande-Bod maa ikkun have været maadelig, og at man ved nogle Mark kunde affone en Siøllandske Bondes Mord. En farlig Loyder kunde autorisere en rig Herremand til at giøre det samme som fordum Lucius Veratius i Rom, hvilken, naar han havde Lyst til at prygle og lemlæste Folk, gik ud med en Pung fuld af Penge, pryglede med den sene Haand, og betalede efter Loven sine 25 Sestercier med den anden Haand.

Til denne periodum kand man ogsaa henføre Borne-Rettighedsens Opkomst, skionft man paa et Haar ikke kand sige Tiden, langt mindre Narfagen til saadan Trældoms Indførsel, sær meer udi en Province end udi en anden. Helvaderus (f) henfører veldensne Stand til Waldemar 2, og siger, at de Siøllandske Bønder bleve bragte udi saadan Trældom, efterdi de alleene vegrede sig for at løse Kongen af sit Fængsel. Men jeg har vistet udi andre Skrifter (g) samme Berettignings Ufgrund, kendeel saasom Waldemari 2 Historie intet melder derom, kendeel ogsaa, efterdi der tales om Borneede for den Tiid. Den Lov, som blev giort om Arvedeel, at Døttrene skulde arve den halve Deel mod Sonnerne, efterdi det Danske Fruentimmer løfede Kong Svend af sit Fængsel med deres Smykker, er ogsaa merkværdig, og er den endnu udi fuld Kraft. Hvad ellers dette Riges Herlighed og Independence anbelanger, da haver under adskillige Konger udi denne Periodo været Tvistighed med de Tydske Keysere, om Dannemark skulde være et Lehn af det Romerske Rige eller ey. De tvende Keysere Otto, og Fridericus Barbarossa have med stor Iver poufferet deres Præfensioner, og har jeg udi Historien vistet paa hvad Fundament. Den første Deel af vore Historie-Skrivere nægte aldeles, at nogen

P p p

Danst

(e) Erics Haandf. paragr. II.

(f) Encl. 291.

(g) Vid. descript. Dan. cap. 7.

Om Riget
udi denne
Periodo
stedse var
sui juris

forstået

1387.

Dansk Konge haver forbundet sig i, saa maade til Kejseren. Men, saasom en Historie Skriver ingen Tieneste gjør sit Fæderne Land ved at opoffre Sandheden, saa har jeg i Historien ikke nægtet Factum, men alleene visset dets Uhyldighed. Jeg har ikke nægtet at jo Harald Blaatand, Svend Grathe, Knud Magnusen og andre Land have forbundet sig ved en slags uliig Contract til Kejseren; men jeg har derhos visset af hvor liden Digtighed saadanne Forbindelser kunde være, som skeede enten par surprise eller uden Stændernes Samtykke. Jeg har ogsaa visset, at de Kejserslige Præfationer flode af et Stats Pedanterie paa de Tider, nemlig, at efterter som Tydskland præfenterede det Romerske eller 4de Monarchie, saa bukte alle Europæiske Konger erkiende Kejserne for Ober-Herrer. Thi man seer at de have formeret disse Præfationer, ikke alleene mod Danmark, men end ogsaa mod de fleste Europæiske Riger, ligesom Paverne have gjort det samme udi Geistlige Sager; saa at man derudover kand tilstaae Factum, uden Riget til mindste Forkleinselse. Videre herom kand læses udi Waldemari 2. og Canuti 6. Historie.

Hvad de Høye Embeder anbelanger, nemlig Drost, Marss og Cancellier, da synes de alle at have deres Oprindelse udi denne Periodo, skionth det er vanskeligt at sige egentligen paa hvilken Tid. Udi Canuti Magni Historie seer man, at de Høyeste Embedsmænd og Stattholdere kaldtes endda Jarle, der tales ogsaa om Stallare, hvilke vare de samme, som siden bleve kaldne Marssker. Jeg finder ikke det Ord Drost udi Historien, forend udi Erik Slippings Tid, da der tales om Matthias Drost, som blev ihjelslagen i Estland 1270, dog drifter jeg mig ikke til at sige, at samme Matthias var den første Drost, ey heller om det fra den Tid har været en bestandig Bestilling. Det samme kand ogsaa siges om Cancellier og Marss. Udi Svend Estridsens Historie tales om Wilhelm, Kongens Cancellier, som siden blev Bisp udi Roskild, og er det troelst, at i det ringeste fra den Tid har været Cancellier, hvorvel jeg udi adskillige af de efterfølgende Kongers Historier finder intet nævnet om Cancelern. Marssens Opkomst er ogsaa uviss; Udi Christophori 2. Historie tales om 3 Marssker paa

Marssens,
Drostens
og Cans-
kerens Op-
komst udi
denne Pe-
riodo.

19
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

paa kengang, som Ludvig Albertsen Marck, Lauge Marck og Peder Wendelboe Marck, saa at man kand see, at Marcksens Embede maa ikke have været udi den Ansæelse, som det blev siden. Kort at sige, mand kand ingen noyagtig Afrisning giøre enten over Regjeringens Form eller Rigets Høye Embeder, førend udi den 3die Periodo, da de 3 Nordiske Riger bleve foreenede, og der af Nødvendighed maatte forfattes en KongeLov og sammenskrives et jus Publicum. Derudi finder man allerførst ræt, hvor udi den Kongelige Myndighed skulde gaaf, iligemaade Love om Succession og de høye Embeders bestandige Indstiftelse/ Ved Transactioner og Freds- Tractater er dette i sær at mærke, at i Stedet den før, at nu omstunder Potentater alleene garantere Fred, som bliver sluttet imellem stridende Partier, saa lode da Undersaatterne sig bruge til saadant Guarantie: thi der bleve tagne visse Mænd som svore Freden, og forbunde sig til at forlade den Konge, som den først brod. Det var ogsaa brugeligt at indføre udi Forbund og Freds Tractater den Clausula, at Bisperne skulde have Magt til at excommunicere den Konge, som først overtraadde en Pact. Den Titel, som Kongerne Gaves, var Eders Bærdighed, Eders Naade, Høybaarne og Edele Herre, og finder jeg ikke den Titel af Majestet, førend udi Kong Johannis Tid, siend endda ikke bestandigen; thi udi et Diplomate findes Hans Naade og udi et andet Hans Majestet.

Hvad Geistligheden angaaer, da vare udi Begyndelsen af den anden Periodo ingen Erke-Bisper, men allene Bisper, og den Danske saavel som den Svenske og Norske Kirke stod under den Hamborgske eller Bremiske Kirkes Jurisdiction, indtil Erik Siegodes Tid, hvilken først udoirkede hos Paven, at Danmark maatte udi Geistlige Sager befries fra fremmed Jurisdiction, og nyde sine egne Erke-Bispe. Da blev et Erkesæde anlagt til Lund udi Skaanen, hvorunder alle 3 Nordiske Rigers Geistlige skulde sortere. Om sider finge Norge (h) og Sverrige sine egne Erke-Bispe, hvorved de Lundiske Erke-Bispe tabte meget af deres Herlighed, men til Be-

(h) Vid. Baronii Annal. ad annum 1154.

9
1e
1.
Under-
saattere
garante-
rede Freds-
tractater
mellem
Kongerne.

Kongerens
Lutr.

Geistligh-
dens Til-
stand.

P

1387.

derlag gav Paverne dem Titel af Sverriges Førster og Pavelige Legater, hvilke Titler de Lundiske Erke-Bisper stedse beholdte indtil Reformationen. Geistlighedens Magt kom ellers udi denne Periode paa den højeste Spidse, Bisper og Præster bleve ikke allene brugte udi vigtige Stats-Sager, men fordte baade Krigs-Hærer og Floder an; thi de største Krige, som Danmark fordte, sees de under Anførsel af de tvende Lundiske Erke-Bisper Absalon og Anders, og har jeg tilforn vissat: at i det store Slag ved Fodvig udi Skaane bleve fundne paa Ballsteden 5 Bisper og 60 Præste, ja det kom omsider saavst, at ingen blev holden for en god Bispe, med mindre han var en duelig Krigs-Mand. Det er derfor artig, som fortælles om den Engelske Konge Richard, hvilken, da han udi et Slag fangede Bispen af Beauvais og Pave Celestinus 3. skrev i Faveur af samme Bispe, som han kaldte sin Son udi Christo, skikkede Kongen Paven det Harnisk, som Bispen fordte, da han blev fangen, med disse Ord, som Jacobs Søner brugte, da de visede deres Faders Josephs Kiortel: See! om det er Eders Søns Kiortel. Derfor lastes ogsaa den første Erke-Bispe i Lund, Adzer, efterdi han udi Rigets Uvøeligheder intet Parti vilde tage, og, som en gammel Kronike (i) siger, ikke vilde forsvare Israels Hus, det er stifte Oprør mod Regjeringen, som hans Successor for Eshild, hvilken derudover passerede for en hellig Mand. Kongerne kaldte i Begyndelsen allene Bisper, At saadan Rætt var dem usfridig endda udi Waldemari 1. Tid, fand sees deraf, at Capitelet til Ribe 1171 gav Kongen 300 L (k) for Frihed at udvalge en Bispe. Den bekiendte Jacob Erlandsen var den første Erke-Bispe til Lund, som blev udvalgt mod Kongens Villie, og Humerus den første Bispe til Ribe, som blev udvalgt af Capitelet allene. Saa at det Regale blev siden betaget Kongerne, hvorpaa findes mange Exempler i denne Historie. Ellers er den Danske Geistlighedens Opkomst mest at tilskrive St. Canuto, som blev ihjelslagen i Densse. Udi Begyndelsen vare Bisperne ikke andet end vandrende Missiona-

(i) Manuscript. Membran. in excerpt, Thom. Barth.

(k) Chron. Episc. Ripens.

tionarier, der reisede ideligen fra en Province til en anden for at prædike Guds Ord. Heraf kommer det, at Bisperne ere ældre end Bispestolene. Siden bleve de lidt meere fornemme, og finge bestandige Residencer, hvorpaa de lode forrætte Prædike-Embedet ved Præste og Munke, de holdte ogsaa Vie-Bisper, som skulde indvie Kirker, Altene og Kirke-Gaarde, og det endeel af Magelighed, endeel ogsaa af Høihed, efterdi disse Forrættninger syntes dem forringe og gemeene. Men, da de under Canuto Sancto bleve antagne udi Rigets Raad, og begyndte at agere Hoffmænd og Generaler, finge de ingen stunder til Geistlige Forretninger; paa den Tid saae man Bisperne reise igiennem Landet med Svite af nogle 100 Hæste (1) Bisperne af Sicilland havde 43 Læn at forlehne, og Erke-Bispen af Lund 36. Ligesom Høihed og Velsstand tilvoxede, saa tilvoxede ogsaa Uvidenhed, hvilken her saavel som paa andre Stæder gif saavidt, at der fandtes adskillige Bisper, der ikke engang kunde skrive deres Navne, hvorudover udi nogle Conciliis findes Subscriptioner udi saadan Form Jeg N. N. lader underskrive ved min Medbroder, efterdi jeg selv ikke kand skrive: eller paa saadan Maade: saasom den Bisp ikke selv kand skrive, saa undertegner jeg for ham. Foruden Bisper bleve ogsaa her, efter andre Landes Exempler, beskikkede Archidiaconi, Diaconi, Cantores og Caniker, hvis Indkomster kaldtes Præbender og Kanike-Borde, eller bona mensalia; thi man seer, at Kanikerne have i Forstningen spiset ved Bispernes Borde, og at deraf det Navn Mensal Gods er kommen. Men siden bleve Erkebegners, Degners og Cantorum Bestilninger, Gods og Indkomst skildte fra Præbender og Kanike Borde, og udi Erke-Bisps Nicolai Tid, som sad under Kong Waldemar 3. bleve kaldne Dignitates. Mensal-Gods begyndte da ogsaa at deles blant Kanikerne, efterdi nogle havde lyst at boe udi Eenlighed, og dem syntes usmageligt at spise ved Erke-Bispens Bord. Udi samme Erke-Bisps Tid blev og sammenskreven den Capitels Bog kalden

Den Bispe-
spelige
Myndig-
hed stiger
under Ca-
nuto St.

/

/

/

Anmær-
ning over
Mensal
Gods.

f

(1) Hvist. in præf. ad Chron. Episc.

Palte Bø.
scr.

Palte-Bogen (m), eller Deelings Bog, hvorudi enhver Prælats, Kanniks og Vicarii Gods og Værdi blev antegnet, saa at efterhaanden den hvad, som tilforn var tilfælles, blev til proprietet. Der vare foruden denne Palte-Bog ogsaa adskillige andre slike Palte-Bøger, og seer man, at de Røstildske Bispers Røttighed efter en saadan Palte-Bogs Indhold var over Kiøbenhavn's Bye og Slott. Udi denne Periode bleve ogsaa de fleeste Munkel-klostere stiftede udi Dannemark. Den bekjendte Erke-Bisp Eskild, som florerede under Kong Waldemar 1. stiftede af sit eget Arve-Gods 5 Bernhardiner Klostere. De Cistercienser bleve her etablerede under Erik Eiegode (n). Under Waldemaro 2. komme hid ind Dominicaner- og Franciscaner-Munke, som her kaldtes Sorte-Brodre og Graae-Brodre, hvilke sidst stiftede deres første Klostere til Svendborg og Randers (o) og siden spredde sig over alt. Udi Dronning Margareta's Tid blev det første Carmeliter Kloster stiftet udi Dannemark til Landskrone, og bleve de første Carmeliter-Munke hid bragte fra Tydskland 1410. Andre Munkel-klostere bleve stiftede under adskillige andre Konger. Disse Munke ginge vel ikke udi Krig som Bisperne og Præsterne, men lode sig allene nøye med at bruge Næverne mod hinanden indbyrdes, hvorpaa have mange Exempler, sær udi Wilhelmi Abbat's Tid, da der blev holden et Feltslag mellem de Cistercienser og Franciscaner, hvorom bemeldte Wilhelmus taler udi et af sine Breve til Paven (p), item til Ribe udi Biscop Rudolphi's Tid, da der udi samme Bisp's Nærværelse blev givet saa manget blaadt Dye og Bispens Kiortel blev sonderrevet (q): man seer ellers af Historien, at de første Danske Munke og Canonici ikke have villet holdet sig til vist Klædedragt. Hvorudover Pave Alexander 3. udi Waldemari 1. Tid

ci Munkel
Klosteres
Opkomst
udi den an-
den Perio-
de.

ci En curieu-
se Anmær-
ning over
Munkel-
Dragten.

(m) Chron. Archiepiscop. Lundens.

(n) Erici Pomerani histor. gentis Dan.

(o) Chron. Episcop. Othinens.

(p) Lib. 2. epist. 48. med disse Ord: Nigri supervenerunt & eos se. Cisterciensios injuriis & contumeliis & vulneribus crudeliter affecerunt & eorum bona diripuerunt. Dominicanerne kaldtes da Monachi nigri eller Sorte Brodre og Franciscanerne udi Wilhelmi Brey Crisei eller Graabrodre.

(q) Chron. Episcop. Rip. vid. lit. Alexandr. 3. sub dato Benevent 6. Idus Novembres in Chron. Episcop. Rip.

End skrev Augustiner Munkene et Brev til af saadant Indhold. Alexander Biskop, alle Guds Tjeneres Tjener onsker sine eskelige Børn Raniker i Niber-Kirke Hilsen og den Apostoliske Betsignelse. Det er os berøttet, at, endskjønt I selv have vedtaget at bære Klædebon, og at leve efter St. Augustini Regel, I dog vende Eder tilbage til Spyttet igien, og ikke holde det ringeste, som I have lovet, hvorudover Vi befale Eder strengeligen, at I paa nye optage Eders Ordens Klædebon efter Augustini Regel, som I have lovet etc. Dette er en curieuse Anmerkning i den Danske Kirke-Historie, efterdi intet paa andre Steder blev holdet helligere end Ordens-Drægten, hvor man har seet store Tvistigheder, ja blodige Kriger reiset mellem Ordens Brødre formedelst en liden Forandring allene paa Huer, og er derfor udi Kirke-Historien besynderligen navnkundig den Krig, som de Francke kalde la guerre des Capuchons.

Foruden Munk Klosters blev ogsaa Landet opfyldt med Nonne Klosters, blant hvilke intet var helligere end St. Clara Kloster til Roskild, stifted 1259 af Ingerd Jacob Sunesens Dotter, som en ubekjendt Autor kalder Grevinde (†) thi ingen maatte komme der ind, uden Havens særdeeles Tilladelse, som kand sees af Cardinal Matthæi Brev af Anno 1301 til den Danske Dronning Ingeborg, hvorudi tillades samme Dronning 3 gange om Aaret at besøge Clara Klosters Nonner med 10 stikkelige Matroner.

Saadan var Tilstanden i den anden Periode. Nu træder jeg til den 3die, som indeholder det Store Nordiske Monarchie, hvoraf den Danske Semiramis, Dronning Margareta var Stifter, i det Hun ved det Calmarske Forbund af 1397 foreenede de 3 Riger, Dannemark, Norge og Sverrig under et Hoved. Alle aabnede Dnye over dette nye Monarchies Opkomst, og det ikke uden Aarsag; thi havde Dannemark alleene kundet i gamle Dage gior sig saa mange Nationer Skatkyldige, hvad maatte man da ikke

MonneKlo-
stere.

/e

Det store
Nordiske
Monar-
chies Stif-
telse.

(†) Anon. Chron. Dan. Det maa have været Grev Jacobs Dotter af Halland.

1387.

Samme Mo-
narchies
Skrobelig-
hed.Har sag-
dertil.r/i
/i
/o
B
/i
/æ
/e

vente nu det blev foreenet med Sverrig og Norge. Men, som det er ikke alt Guld som glimrer, saa befandtes dette store Monarchie ved Erfarenhed af Tiden ikke at være nær saa vigtigt, som man bildte sig ind; thi udi all den Tid, det varede, nemlig under 6 Konger, kunde Danmark ikke bringe et lidet stykke Land som Dytmerfken, under Lydighed, eller udi mange Aar indtage et eneste Slot, som Gottorp. Ja Søe-Staderne Lybek og Hamborg have aldrig været meere frekke mod Kongerne, end da de vare blevne Monarcher over 3 Store Riger. Dette synes uforgribeligt for dem, som ikke noye har gjort sig Umage at betragte dette nye Monarchies Systema, og de indvortes Skrobeligheder, hvoraf det laborerede. Endskiont Foreeningen mellem Rigerne var til veje bragt, og et ævigt Forbund sluttet, saa continuerede dog den gamle Antipathie, helst mellem de Danske og Svenske, saa at Dronning Margareta neppe med all sin Håbløds og Stats-Konst kunde udi sin Tid holde Rigerne sammenknyttede. Den Guist, som under hendes Regiering laae skjult under Asken, brød strax frem udi hendes Successors Erics Pomerani Tid, og, som samme Konge havde ikke den Capacitet, som udfodredes til at holde saadan stor og delicat Machine ved lige, eller Tidste med Behændighed at gaae Sagsdommen i møde, førend den tog alt for store Kræfter, saa lagdes strax Grund-Bold til de hitia, og den Misorden, som ved intet Middell siden kunde læges, og blev da under de efterfølgende Konger intet tilbage af Foreeningen, uden det blotte Navn, ja Forbittrelsen havde aldrig været større mellem Danmark og Sverrig, end udi denne Foreenings Tid, hvoraf mand lætt kand see, at dette Nordiske Monarchie ikke kunde være af den Vigtighed, som det havde Anseelse til; thi denne heele Periodus er en Række af idelige Krige og frugtesløse Negotiationer mellem Rigerne. Vil man af de Tiders Historie efterforske Oprindelsen til dislige Uheld, da bliver man af Danske og Svenske Kronikers Læsning kun meere forvildet; thi hver Skribent plaiderer for sin Nation. De Svenske skrive, at Kongerne ideligen søgte at giøre Norge og Sverrig til Provincier af Danmark. De Danske derimod besyldte den Svenske Adel at

at opholde Almuen mod Regieringen for at bane sig selv Bey dertil, og at betiene sig af det Ord Frihed og almindelige Beste for at promovere deres Ambition og egen Interesse. Begge slags Beskyldninger kand maaskee være vel grundede, og der kand have været Skyld paa begge Sider. Men, saasom Uroelighederne vare allehede udi Sverrig, og der sielden brød ud saadan Misfornoyelse udi Norge, da dog det sidste Rige var udi samme Casu som det første, saa maa man eftersøge en anden Aarsag til disse mange og store Revolutioner i Sverrig, medmindre man vil sige, at Kongerne tracterede de Svenske, som Stedbørn og de Norske som egne Børn, hvilket synes ufrøeligt, saasom ingen Aarsag kand gives til saadan Forskiel, og sunde Regierings Love udfødrede at omgaaes mest varligen med Sverrig, som det mægtigste af disse tvende foreenede Riger, eller man vil sige, at de Norske vare meere sovnagtige og efterladne udi at i agt tage deres Riges Høyhed og Ære, hvilket ey heller kand finde Bisald, efterdi man seer af den Norske Historie, at et høyt Hierte og Ambition har stedse været de Norges Hoved Characteer. Den rætte Aarsag derfor og Hoved Oprindelse til disse Uroeligheder synes at have været denne. Den Forening mellem Danmark og Norge grundede sig paa det Egetskab mellem den Danske Princesse Margareta, og den Norske Konge Hagen, saa at Claus, som blev fød af samme Egetskab, var ansæet af begge Riger som deres rætte og indfødte Konge, hvorudover disse tvende Rigers Sammenbindelse var gandske frivillig og uftvungen, og det eene Rige kunde ikke siges at være bleven en Accession til det andet, ja, om man vilde sige, at et Rige var lagt til et andet, kunde man heller sige, at Danmark var bragt til Norge, end Norge til Danmark, efterdi den første tilfælles Konge, Claus, skönt fød af en Dansk Princesse, var dog en Norsk Prins. Foreningen derimod med Sverrig var aldeles ikke saa uftvungen, saasom den blev befodret, ikke mindre ved Sværdet, end ved persvasioner, hvorudover ogsaa Rørligheden var meere lunket udi Sverrige end udi Norge, og det første Rige interpreterede denne Forening, som en slags Foragt for Nationen, da derimod det sidste ansaae den som

Hvorfor Sverrig var meere misfornøied med Foreningen end Norge.

le

le

le/P
 uttolmt

en Tere. Saadan Eftertanke synes at have været en stedsevarende Tønder til den Tid, som saa ofte brød ud i Sverrig, udi hvilket Rige Kongerne i den Henseende derfor intet kunde gjøre Indbyggernes til Naade, end ikke Dronning Margareta selv, hvis Gierninger endogsaa de alleruskylbigste bleve interpreterede at sigte til Nationens Foragt, som blant andet kand sees af den Myntslagen til Drebroe, hvorom tales i Historien. At høystbemeldte Dronning ellers ingen Forskiel gjorde imellem Norge og Sverrig, kand sees deraf, at hun forfremmede adskillige Svenske udi Danmark, og var Abraham Brodersen, en indfod Svensk, hendes allerstørste Favorit. Jeg tilstaar gierne, at Erici Pomerani selsønk Oplyselse kunde give Anledning til Misfornøjelse udi Sverrig, men Misfornøjelsen udi samme Rige var ligesaa stor under Kong Hans, som de Svenske selv tilstaae at have været en særdeels from og føyelig Herre, og derved udtryffeligen gibe tilkiende, at det var ikke saa meget med Kongerne selv, de vare misfornøjede, som med Foreeningen, hvilken dagligen syntes at bebreide den Svenske Nation en Slags Inferioritet. Hvorfore ogsaa alting var dem ~~Suspøst~~, og intet kunde gøres til Naade. Dette drev omsider Christianum 2. til, efter at alt Slags Medicine havde været frugtesløs, at bruge det bekjendte Violente Remedium, nemlig at lade Aarene allevegne aabne paa det syge Rige, og afhugge alle de Hoveder, som ikke kunde begribe denne Foreenings Nytte. Men, som Patienter ofte befodres til Graven med violente Remedier, saa døde ved denne hæftige Aareladen all Forstaaelse mellem Rigerne saa reent ud, at der siden den Tid aldrig har været mindste Haab til Foreenings Fornyelse igien. Dette altsammen skal omstændigen vises udi Historien af det Nordiske Monarchie, hvis Stiftelse er en Prøve paa den store Dronning Margaretes ~~Habilite~~, og en Sivt udi den Danske Historie; thi man sees udi Alting at regiere en usafadelig Hurtighed, den fineste Politique, og meer end Mands Mod og Hjerte, hvilke Qualiteter alle behøvedes til at formere saadan vanskelig Machine, og at bringe 3 saa stridige Nationer under et Hoved. Man skionede ikke paa, hvor stort dette Verk var, førend efter denne Kloge
Dron

m

mistant

/v

fontan

Dronnings Død: da man seer af Historierne, at det var en U-
muelighed for hendes Efterkommere at holde den Bygning ved lige,
som hun med saa stor Konst og Wiisdom havde opreist. Ja, som
ingen uden Dronning Margareta kunde stifte saadant Verk, saa
kunde ey heller nogen uden Dronning Margareta conservere det
samme. Nu maa jeg vende mig til Historien igien.

Efterat Kong Nlaus saaledes var ved Doden afgangent, op-
horede den rætte Konge Linie udi Sverrig og Norge, der var ey
heller nogen tilbage udi Dannemark paa Sværdsiden, saa at,
om man vilde blive ved Successions-Ordenen, som udi dette Ri-
ge fra Arilds Tiid stedse helligen havde været i Aigt tagen, var in-
gen nærmere at succedere, end Dronning Margareta, Baldemari 3.
Dotter. Hvorudover, skont ingen Qvindes Person tilforn hav-
de førdt Regimentet udi Dannemark, saa dog, efterdi hun havde
ladet seer saadan Wiisdom udi Rigets Administration under hendes
Søn, blev hun antagen til regierende Dronning, og det med saa-
dan Eenstemmelse af Provincierne, at den sene ligesom kjeppede
med den anden om at skikke hende Hyldings-Brev. Nogle frem-
mede Skribentere sig, at hun bandede sig Ben til Thronen,
sendeel ved Penge og sendeel ved Geistlighedens Sollicitationer,
som haabede at spille Mester under et Fruentimmer, der stedse tilforn
havde ladet sig regitere af dem. Men, som vore Authentique
Skribentere melde intet derom, kand saadant henregnes til Kais-
sonnemens, som visse Autores bruge til at jire deres Historier med.
Den store Begjærlighed, alle Provincierne lode see paa sengang at
hylde hende, viser at saadant er en Digt. Skaaningerne gave hende
først Hyldings-Brev, som lyder saaledes:

Det skal alle Mænd være vitterligt, som dette Brev
høre og læse, at vi Binolt med Guds Naade Erkebisp
udi Trunhiem, Peder med samme Naade Bisp i Nar-
huus, Henning Poedebusk Dannemarks Riges Drost etc.
kiendes med dette vort aabne Brev at Nar 1387 paa
St. Laurið Dag i Lunde Kirke, saavelsom ogsaa paa
Lunde Landsting keisjedes, annammedes, og udvaltes den
D 99 2 heder-

Tilskand
udi Riget
efter Kong
Nlai Død. | e

Margare-
ta bliver
regierende
Dronning

| a

| a

Skaanin-
gernes Hyl-
dings Brev | 20

hederlige Forstinde og Frue Margareta, Norges og Sver-
rigs Dronning, til at forestaae det Rige Dannemark.
Og det først, efterdi fornævnte Dronning Margareta
er Kong Waldemars Dotter og Kong Olufs Moder,
for det andet, for den gode Billie og Gunst, vi have fun-
det af hende i mange Maader. Vi have saaledes een-
drægteligen fundet for got og hun med os, at vi ingen
Herre eller nogen Mand skulde til Konge antage udi Dan-
nemark, item ingen Mand til Hielp at kalde, der hende
fand være imod og uden hendes Raad og Billie. Hun
derimod har lover os at lade os nyde Ræt og Stiel, og
de Privilegier, som hendes Forældre og hendes Son
os givet haver, og skulde vi saa tiene hende, som vor ræt-
te Frue og Dannemarks Riges Formynderstke, indtil vi
med hende og hun med os blive eenige om at keise en
Konge. Actum ut Supra udi Lunde Dom- Kirke og paa
Lunde Landsting.

Udi dette Brev er værd at observere, at de erklærede hende nærmest
til Thronen, efterdi hun var Kong Waldemars Dotter, hvilket
blant andet giver tilkiende, at, hvor tit end det Ord Ball- Rige
kommer for i Historien, saa fand man dog ikke see og finde de
Ding, som følge en Val-Ræt; thi paa den tene Side ere blotte
Ord og Expressioner, men paa den anden Side Gierning i at ob-
servere helligen en Successions Rætt, og aldrig at vige fra Linien.

Dervaa blev hun hyltet af Siælland ^(s), Fyen, Norre-^hyl-
land, og endeligen Naret derefter af Nørge, hvor Dronningen
persvaderede Stænderne at udelukke fra Successionen hendes So-
sters Ingeborgs Gemahl og deres Son Henrik, efterdi de havde
fordt Krig mod Kong Haagen, Kong Oluf og Dannemarks og
Norges Riger, og saaledes med et Grieb forsikrede hun sig selv
Nors

Item Siæl-
lands,
Fyens og
Norges.

(s) Homøg. Ord. Siælland. de dato Ringsted. Octav. ante Fest. Barthol. 1387. item
Ord. Fionix Othon. Sabbato prox. ante Fest. Sim. & Judæ pag. 574 seqv.

Norge, og tillige med betog Kong Albert hans Præntensioner paa samme Rige. De Norske Stænder stillede hende ogsaa trit for at udvælge sig en Successorem, og, da hun adspurdte dem, hvem de i saa Maade holdte for Rigtets rette Arving? Svarede de: at det var den Pomeriske Hertugs Bratislavi 7 Børn, fødte af Frue Maria, Dronning Margaretes Søster Dotter. Derpaa blev den begyndte Sag saaledes drevet, at bemeldte Hertug Bratislavi Søen Henricus, som hun siden lod kalde Erik, efterdi det Navn Henrik skurrede udi Danske og Norske Dren, blev samtykt til hendes Successor, som den Faste til Norges Krone, og Haagen Jonsen Drosten Herremand af den Kongelige Stamme udi Norge, maatte resignere all sin Rætt paa Norges Krone, hvilken Resignation (t) skeede solemmiter paa Alperhuus Slot 1388; Og er saaledes denne Negotiation en særdeles Prove paa den store Dronnings Habileté; thi der ved forstikrede hun sig Norge, og lagde Grundvold til samme Rigets Forening med Danmark, i det hun fik de Norske Stænder til at erklære den unge Pomeriske Hertug for næste Arving til Norge, efterdi han var hende paarsørenden, nemlig hendes Søster Datters Sø; thi hun kunde læt forud see, at de Danske ogsaa vilde antage ham til Konge, efterdi han descendedede fra Kong Waldemar. Det er ellers vanskeligt at sige; hvorpaa Haagen Jonsen Drosts Præntensioner kunde grunde sig, efterdi man ikke veed hans Genealogie; thi Historien siger alene, at han almindeligen blev holden for at være af den Norske Konges Slægt. Dog erindrer jeg mig at have hørdt af vor forrige lærde Antiquario Arna Magnæo, efter noye Eftersøgning at have fundet bemeldte Drost at være af Kongeligt Blod, men ikke af ægte Stamme. Udi hans Resignation findes disse Ord: Sed juravit & arbitratus est Haqvinus Johannis non compulsus, sed verè sponte, qvod nunquam Rex fieri voluit aliquo tempore dierum vite sue in Norvegia &c. Udi Begyndelsen af hendes Regiering geraadede hun i Krig med Sverrig. Og saasom samme Krig er en af de vigtigste Danmark nogen Tiid har fort, efterdi den Svenske

19/m

Hagen /n

Jonsen Drost resignerer sin Rætt paa Norges Krone. 1388.

ju

17

12/2

(t) Vid. renunciat, Haqvini pag 578.

Konge derudi blev fangen, og derpaa fuldte de 3 Nordiske Rigers Forening, saa vil jeg her gaae lidt tilbage i Tiden, og eftersee udi hvilken Tilstand Sverrig da var, og hvad Merkværdigt i foregaaende Aaringer udi samme Rige var hendet.

Jeg har tilforn maeldet om den Misfornoyelse, som Kong Magni Smeks Regimente havde opvaakt udi Sverrig. Denne Misfornoyelse tog saadan Overhaand, da Kongen med sit Lofte samtykkede det Egteskab mellem sin Son Hagen og den Danske Prinsesse Margareta, at Stænderne udi Sverrige besluttede at stille baade ham og hans Son ved Kronen, og at tage sig en fremmed Konge. De bode derpaa Riget an til Græve Henrik af Holsten. Men, som samme Græve var allerede en bedaged Herre, lod han dem betakke for den Ære, og visede dem til Hertug Albert af Mecklenborg, hvilken var af Kongelig Svensk Blod paa Moderne Side. Denne ne recommenderede dem sin mellemste Son, som ogsaa heed Albert. Hvorudover de Svenske Misfornoyede bragte ham fra Mecklenborg først til Gulland, og lode ham hylde paa samme De; Derfra begave de sig med ham til Stockholm, og udi en Hast erobrede baade de Staden og Slottet, og derpaa forskreve en Herredag til Stockholm, paa hvilken Herredag Kong Magnus offentligen blev dømt fra Riget og den unge Mecklenborgske Hertug blev proclameret Konge i hans Sted. Dette skeede St. Andreae Dag Anno 1363.

Men Kong Magnus havde endda et stort Anhang udi Riget, saavel af Adel som af Almuen, stod udi Forbund med Kong Waldemar af Dannemark, og var understøttet af sin Son Hagen Kongen udi Norge; hvorudover han snart fik en stor Magt paa Bæne af Danske, Norske og Svenske, og tillige med sin Son saldt ind udi Upland, hvor de fleste Stæder og Slotte strax ginge ham til Haande, saa at han haabede at drive Albertum til Mecklenborg igien. Kong Albert gif ham i Møde med en Krigshær af Tydske og Svenske Folk, og leverede ham et Feltslag ikke langt fra Entisping 1365, hvorudi Magni Folk bleve slagne, han selv blev fangen og Kong Hagen maatte flygte til Norge. Kong Albert lod efter den Sejer føre Magnum fangen til Stockholm, hvor han blev

Kort Begreb af Svenske Hændelser for den Svenske Krig.

u

i

blev siddende udi 7 Aar, lod derpaa beleire alle de Slotte, som endda holdte Kong Magni Parti, men kunde ikke saa hastigen erobre dem, efterdi Kong Waldemar saavel som Kong Hagen skikkede ideligen Folk, de beleirede til Undsatning.

Medens Kong Magnus sad fangen til Stokholm, var Sverrig udi en ynkelig Tilstand, og Almueen blev ilde medhandlet af de fremmede Krigs Folk, hvilket opvakte Had og Forbittrelse mod Kong Albert. Kong Hagen gjorde sig og imidlertid all Umage for at løse sin Fader af Fængsel igien, havde ogsaa saadan Fremgang udi Sverrig, at han omsider efter en lykkelig Treffning med Kong Alberts Folk beleirede Stokholm. Udi saadan Tilstand blev et Forlig sluttet med de Vilkor, at Kong Magnus skulde komme løs igien mod 12000 lodige Marks Erlaggelse, Kong Albert skulde beholde det heele Rige, og lade Magno sin Livstid nyde Jydkomsterne af Bister, Gothland, Vermeland og Dalen. Den Landflygtige Konge opholdt sig sin øvrige Tid udi Norge, og druknede omsider paa Bømmels-Fjorden Anno 1374. Sex Aar derefter døde hans Søn Kong Hagen (u) af Norge, og blev da Kong Albert befriet fra disse besværlige Ribaler.

Men, saa snart han var bleven fast i Sadelen, og havde faaet alle Rigets Fæstninger udi Hænderne, begyndte han at kaste Forsagt paa de Svenske, og at opfylde Landet med Tydsk Adel og betroede Rigets Fæstninger til dem og andre gemeene fremmede Landsløbere, hvilke alle gave sig ud for at være af fornemme Slægt og Byrd. De samme, som gemeenligen skeer, søgte kun at berige sig udi Landet, og bragte Pengene udi Høbe-Fall ud af Sverrige, hvorudi de efterfuldte Kongens Exempel, der ved lidelig Skienk og Gaver saaledes regalerede Mæklenborgske Herrer, som han elskede meer end Svenske, saa at Riget omsider blev gandske udtømmet af Penge. Og, som dislige Skienktagere ere gierne Præcludia til Lande-

(u) Pufendorf Hist. Sv. begaer her mærkelige Hoved: Feil; thi han siger at Kong Waldemar 3 døde for Kong Oluf, Dronning Margareta Søn, da den samme Oluf succederede ham i Regieringen, iligemaade at Dronning Margareta kom i sin Faders Sted til Regimentet udi Dannemærk, hvilket er ikke mindre urigtigt.

Landes-Skatter, saa fuldte ogsaa her det samme paa. Stænders
ne besværgede sig derover, forestillende Landets Afmægtighed, og at
det ingen extraordinaire Skatter kunde taale; men Kong Albert
agtede deres Forestillinger kun foye, blev ved sit Forsætt, og søgte
med Magt at udpresse Skatterne, saa at alle, endogsaa de, som
hadde indkaldet ham i Riget, græmede sig hierteligen derover, og
fordømte saadan deres Gierning. Over den Foragt Kongen lastes
de paa Svenske Undersaattere, og den Kierlighed, han alleene bar
for sine Meklenborgere, haver en af de Tidens Poeter i Sver-
rig gjort saadant Vers:

Thet tyckte thom Herrrom åtløye vara
Lå Bønderne kommo fram med sine Riåra:
Söte Herre Konung! I skiven off Rått,
Ich kan nicht bättren, min leue Knecht (x).

Saadan var Tilstanden udi Sverrig, da den store Krig med
Dannemark begyadte, hvorstil Aarsagerne vare disse:

Kong Albert kunde ikke taale, at Dronning Margareta skrev
sig Arving til Sverrig, og derfor til Traads skrev sig Konge igien
til Dannemark og Norge, ja han forandrede Sverriges Baaben,
som tilforn var en Love over 3 Stromme, til 3 Kroner (y), dermed
givende tilkiende hans Prætensioner paa de 3 Nordiske Riger. Det
opreisede sig derforuden Tvistigheder om Grændserne, og den kene
beskyldte den anden at have bygget Fæstninger for nær. Kong Al-
bert brugte da adskillige Spotte-Ord mod Dronning Margareta
kaldede hende Munkedeje, efterdi hun havde saadan Fortroelighed med
Abeden af Soroe, som var hendes Skrifte-Fader, item Dronning Bro-
gelos, hvilket var et fattigt Indfald, thi han barde heller have sagt,
Kong Brogelos; thi en Qvindes Person bør ingen Buxer have,
ja han stikkede hende til Spott en Glibesteen, hvorpaa hun skulde
slibe sine Naale og Knive, hvilken Glibesteen, Hvitfeld siger, siden
til

12
Krig med
Sverrig.

Kong Al-
berts
Spotte-
Ord mod
Dronnin-
gen.

(x) Eric, Ups. lib. 4.

(y) De Svenske give fore, at de 3 Kroner ere det rætte gamle Sverriges og Oplands
Baaben, og Lovden over de 3 Strommer allene det Gothiske Baaben. Men
man seer dog, at de forrige Konger have ikke brugt uden det sidste.

til Afmindelse at være bleven forvaret udi Kjøfiske Domkirke i en
Jærnkæde: men nu omstunder er den ikke der at finde.

Udi det Aar 1388 begyndte man derfor at ruste sig til Krig
paa begge Sider. Grændserne bleve befatte, og Fæstningerne for-
synede med Folk og Levnets Midler. Kong Albert hvervede man-
ge Folk udi Tydskland, og fik særdeles Hielp fra Mecklenborg.
Dronningen derimod fik nogen Hielp fra Pomern. Hun havde
derforuden mange Belmer i Sverrig, fast alle dem, som havde
henget til hendes salige Herre Kong Haagen, og, som havde satt sig
imod Kong Alberts Vall. Samme Konge havde derforuden an-
dre Fiender udi Sverrig; thi mange vare blevene ham ugunstige,
fordi han foragtede Nationen, og opfyldte Landet med Tydske,
til hvilte han betroede Slotte og Fæstninger. Han var ogsaa ble-
ven forhadt formodest det Frugtesløse Tog, han havde giordt paa
Skaane. Clericiet klagede sig ogsaa heftigen over ham, saa man
aldrig udi Sverrig havde været meere misfornøyet med Regiering-
gen. Saadanne vare Coniuncturerne paa den Jene Side for Kong
Albert. Dronning Margareta derimod regierede over tvende
Riger, hvis Indbyggere stode hende alle bi som een Mand; thi
hun vidste at indtage alles Hierte med sin Fromhed og Venlighed,
havde ogsaa erhvervet sig en almindelig Estime ved hendes fornuftige
og lykkelige Regimente, saa at saa Regenterne af Undersaat-
terne have været meere elskede og ærede, hvorføre man læt kunde
giette, hvad Udfald denne Krig vilde faae. Misfornøjelsen udi
Sverrig gif da saa vst, at Geistligheden og Ridderkabet offentli-
gen forestillede Kongen deres Nød, og bade ham, at han ikke vilde
overtræde deres Rætt og Friheder, item at han vilde skaffe de
Tydske af Landet, hvilte vare Riget besværlige formodest den store
Besoldning de forlangede, hvorudover mange Rigets Slotte og
Lehn vare blevene dem pantsatte. Men, som saadan Forestilling
ingen Virkning kunde gøre hos Kongen, begyndte de at sætte sig
op mod ham, befæstede deres Gaarde, og endeligen opsigde ham
all Troeskab, kaldende Dronning Margareta til Hielp, saasom
de saae sig ikke mægtige nok til at modstaae ham allene.

K r r

Denne
KlogeDanne-
marks og
Sverrigs
Tilstand
for Kri-
gen.

12/9

Misfor-
nøjelse i
Sverrig.

12

le
m
Dronningens
smilde
Conduite
mod de
Svenske.

Fløge Dronning, som saasæl vidste at føre sig Leiligheden til Nytte, og at smidde, mens Jernet var varmt, stillede sig i Begyndelsen, som hun ingen stor Lyst havde til at mænge sig i de Svenske Stridigheder, og derfor antog deres Forslag med temmelig Raaldsindighed, for at bringe dem til at continuere med deres Ansøgninger, og at indgaaf de Bilkor, som hun forlangede, og da traadde hun omsider udi Negotiation med de Misfornoyede Svenske, lovende dem Hielp og Undsættning med de Bilkor, at de skulde antage hende til deres regierende Dronning. Ved saadan Proposition studsede de Svenske i Begyndelsen, og vare tviltraadige udi, hvad de skulde gjøre, dog, saasom de saae sig intet andet Middel til at befries paa den ene Side fra det haarde Nag, Kong Albert havde lagt paa dem, og Dronningen paa den anden Side forsikrede dem om deres Frihed, Privilegier og et mildt Regimente, begyndte mange at falde hende til, og at beqvemme sig til at antage de giordte Propositioner.

1388.

Adskillige
Svenske
Herrer for
krive sig til
Dronning
sen.

En fornemme Svensk Herre ved Navn Algud Magnusson, som havde tvende Slotte, Oberstoen og Dresteen udi Forlehnning, var den første, som forskrev sig til Dronningen, og udi et Brev dateret hellig 3 Konger Aften (z) 1388, forsikrede om sin Troekabstaaende, at han af hende havde annammet ovenmeldte tvende Slotte, hvilke herefter skulde være hende til Tjeneste. Og, som den Mand var den første, der brød Lisen for de andre, saa bar Dronning Margareta siden stedse en besynderlig Affection for ham, gjorde ham til sit Raad, og forlehede ham med Gods i Danne-mark.

Derpaa fulgte adskillige andre, som Byrge Ulfson, Steen Bentson, Erngissel Nielson, Ulf Joenson, Steen Steenson, Steen Boeson, Thure Benedictson og Arved Bendictson, Knud Boeson Cantor udi Lindsiøping, Carl Magnusson, Thord Bonde og Gregorius Benetson, hvilke udi et Brev dateret Palme-Søndag, udi samme Aar overgave hende alle de Slotte og Fæstninger, som de havde inde, saasom Nykiøping, Viborg, Vestermandland, halve

halve Dalerne, halve Kobber-Bierget og halve Jærn-Bierget, som ligger i Dalerne. Og, saasom de Holstenske Græver da havde endeel af Kobber-Bierget inde, formedelst den Tieneste, Henricus Ferrens havde giordt Sverrig i Findland mod Nysserne og Carelerne, saa gæve de hende Fuldmagt at handle med Græverne om bemeldte Kobber-Bierg efter sit eget Tykke; iligemaade gæve de hende Fuldmagt paa Sverriges Begne at stadfæste Hansfestøderne alle de Privilegier, de havde udi samme Rige, saa at Dronningen derover fik de Ting udi Hønderne, hvorved hun kunde forbinde sig saavel Græve Geert af Holsten som bemeldte Søestæder, og hindre dem at staae sig til Kong Alberts Partie udi den forestaaende Krig.

Utte Dage derefter erklærede sig ogsaa Erik Riettelson, Sverrigs Riges Marsk for Dronningen, og endeligen tilbød Rigets Raad hende Deres Troe udi et Brev dateret Nykiøping, som lyder saaledes (a):

Eder Mægtige og Høybaarne Færstinde, Dronning Margareta, med Guds Raade Sverrigs og Norges Dronning, rætt Arving og Hørding til Dannemarks Rige, hilse vi kiærligen med Gud. Vider kiære naadige Frue, at Hr. Byrge Ulfssen og Hr. Steen Bentson ere atter hid til os komne, og have berettet om deris Erindder, de til eder havde paa vores og alle vore Benners Begne i Sverrig. Vi takke eder ydmyggeligen for eders naadige Løfte, og forsikre, at vi med all Kiærlighed og Troeskab ville efterkomme alt hvad bemeldte Hr. Byrge og Hr. Steen paa vore Begne med Eder aftalt have. Fremdeeles bede vi eder, kiære naadige Frue, at hvis nogen skulde vilde tale noget til vor Nachdeel, at I dem ikke høre ville; thi vi ville med all Troeskab og Kiærlighed stedse være Eder forbundne: Gud være med

R r r 2

Eder

(a) Lit. Senatus Svcc. ad Reginam pag. 584.

Eder evindelig: Scriptum Nicopie quarta die Pentecostes sub sigillis nostris Anno Domini 1388.

Hvad som er særdeles i dette Brev, er at Raadet kalder hende rett Arving til Danmark, da hun dog selv aldrig gav sig saadan Titel. Uanseet dette store Anhang, som Dronningen fik udi Sverrige, forestod dog en blodig Krig; thi foruden det Parti, Kong Albert endda havde udi Riget, havde han værved en anseelig Krigshær (b) af Tydske, hvorpaa han mest forlod sig. Der siges da, at han pantsatt Gulland til Kaars-Herrerne udi Preussen for 20000 Nobler, saasom han behøvede Penge til forehavde Krig, hvilket ogsaa Hvitfeld tilstaaer, sigende: Kong Albert pantsatt da Conrad von Jungingen til hans Rustnings Behov Gotsland for 20000 Dubloner, det er Nobler, hvilket Land derudover Kaars-Herrerne havde inde en Tiid lang, og havde satt en Svensk Herremand til Stattholder, som var forjagen af Kong Albert (c) men siden løfede Kong Erik det igien, saa at man der/af seer, at denne vigtige De endda udi Baldemari, eller Kong Olai Tiid maa være kommen fra Danmark igien; Og er det rimeligt; at det maa være skeet udi den sidste Krig med Hansestæderne, da Sverrig var i Forbund med de samme, men det er forunderligt, hvorledes vore Historie-Skrivere kunne gaae saadanne vigtige Ting forbi, uden at melde om, naar og hvorledes Landet kom til Sverrig igien.

Kong Albert havde nu faaet saadan Krigshær paa Beenene, at han meenede sig stærk nok at kunde holde Stand mod Dronning Margareta. Hans Magt bestod mest af Tydske, hvoriblant vare mange store Herrer, som Græv Ottho af Rupin, Græv Geert af Holsten, og Bugislaus af Stargard. De Svenske bleve anførte af Erik Kietelson. Paa denne Magt forlod han sig saameget, at han fodrede Dronningen til et offentlig Felt-Slag, for hvilket hun ikke undslog sig. Den Fientlige Krigshær blev commanderet af Kong

(b) Erics Upsal. lib 4.

(c) Johannes Gothus siger, at samme Herremand heed Magnus Sture, og at det var hans nemlig Stribentens Olde-Fader.

1388.

Kong Albert selv, og den Danske af Her Iver Lykke til Egholm (d). Begge Krigshærene modte hinanden paa den flette Mark ved Fal-
 tioping udi Vester Gothland den 21 Sept. 1388. Midt imellem
 begge Krigshærene var et dybt Moras, hvor Kong Albert med sit
 Folk ufforsigteligen pludsele udi, hvilket tilskrives den mest Aar-
 sag til hans Ulykke. Slaget gik for sig med stor Tapperhed paa
 begge Sider, men omsider finge de Danske Overhaand, og erholdte
 en fuldkommen Sejer. Udi dette navnkundige Slag blev han selv
 fangen tillige med hans Son Erik og adskillige andre fornemme Her-
 rer, som Grav Ottho af Rupin, Grav Geert af Holsten og Bisp
 Rudolph af Skara. Man veed ellers ikke, hvad det har været for
 en Grav Geert; thi det kand ikke være Henrici Ferrei Son, som
 for saa Aar siden var bleven forlehnet med Sonder-Zylland. Af
 Svenske Riddere bleve slagne 19, og en stor Hob gemeene. De
 Danske mistede og en Hob Folk, hvoriblant var 8 Riddere, hvil-
 ket tilkiendegiver at Slaget maae have været temmeligen blodigt.
 Dronning Margareta opholdt sig udi Wordingborg medens Sla-
 get stod, og med stor Længsel ventede paa Tidender om Udfaldet.
 Endelig, da hun fik at vide, at Slaget var vundet, og Kongen var
 fangen (e), begav hun sig udi største Hast til Bahuus. Diden
 blev den fangne Kong Albert henfordt og derfra til Lindholm
 udi Skaane, hvor han blev siddende udi 7 Aar. De andre Fan-
 ger bleve bragte til Kallundborg og andre Stæder. Den gamle
 nyeligen publicerede Gullandske Kronike differerer her fra andre Hi-
 storier i Aarstallet, og henfører dette Slag til Aar 1389. Og, som
 det samme skeede paa St. Matthia Dag, blev derover giordt et
 Vers, som findes i samme Kronike, og som formedelst dets Jærlig-
 hed kand sluttes at være giordt af Franciscaner-Munkene i Wisby.

Slag ved
Falkis-
ping.Kong Al-
bert føres
fangen til
Lindholm.

Rex capitur Sveciæ, videnter luce Matthiæ

Rex Alberte, Scias, tua cinxit castra Matthias.

Rrr 3

3

(d) Anonymus Chron. Sclavorum siger, at den Danske General heedte Henrik
 Parow, og at han omtom i Slaget, men ingen af Deelene er sant. Vid.
 Erasmi Lati Margaretorum lib. 9.

(e) Crant. Hist. Sveciæ lib. 5 cap. 32.

J hvad Intention dette Vers end var gjort, saa kunde dog St. Matthias ikke have Aarsag andet end at formakisere sig derved; thi det kand ikke vel anderledes forklares end saaledes: nemlig at Kong Albert tabte Slaget, efterdi St. Matthias beskyttede hans Leir (f).

Dette Slag er et af de Navnkundigste, som nogen Tiid er skeet udi Norden; thi derved blev paa een Dag bundet et stort Kongerige, og saa mange anseelige Herrer tillige med Kongen selv fulde udi Seyer: Herrens Hænder. Dette er udført udi et juertigt Heroisk Poema af Erasmo Læto, og deeles udi 10 Boger, kaldne Libri Margareticorum, som Autor dedicerede til Dronning Elizabeth af Engeland. Hvis man kand fæste Troe til samme Poema, da tog den Danske General Lykke, Kong Albert fangen med egne Hænder udi Slaget; men dette synes at være en Poetisk Fiction af Autore, for at gjøre sin Heros dis større (g). Distigst kand siges om adskillige andre Omstændigheder, saa at bemeldte Skrift, skionst Materien er sandfærdig, dog ikke kand citeres.

Men Sverriges Modgang fik derved dog saa hastigen ikke Ende; thi de Mecklenborgske Herrer tillige med Rostok og Wismar fojte derpaa udi lang Tiid Krig med de Nordiske Riger, og plagede Sverrig i Særdeelehed; thi, saasom de havde Stokholm tillige med adskillige andre Rigets Fæstninger udi Hænderne, gjorde de deraf adskillige Indfald i Landet, og med Mord og Brand tilføiede udbodelig Skade. De Afbrændte da Jenkioping, Besteråas, Lindkioping med mange andre Stæder og Landsbyer. Vel samlede Bønderne sig ofte sammen for at torstare deres Eienomme, men de lidde adskillige gange store Nederlag, besynderlig ved Jenkioping, hvor den Stokholmske Besættning overrumplede dem, og

(f) Diar. Fructum Minorum in Wisby.

(g) Interca Alberto Galeam Lyckeus sgondo. • Excussit Capiti. Erasmi Læto. Margareticorum lib. 9.

(h) Denne Kong Albert var fød af Euphemia Kong Magni Smels Søster og Hertug Erik's Dotter, og er det særdeles mærkeligt, at fast alle de, som nedstammede af samme Hertug Erik have haft u-lykkelig Skiebne, som kand sees af den Svenske Historie.

13/2
Kriget continuerer mod Kong Alberts Tilhængere.

1/a

og omkom saa mange, at Stedet, hvor Slaget stod, derover fik Navn af Bonde-Bierget eller Skade-Bierget (i) 119, som Stokholm blev belejret af de Danske, gave Mecklenborgerne (k) alle Skibe Frihed at tage og plyndre de 3 Rigers Skibe udi Søen, og tillode dem frie Havne i deres Stæder, for der at sælge Byttet. Herudover blev i en Hast først Øster-Søen og siden Nord-Søen fuld af Søerovere, hvilke længe vare bekendte under det Navn af Vitalianer eller Victualie-brodre, saasom det skulde heede, at de ginge i Søen for at bringe Victualier til den belejrede Stad Stokholm. De samme bragte ikke alleene Rigerens Skibe op, men satte ogsaa ofte Folk udi Land, og gjorde saa stor Skadegat de Vitalianer vare da lige saa stor Skræk her udi Norden, som de Slibustiers siden udi det Spanske America.

Dronning Margareta forsonnede dog imidlertid ikke at høre Frugten af sin store Sejer; thi Aaret derefter erobrede hun den vigtige Stad Calmar, hvor Øvrigheden saavel som Besætningen var mestendeels Tydsk, hvilket fandt sees af de mange Tydske Navne, som staae under det Brev, hvorved de overgave Staden (1). Hun forsikrede sig ogsaa samme Aar Hertug Bugislaw af Stekin og Rygen, som sees af hans Forskrivelse Datered Flastersboe Fredagen for Apostoli Jacobi 1389. Ja, da Krigen var endda paa det haardeste, begyndte hun at arbejde paa det store Verk, angaaende Rigerens bestandige Forening, og til den Ende gav tilkiende, at hun vilde have til Konge over 3 Riger hendes Søsters-Dotter. Søen den unge Hertug Henrik eller Erik af Pomern, hvilken hun strax lod forskrive fra Tydskland, og med stor Flid opdrage. Imidlertid faldt en af Sverriges Provincier efter en anden udi Dronningens Hænder. Men Stokholm holdt endda med Kong Albert, skjønt samme Stad var udi saadan forvirret Tilstand formedelst de adskillige Factioner, der reysede sig, og den Had og Mistanke, som regiærede saa vel imellem Besætningen indbyrdes som Borgerne skæbet,

Vitalianer

H

1389.

19

Forvirrelse
udi Sto.
holm.

La

(i) Eric Ups. lib. 4.

(k) Cranz. Vandal. lib. 9 cap. 25.

(1) Deditio Calm. 1389 pag. 586.

1389.

fæbet, at man uden Medynk ikke kand læse dens Historie; thi, saasom Rigets Raad og de fornemteste udi Landet havde erklæret sig for Dronning Margareta, saa reisede sig Mistænke mellem de Tydske og Svenske udi Staden. De Tydske frygtede, at de Svenske, som de vidste udi Hiertet hadede dem, skulde falde til Rigets Raad, og forraade Staden til Dronningen, og derfor altid havde Øyene paa dem; besynderligen vare der 76 Personer, som de frem for andre havde mistænkte. Mod dem conspirerede af Kongens Partie 170 (m) Personer, som vare de Forligste, hvilke distingverede sig ved et slags Hætter, som de bare, og derfor bleve kaldne Hætte-Brodre. Disse grasserede om Natten igien; nem alle Gader bevæbnede for at observere de Svenske, som de havde mistænkte, hvilke de kaldte Forradere, og, endskont Raadet i Stokholm kaldede dem sammen, og formanede dem til Cendragtighed, kunde saadant dog intet hielpe; thi Mistænken voxer de meere og meere til, saa at omsider nogle Svenske bleve grebne af de Tydske, og kastede i Fængsel. Dette forarsagede et stort Oplob, og begge Partier komme bevæbnede paa Torvet, saa man frygtede, at de skulde massacrere hinanden. Dog blev dette Oplob denne Gang stillet ved det, at nogle af de Svenske Fængne kommeløsigien; Ja, efter som Fornuftige Folk lagde sig derimellem, og forestillede, hvor skadelig denne Ufæmighed vilde være for begge Partier, sluttode de et Forlig indbyrdes, hvilket de beseglede med dyre Eder og Løfter. Men Sygdommen havde alt for sterk Overhaand taget, saa den Medicin ikkun tilen Tiid kunde stille den; thi kort derefter samlede en hob Tydske dem om Natten paa Raadhuuset og der besluttede at slæppe Hænd paa de Mistænkte, hvor som helst de kunde træffe dem. De havde derpaa Bud efter de Svenske af Raadet, og, da disse komme paa Raadhuuset, lod ogsaa Slots-Herron med hendeel af Besætningen sig der indfinde, og blev da opløst et Register, hvorpaa stode skrevne deres Navne, som da havde mistænkte, og som de meenede, burde tages ved Hovedet, og, som der

iblant

(m) Erics Upl. lib. 4. Switsfeld sætter 178 hvilket maa være forskrevet; thi han har ellers herudi næst efterfuldt Ericum Dlat, som de Lidders troværdigste Sribent.

iblant fandtes ogsaa nogle, som vare døde, førend Kong Albert blev fangen; kunde man deraf see, at det Had, som de Tydske bare til de Svenske udi Stockholm, havde haft sin Begyndelse længe tilforn, og vidner Ericus Olai, som udsørligen beskriver denne Stockholmske Tragoedie, at de Tydske 12 Aar for Kong Alberts Fængsel havde en Liste paa 170 Stockholmske Borgere, som de vilde stille ved Livet (n), men havde ikke fundet Leilighed til at sætte deres blodige Forsæt i Værk, førend nu. Da Registeret var oplæst, blev Befaling given til at gribe alle dem, hvis Navne vare tegnede, hvilket ogsaa skeede. Nogle af dem bleve jammerligen pinede med Træ-Sauger, for at bringe dem til at bekiende, om de havde noget Forræderie for mod Kong Albert, men, som ingen vilde bekiende, lode de dem føre udaf Staden paa en liden Holm kaldet Kepslingen, hvor de bleve bundne indkastede udi et Huus, og der ynkeligen opbrændte (o). Denne gruelige Execution skeede Aar 1389. Og var da saaledes Stockholms Tilstand.

Endeligen efterat Kong Albert havde siddet 7 Aar fangen, blev ved Hertug Johannis af Mecklenborg Underhandling for Alvor arbejdet paa et Forlig, hvortil ogsaa Dronningen bekvemmede sig for fengang at giøre Ende paa denne Krig, og at faa Soen igien renset fra de Vitalianer, som bragte Ødelæggelse med sig, hvor de komme. Man berammede først en Dag til Helsingborg, hvor Gesandtere af Mecklenborg, Preudsen og Hanse-Stæderne lode sig indfinde 1394; men der blev intet udrettet, efterdi paa samme Tid reisede sig et Klammerie mellem de Danske og Tydske, hvor udi Borgemeesteren af Straalsfund blev slagen, hvilket foraarsagede, at Gesandterne ginge bort. Siden blev anstillet en Sammenkomst til Aaleholm, hvor Hertug Hans af Mecklenborg Personligen skulde møde for at afgiøre Sagen med Dronningen, hvilket ogsaa skeede; og blev omsider et Forlig sluttet til Helsingborg den 1 November 1395 saaledes, at Kong Albert, hans Son Erik og de andre Fanger skulde komme løse, og for deres Befrielse skulde han aflægge

Kong Albert kom
mer løs
paa Con-
ditioner.

(n) Eric. Upl. lib. 4.
(o) Eric. Upl. lib. 4.

1395.

aflægge til Dronningen 60000 lodige Mark, eller og overgive Stokholms Slott og afstaae sin Ræt paa Sverrig. For denne Summa Penge caverede 10 Wendiske Stæder, og blev dem givet Stockholm til Underpant, hvor de indlagde deres Besætning. Cautionen var saaledes, at, hvis Kong Albert ikke betalede de 60000 lodige Mark tre Aar efter hans Befrielse, skulde de, nemlig Stæderne betale saadan Sum eller eytrudere Stockholm. Saaledes kom Kong Albert af sit langvarige Fængsel, og blev overleveret til Hansstædernes Fuldmægtige udi Helsingborg, hvilke gavedes Revers paa at have annammet ham med hans Son. Reversen findes hos Hvitsfeld, Helsingborg Søndagen for Michaelis 1395 (p). Tilgemaade Hertug Johannis af Mellenborg Forfrivning dateret Lindholm udi samme Aar (q). Stæderne, som caverede, vare Lybel, Straalsund, Bismar, Gripvald, Thorn, Elbing, Danzig, Rostok, Revel og Stockholm selv.

1395

1395

Det synes vel, at Dronning Margareta herudi var noget lemsfældig, og at hun ved Freden skulde fundet have betinget sig bedre Conditioner, og faaet Kong Albert strax til at afstaae sin Ræt paa Riget, men denne kloge Dronning vilde herudi ikke være alt for vanskelig; hun saae forud, at det vilde blive Kongen tungt, ja fast umueligt at bringe saadan Sum til Beje, efterdi han var udtømmet for Penge, og ingen Credit havde; Hun desfarmerede ogsaa derved til en Tid Hansstæderne og Mellenborg, som hun paa saadan Maade ved Freden forbandt sig. Ja hun vilde have en hastig Ende paa denne Krig for at faae fri Hænder til at sætte i Verk hendes store *Deffem* nemlig Rigerens bestandige Foreening. Og viser Udgangen, at hun herudi tog fornøfflige Mesurer.

1395 forfat.

Aaret efterat denne Fred var sluttet, kom hun tillige med den unge Hertug Erik til Sverrig, hvor der blev foreskrevet en Herredag for at bringe Riget til rette igien, som var fast ødelagt af de store Uroeligheder, som Kong Alberts Regimente havde forarsaget,

(p) Lit. Revers civitar. pag. 593.

(q) Lit. Johannis de dato Lindholm die octava post. Festum corporis Christi 1396 pag. 595. seq.

get, og da tog hun sin Tempo til at befodre sit Forehavende i at in-
 finuere Stænderne, som de forrige Odeleggelse stode for Djene,
 den unge Hertug Erik, som hun med Flid havde opdraget til at
 blive en Regent over heele Norden. Den kloge Dronning lyfke-
 des ogsaa udi sit Forsætt; thi, efterat hun havde foreholdt Stæn-
 derne den Noelighed og Velstand, som derved udi fremtiden kun-
 de ventes udi Norden, og tillige med forestillet hendes Alderdom
 og Svaghed, og at det var dem nodigt at have en ung Konge,
 der kunde være beqvem til saadant stort Regimente, lode Stæn-
 derne sig overtale, og samtykkede 1396 den 22 Julii Hertug Erik
 til Morasteen, som var det sædvanlige Sted, hvor Kongerne bleve
 creerede udi Sverrig. Hvad samme Morasteen var, og hvad som
 ved de Kongelige Hyldinger der skeede, vill jeg her korteligen fortælle.

Det var en gammel Skik udi Sverrig, at Kongernes Navn og
 Hyldings-Dag skulde til ævig Erindring skrives paa den Steen,
 Palden gemeentigen Morasteen, hvilket ogsaa skeede ved denne Erics
 Inauguration, og forfattede Notarius Publicus til Upsal derover et
 Instrument, hvilket den Svenske Skribent Johannes Messenius
 taler om, og for curiositets Skyld her anfores.

1396
 Dronning
 Margare-
 ta overtale
 Stænderne
 i Sverrig
 at antage
 hendes Sø-
 sterdot-
 ter Son
 Erik af No-
 mern til
 Konge.

1396
 7

Det Kong-
 lige Sven-
 ske Hyl-
 dings
 Steds Mos-
 asteens
 Beskrivelse

In nomine Domini, Amen. Anno à Nativitate ejusdem
 MCDXXX, III Die Mensis Maij hora vesperarum vel quasi, Pon-
 tificatus Sanctissimi in Christo Patris ac Domini D. Eugenii Papæ
 IV Anno IV in nova domo Capitulari ante Valvas Ecclesiæ Up-
 salensis sita, in mei Notarii Publici testiumqve subscriptorum
 præsentia personaliter constitutus Venerabilis D. Petrus Archie-
 piscopus Ecclesiæ Upsalensis nomine & ex parte capituli dictæ
 Ecclesiæ Upsal ibidem tunc congregati me Notarium subscriptum
 requisivit, ut assumptis iisdem testibus accederem ad lapidem
 vulgariter dictum Morasteen, in quo & super quem Reges Sve-
 ciæ de novo Electi statim post eorum electionem consveverunt
 ab antiqvissimis temporibus sublimari & inthronisari, investi-
 gaturus ibidem annum electionis in Regem Sveciæ Illustrissimi
 Principis Domini Erics Regis moderni, Ego memoratus Nota-
 rius infra scriptus unà cum testibus subscriptis statim ad dictum

lapidem Morasteen extra civitatem Upsalensem ad unum miliare in plano campo situm accessi & honorabilem virum D. Johannem Matthiae Curatum Ecclesiae Danmark, quæ dicto lapidi vicina est Ecclesia, in testem assumpsi, & sculpturam ejusdam lapidis dicto antiquo lapidi Morasteen super impositi diligenter inspexi & per testes infra scriptos inspici feci, sic practicæ, ut sequitur, in eodem lapide insculptum inveni. Anno Domini MCCCXCVI. Electus est in Regem Sveciæ in hoc loco Illustris Rex Dominus Ericus Calendarum Augusti (locus autem pro numero Calendarum vacuus erat) super quibus omnibus & singulis Præfatus Petrus Archidiaconus nomine, quo supra, me Notarium publicum requisivit, ut unum vel plura, publicum vel publica super præmissis conficerem instrumentum vel instrumenta. Af dette Instrument sees, hvorledes Kongernes Ravn og Inauguration bleve gravne udi Morasteen, og at deraf siden bleve forfærdigede Notarial Instrumenter.

Efterat dette var skeet, tog Dronningen sig for med Sverriges Riges Raad, som da kaldte sig Kong Eriks Raadgivere, at remedere Uordener, som Riget var bragt udi, og blev da blant andet forordnet, at alt det Gods, som Kong Alberts Fogeder og Embedsmænd havde faaet fra Kronen, skulde igien restitueres, at alle de nye Slotte og Fæstninger, som i Kongens Tiid vare byggede, og ikkun kunde tiene usroelige Mennesker til Retraite, skulde igien nedbrydes, at Adelen skulde bekomme deres Gods igien, som de havde mistet i Krigen, at Kobber-Bierget skulde høre til Kongen og Kronen. Tilgemaade blev besluttet, at Dronningen skulde beholde hendes Morgengave, som Stænderne havde tillagt hende, da hun blev antagen til Dronning i Sverrig, som var heele Gothland, Kynd, Mark, Dal, Vermeland, Vesteraas og andet, hendes Livs Tiid, item 10000 lodige Mark; Endeligen bløve da ogsaa casserede alle de Forordninger, som Kong Albert havde udgivet. Dette (r) blev samtykt og undertegned af Sverriges Riges Raad

(r) Vid. Instrument. Transactionis in Castro Nycopix Vigilia Matthæi Apostoli 1396 pag. 600 seq.

Raad til Nykiöping udi samme Aar. For at indtage Undersaats-
ternes Hjertes desmeere, tilbød hun sig da offentlig til Rætte, og,
om hun nogen skyldig var, at hun da vilde svare enhver og giøre,
hvad Rætt og Skiel var; men de Forsamlede svarede alle fenslem-
migen, at de vare fornøiede, og takkede hende for hendes Om-
sørrig for Riget.

Derpaa reisede hun med Kongen tilbage til Danmark, og
der iligemaade ordinerede adskilligt til Rigets Nytte, ligesom hun
skulde forlade Regimentet, da hun dog vidste, at hun udi mange
Aar endda skulde være virkelig regierende Dronning, efter som
Kong Erik var kun et Barn. Da nu alting var saaledes ordines-
ret, skridede hun endeligen til sit store Forlættis Fuldbyrdesse og
Aano 1397 begav sig med den unge Konge til Calmar, hvorhen
hun lod forskrive alle 3 Rigers Raad, og da forbandt Rigerne at
blive til ævig Tid under een Konge, ved den udi Historien bekiende
te Calmarste Constitution, som var denne Dronnings store Mes-
sterstykke; og, som samme Constitution er saa Navnkundig, vil jeg
den Ord for Ord her indføre. Den lyder saaledes:

De 3 Nor-
diske Ri-
gers For-
eining slut-
tet til Cal-
mar 1397

Alle de, som dette Brev see eller høre, saavel de, som
nu ere, og de, som herefter komme skulde, skal vitterligt
være, at, efterdi disse 3 Riger, Danmark, Sverrig
og Norge med Cendragtighed og god Villie med den
Høybaarne Førstindes, vor naadige Frue Dronning
Margaretes Raad, Fuldbyrd og Samtykke, samt med
alle 3 Rigers Raad, Biscoppers, Ridders og Almuens
Villie og Minde have antaget den Høybaarne Første, vor
naadige Herre Kong Erik til en ret Herre og Konge over
os, da skal han fra denne Dag udi Navn Faders, Søns
og Hellig Lands her udi Calmar sættes paa den Konge-
lige Throne, og være Konge over de 3 Riger med den
Værdighed, som en kroned Konge tilkommer. Og er
paa samme Tid efterfølgende Artikler, som angaae de 3

Forenings
Artiklerne.

foreenede Rigers Regierings Form, saaledes samtykkede, Først at de 3 Riger skal erkiende denne Konge, som er Kong Erik, for deres rette Herre og Konge hans Lives Tid. Og skulde siden til ævrig Tid disse 3 Riger een Konge have og ey flere, saa at Rigerne aldrig maae adskilles meere, om Gud vil. Siden skal efter denne Konges Død een Konge tages og vælges over de 3 Riger og ey flere. Og skal ikke det sene Rige have Magt at tage og vælge en Konge uden med Guldbryd og Samtykke af alle 3 Riger. Giver Guld denne Konge en Son eller flere, da skal den til Konge tages over de 3 Riger og ey flere; de andre vorde med Herstabe forlehmede, og, dersom han efterlader sig Døttre, da gøres dermed, som Loven udviser. Er een af Kongens Sønner til, da vælges han een til Konge over disse Riger, som sagt er og ey flere. Men, om Kongen, som Gud forbyde, døer uden Børn, da udvælger Rigerne Raad den, som de finder best og Rigerne nytteligst, og det med alle 3 Rigers kenderlige Samtykke, og maae ingen derimod sætte sig eller andre indkalde. Og skulde alle 3 Rigerne stedse blive udi Samdrægtighed og Kierlighed, saa at det sene ikke skilles fra det andet ved nogen Tvedragt, og, hvad det sene paakommer, enten Krig eller Ansægtning af udenlandske Herrer, skal angaae dem alle 3, saa at de skulde være hinanden behjælpelige med all Magt og Troeskab, som det kunde være eet Rige, dog saa at et hvert Rige bliver ved sin Lov og Rætt. Fremdeles skal Kongen regiere sit Rige udi Danmark efter den Danske Lov og Rætt, saa og udi Sverrig og Norge efter Sverrigs og Norges Rigers Rætt, og ikke føre et Riges Love ind udi et andet. Hvis det og skeer, at Orlog og Feide

Feide paaføres et af disse Riger, saa skulle de andre 2
 Riger, naar Kongen eller hans Embeds Mænd dem til-
 siger paa hans Begne, det Rige til Hielp komme, for
 hvis Skyld tilsagt vorder, med all Magt, hvor fornø-
 dent gøres enten til Lands eller Bands. Hvert Rige
 skal det andet til Hielp komme, og hver Mand i det Ri-
 ge som fødres til Hielp, forsee dem, som trænger, med
 Kost og Føde. Hvad deres Tjeneste, Besoldning, Skat-
 te eller Fængsel angaaer, da staaer Kongen derfor. Og,
 dersom et Rige paaføres Krig af Fremmede, da skal det
 andet ikke undskyldes sig dermed, at det ingen Tjeneste
 pligtig er uden inden sine egne Landemerker, men det
 ene Rige skal hielp og følge det andet, hvor fornødent
 gøres, efterdi alle ere under een Konge, og ansees, som
 et eneste Rige. Bliver nogen udi et Rige erklæret fred-
 løs, skal han ogsaa være fredløs udi de andre Riger,
 og skal ingen ham hielp og forsvare, men hvor han lee-
 des og paaæstkes, der skal man rætte over ham efter hans
 Forseelse, og som Loven tilsiger. Item, om nogen Trans-
 action skeer, eller Aftale bliver giordt imellem fremme-
 de Herrer eller Stæder eller deres Gesantere og vor Her-
 re Konge, da, udi hvilket Rige han da er tilstæde, haver
 han og hans Raad, som da tilstæde ere, eller nogle af
 hvert Riges Fuldmægtige, Magt at slutte derom paa disse
 Rigers Begne, hvad som gudeligt, skikkeligt og nyttigt er
 til Kongens og de 3 Rigers Gavn. Disse overskrevne
 Artikler skal man saaledes efterleve, og dem saaledes ud-
 tyde, at det vorder Guld til Heder og vor Herre Kon-
 gen og Rigerne til Gavn, og, hvis nogen sætter sig herimod,
 da hielp alle 3 Riger Kongen at sætte ham tilrætte for
 at handhæve de samme. Fremdeles skal vor Frue Dron-
 ning

i
u

9

1397.

ning Margareta styre, raade, besidde og beholde hendes Livs Tid usbehindret med all Kongelig Rætt alt hvad, som hendes Fader og hendes Son hende forundt have udi deres Livs Tid og i deres Testamente, saa og udi Sverrige hendes Morgengave og alt andet, som Rigets Mænd udi Sverrig hende overdraget have, item hendes Morgengave udi Norge og det hende Herr Kong Haagen og hendes Son Herr Kong Oluf undt/og givet havebaade udi deres levende Live og i deres Testamenter, dog saa, at Landet og Slottene komme igien til Kongen efter hendes Død etc.

Til ovenskrevne Artiklers meere Bevaring, at de skulde fast og usbrødeligen holdes, er fundet for got, at Breve skal gives paa Pergament to af hvert Rige, lydende i allemaade lige med alle Artikle, som skrevet staaer, og at Brevene skulde beseigles med Kongens, Dromningens, Rigets Raads og Riobstæders Indseigle. Alt dette udi allemaader saa fuldbyrdes skal, som skrevet staaer, have Bi Jacob og Henrik af Gllds Naade Erke-Bispen i Lund og Upsalla, Peder og Knud af samme Naade Bispen udi Roskild og Lindkiøping, Carl af Tofte, Jonas Anderssen, Steen Bentsen, Jonas Rüd, Thure Bentsen, Solmer Jacobsen, Erngissel Nielson, Peder Nielson af Nagaard og Algod Magnusen Riddere, Arent Proust i Dpsloe, Amund Bolt, Alf Haraldsen og Ganthe Erriksen Riddere ladet vore Indseigle med god Billie hængge for dette Brev. Scriptum Calmar Anno Domini 1397. Die B. Margaretæ Virginis. Disse 4re sidste synes at have været Norske, og er det synderligt, at hverken Erke-Bispen af Trundehjem, eller andre Norske Bispens Navne her under tegnede findes.

Dette

Dette er den berømte Calmarſke Constitution, hvorved de 3
 Nordiske Riger bleve sammenknyttede. De fleste Skribentere con- ¹³⁸⁷ Betänk-
 fundere den af Bildfarelse med den anden store Constitution, giordt ning over
 39 Aar derefter udi Erici Pomerani Tid, hvilken er langt omstæn- denne For-
 digere, og befatter de 3 Rigers Regierings Form og jus publicum; cening.
 thi denne første indeholder intet uden hvad som her er indfordt, saa
 at man derfor siden har høft nodigt at gjøre den meere omstændig. ⁹
 Hvitfeld gjør adskillige Patriotiske Betænkninger derover, sigende:
 Ved dette Forbund var søgt Fred og Eenighed mellem
 Rigerne, og er ingen Tvivl, om samme Forbund havde ¹⁰
 bleven holdet, at det jo havde været Rigerne til stor
 Styrke. Men dette Forbund haver siden altiid været
 Aarsag til Krig og Feide. Kong Christopher 3. Kong ¹¹
 Christian 1, Kong Hans og Hans Søn Christian 2. ¹²
 have siden altiid taget Aarsag deraf at føre Krig mod ¹³
 Sverrige. De Svenske beskyldte os først for at have
 brudt Rigerne's Forbund, i det at Kongerne have satt
 dem udlændiske Lehnsmænd som Jens Eriksen og andre,
 der have øvet Tyrannie mod dem, og ikke vidst deres Lov
 og Ræt, item at de Danske have taget dem i sær, og u-
 den deres Bidskab, Konger, som skeede med Kong Chri-
 stopher af Beneren og i saa Maade giordt de Svenske
 Indgreb udi Konge-Ballet. Men, hvis saa skeet var,
 da skulde man heller have søgt at ændre saadant, end at
 gjøre Forbundet til intet. Saa vil Hvitfeld. Man kand ⁹
 her ikke nægte, at jo Dannemark udi denne Foreening hadde til-
 taget sig en slags Superioritet, sendeel, efterdi samme Rige paa
 de Tid var det mægtigste, endeel ogsaa, efterdi Dronningen, som
 forebode dette Forbund, var Dansk. Man kand ogsaa ikke nægte,
 at jo Sverrig undertiden har haft Aarsag til Klagemaal, helst un-
 der Erico Pomerano, som var en selsom Konge. Men man kand
 derimod ogsaa see af Historien, at en og anden gang Opstand er
 giordt udi Sverrig meere af uvoelige Menneskers Tilskyndelse end ¹⁴
 af

af rættmessige Aarsager; thi der skeede Rebellioner saavel under de Gode som de Onde Konger, saa det var vanskeligt at giøre de Svenske til Naade, hvilket bragte omsider Christianum 2. til den haarde Execution udi Stockholm, hvorved Dlie blev kastet i Jlden og Grundbold lagt til det bittere Had, som saa længe har været mellem Dannemark og Sverrig.

i/n
e
e
n
o
Paa samme Tid som denne Foreenig blev sluttet, blev ogsaa Kong Erik kronet til Konge, og slog hast da 133 Riddere af alle 3 Riger. Men, endskiønt han saaledes var antagen og kronet til Konge, regierede dog Dronningen virkeligen, og havde allene Konges Magten fast til sin Døds-Dag, og det, endeel, fordi Kongen var kun et Barn, da han kom paa Thronen, fendeel ogsaa, fordi saadant skeede allene ved hendes Befodring; Thi den Slægtkab, han kunde regne paa Moderne Side, contribuerede ikke saa meget til hans Forfremmelse udi Dannemark, som Dronningens Recommendation, og er det ingen Tvivl paa, at hvilken anden, som hun havde foreslaget, jo ogsaa havde blevet antagen af de Danske, hvis Hiertter denne Dronning havde i sine Hænder. Og hvad Sverrig og Norge angik, da, saasom han aldeles ingen Riætt kunde udregne sig til samme Riger, saa var han i den Henseende Dronning Margareta end meere forbunden, hvorfore Instændighed udfodrede, at han stedse burdte have Veneration for hende, og lade hende Myndigheden udi Regimentet, saa længe hun levede.

Endskiønt Kong Erik nu var antagen og kronet til Konge i Sverrig, var dog Hoved-Staden Stockholm endda udi Hanses Stædernes Hænder, som havde den til Forsikring af Kong Albert, hvilken endda fordte Titel af Konge udi Sverrig. Ditalianerne foruroeligede endda Soen, og tilføjede Rigerne Skade. Der opreisede sig ogsaa U-æenighed mellem Dronningen, og en anseelig Svensk Herre ved Navn Steen Sture. Ja man var ogsaa foruroeliget af den Prydsiske Hermester Conrado von Jungingen, til hvilken Kong Albert havde pantsatt Gulland, saa at Dronningen havde mange og store Vanskeligheder at bestride paa sengang, men hun overvandt dem alle ved sin kloge Conduite, og bragte Rigerne igien udi en fuldkommen Roelighed.

Hvad Vitalianerne angik, da fremturede de med deres Søeroverie, og tilføjede Rigerne mægtig Skade, de havde ogsaa bemægtiget sig en Deel af den De Gulland, hvor de, maa ssee, havde ladet bygge det Fængsel, kaldet Tønden, som de forvarede deres Fanger udi; thi, endskjønt Hansestederne havde sluttet Forlig med Dronning Margarete, saa blev de dog ved at beskytte, eller i det ringeste at see igiennem fingre med disse Søerovere, af hvilke de havde ingen Skade, saasom de saalte Byttet for got Kiøb udi deres Havne. Men, saasom de af deres idelige Success med Tilden bleve saa modige, at de plyndrede saavel Venner som Fiender, og sparede ikke Hansestedernes Skibe selv, bleve de forhadte af alle Nationer; Ja Lybel, Danskig, Thorn og Elbing, som tilforn havde beskyttet dem, rustede da Skibe ud for at holde dem i Ave. Dette befødrede derfor Fred imellem Dronning Margareta og Stæderne, hvilken blev sluttet udi det Aar 1399 til Nykiøping udi Falster, hvorpaa Stædernes Begne lode sig indfinde Herr Fridrik von Benden, Cumpstor til Thorn, Herr Johann de Garde Skafner til Marienberg, Herr Peter Nieke Borgemester til Thorn, Peter Forstenov Borgemester til Danskig og adskillige andre, og da blev Fred sluttet særdeles med Kostok og Wismar, som frem for andre havde taget disse Søerovere udi Beskyttelse, og undet dem Frihed i deres Havne. Freden var af den Indhold, at all Krig, som de paa Kong Alberts Begne havde haft med Dronningen, nu skulde ophøre, og de skulde beholde deres Privilegier og Friheder udi Rigerne som tilforn. Efter denne Fred bleve Vitalianerne anseede som alle Nationers Fiender, saa at de bleve grebne alle vegne, hvor man kunde træffe dem, og lagte paa Steil og Hjul, indtil Soen Tiid efter anden blev rensat fra dette Ukrud. Udi dette Aar var saadan haard Vinter, at man kunde gaae til Fods over Havet fra Pomern til Dannemark, og betienede sig Albertus Græven af Holsten af den Leilighed at overfalde de Friser, og at sætte dem i Brandskatt for 16000 Mark.

Fred mellem Rigerne og Hansestederne.

Vitalianernes Magt dem pes.

Hvad de Svenske angik, som hidindtil havde været Kong Alberts Tilhængere, og endda havde en Deel af Rigers Fæstninger udi Hænder, da bragte Dronningen dem ogsaa til Forlig.

1398.

og fik dem til at overlevere de Slotte, som paa Kong Alberts Begjæring indeholdtes. Dette Forlig blev sluttet 1398, Dagen efter Dionysii, og blev da Steen Sture tillige med forsonet med Dronningen i sær, hvorvel Historien intet melder om Aarsagen til hans Misfornøvelse, saa at der nu stod intet tilbage uden Stockholm og Gulland, item at Kong Albert skulde solenniter afstaae sin Rætt paa Sverrige, for at bringe Rigerne udi fuldkommen Roelighed. Alt dette bragte ogsaa Dronningen med Tiden til Beje; thi Soestæderne, som havde Stockholm inde, overgave Staden og Slottet udi samme Aar, og det efter Kong Alberts Befaling, som saae sig ikke udi Stand nogen Tid at kunne løse denne vigtige Hovedstad, og saak saaledes heele Sverrige Dronning Margareta udi Hænder.

12

12
n

Med Gulland derimod gaves meere Vanskelighed. Samme De var da udi saadan Tilstand: Vitalianerne havde inde en Deel deraf; De Danske en anden Deel, og Herr-Mesteren af Frydsen havde Præension paa det heele Land, efterdi det var ham pantsatt af Kong Albert, saa at Dronningen derudover havde med tvende Fiender at befille. Herresteren (s) selv hialp Dronningen, skiont for sig selv, i at udrodde de første; thi han kom med 4000 Mænd paa Den, som han rensede fra disse Sverrovere, og paa fengang gjorde Ende paa deres Magt sammesteds, og grunndede han sin Rætt til Gulland siden saavel paa sit Pant som derpaa, at han havde taget Landet fra Sverroverne. Disse Sverroveres Regimente fik saaledes en Ende udi Øster-Soen, sær da Aaret der efter de bleve forladte af Hansstæderne. Men deres Navn er derfor ikke saa hastigen uddøet; thi de grasserede siden ligesaa sterkt udi Nordsoen, og, naar man odelagde et Selskab, opstod et andet igien. Man seer af Historien, at en af deres Chefs, Bartholomæus Fot, Aar 1429 løb ind udi Bergen i Norge, og der udplyndrede Byen og Contoret.

Men, som Dronning Margareta vilde ikke saaledes miste Gulland, som hendes Fader Baldemar havde bundet til Danne-

mark,

(s) Diar, Frat. Minor, in Wisby.

mark, stilleden hun en Flode did hen 1398 under Anførsel af Al-
 gud Mogensen og Abraham Brodersen for at igientage Den. Dis-
 se beleirede Wisbye, men Beleiringen gik langsom for sig, efterdi
 den Preudsiske Besætning var stor. Endeligen lagde Keyser Wen-
 cislaus 4. sig der imellem, saa at der blev et Forlig sluttet til Hel-
 singborg, hvorved Kong Erik skulde løse Landet og Staden fra Or-
 dens Herren med 9000 Engelske Kobler (†); Dog, saasom paa
 de Tider ingen Penger vare udi Cassen, blev Den endda en Tiid
 lang udi Herresterens Hænder. Paa dette Fordrag fulgte et For-
 bund mellem Kongen og den Tydske Orden om et ævigt Venstabs,
 hvilket Forbund blev sluttet til Kiøbenhavn 1398, og er underteg-
 ned af alle 3 Rigers Naad og Biskoper. Tractaten anføres af
 Hvitfeldt og viser, at de Svenske Skribentere fare vilde, som have
 henført det Gullandske Fog til 1403. Intet stod nu tilbage for
 denne store Dronning at tuldbyrde uden Kong Alberts Renuncia-
 tion paa Rigerne. Dette blev ogsaa bragt til Beye Mar 1405, og
 lod Kongen sig desheller bevæge dertil, efterdi han da var bleven
 gammel, og der var ingen Anseelse, at han med nogen Hielp kun-
 de trænge igiennem med sine Prætensioner, eftersom de Nordiske
 Kongers Magt ved Rigerens Forening var bleven saa stor, at de
 under saadan fornøstigt Regimente, som Dronning Margaretes, kun-
 de holde Stand ikke allene mod Meklenborg og de omliggende For-
 ster, men endogsaa mod heele Tydskland. Tilmed var hans Søn
 Hertug Erik død paa Gulland 1398, saa at han ingen Marsag læn-
 ger havde til at forfølge sine Prætensioner. Man seer dog af hans
 Resignation, at han har forbeholdet sig Konge Titel, og lyder
 Opsigelses Brevet saaledes (u):

Vi Kong Albert, Hertug til Meklenborg, Græve
 til Sverin, Stargaard og Rostok en Herre, bekiende
 og tilstaae offentlig en udi dette Brev, at vi med fri Vil-

Et 13

Kong Al-
 bert affaa-
 er sine Præ-
 tensioner
 paa Sver-
 sig.

(†) Eric. Upsl. siger, at hver Bonde i Sverrig maatte dertil contribuere 12 Ore
 Stokholmske Penge: vid. diar. Frat. Minor in Wisby, som vidner, at
 Herresteren blev afbetalt 1408.

(u) Renunciatio Alberti Flensburg die St. Karinz. 1405. p. 627.

lie og velberaad Hu have overgivet all Bor Uvillie,
Skyld eller Tiltale til hvem, Vi kunde have, som boende
er udi de 3 Riger, Dannemark, Norge og Sverrig, og
holde dem qvit og fri for alleslags Tiltale for os og vore
Arvinger etc. Datum Glensborg paa St. Karines Dag 1405.
Derpaa fuldte et andet Brev af samme Dato, hvorudi han for-
pligter sig og sine Arvinger aldrig at fore Krig mod Kong Erik: Og
forbinder sig til et evigt Venfkab med de 3 Riger. Saaledes ble-
ve alle Banfkeligheder ved denne store Dronnings Tilid og Wiis-
dom overvundne, og Rigerne bleve satte udi fuldkommen Sikker-
hed for udbortes Fiender.

/i

Den falske
Konge
Oluf.

Tre Aar forend dette Brev blev fuldendet, nemlig 1402 opvakktes en
liden Uroelighed, som dog blev stillet igjen. En ung Person ind-
fandt sig, som gav sig ud for Kong Oluf, Dronning Margaretes
Søn (x). Intet Foregivende kunde være urimeligere og meere
driftigt udi et Rige, hvor det var hver Mand vitterligt, at Kongen
var død, og hvor hans Moder endda levede. Ikke dismindre fand-
tes der dog nogle, som lode sig bedrage af hans Snak; thi han vid-
ste allehaande hemmelige Sager, som ingen kunde vide uden Dron-
ningen selv. Endeligen, saasom han ikke kunde fanges udi Ord,
erindrede Dronningen sig, at Kong Oluf havde en Borte imellem
begge Aale, befoel derfor, at man skulde randsage, om saadan
Borte fandtes hos denne Person, og, saasom den ikke fandtes,
blev han som en Bedrager dømt fra Livet og brændt imellem Fal-
sterboe og Skander (y). Aarsagen hvorfor denne Bedrager vidste
saa mange Hemmeligheder var, at hans Moder havde opammet
Kong Oluf. Udi denne Dronnings Tid var ellers stor Uroelig-
hed udi det Slesvigke. Jeg har tilforn viset udi Kong Olaf Hi-
storie, at Græve Geert af Holsten Henrici Ferrei Søn og Gerhards
di Magni Sonne-Søn blev udi det Aar 1386 til Nyborg forleh-
ned Jæneviis med det Hertugdømme Slesvig, da den sidste Hertug
døde uden mandlige Arvinger, og Hertugdømmet kunde forfalde til
Kro

Bkiver
brændt.

F

(x) Crantz, hist. Norvag. lib. 6. cap. 2.

(y) Vid. Incert. Aut. Chron.

Kronen igien. Jeg har ogsaa vist, hvorpaa bemeldte Hertugs Prætensioner paa Forstendommen da grundede sig, og antegnet dets, som en Stats-Feil hos denne store Dronning, skionst Tidernes Conjuncturer da vare delicate, og hun nogenledes i den Henseende kunde undskyldes. Dette Lehn confirmerede Dronningen siden bemeldte Græve til Wordingborg 1392 (2), da der blev giordt en ævrig Fred mellem Dronningen hendes Arvinger og Nigier paa den sene Side, og de Holstenske Herrer paa den anden Side saaledes, at hun intet skulde befatte sig med Slesvig og Holsten, og de intet have at bestille med Riget; allene den Pligt skulde staae ved Magt, som den sene Broder Geert var Riget skyldig som Bassal af Hertugdømmet Slesvig. Udi det Brev, som da blev udgivet, bliver han, nemlig Geert, allene kaldet Hertug og de andre allene Græver, hvor af Hvitfeld infererer, at, endskiont han havde faaet Hertugdømmet som et Fanelehn efter den Tydske Maade, saa differerede det dog derudi fra de Tydske Lehn, at det var ikke investitura simultanea, men allene personalis, saa at derfor Gerhardi Arvinger ingen Rætt havde til Forstendommen efter hans Død. Men jeg begriber ikke, hvorfors denne berømmelige Skribentere bruger sige Subtiliteter herudi, helst efter som baade Holsten og Slesvig udi Christiani I. Tid bleve foreenede med Dannemark igien, og derved alle de gamle Disputer udi hans Tid ophorede. Lehns-Actens Confirmation, som han selv anfører, visser, at Græve Geert blev investeret med Forstendommen Fahneviis, det er efter den Tydske Lehns-Maade for sig og sine Arvinger, hvorudover det er en Subtilitet at sige, at Forstendommen gif ikke paa hans Born, efterdi han allene og ikke hans Brødre blev forlehned dermed, og at han allene blev kalden Hertug og de andre ikkun Græver. Noe er det, at Gerhardus fik Forstendommen til Lehn for sig og sine Arvinger, saa det derfor ikke kand kaldes Investitura personalis, som ophorer ved den første Bassals Død, men er Investitura realis, enten een eller flere paa sene gang blive investerede, naar det kun gaaer paa Arvinger. Herom taler Hvitfeld meere omstændigen udi Erici Pomerani Historie, da disse

Slesvigke
Sager.

Detant:
ning over
Hvitfelds
Disputati-
oner an-
gaaende det
Slesvigke
Lehn.

(2) Confirmat. investituræ die Veneris post. fest. St. Canuti pag. 591.

Disse Lehns Tvistigheder vare paa det haardeste. Men hans vftloftige Dissertation tiener ikke til at have Erættten; thi Qvæstioner er ikke, om der er Forffical mellem Danke og Tydske Lehn, men om Gerhardus blev forlehned paa Tydske eller Dansk Viis. Da den unge Erik af Pomern nu var antagen til Konge, offererede Dronningen udi hans Navn Lehnets Fornyeelse til samtlige Brødre, lod dem derfor 1396 forskrive til Affens, og der gjorde dem saadant Tilbud, saasom hun havde deres Tieneste fornøden. Men, som Hertug Geert den fene Broder engang tilforn var forlehned med Slesvig, veigrede de andre sig at imodtage saadant Lehn, sigende; at de heller vilde tiene for Besoldning (a). Den Deeling, som skeede Næret derefter mellem Brødrene, giver tilkiende, at de Holstenke Græber vilde nok have Deel udi Forstendommen, men ikke af Kongens Hænder, og at de i den Henseende havde veigret sig for at imodtage det Tilbud, som var dem giordt til Affens; thi Anno 1397 blev uden Kongens eller Dronningens Forespørsel saaledes forhandlet mellem Brødrene, at Hertug Geert, som af Dronning Margareta var forlehned med Forstendommen, skulde beholde det allene udi 9 Aar, men naar de 9 Aar vare forløbne, da skulde der skee en venlig Deeling mellem Brødrene (b). Dette Skifte siger Hvitsfeldt skeede deres Over-Herre uadspurdt af Misforstand, efterdi de meenede, at Forlehnningen paa Forstendommen skulde være realis og ikke personalis. Men ingen fandt nægte, at saadant Skifte jo var imod Lehnets Natur, enten det var reale eller personalis; thi endskiont man tilstaaer, at det var reale, som flyder deraf, ikke andet end at Lehn skulde forplantes paa Hertug Geerts Mandlige Descendenter, ikke, at han havde Magt at give Stykker bort deraf til hvem han vilde uden Over-Herrrens Forespørsel og Samtykke. Saadan og anden Opførsel af de Holstenke Herrer forarsagede, at Dronning Margareta hierteligen fortrød paa at have skildt Sønder-Jylland fra Riget, og derfor siden, da hun fik meere fri Hænder, og havde faaet de meste Tiender af Halsen, søgte at forbedre den Feil, hun derudi havde begaaet. Begyndelsen blev

(a) Vid. declarat. Comit. Holsat. Affens. 1396. pag. 608.

(b) Transactio inter fratres de dato Bornhovet. die 10h. Baptizæ 1397.

blev giordt med Froyborg, Møgel-Tonder og Hunkbech = Gaard, som hun kiopte af Herr Friderik Limbek. Dette Gods, endskiont det ligger udi Forstendommen, pandsatt hun af Politique til Ribers Stift, og befoel, at det herefter stedse skulde svare til Ribers Landsting, og ikke til det Slesvigiske Urneting. Ved denne Handel slog hun to Fluere med en Smekke; thi forst fik hun en anseelig Sum Penge nemlig 7000 lodige Mark af Bispen af Ribe paa Stiftets Begne, til hvilket bemeldte Gods og Steder bleve pandsatte; Dernæst fik hun samme Gods stedse incorporeret med Kronen; thi det blev stedse under Ribers Stift indtil Reformationen under Christiano 3. Saaledes gjorde Dronningen en god Besyndelse med at corrigere sin begangen Feil, og lurede siden paa Leilighed at giøre bedre Grieb, som ogsaa kort derefter blev hende offereret, og det paa saadan Maade.

Anno 1403 angreb Hertug Henrik af Sarsen Dytmarskerne med Krig, Historien siger ikke, af hvad Aarsage. Han gik igienem Holsten til Dytmarsken, tilsojede Landet stor Skade, og med Bytte og Fanger begav sig tilbage igien. Dette ophidsede Dytmarskerne ikke meer mod bemelte Hertug end mod de Holstenske Græber; thi, saasom Græv Albert var den Sarsiske Hertugs Svigersøn, saa meenede de, at saadant Tog skeede ved hans Tiladelse. De besværgede sig derfor i haarde Terminis over Græverne, og paastode, at de af dem burde indemniseres for den Skade, de havde lidet. Dette fortrød Hertug Geert, hvorudover han lod til sig forskrive sin Broder Græv Albert, og adspurde ham udi begges Raads Nærværelse, om det var med hans Villie og Videnskab, at hans Sviger-Fader var falden igiennem Holsten ind udi Dytmarsken. Men han ikke allene nægtede saadant, men tilbød sig at bevise med Eed, at han aldeles var uvidende derudi. Herudover satte Broderne sig for at tage Satisfaction af Dytmarskerne for de haarde Ord og Beskyldninger, de havde fordt mod dem, og, endskiont Hamborg og Lybek sogte at forlige Sagen, og Dytmarskerne selv tilbode at give Herrerne Satisfaction, var dog alting omsonst, saa man deraf kunde see, at de

Holstenske Herrer hemmeligen glædede sig over denne Leilighed for at paaføre Dytmarsken Krig.

Hertug Geert med hans Broder Albert rykte derpaa med en Kriigs-Magt ind udi Dytmarsken, hvor de indtog Meldorp, og udplyndrede Landet allevegne. Dytmarskerne gjorde all muelig Modstand, og Krigen blev paa begge Sider fordt med saadan Forbittrelse, at ingen Fanger sparedes, men de bleve alle myrdede. Midt udi Krigen havde Greb Albert den Ulykke at giøre et Fald med sin Hæst den 5. Augusti 1403, hvoraf han døde. Ikke dismindre blev dog Krigen fortsatt af Hertug Geert, hvilken ikke kunde bringes til Forlig, endskiont ham blev tilbudt en stor Sum Penge, som Lybek og Hamborg lovede for; thi han paaastod, at Dytmarskerne skulde blive ham underdanige og skatkyldige, beraabte sig da ogsaa paa et Brev af det Aar 1283, hvorudi Dytmarskerne forpligtede sig til Lydighed mod Greve Gerhardum Nigrum af Holsten og hans Arvinger. Men saadan Underdanighed var Dytmarskerne haardere end Døden, hvorudover de satte sig for at forsvare sig det beste, som de kunde, og blev saaledes Krigen fortsatt med stor Zver paa begge Sider.

Men det var en ulyksalig Krig for det Holstenske Huns; thi Hertug Geert selv blev Aaret derefter omkommen i en Action og et stort Nederlag 1404. giordt paa Holstenerne, hvoraf 12 Riddere og 300 Slesvigsk-Holstenske Herremænd (c) bleve paa Ballstedet tillige med Kiernen af Landets Magt, og erholdte Dytmarskerne derpaa en billig Fred. Hertug Geert efterlod sig 3 ufmyndige Sønner nemlig Henrik og Adolph, og Gerhard, som Hertugin den gif frugtformelig med. Om deres Formynderskab reisede sig Trætte imellem Enke-Hertugin den Elizabeth, og Henrik den slagne Gerhardi Broder, som da var udvalt til Bisp af Osnabrug. Af Disse tvende Prætendenter syntes den sidste at blive den sterkeste; thi en stor Deel af Landet faldt til ham, og, da hun samlede Folk sammen for at giøre ham Modstand, blev hun slagen og maatte retirere sig. Alt dette havde Dronning Margareta udi Stilhed anseet,

1404
Hertug
Geert om-
kommes i
et Slag.

9
9
Evisstahd
om hans
Borns
Formyn-
derskab.

anseet, saasom hun vilde ikke bemænge sig med de Sager, forend hun saae, at Tingen blev rett moed, og at een af de stridende Parter blev tvungen til at søge hendes Hielp, hvilket ogsaa skeede; Thi Enke-Hertuginde Elizabeth, da hun saae sig for svag til at holde Stand med Grev Henrik, søgte hun sin Tilflugt til Dronning Margareta, og forlangede Kong Erik som Lehns-Herre af Sønder-Jylland til de Umyndiges Forsvar og Formynder. Disse u-myndige Børn vare 3 Sønner, som sagt er, Henrik, som var 7 Aar gammel, Adolf som havde 3. Aar, og Gerhard, som hun gik frugtommelig med, og kom til Verden efter hendes Herres Dod; Item 2 Døttre, Ingeborg, som Dronning Margareta havde ladet sætte udi St. Birgitta Kloster til Badstena, og Hedevig, som først fik Hertug Balthasar af Mecklenborg og efter hans Dod Theodoricum den lykkelige af Oldenborg, med hvilken hun avlede Christianum 1., som siden blev Konge udi Danmark. Dronning Margareta practiserede da det samme udi Forstendommen, som de Holstenske Herrer tilforn stedse havde gjort udi Danmark, det er, at giøre Penge Forstrækninger, og derfor at tage et og andet Stykke Land til Pant. Herr Erik Krummedige, Herr Siegfred Skeestad og Herr Lorenz Hæsten toge Regieringen an i Forstendommen paa Kongens Vegne under Prætext at have Omfarg for de unge Herrers Opdragelse. Der fortælles, at Dronningen ved ingen Venlighed eller Careffer kunde bringe den anden unge Hertug Adolf til at elske sig; thi da hun gav ham et Smykke paa hans Hatt (d), vilde han ikke bære Hatten, da hun lod sye det paa hans Ærme, rev han det af med Hænderne, og endeligen, da hun lod det hæfte bag paa hans Ryg, skubbede han det af sig. Hvorudover hun siges at have spaaet, at han i Fremtiden skulde blive en stor Fiende af Riget.

Dronningen blev saaledes ved med sin Villighed at forstrække Hertuginde med Penge, og derfor at tage sen og anden Stad og Fæstning til Forsikring, indtil hun omsider havde det heele Hertug:

U u u 2

tug:

Dronning
Margareta
fører sig
den til
Nytt.

19

Bekommer
med Be-
hændighed
det heele
Forstend-
dom indtil
Gottorp.

(d) Petersf. Chr. Holsat. part. 3. hvilken tillige med Hvitt. har disse Particulariteter af Krantzii Sax. lib. 10. cap. 36.

1409

tugdom inde indtil Hovedstaden Slesvig, hvilke hun beholdt saalænge hun levede udi Kong Eriks Navn, men efter hendes Død opvæktes derom store Kriger, som skal visses udi Erics Pomerani Historie.

1409

Den gode Forstaaelse, som var imellem Dronningen og Hertuginde Elisabeth varede til det Aar 1409, udi hvilket Aar hun endda pantsatt til Dannemark Flensborg med Nien Huus for 11400 Mark Lybske. Za hun overlagde ogsaa hemmeligen med Dronningen at overlevere hende Gottorp selv, saasom hun despererede om at forsvare Staden og Slottet mod hendes Rival, Bisfopen af Osnabruge, og de andre Holsteniske Herrer, som disputerede hende Formynderskabet. Hun bestemmede derfor virkeligen Dronningen at komme til Gottorp for at tage Slottet udi Possession, og det at beholde en Tiidlang under den Titel af Lehnsherrinde. Men dette gav Anledning til den Misforstand, som siden stedse var imellem Dronningen og Hertuginde. Hvad Aarsag dertil var, er ikke aldeles bekiendt. Der meenes vel, at Hertuginde, som imidlertid havde faaet et andet Sind, søgte da at forraske Dronningen. Hvitfeld synes at være udi de Tanker. Den Holsteniske Historie (e) derimod holder for, at den Misforstand reisede sig af en puur ilde grundet Suspicion paa Dronningens Side; Bist nok er det, at Dronningen denne gang ikke fik Slottet, men reisede misfornøjet derfra til Dannemark igien. Hvitfeld fortæller ellers denne Historie saaledes: Da Dronningen kom did for at annamme Slottet, gjorde hun et Kors paa Munsren, hvilket hun kyssede (som til Tegn, at hun tog det i Possession). Derpaa gik hun til Bords med Hertuginde, meenende, at Slottet imidlertid efter Aftale skulde overgives. Som de sadde til Bords, kommer en af hendes Tienere ved Navn Skarpenberg, og fortæller hende, at Slottet var fuldt af Kriigsfolk, hvorudover Dronningen fandt ikke raadeligt at opholde sig der længe, stod op fra Bordet, og reisede bort, sigende til Hertuginde, at hun skulde ikke glemme, hvad som da skeet var. Saaledes kom hun denne

Oprindelse
til det
Fiendskab
mell. m.
Dronnin-
gen og
Hertugin-
den af
Slesvig.

/i

(e) Vid. Krantzii Saxon. lib. 10. cap. 27. og efter ham Peter sen.

Denne gang med usforrættet Sag tilbage, og Gottorp forblev udi de Holstenkes Hænder (f).

Hertuginde langt fra at stille Dronningen tilfreds igien, og at berøge hende all ond Mistanke, begyndte da at agere fiendtligen, og derved tilstrekkelig gav tilkiende, at Dronningens Mistanke ikke havde været ilde grundet. Hun lod strax derpaa forskrive Borgemeestere og Raad af Flensborg til sig, og da de lode sig indfinde, saasom de intet Ondt ventede, efterdi hun nyeligen tilforn havde pantsatt Staden til Dronning Margarete, lod hun dem fangse og beholde saalænge, indtil de maatte love at overlevere hende Staden, hvilket Løfte de af Frygt maatte indgaae: saaledes saldt Flensborg igien fra Riget, til hvilket den nyeligen tilforn havde aflagt Troeskabs Eed. Kong Erik fatt sig for at hævne denne Utroeskab, og derfor først begav sig til Als, hvor han erobrede Sønderborg og Nørborg, blev ogsaa Mester af Arøe, og lod sig hylde saavel der som paa Als. Anno 1410 skikkede han Mogens Munk og Johan Skarpenberg med 8000 Fod-Folk og nogle Ryttere ind udi det Ampt Sønderen, hvor de gjorde et stort Bytte, men da de vilde tilbage, kom Grav Adolph af Skønborg usforvarende over dem, og den 18 Augusti (g) samme Aar erholdt en fuldkommen Seer. 1400 af Kongens Folk bleve slagne tillige med Anføreren Mogens Munk og 350 bleve fangne. Blant dem var Johan Skarpenberg, som maatte løse sig for 10000 lodige Mark (hvilket giver tilkiende, at Pengenes Pris begyndte alt merkelig at falde; thi Kong Waldemar 3. fik ikke stort meere for heele Estland). De andre Fanger gave til deres Løsning 60000 Mark, saa at dette Tog kostede Kong Erik over 200000 Mark. Midt udi denne Kriigs-Allarm holdt

Krig mel-
lem Dan-
nemærk og
Holsteen.

1410

Slag paa
Esøderp
Mark og
Nederlag
paa de
Danke.

U u 3

Kons

(f) Vid. Petersen Chron. Hols. part. 3. hvorudi denne Handel fortælles paa en ufordeelig Raade for Dronningen nemlig, at hun lod sig strække af en blind Allarm, og tog for bevæbnede Folk nogle af Hertugindens Domestiquer, som gjorde Tumult ved at ophidse en Mønter, hvilken Historie Hvittfeld siger at være tagen af en gammel Munkes Krønike, ja den haver ogsaa Anseelse af Munkes Digt.

(g) Krant, Saxon, lib. 10. cap. 30. kaldet Stedet, hvor Slaget stod paa Eggbeffe.

Kongens Søster Karina (h) Brollup med Hertug Johan af Bayern, Keiser Ruperti Søn. Ceremonien blev forrettet til Ribe, og blev da saaledes foraffædet, at hun skulde have 40000 Rhinske Gyls den til Medgift.

12 Dette Nederlag, som skeede paa Soldorp Mark, var fast den feneste Usheld, som vedersfoer Riget udi Dronning Margaretes Tiid, hvorvel det heller fandt henføres til Kong Eriks Regiering; thi samme Konge var nu alt kommen til den Alder, at han kunde forestaae Regimentet selv: Det synes ogsaa, at han ikke har villet lade sig regiere af Dronningen meere, saa at det er rimmeligt, at dette Fog er hans eget Verk, hvorudi han maaskee ikke har spurdt hende til Raads. At han ikke agtede hende saa meget som tilforn, viser den Execution, som skeede forrige Aar 1409, da han ved Sønderborg lod rætte Abraham Brodersøn Dronningens første Favorit. Samme Abraham Brodersøn blev beskyldt for adskillig Bold (i), som han havde øvet, og derfor mod Dronningens Vilje blev halshuggen til Sønderborg. Han var en Mand af stor Ansæelse og Dronningen besynderligen kjær, hvilket maaskee har bragt ham udi Had hos Kong Erik. Han funderede det saa kals det præbendam 10 Millium udi Roskild (k), item et Vicariat til Lunde Domkirke, som siden blev lagt til Malmoe i Slaane. Og visser saaledes denne Execution tillige med andet, at Kongen nu vilde regiere efter sit eget Hoved.

1e Efter det Nederlag, som skeede paa Soldorp Mark, over hvilke Holsteenerne gjorde en Vise, som Hvitfeld vidner endda udi hans Tiid at være siungen i Holsten, maatte Dronning Margareta tage sig paa at forlisse Parterne, og blev udi samme Aar compromitteret paa Høystbemeldte Dronning samt Her Bratislav af Steetin, Her Balthasar af Benden, tvende Hertuger af Brunsvig og Lunenburg, item tvende Hertuger af Mecklenborg, for hvilke Parterne nemlig

(h) Saaledes heeder hun hos Hvitfeld, men hos andre Sophia.

(i) Peters Chr. Holf. part. 3. siger, at Kongen beskyldte ham for at have voldtaget nogle Jomfruer.

(k) Eric. Ups. siger, at Dronningen stiftede dette Præbenda for hans Siæls Skyldhilt. Svec. lib. 5.

lig Kong Erik og Hertuginde Elisabeth skulde møde 14 Dage for Michaelis 1410, og blev derom giordt en skriftlig Convention til Flensborg (1), hvorved blev lobet at efterleve paa begge Sider, hvad som Skeeds-Herrerne kunde finde for gott. Men uanseet denne Compromiss gif dog Fiendtligheden for sig udi Holsten, og sogte Holstenerne at overrumple adskillige Stæder, som de Danske havde indtogen udi Forstendommen, hvorudover dette Compromiss blev brudt, og Krigen gif for sig paa nye igien.

Marset derefter gif Kongen med en anseelig Magt ind udi Forstendommen for Flensborg, hvis Slott han strax erobrede. Herudover samlede de unge umyndige Hertugers prætenderede Formyndere, nemlig Græv Henrik, Erik Krummedige, Sønne Kob, Eiler Rønnow og Otto Hæstemyer Hob Folk sammen for at tage Flensborg Slott tilbage; thi Hertuginde Elisabeth havde nu foreenet sig med hendes Rival, saa at de begge agerede mod Dannemark. Disse komme med deres Magt ogsaa til Flensborg, og leirede sig udi Staden for at angribe Fæstningen, som var udi Kongens Hænder. Men, som Kongen var dem for sterk, og derforuden Blodgang kom iblant deres Folk, fore de tilbage igien, hvorpaa Kong Erik indtog Flensborg, og der lod rætte Borgemeester og Raad samt nogle af de fornemme Borgere, efterdi de imod deres Eed havde indtaget Holstenerne.

Krigen
fortsattes

1411.

/g

Derpaa blev igien arbeidet paa et Forlig, og blev der 1411 Kyndelsmisse Dag til Kolding giordt saadant Fordrag (m) mellem Kong Erik og Hertuginde Elisabeth, at Kongen udi 5 Mar skulde beholde Flensborg, Nienhuus, lille Tøndern tillige med 10 a 12 Herrer udi Forstendommen, og at enhver, som havde tilhængt en af Parterne, og derudover mistet sit Gods, skulde bekomme det igien; der blev ogsaa berammed en Dag til Nyborg, hvor 12 Mænd skulde møde, 6 paa hver Side, hvilke 12 Mænd skulde domme udi Tvistighederne efter Dansk Rætt, og, dersom de ikke kunde blive eenige, skulde de 12 Mænd igien udvælge 2 Arbitros eller Opmand, som

Fordrag
sluttet med
de Holsten-
ske Herrer.

(1) Vid. Compromiss. Flensb die Matth. Apost. p. 634.

(m) Transactio de dato Kolding die Annunciationis 1411. pag. 639.

som iligemaade skulde dømme efter Dansk Rætt, og, kunde de iligemaade ikke blive eenige, da skulde Keyseren kiende derudi, og ved hans Sentens skulde det forblive. Saaledes bleve disse Tvistigheder stillede, og Fred allevegne stadfæstet udi Rigerne, saa længe som Dronningen levede. Hun havde ogsaa nogle Aar tilførn løst Gulsland tilbage fra den Preudsiske Orden for 9000 Nobler og det efter den Convention, som tilførn var giordt til Helsingborg; thi at bemeldte Orden udi saa lang Tid derefter havde siddet inde med Landet, forarsagede Penge-Mangel. Qvittancen, som findes hos Hvitsfeld (n), er undertegnet af Ulrich von Jungingen, som kalder sig Ordens Broder, samt Hofmester til Hospitalet til Marienborg, item af den saakaldte store Cumpstor, Marssalken, adskillige andre Cumpstorer, og Borgemesteren udi Danzig. Saaledes kom Gulsland igien under Danmark, til hvilket Rige det siden stedse har lagt, ind til den Bromsbroiske Fred 1645.

1412
Dronning
Margareta
da dør.

Efter saadanne store Bedrifter og saadant lykksaligt Regiments te, dode omsider denne berømmelige Dronning, og Nordiske Semiramis Anno 1412 den 28 Octobris paa et Skib, da hun vilde seile fra Flensborg til Danmark; Hun kand regnes for en af de største Regentere, som er at finde udi Historierne; thi hun ikke mindre ved sin Wiisdom og Stats-Konst end ved sine Seierrige Baaben forenede 3 stridige Riger, og derfor var en af de mægtigste, som ikke den allermægtigste Regent i Europa udi hendes Tid. Hun vidste ogsaa at holde dem ved samme sin Wiisdom forenede tilsammen, saa længe som hun levede. Dog vare de Svenske ikke saa vel fornøvede med hendes Regiering, som de Danske og Norske. Der Svenske Historie nægter vel ikke hendes Wiisdom og Capacitet udi Stats Sager, men fører dog adskillige Klagemaal, beskyldende hende at have lagt store Byrder paa den Svenske Nation, blandsk andet en Skat paa hvert Dyrs Kumpe, hvilken derfor blev kalden Kumpe-Skatt, ja at hun forte alle Sverriges Penger til Danmark, og betroede de fleste Ampter og Slotte til Danske. De Svenske Skribentere sige ogsaa, at naar Stænderne besbergede sig

Hendes
Portræt.

(n) Ulrich de Jung. Qvittanc. de dato Marienbng die St. Mauritii 1408. pag. 631.

sig derover, og foreholdte hende, at saadant var imod de kristelige Forsikringer, hun havde givet, svarede hun: de skulde tage vare paa deres Papirer, hun vilde nok have Omsorg for deres Slotte og Fæstninger (o). De sigte ogsaa, at hun gav den unge Kong Erik saadan Lærdom: Sværrig skal føde eder, Norge klæde eder og Danmark forsvare eder. Men det er ikke rimeligt, at hun har tracteret Nationen med saadan Foragt. Saadant strider ogsaa saasvel mod hendes Naturel som den idelige Forsigtighed, hun brugte i at conservere Rigeres Eenighed. Det er troeligere, at, som det stedse stod de Svenske for Hovedet, at de ligesom ved Magt og Sværdet vare tvungne til den Calmariske Forening, saa havde de altid søgt Leilighed at dadle hendes Opførsel, og derfor giordt meere af en Ting end den var, ja fingeret mange Ting, som hun aldrig har bedrevet, hvilket blant andet viser den Beskyldning, de gjorde mod hende, angaaende den foragtelige Mynt, paa hvis eene Side stod et Fruentimmer Ansigt, og paa den anden Side en D! hvorover de gjorde en hæslig Forklaring, skjønt samme Bogstav kunde intet andet betyde end enten en Druge eller Dre, som da var en brugelig Mynt, eller ogsaa Stedet Drebroe, hvor Mynten blev slagen, hvilket fornuftige Svenske Skribentere selv tilstaae, og, angaaende den Beskyldning, at hun betroede Svenske Slotte og Ampter til Fremmede, da veed jeg ej heller om den samme Kændelse vel grundet (p); thi man seer af Historien, at tvende Svenske Herrer Allgud Mogensen og Abraham Brodersen have været hendes største Favoriter, og bekommet Forlehninger udi Danmark, saa at dette, som Dronningen lastes for, Kænd hede den fornuftigste Stats-Maxime, eftersom hun har villet mange Danske, Norske og Svenske saaledes sammen, at de skulde blive til et Folk. Hvorom alting var, saa blev Foreningen stedse ved Magt saa længe hun levede. Men strax efter hendes Død opvæktes der Spliid og Ueenighed, ja Mord og blodige Kriger imellem Rigerne,

E y

ne,

(o) Eric. Upl. lib. 5.

(p) Erici Upl. lib. 5. hvor han heftigen i den Henseende declamerer mod Dronningen: Praefectos instruit homines yllissimos & versutissimos, ut ipsa eras,

ne, og da, maaskee, have de Svenske fingeret disse Historier om Dronning Margareta for at authorisere deres Grafald.

Hvad de Danske derimod angik, saa oplofftede de hende til Skyerne (q) formedelst hendes Fromhed, Gudsfrugt og særdecles fornuftige Regimente, hvorved hun bragte dette Folks Reputation paa den høieste Spidse. Den gemeene Almue elskede hende som en Moder, formedelst hendes Mildhed og Venlighed i Omgængelse, og Geistligheden var hende særdecles gunstig, formedelst de store Gaver, hun gjorde til Kirker og Klosters udi alle 3 Riger (r). Den Danske Adel derimod holdt hun Tømmelfingeren paa Djet, og det formedelst de mange Oprør, de havde opvakt mod hendes Fader. Der siges, at hun havde til et Ordsprog, at hun skulde ryste Abildgaarden eller Eblehaugen, tørre Bekkerne og bryde Bøgerne, hvormed hun meenede de 3 Familier udi Dannemark, Abildgaarde, Beggere og Limbekke, som hun vilde holde i Aue. Udi den Henseende købte hun stort Gods af Adelen i Danne-
mark, hvor Leilighed dertil gaves, saasvel for at bestyrke Kronen, som for at formindste deres Magt. Egeholms Slott købte hun af Herr Iver Lykke i Benschysel, Hellerstov og Drum paa Tye af Herr Niels Strangesen, og Rosholm af Herr Niels Gundesen. Den Fortroelighed, som hun ellers havde til hendes Skriftefader, Abeden af Soroe, gav Anledning til et Slags Medisance, og seer man, at Kong Albert forekastede hende saadant, da han kaldede hende Munke-Deje. Men hvorledes skulde denne Dronning have bedre Lykke end alle andre regierende Dronninger; thi man finder saa i Historien, der have undgaaet saadan Snak. Hvad Legemets Gestalt er angaaende, da skal hun have været fortladen og mandelig, udi hvilken Henseende, saavel formedelst hendes Sinds Gaver og store Capacitet, hendes Fader Kong Waldemar skal have sagt, at Naturen havde faaret Bild med Hende, i det at hun blev en Kvinde, da hun skulde have været en Mand's Person.

Hun

(q) Eric. Upf. lib. 7. taler saaledes derom: Hæc Regina tantæ celebritatis ex-
tit apud Danos. ut eam æstimant Sanctam.

(r) Incerti Auct Chron. hvor hun kaldes Mater Cleri.

Hun døde i sin Alders 59de Aar, efterat hun havde regieret i 37 Aar saavel i hendes Sønns Olav, som i hendes Successoris Erici Pomerani Tid; thi hun fordte virkeligen Regimentet under begge Konger. Man meener dog, at hun døde paa en beleilig Tid, saasom Kong Erik begyndte at vore hende over Hovedet, og maaskee havde fikket hende i Kloster, hvis hun havde levet længere. Men saadant Forsøg kunde være bleven farligt for den gode Konge; thi, endskiont hun var gammel, saa var hendes Autoritet endda saa stor i Nigjerne, at, om Kongen havde villet stride til den Extremitet, det da havde været hende ligesaa lætt at fikke ham til Pomeran igien, ja lættre, end det kunde have været ham at fikke hende i Kloster.

Hun blev først begravet til Soroe, og siden derfra forflyttet til Roskild, hvor Kong Erik lod giøre hende den Alabaster Begravelse, som endnu findes. Det er at merke ved denne Dronnings Regiering, at efter hendes Tid den Grønlandske Handel ophøred, saa at man siden den Tid intet har hørt om de gamle Grønlandske Indbyggere. At Handelen endda blev drevet i Dronning Margareta Tid, sees af en Dom fældet 1389 (s) over nogle Skippere og Kiøbmand, som havde understaaet sig at seile paa Grønland, hvilket var forbudet paa de Tider; thi Island, Grønland, Ferroe og Findmarken laae til Kongernes Faderbur, saa at ingen anden uden Kongernes Folf maatte seile derpaa. Der meenes ellers, at den saa kaldte sorte Død har odelagt de gamle Grønlandske Indbyggere, og at fra den Tid Handelen begyndte at forfalde og siden at være bleven reent forglemt, da Norge blev foreenet med Danmark eller noget derefter; thi de andre efterfølgende Konger finge saa meget andet at bestille, at de ikke kunde faae Tid til at tænke paa det gamle Grønland, hvorudover man siden ikke har kundet finde den gamle Colonie igien. Hvitfeld vidner udi sin Kronike, at der var endda i Dronning Margareta Tid en Grønlands Bisp til overs, nemlig Henrik af Garde, og at den samme assisterede 1385 paa en Herredag, som blev holdt

Ex 2

*tyde
lyghed.*

le
Amær-
ning over
gamle
Grønland
udi Dron-
ning Mar-
gareta Tid

(s) Vid Sententia pag. 588. lcg.

1412

den til Nyborg, vel tog Erke-Bisp Eschild af Trundhiem sig fore Nar 1406 at bringe det gamle Grønlandiske Bæsen paa Fod igien, og skikkede en ved Navn Andreas fra Norge, for at succedere den sidste Grønlandiske Bisp af Garde (t), men man har ingen Eisdender haft siden om samme Andrea eller om Indbyggerne udi Grønland, saa der meenes, at de faa, som ere overblevne af den sorte Vest, ere bortdøde, efter som de ingen Tilførsel meere havde faaet fra Norge (u). Udi Dronning Margareta Tiid blev det første Carmeliter Kloster stiftet her i Landet til Lands-Krone, og bleve de første Carmeliter-Munke hid bragte fra Tydsland 1410. Hvad ellers andre Kirke-Sager angaaer, da ophævede Dronningen det saa kaldte Subsidium, hvilket tillige med Cathedratico var Præsterne til stor Tynge; og, saasom ofte derom tales udi Historien, og det Ord Cathedraticum endnu er i Brug uden at mange visde dets Betydelse, vil jeg her røre noget derom. Da Bisperne reisede igiennem Skifterne for at examinere, hvorledes alting tilstod udi Geistlige Sager, bleve de underholdte og destryerede af Præsterne, og gav hver Præst derforuden Bispen, naar han reisede tilbage, Halvdeelen af det Offer, som han oppebar paa sine Kirke-Messe-Dag, hvilken Skient kaldtes Cathedraticum. Dette, som i Begyndelsen var ikkun Bisitax-Penge, blev

Anmærkning over nogle Kirke-Sager.

Hvad Cathedraticum og Subsidium var.

(t) Arngrim Gronlandiæ cap. 4. siger at Andreas var Anno 1461 udi Island, men det synes ikke troeligt, at det har været den Andreas som Erke-Bisp Eschild affærdigede vid. Tortæi Gronl. pag. 25.

(u) De Grønlandiske Bispers Orden findes udi Slutningen af Hvitfelds Bisper-Kronike saaledes:

Ericus	1152	Arno	1314
Arnoldus		Alpho	1325
Jonas 1.	1204	Bertholdus	
Jonas 2.	1209	Gregorius	
Helgo	1212	Andreas	
Nicolaus		Johannes	
Dlaus		Henricus	
Torderus	1308	Andreas	

Hvilken Series Hvitfeld dog tilstaaer ikke at være complet. Torfaus udi sin Gronlandia følger samme Seriem indtil Bertholdum, som han med de 4te efterfølgende Bisper ikke nævner.

blev siden til en regleret aarlig Skatt saaledes, at, naar Bispen ikke kom til Visitas, skulde hver Præst aarlig give ham 4 ſ Grot eller 2 R 4 ſ , hvilken Pension blev kalden Hospitalitas Episcopi eller Giæsterie, derforuden skulde han pro Cathedralico give 1 ſ Grot det er 9 ſ Danſke. Saa at man seer, at det, som i Forſtningen gaves ved Leilighed til Visitas Omkostning, blev siden til en aarlig Skatt. Ligeledes gik det til ^{frid} Odense Stift med det saa kaldte Subsidio, hvilket blev paabudet som Brandhielp, da Domkirken udi Odense afbrændte, og siden iligemaade blev til en aarlig Skat, saa at hver Præst gav aarligen til Subsidii-Penge halvtredie ortug Korn enten i Rug, Byg eller Havre. Hvoraf man seer, hvor nærſomme Bisperne da vare, og hvor vel de vidste at betiene sig af all slags Leilighed til at formeere deres Aarlige Indkomster; thi dette Subsidium varede udi 4re Fynſke Bispers Tid, og havde maaskee varet længere, hvis Dronning Margareta formodentligen efter Præsternes Ansøgning ikke havde hævet det op Anno 1395. Men, som det var farligt at giøre noget Skaar udi Bispernes Indkomster, begavede hun hver Domkirke med noget Guds til Bederlag, saavel til Cathedralicum som Subsidii-Penge. Saaledes fik Odense-Bisp Kiestrup med dets Tillæg, og Roskilde-Bisp Dragsholm. Men, uanset dette Tillæg, begyndte de efter Dronningens Død at begiære Subsidium paa nye igien, undertiden Penge, undertiden en feed Dye, hvilket varede indtil Reformationen, da blev tillige med Bisperne ogsaa disse Skatter afskaffede, og forordnede da Christianus 3., at hver Præst skulde aarligen give 4 R Giæsterie-Penge til Kronen. Nogle Aar for Dronning Margareta Død hendtes en stor Ulykke i Everrig, hvor Hovedstaden Stokholm blev anstucken af Liumild, og gandske lagt i Aske. Der omkom af Alden 10600 Mennisker. En stor Deel af de andre, som vilde redde sig paa Skibene, druknede; thi Skibene, som ikke kunde bære den alt for store Mængde, ginge i Grund. Saa at man kand sige, at denne gode Stad udi nogle Aar havde udstaaet alle de Ulykker, som hendes kunde. Denne store Ildbrand fæede 1407 (x). Den oft citerede liden Gullandske Kronike siger, at

Æ r r 3

der

(x) Crant. hist. Syec. lib. 5. cap. 33.

der omkomne henved 2700 Mennesker, og at der bleve kun 6 Steenshuuse tilbage (y).

Ericus Pomeranus.

Efter Dronning Margareta Død regierede Kong Erik Iels udi 26 Aar, og imidlertid gjorde lige saa meget kroget igien, som hun havde giordt rætt; thi udi hans Tiid blev den Calmariske Foreening, som var Dronning Margareta Mesterstykke, adspilket, og Dannemark bragt udi uhykkelige og fordervelige Krieger. Han var fød af den Pomeriske Hertug Bratislavo 7. og Maria Kong Walde mari 3. Dotter-Dotter. Han blev adopteret af Dronning Margareta udi hans niende Aar, og var den første udenlandske Konge, som har regieret i Dannemark. Anno 1388 blev han antagen til Konge udi Dannemark og Norge og 1397 blev han erklæret Konge over de 3 Nordiske Riger. Hans rætte Navn var Henrik, hvilket Dronningen politice omstøbte til Erik, som klingede bedre udi Danske og Norske Dren.

f
Hans Herkomst.

Rigernes Tilstand ved hans Ankomst til Regieringen.

i
i
Bed hans Ankomst til Regieringen vare Coniuncturerne udi Norden saadanne. Endskiont Foreeningen imellem Rigerne stod endda ved Magt, saa dog fandtes der adskillige, som vaklede udi Søverrig, og lurede efter Leylighed at spinde paa Nytt, saa at ders fore intet var meere foensdent, end en langvarig Fred, tor at lægge en fast og bestandig Grundvold til denne Foreening, og seer man, at det har været Dronning Margareta Stats-Regel, og at hun i den Henseende med saadan Delicatsse tracterede de Slesvig-Holsteniske Sager, saa at deraf ikke skulde udbryde nogen alvorlig Krig, som udi slige Rigernes Coniuncturer og udi denne store Foreenings Barndom ikke var tienslig. Saaledes søgte hun at temporisere med de Holsteniske Herrer, og med gode Ord og maadelige Penge-Summers Udlaan heller at tilhænde sig de Slesvigiske Stæder end at bruge Magten dertil. Derfor agerede hun ogsaa ofte selv Underhandler imellem de Holsteniske Herrer og Kongen, for at hindre, at Rigerne ikke skulde geraade udi nogen langvarig Krig. Men disse nyttige

tige Stats Maximer uddøde med denne store Dronning, og Kong Erik, som nu regierede efter sit eget Hoved, begyndte strax at bryde alting overtverts, og med det Grev vilde trække Forstendømmet til Kronen igien.

Jeg har tilforn viffet, at en Stilstand var giort med det Holskenske Huus, udi hvis Kraft Kongen skulde beholde Flensborg med nogle andre Stæder udi Forstendømmet, og at inden 5 Aar Evisstighederne skulde paakiendes af Opmand. Ved dette Fordrag søgte Dronning Margareta at vinde Tiid, hvilken hun agtede ikke at lade gaae usnyttigen bort til at bestyrke sine Sager udi det Slesvigske. Men Kong Erik agtede ikke at følge den Plan, som hun havde formeret, og derfor begyndte at bryde alting over tværs, støende paa sin store Magt, og holdende det for en Uansændighed, at en Konge over 3 Riger skulde negociere med nogle smaa Forster. Udi den Henseende veigrede han sig for at møde til Flensborg, hvor efter Aftale Sagen skulde forhandles, og lod stævne Hertuginde Elizabeth med hendes 3 Søner samt hendes Broder Hertug Henrik af Luneborg, til Nyborg udi Fyen for Rigers Canceler og Danenmarks Raad, for at høre hoed Tiltale han havde til dem angaaende Hertugdømmet, som han meenede var kun et Personel Lehn efter Dansk Lehns Art, item hvorledes den Forlehning burte udtyses, som var confereret Grev Geert af Dronning Margareta, og endeligen at de skulde examinere, om de Holskenske Herrer ikke havde forbrudt deres Lehns Rætt, efterdi de inden Aar og Dag ikke havde taget Lehn af Kongen, og derforuden ført Krig mod deres Lehns Herre.

De stævnede Personer lode sig og indfinde, og begyndte da Hertug Henrik af Luneborg at forklare sine Myndingers Rætt, og begjærede, at de maatte nyde det samme, om deres Fader Gerhardus. Kongen svarede dertil, at hvad Rætt dem efter deres Fader kunde tilkomme, den havde de selv i mange Maader forbrudt, hvorpaa han producerede Beviis paa deres Forhold. Hertug Henrik indfaldt da med Bøn hos Kongen, og begjærede, at Evisstigheden maatte paakiendes af uwillige Herrer efter den Forening, som engang

1413.

var giort. Men Kongen, som havde besluttet at gaae lige til Verks, vilde ikke beqvenne sig til videre Underhandling, men stærkede dem paa ny at mode den 26 Julii for at svare til de giorte Beskyldninger, og en endelig Dom at lide. Da de saaledes anden gang mødte, satt Kongen sig paa sin Throne, og da holdt en Tale, hvorudi han repeterede det forrige, og vissede blant andet hvad Skade Riget var tilføyet, og hvad Bekostning denne Uroelighed havde bragt det udi. Derpaa blev af Rigets Cancellær Bisp Peder af Roskilde afsagt en Dom, hvis Slutning jeg allene vil anføre (2).

Den Dan-
ske Cance-
lærers Dom
mod de
samme.

Vi Peder Jærnskiæg (a) af Roskilde, Rigets Cancellær og Dommer billige og retfærdige, at efterdi dette, som anferdt er, er saa vitterligt, at intet derimod kand siges, saa have vi, siddende paa Domstoelen i Guds Navn haft Retsfærdighed for Diene, og med vore Besidderes og Lovkyndiges Raad hørt Sagens Bestaaffenhed og Omstand, have tilmed igiennemlæst Lov-Bøgerne denne Materie angaaende, og besynderlig det Capitel, hvis Indhold er paa Dansk: „Det skal man og vide, „at sin egen Jord maae man med intet forgiøre, uden „han farer uden Riget, og farer med uden Rigeshærd ind „paa sit eget Rige, og herrer paa det, og da haver han „forgiort hver den Penning, han aatte inden Riget „baade Jord og andre Koste til Kongen, fordi at det „kalder man Uvindskiold ført mod Riget; hvilke Lovens Ord paa nu brugelig Danske ere Disse: Det maa man vide, at ingen kand forbyrde sin Jord, uden han forlader Riget, og kommer ind igien med fremmede Følk, og øver Bold udi Riget; thi i saa fald mister han baade sit rørende og uførende Gods; thi saadant regnes for crimen læsæ Majestatis. Og seer man heraf, at Bispen grundede fornemmeligen sin Dom derpaa, at de Holstenste Herrer som Bassaller af

(2) Vid Sententia Cancellarii læta Comitibus Nyburg. die 26 Julii 1413. pag. 645
Seqv.

(a) Chron. Episcop. Sialland.

af Riget i Henseende til Hertugdømmet Slesvig havde forliist det same, efterdi de havde ført Krig paa Riget (videre continuerer Dommen:) Derfor formedelst den Myndighed vi have i de Maader, og efter sig vor Danske Lovs Indhold, og efter anden Dansk Rætt og Skik, domme, siige, forordne og erklære Vi hermed, at det ikke haver sommet Fruen Elisabeth en heller Hertug Henrik af Luneborg, som har indtrænget sig for hans Søsters og hendes Børns Bærg, en heller Henrik Græve af Holsteen, item Erik Krummedige, Lauritz Hæsten, Othe Sestede, Othe Knoph, Thonne og Ejler Rønnoy saa aabenbare, som hver Mand vitterligt er, at anfalde og befrige den Stormægtige og Høybaarne Første og Herre, Hr. Erik, Dannemarks, Sverrigs og Norges Konge, hvilken det Hertugdømme Slesvig tilhører ved Moderlig Arv og Succession, og, endskiont det samme af ham og Riget gives til Lehn, at besvige samme Kong Erik deres Lehns Herre Tienest og Pligt, som de ere ham skyldige af samme Forstendom, ja bevise ham all Fortrædelighed, Had og Avind imod deres Troeskabs Sed, hvilket er at føre Avindskiold imod Hans Majestet. Derfor domme Vi, at, omendskiont de havde end nogen Rættighed til Forstendømmet, de den i saa Maade have tabt, erklærende, at de med Urrætt besidde, og have besiddet de Slotte og Lande, de inde havde i Forstendømmet, efterdi de uden ræt Forlehning og uden ræt Titel det med Magt besidde: Og Hertugdømmet derfor efter Lehns Ræt formedelst ovenmeldte Misgierninger efter saa vel Dansk som andre Love til den rætte Lehns Herre og Dannemarks Rige at være lovligen forfaldet, ja det samme Kong Erik og Dannemarks Rige og ingen anden at tilhøre, hvilket vi ogsaa tilkomme Ham og Riget udi

Dette Brev, og affætte Fruer Elisabeth og hendes
Børn fra ovenneldte Hertugdøm, og Greve Henrik fra
ovenneldte Bærgemaal, som han haver indtrænget sig
udi, som u-lovlige og u-rættmæssige Besiddere, dømmen-
de dem derforuden pligtige at igiengive Kongen og Riget
all Oppebørsel, de have taget, og til all Skades Beders-
lag, som Kongen, hans Rige Dannemark og hans Til-
hængere Geistlige eller Bærdslige have lidt ved Rov,
Brand og Mord, Rancion, Fængsel, løst og fast Godsdes
Borttagelse lidt have imod all Ræt, og de samme at væ-
re pligtige at erstatte ham hans Omkostning og Skade
etc: Dette til ydermeere Forvaring have vi ladet udstede
dette Brev og ved Notarium forkynde og underskrive,
og med vore Fudseigles Hoshængelse bekræfte. Actum
Nyborg Anno 1413 den 26 Julii.

De i Dette er den vigtige Dom, som lagde Grundbold til paafol-
gende Krig, der varede fast udi 24 Aar, hvorfor jeg har holdet nos-
dig det dens Slutning Ord for Ord her at indføre. Førend jeg skri-
der videre frem og visser, hvad Virkning samme Dom forarsager
de, vil jeg korteligen melde noget om det Slesvigiske Lehn Beskaf-
senhed og dets Historie, og her paa et Sted anføre hvad som Styl-
viis paa andre Steder er omtalt. Det Hertugdøm Slesvig har
fra ældgammel Tiid været en Proviuz af Riget, og derfor hedet
Sonder-Jylland. Med denne Proviuz have Kongerne ofte forle-
net deres Børn paa Livs Tiid. Saaledes var dermed forle-
ned Hertug Knud Nicolai Søn, som kaldtes de Obotriters Kon-
ge, iligemaade Hertug Waldemar Seyer, som siden blev Konge
udi Dannemark, og har denne samme Proviuz, som er ellers den
Sonder Deel af Jylland, derudover faaet Navn af Hertugdøm.
Hertug Abel var den første, som tilholdt sig det arveligen, saa at
en Broder eller Søn siden have succederet en anden og ved Frem-
medes Hielp have ligesom tvunget Kongerne dermed at forle-
nem, hvorvel efter Hvitfelds Vidnisbyrd alle deres Lehn Breve
al

Den Sles-
vig F. Lehn
Historie til
denne Tiid.

alleene have lydet paa Personen og ikke paa Efterkommerne. Men, efterdi saadanne Forlehninger udi lang Tid have været confereret paa den eene Arving & efter den anden, have Hertugerne omstøder forklaret deres Forlehninger efter Tydsck Rætt, hvor Sen efter Faderen arver hans Lehn, endskiont enhver for sig er forbunden at anholde derom hos Lehns-Herren. Den prætendered Kong Waldemarus 3, som siden sagde sig af med Regieringen, og derfor ikke regnes blant de Danske Kongers Tallyvarden første, som forlehnede Forstendommen arveligen bort paa Greve Geert den Store, og gjorde den bekiendte Constitution, at Sønderjylland ikke skulde meere falde til Dannemark igien. Paa denne Constitution have de Slesvigiske Hertuger siden beraabet dem, men de Danske have holdet den for et Schartel, saasom den ikke var giort af nogen rætmessig Konge.

Endeligen forlehnede Dronning Margareta Greve Geert af Holsten dermed, efter Holstenske Stribenteres Sigelse arveligen, skiont Hvitsfeld vidner sig derom ikke at være underrættet, og at han aldrig har kundet overkomme samme Lehns-Brev, hvorved det fandt ikke nægtes, at af den paasulte, og af den af ham selv anfordte Confirmation, jo synes, at samme Forlehnung var arvelig; Hvorudover den Danske Cancellers Dom ogsaa grunder sig mest paa tvende andre Puncter; nemlig 1) efterdi de Holstenske unge Herrer eller deres Formyndere paa deres Vegne, inden Nar og Dag efter deres Faders Dod have forsomt at anholde hos Lehns-Herren om Lehnets Fornøvelse; 2) efterdi de mod Bassallers Pligt have ført Krig paa Riget, hvilke tvende Gravamina ikke kunde anføres, hvis dette kunde gotgiøres at deres Faders Forlehnung var kun Investitura Personalis; thi i saa Maade vare de unge Hertuger ikke Rigets Bassaller, og derfor ikke kunde dommes paa det Fundament, at de havde ført Avindskioed mod Riget.

Efterat denne Dom var affagt til Nyborg, anholdt Hertug Henrik den ældste af Broderne allerunderdanigst hos Kongen om Forstendommen, bedende, at han dermed maatte forlehnesh, og lod vende deraf at bevise Riget efter Lehns-Pligt den sædvanlige Tieneste. Men Kongen paastod, at han først skulde overlevere det heele

Kongen
Beiarer
sig ved at
forlehnesh
Hertug
Henrik
med Sles-
vig.

12/9

heele Forstendom med alle dets Slotte, og Stæder, og siden for-
 vente, hvad Naade Kongen vilde bevise ham. Dette Giensbar
 var Signal til den store Krig, som strax paafulgte, og som varede i
 faa mange Aar, Riget til udbodelig Skade. Man skulde vel tæn-
 ke, at det kunde være en læt Sag for saadan mægtig Konge, som
 Kong Erik, der regierede over 3 store Riger, at tvinge saadan li-
 den Forste. Men forrige Tiders Historier vise, at slige smaae
 Krige ofte ere de vanskeligste. Her allierede sig med de Holstenske
 Herrer Hertug Albert af Mecklenborg, fordum Konge i Sverrig,
 Herr Balthasar af Benden, Hertugerne af Brunsvig-Luneborg,
 og omsider Hansestæderne, som paa de Tider allene havde Penge
 til at fortsætte en langvarig Krig; skionst saadant dog ikke kunde
 have været af megen stor Betydelse mod 3 mægtige Riger, hvis
 Kongen havde besiddet de Oualiteter, som udfodredes. Der fattedes
 Habilitet, der fattedes ogsaa Eenighed og Kierlighed hos
 Undersaatterne, hvilken efter Haanden tog af ligesom Kongen var
 rede til, og Skatterne bleve forhøjede, indtil omsider den store Re-
 bellion brød ud i Sverrig, hvorefter videre siden.

12

Non sum...

12

Den lang-
varige
Krig med
Holsten
begynder.

12

Uf oven anførte Aarsager blev saaledes den Stillstand, gjort
 mellem Riget og Holsten, brudt 1413, og begge Parter rustede
 sig til Krig. I Begyndelsen tegnede sig alting meget vel for Kon-
 gen; thi en Hob anseelige Mænd, som tilforn var de Holstenske
 Herreres Tilhængere, fulde strax efter Dommens Afvigelse fra
 Hertuginde Elisabeth, og sloge sig til det Kongelige Parti. Dis-
 se Herrer vare Herr Erik Krummedige, Herr Ottho Knopf, Herr
 Tonne og Eiler Ronnov, Marcus og Claus von der Bisk og Ni-
 colaus Geestede, hvilke derudover bekomme store Forlehninger
 baade udi Dannemark og Forstendommen. Erik Krummedige fik
 Lille-Tøndern og blev Kongens højeste Raad, de andre bleve aflagt
 de hver efter sin Stand, og have deres Esterkommere stedse siden
 været anseelige udi disse Lande. Paa denne Tid blev holdet det
 bekjendte Concilium til Costniz, hvorhen Kongen stiktede som Ge-
 saftere Bisp Peder Lykke af Ribe og Johan Schonleb af Sles-
 sig. Medens samme Concilium blev holdet, lod Keyser Sigis-
 mund

12/9

mundus ved Skribelser anholde hos Kongen, at, saasom Lybck havde affatt sin Øvrighed, han da vilde formaa Borgerfabet at retablere den igien. Kongen, efter at han længe havde arbeidet derpaa forgiæves, skreed omsider til Magten, lod anholde en Hob af deres Skibe, som brugtes til det Skaanske Silde-Fiskerie, og derforuden gav Ordre til at arrestere Lybcke Effecter udi Bergen i Norge. Dette jog saadan Skræk ind udi Borgerne, at de strax indsatte Øvrigheden igien. Ved Anledning af denne Correspondence mellem det Kongelige og Keyserlige Hoff lod Kong Erik anholde hos Keyser Sigismundum om Confirmation paa den affagde Dom til Nyborg, hvilken han ogsaa erholt (b). Samme Confirmation datered Cosniz den 14 Junii 1415 findes paa Latin og Dansk hos Hvittfeld og meriterer at læses for at see samme Lidders højtravende Skrivemaade og selsom Gout; thi Begyndelsen er saaledes: (c)

Siden Verdens Omkreds blev skabt, og Strrens Aand af første Materie havde giordt særdeeles Skabning, saasom han havde foreset, hvad som skabedes skulde, at alting udi Maanens Omgang var gaaet, da skabte han Mennecker efter sin egen Signelse re. og tager saadan Galimathias fast det halve Brev ind, saa at man fand drukne derudi, førend man kommer til Materien, hvorføre jeg og ikke vil fattigere Læseren dermed. Foruden den Styrke, som Riset fik af ovenmældte Herres Accession, sluttede Kongen ogsaa et Forbund med Sæstæderne, og traakde endogsaa Hamborg i samme Forbund, hvorvel Staden efter den Hamborgske Skribent Cranzii eget Vidnesbyrd (d) laae under de Holstenke Græver.

Efterat saadan god Begyndelse var giordt, hvorved man kunde giøre sig Haab om lykkelig Udfald af Krigen, gik Kong Erik ind udi Forstendommen med en anseelig Magt, samlet af alle

Y y 3

3 Ni

(b) Micræl. Chron. Pom. lib. 3. siger, at han selv gjorde en Reise til Cosniz.

(c) Confirmat. Imp. Sigismundi 662.

(d) Krant. Saxon. lib. 10. cap. 32. Hamburgenses, qui jure suberant Comitibus Holstaciz, cæteris Civitatibus Consenserunt.

Første Tog
udi For-
stendom-
met.

1415
Keyserlig
Confirma-
tion paa
Cankle-
rens Dom.

16

3 Riger, og lod han da bygge Slymunde og Königsberg ved Indløbet af Sly, og paa en anden Side ved Fråne, Bildspang og Fresenborg, ved hvilke 4re nye Fæstninger han tænkte at holde Forstendommen udi Albe; thi han havde tilforn Flensborg og Ekkenforde, og derhos erobrede, hvad Bissen af Slesvig tilhørende udi Forstendommen, Svabsted og Stubbe; Ingen Krig kunde derfor have bedre Begyndelse; De Holstenske Herrers Tilstand derimod var bedrøvelig; thi Gottorp, Hasseldorp og Hanrove vare Hertug Henrik af Brunsvig og Luneborg deres Morbroder pandtsatte for 40000 Goldtylden, og, saasom ingen Penge kunde til Beje bringes til samme Stæders Indløsning, tilbød han sig at overlade dem til Kongen, for samme Sum, og at Hertug Henrik af Sarsen skulde have dem i Forvaring, indtil Pengene bleve betalte. Kongen havde ogsaa i Sinde at imodtage det Tilbud, men Herr Erik Krummedige raadde ham derfra (e), hvilken meente, at det var ufnodigt at tilkiøbe sig for Penge de Slotte, som man med ringe Meje kunde erobre. Alle omliggende Forster dersforuden sampt de Wendiske Stæder undtagen Hamborg vare Kongens Benner. Hertug Johan og Albert af Meklenborg havde en Gieldtpodring paa de Holstenske Herrer af 2000 Mark, og truede at bruge Magten, hvis den ikke med gode blev betalt, saa at alting syntes at conspirere til deres Undergang. Men jeg seer ellers intet videre af de Kongelige at være forrættet i det Slesvigiske i dette Aar.

1416.

Anno 1416 rykte Kongen anden gang med en Krigs-Magt ind udi Forstendommen, og da beleirede Gottorp. Paa samme Tid lod han videre befæste de nye anlagde Slotte, og derforuden lod anlægge Hattersberg mellem Slesvig og Gottorp, for derved desmeere at indkniibe og udhungre Besætningerne sammesteds. Men, da man havde Forhaabning at see i en Hast alting at komme i Rigstighed, finge de Holstenske Herrer fremmed Undsættning; thi Hertug Albert af Meklenborg, som tilforn havde været Konge i Sverrig, og derfor intet got Hierte bar til Kong Erik, kom da tillige med

Andet Fog.

med Her Baltazar af Benden og en Hob Bestphaliske og Sächs-
ske Folk ind udi Forstendømmet, Holstenerne til Hielp. De Friser
belagde ogsaa samme Tiid Fresenborg og lille Tøndern, for at giøre
de Kongelige Diverfion, som laae for Slesvig og Gottorp, hvilket
ogsaa skeede; ~~thi~~ da de Kongelige hørte saadant Foretagende, skik-
kede de endeel af Krigshæren, som laae for Slesvig, ind udi Fris-
land for at holde Indbyggerne i Awe. Men de samme bleve uffor-
varende oberfaldne af Frislanderne, hvilke omkomme nogle tusin-
de af dem, og finge det Bytte, som de Danske havde giordt, tilba-
ge igien. Hvorudover Kong Erik brød op med sin Leyer, og be-
gav sig til Dannemark igien, efterat han havde ladet forsyne de nye
bygde Fæstninger med tilstrækkeligt Mandskab. Derpaa fulgte en
anden Ulykke; thi Holstenerne gjorde usformodentligen Landgang
paa den De Femmern, og der angrebe det Slott Glambek, hvor
Iver Bryske (†) var Commendant. Samme Iver Bryske, da han
saae, at Slottet stod i Fare for at falde udi Fiendens Hænder, for-
medelst Mangel saa vel paa Proviand som Munition, begav han
sig til Skibs, og seilede til Dannemark for at forsyne sig med for-
nodne Ting til Slottets Conservasjon: men, som han blev forhins-
dret i at bringe dem ind, maatte de Beleirede overgive sig. Saa-
ledes faldt Femern udi Holstenernes Hænder, hvilke der lod Glambek
bæk besætte, og finge 6000 Mark til Brandskatt af Landet.

Efterfølgende Aar 1417 greb Kong Erik sig rætt an, og bragte
en Krigshær paa Beenene, hvis Liige aldrig tilforn har været seet
udi Norden; thi han kom med 100000 Mænd udi Forstendøm-
met, og beleirede paa fengang Slesvig og Gottorps Slott. Sles-
vig fik han ind den 15 Julii, og derudi adskillige anseelige Fanger,
blant hvilke var Hertug Albert forudm Konge af Sverrig, hvilken
dog kom los igien, efterat han havde forskrevet sig aldrig at føre
Krig mod Kong Erik, hans 3 Riger, og Forstendømmet meere.
Derpaa lod Kongen Slesvig besætte, og continuerede med Beleir-
ingen for Gottorp, hvilket var det fænest Slott udi Hertugdøm-
met, som Holstenerne havde tilbage.

Me

(†) Pet. Chr. Holsar. part. 3, hvor han kaldes Brasecte.

Medens Slesvig og Gottorp vare beleirede, begav Græve Henrik den ældre sig til Hamborg for at søge Hielp hos samme Stad. Han forestillede Hamborgerne; hvad Fare deres Bye vilde staae, om den fik saadan mægtig Konge til Naboe, hvilket vilde skee ved Gottorps og Slesvigs Erobring. Hamborgerne stode længe i Tvilsmaal, hvad de skulde giøre, og i Begyndelsen lovede allene at assistere med Penge. Omfider lode de sig overtale til at skikke Undsigelses Brev til Kongen, og at lade en Høb Tropper rykke ind udi Forstendomet. Dette satt Mod udi Græve Henrik, hvilken reisede derpaa til Hertuginde Elisabeth, som havde retireret sig til Rensborg, og anseet det heele Forstendom som forloret efter Slesvigs Erobring. Der opmuntrede han hende til at fortsætte Krigen, og forestillede, at der endda var Forhaabning, saalænge som Gottorp var i Behold, og at Hamborgerne havde bestyrket samme Slott med Folk og forkyndet Kongen Krig. Men alt dette havde ikke kundet hielp, hvis en terror panicus eller ufbetimphelig Forstrækkelse ikke havde overfaldet Kongen; thi, som der samme Tid ryktedes, at der var en stor Magt paa Beyen at overfalde ham (g), brød han op med sin Leyer, soer over Elyen til Ekenforde, som da var i de Dancks Hænder, og, efterat han havde satt samme Bye i Brand, begav han sig til Dannemark igien. Efter hans Bortreise samlede Holsteenerne en anseelig Magt sammen, som bestod af 30000 Fod-Folk og 800 Ryttere, hvormed de indtog den nys anlagde Fæstning Hattersborg mellem Gottorp og Slesvig, og omkomme Besættningen, som fandtes der inde, erobrede siden Slesvig, hvor Kongen ingen Besættning havde efterladt. Og dette var alt, hvad Kong Erik dette Aar udrettede med denne store Krigshær, som under en habile Anfører kunde have jaget Stræk udi heele Tydskland. Johan Dolmer, Bispen af Lybek, fik udi dette Aar Befaling af Paven at begiue sig saavel til Dannemark som til Holsten for at negociere en Fred mellem de stridende Partier. Han efterkom ogsaa saadan Befaling, og talede selv med Kongen derom udi Kiøbenhavn, og, som Kongen fandtes ikke upbillig derudi, blev efter flittig

Forgiues
handel om
Fred.

fittig Underhandling en Anstand giordt imellem Kongen og de Holstenske Herrer, og blev da iligemaade besluttet, at Tvistigheden skulde indstilles for 2 Forstelige Personer og 4re af Hansestædernes Fuldmægtige, hvilke skulde møde til Slesvig St. Hans Dag 1418, men, som de Danske komme en Dag forsilde til dette Møde, blev altting brudt over tverts, og Bispens af Lybeks Umag, og Paven's Forsætt til intet giordt, og syntes det, at Holsteenerne vare blevne saa modige af deres forrige Lykke, at de styttede ikke meget om noget Forliig.

Uansæd denne fortrædelige Krig, som occuperede Kongen og Rigerne saa meget, tænkte man dog udi Danmark samme Tid paa Studeringers Opkomst og Forfremmelse, og efter adskillige andre Nationers Exempler, at stifte her i Riget (h) et Academie, og, som til saadant i de Tider behøvedes Pavernes Bevilgning, saa erhvervede Kong Erik 1418 hos Pave Martinum 5. Frihed at stifte et Universitet ved en af Domkirkerne udi Danmark, hvor Erke-Bispen af Lund og Biskopen af Roskilde holdte det beleiligt, og der at tillægge nogle Kanikdommer. Samme Universitet skulde have lige Frihed som de høje Skoler til Paris og Bologna udi Italien, undtagen at der maatte ikke læses udi Theologien. Pave Martini Bulla (i) til Erke-Bispen af Lund og Biskopen af Roskilde er dateret til Florens 1418. Men de idelige Uroeligheder, som Kong Eriks Regjering var underkastet, forarsagede, at dette ingen Fremgang fik udi hans Tid, saa at den Dre at stifte et Universitet i Danmark blev reservert til Kong Christian I.

Saa som det Møde, berammet til Slesvig, var gaaet over styr, blev Anstanden brudt, og Krigen igien fortsatt. Anno 1419 kom Kong Erik med en Krigs-Magt til Femeren for at igientage samme De, som Holsteenerne havde bemægtiget sig. Han gjorde der paa tvende Forsøg, den første gang forgievs, efterdi Holsteenerne havde giordt Anstalt at forbyde ham Landgang, den anden gang iligemaade,

(h) Vind. hist. Acad. Hafn.

(i) Bulla Martini 5, Florentiz 7 Calend. Junii 1418. pag. 674.

De Danske
husere ilde
paa Fe-
meru.

/z

19

19

hvoraf Holstenerne bleve saa modige, at de ved Strandbredden
vissede de Danske deres Bag, bydende dem der at spille sig udi.
Men den Hofmod kom dem dyrt at staae; Ved det 3die For-
søg komme de Danske paa Landet, og da blev øvet all den Haard-
hed, som Land optænkes, saa at hverken Rion eller Alder blev spa-
ret, end ikke de, som flygtede til Kirkerne: dog siger Crankius, at
saadant var imod Kongens Billie (k), saasom man ikke kunde styre
Krigs-Folket. Glambæk Slott blev erobret og Henneke Natlov,
som commanderede Besætningen, blev fangen. Man regner til
4000 saa vel Krigs- som Land-Folk der da omkomme, og maatte
te Landet forbinde sig til 20000 Mark at betale til Brandskatt,
hvorfor Kongen tog Gisseler, og derpaa, efterat han havde ladet
besætte Glambæk, forloed Den igien. Holstenerne søgte vel strax
derpaa at bemægtige sig Landet igien, men maatte med usforret-
tet Sag gaae derfra.

Den haarde Execution, Kongen her gjorde, have de Hol-
stenske Stribentere ikke glemt at asmale med den allersorteste Far-
ve, besynderligen (1) Christ Kortholt udi hans Femaria desolata,
hvorudi han siger, at de Danstes Grumhed gif saa vif, at alle Ind-
byggerne tillige med Præsterne bleve massacrerede, saa at der bleve
kun 3 Mennesker tilbage. Jeg tilstaaer gierne, at man ingen Far-
ve kand sætte paa denne haarde Execution, at man og ingenlunde
kand undskyldte Kongen, hvormeget han end kunde være provoceret
af Indbyggernes Hofmod og den Uhosflighed, de lode see mod ham
ved Landgangen. Men jeg kand ikke troe, at denne Odeleggelse
gif saa vif; thi det er mod den sunde Fornuft at omkomme alle
Mennesker udi et Land, som man agter at beholde. I de 20000
Mark, som Indbyggerne lovede Kongen til Brandskatt, og de Gis-
seler, som derfor bleve satte, visse klarligen, at der endeligen maa ha-
ve været meere end 3 Mennesker tilbage, saa at derfor denne Bes-
krivelse synes at være meere Poetisk end Historisk (m). Vist nok
er

(k) Crant hist. Dan lib 8 cap. 2.

(1) Christ. Korth. Femaria Desolata.

(m) Krant. Saxonia lib. 10. cap. 35. siger at Kongen begrædede denne Gierning
saa tit han tænkte derpaa, men gaaer ikke saa vif som ovennævnte Autor.

er det, at Kong Erik siden den Tiid ingen Lykke havde; thi han søgte strax derefter at bemægtige sig Als, men forgieves, der blev ogsaa 1420 holdet et Slag mellem de Danske og Holsteener, hvorudi de Danske bleve slagte tillige med deres Anførere, Antonius Ronnow og Peder Hogenstid, og, som Stedet, hvor dette Slag stod, heder Zimmerbad, blev derover gjort saadan Viise: Ved Zimmerbad der fik Dannemark et Fandens Bad. Kong Erik mistede vel paa den Tiid en stor Fiende udi Græv Henrik den Eldre, hvilken 1419 renoncerede paa Verden, og gav sig udi Kloster til Bordesholm. Men hans Broders Sonner, hvis Formynder han havde været, vare da allerede komne til den Væxt, at de selv kunde forestaae Regieringen, hvorudover denne Retraite gavnede Landet kun lidet. Samme Græve Henrik har ellers været indviklet udi idelig Uroelighed formedelst Hertug Geerts Sonner, og derfor omsider blev saa kied deraf, at han forlod Bergemaal, og tog denne Resolution. Han døde 1421, og blev begravet til Tschoe. Han var den første af de Holsteenske Herrer, der skrev sig en Herre af Stormarn (n).

Kong Erik begyndte ogsaa at blive kied af denne Holstenke Krig, hvoraf han ingen Sikke havde spundet, og derfor 1421 antog til Mediateurs eller Arbitros mellem sig og de Holstenke Herrer, Hertug Johan af Mecklenborg, Hertug Bratislav af Stetin og Græv Albert af Eberstein, hvilke skulde domme udi denne Tvistighed om Hertugdømmet Slesvig. Hertil brugte Kongen adskillige unødvendige Præparatorier, i det han tog Beviis fra alle Danske Landsting, som fra Siælland, Skaane og Viborg, at Sønder-Jylland har fra Arilds Tiid ligget under Dannemark, eller været et Lem deraf. Beviislighederne bestode derudi, at Indbyggerne af Sønder- og Nørre-Jylland havde eet Sprog, at Gots torp, som de Holstenke Herrer med Magt have søgt at beholde, ligger udi Sønder-Jylland, at Indbyggerne udi Sønder-Jylland bruge Dansk Mæt, hvilke Beviisligheder vare ikke mindre utilstrækkelige end unyttige, allerhelst den, angaaende Sproget; thi

1421

si/e

Ny Handel
om Forliig

1e

(n) Peters Chr. Hoff, part. 3.

deraf vilde flyde, at Søerig iligemaade saabelsom Norge altid have ligget under Dannemark, efterdi Sproget er eens. De andre Beviisligheder ere ey heller af nogen Vigtighed, og i det ringeste af ingen Nytte. Ja de gode Danske Jurister synes paa den Tiid mal apropos at have ventileret en Sag, som ikke burdte komme under Dispyt, saasom ingen nægtede, at jo Sønder-Jylland var en Province af Riget, de have ey heller i Ngt taget Statum Quætionis mellem de stridende Partier; thi der spurdtes da ikke, om Sønder-Jylland havde været en Province af Riget Danne-mark. Det var noget som Contraparterne tilstode, iligemaade, at deres Forfædre dermed af de Danske Konger vare forlehnede: Spørsmålet allene var, om Forlehnningen var arvelig; og havde de Danske Jurister da allene nodigt at producere det Lehn-Brev som Dronning Margarete gav disse unge Herrers Fader Hertug Geert, hvilket Lehn-Brev her allene skulde decidere i denne Istighed.

Disse Præparatorier bleve da giordte, men jeg seer ikke af Historien, at Sagen kom til disse udnævnte Herrers Examen, langt mindre, at herudi blev affagt noget laudum eller Opmands Dom; tvertimod Fientlighederne continuerede paa begge Sider. Kongen lod 1421 gaae en temmelig Flode i Søen, som skulde udplyndre og brandskatte Als. Men de Holstæner havde allevegne ved Strandbredderne saaledes beskandsed dem, at de Danske ingen Landgang kunde gjøre. Derforuden dode ogsaa Herr Iver eller Ivent Bryst, som commanderede Floden, og hans Liig blev fort til Skovs Kloster, som nu kaldes Herlufsholm, ja Floden blev omsider af Storm adspredet og med stor Nød kom tilbage. Hamborgerne tilføjede ogsaa dette Aar Riget stor Skade, i det de satte Folk i Land, og røvede og plyndrede nu paa et Sted nu paa et andet, og da Kongen udfikkede nogle Udliggere mod dem, erobrede Hamborgerne 3 af Kongens Skibe, hvilke de lode sankte, men førte Folkene fangne til Hamborg.

Efterfølgende Aar var Kongen ey heller meere lykkelig; thi da de Danske beleirede Lille Tøndern, og løbe Storm dertil, bleve

de tilbage drevne med 400 Mands Forliis. Iblant de slagne var Herr Tønne Rønne. Ved Dorning kunde de da ey heller udvælte noget; efterdi Hertugen af Luneborg, betimeligen undsatt de Beleirede med Proviand og Folk, saa at man hørte ikke uden Forliis og Ulykke paa alle Kanter.

Hvad, som mest var at befrygte udi denne Krig, var, at andre Hansestæder efter Hamborgs Exempel skulde aabenbarligen tage de Holstenske Herrers Parti. Hvorudover Kong Erik for saadant at forekomme, sluttede Aar 1423 et Forbund til Kiøbenhavn med Lybek, Rostok, Wismar, Straalsund, Gripshald og Anklam saaledes (o), at, naar den ene behøvede den andens Hielp, skulde den, hvis Assistance blev forlangt, komme Requirerenten til Hielp med 1000 velberusede Mænd: Men Udgangen lærde, at dette Forbund bestod kun i lutter Complimenter paa de Vendiske Stæders Side, og at disse tusinde Mænd Hielp-Tropper bleve aldrig seede uden paa Papiret, hvor ofte Kongen end siden requirerede dem; thi de fleste fremmede Nabostæder og Lande saae denne Rigernes Foreening an med skeele Øyen, og derfor ønskede intet heller end at Hertugdømmet Slesvig, som var Materie til denne Krig, steds kunde være separeret fra Riget; thi det er ellers ubegribeligt, hvorledes saadanne smaae Potentater, som Graverne af Holsten kunde saalænge holde Stand mod saadan mægtig Konge. Jeg seer derfor ikke uden som Spillfægterier angalt hvad de siden syntes at gjøre udi Favør af Kongen, endskiont vor Historie-Skriver (p) tager det for Alvor, og fortæller de ~~Mærkelige~~, de gjorde sig for Kongens Skyld saaledes.

Efterat den Ueenighed formødelst Hertugdømmet Slesvig havde været saa længe, og den ene havde tilføyet den anden saamæltelig Skade, skrev Kongen til Paven, Keiseren og andre omliggende Stæder, item til de Dytmarsker, beklagende sig, at de Holstenske Herrer mod all Nætt forholte ham Hertugdømmet Slesvig, hvilket han tilbød sig at gjøre bevisligt. Disse Beskyldninger gjorde

1423
Forbund
med Hanses
stæderne.

zi
le

brødgulfr

Hanses-
tæderne stille
sig an som
de tage
Kongens
de Parti.

19

(o) Fœdus cum civit. Hans. Hafniæ die Viti & Modesti 1423 pag. 690. Seq.
(p) Hyitf. in Erico Pom.

de stor Virkning i sær hos Hansfestæderne, hvilke alle, undtagen
Hamborg, bleve Græberne derover fiendiske, og lode Lüneborgerne
offentligen forbyde deres Stad, at ingen skulde giøre Holstenerne
nogen Hielp mod Kongen. Lybekkerne holdte ogsaa et Møde til
Emin paa Kongens Begne med de Holstener, hvor en af deres De-
puterede ved Navn Jordan Plesskov tiltalede de Holstenske Raad
saaledes:

Den Stormægtigste Konge af Danmark har til-
skrevet os Borgemestere og Raad udi Lybek, og begieret,
at vi skulde lade Eder forstaae, at I skulde tilbage give
Forstendommen Slesvig, som I saa lang Tid med Uret
besiddet have, eller staae til Rætte for Keiseren. Og vi
sige Eder paa Hansfestædernes Begne, efter som Kongen
begiærer ikke andet end Dom og Ræt, at, hvis Eders
Herrer ikke vilde underkaste sig Rætten eller igiengive
det, som de have taget sig til, da ville vi Borgemestere
og Raad udi Stæderne staae dem bi, som vil lade sig
noye med Rætten; thi vi ville ikke længere lide denne
Krig: Dertil svarede paa de Holstenske Herrer Begne
Stak Rankov: Jeg er vis paa, at vore Herrer med
Rætte besidde det Hertugdøm Slesvig, som arveligen er
tilfaldt dem efter deres Fader. Dytmerkerne skreve ogsaa
de Holstenske Herrer til, at de skulde tilstille Kong Erik det Her-
tugdøm Slesvig, hvis ikke, da vilde de hielpe Kongen udi hans værts
særdige Sag, som ikke begiærede andet end Rætten. De Holstens-
ke Herrer stikkede derfor til Dytmerken en fornuftig Mand, for at
raade dem fra at træde i Forbund med Kongen, og at forestille dem,
at Græberne ey heller begiærede andet end Rætten, som bestod ders
udi, at de maatte uforhindrede beholde Forstendommen, som efter
deres Faders Dod dem var tilfalden, efterdi han dermed arveligen
var forlehneth. De Dytmerker svarede derpaa ved en Lignelse,
som giver tilkiende, at de paa de Tilder ingen Forraad maa have
haft paa habile Jurister. Naar, sagde de, een laaner mig en Hæst
til

til en Tid (q), er han skyldig den at levere tilbage, og ikke at beholde den til Eyedom. Men det var den Holstenske Deputeret ikke vanskeligt at kuldkaaste det hæftagtige Argument ved at vise hvad Forskiel der var imellem et Hæste-Laan og et Arvelehn, hvilket de Dytmeriske Jurister omsider begrebe, og Samtalen derpaa fik Ende.

Med saadan Iver syntes da alle Rigets Naboe: Forster og Stæder at antage sig Kongens Sag. Men jeg har forhen anmerket, at jeg ikke kand ansee alt dette andet end et Spillsægterie, hvorvel Hvitfeld, og andre tage alting her efter Bogstaven; thi der ere uovervindelige Argumenter, som vise Contrarium, nemlig, at disse vore Naboe herudi ikke have spillet uden en Comoedie; thi først var Kongens Sag meget tviflagtig, dernæst var ingens Interesse, at Forstendommen skulde foreenes med Dannemark; adskillige Forster, som havde deres Lande som Arvelehn, syntes ogsaa derved at svække deres egne Possessioner. Ja, om intet andet Beviis var paa denne masquerede Handel, kunde de Holstenske Herrers Fræthed allene tiene til Argument; thi de øvede Fientligheder udi Forstendommen endogsaa da disse Negotiationer varede, hvilket de ikke kunde gjøre, uden at være anseede som affindige Mennesker, hvis de under Haanden ikke havde været forsikret om at alle disse Mouvements bestode kun i blotte Ord; thi at attaqvere en af de mægtigste Konger i Europa, og det paa den Tid, da alle omliggende Lande og Stæder toge sig hans Sag an, er at stampe imod Braaden, og daarlige Menneskers Arbejde. Udgangen visede endeligen, at det var kun Spillsægterie; thi Hansfestæderne ikke alleene holdte tilbage de Hielpetropper, som Kongen efter Forbundet requirerede, men endogsaa siden virkeligen toge Holstens Partie, og tilføjede Riget stor Skade. Det synes dog, at Paven og Keyseren herudi have ageret alvorligen; den første for at dømpe en Krig, hvorved Kirker og Kloostere bleve ødelagde, og hans egne Indkomster formindskede, den anden, efterdi Historien viser, at han stedse var Kong Erik bevaagen.

Pa

(q) Peters Chr. Hols. part. 3 hvor han siger at de Dytmeriske havde taget Penge for at dømme i Favør af Kongen.

9
Havelig
Under-
handling.

Paven befoel 1423 Biskopen til Lybek Johan Scheel som havde været Keiser Sigismundi Secretarius (r), at foretage en Freds Handel mellem Kongen og de Holstenke Herrer; samme Bisp derfor reisede til Kiøbenhavn, og der bragte det saa vft, at Kongen berammede en Dag til næstkommende Martini, og bevilligede en Afsand, hvilket de Holstenke Herrer ogsaa samtykkede, og blev da saadan Convention gjort, at enhver af Parterne skulde tage 3 Forstelige Personer, for at kiende udi Trækten. Disse traadde ogsaa sammen; men dette Mode gik ligesaa frugtesløs af som de forrige, efterdi ingen af Parterne vilde give noget af sin Ræt bort, hvorudover Bispfen af Lybek med ufforrättet Sag rejste tilbage igien.

Kong Erik søgte derfor at indstille Sagen for Keiser Sigismundo, og ved en Keyserlig Dom at giøre Ende paa denne fortrædelige Trætte, Keyseren, bevæget af Kongens Klagemaal, stikkede udi dette Aar Hertug Rumbold af Slesien, og ovenmeldte Bisp Johan Scheel af Lybek til Dannemark, for at examinere Sagen. Disse fandte de Holstenke Herrer udi fuld Rustning ved Porterne af Flensborg, og der overtalede dem at opholde med Fientligheder, visende dem den Fuldmagt, de havde af Keyseren at forlige Trækten, hvorpaa begge Parterne compromitterede paa Keyseren, og underkastede sig hans Kiendelse; men, som Hering Rumbold kort derefter døde, blev Tiden igien forhalet, og Keyseren paa nye stikkede en Doctorem Juris til Parterne, for at see begges Beviis, og at meddeele ham Udskrifter deraf. Kongen saavelsom den ældste af de Holstenke Brodre, Greve Henrik, bleve derpaa af Keyseren eiterede at møde Personligen udi Ungarn, hvorhen de ogsaa begave sig 1424. Der fandtes da adskillige, som raadede Greven fra denne Rejse, og ikke at underkaste sig Keyserens Dom, forestillende, at baade Niesen var farlig, og Dommeren, som var Kong Erik besvørgret, kunde holdes Suspect. De forestillede videre, at Greven kunde veigre sig for at møde udi Ungarn, uden at beskyldes for Udydighed, efterdi de Tydske Forstr havde et Privilegium, at de ikke vare pligtige at svare for Keyseren eller hans Fuldmægtige, naar de

9
De striden
di Parter
compro-
mittere
paa Keyse-
ren.

1424

De bleve citerede uden for det Tydske Riges Grændser. Men deres Raad blev ikke denne gang hørt; thi Grev Henrik lod sig overtale af den Lybske Biskop, at respectere den Keiserlige Citation, og derfor med ham begav sig til Offen, som er Hovedstaden udi Ungarn, hvor der blev affagt den bekiendte Dom, som tildoms te Kongen det Slesvigiske. Samme Dom er viltloftig, og findes hos Hvitsfeld paa Latin og Dansk, hvortil jeg Læseren vil henbisse. Dog, saasom den er af stor Vigtighed, efterdi Kongens Ræt besynderligen grunder sig derpaa, vil jeg her anføre dens Slutning, som lyder saaledes: (s)

Udi den Sag og de Sager, som ere andragne for os mellem Høybaarne Første og Herre Herr Erik, Danneemarks 2c: Konge paa den sene og Høybaarne Førster, Henrik, Aldolf og Geert, Greverne af Holsten paa den anden Side, om det Hertugdøm Slesvig, efterat begges Klagemaal ere forebragte, og Beviisligheder examinerede, da med vore Prælaters, Baroners, Edelmands, Doctorum og Lovkyndiges Raad, domme vi nu for Ræt og skriftligen tilsige gandske Sønder-Jylland, hvorudi Slesvig, Gottorp og andre Stæder ligge, som ere Jyllands rætte Pertinenzier med Dannevirke og Als, og et Stykke Land hos de Friser, kaldet Heide, med alt deres Tillæg at tilhøre og herefter ævindeligen tilhøre skulde Kongen af Danemark og Danemarks Rige. Hvorfore ham ovennævnte Forstendom med tilhørende Stæder skal indremnes, og de Brødre, Henrik, Aldolf og Geert aldrig have havt og ikke skulde herefter heller have udi Forstendomet nogen Ræt paa Forlehnings Begne, hvilket vi med denne vor affagte Sentens, som antagen Arbitrer og Dyemand, efter anførte Beviisligheder, for Ræt kiende og erklære. Alle disse fornævnte Stykker, og et hvert i

A a a

Iær.

(s) Laudum Imp. Sigismundi pag. 697.

Jærdeleeshed til Fasthed og Vidnesbyrd have Vi ladet dette vort Brev og Instrument skrive, og med Bore Indseigle bestyrket, og er denne vor Dom og Sententz givet og læset i vor Stad Offen, udi en stor Stue paa vort Kongelige Slot, i Prælaters og andre ypperlige Herrers Nærværelse, nemlig Herr Ferdinand med Guds Naade Biskop til Luca, Bavens Legat, Ludovicus Dive de Deck, Patriark til Aquileja, Gunther Erkebisp til Magdeburg, Georg Erkebisp til Strigonien ic: Datum Onsdagen den 28 Junij Indictione Secunda Anno 1424.

19
/e
/e
/e
Kong Erik reiser til det Hellige Land.
/e
Bed den Dom faldt paa sengang all den Rætt, som de Holskenske Herrer hidindtil havde beraabet sig paa; thi, endskiont de siden beskyldede Keyseren for at have været en Partist Dommer, og appellerede til Paven, saa kunde de dog ikke nægte, at de jo frivilligen havde voldgivet Sagen, og derfor betaget dem all videre Ræt til at klage, eller appellere. Den Holskenske Kronike siger vel, at Keyseren efter denne affagde Dom skal have søgt at forlige Parterne paa nye igien, og paa Kongens Begne at have tilbudet Grevne 300000 (t) Mark med Lolland til Vederlag for Hertugdømmet, men Hvitfeld melder intet om deslige Propositioner, og siger alleene, at den Holskenske Historie rører noget derom, saa man derfor kand tvile om sliq Berettningis Rigtighed, helst efterdi det var Keyseren uanstændigt, at gjøre saadanne Propositioner efter nyeligen affagde Dom. Efterat denne saa favorable Dom var erhholdet, skulde man tænke, at Kong Erik havde strax reiset tilbage for at drive paa dens Execution, men i den Sted gjorde han ufformodentligen en Reise til det hellige Land (u), hvorved han nær var geraaden udi en stor Ulykke; thi en orientalsk Mand, som paa samme Tid var udi Keyserens Hof, da han fik at vide Kongens Forsætt, lod han ham affildre, og skikkede Skilderiet til sine Venner udi

(t) Pet. Chron. Hols.

(u) Micrael. Chron. Pom. lib. 3. skriver, at han gjorde denne Reise for at forsone den Blods Udgydelse, som var skeed paa Femern.

udi Syrien og Sultanens Land, ladende dem vide, at, naar de saae, saadant Ansigt, hvo Manden var; nemlig, en Konge over de 3 Nordiske Riger. Kongen reiser saaledes til Syrien, havende udi Følge med sig Hertug Barmin af Wolgast; men, da han var kommen udi Landet, visser Jæn ham hans Skilderie, og siger ham, hvo han er. Herudover blev Kongen bange for sin Person, gav bemeldte Person en Sum Penge for, at han skulde ikke røbe sig, og skyndede sig at komme af de Saraceners Lande igien (x). I midlertiid besværgede de Holsteenske Graver sig over den Keyserlige Dom, og besluttede at appellere til Paven. Til den Ende affærdigede de Herr Nicolaum Sackow, til Rom, og erholdte hos Pave Martinum 7., at han besøet Erke-Bisp Theodoricum af Coln og en anden Cardinal at examinere Sagen paa nye igien.

Hans A.
vatures
samme
steds.

1425

Efterat Kong Erik var kommen tilbage fra sin Jerusalemiske Reise, begyndte han at drive paa den Keyserlige Doms Execution, og, som han fornam, saadant med gode ikke at kunde stee, samlede han en stor Krigshær baade af udenlandske og indenlandske Folk, hvormed han gik ind udi Forstendommen, og der beleirede Gottorp og Slesvig, som de Holsteenske Herrer endda havde tilbage. Disse derimod forsømmede intet, som kunde tiene til deres Forsvar. De havde ladet befæste Slesvig med dybe Grave og Bølde, og Gottorps iligemaade, saa at de vare i Stand at kunde udholde en lang Beleiring. De lode ogsaa allevegne sollicitere hos de Bøndiske Stæder om Hielp, og deres Gesandtere brugte all deres Bestalendhed til at trække dem paa den Holsteenske Side. De foreskillede dem, at Keyseren mod den Lehns-Rætt, som bruges i Tydskland, hvor Børn arve deres Fædres Lehn, havde efter Dansk Lehns Rætt, dømt det Slesvigiske Lehn at være Personel. Videre førte de dem til Gemytte, at det var deres Interesse, at Slesvig var skildt fra Dannemarl, og at samme Rige ikke blev mægtigere end det var; thi saadant kunde i Fremtiden blive skadeligt for deres Privilegier og Handel. Man holder for, at

Krigen
med Hol-
sten begyn-
der igien.

/ 2

/ =

/ 9
/ 1e

A a a 2

Ham

(x) Krant. histor. Dan. lib. 8. cap. 8. hvor samme Autor siger, at Kongen fik saadant at viide paa Hjemreisen.

1425

Hamborgerne da besynderligen lode sig bruge til at overtale de andre Hansfestæder dertil. Herudover lode bemælte Stæder sig omfide bevæge til at træde udi Holskens Alliance. Men, som de for stakket Tiid siden havde sluttet Forbund med Kongen, var fornødent at ophitte nogen Præterit, hvormed de kunde smykke deres Forehavende. De lode derfor 1425 beramme en Sammenkomst til Rostok, for at overlægge, hvorledes de skulde gaae denne Sag an, og blev da fundet for got at skikke Gesandtere til Kongen for at raade ham til Fred, og at forestille ham, hvad Skæde denne Krig havde forarsaget dem udi deres Handel: Men, som Kongen påastod den Keyserlige Doms Execution, og lod dem reent ud sige, at han ingen Fred kunde giøre, med mindre de Holskenske Herrer afstode aldeeles deres formeente Rætt til Forstendommen, reisede Gesandterne misfornøjede bort, og toge Stæderne deraf Leilighed at træde udi Forbund mod Riget. Udi dette Aar blev holdet et Concilium til Riobenhavn, hvorudi Erke-Bisp Peder af Lund præsiderede. I dette Concilio bleve giordte adskillige Ordinancer (y), hvor iblant de merkeligste ere, at Geistligheden befales at skille sig ved deres Concubiner, item forbydes at søge Kroer, hvilket visser, at det maa have været Moden tilforn. Tilgemaade paabydes at helligholde St. Annæ, Jomfru Mariæ Moders Fæst. Videre er mærkeligt, at Geistligheden befales ikke at bære Ermer, som hænge ned paa Hænderne, ei heller Klæder, som ere opskaarne bag eller i Siderne, under den Straff, som i det Costmisse Concilio er paalagt, hvoraf man kand giøre en curieux Anmerkning over de Tidens Geistlige Klædedragt, og tillige med see, med hvilke Bagateller de store Kirke-Moder da bemøjede sig. Nogle sige ogsaa, at udi samme Concilio blev paabudet, at man skulde offentlig paa Prædikestolen blæde for Kongen og Dronningen: Men udi Actis Concilii findes indet derom, ej heller udi Erke-Bisp Peder Lyffkes Historie (z). Historien vidner ellers, at denne Ordonance blev giort i Kong Olaf Tiid.

Anno

(y) Act. Synod. Hafn. feria 5. post. fest. St. Canuti Regis 1425.

(z) Vid. Chr. Archiep. Lund.

Anno 1426 kom Kong Erik med sin Krigs-Hær, som bestod af 50000 Mand, for Gottorp og Slesvig, og lod giøre en viid Grav mellem Hæste-bierget og udi Slys, for at incommodere de Beleirede. Holshtenerne derimod understode sig til at tilstoppe Udlobet af Slys, for at hindre den Danske Lejer Tilførsel til Bando. Men de Danske aabnede med Magt Udlobet eller Slyemunden igien, og forre fort med Beleiringerne: Men, da de havde den beste Forhaabning at erobre Gottorp og Slesvig, og at giøre en Ende paa Krigen, fik Kongen Feidbrev fra Hansestaderne, nemlig Lybel, Straalsfund, Lyneborg, Magdeborg, Halle, Goslar, Hildesheim, Helmstad, Ovedlenborg, Mersborg, Hannover, Gottingen, Brunsvig, Nordheim, Halberstadt, Hammeln, Buxtehude og adskillige andre, hvis Navne findes udi Feidbrevet. De Marslager, som da udi dette Manifest anførtes, vare, at, efter som de udi disse Uroeligheder havde taget merkelig Skade til Soes, og Kongen af dem er formanet til at giøre Fred, men saadant ikke har villet, derfor have de giordt offensive Forbund med hans Fiender. Heraf sees, hvor stor Hofsnod der fandtes hos disse Handelstader; thi ingen uden de Romerske Paver stilledes saaledes deres Breve til Konger og Forster, det erstruede dem med Krig, hvis de ikke vilde forligeslydbyrdes. Men Danmark maatte under denne Konge tage disse grove Krauser-Complimenter til Takke, og drikke adskillig anden Spot i sig; thi, endskiont Riget fra dets forste Begyndelse aldrig havde været mægtigere end da, og der var Anseelse, at ingen Konge udi Europa skulde have kundet giøre større Figurer end Ericus Pomeranus, hvis kloge Formand den berømmelige Dronning Margareta, havde ved 3 mægtige Rigers Foreening lagt Grundvold til et Monarchie, som kunde være en Skrek for Keysere og Konger, saa dog har Riget aldrig været meere foragtet end under denne Konge, hvis heele Regimente var en Rikde af Statsfeil, saa at den heele Nordiske Magt under hans Anførsel udi meere end 20. Aar ikke kunde bemægtige sig en liden Fæstning som Gottorp. Det var haar omhyggelig nok for at bringe store Armeer paa Beene, ja offtte langt større, end fornøden giordtes, sær 1417. da han med 100000 Mand kom ind udi Holshten, hvilket kunde have meere Anseelse af et For-

18

= L

= 0

Hansestaderne stikke Kongen Feidbrev.

12
12
12

Kong Erik
stette Dy
førsel.

10

10

Kongen be-
leirer Got-
torp og
forlader
den igien.

sætt at støde Paven og Kæyseren fra deres Throner, end alleene for at beleire Slesvig og Gottorp, men denne og andre store Ar-
meer tienede til intet andet, end alleene at opæde Landet, som sær-
deeles Land sees af ovenmeldte Ar; thi, da han med disse 100000
Mænd havde indtaget Slesvig, forlod han Staden igien uden at
forsyne den med Besætning, saa at den strax uden Sværdslag faldt
i Fiendens Hænder; saa at Frugten af denne kostbare Campagne
var alleene denne: at han paa Hiemreisen afbrændte sin egen Stad,
Ellenforde, og derved gjorde sig det heele Land fiendstf. Ligeledes
gik det ogsaa til dette Ar, da han paa nye beleirede Slesvig og
Gottorp; thi, saa snart han fik dette Feide-brev fra Hansstæderne,
da i steden for at continuere Beleiringen, og at fare fort med sit
Forsætt, som kunde bringe hans Vaaben udi nogen Reputation
igien, og Hansstæderne ved disse tvende Stæders Erobring paa
andre Tanker, brod han strax op med sin Leier, ligesom dette Fei-
de-brev kunde have bragt samme Time 100000 bevæbnede Mænd
med sig, da dog bemeldte Stæder vare saa adspredde, at naturlig-
viis ingen Magt af dem i lang Tid kunde til Beje bringes, som
var mægtig til at tvinge hans Krigshær af 50000 fridbare Mænd
til at ophæve Beleiringen. Men denne Konges Genie var at ten-
tere store Ting, men aldrig at fuldføre dem.

Den første Frugt af denne hastige Bortreise var den De
Femerens Forliis. Holstjenerne gjorde strax derefter Landgang
paa samme De, angrebe Slottet Glambek, og da, for at giøre Be-
sætningen forsagt, lode Tidender udstroe om Undsætning, som de
havde faaet af Lybek og Hamborg, hvorudover de beleirede, be-
dragne af samme falske Tidender, overgave Slottet ved Accord.
Dette skeede imod Vinteren udi samme Ar. Derpaa beleirede
Grebe Henrik Biltspang Slott, som Kongen udi denne Krig hav-
de anlagt udi Forstendommen, og tog det ind med Storm. Kon-
gen merkede nu, at det vilde blive ham en haard Krig, efterdi han
havde faaet paa Halsen disse mægtige Hansstæder, hvilke paa de
Tider formedelst den store Handel, de dreve allevegne, havde alle-
ne Penge til at føre langvarige og kostbare Kriger, hvorudover han
arbej-

arbejdede paa at sætte Spliid iblant bemeldte Stæder, og til den Ende affærdigede Skrivelser allevegne til Almuerne, og lod dem vide hvor skadelig denne Krig vilde være for deres Handel, som deres Øvrighed saaledes uden Nød opoffrede, i det de brøde ud mod Kongen og Rigerne, som de engang havde forbundet dem til. Herudover blev den gemeene Almue paa mange Stæder op-
hidset mod Øvrigheden, slog nogle Raadsherrer ihjel, og drev andre udi Landflygtighed (a). Dog hindrede slige Oprør ikke, at jo Krigen blev fortsatt udi 10 Aar mod Kongen og Riget, som videre skal sees. Dette var det Fornemmeste, som tildrog sig 1426.

i

o

1427
Holfstæ-
ne og Han-
sestæderne
beleire
Flensborg
forgiæves.

Anno 1427 bragte Hansestæderne en Flode udi Søen, som blev commenderet af Græv Geert. Denne Flode var besynderligen destineret til Flensborg, hvilken Stad de Allierede dette Aar havde satt sig for at beleire baade til Lands og Vand. Efterat de havde satt Folk i Land paa adskillige Stæder, og plyndret Kusterne, gik de efter Aftale mod Flensborg, som den ældre Broder Henrik imidlertid beleirede til Lands. Bemeldte Græv Henrik lod anlægge en Skanse for at beangstige de Beleirede, og, da Floden var ankommen, blev Christi Himmelfarts Dag at dem samtlige berammert til at løbe Storm paa; thi til den Dag havde de forskrevet deres Machiner og grove Skytt fra Stæderne til dem. Paa samme Dag skeede derfor Stormen. Hamborgerne begyndte først at skyde gloende Pistle ind udi Staden, for at sætte den i Brand; Og kom da til Græve Henriks Ulykke en falsk Tidende udi hans Leir nemlig, at Hamborgerne allerede løbe Storm, og vare komne over Bolden, hvorudover, saasom han var en meget behiertet og stridbar Herre, vilde han ikke være den sidste, men ifordte sig strax sit Harnisk, tog en Stormstik udi Haanden, applicerede den til Muren, og saaledes med de første steg op for at trænge sig ind udi Staden. Da han var paa denne sibrige Bey, taledede Herr Henrik von Ahlfeld ham saaledes til: Herre vover eder ikke saa daarligen (b). Da en af de Beleirede merkede af disse Ord, at dette maatte

19
Græv Hen-
rif bliver
ihjelslagen
udi Stor-
men.

(a) Crant, Vandal. lib. 11. cap. 12.

(b) Crant, Sax. lib. 10 cap. 40. item Pet. Chr. Holl. part. 3. som tillige med Hviffeld har disse Omstændigheder af Krangio.

19
19/9
12/2
12/9
maatte være Græven selv, stal han ham med et Spyd udi Livet,
da han stod paa Stjæn, saa at Græven deraf merkede, at han havde
faaet sit Bane-Saar, og derfor sagde: tager mig bort; jeg
har alt nok. De bære ham derfor paa samme Storm-Stik strax
til hans Qvarteer, men Stormstjæn gif i stykker paa Beyen, saa
Græven gjorde et Fald, som deshastigere befodrede hans Dod.
Saadant Endeligt fik den ældste af disse Brødre, der saa længe havde
fort Krig mod Riget. Krigsfolket begravede høyligen denne Fors-
liis, saasom han var en meget stridbar Herre, bestandig, oprigtig,
ædru, og særdeeles kydst. Hans Brud tog sig denne Dod saa
nær, at hun beslattede aldrig at gifte sig. Hans Liig blev fordt til
Ishoe, og der begraved blant hans Forsfædre. Hans Broder Ni-
dolph tog sig efter hans Dod strax Commando an, og formanede
Krigsfolket til at forsætte Beleiringen. Men Modet derover faldt
først paa Lybekkerne, saa at de indskibede deres Folk igien, og seilede
de dersfra. Deres Exempel efterfuldte andre, og blev saaledes Flens-
borg denne gang befriet. Men den Hamborgske Borgemester Jo-
han Bantzkov (c) blev derfor ved sin Tilbagekomst kastet udi Fæng-
sel, og Naret derefter halshuggen udi Hamborg.

Beskrifter
til Soes.

12
12
12/9
Hansestæderne vare en heller meget lykkeligere til Soes dette
Aar. Hamborg og Lybek udrustede en temmelig Flode, som blev
stikket til Drefund for at ledsage deres Riobmands Skibe. Mod dem
stikkede Kongen en Hob Krigs-Skibe med Ordre at vove et Slag.
Samme Skibe komme først udi Drefning med de Lybske, og es-
ter en haard Strid dreve dem paa Flugten. Derpaa ginge de
løs paa Hamborgerne, som ikke havde været med udi dette Slag,
hvilke de omringede og opbragte til Riobenhavn, saa at denne sid-
ste Hæftlige Flode blev gandske ødelagt, og den første nemlig den
Lybske kom halv ruineret ind udi Træven igien. Dette blev dog
ikke

(c) Denne Johan Bantzkov, som Hvütfeld kalder Johan Bantsker siger Krau-
hius Wand. lib. 11. cap. 12. at have været Borgemester udi Bismar, hvor
han tillige med Henrik von Haven blev rettet, og siger bemeldte Stribent,
at alle disse Uroeligheder reisede sig udi Hansestæderne af de Breve, som
Kong Erik tilskreved dem, hvorudi han ophidsede Almmen mod Raadet ved
at foreskille dem, at Raadet uden Nød indvilligede dem udi Krig med Rigerne,
deres Handel og Riobmandskab til Ruine.

ikke derved. Tre Timer derefter komme de forventede Hansestæd-
ske Kiobmands Skibe fra Vestersoen meget rigeligen ladne. Dem
grebe de Danske strax an og efter en haard Trefning, som varede til
den mørke Nat, erobrede 30 rige Skibe (d). Hvor skarp denne
Trefning var, kand sees deraf, at de Danske forliffede henved 1000
Mænd. Denne Forliis foraarsagede stor Stræk udi Hamborg og
Lybek. Kiobmændene udi Lybek formerede strax Anføreren Tides-
man Steen en Proceff. Den samme blev ført bunden for Rættten, og
da han ikke kunde svare saa vel til de Beskyldninger, som de for-
langede, blev han dømt fra Livet, dog blev han ved Biskop Jo-
han Scheels Forbon benaadet med Fængsel. Udi Hamborg blev
Anføreren straffet paa Pungen, saasom man foregav, at han in-
gen Ordre havde haft at slaaes med de Danske, men allene at led-
sage Kiobmands Skibene. Udi adskillige andre Stæder, som
vare med udi dette Forbund, opvæktes ogsaa stor Allarm blant Al-
muen. Borgerne udi Wismar lagde Haand paa ten af deres
Raads Herrer, ved Navn Henrik von Haven, som de lode Hals-
hugge, hvilken Gierning dog siden blev anked paa, og derfor en Stot-
te oprettet paa Torvet til en Erindring ober hans Uskyldighed. Rostok
drev sine Borgemestere udi Landflygtighed, og Almuen udi Straals-
fund ombragte paa een Nat det heele Raad; thi de gemeene Bor-
gere holdte fore, at de vare forraadde af deres Dyrighed, som uden
Nød havde bragt dem i denne Krig til deres Handels store Skade,
og derfor gjorde slige haarde Executioner, dog bleve alle disse Op-
ror siden stillede og Stæderne continuerede Krigen med Rigerne end-
da mange Aar. Dette var ellers det lykkeligste Aar for Kongen
udi den heele Krig.

Keyser Sigismundus havde imidlertid giort sig megen Umage
at stifte Venfkab mellem Kongen og Hansestæderne igjen. Men
disse vare af deres Magt og Rikdom saa overmodige, at de agtede
hverken Keyser eller Konge, ja de havde forrige Aar ikke undseet sig
ved at fængsle den Keyserlige Gesant, Michael Honinger, og tilfoye
ham stor Spott. Udi dette Aar skreb Keyseren dem saadant Brev til,

B b b

at,

1428
Kensler Si-
gismundi
Forma-
nings Brev
til Hanses-
stæderne

19

12

10 12

Nicolai
Stockii
Negotiati-
one: i Dan-
nemarck.

10 19 1428

at, eftersom dem vitterligt var, at Cardinal Jordan Ursinus forleden Aar havde gjort et Forslag om et Tog mod Rietterne udi Bohmen, og han derfor, nemlig Keyseren, for at opmuntre de Nordiske Folk til Assistance udi saadant Forehavende, havde skicket sin Cammerherre Michael Honingertil Kongen af Dannemark, da er samme Gesant bleven anholden, og tilføied stor Spott. Hans Keyserlige Majest. har ogsaa fornummet, at de med hans Broder, Kongen af Dannemark, have begyndt Krig til Lands og Vands, Keyseren og det Romske Rige udspejrdt. Hvorudover Keyseren formaner, at de strax vil bygge den Krig, og lade dem nøje med den Rætt, Kongen dem tilbyder, med mindre de vilde underkaste sig den Straf, som Keyser-Rættten tilholder (e). Men jeg finder ikke, at det gjorde mindste Virkning, tværtimod de Bismarckiske tilskrebe Kongen dette Aar et formerligt Feidebrev. Keyseren skillede siden Nicolaum Stockium til de fridende Partier, for af yderste Magt at arbejde paa et Forlig, efterdi han, saavel som Paven, inderligen ønskede at see Fred udi Tydskland, for desbedre at kunde bruge deres Magt mod Husiterne udi Bohmen, som man havde besluttet at udrodde. Denne Nicolaus Stockius forrættede sit Vrende med stor Iver; nu var han udi Dannemark hos Kongen, nu i udi Tydskland, og varede disse Negotiationer baade 1427 og 1428, men med liden Frugt. Der blev vel omsider berammet et Mode, som skulde holdes til Falsterboe udi Slaane 1428, hvor de Kongelige saavel som Holskenske og Hansfestadiske Gesantere skulde lade sig indfinde. Men, forend det kom saa vidt, anfaldte Hansfestæderne Riget med en stor Flode, hvorudover det berammede Mode gik over styr.

Mod Foraaret af samme Aar, udrustedes de Wendiske Stæder en mægtig Flode, som den Holskeiske Kronike vidner at have bes-
staet

staaet af 260 Skibe (f). Derpaa vare 12000 Mænd, blant hvilke Græve Geert med en Hob Holstener, item 800 Avanturiers, kaldte Jettallie-Brodre, som tienede uden Befoldning allene i Forhaabning af Bytte. Disse Skibe samledes først til Bismar, for der at holde Kriigs-Raad og at overlægge med hinanden, hvad som foretages skulde; og blev da besluttet at angribe Kiøbenhavn, hvilket og skeede. Kongen gjorde vel all muelig Anstalt til samme Stads Forsvar, hvilken han lod vel besatte med Folk, og udrustede Skibene i Havnen. Men, da den fiendtlige Flode ankam, reisede han til Sorø, hvorudover Dronning Philippa maatte denne gang forrette hans Function (g). Denne hurtige og behiærtede Dronning samlede i største Hast alt det unge Mandskab sammen, som hun kunde overkomme, og opmuntrede dem med Ord og Løfter til en tapfer Modstand. Hun lod da tillave en Sommer-Flode, som hun lod sammenbinde, og derpaa fore det Danske Skytt (h), saa at samme Sommer-Flode ikke allene tilføjede Fienden Stæde, men endogsaa hindrede deres Skibe at komme ind udi Havnen, hvorudover dette store Anslag blev til Vand, og denne mægtige Flode med uførrættet Sag maatte gaae tilbage igien. Hun lod derpaa tractere Kriigs-Folket paa Slottet, takkede dem for deres troe Zienneste, og lovede enhver Forsremmelse efter sin Fortienneste. Hvorudover man denne gang, næst Gud, maae tilskrive denne behiærtede Dronning Kiøbenhavns Conservation. Man seer ellers, at Kiøbenhavn da, endskiont den endda laae under Norkild Bispestoel, maa allerede have været den vigtigste Stad i Riget, hvorudover den ogsaa udi efterfølgende Kongers Tid blev en kongelig Residende Stad.

Saa som Fiendens store Anslag saaledes havde mislinget, maatte de dette Aar lade sig nøje med Streifen og Plyndren at beskadige Rigerne. Een ved Navn Bartholomæus Boet, af Bismar, tog Forlov af Græve Geert, at begive sig med nogle Fribyttene udi

B b b 2

(f) Pet. Chr. Holst. part. 3.

(g) Crant. Hist. Dan. lib. 8. cap. 15. synes dog at tilskrive Kongen selv denne Conduite.

(h) Krant. Vandal. lib. II. cap. 15.

Hansestæ-
derne belej-
re Kiøben-
havn for-
giæves.

le

Dronning
Philippæ
Berøm-
melse.

le

li

li

Vesterføen. Den samme plyndrede Lands-Krone, item, Bergen
udi Norge. Grav Adolf med Hertug Wilhelm af Luneborg
samt nogle Lybekkere og Hamborgere gjorde ogsaa et Infald udi
Norre Jylland, hvor de plyndrede Landet, men bemægtigede sig
ingen Stæder.

Vitalian-
ske Bedrif-
ter.

12

12

12

Hvad ellers ovennældte Bartholomæus Voet angaaer, som
plyndrede Bergen i Norge, da var det en anseelig Vitalianer, hvis
Navn var allevegne bekendt, baade udi Øster og Nord-Søen. Jeg
har tilforn talet om disse Vitalianers Oprindelse, samt hvorledes
de have huseret udi Øster-Søen udi Dronning Margareta Tiid,
item, hvorledes de bleve handhævede af Hanse-Stæderne,
indtil Fred blev sluttet mellem Dronningen og samme Stæ-
der. Fra den Tiid turde de ikke synderligen meere lade sig see udi
Østerføen, men øvede deres gamle Tragoedier udi Nordføen, og
adskillige gange udplyndrede Bergen i Norge, hvor de alletider fandt
stort Bytte, efterdi samme Bye var en af Hansestædernes store
Stapel Stæder. Udi den langvarige Krig, som Kong Erik førte
med Stæderne, havde de besynderlig Leilighed dertil, efterdi de En-
gelske, medens samme Krig varede, besadde Contoret udi Bergen,
som Hansestæderne tilforn havde inde. Den Fremgang, de havde,
og det Bytte, som de gjorde, opmuntrede dem at sprede sig vit
ud, og at søge langt bortliggende Lande, og vidner Crankius, (i)
at nogle ved deres Tilbagekomst foregave, at de med deres Flode hav-
de været i det Caspiske Hav; men, saasom saadant ikke kunde see,
med mindre de havde kundet trække deres Skibe nogle 100 Mile
over Land, efterdi det Caspiske Hav ingen Communication har med
andre Søer, saa kand saadant holdes enten for en Rodomontade
eller for en Bildfarelse, at de have taget quid pro quo, og bildet
sig selv ind, eller ladet sig indbilde, at de vare i samme Søe.
Den sidste gang de plyndrede Bergen var 1439. Siden den Tiid
tales ikke meget om dem i de Nordiske Historier, saa at man kand
slutte, at deres Tyrannie fra den Tiid har haft ende. Det er ellers
at merke, at de paa Gulland udi Begyndelsen havde et Fange-
Huus, kaldet Tonden, efterdi det var gjort udi Form af en Tonde,
hvor

(i) Crant. Norvag. lib. 6. cap. 8.

hvorudi de satte deres Fanger; hvorudover da Straalsunderne engang finge 100 af dem udi Hænderne, lode de dem straffe med deres egen Invention, og lode dem føre indsluttede udi Tønder til Straalsund; saadan Art af Fængsler siger Micrælius (k) have Landførsterne en Tiid lang derefter fundet i nogle Klosters, og paa ny betient sig deraf til at straffe Misdædere med. Man seer derudi adskillige Hull lige mod hinanden, hvor igiennem et stykke Træ bliver stukket de Fangne igiennem Beenene, og en Laas blir satt deruden for.

Den Tre Dronning Philippa havde indlagt ved Kiøbens havns Forsvar udi Kongens Fraværelse, opmuntrede hende, ham og saa uafvidende, at foretage andet af Digtighed. Til den Ende lod hun, da høijst bemeldte Konge var i Sverrig, efterfølgende Aar 1429. 75 smaae Skibe (l) og Skuder besætte med 1400 Mænd. Disse Skibe beordrede hun at gaae til Straalsund, for at forsøge, om man kunde giøre Fienden nogen Skade sammesteds. Men, som Borgerne udi Straalsund betimpheligen finge Kundskab derom, anfaldt de denne Dronningens Flotille med 7 store Skibe, og efter en haard Trefning erholdte Sejer. Udi dette Slag bleve 300 Danske fangne, hvoraf Borgerne lode rætte 40. De andre bleve enten slagte eller druknede, saa at saa undkomme. Da Kongen fik Kundskab derom, blev han heftig vred mod Dronningen, og siges han da at have slaget hende saa, at hun derudover foer ilde med det Foster, hvormed hun gif frugtsommelig (m); saadant giver tilkiende, saavel Kongens selsomme Humeur, som samme Tidens Simplicitet; thi efter den Jydsk Lov var en Mand paa de Tjyder authoriseret at give sin Kone Hug; thi saa siger bemeldte Lov Lib. 2 Cap. 82. Husbonden forbryder ey hellig Brøde paa sin Hustrue, Børn eller Leye-Hion (det er Dieneste

Dronning
Philippa
Anslag
mod
Straal-
sund mis-
linger.
1429

Hører der-
for ilde hos
Kongen.

B b b 3

Folk)

(k) Micræl. Antiq. Pom. Lib. 3.

(l) Peters ibid.

(m) Kranz Vand. Lib. II Cap. 12. hvorudi samme Autor farer vild, naar han siger, at Dronning Philippa var en Portugisisk Princesse, udi hvilken Bildefarelse Lysehandler har efterfuldt ham.

Folk) fordi han reffer dem med Skellighed med Kiey og Haand, dog maa han ey refse dem med Baaben. Men enten det var tilladt efter den Jydsk eller Tydsk Rætt, saa var det en uanstændig Gierning for saadan stor Konge; thi, hvor stor end Tidernes Simplicitet da kunde være, saa findes dog saa saadanne Exempler udi Historien. Der meenes, at denne Medfart drev Dronningen til at begibe sig udi Badstena Kloster, hvor hun døde af Mæret derefter, og blev hendes Dod høyligen begravet af Undersaatterne, efterdi hun var en from, og tilligemed behiertet og fornuftig Dronning. Paa denne Ulykke fulgte strax en anden; thi, da Kongen havde samlet en Skat af Almue udi Sverrig, og vilde lade den overføre til Danmark til Soes, faldt Skibet til lige med Skatten udi nogle Fribytteres Hænder fra Wismar og Rostok; thi Soen begyndte da at blive fuld af saadanne Arma- tpeurs igien, som endda førte det gamle Navn af Vitalianer.

Efterfølgende Aar blev mest bordsrevet ved Negotiationer om Fred; thi mange af Hansfestæderne bleve kiede af denne Krig, som de fandt at være præjudicærlig for deres Handel, og derfor sukke de efter Fred. Det meste, som stod dem for Dyene, var, at Hol- lændere og andre Vestersoiske Folk deraf toge Leilighed at etablere deres Handel paa de Nordiske Riger, saa det var at befrygte, at, hvis Kriegen skulde vare længe, og de samme Folk skulde faae ræt Smag paa de Nordiske Rigers Handel, de da vilde tilføye de Vendske Stæder saadan Skade, som de neppe igien skulde kunde forvinde. Mange af dem holdte derfor raadeligt udi Tide at for- lige sig med Rigerne, og er ingen Tvil paa, at, hvis saadan Stats- Mand som Waldemar 3. eller som Dronning Margareta da havde sidet paa Thronen, der havde rætt vist at betiene sig af sige delicate Coniuncturer, og at forege den Jalousie, som da reisede sig imellem de Østersoiske og Vestersoiske Stæder, i henseende til Handelen, det da is havde været let at splidde dette Forbund, og at fore- skrive de Vendske Stæder haarde Love. Rostok, Wismar og Straalsund vare de første, som separerede sig fra den store Allian- ce og gjorde en aparte Fred med Kongen 1430, saa at Handelen igien

i
1430.
Hansfestæ-
derne blive
kiede af kri-
gen.
3 Stæder
giorde en
særdeles
Fred med
Rigerne.

igien blev aabned for bemeldte 3 Stæder paa Rigerne: dog turde de Straalsunder ikke saa hastigen fordrifte sig at handle paa Dan- nemark igien formedelsst de Danske Fanger, de nyligen havde ræt- tet, da de erobrede de Skibe, som Dronning Philippa havde ud- skicket mod dem, saasom de frygtede, at de Dødes Paarørende skul- de havne sig over dem.

Efterat Freden var sluttet med disse 3 Stæder, haabede man, at de andre skulde strax følge efter. Der fattedes ikke paa Negoti- ationer, Moder og Saammenkomster, men uden Frugt (n); thi de Holstenske Tvistigheder som angik Eyendom af det heele Førstens- dom Slesvig, var den store Knude, som ikke var lætt at løse, og forarsagede denne Vanskelighed, at de andre Hansfæstæder endda en Tiid lang forbleve ved det store Forbund. Dette betienede de Holstenske Herrer sig af for endda at giøre et Forsøg mod Flens- borg, som de tilforn forgives havde beleiret; og, som de merkede, at det vilde blive dem vanskeligt at indtage denne vigtige Stad med Magt, satte de sig for at erobre den ved List. Dertil gav dem An- ledning en fordreven Borger af Flensborg, hvilken practiserede dem ind i Byen paa Palme Søndag, da alle Folk vare i Kirken, og ingen ventede noget Fientligt Anfald, saa at Holstenerne vare alle- rede samlede paa Torvet, og lode deres Faner flyve, før end de fleste havde nogen Kundskab om deres Ankomst. Men, da saa- dant blev kundbart, opvæktes en stor Forstrækkelse blant Borgerne, hvoraf nogle forbleve i Staden, og svore Holstenerne Lydighed, men andre retirerede sig til Fæstningen, hvor de fornerede sig Dag for Dag, saa at de vare i Stand at udstaae en Beleiring. Hol- stenerne frygtede derfor, at Slottets Besætning skulde giøre Ud- fald, og bemægtige sig Staden igien, hvorudover de ideligen søgte om Hielp fra Hamborg og Lybek, hvilken, da de havde faaet, sat- te de sig fore at udhungre Besætningen; thi Slottet var saa stærkt, at de vovede sig ikke at storme dertil. Kong Erik gjorde sig da ikke megen Umage at undsætte dem, hvorudover de Beleirede, efterat de havde været bragte til den Yderlighed, at de maatte æde Hæste og

le
le
le
1431.
Holstener-
ne overs-
rumple og
indtage
Flensborg.

Hun-

(n) Pet. Chr. Hols. Parr. 3 siger, at Her Erik Krummedige var Uarsag til Kri- gens Continuation, saasom han var en uroelig Mand.

Hunde, omsider capitulerede, og overgave Slottet med de Vilkor, at de maatte uforhindret drage bort med deres Gods og Midler. Medens denne Beleiring varede, forstyrrede de ogsaa Nye-Huus og Runkauff (o). Dette altsammen skeede 1431.

En underlig Hændelse med Greve Geert af Holsten.

Aaret derefter mistede Kong Erik en stor Fiende paa nye udi den anden Holstenske Greve Geert, saa at ingen af de 3 Brødre var tilovers uden Adolf. Bemeldte Greve Geert havde en selsom Hændelse, som holdes for at have befodret hans Død. Han holdt Bilager Nar 1432 med Anna eller Agneta, (som nogle kalde hende) en Margrevinde af Baden. Samme Margrevinde fødte 7 Maaneder efter Brøllupet udi Barselseng, og fødte Tvillinger nemlig en Son og en Dotter. Dette bragte denne gode Dame udi Mistanke, ligesom hun ikke kunde have været kommen Jomfrue udi Brudseeng. Man consulerede derover Doctores og Jor-demødre, hvilke vidnede, at det kunde skee naturligt viis, allehelst saasom Fostrets Ufuldkommenhed gav tilkiende, at de fortaligen vare komne til Verden. Det synes ogsaa, at Greve Geert lod sig noye med disse Raisons. Men hans Broder Adolph vilde ikke tage dem for fulde, og derfor pønskede Sagen saa vilt, at Grevinden med Foragt blev skicket til Baden igien. Greve Geert, som ikke havde kundet imodstaae sin Broders Violence, og havde samtykt derudi, for at undgaac hans Brede, sortrod strax derpaa, og rejste de efter hende, men døde paa Vejen. Af Tvillingerne blev Dotteren satt udi Kloster og Sønnen døde udi sin Barndom (p). Denne Historie giver tilkiende saa vel Greve Geerts Fromhed og Lemselighed, som Adolphs Haardhed og Hidtsighed.

fi/i

fi

Efter den Tid blev intet af Vigtighed foretaget udi denne Krig, hverken udi Forstendommen mod Greve Adolf eller mod Hansesæderne, men de efterfølgende tvende Aar bleve bortdrevne med Freds Handlinger, indtil omsider en almindelig Fred blev sluttet 1435, hvorom videre siden. Men udaf denne langvarige Krig udbrod en anden Lue langt farligere, hvortil saadan Anledning gaves. Den

(o) Peters. Chron. Holsar. Hyttfeldt kalder det Rundtøffe.
(p) Chr. Holsar. ibid.

Opriindelse
til den store
Opstand i
Sverrige.

Den langvarige Krig med Holsten og Hansfestæderne udfodrede store Skatter og Contributioner udi Riget. Dannemark og Norge stikkede sig udi saadant; men Sverrig, hvor Rigernes Foreening aldrig havde haft en almindelig Approbation, krumpede sig der- ved. Samme Rige havde ladet see sin Misfornoyelse mod Re- gieringen, endogsaa udi Dronning Margareta Tid. Denne Mis- fornoyelse formeeredes dagligen under Kong Erik. Adelen besvær- gede sig over, at den hideligen blev udfreven til Krig mod Danne- marks Particuliere Fiender, de Holstenske Grever og deres Med- hjælpere; og Almuen klagede, at den blev besværget med usædvan- lige Skatter og Byrder. Vel fandt man ikke nægte, at Kongen jo gjorde adskilligt af Nødvendighed, og at der behøvedes store Ud- gifter til at fortsætte Krigen. Men man fandt ogsaa ikke nægte, at jo Kongens Befalnings-Mænd gik for vilt, og plagede Bønder- ne med alt for stor Ufbarthiertighed. Derudi bestode saavel Ade- lens som Bøndernes Klagemaal. Geistligheden var ey heller for- noyet. Den samme Besværgede sig iblant andet derover, at Kon- gen imod Capitulets Billie havde satt en Erkebisp til Upsal, hvil- ken udi den Svenske Historie afmales som en særdeeles ond Mand, der tilføyede Skade paa Kirkerne i Upsal for meere end 20000 Ducater; hans Ondskab sees deraf, at, da han blev affatt fra Er- kebisp-Stoelen udi Upsal, og siden blev forflyttet til en Bispes-Stoel udi Island, lode Islænderne stikke ham i en Sæk og kaste i Søen. Riobmændene beklagede ogsaa endeligen, at all deres Handel laae under siden den Tid Hansfestæderne havde erklæret Krig mod Ri- gerne. Saa at man sees, at der var en almindelig Misfornoyelse blant alle Stænder.

Men af alle vare Bønderne og den gemeene Almue mest op- hisede formedelst den Haardhed, de Kongelige Befalnings-Mænd øvede mod dem. Blant dem, som de besværgede sig mest over, var en Dansk Slotts-Herre paa Vasteraas, ved Navn Jens eller Jesse Eriksen af Usdal, en stor Bonde-Fiende, der øvede stor Vold mod Bønderne, besynderligen dem, som boede udi Dalerne, hvoraf han lod nogle ophænge i Røg, indtil de døde, og andre omkomme

Jesse Erik-
sens For-
hold mod
Bønderne.

12
12
19
16
12
mu

paa anden Maade under falske Prætexter, paa det at han kunde be-
mægtige sig deres Gods. Den Svenske Historie (r) siger ogsaa,
at han lod adskillige frugtsommelige Gwinder spende for Plougen,
og lod dem trække, indtil de fore ilde. Saadan haard Medfart
maatte Bønderne dog lide udi mange Aar, efterdi der var ingen,
som de kunde klage sig for; thi Kongen var ideligen occuperet i
Danmark med fortrædelige Forretninger, og de, som dristede sig
at komme med deres Klagenmaal til Hoffet, finge undertiden ubes-
hagelige Svar og kort Afviisning, og lod Kongen sig indtage af Jes-
se Eriksens Skrivelse, saa at han fattede onde Tanker om Bøn-
derne, og holdte fore, at deres Klagenmaal vare falske og opdigtede,
og rejste sig alleene af Had og Ugunst til de Kongelige Betientere.
Dette forarsagede først Misfornøelse, og siden en heftig Bitters-
hed, som gik ind til Desperation over alt paa Landet, i sær hos Da-
lekarlene, hvilke, saasom de af Naturen vare haarde og stridbare
Folk, som heller lode sig regiere ved gode Ord end ved Evang, saa
vilde de ikke længere taale saadan Medfart, og derfor omsider offent-
ligen begyndte at true Jesse Eriksen, at, hvis han meer lod sig ind-
finde udi Dalerne, skulde det koste hans Liv. I det øvrige, hvad
Skatter de vare skyldige til at betale, kunde han høbe ved sine
Tjenere.

Engel-
brecht En-
brechtsen
tager sig
Almuen an
1433.

Samme
Mands
Portrait.

Saaledes vare Conjunctionerne udi Sverrig, da den bekiend-
te Engelbrecht Engelbrechtsen offentlig begyndte at tage sig de bes-
trangte Bønders Sag an. Samme Engelbrecht var en Hyttes
Inspecteur, boende paa Kobberbierget. Han var af Adelig Familie
(s), og havde længe tient til Hove. Hvad Legemets Skil-
kelse var angaaende, da var han kun liden og usanseelig, men han
havde et stort Hierte og ikke mindre Forstand. Den store Rier-
lighed, Almuen bar for ham, viser hans Belevenhed. Hans Fore-
tagende tilkiende giver en syndelig Driftighed, og Executionen ikke
mindre Smidhed end Tapperhed. Kort at sige, denne Mand var be-

(r) Eric. Ups. hist. Sv. lib. 5.

(s) Ericus Ups. synes dog at tvile om hans Adelskab, sigende: Ingenuus aut li-
bertus,

merans.

1433. / 9

e

i

Han bringer Uimuenens Klagemaal for Kongen.

=

Bliver haanliggen afviiset fra Hove.

begyvel med slige Qualiteter, der udfodres af een, som Himmelen har udvalkt at være Instrument til store Revolutioner, hvorføre en anseelig Svensk Herre, nemlig Erik Pukke, gav ham det Vidnesbyrd, at han var den feneeste Mand udi Sverrig, der var beqvem til at føre slige store Ting ud, han roses af en særdeles Nidkierhed mod sit Fæderne Land, hvorvøl man ogsaa fandt see, at Ambition var det største Hiul, som drev denne Mand, og at han i den Henseende stedse fomenterede den Misfornoyelse, som var hos Uimuen, saasom han ingen Afstky havde for at være Hovet for en Faction, og at staae i Spidsen af en Bonde Kriigs-Hær. Denne Engelbrecht havde Medlidenhed med de betrængte Bønder, og tog sig paa at bringe deres Klagmaal for Kongen mod Jesse Erikssen, og, da han havde antegnet deres Besværinger, reisede han dermed til Dannemark, hvor han med Veltalenhed forestilte Dalekarlenes Elendighed, og bad om Rætt mod Jesse Erikssen, som saadant havde foraarsaget, tilbød sig ogsaa at underkastes Livs Straf, hvis han ikke bevissede hvad han sagde: Endskiont nu Jesse Erikssens Venner til Hove gjorde denne Sag ringe, og han selv ved Skrivelse havde berettet for Kongen, at deslige Klagemaal vare falske, saa holdt dog Engelbrecht ikke op med sine Ansøgninger, forend Kongen affærdigede ham med Skrivelse til Sverrigs Riges Raad, at de skulde begive sig op i Dalerne, for at efterforske denne Sag, og give ham Underrættning derom. Rigeets Raad efter gjordte Inquisition skrev Kongen tilbage, at alting forholdt sig saaledes, som Engelbrecht havde berettet, og begiærede, at Kongen vilde behage at bestikke en anden Glotts Herre, for at hindre videre Ueilighed. Med denne Berættning gjorde Engelbrecht en anden Reise til Kongen, overleverede Raadets Brev, og tillige med begiærede Rætt over Jesse Erikssen. Men som han talte de noget dristigen om denne Sag, blev Kongen vred, og sagde: Du klager altid, gik din Bey og kom ikke meere for mine Djen. Dervaa gik Engelbrecht bort, og mumlede ved sig selv disse Ord: Jeg skal nok end engang komme tilba-

19
10
29
Dalekarle-
ne rebelle-
re under
Engel-
brechts An-
førsel.

ge igien (c). Da han nu kom hjem, og berattede Almuen, hvad Svar han havde faaet af Kongen, bleve de saa forbittede, at de satte sig for selv at hæbne sig over Slotts-Herren. Derpaa samlede de sig Mand af Huus, og udvalgte Engelbrecht til deres Anfører. Under hans Anførsel fødte de nogle tusinde Mand styrke af Dalerne lige til Besteraas for at beleire Jesse Eriksen paa Slottet. Saa snart Rigers-Raad fik Kundskab om denne Opstand, begave de sig til bemælte Besteraas, og der søgte at stille tilfreds de oprørske Bønder, og udrettede de da saa meget, at Bønderne ginge tilbage igien, efterat de havde faaet Forsikring, at Jesse Eriksen skulde sættes fra hans Embede. Dette skeede Mar 1433. Men, da Dalekarlene vare saaledes igien bortgangne, lod Jesse Eriksen paa nye skikke sine Tjenere op i Dalerne for at indfodre Skatt, hvorudover Bønderne komme ndi Bevægelse igien, og mod Midfaste rykte paa nye mod Besteraas udi Forsatt at bestorme og nedbryde Slottet; men de bleve da atter igien af Raadet stillede tilfreds ved det, at Jesse Eriksen blev affatt, og Slottet blev overantvordet til Græve Hans af Eberstein, som satt en Foged derved ved Navn Melchior Giordsen.

U
Saaledes bleve Dalekarlene anden gang stillede tilfreds, og ginge hver hjem til sit igien, men det varede ikke længe; thi, som Jesse Eriksen, der fortrød paa, at han saaledes var bleven skildt ved sit Embede, truede at hæbne sig, ja at mage saa hos Hoffet, at de skulde faae en værre Slotts-Herre i hans Sted, og Bønderne finge disse Truselers at viide, begyndte de at bevæge sig paa nye, og forglemte da Engelbrecht ikke at kaste Otie i Ilden, og at forstille dem, at de aldrig havde bedre Medfart at vente saal længe de bleve regierede af fremmede Befalnings-Mænd og Fogeder. Derved opvakte Bønderne igien, ikke allene til fuldkommen Rebellion, men endogsaa bestyrkedes i at fremture stedse derudi, hvilket var det som Engelbrecht sigtede til; thi man seer, at han ingen naturlig Afsky havde for at agere en Bønde-General, og derfor ingen Behag kunde have derudi, at Bønderne saa ofte af Raadet
paa

Opørret
stilles.

paa blotte Ord og Loffer kastede Gevær, og ginge hjem. Herud-
over forestillede han dem, at det var ikke Jesse Eriksen allene, som
de maatte ansee som Fiende, men Regjeringen selv.

Oprøret begyndte saaledes igien meere alvorligen end tilforn,
og forpligtede enhver af Dalekarlene dem med Ed at opofre Liv
og Guds for deres Frihed, og at drive alle Kong Eriks Befal-
nings-Mænd af Landet, ja de lodde tilkiende give, at, hvo der un-
derstod sig at forsvare nogen af dem, dens Gaard og Guds skul-
de gives til Priis. Da Engelbrecht nu havde saet nogle 1000 Da-
lekarle paa Beenene, gif han ud af Dalerne, og fatt først Tid
paa Bogenæss, rykte derpaa mod Kiopinghuus, hvilket han og
saa afbrændte, efterat Slots-Herren, Herr Johan Valle, havde
forladt Slottet, og taget Flugten til Steff. borg. Derpaa over-
talade han Almueen udi Besimmanland at være ham behjelpelig at ud-
rodde de fremmede Befalnings-Mænd, og rykte saaledes mod Bes-
steraas, hvis Foget Melchior modte ham paa Bejen, og godbilligen
overgaav ham Slottet, hvilket blev betroet til en Ebenst Edelmand
Niels Gustavson, som var den bekjendte Erik Puckes Fader.

Efter saadan lykkelig Fremgang beaav han sig med sit Folt
til Upsal, hvor heele Upland gif ham til Haande. For at forbin-
de sig Almueen sammesteds, afflog han strax Skatten, som i Kong
Eriks Tid var saa høyt stegen, hvilket forarsagede da. at Bon-
derne bleve desmeere villige til at følge ham. Hidindtil seer man
dog ikke, at nogen stor Stands Person havde taget Engelbrechts
Parti. Erik Pucke var den første, som jeg finder af Distinction
at have erklæret sig for ham. Samme Erik Pucke var en ansee-
lig Mand udi Sverrig, begaven med Rikdem, Forstand og Krigs
Erfarenhed. Han kaldes af Hvitsfeld Herr Erik Pucke af Kors-
holm, som han havde inde paa sin Faders Niels Gustavsons Feg-
ne. Den Ridkerhed, han havde for sit Fæderne-Land, drev ham
til at tage Parti herudi, hvorvel det er rimeligt, at den Belgier-
ning, Engelbrecht nyeligen havde bevist hans Fader ved at betroe
ham Besteraases Slott, contribuerede ikke lidet dertil; thi man
maa brøste sig af Ridkerhed for Fæderne-Landet saa meget som man

Begynder
paa ny
igien.

1424

har stor
Fremgang

Erik Pucke

/i/i

/20/a

vill, saa er dog egen Nytt og Ambition Hovedhiulet, som driver de fornemmeste Helt-Gierninger, hvilket Erik Pucke selv siden tilstrækkeligen gav tilkiende, da han trof Sverdet mod sine egne Landsmænd, efterdi Marsken Carl Knudsen blev ham præfereret udi Statholderkabet, som videre skal fortælles.

Saa snart denne Erik Pucke havde erklæret sig for Engelbrechts Parti, opbiklede han Bønderne udi Nordlandene, hvilke alle lætteligen dertil lode sig overtale, udi Haab at blive befriede fra de haarde Skatter. Erik Pucke erobrede derpaa det Huis Faxholm, hvilket han lagde i Aske, beleirede siden Castelholm paa Aland, som Fune Idde af Gladsaxe havde udi Forlehnning. Hendes Befalnings-Mand var Otto Vogbistjen stor Præler, men Gierningen svarede ikke til hans Ord; thi, saa snart Erik Puckes Folk ankomme, overgav han Slottet. Da dette var forettet, conjungerede Erik Pucke sig med Engelbrecht, og overlagde med ham at beleire Gripsholm; men Hartvig Sluge, som var Befalnings-Mand derpaa, da han fornam Bøndernes Ankomst, stræbede han i Hast sit Gods sammen, skaf Id paa Slottet og flygtede til Stokholm. Af saadan Fremgang blev Engelbrecht saa modig, at han rykte mod Stokholm, og slog sin Leier paa Brunke-Bierget, som ligger ved samme Hoved Stad, didhen lod han til sig fodre Slots-Herren Hans Kroplin, som var en dydig og skikkelig Mand (u) og den beste af alle Kong Eriks Befalnings-Mænd. Af samme eskede Engelbrecht Stadens og Slottets Overgivelse, hvilket Kroplin begrede sig for, saasom det var mod den Troeskabs Eed, han havde gjort Kongen. Efter adskillig Samtale og Underhandling blev en Stillsand gjort til November Maaned, hvorpaa Engelbrecht rykte mod Drebroe, og der sluttede saadan Accord med Befalnings-Manden sammesteds, at, hvis han inden 6 Uger ingen Undsætning fik fra Kongen, skulde han overgive Slottet. Med Nykiøping, Ringskadhholm og Stekkeborg gjorde han ligesaadant Fordrag.

Endeligen satt Engelbrecht sig for at omkomme eller fordrive alle Fremmede, som fandtes udi Sverrig. Men, saasom mange af dem

12
Conjunge-
rer sig med
Engel-
brecht.

dem havde været saa længe udi Riget, og imidlertid lært Sproget
 faavel, at det var vanskeligt i en Hast at stille dem fra indfødde
 Svenske, saa gav hand Bønderne et Løsen, at de skulde forelægge
 alle dem, som de kunde have mistænkte, at udsige disse Ord: *Hvir*
Hæst i Korn Gult: og hvo som ikke ræt kunde udsige disse Ord,
 den skulde de ihieslaac. Derudi imiterede han den bekiendte Væ-
 ver til Bruges udi Flandern, Peter Koning eller *Piere le Roi*, hvil-
 ken øvede det samme mod de Franske, i det han forelagde dem disse
 Ord: *Schilt ende Uriend (x)* og lod alle dem omkomme udi Sta-
 den, som ikke ræt kunde prononcere samme Ord. Det Hebraiske
 Schibolet synes ellers at have været en Modelle for dem begge, skiont
 det ene kunde være ligesaa bedrageligt som det andet, og kunde
 komme mangan indfød Svensk Mand til at række Halsen, der hav-
 de vanskelig Udtale.

Da denne store Fremgang ryktes over det heele Rige, samle-
 de Rigets Raad sig til Badstena for at overlægge, hvad udi saa-
 dan Tilstand skulde foretages. Blant dem var Biskop Knud til
 Linköping, Biskop Stige af Skara og Biskop Thomas af Stre-
 genes med mange af Ridderstabet. Men Engelbrecht gav dem
 ikke lang Tid til at raadslage; thi han kom dem i en Hast ufor-
 modentligen med nogle 1000 Bønder paa Halsen, og der forestil-
 lede dem, udi hvad Forsætt han havde begyndt denne Opstand,
 nemlig for at befrie Riget fra den Trældom, det var udi, og da
 tillige med repeterede Sverrigs Historie fra Kong Magni Smeks
 Tider, visende, hvilken uhykkelig Tilstand den Svenske Nation
 havde været udi fra den samme Tid, begjærede derfor, at de vilde
 være ham behjælpelige udi hans retfærdige Forehavende, som sigtede
 ikke uden til Landets Frelse. Rigets Raad svarede ham dertil,
 at de efter den Sed, de havde gjort Kongen, vare pligtig-
 ge til at være ham troe. Engelbrecht derimod meenede, at
 efter som Kongen ikke havde holdt den Sed, han havde gjort dem ved
 sin Regierings Tiltrædelse, saa vare de ey heller forpligtede til at
 holde deres. Kongen havde svoret at holde dem ved Sverrigs

Lov,

(x) P. Daniel. vita Philippi Pulcri.

Lov, og betroe Slotte og Fæstninger allene til indfødde Svenske:
 Paa saadan Eed var deres sunderet, og den sene hang af den an-
 den; naar han ikke holdt sine Eedelige Forsikringer, bleve de og løs-
 fede fra deres. Rigtets Raad kunde dog ikke faae denne Stats-
 Syllogismum saa hastig udi Hovedet, thi de meenede, at end-
 skiont Konger kunde have forseet sig, saa var det dog
 strax Undersaattere ikke tilladt at stifte Oprør, som kun-
 de bringe Riget i yderste Ufejlsighed; man burdte heller
 med ydmyge Forestillinger søge at remedere saadant,
 end med Bold og Magt; thi, om det var tilladt, kunde
 intet Regimente være bestandigt. Menniskerne fandt
 ikke være i Omgjengelse sammen, med mindre det sene
 vil lide noget af det andet: maae man end lide meget
 af sine jævnlige for at leve i Genighed, hvor meget mee-
 re bør man ikke lide og overbære af sin Dyrighed, om
 man vil have et stadigt Regimente. Man tænker un-
 dertiden at udrodde en Tyran, og derved underkaster sig
 mange, og intet er farligere, end en Regierings hastige
 Forandring, hvorved et Rige kand komme af en liden U-
 lykke, og styrte sig udi langt storrett. De kunde ikke
 nægte, at jo Kongen havde givet dem Marsag til Mis-
 fornøjelse, men de saae ingen tilstreffelig Marsag til at
 bryde alting overtverts, og at skride til den Yderlighed.
 Ingen, ey Engelbrecht selv kunde nægte, at jo denne Raadets Tas-
 le var viis og grundig, ja vanskelig at besvare, hvorfors han ogsaa
 ikke vilde binde sig til at disputere derom methodice, men derfor
 lagde, at, hvis de meere holdte Kongens Parti, vilde han give des
 res Liv og Gods Almuen til Priis (y). Dette Soldatistiske Argu-
 ment gjorde saadan Virkning, at Raadet lovede at staae de Op-
 rørske bi, og opsagde Kongen Huldskab og Troeskab ved offentlig
 Skrivelse, hvilken Engelbrecht selv ved en af sine Tjenere lod Hof-
 fet tilbringe.

Engel-
 brecht tvin-
 ger Raadet
 at træde i
 Rebellion.
 nen.

Efterat Engelbrecht saaledes havde faaet Raadet paa sin Si-
de, holdt han for sig da at fore en rættmeſig Krig. Han bemæg-
tigede ſig ſtrax derpaa heele Oſter Gothland, hvor han lod de gam-
le Slotte blive ſtaaende, men i Grund ødelagde de nye, ſom han
meenede vare anlagde til Landets Undertrykkelse. Derpaa erobrede
han Veſter-Gothland og Vermeland, og, ſom alting gik ham
ſaa lykkelig til Haande, driftede han ſig til at angribe endogsaa de
Danſke Provincier, ſom Halland og Skaane. Udi Halland be-
mægtigede han ſig Barbieryg og afbrændte Falkenberg, og endeligen
tog Halmſted ind. Men Skaaningerne ſamlede ſig ſammen for
at giøre ham Modſtand; thi de ſamme leirede ſig ved Laholm, og
ſøgte at forbyde ham Paſſen ved en Elv, ſom de Oprørſke maatte
paſſere. Efterat begge Krigs-Hærene havde lagt en Tiid lang ſtil-
le mod hin anden, ſaafom ingen vilde gaae forſt af ſin Fordeel over
Elven til den anden, blev endeligen ved Underhandling ſaadan
Fred ſluttet mellem Sverrig og Skaane, at, om nogen af Parter-
ne vilde øve Fiendlighed mod hin anden, ſkulde man lade hin/an-
den ſaadant vide 12 Uger forud. De Svenske ſkulde notificere ſaa-
dant til Lund, og de Skaanſke til Badſteen, hvorpaa Engelbrecht
før tilbage igien med ſin Bonde-Hær, ſom beſtoed af 100000
Mænd. Dette altsammen ſkede Aar 1434.

Da Kongen fik Tidender om denne Opſtand udi Sverrig, og
at den havde taget ſaadan Overhaand, ſamlede han ſammen alt
det Folk, han kunde bringe til Beje udi Dannemark, forſkrev
ogsaa fremmede fra Tydſkland, og Aar 1435 med en mægtig Flode
ſeilede mod Stockholm for at ſtille dette Oprør, og at bringe de
Svenske til Tydighed igien. Men paa Bejen blev han overfalden af
en Storm, hvoraf mange Skibe forginge, ſaa at han med ſtor Nød kom
til Stockholm. Engelbrecht, advaret om dette Tog, lod ſig i en Haſt
indfinde med en ſtor Mængde Folk ſammesteds, og for at indſlutte Kon-
gen, og at hindre ham at giøre Indfald udi Landet, poſterede han Up-
lændingerne paa Nerremalmen, Bønderne af Södermandland
paa Sydermalmen, og leirede ſig ſelv med Veſtmandlænderne og
Nerikerne paa Langholmen. Da Kongen nu ſaae ſig ſaaledes be-
leired, og han med Magt intet kunde udrette, berammede han

1435.
Kong Eric
kommer
med en
Krigs-
magt til
Sverrig.

2
 Tid og Sted til Samtale med de misfornøjede Svenske, og, da de komme sammen, spuste han dem, hvorfor de vilde stille ham ved Riget (2); Hvorepaa de svarede, at denne Opstand var ikke giort i den Tanke at drive ham ud af Sverrige, men allene for at bringe ham til at holde de Løfter og Forsikringer, som ved hans Krøning Riget vare givne. Ja de bøde sig til, at, hvis han vilde beskytte deres gamle Friheder, holde ved Sverrigs Love, lindre de umaadelige Skatter, og afskaffe de fremmede Befalnings-Mænd, vilde de give sig under hans Lydighed igien, og gjøre alt, hvad troe Undersaattere ere deres Konge pligtige. De begjærede ogsaa, at der maatte udnævnes Dommere, der kunde høre deres Klagemaal og Domme udi denne Sag. Men, som Kongen saadant ikke vilde bevilge, bleve mange af Raadet og Adelen ham ugunstige, endogsaa, de, som tilforn ikke havde approberet Engelbrechts Foretagende. Dog blev der Stilstand giordt til næstkommende Sommer, og Kongen seilede derpaa til Dannemark igien, efterladende sig 600 Mænd udi Stokholm. Medens denne Stilstand varede, skulde Kongens Fogeder ikke meere bemønge sig med Rigets Sager, men de, som Engelbrecht havde beskiftet skulde forblive i deres Embeder, og ved Sagens Uddrag gjøre Kongen Regenskab.

10
 12
 10
 12
 Efter Kongens Bortreise bestammede de Svenske et Mode til Arboga, hvor Engelbrecht blev erklæret Generalissimus over Rigets Krigs-Magt: iligemaade bleve i alle Provincier beskiftede fornuftige Mænd, der skulde bringe Sagerne i Orden igien. Da Rigets-Raad saaledes var forsamlet til Arboga, fikkede Kongens Befalnings-Mand udi Stokholm, Hans Kröppelin, Bud til dem, og begjærede en Samtale paa Kongens Begne, hvorudover et andet Mode blev berammet til Sigtuna, hvor bemeldte Kröppelin lod sig indfinde tillige med en Ordens-Herre af Prydsen, og foreslog han da adskillige Midler, hvorved Eenighed og Fred igien kunde stiftes mellem Kongen og Undersaatterne, ja bragte det endeligen saa vidt, at Stænderne gave ham skrifteligen deres Meening, bestaaende udi adskillige Artikler, hvormed Kröppelin begav sig til Danne-mark. Herpaa

Her paa blev anseet for got at beramme en Herre-Dag til Halmstad, hvor begge Rigers Raad skulde møde for at bilægge denne Tvistighed (a). Denne Herre-Dag begyndte den 3 May 1435, og lode sig da til Halmstad indfinde paa Kongens Begne Jens Biskop udi Roskilde, Axel Pedersen, Steen Basse, Morten Jønsen Ridder, item Hans Laymand Diaconus til Lund. Paa Sverrigs Begne Erke-Bisp Olaf af Upsal, Knud af Linköping, Stige af Skara, Niels Erngieselsen Laugmand udi Sudermanland, Knud Jønsen Laugmand udi Vester-Gothland og Mogens Green. Ved den første af de Svenske Fuldmægtige, nemlig Erke-Bisp Olaf er dette at merke, at den samme tilforn havde været affatt af Kong Erik, som udi hans Sted havde beskicket en anden Erke-Bisp nemlig Thorlaf af Norge; men, da det Engebrechtske Oprør begyndte, tog Thorlaf Flugten til Dannemark, og Olaf blev af Capitulet igien kaldet til Stiftet. Disse Herrer komme saaledes sammen til Halmstad, og havde enhver Fuldmagt af sit Rige at bilægge den Ueenighed, som var opkommen mellem Kongen og hans Undersaattere udi Sverrig. Man ventede, at af alle de Svenske Fuldmægtige ingen skulde være Kongen meere inod end Erke-Bisp Olaf, og det formedelst ovennævnte Aarsager. Men mod alles Formodning taledede han allerivrigst for Kongens Beste, hvilket er et særdeeles Beviis paa, at han maae have været en god Mand. Og, som han havde meget at sige hos Engelbrecht, bragte han det saa vidt, at de Svenske lovede at begive sig under Kongens Lydighed igien, og forblive ved det til Calmar giordte Fordrag. Conditionerne, paa hvilke dette Halmstedske Forlig blev sluttet, vare ellers disse: De Svenske skulde til en vis Tid overantvorde Kongen alle Lande, Slotte, Lehn og Riobstæder udi Sverrige, som de havde indtaget udi denne Uroelighed; de skulde holde Kong Erik for deres rette Herre. Kongen derimod skulde lade de Svenske Undersaattere nyde den Svenske Lov, Rætt og Privilegier, som han dem fengang sboret havde. Den Calmarske Foreening skal i alleting staae ved Magt. Foreeningens Act skal stikkes til Stokholm enten in Originali eller en Vidisse deraf. Halland skal indrommes

1/e

1e

Forlig
mellem
Rigerne. 1e/2
19

1e

(a) Transact. Comitiiis Halmst. die Inventionis Crucis pag. 779.

Kongen igien, Skatter og Byrder skal paalegges Almuen i Sverrig efter Kongens og Sverrigs Riges Raads Tykke saaledes, at de blive taalelige efter Undersaatternes Kræfter. En Drost og Marsk skal bestikkes udi Sverrig ved St. Olufs Tidder. Engelbrecht Engelbrechtson skal beholde sin Livs Tid Drebroe Slott og Stad med de Lehn, som Matthias Kettelborg dertil havde. Men efter hans Dod skal de tilfalde Kongen igien. Erik Pukke skal beholde Naxherret sin Livs Tid. Endeligen skalde 12 Mænd bestikkes udi Sverrige at afgjøre Tvistigheder, som nyeligen havde reiset sig og som videre kunde opkomme ic.

Uf dette Fordrag at stadfæste blev berammet en Tid, inden hvilken Kongen selv skalde komme til Sverrig. Udi Begyndelsen af Octobr. anlangede Kong Erik til Stockholm, og da forsamlede de Svenske sig udi St. Clara Kloster, og komme til Samtale med Kongen paa den saa kaldte Hellig Geistes Holm. Udi denne Samtale stode de haardt paa, at dem Bold og Uætt var vederfaret, dog lovede de stedse at forblive udi Lydighed og Troeskab mod Kongen, hvis han i Fremtiden vilde holde dem ved Sverrigs Lov, og beskytte deres Privilegier og Friheder, og betroe Slotte og Lehn alene til indfodde Svenske. Det Klagemaal, som de da overgave, var skriftligen forfattet, og findes det samme hos Hvitsfeld (b). Endskiont Kong Erik ugierne vilde indgaae det, som Stænderne af ham forlangede, holdt han dog raadeligt at love dem saadant, indtil han fik Rigets Fæstninger i Hænderne igien. Dog betinges de han sig Frihed at forsyne 3 Slotte udi Riget med Befalnings Mænd efter sit eget Behag, nemlig Stockholm, Calmar og Nykøping. Saaledes blev et Forlig sluttet udi samme Aar 1435 til Stockholm (c) mellem Kongen og Undersaatterne udi Sverrig, og Kongen bestiktede derpaa efter de Svenskes Begiering en Drost og en Marsk. Christen Nielsen blev Drost og Karl Knudsen Marsk, hvorved de Svenske bleve fornøyede, og overleverede Kongen alle Slotte og Fæstninger igien.

Men,

(b) Gravam Populi Svec. pag. 781. seq.

(c) Transact. de dat. Holmiz die Calixti Pontif. 1435. pag. 783.

Men, saa snart han havde faaet Fæstningerne udi Hænderne, tog han Massen af, holdt intet af hvad han havde lovet, og betrodde Slottene, til hvilke han lystede. Herudover deputerede Rigets Raad 10 Mænd til Kongen, for at formane ham at blive ved sit Lofte, og, som det ikke kunde hielpe, begave de sig selv vidhen for at drive paa det samme, men de finge kun slett Svar, nemlig, at han ikke oftere vilde være deres Ja-Herre. Han forekastede dem ogsaa, at Engelbrecht havde aldrig dristet sig til at gjøre saadan Opstand, hvis de ikke hemmeligen havde trækket Linie med ham. Ja han lod derforuden falde mange Ord, hvoraf de kunde merke, at de intet Got i fremtiden havde dem at forvente. Efter saadan slett Besfeed gjorde Kongen sig færdig at reise til Danmark igien: førend hans Bortreise affatt han den Stokholmske Slotsherre Hans Kröppelin, med hvilken de Svenske, endskiont han var en Prydsfer, vare meget fornøyede, og i hans Sted beskikkede en Dansk Edelman ved Navn Erik Nielsen, og gav ham en Besætning af 500 Mænd. Derpaa gav han sig til Seils, og, hvor han foer frem ved de Svenske Søe-Kuster, der satt han fremmede Befalningsmænd paa alle Slotte. Han tilføiede ogsaa Bønderne, som boede udi Skeergaardene adskillig Skade, og endelig med saaledes forrættet Sag kom til Danmark igien, efterat han af Storm havde mistet mange Skibe og Folk. Denne Kongens Opførsel bragte den heele Svenske Nation i Bevægelse igien, saa at der var Anseelse til et nyt Oprør. Kongen kunde nu selv giette, at en nye Krig forestod ham udi Överrig, hvor han havde efterladt sig Rigets Raad saa vel som Almueen misfornøyet, hvorudover han hastede at slutte Fred med Holsteen og Hansestæderne, at han derudover kunde faae frie Hænder til at agere udi Överrig. Han sluttede derfor Fred først med Grav Adolph af Holsteen (d) paa de Conditioner, at bemeldte Adolphus skulde sin Livs Tid beholde det Hertugdømme Slesvig og hans Arvinger 2 Aar efter hans Død, og, naar de tvende Aar vare forløbne, skulde Kongen saavel som bemeldte Arvinger være ufbehindrede udi deres forrige Ræt og Prætentio-

Kongen
gir Anse-
ning til en
nye Op-
stand.

Slutter
Fred med
Holsten og
Stæderne

{i

D d d d 3

ner.

(d) Transact. cum Holst. Wordingb. 1435. pag. 790.

er. Og saaledes endtes denne Holskenske Krig, som havde va-
ret i 22 Aar (e). Der blev ogsaa Fred sammesteds og paa samme
Tid sluttet med de Bændiske Stæder Lybel, Hamborg, Lüneborg
og Bismar saaledes. Stæderne bekiende først deres Forsælse mod
Kongen, i det de med Forbund have ført Krig mod ham; saa-
dant afsbade de ydmygeligen. Dernæst takkede de ham, at han
naadigst havde forundt dem igien deres forrige Privilegier udi Ri-
gerne, hvorfore de love at bevise ham og hans Efterkommere all
Billighed, Kierlighed og Tienfeste. Kongens Undersaattere maae
besøge deres Stæder og Markeder, saattit som de nogen Tid til-
foru have gjort, og dermed endtes ogsaa den Krig, som havde va-
ret udi 9 Aar.

Efterat Kong Erik saaledes havde bragt denne Krig til Ende,
berammede han 1436 en Herredag til Bordingborg. Der holdt
han en Tale til Rigets Raad af det Zndhold, at, efterfom han nu
var en gammel Herre og kiød af Verden, ønskede han at have no-
gen Roelighed efter et besværligt Regimente af 40 Aar. Begieres
de derfor, at de vilde tilstøde ham at adoptere hans Farbrodersson
Hertug Bugislav af Pomern, ligesom Dronning Margareta havs
de giordt med ham selv, og antage ham til Konge. Han recom-
menderede dem derhos paa det allerkræftigste samme Hertug, sigens
de, at han var ung og stærk, og troeligen havde ladet sig bruge i
Rigets Tienfeste. Stænderne studsede over denne ufformodent-
lige Forestilling, og svarede dertil, at de ønskede Kongen et langt
Liv, og at de vilde ingen anden Herre have, saalænge som han le-
vede; visdere sagde de, at, endskiont saadant var skeet udi Dron-
ning Margareta Tid, saa kunde dog efter Rigets Fundamentale
Lov saadant ikke tilstedes, efterdi Danmark var et Ball-Rige,
som de ikke kunde giøre til et Arve-Rige. Saaledes fortæller Hvit-
feld Raadets Svar, men det synes røtttere at være hans eget; thi
jeg kand aldeles ikke begribe, hvordan Raadet kunde paa de Tis-
der raisonnere saaledes; thi hverken det som Dronning Margare-
ta

1436
Kong Erik
recommen-
derer den
Pomeriske
Hertug
Bugislav,
um til
Successio-
nem.

Raadets
Svar.

(e) Hvitf. og Krantz. Sax. l. II. c. 31. siger 30 Aar, men endskiondt man reæner
fra de første Tvistigheder under Dronning Margareta, ere dog kun 26 Aar.

ta havde giordt, jeller det, som Kong Erik da begierede, var noget nyt; saasom Historien visser, at fast alle Konger havde udi deres levende Live ladet deres Børn eller Brødre hylde, saa af, om det har været mod Rigets Fundamentale Love, har det været en Lov, som aldrig har været fordt udi Praxin. Tilmed begierede Kongen intet, som kunde svække Rigets Ball-Rætt i det, at han recom-manderede alleene til Successorem bemeldte Hertug Bugislav. Det synes ogsaa af denne Tale, at Raadet ikke har erindret sig, at de 3 Nordiske Riger vare foreenede; thi ellers havde de alleene alleget en Artikel af det Calmarste Fordrag, som reglerede Successionen. Er derfor troeligt, at det er Hvitsfelds egne Ord, som efter Skribenteres Maade har vildet give sin Historie med Orationer, men derved ikke haver haft de Tidens jus publicum for Dyene.

Critique
derover;

Vist nok er det, at Raadet afflog denne Kong Eriks Begiering, hvilket, da han mærkede, slog han paa en anden Streng for at naae sit Maal, og begierede, at, efter som de ikke vilde antage Hertug Bugislav til Konge, de da vilde tilstede, at Kongen maatte bruge ham til Medhielp udi Regieringen, for at lette ham noget af Byrden, hvilket Raadet endeligen bevilgede, og derpaa befoel, at alle Slotte og Stæder skulde staae aabne for Hertugen, men vilde ikke accordere ham nogen Konge Titul, hvilket Kong Erik saa for trod, at han rejste usformet til Preudsen, og havde udi Sinden plad at forlade Rigerne (f). Men, da Raadet merkede dette, silede nogle efter ham, og bade ham ydmygeligen, at han mod sin giordte Tæd ikke vilde forlade Rigerne, og derved give Leilighed til Foreeningens Ophævelse; de begierede, at han vilde komme tilbage igien, saasom hans Nærvarelse syndertigen da var nodig, for at negociere med de Svenske, og at holde Sverrige udi Lydighed. Kongen vedrede sig længe derfor, og gav tilkiende, at han ikke skyttede meget om at regiere længere. Dog lod han sig omsider overtale, og kom endeligen tilbageførende nogle Pomerske Herrer med sig, som han betroede

Kong Eriks
Flugt og
Tilbage-
komst.

(f) Krantz. lib. 8. cap. 20. siger at han trueedes med Opstand baade udi Danmark og Norge; uten andre Historier tale intet derom.

1436.
Kongen
betroer Ni-
gets Lehn
til Romer-
ke Herrer

betroede adskillige Rigets Lehn. Hertug Bugislaw forlehede han med Nyborg, Hagenskov og Hindsgavel udi Fyen. Hertug Barnim fik Naleholm, Græv Hans af Eberstein fik Tranefiar og Græv Vitoslav Ravnborg. Han lagde ogsaa allevegne fremmede Krigsfolk ind udi de Danske Provincier, saa at det i den Fald gif Danmark ikke et Haar bedre end Sverrige. Saadant skeede paa den allerubelejlige Tid for ham, da han allermest havde Danmarks Hielp nodig mod Sverrig: Det er ellers at merke, at, saasom han fast aldrig gjorde nogen Reise, han jo tillige med havde nogen Ulykke, saa mistede han ogsaa denne gang paa Heimreisen fra Dantsig 12 Skibe. Nu maae jeg vende mig til Sverrig igien, hvor jeg forlod Indbyggerne over alt misfornoyede med Kongens Opførsel efter det Stokholmske Fordrag. Denne Misfornøjelse blev foreget, da de merkede, at han uden Stændernes Bevilling vilde paatrænge dem sin Fætter Hertug Bugislaw til Konge, og at den Stokholmske Slots Herre allerede var gaaen bemælte Hertug til Haande, og havde reberseret sig til ham. Rigets Raad forsamlede sig derfor til Arboga, og forskrev did hen til sig den heele Adelsamt en Borgemeister af hver Stadsfor at overlægge, hvad man udi denne Tilstand skulde foretage. Og blev da fundet for got at skrive Kongen til udi det heele Riges Navn, at, hvis han ikke vilde holde sine giordte Forsikringer, og lade dem beholde deres Liv og Frihed, funde de sig tvungne til at træde fra Foreningen og at see sig om en anden Konge, men, forend dette blev fuldbragt, stilledes nogle Svenske Borgere af Stokholm hemmeligen Bud til Englandsbrecht, og begierede, at han tillige med Raadet vilde betimeligeligen stræbe at bemægtige dem Stokholm, at det ikke skulde gaae dem som udi Kong Alberts Tid, da Tilstanden var ligeledes. Englandsbrecht raadede da de forsamlede Herrer til Arboga, at de ikke skulde stilles ad, forend man havde talet med Kongens Befalningsmand udi Stokholm, og hort af ham, hvad de kunde formode sig af Kongen. Dette approberede Forsamlingen, og derfor didhen stilledes Englandsbrecht tillige med Marsken Carl Knudsen (g), Herr

Gote

Gottskalk Bengtson og Herr Johan Carlsen. Men, da de kom
 me mod Staden, bleve Portene tilsluttede for dem, ja Besætnin-
 gen skød paa dem som Fiender af Taarn og Murene. De De-
 puterede merkede, at de ikke kunde komme ind udi Staden, og der-
 fore begierede, at Borgemeesterne maatte skickes ud for at tale med
 dem, hvilket de endeligen erholdte, saa at tvende Tydske Borgemeestere
 komme ud til dem. Dem adspurdte da de Deputerede, hvorfor
 de lukkede Portene til for Nigets Naad/ Da man dog tillod de-
 res Borgere at rejse allevegne frit udi Landet, hvor de vilde. Bor-
 gemesterne svarede dertil, at de maatte først tale derom med Slots-
 Herre Erik Nielsen, og, naar de det havde giort, skulde de bringe
 dem Svar. Hvorpaa de begave sig ind udi Staden igien, og kom-
 me anden gang tilbage med Beskeed, at Slots-Herren intet kunde
 resolvere, førend han havde talet med den forrige Befalnings-
 Mand Hans Krøppelin, bade derfor de Deputerede, at de vilde
 have Taalmodighed saa længe; Derpaa ginge de i Staden igien,
 og lode de Svenske Herrer lang Tid bie uden for udi Sne og
 Slud. Endeligen komme samme Borgemeesterse zdie gang ud, og da
 bragte det Svar med sig, at de ingen Befalning havde af Kongen
 at indlade nogen i Staden. Dette ophidsede de Svenske Herrer
 saaledes, at de lode tage de gode Borgemeestere ved Hovedet, sær,
 eftersom de den zdie gang ikke havde forshynet sig med frit Leide.
 Da denne heele Handel ryktedes udi Staden, greebe Borgerne
 til Gevær, løbe med Ører og Hammere til Stads-Portene, sloge
 Laasene i Stykker, og derved aabnede Vej for de Svenske Herrer
 at komme ind i Staden. Da de samme saaledes vare indkomne, op-
 reisede de deres Standard paa Korntorvet, og lode udraabe, at
 alle de, som vare gode Patrioter, skulde begive sig derunder. Der-
 paa forsikrede de sig Staden, og lode Slotts-Herren Erik
 Nielsen spørge, hvorfor han havde tillukket Portene for dem, da
 de dog ikke vare komne udi anden Tanke end at holde en venlig
 Samtale med ham, men, som de intet Svar sige fra ham, lode
 de strax beleire Slottet ved Marsten paa den eene Side og ved
 Erik Puffe paa den anden Side.

129

14

19

Engel- brecht bes- maetiger sig Stok- holms Stad.

De Sven-
ske fride til
at udvælge
sig en Rigs-
Forstander.

Engel-
brecht, Erik
Pulle og
Carl Knud-
sen komme
paa Vallet.

Comparai-
son mellem
dise 3
Mænd.

Carl Knud-
sen bliver
udvalt.

Efterat Freden nu saaledes var brudt med Kongen, var for-
nødent at udvælge en Statholder udi Riget, der ved sin Myndig-
hed kunde holde Folket udi Eenighed; til den Ende forsamlede de
fornemmeste Svenske sig udi sorte Munkes Kloster, og der udnæv-
nede 30 Personer, hvilke skulde udvælge en Rigets-Forstander.
De samme skulde hemmeligen give deres Stemmer fra sig, som
Erke-Bisp Olaf blev beskikket at imodtage, og erklære den Rigets
Hovig-Mand, som fik de fleste Stemmer. Tre Personer kom-
me da paa Vallet, nemlig Engelbrecht, Erik Pulle og Marsken Carl
Knudsen, efterdem de samme paa de Tisder vare de anseeligste
Mænd udi Sverrig. Engelbrecht havde den Merite frem for de
andre, at han havde brudt Jisen, og allerførst bragt de Sven-
ske udi Harnisk for at beskytte deres Frihed. Han var derforuden
en Mand af store Sindets-Gaver, tapper, fornuftig og beleven,
og havde besynderligen Almuens Kiærlighed, men maa stee just de
samme store Qualiteter satte ham til Side udi Vallet, saasom
man kunde betrygte, at den, der saaledes havde Almuens Hierte
udi Hænder, kunde kaste Nationen et nyt Nag paa, om han vilde
misbruge sin Myndighed. Den anden, nemlig Erik Pulle, var en
vældig og anseelig Herre, og derforuden en hurtig Krigs-Mand,
var ogsaa den som næst Engelbrecht Nationen var mest forbunden,
efterdi han var den anden høje Person, som havde erklæret sig for
den misfornoiede Almue mod Regieringen. Carl Knudsen var
anseelig formedelt sin Byrd, efterdi han var en af de ældste og
fornemmeste Familier udi Sverrig, siønt han ikke havde de Me-
riter som de tvende andre: men just maaskee det samme banede ham
Veien til dette høje Embede, saasom han af alle 3 blev holden
mindst særlig; thi, da det kom til Votering, fik han 25 Stemmer,
Engelbrecht 3 og Erik Pulle kun 2, hvorudover han blev erklæret
Rigets Hovigmand (h).

Over dette Ball bare de andre Fortrydelse, sær Engelbrecht,
saasom han meenede sig mest at have forbundet Nationen, efterdi
han

(h) Eric. Upl. farer groveligen vild, naar han siger at Carl Knudsen blev aller-
først Rigs-Forstander efter Engelbrechts Død.

han havde banet først Bejen til de Svenskes Frihed, da derimod Carl Knudsen havde siddet stille, indtil Spillet saa got som var bundet. Almuen, som af alle mest elskede ham, og ansaae ham som deres Forløser, begyndte ogsaa at knurre derover, saa at man havde at frygte for et Oprør. Herudover fandt Naadet for godt at forordne, at Engelbrecht, som tilforn, skulde være overste Krigs-
Herre og Anfører, og Marsken skulde forblive udi Stockholm for at pousse Slottets Beleiring. Uanseet det Forlig, hadede de dog hinanden hemmeligen, og pondse Marsken i Fær paa, hvorledes han kunde rødde Engelbrecht af Bejen, og beholde Regimentet alene. Og, som Almuen var for Engelbrecht, saa vare derimod de Fornemmeste i Landet for Carl Knudsen, hvilke holdte sig for gode at lade sig registre af en Mand af saa maadelig Stand, som den første var.

Engelbrecht, efterat han havde faaet Commando over Krigsmagten, foer han ind udi Landet for at bemægtige sig de Fæstninger, som vare besatte med Kongens Befalnings-Mænd, og, da han havde til den Ende ladet beleire Nykiöping, Stekeborg, Stockholmns Slott, Calmar og Bryms-Huus (i), rykte han ind udi Blegind, hvilken Province han indtog, og derpaa beleirede Lasholm udi Halland. Medens Lasholm var beleiret, gif han selv mod Slaane. Men Peder Dre (k) kom ham der imøde med en anseelig Magt af Slaaninger, udi Forsætt at levere ham et Feltslag, hvilket som Engelbrecht ingen Lyst havde til, blev der et Forlig sluttet fast paa forrige Naade som tilforn. Herved gif Engelbrecht tilbage til Halland igien, hvor han indtog Lasholm og andre Fæstninger, beleirede ogsaa Esborg, Barbiere og Arelbold: men han faldt da udi en stor Sygdom, saa at han maatte lade sig føre til Drebroe, hvor han fik Breve fra Rigets Naad, at han strax maatte forsoje sig til Stockholm.

Ikke langt fra Drebroe var en Edelmand paa Gieskholm, ved Navn Bengt Steensen, hvilken havde en Son ved Navn Mogens Bengtson. Mellem denne Bengt og Engelbrecht var en Tvistighed

(i) Sviffeld falder det Bremse-Huus.

(k) Eric. Upl. lib. 5.

1436

hed angaaende Drebroe. Da han fornåm, at Engelbrecht var kommen til Drebroe, kom han did, og spurde ham med en vredagtig Mine, om han ikke maatte blive i Roen udi Riget, og efter adskillige Ord, som saidt dem imellem, tilbød han sig at ville staae ham til Raatte for Rigets Raad. Dermed var Engelbrecht tilfreds, og bleve de omsider af Anseelse saaledes forsonede med hinanden, at Engelbrecht bod samme Bengt til Gæst med sig paa Slottet, og efter store Løfter og Forpligtelser paa begge Sider skildtes de venligen ad. Engelbrecht, saasom han endda var upasselig, lavede han sig at fare over Hielmer-Eøe til Stokholm, og at lade sine Tjenere ride Landvejen. Ericus Olai siger, at Bengt selv gav ham dette Raad, udi Tanke des lettere at forraske ham. Engelbrecht begav sig saaledes med sin Frue udi en Baad, havende ellers ingen med sig uden Koerskarlene. Den første Dag kom han ikke længere end til en liden Holm som ligger ikke langt fra Giotsholm. Om Morgenen da han vilde fortsætte sin Reise, kom Mogens Bengtsen til ham paa samme Holm, og spurgte ham ligesom Faderen tilforn havde giordt: Om han ikke maatte blive udi Riget for ham, og strax derpaa uden at opbie Svar, huggede til ham med en Øxe, af hvilket Hug/da Engelbrecht, løstende Haanden op, vilde bøde for sig med sin Stof, mistede han 3 af sine Fingre. Hvorpaa Mogens Bengtsen strax gav ham sit Banesaar, og lod føre hans Frue til Giotsholm. Dette Mord skeede 1436 (1). Strax derpaa begav Mogens Bengtsen sig for Drebroe Slott, hvorudi han meenede med List at blive indladt, efterdi han havde med sig en af Engelbrechts Tjenere, som han havde fanget. Men Slotsfogeden vilde ikke aabne Porten om Raatten, hvormeget end samme Tiener bad ham derom, saa at de med uforrettet Sag maatte gaae tilbage. Saa snart dette gruelige Mord rystedes, løbe Bønderne til Giotsholm for at hævne Engelbrechts Død, men Morderne havde allerede taget Flugten. Hvorudover Bønderne satte Jld paa Gaarden, og lode føre Engelbrechts Løg til Drebroe, og der hderligen begrave. Saadant

Enz

(1) Eric. Upl. lib. 5.

 9
 Engel-
 brecht
 myrdes.

19

10

Endeligt fik denne store Mand udi sit Fæderne Land, som han havde vovet saa ofte sit Liv for. Bønderne dyrkede ham lang Tid som en Helgen, ja ansaae ham som en Martyr, der var død for Landets Frelse. Alle forundrede sig over, hvorledes en saa maadelig Person turde undersøge sig at omkomme saadan Mand, men man merkede siden, at der vare andre større Mænd med udi denne Læg, og røbede Marsken Carl Knudsen sig strax selv, i det at han offentlig tog Mogens Bengtsen udi Forsvar, og lod udgaae Breve over det heele Land, at ingen maatte forekaste ham denne Gierning. Men Erik Pukke, som tilforn intet got Hierte bar til Marsken, tog deraf Leilighed at sætte sig op mod ham, og sagde offentlig, at, hvis Engelbrecht ikke havde været, skulde ingen udi det heele Rige have haft Hierte at forrætte detslige Ting. Ja Hadet imellem disse tvende Herrer vovede da saaledes til, at de stode hinanden efter Livet.

Carl Knudsen mis-
tanles for
dette Mord

Omendskiont nu Marsken saaledes af alle var mistænkt for dette Mord, saa blev han dog af alle sendrægteligen paa ny erklæret Rigeets Hovetsmand. Men han havde ikke saa snart faaet denne store Dival af Halsen, forend hand begyndte at regiere som en Enevolds Herre, beholdt selv de beste Rigeets Lehn, og gav andre ikke saa meget, som de kunde holde deres Stand ved lige med. Og, da adskillige Edelmand besværgede sig derover, gav han dem ifkunsen haanlig Afvisning. Ja, som han havde bedre Formue at besonne Folk end andre Herrer udi Riget, saa fik han ogsaa Tid efter anden flere Tilhængere. Han lod ogsaa allevegne udsikke sine Creaturer for at lokke alle Hoffmænd til sig, hvorudover mange af Adelen bleve ham ugunstige, og sagde da Erik Pukke ham udi Dyne: beholdt dine Stoverer hiemme Karl Knudsen! de lokke alle mine Tjenere bort, hvis ikke, slaaer jeg dem paa Næsen, og visser dem hjem igien (m). Saaledes seer man at tillige med denne Opstand mod Kongen, Grundvold blev lagt til indbyrdes Krig udi Sverrig, som gemeentligen ere

Carl Knudsen blir
forhad i
Sverrige.

Opriidelse
til ind-
byrdes
Krieg. / z

E e e 3

feu,

(m) Eric. Upl. lib. 5. Kallahem tinastoffvara, the locka bort alla mine thianare.

1436

sen, men geraader derved under et langt store. Hvorfor et hvert Folk maag vel betænke sig forend det iserer sig Harnisk mod sin Lands- Herre; thi ville de Svenske ligne den Tilstand, som de vare udi under Kong Erik mod den; de siden bleve bragte udi, da seer man, at de intet meget vandt ved Byttet. Da vare Skatterne noget høye, og ten og anden fremmed Befalningsmand vare Slotte og Fæstninger betroede; men i det øvrige regierede en almindelig Roeslighed udi Landet. Siden derimod reiser sig en Høvding mod en anden. Adelen griber til Gevær mod Almuen, og sende af Almuen mod den anden indbyrdes. Stæder og Slotte ødelegges og afbrændes. Den tene af de Rore søger at giøre den anden mistænkt at gaae frugtsommelig med Tyrannie, søger at rødde ham af Beyen, ikke for at frelse Landet, men for at herske allene. Saaledes seer man, at Karl Knudsen gjorde Engelbrecht mistænkt, paa det han selv kunde faae Enevolds Magt, og neppe havde han rød det denne store Mand af Beyen, forend han begyndte at practisere det samme, som han havde beskyldt Kongen for. Erik Pukke havde samme Skiebne som Engelbrecht, ja Karl Knudsen selv maatte omsider se sit Fæderne Land med Ryggen. Dette siger jeg aldeles ikke for at plaidere for Kong Erik; thi man kand ikke vel forsware hans Dpforsel. Man kand allene sige, at han var meere haard mod de Svenske end mod de Danske og Norske, efterdi han merkkede, at de første aldrig havde været saa vel sindede mod Regieringen som de sidste, og derfor besynderligen maatte have Øye paa dem. Derforuden maag i agt tages, at de Tidens Historie alle ere skrevne af Svenske, som maaskee havde outredet Tingen for meget; thi Hvitfeld selv haver udi disse Tidens Historie fuldt den Svenske Skribent Erikum Olai, og andre Skribentere ham igien, saa at den heele Historie om disse Uføeligheder er skrevet med Svenske Penne.

Carl Knudsens hoffmodige Dpforsel i Riget foraaarsagede, at de fornemteste af Adelen begyndte at blive tilbøyelige til Fred. De saae en vanskelig Krig for Øyene med Kongen, som havde tvendt de Riger paa sin Side og derforuden de to vigtige Slotte, nemlig Stokholms og Calmars endda udi Hænderne. De saae, og saa

Hav

Autoris
Betænk-
ning over
de Sven-
skes Dpforsel.

= / n

/ z

Had og Ueenighed at tilvoxe mellem Anførerne, som vel alle raabte paa Frihed, men dog besynderligen havde deres egen Høyhed og Fordeel for Dyene, hvorfore de inviterede Kongen til et Mode udi Calmar, for der at høre deres Klagemaal, og at arbeide paa et Forlig. Kongen lod sig der indfinde med stor Pragt, geleidet af mange Tydske Forster og Græber. Og da lovede han at besætte alle Slotte og Fæstninger udi Riget med indfodde Svenske, og at holde dem ved deres gamle Privilegier og Friheder. Han afstod ogsaa da den Frihed, han ved det Stokholmske Fordrag havde betinget sig, nemlig at besætte Stockholm, Calmar og Nykiøping med sine egne Folk, og overlevere de strax Calmar til tvende Svenske Edelmand, hvoraf den ene var Bengt Steenson, hvis Søn havde ihjelslaget Engelbrecht. Efterat dette var forrettet, reisede han til Gulland, og lovede at komme tilbage udi September Maaned, for da at afgjøre de Tvistigheder som kunde staae tilbage, og at overlevere de øvrige Slotte. Og skulde Stænderne da møde ham udi Suderkiøping. Men, da han skulde seile fra Gulland igien, blev hans Flode overfalden af en hæftig Storm, hvoraf de fleste Skibe forginge. Det Skib, som Kongen selv var paa, var udi stor Nød, mistede sit Mers, og meget ilde tilredd, blev drevnen under Karlsøe ved Gulland, og var han neppe kommen paa Land, forend det gik til Grunde. Saaledes forfulgte Ulykken ideligen denne Konge, besynderlig til Søes; thi, enten han gjorde Vinter eller Sommer-Reyser, saa kom han kun med den halve Flode tilbage.

Imidlertid kom Marsken med det Svenske Ridderskab og Kongens Foader, som endda havde Slottene inde, efter Aftale sammen til Suderkiøping den 5 October 1436 og da landede sammesteds et af Kongens adspredte Skibe, som bragte Tidender om denne Søeflykke, hvoraf man heller maatte troe Kongen død end levende. Herudover ginge de Svenske Raads-Herrer til Raads med de Danske, som da vare tilstede, og blev da sendragtigen besluttet, at det til Calmar sluttede Forlig skulde staae ved Magt, enten Kongen var i Live eller ey, og derpaa skulde Drosken og Marsk.

Fæfninger
i Sverrig
indromtes
Svenske
Besal-
nings
Mænd.

ffen hylde Kongen paa det heele Rigets Begne, og de andre skulde igien hylde disse to Rigets høye Embedsmænd paa Kongens Begne. Da det var forrøttet, fodrede Marfken Slottene af Kongens Fogeder for at lade dem besatte med Svenske efter den Aftale giordt til Calmar. Men de svarede, at de understode sig ikke at giøre saadant uden Kongens Ordre, og, forend de finge Tidender, om han var levende eller død. Men, som Marfken truede dem, at, hvis de ikke strax overgave Slottene, skulde de ikke komme tilbage igien, maatte de beqvemme sig dertil. Og bleve saa Stockholm, Stekkeborg, Årelvold, Elsborg, Vesterås og Årbøga overleverede. Stekkeborg overgav Marfken til sin Svoger Niels Steensen og Hans Kröppelin fik Årbøga, endskiont han var en-fremmed; thi saa meget var denne Mand elsket for sin Dyd. Alle Slotte bleve saaledes besatte med indfødde Svenske, hvilke maatte reversere dem til Drosten og Marfken, og, i said dem noget paakom, til Sverriges Riges Raad.

13

Saaledes erholdte de Svenske, hvad de saa længe havde tragtet efter; Og Marfken, efterat han havde faaet alle Slotte ind, kom omsider til Stockholm, hvis Slott han ogsaa tog i Possession. Hvorudover hans Myndighed vorede saa til, at der fattedes ham intet uden Konge Navn. Dette kunde Erik Puffe ikke lide, og derfor ophidsede allevegne Bønderne mod ham, helst dem, som havde fuldt Engelbrecht, tragtende med Magt at stille Marfken ved Resgimentet. Efterat han havde faaet en Hov Bønder paa Beenene udi Nerike, beleirede han først Drebroø Slott, men kunde intet udrette, efterdi Slottet af Marfken var forsynet med en sterk Besætning. Derpaa beleirede han Vesterås, men med samme Lykke. Imidlertid fik Marfken Kundskab derom, og derfor med en anseelig Krigshær kom fra Stockholm for at dømpe dette Oprør, hvorudover Erik Puffe maatte tage Flugten op i Dalerne. Da Marfken kom til Vesterås, lod han sig hylde af Bønderne igien, og, efterat han havde ladet rette de meeste Oprørske for at jage Skræk i de andre, foer han til Nerike, og der Indbyggerne til Straf paalagde dem en stor Skatt, kaldet Rumpeskatt.

Fientlig-
hed mellem
Carl Knud-
sen og Erik
Puffe.

12

Forend jeg gaaer videre frem, og efterseer, hvad Udfald denne Tvistighed fik mellem Marsken og Erik Pukke, vil jeg tale om den nye Calmariske Forbindelse imellem Rigerne in Martio dette Aar. Denne nye Forening have de fleste Stribentere confunderet med den, som skeede udi Dronning Margareta Tid, hvilken dog ikke er saa vikkloftig og omstændig som denne, der skeede udi dette Aar, og som indeholder adskillige Particulariteter, og, saasom deraf sees Regieringens Form, og de foreenede Rigers jus publicum, holder jeg ikke ufornodent den her Ord for Ord at indføre, helst saasom de fleste Voster ikke findes udi det første store Forbund af Anno 1397. Det lyder saaledes (m):

Vi Hans Laxsmand udi Lund, Olaf udi Upsal, Als-lak udi Midraas med Guds Naade Erke-Bispe. Axel Pedersen Rigers Raad udi Dannemark, Christen Nielsen Rigers Raad udi Sverrig, Endret Erlandsen Rigers Raad udi Norge, lade forstaae og kundgiøre for dem, som nu ere og tilkommende vorde, at os alle drages til Minde, og vi det sandeligen vide, at Høybaarne Forstinde Dronning Margareta Waldemars Dotter, med den almægtige Guds Hielp haver sammenbundet disse 3 Riger, hvorfor Vi alle have Aarsag at bede for hendes Siæl, hvilket vi ogsaa giøre. Og, som hun haver formaaet alle 3 Rigers Undersaattere at antage vor naadige Konge Erik, og at frone ham til Konge udi Calmar over de 3 Riger, saa ville vi ogsaa gierne holde og erkiende ham for vor retmæssige Konge, og lade ham hans Livs Tid nyde all Kongelig Ræt, naar han holder os disse Puncter og Artikler, som følge: Forst maa hvert Rige blive ved sin Lov og gamle Privilegier og Frihed, samt Skik og Sædvane. Ingen Konge maae have Maat nogen anden Lov eller Ræt at indføre uden med meenige Ind-

Nyt For-
bund til
Calmar
som inde-
holder de 3
foreenede
Rigers
jus publi-
cum.

Hvert Ri-
ge skal ha-
ve sin egen
Rett og
egne hove
Embeds-
mand.

Ffff

bvg

Drosten
Embede.

1/2

Marfens

1/2

1/2

1/2

Hofmesters

1/2

byggeres Billie og Samtykke. Enhver Konge skal her-
efter udi hvert Rige have en Drost, og en Marfk, og skulle
de samme have saadan Magt og Myndighed. Dro-
sten skal have Magt som Kongen selv, at nærvære udi al-
le Domme, og være over alle Dommere. Han skal
styre Vold og Uret, og styrke og hielpe alle dem, som nogen
Uret vederfares, hvorudi Indbyggerne ogsaa bør gaac
ham til Haands. Kort at sige, hvad Drosten byder, er
ligesaa fuldt som det var Kongens eget Bud og Befal-
ning. Marfens Embede er dette, at han er særdeeles
pligtig til at hielpe Drosten i at skikke Lov og Ret i Kon-
gens sted og rætte over dem, som Uret have, og ikke vil-
le lade sig nøye med Rættten. Og er hans Embede
end videre, at om Krig og Orlog Riget paakom (hvilket
Gud forbyde) da skal han være Anfører for dem, som
udstikkes, til Rigets Børn, styre og raade over dem ef-
ter gode Mænds Raad, som ere tilstede, og straffe dem,
som usydige ere og ikke ville efterkomme, hvad dem be-
falet vorder. Kongen skal og have en Hofmester i hvert
Rige for besynderlig Marsfags Skyld: først, efterdi at,
naar Kongen kommer til det Rige, som han skal være udi,
at hans Hofmester da møder ham, og b. skikker alting udi
Kongens Gaard, saasom han maa vide bedre Leylighed
dertil end en Fremmed, som kommer fra et andet Land.
(man seer af denne Beskrivelse, at de slags Hoff-
mestere, som her omtales, ikke have været andet end Hoff-
marfkalke, og derfor hverken haft de Forretninger, eller ha-
ve været udi den Anseelse, som de paafølgende Hoff-
Mestere, der komme udi Drosternes Sted, og vare som Ri-
gets Statholdere.) Andre Embedsmænd, som høre til
Kongens Gaard (nemlig Hoff-Domestiker) maage Kon-
gen

gen uden Forfkiel tage af alle 3 Riger, ligesom han fin-
der for gott, paa det at et Rige skal ikke synes at elstes
meere end et andet. Kongen skal og have en Overste
Canceller i hvert Rige med Rigets Indseigle. Den sam-
me skal være en god og duelig Mand. Kongen skal væ-
re forbunden at besøge sine 3 Riger hvert Aar, paa det
at et hvert Rige ligemeget kand håndhæves og Rett ve-
derfares. Og, saasom disse Riger ere 3, og Aaret er
deelt udi 12 Maaneder, da skal Kongen være 3 Maane-
der udi hvert Rige meere og mindre efter Lejligheden.
Paa hvilken Tid han kommer udi et Rige, det maa væ-
re Vinter eller Sommer, saa forbliver han der saa læn-
ge, som foreskrevet staaer, undtagen vigtige Sager node
ham til at rejse bort. Naar han vil rejse fra et Rige
til et andet, da skal han have med sig af hvert Rige to
Raads Herrer, og det af den Aarsag, at, om nogen Sag
af de to Riger forekommer, medens han er i det 3die,
eller om noget skulde handles om, som angif alle 3 Ri-
ger, eller Fremmede Gesandtere skulde høres og besvares,
han da kunde have ved Haanden fornuftige Mænd af alle
3 Riger, og betiene sig af deres Raad. Om Krig og
Orlog paakom noget af de 3 Riger (hvilket Gud for-
byde) da skal det sene Rige komme det andet til Hielp al-
deeles, som det kunde være et Rige, og skal da alle 3 Ri-
gers Raad overlægge, hvad Magt og Hielp dertil skal bru-
ges, og hvorledes Rigerne stadigen kand holdes sammen.
Kongen og et Rige skal ey erklære Krig uden med de 3 for-
senede Rigers Raads Samtykke. Naar en Konge skal
udvælges, skal det skee paa efterfølgende Maade: Først
udi hvilket Rige Kongen ved Døden afgaaer, da skal Dro-
sten og Marsken udi samme Rige forkynde de to andre

Canceller

Kongen
skal ophol-
de sig den
3die Deel
af Aaret i
hvert Rige

12

12

Regler om
Konge-
Ball.

Riger hans dødelige Afgang, og byde Stænderne at møde udi Halmstad. Paa Sverrigs Begne skal da møde først: Erke-Bispen af Upsal, havende med sig Biskopen af Lindkiöping, Biskopen af Skara, dernest Drosten og Laugmændene af Upland, Marsken og Laugmændene af Sudermandland, af ÖsterGothland, af Finland og af Gothland. Og skulde til Ballet møde af disse 3 Stæder Calmar, Suderkiöpping og Nylose en Borgemester, og af hvert Sogn to Udel-Bønder. Af Dannemark møde Erke-Bispen af Lund, Biskopen af Roskild, Biskopen af Ribe, Drosten og Marsken med alle Landsdommere af Jylland, Skaane, Siælland, Fyen og Lolland og Riddere, (n) Med-Stokmænd, to af Jylland, to af Siælland, to af Skaane, to af Fyen og een af Lolland. Af Riøbstæderne møde Borgemestere/en af Ribe, een af Wiborg, een af Aarhus, een af Randers, een af Aalborg, een af Odense, een af Roskild, een af Riøbenhavn, een af Kallundborg, een af Lund, een af Malmøe, og een af Raskov, og to Udelbønder af Jylland, to af Siælland, to af Skaane og to af Fyen. Af Norge Erke-Bispen af Nideraas, Biskopen af Bergen, Drosten og Marsken, Prousten af Mariæ Kirke (formodentlig udi Nideraas eller Trundhiem) Laugmænd af Trundelaugget af Bergen, af Tonsberg, af Öpplø og Borgefysfel og af Bigen, 12 Riddere som Drosten og Marsken dertil holde bequemme; Een Raadmand af hver Riøbsted som Trundhiem, Öpplø, Bergen og Tonsberg og Udelbønder to af Tronde-Lauget, to af Stavanger Stift, to af Hammer, to af Nyfylke og to af Bigen, saa at Summen af hvert Rige

(n) Med-Stokmænd maa være det samme som Besiddere; thi Stok er Sæde eller Bank i Retten sine Tingstol.

Rige, geistlige og verdslige, bliver 40, og af alle 3 Riger 120. disse 120 Mænd skal have Guldmagt at vælge og keise en Konge uden nogens Modsigelse af dem, som nu ere og som tilkommende vorde; og hvo som disse fornævnte Mænd keise, den skal være Konge over alle 3 Riger. Om Kongen haver ægte Søn, da skal den samme være næst i Ballet. Haver han flere Sønner end een, da bliver den Konge, som de udvælge, enten han er yngre eller ældre, og skal man da forsee de andre kongelige Børn med Lehn og Herskabe udi Rigerne, som det sig bør. Haver Kongen ægte Døtre, da skal man forsee dem med Mænd efter deres Stand. Og doer Kongen uden ægte Børn, da skal Kaaret stande til disse 120 Mænd. Synes dem, som Kaaret have, nyttigt at keise nogen inden Rigerne eller nogen udenlandsk Herre, saa skal derved i agttages, som efterfølger. Man skal derom lodde, af hvilket Rige man skal tage en Konge, og skal med Lodningen saaledes forholdes. Man skriver hvert Riges Navn paa en Seddel og alle Sæddeler ere lige store. Disse Sæddeler legger man for et Naars gammelt Barn, og hvilket Riges Sæddel Barnet optager, i det Rige skeer Kaaret den gang. Naar de ovenmeldte 120 Mænd komme sammen til saadant Ball, da skulle først Erkebisperne af et hvert Rige gjøre deres Sed paa, at de ville vælge uden all Bild og Fordeel efter deres Samvittighed til Rigerens Tarv og Beste. Og naar disse Erkebisper have svoret, da skulle de tillige holde de andre til at sværge, og annamme Seden af dem. Hvis de ikke kunde blive enige om Kaaret, da skal saaledes foreholdes: De 40 af hvert Rige skal udvælge 4 af dem, to Geistlige og to Verdslige, som ere de Biffeste

Lodkastelse.

Norger

og Fornuftigste, saa at de tilsammen blive 12. Disse 12 skal paa nye giøre deres Ced og komme sammen i et Huus, hvoraf de ey skulle udlades, forend de blive tenige, og det Ball, som de da blive tenige om, det skal staae ved Magt. Hvo som Bildtager vorder i Sverrig, Fredløs i Dannemark og Udslæger i vorder, han skal ingensteds Fred have i de 3 Riger. Hvad Told, Mynt og andre Rigerne angaaende Sager angaar, da skal Kongen og hans Raad det ordinere, som han finder det at være Rigerne nyttigt, og som han vil forsvare det for Gud.

Denne Constitution have Skribentere confunderet med den forrige.

Dette er Indholden af den anden Calmarffe Constitution, som blev forfattet udi Erics Romerani Tiid, og, endskiont den er fast 40 Aar yngre end den første, saa have dog adskillige saavel Danske som Svenske Skribentere confunderet dem sammen, og henført alle disse Particulariteter til Droming Margareta Historie, da dog den Calmarffe Constitution, som i hendes Tiid blev gjort, intet andet indeholder, end det som jeg i hendes Historie har anført. Man seer ellers af denne Anordning, at Stænderne ikke have villet det tilegne sig nogen fuldkommen Ball-Næt, efter som de have forbundet dem til at blive ved de Kongelige Børn.

Fientligheberne fortsættes mellem Carl Knudsen og Erik Pukke.

For at komme til de Svenske indbyrdes Uroeligheder igien, da har jeg allerede vist, hvorledes Erik Pukke ved Marffens Ankomst var bleven tvungen til at tage Flugten og retirere sig op udi Dalerne. Der fik han et stort Tillob af Almmien, hos hvilken Engelbrechts Navn var i en hellig Afmindelse, saa at han fandt sig i Stand at kunde byde Marffen Epidfen. Efterat han saaledes havde faaet samlet en anseelig Hob af Dalekarle, rykkede han mod Besteraas, og der overbandt Marffen udi et Feltslag, saa at han maatte tage Flugten til Slottet. Marffen, frygtende der at blive beleired, foreslog derfor et Forlig, og begjærede en venlig Samtale med Erik Pukke paa Slottet, hvortil ogsaa Erik Pukke bekvemmede sig, efterat han havde faaet sikkert Leide samt Cau-
tion

| a

tion af Bisp Thomas i Stregenes og nogle Raade-Herrer. Men, da de komme til Ords sammen, og Eric Pukke, stolende paa sit Leide, tog Bladet fra Munden, og talede Marsken haardt til, tog Marsken ham mod sin givne Forsikring ved Hovedet, og lod ham fore fangen til Stokholm tillige med ^{ten} af hans fortroeligste Benner ved Navn Hans Mortensen. Der blev han efter Drostens Christen Nielsens Befalning halshuggen (n) og Hans Mortensen lagt paa Steil. Dette foraarsagede stor Misforstand mellem Bisp Thomas, der havde været hans Borg, og Marsken; Biskopen bebreidede ham at have handlet mod Troe og Love, og Marsken søgte at sætte Smykke paa denne Gierning det beste han kunde.

Eric Pukke
gribes og
halshug-
ges.

Saaledes rodbede Marsken af Bejen en Giende efter en anden, skiont paa en forraderisk Maade, som alle brave Folk lastede og hadede ham derfor. Hans Myndighed voxede da saa til, at intet fattedes ham uden Sverriges Krone, hvilken han fra Krigens Begyndelse havde ladet see Lyst og Begierlighed til. Om trent ved den Tid, da Eric Pukke reisede sig op mod Marsken, roste Bønderne udi Dalene og Bermeland sig sammen og ihjelsloge mange af Marskens Fogeder. Bønderne udi Afskharad rykte ogsaa mod Badstena, hvor den bekjendte Danske Befalnings Mand Jesse Eriksen var, som havde plaget dem saa meget tilforn. Ham toge de ved Hovedet, endskiont han havde Sikkerheds-Brev af Marsken, fældede Dods Dom over ham, og lode hans Hoved afhugge med en Ør. Marsken fortrød meget derpaa, ikke fordi han undede Jesse Eriksen meget got, men fordi han saae sit Sikkerheds-Brev foragted (o), og derfor til Straf paalagde Bønderne stor Skatt. Men Bønderne agtede det saa lidet, at de bleve ved at slaae hans Fogeder ihjel.

Virkning
af saadan
Gierning.

Saadan var Tilstanden udi Sverrig, da man fik Tildender om, at Kongen endda levede, hvorudover man udi April Maaned 1437 holdt en Herre-Dag til Stregenes for at overlægge, hvorledes man skulde forsvare det, som var steet med Kongens Fogeder

(n) Eric. Upf. lib. 5.

(o) Eric. Upf. lib. 5.

der efter den Beslutning, som var giordt til Sudderkiøping, og blev da for got befundet at lade alt hvad, som skeet var, saaledes forblive, helst, saasom Kongen selv til Calmar havde bevilliget at overlade Rigets Slotte og Fæstninger udi deres Magt. Derpaa begjærede de af Kongen ved Skrivelse, at han vilde møde den 24. Junii til Calmar, hvor en Herre-Dag skulde holdes for at confir- mere det giordte Forliig, hvilket han ogsaa lovede dem. Men, da Herre-Dagen gik for sig, lod han sig ikke indfinde. Han gav ogsaa tilkiende, at han ikke vilde holde det Calmarske Fordrag, med mindre man gav ham tilbage de 3 Slotte Stockholm, Calmar og Nykiøping, med Frihed at lade dem besætte med sine egne Folk, hvorudover de affærdigede til Danmark Erke-Bisp Olaf af Upsal, Drosten (p) Christen Nielsen, Biskopen af Abøe og Hans Krøppelin, for at bevæge Kongen til at antage de foreslagne Midler, og igien komme udi Riget, efter som de fornemteste udi Sverrig vare ilde tilfreds med Marcken, og derfor gjerne ynskede, at Kongen vilde antage Regeringen igien, naar de kun maatte beholde deres Frihed. Her siger den Svenske Historie, at disse Deputerede komme udi Samtale med Kongen, og at han vissede dem haan- ligen af. Men det synes, at de have confunderet dette Gesandskab med det forrige, efter som Kong Erik for nogle Maaneder siden havde forladt Rigerne, og derfor paa den Tid ikke havde kundet holdet nogen Samtale med dem udi Danmark.

Hoystbemeldte Konge, efterat han havde lidet det store Skibe- brud, hvorom tilforn er talet, og opholdt sig en Tid lang paa Gulland, reisede han omsider til Danmark igien, hvor han stilsede sig an, som han vilde med Zver arbeide paa Rigerne's Foree- ning igien. Han gjorde sig ogsaa mod Foraaret af dette Aar 1437 færdig at reise til Gulland igien, foregivende, at han der var mee- re i Nærbarøssen, og dismageligere kunde negociere med de Svenske om de Puncter, som endda vare under Tvistighed. Men, som han paa denne Rejse tog med sig Rigets Klendier, Breve og Docu- menter, og hvad hans Formænd havde samlet, item sin Favorite

Kongen
indviger
Rigerne.

Cæcilia, kunde man lætt merke, at han ikke vilde komme tilbage, i hvilken Tænke man ikke blev bedragen. En synderlig Prøve paa denne Konges selsomme Humeur, thi saadanne Exempler fand findes i Historien, at en Konge udi sin beste Alder, og uden Nød haver lobet fra sine Riger, hvor Undersaatterne tilbode alvorligen deres Troeskab og Lydighed, helst, saasom hans øvrige Tids Historie viser, at han ikke gjorde det for Noeligheds Skyld; thi han bemængde sig siden med Caperie, og agerede en Fribytter paa Gulsland, saa at han fand i visse Maader regnes blandt de Østersøiske Italianer, hvis Levnet ikke var meget Philosophisk.

Heraf sees da, at disse Svenske Deputerede, som i det ringeste ikke tilligere end udi Julii Maaned af dette Aar komme til Danne-mark, der ikke have talet med Kongen selv, som mod Foraaret havde forladt Rigerne; er derfor troeligt, at de ikke have talet uden med det Danske Raad, hvilket og Hvitfeld vidner, sigende: Med disse Sendebud blev hemmeligen meget talet om Kongen, som de Danske ogsaa da vare ilde fornøiede med, formedelst hans onde Regimente, og efterdi han vilde paatrænge dem Hertug Bugislav for Konge. De lod ogsaa tilkiende give, at, om de Svenske det for got ansaae, vilde de de fødte Kong Eriks Søstersøn Hertug Christopher af Bayern hid ind. Imidlertid beholdt Marsken Regimentet udi Sverrig, og tog Dag for Dag saavel til udi Magt og Rigdom, som udi Hofmod, saa at han ikke agtede de andre Svenske Herrer meget meere, gjorde hvad ham lystede, de maatte dertil sige, hvad de sige vilde. Dette kunde Drostens Christen Nielson ikke lide, og derfor forbandt sig med adskillige andre Svenske Herrer mod Carl Knudsen. Han søgte ogsaa at ophidse Dalekarlene og Vermelønderne mod ham. Dette merkede nok Marsken, men stillede sig dog an, som han ingen Mistænke havde, saasom han ikke holdt det raadeligt at bryde løs med en Mand, der havde stort Anhang, mange vigtige Rigers Slotte udi Hænder, og derforuden var beklædt med det højeste Embede udi Riget. Han agtede derfor sikkerst at gaae frem paa Revekloer, som havde lykket ham saavel tilforn mod Engelbrecht og Erik Pukke, og skrev

1437
 Carl Knud-
 fen forra-
 fler og med
 List fanger
 Drosten.

Drosten et meget venligt Brev til, hvorudi han kaldede ham sin Fader, og inviterede ham til en venlig Samtale. Men, som han havde giordt sig temmeligen mistænkt ved slige Samtaler, og vel kunde forudses, at Drosten ikke kom til ham, bød han sig allene at komme til Drosten. Med dem, som Brevet førte, lod han følge sin Diener Claus Lange (q) med en stor Hob bevæbnede Folk, hvilke skulede dem udi Stoven uden for Gaarden, indtil Brevdrageren havde udspedit alle Leiligheder. Da det nu var bleven mørkt, og Drosten var gaaen til Sengs, brøde Marskens Folk ind paa Gaarden, toge den gamle Herre nogen af Sengen, lagde ham i en Gløde, og førte ham først til Besteraas, siden til Drebroe. Dette skeede ved Juule Tider, da Drostens Diener holdte sig lystige, og vare gandske drukne, hvorfore Marskens Folk ingen Modstand fandte, og derfor uden Nojs af 100 Mand, som da vare paa Drostens Gaard, ihjelsloge hendeel og toge andre tilfange. Da Drosten kom til Drebroe, mødte Marssen ham der, og spurde, om han vilde oplade ham de Slotte, som han inde havde, hvilket denne gamle fangne Herre ikke turde nægte ham, men lovede, at han ikke allene vilde oplade ham Slottene, men endogsaa udi alting efterfølge hans Billie. Derpaa blev et Forlig sluttet mellem dem saaledes, at Drosten skulde beholde Wiborg udi Finland, som han tilforn havde haast, og hans Son Carl Christensen Ringstadholm; hvorvel Sonnen, som ikke kunde fordoje den Spott, hans Fader var vederfaren, vilde intet imodtage. Saa snart Niels Steensen, som havde Marskens Syster, fik dette at vide, da satt han sig, uanseet dette Svogerskab, offentlig en op mod Marssen. Samme Niels Steensen var en hidsig Mand, der ofte tilforn havde været ukens med sin Svigerfader og ofte forligt sig med ham i gien. Han ophidsede da Bonderne udi Ost-Gothland, og kom dem til at ihjelslaae og fordrive Marskens Fogeder. Marssen gjorde ham adskillige Gange Tilbud til Forlig; men intet kunde hielpe; hvorudover han lod ham beleire paa Stælleborg. Da lod han som han vilde falde til Joje, indtil han saae Leilighed til at undkomme,

Forlig
 mellem
 Marssen
 og Drosten

Niels
 Steensen
 afløses
 af Kongen
 til Sverri-
 ges Marss.

me, og flygtede han da af Slottet, og begav sig til Kongen paa Gulland, hvor han blev imodtagen og erklæret Sverrigs Riges Marsk (r), hvilket skeede ved saadanne Ceremonier, at han lod binde ham et Sverd ved Siden, og gav ham i Haanden en hvid Stof med en Guldring udi Enden, og maade det have været en vedtager Skik paa de Tider at creere saaledes en Marsk. Derpaa gav han ham 200 Ryttere og Breve med ham til Sverrige, hvorudi han bod Indbyggerne at være Niels Steensen Riges Marsk horige og lydige. Saaledes kom Niels Steensen udi største Stats tilbage igien, begav sig ind udi Øster-Gothland med det Folk, han havde faaet af Kongen, forde den Danske Fane, og gjorde stor Skade udi Landet, skionpt han dog ikke havde Kræfter til at imodstaae Marskens Magt. Imidlertid han saaledes huserede udi Øster-Gothland, beleirede de Norste efter Kong Eriks Befalning Elsborg, hvor udi Thure Steensen Marskens Halbroder commanderede; men de bleve af Marskens Folk drevne tilbage, og Niels Steensen blev kort derefter fangen i Marsken mellem Nykiøping og Sudekiøping, og fordt til Nykiøping, hvor han dode faa Dage derefter. Hvorpaa Marsken lod rette endeel af hans Eienerne. Saaledes blev denne Uroelighed ogsaa dmpet, og Marskens Myndighed end meere derover forøgedes. Men jo meere han tog til udi Magt og Anseelse, jo større Had og Mistanke opvakte der imod ham. Blant hans hemmelige Fiender var besynderligen sen ved Navn Broder Svendsen. Den samme havde Navn for at være en duelig Krigs-Mand og havde udi forrige Krig ladet sig bruge under Engelbrecht og Erik Pukke. Den samme gif da til Marsken, taledede ham driftigen til og sagde: at han misbrugte sin Myndighed udi Riges-Administration, gav Slotte og Lehn til uheldige Personer, foragtede de mest meriterede Mand, og beholdt de vigtigste Fæstninger for sig selv. Hvorudover Marsken lod ham strax tage ved Hovedet, og Dagen derefter rætte. Saa som nu Carl Knudsens Vold og Tyrannie dagligen tog til, bleve der adskillige Herre-Dage holdne udi Sverrige i Favør af Kongen,

Østveit
fangen af
Carl Knud-
sens Folk.

/a

/i/i

Carl Knud-
sens Tyran-
nie.

til hvilken et Gesantskab efter et andet blev skicket med Begiering, at han vilde komme tilbage igien, og tage Regimentet an med de Bilkor, som Stænderne engang havde forelagt, og, som han selv havde givet Forsikring om. Men alt var forgifves; thi Kongen vilde ikke komme tilbage igien, med mindre han fik alle Slotte og Stæder udi sin Magt, hvilket de Svenske ham ikke vilde tilstaae. Herudover skrev Raadet ham endeligen til, og begjærede, at han inden 12 Uger vilde møde til Morasteen, og der udi Venlighed forlige sig med Riget, hvis ikke, erklærede de aldrig at ville meere erkende ham for Konge.

Men Erkebisp Oluf, tillige med mange andre Fornemme Svenske Herrer, som ikke kunde lide Marskens Hofmod og hans Tyrannie, som gik ud paa at omkomme seu brav Mand efter en anden, arbejdede af yderste Magt paa at bringe Kongen udi Riget igien. Derom blev handlet den heele Vinter af Aar 1438 og 1439, og blev det bragt saa vidt, at et almindeligt Møde af alle 3 Rigers Stænder blev forstkommende Junii berømmet til Calmar, for at gjøre Ende paa alle disse Tvistigheder. Men, da Erkebisp Oluf, som var Kelen udi denne Handel, reisede til dette Møde, blev han til Nykiøping af Marsken forgiven udi en Mandelmælk, og døde sammesteds den 25 Junii 1439 (s). Dette nye Forræderie drev de misfornoyede Svenske Herrer med des større Zver at arbejde paa Forslig. Men, da de komme til Calmar, mødte dem nogle faa paa Kongens Begne, hvilke lode dem reent ud vide, at Kongen intet Forslig vilde indgaae med mindre de 3 Slotte, Stokholm, Calmar og Nykiøping bleve ham først overleverede, hvorudover dette Møde til Marskens største Fornoyelse lob Frugteslost af, og Kong Erik ved sin Egensindighed udelukte sig saaledes selv fra all Forshaabning at komme til Sverrigs Krone igien.

Roegen Tiid efterat dette Møde var spildt, kom han dog fra Gulland til Stekkelborg, og der skikkede adskillige Bud til Marsken for at holde ventlig Samtale med ham, lovede ham ogsaa frit Leisde; Men Marsken, som hverken troede Kong Erik, ey heller havde

(s) Telt. Joh. Magno.

g
/a
/a

f

1438.
Driber de
Svenske at
handle
med Kon-
gen.

xi

de synderlig Lyst til Forlig, saasom han selv havde appetit til Kro-
nen, vegrede sig derfor. Men denne Modgang var ikke nok for
Kongen; thi, medens han var til Stettinborg, fik han ogsaa et
Opsigelses Brev fra Dannemarks Riges Raad, og, som samme
Opsigelses Brev indeholder Historien af Kong Eriks Opsigel-
se udi Dannemark, og de Besværing, som samme Riges
Stænder havde mod ham, hvorom ikkun løstigen udi Historien
er talet, holder jeg fornødent det her at indføre. Det
lyder saaledes: Høybaarne Første og Edle Herre Kong Erik.
Vi, som underskrevne staae, lade Eders Herlighed bitter-
ligt være, at det er Dannemarks Riges og Krones gam-
le Rættighed, at ingen Tydsk eller Udlandisk Mand skal
have Rigests Lande og Slotte udi deres Velde, eller og
nogenledes være udi Rigests hemmelige og strænge Raad
uden Danske Mænd, som Rigest næst Guld og Kongen
tilhører, og den samme Frihed haver Eders Herlighed
udi eders Udvælgelse, og siden, da I blev kronet, svoret
til Guld og Helgene at holde Dannemarks Krone og Ind-
byggerne ved deres gamle Ræt og Friheder. Men i-
mod samme Frihed og imod Eders Eid haver Eders Her-
skab handlet i mange Maader. Først haver I ant-
vordet alle Rigests Slotte og Lehne udi Udlandiske
Mænds Hænder imod Eders Raads Raad og Billie,
udi den Tanke, som nu aabenbare sees, at samme ud-
landiske Herrer disbedre med Magt skulde trænge dem
ind udi Rigest, besynderligen Hertug Bugislav, som I
saa tit af os har begikret til Konge imod Guld, Eders
og Eders Rigests Ære, Ræt og Redelighed (t). I ha-
ve ogsaa skildt Lande og Riger ad, som er Sverri-
ge og Norge fra Dannemark, og antvordet udlæn-
di

(t) Selvsomme Raisonnement, ligesom det var imod Guld og sin egen Ære at
begiære Stændernes Samtykke til at faae sin Fætter til Successorem.

diffe Herrer 7 af Rigets Slotte med alle deres Lande og
Lehn, for at paatrænge os Hertug Bugislav mod Rigets
Ræt og Frihed. Hvis I havde holdet den Dagtingen
(det er den Forliig) som I selv samtykte til Calmar udi
Eders Fætters og de 3 Rigers Raads og Stædernes
Sendebuds Nærværelse, og derimod ikke søgt at spille sam-
me Eders Fætter Hertug Bugislav Rigets Slotte udi
Hænder, saa havde disse Riger nu ikke saa jammerligen
været adskilte. I have ogsaa til Rigets Skade og For-
dærvelse bortført af Riget dets Skatte og Klenodier, som
udi mange Aar for Eders Tiid af Konger og Rigets For-
standere have været samlede til Rigets Nytte og Behov.
I maa ogsaa erindre Eder, da vi sidst vare samlede med
Eder til Bordingborg, at vi højligen raadede Eder at
rejse til Calmar for at annamme Eders Rige Sverrig
igien efter den Dagtingen, som var skeet til bemeldte Cal-
mar, og som vi vel kunde merke, at I det ikke giøre vil-
de, saa bade vi Eder for Herrens Døds Skyld, at I dog
vilde forblive her i Landet, og stille os ved disse udlændi-
ske Herrer; Dette have I dog ikke vildet giøre, men mod
alles vores Raad og Billie er strax reist til Gulland, og
have overladt os udi disse Fremmede Herreris Hænder,
som vi meere bør agte for Fiender end Venner, saasom de
staae efter Rigets Fordærvelse, og med Magt ville til-
eagne dem Rigets Lande, Slotte, Stæder og Meenighed;
Og derudover har Almueen paa adskillige Stæder opreist
sig mod Rigets Mænd, og i sær mod deres eane Høs-
bonder og Befalnings-Mænd mod all Ære og Rætt, og
dem selv til Skade og Fordærvelse; Og siige de aabenbar-
ligen, at de giøre saadant efter Eders og Hertug Bugis-
lavs Tilskyndelse. I have ogsaa betient eder af Biskop
For

Torlak, for at bevæge Meenigheden udi Jylland at staae
 Eder bi udi saadant Foretagende, og saaledes drevet en
 stor Deel af den Jydske Ullmue til at hylde de Holstenske
 Herrer, ved hvilken Lejlighed Haderslev og Arrøe ere
 komne fra Riget, og Riget bragt udi Fare at miste end
 meere. Da vi skreve eders Herlighed til fra Kaarsoer
 alle Helgens Tid sidst forleden, haardeligen formanede fi
 baade med Ord, Breve og eders Mundlige Sendebud
 Biscop Torlak, at I for Guds Skyld vilde værdiges til
 strax at komme udi dette Rige igien, førend det geraade-
 de udi større Uveilighed, og, om I det ikke vilde giøre, f=
 da maatte vi være betænkte paa andet Raad, finge vi dog
 intet Beskeed, at I vilde komme, eller at I vilde hielpe
 Sagerne tilrette. Herudover for bemeldte Marsagers
 Skyld, og i henseende til mange andre grove Forseelser,
 som vilde blive for viktøftige her at indføre, paa det at f9
 Riget ikke gandske skal undergaae, finde vi os tvungne,
 Vi underskrevne Johannes af Guds Naade Erkebisp til
 Lund, Raffne til Odense, Christian til Ribe, Ulric til
 Aarhus, Geert til Borglum med samme Naade Bi-
 skoper, Bendt Prior i Antvorskov, Erik Nielsen, Hen-
 rik Knudsen, Luder Rabolt, Morten Jensen og Eske
 Brof Riddere, Lage Lunge, Peder Lykke, Otte Nielsen,
 Geert Bryske, Jacob Basse, Povel Larmand, Oluf
 Axlens, Anders Hak, Otte Skinkel, Niels Eriksen af
 Usdal, Jochum Flemming, Oluf Lunge, Peder Skram,
 Erik Nielsen von Bratstov, Magnus Jensen, Lasse Tho-
 mæsen, Egerter Frille, Mogens Ebbesen, Niels Lauritzen,
 Jochum Eriksen, Lasse Hansen von Podorpe, Anders
 Pedersen von Bremslykke og Bertel Brems Bæbne-
re

re (u) at opsigte eder troeskab paa alle vores og paa alle
Jndbyggerses Begne, som Dannemarks Krone vilde væ-
re hulde og troe, som dennem paa Nattens og Grens
Begne sommer at være, som Vi ogsaa hermed opsigte
Eder all Troeskab og Tieneste, og ville forsee os med en
anden Herre og Konge. Datum Lybek Mar 1439 St. Ba-
ptistæ Nativitatis under Bore Signeter.

Dette er det Navnkundige Opsigelses Brev, hvorudsees paa
Aengang de Dancks Besværing mod Kong Eriks Regimente.
De andre Besværing, som her ikke anføres, vare, at han forder
vede Mynten, og paa Aengang tvang 300 Edelmænd udi en hæftig
Storm at begive sig med et slett Skib udi Soen, hvor de alle druk-
nede, endssiont dette sidste Land regnes blandt den Svenske Skri-
bent Johannis Magni Fabler, baade i henfende til det utroelige
Sal af Edelmænd udi et Skib, saa og, efter som Opsigelses Brevet in-
tet melder derom. Aarsagen hvorfor dette Brev er dateret til Ly-
bek, er, at Rigets Raad dette Mar var udi bemeldte Stad, for at
modtage Hertug Christopher af Bayern, Kong Eriks Søster Søn,
hvilken de foregaaende Mar havde inviteret til Riget ved en Skri-
velse dateret Raarsøer den 28 Octobr. 1438, som findes hos Hvit-
feld (x).

Paa dette Opsigelses Brev, som blev skicket Kong Erik til
Steckeberg udi Sverrig, gav han saadant Svar (y): Kiære
Fædre og Venner: Vi have undfanget sidst forleden
Søn

Rongens
Svar.

(u) Man finder udi adskillig Publicque Instrumenters Underskrift Riddere og
Væbnere. Man holder begge for Edelmænd; men saaledes, at de
første vare distingverede udi Værdighed fra de sidste, og, saasom hine
kaldtes *Urv. Udel* eller *Equites*, saa kaldtes disse Væbnere eller Armigeri;
thi man maae ikke tænke, at det Ord Riddere da havde den Betydning, som
det nu omsunder har; thi en hver Fornemme Udelsmænd kaldtes da *Rid-
der*, og *Udel* skab *Ridderskab*. Man seer alene, at der har været to
slags Udel, og at de Fornemmesic have været Riddere, og de, som vare af
den ringere Orden, Væbnere.

(x) Lit. Senat. ad Christoph. pag. 805. seq.

(y) Responf. Eric. Regis de dato Steckeberg die Jacobi Apost. 2439. pag. 809.

Søndag eders Brev datered St. Hans-Dag, hvilket synes haardeligen at lyde mod os, hvilket vi ikke have formodet. Iblant mange haarde Ord opsiges os all Troeskab, Pligt og Tieniste, og tillægges os adskillige Beskyldninger, som I tilforn aldrig lode os forstaae, og aldrig derfor forfuldte os. Derforuden have I ogsaa indført udi vort Rige Danmark Vor Søster-Søn, og bragt ham til at tilskrive os Undsigelses Brev, hvilket Vi havde ikke formodet hverken af ham eller eder. Om saadant vederfares os med Uret, det tilstille vi Gud og alle tætsindede og fornuftige Folk at kiende og domme udi. I vide vel selv, at vi ikke have vegret nogen Mand Rættten, og ikke heller endnu det giøre ville, men vi ere altid overbødige at lade komme for vort Raad, for meenige Danske Mænd, som upartiske ere, og for Herrer og Førster, Stæder og andre gode Mænd paa beleilig Tid og Sted, hvor os mueligt er at komme, at svare mod alle de Beskyldninger, fornævnte vor Søstersøn og I kand føre mod os. Hvorfore vi bede og formane eder, Kiære Fædre! ved den Troe, som I paa Guds og Rættens Bægne ere os pligtige, at I undervisse vor Søstersøn, og besinde eder selv, førend I saaledes trænge os fra Riget, hvortil vi redeligen er kommen. Alt hvad I kand vide mod os med Rættten, det ville vi lide. Men handler ikke saaledes mod os, at I og Eders Børn derudover skal have Marsag til at skamme eder, og at gaae med nedslagne Hoveder. Vi sende Eder nu vor Tiener Borgemester Anders Eriksen, at I ved ham ufortøved skriver os eders Giensvar herpaa, enten I os endeligen ville fordrive eller hvad I mod os foretage ville. In Christo

h h h

valey

17

valete. Skrevet paa vort Slott Steckeborg die Jacobi
Apostoli Anno 1439.

19
19
a
Kong Eriks
vitloftige
Forsvars
Skift.

Det ænk-
ning der-
er.

Paa dette Brev saavel som paa følgende finder jeg ikke, at
Stænderne have givet noget Giensvar; thi Hertug Christopher
var alt indkalden udi Riget, og alting var saa vdt avanceret, at
Sagen kunde ikke omgjøres. I det øvrige deciderer jeg intet her-
udi, om Stænderne gik for vdt eller ey. Det som mest gjør
Kongens Sag ond, var, at han selv forlod Rigerne, og derved lig-
gesom Authoriserede Stænderne at skride til et nyt Konge-Ball-
Hans vitloftige Forsvars Skrift dateret Wisborg paa Gulland
udi samme Aar (z), vil jeg ellers her ikke indføre. Derudi har han
stræbet stykke-viis at besvare alle de mod ham giordte Beskyldnin-
ger, men med liden Grund; for Exempel til den Beskyldning, at
han selv har undviget Rigerne, svarer han allene Generaliter, at
han har giordt det for Rigerne Besse, hvilket man ikke letteligen
kand fatte. Til den Beskyldning, at han betroede Rigets Slots-
te og Fæstninger til Fremmede, svarer han, at det vare hans Paa-
rørende, og som havde giordt Riget Tienfeste, og endeligen til den
Beskyldning, at han havde bortført Rigets Breve og Klenodier,
svarer han, at, hvis de vilde stikke nogen til ham paa Gulland for
at inquirere derom, skulde de slett ingen finde, hvilket saaledes kun-
de forklares, at han skulde putte dem saa vel af Beyen, at deres
Umage skulde blive forgiæves. Hvad hans Besværing angaaer,
at de procederede uden Formaliteter mod ham, da var det vanske-
ligt at gaae Methodice til Verks med denne gode Konge; thi,
naar Herredage bleve berammede til at slutte Forlig, blev han
borte, og, naar han sluttede noget, protesterede han strax derimod.
Saa at Stænderne, sær udi Sverrige, omfider bleve gandske for-
vildede, og vidste ikke hvilke Measures de skulde tage; thi ingen kun-
de sige, enten han havde Lyst til at regiere meere, eller ey, saa at
derfor han maa takke sig selv for alt det ham vederfoer, og de Nor-
diske Riger have hans Ustædighed og fælsomme Opførsel at tilskrive,
at de ikke endnu ere forenede; thi havde Kong Erik, som Guld
gav

gav saadan lang Regierings Tid, lagt en god Grundvold til Foreeningen, havde den nok stedse staaet ved Magt, men den blev forderbet udi første Concoction saaledes, at den aldrig siden kunde vært corrigeres, hvor megen Umage de efterfølgende Konger anvendte derpaa.

Kong Erik levede siden udi Privat- Stand paa Gulland udi 10 Aar, og imidlertid ovede Fribyttarie, hvorved han opirrede alle Folk mod sig, i Sær de Svenske, hvilke derfor beleirede ham. Hvorudover, saasom han fornam, at han ikke kunde forsbare sig længe, gav han Ven over til de Danske, og reisede selv over til Pomeran; men, som jeg ofte tilforn har merket, at han fast aldrig gjorde noget Skridt, han jo tabte noget paa Vejen, saa mistede han ogsaa paa denne liden Reise to Skibe med all sin Rigdom. Endeligen døde han til Rivevold udi Armod Anno 1459, (a) efterat han i 10 Aar, siden han forlod Gulland, havde levet af de Pomeriske Herrers Raade og fuldkommenlige prøvet Lykkens Ubestandighed. Naar man seer til denne Konges Regierings Begyndelse, da synes det ligesom udi ham vilde opreise sig en Nordisk Alexander, der vilde oprette et nyt Monarchie udi Europa. Han havde haft den fordeelagtigste Education, som nogen Prins kunde have, i det han var opdragen ved Dronning Margareta Hoff, som paa de Elsker var den største Krijs og Stats Skole. Han fandt ved sin Ankomst til Regieringen 3 foreenede Riger tillige med det heele Hertugdøm Slesvig undtagen Gottorp, saa at alle ikke allene Naboe-Førster, men endogsaa langt bortliggende Potentater, begyndte at giøre store Djen over denne Nordiske Comet, der syntes at true med deres Undergang. Men den frygt, som derved opvæktes, forsvandtes strax, og endelig blev forvandlet til yderste Foragt, da de saae, at han med alle 3 Rigers Kræfter udi 30 Aar ikke kunde bemægtige sig Gottorps Slott allene, ja da de saae ham at løbe fra en Første og Stad til en anden at klage sig, og begiøre Hielp mod de umyndige

Rong Erik
agere siden
Fribytter.

Samme
Konges
Portrait.

(a) Krant. hist. Dan. lib. 8. cap. 21. siger, at han døde 1438. hvilket maa være en Trykfeil.

te
p
i
f
a
e

dige Holfvenske Herrer, som han udi den Tilstand med blotte Ord og Trudsel allene burdte have kundet bringe til Lydighed. Sa dengne Foragt gif onsfider saa vst, at 2 eller 3 Soestæder eller Krammers Compagnier undsaae sig ikke ved at tilskrive ham Feide-Brev, og det udi en Stiil som Superieurs bruge mod deres Undermand. Dette synes at være en mørk Tale og vanskelig at forklare, uden man eraminerer hans Opførsel, som bestod derudi, at begynde mange Ting / og aldrig at fuldende dem, at bringe Krigs-Hærer under tiden af 100000 Mand paa Beenene for at lade sig see allene som et Berlys, der fremskinner og forsvinder paa eengang, og at beleire Stæder for at bringe dem til Yderlighed og Nød, men ikke for at erobre dem; Denne slette Opførsel var ogsaa geleidet af en stedsevarende Ulykke, og haver jeg vist udi hans Historie, at han gjorde fast aldrig nogen Reise, han jo tabte den halve Flode paa Bejen. Begge Deelene opvakte ham Foragt baade inden og udenlands. Udi Sverrige var han i saa liden Anseelse, at de betienede sig allene af hans Navn for at dsmpe Carl Knudsens Magt, som man der allene var bange for. I hvor liden Estime han var udi Dannemark, kand sees blant andet deraf, at, da Herr Oluf Welfen fengang af Banware løstede Hatten for hans Favorite Eccilia, som modte ham, agende i en grøn Karm, og hans Tienerer siden sagde ham, at det var Eccilia, lod han velte hendes Bogn om, gav hende tre Smek paa Rumpen med sit Sverd, og bad hende sige Kongen det, og finder jeg ikke, at denne dristige Gierning blev omtalt, langt mindre straffet. Og, saasom Indbyggere bare ingen Agt eller Kierlighed til ham, saa elskede han dem ey heller meget, men hans Hierte var allene henvendt til de Pomeriske Herrer; derfor var hans Uttraae saa stor at see den Pomeriske Hertug Bugislav paa Thronen. I den Henseende gav han andre Pomeriske Herrer saa mange Forlehninger udi Dannemark, og endes ligen affstode dem Aar 1438 til ævig Tiid den vigtige De Ringen, som fra Waldemari i. Tiid over 300 Aar havde været et Dansk Lehn, saa at intet blev Riget tilbage uden den Geistlige Jurisdiction, saaledes, at Landet, som tilforu, blev liggende under Røstilde Bis

Bispe Stuel. De Norske allene synes ikke at have været ham ube-
vaagne; derfor forfremmede han mange af dem baade udi Sverrig
og Dannemark, og var Bisp Thoralaf af Norge een af hans stør-
ste Favoriter.

Foruden ovenmældte tvende Voster, som bragte denne Kon-
ge udi Had og Misgunst, kand man ogsaa regne tvende andre; først,
at han succederede saadant Regent som Dronning Margareta,
hvilket er ikke liden Uheld, saavel for høje som lave Ovrigheds
Personer, og havde maaskee Kong Erik begaaet sig bedre, hvis
han i Steden for Dronning Margareta havde haft enten Kong
Abel eller Christopher 2. til Formand; thi man kand ikke sige, at
han entent var tyransk eller uduelig. Den haarde Medfart, som
Bønderne udi Sverrig klagede dem over, kand heller tilskrives
hans Fogeder end ham selv; ikke at tale om, at man i alle Maa-
der ikke kand forlade sig paa de samme Historier, saasom de allene
ere beskrevne af Svenske Stribentere, hvilke synes at have gjort
noget formeget deraf; thi, hvis Kongen havde været inclineret til
Haardhed, havde de Svenske ikke med saadan Iver solliciteret
hans Tilbagekomst. Man kand ogsaa ikke sige, at han var uduel-
lig; thi hans heele langvarige Regiering var en Riske af fortrefsel-
ligt Arbeid, saa at saa Konger have meere brugt enten Sværdet
eller Pennen. Den anden Post, som præjudicerede denne Konge
var, at han varen Fremmed, ja den første udenlandske Konge, som
har regieret i Dannemark, og det fra Wenden, som stedse havde
været Rigets Fiende (b), hvilket blant andet forarsagede, at han
aldrig kunde giøre noget til Naade, og at de Danske knarrede tit
med Urett, som for Exempel, da Gisseriet slog seil ved Skaane,
ligesom han kunde have Herredom over Sildene i Havet (c). Kort
at sige; Dannemark har haft mange bedre Konger, det haver ogsaa
haft mange værre: Jeg finder ikke udi hans heele langvarige Re-
gierings Tid, at der skeede noget Oprør af Adelen eller Almue-
ten. H h h 3

(b) Krantz. hist. Dan. lib. 8. cap. 21. Ex Wandalorum natione, quæ suit a Seculis
Danico semper nomini infestissima.

(c) Krantz. ibid. cap. 9.

hverken i Danmark eller i Norge; Og, hvor ilde de end afsmaalede ham i Sverrig, saa vilde de dog gierne have ham til Konge, og giver Crankius, en troværdig Autor, ham et temmeligen godt Vidnesbyrd, saa at det var hverken for hans Tyrannie eller Uduelighed, at han mistede disse 3 Riger; men formedelst hans Ustadhæd og Bizarrerie. Han gjorde sig ofte stor Umage at stille Underfaatterne til freds, og til den Ende berammede Moder, men, naar Stænderne komme sammen, mødte han ikke, han sluttede ogsaa tit Forlig, men protesterede strax derimod, ja han forlod selv uden Nød Rigerne, som han saa bitterligen beklager sig at være skildt ved. Kort at sige, han er kied ved at regiere, sukker efter Roelighed, og retirerer sig til en De for at agere en Vitalianer eller Fribytter, som var den uvoeligste Profession, nogen kunde gribe til, hvilket sidste allene tiener til Bewis paa hans selfomme Humeur; thi saa flige Exempler skal findes i Historierne. Albertus Crankius flatterer derfor denne Konge forsmaget, naar han siger, at han efter Diocletiani Exempel af Begjærlighed til Roelighed forlod Scepteret (d).

Ellers er dette at merke med denne Konges Historie, at man maa derudi gaa hen Middelben mellem de Svenske og Pomerske Relationer; thi, som de forste laste alt hvad han har gjort, saa roese de derimod de sidste blindt alting, hvilket kand sees af Johannis Micraelij Vidnesbyrd, som efter hans Sigelse er grundet paa gamle Pomerske Annales, og lyder saaledes; (e) Det Had, som opvakktes udi Sverrig mod Kongen, reysede sig deraf, at han holdt skarp Justis og uden Persons Anseelse vilde handhæve Rættten. Kongen var en Honhierted Herre, og ingen Ja-Broder, som han selv pleiede at sige. Han foragtede Berdens Forfængelighed, og kiededes ved Regimentet; hvorudover, da hans Underfaatter forelagde ham nogle Article at underskrive, vilde han

(d) Crantz. hist. Dan. lib. 8. cap. 21.

(e) Micrael. Annal. Pom. lib. 3.

han ingenlunde beqvemme sig dertil, men forlod Rigerne for at bringe sin øvrige Tid bort udi Roelighed, og at vende den utaknemmelige Verden Nyggen. Da han efter sine Undersaatteres indstændige Begjæring kom tilbage igien, søgte han at befodre sin Fætter Bugislaum til Kronen, men han fandt derudi intet Bifald, hvorudover han tog Afsskeed med Dannemarks Riges Raad, og med deres gode Billie seiglede udi dett Aar 1439 med 5 Skibe til Pommern igien. En heroiff Gierning, som kand ligned med Diocletiani, og Caroli 5. Afstaaelse.

Intet Vidnesbyrd kand være prægtigere. Men de Pomeriske Skribentere kunde ikke andet end berømme denne Konge, thi han elskede deres Land saa meget, at, om det havde staaet i hans Magt, havde han bortgivet det heele Rige til Pomeriske Herrer. Hans Retraite kunde have været ligesaa prisværdig som Caroli 5, hvis han, som samme Keyser gjorde, havde begivet sig udi Kloster, og ikke bortdrevet Tiden med Søe-Kaperie, hvilket var baade et Uroeligt og syuditigt Handværk. At han ikke tog kiærlig Afsskeed med Raadet, og forlod Riget med deres gode Billie, sees af deres Manifest, hvorudi de bebreide ham at have undviget Rigerne, hvilket de ingenlunde havde kundet gjort, hvis de Pomeriske Skribenters Beretninger om saadan kiærlig Afsskeed vare rigtige.

Kong Erik var tvende gange gift. Hans første Dronning var Philippa, Kongens af England Henrici 4. (f) Dotter, som for medelst hendes Dyd og Tapperhed var udi stor Ansæelse i Danmark. Deryaa gav hun serdeeles Prober udi Kiebenhavns Besleiring; thi, da samme Stad blev angreben af Hansestæderne, og Kongen selv ikke vovede sig at blive der, tog hun sig Fyens Forsvar an med saadan Hurtighed og Iver, at den store Fierklige Mage med

Hans
Dronning
ger.

med

(e) Lyschander siger, at hun var Edvardi Dotter af Portugal, og at hun døde 1434, begge Deelene ere vigtige; thi hun var en Engelsk Princeffe og døde 1430. Micrælius Antiq. Pom. lib. 3. kalder samme Portugisfke Konge Johannem.

Cecilia
Kongens
Maitresse.

med Skamme maatte gaae tilbage igien. Om den flette Medfart, Kongen siden brugte mod hende, er udi Historien omtalt. Den anden Dronning siges at have været Elisabeth, Kong Jagellonis Dotter af Polen (g). Men han avlede ingen Børn hverken med den fene eller den anden. Dronning Philippa var vel fengang Frugtsommelig, men hun foer ilde. Ellers havde Kongen en Maitresse ved Navn Cecilia, som havde været Dronning Philippæ Kammer-Vige. At han har ladet sig temmeligen regiere af samme Cecilia, giver Her Oluf Apfelsens Medfart mod hende tilkiende, da han fengang gav hende Hugg, og bad hende sige til Kongen, at hun fengang vilde stille ham ved Dannemarks Krone.

Stæder
anlagde
ndi denne
Konges
Tiid

Udi denne Konges Tiid begyndte Geistlighedens Myndighed at vaffe udi Dannemark; thi, saasom da blev holdet det Baselske Concilium, der foretog sig at indfrænte Geistlighedens Magt, begyndte Bønderne udi Dannemark, særdeles udi Wensyssel, at sætte dem op mod Bispe og Præster, og vilde forholde dem deres Rættighed, indtil de saae, hvorledes samme Concilium lob af. Hvad andet, som henhører til Kong Eric's Historie er, at han Aar 1413 gjorde Landskrone, som tilforn var kalden Sæbye, til en Stad. Han lod ogsaa anlægge en ny Kiøbsted Drekrøg, som nu kaldes Helsingør og udi det Aar 1425 gav den Kiøbsted Frihed. Til dem, som vilde sætte sig ned udi samme Bye, og der bygge Træhuuse, gav han 10 Aars Frihed, og 20 Aars Frihed til dem, som vilde bygge Steen-Huuse. Peder Dre var den første Lehnsmænd paa Drekrøg. Tilforn var der kun et Fiske-Leye, og laae uden for Byen et Slott kaldet Glynderborg. Drekrøgs Byes Privilegier ere daterede Flensborg 1425. Han lod ogsaa anlægge det Slott Bisborg paa Gulland (h) hvilket en ubekendt Autor, som her ender sin Historie, siges at have været hans Serail for Fruentimmer (i).

Hvad

- (g) Eyschander taler om denne Dronning, vore andre Skribentere dermod røre intet om hende, hvorudover man fandt have Aarsag at tvile om dette andet Giftermaal. Det synes i det ringeste, at Kong Erik ingen Dronning havde, da han undvigede Riget, efterdi han da tog Cecilia med sig.
- (h) Diar. frat. Minor in Wisby som siæer, at dette Slott blev anlagt 1411.
- (i) Anon. Chron. Dan. Hic plurimas nobilium Uxores violavis,

Hvad Myntvæsenet udi denne Konges Tid angik, da var den kun i slett Tilstand, saa at derover bleve giordte mange Viser og Skand: Skrifte, og vidner (k) Historien, at Dronning Philippa derfor Kongen ubidendejød slaae bedre Mynt under samme Stempel. Ellers seer man, at paa den Tid har været stor Mængde af Engelske Penge udi Danmark; thi samme Dronning bragte en anseelig Sum med sig til Medgift. Blant andet en Skuepenge af Guld, som var værd mange Tusinde (1). Heraf kommer det, at Gulland da blev løsed tilbage for 9000 Engelske Nobler.

Udi det Kongelige Danske Vaaben seede en merkkelig Forandring udi Kong Eriks Tid; thi af ham bleve allerførst de 3 Løver satte udi Vaabenets første Qvarteer paa det Sted, hvor de endnu findes. I denne Konge er den første, der har saa distinkte multipliceret det Danske Vaaben, og ladet det afdeele udi flere Qvarterer, da de forrige Konger udi deres Jndseigle have allene bestient sig enten af de 3 kronede Løver eller Kaarset Dannebrogge alle ne. Nogle meene, at de 3 Kroner, som findes udi dette Vaabens andet Qvarteer, betegnede de 3 Rigers Forening, hvilken Mee ning synes ikke ufgrundet, hvorvel samme 3 Kroner findes ogsaa udi nogle ældre Jndseigle: Hvad Lov og Rætt angaaer, da tilskriver Erico Pomerano den Gaards Rætt, som for Friderici 2 blev brugt her i Riget (m). Blant denne Konges Forordninger ere tvende merkkelige. Den første, at ingen skal indfalde udi den andens Handtering, men at enhver skal være sig af sin Profession og Hans del alleene og en Bestillings Mand af sin Bestilling. Iligemaade at ingen Handværks Mænd udi nogen Riobsted maa blive Borge mester eller Raadmand (n). Den anden Forordning, om Riob og Sall, nemlig at de, som selge i store Partier, ikke maa selge i smaa.

Foran-
bring i det
Danske
Vaaben.

Lov og Rætt

I i i

Saa

(k) Krant. hist. Dan. lib. 2.

(1) Crantzii Vandal. lib. II. cap. 18.

(m) Lyschander siger, at han skrev den Skaanske Lovbog Anno 1401, men det er ligesaa rigtigt, som at han skrev den Danske Kronike.

(n) Edic. Hafn. Dominica Septuag. 1422.

re
Saaledes de som selge Klæde udi heele og halve Stykker, maa ikke selge i *Alst* Tall, de som selge Oll udi Tønder, maa ikke selge udi Kander etc. (o). Af den sidste Forordnings Dato sees, at det Slott Haraldsborg endda har været til.

Critique
over den
saa kalte
Erii Po-
merani
Danſke
Historie.

Man holder ellers gemeenligen for, at denne Konge har skrevet den Danske Kronike, som Lindenbrogius har udgivet. Samme Kronike begynder fra første Tider, og continuerer indtil Kong Erik Mendved Aar 1288. Nogle holde for, at samme Autor har været en Cistercienser Munk, efterdi han med saadan Flid i Algt tager samme Ordens Historie. Men jeg veed ikke, at der tales uden een gang om Cistercienser Ordenen, og dens Stiftelse meget løsligen fortælles udi Kong Erik Ejegods Historie; hvorudover man deraf ikke kand slutte, at han har været af den Orden. Hvorom alting er, saa er det ikke troeligt, at Kong Erik har været Autor af denne Kronike; thi man seer ikke af Historien, at denne Konge har været saa lærd, at han har kundet skrive en Latinsk Kronike, hvor slett den end er skreven. Endeligen er til Slutning her at merke, at Keyser Sigismundus 1434 den 10 April (p) gav Biskep Johan Skeel af Lybek, som tilforn havde været hans Secreterer, det Privilegium, eller rettere solenniter confirmerede det, at de Holstenſke Græver stedse herefter skulde tage deres Lehn af de Lybske Bispe udi Keyserens Navn.

mu
Kong Erik regierede udi 42 Aar, nemlig fra 1397, da han blev kronet til Konge i Calmar, til 1439, da han forlod Rigerne. Men, vil man regne hans Regimente fra Dronning Margareta Død, da var det kun 26 Aar. Det er ellers merkeligt, at han selv udi sit Forsvars Skrift siger sig at have regieret udi 50 Aar, og saaledes regner sin Regiering fra den Tid, han blev kalden et Barn ind udi Dannemark. Han døde udi sin Alders 76 Aar, efterat han havde levet 20 Aar i Landflygtighed. Udi hans Tid bleve de Barne-Køber og Pødebøfser, som uden Tvil ere Pomerske Adelige Familier, etablerede udi Dannemark. Udi denne Konges Tid blev

(o) Edikt. Haraldsborg die Simonis & Judæ 1422.

(p) Vid. Diplom. de dato Basel sub aurea Bulla.

holdet det store Concilium til Costniz, og finder man at Bisp Peder af Ribe, som Aar 1415 var paa samme Mode, var udi den 6te Session blant de Personer, som procurerede for den Tydske Nation (9).

Christophorus Bavarus.

Efterat Kong Erik saaledes havde undviget Rigerne, stiftede Danmarkes Riges Raad et Gesantskab til hans Søster søn Hertug Christopher af Bayern, som udi sin Ungdom havde opholdt sig meget udi Danmark, og udvalgte ham til Konge over de 3 Riger. Om Erke-Bispen af Upsal, og de andre Svenske Raads-Herrer, som Aaret tilforn vare udi Danmark, hemmeligen have bevilget dette Vall, er ikke vitterligt: Bist nok er det, at Sverriges Riges Marck, tilligemed adskillige andre Svenske Herrer vidste intet deraf, hvilket de Svenske Skribentere holde for at stride mod det Calmariske Fordrag mellem Rigerne, efter hvilket Fordrag alle 3 Rigers Stænder skulde samles til Halmsted, for at vælge en Konge. Men man fandt sig til denne Conduites Forsvar, at Tilstanden tillod da ikke at gaae ordentligen frem efter det Calmariske Fordrags-Artikel om Konge Vallet; thi Danmark og Sverrig vare oprorte, En Konge, som endda havde stort Anhang, skulde affattes, og en anden igien indsattes, hvilket ikke kunde skee Methodice, saasom det baade var fornødent, at Sagen blev hemmeligen dreven, og der var periculum in mora. Dette maae dog alle tilstaae, at Danmarkes Riges Raad ofte havde stiftet Gesantere til Sverrig, for at for-maae samme Riges-Stænder til at antage Hertug Christopher, Tilmed blev han ey heller nogen Tiid kronet i Danmark eller nød Konge Titel, forend han var bleven samtykt af alle 3 Riger. At Sverrigs Marck, Carl Knudsen og hans Tilhængere udi Tidske ikke blev erkyndiget derom, gjør intet til Sagen; thi saadant var udi disse Coniuncturer ikke raadeligt, efterdi de fornemmeste og beste Mænd i Sverrig ansaae ham, som deres Fiende, og som den, der med Magt vilde trænge sig paa Thronen, saa at de Svenske

19
Christo-
phorus
Bavarus.
1439

Hertug
Christo-
pher af
Bayern
ind kaldes
i Riget.

(9) Acta Concilii Constantiensis apud Rozovium.

De Danske
recommen-
dere Her-
tugen til de
Svenske
Stænder.

vare ligesaa bange for ham, som de Danske for Kong Erik, hvor-
ndover det da var begge Rigers Interesse at gaae varligen frem,
og under Haanden at drive dette store Verk, helst saasom de Nor-
ske vare Kong Erik bevaagne, og havde forskrevet sig til at antage
Hertug Bugislav. Man seer derfor, at de Svenske Skribente-
re liden Grund have til at beskylde det Danske Raad herudi at ha-
ve brudt det Calmarffe Fordrag, og tilstaaer de Tilders Svenske
Skribent Ericus Upsaliensis selv, at hans Kroning blev opholden udi 3
Mar indtil de Norske og Svenske havde antaget ham (r). Forend
det Danske Raad fikkede Kong Erik ovenmeldte Opsigelses-Brev,
begave de sig til Lybek, hvor de 1439 imodtog Hertug Christo-
pher af Bayern, og bragte ham til Dannemark. Saa snart han
var didkommen, blev Erke-Bispen af Lund, Hans Laymand til-
lige med hans Svoger Claus Romov fikked til Calmar, hvor da
Marcken med andre Rigers Raad vare samlede, for at erkyndige
de Svenske om hans Ankomst, og at overtale dem til at sam-
tykke ham til Konge, paa det at de 3 Riger stedse kunde blive foree-
nede sammen. De glemt da ikke at rose hans Qualiteter, og vis-
fede forseglede Copier af den Eed, han Dannemarks Indbyggere
havde gjort paa Wiborg Landsting, da han var bleven antaget
til Rigers Forstander, og forsikrede de Svenske om, at han skulde li-
geledes forskrive sig til dem. Blant andre Motiver, som de an-
førte for at recommendere hans Person, var denne: at Bohmerne
for et Mar siden gierne havde villet haft ham til Konge, men hav-
de ikke kundet formaae ham dertil. Derfor burdte man ham dis-
store Tak, efterdi han ikke vegrede sig ved at antage de Nordiske
Riger, som vare ham saa langt meere bortliggende. Derpaa
svarede de Svenske, at de kunde intet derudi bevillige, forend samt-
lige Rigers Stænder bleve samlede, men maatte bie saa længe, for
at hore deres Betænkende.

Derpaa blev holden en Rigsdag til Arboga, hvor ogsaa Mar-
cken lod sig indfinde for at i Ngt tage sin egen Interesse: men, saasom
han forud vidste, at Stænderne i Sverrige ikke vare uwillige
til

(r) Erixi Upsal lib. 5. Coronatio ejus triennio Dilata est, Donec à Svecis & Nor-
cis susceptrus esset in Regem.

til at antage Hertug Christoffer, og at blive ved Rigernes Forening, turde han ikke sætte sig derimod, og derfor allene bad dem at eftertænke, med hvilken Møye og Fare han i nogle Aar havde forestaaet Riget, hvorved han var geraadet udi saadan Gield, at han uden deres Hielp aldrig kunde rædde sig deraf. I det øvrige erklærede han sig ligesaa villigen at antage Hertug Christopher, som de andre. Rigets Raad svarede ham derpaa: at de vilde ikke binde sig til hans Gield, skiont de gierne ellers vilde hielp ham, om han vilde tilkiendes give, hvad Hielp han forlangede; hvorudover han begjærede Finland for sig sin Livs Tid og Deland med Borkholm for sig og sine Arvinger, og at det skulde løses fra ham og hans Arvinger igien med (s) 40000 Mark udi Penge. Dette blev ham tilfagt med Brev og Seigl. De Danske Gesandtere lovede ham ogsaa, at Hertug Christopher skulde holde ham samme Raadets Forskrivning, item, at han ikke skulde i nogen Maade tiltales for Rigets Administration, som han saalænge havde fort, ja, at Kongen skulde være ham som en Fader, med mange andre Løfter, hvor med Carl Knudsen syntes at være tilfreds, og lovede at møde Hertug Christopher Aaret derefter til Halmsted, for at tale videre om altting paa sin egen og paa Sverriges Vegne.

Med dette syntes Mariken at være fornøyet, saa at han rosende Stændernes Foretagende, og sagde: at intet kunde være Riget tienligere, end at nyde saadan Konge, som Hertug Christopher, hvor vel de Tidens Skribent Ericus Olai vidner, at alt dette var ifflun skrompt, og, at han paa samme Tid raadforte sig med en Nonne, som havde en Spaadoms Aand, hvilken forsikrede ham om Sverrigs Krone.

Medens dette negotieredes i Sverrig, lod Rigets Raad Breve udgaae, at hvo som erkjendte noget andet Hoved, end den, som Ständerne bleve eenige om at antage til Konge, skulde være fredløs. De Pomeriske Herrer, som da vare udi Dannemark, og holdte Kong Eriks Parti, merkede strax, at dette sigtede paa dem, hvorudover Hertug Bugislaw, Hertug Barnim, Grev Wiklaf og Grev Barcklaf strax forlode Riget, og begave sig til Kong Erik paa Gulland

De Pomeriske Herrer forlade Riget.

land med all den Magt, de kunde til Beje bringe. Grev Hansjaf Eberstein allene accommoderede sig efter Tiden, og blev tilbage, endeel, fordi han var boesatt udi Dannemark, sendeel ogsaa, fordi han havde Gripsholm i Sverrig til Pant for 20000 Mark Kbhst. Med denne Magt, som disse Pomeriske Herrer bragte til Gulland, ventede man, at Kong Erik skulde giøre et Forsøg paa Rigerne, helst, saasom han ogsaa havde Norge paa sin Side. Men han lod sig alleene noye med at protestere og giøre Forsvars Skrifter, medens Stænderne udi Dannemark og Sverrig gjorde en anden Konge, saa at det ingen Tid kom til nogen virkelig Successions Krig.

Dernest foretog Stænderne sig i Dannemark at forfatte og publicere de Beskyldninger, de havde mod Kong Erik, og lode de samme anslaae udi Soestæderne, for at legitimere deres Foretagende. Og, saasom samme Beskyldninger tilforn udi Erici Pomerani Historie engang ere anførte, vil jeg dem her igien ikke oppriipe (t). Det forste, Kong Christopher foretog sig, var, at han i samme Aar 1439 lod Breve udgaae, at alle de, som havde Slotte og Fæstninger inde paa Kong Eriks Begne, skulde strax overantvorde dem til Dannemarks Riges Raad, eller anses som Rigets Fiender. I sær affærdigedes saadan Skrivelse til Jver Jensen, Foged paa Kaarsøers Slott (u), hvoraf sluttes, at samme Slotts Herre maae have været fien af Kong Eriks største Tilhængere. Udi samme Brev giver han sig alleene saadan Titel: Vi Christopher af Glds Raade Phalsgreve af Rhin, Hertug udi Bayern og Dannemarks Riges Forstander: Hvor af sees, at hverken han selv har villet give sig Konge Titel, ey heller Stænderne accorderet ham den samme, førend de havde negotieret med de Svenske. Man finder allerførst, at han gav sig Titel af Konge Aaret derefter 1440, da han aslagde sin Eed paa Wiborgs Lands ting. Og, saasom Riget endda vakkede, og Stænderne udi Dannemark ikke vidste, hvad de kunde have sig at vente af Kong Erik, fandt

(t) Vid Gravamina contra Reg. Ericum pag. 821.

(u) Lit. Senatus ad Præfectum Cruciforum pag. 824.

fandt de for gott at bestyrke Riget med det Holstonske Benskab,
 og derfor tillod Kong Christopher at forlehne Grav Adolph
 af Holsteen arveligen med det Hertugdømme Slesvig, hvil-
 ket Land sees af disse Forlehnings Brevets Ord: *Das wir
 mit wolbedachten Mude na Rade und Bulburt unser
 und des Rihs tho Denmarken volmechtigen Rade
 hebben gelehnt und lehren den Hochgebornen Herrn
 Alfven, Hertogen tho Slesvich, Graven tho Holsten ic. (x)
 Dat Hertugdømme Slesvich tho en recht Arfflehn ic. hvor-
 paa bemeldte Hertug Adolf aflagde sin Troeskabs Eed, siddende
 paa Knæ, og undfick Fahnen (y) af Kongen, sem han erkjendte
 for sin Arve-Herre: Dette Lehns-Brev blev siden fornyet, da
 Kong Christopher blev kronet.*

Efterat Stænderne udi Sverrige havde stillet Marsken til
 freds, som sagt er, skickede de Gesandtere til Hertug Christopher,
 og begjærede ham til Konge. Der blev ogsaa en Herre-Dag
 berammet til Calmar in Junio 1440, hvor han skulde møde for at
 forsikre dem om deres Privilegier og Friheder. Og, saasom
 Hertugen vel vidste, hvor meget det var ham angelegent at vin-
 de Marsken, inviterede han ham til sig til Halmsted, hvor Mar-
 sken blev særdeles kiærligen imodtagen, og fik Confirmation paa
 Finland og Dland, item paa alt hvad de Danske Gesandtere havde
 lovet ham. Men Christophorus kunde ikke møde til den bestemte
 Rigs-Dag til Calmar, formedelst et Oprør, Bønderne gjorde udi
 Jylland, hvorfore samme Rigs-Dag maatte opsættes.

Samme Oprør begyndte 1441, og havde saadan Oprindel-
 se: De Jydske Bønder havde Aar 1437 begyndt at sætte dem op mod
 Adelen, hvis Haardhed de besværgede sig over, saa de derfor veg-
 rede sig for at give dem og Kronen Skuld og Skatt. Den land-
 flygtige Kong Erik glemte da ikke at kaste Olje udi Jiden, og at
 styrke dem saa meget udi deres Misfornøje, at det omsider 1441
 brød

Oprind i
 Jylland.
 1441

(x) Investitura Adolphi de dato Colding. Vigiliis Philippi & Jacobi 1440 pag. 825.
 (y) Vid. Crant. hist. Dan. lib. 8. cap. 22. per bannerium investivit.

9
Slag paa
St. Jor-
gens Bierg

9
Nederlag
paa Bon-
derne.

2/9
Oprøret stil-
les.

brod ud til aabenbare Oprør, hvilket tog saadan Overhaand, at over 25000 Bønder komme udi Gevær, og foregave, at de vilde sætte Kong Erik paa Thronen igien. Deres Anfører var Henrik Tagesen/ en Raads-Herre af Kong Eriks Partistillige med 3 Brødre nemlig Helle, Herlof og Anders Holster, hvilke leverede deres Modstandere et Feltslag in Majo paa St. Jørgens Bierg, ikke langt fra Alagaard, hvor de erhølte Seeyer. Udi dette Slag omkom Hr. Eske Brof, som Bønderne huggede i Stykker, efterdi han havde vøed særdeeles Haardhed mod dem. Derforuden blev ogsaa slagen en Bayerisk Anfører, og 12 Danske Herremænd bleve fangne, hvilke alle Bøndernes General Henrik Tagesen lod halskugge. Dette forarsagede, at Kong Christopher med Adelen rustede sig for Alvor mod dem. Bønderne lode sig deraf ikke forkrække, men søgte de Kongelige paa nye, og, som de vare meere Fætrige, omringede de dem paa et høyt Bierg, hvilket indi/og saadan Stræk, at nogle Herremænd holdte raadeligt at arbeide paa Forslig og at giøre Bønderne store Løfter. Deraf lode mange sig bevæge, og forlode Hæren. Men, da de andre formerkede, at Bøndernes Magt var bleven forminsket, angrebe de dem tredie Pindse-Dag udi samme Aar, og erhøldte en fuldkommen Seeyer. Udi dette Slag blev fangen Bøndernes General Henrik Tagesen, samt de 3 Holster, Helle Holst, Herlof Holst og Anders Holst, hvilke med 6 andre bleve lagde paa Steile. Af Almuen omkomme 600. Nojle sig 1800, de andre toge Flugten, og siden bade om Raade, og saaledes blev dette farlige Oprør stilled.

Efterat Kongen saaledes havde skaffet Fred udi Landet igien, begav han sig udi Augusti Maaned samme Aar til Calmar, hvor han blev imodtagen af de Svenske med stor Glæde og Vres Bevisning, og, efterat han der havde forsikret dem om deres Privilegier, blev han udi December ført til Stokholm, hvor han reed ind udi Procession mellem Erke-Bispen og Marsken. Men, som han var liden og uanseelig, sagde nogle af den gemeene Mand, at Marsken var meere skicked til at være Konge end han (2), hvil-

(2) Telle Erico Olai lib. 5.

Ten Tale Kongen mishagede, saasom han frygtede sig for Marſken.
 Fra Stokholm blev han bragt til Morasteen, det sædvanlige Sted,
 hvor de Svenske Konger hylides. Der blev han først hyltet, og
 siden kronet til Sverrigs Konge af Nicolao Nagvaldsen (a) Erke-
 Bisp udi Upsal, og slog paa samme Tiid 70 Riddere af Danske,
 Svenske og Tydske. Endelig reed han efter gammel Brug Eriks
 Gade, og alting noye i agt toges, som ved Svenske Kongers Kro-
 ning X og Hyliding brugeligt var. Da han kom tilbage til Stok-
 holm, lode sig adskillige indfinde med Klagemaal ober Marſken,
 som de foregave, havde tilføjet dem Uætt, medens han administrere
 rede Riget. Iblant dem var Drosten Christen Nielsen, som kla-
 gede ober sit Fængsel. Kongen hordte vel saadant ikke ugierne,
 saasom han intet got Dje havde til Marſken; men han kunde ikke
 med Lempe paafore ham nogen Process, esterdi han fengang havde
 lovet, at han ikke skulde tiltales for den Administration, han havde
 fort udi de 6 Aar, han var Rigets Forstander. Marſken be-
 tienede sig ogsaa af sine Venner, og gav gode Ord, saa at han
 denne gang udbillede sig herfra. Dog lod han siden den Tiid in-
 gen Fortroelighed see mod Kongen; thi han lod sterkt befæste Wis-
 borg, og underholdt stedse en Hob bevaebnede Folk, som ogsaa ikke
 meere til Hobe, saalænge Kong Christopher levede, dog, som
 Drosten Christen Nielsen dode Aaret derefter, ophorede denne For-
 folgelse. Efterat alt dette saaledes var forrettet, begav Kongen sig
 til Dannemark igien, hvor han endda ikke var bleven kronet; thi
 hans Kroning der gik ikke for sig, forend 1443, saa at de Svens-
 ke i de Maader ingen Aarsag havde at klage, eller med Billighed
 kunde sige, at de Danske havde paatrængt dem en Konge, saasom
 han var en kronet Konge udi Sverrig, længe forend udi to andre

Bavarus.
 1442
 Christo-
 phorus
 Bavarus
 hylides til
 Konge i
 Sverrig.

Kong Chri-
 stoffer kro-
 nes i Dan-
 nemark.

R I I I
 Ni

(a) Denne Erke-Bisp vidner den Svenske Skribent Ericus Olai at have været det
 fornemteste Instrument til Kong Christophers Antagelse udi Sverrig.
 Hans Ord ere disse: Efter Erke-Bisp Olufs Død kom Nicolaus Nagvald-
 sen til Erke-Bisp-Sædet. Den samme var tilforn Biskop udi Bexio, en
 moderat og fornuftig Mand. Han overvejede at Riget ikke længe kunde
 staae uden Konge og derfor arbejdede paa, at Hertug Christopher maat-
 te antages udi Sverrig, ligesom han havde været antagen udi Dannemark.

Niger. Saa snart han var kommen til Dannemark igien, lod han udgaae en Forordning (b) for at hindre videre Opror udi Dannemark. Imidlertid havde Kong Erik bestyrket sig paa Gulland det beste, han kunde, og der lod gaae Skibe udi Soen, som giorte de de Nordiske Søefarende Folk, i sær de Svenske, stor Skade, lod ogsaa sine Folk ofte sætte udi Land ved Calmar og Bestervis, for at plyndre udi Landet. Dette meener man, at Kong Christopher saae igiennem Fingre med; thi, naar Indbyggerne klagede derover, svarede han paa Spottviis, at hans Morbroder maatte have noget at leve af (c), med hvilket Svar Undersaatterne, sær de, om hvis Hud her handlede, ikke kunde være synderligen fornøiede. Men om den saavel som anden Misfornøielse skal tales meere siden.

Hvad som besynderligen er merkeligt udi denne Konges Historie er, at der aldeles intet tales om de Norske Sager, jeg seer allene, at han ogsaa blev antagen udi Norge, men ikke naar og paa hvad Maade; thi samme Rige havde sin Rætt ligesaa fuld som de andre. Det synes ogsaa efter da værende Conjuncturer, at den haardeste Knude for Kongen at løse var udi Norge, efter som samme Rige ideligen havde hængt til den Landflygtige Konge; men udi alle Samlinger og Herredage finder jeg ikke allene ingen Norske Fuldmægtige at have mødet, men end ikke engang, at der har været talet om Norge. Jeg finder ey heller, at samme Rige har besværgt sig over de Danskes og Svenskes Opførsel. Saa at det er uviist enten vore Historiekrivere have glemt at anføre de Norske Sager eller Stænderne udi Norge have glemt dem selv. Jeg seer allene, at han blev kronet udi Norge til Opsto 1442 af Erke-Bisps Uslach Bolt udi de andre Norske Bispers og Rigets Raads Overværelse, men intet videre.

Udi Dannemark blev han allersidst kronet nemlig 1443 til Niibe af Erke-Bispen af Lund Hans Larmand. Ved samme Kroning vare overværende en Hob Forstelige Personer af Tydskland, nemt

(b) Vid. Diploma de dato Ludovici in Crastino St. Barnabæ 1442. pag. 829.

(c) Ericus Upf. lib. 5.

1443 / u

1/2
11/29

nemlig Hertug Adolph af Slesvig, Hertug Wilhelm af Bruns-
wig og Lüneborg, en Hertug af Slesien og en Hertug af Bayern.
Det som herved er merkeligt, er, at ingen af det Danske Raad da
førte Rigets Regalier; thi Hertug Adolph førte Sværdet, Hertug
Wilhelm Kronen/ Den af Slesien Spiret og Hertugen af Bayern
Øblet. Og bleve derefter slagne 72 Riddere. Til denne Kroning
havde de Danske ikke villet skride, førend de havde formaaet de
Norske og Svenske at antage Kong Christopher: Strax efter
denne Kroning tog Kongen sig Rigets Sager rætt an, anordnede
hvoreledes med Tiende skulde forholdes, stadfæstede Lunde Capi-
tels Frihed ved et Brev (d) dateret Ribe 1443, stadfæstede Ber-
gens Byes Privilegier i et Brev dateret Kiøbenhavn i samme Aar,
og efterfølgende Aar gav samme Stad nye Privilegier (e) ved et
Brev dateret sammesteds, og siden efterfølgende Aar det 3die. Og,
saasom Kiøbenhavns Stad da var saaledes tilvoxen, at den hold-
tes for den vigtigste Stad udi Dannemark, tog Høystbemeldte
Konge sig for at giøre den til Kongernes Residens- Stad, og at
forflytte Konge- Sædet didhen fra Roskild. Men, som samme
Stad endda laae under Roskilds Bispe- Stool, var for ~~ordnet~~ at
handle derom med den Roskildske Bisp; thi Bisp Absalon havde
ladet først fundere Slottet Arelhus, og Bisp Jacob Erlandsen (f)
havde givet første Kiøbsted Rætt nemlig 1254, og strakte sig Kiøben-
havns Territorium og Bispens Jurisdiction derover fra Tullis-
høj til gamle Bohøj, item over Amager og Saltholmen og hvad
der imellem ligger, som Land sees af de saa kaldte Valtebøger, om
hvilke er tattet paa et andet Sted. Kongen og Bisp blev efter
Underhandling saaledes derom foreenede, at Kiøbenhavn og Arel-
huus skulde overdrages Kronen for et andet Stykke Gods, som
Stiftet blev givet til Bederlag, og toge 4 af Dannemarks Raad,
R R R 2

Kiøben- / e 110
havn bliver ~~mark~~
en Kongl.
Residence-
Stad.

Samme
Stads- Hi-
storie.

blant

(d) Vid. diploma Rip. 1443.

(e) Vid. diploma de privilegiis Berg. 1443.

(f) Her Contradicterer Hvitfeld sig saavel udi Aars- Tallet som udi Personer;
thi han vidner paa et andet Sted, at Bisp Jacob Erlandsen gav Kiøben-
havn første Stads Rætt 1254, og her siger han, at det skee af Jens
Grand 1204.

blant hvilke var Herr Axel Pedersen og Herr Eggert Frille, Stæden udi Segevestro, indtil Forliget blev sluttet og fuldbyrdet. Fra denne Tiid har Kiøbenhavn stedse været en Kongl. Residens-Stad, hvilken de efterfølgende Konger Tiid efter anden saaledes have jiret og forbedret, at den er bleven en af de fionneste og anseeligste Stæder udi Europa. Men ved dens Tilvæxt ere de andre Siællandske Stæder temmeligen aftagne, besynderligen den gamle Residens-Stadt Roskild, hvilken fra Harald Blaatands Tiid kand regnes for at have været en Kongelig Residens Stad, eftersom samme Konge der lod bygge den første Christen-Kirke, den Hellig Trefoldighed til Dre. Staden blev siden merkeligere forbedret af Svend Tugis-Slæg, og end meere af Svend Estridsen, som der havde sit bestandige Hoff, saavel som de efterfølgende Konger, og holdes det Kongelige Slott at have ligget ved Stranden af Iffe-Giørden. Udi St. Canuti Tiid blev Domkirken (g) først bygget af Steen af den bekjendte Roskildske Bisp Mag. Svend Norbagger, og er samme Kirke end udi bore Tjæder den største og stateligste udi Dannemark, og udi hvilken Kongerne endnu blive begravne, hvorvel den har tabt mange af sine gamle Ornamente, blant andre 12 af Guld forarbejdede Apostlers Billeder hver saa stort som et 3 Aars gammelt Barn (h) som der siges, at Kong Erik af Pomeru tog med sig, da han undvigede Rigerne. Staden tog ellers under adskillige Konger, hvilke tillige med Bisperne, der stedse havde deres Sæde, saaledes til, at man udi dens Velstand der regnede 27 Kirker og Klostere, og var den af Handel og Wandel den anseeligste Stad udi Riget; thi dets tvende store Markeder, som holdtes 3 Uger efter Paaske og St. Dionysii Dag vrimlede af alle slags fremmede Kiøbmand, sær af Tydskland. Men den er siden saavel ved Konge-Sædets som Biske-Stoelens Forflyttelse til Kiøbenhavn, fast bleven øde, og bragt udi den Stand, som den nu er, hvor den har meere Anseelse af en Landsbye, end en Hovedstad, saa at man billigen derom kand sige: Hic leges ubi Troja fuit.

e

e
/o

Den gamle Roskilds Beskrivelse.

e

Samme Stads Decadence

(g) Wolf, encom. Dan. siger, at Steenkirken blev bygget af Kong Svend, hvilken Historien dog anderledes viser.

(h) Lyschand. pag. 242.

Kong Erik blev imidlertid ved at plyndre de Søfarende ved sine Fribyttene paa Gulland, hvorudover der kom dagligen saa mange Klagemaal ind for Kong Christopher, at han omsider maatte ruste sig imod ham. Han begav sig saaledes med en stor Magt til Gulland, hvormed han haabede at fordrive Kong Erik, og giøre en Ende paa dette Søeroverie. Men der blev aldeles intet forrattet; thi begge Konger komme udi venlig Samtale med hinanden, og skildtes ogsaa som Venner, saa at Kong Erik blev udi fuld Possession af Gulland som tilforn. Den Svenske Historie siger (i), at de da nærværende Svenske Herrer søgte at hindre Kongerne at holde Samtale udi Eenrom, men forgiæves. Da Kong Christoffer seilede fra Gulland til Calmar, stødte han med sit Skib paa en blind Klippe, saa at han neppe kom med Livet dervfra, og mistede ved dette Skibbrud hans Klenodier med vigtige Brev og andet Gods.

Samtale
mellem
Kong Erik
og Kong
Christoffer.

Hvad ellers Kong Christophers Regimente angik, da endskiont han var en god og from Konge, saa var man dog i adskillige Ting ikke fornøjet med ham; thi han gav Nigernes Lehn bort til Fremmede, ligesom hans Formand, hvilket forarsagede, at de Danske foreenede dem sammen, og gjorde saadanne haarde Forestillinger derimod, at han maatte give Afseed til alle Fremmede, hvorunodigt han det end vilde, og meener man, at han derfor af Fortrydelse lod Kong Erik blive uansægtet paa Gulland. De Svenske besyldte ham i Sær at have brugt en synderlig Maade til at undertrykke Adelen; thi, som han merkede, at de vare eens med hinanden, saa at den sene søgte sin Fordeel med den andens Skade, var han meget villig til at give Slotte og Lehne bort til alle, som dem begierede, endskiont andre havde dem i Besiddelse. Dette satt Spliid imellem Adelen, og ingen var længere forsikret om at beholde sit Lehn end til en anden søgte derom. Ja dette skeede ofte, at et Lehn blev 6 eller 7 gange bortgivet i et Aar, hvilket gav skionne Sportler i det Kongelige Cancellie, nemlig 20 Nobler for hvert Lehns-Brev, hvoraf Kongen tog den halve Deel: saaledes

Besværin
ger mod
Kong Chris
toffers Re
gimente.

R E E E 3

for

(i) Eric. Ups. lib. 5.

Christoph: 630
Bazarus.
1445.

8) 0 (8

fortæller den Svenske Historiefriber Ericus Olai (k), som de andre derudi have efterfuldt.

Barf Kon: 1445
ge. 1445
Kong Christopher var ellers ikke meget lykkelig udi sit Regimente; thi saa længe han regierede, var saadan dyr Tiidsfærdeles udi Sverrig, at Indbyggerne maatte æde Barken af Træer, hvorudover de Svenske Bønder kaldte ham Barf-Konge, da han 1445 skulde holde Brollup med Dorothea af Brandenburg og der- til havde samlet en stor Udstyr i Sverrige, forgik Skibet med den heele Skatt tillige med hvad han udi 4 Aar havde samlet udi Sverrige (l).

I det øvrige passerede intet af stor Bigtighed udi de 8 Aar, han regierede, hvorvel det syntes, at han havde store Anslag for, hvis Døden ikke havde forhindret ham; thi han tog 1446 det Biskepdom Desel udi sin Protection (m), og lod detsom han havde i Sinde at foreene Estland med Dannemark igien. Han havde ogsaa i Sinde at paaføre Hansestæderne Krig; thi han lod opbringe mange af deres Skibe, og havde sær Anslag paa at bemægtige sig Lybek.

12
Kongens
Anslag paa
Lydbeck.

Dette Anslag fortælles af Erico Olai paa saadan Maade: Han havde overlagt med nogle Forster udi Lydbeck, at de med ham skulde overfalde Lybek, saasom han haabede, at, naar denne mægtige Stad var erobred, de andre Wendiske Stæder, som havde incommoderet Niiget saameget, strax skulde følge efter. Tingen blev saaledes disponeret. De Allierede Herrer (n) begave sig til en bestemt Dag mod Lybek, førende Diinfade med sig, hvorudi Gevær laae skjulte. Kongen kom ogsaa paa samme Tid med en stor Krigshær og Flode, foregivende sig at ville reise til Wilsnaak for der at aflægge sin Devotion til en Reliquie som dyrkedes i samme Stad, begiærende derved af Indbyggerne udi Lybek, at de vilde tillade ham Passage med et vist Antall Folk igiennem deres Stad, foregvende, at han var forarsaget at have en Hob Krigs Folk med

(k) Eric. Olai lib. 5.

(l) Crantz. hist. Dan. lib. 8 cap. 24. Sætter den Forliis paa 100000.

(m) Vid. lit. Reg. 2d Episcop. Ludolffum de dato Stockholm die 16 Julii 1446.

(n) Crantz. hist. Dan. lib. 8. stræber at undskylde de Lydiske Forster herudi.

med sig paa Reisen, efterdi han troede sig ikke sikker for visse Forster, som vare hans hemmelige Fiender. Men Lybekkerne affloge denne hans Begiaring, hvorudover han adresserede sig til Wismar og Straalsund, men af begge Stæder fik samme Svar, hvilket var det, som Kongen onskede, efterdi han derom anholdt hos disse sidste Stæder allene i den Henseende, at Lybekkerne skulde troe, at hans Forsætt var at reise til Wilsnak. Imidlertid opholdte de Allierede Forster sig udi Lybek, og ventede paa Kongens Ankomst. Men, som paa samme Tid optændtes en Ildbrand udi Staden, og den samme forarsagede stort Oplob, meente Herrerne, at den Kongelige Krigsmagt var for Haanden, og derfor løbe bebaende til Stats-Portene (o). Der bleve de grebne, og adspurte hvorfore de vare i Gevær, og, da de gave intet tilstrækkeligt Svar for at hindre Mistanke (p), bleve de befalede at gaae ud af Staden. Og blev saaledes dette Anslag mod Lybek til intet. Kongens Død fulgte ogsaa kort der paa; thi da han udi det Aar 1447 havde ladet beramme en Rigsdag til Jenkoping, og han selv var paa Reisen at begive sig didhen, blev han syg udi Helsingborg og dode sammesteds den 4 Januarii 1448 uden Livs-Arvinger, efterat han havde regieret udi 8 Aar. Om man skal troe Crankii Ord, da er den Tale, som Kongen siges at have holdet paa sit Yderste, lidet fordeelig for de Danske: hans sidste Tale fortælles saaledes. J have anseet mig med onde Øyen, og frygtet at jeg efter min Morbroders Exempel skulde undvige med Rigets Skatt. Saadant er aldrig kommet mig i Sinde. Gud give, at det ej heller meer har været eders end min Morbroders Skyld at han forlod Rigerne. Og, som jeg nu skal forlade Verden, saa seer vel til at J kand forsyne Riget med en nyttig Konge (q).

Saa vil man kand see af denne Konges forte Historie, saa har han været en from Herre. Paa hans Føjelighed er dette besynderligen en Prove, at da de Danske og Svenske besvargede sig over de fremmede, som singe Forlehninger udi Rigerne, gav han dem

/i
Mistinger.

/i
KongChristoffer doer
1448

/9
Hans Portrait.

paa

(o) Vid Hviel. in Christoph. Bavar som siger at besmykke denne Historie.
(p) Denne heele Historie findes hos Eric. Upf. lib. 5.
(q) Kraant. hist. Dan. lib. 8. cap. 25.

paa fengang alle Afkeer, saa at han ingenlunde gav de Svenske Narisag at bryde det Calmariske Forbund, som de gjorde efter hans Død. Han har ellers ikke været meget lykkelig; thi han leed ofte stor Skade ved Skibbrud, og var der udi hans Regierings Tiid stedse dyr Tiid udi Norden. At han af Person ikke maa have været meget anseelig, sees deraf, at, da han i den Stokholmiske Procession gik imellem Marsken og Erke-Bispen af Upsal, sagde den Svenske Almue, at Marsken var heller skabt til at være Konge. Det meste, som kand bebreides ham, er, at han saae igiennem Fingre med Kong Erik paa Gulland, som ved Fribytterie tilføyes de Nigere saa stor Skade, men det er ikke troeligt, at han gjorde det i Trods for at plage de Svenske, som deres Skribentere foresgive. Man kand heller troe, at han ynkedes over sin Morbroder, der var skildt ved 3 Niger, og derfor ikke vilde gaae ham for nær. Hvilken Simplicitet der endda haver været til Høve udi hans Tiid, kand sees af det Bryllups Brev, han tilskrev Frue Else, Hr. Otthe Nielsens, hvis Indhold er dette:

Vider, at Vi med Guds Naade vilde holde vort Bryllup første Søndag efter Bartholomæi næstkommende her udi Kiøbenhavn; thi beder vi kjerligen, at I rette eder derefter, saa at I kommer hid til os Søndagen for Bartholomæi Dag, og fare ud med os mod vor Fæsteme, og, at I for vor Skyld reder eder kosteligen ud med kostelige Klæder, Smykkerie og med eders forspendte Karne og saure Hæste, og vel udredede Svenne, saa skal I være Gud og os velkommen. De Danske Skribentere tillegge denne Konge store Dyder. De Svenske derimod sige, at han førdte et usordentligt Levnet, førend hans Egteskab med Dorothea, og Johannes Gothus taler om saadant usordentligt Levnet endogsaa efter dette Egteskab. Men man kand kun fæste liden Troe til samme Skribent, saavel i henseende til hans Lognagtighed, som Partiskhed. Hvis man kand fæste Troe til den liden Kronike, som nyeligen er publicered af Prof: Ludvig, og begynder fra det Aar 1295, da have de Danske frygtet, at denne Konge ligesom hans Formand

mand skulde undvoige Rigerne, helst som de merkede, at han samlede paa en Skatt, men han forklarede Raadet nyligen før han døde, til hvilken Ende han den havde samlet, nemlig for at undervinge Lybek, saa det synes, at denne Konge har haft en synderlig Appetit paa samme Stad (r).

Hans Dronning var Dorothea, Margrav Johannis Alchymistæ Dotter af Brandenburg, med hvilken han holdt Vilager til Kiøbenhavn 1445, men aplede ingen Børn med hende. Hendes Fader lovede med hende til Morgengave 30000 Rhinske Gylden, men Betalingen skeede aldrig, hvor ofte end Pengene bleve krævede. Udi hans Tiid bleve etablerede disse adelige Familier udi Dannemærk, nemlig Pasberger, Poisaker, Skrammer, Bilder, Lindenauer, Brokenhuuser, Balkendorper og Ulfelder, hvilke han mestendeels bragte med sig fra Bayern. Udi hans Tiid regierede de Vitzilianerne sterck udi Vestersoen, hvor de Aar 1439 med 47 Skibe komme til Bergen i Norge, og udplyndrede samme Stad, som forhen sagt er.

Hans
Dronning.

Nye Adelige Familier i Dannemærk.

Denne Konge gav Aar 1443 alle Stæderne udi Dannemærk den almindelige Birkerætt. Udi samme Aar gav han Kiøbenhavn sin Stats-Rætt, som Resenius har publiceret, tillige med de andre Stats-Rætte 1683 med Danske og Tydske Oversættelser, og Aaret derefter gav han alle Danske Stæder Stads-Rætt. Aar 1446 lod han komme for Lyset det saa kaldte Decretum Lollandicæ eller Lollands Vilkaar (s), hvor til Bisp Henning af Odense var Autor. Han tragede ogsaa efter at bringe alle Svenske Love til et Corpus, som den Svenske Skribent Loccenius vidner med disse Ord: Regni administrationem aggressus leges Provinciales, ut vocant, à Regni senatu legumq; peritis recenserit & emendari fecit, quas autoritate sua stabilitas deinceps publicavit & executionis animavit.

Kong Christiophers Lov.

Til Slutning af denne Konges Historie er at merke noget særdeeles, som Johannes Messenius udi sit Theatro Nobilitatis Sveciæ

(r) Anon. Chron. Dan.

(s) Hvitf. kalder ham Henniske vid. decretum Lalandiæ p. 339.

Christoph: 634
Bavarns.
1448

OS) o (SO

ciæ anfører, nemlig at den Egyptiske Keyser Balthasar Soldan (t) tilbød Kong Christopher sin Dotter til Ægte, og til den Ende tilskrev ham et Brev, som bemeldte Skribent anfører af saadant Indhold.

Balthasar Soldan, Gudernes Blods-Forvanter, stedsevarende Hersker udi Babylon, Alexander den store, Regentens Regent udi Africa og Kongernes Konge udi Chaldaea, Persien, Lybien, Barbariet, Armenien, Assyrien, Mostenien, Nubia, Alexandria, Egypten, Parthien, Medien, Mesopotamien og Hircanien, Forvarer af den hellige Grav, ønsker dig Hilsen og Lyksalighed. Vi have nyeligen fornummet ved din Gesant (u), os Elskelige Mag: Johannem af Europa, at du skal være de Navnkundige Gothers store Konge, og en Hersker over Norden nemlig Sverrig, Norge og det store Danske Folk, item Hertug af Bayern, og en uovervindelig Seierherre over de Gother, som i gamle Dage have erhholdet store Sejervindinger udi vore Lande, og have bragt vore Hønløvlige Forfædre til stor Yderlighed. I den Henseende ønske Vi dit Venkskab, og have derfor udi vore Guders Templer aflagt vor Andagt og Taksigelse, at Guld har givet dig stor Ære og Magt udi dine unge Aar. Viide maa du, at Vi agter at besøge dig Personligen udi Norden med vort store Skib Zephyro, og der gifte dig med vor deilige Dotter Kexzine. Derfor have Vi skikket dig dette Brev med Foræringer, som er et gyldende Kar fuld af puur Balsom, og dette ved forbenvante din troe Tiener, som kand fortælle dig meget om os: Datum Babylon etc.

(t) Messen. theatr. Nobilit. Sveciæ.

(u) Lyschander pag. 243. taler ogsaa om denne Legation, som han kalder Tyrtif og siger, at Keyserens Navn var Beotazar.

Den Egyptiske
Keyser's
Brev til
Kongen.

g

319

1113

112

Udskriftet paa dette Brev er ikke mindre underligt, end Brevet selv: Det lyder saaledes:

Cui Dii nostri favent, de quo in Oraculo nostro Deorum responsa habuimus, & in quo fortè Spiritus Alexandri Magni operatur, Magno Regi Gelidorum Hyperboreorum, Svedorum, Gothorum robustorum, Danorum & Slavorum, Bavarorum Principi Excellenti, Collaterali nostro, nobis percharo.

Dette Brev har Pontanus indført udi sin Danske (x) Historie og refuterer det samme, hvilket dog ikke gjordtes nødigt; thi det Ord Gud er allene visser, at det ikke er skrevet af en Mahometansk Herre, og den Rang, som stedse gives Everrig for Danmark og Norge viser, at det er conceperet i Everrig; hvorom alting er, saa havde denne gode Princesse Keryne paa de Tisder kommet meget mal à propos til Danmark, efterdi Kongen da var giftet med Dronning Dorothea, hvilken han neppe havde forskudt for Balthasar Goldans Datters Skyld; thi, endskjønt han havde bragt heele Egypten og Babylon til Medgift, saa havde dog Danmark haft liden Nytte af saa langt bortliggende Lande.

Critique
derover.

Blant de store Mænd, som udi denne Konges Tid florerede, var Erkebispfen af Upsal, Nicolaus Nagvaldsen, hvilken bar saadan Affection for Kongen, at han grad bitterlige over hans Dod, gif til Sengs, og døde kort derefter. Om denne Prælat taler Ericus Olai saaledes: (y) Nicolaus Nagvaldsen var en Mand af stor Moderation og Forstand. Han blev af Kong Erik skicket til det Bafelske Concilium, hvor han med stor Vres Beviisning blev imodtagen og blev af det heele Concilio skicket tillige med Erke-Bispfen af Nicosia til Urras for at bilegge den Tvistighed, som var imellem Kongen af Frankrig, Carolus 9. (z) og Philippum Bonum, Hertugen af Burgundien. Han vfftingverede sig meget udi bemelte Concilio ved sin Lærdom og Betsalenhed. Han holdt der

Store
Mænd
som florerede
under
denne
Konge.

Nicolaus
Nagvaldsen.

z

(x) Pontan. Rerum Dan. lib. 10. pag. 625.

(y) Eric. Olai Upsl. lib. 5.

(z) Det maa være Carolus. 7.

Orationer om de Gothers Oprindelse (a) og store Bedrifter, og paastod, at de Nordiske Konger udi Moder og Forsamlinger kand tilegne sig det øverste Sted blant Europæiske Potentater. Hans Formand Erke-Bisff Oluff havde baaret ligesaa stor Kierlighed for Kong Erik, som denne bar for Kong Christopher, hvilket forarsagede, at Magnus, Glotts-Herren i Nykioping, efter Johannis Gothi Vidnisbyrd, forgav ham i en Mandel Mælk. Men Ericus Upsaliensis siger, at han gremmede sig ihjel over Kongens Død.

Ericus
Dial.

Under denne Konge florerede ogsaa den berømmelige Svenske Historie-skriver Ericus Olai. Den samme var Doctor Theologiae og Diaconus til Upsal, som har skrevet paa Latin de Svenskes og Gothers Historie indtil Christiani I. Tider. Ham have saavel Hvitfeld og Pontanus som de Svenske Skribentere troeligen efterfuldt. Hvitfeld berømmer ham som en oprigtig og som en troværdig Skribent, hvorvel han ikke gandske kand undskyldes for Partiskhed udi de Svenske Sager. Han har udførligen beskrevet de store Uroeligheder udi Sverrig fra Engelbrechts Tider, og tie-ner derfor hans Skrift til stor Oplysning udi de Tidens Danske Historie. Stilen er dog ikke saa god som Materien; men han er derudi at undskyldes, saasom ingen skrev synderlig bedre Latin paa de Tider (b).

Fra Waldemars 3. indtil denne Tid seer man, at Successionen temmeligen haver vaklet, efter som fast udi 100 Aar ved en syn-derlig Fatalitet ingen Dansk Prins var bragt til Verden. Men man finder herefter udi de hoyloblige Konger at det Oldenborgske Huus en bestandig og ordentlig Succession, og at Danmark fra Christiano I, som var Stam-Fader, er bleven regieret af lutter Fridericis og Christianis, og, ligesom samme Konger alle have haft dens Navn, saa have de ogsaa alle lignet hinanden udi Dyder, saa at man i begge Henseende kand holde den Oldenborgske Konge-Stam-
me

(a) Eric. Upsl. lib. 5.

(b) Vid. Loccenii præf. ad hist. Svec; Etsi incultæ dictionis, tamen incorruptus & fidus patriæ rerum scriptor.

me som den Merkværdigste og Ansæeligste udi Historien. Den fene-
ste Plet udi efterfølgende Historie er Christiani 2 Regimente; thi det
synes ellers i det øvrige, at Dannemærk fast udi 300 Aar haver
været regieret af den og den selffamme Konge, saasom man har seet
Christiani 1. Dyder skinne udi lige Grad hos alle Christiani 1. Es-
terkommere. En synderlig Guds Gave og Herlighed, som jeg finder
ikke noget Dige at være vederfaeret.

Christianus I.

Første Konge af den Oldenborgske Stamme.

Saa snart Kong Christoph var død, lode de Geistlige og
Verdslige Stænder udi Dannemærk de Svenske og Norske notifi-
cere hans dødelige Afgang, og tillige med begierede, at der efter den
Calmariske Forening maatte berammes en Sammenkomst af de 3 Ri-
gers Stænder, for at udvalge en nye Konge. Sverriges Raad,
som da vare samlede til Jentioyng, saa snart de finge Kongens
Død at vilde, beskikkede de Bengt Joensen af Salestad og hans
Broder Niels Joensen paa Diursholm til interims Regentere, ind-
til næste Samling eller Herredag, som blev berammet at skulde hol-
des til Stokholm. Til denne Sammenkomst, som blev holden
1448 lod sig indfinde Marfken Carl Knudsen fra Finland, hvor han
som Gouverneur havde holdet sig stille udi lang Tid, og ikke skyt-
tet om at komme til Hove, saasom han holdt fore, at Kong Chri-
stopher havde ham mistænkt. Han bragte saa stor Svite med sig,
at de beste Huuse og Herberger udi Stokholm bleve indtagne af
hans Folk, dog havde Her Bengt Joensen af Salestad Stokholms
Slott inde: Da nu Stænderne vare forsamlede, deelede de sig udi
tvende Partier eller Factioner. Et Parti, hvor udi vare Bisperne,
holdt fore, at man skulde blive ved den Calmariske Forening, og
ikke handle om noget Konge-Ball, forend alle 3 Rigers Raad ble-
ve samlede til Halmsted. Det andet Parti derimod, hvorudi
Marfken var, sagde, at det Calmariske Forbund var brudt, og at det
alleene var nyttigt for Dannemærk, men skadeligt for de 2 andre Ri-
ger,

Christia-
nus 1.

Tviffighed
i Sverrig
om et nyt
Konges
Ball.

ger, hvorfor det var nodigt, at Sverrig i tide faae sig om en egen Konge. Denne Trætte varede udi nogle Dage (c), og imidlertid blev fordt med saadan Hidsighed, at Stænderne nær havde kommet udi Haar med hinanden. Dog fik omsider det Parti Overhaand, som holdt for, at man skulde forsee Riget med en egen indfødt Konge.

2
Carl
Knudsen
vælges til
Konge i
Sverrig.

Der komme saaledes 3 Personer paa Vallet nemlig de 2 Bredre, som vare Rigets Regentere, og Marsken Carl Knudsen. To Bisper tillige med 2 Riddere blebe bestilte at samle Stæmmerne, og fik da Marsken 63 Stæmmer. De andre to derimod ikkun 5, hvorudover Carl Knudsen fæstemmigen blev udvalgt til Konge den 1 Junij 1448, og kort derpaa efter den gamle Svenske Skik hylde det til Morasteen og kronet til Upsal af samme Stads Erke-Bisp. Da dette nye Konge-Valt spurdtes udi Dannemark, besluttede samme Rigets Stænder ogsaa at forsee sig med en Konge. Og gjorde da en Danst Herremand, som Hvitfeld ikke vil nævne, (d) men som holdes for at have været Knud Gyldenstjerne, sig Tanker om Dannemarks Krone, saasom han var vel yndet af Enke Dronningen. Men Stænderne, som søgte efter at forhverve Riget nogen Fordeel ved et nyt Konge-Valt, besluttede at offerere Kronen til Adolph Hertug af Slesvig og Greve af Holsten, paa det at Forstændommet og Grevskabet kunde foreenes med Riget. De stiftede derfor et Gesandtskab til ham med saadant Tilbud; men han imod Formodning veigrede sig for det at imodtage, undskyldende sig formedelst sin Alderdom og Svaghed, og recommendede dem sin Systerson Christianum, Græven af Oldenburg, hvilken var af gammel Kongelig Slegt, efterdi hans Moder Hedevig, Hertug Adolphi Søster, var Kong Baldemari 3. Søster-Dotters Datter, og han selv derforuden var en Herre af store Qualiteter, hvorom Hertugen best kunde vidne, efterdi han selv fra Barns Been havde opdraget ham. Stænderne efterfulgte Hertugens Raad og stiftede

1e
19
Christia-
nus Græ-
ven af Ol-
denborg
antages af
de Danst.

(c) Eric. Ups. lib. 6.

(d) Joh. Svaningius hist. Chr. manuscr. taler ogsaa derom, men nævner ingen, ill-gemaade Craetz, hist. Dan. lib. 8. cap. 26.

de et anseeligt Gefantskab til den unge Greve (e) med Begiering, at han vilde antage den Danske Krone, hvilket Tilbud han ogsaa imodtog, og udi samme Aar 1448 gav en Haandfæstning (f) fra sig af den Indhold (g), at Dannemarks Rige skal stedse blive et Vall-Rige. 2) Hvis Kongen faaer Born, skal hans Arvinger intet Rorende eller Uvørende fodre af Riget. 3) Ingen udlændiske Herrer maa uden Raadets Samtykke indføres udi Riget. 4) Kongen skal ingen udlændiske Herre benaads med Gods udi Danmark, og ingen fremmed antage udi Rigets Raad. 5) Han skal ingen Krig føre uden med Rigets Raads Samtykke. 6) Intet Vigtigt foretage uden deres Raad. 7) Rigets Klenodier og Breve skal han ikke lade bortføre af Riget (h). 8) Han skal ikke forpante eller afhende Rigets Slotte og Lehn uden stor Nød, og skal det skee ved Raadets Samtykke. 9) Han skal regiere hans Gaard og Slott efter Rigets Raad. 10) Han skal ingen Landeskatt paalægge uden deres Samtykke. 11) Han skal ikke giæste Kloster eller Almue til Ustjellighed. 12) Ingen udlændisk maae antage til Børge, uden det falder ham til efter Loven. 13) Alle de Breve, som Kong Christopher har udgivet til dette Riges Indbyggere paa Slotte, Lehn, Privilegier og Friheder, skal staae ved Magt, hvis de saadant have faaet udi Eye for høystbemeldte Konges Død. Derimod skal de Breve være magtesløse, som allene give Succession paa Forlehnninger efter andres Død. 14) For denne Haandfæstning skal være Forlover Kongens Nørrebroder, Hertug Adolph af Slesvig og Græve af Holsten med hans Raad. Denne Haandfæstning er temmeligen haard, og sees, at Stænderne af Thronens Vacance have taget Anledning til at indskrænke den Kongelige Myndighed, og findes her allerede forst udi Haandfæstningen indført, at Danmark stedse skal være et frit Vall-Rige, og at de Kongelige Børn ingen Rett skal have til rørende eller uvørende Gods.

Hans Haandfæstning givende Danske. =

e

Anmærkning derved.

Efs

(e) Manuscr. Skiby, hvor hans Genealogie udføres fra Svend Estridsen.
 (f) Han havde da ikkun 22 Aar, saasom Hamelman og andre vidner, saa at Johannes Funckius farer vild, som da tillægger ham 34 Aar.
 (g) Capitul. Christ. i Hadcsleb. die Agidii Abbatis 1448 pag. 843.
 (h) Denne 7de Artikkel synes at sigte paa Kong Erik af Pomeran, som bortførte Rigets Klenodier og Breve.

1449

Hylbes i
Danne-
mark.Item i
Norge.
1449Hans
Conduite
mod Sver-
rig.

Efterat denne Haandfæstning saaledes var forfattet, og underkrevet, blev Greve Christian med Pragt indført udi Riget, geleidet af de Danske Gesandtere, og af hans gamle Morbroder Greve Adolph (i). Og blev han da Dagen før St. Michaelis hyllet paa Wiborg Landsting, som var det sædvanlige Hyltings Sted udi Dannemark, ligesom Morasteen udi Sverrige, hvor han gjorde sin Eed, som siden derefter blev igientagen paa alle andre Landstinge. Adelen og Almuen aflagde ogsaa deres Troeskabs Eed til ham. Stænderne udi Norge, saa snart de finge Tidender om Kong Christophers Død og Greve Christians Ball, erklærede de sig at være fornøiede dermed, og at ville iligemaade antage Christianum til Konge, efterdi han var af Dronning Margareta Forbundsmand, og paa det at Foreeningen derover kunde blive ved mellem Rigerne. Dette deres frivillige Tilbud giver tilstrækkelig tilkiende, at Norge har været fornøyet med de forrige Kongers Opførelse, og tiener til Beviis, at de Svenske Gravamina ikke i alle Maader have været vel grundede. Han blev saaledes af de Norske antagen til Konge, som udsteddede deres Hyltings-Brev fra Marstrand 1449, og gav han udi samme Aar Stænderne en Haandfæstning (k) af det Indhold 1) at Norges Indbyggere skal nyde deres Lov og Friheder. 2) at Kongen skal ingen Udlænding antage udi Norge uden med samme Riges Raads Samtykke. 3) at Kongen hvert 3die Aar skal komme til Norge for at besikte Rigets Sager. De andre Artikler indeholde de samme Ting, som ere indførte i den Danske Haandfæstning.

Saaledes bleve Dannemark og Norge igien foreenede under een Konge. Sverrig derimod kunde ikke overtales til at fornye det Calmarke Forbund igien, men holdt ved Carl Knudsen, som dengang var udvælt, og vilde Kong Christian i Begyndelsen ikke med Sver-

(i) Hans Fader Theoboricus kunde ikke følge med efterdi han var død nogle Aar tilforn, hvorefter sees at det er en puur Diget, som fortælles om samme Greve at han gav Portrait over sine 3 Sønner for de Danske Gesandtere. Samme Historie findes udi Christiani I. hist. manuser. som tilskrives Joh. Svaningio.

(k) Capitulario Norveg. de dato Marstrand 1449. pag. 854.

Sofredet forfølge sin Rætt, men som en fornuftig Herre besluttede
 at temporisere, for at see hvad Udfald det udi Sverriges nye Regi-
 mente vilde have; thi man kunde af forbigangne Historie giette sig
 til, at det ingen langvarig Vftand kunde faae. Carl Knudsen
 var en Herre, der ikke kunde regiere sig udi Medgang og Lykke,
 og Underfaatterne udi Sverrig vare mistænkelige og allarmedes,
 endogsaa over ringe Ting. Han havde ogsaa mange mægtige Fi-
 ender, blant andre de tvende Brødre Bengt og Niels Jonsen,
 som meenede sig at være lige saa nær til Thronen, item den største
 Deel af Geistligheden, som havde været imod dette Konge-Vall.
 Saa at derfor Kong Christian meget viisligent satte sig for at opbie
 den rette Tiid og at simulere, indtil de Svenske selv søgte til ham.
 Carl Knudsen søgte udi sin Regierings Begyndelse at insinuere sig
 hos de Svenske ved at indtage Gulland, og at giøre en Ende paa
 det Fribytterie, som Kong Erik af Pomeren drev udi Østersøen
 besynderligen paa de Svenske, hvis Skibsfart han udi 9 Aar havde
 de tilføyet saadan Skade, at al deres Handel og Næring laae un-
 der. For kort Tiid siden havde han erobret 7 Stockholmske Ski-
 be, ladde med Smør, Jern, Luder og Kobber, saa at det var
 formodentlig, at hvis samme Handverk havde længer været, skul-
 de de Nordiske Landes Rigdom forflyttes til Gulland, hvorudover
 ogsaa høystbemeldte Konge, saasom han befandt sig meget vel med
 at være Fribytter-Capitaine, ikke meere lod sig merke med sine Præ-
 tentioner paa de 3 Nordiske Kroner, efterdi han paa Gulland havde
 de større Indkomster og mindre Udgifter. Carl Knudsen skikkede
 derfor Magnum Green og Birger Frolle med en stor Flode til
 Gulland. Der gjorde disse lykkelige Landgang, sloge Kong Eriks
 Folk paa Flugten, som dem saadant vilde forhindre, og beleirede
 Staden Bisbye, hvilkken de havde letteligen tvunget til at overgive
 sig af Hungers Nød, hvis de af Kong Erik ikke havde ladet sig be-
 drage til at indgaae en Stilstand, i det at han lovede dem at over-
 give Slottet, hvis Sverrig derimod vilde indrømme ham Deland
 til sin Underholding. Medens denne Stilstand varede, fik han Leis-
 lighed til at forsyne sig med Proviant (1), og at skikke Bud til
 M m m m Dan

Kong Erik
 continuerer
 med sit Fri-
 bytterie
 paa Gulland.

Carl
 Knudsen
 angriber
 Gulland.

(1) Eric. Upl. lib. 6.

1449

Dannemark, om Undsætning, tilbydende sig at overgive Den til Kong Christian.

Kongen imodtog saadant Tilbud med Glæde, og derfor lod Kong Carl, som da var paa Deland vide, at han maatte holde sig fra Gulland, som var Dannemarks Rige tilhørende. Der reisede sig da Ordtsviftigheder om samme De, hvilket af Rigerne havde størst Rætt dertil. De Danske sagde, at Den var vunden af Kong Baldemar 3, beraabede sig ogsaa paa et Fordrag gjort udi Kong Alberts Tid, hvorefter samme Konge skal have lagt Gulland under Dannemarks Krone. Tilgemaade, at, da Den omfirdig var bleven Pandfatt til de Prydske Herrer, løfede Dronning Margareta den tilbage for 9000 Nobler (m). De Svenske derimod holte fore, at Den fra gammel Tid havde lagt under Sverrig, at den af Kong Albert var pandfatt til de Prydske Herrer, og igien løfede af Dronning Margareta, som Dronning af Sverrig. Men, som Kong Christian merkede, at man ved Ordstrid ikke kunde decidere Sagen, stilledes han Herr Oluf Axelson med en Flode til Gulland om Foraaret 1449 hvor bemeldte Amiral strax indtog Slottet, og derfor lod bortføre Kong Erik med alt hans Gods til Bornholm, hvorfra han siden med de Danstes gode Billie tog sin Tilflugt til Pomeran, og der endda opholdt sig mange Aar indtil han døde. Saaledes bleve de Danske Mestere over Slottet Bisborg. Samme Slott havde Kong Erik selv begyndt at bygge Anno 1410, og findes hans aabne Brev af samme Dato, at bemeldte Slott ikke skal være Borgerne til nogen Forsang paa deres Friheder, men allene Staden til Beskyttelse.

Men, endskiont de Danske havde erobret Slottet, vare de derfor Staden Bisbye og Landet ikke mægtige; thi de Svenske vare endda paa Den, og havde Ordre at continuere med Slottets Beleiring. Hvilket, da Kong Christian merkede, rustede han sig paa nye, og mod Hosten af samme Aar 1449 begav sig udi egen høye Person med en mægtig Flode af Skibe til Gulland. Udi Julii Maa

(m) Hvitfeld siger her 10000, men i Dronning Margareta Historie 9000 Nobler.

Swiftighed
om Gul-
land mel-
lem Dan-
nemarf og
Sverrig.

Gulland
falder i de
Danstes
Hænder.

Maaned kom han didhen, og blev da handlet om en Stilstand med de Svenske, hvilken af Magny Green, og de andre Svenske Officerer blev bevilget (n), og et interimis Fordrag sluttet saaledes, at de Svenske skulde forlade Den, og at der skulde være en almindelig Fred mellem Danmark, Norge og Everrig fra næstkommende Mortensdag til paafølgende Mortensdag derefter, at der skulde berammes en Sammentkomst til Halmsted, hvor 12 Personer af hvert Rige skulde møde for at domme som, hvilket Rige Gulland med rette skulde tilhøre. Saaledes forlode de Svenske igien Den, paa hvis Erobring de havde gjort store Beføstninger, og Kongen kom efter saavel forrattet Sag til Danmark igien, hvor han udi samme Aar blev kronet til Kiøbenhavn af Erke-Bispe Thue og forvissede han da igien paa nye ved Fed Stænderne om deres Privilegier og Friheder. Til denne hans Kroning lod Hertug Adolph udi egen Person sig indfinde tillige med fremmede Gesandtere, og bleve der samme Tid slagte 30 Riddere. For at bestyrke sin Throne dismeere, tog han til ægte Kong Christophers Enke-Dronning Dorothea, hvilken bekom til Lifgeding Kalkundborg og Samsøe. Med denne Dronning aplede han adskillige Børn, hvilket var dismeere glædeligt, efterdi det Kongelige Danske Huus udi 60 Aar havde været ufrugtbart, saa at hverken Kong Waldemar, Kong Erik eller Kong Christopher havde efterladt sig Sønner.

Gullands Forliis gif Carl Knudsen saa meget til Hierte, at han foretog sig at søge Bederlag udi Norge; til den Ende corresponderede han hemmeligen med Erke-Bispe Uslak Bolt af Trundhiem, og nogle andre Norske Herrer, og gjorde dem saa mange Løfter, at han formaade dem til at kalde sig ind udi Riget. Hvorudover han og i største Hast begav sig igiennem Jemteland til Trundhiem, og der af Erke-Bispen blev kronet. Ved denne Kroning slog han 20 Riddere. Han gav da de Norske en Haandfæstning (o)

M m m 2

Date:

(n) Nogle Skribentere tale her om et stort Slag, hvorudi 1800 Svenske omkomme, men yore gode Historier tale intet derom.

(o) Vid. Capitulationem Caroli Canut. pag. 249.

KongChristi-
anus
Kroning.Carl
Knudsen
faaer et
Anhang
i Norge.

Datered Trundhiem 1. 49, som findes hos Hvitfeld, og, efterat han havde satt til Norges Regenter Her Nlak Thueson og Her Einar Fluge (p), begav han sig til Sverrig igien. Og siger en gammel Kronike, at han overgav Tvistigheden med Kong Christian til Paven's Kiendelse, (q) hvilket dog er ikke troeligt.

1450.

Efter hans Tilbagekomst holdt han ten Herredag til Arboga, hvor han udnævned 12 Personer af Sverrig, som skulde efter det Gullandske Fordrag møde til Halmsted. Disse Personer var Magnus Green, Biskop Niels udi Linköping, Bengt Gustafsen Electus udi Skara, Magist. Helmicke Degn udi Upsal, Erik Erikfen, Niels Joensen af Diursholm, Erik Ahlfen, Joen Karlfen, Laurig Snakkemborg, Gustav Oluffen, Nage Jensen og Simon Kiorning. Paa Dannemarks Vegne indfante sig Erke-Bisp Thue udi Lund, Oluf Daa udi Røskild, Hennicke udi Odense, Jens udi Aarhus Biskoper, Henrik Knudsen, Otthe Nielsen, Eggert Frille, Claus Nielsen, Peder Hogenfeld (r), Nage Ahlfen, Tage og Torber Bilde Dannemarks Raad, og blev efter nogen Samtale saadant Foreening giordt mellem dem, at hvilken af disse tvende Konger, Kong Christian eller Kong Carl forst ved Døden afgik, da skal det Riges Raad, hvis Konge forst doer, udforsamt lade det andet Riges Raad saadant vide: siden skal 12 af hver af disse Rigers Raad komme sammen udi Halmsted, og der overbeye, om de vil le den Konge, som igien lever, antage til deres Konge. Og, hvis de derom blive foreenede, skal han blive Konge over begge Riger. Kand de ikke foreenes, da skal det Riges Raad, som sin Konge mistet haver, bestikke interimis Regentere for Riget, indtil den anden Konge ogsaa ved Døden afgaaer. Naar saaledes begge Konger ved Døden afgangne ere, skal begge Rigers Raad udvalge en Tilfalles Konge. Og, naar Gud det saa søyer, at disse 2 Riger bleve foreenede under een Herre, da, hvis Norges Riges Raad vil træde udi samme Foreening, skal Norges Riges Indbyggere nyde

9
/e
Transac-
tion-til
Helmsted
imellem
Danske og
Svenske
Fuldmæg-
tere.

(p) Eric, Upf. lib. 6.

(q) Chron. Rythnicum Svec. p. 407. in excerpt. Th. B.

(r) Saaledes kaldtes fordom de Hvitfelder tette ipso Hvitfeldio.

nyde de samme Friheder og Privilegier som Svenske og Danske. De Svenske Fuldmægtige afftode derpaa paa Kong Carls Begne alle hans Præentioner paa Norge, og forskreve dem til at flye Kong Christian Kong Carls aabne Brev derpaa inden St. Olufs Dag til Helsingborg. Dette Fordrag blev giort 1450 (s). Kort derefter blev af fornøbnte Fuldmægtige berammet et andet Møde til Rodnebye angaaende Gulland.

Men Kong Carl var ikke vel fornøjet med hans Fuldmægtiges Opførsel herudi, holdende fore, at de havde spiller under Dække med de Danske Deputerede, for at opofre hans Interesse, sær es terdi han havde befalet dem ikke at staae fra Norge og Gulland. Det synes ogsaa, at den heele Handel blev drevet med større Fiin- hed paa de Danskes, end paa de Svenskes Side, og, at den fornem- meste af de Svenske Commissarier, nemlig Magnus Green, ingen Fiende var af Kong Christian, item at Høyst-bemelde Konge ved sin Politique havde bundet ham saavel som andre. Kort at sige, Kong Carl fattede saadan Mistanke til Magnus Green, saavel formedelt det Gullandske, som Halmstedske Fordrag, at han tog fra ham Naboes Slott, som han havde udi Forlehning. Handledede ogsaa ligeledes med Erke-Bispen af Upsal og med andre, som han holdt for at være sine hemmelige Fiender, og saaledes lagde Grund- vold til de Coniuncturer, som den kloge Kong Christian laurede paa. Magnus Green, efterat han havde mistet sin Forlehning, begav han sig til Soes, og der øvede Raperie, indtil han blev gre- ben af Hansestädernes Skibe, og ført fangen til Lybek. Men Kong Christian intercederede for ham hos Lybekkerne, saa at han kom løs igien, og derpaa begav sig udi Dansk Tjeneste, hvilket altsammen visser, at denne Mand maae hemmeligen længe have været Kongen tilgedan. Han havde ellers Gods udi Norge, og i den Henseende var ogsaa Kong Christians Undersaatt.

Saaledes gik da Kong Christian Gradviis frem til sit fore- havde Forsætt. Gulland havde han faaet i sine Hænder, og de Svenske Commissarier havde afstaaet ham Norge, hvor han blev

M m m m 3

fros

(s) Vid. transact. Comitiss Arbog. vigilia ascensionis 1450 pag. 580.

Kong Carl
er misfor-
noied der-
med.

Magnus
Green
kommer i
Unaads.

1451. Kronet udi Trundhem den 29 Julij 1450. For Kong Carl der
mod saae alting buntet ud i Sverrig, hvor han havde giort sin
Sag slettere ved at straffe dem, som han havde mistænkte; thi,
Kong Carl bliver for- som de samme vare mægtige Herrer, og af stor Byrd udi Landet,
hadt i Sverrig. saa søgte de ved Leilighed at hevne sig over den Fort, som dem var
vederfaaren, og brugte bemeldte Konge liden Præcaution til at vin-
de dem igien; thi, saasom han af Naturen var hoffærdig, og ikke
havde kundet beqvemme sig til at give gode Ord, endogsaa paa de
Tidder, da han kun var Regent, saa kunde han langt mindre be-
qvemme sig dertil, da han var bleven Konge, men foragtede sine
Fiender, og derved formeerede deres Fal, indtil Tingen blev saa
moed for Kong Christian, at han saae sig med Sikkerhed at kun-
de giøre en Begyndelse med Sverriges Conquete. Dertil toges
1451. Anledning, at Kong Carl veigrede sig for at holde det, som hans
Krig mel- Fuldmægtige havde lovet til Halmsted, og ikke vilde sende sin
lem Dan- Confirmation derpaa til Helsingborg efter giordt Forsikring. 822
nemærk og udover Han gav Ordre til den Gullandske Gouverneur Oluf Wale
Sverrig. sen at gaae med en Flode til Sverrig. Den samme gik fra Gull-
land ind udi de Stokholmske Stær, hvor han plyndrede adskilli-
lige Huuse og Gaarde, og med stort Bytte kom til Gulland igien.
Dette skeede ved Juule Tidder i det Aar 1451. Saadant satt Kong
1452. Carl sig for at hevne, og derfor næstfolgende Aar 1452 rykte med
en Kriigs-Hær af 70000 Mand ind udi Skaane, hvor han først
søgte med gode Ord at vinde Indbyggerne, men, da han fornem-
te, at de ikke kunde bevæges til Afsald, lod han allevegne stænde og
brænde udi Landet. Helsingborg blev da afbrændt med alle
de Skibe, som laae derfor, item Landskrone og Lund, dog beskyt-
tede Erke-Bisp Thue Bispe-Gaarden og Domkirken med saadant
Tapperhed, at de samme bleve conserverede. Ia Skaane blev
udi denne Færd saa ilde medhandlet, at Landet udi lang Tid ikke
kunde komme sig igien. Og, som dette Tog skeede midt om Vinter-
ren, da Drefund var tilfrossen, kunde de Danske fra Siclland ikke
komme Skaaningerne til Hielp, esterdi Iisen hverken vilde briste
eller bære.

Kong Christian, som paa samme Tiid var udi det Brandenborgske, hvor han med Markgraven og andre Tydske Forster holdt en Samtale, da han hørte dette, begav han sig udi Hast tilbage for at undsætte Skaane, og at hævne sig over Fienden. Imidlertid huserede Kong Carl kræffeligen udi Landet, og, da nogle af de Skaanske Bønder havde samlet dem sammen for at giøre Modstand, slog han 2000 af dem ved Dalbye Kloster, kom derpaa anden gang for Lund igien, og søgte at overtale Erke-Bispen at gaae sig til Haande, men forgiæves, hvorudover han stormede nogle gange til Domkirken og Bispegaarden, men blev aflaaen med stor Forliis, og bleve da hen ved 1000 Svenske fangne. Kong Carl maatte derfor med usorrettet Sag gaae tilbage, og begav sig med sin Krigshær ind udi andre Herreder, som han ved Skianden og Branden fast odelagde. Disse Tragoedier varede indtil Kong Christian kom tilbage, og gav ham andet at bestille. Høystbemeldte Konge kunde formedelst Zisen, efterdi Sundet var tilfrosset, ikke saa hastig komme Skaaningerne til Hielp (u), men han gjorde mod Sommeren af samme Aar et Indfald udi Vester Gothland, hvor en stor Deel af Landet gif ham til Haande, og svor ham Troeskabs Eed. Han erobrede da den Stad Lodese, hvor han befæstigede sig. Kong Carls Fogeder ginge ham villigen til Haande, endeel fordi de ikke vare fornøiede med deres egen Herre, sendeel ogsaa for ikke at sætte deres Gods og Rigdom udi Fare. Den fornemmeste af de Svenske, som da faldt til Kong Christian, var Her Thure Thuresen, Hovmand paa Axelvold, hvilken overgav Slottet Axelvold, og blev efterfuldt af en stor Hob Svensk Adel, saa at Kong Christian søgte at befæstige sig udi Sverrig, da derimod Kong Carl lod sig allene noye med at skiande og brænde udi Dannemark, hvorved han allene forbittede Indbyggerne. Da Kong Carl fik Tidender om denne Fremgang, hastede han med en stor Krigshær fra Upland, Vester Gothland til Undsættning, lod sig ogsaa merke at ville levere Kong Christian et Feltslag. Men, da han under Vejs merkede, at Olaf Axelsson og Magnus Green

De Svenske huserede i Skaane.

Kong Christian gjør Indfald i vester Gothland.

zi

(u) Manuscr. Skibyense pag. II.

1452

De Svenske ere lykkelige under den tappere General Thord Bonde.

Green med 46 Skibe vare komne for Stokholm, og at Erke-Bispen af Upsal med nogle andre Uplandske Svenske Herrer ginge frugtommelige med et Anslag mod ham, rykte han strax tilbage til Stokholm, hvorudover de Danske seilede derfra igien og paa Bejen afbrændte Bestervik. Kong Christian spillede imidlertid Mester udi Bester-Gothland, lod besætte Passerne ved Eyveden, at han kunde have Nyggen fri, og begav sig med sin Krigshær til Jenkioping for at bryde ind udi Oster-Gothland: men saa vel de Folk, som havde besatt Passen ved Eyveden som de andre, hvilke vare stilledede til Holvejen fra Jenkioping for at aabne Bejen for den Danske Krigshær, bleve af Kong Carls Folk slagne (x). Hvorudaf Kong Carl fik saadant Mod, at han stilledede en Hob Folk under Thord Bonde til Bester-Gothland, for der at uddrive de Danske, men fandt der ingen, efterdi Kong Christian, da han merkede, at han ikke kunde komme over Holvejen, var rykket tilbage igien til Halmsted. Herudover spillede Thord Bonde Mester udi Bester-Gothland igien, hvor han i en Hast overrumplede og indtog Lodese. Og, som han paa samme Tid fandt nogle Breve, hvilke aabenbarede den Correspondence, Her Thure Thuresen havde med de Danske, rykkede han mod Axelbold, indtog Slottet og fangede Thure Thureson, hvilken dog undrommede, og gav sig udi Dansk Tiennest, tillige med mange Bester-Gothlandiske Adelsmænd. Saaledes bekomme de Svenske Bester-Gothland tilbage under den tappere Thord Bondes Anforstel, hvilken Kong Carl i henseende til saadan Tienneste erklærede Sverrigs Riges Marsk og Gouverneur af Bester-Gothland. Og, som Kong Carl udi denne Zeide havde fornummet, at adskillige store Herrer udi Sverrige vare ilde sindede mod ham, lod han invitere til sig Erke-Bispen med andre Herrer, som han havde mistænkte, og stillede sig venligen an mod dem, og forpligtede da Erke-Bispen sig med Eed at være Kongens bestandige Ven, men hvorvel han det meenede, visede Udgangen.

(x) Eric. Upl. lib. 6. over dette Slag, hvor i de Danske mistede 300 Mænd blev gjort saadant Vers:

Complures Holewed de Dacis fullo dōda nedh

Man seer, at det har været en Mode da at gjøre mismast af Sprog.

Endeligen blev imellem de Danske og Svenske holden en Sammenkomst til Badstena 1453, hvorudi Claus Rønnow og Jver Axlsson handlede med Kong Carl saaledes, at der skulde være Anstand mellem begge Konger, og at de imidlertid skulde stikke deres Fuldmægtige til Halmstad for at handle om en bestandig Fred. Men man kunde intet Middel finde at tilveje bringe saadan Fred, saa at derfore de 3 efterfølgende Aar bleve bortdrevne med frugtesløse Negotiationer, og alt hvad man kunde udrette i de Moder, som bleve holdne til Rodnebye, Stokholm og paa andre Steder, var alleene at forlange Stilstanden. Det Mærkværdigste, som tildrog sig medens denne Stilstand varede, er efterfølgende: Kong Christian fandt ved sin Ankomst til Regieringen, at Kronens Gods mestendeels var bortpantet for ringe Summer, saa at Kongen havde fast intet at føre sin Stat med eller til Rigets Forsvar. Han mærkede ogsaa, at mange af disse Panthavere havde havt deres Pante saa længe, at de deraf havde oppebaaret 3 til 4 gange saa meget som de laante Summer kunde belobe sig til, hvorudover han Anno 1453 lod saadant forestille Rigets Raad, som da var forsamlet udi Kiøbenhavn, forlangende, at slig Uheld maatte remederes. Herudover blev af Rigets Raad fundet for got, at alle de Lehn, som saaledes vare forpantede, skulde hiemsfalde til Kronen igien, naar man kunde bevise, at Panthaberne havde af deres Pante meere oppebaaret end Hovedstoelen kunde belobe sig til. Efter denne Doms Lydelse mistede blant andre Hr. Philipp Axlssons Børn Skelkøer og Tranekær, hvilket forbittede denne mægtige Familie mod Regieringen. Herr Jver Axlsson fien af de anseeligste Mænd udi Riget, item hans Broder Lage Axlsson, som havde Barbiery i Pant, forlode siden af Misfornøyelse Riget, og begave sig til Sverrig, hvor deres 3die Broder Erik Axlsson var, som havde Kong Carls Syster til ægte, saa at der vare Axlssonner baade udi Sverrig og Dannemark, ligesom der endnu er i begge Riger i vor Tid; thi Axlssonner vare de samme, som nu omstunder kaldes Totter. Disse Brodre fødte udi mange Aar Krig mod Dannemark, hvorom videre skal tales. Dog blev Hr. Lage siden forløst med Kong Christian, og fik sine Pantepenge igien,

N u n

1453
Forgiæves
Handel om
Fred.KongChristi-
an foree-
ner adfil-
ligt pand-
satt Gods
med Kro-
nen igien.Saadant
forarsa-
ger Mis-
fornoielse
blant de
Axlssonner
eller Tot-
ter.

/i

/i

og

og Hr. Zver blev forkligt med Kong Hans Nar 1487, da han overleverede Gulland til Dannemark.

Udi samme Nar blev Constantinopel erobred af Tyrken, hvor udoer Kong Christian, saavel som andre Christelige Konger bleve ombedede at foreene deres Magt mod samme Christendommens Fiende.

Kong Chri
stian an
modes om
Siely mod
Tyrken.

Men enhver havde nok at tage vare paa sine egne Saager, og havde man af forrige Tider tilstrækkeligen lærdt, hvor liden Nytte Europæiske Forster havde haft af de saa kaldte Cruciaten, der uden Frugt havde opoffret Million Christne Mennecker.

1454

Kong Christian undskyldede sig da udi en Skrivelse dateret Roskild 1454 hos Keyser Friderich 3, at han ikke kunde komme til det Mode, som for Christendommens Beste var anstillet mod Tyrken, sende del, fordi han ikke havde betimeliggen faaet Keyserens Brev, sendel ogsaa, efterdi han behøvede sit Krigs-Folk til sit eget Riges Forsvar. Han slutter sin Skrivelse med Begrædelse over det Grædste Keyserdoms Odelæggelse og Tyrkens Freimgang, og holder for, at den heller ved Bonner til Gud end ved Svrdet kand dmpes. Adskillige lagde Kongen dette kaaldsindige Brev til Last, og udtvdede det som en liden Omsorg for Christendommens Belsærdt, men enhver, som læser Historierne af de saa kaldte Croisader eller Cruciaten, maa tilstaae, at aldrig er skrevet fornufftigere, og tilligemed Christeligere Brev fra nogen Potentat, og, saasom udi denne Historie er intet tilforn talt om Croisader, efterdi ingen af de Danske Konger selv havde ladet sig tegne med disse Pavelige Kors, da dog adskillige Danske vare med udi de store Udtoge til det hellige Land, og Kong Hagen af Norge lod sig selv krydse, saa vil jeg her, som paa det beqvemteste Sted, melde noget derom, for at visse med hvad Grund Kongen undslog sig for saadanne Tog.

Hans for
nuffige
Svar.

En fort
Beskrivelse
over de saa
kaldte Croi
sader eller
Tog til det
hellige Land

Saasom Saracenerne havde bemægtiget sig det hellige Land, og ikke allene undertrykkede de Christne, som boede udi Palestina, men endogsaa plyndrede, og ihjelsloge Europæer, som af Andagt reisfede til den hellige Grav, forarsagede saadan Medfart adskillige gange stor Misforneyelse hos Christne Potentater, saa der taledes alle vegne med Zver om at hevne sig Bold, og at befrie de hellige Stæder fra de Uchristnes haarde Nag. Pave Gregorius 7, som gif

gik frugtommelig med et almindeligt geistligt Monarchie, satt sig for at betiene sig af denne Zver, som fandtes hos de Europæiske Konger, for at komme til sit Maal, og derfor søgte at overtale dem til at gjøre et Tog til det hellige Land. Men dette kom ikke til Virkning, førend udi Urbani 2. Tid, da paa det bekiendte Concilio til Clermont saadant Tog blev besluttet, og en stor Hob Christne Herrer tillige med deres Undersaattere lode sig tegne med Kors paa deres Klæder til et Tegn, at de skulde være Christi Solda-
tere, hvoraf disse Tog ogsaa have faaet Navn af Croisader. Det første Tog gik temmelig lykkeligen for sig; thi de bemægtigede sig det hellige Land, og oprettede et nytt Rige udi Jerusalem, som varede under adskillige Konger, af hvilke Godefroi de Bouillon var den første. Men, som det var vanskeligt længe at handthave et Rige, som var omringet allevegne af de mægtige Saracener, saa behøvedes idelig Undsætning fra Europa, for at handhæve en Con-
quete, der havde kostet saa mange 1000 Mennesker: Dette gav Anledning til adskillige andre Croisader, som udtømmede Europa fra sit beste Mandskab, og dreve Konger og Førster til at forlade deres Lande, hvilke ofte, naar de selv opoffrede dem og deres Folk udi Jodeland, bleve deres Naboer til Bytte. At disse Tog profiterede ingensmeere end Paverne, efterdi de paatog sig de fravæ-
rende Førsters Beskyttelse, og bleve anseede som Generale Fuld-
mægtige ober de fleste Europæiske Riger og Lande. Pavernes for-
nemteste Sigte hermed var saaledes deres egen Høyheds Forfrem-
melse, hvorvel det er troeligt, at mange af dem dreves ogsaa der-
til af samme blinde Zver, som Kongerne selv: thi disse Croisader
vare overkomne alle Folk som en hidsig Feber, saa at Høye og Lave
satte deres egen Belfærd til Side, og lode sig i Hobetall adskillige
gange indrullere udi denne hellige Milice, endskiont de saae Frugterne
deraf vare intet uden Odelæggelse. Ja Sygdommen falt omsider
ud til et Raserie, saa at heele Europa da ikke kunde ansees ander-
ledes end en stor Daarekiste; thi denne blinde Nidkærhed blev ofte
forvandlet til den fordærveligste Fanatisme. Det er bekiendt,
hvad stor Allarm den store Fanaticus Jacob af Ungarn foraarsa-
gede, hvilken under samme Navn fik allevegne saadant Tilløb af Al-
muert

muen og besynderligen af Hyrder, hvormed han vilde indtage det hel-
 lige Land, men paa Bejen gjorde saadant Nederlag paa Christne
 selv, og fordte saadan Skræk ind udi Frankrig, saa at man hav-
 de Frygt for at see et nyt Hyrde-Monarchie oprettet, hvis Anførerer
 til Lykke ikke var bleven omkommen; ja denne Daarlighed gif
 saa vif, at over 70000 smaae Børn rottede sig sammen for at ind-
 tage det hellige Land, og virkelig begav sig paa Bejen, hvor den
 største Deel omkom af Hunger, Sygdom og adskillige andre Uleis-
 ligheder. De overblevne fragtede Kiobmands-Skibe: nogle lidde
 Skibbrud, andre af dem bleve bragte til Egypten, og der af
 Kiobmændene selv saalte til Saracenerne, hvilke tvungte dem til at
 forsværge Christendommen, og var dette Frugten af denne utidige
 Zver. De andre onde Sviter af disse Croisfader vare disse: Saa-
 som Paverne gave alle dem fuldkommen Syndernes Afslad, der
 antogte Korset, saa lode adskillige onde Mennisker og Mis-
 ddere sig korse, og det ikke saa meget i Henseende til deres
 forbigangne Synder, som til dem, de agtede at bedribe; thi in-
 gen maatte gunder Straf af Kirkens Bandytilføye nogen Korsfed Herre
 eller hans Land nogen Skade, saa at disse Kors udi visse Maader vare
 som det Tegn, vor HErre satt paa Cain, at ingen maatte slaae
 ham ihjel; i den Henseende lod Kong Johannes af Engeland, Græ-
 ve Raymond af Thoulouse og andre sig korse, paa det at de
 disfrierte kunde øve deres onde Gierninger. I Forstningen vare
 disse Croisfader allene for det hellige Land, men siden bleve de mul-
 tiplicerede, og strakte sig mod andre. Saaledes gave Paverne siden
 Indulgencer til dem, som lode sig korse mod de Grædske Christi-
 ne Keyserer; item til Spanierne, som lode sig korse mod Morerne.
 Man lod ogsaa prædike Croisfader udi Tydskland imod Hedninge-
 ne udi Prydsen og Lissland, iligemaade mod Kieftere, som mod
 de Waldenser udi Frankerige. Ja det kom saa vif, at, naar Pa-
 ven enten udi Høyheds- eller Penge-Sager fik Tvistighed med no-
 gen Potentat, lod han prædike Croisfader saavel udi samme Po-
 tentats eget som hans Naboes Land. Bisperne efterfuldte ogsaa
 Pavernes Exempel og paaabode Croisfader mod deres egne Herrer,
 saa at intet tiende meere til at besodre de Geistliges Herredom,
 og

og iligemaade at berisge dem; thi i Begyndelsen gav man Ifflad allene til dem, som virkeligen lode sig forse, men siden ogsaa til dem, som gabe Penge til Croisadernes Fjorffremmelse: Og, som Paverne vare General Casserere, og derforuden efter de Tjunders jus canonicum ingen finance controlleurer maatte have, eller være forbundne til at gjøre Regnskab for disse store Indtægter, saa fandt man slutte, at de maa ikke have befundet sig ilde ved slige Forvætninger; thi ingen Bestilling er efter Ordsprogets Lydelse bedre, end at være Foged uden at gjøre Regnskab. Der vare ogsaa mange, som lode sig forse, men siden betænkte sig igien, hvorudover de maatte give Penge for at dispenseres fra deres Lofte, og bragte deslige Dispensationer ogsaa en god Skilling ind. Saaledes lod den heele Christendom sig da trække ved Næsen, og ingen knurrede over deslige Exactioner, førend da Saladin blev saa mægtig udi Orienten, og Jerusalem blev igien erobred af Saracenerne, og da man begyndte ogsaa at paalægge Geistligheden den saa kaldne Decimam Saladinam; thi da begyndte det først at kaldes et Tyrannie, som fandt sees af Pierre de Blois Invektiver paa Geistlighedens Begne. Med et Ord at sige, heele Europa snurrede af Prækner om alle slags Croisader, indtil Almuen blev saa fied deraf, at ingen meere vilde gaae i Kirke. Hvorudover Præsterne omsider maatte love Indulgencer til dem, som vilde høre deslige Prækner. Vil man nu eftersee, hvad som vandtes ved alle disse Ufeiligheder, da finder man, at de Christnes Bilkor udi Orienten blev slettere end tilforn; nogle Million Mennisker bleve opoffrede; Mange Forster bleve i deres Traværelse skildte ved deres Lande; heele Europa blev udtømmet ved Penge; og mange Christne, som reisede til Jodeland, for at ombvende Saracener, bleve selv Mahomedaner, hvilket sidste var Frugten af Ludovici Sancti Tog til Egypten. De eeneste derfor, som tabte ved Croisadernes Ophævelse, var Paverne, og maaskee Korsmagerne; thi, eftersom der bleve forarbejdede nogle Millioner af Kors, saa er det troeligt, at det har været et nærsomt Handværk, og ikke mindre vigtigt end Knapmagernes nu omstunder; thi nogle holde for, at deraf de første Baabner have Oprindelse, saasom

1455

man da søgte at distingvere sine Kors ved adskillige Symboliske Tegn (y). Naar man derfore dette overvejer, kand man see, at Kong Christian ikke uden Aarsag undslog sig for saadant helligt Tog. Nu maae jeg vende mig til Historien igien. Efterfølgende Aar nemlig 1455 blev fød. til Verden Kongens ældste Son Johannes, som siden blev Konge over Danmark, Sverrig og Norge, og blev saaledes kalden efter Margræv Hans, Dronning Dorothea Mors fader. Hans Fødsel var desmeere gladelig, efterdi Riget udi meere end 60 Aar ingen Prins havde haft. Saasom Kiøbenhavn udi Kong Christophers Tid var bleven en Kongelig Residentz Stad, saa lod Kong Christian see stor Omforrig for samme Stads videre Opkomst og Conservation, hvilket visse adskillige derom udgangne Forordninger, hvorved han confirmerede Kiøbenhavns Privilegier, og befoel, at alle de, som havde Huuse, Gaarde og Torde, skulde tænke til at planke og broelægge samme Stad. Han udgav ogsaa en særdecles Forordning angaaende Høybroe (z), som foreener Slottet og Staden sammen, at ingen maatte herefter som tilfornegbinde deres Skibe til fornavnte Broe, at den ikke skulde forrykkes, hvoraf sees, at bemældte Broe har været gammel paa de Tjælder, iligemaade, at den maae ikke have været meget sterk, efterdi man frygtede, at den skulde nedrives af de smaae Fartøyer, som der ved pleyede at bindes, og haver jeg holdet nødigt dette at antegne, efterdi det kand tiene til nogen Oplysning om denne Hovedstads gamle Tilstand og Tilvæert. Jeg seer ellers af et gammelt Pergament-Skiøde udstedet af Borgemeester og Raad samme Tid til den Kongelige Myntemeester, Henvik Dringenberg, at Kiøbenhavn da kaldtes Kiøbmani Haven, og Kiøbmager Gade, Kiedmager Gade (a). Hvad Norske Sager angaaer, da har jeg tilforn meldet, hvorledes Carl Knudsen ved Erke-Bisp Nislaaf Bolts Practiqver var kommen ind udi samme Rige, og der kroned til Konge udi Trundhjemt.

De

(y) Laboureur Introduction al' hist. de Charles 6. vid. Imhof geneal. Familiars in Gallia.

(z) Edicta ann. 1454 & 1455.

(a) Pergament Skiøde dat. 1468.

1455
Prinds
Johannes
fødes.

Adskillige
Forord-
ninger Kiø-
benhavn
Angaaen-
de.

De Svenske Stribentere sige, at saadant skeede, efter de fleeste
 Indbyggerses Forlangende, men Historien visser anderledes; thi
 Norrhiges Raad protesterede Solenniter Anno 1451 mod den Kro-
 ning, som Kong Carl sneeg sig til udi Trundhiem, og contestere-
 de, at de aldrig havde givet deres Samtykke dertil, og confirme-
 rede den Hylning, som de havde gjort Kong Christian til Mar-
 strand. Og, saasom de Nordenfielste meest vare bleven mistaenk-
 te at have favoriseret Kong Carl, efterdi han var bleven kronet udi
 Trundhiem af samme Stads Erke-Bisp, tilkiende gave adskillige
 Nordenfielste Fylker eller Provincier Nar 1453, hvorledes saad-
 ant var tilgaaet, og vidnede, at hvo som beskyldede dem at holde
 med Carl Knudsen, talede mod all Rætt og Sandhed. Man seer
 da heraf, at ikke Norge, men allene nogle saa uvoelige Mennsker,
 havde indkaldet Kong Carl. Dog, saasom han var bleven kro-
 ned af den Trundhiemste Erke-Bisp, tilegnede han sig samme Ri-
 ge, og skrev sig Konge derover; i den Henseende vilde han og ikke
 samtykke det, som hans Commissarier havde indgaaet til Halmsted
 om Norges Afstaaelse, men udi alle de Stilstande, som siden bleve
 sluttede, forbeholdt sig sin Rætt. Udi saadan Tilstand var Nor-
 ge, varende denne Stilstand mellem Kongerne, hvilke begge tileg-
 nede sig Rætt til samme Rige, Kong Carl, efterdi han der forst, hvor-
 vel ved *Surprise*, var bleven kronet, og Kong Christian, efterdi
 han af samtlige Norske Stænder frivilligen var bleven hyllet, kro-
 net og confirmeret. De fornemteste af Adelen, som paa de Tis-
 der var udi samme Rige, vare Herr Erik Krummedige, Herr Kol-
 biorn Gast, Herr Peder Nielsen, Herr Erik Biornsen, Herr
 Erik Johansen, Engelbrecht og Oluf Staffensen, Herr Joen
 Smør, Herlof Pedersen, Fruue Kirstine Smør-hatte, Herr Erik
 Andersen, Herr Mogens Green, som baade var Svensk og Norsk,
 efterdi han havde Gods udi begge Riger. Og er det fornødent
 ved Leilighed at opregne de Norske Adelige Familier, efterdi de nu
 omstunder fast alle ere uddøde.

Udi dette Nar 1455 blev Her Oluf Nielsen Ridder af Falge og
 Lehnsmænd over Bergen, ihjelstagen af de Tydske paa Contoret i
 Berg

De Nor-
 denfielste
 falde til
 Kong Chri-
 stian igren.

ud vsmr icat

Adelige
 Familier
 i Norge
 paa de Tis-
 der.

Det Tyd-
ske Contors
Opkomst i
Bergen.

Bergen. Jeg har tilforn viset, at de Vendske Stæder finge først Frihed at handle paa Bergen 1275, dog ikke videre, end at reyse tilbage, saa snart de havde indkøbt deres Vahrer, men, da de Tydske begyndte at faae Smag paa Landet, erhvervede de først Frihed at overblive Vinteren, for at indrette deres Magaziner, og bleve derudover kaldne Liggere. Siden satte Stædernes Fuldmægtige sig ned udi Landet paa den saa kaldte Brygge eller Contor, og erhvervede store Privilegier under Erico Pomerano og Christophoro Bavaro, og toge saaledes til udi Anseelse, at de omsider faae deres Contor an som en liden Republikke, der ikke dependerede af Riget. Paa deres Overmod gaves et Exempel dette Aar 1455; thi, da Lehnsmanden udi Bergen, Her Oluf Nielsen (b) paa Bispens Begne vilde efter Loven kræve Tiende af dem, veigrede de sig derfor, og ikke vilde underkaste sig nogen Kæst eller Dom, hvorudover bemeldte Lehnsmand søgte ideligen at giøre dem Fortrad; Hvad han ikke kunde giøre, det giörde hans Hustrue Fru Elisa, hvilken var en Dame af Mandelige Qualiteter; thi hun udrystede paa sin egen Haand Skibe, som den og anden gang plyndrede de Tydske Contorske, hvilket forbittrede dem saaledes, at de søgte at omkomme Lehnsmanden hendes Herre; herudover tog Her Oluf sin Tilflugt til Munkes Liv Kloster, hvor han ogsaa af de Contorske blev forfuldt. Da de komme ind udi Klosteret med væbnet Magt, gif Bisp Forlof dem i Møde med Sacramentet i Haanden, meenende derved at afskrække dem fra deres Forsæt; men, da de ikke kunde faae satt paa Lehnsmanden, sloge de Bispens ihjel, og satte Zld paa Klosteret, hvorudover Lehnsmanden maatte komme for en Dag og blev strax af dem myrdet. Dette Mord havde Kong Christian da ikke Leylighed til at hævne, efterdi Sagerne endda valkede udi Norge; men det gav siden Anledning til Krig mellem Kong Hans og de Lybske. Kong Christian lod sig allene noye med at berætte Pave Calixto 3. denne Misgierning, og at intercedere for Bergen, at ikke Staden, som var uskyldig, men allene Contoret eller Bryggen maatte sættes i Indterdict.

De Con-
torske om-
komme Bi-
spen og
Lehnsman-
den.

(b) Denne Historie have en Deel fremmede Skribentere saaledes defigureret, at den er bleven utiendelig.

terdict. Han erhvervede ogsaa samme Aar af bemeldte Pave Ca-
lixto 3. en Pavelig Bulle mod Kong Carl, efterdi han havde taget
Drebroe Slot fra Dronning Dorothea, som var hendes Eiske-
ding; hvoraf man seer, at Kongen holdt lidt bedre Venfkab med
denne Pave end med hans Formand Nicolao 5, hvilken ved en
meget hellig Gierning saaledes opirrede Kongen, at han uden Tvil
havde søgt at hevne sig, hvis Tidernes Coniuncturer havde tilladt
ham at bryde med det Pavelige Sæde, eller hvis Pave Nicolaus
havde levet noget længere.

Dette Pavelige Mesterstykke skeede udi samme Aar 1455 saa-
ledes: Da Erke-Bispen af Trundhiem ved Døden var afgangen,
havde Kongen besynderlig Omfarg for, at der maatte udvælges en
god Mand, som han i slige vanskelige Tider kunde forlade sig paa,
eftersom Erkebisperne vare Kongens Statholdere, og udi hans Fræ-
værelse regierede Riget baade udi Geistlige, civile og militaire Sa-
ger, og havde man i Sær af Erke-Bisp Nislaaf Bolts Opforsel-
lærdt, hvad en Erke-Bisp kunde giøre, naar han var ilde findet
mod Regieringen, og hvormeget det var Kongen anliggende at forsy-
ne Erke-Bisp-Sædet med en troe og redelig Mand. Han magede
det derfor saa, at Marcellus, Bisp af Skalholt udi Island, og som
da var Kongens Gesant udi Rom, blev postuleret og udvælt af
Norske Bisper til det Trundhiemske Sæde. Denne Rætt til at ud-
vælge de Trundhiemske Erke-Bisper, var fra St. Olai Tid de
Norske Konger og Rigets Geistlighed aldrig disputeret; thi St.
Olaf havde paa sin egen Beforsning fundet, og berislet de flees-
te Kirker, hvorfore, saa vel Paverne, som Concilia, havde sam-
tykt og stadfæstet, at, naar en Erke-Bisp eller Bisp skulde ind-
sættes udi Norge, skulde det skee med de Norske Kongers Billie
og Samtykke. Kongen gav da denne Marcelli Election Pave Ni-
colao strax tilkiende, begiærende, at, som han var Canonice ud-
vælt, hans Pavelige Hellighed vilde confirmere Vallet efter Sæds-
vane, og skikke den udvælte Erke-Bisp til Trundhiem, hvor hans
Nærværelse var fornøden. Men Paven mod all Sædvane og
Forhaabning forkastede dette Val, og søgte at indtrænge paa det
Trundhiemske Erke-Sæde en Fremmed ved Navn Henricum, hvil-

Erætte
mellem
Kongen og
Pave Nico-
laum 5.

Marcellus
blir udvælt
til Erkebisp
udi Trunde-
hiem.

Christia-
nus 1.
1456

658

83) 0 (86

Paven la-
der fængste
Marcellum

Kongen
besværgere
sig derover.

Samme
Tvistighed
opvækker
tvende Fac-
tioner i
Norge.

1456

ken corresponderede med Kongens Fiender, og derforuden var u-
duelig til saadant Embede, saavel i Henseende til hans høje Alder-
dom som Ukyndighed i det Norske Sprog. Han forkastede saales-
des Marcellum, og lod ham uden Confirmation reise fra Rom.
Det blev dog ikke derved; thi, da Marcellus var kommen til Coln,
blev han efter Pavens Anstiftelse anholden, og fængslet udi samme
Stad, ja alle hans Klenodier, Penge og Gods bleve ham fra-
tagne tillige med hans Breve, hvoriblant var ikke allene hans Po-
sulation, men endogsaa andre vigtige Breve, som angik Nigets
hemmelige Sager. Kongen ansaae dette som en dobbelt Spott,
sendeel, efterdi Marcellus var Canonicus udvalt til Erke-Bisp,
sendeel ogsaa, efterdi han var en Gesant, hvis Person efter all
Folkkræft er hellig. Han skikkede derfor andre Gesantere til Rom,
og begjærede, at de Colniske maatte tilholdes at give det bortagne
Gods med Breve tilbage, og at de derforuden maatte straffes for
saadan formastelig Gierning. Men Erke-Bispen af Coln, samt
Borgemeistere og Raad havde ingen Billie dertil, saa længe som
Pave Nicolaus levede, hvoraf man lætt kunde slutte, at de havde
samme Paves hemmelige Ordre: Kongen lod derfor anholde alle
Colniske Riobmands Gods og Effecter udi hans Riger; men Sa-
gen blev dog som den var, indtil Pave Nicolaus 5. ved Doden
afgik. Efter Pave Nicolai Død affærdigede Kongen Mar 1456 et
nyt Gesantskab til hans Successor Calixtus 3, begjærende, at han
vilde corrigere det, som hans Formand havde gjort imod hans
Kongelige Rætt og den Norske Kirkes Privilegier. Men samme
Pave, enten han var ligesaa haardnakket som den forrige, eller at
han ikke vilde tilbage kalde, hvad hans Formand havde gjort, con-
firmerede Henricum, som af Pave Nicolao var indtrængt, og lod
Kongens Gesantere uden Beskeed hjemfare. Dette foraarsagede
stor Allarm udi Norge, sendeel holdt med Paven, andre med
Kongen og Stænderne. Ja det kom til saadan Forbittrelse, at
mange maatte sætte Livet til. Bispen af Bergen blev da ihjelsla-
gen, item Oluf og Peder Nielsøn, samt flere af Adelen, saa
at det saa ud til en indbyrdes Krig.

udi

Udi denne forargelige Tvistighed saldte mange af de Norske, som boede udi Nordlandene, fra den Romerske Kirke, som de deraf fattede saa slett Idée om, og antog den Nysfiske Religion. Kongen var udi denne Tilstand tvilraadig, hvad han skulde gjøre. Hvis han søjede Paven, havde han det heele Rige paa Halsen, efterdi Stænderne truede at opsigte ham Troeskab, dersom han ikke vilde beskytte de Kongelige Regalier, og den Norske Kirkes Frihed. Hvis derimod han stodte Paven for Hovedet, havde han sig at befrygte for Kirkens Band og St. Petri Sværd, hvorudover han stikkede ikke allene nye Gesandtere til Rom, men endog saa til Kæiser Friderich 3, hvilken han udi sit Brev, som Gesandterne førte med sig, kaldte den hellige Kirkes hejeste Patron (Sanctæ Ecclesiæ Supremum Advocatum). Ja han affærdigede ogsaa Bud til Kongen af Aragonien, Alphonsus og til andre Potentater, som stode udi Venkskab med Paven, ombedende dem, at de vilde intercedere hos H. Hellighed, at den Norske Kirke maatte blive ved sine gamle Privilegier, paa det at Blods Udgydelse og indbyrdes Krig maatte forhindres, og at Undersaatterne ikke maatte drives til at falde fra den Romerske Kirke. Udi det Brev, han tilskrev Paven, findes disse Ord: O! ambitionis detestabile crimen! pro ovibus suis redimendis moritur Christus, pro tumidæ superbiæ insatiabili fastu, pro mundanæ gloriæ pompa ovile Christi subripitur. Det er: O! en vederstyggelig Vergierigheds Last! Kristus døer for at igienløse sine Faar, men hans Faaresti forstyrres af de Geistliges umættelige Hofmod og Begierlighed efter verdslig Ære og Hønhed.

Paven, da han mærkede, at han allevegne hordte ilde over saadan forargelig Dpforsel, da, for at sætte en Farve derpaa, formædede han adskillige Beskyldninger mod Marcellum, som han Artiskelvius forfattede, og besøel Erkebispens af Lund med hans Suffraganeis at examinere Sagen, og domme derudi: Marcellus, som havde en god Samvittighed, modte for denne Natt, og der vissede tydeligen sin Uskyldighed, hvorfor samme Dommere remitterede Sa-

2/9
Kongens
merkelige
Brev til
Paven. } z

pe

gen igien til Paven, og, omendskiont Marcellus gjorde en nye Rejse til Rom for at svare for sig, blev dog intet derved gjort hverken udi Calixti ey heller udi hans Efterkommers Pii 2. Tid, Og, som jeg finder intet meere talt udi Historien hverken om Marcello ey heller hans Modstander Henrico, er det troeligt, at ingen af dem er kommen til det Trundhiemske Erke-Sæde.

Nu er Tid, at jeg begiver mig til den Svenske Krig igien, hvilket blev fornyed udi det Aar 1456; men, forend jeg skrider dertil, vil jeg melde noget om, hvad som varende denne Stilstand passerede udi Sverrig. Omendskiont udi den Anstand, som havde varet udi 3 Aar, intet Fientligt paa begge Sider var foretaget, saa gjorde dog Kong Christian idelig blind Allarm, og lod Rygtet gaae, ligesom han havde i sinde at giøre Indfald udi Sverrig, hvilket forarsagede, at Kong Carl undertiden 3 eller 4 gange om Aaret maatte stikke Krigs-Folk til Grændserne, hvilket med deres frem og tilbage Rejser besværgede Bønderne, og gjorde dem saa uwillige, at de sagde, at Kongens Krigs-Folk gjorde dem større Skade end Fienden selv. Og var dette just, hvad den kloge Kong Christian intenderede (c), nemlig, at giøre Carl Knudsen forhadt udi Sverrige. De Geistlige, som vare samme Konge ikke meget bevaagne, ophidsede han da ikke lidet mod sig, i det han samme Tid foretog sig at reducere en Hob Geistligt Gods; thi, saasom han trængede til Penge, og havde fornummet, at de forrige Konger havde skienket Geistligheden alt formeget Gods, Kronen til Skade, beordrede han Commissarier nemlig Erik Fogelbyk og Claus Nyting for at examinere saadant, og at reducere alt det Gods, som Geistligheden med Uret besad, lod og en Befalning udgaae, at man ikke meere skulde give saa meget Gods til Kirkerne. Disse Anstalter og uftidige Forordninger fastede Olie udi Ilden, og formeerede det Had, som hans Fiender havde fattet til ham, og, som de merkede, at Kongen forlod sig meget paa Marsken, Thord Bønde, hvilken var ikke mindre tapper end lykkelig, overtalede de hans egen Foged at omkomme

me ham, hvilken ogsaa overfaldt ham ved Ratte-Tider, fløbede hans Hoved med en Øxe, og flygtede til Danmark. Ved denne tappere Generals Død mistede Kong Carl sin Høyre Haand, saasom han selv havde kun liden Capacitet udi Kriigs-Sager (d) | 2
Saaledes vare Coniuncturene udi Sverrig, da Krigen igien begyndte mellem Nigjerne.

Anno 1456 kom Magnus Green med en Dansk Magt ind udi Calmar-Sund og Oland og belejrede Slottet Borkholm, hvilket efter 6 Uger blev overgivet af Kong Carls Sviger-Søn, Erik Erikssen. Da udbrod omsider det Had, som Erkebispfen Johan Bengtsen længe havde baaret til ham, og, som samme Prælat spillede siden saadanne store Ruller i Sverrig, er fornødent at give en liden Idee om hans Person. Han var af en af de fornemteste Familier udi Sverrig, og derfor i Henseende til sin Byrd havde et stort Anhang af Adelen, og Almuen havde han til sin Billie, saavisk som han var Erke-Bisp, hvilken paa de Tider havde meere Myndighed end Kongen selv. Han havde ellers alle de Qualiteter, som udfødredes af en Geistlig Mand paa de Tider; thi han var oprørsk, dristig og en duelig Mand. Han var ellers ubeständig og holdt eedtlige Løfter ikke længere, end han fandt dem nødige for sin Interesse, hvilket kand sees, saavel af hans Opførsel mod Kong Carl, som siden mod Kong Christian. Det seneste Løfte Jæg finder at han holdt, var det, som han gjorde ved St. Eriks Skrin, hvor han nedlagde sine Bispelige Insignia, og lovede ikke at ville tage dem igien, førend han havde drevet Kong Carl af Sverrig, hvilket han ogsaa holdt troeligen. Slige Qualiteter havde denne Erke-Bisp, der stodte sin Konge fra Thronen. Det første Had, han havde fattet til Kong Carl Knudsen, reysede sig af den Tvistighed, Kongen, da han endnu ikkun var Marck, havde havt med Drosten Christen Nielsen, som var Erkebispens Morfader, hvilken han havde ladet fængsle. Dette Had formeeredes af adskillige andre Opførseler, saavel mod ham selv, som mod hans Venner. Kongen havde ogsaa søgt at hindre hans Vall til Erke-Sædet udi Upsal, og

Tvistighed
mellem
Kong Carl
og Erkebisp
Johan
Bengtsen.

Samme
Erkebispes
Portrait.

1457

endeligen ved ovenanførte nye Forordninger med det Geistlige Gods
ses Reduction havde ladet see, at han var ingen Præste-Ben.

Begyndelsen til Tragoedien var denne: Efter den Zapere
Thord Bondes Dod og Nlands Erobring begyndte Erke-Bispen at
tage Masken af, og anholde hos Kongen om Erstatning af nogle
Skibe, som han forrige Sommer havde mistet mod Rigets Fiens-
der. Kongen meenede sig ikke dertil at være pligtig, underkastende
Egen Raadets Kiendelse, og sældede da Raadet saadan Dom,
at Kongen var forbunden til at erstatte Erke-Bispen den Skade.
Over denne Dom blev Kongen det heele Raad fiendsk, saa at de
med Kaaldsindighed skildtes fra hinanden. Han forlod sig dog paa
sin Magt, saasom han havde de fornemmeste Rigets Slotte udi
Hænder, og derforuden 2000 gevorbne Ryttere, og derfor, i stedet
for at stille sine Fiender tilfreds, foragtede dem, hvilket befodrede
hans Undergang. Om Sommeren udi det Aar 1457 rykte han
mod Calmar, udi Forsætt at igientage Deland. Erke-Bispen be-
tjenede sig da af hans Graværelse for at fuldbyrde sit Forsætt, og
lod først gribe Kongens Foged Haagen Svendsen, og sætte ham
i Fængsel paa Salestad. Dagen derefter lod han slaae Feides
Breve paa Upsal Dom-Kirke (e), hvorudi han opsigde Kongen sin
Troeskabs Pligt, og gav dets Aarsag tilkiende udi samme Breve,
nemlig, at han havde søgt at undertrykke baade Geistlige og Verds-
slige Stænder, var falden udi Kriættarie, underholdt slemme betien-
tere, indviklede Riget udi lanparige og kostbare Krige, og foragtede
alle dem, som gavede ham gode Raad. Derpaa gif han ind udi
Dom-Kirken, lagde sin Hat og Bispe-Stav ned for St. Eriks
Skrin, tog sit Harnisk paa, og lovede ikke at stikke Sværdet udi
Skeden, førend han havde sat Everrig udi anden Stand. Efter
at dette var skeed, lod han udplyndre Kongens Gaard, og foer al-
levegne om udi Landet, ladende sig hylde af Almueen, hvilken han
opviklede udi Besteraas, og der kaldede Dale-Karlene til sig, som
stedse vare villige at lade sig bruge udi slige Tilfælde. Da Kong
Carl fik Tidender om dette Oprør, hastede han tilbage med

Erkebyspen
erklærer sig
offentligen
mod Kon-
gen.

Reberlag
paa Kong
Carls Følf.

1400

1400 Ryttere, hvilke han formeerede med 300 Fodgiengere, som han lod føre fra Stokholm, og søgte at overrumple Erke-Bispen. Men Erke-Bispen var ham for snedig, og, saa snart han fornå, at Kongen var kommen til Stregness, overfaldt han der om Morgen den for Dag Kongens Folk, som intet saadant vare formodede, men af Sikkerhed endda laae paa deres Senge, og tog dem alle fangne. Kongen selv blev udi dette Angreb saaret og undkom ved Flugten til Stokholm. Denne Sejer erholdt Erke-Bispen paa St. Veders Dag (f), hvorfors han bad, at samme Dag skulde holdes hellig: saaledes spilles med Fæster, hvilke ofte indrættes til Erindring om Mord og Misgjerninger, og te Deum bliver ofte sunget, fordi man har brudt Guds Bud. Saa snart Kongen var kommen til Stokholm, lod han sætte Ild paa begge Malmer eller Forstæder, at Fienden der ikke skulde besæfte sig. Men Erke-Bispen kom ham strax paa Halsen, beleirede Staden paa begge Sider, og bragte det heele omliggende Land udi Oprør. Kongen maatte da falde tilføye, stilledes Deputerede til den Hentlige Leir, bad om Forladelse, og lovede herefter at føre et behageligt Regimente; Men, som det var Erke-Bispen ikke saa meget om at gjøre at handhave Rigets Love og Frihed, som at hævne sig over Kongen, eller røttere at have den Ære at støde ham fra Thronen, saa bleve disse Tilbud ikke imodtagne. Hvorudover Kongen, da han saae, at det var Alvor, og at der ingen Redning mere var for ham, efterdi Alden saavel som Almue vare ham giensstridige, og han derforuden frygtede at blive overleveret af Stokholms Borgere, skrabede han sammen alle sine Penge og Klensdier og om Natte Tid begav sig paa et Skib, hvormed han flygtede til Dantsig (g) hvor han opholdt sig udi 7 Aar. Og, som han havde bragt en stor Skat med sig, laanede han Ordens-Herrerne af Preudsen en hob Penge, nemlig 5000 Mark paa adskillige Huuse; men disse Huuse bleve siden ødelagde af Polakkerne udi den

Kong Carl
fordrives
af Riget.

(f) Olai Petri Manuscr, siger Cathedra Petri Dag.

(g) Mogle skrive, at han flygtede til Georg Podiebrat Kongen af Bøhmen, hvilket er en Wildfarelse.

Christia:
nus I.
1457

z
=

den Krig, som da var mellem Polen og Puydsen, saa at denne ulykkelige Konge mistede baade Pantet og Pengene. Johannes Magnus skriver, at, da han stod færdig at begive sig til Skibs, og sen adspurte ham, om han havde noget glemt, svarede Kongen: intet uden at lade dig hænge.

z
=

Saa snart Kong Carls Flugt blev spurt, komme de landsflygtige Svenske til Sverrig igien; blant dem vare de fornemste, Bisp Bent af Skara, Magnus Green, Thure Thuresen, Gustav Oluffen, Gustav Lauritzen og andre. Erke-Bispen fortsatt da med Tver Stokholms Beleiring. Oluf Drake commenderede Besættningen i Staden paa Kongens Vegne, men Krijsfolket saavel som Borgerne vare ueenige, hvorudover Stokholms Slott efter en Maanedes Beleiring overgav sig. Derpaa havde Erke-Bispen strax Bud efter Oluf Thvessen paa Gulland, for hvilken han aabenbarede sit Forsætt at indkalde Kong Christian udi Sverrige. Bemeldte Thvessen stilledes han derpaa til Finland for at indtage samme Province; selv gav han sig ud for Rigets Forstander, reisede alle vegne om i Landet, og bemægtigede sig alle Slotte, undtagen Calmar, som Gustav Carlisen havde inde, dog lod han sig ikke merke for Bønderne, at saadant skeede for Kong Christian, efter som de vare opirrede mod de Danske formedelst den Skade, de havde tilføyet dem, men confererede allene med nogle høye Stands Personer, som han havde Fortroelighed til, i sær med Magno Green, og de andre Svenske Herrer, der nyeligen vare komne tilbage af deres Landflygtighed. Ved deres Raad affærdigede han et Gesandtskab til Kong Christian, for at invitere ham til Sverrig. Kongen forsommede ikke at smidde, medens Jernet var varmt, og lod sig ved Vinke-Tider af samme Aar 1457 see udi Stokholms Skær med sin mægtig Flode. Han lod da strax udspreede, at Kong Carl havde samlet en stor Krijsmagt udi Puydsen (h), hvormed han vilde komme til Sverrige igien, og reffe sine uhydige Undersaatsere, hvorudover han, nemlig Kong Christian, var didkommen for at hindre Rigets Fordærvelse. Erke-Bispen og hans Tilhængere

19

Kong Christi
stign invite
res til
Sverrig.

z
=

(h) Eric. Ups. lib. 6.

opsat

opsatte da nogle Artikle, som Kongen skulde undertegne, forend han blev antagen, hvortil da Kongen beqvemmede sig, fordte Erke-Bispen ham med stor Pragt ind udi Stokholm, og overleverede ham Slottet, endstiont han nyeligen tilforn havde lovet ingen frem med Herre at indtage. Kort derefter komme Stænderne sammen til Stokholm, hvor de antog ham til Konge, hylkede ham til Morsasteen og lode ham krone til Upsal. Ved Kroningen blev holdt et stort Gæstebud med en Caroussel, som varede udi 8 Dage, hvor udi Kongen særdeles frem for andre distingverede sig, efterdi han var en fuldkommen Mester udi alle slags Ridderspill.

Hylbes og
krones til
Konge i
Sverrig.

Saaledes bleve de 3 Nordiske Riger igien foreenede, og beholdt Kong Christian Sverrig, saalnge som Carl Knudsen var udi Prydsen. Riget var ogsaa i saa lang Tid udi god Rolighed, indtil de Svenske bleve kiede af gode Dage, og begyndte at spille deres gamle Tragoedier igien. En af demisfornoyede Svenske Herrer, Thura Thurasen, blev da giordt til Sverriges Riges Marck, og betrodde Kongen ham Stokholms Slott med ald den Skatt, som Kong Carl havde givet Dominicaner Munkene i Forbaring, hvilken Skatt Johannes Magnus siger at have bestaaet af 7 Tønder Guld, som synes utroeligt paa de Tider, hvorudover ogsaa andre Skribentere giøre en stor Rabat udi denne Regning (i). Efterat dette store Verck var fuldendiget, begjærede Erke-Bispen Absolution af Pave Calixto 3. formedelst den Krig, han havde fort mod sin egen Konge, paa hvilken han lagde all Skylden; Denne Absolution bekom han uden Møye og en Gratulation oven i Riøbet, som den der havde opfyldt sit Embede løbigen, efterdi det holdtes for en Dyd paa de Tider for Bisper at træde Konger og Forster paa Halsen. Kong Christian sluttede Naret tilforn nemlig 1456 en offensiv og defensiv Alliance med Carolo 7 af Frankrig (k). Ved samme Forbund forbandt Kongen sig at assistere Frankrig, naar forlangedes, med 40 Krigs Skibe og 6 til 7000 Mand. Ut

12/i

12

Forbund
mellem
Danne-
mark og
Frankrige.

12

pppp

samme

(i) Anonym. Chron. Slav. siger 7000 Mark og 22 smaae og store Sølv Kar, vid. Eric. Ups. lib. 6.

(k) Vid. fœdus sub dato 28. Aug. Colonix pag. 362. & collectio tractat, Leonard. tom. I.

12
12

Samme Forbund har sigtet paa Engeland, sees af den Artikkel udi Tractaten, som siger: Om formiddelsst denne Hielp noget kunde udrættes i Engeland, da skal det være begge Herrer til beste. Men man finder ikke, at dette Forbund havde nogen Virkning, tvertimod man seer af den Francke Historie (1), at Kongen af Frankrige kort derefter gjorde Landgang uden Danske Hielpes Tropper paa Engeland. Marsagen dertil synes at have været denne. Kong Christian havde samme Tiid Tvistighed med Kongen af Skottland, hvorom siden skal tales, og Frankrig, som havde paataget sig at mediere udi samme Tvistighed, og at skaffe Dannemark Satisfaction, kunde derudi intet udrætte, vilde ey heller støde Skottland for Hovedet, hvis Hielp mest trængedes til udi den Engelske Krig. Hvorudover dette Forbund havde ingen Virkning. Strax efter Kong Christians Ankomst til Regieringen i Sverrig, opvoktes en stor Krig udi Preudsen mellem Ordens Herrerne og Undersaatterne, hvorudover Ordens Herrerne søgte hos Kongen, at han vilde forbyde all Tilførsel paa de Preudsiske Stæder, og hindre dem at handle udi hans Riger; Og, som de oprørke Stæder gave sig under Casimiro af Polen, skrev Kong Christian Kongen af Polen et Undsigelses Brev datered den 6 Januarij 1457 (m), som findes hos Hvitsfeld. Efter adskillige Tvistigheder mellem disse tvende Konger blev dog giordt en Anstand til Danskig, som siden blev forvandlet til en Fred. Men som dette skeede længe derefter, maa jeg fortælle hvad som imidlertid forefaldt under Christiani I. Regiering fra 1457 indtil 1463, da Rigernes Forening blev igien adspildet ved en nye Opstand udi Sverrig.

Inden
Rigs Sa-
ger.

Anno 1457 den 1. May, confirmerede Pave Calixtus 3. det Privilegium, som Pave Nicolaus havde givet de Danske, at ingen af Dannemarks Undersaattere skulde stævnes ad primam Instantiam udenlands til Rom for Pavens forordnede Dommere, sørend Sagen hjemme for deres tilbørlige Dommere bliver forhørdt, og skulde ingen Band forkyndes af de Pavelige Tilforordnede, sørend

(1) Marth. de Coucy. hist. Carl. 7.

(m) Vid. lit. Christ. I. ad Casimir. pag 869.

Sagen var forherdt udi Riget. Den 3die dito udi samme Aar, confirmerede Kongen Desels Kirkes Privilegier, og anholdt hos samme Pave om en nye udbalt Bisps Confirmation. Af et af de Breve, som han samme Tiid tilskrev Paven, angaaende de Deselske Sager, synes, at den Tydske Orden da har villet tilegne sig Rætt ad disponere over det Deselske Stift og dets Bisper, efterdi der blant andet findes disse Ord: licet Patria & Ecclesia prædicta nihil commune habeat cum ordine Pruthenorum &c. Det er: Endskiont den Deselske Kirke har intet tilfelles med den Preudsiske Orden; thi de Danske Konger have reddet dem fra det Hedenske Mørkhed, og stedse siden beskyttet den, ligesom de ogsaa nu omstunder giøre. Af dette sees, at om endskiont de Danske Konger havde mistet Estland og Lifland, saa dog lode de ikke falde deres Præstensioner paa Desels og Revels Stifter, men alle Danske Konger øvede deres Rætt dertil, og var det i den Henseende, at denne Konge gav sig den Titel af Første til Estland udi et Brev, som han skrev Pave Calixto til 1456, angaaende den Revelske Biskops Confirmation.

Jeg har tilforn antegnet, at Carl Knudsen, da han blev Konge udi Sverrig, tog fra Dronning Dorothea hendes Lifgeding, som Stænderne udi Sverrig havde tillagt hende udi hendes forrige Herres, Kong Christophers Tiid. Da nu Kong Christian var kommen paa den Svenske Throne, lod han i den Henseende procedere mod Kong Carl, og modte da for Sverriges Raad til Stokholm Dronning Dorothea Procurator, beskyldende Carl Knudsen, at, endskiont han selv havde været med at underskrive det Brev, som blev giordt paa Høystbemeldte Dronnings Lifgeding udi Sverrig og Norge, saa havde han dog siden mod sit eget Tilfagn u-rættmessigen berøvet hende saadant. Der indkomme ogsaa paa samme Tiid adskillige andre Klagemaal over ham, blant andre, at han havde med sig bortført Rigets Klenodier, hvorfore ham blev forelagt at møde næstkommende Pindsedag for at svare for sig, og paa det at Stævningen ikke skulde være ham u-vitterlig, blev for got befundet, at den skulde læses og forkyndes

12
14
15/æ

Kong Carl
stævnes
til at svare
til Beskyld-
ninger.

paa Naadhuusene udi Stofholm, Lybel, Bismar, Rostof, Straalsund, Colberg, Danksig og Konigsberg, hvor han kunde have sin Tilhold (n). Men, saasom Kong Carl ikke lod sig indfinde til indstævnte Tid, blev Aaret derefter feldet saadan Dom (o), at alt hans Arvegods, Kiobegods og Pantegods skulde være forfaldet til Kong Christian og Sverriges Krone. Dog forbeholdtes hans Dottres Rætt ufforkrænket paa deres Moders Morgengabe, item paa alt deres Kiobegods og Pantegods, som deres Fæder havde haft, førend han indtrengede sig paa Thronen. Dette formæredede ikke lidet Kronens Revenüer udi Sverrig, saasom Carl Knudsen havde et anseeligt Gods udi Sverrig, og var det udi den Henseende, at denne Process blev ham formæred. Derpaa forskrev Kong Christian til Dronning Dorothea Drebroe Slott med By og Lehn, Rerike, Bermeland og Norstov, som hun af Kong Christopher havde haft til Lifgeding, hvilken For skrivelse blev confirmæred af Erke-Bispen og Raadet.

Paa samme Tid lod ogsaa Kongen erklære ved en anden Dom, at alle Kronens Pante, som de forrige Konger havde udsatt, og Kronen udi saa lang Tid havde mistet, og Pandthaverne havde nydt meere af Pandrenes Indkomster end de udlaaante Penge Summer kunde beløbe sig til, skulde uden videre Betalning falde til Kronen igien. Hvis derimod det kunde bevisses, at bemeldte Gods ikke havde givet saa mange Indkomster, som kunde beløbe sig til den udlaaante Hovedsum, da skulde Kongen lægge til, hvad som fattedes udi Capitalen. Og, hvis Oppebørselen var større end Hovedsummen, da skulde Pandthaverne derom foreene sig med Kongen. Hvis Svenske Skribentere vilde lægge disse Forordninger Kongen til Last, da kand spares, at det samme var ogsaa skeed udi Dannemark af samme Nødvendighed, iligemaade, at det skeede ikke udi Sverrige, uden efter Raadets Tilkyndelse; thi Dommene findes underkrevne af Rigets Bispe og Adel. Hvis noget derudi kunde criticeres, var at det skeede for tilig, førend Kong

(n) Citatio Caroli Canuti Holmiz 1457. pag. 877.

(o) Vid. Sentent, Contra Carol, Holmiz ibid.

Kongen var bleven Kætt fast paa Thronen, og det kunde vare ubelæstigt at foretage endogsaa fornødne Reformationer. Dog ster jeg ikke, at de samme foraarfagede ringeste Bevægelser udi Sverrig; thi den Svenske Historie selv vidner, at Indbyggerne vare meget fornøjede med Kong Christians første Regierings Aar; Den Kierlighed, de havde for det Kongelige Huus, sees blandt andet deraf, at samtlige Stænder paa en Herredag til Skara udi samme Aar erklærede den Kongelige Prins Johanne til Konge i Sverrig efter hans Faders Død, og, hvis samme Prins døde, forordnede de, at den af Kong Christians Søner, som var næst efter ham i Alder, skulde samtykkes til Konge. Dette Exempel efterfuldtes strax udi Norge, hvor samme Riges Stænder ogsaa samtykte den unge Prins. Udi Dannemark derimod blev han hyllet det samme Aar, som han blev fød. Saa at Kong Christian ikke allene forenede lykkeliger de 3 Nordiske Kroner igien, men endogsaa forplantede dem paa sine Børn.

Den Magt og Ansæelse, Kong Christian ved sin viise Opførelsel havde bragt sig udi, formeeredes Aaret dersefter ved et mærkeligt Dødsfald, som forenede Slesvig og Holsten med Riget, og gjorde ham til den mægtigste Konge, som havde regieret udi Dannemark fra Canuti Magni Tid. Saa som Holsten fra denne Tid har været foreenet med Dannemark, og dette Rige stedse har haft saa meget at bestille med de Holstenske Herrer, saa vil jeg her korteligen vilse deres Udspring og Genealogie (p). De Holstenske Grævers Stamfader er Adolphus af Salings-Leue, en simpel Herremand, hvilken formedelt sin troe Tjeneste af Biskopen af Minden blev forlehned med noget Gods, over hvilket Gods Keyser Conradus 2, Anno 1030 paa en Rigsdag til Minden efter samme Biskops Recommendation gjorde ham til Græve. Af ham nedstammer Adolphus den første Græve af Holsten, som af Hertug Luder til Saxe blev forlehned med Holsten. Efter Adolphus 1. følger Adolphus 2, Adolphus 3, som af Waldemaro 3 blev for-

Y p p p 3

dra

Hertug Hans hyltes i Sverrig.

Hertug Adolf af Slesvig og Holsten dør uden Livs Arvinger.

1459

De Holstenske Grævers Genealogie.

(p) Peters. Chron, Holsat.

stenste og Skovenborgske Græver af Anno 1390, efter hvilket et af disse Huuse skulde succedere det andet.

Adelen udi Holsten kom strax sammen for at overlægge, hvad i sige vanskelige Coniuncturer skulde foretages. De merkede paa den sene Side, at de Skovenborgske Grævers Prætensioner vare ikke ilde grundede, men saae derimod, at Kong Christian ikke vilde staae fra sin Rætt, og at det var farligt at lægge sig ud med saadan mægtig Konge. Stænderne vare ellers deelte udi 2 Factioner: for den eene var Hoved Henrik Pogwisk som søgte med sit Anhang at befodre de Skovenborgske Grævers Rætt: Og for den anden var den Ranskovske Familie (9) hvilken med sit Anhang, som var det stærkeste, figtede for Kongen, hvorvel de ginge varligen til Verks. De søgte derfor i Begyndelsen at forhale Tiden, og at affpise Græv Ottho med gode Ord; thi, da han fodrede Landets Slotte og Stæder, nægtede de vel ikke hans Rætt, men forregave, at, eftersom der fandtes ogsaa andre, der formeenede sig ilige maade saadan Rætt at tilkomme, saa udfodredes nogen Tiid dertil. Strax derpaa blev holden en Sammenkomst til Rensborg, hvor ogsaa Gesandtere af Lybek af Hamborg lode sig indfinde, saasom det var samme Stæder Magt paaliggende at vide, den sene, hvem den skulde have til Naboe, og den anden, hvem den skulde have til Overherre. Til denne Herredag stilledes Kong Christian sin Broder Græv Gerhard af Oldenborg og Claus Rønnoh Dannemarks Riges Marck med Begjring, at Landet maatte ham overleveres, saasom han var den afdøde Adolphi næste Blodsforvant, lod ogsaa derhos sige, at han vilde træffe et venligt Forlig med Græv Ottho af Skovenborg, og, hvis dette ikke kunde skee, vilde han underkaste Sagen Stændernes Kiendelse; derudi lod Kongen see sin sædvanlige sine Politiske, overgivende saadan Kiendelse til Stænderne, hvorved han baade vant deres Affection, og hindrede at Tvistigheden ikke skulde komme for Keiserlig Rætt, hvilken uden Tvil havde tildomt Græven Landet efter den almindelige Tydske Lehns Rætt. Adelen udi Holsten derfor, besynderligen de Ranskover

Kong Christians floge Conduite udi denne Tvistighed.

ver lode sig indtage af denne Kongens Foyelighed, og besluttede at antage ham til Herre. Og, da Kongen under Haanden var bles ven forsikfred om deres gode Billie, forskrev han de Holstenske Stænder til Ribe, hvorlefter nogle Dages Samtale bley sluttet at antage Kong Christian til Hertug udi Slesvig og Holsten, hvilket Ball de offentligen siden lode tilkiende give ved Biskop Claus af Slesvig paa Raad Husset Anno 1460.

lu
lu le
1460

Kongen
udvælges
af de Sles-
vig. Hol-
stenske
Stænder.

Om Enhver Kand her vel slutte, at Stænderne udi slige sibrige Coniuncturer forsømmede ikke at betinge sig de allerfordeelagtigste Privilegier og Herligheder, og at Tiden tillod Kongen ikke at tinge saa noye, ja end ikke at sporge de Slesvigiske Holstenske Stænder ad, af hvilken Myndighed de confunderede Forstendommiet med Grævfskabet, og hvorpaa de grundede den Rett at udvælge Hertuger til Slesvig, som var et Lehn af Riget, og den Syndre Part af Jylland, som strax ved Adolphi Død var hiemsfalden til Riget igien, ikke uden de vilde beraabe sig paa den saakaldte Baldemari Constitution om Holstens og Slesvigs ævige Foreening, og at Forstendommiet aldrig skulde komme til Riget igien; Men jeg har tilforn visset, at samme Baldemars Constitution er et Charteque, som er gandske uæsterrettelig, og, omendkiønt det havde været en loblig Constitution, saa kunde den paa de Tilder dog ikke citeres meere, efterdi Hertugerne af Slesvig sidenjindtil denne sidste in- clusive, havde taget Forstendommiet til Lehn af Dannemark, og at Dispytterne aldrig havde været om Lehnet, men om Lehnets Maade, hvorføre enten det var Personligt, som de Danske foregave, eller arveligt, som de Holstenske Græver vilde have det, saa saldt det dog efter den sidste Hertugs Død, som skeede uden Livs Arvinger, til Riget igien. Det er ingen Tvivl paa, at saadan fornuftig Her- re, som Kong Christian, merkede jo denne Stats Solocisimum, men han saae vel, at, hvis man gik formaliter frem udi denne Sag, saa vilde han staae Fare for i det ringeste at miste Holsten, hvilket han holdt for bedre at imodtage uden Examen end at myn- fre Stændernes confuse Procedure, og miste Landet methodice.

le
lu
le

De navnkundige Privilegier, som Kongen da gav Stænder-
ne til Ribe, ere efterfølgende: Kongen skulde holde dem alle de
Privilegier, som de havde haft udi Hertug Adolphs Tid (r).

Kongen tilstod at være kaaret til Slesvig og Holsten, ikke
som Konge udi Dannemark, men af Stændernes fri Villie, hvil-
ke stedse skal beholde Ball-Rættigheden.

De skal ikke være forpligtede til at følge Kongen udi Krig uo-
denlands, ikke heller skal de indstævnes for Kongen udi Livs, Eres
og Guds Sager, men for deres egen indenlandske Rætte.

Kongen skal ikke paalægge nogen Skatt uden de Geistlige og
Verdslige Stænders Samtykke udi Forstendommen og Græveskabet.

Kongen forpligter sig at betale all den Gield, som hans Mor-
broder Hertug Adolph har giordt.

Item, hvis han vil indløse, sælge, afhænde eller forpante
Guds udi disse Lande, skal han det gjøre for sine egne Penge.

Kongen skal udi det Hertugdømme Slesvig stedse have en indfødt
Mand til Drost, som skal domme i Sager paa Rættens Vegne.

Udi Holsten og Stormarn skal han holde en Marskalk.

Drosten og Marsken skulle ofte om Aaret holde Ting og Rætt
paa de Steder udi Landet, som mest fornødent gjøres.

Kongen lover eengang om Aaret at holde Land-Dag udi hvert
Land, med mindre han af lovlig Forfald hindres.

Slotte og Lehne skal ikke betroes uden til indfødde Mænd.

Efter som Stænderne have bevist Kongen saadan Gnnst, saa
lover Kongen at holde dem og deres Arvinger skadesløse for des-
res Tiltale, som ville paastaae at have Rætt til disse Lande, beson-
derligen Kongens Brødre og Græverne af Skovborg.

Hvad Raadet udi disse Lande med Drosten og Marsken ordi-
nerer til Forstendommets og Græveskabs Rytte, det lover Kongen
u-ryggeligen at holde.

Drosten og Marsken skal have Magt at straffe dem, som heri
mod gjøre.

Hvad det Geistlige og Verdslige Riddereskab udi dis-

(r) Privil. Holsac. Wipis. Die Mercurii post. Fest. Invocavit pag. 885.

se Lande ville indføre til deres eget Brug ikke til Kiøbmandskab, det skulde de ingensteds forkolde.

se Fogederne udi disse Lande skulde holde Slotte og Stæder Kongs- gen til irøe Haand, og, naar Kongen ved Døden afgaaf, skulde de holde de samme dem til Haande, som siden blive Lands-Herrer.

Om nogen indlændisk eller udlændisk ville tilføye disse Lande nogen Skade, da skal Drosten og Marsken udi Kongens Travæ- relse have Magt til at samle Uundersaatterne, for at hindre saas- dant.

se Disse ere de fornemteste Artikle af den Holstensk Capitula- tion. Nogle Fremmede Skribentere melde end om een: nemlig, at det Hertugdøm Slesvig stedse skulde være et adskilt Lehn fra Kro- nen, hvilken nogle af vore egne Skribentere sige at findes blant de Artikle, som Hvitsfeld anfører, hvilket visser, hvor løsligen de maae have læset den Skribent, som de saa ofte citere og censurere; thi Hvitsfeld ikke alleene her taler intet derom, men siger paa et andet Sted, at der holdes fore, at Kongen skal have givet Adelen et sær- deeles Brev paa, at Hertugdømmet ikke skulde foreenes med Kro- nen igien, men at han veed ikke, om det er en Digt eller ey.

Kort derefter, nemlig Fredagen for Valme Søndag udi sam- me Aar, stadfæstede Kongen disse Privilegier, og forøgede dem med efterfølgende Artikle: (s)

se Kongen skal eengang om Aaret forskrive meenige Mand af Holsten til Bornehovet, og af Slesvig til Urnehovet, for at dom- me udi Sager.

Kongen skal ingen Lehnsmænd affætte eller indsætte uden Stændernes Samtykke.

Han skal intet Gods bortgive til Dronningen eller nogen af Indbyggerne i Landet uden Raadets Samtykke.

Kongen og hans Efterkommere skal ingen Mynt slaae uden den, som er gangbar udi Lybek og Hamborg.

se Saaledes vidste Stænderne udi Slesvig og Holsten at be- tiene sig af Tidernes Coniuncturer, for at udpresse de herligste Pri- vilegier,

vilegier, ja det som merkeligst er, Adelen udi Holsten fik Kongen til at imodtage endeel af sit eget Rige, nemlig Sønder Jylland som en Gave. Men just dette samme viser denne Store Konges Efter-tænkfomhed og Forsigtighed; hvis han havde paastraaet det Slesvigste som en Rætt, og desobligeret Stænderne ved at bebreide dem deres uformejlige Paastrand, havde de maaskee antaget Greven af Skovborg til Lands-Herre udi Holsten; Og, hvis han ikke havde ladet sig vælge til Greve af Holsten, men allene tilegnet sig samme Land, som Søster-Søn af den forrige Greve, havde han foruden Greverne af Skovborg faaet sine egne Brødre til Medbejlere, hvilke havde samme Rætt, som han, til Holsten paa deres Moders Vegne. Den heele Sag blev derfor drevet med saadan Adresse, at den Land holdes for denne Konges Mester-Stykke udi Stats-Sager.

Nu stod allene tilbage at stille den Skovborgske Greve tilfreds, som man frygtede skulde trække Sagen til den Keyserlige Rætt. Hvorudover Kong Christian lod beramme et Mode til Oldesloe mellem sig og Grev Ottho af Skovborg, samt hans Søner. Der beqvemmede bemeldte Greve sig omsider til et Forlig, efterdi han saae at Stænderne ved Vallrættighed havde antaget Kongen, og at det vilde blive ham vanskeligt at giøre saadant til intet. Han afstod derfor for sig og sine Børn og Arvinger all den Rætt, han kunde have paa Holsten enten formedelst Succession eller Arve-Fordrag, og modtog for samme Rættis Afstaelse 53000 andre siger 43000 (t) Rhinske Gylden, en Gylden beregnet til $2\frac{1}{2}$ Mark Lybsk, tillige med 3 Amtet udi Holsten, Pinneberg, Hattesburg og Bramsted. Udi samme Afstaelse blev og indført, at Grevernes af Skovborg Slott paa denne Side Elben skal staae Kongen og hans Arvinger aabet for udi Krihs Tider, dog dem til ingen Skade. Denne Afstaelse skeede med Keyserens Bevilning, og Kongen blev derpaa forlehned med Græveskabet af Arnolds, Biskopen udi Lybek, efterdi de Lybske Biskoper

D 999 2

ved

Betænkning over denne heele Handel.

Greven af Skovborg afstaaer sin Rætt paa Holsten.

(t) Peterfen Hoff. Chron. Anonym. Chr. Sclav. siger 43000 og Cypr. Ann. Sclav. 41500, andre igien 80000, men Hvitfeldts Sum er tværligst, efterdi han siger, at Dvitanerne lyde kun paa 53000.

Christia-
nus I.
1461.

676

83) 0 (80

ved et særdeles Keiserligt Privilegium havde Rætt til saadan Lehn-
Act. Pengene, som skulde betales paa 3de Terminer, bleve an-
nammede paa Grævens Vegne ved Ludvig von Falken og Ulrich
von Lansberg, som Quitancen visser. Og gjorde dette Forlig til
intet alle Prætensioner, Kongens Brodre de Oldenborgske Græver
hadde paa Holstten; thi, hvis de havde villet procedere mod Kon-
gen, havde han kundt betiene sig af de Skovenborgske Grævers
Rætt, som han havde tilkiøbt sig. Saa at den heele Sag fra
Begyndelsen til Enden giver en høj Idée om denne Konges Regie-
ring, og visser, at der haver været et fornuftigt Ministerium paa
de Tider udi Dannemark. Dog stillede Kongen sine Brodre
Mauritz og Gerhard tilfreds med 40000 Gylden, og dermed end-
tes denne vigtige Successions Styk, Kongen og Kronen til Fordeel.

Efterat Kong Christian nu var bleven Herre over Holstten,
anmodede han Hamborg som et Lehn af Holstten om Hyliding.
Dertil beqvemmede Staden sig uden Tvistighed, og gjorde Kon-
gen selv sit Indtog udi Hamborg Mar 1461, hvor Raadet med de
fornemteste Borgere komme ham i Møde, og fordt ham ind udi
Staden. Efterat Kongen var kommen ind udi Byen, begav han
sig til Raadhuset, geleidet af Raadet og Biskop Arnolds af Ly-
bek. Der gav bemeldte Biskop Kongens Begiering tilkiende, at,
eftersom han var antagen til Herre udaf Holstten, da den Stad
Hamborg, som et Lem af Greveskabet, iligemaade vilde hylde ham.
Raadet svarede, at de gierne vilde beqvem sig dertil. Men der op-
reisede sig da Tvistighed om Maaden, saasom Kongen paastod
eedlig Hyliding; Hamborgerne derimod begierede, at den maatte
ske uden Eed, saasom de aldrig tilforn havde bevist de Holstten-
ske Græver nogen eedlig Hyliding. Endeligen stod Kongen fra
sin Prætension, og Dagen derefter kom paa Raadhuset igien,
hvor han blev hylidet, og, da Raadet bad ham at stadfæste Sta-
dens gamle Privilegier, svarede han: Jeg tager eder an og eders
Borgere for mine Undersattere, stadfæster eders Privile-
gier, og beskytter eder, som en god Første bør beskytte
og handhæve sine Underdanere, hvorpaa han gav Raad-

dejt

Kongen
hylides udi
Hamborg.

det / og de 24 Borgere sin Haand, og saaledes endtes denne Handel. Endeel af vore Skribentere (u) have af Glatterie til det Forsteli-
 he Huus foregivet, at Kongen stod vel fra sine Prætensioner denne
 gang om Eeden, men paa de Vilkor, at, naar sen anden gang
 enten af ham selv eller af hans Efterkommere saadan Eed forlanges
 des, skulde Hamburgerne beqvemme sig dertil, men som samme
 Skribentere ingen Beviislighed fremsføre dertil, og ikke allene de
 Tidens Skribentere, men endog saa Hvitfeld selv melder intet om
 saadan Restriction, kand man ikke sige andet uden at overtræde en
 Historiekrivers Pligt, som er ikke at vopfføre Sandhed. Blant
 de Tidens Skribentere ere Autor til den Slaviske Kronike (x) og
 Crankius: begge levede under Christiano 1. eller hans Successor,
 og taler Crankius om den Hamborgske Hylдинг, saaledes:
 Kongen kom til den gamle Stad Hamborg udi Stor-
 marn, for der at lade sig hylde; om Hyldingen var in-
 gen Dispyt, men allene om Eeden: Borgerne vissede
 deres gamle Privileger. Hvorudover, da Tvistigheden
 noget havde varet, stod den milde og sagtmodige Konge
 omsider fra sin Prætension angaaende Eeden (y).

Udi dette Aar 1461 kom Paven's Legat, Marinus Freginus til
 Dannemark for at prædikke Afskad, han samlede en stor Hob Pen-
 ge under Prætext, at de skulde anvendes paa at føre Krig mod
 Tyrken, hvilket, da Kongen merkede, anholdt han hos Legaten
 om samme Pengers Deeling, foregivende, at, saasom de skulde
 bruges mod Christendommens Fiender, saa behøvede han sende
 deraf til Krigs Omkostning mod de vantroende Nysser, som grends-
 sede med hans Riger. Om Kongen ved denne artige Invention
 fik sin Deel af Pengene (z), skal jeg ikke kunde sige; vist nok er
 det, at Legaten beholdt en Broderlod deraf, hvilket ogsaa var bil-

D. 999 3

Et artig
 An's vil-
 led en Af-
 lads Kræ-
 mer.

(u) Meurs. hist. Dan. lib. 6.

(x) Anonym. Chr. Slav.

(y) Crantz. hist. Dan. lib. 8.

(z) Anonym. Chron. Slav. siger, at Kongen fik 8000 Mark paa sin Part, og decla-
 merer hæftigen baade mod Kongen og Legaten med disse Ord: O! Hieru-
 salem! Hierusalem! das unicuique tunicam micro modo consciscam.

lig, efterdi han havde haft sene Umage ved at incassere disse Penge. Men, da han stilledes Pengene over Land fra Lüneborg og Nurenberg, bleve de af nogle Tydske Folk opskappede paa Bejen, saa at Legaten havde ikke saa meget tilbage, at han kunde betale Reisens Omkostning. Det artigste ved denne Handel var, at de, som øvede dette Hof, undskyldte sig dermed, at, saasom Pengene vare komne fra Lüneborg, som for sin Ulydighed mod Paven var satt udi Kirkens Band, saa burdede som gode Christne efter den Verbodighed, de vare Paven skyldige, giøre til Pris alt, hvad, som kom fra samme Stad. Saa at der blev spillet en fuldkommen Tragicoemodie, som viser, at hvor stor Myndighed Paven end havde paa de Tider, saa fandtes der dog mange, der dreve Spott med Aflads Handel, hvis Misbrug de af lang Erfarenhed havde lært. Man skulde vel tænke, at Legaten, oppirred af denne Spott, skulde have renonceret paa sig videre Handel, men, hvor Ergierige de Pavelige Hof-Folk vare, saa vare de dog meere Penge gierige; thi Legaten, som en habil og fornustig Mand, der vidste at tabe og vinde er Riismænds Stiil, satt Ambitionen til Side, og Aaret derefter lod sig indfinde udi Sværrig for der at oprette, hvad Skade han havde lidt andensteds (a).

1462

Efterfølgende Aar havde Kong Christian adskillig Handel med Fremmede. Juddbyggerne af den Stadt Bremen havde tilfojed Greberne af Oldenborg Skade formedelt en Tvistighed, som reisede sig imellem dem og samme Græber; Kongen, som tog sig sine Brødre an, paastod at Sagen maatte komme for upartiske Dommere, hvilket Bremernerne veigrede sig for, hvorudover Kongen erklærede dem Krig. Paa samme Tiid tilskrev han ogsaa Casimiro af Polen et nyt Undsigelses Brev til. Den første Krigs Declaration skeede 1457 for medelst den Bøld, han øvede mod de Preudsiske Kors-Riddere, skiont det var kun en Prætext; thi den rette Aarsag var, at han havde taget hans Fiende Carl Knudsen udi Beskyttelse. Den anden Krigs Erklæring mod samme Konge, som skeede i dette Aar var, efterdi han fordte Krig paa Chur-Førsten af Brandenburg, Fri

(a) Anonym. Chron. Dan. siger, at samme Legat bragte mange gamle Skrifter ud af Landet.

Friderich, som var hans Svoger og Dronning Dorothea Farbroder. For samme Sags Skyld skrev han ogsaa til Georgio Vo diebrat Kongen udi Bohmen. Men alle disse Krige havde ikke meget at betyde; thi de bestode allene udi Manifester og Krigs Erklæringer.

Efterfølgende Aar var meere betydelig formedelst de Uærlig- heder, som opvakte udi Sverrig, og som ikke stilledes saa lange, som denne Konge levede; førend jeg end begiver mig dertil, vil jeg eftersee, hvad imidlertid passerede udi Sverrig, som kunde give Indbyggerne Anledning til nye Opstand. Jeg har tilforn vist, at de Svenske udi Begyndelsen vare meget fornøiede med Kong Christians Regiering, uden at nogle krympede sig ved Kron Godsets Reducti- on, hvilket irriterede ikke uden visse Personer, og derimod behage- de de fleeste, efterdi denne Reformation var grundet paa Billighed, og skeede efter Stændernes egen Forlangende. Men udi det an- det Aar efter den Kongelige Kroning, da Kongen fik Holsten og Slesvig, og maatte udkøbe sine Medbeilere med en anseelig Sum Penge, begyndte de Svenske at knurre; thi, som Kongen for at bringe disse Penge til Beye, lagde en temmelig Skatt paa Sver- rig, og derforuden tog ud af de Stokholmske Klosters all den Skatt, som Carl Knudsen havde givet Munkene i Forvaring (b), sagde de Svenske: det var ubilligt, at de med deres Penge skulde købe Provincier for Fremmede. Men man kand ikke see, paa hvilket Fundament de kunde kalde deres egen svorne Konge fremmed; thi, vare de troe Undersaatter, saa burde de glæde sig over den Kon- gelige Magts Formeelse, saa at det kunde komme dem ud paa et, hvor Kongen gjorde Congreter, enten det var mod Danmark eller Sverrigs Grændser. De Svenske besværgede sig ogsaa over, at Kongen paalagde dem andre usædvanlige Skatter, og, endskiont han ved hver Stats Hævelse affvise de Bønderne med den Compli- ment, at det skulde være den sidste, saa kom dog strax en nye Skat- te Forordning ud igien. Desligeste besværgede de dem, at han laante de allevegne store Penge-Summer, hvis Betalning blev forhalet; men

/z
1463
Ny Uroe-
lighed udi
Sverrig.
Aarsag
dertil. /e

(b) Olaus Petri, hist. Svcc. Manuscr,

1463

Udfyillige
Svenske
Herrer ar-
resteres.

Spillet
gior Riget
Kongen
fiendisk.

men just de samme store Penge-Summers Laan viser at Skat-
terne maa ikke have været meget u-maadelige. Om de Svenskes
Klagemaal vare vel eller ilde grundede, vil jeg lade staae ved sit
Vord. Vist nok er det, at der da var en almindelig Misfornoy-
else udi Riget, hvilken formeeredes ikke lidet ved en Sierning, som
Kongen foretog sig ved at arrestere paa en Mistanke nogle Svens-
ske høye Herrer, hvilket skeede ved saadan Anledning. Der kom
me Aar 1462 Tidender fra Preudsen, at Kong Carl havde faaet
en Hob Folk paa Beenene, hvorsmed han agtede sig til Sverrig,
og at adskillige fornemme Herrer udi Riget hemmeligen correspon-
derede med ham. Den Svenske Historie siger, at Erke-Bispen
Johan Bengtzen bragte Kongen paa de Tanker, og at han udsatt
en ved Navn Peder Hattelos, der skulde sige, at han havde faaet
Breve fra Kong Carl til disse Svenske Herrer. Om de samme
bleve falskeligen beskyldte eller ey, skal jeg ikke kunde sige; vist nok
er det, at Kongen troede sig at være forraaden, og derfor paa
samme Aagvelse lod fængsle Claus Rytting, som tilforn havde væ-
ret Kong Carls Cankeler, item Niels Pedersen, Jorgen Carlzen,
Bengt Steensen og andre, hvilke han og siden lod pünligen fors-
høre. Dette opvakte en stor Forbittrelse over det heele Rige, sær
da man fik at vide, at det var kun en falsk Tidende om Kong
Carl, og ovennældte Peder Hattelos siden offentlig bekjendte,
at de fangne Herrer vare uskyldige, og at det var Erke-Bispens
Vaafund.

Udi dette samme Aar 1463 agtede Kongen sig til Fjndland og
havde med Rigets Raads Bevilling paabudet en nye Skatt. Til
denne Skatt at indfodre i sin Graværelse committerede han Erke-
Bispen. Men, da han nu begyndte at tale med Bønderne derom,
sagde de kort ud, at de ingen fleere Skatte vilde give, eftersom de
tilforn havde været saa betyngede, at de lidet havde til overs. Den
største Allarm var udi Upland derover, hvor Bønderne vare sær-
dige at rebellere, saa at dem fattedes intet uden en Anfører. Da
Erke-Bispen dette merkede, gav han Bønderne gode Ord for at
sille dem tilfreds, lovende dem at blive frie for Skatten, og lod
samme Estergivelse forkynde udi Stokholm; Kongen derover,
da

da han kom tilbage fra Finland, taledes Erke-Bispen haardt til, og havde ham og hans Fogeder mistænkte, at de spillede under Dække med Almuen. Denne Misforstand mellem Kongen og Erke-Bispen søgte Kong Carls hemmelige Venner at formeere (c), for at bringe Riget i Oprør, og at bane deres forrige Herre Vey til Thronen igiæt. Ja den tog saaledes til, at Erke-Bispen omsider maatte stille Caution for sin Person, at han ikke skulde begive sig af Stockholm, saa længe som disse Uhoeligheder varede. Derpaa bleve af hans Upenner adskillige Skandstrifte over ham udstroede, og opslagne paa Kirke-Dorrene, hvorudi han blev kalden en Forrædder (d), der agtede at giøre mod Kong Christian, som han havde giordt mod Kong Carl. Men, da Erke-Bispens Fængsel rygte des udi Landet, forsamlede sig en stor Mængde Bønder for Stockholm paa Nørre-Malmen, og indtog Hellig Aands Holm, førend nogen udi Staden fik Kundskab derom. Kongen bragte derfor udi Hast en Hob Folk sammen, og gav Bønderne gode Ord, indtil han med Behændighed bragte nogle Skibe mellem Nørre-Malm og den Hellig Aands Holm indtil Strandbredden, hvorved han skildte Bøndernes Magt ad, saa at nogle bleve paa Holmen, og andre paa Malmen, uden at det ene Partie kunde komme det andet til Undsætning; 300 Mænd bleve grebne paa Holmen, hvoraf de fleste bleve slagne, og de andre fangne og rettede. Efter hvilken Execution Kongen bemægtigede sig Erke-Bispens Slott Steckfa.

Misforstand mellem Kongen og Erkebispem.

=

Erkebispem arresteres.

De Oprørske fattedes da intet uden en Anfører. Men saa længe der vare Bisper udi Landet, kunde de ikke være udi Nød derfor. Bisp Kattel af Linkioping lod strax see, at han ikke var bange for at tage sig saadant Embede paa, og derfor skrev Kongen et hoffærdigt Brev til, begierende, at Erke-Bispen maatte komme løs, og at Regieringen maatte forandres, hvis ikke, vilde det gaae Kongen ilde. Af disse Erudselser lod Kong Christian sig dog ikke forstrække, men skikkede Erke-Bispen fangen til Kiøbenhavn.

Bisp Kattel oprører Almuen.

R r r Her

(c) Manuser. Skibyens, falsis delationibus quorundam Calumniatorum.

(d) Olaus Petr. hist. Svcc. manuser.

Herudover opsagde Biskop Kiættel udi Undersaatternes Navn Kongen Troeskabs Eed, og dertil gav efterfølgende Aarsager:

1) De haarde Skatte, Riget betyngedes med, og at Kongen fordte Pengene af Landet for at betale fremmed Gield, og at kio- be det Greveskab Holsten.

2) At Kongen var ikke selv tilstede udi Riget, hvorudover Bønderne bleve besværgede af hans Fogeder over deres Formue.

3) At han betroede Danske Mænd Lehn udi Riget mod Sverrigs Frihed.

4) At han havde ført Erke-Bispen fangen til Kiøbenhavn.

5) At han havde fængslet, og ladet pünligen forhøre mange uskyldige Herrer.

6) At han ikke havde villet give Sverrig nogen Satisfaction, angaaende Gulland.

Om disse Aarsager kunde autorisere en Geistlig Mand at opsige sin Troeskabs Eed, og iføre sig Harnisk mod sin Lands-Herre, vil jeg give fornøfflige Svenske selv at betænke. At de Skatter, Kongen lagde paa Landet, ikke maae have været store, synes de Svenske Skribentere selv at tilliende give, naar de sige, at han laaned store Penge Summer af rige Folk, hvilket ikke kunde skee uden for at spare Almuuen med Paalæg. At han betroede Rigets Lehn til Danske, finder jeg udi den Svenske Historie intet omtalt, førend nu udi Biskop Kiættels Beskylding. At han lod fængsle og pünligen forhøre nogle fornemme Herrer, tilstaae de Svenske Skribentere selv at være skeed paa Erke-Bispens Angivelse, saa at Kongen derudi ingen Skyld havde, og, at han lod anholde Erke-Bispen, skeede med Raaders Gotfindende, og da Bisp Kiættel selv var tilstede. Endeligen blev den sidste Skatt, som opvakte Oprøret, ikke paalagt uden med Stændernes Samtykke. Saa man deraf seer, at den fornemmeste Aarsag til dette Oprør var visse Folks Ustædighed, der aldrig havde været fornøjede med denne Foreening, men ideligen søgt Leilighed at bryde den; hvorudover, saasom ingen Konge kunde være dem til Naade, saa kunde de ey heller beqvemme sig at leve under Kong Christian, siønt han var en af de dygtigste Potentater, som regierede udi hans Tid.

Esterat

Samme:
Biskops
Beskyld-
ninger mod
Kongen.

Betekn-
ning deraf
ver.

179

Efterat Kongen havde ladet Erke-Bispen bortføre, skrev han Paven til et Brev af saadant Indhold, at, da han var udi Finland mod Rysserne for at hindre deres Indfald, haver Erke-Bisp Johannes Bengtzen med nogle af Adelen conspireret mod ham, hvorfor han har ladet ham forvare, forhaabende, at han derudi intet havde giordt uden hvad som en Christelig Konge egner og ansaar, saasom det allene var skeed for at hindre Opror og indbyrdes Krig. Biskop Kiættel bragte strax en Hob Folk paa Beenene udi Ofter Gothland og Nerike, og fandt Bønderne allevegne villige til at følge sig. Kongen derimod skillede nogle smaa Skibe til Mesleren for at stille Bønderne, men, da de samme vare komne til Dwickstad, bleve de angrebne paa begge Sider af Bispens Folk, som erobrede nogle af Skibene. Derpaa rykte Bisp Kiættel for Stokholm, og beleirede samme Stad, hvorudover Kongen lod besætte Stokholm, gjorde sine Skibe færdige, og seilede til Danne-mark.

Saa snart Kongen var borte, foer Biskop Kiættel om i Landet, lod sig hylde af Bønderne, og hævdede Skatterne, ligesom han selv havde kundet være Konge; Saa at han blev Mester over det heele Land, undtagen Fæstningerne, som vare udi Kongens Hænder; Om Vinteren derefter kom Kongen tilbage med en stor Magt baade af Danske og Svenske; thi ingen af den Svenske Adel holdt med Biskopen, undtagen Erik Njelsen med nogle andre saa; Hvorudover Bisp Kiættel med sin Bønde-Hær, seende sig ikke sterkt nok til at giøre Modstand, flygtede op i Dalerne. Der forfuldte Kongen dem, men, da han kom til Hellekov, fandt han, at de Oprørske havde forhugget Bejene, og oprettet adskillige Skanser for at hindre ham Passen. Kongen, uanseet disse Vanfæligheder, forladende sig paa sin gode Krigs-Hær, søgte at bane sig Vej med Magt, og blev der da holdet en Drefning, hvor udi de Danske Historier sige, at Kongen havde Fordeel, og erobrede 5 Feniker; Den Svenske Historie derimod melder, at de Danske lidde Skade, efterdi de Svenske Bønder vidste bedre at snoe sig udi Skoven, og at bruge deres Armbesser og lette Gevær end de Danske med deres svære Rustning og Harnisk. Udgangen

1464

viffer dog, at de Kongelige maae ingen synderlig Fordeel have haft udi samme Trefning; efterdi Kongen ikke blev ved sit Forsætt at forfølge Bønderne, men begav sig derpaa med sin Krigs-Hær til Stokholm, hvilken Stad han paa nye lod besætte, og begav sig til Skibs til Danmark igien.

1464

Udi efterfølgende Aar 1464 kom alting til yderste Extremitet udi Sverrig. Bisp Kiættel beleirede Stokholm paa nye igien, og Dalekarlene tilskreue Rigets Naad, at de skulde opsigge Kong Christian Troeskab, foregivende meget latterligen, at hoistbemeldte Konge ikke med Ræt var kommen paa Thronen, efterdi det var skeet uden den gemeene Almuens Bidskab, som den Svenske Lov holder nodig til Konge Vall, hvilket giver tilkiende, hvor fattige de maae have været paa Marsager til at besmykke deres Rebellion med; thi intet Konge-Vall skeede med større Solennitet end Kong Christians, og ingen var meere fornøjet med hans Vall end den Svenske Almue, hvilken selv havde begyndt det forrige Oprør mod Karl Knudsen, som de nu sagde, var deres retmæssige Herre, og fodrede ham tilbage igien. Og, da nogle lode sig merke med, at de vilde have en Regent eller Riges-Forstander igien, raabte Bønderne, at de vilde have Carl Knudsen til Konge, efterdi Sverrig var et Rige og ingen Province. Herudover stikkede Biskop Kiættel et Gesandtskab til Kong Carl, inviterende ham til Sverrig igien. Carl Knudsen lod sig da ikke forsømme, men lod sig strax indfinde med en Hob Tropper, som han havde faaet til Hielp af Polen og Danzig. Saa snart han var kommen tilbage, overgav Stokholm sig, og det heele Land hylkede ham.

Kong Christian merkede nu, at Hovedpersonerne i disse Traagødiere vare Bisperne, hvilke Almuen som Rigets Styrke blindt fulgte, saa at Adelen Troeskab kunde lidt eller intet hielpe, hvorudover han satt sig for at vinde Bisperne igien. Begyndelsen blev giordt med den sangne Erke-Bisp Johannes Bengtsen, med hvilken blev sluttet et Forlig, som sees af bemeldte Prælats aabed Brev datered 1464 Dagen efter St. Birgittæ Dag, hvorudi han vidner sig kiærligen og venligen at være forliigt med Kong Christian, saa at all den Upvillie, som havde været imellem dem, skulde være for-

Carl
Knudsen
indkalbes
igien.

12

forglemte. Han lovede ogsaa stedse herefter at være Kongen, Dronning Dorothea og deres Børn huld og troe. Dette Brev har undertegnet med ham Bisp Oluf af Nisfild, Herr Eggert Grille og Herr Erik Nipperts. Derpaa fik Erke-Bispen Frihed at gaae løs udi Staden uden Forvaring. Det er ellers forunderligt, at Paven indviklede sig ikke udi denne Fratte, efterdi det Romerske Hof altid plejede at fulminere med Kirkens Band, saa snart en Konge fordristede sig at legge Haand paa nogen Geistlig Mand, og giber dette tilkiende, at denne Konge maae paa de Tuffer have staaet i fortroelig Venfkab med Paven, og tillige med sit Brev, han skrev til Rom, ladet nogle Penge roullere, som gierne gjorde god Virkning. Paa Erke-Bispens Forlig fuldte Bisp Kiattels, som var den anden Hoved-Akteur i denne Handel. Anledning der- til fortælles i den Svenske Historie saaledes: Bispen havde udi det- te Oprør giordt adskillige fornemme Danske og Tydske Adelsmand til Fanger, forhaabende ved deres Løsning enten at befrie Erke-Bispen af hans Fængsel, eller at bekomme en anseelig Sum Penge. Blant disse fangne vare Claus Romnoy Dannemarks Riges Marsk. Den samme, efterfom han var udi Forvantskab med Carl Knudsen, formaaede han hos samme Konge, at han blev løsgiven, helst efterfom Marsken lovede at ville bringe en Fred til Beje mellem Kongerne. Denne Løsgivelse forbittrede Biskop Kiattel saaledes, at han ikke allene derfor igiennemheiglede Kongen til Stokholm, men endogsaa lod den fangne med Magt føre tilbage. Derpaa corresponderede han hemmeligen med Kong Christian, og lovede ham Riget, hvoraf Kong Carl allene skulde beholde en Provinz. Herudover havde Kongen Spillet vundet, lod Erke-Bispen herligen beskianke, og besluttede at stikke ham som Gouverneur til Sverrige igien. Det Brev, hvormed Kongen affærdigede Erke-Bispen til Sverrig, lyder saaledes:

Vi Christiern med Guds Naade Dannemarks, Sverrigs, Norges, Benders og Gothers Konge, Hertug udi Stesvig, Græve i Holsten, Stormarn, Nidenborg og Delmenhorst, giøre alle vitterligt, saa vel tilkom-

1445
Erkebispens
løslades
igien. / e

Kongen
forliger sig
med de
Svenske
Bispe.

KongChristians For-
søgnings
Brev til
Erkebispnen.

mende, som nu ere, at Zi af Glds Naade ere kierli-
gen, venligen og vel fordragen, forligt og forened til en fuld-
kommelig gandske god Ende med os elskelige værdige Fa-
der Hr. Erke-Bisp Jens i Upsal, og love, at Zi vor
fiære Huus-Frue og fiære Børn, Frender eller Venner
aldrig ville eller skulle den Uvillie, Skade med Opreis-
ning, Brev, Ord eller Gierninger nogen Tiid vrække
eller hevne, og alle de af Sverrigs Prælater, Riddere
og Svenne, samt Borgere og Bønder, som Os elskelige
værdig Fader Hr. Erke-Bisp Jens i Upsal horige og ty-
dige ville være til Børes og Bore Rigers Sammenblivelse,
dennem ville Zi være alle en troe og huld Herre, ligerviis
som den Uvillie os imellem aldrig havde været, Datum
Segeberg die St. Birgittæ 1465. Forend end dette for-
liffelses Brev blev udstedt, skeede Forliffet solenniter udi Frans-
ciscaner Kloster i Kiøbenhavn, hvor Erke-Bispnen udi det Danske
Naads Nærværelse faldt paa Knæ for Kongen, og bad ham om
Forladelse, og Kongen reisede ham op, og omfavnede ham. Den
Svenske Historie siger denne Forliffelse at være skeed Naret tilforn,
men Datum af det Kongelige Brev, som Hvitsfeld af Archivet
fremfører, visser at det er en Bildfarelse, og at det er skeed 1465.
Denne Politique, som Kongen her brugte ved at skikke Erke-Bis-
pen med Fuldmagt til Sverrig, var kraftigere end den stærkeste
Kriqshær, efterdi man forud kunde see, at han tillige med Carl
Knudsen kunde paa ten Tiid ikke faae Rum udi Sverrige.

z
Samme
Forliffs
Bekræftning.

z
Det gif ogsaa ligesom han tænkte; thi saa snart Erke-Bispnen
kom til Sverrig, blev han af Biskop Kiøttel og hans Anhang
imodtagen ved Grændserne og bragt til Upsal. Strax begyndte
han at øve Kongelig Myndighed, forordnede 4re Rigs-Forstande-
re, eftergave Skatterne, og forkastede Kong Carl, som han lige-
som af Naade vilde allene forunde Finland. Han lod ogsaa som
han ikke erkjendte Kong Christian, at han des sikkert kunde kom-
me til sit Maal. Efterat disse Anstalter vare giorte, gif han med

en Krigsmagt for Stokholm, for der at beleire Kong Carl. Kon-
gen, som holdt det haantligt at lade sig beleire paa nye, samlede
i Hast sammen alt det Folt, han kunde affstedkomme, og leverede
Erke-Bispen paa Jisen oberfor Graamunte-Hofnen, ikke langt fra
Stokholm, et Feltslag. Slaget var saa blodigt, at nogle 1000
Mænd paa begge Sider omkomme, og Kong Carl selv blev fan-
gen. Af denne Seeyer blev Erke-Bispen saa modig, at han lod
føre den fangne Konge til Stokholm, og der tvang ham til at for-
svørge Riget, og at forpligte sig under Straf af Kirkens Band
aldrig meere at tragte efter Kronen. Efterat dette var skeed, gav
Erke-Bispen ham Naseborg Slott til Underholdning sin Livs
Tid. Men, da han kom til Finland, blev Slottet ham forhol-
det af den Finlandske Bisshop Kort, som holdt med Kong Christian,
og vilde ikke efterleve, hvad Erke-Bispen og Bisop Kiættel havde for-
ordnet. Ja denne u-lyksalige Herre var nær bleven ihjellagen og
maatte ligge heele Sommeren over udi Aboe, forend han kunde
faae Slottet. Endeligen fik han Slottet, hvor han opholdt sig
nogle Aar udi slett Tilstand. Udi hvilken Fattigdom han maae
have levet, kand sees af et Brev datered Naseborg til Borgemester
og Raad (e) udi Stokholm, hvorudi han beklager sig ikke at kun-
ne betale 50 Mark til hans Creditorer. Udi samme Brev besvær-
ger han sig, at Hans Helmholt skulde have beskyldet ham offent-
ligen paa Raadhuset at vilde tragte efter Kronen, hvilket han be-
vidner at være falskt og slutter Brevet saaledes: Vi ere des-
verre saa faren af Sverrig, at vi ingen Lust have at kom-
me 3die gang.

Da Carl Knudsen saaledes var bragt til Finland, be-
mægtigede Erke-Bispen sig det heele Rige, hvorudi ingen
turde gjøre ham Modstand, undtagen Niels Sture, Kong Carls go-
de Ven, hvilken sagde offentlig, at, saasom han tvende gange
havde forraadet sin Konge, saa var det ikke uden Marsag, at de
Danske havde skieldet ham ud for en Forrader. Herudover sat-
te Erke-Bispen efter bemeldte Niels Sturte, hvilken af Frygt

Kong Carl
stodes igie
fra Thro-
nen.

Hans stette
Tilstand.

Twiffighed
mellem Er-
kebyspen og
Niels Stur-
te.

maatte retirere sig til Finland, og søge Beskyttelse hos Erik Axel-
sen, som var Høvedsmand paa Wiborg: dog blev hans Huus af
Erke-Bispens Folk plyndret, og hans Tjenere bleve fangne og slagne.
Udi denne Allarm døde den stridbare Biskop Kiattel, efter hvis
Død en Herredag blev holden til Stokholm, hvor Niels Sture
lod sig indfinde med Erik Axelsen hans Protector, og der klagede
over den Bold og Ufætt, ham var vederfareet. Men Erke-Bis-
pen, forladende sig paa sin Magt, tracterede ham kun med Haan-
hed. Hvorudover bemeldte Sture begav sig hemmeligen fra Stok-
holm til sin Gaard Penningby og derfra til Gestrikland, hvor han
samlede nogle Folk sammen og omkom nogle af Erke-Bispens Fø-
geder. Erke-Bispens, da han fik Kundskab derom, stikkede han
strax 300 bevæbnede Mænd efter ham. Men Niels Sture havde
betimpheligen taget sin Tilflugt udi Dalerne, hvor han for Dale-
Karlene asmalede Erke-Bispens med saadan Farve, at de omsider
begrebe, at han var en ond Mand, og at det ikke kunde forsva-
res, at han tvende gange havde forraadet og fordrevet sin Konge.
Ja Dalekarlene bleve saa ophidsede mod ham, at de offentligt
paa Torvet udi Vesterdaas raabte mod Erke-Bispens, at han var
en Lands-Forræder, og at han holdt Riget Kong Christian til
beste. Herudover maatte Erke-Bispens efter Bøndernes Begjæ-
ring værge sig med sin Eed, og svor han da for den heele Almue
udi Stokholm, at det var et falskt Ryste, og at han med andre
Biskor ikke havde taget Stokholms Slott af Bisp Kiattel, end at
holde det den til Haande, som Rigets Raad fandt for got at an-
tage til Konge eller at giøre til Rigets Forstander.

Efterat Carl Rundsøn saaledes havde sagt sig fra sin Ræt paa
Kronen, foreholdt Kong Christian Erke-Bispens hans Løfte om at
befodre hans Rætt, hvortil Erke-Bispens ogsaa stillede sig an at
være villig, skiont han nyeligen havde svoret Almue til at ikke ta-
ge sig Kongens Sag an. Til den Ende magede han det saa, at
der paa den Herredag, som blev holden til Wadstena, bleve stikke-
de Svenske Fuldmagtige til Zenkioping, hvor de Danske Commis-
sariet vare samlede, for at handle om Eenighed mellem Rigerne,

og blev da Fredagen efter Kyndelmisse 1466 giort saadant For-
drag.

1) At den gamle kiærlige Foreening, som imellem de 3 Riger,
Dannemark, Norge og Sverrig, i lang tid været havde, skulde i
alle maader blive ufforbrændt.

2) At hver skulde nyde sit Guds løst og fast udi alle Riger.

3) Det eene skulde frit og ufforhindred handle og vandle udi
det andet Rige.

4) St. Olufs Dag skulde holdes et almindeligt Mode til
Halmsted, hvor alle Rigers Raad skulde komme sammen, for at
handle om en bestandig Fred og Ehdragtighed.

Men paa den store Herredag, som holdtes til Wadstena,
fandt Erke-Bispen mange Modstandere blant det Svenske Raad.
Der blev mod hans Billie Erik Axlens udvalgt til Sverrigs Riges
Forstander, og maatte Erke-Bispen overlevere ham. Stockholm og
andre Rigers Slotte, hvilket gif denne hidfige Prælat diuere
til Hjerte, efterdi Erik Axlens var en svoren Ven af hans Erke-Fiende,
Niels Sture. Denne Niels Sture havde imidlertid ophidset Dal-
Farlene mod Erke-Bispen, og faaet en anseelig Magt paa Beene-
ne, hvormed han rykte mod Vesterdaas, ladende sig offentlig forly-
de med, at han vilde sætte Kong Carl paa Thronen igien. Men
Erik Nielsen, som havde Vesterdaas Slott og Drebroe inde, og
som var Carl Knudsens Fiende, bragte ogsaa en Krigs-Hær sam-
men af Nerike, og dermed gif Niels Sture i møde. Begge Krigs-
hærene komme sammen ved Kolbaksbroe, hvor de bygde Skanser
paa begge Sider af Elven, som var dem imellem. Dog kom det
ikke til noget Slag, efterdi Gouverneuren Erik Axlens lagde sig
derudi, og handlede dem saaledes imellem, at Erik Nielsen
overgav Niels Sture Vesterdaas Slott. Men den første gjorde
det mod sin Billie af Frygt for Gouverneuren; thi det Had conti-
nuerede længe imellem disse 2 Herrer, hvilke udi et heelt Aar satte
hin anden efter Livet; Og var da Riget udi en meget stor Forvirrel-
se, og bragt udi den Tilstand, som alle Oprør styrkte et Land udi.
Det var deelt udi tvende Hoved-Factioner, som med største For-
bitteffse forfuldte hinanden. Udi den første Faction var Erkebispen

Fordrag
imellem
Rigerne.

21

29

Indbyrdes
Krig udi
Sverrig.

12
12

me

Christia-
nus I.
1466.

L
To Hoved:
Factioner!

Erik Nielsen, Trotte Karlsen, Iver Green, Erik Karlssen, Jo-
han Schvalke, Niels Federsen og andre. Udi det andet Part
Gouverneuren Erik Nielsen, Iver Nielsen, Niels Sture, Bir-
ger Trolle, Gustav Karlssen, Knud Posse mod Staden Stok-
holm. De forste foregave, at de vilde beskytte Erke-Bispen mod
Kong Carl, hvorvel deres Hensigt var at befodre Kong Christians
Rætt, skiont de turde ikke lade sig merke dermed for Bonderne.
De andre gave offentlig den deres Meening tilkiende, nemlig at vil-
le beskytte Riget mod fremmed Herkæb, og enten hielpe Kong
Carl igien paa Thronen eller beskytte den af Stænderne beffikkeds
Gouverneur. Dette befaldt Almueen best, hvorfor det sidste Par-
tie og endeligen fik Overhaand. Imidlertid sad Kong Christian
stille og luurede paa hvad Udfald, denne Forvirrelse vilde have,
forhaabende, at, naar de Svenske længe havde raset, og merket,
hvad skadelig Virkning dette Opror havde ført med sig, de omst-
der skulde falde tilføje, og igien kalde deres retmessige Konge.

Kong
Christian
geraader i
Tvistighed
med Eng-
land.

Imidlertid disse Uroeligheder varede udi Sverrig, blev Kong
Christian indviklet udi Tvistighed med Edvard 4. Kongen af Eng-
land og det ved sandan Anledning: Nogle Engelske af London hav-
de 1467 gjort et Tog paa Island, hvor de plyndrede Landet og
ihjelslode Kongens Foged. Herudover lod Kongen arrestere 4 Eng-
elske Skibe udi Sundet, som han lod selge med det Gods, de
inde havde. De Engelske, som havde Hansestæderne mistænkte
for at have forvoldet denne Arrest, anholdte derfor alle deres Kiøb-
mænd, Skibe og Gods udi London. Kongen lod da et aabent
Brev udgaae Hansestæderne til Forsvar, hvorudi han vidnede, at be-
meldte Stæder ingen Deel havde udi hans Foretagende; Men at han
allene havde bemægtiget sig de Engelske Skibe for at hevne det
Bold og Urætt, hans Undersaatter var vederfaret paa Island;
Alting saae derfor ud til Krig mellem disse 2de Riger, og Hansestæ-
derne, som herudi havde tilfælles Interesse med Danmark, toge
da samme Riges Parti. Men der blev først gjort en Anstand paa
to Aar, hvilken endelig blev forvandlet til en Fred, som blev sluttet
1474 til Utrecht, hvorudi blant andet blev afgjort, at de Engels-
ke uden særdeeles Tilladelse ikke skulde fare paa Island, og Kon-
gen

gen af Engeland maatte give Danmark en anseelig Sum Pen-
ge, som uden Tvil var en gammel Gield (f) paa Holstens Begne,
efterdi den Holstenske Græve Henricus Ferrus Mar 1346 hav-
de tient Engeland mod Frankrig, hvorudover han havde faaet
Obligation paa en Sum Penge, som endda ikke var løst.
Der opreisede sig ellers nogle Tvistigheder udi Holsten, hvilke
dog ikke vare af synderlig Bigtighed. Den gamle Hertug Adolfs
Efterleverste, Dorothea, reisede Anno 1465 til Thuringen, som var
hendes Fæderneland, og kom tilbage geleidet af Grev Ernst af
Mansfeld (g). Men en Holstensk Herremand, Bendix von Ahles-
feld, lod Greven da arrestere, uden Tvil formedelst en Gields For-
dring. Over denne Arrest besværgede sig Hertuginde for Kongen,
hvilken strax befoel, at Greven skulde igien løsgives, dog maatte
han først forskrive sig til inden en vis Tid at betale bemeldte Ahles-
feld 4000 Gylden. Denne samme Enke Hertuginde, Dorothea,
havde til Eftgeding Rensborg, men, da hun reisede fra Holsten,
handlede Dronning Dorothea med hende om samme Stads Over-
givelse, som og stæede med saadanne Villkor, at Hertuginde der-
for aarligen skulde nyde en Pension af 800 Gylden (h) hvilke 800
Gylden hun tog igien af Græv Geert, som hun forlehndede med
Rensborg.

Medens dette forrettedes udi Danmark, continuerede Tra-
goedierne udi Sverrig; Erik Nielsen overfaldt 1467 Niels Stures
Folk ved Arboga, omkom nogle af dem, og tog andre fangne.
Det samme gjorde han saa udi Gestrik og Helsingland. Men
kort derefter komme Niels og Steen Sture fra Dalerne, og hand-
lede ligeledes med Erik Nielsens Folk. Saadant Handverk blev
en lang Tid øbet, og mange brave Mænd bleve derover opoffre-

S 888 2

de.

- (f) Denne Fodrning taler Hvitfeld ikke om, men Hamelman udi hans Old-
Chr. pag. 202. Disse 2de Skribentere komme ey heller overens udi
Nars Tallet; thi Hvitf. siger, at Freden blev sluttet til Mastricht 1476.
(g) Svaningius hist. Chr. 1. manuserigt item Peterl. Chron. Holst. part. 4.
Herudi findes en dobbelt Bildfarelse hos Hvitfeld; thi først siger han, at
det stæede paa Ubreisen, dernæst kalder han ham Grev Ernestum af Hol-
sten i steden for Mansfeld; thi Hertuginde var af det Mansfeldske
Hus, og Hvitfeld selv siger, at Græven var hendes Blodsforvant.
- (h) Anonym. Chron. Slav.

/e

/e

/e

1467

/9

Den ind-
byrdes
Krig udi
Sverrig
holder ved

de. Ja Forbittrelsen var saa stor paa begge Sider, at den eene Herres Tienneste = Folk og Bønder myrdede den andens, og bleve derfor rosende af deres Herrer. Omfider blev Erke-Bispens Parti saa mægtigt, at hans Folk beleirede Gouerneuren Erik Axlenskiöld udi Stockholm. Men hans Broder Jvar Axlenskiöld kom med en Hob Folk fra Gulland sin Broder til Undsættning. Samme Jvar Axlenskiöld erholdt en Seier over Erik Nielsenskiöld udi Nerike, og rykte strax mod Stockholm for at ophæve samme Stads Beleiring. Til ham stodte siden Niels Sture med 1300 Mænd fra Kobberverket, og slog Erik Nielsenskiöld igien ved Besteraas med de Folk, som han vilde føre Erke-Bispens til Undsættning. Da Erke-Bispens, som laae for Stockholm, fik Tidender om, at hans Folk var slagen og hans Fiender rykkede mod ham, ophævede han Beleiringen, og flygtede til sit Slott Stekka, andre sige, til Deland (i), hvor denne uroelige Mand omfider døde; Hans Navn bør stedse staae med sort Farve afmaled udi den Nordiske Historie; thi han var fornemmeste Aarsag til all den Blods Udgydelse, som skeede, og omfendskiont han gemeenligen holdt Kong Christians Parti, saa fandt dog ingen ærlig Dansk Mand sætte Farve paa hans Udbyder; thi Kongen betienede sig af ham, ligesom Gud undertiden betiener sig af Fanden. Alle hvad man kand sige til hans Forsvar, var, at det var fast umueligt for en Erke-Bisp at være en god Mand paa de Tider, efterdi Geistligheden ikke allene kunde giøre uden Frygt for Straf hvad de vilde, men bleve autoriserede i deres onde Gierninger og oprørske Opførsel af Paverne, og enhver Bisp, efterat han havde forjaget sin Konge, og kommet et heelt Land at svemme udi Blod, saae sig an oven i Klobet, som en St. Ambrosius, consunderende hellig Nidkierhed med Hofmod og Vergidighed.

Erke-Bispens Dod var et stort Saar for hans Parti. Dog gavede de sig derfor ikke tabt, men samlede en stor Hob Folk sammen, og leverede Gouerneuren, Erik Axlenskiöld, et Feltslag ved Nilskog hvor de bleve totaliter slagne, saa at Erke-Bispens Parti siden den Tid maatte ligge under. Man maatte vel forundre sig over,

(i) Olai Petti Manuscr. siger Bornholm, men det maa være Bornholm paa Island.

øver, hvi Kong Christian i flige Coniuncturer sad saa lange stille, helst saasom han havde saadant sterkt Parti af Svenske for sig, og hvorfore han ikke begyndte at gribe til Gevær, førend for Silde, da samme Parti var kommen under. Denne Opførsel synes at stride mod den sædvanlige Politique, som ellers fremskinnede udi alle hans Gierninger. Men herved er at merke, at, omendskiont han havde et stort Parti af Adels, og de fleeste Bisper paa sin Side, saa var dog fast den heele Almue af Bønder ham imod, hvorfore de Svenske Herrer, der vare udi hans Interesse, fandt ikke for raadeligt at give Almuen tilkiende, for hvem de stridede, men lode som de sigtede for Rigets Frihed imod Kong Carl, og derfor finge Tillob af en stor Deel Bønder, som ellers havde bleyet dem u-villige. Politiquen bestod derfor derudy at befodre Kong Christians Restitution ved hans egne Fienders Hielp; indtil de finge Oberhaand imod Kong Carls Parti, at de da sikkert kunde tage Masken af, og conjungere sig offentlig med de Danske, men denne Politique, hvor fin den end var, saa faldt den dog ud til liden Fordeel, efterdi Erke-Bispen saa hastig døde, og derfor hans Parti gandske gik under, saa at Kong Christians Forhalning tie-nede til intet andet end at ødelægge hans Tilhængere, og at bestyrke hans Modstandere saa meget, at det siden blev ham ligesaa vanskeligt at bringe Sverrig til Lydighed, som at tvinge et frem-med Rige. En anden Aarsag til Kongens Stillesiddelse var ogsaa de Tvistigheder, han havde med Engeland, hvilke truede med Krig; item med hans Broder Grav Gerhard, hvorom siden skal tales. En anden Fortredelighed, som mødte Kongen paa de Tider, var, at en af hans egne Undersaatter, Herr Jver Axlens, offentlig opsigde ham all Troeskab. Aarsagen til samme Herres Misfornøielse reisede sig først af den Dom, som Kongen Anno 1453 lod sælde mod dem, der havde Rigets Pante, og hvilke man kunde bevise at have oppebaaret meere Rente af samme Pante, end Hovedstolen eller de laante Penge kunde beløbe sig til; thi, som de Axlfønner derudover mistede anseeligt Gods, saa havde de fra den Tid været kaaldsindede mod Regieringen. Denne Kaaldsindighed formegredes siden, da han merkede, at Kongen havde ham mistænkt for

Aarsag hvi Kongen i denne Al-larm sad still.

Handel med Herr Jver Axlsen.

medelst hans Broder, som havde Kong Carls Søster, og var bleven Sverrigs Riges Forstander. Herudover frygtede han, at Kongen skulde tage fra ham Gulland, som han havde i Pant efter sin Broders Oluf Arelsens Død, og som han var bleven forlehned med af Kongen, og det Danske Raad, besluttede derfor i Tidde at tage sin Tempo udi Aigt, medens Coniuncturerne vare favorable for ham, og hans Broder spillede Mester udi Sverrig; og derfor udi det Aar 1467 opsa-
de Kongen sin Troeskabs Eed. Over denne Opfigelse blev Kongen ikke lidet allarmet, saasom de Arels-Sønner vare 9 Brodre, alle udi stor Anseelse udi begge Rigerne. Hvor stor Estertanke det gav Kongen, fand sees deraf, at han strax derpaa foer om til alle Landsting udi Danmark og spurte, om nogen vidste at bestynde ham for Død og Gierninger, og, da ingen med nogen Bestyldning fremkom, lod Kongen efter Rigets Raads Gotfindende beleire bemeldte Erik Arelsens tvende Slotte, Lilloe og Solvigborg. Det Brev, som han skrev Tzbyggerne udi Nørre Jylland (k) til om Undsætning, giver tilkiende, hvad Kiosb der var paa Vahrer udi de Tzlder, nemlig en Tonde Byg blev beregnet til 8 s; en Tonde Rug 6 s; en Tonde Smør 6 s; en Tonde Honning 7 s; en god Dre 3 s. Den 10 Sept. overgav Solvigborg sig, men Lilloe udsat et heelt Aars Beleiring (l).

Handel om
Egteskab
mellem
Kongen af
Skotland
og den
Danske
Princessse.
1468

Efterfølgende Aar blev handlet om et Giftermaal mellem Kong Jacob af Skotland, og den Danske Princessse, for at giøre Ende paa de Tvistigheder, som i lang Tid havde været mellem Kongerne. Derom tales ofte udi denne Konges Historie, men jeg har tilforn intet villet melde derom, for at have den heele Historie samlet paa et Sted. Da Harald Haarfager sat sig for at undertvinge det heele Rige Norge, og endeligen i det store Slag udi Hafurs-Fjorden, ikke langt fra Stavanger, overbandt alle mod sig allierede Konger Anno 875 (m) og derefter blev Enevalds Konge udi Norge, flygtede alle de, som saae sig skildte ved deres Frihed og Herredom,
udaf

(k) Vid. lit. Regis ad Cimbricos Septentr. pag. 911. 118. Skilling bleve da regnede til et Lod Guld.

(l) Chron. Nic. Joh. Fil. som her ender, eller røttene dens Continuation.

(m) Torf. hist. rerum Orcad. lib. 2 cap. 3.

udaf Landet, og satte sig ned paa Island og de Der, som ligge udi den Deucalidonske Søe ved Skotland. Paa disse Der forbleve de om Vinteren, men om Sommeren agerede de Vifinger eller Søerøvere, og gjorde ideligen Indfald udi Norge, for at hævne sig, hvoraf sees, hvad Adkomst Norge havde til bemeldte Der. Om disse Norske Misfornøiede ellers fandt dem ode for sig, der om Land intet med Nished siges, det synes dog, at de for den Tid havde været undertiden udi de Romeres, undertiden udi de Victors eller Skotters, undertiden i de Norges Hænder (n). Men man kand allerførst regne disse Ders Historier fra den Tid, de bleve indtagne af de Norske Misfornøiede. Efterat dette Søerøveri lange havde været og imidlertid meget incommoderet Norge, satt Harald Haartager sig for fengang at giøre Ende derpaa, hvorudover han udrustede store Fløder, og ved adskillige Seyervindinger rensede Derne fra disse Søerøvere, og finder jeg da, at han forlehede med Orkenøerne og Hetland en ved Navn Ragnvald, hvilken han gav Titel af Jarl eller Græve af samme Lande, og er dette Oprindelsen til de Orkenøiske Græver, som havde Lande til Lehu af de Norske Konger, hvilke derefter ofte laae i Krig med de Skotske Konger om de Orcadiske og andre i samme Hav liggende Der. Da Kong Magnus Haagensen regierede udi Norge, blev imellera ham og Kong Alexander 3. af Skotland Aar 1266 handlet om samme Der saaledes, at Kong Alexander skulde til ævig Tid beholde de Manser og Suderøer tillige med Jus Patronatus over Mansers Bispedømme, undtagen den Rættighed og Jurisdiction, Trundhiems Kirke i Norge til samme Bispedom havde. Norge (o) ders imod skulde beholde Orkenøer og Hetland med all deres Rættighed og Herlighed. For den Afstaaelse paa Suderøer og Manser skulde Kong Alexander betale Kong Magno 4000 Mark Sterling paa fengang, og siden give ham og hans Efterkommere, Kongernes af Norge, til ævig Tid en aarlig Pension af 100 Mark Sterling eller 200 Engelske Nobler. Denne Pension gav Anledning til

Underretning om Derne i det Deucalidonske Hav.

Orkenøiske
Grævers
Oprindelse.

12

(n) Torf. Hist. rerum Orcad. lib. I Cap. 2.

(o) Vid. exempl. Transactionis ex Arch. Reg. apud Torf, hist. rerum Orcad. pag. 199.

Christia-
nus I.
1468.

696

83) 0 (80

i
Eviſti-
ghed
mellem
Norge
og
Skotland
om ſamme
D.r.

iidelig Trætte mellem Rigerne, eſterdi de Skotſke Konger ofte for-
halede med Betaluingen, ſaaſom de nu ogſaa reſterede for 26 Aar.
Kong Chriſtian havde i den Henſeende meget at beſtille med Kong
Jacob 2. af Skotland udi de Aar 1456 og 1457. og paastod Pen-
ſionens idelige Betaling, eſterſom Skotland havde holdet inde der
med ſiden Kong Eriks Tiid af Pomern, og blev Trættten drevet
med ſaadan Hidſighed, at det havde kommet til aabenbare Krig
mellem Dannemark og Skotland, hvis Frankrig ikke havde lagt
ſig derimellem: Begge Riger ſtode da i Forbund med Frankrig,
og indholdt det Franſke Forbund med Dannemark blant andre
Artikle denne, at, hvis Kongen af Skotland ikke vilde lade Kong
Chriſtian ſom Konge af Norge nyde den Rettighed, ſom ham til-
kom af de Suderoer og Manøer, da ſkulde Kongen af Frankrige
arbejde paa at forſkaffe ham ſin Rætt. Herudover tog ſamme
Konge ſig paa Kong Chriſtians Klagemaal Sagen an 1457, og med
begge ſtridende Kongers Samtykke berammede et Mode til Paris.
Men, da Sagen ſtod under Frankrigs Mediation og Underhandlung,
hendte det ſig, at Kong Chriſtians Statholder paa Island, Hero
Thorlaſſen, blev af en Storm udi Søen drevet til Orkneøer.
Der blev han overfalden af nogle Skotter, ſom komme ind udi
Havnen, og bortfordt tillige med ſin Huſtrue og Folk. Af dette
boldſomme Foretagende ſluttede Kong Chriſtian, at Kongen af
Skotland ikkun Skromtviis underkaſtede ſig denne Underhandlung
til Forliig, hvorudover han forſt ſkrev Kong Jacob til, begiæren-
de Fangernes og Godsſes Reſtitution, og at denne Gierning, ſom
dar ſkeed paa hans egne Strømme, maatte tilbørligen ſtraffes.
Derefter gav han Sagen tilkiende for Kongen af Frankrige, og
erklærede ikke at kunde indlade ſig i videre Negotiation, forend
Kongen af Skotland havde givet Satisfaction for ſiſte Over-
bold.

Kongen af
Frankrige
ſoger at
bilægge
Trættten.

Herpaa bleve nogen Tiid veylede Breve mellem Frankrig,
Dannemark og Skotland, men uden Frugt. Endeligen blev
Sagen alvorligen foretagen udi et Mode til Bourges i Frankrige
Aar 1460, hvorpaa Dannemarks Vegne modte Biſp Knud af
Wiborg og den Kongelig Canceler Mag. Daniel Kiepfen, Kammik
til

til Frundhiem, og paa Skottlands Vegne Biskopen af St. Andrew, item Johannes Monison, Capitain over den Kongl. Skottiske Guarde. Men, som de Danske Commissarier fremlagde allehæ en vidimeret Copie af den Contract mellem Kong Magnus og Alexander, hvorpaa Kong Christians Fordring grundede sig, toge de Skottiske Deputerede deraf Anledning til at chicanere og begiære Opsættelse, hvorudover Carolus 7. Kongen af Frankrig, for at giøre en Ende derpaa, foreslog et Giftermaal mellem begge stridende Kongers Børn, nemlig Kong Jacobi Søn af Skottland og Kong Christians Datter Margareta; begge Kongers Gesandtere svarede dertil, at de gjerne vilde høre Caroli 7. Proposition for at referere den til deres høye Principaler. Derpaa bleve de Skottiske Gesandtere først adspurte paa hvilke Conditioner de meenede saadant Egestskab kunde sluttes. De samme sloge da disse Midler fore, at Kongen af Danmark skulde frastaae all sin Rættighed paa Orkenoer og Hetland, og derforuden give til Medgift hundrede tusinde Kroner. Kongen af Skotland derimod skulde forære Bruden saa meget som Kongen af Danmark skal finde sig tornoyet med. De Danske Commissarier svarede dertil, at, som de ingen Fuldmagt havde til at handle om Egestskab, kunde de intet andet dertil svare, end at de vilde foredrage deres Konge saadant Forslag, og derfor den gang allene stode paa det, som de havde Fuldmagt til, nemlig at fodre Pensionen. Imidlertid fik man Tidender om, at Kong Jacob 2, af Skottland var død, og, at hans Søn Jacobus 3, som blev foreslagen den Danske Princesse, udi sit 7 Aar var kommen til Regieringen. Herudover gjorde Kongen af Frankrig saadant Forslag, at Kong Christian skulde give den unge Konge til Medgift den Pension, som fodredes af Suderoer og Mansoer, og, om det ikke kunde finde Bisald, at der maatte være 2 Aars Anstand mellem Rigerne, at de stridende Herrer kunde have Tid at betænke dem og forshne deres Gesandtere med Fuldmagt, hvilket blev fundet for got paa begge Sider, og dermed endtes denne Congress til Bourges den 8 Octob. 1460. Sagen blev derefter henstaaende ikke allehæ udi de 2 Aar, men indtil 1468, da skrev Kong Christian paa nye Kong Jacob 3. et alvorligt Brev til af den Indhold, at,

le

12

Congress
til Bourges

19

19

le

Breve-ber-
ling mel-
lem Kon-
gerne om
samme
Materie.

f/i

eftersom han hidindtil havde besittet sig paa at holde Venfkab med alle Christne Potentater, saa var iligemaade hans Attraae at holde det Venfkab ved lige, som havde været mellem hans Formand, de Norske Konger og Kongerne af Skotland, bad derfor tierligen, at Kongen vilde fultbyrde den Contract, som mellem deres Forsædres var oprættet, og betale den Pension, som Norges Rige tilkom af Suderoer og Mansoer, paa det at der stedse kunde være Fred og Roelighed mellem Rigerne. Men det synes, at de sidste Skottiske Konger ingenhunde vilde lade sig bevæge til at betale denne Pension, hvorudover deres Commissarier chicanerede udi alle de Forhandlinger, som bleve foretagne, og Creditorerne vandt intet derved uden idelige Uroeligheder, og at see sig truede med Krig oven i Riøbet, hvilket ere gierne Frugter af slige Stipulationer, og Land derfor regnes for en Statsfeil af Kong Magno Haagensen, at have sluttet saadan Contract, som man i Fremtiden kunde see vilde tiene til intet andet end at opvække Misforstand mellem tvende Naboe Riger, og forarsage ti gange meer Befostning, end de aarlige Penge kunde være værd; thi at en Konge stipulerer sig paa Livs Tiid Pension af en anden Konge, gaaer vanskeligt an, langt mindre, naar saadant skal strække sig til Efterkommerne paa ævig Tiid; thi Efterkommerne saae slige aarlige Pensioner an udi Tiidens Længdesom en haanlig Tribut, og derfor vare altid for at blive entlediget deraf. Med all den Respect derfor, som jeg haver for Kong Magni Haagensen, og det da værende Norske Ministerium, saa holder jeg for, at det havde været bedre at tage for disse Ders Cession en tilstrækkelig Sum Penge paa-fengang, og, om det ikke kunde lade sig giøre, heller at forære dem bort.

Det Brev, som Kong Christian udi dette Aar skrev, blev da saaledes besvaret, at Kong Jacob vilde gierne besitte sig paa at holde Venfkab med alle Christne Potentater, i Sær med Kong Christian, efterdi deres Riger grendsede sammen, men hvad denne Pension angik, som Kongen udi sit Brev melder, vidste han som en ung Herre, der nyeligen var kommen til Regjeringen, ingen Befkeed om, eftersom den ikke er efterlevet hverken udi hans Fædres eller Forsædres Tiid. Han vilde derfor med det første affære
dige

Dige Gesandtere til Danmark, for at handle saa vel om denne Post som om andre Sager angaaende Fred og Venfkab mellem Nigerne, begiærede ogsaa, at Kong Christian vilde beramme et Sted, hvor Gesandterne skulde møde. Kong Christian berammede da Kiøbenhavn, hvor saadan Sammenkomst skulde begynde St. Jacobs Dag 1468; Og tode sig da sammesteds indfinde de Skotske Gesandtere, som vare Andreas, Biskopen af Glasgou, Wilhelmus, Biskopen af Orkenøer, Andreas Stuart, Rigets Cancellar, Thomas Greve af Aran, Martinus Bane, Kongens Confessionarius og andre. Disse komme til bestemte Tid til Kiøbenhavn, men fandt da ikke Kongen der, efterdi han var reiset til Sverrig. Hvorefore Dronning Dorothea undskyldte hans Forsald udi et Brev til Kong Jacob. Men, paa det at Sagen skulde ingen Ophold lide, bleve strax forordnede nogle af Danmarks og Norges Raad, som derom imidlertid med de Skotske Commissarier skulde conferere. De Skotske Gesandtere forehave strax, at det var begge Konger og deres Niger gavnligt at slutte en ævigvarende Fred, hvortil de inset bedre Middell saae uden Gifftermaal mellem deres Konge Jacob 3. og den Danske Princesse Margareta, og at ved saadan Foreening den Pension, som havde forarsaget saa stor Uroelighed mellem Nigerne, kunde efterlades.

Efter nogen Underhandling blev en Ægteskabs Contract (p) sluttet paa slige Conditioner, at Kong Christian paa Norges Begne afftod den omtvistede Pension for en Part af Medgifsten eller Brudegaven med sin Dotter Margareta, og at den gamle Contract mellem Kong Magnus og Alexander skulde være magtesløs. Derforuden vilde Kong Christian give Kong Jacob til Brudekatt 60000 Nbenfke Gyllden, og af samme Summa strax, forend Princesse blev bragt af Danmark, betale 10000 Gyllden. For den øvrige Summa skulde Kongen af Skotland til Underpant bestomme Orkenøer med all Herrlighed og Rettighed og saa længe nyde og beholde, indtil samme Summa blev betalt. Princesse

Ttt 2

deri

(p) Vid. exempl. contract matrim. ex archiv. Reg. de dato apud oppid. Hafnæ die 3 Sept. 1468 apud Tors. hist. rerum Orcad. pag. 191 seqv.

derimod blev accorderet til Lifgeding anseeligt Gods udi Skotland, og blev iligemaade afgjort, at, hvis hun efter Kongens Død vilde forlade Skotland, skulde hende gives 120000 Rhenske Gylden, udi hvilken Summa kunde afskortes de 50000 Gylden, som Drkenser var pandsat for (q). Om de Danske eller Skotske Commissarier lode see størst *Habilité* udi denne Contracts Slutning, skal jeg ikke kunde sige. Vist nok er det, at Ständerne udi Norge vare ikke meget fornøjede dermed, saasom paa fengang tabtes for samme Rige baade Pensionen og Drkenserne; thi, endskiont udi alle de efterfølgende Kongers Haandfæstninger altid blev indført denne Artikel, at Kongerne skulde løse Drkenserne ind igien, blev da formedelst Penge Trang dermed saa længe forhalet, indtil Summen blev for stor, saa at man maatte lade Skotland reent beholde Den. Det er rimmeligt, at Dronning Dorothea smidde dette Bæk i Henseende til den alt for store Kierlighed, hun bar for sine Børn, som man ogsaa merkede udi andre Ting, sær da hun vilde affondre Holsteen og Slesvig fra Kronen, paa det at hendes anden Søn Fridrik efter Kong Christians Død ogsaa kunde blive en Potentat. Dette fand antegnes som en Skrobelijkheid hos denne Dronning, som ellers var begaven med store Qualiteter.

Efterat denne Contract var sluttet, blev Aaret derefter andre Gesandtere skikede fra Skotland til Dannemark, for at afhente den Danske Princesse. Hovedet for denne Legation var Greven af Aran, hvilken af sin Principal havde Ordre tilligmed Bruden at bringe med sig de 10000 Gylden, som vare accorderede strax at betales. Men, som Kong Christian formedelst de Bekostninger, han gjorde paa den Svenske Krig, da havde et tomt Skatkammer, kunde man paa samme Tid ikke bringe meere end 2000 Gylden tilbeje. Herudover blev Hethland pandsatt for de øvrige 8000 Gylden paa samme Maade som Drkenser, og, saasom det sene Lands Indløsning forhaledes formedelst Adernes Banskelihood ligesom det andet, mistede Kronen ved dette Gifftermaal baade Drkenser og Hethland, saa at denne Margareta var en temmelig

forpligtet

Betænkning derved.

19
+
/i

H Bruden førtes til Skotland.

(q) Vid. Buch. hist. Scot. lib. 12.

lig kostbar Princesse for Rigerne. Dronning Dorothea Fader, Margrav Hans af Brandenburg, havde bedre vidst at udstrye sin Dotter; thi han skikkede hende til Kong Christopher af Bayern med en Obligation paa 30000 Rhenske Gylden, hvilken maaskee endnu ligger forbaaret i Dannemark, efterdi Historien viser, at Pengene aldrig bleve betalte, hvor ofte end Kong Christian anholdt hos Margraven derom.

Dette Aar 1468 var ellers merkeligt formedelst den anseelige og magtige Herremands Henning Vogvists fald. Samme Henning Vogvist var en af Kongens største Creditorer, og havde stille Tundern til Pant for 25000 Mark. Den samme øvede der stort Tyrannie, og lod skiere Næse og Dren af nogle af sine Underhævende, ja det gik saa vidt, at en af hans Sønner, Wolf, skar Brystene af en Bonde Kone, efterdi hun vilde ikke stille sig af med sit eget Barn for at opdie hans Søn. Kongen blev derover saa meget fortørned, at han skildte ham ved sin Fodring, drev ham i Landflygtighed, og sequestrede hans andet Gods udi Holsteen. Hvormeget der end blev intercederet for samme Herre, kunde Kongen dog ikke bevæges til at pardonere saadant Tyrannie, hvorudover bemeldte Vogvist tog sin Tilflugt til Hertug Albert af Gustrów, hvor han døde (r).

Medens dette forrettedes udi Dannemark, var Kong Carl af hans Parti, som victoriserede, kalden ind udi Riget igien, hvor Gouverneuren Erik Apelsen strax overleverede ham Stokholm med de andre Slotte. Mange af hans gamle Modstandere beviligede ogsaa derudi, og hylkede ham paa nye. Men Erik Nielsen og Erik Carlsson vilde ikke beqvemme sig dertil, foregivende, at han ikke meere kunde være Konge, efterdi han under Straf af Kirkens Band, havde forpligtet sig ikke at stræbe efter Kronen meere. Kong Carls Parti derimod meenede, at, saasom den Forpligtelse var skeed med Svøben over Hovedet, saa kunde den efter ingen Lov forbinde. Man begyndte da at handle om Forlig mellem Rigerne, saasom det saae ud til en blodig og langvarig Krig, og bleve der af

Tttt 3

begge

(r) Anonym. Chron. Slav. vld. Peters. Chron. Holsar.

begge Konger 1468 bevilget at skulde holdes et Mode til Halmsted, og at Fangerne imidlertid skulde løslades med Condition at indstille sig igien 14 Dage efter samme Mode.

Fru Elises
Midler udi
Bergen.

Jeg har tilforn antegnet den Bold, som de Cantorffe havde øvet udi Bergen, i det de havde ihjelslagen Lehns Manden tillige med Bispen, og fatt Jld paa Munkeliff Kloster. Det er forunderligt hvorledes Undersaattere turde vove saadant under saadan mægtig Konge, og langt forunderligere, at det ikke blev exemplariter straffet. Men det, som er gandske ubegribeligt, er, at bemeldte Lehnsmands Heroiske Enke-Fru Elise dette Aar lod see saadan Tilfald til de Tydske paa Cantoret udi Bergen, at hun betroede Olsdermanden paa samme Cantor alle hendes Klenodier og 4re Kister, hvorudi fandtes efterfølgende Ting. Udi den første Kiste 342 Solvbeeggere og Slaale. Udi den anden et Guldbaand, derpaa 26 Guldringe, sen Guldsteen mellem hver to Guldringe, hver to Guldsteene bevede en Nobel, item 52 Solvbeeggere. Udi den 3die Kiste to Par Silke-Lagen med Perlebaand omkring, og to Perlebaand igiennem Lagene, et Dække til en Seng oversatt med Guld og Perler. Udi den 4de Kiste 1400 Rhenske Gyliden, 500 Nobler, 18 Guldspanne, 3 Guldspanne med Diamanter og andre Edelsteene, 4 Guldrasser (hvilket maae være Bracelleter) 209 Solvskeder, 1800 Danske Penge og 88 Mark lodig smeltet Solv. Dette vil maaskee synes nogle for ringe at anføre udi en Konges Historie, som ellers er fuld af mærkværdige Sager, men man lærer der af tvende Ting 1) at der maae have været store Midler hos mange Private Folk udi Norge paa de Tider, som er desmeere at formindre, efterdi Vengetrangen hos Regieringen var saa stor, at man formaade ikke at bringe meere end 2000 Gyliden tilveje af de 60000, som skulde gives Princesse Margareta til Medgift; 2) seer man heraf, udi hvilken Ansæelse de Tydske paa Cantoret udi Bergen da have været, efterdi bemeldte Fru Elise vidste ingen sikkere at betrosit Guld og Klenodier til, thi der blev indført udi den Revers, som de Cantorffe gave hende, at ingen Konge eller Første skulde have Magt til at giøre Indforsel udi dette Liggendese. Man kand ellers se, at disse kostbare Sager have været Levninger af den gamle

Reflexion
derover.

te Nordiske Righed, som samledes ved Fribyttarie, og at Frue
Elises Bod bestod af slige Midler, efterdi hun frygtede, at Pra-
tentioner derpaa skulde formeeres; thi jeg har vissit paa et andet
Sted, at hun selv paa sin egen Haand udrustede Kaperter.
Efter den Aftale, som var giort mellem Rigerne om et venligt
Mode, blev Aar 1469 holden en Sammenkomst til Halmsted, hvor
disse Svenske Commissarier modte, nemlig Johannes Biskop i Skar-
ra, Gustav Carlsen, Erik Erilsen og Nage Jensen. Udi dette
Mode blev besluttet, at 12 Dommere skulde udnævnes for at dom-
me mellem begge Konger om deres Rætt. Dette Tal var almin-
deligen brugeligt udi Norden, naar man skulde kiende udi Tvistig-
heder mellem Konger og Forster, og maatte disse 12 Dommere svær-
ge ved Guld, ved Helgene og Sacramentet, at de vilde domme det
som fætt var. Der blev ogsaa udi samme Mode foreenet om at
begiære en Overdommer af Paven, hvis de 12 Mænd ikke kunde
foreenes, item at Iver Axlensen strax skulde overlevere Kong Chris-
tian Gulland med Bisborg, og at Dronning Dorothea skulde
nyde sin Morgengave, nemlig Drebroe og Vermeland i Sverrig,
endelig at de Svenske skulde intet tentere mod de Slotte og Stæ-
der, Kong Christian havde inde udi Sverrig, indtil bemeldte 12
Dommere komme sammen for at kiende udi Tvistigheden mellem
Kongerne. Men det synes, at alt dette skeede kun for at vinde Tid,
hvilken var nodig for Kong Carl for gandske at dømpe den anden
Faction i Sverrig, iligemaade for Kong Christian for at ryste sig
mod Sverrig; thi jeg finder ikke, at der meere bliver talt om disse
12 Dommere. Kong Carl døde ogsaa Aaret derefter, hvorved
Conjuncturerne bleve forandrede.

Medens der handlede om Forlig mellem Kongerne, continue-
rede Tragoedien mellem de tvende Factioner udi Sverrig. Jeg
har tilforn merket, at Erik Nielsen og Erik Karlson, som vare Ho-
veder for det saa kaldte Erke-Bispens Parti, vilde ikke beqvemme
sig med de andre til at erkiende Karl Knudsen for Konge, Men
foregave, at han ikke kunde komme paa Thronen igien, efterdi han
engang havde forsvoret Riget. De søgte derfor at handhave de-
res Parti saa længe, som det var dem mueligt. Erik Nielsen kom
udi

Mode til
Halmstad.

rk

la

Den Ind-
byrdes
Krig fort-
sættes i
Sverrig.

udi Februario af det Aar 1469 til Badstena, og der tog Kong Carls Dotter Magdalena Erik Axlens Fruesamt Birger Erolle til Fange. Derpaa rykte han til Upland, hvor han ophidsede en Hob Bønder mod Kong Carl, som han kaldte en Meeneeder, der var forfalden udi Kirkens Band, hvilket paa de Tider havde meget at sige hos Almuen. Derimod bragte Kong Carl ogsaa en Hob Folk sammen ved Upsal, med hvilken Erik Karlson gjorde en Stillsand paa 14 Dage; men, da han derved havde bragt Kongens Folk udi Sikkerhed, oversaldt han dem, og nødte deres Anfører Hr. Boe Dyre med Forliis at tage Flugten. Kort derefter kom Steen Sture med en Hob Folk for at hævne denne Skade, men han blev ogsaa slagen, og maatte retirere sig til Dalerne. Erik Carlson havde ogsaa samme Lykke, da der zdie gang kom en Hob Kongelige Folk ham i møde; thi han slog de samme ved Knudsbye Kirke, og derudover blev saa modig, at han lod sig offentlig forlyde ikke at ville stikke sit Sverd udi Skeeden, førend han havde det heele Rige inde (s).

1470

Men Lykken vendede ham Ryggen efterfølgende Aar 1470. Udi samme Aar rykkede han med sin heele Magt ind udi Dalerne for at udbrødde gandske Kong Carls Parti, og derefter at beleire Stockholm. Men Niels og Steen Sture mødte ham paa en Stet Mark, kalden Salein, og der gjorde saadant Nederlag paa hans Folk, at han ingensteds meere sandt sig sikker udi Sverrige, og derfor med sit Anhang flyde til Dannemark, hvor han opmuntrede Kong Christian til at giøre et Indfald udi Sverrig, og gjorde Kongen der alting saa let, at, omendskiont han ingen Lyst havde endda at giøre noget saadant Forsøg, lod han sig dog overtale der til af Erik Karlson, og udi egen høye Person faldt med en Krigshær ind udi Vester Gothland og beleirede Dresteen. Men de tvende Sturer komme i en Hast de Kongelige paa Hassen, og tilføiede dem stor Skade, saa at Kong Christian maatte ophæve Beleir

(s) Svanningius Hist. Chr. I. manuser. siger at Kong Christian dette Aar erholdt en Seier ved Helsingborg, hvor de Svenske tabte 8000 Mænd. Men andre melde de intet derom.

ringen, og retirere sig til Dannemark igien, og siges der, at han udi samme Trefning selv blev saaret.

Denne Expedition fortælles mest udførligen af Svaningis saaledes: Anno 1470 gjorde Kongen mod Vinteren et Tog til Sverrig. Da de Svenske merkede hans Ankomst, flygtede de med Hustruer og Born ind udi Kiar og Moser. Da de Kongelige komme til Tyveden, som er en vanskelig Post, og saa snever, at man fandt ikke komme der igiennem uden Mand for Mand, og Peder Oye, som commanderede de Danske, merkede, at de Svenske der laae i Hinderhold, udfikkede han nogle Letbevaabnede Folk for at udforske Tilstanden. Imidlertid, saasom de Svenske fornumme, at Kongen med sin heele Krigs-Hær vilde passere den Skov som laae derved, nedhuggede de strax en stor Hob Træer, og deraf gjorde sig Skanser, bag hvilke de skjulede sig, og endeligen, da de saae deres Leilighed, deraf gjorde Udfald paa de Danske, og, saasom de sidste formedelst Stedets Vanskelighed ingen Modstand kunde giøre, mistede de i første Angreb over 500 Mænd. Kongen ophidsed af denne Forliis, onskede gierne at hæve sig; men, saasom Kulden tog til, og han havde Mangel paa Levnets Midler, fandt han for gott at reise tilbage igien (t).

Kort derefter den 13. Maij (u) døde Kong Carl paa Stokholms Slot, efterat han fuldkommeligen havde haft Prove baade paa Modgang og Medgang. Han var en Herre af god Forstand, munter og stridbar, havde ogsaa et anseeligt Legeme, hvorved han ofte recommenderede sig meere hos Almuen end ved Sindets Gaver, hvilket sees af den Dom, som den gemeene Mand sældede, da han med Kong Christopher gjorde Indtog udi Stockholm; thi, saasom Kongen var liden og uanseelig, sagde Almuen, at Carl Knudsen var heller skabt til at være Konge. Han var af en af de største og ældste Familier udi Sverrig, og var det i Henseende til hans Byrd og Righed, at Stænderne udi Sverrig præfererede ham Engelbrecht og Erik Pukke, skiondt de havde større Meriter, og gjorde ham til Rigets Forstander. Men denne gode Herre vidste

U u u

Kong Carl
Knudsens
Død.

Hans Ca-
racter.

t) Svaning. hist. Chr. 1. Manuser.
u) Olaus Petr. hist. Syec. Manuser.

ikke at stille sig udi Medgang, saasom han af Naturen var stolt og hosmodig, og kunde ikke temporisere, da han var kun Rigets Forstander, langt mindre da han var bleven Konge. Han vidste ikke at slattere Geistligheden, skiont den meeste Stats Politique paa de Tider bestod derudi, hvorudover han fik Erke-Bispen af Upsal paa Halsen, hvilken spillede ligesom Bold med ham, og nødde ham tvende gange at see Riget an med Nyggen. Dog havde han onnsider den Lykke at doe Konge paa Stockholms Slott. Han overlevereede Regimentet paa sit Yderste udi Steen Stures Haender, som var hans Søster-Søn, og der havde bevillet ham stor Troeskab og Tieneste. Noget før denne Konges Dø ender den oftciterede Svenske Skribent Ericus Upsalien-
 sis sin Historie, samme Skribent, der har kiendt Carl Knudsen, giver hans Portrait saaledes: Kong Carl var en høj og anseelig Mand, saae Majestetisk ud og havde et kiønt Ansigt. Han var heel spidsfindig, estertænk-
 som i sin Tale og caut i sine Svar. Udi Krigs Sager havde han intet synderligt Begreb. Han var ogsaa frygt-
 som og forsagt; men særdeles Habile i at skrabe Pen-
 ger sammen, saa at han vidste at trække alle Rigets Ind-
 komster til sig, hvorudover han var forhadet af Ader-
 len (x).

Strax efter Kong Carls Død skreve Stænderne dem af Ader-
 len til, som havde retireret sig til Dannemark, bedende dem at de
 vilde komme tilbage igien, for cendragtigen at udvælge enten en
 Konge eller en Gouverneur, paa det at Riget fengang kunde
 komme i Roelighed igien. Men Erik Karlsson med sit Anhang lo-
 de dem svare, at de fengang havde udvælt Kong Christian, og
 derfor intet nyt Konge-Ball behøvede. De begave sig derpaa til
 Everrig, og samlede en Høj Folk udi Upland, Sudermanland og
 Nerike, og skreve til Indbyggerne udi Stockholm, at de havde i
 Sinde at udvælge en Konge, der efter den Calmarske Foreening,
 skulde

mus. 1. 1470

skulde regiere alle 3 Riger, og at de ikke vilde beqvenne sig til andet Konge-Ball. De af Dalerne derimod skrebe iligemaade til Stockholm, at de vilde blive ved Steen Sture, som Kong Carl paa sit Yderste havde overdraget Regimentet, og at de vilde staae ham bi mod Kong Christians Anhang med Liv og Blod. Den forrige Gouverneur Erik Njelsen, som havde Finland inde, item Jver Njelsen, som havde Gulland, formanede ogsaa Stockholm at blive ved Steen Sture, hvilket visser, at den første maae have været en særdeles god Mand, efterdi han intet Had bar til bemælte Sture, skont han kunde have haft Marsag at fortryde paa, at Rigets Statholderskab, som han nyeligen selv havde forvaltet, blev en anden betroed.

9

Udi saadan Tilstand var Sverrig, da den nye Erke-Bisp Jacob kom fra Rom, da tog man sig fore at forfatte et vist Regimente udi Sverrig, til hvilken Ende Bønderne forsamlende sig 12 af hvert Herred over det heele Rige, og begave sig til Upsal for der efter gammel Skik at udvalge en Herre. Mange af Raadet troede sig dog ikke der at møde. Hvorudover de, som var nærværende, approberede Kong Carls sidste Villie, og udvalgte Steen Sture til Rigets Forstander. Kong Christian havde imidlertid brugt all den Moderation, som kand forventes af nogen foruretted Herre. Han havde længe siddet stille, og givet Sygdommen Tid til at rase ud, berammende nu ogsaa, for at forsøge, om det var mueligt at udrette noget med Lempe, et Møde, for at handle om Rigerens Fred og Foreening; men, da han saae, at intet kunde hjælpe, og at hans Parti gandske gik under udi Sverrig, satt han sig for med Magt at forfølge sin Rætt, og udrustede en Flode af 70 Skibe, smaa og store, hvormed han den 20 Julii 1471 (y) kom ind udi Stockholms Skier, og kastede Anker for Staden ved Valmarsoe. Men som de fleste af det Svenske Raad paa samme Tid var udi Stockholm, blev han stille liggend udi gandske 7 Uger, og imidlertid negotierede med de Svenske om Fred og Forlig, saa at de Svenske Skribentere derudi selv erkjende en særdeles

Steen
Sture ud-
valges til
Sverrigs
Forstander

1471

le

U u u 2

(y) Jacob Vhlesfeld Compendio hist. Manuser, siger 1470 hvilket er urigtigt.

nus I.
1471
KongChri-
stian angri-
ber Sver-
rig med
Magt.

deeles Douceur og Sagtmodighed. Udi bemelte Tiid ubvirkedes en Stilstand, som gav Forhaabning om Fred. Udi samme Stilstand blev paa begge Sider foreened saaledes: at Kongens Folk imidlertid maatte liope deres Nodtorst udi Staden; at de Svenske skulde ingen Fientlighed øve mod Kongen eller hans Folk, og at alle de, som vilde handle paa Stockholm, skulde have Frihed dertil. Men, som Kongen siden merkede, at de Svenske vare ingenlunde at bevæge til Fred, og at han ikke kunde taale at ligge længer, efterdi hans Victualier fortæredes, satt han sine Folk i Land paa Norre-Malm, og der befestigede sig. Nogle Skribentere sige, (z) at han da lod slige Trudseler falde, at han med Niis vilde hudstryge Steen Sture, som tilforn havde været hans Page, item at han vilde lade skiende de Stockholmske Qvinder, og castrere Mændene. Men dette kand ansees som en Digt og et Eventyr, som er staalen af Alexandri Magni Historie; thi man finder intet udi denne Konges Historie, som kand giøre sig Rodomontade troesværdig; tilmed melder den troværdigste Svenske Skribent Olaus Petri intet derom, et klart Beviis paa, at det siden maa være digted.

Efterat Kongen havde befestiget sig paa Norre-Malmen, begav han sig selv med en deel Folk til Upsal, hvor han opholdt sig udi 8 Dage, og imidlertid anklagede Rigets Raad for Bonderne, og forestillede dem, hvor urættmessigen de havde handlet med ham, og skildt ham ved Riget allene i den Henseende, at de kunde selv regiere. Han gav dem da ogsaa adskillige Forsikringer om et naadigt Regimente, og lovede blant andet at skaffe dem Salt for got Riob, som da var durt udi Sverrig. Af saadant lode mange, saavel Bønder, som Herremænd, sig bevæge, og hyldede Kongen paa nye igien. Og, da dette var skeed, gif Kongen tilbage til sin Leir for Stockholm igien. Imidlertid forlisede hans Folk Elsborg udi Vester-Gothland, og Steen Sture bragte en Hob Folk sammen af Øster-Gothland, Nerike og Sudermanland, og gif dermed

(z) Vid. Pufend, hist. Svec.

mod Stokholm. Niels Sture kom ogsaa fra Dalerne med en Hær, som blev formeeret med 1300 Mænd af Stokholm. Disse allsammen conjungerede sig med hin anden en halv Miil fra Staden, og skrebe Kongen til, begierende, at han vilde reise til Dan- nemark igien, og ikke anmasse sig nogen Rætt til Sverrig, førend han blev ankommet af alle Stænder. Men Kongen svarede dertil, at han ikke var kommen i den Henseende til Sverrig, og at han havde gjort alt for store Tilberedelser og Omkostninger for at lade sig afvisse med blots te Ord. Han var fengang udbaldt til Konge udi Sverrig, vilde derfor forsvare sin Rætt. Herudover rustede man sig paa begge Sider til Slag. Kongen havde deelt sine Følk udi 3 Parter, en Part tog vare paa Skibene: en anden Part var paa Brunke Bierg, og den 3die havde posteret sig ved St. Clara Kloster. Steen Sture rykkede an med sit Følk til Brunkebierget den 9. October hen ved Kloften u. om Formiddagen. Og Stokholms Borgere bemægtigede sig, saa snart Slaget gik an, en Broe mellem Malmen og Keplingen, trængede sig ind paa Kongens Skansse, og satte Ild derpaa. Da Slaget stod paa de haardeste, blev Kongen udi Munden med en Piiel eller, som Hvitsfeld siger, med et Lod (a) saa et nog

U u u 3

Tæn

(a) Af dette, som Hvitsfeld her fortæller, at Kongen blev stød i Munden med et Lod, sulde man tænke, Kugler og Krud da allerede var kommen i Brug i Norden, men man kand ikke vide om ved det Ord Lod bemeldte Skribent meener Kugle; thi man finder, at Piile vare udi fuld Brug end ogsaa i Kong Hanses Tid, eftersom udi det Slag, som skeede ved Rodebroe vftebemelte Skribent siger, Dalekarlene stode over Broen med deres Piile. Saa at man deraf seer, at, hvis Bøsser vare kommet i Brug i Kong Hanses Tid, de dog ikke have været almindelige. Det synes rimeligt, at de allerførst ere hid indførte af den Sarske Guarde, som Junker Sleng bragte til Dannemark; thi udi det Overslag, som Kong Hans gjorde paa de Beføstninger, som vare anvendte paa den Svenske Krig, befandtes der, at Kongen havde betalet 150000 Rhenfke Gylden, foruden Bøsser, Pulver og Piile. Jeg veed vel, at adskillige ville gjøre deres Brug langt ældere udi disse Riger, og at en fremmed Skribent Achilles Gassarus siger, at den Danske Flode havde Canoner 1354, item den Slaviske Krønike, som Lindenbrogius har udgivet, vidner, at 1360 et Consistorium til Lybet sprang i Lusten af Krud, Ordene ere disse: Anno 1360 Consistorium Urbis Lubec in toto combustum est negligentia eorum, qui pulvere, pro bombardis parabant; men, som ingen steds udi de Nordiske Historier tales derom paa de Tuder, kand det holdes for en Digt.

antagm

/ 9

Slag paa
Brunke
Bierget.

Pust

Scander faldt ham af Munden, hvorudover han maatte begive sig fra Krigs-Hæren paa Gloden; ikke desmindre forsvarede hans Folk sig dog med saadan Tapperhed, at Steen Sture tre gange maatte vige tilbage (b). Omfider bleve de Danske dog overvundne, maatte forlade Bierget, og begive sig til Skibene, udi hvilken Skynding nogle 100 druknede. 500 laae slagne ved Hovedbanneret Dannebrog, og 900 bleve fangne, blant hvilke vare Rigets Marsk Claus Ronnov, Thure Thuresen, Biorn Johanssen og Niels Christensen, Anders Friis, Niels Lunge, Didrich Friis og andre fornemme af Adelen. Rosfontanus tilskriver dette Slags Forlis allene den Ulykke, som traf Kongen, hvilket er troeligt, efterdi Krigs-Hæren ved den Hendelse blev noget modløs. Men jeg kand ikke see, paa hvilket Fundament han kand udregne dette Uilestud til Evoldom; thi det er naturligt, at hvor en Pæl eller Kugle treffer, der gjør den Skade (c). Efter dette Slag begav Kongen sig mod sin Flode til Danmark igien. Steen Sture drev mod før allevegne omkring Landet, og indtog alle de Slotte, som Kongen endda havde tilbage udi Riget. Der blev strax derpaa udi samme Aar sluttet en Afsand mellem Rigerne, og Fangerne bleve paa begge Sider løsgivne.

Dette Slag bliver mest udførligen beskrevet udi det oftestere de Manuscript, som tilskrives Joh. Euaningio; Men derved er at merke, at Autor uden Grund siger, at Kong Christian var den første af de Danske Konger, der betienede sig af Udenlandske Krigs Folk, og præfererede dem for de Danske, hvorved de sidste have tabt meget af deres forrige Bravoure; thi Historien visser, at adskillige Konger før ham have gjort det samme, og finder man mindre Klage gemaal i den henseende over denne Konge end over Christophorum 1, Christophorum 2, Erik af Pomern og Christopher af Bayern. Udi samme Manuscript tales ellers omstændigen om det Hæriere som

(b) Teste Olao Petri hist. Svec. manuscr.

(c) Vid. Rosfont. refutar. calum. hans Ord ere disse: infidiis & incantamentis; ut plerique existimant, contra Sacratum Regem dimicatum est. Vid. autor incerti Chron. Dan. per quendam Monachum fascinati se mari præcipites dedere.

z

z

z

e

Rosfonta-
ni Mee-
ning om
dette Slag

Critique
over et Ma-
nuscript.

som blev samme Tiid øvet mod den Danske Krigshær, og navn-
giver Autor (d) den Svenske Heremester, sigende, at han heed Ryt-
ting. Men, som Autor selv vidner, at de Svenske brugte brav Ar-
mene udi Slaget, kand man holde for, at denne Rytting har heller
været en god Krigsmand end en Heremester.

Det synes, at Kong Christian siden den Tiid mistede all Lyst til at
vindicere sig den Svenske Krone. Han havde af sin egen saa vel
som af hans Formands Historie seet, at alle de Frugter, man hofte-
de deraf, bestode kun udi idelig Fortræd og Bekostninger. Bon-
derne udi Sverrig var et haardt Folk, vanskeligt at tvinge, saavel
i henseende til deres naturlige Stridbarhed, som deres Lands bequem-
me Situation for Opstand, og naar de sengang vare bragte til
Lydighed, varede det ikke længe; thi den mindste Vind oprørte dem
igien, og kostede det kun en Adelsmand eller Bisp at giøre en Reise
til en Province, for at bringe den samme udi Bevægelse. Om den-
ne slemme Oualitet var naturlig hos den Svenske Almue, drister
jeg mig ikke at sige, for ikke temere at tilskrive Nationen en Feil,
som den ikke tilkommer. Jeg giver derfor ikkun Afvisning paa de
Tiders Tilstand, og holder for, at heller en slem Dane, end Na-
turen, saadant Land tilskrives; thi den Maade at rebelkere, havde paa
nogen Tiid saa vel under egne som fremmede Konger taget saadan
Overhaand udi Sverrig, at det var anseet som en slags Gallante-
rie blant Bønder; ja Oprør og Ridkerhed for Fæderne Landet
vare blevne Synonyma, og saaledes confunderede med hin anden,
at en stiv traadsig Undersaatt var, ligesom i gamle Dage en Sør-
rover, agted for en dydig og duelig Mand. Af denne Oualitet vid-
ste saavel Bisperne som de Svenske Adelsmænd forunderligen at
betiene sig, for at fornøye deres Vergierrighed. At Ambition var
Maalet, hvortil de sigtede, og Hiulet, som allene drev alting hos
dem, visser deres Ustadighed; thi nu vare de for, nu imod Regie-
ringen, nu sigtede de for et Partii, nu for et andet, ligesom de af
deres Interesse bleve drevne, og gik det da med Bønderne ligesom
udi Skakspill, der maatte i Hobetal opofres, for at promovere en
eller

(d) Svaning. hist. Chr. I. Manuscr.

ingienlig 1472

bu pærlig

1472
Anstand
med Sver-
rig.

1473

eller enden Adelsm. neds **Doffin**. Altregiere over en Nation, hvil-
ken en langvarig ond Vane saaledes i Grund havde fordervet, var
ikke andet end at tilkiøbe sig en kostbar og besværlig Titel. Den største
BANKELIGHED, som herved fandtes, var, at de Svenske aldrig havde
fra første Tiid haft nogen Tilbøielighed til den Calmariske Foree-
ning, eftersom Kongerne vare af Dansk Blod, og derfor ansaae
Sverrig, som en Accession til Danmark. Dette altsammen
hadde denne fornuftige Herre Kong Christian I. for Øyene, og der-
fore gemeenligen, medens alle disse Tragoedier spillede, sad stille,
for at lade Sygdommen udraase, og at give Bønderne Tiid til at
see og merke, at de bringtes kun som Machiner, med hvilke Adelen
spillede Bold til deres og Rigets Fordervelse. Hvorudover, da
Hoystbemeldte Konge havde gjort dette sidste Forsøg, fandt han
ingen meere Behag i at eye et Rige med saadan **onoreux** Titels
hvorudover efterfølgende Aar 1472 blev arbeidet paa Fred mellem
Rigerne, hvilken ogsaa blev sluttet til Calmar, Mariae Besøgesles
Dag (e) saaledes: at der skulde udnævnes 24 Mænd af alle 3 Ri-
ger for at domme og kiende udi alle Tvistigheder, og, hvis samme
Mænd tildomte Kongen Riget, skulde Indbyggerne annamme ham
for deres rætte Lands-Herre. Alse Nøelsen skulde imidlertid be-
holde Halmsteds Herred med Falkenbergshye, Iver Nøelsen Bil-
landsherred, Giersherred og Bø, Laurids Nøelsen Skielshoer og
Franelær, som de tilforn i Pant havde; Domme de 24 Mænd
Dronning Dorothea Drebroe til, da skal det hende frit overant-
vordes. Men udi den Sammenkomst, hvor disse 24 Dommere skul-
de møde, blev intet andet forrettet, end at et nyt Møde blev beramt
med igen til Calmar af 12 Dommere paa Sverrigs og 12 paa
Dannemarks og Norges Vegne.

Udi det Aar 1473 havde Kongen at bestille med Lønneborg;
men Lønneborgerne fulde tilføye, da han forbad det Lønneborgske Salts
Indførsel i Riget (f). Han havde ogsaa meget at bestille med sit
Bro

(e) Transactio Calm. die visitationis Marix pag. 935.
(f) Chron. Slav. pag. 233. Ordene ere disse: Rex vetavit Sal Lunenburgensiu
vendendum in regno suo. Hoc audito sua miserunt musealia in Saccu
det er de maatte stille deres Pibe i Søkken.

Broder Grav Geert af Holsten. Om de Tvistigheder, han havde med samme Græve, har jeg tilforn intet talt, hvorforsø jeg dem her fra Roden vil optage. Førend Christianus I. blev udvalgt til Konge i Danmark, havde hans Brødre, Gerhard og Mauris, gjort saadan Forskrivelse, at Christianus allene skulde beholde Oldenburg og Delmenhorst, og at de skulde lade dem nøye med en Sum Penge eller i andre Maader forsees. Ikke dismindre, da han havde faaet Slesvig og Holsten, astod han igien til sine Brødre Oldenburg og Delmenhorst, og forbeholdt sig allene Patrocinium eller den høye Haand derover, og lovede sine Brødre 40000 (g) Gylden, for hvilke Penge han pandsatt Gerhards Holstens Revenuer. Udi det Aar 1463 komde de tvende Brødre i Trette med hinanden om Delmenhorst, hvilket enhver af dem vilde tilegne sig, og gif denne Tvistighed saa vit, at den brød ud til aabenbare Krig. Grav Mauris fik Undsættning af Græven til Hoya og Bremen (h), og Gerhard blev assisteret af Hertug Wilhelm af Lüneborg. Der blev ogsaa holdet et Feltslag mellem dem, hvorudi mange paa begge Sider blevne slagne og fangne. Men de bleve omsider udi samme Aar saaledes forligte, at Grav Gerhard beholdt Oldenburg og Mauris Delmenhorst. Da det varede noget længe med Betalningen af de accorderede 40000 Gylden, blev Grav Gerhard utaalmodlig, faldt udi Kongens Fraværelse ind udi Holsten 1465, og der fodrede af Drostten og Marsken de Penge, som ham og hans Broder tilkomme, og, da ham blev svaret, at han derom maatte tale med Kongen selv, saasom de ingen Ordre havde at erlegge ham noget, truede han at øve Fientlighed (i), hvis Betalningen ikke strax fulgte, hvorudover Kongen, saasom de Beføstninger, der udsodredes til den Spenske Krig, tillode ham ikke at udrede den Summa, forskrev sig paa en Landdag til Kiel at betale ham rigtig de 40000 Gylden. Den Holstenste Skribent og Switfeld holde fore, at Kongen lovede ham end 40000 Gylden

Grav Gerhards Kongens Brøders Forhold mod Riget.

12

19/2

u

Handwritten notes

11

XXXX 40000 mree

(g) Crantz. Saxon. lib. 12. cap. 6.
 (h) Hameln-Chron. Oldenb. pag. 245.
 (i) Hameln, hist. Comitatus Mauricii pag. 264.

le
le
re

Samme
Greves
Portrait.

19

meere, hvilket synes at være en Bildfarelse (k). Men, som
 Penge Mangelen blev den samme, forlehnede Kongen Grev Gerhard
 med Slesvig og Holsten paa 4re Aar, at han af Oppebørselen
 kunde afforte udi Gielden; og fordte han imidlertid Titel af Uds-
 ministrator udi Holstøn og Slesvig, hvilket sees af det Gienbrev,
 han gav Kongen datered Kolding. For at inddrive Pengene
 begyndte Graven Aar 1467 at øve Violence, og bemægtige sig de
 beste Stæder udi Holstøn, hvorudover Kongen lod ham arrestere
 udi Segeberg (l), og tvang ham at sverge ikke at ville hævne saa
 dant. Ikke dismindre kom han dog 1473 ved ~~Husum~~ til Sles-
 vig, fremvissende et forfalsket Brev, hvorudi Kongen bad Ind-
 bøgerne at være ham horige og lydige, hvorudover han ogsaa af
 adskillige blev hylde, men Kongen kom ham strax derefter paa Halsen,
 og tvang ham selv tolvte at flygte af Landet, og kom Holsten der-
 efter i Roelighed igien. Samme Gerhard var af Naturen en strid-
 bar og u-roelig Herre. Han havde længe tient Carolo Audaci,
 Hertugen auf Burgundien, item Kongen af Engeland, og haver
 Hamelm. i sin Historie anført et merkeligt Forbund mellem ham
 og Carolum Audacem, hvilket Forbund visser, hvad disse 2
 Herrer førte i deres Skiolde, og at de havde i Sinde at gribe
 vj om sig (m). Hvorledes han forholdt sig med Kong Christian
 saavel som hans Broder Mauris visser ovenanførte Historie, som giver
 et fuldkomment Portrait paa hans U-roelighed. Han blev siden
 erklæret udi Rigets Act af Keyser Friederich 3, efterdi han af sit
 Slott Delmenhorst foru-roeligede alle sine Naboer, saa at Key-
 seren lod forkynde, at hvo som kunde indtage Delmenhorst, skulde
 beholde det, og derforuden ansees som Fæderne Landets Befrier (n).
 Han dode omsider til Spirito udi et Kloster i Spanien 1499, efter
 at

(k) Hamelm. taler saaledes derom: Darauf seynd ihm zum andern mahl
die 40000 Fl. zugesagt.

(l) Svaning. hist. Chr. I. Manusc.

(m) Foed. inter Carol. & Gerbard. Dat. in Castris contra Nussiam 1474. ex ar-
chivo Oldenb. apud Hamelm.

(n) Manusc. Skibyensk.

at han havde meget omflattet udi Norden (o). Mogle skulde vel lægge Kongen til Last, at han var for haard imod sin Broder; men Historien visser, at han var en farlig og særdeles uroelig Herre, ja et Niis for alle sine Rabber, saa at alt det gode, Kongen gjorde ham, ingen Virkning kunde giøre. Hvor stor Kierlighed Kongen bar til ham, kand blant andet sees af det Tredde Brev, han skrev til Borgmester og Raad af Oldenborg i Begyndelsen af sin Regiering (p). Dog synes det, at denne uroelige Herre omsider fortrød sine Synder; efterdi han paaftog sig en Pillegrims Reise til St. Jago udi Compostell, og var det paa samme Reise han dode.

E x p 2

Naret

- (o) At han i sin Tid maa have været et Niis for Hansestæderne sees af den Characteer, som han gives af en Wendisk Stribent nemlig, *civitarum pingvedinis deflorator vid. Anonym. Chron. Selav.*
- (p) Christian van Gades Gnaden tho Dennemarken, Schweden, Norwegen, der Wenden vnd Gotten König, Graue tho Oldenborch vnd Delmenhorst, ic. Unser Sunst thovörn: Ersamen Leuen besonderen, uns vs vorgekamen, wo twischen dem Edlen vnser leuen Brodern Gerdt, Grauen tho Oldenborch und Delmenhorst und den van Bremen, etliche Bnwillen entstahn sy, vnde sic de genömede vnser Broder deshaluen Ehren und rechts Erdaden hebbe tho dohude; vnde vs des, so wy van ehme ernsthaftigen erfahren hebben, noch also tho dohude auerbödic vnd hebben wy den van Bremen darin geschreuen, da se hdt mit demsuluen vnsem leuen Broder in Güde stahn lathen, beß so lange hdt fründtlick gemiddelt werde. Des leuen besonderen ißet, dat wy dohn andechtigen bitten, mit gangem Glythe, effte hdt Sake were, dat de van Bremen, bauen sodane limpliche Erbedinge, vnser leuen Broder vorgegeschreuen nicht worden tho freden stellen, dat gy samptlicken als denn vnser leuen Broder ehrgenömeden sodane Burecht ernsthaftigen willet helpen affkehren, des wy vn tho yur allen den also gantzer Dinge versehen, vnd willen hdt vmb yur allen samptlicken gebörlicken gern erkennen. De dencken wy den genömeden vnser leuen Brodern, so wy syner tho ehren und Rechte mechtich syn, neuer Wyse natholathen, sunder eme, wann eme effte yur van syner wegen des noth syn möge ernsthaftige Gentsetunge thoschieken, so sic dat billick wol geböhret. Hyran leuen besondert willet yur also bewyfen, als gy vns vnd demsuluen vnsem leuen Broder plichtich syn, vnd wy yur vullentamen getruwen, gegenen vy vnsem Schlate Kopenhagen, am Dage Simonis & Judæ Apostolorum. Anno 1448. vnder vnsem Secret.

Königliche

1/2

1448
1448
1448
1448
1448

Næret derefter, nemlig 1474 gjorde Kongen en Reise til Rom. Om den skeede af Andagt for at besøge Apostlernes Grave, som moden var paa de Ejder, eller udi anden Henseende, skal jeg ey kunde sige, maaskee det skeede baade af hellig og verdslig Drift. Om samme Reise fortælles slige Omstændigheder: Den 8. Januarii reisede han fra Segeberg, havende med sig i Følge 150 Hæste til- lige med efterfølgende Herrer, Hertug Johan af Saksen = Laben- borg, Burchard Græve til Millingen og Barby, Ludvig Græve af Helffenstein, 3 Doctores og 2 Herolde. Kongen og hans Med- følgere havde alle klædt sig soort, og fordt hvide Pillegrims Stave; Alle Forster og Stæder bevissede dem stor Ære paa Vejen; den 8. Februarii kom han til Rothenborg, hvor Keyser Friderick 3. fik- kede mod ham hans Son Maximilianum med Churførster og an- dre Forster, og lod ham ved 500 Hæste med Keyserlig Pragt fore ind udi Staden, hvor han udi 7 Dage forblev hos Keyseren, og imidlertid taledede med ham om adskillige vigtige Sager. Blant andet forestillede Kongen da Keyseren, at der var et Folk udi Eyds- land, som grendede ved hans Lande, kaldne Dytmarsker, som tilføjede deres Naboer idelig Skade, og vare ingen undergivne, begierede derfor, at H^{is} Keyserlige Majest. vilde give ham samme Folk, og foreene de 3 Lande, Holsten, Stormarn og Dytmarsken til et Hertugdøm. Keyseren søjede Kongen derudi og den 14. Fe- bruari udi samme Aar udstedde et Diploma derpaa, og som sam- me Diploma er af stor Vigtighed saavel i Henseende til Holsten, som derved af et Grævestab blev giordt til et Forstendom, som i Henseende til Dytmarsken, hvorpaa Kongerne af Danmark fra den Tid grundede deres Prætensioner, saa holder jeg det fornødent her Ord for Ord at indføre, saasom det findes blant Canceler Hvit- felds Archiv Documenter. Det lyder saaledes (9):

Vⁱ Friderich af Guds Naade Romerske Keyser, Konge udi Ungarn, Dalmatien, Croatien, Erz- Her- tug udi Østerrige, Styrien, Carnthen og Carniolen ic-
giore

(9) Af dette Diplomate findes kun den Danske Oversættelse hos Hvitfeldt, men Originalen udi Leibnitzii Codice Diplomatico Tom. I.

Ditmar-
sken og
Holsten bli-
ve giordte
til et For-
stendom.

giøre alle vitterligt, at, efterdi det er det Romerske Folk til Prydelse, at mange ved dets Hielp og Befodring komme til Ære og Værdighed, og at mange for deres Gnyd og Fromhed blive belønnede, saa have vi, som lykkeligens efter Guds Befalning forestaae det heele Romerske Rige, og flittigen stræbe efter det altiid at søge Raad Hue, og efter Churførsters og andre Førsters, Grevers, Friherrers, og vore nyverste Mænds Raad, af vor egen Indskydelse, af vis Erfarenhed, og af vor Kejserslig Magt og Myndighed disse Grævedommers Navne og Titler Holsten og Stormarn udsløttet, og giordt til intet, og have vi disse Grævedommers Lande incorporeret og indlemmet med Dytmarcken, og giordt dem til et Hertugdøm. Samme Hertugdøm give vi alle Ducalia, all Førstelig Magt og Frihed, og ophejdet det til Førstelig Ære og Værdighed. Vi give og samme Hertugdøm det Navn af Holsten, og befale vi, at det af alle skal saa kaldes, og med samme Navn nævnes. Dernæst betænkende hvad Tienest den berømmelige Herre, Herre Christiern, Konge af Dannemark, vor kiære Broder os, og det Romerske Rige giordt, og bevisset haver, hvorfore vi have undt, givet og tilladt samme vor kiære Broder som en Hertug af Holsten, fornævnte Lande. Han haver ogsaa giordt os sin Eed efter Sædvane at ville findes troe og lydig, hvorpaa vi ham have forlehnet med samme Hertugdøm, som saaledes med Dytmarcken er foreenet og beskiftet til et Hertugdøm, at han maa have, bruge og beholde det med all Førstelig Magt og Myndighed, Ære, Titel, Navn, Frihed og all anden Herlighed. Han skal og have Magt

og Myndighed at lade mynte Guld og Sølv, Told og Tribut at paalægge og eftergive, item at give fri Pas og Leide. Skal ogsaa samme vor fiære Broder som Hertug udi Holsten og hans Efterkommere være pligtige at bekiende sig at have bekommet samme Hertugdømme af det Romerske Rige, og at være det undergivent ligesom Grævedømmet var tilforn, førend dette Bort Diploma er udstediget. Dernæst byde og befale vi strengeligen enhver og alle Førster saavel geistlige som verdslige, Grever, Friherrer, Adel, Stæder og alle det Romerske Riges troe og elskelige Undersaatter at bevise ham tilbørlig Førstelig Ære fornemmelig derudi, at de give ham og hans Efterkommere Titel af Holstenske Hertuger. Imod dette Bort Brev, som lyder, at disse Grævedømmers Titel af Holsten og Stormarn er afskaffed, og samme Grævedømme foreened med Dytmarcken er giordt til Hertugdømme udi det Romerske Rige, bør intet Menneske giøre nogen Hinder af hvad Narjag det være kand. Men, dersom nogen drister sig at giøre noget herimod, skal han vide, at han derimod er forfalden under vor Bredes store Straf, og for sin Uhydighed betale 1000 Mark purt Guld, halv Parten af samme Straf ville vi at skulle komme til Bort Skatkammer, og den anden Part skulle de have, som saaledes forurettede blive. Til ydermeere Bekræftning have vi hertil hengt vor Seilhog til vitterligt have undertegnet Adolphus Margræve af Brandenburg, Churførste, og vor fiære Son Maximilianus Hertug udi Østerrige, Wilhelmus og Ernestus Hertuger udi Bayern, Græven af Baldens ic. givet udi Rothenborg paa Taubern den 14. Febr. 1474. Kongen fik ogsaa paa samme Tiid af Keyseren det

det saakaldte Privilegium fori for Holsten, at ingen Indlændisk eller Udlændisk maatte appellere fra det Holstienske foro Domestico eller Land-Rett Sager til nogen anden Ræt, og det under Straf af 50 lodige Mark, hvoraf den halve Deel skulde betales til det Keyserlige Kammer, og den anden halve Deel til Kongen: Dog forbeholdtes den Keyserlige høje Appellation (r).

En skreven Historie vidner (s) ellers, at Kongen da iligemaade erholdt Frihed af Keyseren at forhøje Tolden udi Rigerne for de Wendiske Stæder og andre Folk, men at han af en særdeles Mildhed ikke betiente sig af det Privilegio. Men man fatter ikke hvorledes Kongen kunde udbede sig af Keyseren det, som var hans og Rigets eget Regale, hvilket ved intet kunde indskrænkes uden ved Commerce-Tractater mellem Rigerne og de Wendiske Stæderne; thi man seer, at, saa ofte bemældte Stæder fortørnede Kongerne, toge disse sig ikke allene Frihed til at forhøje Tolden, men endogsaa at forbyde all Handel paa begge Rigerne, uden at spørge Keyseren derom. Er derfor troeligt, at dette confunderes med den Bevilling Keyseren gav at anlægge et nyt Toldsted ved Hanrow, som er et Grændsested mellem Dytmarcken og Holsten.

Efterat Kong Christian havde udvirket dette ved det Keyserlige Hof, fortsatte han videre sin Reyse, og kom den 24 Febr. til Insbruck, der skikkede Hertug Sigismund mod ham sin Forstinde, som var en Princesse af Skotland med 3 forgyldte Vogne, som vare ladde med Fruer og Jomfruer, item 5 Fruer og Jomfruer til Hæst, fuldte og selv derefter med 300 Hæste. Kongen forblev hos ham udi 3 Dage, og derpaa begav sig til Briyen, hvor han ankom den 11 Martii. Den 12 Martii kom han til Malapago og den 13 til Tarviso, hvor Hertug Galeazzo af Mayland skikkede mod ham 400 unge Personer, alle iforte hvide Klæder, og hver af dem havde i Haanden et lidet Banner paa en lang Stang, paa den sene Side var malet Kongens Baaben, og paa den anden Side Hertugens. De samme raabte: Christiano di Danimarca, og

(r) Vid. privilegium udi Lunigs Reichs Archiiv.

(s) Svaning hist. Chr. I. Manufer

nus I.
1474.
Kongens
prægtige
Indtog
udi Mey-
land.

og continuerede stedse dermed, indtil de komme ind udi Staden. Hertugen selv gif ham ogsaa i møde med sin Broder og sit Raad, og den gemeene Mand lob ud af Hoved-Staden Mayland for at see Kongen, og posterede sig 5 Mile paa Beyen hvor Kongen reed frem. Da han kom ind i Staden, begyndte man at ringe med alle Klokker, og at lade Musique høre. I alle Gader saaes Kongens og Hertugens Baaben. Gaderne vare og bedækkede med Klæder, og overstrøede med Blomster. Hertugen forærede Kongen 4000 Ducater og 2 Maualæse med forgyldte Sadler, og adskillige gyldene Stoffe. Geleidede ham ogsaa til Pavia, hvor han til Afskæd gav ham en Kilde med en Saphir udi, som blev skattet til 1000 Ducater. Til Pavia slog Kongen 2 af Hertugens Ministrer til Riddere. Hertugen lod ham videre derfra med sit Folk føre til Mantua. Denne store Hoflighed og usædvanlige Gæmildhed reisede sig deraf, at Hertugen trængede til Kongens Intercession hos Keyseren, udi hvis Unnaade han stod, og meenede, at Kongen, som han hordteystod saa meget udi Keyserens Venkskab, kunde formilde hans Brede, hvilket ogsaa skeede.

Udi det Mantuanske blev han med Pomp imodtagen af Marsgræv Ludvig af Mantua, som var Christiani I. Svoger, efterdi hans Gemahl var Barbara Dronning Dorotheæ kiødelige Søster. Hos ham forblev Kongen udi 2 Dage. Den 3die April kom Kongen til Aquapendente, hvor Pave Sixtus 4 stilledes mod ham tvende Cardinaler, som geleidede ham til Rom, og, da han kom imod Staden, gif fast den heele Stad ud mod ham, og fordte ham til Pavens Pallads. Saa at fast aldrig nogen Konge er bleven bevisset meere Ære paa sin Udenlandske Reise, besynderligen udi Italien. Marsagen dertil var, saavel Rygtet om hans store Dyd og Forstand, som hans Magt, efterdi han var Konge over heele Norden og Herre over de Gotter, der fordiem havde underbunget heele Italien (†). Kong Christian forblev 3 Uger hos Paven. De Foræringes, som berledes mellem Kongen og Paven, vare disse: Kongen forærede af disse Nordiske Nigers Producter, Sild, Berg
fil

stem udi
Rom.

(†) Vid. Krantz, § Dan. 37 & 12 Saxon. 12.

fisk og Hermelin, hvilke vare vel ingen prægtige Gaver, men dog rare udi Italien. Paven derimod gav efter Sædvane til Bederlag Afslad, viede Haandklæder og Tørklæder, Betsignelser og Benedictioner, som paa de Tilder agtedes meere end Guld, skiont man nu omstunder ikke veylede sig dem til her i Norden for et seneste Skippund Bergfisk. En Autor vidner, at de Reliquier, som Kongen fik da af Paven, endda i hans Tiid vare forvarede i Røstilde Cappell (u). Det merkbardeste, som ellers da passerede, var at Paven absolverede ham fra det Lofte, han havde giordt at reise til den hellige Grav, hvilken Absolution var ikke liden Naades Tegn, efterdi Paverne havde ofte begret Keyseren saadant. Dernæst fornyede og formeerede han den Magt, som tilforn af Pave Martino var giben Kong Erik af Pomern at stifte et Universitet udi Danemærk. At han haver cederet Rangen til Cardinalerne, og holdet Vandbækkenet for Paven, som nogle foregive, derom tale vore Historie Skrivere intet, og kand derfor maa skee være en Digt, eller en Geistlig Rodomontade af Cardinal de Pavia (x) som da var nærværende. Den samme skriver udi sine Epistler derom saaledes: Kongen stod med Vandbækkenet udi Haanden, da Paven holdt Messe. Han vilde hverken bedække sig eller sætte sig ned, førend Cardinalerne havde satt sig, hvorved, siger bemeldte Cardinal, han efterlod et stort Exempel paa den Ære, man bør at beviste Geistligheden. Men han burdte have lagt dette dertil, at Geistligheden paa samme Tiid efterlod et stort Exempel paa Bispe og Præste Hofmod, i det de lode en Konge ober 3 Riger, som kom ligesom fra en anden Verden for at besøge dem, bære Vandbækkene: da dog Bienfæance udsodrer, at endogsaa de største Herrer sætte deres Clienter oberst udi deres egne Huuse. Ellers er ogsaa dette at merke, at Paven forundrede sig ober, at saadan stor og fornustig Konge ikke kunde tale Latin, hvilket giver tilkiende, at den Samtale, han har holdt med Paven,

le

formentlig

Yyy

(u) Manuser. Skibyense.

(x) Cardinal. Papiens. Epist. 556.

er skeed ved Udtolkere, og vidner Krantzius udi hans Saxonica, at hans Udtolker var Henrik Sanctenstæde, Doctor Juris (y).

Den 27 April reisede Kongen fra Rom først til Florens, hvor han slog tvende Florentinske Herremænd til Riddere, og kom den 6 May til Bologna, hvor tvende af hans Svite bleve creerede til Doctores, hvilket var en stor Ære i de Dage. Fra Siena lod Magistraten affærdige nogle Deputerede til ham, blant hvilke Augustinum Datum, hvilken holt en Latinsk Lykønskings Tale, som er anført udi den oftciterede Christ. 1. skrevne Historie (z). Der efter fortsatt han sin Reise tilbage igien til Mantua og Meyland, og kom den 3 Junii til Augsburg, hvor Keyseren var med mange Churførster og Forster, for at bilægge adskillige Tvistigheder mellem Stænderne udi Tydskland, og lod Kongen sig da bruge til at slutte adskillige Forlig, besynderligen at bilægge den Uenighed, som var imellem Keyseren og Hertugen af Meyland, hvortil han havde forbundet sig. Og, som Biskop Henrik til Munster og Administrator af Bremen havde udi Kongens Fraværelse mod det Fordrag, han havde gjort, beleired hans Broders Residens Oldenburg, besværgede Kongen sig derover for Keyseren og Churførsterne, hvorudover Keyseren befoel samme Biskop at fodre sit Folk tilbage fra Oldenburg, hvilket og skeede. Denne Reise kostede Kongen ikke meere end 2500 Rhenske Gylden, siom den Holstenske Kroniske sætter 25000, saa det skulde synes troeligt, at hos Hvitfeldt var bleven udladt et 0, hvis han ikke havde skrevet Summen med fulde Bogstaver (a). Men hvor liden den Sum end var, saa vidner dog Historien, at der gik meere til paa denne Reise end man havde ventet, og at Kongen formedelt sin Liberalitet blottede sin Reises Casse saaledes, at han paa Heimveien maatte laane Penge af Erke-Bispen i Mayland (b).

Efterat Kongen lykkeligen var kommen tilbage igien, blev han anmodet af Keyseren og Hertug Carl af Burgundien om at giøre

(y) Krantz. Saxonica. lib. 12. cap. 12.

(z) Oratio Augustini Dati apud Svaning. hist. Chr. 1. Manscr.

(a) Hamelman siger, at det var Engelske Penge, som Kongen anvendte paa denne Reise; thi, han fik en stor Sum af England ved det Utrechtse Fordrag.

(b) Svaning. hist. Christ. 1. Manuscr.

en nye Reise til Coln, for der at bilægge den Ueenighed, som var reist sig mellem Erke-Bispen og Stiftet, hvilket giver tilkiende, udi hvilken Anseelse denne Konge var blant Europæiske Potentater. Kongen, som intet var kierere end at friste Fred og Eenighed, erkjendte sig villigen deres Begiæring. Erke-Bisp Rupertus kaldte til Hielp den stridbare Hertug Carolum Audacem af Burgundien, hvilken udrustede en stor Magt for at beleire den Stad Neus, som det Colniske Capitel havde inde. Keyser Friderich derimod tog bemeldte Stad sig an, saa at det saae ud til en blodig Krig imellem Riget og Hertugen af Burgundien; for at hindre saadant, tog denne fredsommelige Konge sig for at besøge Hertug Carl selv. Til den Ende reisede han fra Holsten med 120 Hæste, havende med sig 3 Hertuger og mange andre anseelige Herrer. Da Kongen kom mod den Stad Soist, lagde nogle 100 Colniske og Westphalske Ryttere sig i Beyen for at snappe ham op. Men han fik i Tidde Kundskab derom, og tog en anden Vej mod den Stad Lippe. Og, omendskiont de ogsaa satte efter ham paa samme Vej, kom han dog lykkeligen ind udi bemeldte Stad, Mortens Aften. Fors medelst den Fare, som Kongen her havde udstaaet, maatte han forsyne sig med en Hob Tydske Ryttere, hvilke geleidede ham til Hessen, hvorfra han siden kom under andet Leide til Dusseldorf. Kongen lod strax melde sin Ankomst til Hertugen af Burgundien, men det varede dog 8 Dage, førend de komme sammen. Imidlertid lod han opslaae et Telt, Kongen til Være, reed ud af sin Lejer med 1000 vel munderede Hæste, og lod 12 Jagtskibe roe ned ad Rhinstrommen for at tage mod Kongen, som laae for Anker udi et Skib, tilhørende Hertugen af Gulik og Berg. Hertugen gik selv Kongen i møde med en prægtig Jagt, og udi en Equipage, som gav tilkiende denne Herres overmaade store Magnificence; thi hans Vaabenkiole var over alt besatt med Perler, og vare skattered over 100000 Goldgylde. Kranzen paa hans Hielm var meere end 100000 Rhenske Gylde værd. Og fand ingen forundre sig over saadant Pragt, efterdi han var den rigeste Potentat, som levede paa de Tjyder, og regierede over Nederlandene, hvor all Righed medelst Handelen var concentreret. Men, hvor

1474 Jan

Kong Christian antages til Mediator mellem Keyseren og Hertugen af Burgundien.

Congress med Hertugen af Burgundien.

Samme Hertugs Prag.

1475

saasom han ankom noget silde om Aftenen, blev der ingen Samtale holden, førend om anden Dagen, da tracterede han Kongen herligen udi sit Telt, og efter Maaltid handlede med ham om Fred imellem Biskopen af Coln og Capitelet, skiont intet vist blev besluttet. En lang Tid gik derfor bort med unyttige Negotiationer, dog bragte Kongen det omsider saa vidt, at der blev sluttet en Stilstand. Kongen foer derpaa til Coln, og laae der til ottende

1475

Dag efter hellig 3 Konger 1475, og forærede til de hellige 3 Konger, som der sagdes at ligge begravne, et forgyldt Credens. Han begav sig derefter til Andernach, hvor Keyseren med adskillige Forster kom ham i Møde, og blev da paa nye igien handlet om Fred mellem de stridige Partier. Da han reisede derfra igien til Coln, for at give Rapport om, hvad som var forhandlet, blev der paa Bejen af det Slotts Taarn fyret tvende Canonkud (c) efter ham. Og da det 4de Skud blev gjort, kom der Ild udi Taarnet, hvoraf tredive Mand bleve forbrændte. Dog kom Kongen derfra uden Skade, og Hertugen af Burgundien lod Commendanten paa samme Slott hænge. Alle disse Forfølgelser skeede af Erke-Bispens Folk af Coln, efterdi Erke-Bispens intet raisonnabelt Forlig vilde beqvemme sig til, og derfor saae Kongen an som en Fiende. Endeligen da Kong Christian merkede, at det ikke var mueligt at bringe noget Forlig til Beje, begav han sig paa Reisen tilbage, efterat han havde udstaaet stor Møje og Livsfare for at stifte Fred imellem tvende fremmede Folk, saa at denne moysomme Reise er et Beviis paa denne Konges store Dyder, dog gav denne ~~Entrovue~~ med Hertugen af Burgundien Anledning til en Snaak, at imellem ham og Kongen var sluttet et Forbund saaledes, at Hertugen skulde hielpe Kongen til at undertvinge de Wen

- (c) Om det har været det som nu kaldes Canoner, fandt til visse ikke siges; thi Canon var et almindeligt Navn, som i Begyndelsen gaves baade til Bøsser og Stykker, hvorudover den Franske Stribent Jouvenal des Ursins, som har skrevet Caroli 6. Historie, siger, at der vare udi Hertugens af Burgundien Krigs-Hær hen ved 14000 Canoner, hvilket ikke fandt have været uden Bøsser, som ogsaa paa andre Stæder kaldes Haand Canoner, og af en ubekendt Autor beskrives saaledes: des grosses balles de plomb qu'on tiroit avt des tyaux de fer, vid. Anonym, in vita Carol. 6.

Wendiske Stæder (d). Paa samme Reise slog Hertugen af Burgundien, hans Broder Gerhard Greven af Oldenburg til Nidder, og vilde beholde ham udi sin Tienneste; men Kongen raadede ham derfra, efterdi Hertugen var en u-roelig og hoffardig Herre, som han spaaede snart at vilde styrte sig udi Ulykke, hvilket ogsaa skeede; thi han blev kort derefter slagen for Nancy den 5. Januarii 1477. Paa denne Reise fortærede han 15000 Gylden. Marsagen, hvorfor denne lille Reise kostede meere end den store, var, at han blev paa den første fast overalt defrayered. Den sidste derimod skeede paa hans egen Bekostning allene.

Den Gave, som Keyseren havde giort Kongen paa Dytmer-
sken, vilde Indbyggerne sammesteds ikke respectere. Hvorudover
hoistbemeldte Keyser ved aabne Breve lod formane den Neder-
sarsiske Kreds at assistere Kongen, hvis de Dytmersker ikke vilde
bequemme sig til Lydighed. Og fandtes ingen uwillig i at befodre
denne Konges Interesse, saa stor Kierlighed havde han til Beje
bragt sig endogsaa hos dem, som burde allarmeres over hans til-
tagende Magt udi Tydskland. Man har seet af forbigangne Tider,
hvorofte de næsliggende Tydske Forster og Stæder have cons-
pireret mod Danmark, saa tit samme Rige har søgt at sætte
Fod paa den Tydske Bund, ja de have fordt langvarige og blod-
dige Krige for at hindre Slesvigs Foreening med Riget. Men in-
gen besværgede sig over denne Konges tilvovende Magt i Tydskland,
Keyseren giver ham alt hvad han forlanger, og de omliggende
Forster ere fornøjede dermed. Stænderne udi Holsten, som al-
tid vare forpikkede paa at leve under deres egne Græber, underkastede
sig frivilligen denne Konge, ja viger fra den rette Succession for
at blive hans Undersaattere, og de Skovborgske og Oldenburgske
Græber finde ingen Bistand hos de andre Nedsarsiske Forster til
at befodre deres Rætt, tvertimod de hielpe Kongen ikke allene til
at beholde Holsten og Slesvig igien, men ere ogsaa færdige til at
befodre hans Rætt til Dytmarstken, saa at de af Kierlighed og
Estime for denne Konge kunde ikke see deres egen Interesse, men
begaae

12
begaae en Statsfeil efter en anden; thi, alt hvd Kong Christian
acquirerede, var ved Douceur og venlig Underhandling, saa at man
havde Møje til at faae ham at trække Sværdet mod sine egne rebellske
Undersaattere udi Sverrig. Saa at derfor alle andre Danske
Konger burdte have anseet som en Umuelighed at holde et Rige
udi Lydighed, der ikke havde kundet leve fornøjed under saadan dy-
dig Potentat.

19
Noget for Kongens sidste Reise til Lydskland, blev den
Gield clareret, som Græb Geert havde at fodre for sine Præten-
sioners Afstaaelse, hvilket sees af samme Græbes General Qvitan-
ce datered Mandagen efter Matthæi Evangelistæ Dag 1474.
Samme Aar forpligtede Græben sig, at, naar Kong Christian el-
ler hans Arvinger lode fodre deres Andeel, som var den 3die Deel
udi de Greveskaber Oldenborg og Delmenhorst, skulde det dem sol-
ge, og sees heraf, at Kong Christian ikke aldeles havde afstaaet
sin Rætt paa bemeldte Græbsskaber, men at han foruden den høje
Haand eller Patrocinium, han forbeholdt sig udi Almindelighed,
han ogsaa maae have betinget sig en særdeeles Rætt over den 3die
Deel af disse Lande. Den ofte citerede Slaviske Kronike vidner
ellers, at udi det Aar 1476 var en stor Ildbrand udi Bergen i
Norge, og at alle Lybekernes Boeliger og Oplage da bleve brænd-
te, til samme Brand var Marsag Hans Clavesvynchelsen Bryg-
ger, som hos bemelte Auctor kaldes cultor cereris & Bachi (e).

1476
Hvad de Svenske Sager angaaer, da bleve adskillige Sam-
menkomster holdne for at kiende udi Tvistigheder, men intet virke-
ligt blev besluttet uden at stadfæste Fred og Roelighed mellem
Rigerne; Endeligen blev udi et Møde holdet til Rodnebye 1476 af
Strænderne udi Sverrige accorderet, at Kong Christian næstkoms-
mende Sommer maa komme til Sverrige igjen, og der antages til
Konger, dog med de Villkor, om de først kunde foreenes med høyst
bemeldte Konge om nogle visse Artikke. Men dette uanseet kom
Kongen dog ikke til sin Rætt, saa længe han levede, efterdi man
siden

(e) Anonym. Chron. Slav. Anno 1476. incendio perierunt ferè omnia tuguria
Kopmannorum Bergis non sine lactu Kopmanni.

siden forevandede, at Almuen dertil ikke vilde samtykke eller forega-
de andre Narfager for at besmykke Sagen med. Hvorudover Kon-
gen blev saa kied omsider af den Svenske Handel, at han beslutte-
de ingen Moder meere at holde, men lod alting komme an paa
Guld og Sild. Han lod sig alskne noye med at giøre en of-
fentlig Protestation mod Sverrig, og derudi tilkiende giøre, hvor
megen Gliid han har anvendt paa at siiste Fred mellem Rigerne,
og hvor mange Moder han til den Ende haver berammet, og selv udi
hoye Person været tilstede, saa at Skylden har ikke været hos ham,
men hos visse uroelige Hoveder i Sverrig, der have søgt Udflugter
for at forspilde hans Rett, og at somentere de Uroeligheder, som
Rigerne søvede udi. Samme Protestation er dateret Torsdagen
for Laurentii Martyris Dag Anno 1477 (f).

Udi samme Nar anholdt Kongen om Hertug Ernesti af Sach-
sen ældste Dotter Christina for sin ældste Prins Hans. Dertil bleve
stikkede udi Ambassade Hr. Albert Krummedig, Biskop til Lybek, Hr.
Erik Rosenkrans, Dannemarks Hofmester og Albert Klitzing,
Dom-Proust udi Hamborg, hvilke vel forrøttede deres Vrende.
Princessens Brude-Statt var 20000 Rhinske Gylden, hvilken
Summa da almindeligen var vedtagen blant de Tydske Forster
til deres Dottres Udstyr, saa at ingen gif hoyere uden af sær-
deeles Narfager. Efterfølgende Nar blev bemeldte Princesse Chri-
stina bragt med stor Stats til Danmark, geleidet af Hertug
Albert, hendes Farbroder, med mange fornemme Sachser, saa at
det heele Folge bestod af 800 Hæste og 42 Vogne. Kong Christian
reed selv hende imod uden for Kiøbenhavn med 500 Hæste, og forde
hende ind paa Kiøbenhavns Slott, hvor Bilageret blev holdet den
6 Septembr. og Vielsen forrettet ved Erke-Bisp Jens Brostorf af
Lund.

Jeg fandt ellers her ikke forbigaae at anføre et Bryllups Brev,
som Kongen ved denne Lejlighed affærdigede til Borgmestere og
Raad udi Nestved. Samme Brev har jeg fundet blant nogle
Manuscripter, saaledes lydende:

Diz

1477
Kongen er
kied af de
Svenske
Sager. /e

1477

/e

1478

*Dilectis nobis Proconsulibus & Consulibus Nostris
Nestvediensibus.*

Christianus 1. Dei gratia Daciae Norvegiae, Sveciae etc.
Rex, Slesvigae & Holstiae, Stormariae & Ditmarsiae Dux, Comes
in Oldenborg etc.

Præmissis nostro favore. Videri facere Venner, at vi agte
nest Gulds Hielp at giøre vor fiære Sons Bryllup, den Sondag
nest efter Bartholomæi Dag her udi Kiøbenhavn. Thi bede Vi
Eder kierligen, at komme hid til os med Eders Hustruer, at giøre
eder glade med os og flere Venner, som der da kommandes vorder.
In Christo Valete etc. Castro nostro Hafniensi feria tertia post
beati Petri ad Vincula Anno 1478 nostro sub Signeto.

Af dette Brev sees, at det har været brugeligt hos Kongerne
at invitere Stædernes Dyghed til deres Bryllupper. Man sees
ogsaa deraf, at Proconsul har været meere end Consul. Det Tally,
som lægges til Kongens Navn, synes alleene at være et Tillægg af
Copiisten, efterdi Christianus 3. var den første som lod sætte Chiffre
til sit Navn.

Det Kiø-
benhavnske
Universi-
tets Stif-
telse.

Dette Aar var ellers mærkværdigt formedelst det Kiøbenhavnske
Universitets Stiftelse, som endnu florerer, og er set af de anseelige
ste Universiteter i Europa. Førend jeg taler videre derom, vil jeg
forteligen røre noget om, hvad Tilstand dette Rige var i henseende
til Lærdom for den Tid. De Nordiske Folk have fra ældgammel
Tid været omhyggelige for at forplante til Efterkommerne deres
Bedrifter, saa at de lode grave deres Historier paa Steene, paa
deres Skjolde, item paa Veggene af deres Huuse. Hvad som meest
florerede hos dem, var poesie, og vare de Nordiske Poeter eller
Skaldre udi saadan Anseelse, at de fleeste af dem vare tillige med
Kongl. Ministre. Deres Vers havde ellers intet tilfælles med
andre Poetiske Skrifter, undtagen Stilen. Thi det meeste, som
findes udi de gamle Nordiske Skrifter er heller oprigtige Historiske
Relationer, end Jærlig Digt, saa at de første Skribentere have be-
tænnet sig af samme Viser til deres Historier, ey vilende om des-
res Oprigtighed og Upartiskhed, hvilket saa pøl Suoro Sturlesens
som

som Theodoricus Monachus og Cayo Grammaticus vidne. Den første, som ellers har skrevet nogen ræt Historie udi Norge, var Theodoricus Monachus, en indfødt Norst Mand, som han selv vidner. De tvende store Islændere, Samund Frode og Are Frode, have udi det 12te Seculo skrevet de bekiendte Mythologier eller Eddas, som indeholde den gamle Nordiske Theologie, og ere oversatte paa Latin og Dansk. Af den sidste, nemlig Are Frode, have vi en liden ypperlig Tractat om Islands første Bebyggelse, item om de gamle Normands og Islænders fornemteste Bedrifter. Denne Ares Fodspor haver den store Norske Skribent Snoro Sturlesen fuldt udi sin Kronike om de Norske Konger, som han fører ud til sin Tid. Hans Historie er skreven med den Oprigtighed og Skionsomhed at saa Historier kand sættes udi comparailon dermed, endogsaa Grædske og Romerske; thi man seer udi alting at ~~brillers en air af Can-~~ *forringt* *omprigtig* *libuform* *P*
~~deur~~, man seer oprigtige Bidnesbyrd af tilforladelige Autores, som have kiendt de Konger, som de skrive om, item jirlige og ~~ja-~~ *libuform*
~~license~~ portraits over Konger og andre store Mænd, saa at derudi findes alt hvad som udfodres af en fuldkommen Historie skriver. Udi Danne-mark have vi haast Cayo Grammaticus, hvilken har skrevet den Danske Historie med saadan Jirlighed paa Latin, saa at man neppe har kundet fatte, hvorledes saadant Skrift paa slige barsbariske Tjlder kunde produceres, skiont hvad Materien angaaer, det ingenlunde kand lignes med Snores Norske Kronike. Man seer heraf, at Historiske og Poetiske Studia allene have floreret udi Norden, og at der findes intet Tegn til at andre Videnskabe have været cultiverede, undtagen nogenledes det juridiske Studium, og lidt Theologie for Universitetets Stiftelse. Det er ellers merkeligt, at tvende Danske have været Rectores paa Universitetet i Paris. Den første kaldtes Henning, og den anden var den bekiende Petrus de Dacia, en stor Mathematicus, hvorom tilforn er talt (g).

Erik af Pomern var den første af de Danske Konger, der tog sig for efter andre Nationers Exempel at stifte et Academie udi

e udi Dannemark, og til den Ende udvirkede et Brev fra Pave Mar-
 tino 5. til Erke-Bispen af Lund og Bispen af Roskild, hvorved han
 bevilgede dem Frihed at oprette et Academie her udi Riget, og at
 lære offentlig alle Videnskaber, undtagen Theologie, og tillige
 med gav samme Academie alle Friheder og Privilegier, som de for-
 nemmeste Universiteter i Europa, besynderligen det Parisiske da nydes
 de. Men den forvirrede Tilstand, som samme Tiid var i Riget,
 forarsagede, at dette gode Forsætt blev ikke satt i Verk, sær som
 man fornåm, at det var ikke Pavens Alvor, efterdi hans Tillæ-
 delse skeede med den Limitation, at den skulde ophæves, hvis inden
 to Aar saadant ikke blev satt i Verk, som Resenius (h) har an-
 merket udi hans Manuscript om Kiøbenhavn. Men denne priis-
 værdige Konge Christianus 1. tog sig alvorligen fore at stifte et
 Universitet i den Kongl. Residens Stad Kiøbenhavn, og udvirkede
 de dertil Bevilning af Pave Sixto 4. Aar 1474, som sagt er.
 Udi dette ypperlige Verk raadfordte Kongen sig fornemmeligen
 med Olaf Martini Biskopen af Roskild, og efter samme Biskops
 Raad og Tilskyndelse fortroede dette heele Verk til Mag. Peder
 Albertsen med Befalning, at han skulde tage til sig visse Docto-
 res og Magistros, der tillige med ham skulde lære og undervise of-
 fentligen udi alle Videnskaber, endog saa udi Theologien, som Kong
 Erik af Pomern ikke kunde erholde, besøel ogsaa, at de dertil bes-
 stiktede Professores skulde ikke dependere af nogen anden Mætt end
 af de Dommere, som egentligen dertil bleve bestiktede, saasom
 Biskopen af Roskild Decanus og Provsten udi samme Stad og
 Decanus udi Kiøbenhavn. De fornemste Doctores, som bleve
 brugte til Universitetets Indrettelse, komme fra Coln, saasom Pe-
 trus Scotus, Petrus Alberti og Tilemannus (i). Efterat Mag.
 Peder Albertsen denne vigtige Sag var betroed, reisede han med
 Johan Brostorphs, Erke-Bispens af Lund Tillædelse til Coln am
 Rhein, og paa samme Universitet udvaldte adskillige lærde Mænd,
 hvilke han bragte med sig til Kiøbenhavn, og, efterat han af den
 Roskildske Biskop var bestikket til at være Vice-Canceller, gjorde
 han

e
 Universi-
 tetets Ind-
 rettelse.

(h) Resen. Descript Hafn. Manuser.

(i) Manuser. Skibyense pag. 12.

han Begyndelse dertil, og til den Ende holdt en Orationem inaug-
 guralem udi Kongens, Biskopens og de fornemmeste Stænders
 Nærværelse, ved hvis Samtykke paa samme Tid blev creeret den
 første Rector, nemlig Mag. Jesper Henriksen; Men Johan Bro-
 storph, Erke-Bispen af Lund, gav Academiets Statuta, og fore-
 skrev Maaden, paa hvilken en Rector skulde udvælges, samt ad-
 skillig andet.

For at give desmeere Oplysning derudi, har jeg holdt fornø-
 dent at indføre det Kongl. Diploma, som lyder saaledes oversatt af
 Latinen: Vi Christiern af Guds Naade, Dannemarks, Sverrigs,
 Norges, Benders og Gothers Konge, Hertug udi Slesvig, Holsten,
 Stormarn og Dytmerken, Græve udi Oldenborg og Delmenhorst, ønsker alle og
 enhver, som dette Vort Skrift see, høre og læse, Fred, Glæde og
 Salighed. Det maa være alle vitterligt, at naar Vi grandgiveligen
 overveje og betragte alting, da befinde vi, at formedelst boglige
 Konster med dens Hielp, fra hvilken alle gode Gaver komme,
 lærde Mænd dannes, som stille Rætt fra U-rætt, og at enfoldige
 derved oplyses, saa at de kand opstige til højere Ting og den
 Catholske Troe kand styrkes. Hvorfore vi efter vore
 elskelige troe Mænds Raad og af den hellige Apostoliske
 Kirkes Myndighed for vor Siæls Saligheds Skyld samt vore
 Forsædres og Efterkommeres Dannemarks Kongers, have erhvervet
 Fuldmagt at fundere og oprette et almindeligt Studium og
 Universitet udi vort Rige til dets Gavn og Ære, at ved Lærdoms
 og boglige Konsters Lys og Skin kand forhverves den
 allersødste Frugt, hvorved Barbarie og Mørkhed udreddes og
 Menneskets omhyggelige Bindskibhelighed ordinerer sine
 Jdrætter, og sætter dem udi Sandheds Lys, ja ved hvilken ogsaa
 Guds Ords Ære og Dyrkelse kommer til at skinne,

Det Kongelige
 Diploma.

Di

1478

Rættfærdighed dyrkes, publicke saavel som private Sager nyttigen drives, og det Menneskelige Bilkors Haabkraftigen bestyrkes og formeeres. Hvorfore vi af den Apostolske Myndighed, som os er given, tilstede, og hermed befale den ærværdige Mand Peder Albertsen, Magister udi de boglige Konster og Licentiat udi Medicinen, efter den Hønyærdige Faders udi Gud, Bisp Oluf Mortenssen udi Roskild og flere vore Raadsheveres Raad, at antage et vist Tal af Doctoribus og Magistris, som med ham kunde være bequemme til at lære udi alle Faculteter, og dermed promovere andre udi vor Stad Kiøbenhavn, og paa alle andre Stæder, som ere under vor Beskyttelse. Forbyde derfor alle, og enhver, af hvad Stand de ere, at bebyrde deslige Doctores og Magistros, og angribe deres Gods, saasom vi ville, at de skulle være fri for den sædvanlige Jurisdiction udi Landet, og at de allene skal være under deres egen Rætt og Dommere, som Vi dertil beskikke skulle, som ere den ærværdige Fader udi Christo, Biskopen af Roskild, og de ærværdige Mænd Decanus og Provsten udi samme Stad samt Decanus udi Kiøbenhavn, og det saa længe, de alvorligen dyrke deres Studia. Ydermeere befale vi Borgemestere og Raad udi Kiøbenhavn, at de samme vore studerende Personer handhæve, elske og fra all Bøld beskytte, med mindre de ville forfalde udi vor Brede. Givet paa vor Slott Kiøbenhavn die Francisci Confessoris 1478 under vort Kongelige Seil.

Dette er det første Diplomasudgivet i Faveur af det Kiøbenhavnske Universitet. Jeg haver giordt Oversættelsen saa tydelig som mueligt, hvorvel jeg bekiender, at den endnu kand tage Svæden af Læseren. Men det er fast ikke giordt at give bedre Versioner af de Tisders aabne Breve, som ere alle fulde af hoitra vende

bende og affecterede Salemaader, hvis Meening man ikke fandt giætte sig til. Men, som Skatkammeret udi denne Konges Tiid altiid var i slett Stand, saa havde han ikke Eyne til at beneficere det nye Universitet med meget, saa at Professorerne da bekomme intet uden de tvende saa kaldne Vicariatus St. Margaretae og St. Jacobi (k) item nogle Landsby Kirker. Dog overdrog han Bisperne den Omsorg videre at tænke paa andre Fonds til Professorernes Underholdning; Men, saadant blev slett eregeret, saa at Universitetet havde kun slett Anseelse indtil Christiani 3. Tiid.

Anno 1480 forskrev Kongen en almindelig Land-Dag til Niensborg, hvor hen han lod Hamburgerne og Lybekerne fodre. Paa samme Tiid lod han insinuere de Dytmercker det Lehn-Brev, han af Keyseren havde erholdt over Dytmercken, begierende, at de i Folge deraf skulde erkiende ham for deres Landsherre. Dytmerckerne svarede dertil, at Keyseren, ikke vel undervisset om deres Tilstand, havde udgivet saadant Lehn-Brev. De foregave sig at høre under Erke-Bispen af Bremen, og at de siden Græv Hartwigs Tiid, som gav det Græwstikab Stade tillige med Dytmercken til Erke-Bispdommet Bremen, altiid havde kiendt bemeldte Erke-Bisper for deres Lands-Herrer: De Kongelige derimod vissede dem, at siden den Tiid, Stade er bleven indlemmed med Bremen, de havde haafft anden Ovrighed, som Kong Waldemar 2. og de Holstenke Herrer, men det kunde ikke bevæge dem til Lydighed; Alt hvad paa samme Tiid blev udvirket, var et Aars Stilstand, og, som Kongen fort derefter ved Døden afgik, og hans Son og Successor Johannes blev strax indviklet i Krig mod Sverrige, hvilede Sagen indtil det Aar 1500, da den for Dannemark u-lykkelige Dytmercke Krig begyndte. Udi dette Aar blev atter sluttet Forbund med Eduardo af Engeland. Bore Danske Historier tale intet derom, men det findes udi de Engelske udgivne Archiv-Documenter (1) saaledes, at de Engelske udi en Congress med de Danske til Hamborg forpligtede sig ikke at sætte Fod paa Island uden Kongens af Dannemark Tilladelse.

Kongen anholder hos Dytmerckerne om sin Rett

/i
/i

(k) Svaning. hist. Chr. 1. Manufer.
 (1) Ryemers Act. publ. tom. 12. pag. 100.

1480
Casserer
den Hol-
stenfke U-
dels Affo-
ciation.

Udi Holsten tilbrogte sig ellers adskillige merkværdige Ting dette Aar. Den Holstenfke Adels havde Anno 1469 giordt et Forbund (m) med hinanden indbyrdes mod alle og enhver, hvorudi de havde end ikke undtaget Kongen selv, saa at, naar nogen meenede sig at være forurettet, da i Steden for at indflye til Regieringen, søgte de Hielp af Adelen efter samme Forbund, hvilket i Sær sees af Henning Vogviff, der, for at undgaae den velfortiente Straf, som Kongen havde paalagt formedelst det Tyrannie, han havde øvet udi lille Tondern, som han af Kongen havde til Pant for 25000 Mark Lybsk, skiod sig fra Kongen til dette Forbund. Dette vilde Kong Christian ikke længer lide, men fødredede Forbunds-Brevet af den Holstenfke Adels (n). De samme krumpede sig vel nogen Tiid derved, men maatte endeligen levere det fra sig til Segeberg, da det blev domt magtesløs, Seilene frarevne og Brevene igiennemstungne; Og, paa det at ingen skulde klage sig over de Misordener, for hvis Skyld bemeldte Forbund var bleven oprettet, lod Kongen, som meenede, at det tilkom ham alene at hævde U-orden, paa en Herre-Dag, som blev holden til Rensborg 1480, publicere en nye Forordning, hvorudi han lod Adelen tydeligen vide, at han allene var regierende Herre udi Holsten. Dette Forbund, saasom det er et af de dristigste Foretagende af nogen Undersaatter, sær under saadan mægtig Lands-Herre, som Kong Christian 1. saa holder jeg fornødent det her at anføre, saaledes som det findes udi den Holstenfke Kronike (o).

In den Nahmen Gottes Amen. Im Jahr unsers Herren Christi 1469 am Dingstag nach St. Wallpurgis waren wie Ritter und Knechte hienach benant bey ein ander zum Kyle, und gelobten und verschwuren uns zusammen wider einem jeglichen, er sey wer er sey, der uns allen samtlich oder unser ein Theil besondern, es geschehe mit Raub oder mit Brandt an Leib oder Gut, oder

Samme
Affociati-
ons Ind-
hold in O-
riginali.

(m) Anonym. Chron. Slav.

(n) Edict de Cassat. Føderis Hamburg die St. Margarete. 1480. pag. 979.

(o) Peters. Chron. Holfat.

oder woran es sey, wolle verunrechten und begwaltigen, so sollen und wollen wir einem jeden unter uns, so unsere Hülff und Beystandt begehrt, der Gebühr nach, wider denjenigen er sey auch wer er wolle, so uns bey unser Gerechtigkeit nicht bleiben lassen will, von Stund an, so bald es uns kund gethan wird, mit Leib und Gut nach all unserm Vermögen behülflich und beyständig seyn: Auch were es sach, daß uns unterschribenen Rittern und Knechten einigerley Bewerbung oder Verdrus ankam, für der Verbündtnis, die offenbar und wesentlich wäre, so sollen und wollen wir indes in guten Trewen bleiben, daß unser keiner sich absondern, abzusöhnen noch zu Tzen, wir haben denn des alle ein ganze Ende; Hierum sollen und wollen wir alle sampt gemeinlich jedes Jahr zwey mahl zusammen kommen in Städten, und zu Zeiten hernach benennet, als nemlich: Zum ersten des nächsten Tags nach Michaelis Tag auf den Bolradesbekke. Zu der andern Zeit des Mitwochens in den heiligen Ostern, auch daselbst auf dem Bolradesbekke, obgenennet, allda zu handeln und zu sprechen, was uns zu dieser Bündtnis nützlich und behülflich seyn mag. Und ob uns mehr Stücke noth seyn würden, die noch zur Zeit in dieser Schrift nicht begriffen seynd, daß man alsdann diese Briefe erneure, als viel und oft es von nöhten seyn wird. Alle diese vorgeschriebene Stücke geloben wir Ritter und Knechte hernach genannt nach Gebung dieses Briefes einen jeglichen unter uns dem andern in guten Trewen bey obgeschriebenen Ende stätt und feste zu halten ohn einige Argelist und Hülffrede. Zu mehrem Zeugniß haben wir diesen Brief mit unserm anhangenden Insieglen lassen bekräftigen.

Dette

Dronni:z
Dorotheæ
pandsættes
Slesvig og
Holsten.

Dette er den merkelige Holstenke Association, som Kongen med Myndighed lod cassere. Han lod og derforuden paa en anden Tid see sin Myndighed udi samme Land udi en anden Occasion; thi, da Adelen holdt an om nogle Fodringer, som Kongen syntes vare for store, lod han ved en skarp Revision reducere 465000 (p) Mark Lybst, som de fodrede, til 90000. Det synes heraf, at Stænderne have villet misbruge Kongens Sagtmodighed, og tage sig større Myndighed til end Undersaattere tilkom. Men Kong Christian var med all sin Naturlige Fromhed dog en Herre, der ikke vilde lade sig sin Kongelige Myndighed betage, og derfor ved Leilighed gav Stænderne tilkiende, at den Haandfæstning, de ved Tidernes Coniuncturer havde udpresset af ham, behøvede nogen Indskrænkelse. Udi samme Aar pandsatt han med Keyserens Bevilling baade Holsten og Slesvig til Dronning Dorothea for 100000 Mark Lybst, formaaede ogsaa Keyseren at confirmere samme Dronnings Lifgæding udi Forstendommerne, og lod Stænderne strængeligen forbyde at forbinde sig oftere.

1481.
Kongen
dør.

Efterat Kong Christian var kommen til sit 55te Aar, og havde ført et pruisværdigt og lykfsaligt Regimente udi 33 Aar døde han omfider udi Kiøbenhavn den 22 May 1481 (q), og blev begravet udi det Capell udi Nigskild, som han selv havde ladet bygge, og som blev kaldet Kongens Capell. Han var af Bert en suidkommen Herre, sterk af Lemmer og fast høyere end alle andre Folk. Hvad Gindets Gaver angaaer, da var han from, sagtmodig, Gudfrygtig, og af rar Forstand. Hans Dyd og Fromhed forarsagede, at han var elsket saa vel af Undersaattere som af Fremmede, saa at det syntes, at hans Naboer, de Tydske Forster, langt fra at misunde ham hans tilsvorende store Magt udi Tydskland, glemte deres egen Interesse, og heller befodrede den af den Estime og Kierlighed, de bare for ham. Til Beviis paa hans Forstand og Raarfærdighed tiener dette, at Keyseren saavel som andre Forster søgte hans Raad udi deres vigtige Anliggender, og brugte ham til Underhandling

Hans Portrait.

(p) Chron. Holfat. andre fige 24000 vid. Chron. Slav.

(q) Manufer. Skibyense hvormed overensstemmer Svitsfeld, skiont nogle sætte hans Død 1482.

1719

for udi adskillige Tvistigheder. Hans Begreb udi Stats Sager
 sees af de store Acquisitioner, han erholdt uden Svardslag, og
 har jeg vstloftigen udi Historien vissat, med hvilken Politique de Hol-
 stenske Successions Sager bleve drevne. Men denne Konges Ho-
 ved-Dyd var Fredsommelighed; thi, hvorvel han var en af de
 mægtigste Konger udi Europa, foruroeligede dog han aldrig nogen
 Potentat sin hæle Regierings Tiid, ja denne Dyd gif saa vst hos
 ham, at man med stor Møye kunde faae ham til at trekke Sværdet
 mod sine rebeliske Underfaattere udi Sverrige, og, da han omsider
 efter lang Taalmodighed rustede sig mod dem, laae han endda no-
 g le Uger stille med sin Flode for Stokholm for at tontere, om det
 var mueligt at komme til sin Rætt ved Underhandling: ligeledes
 forholdt han sig mod de gienstridige Dytmerker, som han med Ord
 og Skriveller søgte at bringe til Lydighed. Derfor finder man, at
 hvor stor og mægtig Konge han end var, Rigets Naboer dog ingen
 Ombrage fattede der over. Jeg seer alleene at Lybekkerne engang
 allarmedes, da han 1463. reysede igiennem deres Stad, saa at de
 fordoblede Bagten. Hvorudover Kongen skientede med Magistra-
 ten, som ledsagede hannem udaf Staden, og lod dem visde, at de
 Fiendte ham ikke ret, efterdi de vare saa bange for hans Nærvars-
 se. Men, hvor stor hans Fromhed end var, saa taalede han dog
 ikke Hans Majestets og Myndigheds Krænkelse, hvorpaa han lod
 see adskillige Prover imod de Holstenske Stænder, da de vilde gaae
 uden for deres Stranker. Han efterlod ogsaa ikke at straffe Mis-
 gierninger, hvilket i sær sees af den mægtige Holstenske Herres Hen-
 ning Vogwills Exempel; thi hvor mange Intercessioner der end
 skeede for samme Mand, kunde Kongen dog ikke bevæges til at es-
 tergive Straffen. - Den teneste Statsseyl, som denne Store Kon-
 ge ellers kand siges at have begaaet, var ved den Egteskabs Con-
 tract med Kongen af Skotland med de Der i den Deucaledoniske
 Soe, hvorudi han maaskee formeget foyede Dronning Dorothea,
 hvilken udi adskillige Ting præfererede sine Børns Interesse for
 Landets Bælfærd, og udi den henseende var ingen nyttig Dronning
 for Danmark; thi hun arbejdede derforuden paa at stille Riget
 Naade ved Holsten og Slesvig af Tendresse for sin anden Son Hertz-

/ 9
 / 9
 / 2
 komfogn
 fuygt

Hærligst

19

Hans
Dronning
og Børn.

le

tug Friderich, som han meest elskede. Ham legges ellers til Last en alt for stor Gæmildhed, hvilken Albertus Crankius siger, bragte ham ofte i Penge-Trang, ja at cassere de Obligationer, som han af all for stor Rundhed havde udgivet, saa at derudover denne Gæmildhed, efterdi den gik forby, tabte sit Navn af Dyd, og spekkede hans Credit, hvorpaa bemeldte Crankius citerer nogle Exempler (r). Den ofte citerede Autor til den Slaviske Kronike, som levede paa de Tider, synes at give tilkiende, at han undertiden lod sig forlede; thi han var af Naturen en from og mild Herre, men han maatte undertiden tude med Ulvene (sed Lupi sibi præcinuerunt & ipse succinuit) (s) Hans Dronning var Dorothea, Margrav Johans aus Alchymistæ til Brandenburg Dotter, med hvilken han avlede Olauum, som strax døde, og blev begravet til Rostkild, Canutum, som Hvitsfeld intet melder om, men den Oldenborgske Kronik (t) Johannem, som succederede ham i Regieringen, Fridericum, som blev Hertug udi Slesvig og Holsten, og siden Konge udi Danmark og Margareta, som blev Dronning udi Skotland.

Kirke Dr-
donancer.

Udi denne Konges Tiid er dette merkværdigt udi Kirke-Sager, at Paverne tillode de Norske at bruge i steden for Bæn, Misod eller anden Drik i den hellige Madvere. Da blev ogsaa indført den Skik at klemte med Klokkerne ved Middags slett, for at bede for de Christnes Siæle, som bleve slagne af Tyrkerne. Blant mange Ting, som Kong Christian stiftede, tillægges ham Elephant-Ordenens Foundation, hvorvel nogle giøre samme Orden ældere og andre yngre. Om Elephant-Ordenen udi denne Konges Tiid taler Hvitsfeld udi den Danske og Petersen udi den Holstenske Kronike, og sige, at hoistbemeldte Konge paa sin tilbage Reise fra Rom gav Margreven af Mantua Ridder-Ordenen, som Hvitsfeld kalder den gyldene Gllis, hvilket meenes at have været Ridder-Ordenen af Elephanten; thi Ordenens Figur, hvormed denne Høyspriselige Konge begavede Margreven, visser Bernhardus Justinianus in historia Chronologica Ordinum Equestrium efter den Beskrivelse, som

Om han
stiftede E-
lephant-
Ordenen.

(r) Crantz. Saxon. lib. 12. Cap. 26.
(s) Anonym. Chron. Slav.
(t) Hamelm. Chron. Oldenb. item Lyschand.

som var funden udi Italien, at have været en Rilde af et Patriar-
chal Kaars, hvoraf hang en Elephant og derunder Zomfrue Ma-
ria Billede. Dog er vanskeligt at sige noget vist om denne Ordens
Brug, førend udi Friderici 2. Tiid, hvilken, om han ikke først ind-
stiftede den, saa kand han dog sige først at have indført dens bestan-
dige Brug. Hvad Lov og Rætt angaaer, da foruden de Danske
og Norske Haandsæstninger findes adskillige Christiani 1. Forord-
ninger, blant hvilke den besynderligste var denne af 1459, at Geist-
lige og Qvind-Folk, endskiont de vare blant dens Arvinger, som
hadde begaaet et Mord, skulde de dog være frie for de Penge Bø-
der, som de tilforn maatte betale, hvilke Bøder kaldtes Saal; og
blev beskikket, at saadan Mulet skulde herefter repareres paa de an-
dre Manddraberens Paarørende, endskiont de vare ikke hans Arving-
ger. Saa at man seer, at endskiont Canutus 6. affkaffede den saa
kaldte Saal, saa maae den dog siden være kommen i Brug igien.
Kong Christian forordnede ogsaa, at, dersom den Anklagte ikke kun-
de overbevisses ved Sande Mænd (u) eller ved dem blive befriede,
skulde den dømmes ved andre Vidner, kaldet Høring. Det Dan-
ske Baaben blev ellers under denne Konge formered ved et Nelles-
blad og tvende Bielker, hvoraf det første forestillede Holsten og
Bielkerne Oldenborg og Delmenhorst. Til Slutning er at merke,
at i denne Konges Tiid blev af Erke-Bisp Jacob i Upsal Aar
1477 (x) stiftet det Upsalske Academie, hvorpaa Paven gav Aaret

Lov og Ræt

A a a a 2

tit

(u) Sande Mænd ere et Slags juridiske Personer, hvis Forretninger udi den
Tidsske Lov og Christ. 3. Reces beskrives saaledes, at de skulde sverge om
Manddrab, om Afhug, om Qvinde Soldtæct, Herværk, Markeskial,
Sær om Guds Hujes Ejendom og om Brand. For nu bruglig Danske
Lov taler om Sandemænd saaledes: Sandemænd skulde være 8 Lovfaste,
og Bødsiddende Dannemænd, og af Fogeden til Ting udnævnes i tyil-
som Drabs Sager, og, naar der tvistes om Markeskial. Den Eed, som
dem i Loven forægges at giøre, viiser besynderligen til hvilken Ende de
nævnes; thi de skal sverge, at de have giort all deres yderste Fliid til at
udspørge Sandheden, og at de troe, at den Mand er den Drabtes ræt-
te Banemand, og er saadan Eed det, som Juristerne kalde Juramentum cre-
dularitatis.

(x) Olaus Petr. hist. Svec. manuscr. figer 1478.

tilforn Bulla (y). Erke-Bisp Jacob søgte strax at gjøre samme Universtitet anseeligt ved at forsyne det med lærde Mænd udi alle Faculteter (z). Og florerede det samme udi Sverrig saa lange som han levede; men efter hans Død tog det saaledes af, saa at der var fast intet uden det blotte Navn tilbage, hvorudover Gustavus 1. ikke ubilligen kaldes det Upsalske Universtitets Stifter, ligesom Christianus 3. fortienet Titul af det Kiøbenhavnske Universtitets Fundator.

Johannes, Den anden Konge af den Oldenborgske Stamme.

Johannes.

1
9
Rigets Til-
stand ved
hans An-
komst til
Regierin-
gen.

Efter Kong Christians Død var Riget udi saadan Tilstand: Denne berømmelige Konge havde ved et særdeels fornuftigt og fredeligt Regimente forhvervet sig Anseelse og Kierlighed, saavel blant Fremmede, som Undersaattere, saa at hans Søn og Successor Johannes, som udi Faderens levende Live af Stænderne tilforn var antagen og hylidet, fandt udi Begyndelsen saa vel alting jævnet for sig. Ikke desmindre vare der dog efter Kong Christians Død adskillige Banffeligheder at bestride. De Dytmarsker havde erhvervet Revocation af Keyseren paa det forhen givne Lehns-Brev, og derfor vare meere traadsige end tilforn: Stænderne udi Slesvig og Holsten tilegnede sig efter de Privilegier, de udi Kong Christians Tid havde udpresset, en fuldkommen Vall-Rættighed, saavel til Slesvig som til Holsten, udi hvilken Vaastand de ikke lidet bleve bestyrkede af Enke Dronningen Dorothea, som fandt sin Regning derudi, paa det at hun kunde spille den yngre Prins Friderich, som hun meest elskede, Forstens dommet udi Hænderne. Foreeningen mellem Rigerne var vel ikke gandske brudt, men Sverrig var dog under egne Statholdere, som

(y) Bulla Pontificis de erigend. Ups. Acad. apud. Scheff. in Upsalia antiqva.
(z) Svaning. hist. Chr. 1. Manuscr.

som søgte at fomentere den Kaaldsindighed, som havde reiset sig mellem Rigerne, saa at der behøvedes ikke liden Konst og Forsigtighed at foreene dem under et Hoved igien. Om disse Uleiligheder, som den unge Konge ved sin Ankomst til Regieringen havde at bestride, vil jeg her efter Orden noget korteligen melde.

Hvad Dytmercken angaaer, da har jeg tilforn meldet, at Kong Christian af Keyser Friderich 3. erhølt Lehn-Brev paa samme Land, saa at det skulde foreenes med Holsten og Stormarn, under Navn af et Forstendom. Til denne Foreenings Guldbyrde havde Kongen anvendt stor Umage, men forgiebes. Han lod Placet for sin Død, nemlig 1480 (a) beramme en stor Landdag til Niensborg, hvorhen Dytmerckerne ogsaa bleve stævned. Der lod Kongen deres Deputerede vise og forelæse det Keyserlige Lehn-Brev, og paastod, at de skulde erkiende og hylde ham for deres Lands-Herre. Men de svarede, at Keyseren ikke var berettiget at underkaste dem noget fremmed Herskab, eller at han var ikke vel indformeret om deres Rætt (b). De sagde sig at have deres egen Herregnemlig Erke-Bispen af Bremen, og at de stedse havde ligget under det Bremiske Stift siden deres sidste Arve-Herres, Grev Hartvigs Død. Kongen lod dem derimod svare, at der siden ovenmeldte Grev Hartvigs Død adskillige Forordninger vare foresaldne udi Dytmarcken; thi Landet havde siden under Kong Waldemar 2. ligget under den Danske Krone, og derefter en tiidlang staaet under de Holstenske Grevers Herrskab, hvorfra Keyseren ikke havde andet gjort end at underkaste Landet paa nye det gamle Herskab, hvorfra det havde affondert sig.

Men som Dytmerckerne havde erhvervet fort efter Kongens Død Revocation af det Keyserlige Lehn-Brev, saa at de paa nye igien bleve underlagde det Bremiske Stift, agtede disse Forestillinger, men udi Begyndelsen af Kong Johannes Regiering visede sig heel traadsige, og fremturede udi deres Ulydighed, indtil Kongen omsider maatte gribe til Gevær, hvorom videre skal tales, naar ieg kommer til den bekjendte Dytmarcke Krig.

A a a a 3

De

(a) Peters. Chron. Hoffat. part. 4.

(b) Grantz, Saxon. lib. 12. cap. 27.

Dytmarcke / 9
Sager. / e

an

/ e

de

/ i

Slesvig
Holstenſke
Sager.

De Slesvig Holstenſke Sager betreffende, da begav Kong Hans sig med sin unge Broder Prins Friderich udi det Aar 1482 til Holſten for der at lade sig hylde af Stænderne. Men de samme beraabte sig paa de Friheder, som dem vare givne af Kong Christian, nemlig at det ſkulde være dem tilladt at udvælge til Lands Herre, hvilken af de Kongelige Born, som de vilde, hvorudover samme Tiid intet blev foretaget, men Sagen blev opsatt til en anden Sammenkomst, som siden blev holden til Slesvig, hvor Kongen fornyede sin Paaſtand, og begierede at forlehnes med Holſten og Stormarn af den Lybſke Biſkop Albert Krummedige, ſaaſom ſammelſteds Biſper efter Keyſerlig Bevilning vare berettigede til ſaadan Lehnſ-Act. Men Sagen blev igien opsatt, ſaaſom Stænderne paaſtode, at Kongen forſt maatte forlige sig med sin Broder. Til dette at forſtaaee maae man vide, at Kong Christian ved ſin ſidſte Willie havde beſluttet og forordnet, at hans ældſte Søn Hans ſkulde beholde Riget, og at Forſtendommerne Slesvig, Holſten og Stormarn ſkulde indrommes hans anden Søn Friderik allene, hvorvel man kunde have ſaadant Teſtament miſtænkt, ſaaſom det beroede allene paa Dronning Dorothea Sigende, ſom vidnede, at det var Kongens Willie. Til denne ſtadelige Deeling var Dronning Dorothea Narſag, hvis Kierlighed til den yngſte Søn Friderik (c) var ſaa ſtor, at alle hendes Tanker vare henvendte til hans Høyhed og Forfremmelle, og, ſaaſom det synes at Hiftorien, at hun har haft Kongens Hierte i ſine Hænder, ſaa var det heude ikke vanſkeligt at bevæge hendes Herre til at giøre ſaadan Erklæring paa hans Yderſte. Den ſamme habile Dronning glemte ey heller at incaminere Sagen hos de Slesvig Holſtenſke Stænder, og det med des ſtorre Fremgang, Endeel, fordi bemældte Stænder onſkede heller at have deres egen Lands Herrejend at deſpendere af Riget, endeel ogſaa, eſterdi de, ved at antage den yngre Broder, ſinge desmeere Leilighed at beſtyrke den Vall-Rettighed, ſom laae dem ſaa meget paa Hierte, og var dette Narſag til

(c) Reſeſortanus in vita Johannis taley ſaaledes derom: Regina eſt utrumque filium enixa erat, majore tamen filium vata minimum more matrum quam majorem ſemper amore proſecuta eſt.

til de Udflugter og Forhalingen, de brugte imod den nye Konge; thi man seer tydeligen deraf, at deres Forsætt var, gandske at udsette ham fra Successionen udi Forstendommerne, hvorvel de af Frygt for den Kongelige Magt ikke strax turde gaae lige til Verck. Det er ogsaa troeligt, at de ikke vilde beraabe sig paa den salige Konges Testamente, paa det at de derover ikke skulde giøre Skaar udi deres Vall-Rættighed. De søgte derfor i Begyndelsen at dysse Kong Johannem i Sovn med gode Ord, og at beramme et Mode efter et andet, for at opholde Sagen, indtil de kunde faae Leilighed at sætte dette Forsætt i Verck.

Endeligen udi November Maaned af samme Aar tog man Maffken af, da begav Dronning Dorothea sig mod Kongens Videnskab til Kiel, for der at lade hylde den yngre Søn Hertug Fridesrik. Men Kongen, saa snart han fik Tidender derom, iilede han til Holsthen med hans Raad, protesterende mod Dronningens og Stændernes Foretagende (d). Han paaastod mod Stænderne, at de ingen Vall-rættighed kunde tilegne sig, og mod Dronningen, at det Kongelige Testamente, som var til Rigets Svækkelse, ikke kunde gielde. Efterat man nogen Tid havde tvistet derom, og Dronningen, saavel som de Slesvig-Holstenske Stænder fornumme, at det vilde blive farligt at irritere saadan mægtig Konge for meget, hvilken kunde sige: Medens I føre eders Rætt ud i Pennen, vil jeg imidlertid tage Landet ind, kunde de omsider for got at foreslaae et Forlig om Forstendommernes Deeling mellem Brøderne, hvortil Kongen ogsaa beqvæmede sig. Til den Ende blev det Slesvig-Holstenske Ridderstab forskrevet til Kiel Mandagen efter Martini udi samme Aar, og blev da besluttet, at Forstendommene skulde deeles mellem Brøderne, hvilket ogsaa skeede saaledes, at hver af dem fik sine visse Stæder. Skiftet skeede saaledes:

Kong

(d) Crantz, Saxon, lib. 12. cap. 32 undskylder ikke allene Dronningen, men siger, at hun selv vilde, at Kongen skulde have en Deel udi Forstendommerne; sciebat fluxam esse fidem Regnorum.

Den første
Slesvig
Holstenſke
Deeling.

Kong Hanses Deel		
Flensborg		Nensborg
Synderborg		Haseldorf
Norborg		Hanrove
Apenrade		Femern
Segeberg		

Hertug Fridriks Deel		
Gottorf		Frittof
Lündern		Oldenburg
Hadersleben		Plöen
Eyle		Kiel
Steinborg		

Denne Deeling siger Petersen (e) at være skeet strax efter Hyl-
dingen, og meener Hammelman, at Kongen derved ikke glemte at
tage sin Fordeel udi agt, og at forsyne sig med de beste og vigtigste
Stæder. Men Hvitfeld er dem herudi begge imod, sigende, at
Deelingen skeede ikke forend 1490, da Hertug Friderik først havde
naaet sine myndige Aar, item at Kongen gab Hertugen Vallet,
saa at det ikke er troeligt, at Hertugen haver taget de (f) sletteste
Stæder. Og saasom de første ikkun løsligen, men den sidste Skri-
bent derimod omstændigen beskriver denne Deeling, er det sikkerst
at følge den sidste Fodspor. Med mindre man vil sige, at Dees-
lingen blev besluttet strax efter Hyldingen til Kiel 1482, men Fulds-
byrdelsen blev forhalet til 1490, da den allerførst kom til Effect udi
den Sammenkomst, som skeede til Gottorf den 5 Januarij, og fandt
saaledes disse Skribentere foreenes med hinanden. Ved denne Dees-
ling meenede man at have lagt Grundbold til en bestandig Fred udi
di Forstendommene, men Tilden har vist, at den har været en
stedsevarende Kilde til utallige Ulygheder. Kongen fandt ellers
ved Forstendommernes Tiltrædelse en stor Forbvirring sammesteds,
helst udi det Slesvigſke, hvor fast alle Stæder, Slotte og publice
Indkomster vare pandsatte af hans Fader, som dertil var bleven
drevet for at tilbene bringe de store Penge-Summer, som behoves
des

(e) Peters. Chron. Holsat. part. 4.

(f) Hammelman. Chr. Old. part. 3. Hvitf. pag. 1004.

des for at fornøye Prætendentene til Holsten og Stormarn. Dette forarsagede, at Kongen maatte paabyde en almindelig Skat, saavel udi Riget som udi Forstendommene, for at betale sin Hr. Faders Gield, og at tilbage løse de pantsatte Stæder, saavel paa sin egen som paa sin Broders Vegne, hvis Formynderskab han da paatog sig. Om da Flensborg allerførst blev løst tilbage, skal jeg ikke kunde sige; thi jeg finder blant Lambecii udgivne Hamborgske Diplomata, at Flensborgs Stad og Slott blev pantsatt til Lybek og Hamborg 1470 (g).

Jacob Uhlefeld comp. Historico siger, at Kongen accorderede de da Hertug Friderik den Titul Arving til Norge, og raisonerer som en fornuftig Statsmand, saaledes: Denne Titul kunde ikke med nogen Rett gives de Holstenske Herrer arveligen; thi efter Rigernes Forening vare Danmark og Norge udi lige Casu, saa at de Norske havde Ballrett saavel som de Danske, dog saaledes, at begge Riger vare forbundne til at have tilfælles Konge. Den Henleende tilegnede sig hverken Kong Erik af Pomerns eller Kong Christoffer af Bayern mere Rett til Norge end til Danmark, skionst de vare Dronning Margareta rette Arvinger (h) saa vist denne store Statsmand, men derom skal tales mere paa et andet Sted.

Efterat begge Herrer vare hylbete udi Forstendommene, blev den Stad Hamborg og anmodet om Hyliding, og paastode Herrerne, at den maatte skee eedligen, ligesom Christianus 1. den havde forlangt. Men Raadet og Almueen i Hamborg vegrede sig nu saavel som da for at aflagge Eed, hvorfor ogsaa denne Hyliding skeede paa samme Maade, som den forrige. Indtoget skeede udi Staden den 5 Novembr. 1482. Kongen og Dronningen vare geleidede af 600 Hæste, og havde efterfølgende Herrer med sig: Hr. Albert Krummedige, Biskop til Lybek, Karl Konnov til Lihense, Niels

Kongen og Hertug Friderik hylbdes i Hamborg.

B b b b

Glob

(g) Diplom. Christ. 1. apud Lambec. de custodia Urbis & arcis Flensb. Lubec. & Hamborg. commissa dat. Segeberg. 1470. Udi dette diplomate er mere feligt, at de Holstenske Herrer, som der nævnes, kaldes die Duchrige Knapen.

(h) Jacob. Uhlef. comp. hist. Dan. manuscr. biblioth. Danneesk.

le
Glob til Viborg, Grev Adolph til Oldenborg og Delmenhorst, Hr. Johan Ibsen Cankeler, Hr. Erik Ottesen Hofmester, Hr. Hans von Ahlesfeld Ridder, og Henrik Rankov Lehnsmænd paa Steenborg. Da bleve Kongen og Hertugen som Holstenskke Forster af Hamborgerne erkjendte for deres Oberherrer, og Stadens Privilegier bleve af dem confirmerede; Kongen forlod derpaa Staden, og begav sig til Riget igien, efter at han saaledes havde ordineret sine Sager udi Forstendommene.

Handel
med Sver-
rig.

le
Hvad Rigeres Sager angik, da lod Dannemarks Raad strax efter Christiani 1. Dod affærdige Skrivelser til de Norske og Svenskes for at tilkiende give dem deres Herres dødelige Afgang, og at begiære, at alle 3 Rigers Raad maatte komme sammen til Halmsted, for at raadslaae om et nyt Konge-Ball udi Kraft af den Calmariske Foreening, paa det at Rigerne stedse maatte blive sammensbundne. Saadant blev samtykt af de Norske og Svenske, og blev udaf Sverrige beordrede visse Mænd, som dette Mode skulde bivaane. Blant dem var ogsaa Sverrigs Gouverneur Steen Sture. Samme Steen Sture saae vel intet meere ugierne end Rigeres Foreening, saasom den skildte ham ved hans Myndighed og Regimente udi Sverrig, dog, saasom han merkede, at de fleste af Stænderne vare for at fornye det Calmariske Forbund, holdt han gode Miner, og begav sig med de andre Deputerede paa Reisen til Halmstad. Men, da han kom til Badstena, stillede han sig sig an, lod som han ikke kunde følge de andre, til hvilke han overleverede sit Indseyl, og gav dem Fuldmagt at gjøre og lade alting, ligesom han selv personligen kunde være tilstede. Denne Stats-Sygdом lykkedes ham saavel, at der blev intet af Modet samme gang; thi, som det Svenske Raad merkede, hvorudi Svægen bestod, vilde ingen gaae videre fort. Herudover udvalgte de Danske Johannem til Konge, og tog han af Adel og Almue udi Dannemark paa nye igien til Kallundborg 1482 Hyldings Eed, endskiont Riget tilforn havde svoret ham udi hans Hr. Faders Tiid. Hvorpaa Dronning Dorothea overleverede ham alle Rigers Slotte, hvorvel han endda ikke var kronet. Der fandtes strax de som merkede af de Svenskes Opførsel, at intet laae dem mindre paa
Hiere

Hiertet end Rigerens Foreening, og derfor raadde Kongen at sætte frugtesløse Negotiationer til Side, og at bane sig Vej til den Svenske Throne ved Sverdet. Kongen havde ogsaa strax fuldt deres Raad, hvis Enke-Dronningen Dorothea ikke havde holdt ham tilbage (i); thi, som samme Dronning havde af Erfarenhed fornummet, at der var intet at vinde ved Magten, og at en Krigs-Declaration tienede ikke til andet end at foreene Adel og Almue i Sverrig at figte som en Mand mod Kongerne, saa holdt hun for, at det eeneste Middel for Kongen at komme til sin Rætt, var, at lade de Svenske være u-ansægtede, saasom de snart efter Sædvane vilde falde til indbyrdes Krige igien, hvilke omsider vilde drive dem til frivilligen at antage deres rættmessige Konge. Med saadanne idelige Formaningender hindrede denne fornøfflige Dronning Krigen saa længe hun levede: Kongen satt derfor Krigs-Tanker til Side, og blev ved at vindicere sin Rætt ved Negotiationer og den lige Underhandlinger.

Det Danske Raad handlede derfor paa nye igien med de Svenske om et Mode til Halmstad, og bragte det saa vidt, at Steen/Sture berammede en nye Sammenkomst; men, medens han lod tilkiende give den Nidkerhed, han havde for Rigerens Foreening, arbeidede han under Haanden med Erke-Bisp Gauthe udi Trundhiem at bringe de Norske fra Forbundet, og overtalede dem ingen at stikke til det Halmstedske Mode, paa det at de Svenske deraf kunde tage Anledning at gjøre Modet ogsaa denne gang frugtesløst, hvilket ogsaa skeede; thi da Sammenkomsten skeede, og ingen af de Norske modte, undskyldte de Svenske Deputerede sig for at træde til nogen Slutning, førend alle Rigers Fuldmægtige vare samlede. Den udvalgte Konge merkede deslige Intriguer, indlod sig udi Handel med bemeldte Erke-Bisp Gauthe og det Norske Raad, foreskillede dem Foreeningens Nytte, og forsikrede dem saaledes om deres Privilegier og Friheder, saa at de omsider lovede at ville møde.

(i) Rosfontan. in vita Joh.

1483

Efterfølgende Aar 1483. den 20. Julii, mødte da de Norske Fuldmægtige tillige med de Danske til Halmsted, men, som de Svenske komme ikke forend længe derefter, og man tydeligen kunde merke, at dette store Verk laae dem lidt paa Hjertet, da, paa det at de Svenske ved Anledning af videre Opsættelse ikke skulde faae Tiid til at spille nye Intriguer udi Norge igien, dreve de Danske og Norske Fuldmægtige, som da vare nærværende, med saadan Iver paa Foreeningen, at den endelig til samliges Fornøjelse blev sluttet, og blev da Johannes samtykt til Danmarks og Norges Konge, og Plads blev laden de Svenske, for siden at træde til Forbundet med de andre. Derpaa blev den Kongelige Haandfæstning udgiben (m) og understreven af Danmarks og Norges Raadmemlig Jens Erke-Bisp til Lund, Oluf til Roskild, Karl til Odense Bispe, Erik Ottesen, Claus Konnov, Styge Nielsen, Johan Ore, Knud Knudsen, Berner Vasberg, Axel Laugsen, David Hack, Jens Due, Erik Aageson, Eskild Gøye Riddere, Peter Nielsen Lands-Dommer i Skaane, Bendt Bilde Danmarks Raad paa samme Niges Begne; Gauther, Erke-Bisp udi Trundhiem, Hans i Bergen, Karl i Hammer Biskoper, Joen Smor, Boe Flemming, Gude Kane, Svend Galde Riddere, Anders von Bergen og Otto Madsen Bøbnere, Fuldmægtige paa Norges Begne.

Denne Haandfæstning er dateret in Festo Purificationis Anno 1483, og indeholder fast intet uden hvad som er indført udi Christiani 1. Haandfæstning, hvorfore jeg den ikke her vil opregne. Det merkeligste, som i sær derudi findes, er, at 3 af hvert Niges Raad, 1 Bisp og 2 Riddere, udi alt 9 Raads-Herrer beskikedes at møde Iengang hvert Aar, for at raadslaae om Nigernes Beste, og skulde sige Moder skee vepelviis, et Aar udi Kongsbakke, det andet i Lodisse og det 3die udi Kongelle. Dette er ogsaa merkeligt, at all Fuld i Sverrig blev paabudet at aflegges udi Guld til Myntens Forfremmelse, saa at ingen Fuld skulde have Magt at tage for Fuld Klæde, Salt, Humble eller andre Varer, hvoraf sees udi

hvil

hvilken Tilstand Goldvæsenet maa have været for denne Konges Tid, nemlig at Kjøbmænd have paa Goldbodene, i Steden for Penge, givet Wahre, hvilken Sædvane Kong Hans affskaffede, efterdi hans Bemærke var at forfremme det Danske Myntevæsen, saasom han ogsaa er den første, der har ladet slaae de store Solv-Penge, som udi Størrelse ligne de Stykker, som siden bleve kaldne Joachims Dalers eller Dalere. Ellers bliver udi denne Haandfæstning handlet om de Svenske Privilegier saavel som om de Danske og Norske, endskiont de Svenske Fuldmægtige da ikke vare nærværende. Men man lod Plads og Rum staae aaben for dem, i Fald de vilde træde i Forbundet, og antage Johannens til Konge.

Udi samme Aar 1483 den 18. May, blev Johannes kronet til Konge udi Dannemark tillige med sin Dronning Frue Christine (n), som var Hertug Crustes Datter af Sachsen, og blev Kronen dem paasat af Erke-Bisp Jens Brostorp. Dtte Dage efter denne Kroning begav Kongen sig til Skibs til Norge, kom først til Dyploe, og derfra reisede over Land til Trundhiem, hvor han iligemaade den 20. Julii (o) blev kronet til Konge over Norge. Nu stode alene de Svenske Sager tilbage; men det var den vanskeligste Knude. Stænderne udi Sverrig stillede sig vel an, som de vare rede til at fornye det Calmariske Forbund, og at antage Kongen. Men forrige Silbers Saar var endda ikke læget, og Mistanken var saa stor, at de Svenske Stænder ginge frem ligesom paa Gloer, og er ingen Tvil paa, at den habile Gouverneur Steens Sture jo contribuerede dertil, altho han kunde, endskiont han offentlig lod sig merke, ingen Afstye at have for Foreningen. Den Forbindelse, som var giort mellem Dannemark og Norge, hvilken han af all Magt havde søgt at hindre, forrykkede ikke lidet hans Concepter, og forarsagede, at han tillige med Adelen i Sverrige begyndte at blive meere fejelig. Ja mange af det Svenske

B b b b 3

Raad

(n) Anonym. Chr. Sclav. kalder hende Catharina, hvilket er falskt.

(o) For dette Datum vil jeg dog ikke garantere, efterdi det ovenanførte Halmstediske Forbund er dateret samme Dag, og underskrevet af det Norske Raad som da Sammesteds var tilstede.

Naad, som ikke kunde lide, at de skulde regieres af deres Lige-
mand, begyndte at see Herr Steen Sture an med skeele Djen, og
dreve med saadan Iver paa Foreeningen, at man omsider fandt
for got at stikke Thure Bentzen, Lage Zenssen, Carl Bentzen
og Lindorm Biornsen til Kiøbenhavn, for at handle om et Mode til
Calmar, hvilket ogsaa af Kongen blev samtykt. Sammenkom-
sten skeede den 11. Novemb. 1483 af Rigerens Fuldmægtige; da
de Svenske vegrede sig ikke for at antage Kongen, naar det kunde
see Riget til Nytte og Fordeel, og, naar man vilde indgaae visse
Artikler med dem, hvilke blant andre derudi bestode: At Kon-
gen skulde betale all den Gield, som hans Herr Fader Kong Chris-
tian havde gjort udi de 3 Riger, og erstatte den Skade, som Un-
dersaatterne var skeed. At han skulde først afgjøre den Tvistighed,
som Sverrig havde med Dannemærk angaaende Gulland, og med
Norge angaaende Skiordal og Svarteqverne. Disse og andre
Punkter bevilgede de Danske Commissarier, hvorpaa den betiende
te Calmarste Recess blev gjort (P).

Steen Sture i sær for sin Person blev forsikred om det, som
han forlangede. Hvorudover han lovede at overlevere Kongen Ri-
get. Men det varede over 14 Aar, førend saadant skeede, eftersom
bemeldte listige Mand ikke sandt sin Regning ved saadan For-
andring, som af en Riges Regent gjorde ham til en simpel Under-
saatt, og derfor søgte adskillige Udfugter. Samme Steen Sture
var efter Kong Carls Død bleven udvælt til Rigs Forstander
udi Sverrig, saasom de Svenske ansaae ham som den dygtigste og
værdigste Mand til saadant høyt Embede. De bleve ogsaa ikke
bedragne udi deres Tanker; thi han forestod Riget med saadan
Viisdom udi mange Aar, saa at de Svenske syntes ingen synder-
lig Lyst at have til andet Regimente; thi han var hurtig, aarvaa-
gen og tapper, var ogsaa en stor Mester i at forstille sig, saa det
var meere ved Intriguer end ved Sværdet han gjorde Dannemærk
Afbrek. Hans største Talent bestod derudi, at han saalange kun-
de confervere sin Myndighed blant et ufoeligt Folk, der ikke kunde
stikke sig i at lade sig regiere af Konger, end sige af deres Ligemænd;

Steen
Stures
Character:

thi, endskönt han havde en overvættes stor Ambition og Eresyge, syntes han dog ingen at have, og derfor var anseet af de Svenske som en Mand, hvis seneeste Dyemerke var at beskytte Folkets Frihed. Saa tit der handlede om at underkaste sig Konge-Regiering, stillede han sig saa ivrig derfor som nogen anden, men brugte derimod alle optænkelige Konster for at hindre saadant at komme til Execution; thi han viste paa en særdeeles subtil Maade at giøre den Danske Regiering sort, og var særdeeles riig paa Udflugter og Paaskud, for at hindre Kongen at komme paa den Svenske Throne, ja, naar alting ikke kunde hjælpe, vidste han at giøre sig syg. En saadan Mand var denne Steen Sture, som Kong Hans havde at bestille med, og af hvilken den Svenske Krone blev ham udi saa mange Aar gjort disputerlig. Han holdtes for at nedstamme af en gammel Holstenke Familie, hvilket dog nogle Svenske Skribentere nægte. Dette seer man dog af de Sturers Vaaben, at han var af anden Familie end Svante Nielsen Sture, som succederede ham udi Rigets Administration, hvorom alting er, hvis han ikke var af de ældste Svenske Familier, saa var han dog en af de største Mænd, som Sverrige har tilbyeye bragt.

Strax efter den Calmarke Reccess, udi hvis Krafft Kongen skulde antages i Sverrig, drev denne habile Mand paa, at de Tvistigheder angaaende Gulland, Skjordalen og Svarteqverne først maatte afgjøres. Den Tvistighed om Gulland var af saadan Beskaffenhed. Jeg har udi foregaaende Historie ofte antegnet, at denne vigtige De fra Baldemari 3. Tidder har været Tvistens Æble mellem Dannemark og Sverrig. Jeg har ogsaa vist, hvorledes Gulland kom udi de Prydsiske Ordens Herrers Hænder, og hvorledes Landet blev igien tilbage lofet fra de samme. Tiligemaade hvorledes dermed bleve forlehmede de Arel-Sønner. Samme Arel-Sønner vare Danske Herremænd, Brodre, nemlig Hr. Lage, Herr Lauris, Herr Oluf, Herr Peder, Herr Kield, Hr. Zver, Hr. Erik, Hr. Philippus og Hr. Anders Arelsen; Af dem have nogle begivet sig til Sverrig, hvis Marsag er vist udi Christiani 1. Historie, og komme der ikke udi mindre Anseelse end de andre vare udi Dannemark; ja Erik Arelsen blev Sverrigs Ri-

ges

ges Forstander. Herudover fyndes endnu baade Svenske og Danske Arelsonner, som ere bekiendte under det Navn af Totter. En af disse 9 Brødre, nemlig Oluf Arelsen, fik Gulland udi Pant af Kong Christian, efterdi han havde ladet sig bruge til at indtage samme De for Kongen. Karl Knudsen anvendte stor Umage for at faae Gulland fra de Arelsonner, hvilcke regierede Den som Souveraine Herrer. Efter Oluf Arelsen saldt Landet til hans Broder Iver Arelsen, hvilken Kong Carl gav sin Dotter til Egte paa de Bilkor, at Gulland skulde indrømmes til Sverrig. Men Iver Arelsen beholdt baade Princessen og Den, og regierede den med Kongelig Myndighed. Dette var Ursag, at de Svenske saa høst sig paastode Gullands Restitution, og ikke vilde beqvemme sig til at antage Kong Hans, førend saadant blev fuldbyrdet. Ingen fandt sin Regning meere ved denne Paastand end Gouverneuren Steen Sture; thi at betinge sig Gullands Restitution, førend Kongens Antagelse og Kroning, var udi visse Maader at nægte Kongen sin Rætt til Sverrige, efterdi Iver Arelsen havde satt sig saa fast paa Gulland, at man ikke uden med Magt og Møye kunde faae Dem af hans Hænder. Denne Sag studsede derfor Rigerne Foræning. De Danske dreve paa, at Kongen først maatte krones i Sverrig. De Svenske derimod paastode, at Gulland først skulde gives tilbage, og, saasom saadant var vanskeligt saa hastig at tilvebye bringe, afmaalede Steen Sture denne Vanskelighed som en Uvillie hos Kongen, og forestillede de Svenske Stænder, at, hvis de nu ingen Rætt kunde faae, de da langt mindre kunde vente sig nogen, naar Kongen blev fast udi Sadelen. Saaledes varede Misforstanden længe mellem Rigerne, og, naar Kongen raabte paa Kronen, raabte de Svenske paa Gulland, og vandt ingen derved uden Steen Sture, som imidlertid blev ved Sverrigs Riges Administration. Hvad Udfald ellers denne Tvistighed om Gulland havde, item hvorledes og af hvad Ursag Iver Arelsen siden overgav Den til Kongen, skal paa et andet Sted videre omtales.

Hvad Forstendommens Sager angaaer, da har jeg tilført antegnet, at Kongen saavel som Hans Broder den unge Hertug Frisderik begge vare antagne som regierende Forstier udi Slesvig og Holst.

Holsten. Dette saae Kongen vilde udi fremtiden forarsage Uley-
 lighed, og i det ringeste stille Riget ved den halve Deel af samme
 Forstendom, helst, om hans Broder fik mandlige Arvinger, paa
 hvilke den sene Deel vilde forplantes; herudover greb han til en
 subtil Invention for at forebygge saadan Uleylighed, stilledes sin unge
 Broder strax udi det Aar 1483 til Coln at studere, og forhver-
 vede ham sammesteds et Kammerdom eller geistligt Lehn, forhaabens-
 de siden at hielpe ham til en Bispestoel, og consequenter at befries
 fra saadan Rival, og beholde Forstendommene allene. Men, da
 den unge Hertugs Venner merkede, hvorhen Kongen sigtede, ober-
 talede de ham til at resignere samme geistlige Lehn, hvilket ogsaa
 skeede; Thi hand forloed Skolten mod Kongens Villie og Viden-
 skab, og begav sig til Forstendommene igien, for at antage og selv
 at regiere den Deel, som ham kunde tilkomme. Og meenes der,
 at Dronningen var det fornemmeste Instrument til at smidde dette
 Verk, saasom intet laae hende meere paa Hiertet end denne hendes
 Favorit Sønns Høyhed. Hvad, som ellers merkvaerdigt passerede
 dette Aar udi Holsten, var, at den foromtalte Henning Pogvisks
 Børn (q) finge Frihed at komme til deres Fæderneland igien, og
 der at tage deres Arvegoods udi Possession. Jeg har udi Christia-
 ni 1. Historie antegnet Aarsagen, hvorforsamme Henning Pogvisk
 kom udi Landflygtighed, og at Kongen ved ingen Intercession kun-
 de bevæges til at give ham sin Frihed igien. Men efter hans Død
 tog Kong Hans hans Børn til Naade, saa at de nøde deres Fæ-
 derne-Gods igien, men de Penge, som de havde at fodre af Re-
 gieringen, bleve dem ikke tilbage givne. Paa samme Tiid lod
 Kongen udskrive en Land-Dag til Flensborg, hvor der blev hand-
 let igien om at fornøye og stadfæste Ständernes og Stædernes Pri-
 vilegier. Derover blev vel et Skrift forfattet, men blev af Kon-
 gen ikke forseglet. Paa samme Tiid blev ogsaa en Skatt bevilged,
 som den Holstenke Kronike vidner at have beløbet sig til 200000
 Cccc

Holstenke
 Sager.

(q) Peterf. Hols. Chr. part. 4. hos ham heede Henning Pogvisks Børn Henning
 og Wolf, men hos Hvitsfeld Claus i Steden for Wolf; bemeldte Hvitsfeld
 anfører ogsaa deres Fred til det Aar 1488.

Gylben. Anledning til denne store Stats Paabydelse var Fornødenhed til den store Gieldes Betaling, som Christianus 1. var geraaden udi, sendeel for at udliobe sine Medbeylere til Forstendommene, sendeel ogsaa for at føre Krigen mod Sverrig. Riget blev en helter forskaanet for denne Skatt; men, ligesom der af hver Ploug udi Forstendommene gaves 2 Gylben, saa gav hver Bonde udi Danmark 3 Mark og hver Jordegn en Rehnff Gylben.

Men det Allermærkværdigste, som udi dette Aar 1483 tildrog sig udi Holsten, var det store Oprør udi Hamborg, hvortil gaves saadan Anledning. Dannemark sogte ofte at hamme Hanseslædernes Handel paa Island. Raadet havde ogsaa i den henseende ladet indføre udi Kong Hanses Haandfæstning, at Hanseslædterne skulde forbydes at handle paa Island. Men, at saadant ikke var fuldbyrdet, sees af de Besværinger, Almuen udi Hamborg dette Aar forte mod deres Øvrighed, bestyldende nogle af dem, at de for deres egen Nytte og Fordeels Skyld lode føre saa meget Korn udaf Staden til Island, at mange fattige Folk derudover maatte lide Hunger og Nød. Den onde Tanke, som Almuen derudover havde fattet mod Raadet, tog dagligen saaledes til, at man frygtede for Oprør. Og, som udi deslige Tilfælde den gemeene Mand aldrig fattes Anførere, saa gav sig her an en Bodiker ved Navn Henrik von Lohn, hvilken engang, da Borgerne vare forsamlede, begyndte med høy Røst at haranguere mod Øvrigheden, som han besyldte allene at see paa deres eget Beste, og ingen Omsorg at have for Staden, hvor Almuen leed Nød og Mangel paa Levnets Midler, efterdi de Store og Rige udfordte Korn og Dvæg til Fremmede. Denne oprørske Tale kom Raadet strax for Ørene, hvorefter udover man strax lod gribe denne dristige Mand, og kaste ham i Fængsel. Men ved dette Middel vandt man ikke andet end at kaste Olie i Ilden; thi Henrik von Lohns Anhängere rottede sig strax sammen, og besluttede med Magt at tage ham ud af Fængslet igien. De toge deres Tempo da i Agt, da Raadet var borttreift af Staden, og omringede paa Vejen til St. Peders Kirke een af de Borgemestere, som var bleven hjemme og anholdte med Trudseler hos ham om Henrik von Lohns Losgivelse, og, som den ældste Borgemester endelig af

19
Oprør udi
Hamborg.

Henrich
von Lohn.

le

af en Hændelse eller for at assistere sin Collega, der ogsaa lod sig indfinde, nødde de dem begge at gaae med sig til Fængslet, og det med saadan Hidsighed, at den yngste Borgemester paa Vejen betom et Dreng, saa at Blodet løb ham ned af Ansigtet. Da de nu komme til Fængslet, blev Døren med Magt opslagen, og den fangne Henrik von Lohn blev strax udtagen. Den ældste Borgemester lode de gaa sin Bei, men den yngste maatte med sit blodige Hoved følge Henrik von Lohn til hans Huus, og derpaa forlade Staden. Men dermed endtes ikke Oprøret; thi Borgerne samlede sig derpaa sammen, lode Storme-Klokker ringe, saa at alting havde Anseelse til indbyrdes Krig. Den ældste Borgemester, som meenede sig at formaae noget hos dem, fik dem da Bud, og lod dem bede, at de vilde give dem tilfreds, og gav tilkiende, at Freddagen derefter Raadet skulde samles, og da overlægge, hvad som kunde være til Almuens Beste. Men han fik det haanlige Svar, at, hvis Borgemesteren vilde Borgerne noget, var det billigt, at han kom til dem. Dertil beqvenmede denne gode Borgemester sig, gik selv til dem, og formanede dem med saadan Sagtmodighed, og de skilledes ad, og alting blev stille. Derpaa begyndte man at handle om Forlig. Imidlertid, saalange som Uroeligheden varede, havde Borgerne Naglene til Stads-Portefue, og bestilte hver Dag Vagten, frygtende, at Fremmede ellers skulde indlades udi Staden for at bestyrke Dyrighedens Parti. Dermed lode de Oprørerne sig ikke nøje, men søgte at anmasse sig Stadens Regimente, og omsider, for at komme til saadant Maal, besluttede at myrde Raadet med de fornemteste Borgere St. Hans Aften, paa hvilken Tid Raadet og de fornemteste Borgere plejede at samles: Og, for at sætte Smykke paa saadan hæslig Gierning, opdigtede de saadan Logit. En Handverks Mand skulde foregive sig at have faaet et Brev fra sin Broder udi Lybek af den flygtige Borgemester, at den samme havde forbundet sig med den Lybske Magistrat mod Borgerkabet udi Hamborg, og at Borgemesterne udi Lybek skulde lade sig indfinde St. Hans Dag udi Hamborg. Over dette Rygte, som med Tid blev udsprede for at styrte Raadet, bleve mange gode Borgere allarmede. Nogle af

dem bade denne skalkagtige Handverks-Mand at give Magistraten saadant tilkiende; Men, som han svarede, at Raadet saadant allerede vidste, lod man ham opkalde paa Raadhuiset, og der examinerede ham, og som han hverken kunde bevise, hvad han havde sagt, ey heller producere det omtalte Brev, som han vidnede sig at have i Stykker revet, blev han som en aabenbare Løgner kasted i Fængsel, og, endskiont hans oprørske Stald-Brodre saadant fortrode, turde de dog ikke hindre det, efterdi mange fornemme Borgere istemmede med Raadet udi den Sag. Men Forbikelsen formeeredes derover hos de Oprørske. Endeligen, da Raadet en gang med Borgerne vare forsamlede paa Raad-Huiset, kom en Skibsbygger med en Hob Oprørske, og vilde med Magt trænge sig ind paa Raad-Huiset, men de finge saadan Modstand, at de maatte vige tilbage, og Skibsbyggeren blev tillige med en anden greben og fængslet. Derpaa raadforede Øvrigheden sig med Borgerne, hvad man skulde foretage med disse oprørske Fanger, og blev der besluttet, at deres Proceß dem skulde formeres, hvilket ogsaa skeede; thi man domte dem til Døde, og lode dem halshugge paa Bierget ved St. Peders Kirke.

Hvad Henrik von Lohn angik, som var Stifter af dette Oprør, da tildrog sig med ham en merkkelig Handelse: En Adels-Mand, ved Navn Freytag, kom samme Tiid med sin Frue til Hamborg. Den samme foregav, at Henrik von Lohn var hans Borne, og formanede ham hemmeligen at købe sig løs, paa det at saadant ey skulde spørges udi Staden. Henrik von Lohn blev derover saa forbitret, at han søgte at ophidse den heele Stad mod samme Herremand, hvorudover han fandt ikke raadeligt at forblive længere udi Hamborg; men reisede bort, og efterlod sin Frue for at tortølge sine Præntioner. Hende tracterede Henrik von Lohn meget skammelig, hvilket forarsagede, at hendes Husbonde skrev Raadet til, og forlangede Satisfaction, og, som Raadet og de skikkeligste Borgere intet heller ønskede end samme von Lohns Ruine, lode de ham fore for Retten, og domme fra Livet. Han blev ogsaa strax derpaa til alle got Folks Fornøjelse rettet, og

Et stor
Deel Op-
rørske blive
rettede.

Henrik von
Lohns Sa-

dermed endtes dette farlige Oprør, som udførligen er beskrevet af den Hamborgske Doctor Cranzio (r) som levede paa samme Tiid.

Efterfølgende Aar 1484 blev Negotiationerne fortsatte med Sverrige. Der blev da et nyt Mode igien holdet til Calmar. De Danske dreve paa den Calmarste Necesses Fuldbyrkelse. De

Svenske derimod paa/stode, at de Tvistigheder, angaaende Gulland, Skiordalen og Svartegberne maatte først afgiores. Hvorudover der fandtes de, som raadede Kongen, at han med Magt skulde søge sin Rætt, som de ham saabelsom hans Fader i lang Tiid havde forholdt. Men, Enke-Dronningen raadede ham stedse fra Krig; og holdt for, at man heller skulde continuere med Negotiationerne, hvilke derudover bleve fortsatte, saa at Dannemareks

Raad skikkede ofte Bud og Skrivelse til Sverrig, foreholdende Stænderne, at de vel skulde betænke, hvad U-leilighed deraf vilde flyde, om de længere bleve ved at disputere Kongen hans Rætt.

Mange lodde sig deraf bevæge, saa at der bleve to Partier i Sverrige. Det fene holdt med Kong Hans, og hemmeligen arbeidede paa Rigernes Foreening. Det andet derimod hang ved Steen Sture, som forunderligen vidste at spille sin Kulle under det Navn af Rigets almindelige Beste.

Udi Sverrig søgte han at sverte den Danske Regiering, og at asmale det som en Ubillie hos Kongen, at han ikke vilde beqvemme sig til at afgiore Tvistigheden om Gulland.

Hos Kongen derimod foregav han Skylden ikke at være hos sig, men hos Almuen udi Sverrig, som ikke kunde bevæges til at antage Foreeningen, førend de omtvistede Sager vare afgiorde. Udi

dette Aar regierede ellers en særdeeles Pestilente over heele Dannemark tillige med en dyr Tiid, saa der meenes, at begge disse Plager borttogte hen ved den 3die Deel af Indbyggerne, saa vel udi Riobstæderne som paa Landet.

Jeg har tilforn udi Christiani 1. Historie talt om den Ubillie, som var reiset mellem Dannemark og Engeland formedelst det Mord, som nogle Engelske bedrev paa Kongens Lehnsmænd paa Island, Borre Thorloffsen, item formedelst de 4re Engelske Skibe, som der

(r) Cranzii Vandal lib, ult.

1485

före bleve arresterede udi Sundet. Men, omendskiont samme Evis-
 stighed blev bilagt ved den Utrechtse Fred 1474 (s) saa blev dog Søen
 igien opfyldt med Engelske Fribyttere, som vare Levninger af for-
 rige Krig. Disse Fribyttere bleve siden formeerede af Francke,
 og tilfobede saasvel Danske som Hansestædernes Skibe stor Skar-
 de, ja deres Dristighed gik omsider saavist, at de løbe ind udi
 Sundet for Helsingøer, som er Nigets Toldsted, og der bort-
 snappede Skibe, som laae paa Reeden. Over dette besvær-
 gede Kong Hans sig saasvel hos Frankrige som hos Enges-
 land, men Kongerne af Frankrige og Engeland affisede ham al-
 leene med Snaak, foregivende, at saadant skeede mod deres Billie,
 og at det stod ikke i deres Magt det at hindre. Hvorudover Kong
 Hans udi dette Aar 1485 lod forskrive sit Raad til Kiøbenhavn for
 at høre deres Betænkning, hvad som skulde foretages. Han forelæ-
 sede dem Copie af de Breve, som han havde tilskrevet begge Kon-
 ger, iligemaade hvad Svar han derpaa bekommet havde. Raad-
 dets Betænkende var derfor, at, saasom Kongerne foregave, at dette
 Fribyttarie blev drevet mod deres Billie og Videnskab, at man da
 skulde udruste Kriigs Skibe for at hemme sig Vold, og at sætte Magt
 mod Magt. Dette blev ogsaa i Verk fatt, og sendeel Danske
 Skibe gik ud i Søen, hvilke erobrede nogle Fribyttere. Men de
 udrustede dem Aaret derefter langt stærkere, hvilket forarsagede, at
 de Danske maatte doublere deres Magt, og lod Kong Hans da
 tage udi Tienfeste de bekiendte tvende Fribyttere Pinnick og Piick-
 horst, som forud havde tienst Greve Jacob af Oldenborg, og udr-
 der ham øbet Fribyttarie.

Greve Ja-
 cobs Histo-
 ric.

Om denne Greve Jacob er tilforn intet talt, hvorfor jeg til
 Historiens Forstaaelse her vil melde noget om hans Bedrifter.
 Jeg har tilforn antegnet, at Christianus 1. havde tvende Brødre,
 hvoraf den fene, nemlig Gerhard fik Oldenborg, og den anden, nem-
 lig Mauris Delmenhorst. Denne sidste efterlod sig en Son ved
 Navn Jacob, mod hvilken Biskop Henrik af Munster øvede slige
 Konster og Practiquer, at han skildte ham ved det Greveskab Dele-
 menhorst, som var hans Fæderne-Arv. Og, som Greve Jacob
 saales

(*) Hvist. siger her 1468, men det maa være fortrykt.

saaledes var bleven skildt ved sit Land, reysede han over Belt til Dannemark, hvor han af sine overblevne Midler, som han havde salveret, udrustede nogle Skibe, og dermed agerede en Fribytter; Og som de tvende Stæder Lybek og Hamborg havde spillet under Dække med Biskopen af Munster, for at stille ham ved Delmenhorst, tog han i sær paa bemeldte Stæders Skibe, og gjorde dem alles vegne stor Ufbrek. Dette forarsagede, at Lybek og Hamborg besværgede sig høyligen over ham hos Kong Hans, og begierede, at han som en Søerøver maatte straffes. Men, som Greve Jacob, da deres Klagemaal indkom, var udi Norge, foregav Kongen, intet dermed at kunde foretages, forend han hordte sin Fatters Grevens Erklæring derpå. Det synes ogsaa, at Kongen havde hverken Lyst eller Villie til at hindre saadant, estertænkende, hvilken Skag de Lybek og Hamborg havde tilføyet Greve Jacob, og at den Krig, som han fordte mod dem, var ikke ilde grundet (t). Men, som Greven kort derefter døde udi Norge, ophorede denne Tvistighed. Hvor hæftig forbittede Hansestæderne ellers have været mod denne Greve Jacob, som udi Historien kaldes Domicellus Jacobus, kand sees af den ofte citerede ubekjendte Autor til den Slaviske Krønike (u), hvilken fortæller om hans Fordømmelse, og Hensart til Helvede, med slige Omständigheder, som han selv kunde have været i Folge med; thi han siger, at saa snart bemeldte Greve Jacob døde, blev han af en heel Skot Dievle bragt udi Triumph til Helvede; men, saasom Historien visser, at det var aldeles ikke uden Marsag, at denne betrangte og landsflygtige Herre plagede de Hansestædiffe Kjøbmænds Skibe, saa kand man ikke vist sige, hvor denne Greves Sjal foer hen. Det staaer vel udi en Auctors Magt at skrive de Dødes Reyses Pass: men Guld alleene raader for Reysen, og assignerer Boeliger anderledes end Menneskerne. Det er ellers ved disse Tider, som bemeldte Autor ender sin Slaviske Krønike, saa at det synes, at han har levet udi Kong Johannis Tiid; thi han

(t) Crantz. Metrop. lib. 12. cap. 6. Hammelin. Oldenb. Chr. pag. 294.

(u) Anonym. Chr. Sel. Ordene ere disse: *cujus animam multitudo inferorum ad haratra ovando perduxit.*

han taler om Holstenske Fanger i Christiani 1. Tiid, som endda ikke varsløfede (x).

De fornemteste Søe-Commandeurer, som Greven havde betient sig af, vare Pinninck og Piichhorst. Dem tillige med andre, som vare øvede udi Caperier, tog da Kong Hans udi Tieneste, for at sætte Fribyttere mod Fribyttere, efter som de forstode Handverket ligesaabel som de Franske og Engelske. Kongen lod ilige maade tilbyde Hanse-stæderne, at, hvis nogen vilde udruste Skibe for at tage paa de Franske og Engelske, skulde det være dem tilladt, og skulde de have Frihed at føre Byttet ind udi Riget, hvoraf Kongen skulde nyde een Deel og de selv beholde 3 Deele. Saaledes begyndte denne store Fribytter-Krig for Allvor at gaae for sig, og varede den indtil 1490. De Danske Fribyttere gjorde Soen imidlertid saa trang for de Engelske og Franske, at de neppe meere kunde opdukke; thi de lode sig ikke alleene nøye ved at angribe dem udi Soen, men de besøgte dem ogsaa paa de Engelske og Franske Kyster og Strømme. Saa at Engeland og Frankrig nu begyndte at føre samme Klagemaal som Dannemærk tilforn, hvorvel med mindre Føye, efterdi deres Skibe havde først begyndt at øve saadant Handverk. Mange Danske og Tydske Avanturiers bleve rige udi denne Feyde, og derfor gierne ønskede, at den havde været længere; men mange Uskyldige lidde ogsaa derved, og geraadede udi yderste Armod.

Hvad indenlandske Sager angaaer, da gav Kongen dette Aar Kiøbenhavns Bye adskillige Privilegier, og gjorde for samme Stads Indbyggere adskillige Love, blant andre denne, at ingen maatte gaae eller ride udi Kiøbenhavn med spendt Armhøst, hvilket giver tilliendende, at Buer endda var det brugelige Studd-Gevær, og at Bysser endda ikke vare ret komne udi Brug. Videre blev forordnet, at ingen maatte tappe Viin, Miod, Tydsk eller Dansk All udi Kiøbenhavn, uden med det Rikstidske Maal, hvoraf sees, at man endda rettede sig udi visse Maader efter den gamle Hovedstads Sædvaner. Ved de andre Artikler er intet synderligt at merke, hvorfø

jeg

(x) Plures Hollari ibi fuerant captivati, nondum liberi.

Jeg dem her ikke vil anføre (y). Udi samme Aar confirmerede Pave Innocentius (z) de Privilegier, som hans Formænd Nicolaus 5. og Calixtus 3. havde givet Dannemarks Indbyggere, at ingen Dansk Mand maatte stævnes Udenlands for Pavens Legater, for end Hiemmedom var gaaen. Aarsagen, som Paven foregiver til saadant Privilegii Udstedelse, var meget grundig, nemlig, at de Paveelige Forordnede ikke saa vel kunde være underrettede om Danske Sagers Beskaffenhed, som Indenlandske Dommere, item at det var Rigets Undersaattere besværligt og kostbart at reise ud af Landet, helst om Vinteren. Saadant Privilegium udstrakte ogsaa denne Pave til det Slesvigiske samt Holsten og Stormarn. Af dette Privilegio erhvervede Kongen 2 Exemplarier, hvoraf det ene blev forbaaret udi Rigets, det andet udi Forstendommenes Archiv. Udi dette Aar døde Claus Martini, Biskop til Roskild, Kongelig Canceler og det Kiøbenhavnske Academies første Patron: Han sunderede St. Birgitta Capell (a). Han var udaf ringe Herkomst, men ved sine Dyrer og Meriter kom til saadan Værdighed. Hans Successor var Nicolaus Skaffue.

Efterfølgende Aar var merkeligt formedelst Gullands Afstaaelse til Danmark, af Hr. Jøer Axlens Tott. Hvorledes saadant skeede, og af hvad Anledning, vil jeg her korteligen melde. Jeg har tilforn antegnet, med hvilken Titel bemeldte Jøer Axlens besad denne vigtige De, nemlig at han havde faaet den af sin Broder Oluf Axlens, til hvilken den af Kong Christian var pantsatt for en Sum Penge. Jeg har ogsaa fortaalt, at Gulland længe havde været Tvivlens Væble mellem Danmark og Sverrige, og at de Svenske ikke vilde beqvemme sig til at antage Kong Hans, forend Den blev lagt til Sverrig. Mellem denne Jøer Axlens og den Svenske Administrator Steen Sture, reisede sig Uvenskab for medelst Finland, som Jøer Axlens blev fratøkket, og endskiont der blev giort et Fordrag mellem dem, hvorved Jøer Axlens til

1486

Herr Jøer
Axlens
Opførel
paa Gul
land.

D d d d

(y) Vid. Privileg. Hafn. dat. die St. Canuti Ducis pag. 987.

(z) Bulla Innocentij pridie Idus Junii 1485.

(a) Lib. Daticus Roschildensis fol. 124. in excerpt. Th. B.

Vedertag for Finland bekom adskillige Stæder udi Sverrig, blev den fengang reisede Misforstand dog derved ikke hævet, tvertimod Iver Axlens slog sig til Steen Stures Alvindsmænd udi Sverrig, arbeidede med de samme paa at stille ham ved Rigets Administration, og at spille den i Hænder paa Arved Trolle, som var Herr Ivers Dotters Mand. Dog kom Sagen ikke dertil; thi der blev sluttet et Forlig, saaledes, at Steen Sture forblev ved Regiments, som tilforn, og Iver Axlens begav sig til Gulland igien, hvor han regierede som en Enevolds Konge, og som den, der hversken dependerede af Danmark eller Sverrige. Han lod ogsaa udruste mange Skibe, og tvang Hollænderne at bringe sig aarligen 2 Skibs-Ladninge med Salt for Bisbye (b). Og, saasom han udi nogle Aar foruveligede Søen, stieldede de Svenske ham for en Rebelst Søerover, saasom de meenede, at Gulland var en Province af Sverrig. Steen Sture saavel som det Svenske Raad formandede ham ofte at staae fra saadant Haandverk, hvorved Sverriges Rige horte ilde; men alle slige Formaninger vare forgiæves, efterdi Iver Axlens meenede, at Skammen og Eftertalen kom allene paa ham selv, saasom Gulland var ingen Dependence af Sverrig. Da Hr. Iver engang kom til Nland og Steen Sture fik Kundskab derom, begav han sig til Calmar, begierende der at komme Tale med ham. Men Hr. Iver troede ikke Landefreden, stillede sig sig an, og vilde ikke komme, hvorudover Sture reisede til Nland og inviterede ham til sig til Skoggenæs, ikke langt fra Borkholm, hvor han da opholdt sig, men Iver Axlens gav ikke allene intet Svar, men gjorde Anstalt til Modstand. Herudover belejrede Steen Sture ham paa Borkholm (c), og søgte der saaledes at indspærre ham, at han ikke skulde komme ham af Hænderne. Men han fik en Vaad om Natten, og dermed salverede sig over til Gulland. Herudover kunde man ikke vente andet end at de Svenske med all Magt skulde angribe Gulland, hvorudover Kong Hans for at hindre, at Den skulde ikke falde udi deres Hænder, udrustede 40 Skibe

Ivar Axlens overleveder Gulland til Kong Hans.

(d) Olaus Petr. hist. Svcc. Manuscr.

(e) Olaus Petr. hist. Svcc. Manuscr.

Skibe til Ivar Arelssens Beskyttelse. Men, førend disse Skibe ud-
løbe, kom Hr. Iver til Kong Hans ved Dragoer, og der overgav
ham Gulland, udi Haab at nyde anden Beskydding for saadan Vil-
lighed, eller at Kongen skulde give ham Landet frivillig til Forleh-
ning igien. Nogle meene, at han lod sig overtale til saadant af
hans Venner og Paarørende udi Dannemark, item af hans egen
Hustrue Fru Magdalena, hvilken holt for, at, efter som de Arel- 9
Sønner havde faaet Landet af Dannemark, saa var det og bil-
ligt, at de leverede det samme Rige tilbage. Dog er det rimel-
ligt, at Herr Iver greb til saadan Resolution, efterdi han fryg-
tede, at de Svenske skulde erobre Den med Magt, og derfor be-
sluttede godvilligen at overdrage til Dannemark det, som han saae
sig ikke udi Stand at kunde beskytte med egen Magt, og saaledes
af Nød gjorde sig en nye Fortieneste. At Kongen ikke ansaae den-
ne Afstaaelse, som nogen stor Merite, visser Udgangen; thi han
blev ikke recompenseret saaledes, som han bildte sig ind at have me-
riteret; Dog gav Kongen ham hans Fæderne Jorde-Gods tilba-
ge, som var domt under Kronen. Det Forsønningens-Brev, som
Kongen gav for Gullands Afstaaelse, lyder saaledes (d):

Vi Hans med Guds Naade Dannemarks, Nor- 12
ges, Benders og Gothers Konge, udvalkt til Sverrig,
Hertug udi Slesvig, Holsten ic. Giøre alle vitterligt,
at, som Herr Ivar Arelsson Ridder, vor elskelige Mand
og Tiener haver nu igien antvordet os paa Dannemarks
Krones Begne vort Slott og Lehn, Bisborg og Gulland,
fri og qvit, som han havde udi Forlehnning af vor fiære
Fader Kong Christian og Dannemarks Krone, og deru-
di har ladet see sin Troeskab; saa have Vi nu efter vort
elskelig Raads Raad undt, og givet ham vor Hyldest
og Benskab, og eftergivet all den Usvillie og Skade, som
han os gjort haver, i hvad det ellers er eller nævnes
land,

D d d d d 2

(d) Lit. Reconcil. in Castro Wisborg. 1487 pag. 990.

fand, saa at det skal blive en fuldkommen aftaled Sag til ævig Tiid. Og haver han for sig og sine Arvinger gjort os sin Eed, hvorpaa Vi have antaget ham og hans Gods, rørende og u-rørende, med hans Tiunde, Tienere og Bornede udi vor Kongelig Beskyttelse, forbydende alle og enhver derudi at gjøre nogen Hinder under Straf af vor Kongelige Brede. Datum Wisborg 1487. Saaledes kom denne vigtige De under Dannemarks Krone igien, usanseet alle de Machiner, Sverrigs Administrator havde satt i Verk, for at bringe den under Sverrig, og formeerede saadant ikke lidet den Kaaldsindighed, som var mellem Nigerne, hvorvel Steen Sture, som var en stor Mester i at simulere, lod sig ikke merke saaledes med sin Fortrydelse paa samme Tiid. Han havde da ogsaa Interesse i at forstille sig, og give Kong Hans gode Ord, saasom Dland med Borkholm var endda udi Ivar Axfelsens Hænder, og Ivers Frue søgte om Undsætning af Dannemark. Hvorudover, da Kongen efter Gullands Erobring kom med sin Flode til Dland, indlod Steen Sture sig udi en venlig Samtale med ham, og lod vide at oberantvorde ham Sverriges Rige udi Følge af den Calmariske Kees, betingende sig for saadan Belvillighed Kongens Underhandling mellem ham og Ivar Axfelsen om Dlands Overgivelse. Kongen lod sig overtale af denne listige Mands Ord og Løfter, og formaaede Herr Ivar til at overgive Dland, hvilket Steen Sture ikke saa snart havde faaet i Hænder, forend han begyndte at kvæde sin gamle Bisse, nemlig at det gjorde ham ont, at den Svenske Almue var Kongen saa lidet bevaagen, og at, hvor stor Møje han selv og andre anvendte paa den saa længe lovede Nigernes Forening, saa fremturede den gemeene Mand dog i sin Kaaldsindighed og Mistanke mod den Danske Regering. Dog haabede han ved kraftige Persvasioner at bringe Sagen til en lykkelig Ende. Man veed sandeligen ikke, hvad man meest her maae forundre sig overjenten Kongens Lettroenhed, eller Stures List; thi det var ikke den første gang, han havde givet saadan Forsikring, og var befunden at have handlet tvertimod, og dog lod Kongen paa blotte

Sten Stures List saa vel imod Kongen som mod Iver Axfelsen.

fi

ff

blotte Ord overgibe ham Oland. Ingen var meere at beklage her-
 udi end Iver Axlens, hvilken mistede baade Gulland og de andre
 Stæder, han havde udi Sverrige, og af en liden Konge blev igien
 reduceret til en simpel og maadelig bemidlet Adelsmand; thi det
 Guds, han beholt udi Danmark, var ikke af den Consideration,
 at det Forslog til saadan anseelig Mands Underholdning. Det al-
 lerverste var, at han fik ingen Tak, hverken hos det sene eller hos
 det andet Parti; thi Steen Sture meenede, at han havde Kon-
 gen allene Obligation for Olands Overgivelse, og at han igien
 derfor nogensledes havde fyldestgiort ved at giøre ham prægtige
 Løfter, som han ikke agtede at holde. Kongen paa den anden
 Side ansaae Gullands Afstaaelse ikke som nogen Merite, holdens-
 de for, at Iver Axlens af tvende onde Villkor allene havde udvæst
 det, som var mindst Duet, og havde af Nød overgivet Landet, paa det
 at det ikke skulde falde i hans dødelige Fienders Hænder. Iver Axel-
 sen levede derefter udi maadelig Anseelse, og døde udi slett Til-
 stand.

Dette var det fornemteste, som tildrog sig udi det Aar 1487.
 Udi hvilket Aar en Herre-Dag blev holdet til Lund, hvor Kon-
 gens ældste Son Christian af da nærværende Geislighed, Adelskab,
 Borgere og Bønder blev samtykt til Konge efter hans Faders Død.
 Samme Prins var fød til Nyborg af Dronning Christine, 1481,
 saa at denne Huldning skeede udi hans 7vende Aar. Dette er den
 navnkundige Prins, som siden blev Herre over de 3. Nordiske Ri-
 ger, og hvis Historie er meere bekiendt en nogen Danske Konges i
 Henseende til hans Lykke, Modgang og haarde Regimente.

Den store Fribytter Krig continuerede endda mellem Dan-
 ske, Engelske og Franske, uden at Rigerne derover vare indviklede
 udi virkelig Krig, thi enhver Potentat stillede sig an, som han in-
 tet vidste deraf. Alleene Søesarende soledede, at Krigen var virke-
 lig, og kunde bevise det samme ved deres Skibers og Gudses For-
 luis. Adskillige virkelige Krige mellem Danmark og Engeland ha-
 ve i Gierningen været mindre virkelige, saasom de undertiden have
 alleene bestaaet udi Manifeste og Formaliteter. Alt der ellers in-
 gen aabenbare Feide var mellem Kongerne, og at denne Fribytter-

D d d d d 3

Krig

12 / 18

Ivar Axel-
sens videre / e
Fata.

12

Prinds
Christian
Hylde i
Danemark

12
Fribytter
Krigen
continuerer 12

12

1488

1488

Engelske
Gravami-
no.

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

Krig ingen Titel havde af Krig, visses af den Handel, som efterfølgende Aar 1488 var imellem Danmark og England: de Londoniske Kiobmænd beklagede sig samme Aar, at de Tydske paa Contoret i Bergen formeente dem deres Handel paa Bergen, ja at de forbode at sllge dem Victualier. De oprippede ogsaa adskillige andre deslige Ting, som dem vare vederfarede af samme Cantorske udi forrige Kongers Tid. Kong Henrik af England skrev derfor Kong Hans til, forestillende ham hans Undersaatters Klagemaal, og begierede, at de maatte beholde deres gamle Friheder, som de tilforn stedse havde nydt udi Danmark, Norge og Sverrig. Kong Hans foyede ham ogsaa derudi, og forordnede ingen Hinder at giøre de Engelske udi deres Handel paa Bergen. Men den Misforstand, som fengang var reysset mellem de Engelske og Contorske, forarsagede, at de forste gave over den Handel paa Bergen, og at de selv fra den Tid brugte Fiskeriet under Norge, saa at de Contorske derudover mistede den Debit, de tilforn havde til de Engelske paa Fiskevarer udi Bergen. Denne Handel visser, at der var Benkskab mellem Kongerne, medens begges Undersaattere rovede og plyndrede hinanden til Soes, saa at det her kunde heede, at den Kene var den andens Ben men alleens til Lands.

Det er ellers her ved at merke, at Stats-Konster saavel under denne Konge som hans Formand begyndte at raffineres, og det efter andre Nationers Exempel; thi de fleeste Potentater begyndte da at omgaaes hinanden paa langt anden Maade end tilforn. Under de forrige Konger var brugeligt, at, naar en Potentat blev mistofnoyed med en anden, erklærede han ham sivar Krig, og, naar Sagen ikke var af den Bigtighed, at Krig kunde erklæres, ophævede man dog all venlig Correspondence, og kaldte Ambassadeurerne tilbage. Men paa disse Tider bleve Stats Maximerne derudi forandrede; thi hvor stor Misfornoyelse, Raaldsindighed og Mistanker der end reisede sig blant Potentater, holdtes der dog gode Miner, hoslige Breve bleve vekslede som tilforn, og Ambassadeurerne forbleve ved de suspecte Hoffe, indtil aabenbare Krig blev erklæret, hvilket Land sees af disse Uvoeligheder mellem Danmark og England; thi, endskiont begge Digers Undersaattere udi mange Aar ikk

foyer

Nye Stats
Maximer
paa de Ti-
der.

1488

1488

1488

1488

1488

1488

1488

føyede hinanden ubodelig Skade, saa dog, efterdem ingen virkelig Krigs Erklæring var skeed, underholdtes hoslige Correspondencer ligesom tilforn. Kong Ludvig II. af Frankrig holdes for første Autor til denne Stats Maxime, og, som han ikke befandt sig ilde derved, saa have andre derudi efterfuldt ham. I heele Europa fik paa de Tisder en gandske anden Skik. Den gamle grove Urlighed tog allevegne af, og Politesse igien tog til. Krieger bleve førte paa en anden Maade, og Statskonst blev meere raffineret, saa at endskiont der bedreves ligesaa meget Ont som tilforn, skeede det dog med større Høflighed. Den Finesse, som Kong Hans her og i andre Tilfælde brugte, fandt derfor ikke tilskrives Personen, thi han var een af de oprigtigste og ærligste Konger, der nogen Tid har siddet paa Thronen, men Tiden, da Simulation blev til en anstændig Mode. Hvorudover ovennævnte Konge af Frankrig da gav sine Ambassadeurer eller Agenter saadan Instruction: *Sils vous mentent bien, mentez vous bien aussi* (f). I den store Konge udi Spanien Ferdinandus Catholicus, som levede udi Kong Hanses Tid, holdt Stats Intriguer og Spis for saadan Galanterie, at, da hans Secretaire Quintana ved sin Tilbagekomst fra Frankrig sagde, at Ludovicus 12 havde besverget sig over ham, at han havde bedraget ham 2 Gange, svarede Ferdinandus: Det er ikke sant, at jeg har bedraget ham 2 Gange: Jeg har bedraget ham 10 Gange (g).

Udi dette samme Aar overtok Dronning Dorothea en hellig Over at reise af Andagt til Rom, for der at besøge St. Peders og St. Pauls Kirke og at bekomme Afsad. Hun havde ogsaa i Sindet at reise videre til den hellige Grav udi Jerusalem, hvis hun havde turd vove sig paa saadan Reyse formedelst den Saraceniske Krig. Hun blev meget hederligen modtagen til Rom af Pave Innocentio 8, som løfede hende fra hendes Synder, og dispenserede i det Løfte, som hun havde gjort at reyse til den hellige Grav (h) med de

Dronning
Dorothea
Reise til
Rom.

(f) Memores de Bethune.

(g) Amelot. Observat. sur les traités des Princes

(h) Manuscr. Skibyenf.

Vilfor, at hunderefter skulde give en Sum Penge til visse Hospita-
ler, ligesom Kong Christian udi lige Tilfelde havde gjort paa sin
Romerske Reyse. Med hende endtes de Danske Kongers og Dron-
ningers Pillegrims Reysen, fra hvilke om Kongerne vare komne
helligere tilbage igien, skal jeg ikke kunde sige: Vist nok er det, at
Riget ingen Fordeel havde deraf, efterdi de komne gemeenligen med
tomme Punge tilbage, og de publicke Sager bleve imidlertid for-
sommede. De som sene profiterede af denne Dronnings Reyse,
vare Benedictiner Munkene udi St. Knuds Kloster til Odense, hvil-
ke efter Havelig Tilladelse vare forbiffede deres Kloster, Anno 1476
og Canonici Seculares indførte i deres Sted (i) thi, som Dron-
ningen havde en Sambittigheds Scrupel derover, aabenbarede
hun saadant for Pave Innocentio, hvorudover Paven fandt for
gods at retablere disse Munkes, hvorvel man kand slutte, at det var
ikke for deres Dyds Skyld, at de vare forbiffede Klosteret. Dette
siger Historien skeede, at Dronningen kunde blive forbiffet om hen-
des Herres Salighed, og hans Siæls Forløsning af Skiærsids
Pijne. Det er troeligt, at hendes Hoff-Prædikant Matthias Ulv,
som fulgte hende paa denne Reyse, opvakte denne Sambittigheds
Scrupel hos Dronningen; thi Historien viser (k) at han havde
hemmelig Commission af de fordrevne Munkes at arbejde paa deres
Retablisement. Men ved Dronningens Tilbagekomst reisede sig der
over stor Uroelighed; thi endskiont Matthias Ulv fremvissede Pavens
exsecutorial Breve udi Faveur af Munkene, vilde dog de Canonici,
som udi samme Munkes Sted vare indkomne udi St. Knuds Kloster,
ikke derudaf igien. Begge Parter fulminerede derfor længe mod hinan-
den med Skiælds Ord, Skrifter og Excommunicationer, og vilde ingent
tage sig paa at kiende udi denne Tvistighed end ikke Erke-Bisp Johan
Brostorp selvsaf Frygt for at legge sig ud med disse stridbare Geis-
lige. Endeligen dristede Kongen sig til at bemænge sig udi denne
Sag, lod den noye examinere af en Commission, som blev holden
paa Nesbyhoveds Slott ved Odense, som domte, at Canonici skulde
de

Swab som
paa denne
Reyse blev
udvirket.

f

(i) Manusc. Skibyensf.
(k) Roscf. in vita Joh.

de rette sig efter Paven's Ordre, og give Plads til Munkene igien. Denne Dom blev ersekered Naret derefter 1489 og Uvoeligheden nogenledes fället; men disse Canonici, som tabte Sagen, saasom de ikke kunde have sig over Dommerne, saa søgte de at styrte Matthias Ulv, som paa Dronningens Rejse havde udvirket det Vabelige Diploma. Hvorudover denne gode Matthias, som frygtede for sit Liv, søgte Beskyttelse hos den regierende Dronning Christine, hvilken, for at bringe ham udi Sikkerhed, stilled ham til Ernestum Erke-Bispen af Magdeborg, hvor han, jendeel for medelst Dronningens Recommendation, jendeel for medelst sine egne Meriter avancerede saaledes, at han blev bemeldt Erke-Bisps Vicarius, og continuerede udi samme geistlige høye Embede indtil Reformationen, da han saldt til den Evangeliske Lærdom, og derfor sagde sig af med sit Embede. Denne heele Historie vidner Rosfontanus at have hørt af Matthias egen Mund paa en Forsamling, som blev holden til Brunsvig 1538, hvor han taled med samme ærbørdige Mand, som da var gandske graae af Alder (1).

Ellers erhvervede Dronning Dorothea paa denne Rejse et Bands Brev mod Steen Sture og hans Anhang, efterdi han forholdt hende Drebroe Slot (m) som var hendes Ejsgeding og Morgengave, og tillagt hende af Evertiges Riges Raad saavel udi Kong Christoffers som udi Kong Christians Tid. Steen Sture fik samme Bands Brev, da han var paa et Tog mod Rysserne, som havde gjort Indfald i Finland, og der tilføyet stor Glæde. Men han stioetede ikke meget derom, dog stilled han Henning Gadd til Rom for at bevise sin Ukyldighed for Paven. Efter sig vel foretetter Sag, og saa mange formeente oppebaarne Velgjerninger begav Dronningen sig paa Rejse til Danmark igien. Den næste Erkiendelse, som Paven forlangede for sin Billighed, var, at han samme Aar ved sin Legat Antonium Mast lod samle en Hovskads Penge udi Danmark. Og var dette det fornemteste, som tilbrog sig udi dette Aar 1488.

Matthias
Ulv's For-
følgelse.

Vabelig
Bands-
Brev mod
Steen
Sture.

Erke-
Dronnin-
gens Tilba-
gekøbst.

(1) Rosfont. in vita Johannis

(m) Olaus Petr. Hist. Sv.

1489

Prinds
Christian
hyltes i
Norge.

129

Udi efterfølgende Aar tildrog sig intet merkeligt, uden at Hertug Christian blev af Norges Raad samtykt og hyltet til Norges Konge. Hyltingen skeede til Kiøbenhavn, hvor da var forsamlet det Norske Raad, som Erke-Bispe Gauther af Trundhiem, Hans til Bergen, Oluf til Stavanger, Herman til Hammer, Bispe, foruden andre verdslige Raad. Saaledes blev denne unge Prins hyltet udi begge Rigerne, og seer man, at de Norske vare stedse vilige at efterfølge de Dancks Exempel, uanset de mange Solicitationer, de havde fra Sverrig om at separere sig fra Danmarks, ja denne deres idelige Villighed giver tilkiende, at Kongerne have tracteret de Nordiske Riger paa en lisse Fod, og kantiene til et Beviis paa, at de Svenske Besværinges ikke allestider maae have været vel grundede; thi intet uden et militair Regiment kunde bringe de Norske Stænder til saadan Føjelighed, og kanti man ikke see, hvad Interesse Kongerne kunde have af at tractere de Svenske meere som Stedborn end de Norske.

De Svenske kunde dog ikke bevæges af slige Exempler, at underkaste sig Foreeningen, hvilket dog ikke saa meget var at tilskrive Nationen som visse høye Standspersoner, hvilke kunde deres Regning ved at der vare ingen Konger udi Sverrig, paa det at de selv kunde regiere med Kongelig Myndighed. Derfor søgte ogsaa den listige Steen Sture at opsætte Rigerens Foreening et Aar efter et andet, og imidlertid at affpisse Kongen med prægtige Løfter (n), saasom han fandt ligesaa lidt sin Regning ved at bryde over tværs med Kong Hans, som at tage ham an til Konge; thi begge Deelene kunde stille ham ved Administrationen, saasom han merkede, at den Svenske Nation var inclineret til Kongeligt Regiment, og det var at befrygte, om de Svenske skede til et Konges Val, da Vallet kunde falde paa andre saavel som paa ham. Han fandt derfor sin Interesse i at lade Kong Hans stedse passere for en Candidatum til den Svenske Krone, og ideligen at tale om Rigerens tierlige Forbindelse, hvilken Opførsel han ogsaa brugte udi det Aar 1490, da han fornam sig at være beskylt hos Kongen for at

(n) Olaus Pger. hist. Sv. giver ham selv samme Character.

at ville anfægte Gulland, hvilket fand sees af den Forfribelse, han gjorde samme Aar til Jenkioping den 1. Maj. Derudi melder han, at, saasom han havde fornummet sig at være besyldt hos Kongen at ville anfælde Gulland og beleire Bisborg, da maatte han forestille Kongen, at saadant af hans Fiender var ham ukætteligen paadigtet. Han lovede og tilfagde paa Sverriges Vegne, at intet skulde foretages, hverken mod Gulland, eller mod andre Kongens Lande, som kunde stride mod den kærilige Forbindelse, som var giort mellem Rigerne. Saaledes vidste Steen Sture at holde gode Miner med Kongen og at tale om Rigerens kærilige Foreening, skiont saadan Foreening bestod allene udi blotte Ord og Titler.

Den foromtalede Fribytter Krig, efterat den havde været fortsatt nogle Aar med stor Skade paa de Danskes, men med større Skade paa de Engelskes Side, blev den endeligen bilagt ved et ævigt Freds Fordrag, sluttet til Kiøbenhavn mellem Danmark og England (o). Til denne Freds Slutning bleve alleene employerede paa de Engelskes Side nogle Kiøbmænd tillige med en Doctor Juris, saasom den meest angik Handelen, og fandt den holdes for den første udførlige Commerce-TRACTAT, som blev sluttet mellem disse Riger. Derudi blev blant andet reglered, at de Engelske, som vilde til Øster-Søen, skulde være forpligtede for Soldens Skyld at løbe igiennem Drefundet, saa at, naar de toge en anden Vej igiennem Beltet, skulde Skipperen, og to Baads-Mænd sværge, at det skeede af Nød, og dog til Nyborg betale Solden. De Engelske finge ogsaa Frihed at handle paa Island, dog skulde de hver 7de Aar søge om nytt Forlov dertil. Dem blev tilladt at holde paa adskillige Steder deres Aldermænd, som skulde domme udi deres Kiøbmænds Tvistigheder. Endelig, hvilket var det fornemteste, blev Fribytterie under stor Straf forbudet.

Dette Aar var ellers mærkvaerdigt formedelst det Fordrag, som skeede til Gottorp den 5. Januarii mellem Kongen og hans Broder Hertug Friderik. Jeg har tilforn fortaalt om den Jaloufie, som var imellem disse Brødre, og at Kongen søgte paa en subtile Maade

E e e e 2

/ =
Fribytter
Krigen endes.

le/i

Commerce
TRACTAT
mellem
Danmark
og Eng-
land.Holsten
Slesvigsk
Tvistighe-
der.

(o) Vid. transact. inter Reg. Johannem & Henricum 7 Hafn. die Sebastinii Martiris Anno 1490 pag. 1001 seqv.

de at drage Forstendommen til sig allene ved at forskaffe ham et Canonikat, og derved at bane ham Vey til Geistlig Orden. Dette merkede Dronning Dorothea, som agerede Hertugens Formynderskerke, og derfor fik ham i Tids til at renoncere paa sit Canonikat, og at begive sig fra Eoln, hvor han studerede, til Forstendommerne igien. Herudover formeeredes den Kaaldsindighed, som var opvakt mellem Broderne. Kongen fortrod paa at see Riget svekket ved den halve Deels Forliis af Forstendommerne, saasom han meenede det heele sig som den ældste Broder at tilkomme, helst saasom Christiani 1. sidste Villie, som Dronning Dorothea betraaete sig paa, var efter hendes egen Sigelse kun mundtlig, og derfor kunde være mistænkt. Hertugen derimod meenede sig at være fornærmed, efterdi det heele Forstendom tilhøvede ham efter samme mundtlig Testamente, hvilket de Forstelige Ministrey anfaae som gyldigt in Jure, eftersom Testamenta Nuncupatoria, hvorved man mundtlig giver sin sidste Villie tilkiende, vare paa de Tider meget brugelige, og anseede som Juridiske udi Norden, hvilket Argument Fredericus siden anforede udi sit Manifest mod Christiani 2. Allermest bebergede de Forstelige sig over, at Kongen ogsaa søgte at stille Hertugen ved den Deel af Hertugdømmene, som engang ved Accord og de Slesvig-Holstenke Stænders Kiendelse var assigneret. Saaledes vare Conjecturerne til dette Aar 1499, da der blev gjort en virkelig Deeling mellem Broderne, og Kongen for at høre all Misforstand og betage de Forstelige Ministrey all Anledning til Chicane, lod deele Forstendommene udi tvende Parter, givende Hertugen Ball at tage den Deel, som ham lystede. Deelingen faldt da saaledes ud, at Kongen beholdt Segeborg, Oldeslo, Rensborg, Hanrove, Haseidorp, Femern, Als, Arrøen, Flensborg og Apenrade; Hertugen derimod fik Gottorp, Tundern, Hadersleben, Eckensforde, Rundtostte, Steinberg, Eiderssted, Trittow, Oldenborg, Ploen, Tyle, Ikehoe, Osterhøse, Niemunster, Lytkeborg, Kohobede, Nienstad, Kiel. Endelig blev ham ogsaa tillagt Norstrand, endfiant det samme var faldet udi Flensborger og Segeberger Lodd ved Stiftet, og consequenter til Kongens Deel: men Kongen lod sig bevæge til saadan Jøielighed,

Forlig
mellem
Kongen og
Hertugen.

overtaled dertil af Dronning Dorsthea, hvilken holdt for, at Kongen havde nok udi Rigerne, og derfor ikke saa nøje brødte regne med sin Broder udi dette Skifte. Men denne gode Dronning raisonnerede herudi heller som en Moder end som en Dronning, saasom der er større Forskiel paa at deele forenede Lande mellem Kongelige Børn, end Penge og Løsøre mellem andre Brødre. Christianus I. havde anvendt alt for stor Beføstning og Umage paa disse Landes Forening med Kronen, for at demembrere dem saa læt derfra, og Slesvigs Afsondring havde foraarsaget saa mange Ulykker, at man brødte have lærdt ikke østere at lade sig forblinde af utidig Kierlighed til sine Børn. Om Christianus I. udi sin heele Regiering intet andet havde udrettet end at foreene Holsten og Slesvig med Dannemark, kunde man holde ham for een af de nyttigste Konger udi Dannemark; thi af hvilken Styrke og Vigthighed samme Lande ere for Riget, har man merket af deres Forliis eller Deeling.

Udi Klosterne beholdt Kongen Rheinfeld, Arensboch, Prees, Rukloster og Hertugen fik Rheinbeck, Bordsesholm, Eismar, Utersen og Lugum Kloster. Et almindeligt Herskab eller Dominium over Prælater og Ridderstabet blev da indført; hver af Brøderne forbeholdt sig Præensioner til Dytmarcken, item Hyldings-Rætt, og Overherkskab udi den Stad Hamborg. Dette er den første navnkundige Holstenske Deeling, hvorpaa siden ere fulgte andre. Og er dette det merkligste, som tildrog sig Aar 1490. Udi hvilket dette udi Kirke-Sager er at antegne, at Pave Innocentius 8. gav Præsterne udi Norge Lov at holde Messen uden Viin med Mod og anden Drik, hvilket visser, at der paa de Tider har været liden Handel paa Norge fra fremmede Stæder, item at Kalken, som nu nægtes i Pavedømmet, har da været agtet saa nødvendig, at man heller har villet tillade Mod og Oll at bruges i Nadveren end at lade den blive ude. Dog veed jeg ikke, om de Norske have betient sig af denne Pavelige Dispensation. Det synes ogsaa troeligt, at denne Tilladelse angik Geistligheden alene, efterdi Paverne længe tilforn havde formeenet andre Folk Kalken udi Nadveren.

1492

Udi efterfølgende Aar findes intet mærkværdigt udi Historien at antegne ey heller udi det Aar 1492. Da tales om en Forordning, som blev giordt udi Faveur af Kiøbenhavns Magistrat, eller Rættere om en gammel Forordnings Fornøvelse, nemlig at Borgemeister og Raad skulde sammesteds have af hver Kræmmer, som sætter Boed paa Gaden, udi de 3 første Dage et Pund Peber; hvorfore denne Recognition skulde aflegges udi Peber, skal jeg ikke kunde sige, undtagen at det har været den meest almindelige Kram, og som alle Kræmmere have været mest forsynet med, hvorudover det Ord Peber-Kræmmer er ogsaa bleven saa brugeligt, at man endnu kalder Peber-Kræmmer den, der sidder sin Tiid hen, og holder.

hr

Paa samme Tiid blev en Herremand ved Navn Oluf Dreydomt udi Kongens Unaade, saa at det skulde staae Hans Majest. Herr Oluf Dreydomts Fald. freit fore, om han vilde benaade ham paa Livet eller ey: Aarsagen dertil var, at han havde bemægtiget sig Herr Larmands Gaard Alkirboe, medens samme Larmand var udi Kongens Vrinder paa Gulland, og havde Kongens Skyds Brev, at ingen skulde paaføre ham nogen Trætte udi hans Fraværelse. Den anden Aarsag til hans Fald var, at han havde skudt efter Kongens Herredsfoged, da han sad paa Tinget. Begge Gierninger vare dristige, og anginge Kongens Høyhed, hvorfore han ogsaa blev domt i Kongelig Unaade for Netten i Kiøbenhavn, hvor Kongen udi egen høye Person var nærværende med Marsken Eskild Goyes samt adskillige Riddere og en Borgemeister i Kiøbenhavn, mens, saasom intet tales om hans Execution, er det troeligt, at Kongen som en særdeele mild Herre har pardoneret ham. Ellers var udi dette Aar en haard Vinter, og saa dyr Tiid, at mange døde af Hunger. En Skieppe Rug galt da til Hamborg halvtredie Mark og 4 Skilling Lybsk, hvilket da blev regnet for en overmaade høy Priis; thi man seer af den Skatt, som var bleven lagt paa det Hertugdømme Slesvig, at den rigeste Mand sammesteds stod for 5 Mark Lybsk.

Betænkning over det Mirakel ved Kippinge Kirke

Jeg veed ikke, om man skal hense det Mirakel, som siges at være skeed udi Kippinge Kirke paa Falster, til dette Aar. Det er vel ikke Umagen værd at bemøye sig meget med at udsøge Aars Tallet, saasom man ikke er forsikret, om Historien er sandfærdig.

Der

Der siges, at en Dyb, som bortstal Kalk og Dist af samme Kirke, kunde ikke komme tilbage dermed, men sank ned til Knæerne, hvor han gik baade paa Kirkegaarden, Muuren og ved Strandbreden. Jeg har ikke af anden Aarsag mod min Svandane anført dette Mirakel, end, efterdi mange endnu troe, at det har været skeet, og, efterdi bemeldte Rippinge Kirke endnu af den gemeene Almue holdes helligere end andre Kirker der paa Landet. Jeg begriber, at en Præst fandt være helligere end en anden, men ikke hvorledes saadan særdeeles Helligdom fandt falde paa en Bygning frem for andre. Hvad som meest gjør slige Mirakler mistænkte, er, at de gierne skee ved Kirker, som ligge ved Strandbredde, hvor det har været Præsters Interesse at bringe Kirker udi Røgte af særdeeles Hellighed, for derved at trække Soesarende Folks Gaver til sig. Og haver Rippinge Kirke ingen Skade haft deraf, hvorfors jeg ey heller vil i ringeste Maader tvivle om de Mirakler, som der siges at være skeede, ey heller disputere derimod, saasom jeg heller ønsker at see en Kirkes Indkomst formeered end formindsket.

Hvad de Svenske Sager angik, da var Situationen endda den samme som tilforn. Steen Sture blev ved at giøre Kongen Løfter, og at tale om Rigernes kærilige Forening. Men at han intet meenede dermed, og at han ingen Tillid havde til Kongen, visser det Forbund, han efterfølgende Aar gjorde med Hansfæstaderne, hvorudi blant andet indeholdtes, at, i Fald nogen af dem blev overfalden med Krig, skulde den ene forsvare den anden. Af dette Forbund kunde Kongen nok merke, hvortil Sture sigtede, lod sig dermed dog intet merke, men besluttede endda at temporisere med Sverrig, udi hvilket Forsætt han fornemmelig blev styrket af Enkes Dronningen. Han haabede ogsaa at det vilde gaae med Steen Sture som med de forrige Svenske Gouverneurs, nemlig, at Nationen tengang vilde blive tied ved at see sig regieres af en simpel Herremand længere, eller og at Steen Sture ligesom Carl Knudsen, hofmodet af sin Lykke, vilde omsider tage Masken af og lade see, hvad han gik svanger med. Kongen blev ey heller bedragen udi sine Tanker; thi Gouverneuren, forladende sig paa sin stedsfarende Lykke og Alliancer, som han havde bestyrket sig meget, begyndte ikke

1493.
Steen
Stures Re-
gimente
begynder
at vafle.

ikke alleene at stille sig meere traadfig end tilforn, men endogsaa at
vbe usædbanlig Myndighed, saa at den største Deel af Adelen an-
saae ham med steele Dyne. Disse favorable Coniuncturer førsom
mede Kong Hans ikke at føre sig til Nytte, corresponderede flittigen
med adskillige af Raadet og Adelen udi Sverrig, gjorde ogsaa For-
bund med Gros-Korsten af Moscovien, hvilken ved adskillige Ind-
fald udi Finland tilføiede Sverrig merkelig Skade. Saa at Stu-
res Regimente begyndte at blive meere og meere forhadit, sær iblant
de Store. Den gemeene Almue derimod var ham temmelig an-
hængig, og søgte han besynderligen at vinde Bønderne ved at af-
male de Store, som Rigets Fiender, der corresponderede med Kong
Hans, hvilken han ogsaa afmaledede, som hister til alle de Ulykker,
som dem bleve paaførte af Moscoviterne, tagende dertil Anledning
af det Moscovitiske Gesandtskab, som dette Aar lod sig indfinde udi
Dannemark, hvorvel Høisfeld vidner, at samme Gesandtskab sig-
tede alleene til at afgjøre Tvistigheder om de Norske Grændser med
Moscovien, og søger at viffe, at saadant ikke sigtede paa Sverrig,
hvilket jeg og vil lade staae ved sit Værd, helst saasom ingen Ap-
ologie her gøres nodig; thi, indlod Steen Sture sig udi Alliance
med andre mod Dannemark, saa kunde ingen fortænke Kongen,
om han bestyrkede sig med andre Potentaters Forbund mod Sver-
rig. Han sluttede derforuden ogsaa dette Aar en Alliance med
Kong Jacob 4 af Skottland, og, saasom derudi blant andet blev
mentioneret, at, hvis Len af Parterne blev forarsaget at føre no-
gen rettfærdig Krig, skulde den anden komme ham til Hielp for at
bekrige sin Fiende, saa at man kunde see, at den Svenske Krig var
nær ved Døren, og at Kong Hans havde udi Ende kengang med
Magt at giøre Ende paa den Trætte, som han i saa mange Aar
ved Foyelighed ikke havde kundet bilægge.

Hvad Zudenlandske Sager dette Aar angaaer, da annamme
de Kongen saavel som Hertug Friderik Holsten og Stormarn til
Lehn af Keiseren: LehnsActen blev forettet den 21 Novembr,
til Kiel, og det efter Sædvane ved Biskopen af Lybek, endskiont
Chur-Forsten af Brandenburg raadede Kongen saavel som Hertu-
gen frø at underkaste sig den Formalitet, og at tage Lehnet imme-
dia

177/=
19
d
Kongen be-
styrker sig
ved adskil-
lige Alli-
ancer.

12 | 12

12

diat af Keyseren selv. Der tales ogsaa samme Aar om en Opstand udi Nørre-Halland, hvor Almuen blev opvakt af en ved Navn Gunde Andersen, men han saavel som de fornemteste af hans Tilhængere bleve fangne af Hovmanden paa Varberg, Ebbe Munk, og lagde paa Steil.

Efterfølgende Aar blev bortdrevet med Negotiationer, saa vel med det Forstelige Holsten som med Sverrig; Hertug Friderik, foruden den Deel, han havde bekommet af Slesvig og Holsten, meenede, at, eftersom de Kongelige Born stedsle plejede at aflægges med nogen Appanage udi Riget, saasom undertidsen med Langeland, undertidsen med Halland eller Samsøe, saa begierede han af Kongen og Dannemarks Raad at forføres med noget af Rigets Lehn, som med Lolland, Falster eller Moen. Paa denne hans Begiering blev ham af Raadet svaret, at saadant kunde ikke skee uden med samtlige Stænders Bevilling, og, at man til den Ende maatte forsamle saa vel Geistligheden som Ridderkabet og Almuen. Der blev saaledes holden en Samling til Kallundborg, hvor sig lode indfinde alle Rigets Raad, 4 Adelsmænd af hver Stift, en Borgemeester og Raadmand af hver Kiøbsted, samt Bøndernes Deputerede. Og betienede Raadet sig af denne Formalitet, og brugte saadanne Omkostninger saa meget for at høre Bøndernes og Bøndernes Betænkning, hvorom de udi andre Tilfælde ikke bekymrede sig meget, som efterdi de ikke havde i Sinde at føse Hertugen udi hans Begieringer, og derfor vilde skyde en Deel af Skylden paa Almuen.

Efterat man havde raadslaet over Hertugens Proposition, blev af Forsamlingen endelig givet et Svar af det Indhold (p): At, saasom Danmark var et frit Vall-Rige, saa kunde Stænderne efter deres fengang giordte Eed ikke samtykke eller bevilge, at noget af Riget skulde komme udi andens Bøld; men at det heele maatte blive under et Hoved. Denne saavel som mange andre Stændernes Erklæringer give en stor Uvidenhed tilkiende in jure publico, og tiene ikke til andet end at vise, hvorpaa de tilforn maa have giort mod deres Eed, eftersom

§ f f f f f

Betænk-
ning over
Raadets
Svar.

fast alle Kongelige Børn have været aflagde med Rigets Lehn, og var det ikke paa andre Villkor, Hertug Friderik her saadant forlangede, nemlig, end at nyde noget Lehn udi Riget pro persona til sin Stands Underholdning efter den Maade, som stedse havde været brugelig her udi Riget. Det havde derfor været bedre simpliciter at have svaret, at, efter som Hertug Friderik enten ved sin Herr Faders Testamente eller ved sin Broders Bevilling havde bekommet den beste halve Deel af Forstendommerne, og det var venteligt, at han efter sin Frue Moder vilde, som den fiæreste Son, bekomme meere end en Broderlod af løse Midler, saa havde han ikke den Føje til at forlange Appanage udi Riget som andre Kongelige Børn, hvilke intet andet havde til deres Stands Bedrighelighed; og, troer jeg, at Hertugen skulde have fundet sig bedre fornøjet med saadant reent Svar end ved Stændernes Galimatias og selfomme Dissertation om Ball- og Arve-Riger, helst som de ikke vilde tilstaae, at Regieringens Form var bleven forandret under de Høyløbslige Konger af det Oldenborgske Huus. Hertug Friderik kunde derfor ikke andet end fortørnes over saadant Svar, og stedse blev ved sin Paastand, at han ikke burde meere være Stedbarn end de andre Kongelige Børn for ham, og betienede han sig siden af saadant Argument ved Petrum Svavonium udi hans Stridskrifter mod Christ. 2.

Hvad de Svenske Sager angik, da continuerede Kongen at anholde om sin Rætt hos Stænderne udi Sverrig, og det med des større Forhaabning, efterdi han merkede, at Raadet var ham ikke usbevaagen, men Sture, forladende sig paa fremmed Forbund og Almuens Gunst, agtede hverken Kongens Skrivelse, eller heller Raadets Formaning, saa at det lod sig ansee, ligesom han med Magt vilde anmasse sig Regimentet. Endeligen bevilgede han dog et Mode til Calmar, hvor han lovede at forlige sig med Kongen. Men, da Tiden kom, blev Kongen overfalden af Svaghed, saa at han ikke kunde møde, hvorudover Modet blev opsatt til næstkommende Aar. Da, nemlig 1495 blev holdet det store Calmariske Mode, som man tænkte skulde giøre Ende paa denne langvarige Tvistighed, efterdi den skeede med stor Tilberedelse,

og alle 3 Rigers Raad der bleve samlede. Men da Modet gik for sig, biede man en heel Maaned efter Sture, som skyldede paa Binden, skiont man holdt hans Villie meere var Marsag til saadan Udeblivelse. Imidlertid vedertoeer Kongen en stor Ulykke, i det at der kom Ild udi det Skib kaldet Grypsbund (q), hvorpaa alle de skriftlige Documenter laae, som paa Modet skulde produceres. Paa samme Skib var ogsaa en Italiensk Doctor Juris, som Kongen maaskee havde fort med sig, for at plaidere sin Sag, hvilken tillige med Skibet blev brændt, saa at Kongen paa jengang blev skildt baade med Advocaten og Documenterne. Over denne Ulykke fattede Sture saadant Mod, at han ikke engang vilde tale med Kongen, men stillede det udi hans Kaar, om han vilde have Krig eller Fred. Og, som Kongen saae, at han stolede saameget paa den oprettede Alliance med Hansfestæderne, søgte han af all Magt at splide samme Forbund. Han lod derfor Sture ved Gesandtere tilkiende give, at, i fald han vilde staae fra det Forbund, som han havde gjort med Hansfestæderne, vilde Kongen indgaae 30 Mars Stilstand med Sverrig, paa det han kunde vende sin heele Magt mod samme Stæder. Men, som Sture ikke vilde beqvemme sig dertil, men alleene uden Bilkor indgaae et Mars Stilstand, blev Kongen saa hæftig fortørnet, at han indlod sig udi nojere Alliance med Moscovien, og ophidsede Rysserne til at holde Steen Sture varm paa den anden Side af Sverrig. Dog kom det ikke til nogen Fiendslighed mellem Rigerne, saalænge som Dronning Dorothea, Kongens Moder levede, saasom hun ideligen vaadede til Fred. Men denne Navnkundige Dronning døde udi dette Mar til Kallundborg, og ved hendes Dod bleve begravne alle fredelige Tanker, og Anstalt blev gjort til at angribe Sverrig med Krig. Hun var en af de navnkundigste Danske Dronninger, og havde haft meget at sige udi 3 Kongers Tid. Hun berømmes af hendes Forstand, Gudsfrøgt, Fredsommelighed, og særdeeles Kierlighed til hendes Born, dog var den sidste Oualitet i saa stor Grad, at den tabte sin Dyd, og blev heller anset som en

Mode til
Calmar
frugtesløst.

i u

u

Dronning
Dorothea
døer.

i
Hendes
Character

(q) Olaus Petr. hist. Sv. manuscr.

Hovedfeil hos denne Dronning, efterdi hun præfererede sine Børns
 Forfremmelse Landets Belfærd; saaledes maatte Norge stille sig
 ved de Der udi den Deucaledoniske Gøe for hendes Dotters Mars
 garettes Skyld, at hun kunde faae en Krone paa Hovedet; saaledes
 blev ogsaa Riget skidt ved den halve Deel af Forstendommerne,
 paa det at hendes Favorit Son Hertug Friderik kunde blive en re-
 gierende Forste, hvorudover hun land holdes for at have været
 bedre Moder end Dronning. Det er vanskeligt at giette Aarsag-
 gen, hvi all hendes Kierlighed faldt paa den yngste Son, da Kong
 Johannes var en af de foieleigste, sagtmodigste og dydigste Herrer,
 som nogen Tiid har siddet paa Dannemarks Throne, saa man ik-
 ke kand tilskrive det uden en blind Kierlighed, som ingen Aarsag
 kand gives til, og som havde saadan ond Virkning udi Riget og
 foraarfagede saadan Skade, som Posteriteten ikke har kundet repa-
 rere; Hvorudover med alle hendes gode Qualiteter hun ikke kand
 regnes blant de nyttige Danske Dronninger; Men denne Feil res-
 parerede hun ved adskillige store Dyder, sær den Omsorg hun hav-
 de for at conservere Fred og Roelighed, og have i den Henseende
 de Svenske Skribentere heller Aarsage at rose end at laste hende;
 Ingen kand nægte, at en saa gudfrygtig Dame var capable til at
 faae saadan hastig Gierning i Sinde, som hende tillægges hos
 en vis Skribent, hvilken taler om hende saaledes: Efter Chri-
 stian I. Død v. Dronning Dorothea, den anden Je-
 sabel, tage vi Son Johannem af Dage ved en stegt
 Hærg, som var Forgift udi (r). Men, som Autor har skrevet
 ved hende, so man regne dette blant Poetiske Fictioner. Hvad,
 som tillægges hende til Last var det, at hun var alt for paahol-
 der. Ved hendes dodelig Afgang forbandtes alle fredelige Fæ-
 lter, og Riget blev indviklet udi besyrlige Kriger, som hun ved sine
 velige Bonner havde hindret. Hun døde hoibedaget af Alder,
 og hendes Lig blev fort til Roskild, og nedfatt udi hellig 3. Kongers
 Capell hos hendes salig Herre.

Ved

(r) Chron. Rythmicum Svec. pag. 517 in excerpt. Th. Barth.

(s) Manuscr. Skibyense. ad rem nimis attent.

1496

Ved denne Dronnings Død habedes saaledes den Hinder, som hidindtil havde været mod den Svenske Krig, hvilken dog ikke gik for sig forend 1497. Forend jeg træder dertil, vil jeg melde noget om, hvad som i foregaaende Aar passerede udi Sverrig, og som banede Vejen til Kong Hans at føre Krig med Succes og at støde Steen Sture fra Regimentet. Rysserne gjorde et farligt Indfald udi Finland Aar 1496, og blev Carl Knudsen, som der commanderede, slagen tillige med mange andre. For at imodtage disse farlige Gæster, samlede Steen Sture en stor Høb Folk sammen, hvormed han agtede at begive sig til Finland; men, som det varede længe ud paa Hosten, forend han kunde didkomme, havde Rysserne imidlertid stor Fremgang. De komme for Viborg St. Andreae Dag, stormede til Staden, og finge et Taarn ind; men Knud Pose, som commanderede udi Viborg, lod stikke Ild paa Taarnet, saa at en Høb Rysser der bleve brændte, og de andre, som løbe Storm, og vare allerede komne paa Stads Muuren, deraf bleve forskrekkelede, og toge Flugten. Saaledes blev Viborg ved Knud Poses tappere Modstand befriet, og Rysserne begave sig paa Hiemreysen igien, efterat de paa dette Tog havde mistet over 9000 Mænd. Steen Sture kom til Finland, da Rysserne allerede vare borte med stort Bytte, som de paa Vejen havde gjort, hvorudover der paa samme Tiid intet var for ham at bestille, men han maatte legge sit Folk udi Vinter-Quarteer. Han gik derpaa tilbage til Sverrig igien for der at samle meere Folk, efterdi han var Ryssernes forventende mod Foraaret igien. Men Moscoviterne, som regne ikke saa noye at campere om Vinteren, komme udi Februario tilbage, gjorde Indfald udi Carelen og Tavasten, hvor de omkomme over 7000 Svenske og bragte deres Folk udi Sikkerhed igien, forend Steen Sture kunde komme til Undsætning. Som han nu meentes at Rysserne vare borte, beordrede han Krigsfolket at blive udi Finland under Commando af Svante Nielsen Sture, Erik Trolle og Steen Thuresen. Selv forblev han den heele Sommer udi Sverrig, af Frygt, at Kong Hans udi hans Fraværelse skulde tentere noget mod Riget, hvor han vidste, at Kongen havde et temmeligt Anhang, som med Glæde vilde tage mod ham. De udi Finland efterladte Anførere, da de merkede, at Hr. Steen saa længe

/ i

/ i

1496

Rysserne
falde ind
udi Fin-
land.

/ i

2

fortøvede, holdte de det udforsvarligt at ligge med Krigshæren saa længe orkesløse, gjorde et Indfald udi Moscovien, trængede sig ind til Narva, erobrede det Slott Ivanograd, og med stort Bytte og 300 fangne Kysser komme tilbage til Finland igien, hvor Gouverneuren da just nyeligen var arriveret, og paastod, at man om Vinteren skulde gjøre et nyt Tog; Men Svante Nielsen vilde ikke beqvemme sig dertil, og gik tilbage til Sverrig. Dette forarsagede Misforstand mellem disse tvende Herrer, og Steen Sture skilvede Svante Nielsen for en feldtflugtig Mand.

Saaledes fik han en nye anseelig Mand af stort Anhang paa Hallsen, som blant andre slog sig til Kong Hanses Parti, og bærede samme Partie dagligen saa til, at Kongen kunde gjøre sig Forhaabning om Success udi sit Forehavende. Udi Kongens Partie var Erke-Bispen af Upsal med de fleste af Geistligheden, kendeel af Had til Steen Sture, kendeel ogsaa, efterdi de undsaae sig ved at bære en Mand tilhængige, som var satt udi Kirkens Band. Blant de Berdflige vare de fornemmost Svante Nielsen, Erik Trolle, Arbed Trolle, Niels Boesen og Thure Thuresen. I det heele Raad begyndte omsider at falde fra Steen Sture, og bede ham godvilligen at sige sig af med Regimentet. Men han stolede paa Almuen, som han havde paa sin Side, og lod Raadet svare: at han havde sit høye Embede ikke alleene af Adelen, men endogsaa af Borgerne og Bønder, hvorfore han uden deres Samtykke ikke kunde forlade Rigets Administration. Han lod derpaa kalde en Hob Ryttere tilbage, som laae indquarterede udi Finland, udaf hvilke han reisede omkring Landet for at jage Frygt ind udi sine Fiender, og at bestyrke sin Myndighed. Saaledes bleve Conjunctionerne favorable for Kong Hans, og er dette det Mærkværdigste, som tildrog sig udi det Aar 1496.

Hvad Rigets indvortes Sager angaaer, da finder jeg intet synderligt derom at anføre. Der tales alleene om en særdeels Forordning, som Kongen lod udgaae mod Skioget, at de skulde bære Huer halv røde og halv sorte, for at gjøre dem kiendelige fra andre Qvinder, og er saadant det seneste og fornuftigste Middel man i sli-ge Tilfælde kand bruge; thi at ville paa fengang udrodde Skioget af

a Misfor-
noelse
mellem
Steen
Sture og
Svante
Sture.

Kongens
Parti for
meeres i
Sverrig.

En sær
Kongl.
Forord-
ning mod
Skioget.

af et Land, er ligesaa vanskeligt som at ville udrodde alle Fluier i September Maaned. Vel kand ikke nægtes, at Lætsfærdighed er en grov Synd, og de, som saadant bedrive, fortienne høyligen at straffes, men Executionen er vanskelig, efterdi der handles om at udrodde en Synd, som har hersket fra Verdens Begyndelse blant alle Folk, sendeel ogsaa, efterdi det er et necessarium malum, eller en fornøden ond Ting. Det er bekiendt, at Venedig engang uddrev alle Skioger, men siden maatte forskrive heele Skibs Ladninger igien. Dog, paa det, at Øvrigheden ikke skal beskylde for ved Stiltienhed at autorisere Lætsfærdighed, kand den enten paalægge Skioger en dobbel Skatt efter de Romerske Pavers Exempel, eller domme dem til en viss Klædedragt, paa det at de udi Forsamlinger kand forhaanes og klædes ved deres Levnet. Udi den Henseende paabød Kong Hans, at de skulde bære to slags farvede Huer, og var det at ønske, at enhver Stads Øvrighed vilde følge samme Exempel; thi saadant Middelt gjør langt bedre Virkning end Niis og Fængsel.

Nu træder jeg til det merkværdige Aar 1497, udi hvilket den Svenske Krig gif for sig. Kongen havde besluttet strax efter Enkedronningens Død ved Sværdet at gjøre Ende paa den langvarige Trætte med Sverrig, men Executionen blev opsatt til dette Aar, sendeel, saasom han endda vilde give Steen Sture nogen Tiid at betænke sig, sendeel ogsaa, saasom der behøvedes Præparatorier til saadant stort Forsæts Fuldbyrkelse, saavel ved at disponere Gemytterne udi Sverrig, og der at erhverve sig et Anhang, som ved at tilbringe en tilstrækkelig Krigsmagt til Lands og Vands. Jeg har tilforn vilset; hvorledes Coniuncturerne vare forrige Aar udi Sverrig, og hvorledes det Kongelige Partie blev formeeret ved saadan anseelig Mand, som Svante Nielsen og andre. Udi dette Aar blev holdet et Møde til Stockholm, af hvis Dypførsel man kunde merke, at det var slet bestillet med Stures Sager udi Sverrig; thi samme Møde erklærede ikke alleene Svante Nielsen fri for den Beskyldning, Sture havde kastet paa ham, men endogsaa anholdt om Regjeringens Afstaaelse, og at den Calmarke Necess af 1483 maatte fuldbyrdes. Sture protesterede hæftigen derimod, stiod sig ind til Almue, og foregav, at de vare Rigets Fiender, som paa nye vilde

1/t
1/5c

1497
Den Svenske Krig be-
gynder. 1/2/a

1/2

1497

Sverrigs
Raad und-
figer Steen
Sture.

vilde underkaste Sverrig fremmed Herskab. Denne hans Haards
naffkenhed foraarjagede, at man opsgade ham all Troestkab og Ly-
dighed. Sture derimod, saasom han ingen Fjolk havde ved Haans
den, kunde han strax ingen Modstand giore, men practiserede sig
med Behandighed ind paa Slottet, indtil hans Krigsfjolk komme
fra Finland. Ved deres Ankomst fik han nyt Mod, søgte at hand-
hæve sin Myndighed med Sverdet, og lod sig allevegne hylde udi
Landet. Han lod ogsaa Bispen af Lindtiöping fængsle, og agtede
at spille samme Tragoedie med Erke-Bisp Jacob af Upsal, hvilken
han belejrede paa hans Slot Stecka, plyndrede hans Fjolk, og satt
Zld paa den Erkebispelige (t) Residence udi Upsal, saa at der blev
aabenbare Feide mellem ham og Rigets Raad, dog havde Hr. Steen
paa sin Side Almuen, som var Landets Styrke, item Stokholms
Bye.

Da Kongen nu saae, at Sagen var temmelig moed for ham
udi Sverrig, og at hans Partie sammesteds var bleven saa consi-
derabelt, at hvis han betimfeliggen secunderede det med en god Krigs-
hær, han da kunde være forvissat om Seyer. Herudover, paa det
at Steen Sture ingen Tiid og Lejlighed skulde gives paa nye at
bestyrke sig, og at undertrykke det Kongelige Parti, lod han for-
skrive en almindelig Herre-Dag til Kiøbenhavn, hvor der blev be-
sluttet med Krig at anfælde Sverrig, som udi 14. Mar havde været
ham gienstridig. Der blev strax bragt paa Beenene en anseelig
Krigshær, og en Flode blev udrustet i største Hast, for at hindre
Sverriges Undsætning fra Fremmede til Søes. Kongen anholdt
ogsaa om Hielp-Tropper fra Tydskland, og bekom et Antall Fjolk
for Besolding fra Margreven af Brandenburg, item fra hans Bro-
der Hertug Friderik. Den fornemteste Styrke for den Kongeli-
ge Krigshær var den udi Historien navnkundige Saxiske Garde (u)
bestaaende af 6000 Landsknægter, som under den store General
Borgen Stenz, en Adelsmand fra Eolu, havde signaliseret sig baade
udi Tydskland og Nederlandene. Og, saasom ofte udi den Nordi-
ske

Kongelige
Præparato-
rier til Kri-
gen.

(t) Olaus Petr. Hist. sv. Manusc.

(u) Krantz Wandal. 14. Cap. 27.

ste Historie tales om denne Cariske Milice, kaldet gemeenligen den store Garde, og alle gjorde saa store Dyen ved dens Ankomst til Dannemark, vil jeg korteligen sige Aarsagen dertil. Krihs Discipline velter sig gierne fra et Landskab til et andet, ligesom andre Videnskaber, og seer man gierne det Land at spille Mester, hvor Milicien er best indrettet. Længe for den Tid vare Engælnder og Skotter udi Anseelse, og betienede sig af visse slags Everd hvorved de Engellske udrettede utroelige Ting udi Frankrige. Siden begyndte det Franske Cavallerie at stige, item det Svizerke Fod-Folk, og os verskammede heele Italien. Det Franske Cavallerie ved sin Hurtighed og det Svizerke Fod-Folk ved usædvanlige store Gevar og Bosser, hvis Kugler gjorde slige Hull, at man kunde stikke en heel Haand derudi. Svizerne bleve derfor anseede som levende Diele udi Italien, hvor man tilforn efter Machiavelli Vidnesbyrd udi hans Florentinske Historie, var vant til at holde Feltslag fra Morgen indtil Aftenen uden een seneste Mands Fortiis. Endeligen komme under Keyser Maximiliano 1. de saa kaldte Landsknægte udi Estime. De samme havde indlagt et stort Navn allevegne udi Europa, og ved deres Tapperhed og Krihs Discipline ikke lidet skædet Svizernes Reputation. Af slige 6000 Landsknægte bestod den store Garde, som Kong Hans da fik udi Tieneste. Anforeren derover var Jørgen Glens, en Mand af særdeeles bravoure og Stoltshed, hvorudover man endnu denne Dag hos os kalder et stormodigt og stift Menneske, Junker Glens. Den sidste Herre som disse 6000 Mand, alle store Daaghætte, stode udi Tieneste hos, var Hertug Magnus af Neder-Sachsen, hvilken betienede sig af dem mod Erke-Bispen Johan Rode af Bremen (x) hvor de overskammede det heele Stift, saasom deres blotte Navn var en Skrak over heele Eydsland (y). Og, da samme Hertug Magnus havde dem ikke meere nodig, overlod han dem til Dannemark. Crankius, som levede paa de Tider, siger udi denne Konges Historie, at disse 6000 Mand vare en Sammenblanding af alle slags Nationer,

Gggg

hvilke

1497
Beskrivelse
over den
store Car-
iske Gar-
de.

10/11

12/20

12

Junker
Glens.

10

(x) Crantz, Saxon. lib. 13. cap. 23. it. Vandal. lib. 14. cap. 27.

(y) Rosefont. in vita. Johannis.

1497

hvilke udi Begyndelsen havde slaget sig sammen for at røbe og plynde, men siden lode sig hverve af den og anden Potentat, hvorfor dette Corps blev kaldet Guarde eller Beskyttere, hvorvel man heller kunde kalde dem Ndelæggere, efterdi de tilsojede ikke mindre Staaede dem, i hvis Tjeneste de stode, end Fienderne selv. Efterat Kongen saaledes havde styrket sin Krigs-Hær, lod han den munstre ved Anskierre, og blev Commando derover givet til Herr Laymand, Rigets Hofmester, og Marquard Konnov førte Hoved-banneret og Jorgen Rud blev beordret at commandere Skytterne.

Saa snart Krigs-Hæren kom til de Svenske Grendser, gjorde nogle Svenske Bønder et Anskrig, hvilket bragte General Laymand paa de Tanker, at der var en stor fiendtlig Krigs-Magt for haanden, hvorudover han befoel sine Folk at have alting udi god Aigt. Det første af Bigtighed, som man foretog, var Calmars Beleiring, hvilken blev berendt af Herr Eskild Gøye. Saa snart samme vigtige Stad var beleiret, kom Kongen did hen udi egen høje Person med et stort Antal Folk, og begyndte man da strax at beskyde Staden, og tvinge den til at overgive sig. Efter Stadens Erobring gif man løs paa Slottet, hvilket ey heller holdt længe Stand, men overgav sig ligeledes. Dette er ellers den første gang jeg finder, at de Danske have betient sig af Canoner, hvilke kunde ikke andet end gjøre stor Virkning i Begyndelsen, og derfor saa hastigen befodrede denne vigtige Stads saabelsom Slotts Overgivelse. Paa samme Dag, som Calmars Slott overgav sig, ankomme til den Kongelige Leier paa Sverriges Raads Begne Arved Frolle, Niels Boesen og Thure Johansen. De samme aflagde der deres Troeffabs Ed, og overleverede Borkholm, Drebroe, Dreesleem og Stegholm. Derpaa lod Kongen ved Henrik Krummedige og Ebbe Munk beleire Elsborg, og uden synderlig Modstand bemægtigede sig Slottet. Samme Tiid lod han anslaae Patentter paa adskillige Stæder udi Sverrige, hvorudi gaves tilkiende Narfagen til hans Ankomst, Steen Stures Forhold og andet deslige; Samme Patentter vare forfattede udi Kiøbenhavn, forend Toget gif for sig, hvilket sees af deres Dato (2).

De Dan-
skes Frem-
gang.

Calmar
beleires og
indtages.

(2) Vid. liter. Reg. sub dato Hafn. die Dom. post fest. corporis Christi 1497.

I midlertid continuerede Steen Sture at beleire Erke-Bispen
 paa hans Slott Steckå, hvor samme Tid laae Svante Nielsen
 med flere af Sverrigs Raad. Disse lode Kongen ved Skrivelser
 deres Tilstand vide, og begiærede Undsætning, hvorudover Kon-
 gen lod skikke et stort Antall Folk med Floden fra Calmar. De
 samme komme lykkeligen ind udi Stokholms Skiar, gjorde Land-
 gang, tvunge Steen Sture at ophæve Beleiringen, og at flygte
 til Stokholm, hvor han strax blev beleired af de Kongelige, blant
 hvilke lode sig ogsaa indfinde Erke-Bispen tillige med Svante Niel-
 sen. Denne Beleiring indjog i Forstningen stor Skræk blant
 Stokholms Borgere, hvilke lode røre Stadens store Klokke, og
 komme sammen for at overlægge med hin anden, hvad de skulde
 foretage; Men, da Steen Sture lod dem viide, at han ventede
 til Undsætning 30000 Dalekarle, toge de Mod til dem igien, og
 bespottede de Kongelige af Stads-Murene. Medens de Danske
 gjorde dette Indfald udi Sverrig paa den sene Side, finge de Nor-
 ske Ordre at bryde ind paa den anden Side, hvor de beleired Els-
 borg. Besætningen gjorde vel stor og tapper Modstand, men de
 Norske dreve paa Beleiringen med saadan Iver, at Staden om-
 sider maatte overgive sig. Og jog denne vigtige Stads Forliis saa-
 dan Skræk udi de Svenske, at alle Indbyggerne paa de Grændser
 af Sverrige gave sig under Kongens Lydighed. Der stod da in-
 tet tilbage for Kongen at vinde udi Sverrige, undtagen Stokholms
 Stad og Slott, hvor Steen Sture opmuntrede Borgerne og
 Soldaterne til en tapper Modstand, lovende dem en hastig Und-
 sætning, hvilket Løfte han ogsaa holdt, skiont samme Undsætning
 gjorde ikke den Virkning, som han ventede. Han havde, da Sta-
 den blev beleired, udskicket hemmeligen om Natten visse Bud til Da-
 lekarlene, paa hvis Tapperhed han udi denne Tilstand meest for-
 lod sig, og lod dem vide, at Stokholm var det seneste tilbage af
 Riget, som ikke var faldet i de Danskes Hænder, og hvis samme
 Stad betimpheligen ikke blev reddet, var det ude med Sverrig.
 Han haabede derfor, at, saasom de alle Tider havde ladet sig see
 færdige til Gædernelandets Frelse, de nu ikke vilde undslaae deres
 Bistand paa den Tid, som den allermeest var nodig. Og, saa-

Stokholm
beleires.

for sig
30000 Dalekarle

Steen
Sture for-
skriver
30000
Dalekarle
til Undsæt-
ning.

som Steen Sture tvilede ikke om deres Hielp, saa lod han ved sam-
 me Bud undervisse dem om Tiden og Maaden, paa hvilken saad-
 ant best kunde skee, nemlig, at 30000 Dalekarle paa Michaelis
 Dag skulde angribe den Danske Leier, som laae paa Brunkebie:
 get, og, naar det skeede, skulde han selv med 10000 Mand giøre Ud-
 fald af Staden, saa at det skulde være vanskeligt end for den mæg-
 tigste Krigshær at imodstaae saadan usformodentlig dobbelt Magt.
 Men det gik anderledes end Hr. Steen Sture havde ventet; thi,
 da man udi den Danske Leier fik Kundskab om Dalekarlenes An-
 komst, blev efter Claus Krummediges og Henrik Knudsens Anslag
 fundet for got ikke at opbie Dalekarlene udi Leiren, hvor de ved
 Udfald fra Staden kunde bængstes paa begge Sider, men udi all-
 Hast at rykke mod den ankommende fiendtlige Krigs-Hær. Dette
 blev ersegered med stor Hurtighed og saadan Laushed, at de Be-
 leirede ingen Kundskab fik derom/forend efter Slaget; thi de Dans-
 ske gave sig Michaelis Aften 3 Timer for Dag paa Bejen, og
 traaffe Dalekarlene ved Rodebroe. Der erholdte de Danske en
 fuldkommen Sejer, og Dalekarlene bleve totaliter slagne, nogle
 omkomme udi Flugten; og 500 Bønder, som vilde salvere sig over
 en Søe, druknede der alle. Ellers lode Dalekarlene udi denne
 Trefning see ikke mindre Tapperhed end de plejede; thi de gjorde
 i Begyndelsen længe saadan Modstand, saa at der meenes, at hvis
 de havde været forsynede med Ryttere, havde de gjort Seieren dispu-
 terlig (a). Tiden tillod ikke længe at forfølge den flygtige Fiende,
 hvorudover de Danske strax efter Seieren besluttede at rykke tilba-
 ge til Leieren igien, paa det at de Beleirede ikke skulde fore sig des-
 ses Fraværelse til Nytte. Men, som de fordte mange af de ero-
 brede Svenske Felt-Tegn med dem, bildte Steen Sture sig ind,
 at de vare de forventede Dalekarle, rykkede derfor udaf Staden
 med 10000 Borgere og Bønder. Men de Danske opmuntrede
 af forrige Lykke, gik ham med saadan Hurtighed imod, at han
 efter en kort Trefning med 600 Mands Forlis maatte tage Flug-
 ten til Staden igien.

Efter

(a) Rosfont, in vita Johannis.

Efter disse tvende herlige Seiere og Kongens Ankomst med Flo-
den til Stockholm, som skeede kort derefter, ventede man intet an-
det end Stockholms Dregivelse paa Naade og Unnaade, og det hee-
le Riges hastige Reduction; men Almuen holdt endda stift med
Steen Sture, Vinteren var for Haanden og Provianten begynd-
te at fattes, saa at man frygtede for Hungers Nød; Herudeover
var intet andet Middel til at reede sig ud af de forestaaende Ueilsig-
heder end enten at slaae sig igiennem Landet eller at slutte et hastigt
Forlig. Det første Middel var farligt og vanskeligt, hvorfors man
greb til det sidste, og blev Biskop GLOB af Kongen committeret at
handle om Fred. Han tillige med andre af Dannemarks Raad
udrettede saa meget, at Hr. Steen Sture indlod sig i Samtale
med Kongen udi Clare Kloster uden for Staden, og blev da Fred
sluttet med de Vilkor, at Kong Hans skulde blive en regierende
Herre over Sverrige, Steen Sture skulde forsynes med Guds og
Indkomster til sin Stands Underholdning, og intet Regenskab gior-
re for fordte Administration. Fangerne skulde losgives paa begge
Sider, og den Calmarste Necess skulde i alle Maader staae ved
Magt. Derpaa begiærede Kongen, at Steen Sture skulde over-
tale Dalekarlene at begive sig hjem igien, og at erkiende ham for
Konge, for hvilket Hr. Steen i Begyndelsen veigrede sig, men ens-
deligen beqvemmede sig dertil med de Vilkor, at ham til Forleh-
ning maatte gives Vesterdaas, hvilket Kongen da bevilgede, end-
skiont han vel saae, hvorhen Sture dermed sigtede, nemlig, at
han altiid kunde have Dalekarlene, som han meest forlød sig paa,
ved Haanden.

Efterat Freden saaledes lykkeligen var sluttet, gjorde Kon-
gen sit Indtog udi Stockholm, hvor Borgemestere og Raad med
det gandske Borgerfolk ginge ham i Møde med Stadens Nøgle.
Derpaa blev Taksigelse giort udi Kirkerne, og Staden tilligemed
Slottet blev overleveret. Kort derefter lod Kongen tilkiendegive
Sverrigs Raad, at han vilde reyse til Upsal, for der efter Svenske
Kongers gamle Sædvane at lade sig krone. Men, saasom Erke-
Bispens Gaard udi Upsal var af Steen Stures Folk odelagt, og
den heele Stad udi slett Tilstand, bad man Kongen, at saadan

Kroning maatte ske udi Stokholm, hvilket Kongen ogsaa bevilligede, som blev derfor bragt til Raadhuset i Stokholm geleidet af Erke-Bispen og den Svenske Geistlighed, Steen Sture og Sverrigs Raad, samt alle Laugmændene, item Riobstædernes og Bøndernes Fuldmægtige, hvilke der hylde ham til Sverrigs Konge, og aflagde deres Troskabs Eed. Derpaa blev han med stor Hoytidelighed kronet den 26. Novembr. udi Stadens Kirke, og bleve ved samme Hoytidelighed slagne 50 Riddere, saavel Danske og Svenske som Tydske. Steen Sture blev da erklæret Kongens Hoffmester, og Svante Nielsen Sture blev gjort til Rigets Marsk. Der fortælles da, at Kongen udi et Gjaestebud spurte fæn af de Nærværende, om der fattedes endda noget til denne Hoytidelighed, svarede en Tydsk Herre, som havde stor Udgang til Kongen, og større Frihed at tale end andre: Der fattedes intet uden een Ting. Kongen, som meenede sig intet at have forsomt, spurdte da, hvad det var? Derpaa siges denne fremmede Herre at have svaret, at intet fattedes uden en Skarprætter, der kunde lægge nok alle Svenske Herrers Hoveder for deres Fodder. Af disse Ord blev Kongen forskrækket, og slog Dynene ned til Jorden. Da han nogen Tiid saaledes havde siddet stille uden at tale, løftede han om sider Dynene op igien, saae skarpt paa denne Raadgiver, og med haarde Ord bebrejdede ham hans Ondskab, hvorpaa han reysede sig fra sit Sæde, og begav sig ind udi sit Cabinet, og siger Rosfontanus, at han siden den Tiid ikke kunde taale at see samme Mand. Saaledes bliver Historien fortaalt af denne Stribent (b). Den findes ogsaa udi de Svenske Historier, men Hvittfeld taler intet derom, hvilket er dismeere forunderligt, efterdi det er den største Zirat udi Kong Hanses Historie. Christianus 2 efterfuldte siden saadant Raad, men befandt sig meget ilde derefter.

Medens dette forrattedes udi Sverrig, blev Dronning Christina udi Dannemarf forlost med en ung Son, som blev kaldet Franciscus, saa at slige Tidender forøgede ikke lidet den Glæde, Kongen havde over sine Baabens Fremgang og Sverrigs Reduction.

(b) Rosfont. in vita Joh.

8/9
Kongen
krones til
Stokholm.

duction. Strax efter Kroningen tog Kongen sig for at fuldbyrde den Forhandling, som var giort med Steen Sture udi Leyren for Stokholm, og forlehnede samme Sture igien med adskillige vigtige Slotte og Stæder; Derimod overtalede han ham at afstaae Besteraas, efterdi han ikke gierne saa ham saa nær ved Dalerne, hvor Landets Styrke var, og hvor Almuen var ham saa meget tilgedan, og gav dette tilkiende, at hvor stort Venstabs der end syntes at være stiftet mellem Kongen og ham, saa troede de dog hinanden ikke meget, thi Kongen afstod ikke, forend han fik Besteraas af demne ukrolige Mands Hænder. Dervaa blev af Sverrigs Stænder udstædt et Hyldings Brev og Kongen overlevered af det Indhold.

Vi Jacob med Glds Naade Erke-Bisop i Upsal, Brynolf i Skara, Coort i Stregnes, Oluf i Besteraas, Magnus i Uabo med samme Naade Biskoper, Arved Trolle, Svante Kielsen, Knud Eskildsen, Niels Clausen, Erik Nielsen, Erik Trolle, Niels Boesen, Steen Thuresen, Bent Ronning, Bent Gregersen, Henrik Bither Riddere og Peder Ragvaldsen Bæbnere Sverriges Riges Raad giøre vitterligt med dette vort aabne Brev, at, saasom Høybaarne Første Kong Hans, vor kiæreste Naadige Herre haver udi hans kiære Hr. Faders Kong Christians Tiid, og siden efter hans Død paa mange Herremoder været udvalst, keyset og samtykt til Herre og Konge over Sverriges Rige, eftersom de Necesser og Breve, som dervaa giorte ere, videre indeholde og udvillse, saa have Vi nu tilforn efter samme Necessers Indhold udi Stokholms Stad St. Chatarina Dag alle samdrægtigen efter Sverriges Riges Lov keyset og samtykt foreskrevne vor kiære Naadige Herre Kong Hans til regierende Konge over Sverriges Rige, og gjorde hans Naade strax paa same Tiid hans Kongelige Sed efter Sverriges Lov Riget at regiere, og vi iligemaade Sverriges Raad desligeste

Sverriges
Hyldings
Brev.

M

12

alle

alle Raugmænd, Kiøbstedmænd, og den heele Allmue, som tilfede vare, svore ham Huldskab og Troeskab, hvorpaa han blev salvet og kronet. Og, eftersom Gud det nu saa søyed haver, at hans Naade er saa lovligen kommen til Sverriges Krone, saa forpligte Vi os alle og enhver i Særdeleshed med dette vort aabne Brev, stedse at være ham som Vor rette Lands Herre horige og lydige. Skrevet udi Stockholm paa St. Andrea Apostoli Aften Anno 1497.

Steen Sture forskrev (c) sig udi et særdeles Brev til Kongen, hvilken ogsaa paa sin Side skrifteligen forskrede de Svenske Stænder om deres Privilegier. Derpaa blev den ældste Kongelige Prins Christian kaaret til Konge udi Sverrig efter sin Faders Død. Ja de Svenskes Foyelighed gif saa vdt, at de tillode Kongerne efter egen Behag at sætte og bestikke Danske, Norske eller Svenske Fogeder til adskillige Stæder og Slotte, som Stockholm, Calmar, Nykiøping og Drebroe. Udi det Overflag, som blev gjort paa Befosninger af denne Krig, befandtes, at Kongen havde udgivet til de fremmede Tropper Besoldning halvandet hundrede tusinde Rhinske Gylden, foruden Kost og Føring, Pulver, Bøsser, Pile og andre Gevær. Og er det her allerførst, hvor der tales om Krud og Kugler, saa at det er troeligt, at de Tydske Landskifægte bragte saadant herind udi Landet; thi man seer af samme Overflag, at Pisser og Buer endda ikke vare komne af Brug, hvilket ogsaa findes udi andre Nationers Historier; thi man seer af et Register af det saakaldte chambre des comptes de Paris, at Krud har været i Brug i Frankrige fra 1338, efterdi derudi findes antegnet en Udgift med disse Ord: pour avoir poudres & autres Choses necessaires aux Canons &c. hvorvel den Franske Historie viser, at man længe efter den Tid betienede sig af Pille tillige, hvilke man har holdet for i visse Maader at være ligesaa nyttige som Bøsser. Og findes der endnu forfarne Krigsmænd, der ansee saadan Blanding som nyttig

(c) Lit. Stenonis Holmiz die Saturni ante Dominicam invocavit 1499. p. 1025.

tig (d). Foruden ovenmældte Summa bleve regnede 20000 Hantestadiske Mark, som Elsborgs Beleyring sene havde kostet.

Efterat alting saaledes lykkeligen var forrettet, reysede Kongen efterfølgende Nar om Vinteren til Dannemark igien. Intet kunde have været forrettet med større Orden og Hoytidelighed, end Denne Hylдинг og Kroning, saasom den var bivaaned saavel af Kongens Venner, som hans hemmelige Fiender, og alt hvad som giordt var, blev siden stadfæstet ved skriftlige Forpligtelser. Ikke desmindre fandtes dog de, som siden understode sig at sige, at Kongen kom paa Thronen ikke ved samtlige Stænders Samtykke, men alleene ved en særdeels Faction af Svensk Adel. Den Upsalske Erke-Bisp har ikke undseet sig ved at indføre saadant udi sin Svenske Kronike (e), men samme Erke-Bisps Historie selv visser, intet at være meere falskt; thi heele Sverrig var deelt udi tvende Partier, nemlig det Kongelige og det Sturiske Partie; begge disse Partier vare tilstede ved Kongens Kroning, begge gjorde Lykønskninger, og begge gave skriftlige Forpligtelser fra sig; thi vi have saavel Steen Stures Revers som Erke-Bisp Jacobs, det er Hovedernes for begge Partier, og consequenter for det heele Rige. Vil man derimod sige, at fendeel satte ikke Kronen paa Kongens Hoved med god Villie, saa gjorde det dog in jure samme Virkning, som om det var skeed med et got Hierte, ligesom en legitime bliver creeret til Doctor, endskjønt Decanus er hans Fiende. Det er ellers troeligt, at mange ikke med god Villie svore Kongen Lydighed; thi man kand i visse Maader sige, at Sverrig denne gang blev untermungen med Sværd, hvorfore det gamle Surdei blev tilbage, og siges der, at Steen Sture længe derefter reev sig udi sit Skiag, saa ofte der blev talt om Slaget ved Rodebroe og Stockholms Obergivelse (f).

Kongen havde neppe vendet Nyggen til Sverrig, førend der reisede sig en Uroelighed udi samme Rige, hvortil var Stifter Erke-Bisp Jacob til Upsal; thi, som Steen Sture havde, medens han

Kongen kommer i Triumph til Danmarks mark igien.

h

Ueenighed mellem Erkebisp og Sture.

H h h h

(d) Vid: du Cange in Glossar. verbo Bombarda.

(e) Joh. Magn Chr. lib. 23. cap. 14.

(f) Roset. in vita Joh.

endda sad ved Koret, tilføjed samme Erke-Bisp stor Skade, plyn-
dret hans Folk, beleiret ham paa hans Slott Stecka, og ruineret
Bispe-Gaarden udi Upsal, søgte han af yderste Magt at hevne sig
derover. Men saadant var vanskeligt, efterdi Sture havde Kon-
gens Brev og Seyl paa, at han af ingen maatte tiltages for sit for-
te Regiment. Hvorudover Erke-Bispen lod anholde hos Paven om
Dispensation derudi, nemlig at Sture, uanset Kongens Forsik-
rings-Brev maatte tiltages for sin Opførsel mod det Erkebispelige
Sæde. Hvilken Dispensation da han erholdt, satt han sig for at
formere Sture en farlig Proceß, og at actionere ham for Hof,
Brand, og ugudelig Forhold mod Geistligheden, og, som begge hav-
de stort Anhang, saae det ud til indbyrdes Krig, saa at Kongen
maatte tage sig paa at megle et Forlig mellem dem, da han anden-
gang kom til Sverrig, hvorom videre siden skal tales.

Den Tvistighed som reisede sig imellem disse tvende Herrer,
begyndte, som sagt er, strax efter Kongens Reise fra Sverrige og
varede det heele Aar. Imidlertid opholdt Kongen sig i Kiøbenhavn,
for der at have Die paa andre Sager, og at bestyrke sig med flere
Alliancer, i sald nogen nye Uroelighed skulde foraaarsages; thi han
havde lært, saasæl af sin egen som af foregaaende Konges Histo-
rie, at det var ikke mindre Konst at beholde Sverrig end at vinde
det, og at Forfrivelser og eedlige Forpligtelser havde ikke længere
Kraft end et eller andet uroeligt Hoved sandt det for godt. I
den Henseende bestyrkede han sig dette Aar med Fransost Alliance.
Udi Kraft af hvilken hans Successor Christianus 2. siden udi den
Svenske Krig bekom fra Frankrig nogle Hielpes-Tropper, item 8
sinaa Cartover. Hvad indenlandtske Sager angaaer, da lod Kon-
gen udi dette Aar see stor Omsorg for Studeringens Forfremmelse udi
Dannemark, og til det nye Kiøbenhavnke Universitets Opkomst for-
ordnede, at ingen maatte sende deres Børn udenlands, forend de
havde studeret 3 Aar paa samme Universitet. Forordningen, som
jeg har fundet in Originali udi Constitutionibus Academicis lyder
saaledes: Vi Hans med Guds Naade Dannemarkes, Sver-
riges, Norges, Wendis og Gothis Konning ic. gjøre alle
vit.

vitterligt, at vi efther vor elskelige Raadts Raadt det saa
 beskicket hafver, at efther denne Dag ingen god Mand
 Barn, Kiobstedmands eller Almues skal færdis her af
 Riget thill Studium, undertagen Upsalla Studio i Vort
 Rige Sverrig, met mindre endthe skulle thilforne staae
 her i Kiøbenhavn til Studium y thry samfulde Aar i
 thet mindste. Hvo som modgior, skal have forbrudt,
 hves Leen han haver af Kirken og siden en ydermeere
 haffve Hob efter at nyde nogle Kirkers Leen hehudi vort
 Rige Dannemark. Givet paa vor Slott Kiøbnehavn
 Torsdagen næst efther Dominicam Jubilate Aar efther
 Guds Byrdt tusinde firehundrede halffemptsinds tifve
 paa det Sttende under vort Secrete.

Al denne Forordning sees, at Nationen da saabelsom nu har
 haft Begierlighed til udenlandske Reiser, og at Kongen derfor
 fandt nodigt saadant at indskrænke. Iligemaade seer man ogsaa,
 at han har haft Omsorg for Upsala Universitets Tarr, i det han
 har tilstedet Danke Studentere at fortsætte deres Studia der saa-
 velsom i Kiøbenhavn. Bemelte Universitet blev stiftet af Erke-Bisp
 Jacob med Paven's Tilladelse 1477, saa at Hvitfeld farer vild,
 eller rættere ikke har observeret, hvad han tilforn har sagt, naar
 han paa et andet Sted siger, at samme Universitet blev stiftet af
 Gustavo 1. Anno 1540; thi at det i det ringeste har været til man-
 ge Aar tilforn, sees af denne Kong Johannis Forordning, med min-
 dre man vil sige, at det allerførst blev satt udi god Stand af Gu-
 stavo 1. eller rættere først blev forshned med Reformerede Lærere;
 Og kand man da paa samme Maade regne Kiøbenhavns Univer-
 sitets Stiftelse fra Christiano 3. Mag. Peder Skotte, som var en
 af de første, der blev brugt til det Kiøbenhavnske Universitets Ind-
 rettelse, blev dette Aar promoveret til Doctorem Theologiae, og var
 Hertug Christian, Kong Johannis ældste Son nærværende ved
 samme Act.

Udi dette Aar tildrog sig en merkkelig Historie udi Pomern,
 hvilken jeg ikke kand forbigaae at fortælle, endskiont det er
 imod

1498
 Kongens
 Forord-
 ning om
 Kiøben-
 havns Uni-
 versitet.

ud

—

221

222

223

224

225

226

227

imod min Sadvane at indføre fremmede Bedrifter udi min Historie. Udi en Pomeriske Stad, kalden Banen, blev præsenteret Christi Passions Historie. Een agerede Christum paa Korsset, Ien anden Longinum, som skulde aabne hans Side med Spiudet, den tredie Mariam, som stod under Kaarsset, og den fjerde Johannem. Longinus stak for haart til, saa at den fingerede Christus tald død ned af Kaarsset paa Mariam, og slog Hende ihjel. Derudover blev Johannes saa forbitret, at han omkom Longinum, efterdi han havde omkommet Christum, som var ham paarørende. Samme Johannes blev omsider greben af Øvrigheden og rettet.

1499

Kongen
forliger
Erkebispem
med Steen
Sture.

Efterfølgende Aar 1499 reisede Kongen til Sverrig igien, hævende med sig Dronning Christina, for der at lade Hende krone. Kroningen gif for sig til Upsal otte Dage for Fasten. Og, som Kongen merkede, at den Misforstand, som var reiset mellem Erkebispen og Steen Sture, dagligen vorede til, saa at Riget blev truet med nye Uroelighed, satt han sig for at forlige disse stridende Herrer, og endelig efter megen Møje bragte et Forlig til Beje, hvorved Steen Sture forbandt sig til at give Erkebispen en Sum Penge for den Skade, som ham var tilføjet. Ingen kand nægte, at dette var jo en Christelig Gierning af Kongen; men, om det var saa politisk, det vil jeg lade staa ved sit Værd; thi det hees der: *divide & regna*: Og, saa længe som disse to anseelige Mænd havde Horn udi Sden paa hinanden, flatterede de begge Kongen, og søgte at giøre ham sig bevaagen. Man kand derfor sige, at ligesom den Misforstand, som havde reist sig imellem bemelte tvende Herrer, havde banet Kongen Vey til Thronen, saa kunde saadan Misforstand ogsaa beskytte ham derpaa, saa at det var Kongens Interesse at fomentere sig Tvistighed, og allene at hindre, at det ikke kom offentlig til Sverdslag. Udgangen visede ogsaa, hvor lidet Nytte det var for Kongen, at de Svenske Herrer begyndte at trække paa een Linie. Men Kong Hans vilde derudi ikke følge visse Potentaters Maxime, og bestyrke sin Throne ved at saae Ueenighed blant sine Undersaattere, saa at hvis demre hans Gierning kand dadles af visse Statsmænd, saa fortiener den at berømmes af alle Rætsindige.

Paa

Paa dette Forlig suldte nye Forsikringer, saa vel af Steen Sture, som af Sverriges Raad, om stedsebarende Troeskab og Lydighed mod Kongen, saa at de lovede under Vres og Rebeligheds Fortabelse en at stifte meere Troe mod Regieringen (g). Og, som Stænderne Naret tilforn havde samtykt Hertug Christian til Konge efter hans Faders Død, saa blev dette Nar udstedt et Hylsdinges-Brev til samme unge Hertug, som da var med Kongen udi Sverrig. Udi samme Brev f (h), som merkeligt er, renoncere Stænderne ligesom paa deres Ball-Rættighed, og erklære tydeligen, at Successionen tilfalder Hertug Christian, som Kongens Søn, beraabende sig paa det gamle Svenske jus Regium eller Konges-Balkens 3die Capitel, som siger, om Kongens Søn er til, da er den næst. Nu var alting fredeligt udi Sverrig, og Kongen havde faaet alt, hvad han ønskede; Det allene stod ham for Hovedet, at Steen Sture havde faaet alt for store Forlehninger, saa at hans Indkomster vare vigtigere end Kronens. Der fandtes derfor adskillige, som raadde Kongen at remedere derudi, holdende det usikkert for Regieringen, at lade en Mand af den Character blive saa mægtig. Herudover indlod Kongen sig i Handel med Sture, og formaadde ham til at afstaae sin Deel af de Lehn, han havde faaet, som Albo Slott, Wiborg Slott, Ny Slott eller Olafsborg med omliggende Lande. Slige seede Stykker, er ikke troeligt, at Herr Steen overgav med sin gode Billie, hvorvel det da saaledes skulde heede, og holdes derfor, at dette lagde Grundbold til det Oprør, som han fort derefter paa nye stiftede. Efterat Kongen saavel havde beskicket sine Eager udi Sverrige, rejsede han til Danne-mark igien.

Efter slige herlige Bedrifter og saadan Lykke var Kong Hans Ken af de anseeligste Konger udi Europa, han havde ikke allene foræenet de 3 Nordiske Riger, men endogsaa bragt de gienstridige Svenske til en blind Lydighed, saa at han kunde boye dem udi alting efter sin Billie, og den sene Stand ligesom kjeppedes med den anden i

H h h h 3

at

(g) Vid. declarat. Stenonis St. sub dato Holmia: pridie Dom. Invocavit 1499. item literæ Senat. Svec. pag. 1026.

(h) Vid. Instrument. sub dato Holm. die 10000 martyr. 1499 pag. 1027 seq.

12

at lade see Prober paa deres Underdanighed; Han stod ogsaa ubi god Fortroelighed med andre Potentater, i sær med Frankrige og Skotland, som han havde sluttet defensive Alliance med. Den Misforstand, som hidindtil havde regiæret mellem ham og hans Broder, var nu hæved, og hans Krigs-Magt var formedelst adskillige Seyerbindinger og Sverrigs Reduction udi stor Anseelse, hvorskulde derfor kunde have troet, at et lidet ringe foragtet Folk skulde have kommet saadant et mægtigt Monarchie til at vakle, ja givet det saadant Gaar, som udi denne Konges heele Regierings Tiid ikke kunde læges igien, og at et Land af nogle faa Miles Begreb, som Dytmarshen skulde være den Anstøds Klippe, hvorpaa det Nordiske Monarchies, saa vel Magt, som Reputation skulde lide Skibbrud. Det efterfølgende Nars Historie, og den da begyndte Dytmarshen Krig er sandeligen et af de store Exempler, som anføres udi Historien paa det menneskelige Villkors Skrobelighed, og at Himlen undertiden betiener sig af de allerringeste Midler til at kuldkaaste og ydmyge de største Herredommer. Man skulde have tænkt, at et Lands Reduction, som Dytmarshen, under saadan stor Konge skulde neppe kunde have faaet Sted udi hans Kronike, ja neppe at have kunde været antegnet som en Krig udi Historien, da den dog blev en af de uhyfeligste for Dannemarshen alleene i henseende til det store Nederlag, som den Danske Magt der leed, men endogsaa saa til de onde Suitter og Sverrigs Graftald, som samme Nederlag foraarsagede.

12

12/

12

Førend jeg skrider til samme Krig, vil jeg give en kort Beskrivelse over Dytmarshen, og fortælle samme Landshabs Historie, som vi ser Narsagen til Krigen, og hvorpaa de Kongelige Prætensioner grundede sig. Dytmarshen er et fast Land, som strekker sig langs om ved Elben. Der er det forvaret med høye Demninger. Naar det er Flod, vover Vandet indtil Digerne, men naar det er Ebbe, løber det en halv Mil tilbage fra Digerne. Mod Vesten bliver Landet besæstiget med Eiderstrømmen, hvor ogsaa er Ebbe og Flod indtil Eilenburg, hvorfra indtil Alberstorff ere store Mosrager, saa at man paa det Sted ikke kand komme ind udi Landet. Ved den Nordiske Side er en tør Bey og Passage vel forsynet med mange

1500
Dytmarshens Beskrivelse.

mange Graver og Skantser; Mod Osten mod Wilsstermark er ogsaa en smal Bey, som gaaer ind udi Landet. Det inderste af Landet og Marken er fuld af Graver, saa at Ryttere der ikke kand komme fort med deres Hæste. Indbyggerne vare udi Stand paa de Tider at bringe 6000 (i) Mand paa Beenene. De ere af Naturen høye og sterke Folk og vilde med stor Behandighed at tumle sig over Gravene med deres Springe-Stokke; intet Land har været meere jalouy over sin Frihed. De vare paa de Tider geneagne til Uhoelighed, saaa at, naar de ingen udbortes Fiender havde, laae de udi Haar med hin anden indbyrdes. Qvinderne vare ligesaa stridbare som Mændene, saaa at de undertiden lode sig see som vilde Dyr mod deres Fiender. Saadan Beskrivelse gjør den Holskenske Stribent Peterfen (k) over Landet, som levede ikke længe efter den Dytmarkske Krig; thi hans Historie endes med Christiani 2. Undvigelse af Rigerne. Hvad den Dytmarkske Historie angaaer, da endskiont derom tilforn er talt, vil jeg den dog her meere omstændeligen, som paa det retteste og beqvemmeste Sted anføre, og egentligen vilse, hvorpaa Kongens, som Hertugs af Holsten Prætensioner grunde sig.

Udi Keyser Henrici 2. og Henrici 4. Tiid finder man, at Dytmarksken har staaet under deres egne Grever, af hvilke den første hedde Henrich den gode. Efter ham fulgte Siegfred og siden Udo, hvilken var den første Greve, som bekom Landet til Lehn af den Bremiske Kirke, og er fiendte den Bremiske Erke-Bisp for Protector og Oberherre. Det Oberherreskab blev ogsaa den Bremiske Kirke tilkiendt af Keyser Friderico Barbarossapaa Rigsdagen til Erfurt 1180. Men, da de Danske siden under de tvende Baldemaris og Canuto 6. bleve saa mægtige udi Sydskland, og Baldemarus 2. af Keyser Friderico 2. erhvervede Diploma paa alle de Lande, som ligge Norden for Elben, havde Dytmarksken udi uogle Aar været Dannemark Skatt skyldige, og lagt under Slesvig Domkirke, indtil det Slag, som skeede ved Bornhoved, hvor de fulde fra de Danske og sloge bag ind paa dem. Derpaa bleve Dytmarkskerne efter det Løfte, som var giort dem af Kongens Fiender, et frit Folk. Dog, paa det at de ikke skulde siges

Dytmarks
kens gamle
le Tilstand

(i) Teste Peters in descript. Dytmarf.

(k) Peterf. Chr. Holf. part. 1. yid. Cilic. Cimb. Belli Dytm. lib. 11

ges at leve uden Herfskab, gabe de sig kvartsviis under den Bremiske Kirke igien. Saaledes var Landet længe som en slags liden Republicque, og Dytmersterne, naar det Bremiske Stift vilde lade see nogen Myndighed mod dem, foregave, at de vare et frit Folk; men, naar andre omlyggende Herrer vilde tilegne sig Herfskab over Landet, sagde, at de laae under den Bremiske Kirke. Udi den Tilstand forte de adskillige lykkelige Kriger, og forsvarede deres Frihed med stor Tapperhed mod de Holstenske Grever; thi, da de Holstener under Grev Johanne og Gerharde gjorde Anno 1322 (1) et Indfald udi Holsten, blev deres Krigshær totaliter slagen. Det andet Holstenske Nederlag skeede under Gerhard den 1. Hertug af Slesvig og Greve til Holsten, hvilken blev slagen in der Hame Nar 1404 (m). Endeligen, da Kong Christian 1. besøgte Keyser Friderich til Rothenborg, erholdt han af Keyseren Donation paa Dytmarsken paa den Maade, som fortaalt er udi samme Konges Historie. Men den Donation blev siden kalden tilbage, og de Dytmarsker erholdte Pavelig Confirmation paa deres forrige Stand, nemlig, at Landet skulde forblive under den Bremiske Kirkes Beskyttelse. Fra den Tid bleve Dytmersterne Republicaner igien, og blev Dytmarsken regieret af 5 Fogeder og 48 Dommere, fra hvilken ingen Apellation skeede, og skattedes Jimidlertid hverken til Keyseren, Kongen af Dannemark eller Bremen. Kongen lod i Begyndelsen af sin Regiering strax anholde hos dem, at de i Kraft af det Keyserlige Rothenborgske Diploma skulde erkende ham for deres Herre. Men de Dytmarske Jurister beraabte sig paa den Revocation, som siden var giort, hvilken dog var nihil in jure; thi en Gave giver ikke mindre Possession end Kiøb, og hvad en gang er cederet eller bortgivet, kand ikke tages tilbage igien. Alt hvad som kunde med Skiu forekastes, var det Bremiske Overs Herfskab, men derudi var ingen Realitet; thi Dytmarsken dependere af ingen. Denne Tvistighed stod saa hen udi mange Nar, indtil Kong Hans havde lykkeligen fuldendet den Svenske Krig, da tog han sig for at undertvinge Dytmarsken Anno 1500.

(1) Peterf. Chr. Holfat. part. 4.

(m) Cilic. Cimbr. Belli Dytmar. lib. 1.

Førend han greb til Sværdet, lod han (n) dog paa nye besik-
 kille Dytmerkerne, om de med Gode uden Blods Udgydelse vilde
 give sig under hans Lydighed, og fandtes da nogle iblant dem, som
 gierne vilde beqvemme sig at erkiende Kongen og Hertug Friderik,
 som Holstenke Forster for deres Herrer; men den største Deel vil-
 de ikke vilde af saadant Herstak at sige, men besluttede at figte for
 deres Frihed og retirerede nogle sig med Hustruer og Børn ind u-
 di Udveyer og Moradser (o). Herudover samlede Kongenssaabel som
 Hans Broder Hertug Friderik, en anseelig Krigs-Magt sammen.
 Krigshæren bestod foruden af Danske og Holstenke ogsaa af andre
 Tydske Tropper, item den store Garde (p) anført af Jørgen Glens,
 hvilken efter sin Svadane talde store Ord og ansaae Dytmarstien
 som en Mundfuld for sig. De andre tracterede saadan Krig ikke
 med mindre Foragt. Den Holstenke Adels ankom pyntet og op-
 pudset, ligesom til en Dans eller Brollup, og blev der intet omtalt
 uden at Deele Byttet. Rosfontanus, som levede ikke langt fra de
 Tjyder, siger, at mange af Adelen havde intet Gæver, og i Steden
 for Harnisk bare Guld-Kieders, ligesom de skulde gaae til Brollup;
 Enhver førte tomme Vogne med sig, for derpaa at lægge Byttet,
 som de allerede udi Forhaabning havde opsluget, og en stor mang-
 de Kiøbmænd sukte Krigs-Hæren, førende Penge med for at til-
 handle sig for en billig Priis de Dytmarstie Sager, saa at alle saae
 kun hen til Byttet, og ingen tænkte paa den Fare, som forestod.
 I dette Galstak gif saa vif, at adskillige store Herrer deelede mel-
 lem sig Bestillinger og Beneficier udi det undertvungne Land, og
 Faldede hinanden forud Hr. Abbed, Hr. Prior &c, hvilket siden gav
 Anledning til den skiemtsomme Tale, nemlig, at der aldrig paa
 fengang ere omkomne flere designerede Bestillings-Mænd, end udi
 det Dytmerstie Slag (q). Og holder derfor den gamle oft cite-
 rede

Triiii

rede

(n) Rosfont. kalder ham Friderich 4., hvilket er ikke mindre underligt end Fran-
 ciscus 8. i Steden for Francisc. 1. Konge af Frankrig, som han paa et andet
 Sted omtaler.

(o) Petr. Saxe hist. Dytim. manuser.

(p) Hamel. Old. Chr. siger, at den heele Kongl. og Forsil. Krigs-Hær bestod af
 30000 Mænd.

(q) Rosel. vita Joh.

Kong
 Hanssaabel
 besik-
 kille
 Dytmar-
 stierne out-
 sonst.

/i
 /i

/i

9/i

19

vede skreven Kronike for, at de Danske og Holsteenske Herrer, saavel i den Henfæende, som efterdi mange af dem vare hengivne til det Romiske Kietterie, geraadede udi paafølgende Ulykke (r). Densne statelige og pyntede Krigs-Hær (s) kom mod Grendserne af Dytmarsten udi Begyndelsen af Februari 1500, men blev der holdende stille nogle Dage, formeenende, at Dytmerkerne skulde besinde sig, og falde tilføje. Men disse frække Folt, langt fra at lade sig deraf skrekke, celebrerede paa samme Tid et stort Drøllup udi en Landsby kaldet Wintberg (t), for at lade see, hvor lidet bange de vare for deres Huus og Hiem, og begave sig ned udi det zumpfige Land, og, som de troede, at deres Fiender skulde søge at komme ind udi Landet igiennem Hamme, lode de samme Sted forsyne med en god Besætning. Hvor stærk den Kongl. og Forstl. Krigs-Hær var, derom findes intet vist udi trykte Bøger. En skreven Historie siger dog, at udi de Dytmariske Annalibus findes saadan Optegnelse:

Den Sarske Guarde	6000 Mand
Fra Jylland, Nordfriesland og Holsteen	6000
Alf Riddereskabet	2000
Fra Brunsvig og Lyneborg	2000
Bed Rustvognene	6000
Mot Anhang ved alle Regimenterne	8000

Saa at den heele Krigs-Magt gjorde - 30000 Mænd (u)

Meldorp
Erobrtes.

Den 13. Februarii bleve de Kongelige og Forstelige ved nogle Dytmeriske Veivissere forte igiennem en Græsvej ind udi Dytmersten for den Stad Meldorp, hvilken Stad de strax erobrede, og der ynkeligen omkomme alle Indbyggerne, Mænd og Qvinder, Unge og Gamle, for der med at indjage Skrak udi de andre. Fra Meldorp stilledes Kongen og Hertugen Speidere ind udi Landet, for at udforske, hvad de Dytmeriske foretog sig. Af disse Speidere fangede Dytmerkerne en Frislander, hvilken de ved Slag tvung

(r) Manuscr. Skibyense.

(s) J. Uhlef, Comp. manuscr. tanquam ad nuptias irent.

(t) Peters. Chron. Hollat. part. 4.

(u) Petr. Sax, Histor. Dytma. Manuscr. è biblioth. Danneesk.

ge til at robe Forsternes Anslag, og at vilse dem, hvilken Dei Her-
 rerne havde besluttet at tage; Og, da de bleve erkundigede derom,
 lode de efterfølgende Nat oplaste en Skanse ved samme Dei, som
 de forsynede med nogle Feltstykker og en sterk Besætning; den 17.
 Febr. brød Kongen op fra Meldorp, og (x) rykte ind udi Landet,
 skient mange raadde ham at ligge stille, i det ringeste den Dag over,
 eendeel af Superstition; efterdi de holdte det for en ond Dag, an-
 dre formedelst det Uveir, som da indfald, og andre igien, efterdi de
 haabede, at Dytmerkerne skulde give sig uden Stridslag; thi de,
 som vare flygtede fra Meldorp, havde jaget saadan Skræk ind udi
 Dytmerkerne, at nogle raadde dem til at overgive sig, andre at
 forlade Landet, og søge andre Boeliger; ja Frygt og Mistanke var
 saa stor hos dem, at de gabe Afseked til de Tydske Tropper, som de
 havde hverbet, saasom de ingen meere troede. Saa at dersfore
 mange ere i de Tanker, at, hvis Kongen havde holdt sig en Tiid
 lang stille udi Meldorp, havde Dytmerkerne frivilligen undergivet
 sig det Danske Herredom. Men Kongen fuldte Jorgen Slenkes
 og andre høye Officerers Raad af den store Guarde, af hvis Ties-
 neste han havde befundet sig vel i den Svenske Krig (y), og dersfore
 gav Ordre til Udsald.

Den store Guarde passerede igiennem en snever Bey ind udi
 Landet, og de andre fuldte den efter, og var der saadan Mængde
 af Rustbogne og Bagage, at Rytterne kunde ikke rykke tilbage.
 Beyen var dyb og skiden, Beyret var ogsaa mørkt; thi det sneede
 og hablede den heele Dag, saa at Krigsfolket var gandske forfrosset.
 Af alle disse Ueyligheder lode de sig dog ikke skrække, forladende sig
 paa den store Guarde, som da blev holden for uovervindelig. Da
 de komme til den Skanse, som Dytmerkerne nyeligen havde op-
 stet ved Beyen, blev der uden Ophor canoneret paa dem. Aldsil-
 lige bleve da omkomne, efterdi de formedelst Beyens Sneverhed

Tiiii 2

ikke

(x) Hameln. Chr. Old. siger, at Feltmarskalken Hans Ahlesfelt raadde Kongen
 fra at marchere den Dag men forgiæves; darauf man seinen Kopff solgen
 müssen, siger han videre; men saadan Egenindighed var ikke denne Kon-
 ges Caractere, hvoersfore det er rimmeligere, som Hvitsfeld fortæller, at han
 fuldte Joræen Slenkes Raad.

(y) Petr. Sax. hist. Dytm. manuscr.

19
1a

12

Slag mel-
lem Mel-
dorp og
Hemming
Stad.

1=

19 1/2

Et stort
Nederlag
paa de
Kongelige.

ikke kunde rykke tilbage. De fremmerste af Fodfolket komme dog omsider over Graven, og Rytterne fulgte dem efter, men den trænge Bey tillod dem ikke at stille sig rætt til Gevær; de vare ogsaa saa forfrosne, at de neppe kunde bruge deres Gevær. De Dytmarcker, da de mærkede, at Landskrægtene vilde omringe dem udi deres Skanse, gjorde de et Udsald med 400 Mand, men bleve tvende gange slagne tilbage. Den 3die gang forstærkede de sig, og grebe deres Fiender an med saadan Fyrighed, at de maatte vige for dem. Da skeede der et stort Nederlag, nogle bleve nedfalede af Dytmerkerne, andre styrtdede ned udi Graven, hvor de omkomme. Vandluserne bleve ogsaa aabnede, og det heele Land svemmede udi Vand, saa at man kunde ikke skille Graverne fra det andet Land. Den uovervindelige store Guarde tog da først Flugten, hvoraf Dytmerkerne finge saadant Mod, at de udi en Hast gjorde Process med Fodfolket, hvoraf endeel bleve slagne og de øvrige druknede i Graverne. Derpaa grebe de med samme Fyrighed Rytterne an, som stode paa en snever Bey, hvor de hverken kunde komme frem eller tilbage. Foran havde de Skansen, hvoraf Dytmerkerne bestode dem uden Dødhed; bagtil vare Rustvognene, og paa begge Sider vare store Vand-Graver, saa at de vare indsluttede paa alle Kanter. Men Dytmerkerne vidste med Behændighed at svinge sig over Graverne paa begge Sider, skode og stunge paa Hæstene, hvilke, da de bleve saarede, begyndte at springe og slaae Rytterne af, saa at eendeel bleve traadde under Hæste-Fodderne, og andre styrtdede udi Graverne, hvor de druknede. Man kunde formedelst Røg og Damp, Hagel og Sne intet see, men horte alleene ykkeligt og jammerligt Skrig. De maatte blive alle staaende, og lade sig slagte som Faar, og var det med stor Rød, at Kongen og Hertugen kunde redde sig med Flugten. De som laae udi Meldorp, da de horte om dette Nederlag, søgte de at komme udi Sikkerhed, men mange af dem bleve ogsaa slagne udi Flugten. Det er utroeligt, hvilken anseelig Hob Folk udi 3 Timers Tid (2) da skom. Dytmerkerne selv forundrede sig derover, da de saae saa

my/me

saar mange døde Kropper. Og, da Bandet faldt ud igien, betandses der flere druknede end omkomne ved Sverd. Stedet hvor dette Nederlag skeede, er mellem Meldorp og Hemmingstad, og vidner Autor (a) til den Dytmeriske Krigs Historie, at det endda udi hans Tiid til en Erindring om denne store Ulykke, som skeede 17. Febr. (b) blev kaldet Teuffels Bert.

Efterat Slaget var overstaet, komme Dytmerkerne fra alle Kanter, saavel Dvinder som Mænd, for at give dem Jæst, som endda havde noget Liv tilbage, og at plyndre de døde Kropper, af hvilke de toge alle Klæder indtil Skiorterne, og lode dem ligge nøgne. Af Godfolket bleve nogle 1000 begravne. Men Ridderes, Herres, mænds og andre Rytteres Legemer lode de ligge ubegravne og til Priis for Dyr og Rabnejuden Tvil af den Aarsag, at de ansaae dem som Stiftere til Krigen, og de andre som uskyldige Redskab. De bekomme et stort Bytte af Klæder, Guld, Solv, Perler, Edelsteene, Heste og Rustning, item Stykker, Faner og Kongens Solv-Service. Blant Fanerne bleve ogsaa borte det navnkundige Felt-Tegn kaldet Dannebrog, hvilket de Danske havde udi alle Feldtslag brugt til Hovedbaner siden Valdemari 2. Tiid. Dytmerkerne opbrændte efter Slaget 400 Rustbogne, og forstyrrede Lylleborg samt andre Stæder paa den Holstenske Grund. Der disputeres endnu om de Dødes Fall. De Danske regne foruden høye Officerer 4000 af den Gemeene Almue at være slagne. Men Cranzius, som levede paa de Tisder, og med dette Nederlag ender sin Saxiske Historie, siger, at de Slagnes Tal er ubist, og at somme giøre formeget, andre forlidet deraf (c). De Dytmerker udi deres Krønike regne 11000. Hvor stort dette Nederlag ellers maae have været, kand sees nogenledes alleene af de Holstenske Herremænd, hvorpaa Petersen, som dette Slag udsørligen har beskrevet, giver saadan Lijste:

Tiiii 3

Adolff

(a) Cilic. Cimb. Belli Dyt. lib. 1.

(b) Jacob. Uhlfeld Comp. hist. Dan. manuscr. hvilken vidner, at dette Datum er rigtigst mod andre som siige 4 Calend. Mart.

(c) Crantz. Saxon. ibid. cærorum numerum nemo satis explicat.

1500
Liste paa
den Hol-
stenste slag-
ne Adel.

Adolff og Otto Greber til Olden- borg og Delmenhorst,	Hennicke von der Wische
Hans von Ahlesfeld med Danne- broge,	Ditlev von der Wische } Brodre
Hennicke von Ahlesfeld,	Wolf von der Wische
Henrik von Ahlesfeld,	Joachim von der Wische
Marquard von Ahlesfeld til Sax- torp,	Luder Hessen, Voltradt og Bar- tram hans Sonner,
Georg von Ahlesfeld til Segarde,	Marquart Swaue,
Henrik von Ahlesfeld til Steins- borg,	Henrik Swaue,
Laurentius von Ahlesfeld,	Gert Westerholz,
Benedictus von Alfeld til Burg- horst,	Hans Blume til Seedorf,
Benedictus von Ahlesfeld Otteson,	Henrik Blume Amtmand til Gottorf,
Ditlev von Ahlesfeld til Hassel- dorp,	Poul Gehstede til Rensborg,
Hans von Ahlesfeld til Neuen- stadt,	Benedictus Gehstede til Klun- sick,
Ditlev von Bockwalde til Hassel- borg,	Hans Gehstede til Gehstede,
Hans von Bockwalde til Neuen- stadt,	Poul Gehstede til Klobovede,
Ditlev von Bockwalde til Wen- sin,	Joachim Gehstede Reimers- sen,
Joachim Ranzow til Affcheberg,	Burchard Gehstede,
Ove Ranzow til Rastorf,	Iven Reventlou,
Breide Ranzow,	Hartich Reventlou til Gram,
Henrik Ranzow,	Marquart Breide,
Wolf Vogvisch Henningsen,	Otto Schak til Rughauē,
Wolf Vogvif til Dobberstorf,	Hennig Schak til Rughauē,
Joachim Vogvif) Brodre,	Ditlev von Swalen,
Hans Vogvif)	Henrik Stuer,
Hartvich Vogvif af Grønholt,	Ditlow von Sigger,
	Schak Rumor,
	Hans Bastorf,
	Nlaus Wensin,
	Benedictus Smalstede,
	Hans Smalstede,
	Schak Smalstede,

Otto Rode)	Brodre,	Dlaus Ratlow,
Claus Rode)		Michael Ratlow,
Helwich Wolf,		Emcke Ratlow til Boderkamp,
Eggert Groske til Soldiæ		Swert Ratlow til Lensan,
Otto von Zineu til Wolstorf,		Claus von Hagen til Rûbel.

Paa de Gemeene skeede Nederlag efter Proportion, og vidner en fornemme Autor, som levede ikke længe derefter (d) at neppe 400 Mænd af den heele store Krigs-Hær undskyede.

Uf denne slagne Holstenske Herremænds Liste sees, at den største Deel af Krigshæren maa have bestaaet af Holstener; thi Kongen og Hertugen førte denne Krig som Hertuger af Holsten, efter som Dytmarsken paastodes at være et Lem deraf; Foruden denne Petersens Liste paa den Holstenske Adel giver Hvitsfeld os en anden paa Danske Herremænd, som bleve slagne, men, som den samme efter hans egen Sigelse er u-complet, vil jeg den her ikke opregne. Om den store Gardes Fortiis finder jeg ingen Omstandigheder. Det er troeligt, at den mestendeels er bleven ødelagt tillige med Generalen Jørgen Stenz, hvilken en skreven Historie (e) vidner af en Dytmarsker at være tagen ved Halsen, kastet ned paa Jorden og ihjeltraad under Fodderne.

Dannemark har ofte fort uslykkelige Kriger, men aldrig mindre Krig med større Fortiis. Det var just Krigens Ringhed, som forarsagede Skaden; thi, hvis man ikke havde agtet Fienden saa ringe, og brugt de Præcautioner, som nodige vare udi et vanskeligt og af Naturen saa befæstet Land, som Dytmarsken, havde man ikke haft nodigt at anvende den halve Magt paa dets Erobring. En ubekendt Autor af den Danske Krønike tilskriver denne Uslykke de verdslige Stænders Haardhed mod Præstene, men disse Raasoner mens tiene til intet andet end til at vise, at han selv maae have været enten Præst eller Munk. Den samme synes at have levet paa de Tider, thi han ender sin Historie kort efter den Dytmarske Krig. Udi en skreven Dytmarks Historie findes en villostig

(d) Jacob. Uhlfeld Comp. hist. Dan.

(e) Petr. Sax. Hist. Dyt. Manuscr.

Specification paa den heele Skade, saabel af Folt som Canoner og Bagage (f).

Handel om
Fred.

19

Albertus
Kranzius
antages til
Opmand.

Hans
Skrifter
Caracteer.

Kort efter Slaget blev handlet om Fred til Hamborg, hvor sig lode indfinde Kongelige, Forstelige og Hansfestædernes Fuldmægtige, og, som de Dytmeriske Deputerede da foredroge deres Beshværing, som de havde mod Kongen og Hertugen, blev besluttet at committere nogle Holstenske og Hansfestædiske Gesandtere for at efterforske deres Klagemaals Grund og at kiende derudi. Og, hvis de ikke kunde foreenes derom, da skulde den Hamborgske Theologus Albertus Kranzius antages til Opmand, saa at, hvilken Meening han bifaldt, derved skulde det blive. Udaf dette saabel som adskilligt andet sees, udi hvilken Estime den Mand har været paa de Tyske saabel i Henseende til Dyd som Lærdom; og, som den heele Nordiske Nation er denne Kranzio forbunden formedelst hans mange herlige Skrifter, som tiene baade til den Geistlige og Verdslige Histories Oplysning, og jeg ofte har betient mig af hans Bøger udi dette Verk, kand jeg ikke forbigaae her at røre noget om samme store Mand. Albertus Kranz. var Doctor Theologiae og Juris samt Decanus til Kirken udi Hamborg. Han var en Mand af stor Lærdom og ikke mindre Dyd og Gudsfrygt. Han lastede med Frihed de Sønner, som udi hans Tiid ginge udi Svang, og pleyede at sige, at Guld engang vilde straffe dem ved en Ulykke, som skulde sætte heele Tyskland udi Forvirrelse. Selv, saasom han ingen Deel vilde have udi Geistlighedens Hofmod og uprdentlige Levnet, henbragte han sin meste Tiid udi Enslighed i sit Studeres Kammers, hvor han sammenskrev de bekiendte Skrifter, som endnu ere udi alle Folkes Hænder. Det fornemmeste Skrift er en Kirke-Historie under det Navn af Metropolis, som tiener meget til de Nordiske Kirke-Sagers Oplysning. Derforuden har han skrevet den Saxiske Historie udi 13 Bøger, den Wendiske Historie udi 14. Bøger og en Kronike over Dannemark, Norge og Sverrig fra samme Riges første Begyndelse indtil 1504. Han døde d. 7. Decembr. 1517, som var det samme Aar Luther begyndte at refore

(f) Petr. Sax. hist. Dytm. Manufer. è biblioth. Dännesk.

formeere. Af de Ord, som han fortælles at skulle have ladet falde imod Luther paa sit Yderste: Nemlig, *abi in cellam & dic: miserere mei Deus*, synes, at han ikke har approberet samme Reformators Foretagende, med mindre han har sagt det af Frygt for Luther, som han saae, vilde styrte sig i stor Uleilighed ved at sætte sig op imod den Geistlige Magt, som da var paa den højeste Spidse. En saadan Mand var Albertus Kransius, som man brugte til at bitlegge Tvistigheder mellem stridige Nationer, og som man udvalgte til Opmand udi denne Dytmariske Handel.

Der blev endeligen saadan Fred sluttet med Dytmarcken, at Landet skulde blive i sin forrige Stand, og at de Holsteniske Herrer skulde have deres Rætt forbeholden, indtil Tvistigheden i Mindelighed kunde afgiores. Saadan Ende tog denne u lykkelige Dytmariske Krig, og Landet beholdt længe derefter sin Frihed indtil Friderici 2. Regiering, da det af samme Konge blev undertvunget, og fra den Tiid har været et Lem af Holsten.

Kort efter denne Krig blev sluttet Egetskab mellem Margrab Joachim Churførste til Brandenburg og den Danske Princesse Elisabeth, Brøllupet blev celebreret Aaret derefter, nemlig 1501 (g) udi Brandenborger Land, og bekom Churførsten med hende til Medgift 30000 Rhinske Gylden, hvilken var en vedtagen Sum blant Tydske Potentater paa de Tjyder, som før er meldet. For disse 30000 Gylden, som Kongen gav hende til Udstyr, renoncerede han paa all hendes Fæderne og Moderne Arv udi Riget. Samme Aar havde ogsaa Kongens Broder Hertug Friderik Brøllup med Churførst Joachims Søster Anna, af hvilket Egetskab blev fød Christian 3., som siden blev Konge i Dannemark. Og som adskillige Danske Herrer bivaanede disse tvende Bilager, og de der saae den Dragt, som den Sariske, Meisniske og Markiske Adel førte, bragte de ved deres Tilbagekomst samme Dragt ind udi Dannemark. Den Pathetiske Klage, som Hvitfeld derover fører, kand jeg ikke forbigaae her at andrage i Henseende til dens ærlige Simplicitet. Hans Ord ere disse: Paa den Tiid var ingen af Adelen

K E E E E

Guld

1501

Anmerk-
ning over
de Tiiders
Pragt.

Guldkæder uden allene, Korster, Herrer, Grever og Ridder-
Mænd; men den Tiid til Brøllupet udi Stendal saae
man først, at den Meisnikke, Saviske og Markiske Adel
begyndte at bære en Snor om deres Hals, hvorpaa
hange to eller tre Guld-Ringe, hvilket her antegnes, at
man skal see, udi hvad Overflodighed vi nu leve frem
for de Tider. Adelen er nu sprungen i den Pragt med
Guld og Klædebon, som Herrer da ikke brugte, og de,
som nu opfodes udi saadan Pragt, vide ikke andet, end
saa altid har været før. Gud vil sig derover forbarme,
Straffen tør være nærmere ved Haanden end vi vide.
Disse ere Hvitsfelds Ord. Men, om den gode Mand havde levet
udi disse Tider, da man seer fattige Borgere age udi deres for-
gylte Carosser garnerede med Laqueier; (thi udi Hvitsfelds Tiid gif
Rigets Hoffmester til Fods, og ingen uden det Kongelige Huus
lod sig age; thi jeg finder udi Historien, at Fridericus 3. forærede
3 à 4 af de største Rigets-Mænd Carosser, hvilket da var usæd-
vanligt). Jeg siger da, hvis han havde levet udi disse Tider, vilde
de hans Piise have gaaet udi langt anden Tone. Et gammelt Ma-
nuscript (h) har ellers en Historie denne Princesse Elisabeth angaaende,
de, som ikke findes i trykte Bøger: nemlig at Grosforsten af Rys-
land Aar 1499 skikkede Gesantere til Danmark for at begiere
hende til Egte: det er ingen Tvivl paa, at jo Princesse sandt liden
Smag udi dette Forslag. Kongen for ikke at støde Grosforsten
for Hovedet med et alt for platt Uffslag, skikkede Gesantere til Mos-
covien, for at giøre en Hob Complimenter derfor, Gesanterne mæ-
kende, da de vare komne til Rysland, at det vilde være farligt for
dem at sige Meeningen reent ud, affpissede Grosforsten med Com-
plimenter, og derfor med stor Vres-Beviisning bleve skikkede til-
bage; men, da de komne udaf de Rysiske Grændser, gave de til-
kiende, at Princesse allerede var forloved med en anden. Hvorles
des Grosforsten ellers optog denne Tour, som de spillede ham,
derom mældes intet.

Saa

(h) Manuscript, Skibyense.

12/10/11
19/19

Saa snart det uhyfsalige Slag i Dytmerfken blev spurdt udi Sverrig, begyndte alle de, som vare misfornøjede med Regieringen at reise Hovedet i Veiret, og Steen Sture lovede sig til at spille sine gamle Kuller igien, dog stillede han sig i Begyndelsen an, som han meente det Kongen meget vel. Han skrev dette Aar 1501 Kongen til, bedende, at han vilde begibe sig til Sverrig, saasom Ditzget behøvede hans Nærværelse baade i Henseende til Jndland, som Rysserne aarligen ved Jndsald bleve ved at beskadige, saa og i Henseende til den Svenske Almues Klagemaal, som man maatte søge at stille tilfreds. Derforuden foregav han, at den forrige Tvistighed mellem ham og Erke-Bispen begyndte at fornyes igien. Han bad derfor Kongen, at han vilde paatage sig saadan Reise og det med et lidet Følge, efterdi der var dyr Tiid udi Landet. Kongen efterlevede hans Begiering, og begav sig strax til Sverrig. Men, førend jeg taler videre om denne Reise og dens Virkning, vil jeg korteligen fortælle, hvad udi Kongens Fraværelse var forefaldet udi samme Rige, og hvorledes Gemytterne da sammesteds vare dannede.

Efterat Kong Hans havde bragt Sverrig til Lydighed, var der udi lang Tiid god Fred og Velstand, saasom Kongen efter Svenske Skribenteres egen Sigelse var en ærlig Herre, (i) langsom til Brede og ikke hevngierig. Dog stodte han strax Steen Sture for Hovedet ved at tvinge ham til at give adskillige Lehn tilbage, hvorom tilforn er talet. Ligeledes skeede og med Svante Sture og nogle andre, saa at de samme derudover bleve temmeligen kaaldsindige mod Regieringen, og gav den Opforsel Anledning til adskillig Eftertale, skiont man fandt sig til Kongens Forsvar, at saadan Reduction var nødvendig, efterdi de fædste Jndkomster vare udi nogle saa store Herrers Hænder, saa at Kongen havde lidet tilbage. Det var ogsaa farligt at lade en Mand af Steen Stures Humour og Caracteer være formeget til udi Magt og Rigdom, og derved ligesom at give ham Sværdet udi Haanden for at giøre Skade med. Men deslige Argumenter kunde ikke stille de misfornøjede Herrer

1501
Breværelse
udi Sver-
rig over det
Dytmanfke
Nederlag.

Conjunctur-
terne udi
Sverrig
for samme
Riges Fra-
sald paa
nye.

i / a

R R R R 2

(i) Puf. hist. Svec. pag. 267.

tilfreds; Hvorudover, endskiont de udi Begyndelsen offentlig ikke lode sig merke med deres Ubillighed mod Regieringen, saa lode de dog ikke efter hemmeligen at fortale Kongen hos Almuen, og, saasom under ingen Regiering, hvor mild og røtfærdig den end er, jo et og andet forefalder, som kand dadles af misfornøjede Gemytter, saa kunde ey heller Materie fattes dem her til Critique; Og, saasom en af Kongens Embedsmænd, ved Navn Jens Falster, lod rette paa Drebroe en Mand ved Navn Harald Pletting, som tilforn havde været Steen Stures Foged; og en anden Kongl. Beztient, ved Navn Anders, gjorde lige saadan Execution paa nogle andre, toge de deraf Anledning at opbakke Almuen til Had mod Kongen, skiont man ikke kand sige, om disse Folk vare skyldige eller ey, og det er troeligt, at saadant var Kongen ukvitterligt. Men, som det er læt at prædike for Bønder, saa var det ikke vanskeligt at bilde dem ind, at det var Kongens Befalning, og at man maatte vente mange deslige haarde Ting. Dog bestod Misfornøjelsen en Tiid lang alleene udi hemmelig Knurren og Klagen. Men, da Tjendender komme om det store Nederlag udi Dytmarcken, begyndte den Snist, som tilforn laae skjult under Asken, at frembryde, saa at de Svenske offentlig begyndte at besørge sig over Regieringen. Udi saadan Tilstand vare Sagerne, da Kongen 3die gang efter Stures Begjæring kom til Sverrig.

Kongen
kommer til
Sverrig.

Udi Begyndelsen af dett Aar 1501 begav han sig tillige med Dronning Christina paa Reisen, og havde kun et lidet Følge med sig, for ikke at besørge den Svenske Almue. Steen Sture med nogle andre Svenske af Adelen stillede sig som de vare glade ved hans Ankomst, toge mod ham ved Grendserne, og ledsagede ham ind udi Landet. Da han var kommen til Svarte-Soe, blev han advaret af nogle Svenske, at Steen Sture havde ont Anslag imod ham, og at han hemmeligen havde bestilt 3000 Bønder, som bevæbnede skulde komme ham i Møde, og under et Skin af at forestille deres Klagemaal, skulde fængsle eller omkomme ham. Om Hr. Steen virkelig havde saadant Anslag fore, eller om det var ham af hans Fiender paadigtet, skal jeg forvist ikke kunde sige (k). Vist nok

Misfor-
stand mel-
lem Kon-
gen og
Steen-
Sture.

(k) Jac. Uhlef. Manuscr. siger, at 10000 Svenske Soldater lurede paa Kongen.

nok er det, at Kongen derover blev ikke lidet allarmeret. Han stillede sig derfor an, som han vilde reise tilbage til Danmark, og beføel til den ende Stæder at tillaves, hvilket ogsaa skeede. Derpaa lod Steen Sture opsigge Almuen, som var tilfagt at møde, saa at enhver reisede hjem til sit igien. Men Kongen, da han ved saadan contra Ordre meenede at have deconcerteret de Anslage, som kunde være mod ham, begav han sig om Natten postviis paa Vejen til Stockholm. Steen Sture fulgte ham et Stykke paa Vejen hart ad til Stockholm, men, som Kongen saae ham an med suure Djen, reisede han uden Forlov tilbage.

Saa snart Kongen var kommen til Stockholm, lod han forskrive en Rigsdag. Paa samme Rigsdag, gav han tilkiende den Mistanke, han havde fattet til Steen Sture, bød sig an at høre Folkets Klagemaal, og at lide Dom, om man kunde overbevise ham at have gjort noget mod Folkets og Landets Privilegier, Love og Sædvaner. Dette var alt, hvad Undersaatterne kunde forlange af en Konge. Raadet meenede da, at Steen Sture skulde stævnes til at møde for at forhøres, hvilket Kongen bevilligede, og gav ham frit Leide. Men saadant Leide gjordtes ikke nødigt; thi Steen Sture kom tillige med Henning Gad, Svante Sture, Knud Alffen og Bent Rynning med 700 vel bevæbnede Mænd til Rigsdagen. Da begyndte Steen Sture at foredrage, hvorledes han falkeligen af sine Venner var forført. Han tilstod, at han uden Forlov havde forladt Kongen paa Vejen, men gav Aarsagen tilkiende, hvorfor saadant var skeet, nemlig at han frygtede for Kongens Brede, og derfor søgte at komme i Sikkerhed, indtil han kunde bevise sin Uskyldighed. Da han derpaa blev anmodet om at fremvise, hvad Bestyldninger han eller andre havde imod Kongen, og hvorat Kongen kunde siges at have handlet mod Sverriges Lov og Privilegier, stillede han sig an, som han nødigt vilde dertil. Omfider brød han dog løs med de gamle Klagemaal, at Kongen havde betroet Rigets Slotte og Lehn til adskillige Fremmede, ilige maade at hans Lehnsmænd paa Drebroe, nemlig Jens Falster, havde ladet hange foromtalte Harald Pletting, hvilke Bestyldninger

i / i

Rigs-Dag
til Stof-
holm.

}

| n

vare lætt at besvare, efterløn Kongen efter Raadets egen Bevilling var berettiget til det første, og ingen Deel havde udi det sidste.

Da Kongen da svarede til slige Undskyldninger, skal jeg ikke kunde sige; man seer alleene, at den Mistænkte, som dagligen tilbøyes de, at han ingen Tillid fattede til hans Tale. Han havde ey heller større Tanker om det heele Raads Troeskab, men holdt sig steds se med sine Folk paa Slottet, og, naar nogen af de mistænkte Herrer der vilde tale med ham, maatte de først stille Gissel for sig. Saa dan var Tilstanden udi 6 Uger mellem Staden og Hoffet, saa Kongen hverken selv kom i Staden eller tillod nogen uden Caution at komme paa Slottet. Dronningen vilde sengang gaae udi Kirke, men det blev hende sagt, at hun gjorde bedre at blive paa Slottet. Dette Forbud gif hende saa saart til Hierte, saasom hun var en særdeles gudfrygtig Dame, at hun begyndte at græde, hvorudover Kongen maatte omsider give hende Forlov, dog saaledes, at han ingen af Stadens Folk vilde have med hende paa Slottet. Da Messen var til Ende, og hun vilde tilbage igien, lode Steen Sture og Svante Nielsen sig indfinde for at gjøre deres Opvartning, og at ledsage hende op paa Slottet, men, da de saae, at man lavede Stykkerne til mod dem, stode de fra deres Forsætt. Da Steen Sture merkede, at han ikke kunde betage Kongen denne Mistænkte, som han havde fattet til ham, men ivertimod at han blev meere og meere styrket derudi, forlod han omsider Stockholm, og forskrev et Mode til Badstena, hvor han med de der samlede Herrer opsagde Kongen deres Troeskabs Eed, og dertil publicerede efterfølgende Marsager: At det Calmariske Fordrag blev ikke satt udi Verk, at Tvivligheden om Gulland blev ikke afgjort, at Rigets Lehn og Slotte bleve betroede til Fremmede, som handlede ilde med Landers Indbyggere, at Sværighs Indkomster bleve bragte til Danmark, at ingen god Nytt blev slagen, at de Svenske Faner, som vare erobrede ved Rodebro, vare den Svenske Nation til Spot ophængte udi en Kirke i Kiøbenhavn. Endeligen at Stænderne bleve stævnede til adskillige frugtesløse Rigsdage, hvorved man alleene søgte at plage og at dyffe dem i Gøbn: Men alle disse Gravamina vilde intet Bisfald finde. Thi, hvis Kongen havde betroet

nogle

Misfor-
standen ta-
ger meer
og meer til.

Steen
Sture med
sit Anhang
opfiger Kon-
gen Troes-
Kab.

12

nogle af Rigets Lehn til andre end Svenske, saa var det noget, som Stænderne selv havde accorderet, og er det troeligt, at mange Svenske derimod ere blevne promoverede baade udi Dannemark og Norge. At Kongens Fogeder havde forfaret haart med nogle af deres Underhavende, derpaa anfores alleene udi den heele Tiid tvende Exempler, uden at visse, at saadant var Kongen vitterligt. Hvad Mynt-Bæsenet angaaer, da finder jeg intet derover at have været klaget, uden paa denne Rigsdag, hvor Kongen tilbød sig at ændre alt hvad Nationen fandt sig besværges over, og, da Steen Sture did blev stævnet for at forestille Folkets Gravamina, lod han sig indfinde, men med 700 bevæbnede Mænd, hvilket kunde ikke andet end allarmere Kongen, og giøre Rigsdagen frugtesløs.

Da Kongen fik Kundskab om denne Opsigelse, forlod han Sverrig, og begav sig paa Reysen til Dannemark; men, som han paa Beyen fik at vide, at en Svensk Herremand ved Navn Steen Christensen havde handlet ilde med en af hans Fogeder, begav han sig tilbage, og forfrev Sverrigs Raad til Stokholm, hvor samme Steen Christensen blev stævnet at møde, for at svare til sin Misgierning: Men, saasom han havde en ond Samvittighed, vilde han ikke lade sig indfinde. Udi denne Forsamling forligede Kongen sig med det Svenske Raad, og blev da besluttet, at al Misforstand skulde ophøre, alleene at Steen Christensens Sag skulde staae Kongen aaben for. Efter dette sluttede Forlig fortsatte Kongen sin Reyse med 3 Skibe til Dannemark, efterladende paa Slottet Dronningen med 1000 (1) Mænd af Danske og Svenske, som han best troede. Han tog ogsaa paa nye Troeskabs Eed af Stokholms Borgere, og lovede snart at komme tilbage.

Men Kongen havde neppe vendet Ryggen, førend det heele Land var i Oprør. Henning Gad Electus til Lindkiöping, en svoren Fiende af de Danske, lod da, for at ophidse Almuen dismere mod Regieringen, udspreede de Tidender, at en Rysk Gesandt offentlig skulde have bekiendt paa Raadhuset i Stokholm, at Kong Hans havde lovet at cedere til Czaren af Moscovien sende af

Forlig
sluttet til
Stokholm.

(1) Chytræus lib. 5. siger 2000.

Ryt Dyrer

af Finland. Dette Kastede Olie udi Ilden blant Folk, som vare villige til at troe alting. De grebe derfor strax til Gevær, og alserforst rykte til Drebroes Slott, som var Dronningens Ligegeing. Ved samme Slotts Erobring finge de ovenomtalte Jens Falster i Hænder, hvilken blev fangen bortført til Arboga, og der af den henvættede Harald Plettings Paarørende huggen i Stykker: Kong Hans skrev derpaa Hr. Steen og Raadet til, at de skulde nedlegge Gevær, bydende sig tiljat foye dem udi alt hvad I de med Billighed kunde forlange, og at han gierne vilde affkaffe de fremmede Fogeder, som de besbergede dem over, hvorvel de vare beskillede efter det Svenske Raads egen Bevilning og Tilladelse. Men der var allerede kommen saadan Ild udi Krudet, at den ikke meere kunde dsm pes, og Oprøret udi Landet var almindeligt; dog holdte adskillige fornemme Herer endda Kongens Parti, i sær Erke-Bispen af Upsal, hvilken, endskiont han syntes ogsaa at holde med Kongens Fiender, dog udi Hiertet var hans Ven, men han havde udbedet sig Frihed af Kongen at simulere, efterdi han ellers frygtede at blive overfalden af Steen Stures Parti.

Efter Drebroes Erobring rykte Steen Sture og Svante Nielsen for Stokholms Stad, og beleyrede den paa begge Sider. Efterat Staden havde været belejret nogle Dage, komme Borgemeistere og Raad udi Leyren for at handle om Fred. Medens de vare uden for Staden, lode nogle (de Svenske Skribentere sigede) stikke Ild paa Staden, som bragte alting udi Forvirrelse og betienede nogle Borgere sig af den Allarm at opbryde med Gevalt Stadens Porte, og at indlade de Oprørsk, hvilket giver tilkiende, at Ilden maa have været anstucken af de Oprørskes Benner. Efterat Staden saaledes var indtagen, beleyrede de Slottet, hvorudi Dronningen var indsluttet; men, som det samme var forsynet med en god Besætning, varede Beleyringen udi 8 Maaneder. Og, som Kongen imidlertid havde at bestille med sin Dotters Brollup, legges ham det til Last, at han ikke satte alting til side for i tiide at undsætte Slottet, og at redde sin Dronning. De Oprørskes Fall bleve derover ikke alleene forøget, men Steen Sture betienede

de sig ogsaa af en Norsk Herremand, ved Navn Knud Alffen, som var gift udi Sverrig, at bevæge de Norske til Grafsab. Samme Knud Alffen, saasom han var en anseelig Mand udi Norge, og Hovikmand paa Haggerhuus, bragte Landet udi Uroelighed, hvorudover Kongen, da han fik Kundskab derom, stilledes iligen Bisshoppen af Nisfeld Hr. Johan Ibsen, og Henrik Krummedige med en Flode til Upslo for at stille de Norske tilfreds, og at bringe dem under Kronens Lydighed igien. Saa snart disse ankomme, lode de fodre Alf Knudsen til sig paa Skibene, for at tale med ham. Han begav sig ogsaa efter givet Leide didhen. Men der opvæktes Strætte mellem ham og de Danske paa Skibene, som Hvitfeld siger, var om private Sager, og blev Alf Knudsen i samme Tvistighed ihjelslagen.

Medens dette skeede, blev Beleiringen med stor Iver fortsatt for Stokholms Slott, og, som ingen Undsættning kom, begyndte der at blive Mangel paa Levnets-Midler, og Svaghed at komme blant Besætningen, saa at af tusinde Mænd, som den i Begyndelsen bestod af, omsider neppe bleve 80 tilbage, hvorudover Dronningen efter 8 Maaneders Beleiring efterfølgende Nar fandt sig tvungen til at overgive Slottet den 27. Martii (m), og begjærede at føres til Wadstena Kloster, hvilket ogsaa skeede.

Stokholms Slott blev omsider overgivet med saadan Accord, at Dronning Christina med hendes Præste og daglige Tjenere skulde gaae ud af Slottet med all hvad hendes egen Person allene tilhorte, til Graabrodre Kloster, hvor hun skulde blive, indtil man kunde overlegge, hvorledes hun beqvemmeligst kunde føres til Dannemærk igien enten til Soes eller til Lands. Men hun begjærede at føres til Wadstena Kloster, som sagt er. De Danske og Tydske Folt, som vare tilbage af Besætningen, skulde ogsaa med deres Mobilier begive sig til et vist Sted, indtil man kunde beslutte, hvad videre dermed skulde foretages. Stykker og Munitiøn, item hvad Kongen og Kronen tilhorte, skulde blive tilbage paa Slottet, og skulde Krigs-Folket ydte deres Eed paa inret Deraf at føre ud med sig. De Svenske Herremænd, som havde

Chytræus lib. 5. siger, mod Enden af Majo.

Stokholms
Slott er
bros af de
Svenske.

t

i

1502

været paa Slottet, skulde nyde deres Guds og Ejendom. Kongen begav sig endeligen med en Flode til Sverrig for at undsætte Slottet, men kom ikke didhen, førend det allerede var overgivet. Over disse Tildender blev han ilde til Mode, og lod Bud affærdige til Raadet om noget, som var Dronningen anrørende; Men Steen Sture vilde ikke tilstede Budet at komme ind udi Staden; hvorudover Kongen reisede tilbage, lovende snart at komme igien. Derpaa begyndte U-lukken og Fordærvelsen mellem begge Riger for Alvor at gaae an; thi Kongen, saasom han merkede, sig intet ved Sagtmodighed at kunne udrætte, besluttede med Sværdet at forsware sin Rætt, og, saasom han vel vidste, at Steen Sture for nogle Aar siden havde gjort Forbund med nogle af Hansestæderne, og at saadant Forbund ikke lidet styrkede de Svenske udi deres Rebellion, søgte han 1502 at indlade sig udi Handel med samme Stæder, og at trekke dem fra den Svenske Alliance. Han lod derfor affærdige Biskop Jens Andersen af Odense til Lybek for der at besværges sig over de Svenskes Opførsel, og at formane Lybek saavel som de andre Søestæder ingen Tilførsel at giøre hans rebelske Undersaattere. Til gode Ord bleve ogsaa lagde Trusel, at hvis Stæderne uanset Kongens Formaning, fremturede at bestyrke de Svenske, vilde han holde dem for sine Fiender. Raadet til Lybek svarede derpaa, at det gjorde dem ont, at Kongen havde slige Fortredeligheder udi Sverrige. De contesterede, intet Forsætt at have til at bestyrke Kongens Fiender. Men de kunde ikke overgive saadan vigtig Handel, som de havde paa Sverrig, hvor de havde megen udstaaende Gield, som samme Rige dem til ufbødelig Stæde kunde confisquere. Za de havde der ogsaa allevegne deres Guldmægtige boende, som de befrygtede skulde lide Bold af de Svenske, hvis man brød over tværs med dem, og aflod at giøre dem Tilførsel, bade derfor, at dem maatte gives Frihed at handle med Sverrig som tilforn. Det samme Svar, som man gav Kong Hanses Gesant, gav man ogsaa den Skotske Ambassadeur, som Kong Jacob 4. af Skottland havde skicket til Lybek.

Kongen derfor, seende sig ved venlig Underhandling intet at kunde udrette, lod skikke en Flode i Øster-Søen med Ordre at opbringe

1502
Evisfighed
med Lybek
angaaende
Handelen
paa Sver-
rig.

129

bringe ikke alleene Svenske, men endogsaa Stædernes Skibe, som vilde giøre Sverrig Tilforsel. Den første Execution skeede paa et Lybsk Skib, som kom fra Riga, hvilket, saasom det befandtes at have Svenske Effecter, blev opbragt til Kiøbenhavn, og der giort til Pris. Herudover greebe de Lybske til Gebar, og lode udruste en temmelig Flodestruende med Magt at igientage det, som var dem med Bold berøvet. Hertug Friderik, Kongens Broder, tog sig for at arbejde paa et Forlig, men forgieves, eftersom de Lybske ikke vilde beqemme sig dertil, med mindre Seiladsen paa Sverrig blev dem tilladt, som tilforn, i deres Privilegier og Friheder udi Danmark og Norge bleve udestaarne, og de Skibe, som vare dem fratagne, igien bleve restituerede. Hvorudover Kongen lod arrestere alle Lybeker saavel som deres Effecter, hvor de fandtes udi Danmark og Norge. Kong Jacob af Skotland lod iligemaade Stæderne forkynde, at han holdt alle dem for Fiender, som gjorde nogen Tilforsel til Sverrig mod det Forbud, hans Morbroder Kong Hans havde giort. Men Lybekerne lode sig deraf ikke skrælle, blev ved deres Krigsrustning, og arresterede den 19. December udi samme Aar en Hob Danske Skibe.

Kongen havde da mange Banskkeligheder at bestride; heele Sverige var i Oprør, Hansstæderne, som vare rige og mægtige til Soes, armerede mod ham, og Norge indtil Bahus var ham frafalden. Jeg har tilforn fortaalt, hvorledes den Norske Herremand Knud Alffen efter Steen Stures Tilskyndelse havde beveget mange Norske til Frasald. Jeg haver ogsaa antegnet, hvorledes samme Mand blev ihjelslagen paa et Dansk Skib. Denne Gierning foraarstagede stor Estertale, efterdi han var en Mand af store Meriter og Anselse udi Norge, og var forsynet med frit Leide. For at besmykke dette Mord, lod man først udstroe, at bemelte Knud Alffen (n) da han længe havde drukket med Gefantere paa Skibet, og derudover var bleven gandske beskianket, faldt hovedkulds ned udi Bøden, da han vilde stige ned af Skibet, og døde af samme

LIII 2

Fald.

(n) Chytræus holder for, at han blev ihjelslagen i Klameri: ubi rixis animi u-
trimq. exarabati essent, Canutus a Danic. trucidatus est.]

Fald. Men, som saadan Relation ingen Troe kunde finde hos nogen, greeb man til et andet Middel for at undskyde Gierningen, og anordnede en Commission af nogle gode Mænd udi Norge, nemlig Erik Eriksen Laugmand udi Opslo, Thormod Jonsen Laugmand udi Thonsberg med nogle andre, af hvilke Knud Alfsen blev dømt til at have forbrudt sit Leide formedelst adskillige Misgierninger, som han besyldtes for at have bedrevet (o).

Men denne Dom tienede meere til, at forøge end at udslutte den Estertale, som laae paa de Danske Guldmægtige; og Knud Alfsens Død, langtfra at stille den Uroelighed, som var reiset udi Norge, bragte fast det heele Raad til Graftid. Kongen besluttede derfor at anvende alle sine Kræfter paa at bringe samme Rige til Lydighed igien, og til den Ende anholdt om Hielp hos sin Broder, Hertug Friderik, hvilken han lod halv Deelen af Norge tilbyde, om han vilde giøre den halve Omkostning paa Krigen. Men Hertugen, hvis Magt nyeligen var bleven saa meget svækket udi den Dytmeriske Krig, undskylte sig ved Skrivelse hos Kongen, sigende, at han vilde lade sig nøje med sin Deel af Førstendommene. Og, om han endeligen skulde indvilde sig udi den Norske Krig, kunde det ikke skee paa anden Maade, end at Kongen vilde give ham (p) den halve Deel af de Oppebørseler, han udi 10 Aar havde taget udi Norge. Slige Villkor syntes Kongen at være uftaalelige, lod derfor af at anholde om videre Hielp hos Hertugen, og besluttede med egen Maat at bringe Norge til Lydighed; og, som han havde merket en stor Bravour og Hurtighed hos hans Son Hertug Christian, stilledes han ham til Norge med en anseelig Krigshær. Men som Prinzen var endda ungmælig udi sit 2ode Aar, skrev Kongen Bisp Carl af Hammer til, bedende ham at gaae dem unge Herre til Haande med Raad og Daad, bed ogsaa sin Son at følge samme Biskops Raad udi alle sine Trætter, efterdi hans Troeskab var saa meget bekiendt. Saa snart Hertugen var kommen til Norge, søgte Adelen og Riddereskabet ham. Bisp Carl lod sig

Hertug
Christian
stilles med
en Krigs-
hær til
Norge.

(o) Vid. sent. lat. Opslo die Ægidii 1502. pag. 1042.

(p) Peterf. Chron. Holsat. part. 4.

fig da ogsaa indfinde, tilbydende sin Dieneste. Hertugen stillede sig an som hans Ankomst var ham meget kjær; men han hverken betienede sig af hans Raad, ey heller overleverede ham hans Faders Brev, maaskee af Aarsag, efterdi han vilde raade sig selv og ikke lade sig Hofmestere. Han lod strax bestyrke sin Krigs-Hær med Norske Folk, og oversaldt de Oprørske ikke langt fra Opslo. Jeg finder ikke udi Historien, hvor stor de misfornøjedes Tal var, ey heller om der var Folk af Stand og Anseelse iblant dem. Jeg seer alene, at de vare anførte af en ved Navn Herlof Hyddesad, hvis Stand og Qvalitet Historien ey heller nævner noget om, saa at man veed ikke, enten han var af Adel eller ey. Over samme Herlof Hyddesad erholdt Hertugen Geier, og fik ham selv fangen, og adspredde hans Anhang. Den fangne Anfører overleverede han til Knud Gyldestjerne og andre, og lod dem sige, at hvis han undkom, skulde de staae udi hans Sted, hvilket foraarfagede, at de vaagede over samme Fange med stor Gliid, saasom de frygtede Hertugen, hvilken de fornam af Naturen var vredagtig. Efterat Oprøret var stillet, blev Herlof Hyddesad piintligen forhørt, og udlagde han da mange, som man tilforn ingen Mistænke havde haft om, saa at der meenes, at hans Angivelser enten skeede af Ondskab, eller for at undgaae Pinen. Hertugen, som intet Qvarteer gav, lod ham først rætte og lægge paa Steil uden for Slottet. Dernest lod han en Hob Norske Herrer aflive, og gjorde saadant Hull paa samme Riges Adels, at Hvitsfeld siger, det er endnu kiendeligt. Hvad som meest tiener til Beviis, at mange uskyldige Folk da bleve falskeligen forførte, var den Angivelse, som paa samme Tiid skeede mod Bisp Carl af Hammer, hvilken, saasom han holdtes for en af Kongens troeste Mænd, saa kunde naturligen ingen mistænke ham for at være i Leedtog med de Oprørske, men, uanseet den store Reputation samme Prælat var udi formedelst sin Troeskab, lod Prindsen ham paa en giort Angivelse fængsle. Hvad Skiebne ellers samme Bisp havde, og hvordan det gik ham udi hans Fængsel, skal visses udi Christiani 2. Historie, hvor dette egentligen henhører.

2

Herlof Hyddesad fanges.

Execution over den Norske Adel.

| 2

Hertug
Christians
Bedrifter i
Sverrig.

Efterat Hertugen saaledes havde bragt de Norske til Lydighed igien, og tvunget dem til at sverge, at de aldrig skulde yppe noget Oprør mod Kongen eller hans Efterkommere, begav han sig med sin Krigshær til Sverrige, og der belejrede Elsborg og Dresteen udi Vester Gothland. Erik Erikssen, som der commanderede, forlod strax Slottene, enten fordi han fandt sig ikke sterkt nok til at give Modstand, eller fordi han ikke vilde lade sig bruge mod Kongen, til hvilken han dengang havde aflagt Troeskabs Eed. Men denne hans Troeskab kom ham dyrt at staae; thi han blev siden af de Svenske Bønder ynkeligen ihjelslagen. De efterladte Besættninger paa Slottene tilbode strax Hertugen at overgive sig med Condition, at de maatte blive forstaaede paa Liv og Gods. Men denne stridbare unge Herre vilde af ingen Overgivelse vide at høre, uden paa Naade og Unaaide, hvorudover, saasom hans Strengthed var dem bekiendt, de hemmeligen lode erkynndige Hr. Steen om den Fare de svævede udi, og bade ham om hastig Undsættning.

Steen Sture lod sig ikke forsamme, men samlede sammen udi en Hast en Hob saavel Ryttere som Fodfolk, hvilke han lod skikke til Vester Gothland, under Anførsel af Lage Johansen, som var Laugmand udi Øster Gothland. Samme Lage Johansen kom om Morgenen tiilig for Dag usformodentlig til den Danske Leyer, udi Favør af en sterkt Taage, som skjulede dem saaledes, at han indtog et høyt Bierg uden for Leyeren, førend de Danske fik nogen Kundskab om hans Ankomst. Og, som alting var stille udi Leyeren, og Krigsfolket laae udi den beste Søvn mod Dagningen, fandtes de, som raadede den Svenske General hemmeligen at oversalde Fienden. Men denne ædelhiertede Herre vilde gaae aabenbare til Verks, og derfor beføel Trompet-Blæseren at blæse Allarm, og, da den samme veigrede sig derfor, holdende det for en Daarlighed at advare Fienden, blev Generalen hæfftig vred, og sagde: Blæs eller jeg skal skyde dig den første Piil udi Livet; thi det er ikke tilbørligt, at man skal forraske en Konges Son og saa mangen brav Helt; men man skal staaes ærligen med dem, hvoraf man seer, at det endda holdtes for en Last

Slag udi
Vester
Gothland.

Last udi Norden, hemmeligen at overfalde Fienden, og finder man, at den som sridede om Natten, blev i gamle Dage efter den Norske Lov holden uhode, eller berygtet, som sees af den Norske Greve Erlings Tale. Generalens Ord maatte derfor efterleves og Advarsel om Strid blev given ved Trompeterne. De Svenske angrebe strax den Danske Leyer, omkastede Felterne, og nedfabledede mange, i det de vognede op af Soone. Otto Rud var Hoved for de Danske Fodfolk, og Anders Bilde for Artilleriet, som da kaldtes Arkeliemester. Disse tvende Herrer laae samme Nat udi et Telt sammen. Men, da Blage Johansen kom for Teltet med en hob Ryttere, undstak Anders Bilde sig for at soge Artilleriet, som var ham betroet, og lod Otto Rud forsbare sig alleene mod Fienden, som han best kunde. Dog komme der i Hast bemeldte Rud andre til Undsætning, saa at Fienden maatte vige tilbage, og Teltet blev ubeskadiget. Da den Danske Leyer nu var i yderste Forvirrelse, og ingen vidste hvad han skulde giøre, eller hvor han skulde agere mod Fienden, opreysede en Genrik midt udi Leyren sin flyvende Fane, og lod tilligemed Trommerne over alt rore, for at tilkiendegive, at alle Danske skulde stille sig under samme Fane. Dette skeede ogsaa. De Danske løbe alle til samme Fane, som var plantet midt udi Leyren, og der toge med saadan Tapperhed mod de Svenske, at de omsider med stor Skade og deres Hovedbanners Forlis maatte tage Flugten.

Hertug Christian havde Dagen, for dette Slag skeede, erobret Elsborg og Dresteen: Paa begge disse Slotte lod han sætte Gld, og lagde dem i Afke, hvorpaa han rykte med sin Krigs-Hær ind udi Nster Gothland, hvor han afbrændte nogle Landsbyer og Herregaarde, og efter slige store Bedrifter begav sig til Skaane. Efter Slaget ved Elsborg reisede sig en hæftig Trette mellem Otte Rud og Anders Bilde, af hvilke den første med haarde Skields-Ord angreeb den sidste, og beskyldte ham at have undstukt sig, da Teltet blev af de Svenske anfaldet. Anders Bilde derimod blev ham intet skyldig, helst saasom han meenede derudi at have efterlevet sin Pligt, saasom det laae meere Magt paa det heele Artilleries Conservation end paa Otto Ruds Telt. Denne Trette foraaarsagede Forargel.

Hertugen
victoriserer

Tviffighed
mellem
Otto Rud
og Anders
Bilde.

argelse udi Kriigs-Hæren, og, som begge vare brave og anseelige Mand, bemoyede sig mange at forlige dem. Men Hidsigheden var saa stor paa begge Sider, at all Umag var forgiaves, hvorud-
 over Sagen endeligen kom for Kongen, hvilken dømte Anders Bilde ikke alleene uskyldig; men endogsaa at have fort sig viiselig en, saasom enhver bor at forlade alting for at tage vare paa det Embede, som ham er betroet.

Denne Dom var disstorre Kiendemærke paa Kongens Rats færdighed, efterdi han frem for alle Ministrer elskede Otto Rud, hvilken, foruden at han var en duelig Kriigs-Mand og troe Tjener, var ogsaa særdeeles behagelig udi Omgiingelse, saa at Kongen ofte skiemtede med ham, og han igien med Kongen. Blant andet skiemt, som forefaldt mellem dem, fortælles, at, da Kongen en gang læsede i en Roman om Kong Artus, der havde store Helte udi sit Hof, sagde han til Otto Rud. Hr. Ivent og Hr. Gaudian, som jeg finder udi denne Bog, have været merkelige Riddere. Saadanne Riddere finder man nu omstunder ikke meere, hvortil Rud svarede: Hvis der vare saadanne mange Konger som Kong Artus, skulde der vel ogsaa findes mange Riddere som Hr. Ivent og Hr. Gaudian. Otto Rud var ekers Befalingsmand over Vigen udi Norge. Udi samme Province huserede de Sænske i denne Krig, og der oprettede en Fæstning kaldet Olsborg. Samme Fæstning satt Rud sig for at rive dem af Hænderne, og derfor tog sin tempo paa en Juule-Aften, som han vidste Besætningen efter de Nordiske Folks Sædvane vilde celebrere med Juule-Drik, for at erkequere sit Forsætt. Han besoeft derfor det Folk, som laae i Besætning paa Bahuus, at, saasom der var megen Sneee falden, og Jorden var gandske hvid, at de alle skulde iføre sig hvide Skorter, og følge ham; udi saadan Dragt komme de usformærkte om Natten for Olsborg. Otto Rud gav strax Ordre til at beslige Murene, hvilket ogsaa skeede med saadan Hurtighed og Tausshed, at de komme ind paa Slottet, førend nogen merkede deres Ankomst. Derpaa gik man løs paa de af Juule-Drik beskænkede Sænske, hvilke man for Fode nedfablede. Slots-Herren retirerede sig vel i denne Almarin paa et Taarn, og deraf søgte at forsvare sig

Otto Ruds
 Character
 og Historie

/i

fig med Steene, men han maatte omsider overgive sig. Kongen fandt saadan Behag udi denne Behændighed, at han skienkede Otto Rud Olsborg til ævindeligt Eyedom. Siden blev hand forlehet med Oland, og, som han endelig efter de Tidens Maade fik i Sinde at reise til Jerusalem, faldt han i en Sygdom paa Beyer og døde til Langberg ikke langt fra Augsburg. Han fandt holdes for en af de navnkundigste Mænd, der levede under Kong Hanses Regiering.

Hvad Indenlandste Sager angaaer, som i dette Aar 1502. tilbrøge sig, er merkeligt det Mord, som skeede paa Rigets Hoffmester Paul Laymand. Samme Laymand var en af de anseeligste og rigeste Mænd udi Dannemark. Paa hans Jorde-Gods giver Hvitsfeld saadan Optegnelse, som var Sandholt og Nielsstrup udi Fyen, Ålserboe i Sjælland, Ballen, hvoraf han egentligen skrev sig Herre, udi Halland, og Ålagerup udi Skaane; derfor uden havde han 900 Arve-Gaarde og 14 Møller. Til Pant havde han Solvisborg for 1300 Mark, Giongehølm for 900 Mark. Og, som han var en stor Deconomus, købte han dagligen meere og meere Gods, og tog saaledes til udi Rikhdom, at han blev forhadet af Høye og Lave, og holder man for, at Kongen selv var inset got Hierte til ham. Udi hvilken Tanke man blev styrket af efterfølgende Historie. En Dag, som var den 22 Junij da bemeldte Laymand vilde gaae fra Slottet, blev han paa Høy-Broe overfalden af tvende Herremænd Ebbe Strangesen og Biorn Andersen. Ebbe Strangesen stak ham først en Kniv udi Brøstet, hvorpaa Biorn Andersen gav ham Resten; og, da de saaledes havde myrdet ham, kastede de ham ned af Høy-Broe udi Stranden, sigende: Du heder Laymand, løb nu i Vandet som en Lax. Formedelt dette Mord blev Kongen høyligen mistænkt, kendeel efterdi Morderne længe bleve udi Staden, og ingen eftersatte dem, kendeel ogsaa, efterdi Kongen nogen Tid derefter lod anklage den myrdede Hoffmester for Retten, og begierede Dom over ham. Der blev ogsaa faldet saadan Dom, at alt hans Gods rørende og vørende skulde falde under Kronen. Og siges der, at Biskop Jens Andersen af Odense fik hans Gaard i Kiøbenhavn, efterdi han lod

Hoffmester
Laymand
myrdes.

/i

Bekænt-
ning over
samme
Mord.

/i

/æ/ =

sig bruge i denne Sag og tilbyve bragte saadan Dom (q). Det er vist, hvad som var Marsag til denne mægtige Mands Fald, saasom udi Dommen intet andet anføres, end at Kongen havde sagt, at han corresponderede med Rigets Fiender, og vilde tage det paa sin Samvittighed; Ellers blev ham intet overbevist, man kunde ey heller finde noget derom udi hans Breve, som med Flid bleve examinerede, saa at Folk gemeenligen holdte for, at han uskyldigen blev opofret. Jeg suspenderer gierne her mit Judicium og veed ikke hvad jeg skal domme om denne Gjerning; thi paa den eene Side visses af Omstændigheder, at han var et uskyldigt Offer; paa den anden Side derimod er det usroeligt, at en Konge, af den Dyd og særdeeles Ærlighed som Kong Hans, skulde kunde saadant opdigte; og, hvis saa er, saa kand man sige, at intet i Verden er sig selv meer usligt end et Menneske. Det oft citerede (r) Skibyske Manuscript siger reent ud, at Kongen jester det almindelige Rygstellige med Bisp Johan Ibsen af Roskild befodrede hans Dod ved disse trende Mænd, og giver Marsag dertilnærlig, efterdi han taledede alt for frit og dristigt, men, saasom aldrig nogen Dansk Konge har taalet meer dristig Tale end denne Johannes, saa kand saadant ikke have været Marsag dertil. Hvitfeldt siger, at Kongen lod den over Hofmeesteren affagde Dom confirmere siden af Kammer-Retten, hvilket er særdeeles, om det har været den Keyserslige Kammer-Rætt. Dog hvis saa er, skeede det ikke saa meget som en Appellation til højere Rætt, som allene for ogsaa at have en Decision udi et fremmed upartist Land, udi hvilken Hensæende man ofte lader Tvistigheder decidere af fremmede Academier og Faculteter, men alt dette udslettede ikke Mistanken. Der siges ogsaa, at Kongen paa sit Yderste fortrød denne Gjerning, og raabte nogle gange o! Lærmand! Lærmand!

Dette er ellers den senste Haardhed, som denne Konge overde udi sin heele Regjerings Tid; thi han var af Naturen mild og rætsfærdig, men man seer dog af denne Historie, at endskiont han

(q) Manuscr. Skibyens.

(r) Manuscr. Skibyens. Invisus erat ob nimiam dicendi libertatem.

fielden fortornedes, og var langsom til Brede, saa dog var det Had, som han kunde satte, farligt og betydeligt. Dette har Auctor til hans Historie (s) ogsaa antegnet med disse Ord: ad iram lentus erat sed vindicta appetentissimus, dog har man fast intet Exempel paa Had eller Hevngierighed uden i denne Larmand og udi den saa kaldte Renteskriver Andreas, hvilken han beskyldes for, uden Betiislighed at have ladet hange, hvorvel det er vanskeligt at sige, om denne Andreas saadant med Rette vedersværelser ey, hvorføre jeg ey heller vil decidere noget deri, men allene fortælle Historien, saasom den er anført af Rosfontano, hvilken derom taler saaledes: Anno 1494. kom en Skriver ved Navn Andreas formedelst sin Hurtighed og Capacitet udi Finance Sager saaledes udi Kongens Raade, at han ophjæde ham til den højeste Post udi sit Cancele (t). Men denne gode Andreas vidste ikke at skilte sig i sin Lykke, blev stolt og hofmodig, saa at han saae alle Mennesker indtil de fornemste af Adelen selv over Afselne, hvorved han tilvejsbragte sig saadant Had hos mange, at de lagde Hovederne sammen for at styrte ham. Han blev derudover afmalet for Kongen som en upaatskerdig Huusfoged, der plyndrede det Kongelige Stakkammer, og paa saadan Beskyldning satt paa det blaa Saarn udi Kiøbenhavn, hvor han blev pinnligen forhort; Udi Torturen bekjendte han sig undertiden skyldig, undertiden gif han fra sine Ord igien, og blev endeligen derpaa hængt. Det er troeligt, at han kom udi denne Ulykke heller formedelst sin Hofmod og den Foragt, som han lod see mod Adelen, end formedelst sin Utroeskab, hvorudover, hvis han var uskyldig, er hans Anklagere meere at laste end Kongen, hvilken maaskee herudi syndede af Lettroenhed. Hvorvel det paafølgende Misferie, som Kongen efter denne Execution faldt udi, bragte Folk gemeentligen paa de Tanker, at det reisede sig af en Samvittigheds Rørelse. Men, siger

M m m m m 2

ll
ll
Renteme-
ster Andreæ
Fald. =

(s) Rosf. vita Joh.

(t) Han kaldes ikkun Renteskriver, siant man seer af hans Forretninger, at han har været Stattmester. Manuscr. Skibyense p. 17. kaldet ham Vice-Cangler, men Nars Tallet nemlig 1497 er faldt.

obenmeldte Historiefriber, det kand heller tilskrives hans sadvanlige Melancholie, som udi samme Grad forplantedes paa hans Børn udi vor Tiid (u).

19 Kongens
Amours.

Ellers lægges ogsaa dette Aar 1502 Kongen til Last, at han diverterede sig noget resolut med andre Fruentimmer, medens Dronningen (x) var i Egherrig; Hvorviis samme Divertissement sig gifte, skal jeg ikke kunde sige: Vist nok er det, at adskillige fornemme Damer da vare mistænkte for Kongen, i sær Lehnsmændens Frue paa Bordingborg, om hvilken fortælles, at hun derover skal have gremsmet sig paa sit Yderste. Geistligheden og Bisperne, endskiont de selv paa de Tider vare ikke frie for deslige Galanterier, fordte dog stor Enak derom, ja nogle understode sig at skiemte meget grovt dermed, saasom Biskop Jens Andersen Beldenack af Odense. Samme Bisp kom engang til en Nørsk Herremand, ved Navn Usmund Dvant, som var Kongens Cammer-Zunker, og spurde, om han ikke vidste, at Kongen var bleven ham usnaadig, og, da Dvant dertil svarede ney, saasom han ey heller vidste noget at have giort, som saadan Usnaade kunde foraarsage, bad Bispen ham i Tilde at giøre sin Undskyldning, og purgere sig for de Ord, han var beskyldt for at have ladet falde, nemlig at Kongen maatte ikke troe, at han havde Lehnsmændens Frue paa Bordingborg allene; thi hun tillod ogsaa Otto Rud nogle smaae Friheder, naar Kongen var paa Jagt. Den lensfoldige Kammer-Zunker troede, at det var Bispens Allvor, lob derfor strax til Kongen, fortalte Historien og vidnede med Eed, at han aldrig saadant havde sagt. Da Kongen spurde, af hvem han derom havde været advaret, gav bemeldte Dvant det tilkiende, nemlig at Bisp Jens Beldenack havde advaret ham derom. Kongen merkede da, hvorhen Bispen dermed sigtede, nemlig paa en Tiid at erindre ham baade om hans Lebnets, og tillige med at advare ham om hans Medbeiler. Han blev derved dog ikke fortørnet, men sagde allene: Bispen er en Skalk.
Denne

19 Biskop
Beldenacks
Skient
med Kon-
gen.

(u) Rolofont. in vita Joh. id quod etiam in liberis ejus etiam hoc etiam superstitibus, qui ejusdem humoris vicio quandoque delirarunt, observatum est.
(x) Cypr. Annal Slesvig. kalder hende af Bildsarelse Dorothea.

Denne Historie er et synderligt Exempel paa denne Konges Sagtmodighed; thi man finder ikke allede, at han intet Had eller Ugunst fattede mod Bispfen formedelst hans grove Skiemt, men endogsaa, ikke at han lod falde noget af den Affection, han bar for Otto Rud, da dog udi Christiani 2. Tiid Torben Oxe for saadan Mistanke maatte lade sit Hoved. Der tales ellers om en Uflads Kramer, nemlig Doctor Hermannus, som udi dette Aar fodrede Penge udi Riget til den Tyrkiske Krig, og er det merkeligt/at Autor til det Skibyske Manuscript afmaaler baade ham selv og hans Krammerie med den allerhøfligste Farve, hvorvel Autor har været en af de allerivrigste Catholiquer (y).

Dette er det fornemteste, som tildrog sig udi det Aar 1502. Efterfølgende Aar blev Krigen, som udi forrige Aar med stor Succes var førdt under den stridbare Hertug Christian saavel udi Norge som udi Sverrig, fortsatt mod Steen Sture og de Oprørske Svernske. Mit udi denne Krigsheede kom den Pavelige Legat Cardinal Raymundus til Norden, for der at stifte Fred, og at søge Hielp, saavel udi Tydskland, som udi de Nordste Riger mod Tyrken, til hvilken han, for at søge Penger, publicerede Indulgencer for dem som vilde gifte sig udi disse forbudne Leed, hvilket Land sees af det Dispensations Diplom, som blev publiceret til Lybel (z). Han arriberede udi Begyndelsen til Braaret til Lybel, hvorhen han lod forskrive saavel Danske som Høiherre og andre Gesandtere for at handle om Forliig. Blant de Danske Gesandtere var ovennævnte Bisp Beldenack af Odense, en hurtig og habil Mand, som Kongen ofte brugte udi vigtige Forretninger. Samme Biskop disputerede der udi Cardinalens Nærhørelse med de Lybske Gesandtere, og forsvarede Kongens Sag med Fynd. De Lybske beraabede sig kendeel paa Folkeskæften, hvorved det er dem tilladt at drive deres Handel, kendeel paa de forhen givne Privilegier af Danske Konger. Biskopen derimod svarede dem meget fornuftigen, at de forgieves beraabte sig paa Folkeskæften, hvilken ikke tillader nogen at styrke kens Fiender, langt mindre

M m m m 3

1503
Exempel
paa Konge-
lig Mode-
ration.

li / m

1501 X 3

li
Den Pave-
lige Legat
Raymun-
dus søger
at stifte
Fred udi
Norden.

Congres
til Lybel.

(y) Manuser, Skibyens. remissionibus & bullis extinxit mustam pictarem.
(z) Diplom, dat Lub. 1. Calend. Maji Anno 1503 apud Cypr. Ann. Slesy.

1503

1503
1503
1503

Bisp Bel-
denaet ac-
corderer
de Lybske en
Sum Pen-
ge uden
Ordre.

dre rebelse Undersaattere. Og, hvad de forhen givne Friheder og Privilegier angik, da havde de dem forbrudt ved saadan Opførsel; thi det er unaturligt at give Privilegier sig selv til Skade. Under alle Privilegier er derfor den Exception, i fald man ikke misbruger dem til Giverens Skade og Fordervelse. Man seer derfor, at de Lybske Jurister paa de Tider have lidet forstaaet, hvad jus gentium var; thi, var det Folke-Rætt at bestyrke de Svenske, som aabenbare rebellerede mod deres Konge, saa kunde man ogsaa undskylde de sig med samme Rætt, om man vilde styrke den Lybske Allmue, saa tit den var oprorskt mod Raadet og Regieringen. Men man kand sige, at de Lybske brugte slige Argumenter, efterdi de ingen bedre havde; thi de turde ikke lade sig merke med de rette Motiver, som bestode derudi, at de sandt deres Interesse udi Rigernes Separation, hvorudover man ingenlunde kunde overtale dem til at forlade det Svenske Parti. Dette merkede Cardinalen, og derfor alleene anholdt hos Lybekerne, at nogle af dem tillige med hans Gesandtere vilde reyse til Sverrig for at procurere Dronning Christiana Befrielse. Dertil beqvenmede de sig endeligen, men med de Bilkor, at Biskopen maatte love paa Kongens Vegne at erstatte dem den Skade, som de havde lidet paa det Guds og Effecter, som dem vare fratagne, hvilken blev beregnet til 8000 Daler (a). item at betale dem en Sum Penge, som Christian I. havde laant af nogle private Borgere udi Lybek, som belob sig med Rente til 6000 Mark. Efterat saadant var dem bevilget, reysede nogle af dem med Cardinalens Gesandtere til Sverrig, og der saaledes handlede for Dronningen, at hun kom paa fri Fod igien, og blev af Steen Sture og Svante Nielsen ledsaget til de Svenske Grendser, hvor hun blev imodtagen (b) af hendes Son Hertug Christian og bragt til Kiøbenhavn, efter at hun paa 3. Mar havde været ude af Riget, og vidner Jacob Uhlesfeld, at hun strax efter sin Tilbagekomst stiftede

Claræ

(a) Det er underligt, at her bliver talt om Dalere, da dog Joachims Thaler eller Daler allerførst bleve bekjendte 1519, som var lange efter Kong Hans ses Død.

(b) Chytræus lib. 5.

Clare Kloster i Kiøbenhavn, iligemaade (c) et andet til Odense for hendes lykkelige Befrielse (d). Men Kongen var ikke fornøyet med det Løfte, Biscop Beldanact uden Ordre havde giort de Lybske, og derfor ikke vilde bindes til dets Fuldbbrødselse. Dog, saasom Bischofen havde giort det udi en god Intention for Dronningens Befrielse, fik han ingen Tiltale derfor. Contracten blev saaledes anseet som ugyldig, efterdi den var sluttet uden Kongens Samtykke. Dog lod Kongen, efterdi Hertug Friderik havde været Forlover for bemeldte Summa, betale en Deel deraf, bevilligede iligemaade en Stilstand mellem Riget og Stæderne, og at de Lybske imidlertid skulde nyde deres gamle Frihed udi Handelen paa Rigerne. Om denne Handel kand læses mest efterrettligen hos Alb. Kransium, hvilken her ender sin Vandiske Historie, som er beskrevet udi 14 Boger, og indeholder adskilligt, som henholder til den Danske Historie, sær de Krige, som Kongerne havde ført med Hansstæderne.

Mod Enden af dette Aar skeede en stor Forandring, hvorved Kongen kunde gjøre sig Forhaabning om sin Rætte til Sverrig igien; thi Steen Sture, kort efterat han havde ledsaget Dronningen til Grendserne, og var kommen tilbage til Jenkiøping, døde sammesteds. Hans Død blev længe skult for de Dankes Skyld, paa det at de ingen Fordeel skulde søge derved, indtil Rigets Administration kunde betroes en anden. Man holder for, at han blev forgiven udi et Gæstebud til Suderkiøping af Knud Alfens Enke, Mereta, paa det at hun kunde bane Veyen til Regimentet for Svante Sture, som hun var forlovet med. Om denne navnkundige Mand vil jeg intet meere tale, saasom jeg tilforn har givet hans Portrait. Jeg vil kun alleene sige, at Dannemark udi ham mistede en stor og farlig Fiende, skiondt Riget nød ved hans Død ikke den Fordeel, som det kunde have ventet sig, hvis den var skeed nogle Aar tilforn; thi Had og Forbittrelse havde nu allerede taget sardan Overhaand mellem Rigerne, at der ingen Steen Sture

Steen
Sture
doer.

(c) Jacob. Uhlef. manuscript. In Daniam reversa monasterium Clarae Hafniae adificari curavit.

(d) Cypr. Annal. Slesv. pag. 392.

re meere behøvedes til at kaste Dne udi Iden. Hermed vil jeg slutte dette Aar 1503, hvilket er ellers merkwardigt formedelst Hertug Christians Fødsel, som siden blev Konge udi Dannemark under det Navn af Christian 3. (e).

1504

Udi Begyndelsen af dette Aar 1504 blev holden en Rigs-Dag til Stockholm, hvor Steen Stures Død blev gjort kundbar, og blev da raadslaget, om man skulde kalde Kongen til Riget igiengjælder betroe Regimentet til en anden af Sverrigs Adel. De fleeste fulde da paa den sidste Meening, og kom da strax frem for alle udi Forslag Svante Nielsen Sture, der næst Hr. Steen syntes at have gjort Riget meest Tieneste, og derforuden var af gammelt Kongeligt Blod udi Sverrig. Noget fremmede Skribentere have af Bildfarelse confunderet de Sturer og bildet sig ind, at Steen Sture og Svante Sture enten vare Brødre eller nær Vaarværende, da de dog vare af to adskilte Familier, som deres Vaaben udi visser; thi Hr. Steen var af Holstenke Sturer, og denne Svante af gammelt Kongeligt Blod. Det som de alleene slægtede hinanden paa, vare personlige Dvaliteter; thi de vare begge fornuffige, tappere og i høy Grad ærgierige, saa at ingen af dem var vel stillet til at være Undersaatt. Der var en Tiid lang jalousie imellem disse to store Mænd, som omsider brød ud til Had og Forsølgelse. Men de begyndte siden at trække paa en Linie, da Kong Hans vilde klippe Vingerne paa dem Begge, og syntes de stedse siden at have levet udi Venkskab sammen, hvorvel man kand see, hvorvi det Venkskab gik, om det ellers er saant, som fortælles om Steen Stures Død, nemlig, at Svantes Fæstemøe Mereta forgav ham udi et Gjaestebud. Saadan Mand var Svante Nielsen Sture, som efter Hr. Steens Død paa Rigs-Dagen til Stockholm efter de fleeste Stemmer blev udbalt til Rigets Forstander 1504 den 21 Jan. og bekom alle Rigets Slotte udi sine Hænder.

Det første denne nye Regent foretog sig, var at lade Steen Stures Legeme hæderligen begrave. Samme Begravelse skeede den

Svante
Sture bli
ver Re-
gent i Sver-
rig.

12
12
12/19

(e) Saaledes sætte Cypr. Annal Episcop. Slesv. item Hammelin Chr. Oldenb. men Hvitfeld siger at det var 1504.

den 8. Febr. og blev Legemet nedfatt udi Carthusier Kloster, som han selv af sit eget Guds havde funderet 1491 (f). Efterat dette var skeet, begyndte Svante Sture af all Magt at fortsatte den Danske Krig, og beordrede Hemming Gad Vice Biskop af Lindkiöping, at belejre saasvel den vigtige Stad Calmar, som Borkholm paa Oland, som de Danske endda havde inde. Men samme Hemming Gad udrettede intet synderligt paa dette Føgtuden at han erobrede Calmar Stad, men Slottet kunde han ikke vinde, og Staden faldt kort derefter i de Danstes Hænder igien; thi Kongen kom med en Flode for Calmar, erobrede den, og lod rette Borgemeistere og Raad, samt nogle Borgere, for deres Utroeskab. Derpaa syntes de Svenske at blive tilbøvelige til Fred, og skikkede de Matthias Biskop af Strängens, samt Bengt Rynning, til Kiøbenhavn, hvor de traadde udi Conference med Dannemarks Raad, saa at der blev sluttet en Stilstand paa 13 Maaneder, mod hvis Udgang et almindeligt Møde skulde holdes til Calmar, for at ophæve all Evisstighed; imidlertid, mens denne Handel paastod, skulde Calmar og Borkholm forblive udi de Svenskes Hænder, men blive tilbage givne igien, hvis intet Forlig kunde sluttet (g). Men denne berammede Rigsdag havde samme Udsald, som de forrige, hvilket skal visses af efterfølgende Nars Historie.

Hvad andre Rigets Sager angaaer, da forordnede Kong Hans dette Aar, at alle de, som boede udi Kiøbstæderne, og havde ladet dem bruge udi Krig, skulde være befriede for at være Borne, saa at ingen, paa hvilket Sted han end var fød, maatte deeles til Stavn. Jeg kand ellers ikke forbigaae her at tale om tvende Passager, som tilkiendes give de Eiders Simplicitet og Farvelighed. Den fene er, at, da Dronning Christina kom tilbage fra Sverrig, førte hun Attester med sig, at hun havde levet ærligen og skikkeligen all den Tiid hun opholdt sig udi Sverrig (h). Den anden

Anstænd
mellem Ri-
gerne.

Nogle Ex-
empler
paa de Eiders
Simplicitet.

(f) Chytraeus lib. 5.

(g) Vid. cranfakt. Hafn. 1504. die Erici Regis & Martyris.

(h) Crantz. hist. Dan. lib. 9. cap. 3. synes dog at give tilkiende, at saadant maa være skeet i Anledning af en Slags Medicance, men han giver et prægtigt Vidnesbyrd om Dronningens Ærlighed, og er det ved samme Vidnesbyrd, som han ender sin Danske Historie.

anden er, at der antegnes som noget usædvanligt ved Anledning af Erik Ottensens Død, som skeede dette Aar, at til hans Brøllup blev druffet en halv Amme Viin, hvilket syntes en Overflødighed paa de Tider, skiont samme Erik Ottensen var Rigets Hoffmester og Kong Christian I. saavel som Dronning Dorothea vare blant Brøllups-Gæsterne.

Efter den Transaction, som var gjort mellem Rigerne om en almindelig Rigs-Dag, som skulde holdes til Calmar, for der at gjøre Ende paa de langvarige Tvistigheder, mødte Kongen den 11te Junii Efterfølgende Aar 1505 sammesteds udi egen høje Person.

Der biede han længe efter de Svenske, men ingen lod sig indfinde, hvorudover Kongen, seende sig saaledes skuffet, blev oprændt af hæftig Bredde mod dem, besyldte dem for Rebellion og Meeneederie, og endeligen ved Dannemarks og Norges Raad lod en Dom affige, hvorudi det Svenske Raad og deres Tilhængere, bleve frakjendte deres Guds, Ære og Alderskab (i).

Ligemaade bleve de domte til at overantvorde Kongen Riget, og Dronningen hendes Lifgeding. Denne Sentens er dateret 14 Dage for St. Hans-Dag 1505.

De Svenske agtede dog ikke meget samme Dom, hvorudover han confisqverede alt det Svenske Guds, som laac udi Dannemark og Norge. Men, som dette altsammen ikke vilde hielpe, lod det Danske Raad anholde hos den Romerske Keyser Maximilianum I., at Hans Keyserlige Majestet vilde confirmere den affagde Dom.

Denne Raadets Begiering til Keyseren findes blant Hvitsfelds Archiv Documenter (k) og forklarer den samme vifloftigen de Svenske Stænders Opførsel mod Kongen, og begiærer, at Hans Keyserlige Majestet vil erklære Sverrige udi Rigets Act.

Keyseren efterkom deres Begiering, og besøel Stænderne udi Sverrig at tilstille Kongen Riget igien, eller at indstille sig for ham for at give Aarsagen til deres Rebellion tilkiende. Hvis saadant ikke skeede, truede han at erklære dem udi Rigets Act.

Men de Svenske vilde ikke engang værdige Keyseren Svar derpaa, saasom de holdte fore, at han havde aldeles intet med Sverrige at bestille, hvorudover Keyseren skreed til

(i) Vid. sentent. lat. contra Senat. Sveciz pag. 1053. seqv.

(k) Vid. lit. Senat. ad Imperat. pag. 1057. seqv.

Rongen la-
der fælde
Dom over
de Svenske

19

Execution, og erklærede solenniter Sverrige udi Rigets Act efter følgende Aar 1506. Denne Acts Erklæring er curieus og fortier her at indfores, men, som den er vifloftig, vil jeg alleene anføre dens Slutning, som lyder saaledes (1):

1506
Keyseren
erklærer
Sverrige
udi Rigets
Act.

19

506

So denunciren und verkünden wir die obgemeldten Stein Sture, Schwante Nielsen, Erik Johansen, Stein Christensen, Trotte Magnusen, Erik Thuresen, Algo Hansen, Tonne Erichsen, Erik Johansen und Peter Thuresen als Sachwalter und alle ihre Helffer, Anhänger mit Einwohner im Königreich Schweden um die obbestimpte ihre offenbahre Mishandlung und Verbrechen, des gemeldten Landfriedens Verachtung und Ungehorsam in unser und des heiligen Reichs Act und Aberacht und andre Peene in dem obbestimmten Landfrieden begriffen. Sezen sie aus unsern und des heiligen Reichs Frieden in den Unfrieden, und erlauben ihr Leib und Güter männiglich, und erkennen auch darauf dem vorgemeldten unsern Cammer Procurator Fiscal Executorial und andre nohtdürftige Briefe zu geben, wie sich gebühret. Gegeben in unser Stadt Grätz am andern Tage des Monats Octobris Anno 1506.

/e

Det er ingen Tvif paa, at jo Keyseren lett forud kunde see, at saadan Acts Erklæring aldeeles ingen Virkning vilde giøre udi et fremmed Rige. Hvad som man maae forundre sig over, er, at Dannemarks Raad vilde giøre saadan Begiering, som tienede til intet andet end at viffe, at man tilstod de Tydske Keyseren en Slags Jurisdiction udi de Nordiske Riger. Jeg har tilforn andensteds givet min Betænkning derober, hvorfore jeg det her igjen ikke vill opprippe. Det er ellers merkeligt, at Steen Sture ogsaa blev erklæret udi Acten efter hans Dod.

/20

igeniety

Da Kongen merkede, at han ved Indfald udi Sverrige ikke meget kunde udrette, udrustede han mange Skibe, som han lod ud-

N n n n 2

gaae

(1) Vid. declarat. Bann. pag. 1063 seqv.

gaae i Soen, gav ogsaa alle Friheder at rove paa Sverrig. Udi
 hvilken Tilstand Gulland kom ham vel til pas. Og bragte han
 dermed de Svenske meere udi Klemme, end om han med den største
 Krigs-Hær havde staaet i Landet; thi all Handel blev dem derved
 betaget, og, naar de vilde forsøge at drive nogen Handel, tabte de
 Skib og Gods. Der gaves ogsaa samme Tiid en anden Leilig-
 hed til at reffe de Svenske; thi, som Hemming Gad, Electus af
 Lindsiøping havde fordrevet Jacobum fra det Linkiøpingiske Biskop
 Dom, erlangede samme Jacobus paa Kongens Anstiftelse en Bulla
 af Pave Julio 2., hvorudi Hemming Gad blev befalet at give
 Skiftet tilbage og det under Straf af Kirkens Band. Og, som
 Gad ingen Dren havde dertil, erøperede Paven sine Trudseler, og
 publicerede en Bulla dateret Rom 1506. 13. Calend Febr. hvorudi
 han saavel som alle der holdte hans Parti, bleve satte udi
 Band. Og, som Gouverneuren Svante Sture var en særdeeles
 Ven af samme Gad, traf dette Tordenflag ham frem for alle.
 Saa Svenske vare udi Hiertet Dannemark meere fidske end denne
 Petrus Papius har besvaret; thi saa Skrifter ere meere fulde af Galde.
 De Svenske, for at hævne sig over alt dette, gjorde da Ind-
 fald udi Skaane og Blegind, hvor de ved Skenden og Brenden for-
 aarsagede stor Skade; Derimod afbrendte de Danske Abøe udi
 Finland, Castelholm paa Åland og Lødese udi Vester-Gothland;
 de erholdte ogsaa hos de Lybske ved en Necess gjort til Segeberg,
 ikke alleene, at de ingen Tilførsel skulde gjøre til Sverrig, medens
 Krigen varede, men endogsaa at de skulde arbejde paa at bringe de
 Svenske under Kongens Lydighed igien. Dette Fordrag blev
 gjort 1506. Hvad som ellers var Aarsag til denne de Lybskes stor-
 re Føjelighed, og ved hvilket Middel et saadant fordeelagtigt For-
 løb blev sluttet, derom finder jeg intet udi vore Historier, uden at man
 vil sige, at Keyserens Acts-Brev saadant forarsagede, hvilket dog
 ikke er troeligt, sendeel efterdi de Lybske vare saa forpillede paa
 den Svenske Handel, og holdte den af saadan Bigtighed for des
 res Stad, at de heller vilde styrte sig udi aabenbare Krig end re-
 noncere paa samme Handel, sendel og, efterdi Keyser Maximiliani
 Myn

hemming
Gad.

Necess med
Lybsk til
Segeberg.

/i

/e

/i

/i/e

Myndighed i Tydskland var ey saa stor, at den kunde indjage dem saadan Frygt. Det er rimeligere, at Kongen kendeel ved andre Villigheder, sendeel ved Churfurst Joachims af Brandenburg Underhandling bragte dem til saadan Føselighed; thi samme Churfurste var en stor Ven af Kongen, og var det ved hans Middell, at det Keyserlige Aets-Brev blev erhvervet. Den Mecklenborgeske Krig, som de Lybske samme Aar bleve indviklede udi, og hvorudi Kongen assisterede Mecklenborgerne, synes og noget at have contribueret til den Segebergske Necess (m).

Hyad som ikke blev afgjort ved samme Necess, blev besluttet at skulle videre handles om udi en anden Samling, hvilket ogsaa skeede; thi efterfølgende Aar 1507 blev holdet et Mode til Nykiøping udi Falster, hvor, foruden de Danske og Lybske Fuldmagtige, lode sig indfinde Franske og Skotske Gesandtere; thi Kong Hans stod udi sterkt Forbund med Frankrig og Skotland. Og blev udi samme Mode den Segebergske Necess ikke allene confirmeret, men endogsaa forbedret med flere Artikler.

Over dette begyndte de Svenske at lade Modet falde, saa som de omsider merkede, at den Konge, som de tilforn kuns ringe havde agtet, poufferede sin Rætt med større Vigour, Hurtighed og Fornuft end nogen af hans Formænd; thi foruden det, at han under sin Søn Hertug Christianus Anførsel havde bragt den Danske Krigsmagt udi stor Reputacion, havde han opfundet adskillige andre Midler til at ydmyge de Svenske. Han havde gjort dem Keyseren og adskillige andre Tydske Forster til Fiender, stod udi Alliance med Frankrig og Skotland, og kunde, naar behøvedes, faae Skotske Hielpes-Tropper, som paa de Tider vare i Anseelse for medelst deres Krigs Discipline. Soen havde han opfyldt med Fribyttere, som tilføiede Everrig ubodelig Skade, og ødelagde samme Riges Handel. Han havde endeligen ogsaa fundet Middel til at trække Lybet fra Svensk Alliance. Saa at man kand sige, at saa Konger med større Activitet har beegnet sine Fiender, og vidst meer at klenune dem paa alle Kanter.

N n n n z

bes

(m) Chytræus lib. 6. holder samme Krig at have været Aarsag dertil: Lubecenses a vicinis Megapolitanis cum premerentur, pacem cum Rege facere decreverunt.

begyndte omsider de Svenske alvorligen at stille sig for Dyene. De merkede, at Kong Hans var en særdeeles from og sagtmødig Konge, under hvis Regimente de kunde ikke have sig nogen Haardhed at befrygte. De merkede derimod, at han var en farlig Fiende, der ikke mindre ved viise Anslag end ved Magt vidste at søge sin Fordeel. Hvorudover alle deres Tanker bleve henvendte til Fred, og affærdigede de Aar 1508 et anseeligt Gesandtskab til Kongen for at handle om Fred. Adskillige Negotiationer bleve da foretagne, først til Kiøbenhavn, siden til Warbiørg, til Helsingborg og endelig til Kiøbenhavn igien. Men alle disse Forsamlinger ginge kun ud paa at slutte Stilstand, og et Mode kom alleene sammen for at beramme et andet, hvorudi Tvistigheder skulde afgjøres. Imidlertid gjorde man Kongen alle Løfter gode. Og forbunde de Svenske sig ved den Wordingborgske Necess, som blev confirmeret ved den Helsingborgske, at de enten skulde antage Kongen igien, eller give aarligen en Skatt af 13000 Stokholmske Mark (n). Med deslige Freds Forhandlinger bleve fast tvende Aar bortdrevne, indtil Conjuncturerne forandrede sig, og Krigen med de Wendiske Stæder igien blev opprippet; da begyndte de Svenske at blive lunkne igien, og at fornye deres gamle Forbund med same Sæ. Stæder mod Danemærk. Aarsagen til Krigens Oppripping med Lybek og andre Wendiske Stæder var denne. Endskiont de Lybske ved den Segebergske Necess havde forbundet dem ikke at handle paa Sverrig, indtil Fred og Roighed kom imellem Rigerne, saa understode dog adskillige Kiøbmænd sig at drive deres forrige Handel. Hvorudover Kongen lod opbringe adskillige Lybske Skibe. Kiøbmændene, ophidsede over deres Gods og Skibes Forlæng, anholdte hos Raadet udi Lybek om Krigens Fornøyselse mod Danemærk, og endelig formaade Regieringen at søje dem derudi, og det disletterte, efterdi den Feide, som udi tvende Aar havde været mellem Lybek og Meklenborg da var bragt til Ende. Krigen blev saaledes paa nye declareret mod Danemærk og Aarsagen dertil foregaves denne: At Lybekkerne kunde vel ikke nægte, at de ved den Segebergske Necess havde forbundet dem ingen Tilførsel at gjøre Sverrig, saa længe som der var Ufred mellem Rigerne, men, som

W 1508

Negotiationer med Sverrig.

og

om Lybske

Krigen fornyes med Lybek.

(n) Hvoraf 12000 skulde betales til Kongen og 1000 til Drøningen rest. Chyr. l. 6.

paa sluttede de Svenske nyt Forbund med Stæderne, og cassetede offentlig den Reccess og Fordrage, som vare giordte med Danmark. Ja Svante Sture blev af denne Alliance saa modig, at han, forend Stilstanden med Danmark var til Ende, gjorde et Indfald udi Blegind, og afbrændte Lychoo. Kong Hans derimod gav Ordre til Søren Norby, Tille Gifler, og Otte Stifert at løbe med deres Skibe til Finland for der at gjøre Landgang, hvilket ogsaa skeede med Indbyggernes største Skade; imidlertid blev den Lybske Flode, som gik fra Sverrig ved Martini Eider, overfalden af en Storm, hvoraf 5 Skibe omkomme med 500 Mand; De andre salberede sig med stor Nød til Danmark; at samme Skibe ikke have været smaa, vises af det Skib kaldet Balhorn, som forgik, hvilket var paa 300 Læster. Kongen lod derpaa ovenbemeldte Søren Norbye, som siden blev en af de navnkundigste Søemænd i Danmark nogen Tid har haft, med 30 smaa og store Skibe, løbe til Traven. Samme Skibe vare ladde med Steen, efterdi man havde Forsætt at forsænke Traven, men de bleve af Vinden fordrevne til Nienstad, hvor de gjorde Landgang og afbrændte 20 Lybske Landsbyer (o); derefter forføyede de sig til Oldesloe. Kongen kom ogsaa selv med en Deel Folk ind udi Holsken, saasom han meenede, at de Danske Skibe allerede havde erobret Framinde. Men, da han kom til Heiligenhaven, fornam han, at det Anslag paa Framinde da havde mislinget, hvorudover han begav sig tilbage igien (p). De Lybske bleve de Danske derudi intet skyldige, men huserede med Brenden og Skjenden paa adskillige smaaer Der udi det Slesvigiske. De gjorde ogsaa undertiden Indfald udi Holsken, hvorudover Hertug Friderik for at hindre videre Skade, sluttede Neutralitet med Stæderne, at de Forsættelige skulde sidde stille, og intet have med Krigen at bestille, saa at Kongen, hvor meget han siden forsøgte at bevæge sin Broder til at tage Parti, kunde han dog ikke overtale ham dertil.

Kongen derfor, saasom han saae, at denne Krig vilde blive vanskelig og langvarig, lod han tilbyde Stæderne Forlig, og foreslog enten Kongen af Engeland eller een af Churførsterne til Opsmand

(o) Chytræus lib. 6.

(p) Peters. Chr. Holfat. part. 4.

/æ

1021

/i

Bebrifter
til Svcs.

le

/i

mand, som skulde fiende udi denne Tvistighed. Men de Lybske vare saa overmodige, at de forkastede alle Freds Propositioner, hvorudover han høyiligen besværgede sig over dem for hans Allierede, Kongerne af Frankrige, Engeland og Skotland, begjærede deres Undsættning, og at de Lybske Skibe udi deres Lande maatte arresteres. De første 2 Konger vilde ikke indvillige sig udi denne Tvistighed, men tilbode alleene deres Mediation. Kongen af Skotland derimod hialp Dannemark baade med Skibe og Folk, og lod da den bekjendte Skottiske Fribytter Andreas Bartum sig paa nye bruge i Dansk Tjeneste, hvilken tillige med hans Broder gjorde stor Skade baade udi Øster og Vester Soen. Af de Danske lode Søren Morby og Jens Holgerfen udvæde mange Fribyttere paa deres egen Omkostning, hvormed de udi denne Krig gjorde Stæderne merkkelig Skade, og samlede stor Rigdom. De Lybske derimod androge deres Beskyldninger mod Dannemark for Keyser Maximiliano, hvilken, saasom han maa skæe kom ikke ihu det Aets Brev, han havde udstedet mod Sverrig, d/sapfoberede Kongens Forhold, og forbød Churførster og andre Førster udi Tydskland at gjøre Dannemark nogen Undsættning. Hvorudover Kongen affærdigede Lave Urne til det Keyserlige Hoff for at forklare Krigens Aarsag, nemlig at de Lybske havde forbundet sig med Sverrig, som var udi det hellige Romerske Riges Aet, hvilket forarsagede, at Keyseren blev fiden anderledes findet. Kong Hans blev ogsaa dette Aar bestyrket med Polst Alliance; thi der blev den 24. Augusti sluttet et Forbund med Kong Sigismund.

Efterfølgende Aar blev Krigens fortsatt baade med Sverrig og Stæderne. De Svenske forbunde sig indbyrdes med hinsanden at staae som en Mand, og ikke at betale den forhen accorderede Skatt. Samme Forbindelse blev skriftligen forfattet og er dateret Bester aas 1510 (q). De Lybske tilskreve ogsaa Kongen et Undsigelses Brev, saa at man kunde see, at Krigens da rætt for Alvor vilde gaae an (r). Det skulde vel synes, at en Krig med Lybel var ikke af stor Bigtighed, men det er at merke, at under det Navn af Lybel forstaaes alle de andre Bændisse

D o o o o

Andreas
Bartum.

1/2

1/2
1/2

1/2

1510

1/2

(q) Vid. confæderat. ordinum Svec. pag. 1074.

(r) Declaratio belli Lubec. Dom. Jubilare 1510 pag. 1076.

1510

12/2
iSlag ved
Phante-
hule.

12

1æ
Calmar
Slott med
Dland fal-
der i de
Svenskes
Hænder.

disse Stæder, som da udi Historien bleve kaldne Lybske, ligesom man nu omstunder under det Navn af Holland befatter alle foreenede Nederlandiske Provincier. At føre derfor Krig med Lybek var det samme som at føre Krig med mange mægtige Søestæder, som havde Penge nok baade til at hverve Folk med og at holde en Krig længe ud, hvorudover Kongen havde all sin Magt nødvendig til at holde Stand mod Sverrig og Lybek tillige. Han lod derfor ved en Skrivelse ombede Hertug Bugislas af Pomern, at han vilde hindre de Straalsunder at giøre Sverrig nogen Undsættning, men udvirkede intet dermed, saa som de Straalsundske foregave, at de efter det almindelige Forbund imellem Stæderne, ikke kunde dispensere sig derfor; Krigen gik derfor paa nye an baade til Søes og til Lands. Den Svenske Anfører Alage Johansen, som var Laugmand udi Vester-Gothland, gjorde et Indfald udi Halland med 700 Hæste. Men, da han gik videre fra Halland ind i Skaane, og var kommen udi en Skov til det Sted kaldet Phantehule, blev han sammesteds overfalden af Herr Tygge Krabbe, som i en Hast havde faaet 400 Skaanske Ryttere paa Beenene, og totaliter slagen. Han selv omkom udi samme Trefning tillige med mange andre, og 3 fiendtlige Faner bleve bragte til Kiøbenhavn, hvor de bleve ophængte udi vor Frue Kirke. Tygge Krabbe bar dem selv til Kirken efterfuldt af Kongen og Hoffet. De Lybske, som samme Tiid gjorde Landgang paa Moen, og der agtede at overrumple Stege, havde ikke bedre Lykke; thi de med Forliis af meget Folk og deres Anfører Sorteball maatte vige tilbage, og søge deres Skibe igien. Moenboerne forfulgte dem didhen, og omkomme mange af dem paa Bejen. Dette Nederlag skeede den 1. Jun. De Lybske lode sig der af ikke strække, men stikkede derpaa en stor Flode i Søen af 24 Skibe, blant hvilke vare Kostofske, Bismarske og Straalsundske. De samme Skibe gjorde stor Skade paa de smaa Danske Dersker paa Lolland, hvor de afbrændte Nasskov og Halsted, og satte det heele Land udi Brandskatt; I det øvrige blev intet andet vigtigt af dem forrettet, uden at de hindrede de Danske at undsætte Calmar Slott, som dette Aar af de Svenske var beleiret, hvorudover samme vigtige Slott, som var en Nøgel for Kongen til Sverrig, maatte overgive sig, efterat det udi 13. Aar havde været i de Danskes Hænder. Borkholm paa D-land

land faldt ogsaa kort derefter udi de Svenskes Hænder formedelst samme Marsag; thi, da 8 Danske Skibe seilede didhen for at indsætte Slottet, kom den Lybske Flode dem i Møde, hvorudover de maatte staae fra deres Forsætt, og begive sig til Gulland, og, saasom Besættningen saae sig ingen Hielp at saae, maatte Borkholm overgive sig den 25. Novemb., efterat den havde udstaaet 18 Ugers Beleiring. Samme Borkholm tillige med heele Oland havde Otto Rud udi Forlehnning af Kongen; men hans Broder Knud Rud commanderede paa Den, da den blev indtagen; thi Otto Rud foretog sig en Reise til det Hellige Land, og dode paa samme Reise, som tilforn er antegnet. Medens de Lybske saaledes brændte og skændte udi de Danske Smaalande, gjorde de Danske Fribyttere tillige med Anders Bartum, og hans Broder, mange skionse Priser, saa at de Wendiske Stæder spandt kun liden Silke ved denne Krig, hvorudi deres Handel blev ruineret, og Hamborg derimod fik Leilighed at voye mægtigen til, efter som samme Stad ikke vilde bemænge sig udi denne Krig, og det efter dens fornustige Borgemesters Herman Langebeks Raad, som vilde Hamborgerne, hvad Nytte og Fordeel deraf for dem vilde flyde. Der tales ellers om tvende usædvanlige Skibe, Engelen og Maria, som Kong Hans lod bygge dette Aar. Hvert af disse Skibe var paa 400 Læster, saa at deres Lige udi Størrelse ikke tilforn var seet i Ostersøen. Saaledes blev det Aar 1510 bortdrevet med Røben, Plyndren, Skænden, Brænden og Fribytterie, hvorved ingen af de stridende Partier havde nogen Fordeel; thi Regieringerne bleve derved forarmede, og allene nogle faa Avanturiers berigede sig. Af anden Natur have ey heller de andre Krige været, som Riget har tilforn ført med Hansstæderne, saa Partierne have ligesaa lidet profiteret af Krigerne, som Læseren kand profitere af Bedristernes Recit. Jeg for min Part ønsker, at det var en Historie skriver tilladt at forbigaae deslige Ting. Men som de foreskrevne Love saadant ikke tillade, maae jeg saavel som andre ogsaa bekvemme mig dertil.

Jeg skrider derfor til efterfølgende Mars Bedrifter, siont de ere ligesaa usbehagelige og irreguliere som de forrige, efterdi Krigen blev fortsat paa samme Maade; thi, saasom de Lybske merkede, hvilket kosteligt Handverk det var at agere Fribyttere, lode adskillige private

Folk blant dem efter de Danfkes Exempel paa deres egen Omkostning udruste Skibe. Blant dem blev den ved Navn Conrad Rynningudi en Hast ligesaa navnkundig som Anders Bartum; thi han siges udi dette Aar 1511 at have opbragt til Lybet over 40 smaae og store Skibe.

Kongen lavede sig paa at bringe en storre Flode udi Soen, selv havde han ladet bygge adskillige skionne Skibe, han lod ogsaa til Hielp tage for Burdering adskillige Engelske, Skotske og Franske Skibe, som komme i Sundet, og vilde til Ostersoen, saaledes, at bemeldte Skibe maatte losse deres Vahrer udi Rigets Havner, og derpaa lade sig bruge med deres Soe-Folk mod Kongens Fiender. Man maae tilstaae, at dette var meget ubeleiligt for fremmede Kiobmand, hvilke derved saae deres Reise spildt, deres Vahre enten forderveds eller at tabe deres Priis, og endeligen deres Folk oven i Kiobet at exponeres Livsfare mod Folk, som de intet udestaaende havde med; Og er det derfor gandske ubegribeligt, hvorledes alle fremmede Nationer kunde besqvenne sig dertil; thi, endskiont Eyermanden fik siden Varene tilbage, og Skibene bleve vurderede, saa at om et Skib imidlertid blev taget eller nedsinket af Fienderne, blev dets Værdi af Riget betalt, saa syntes det dog baade incommode og haanligt for Potentater at underkastes Love, som ofte Bassaller veigre sig for. Men den Danske Historie vidner, at dets var en vedtagen Skik fra gamle Tider, og Kong Hanses Kronike viser det at være skeet 1510. Dog, saasom Historien siger, at Kongen efter dette Factum skrev til Engeland, for at undskyldte denne Skibenes Arrest, og at visse de Danske Kongers Rætt dertil, saa sees nogenledes deraf, at denne Hertighed eller jus arrestandi ikke maae have været gandske veen, og at den heller maae have været grundet paa Connivence end paa sluttede Recorder, hvilke ikke er troeligt at saa magtige Potentater kunde indgaae, med mindre man vil siige, at de Danske havde betinget sig saadan Rætt for Fartens Tilladelse igiennem Sundet, og for at beskytte Kiobmands Skibe for Overvold sammesteds, helst efterdi der paa de Tider gaves liden anden Recognition for Seilagen igiennem Sundet. Disse arresterede Skibe lod man da bevæbne, og soje til den Kongl. Flode, som derfor den var meget mægtig paa samme Tid. Jeg finder ellers ikke, hvor stor Tallet var paa de Danske Orlogskibe, der ginge ud i Soen. Jeg

De Danske Kongers Regale i Henseende til fremmede Skibe som komme i Sundet.

feer alleene, at det har været en anseelig Flode. Den samme løb først under Liffand, siden lagde den sig udi 4 Dage for Traven, og gik der-
 efter for Wismar Havn, hvor den erobrede 13 Skibe. Efter dette
 lykkelige Greb gjorde man Landgang paa det Kostofke Gebeet; ilige-
 maade paa Rygen, hvor man fik stort Bytte, og afbrændte adskillige
 Landsbyer.

Medens den Danske Flode saaledes huserede i Østersøen, sam-
 lede de Wendiske Stæder alle de Skibe sammen, som de kunde til veje
 bringe, hvilke ginge til Seyls for at oplede de Danske. Begge Floder
 komme udi Trefning sammen ved Borringholm, hvor de sloges med
 lige Tapperhed paa begge Sider, indtil Natten skildte dem ad. De
 Lybske mistede udi denne Trefning en Under-Amiral og to Skibe, som
 fulde i de Danstes Hænder. De Danske derimod forliste ogsaa to Skibe.
 Kort efter dette Slag erobrede den Lybske Flode en stor Hob Holland-
 ske Skibe (s). Dette Bytte søgte de Danske at rive dem af Hænder-
 ne, hvorudover der blev holdet et nyt Søe-Slag. Udi dette Slag kom
 det store Danske Admiral-Skib, kaldet Engelen, som Jens Holger sen
 førte, til Skade, hvilket bragte den Danske Flode udi nogen Confu-
 sion, som gav Lejlighed til de Lybske at undløbe med Byttet. Dette
 er det Fornemmeste, som tildrog sig Anno 1511, udi hvilket Nar Kon-
 gen havde den Sorg at miste sin anden Son Franciscum, hvilken blev
 begravet udi et Dominicaner Kloster til Odense sammesteds, hvor
 Kong Hans og Dronning Christine siden bleve begravne. Man
 meener, at Kongen lod ham opkalde efter St. Franciscum; thi der
 findes ellers ingen af det Navn udi den Kongelige Familie.

Efterat Krigen mellem Riget og Stæderne nu havde været fast
 udi 8 Nar, bleve omfider begge Parterne kiede deraf, besynderligen Stæ-
 derne, hvilke udi denne Feide vare geraadede udi slet Tilstand og en dyr
 Tid regierede over alt blant dem, efterdi all Tilførsel var dem betaget
 fra Dannemark, og de Norske og Danske Fribytere havde gjort man-
 ge af deres Kiobmænd fattige. De lode derfor 1512 skikke tvende
 Borgemeistere til Kongen, som da opholdt sig udi Flensborg, og efter
 givne Audience den 22. Novembr. gjorde paa Stædernes Begue Freds
 D o o o o 3 Pro

1512

(s) Chytræus siger 200 Hollandiske Skibe, hvilket viiser hvor stor Hollændernes
 Handel allerede har været i Østersøen.

1512
Fred med
Lybel til
Hlensborg.

Propositioner. Der blev da saaledes aftalet, at Rigets saabellom Stædernes Fuldmægtige skulde komme sammen til Malmøe for at afgjøre Tvistigheden. Da blev omsider den længe forventede Fred sluttet Riget til stor Ære og Fordeel; thi de Lybske maatte love for dem og deres Allierede at betale til Kongen 30000 Rhinske Gyllden inden 12 Aar, og derforuden forbinde sig til at forlade det Svenske Forbund, og ingen Tilførsel at gjøre Sverrig, saa længe som Krigen varede mellem Rigerne. Disse Conditioner, som Stæderne syntes tilforn at være uheldige, bleve nu antagne med Glæde; thi Kongen havde ført denne Krig med saadan Wiisdom, at hans Riger imidlertid heller havde tiltaget end formindsket udi Velstand. De Wendiske Stæder derimod toge dagligen saaledes af, at de trueedes med Undergang, hvis de ikke havde erhholdet en hastig Fred. Hamborg alleene profiterede af disse Ulyligheder, og ved at sidde stille, tog mægtig til i Handel.

f/i

Efterat Kongen saaledes havde faaet disse mægtige Fiender af Halsen, fik han fri Hænder at agere mod Sverrig, og havde efter all Anseelse bragt samme Rige til Lydighed igien, hvis Guld havde gjort hans Dage længere. Men han døde Aaret derefter, og maatte overlade Executionen til hans Søn og Successor. Men, førend jeg skrider til denne berømmelige Konges Endeligt, vil jeg kortteligen fortælle, hvad merkværdigt imidlertid tildrog sig i Riget.

i/au

Kort efterat den Lybske Krig var bragt til Ende, Atholdt Kongen af Skottland om Hielp hos Kong Hans, efterdi han havde besluttet tillige med Frankrig at paaføre Engeland Krig. Men K. Hans, endskjønt han havde Skottland Obligation, saa kunde han dog ikke bevilge saadan Begiering, endeel, fordi Krig endda varede med Sverrig, endeel ogsaa, efterdi han stod udi Forbund med Engeland ligesaavel som med Skottland. Han raadete derfor til Fred. Dog, paa det han ikke skulde beskylde for Utraknemlighed, lovede han Kongen af Skottland Undsættning, hvis han selv blev overfalden udi sit eget Land. Denne hans Meening gav han tilkiende udi et Brev dateret Kiøbenhavn den 12 Jun. Aar 1512. Udi samme Brev klager han sig ogsaa over nogle Skottiske Fribyttere, som tilføiede hans Undersaattere stor Skade, og bad, at saadant maatte remederes (t). Man skrev iligemaade Dronningen af Skottland

i/

(t) Vid. lit. ad Reg. Scot. Hafn. 12 Junii 1512.

til, bedende hende at anvende sine Bønner paa at bringe hendes Herre fra sit Forsætt. Men intet kunde bevæge Kongen af Skottland at staae fra sit Forsætt; thi han faldt Aaret derefter ind udi Engeland, og blev selv slagen tillige med Kiærnen af hans Krijskhær udi det fatale Slag ved Floddsn.

Saa som paa samme Tiid arbejdedes paa et almindeligt Concilium, og derom var opvakt stor Tvistighed imellem Potentater, eskerdi nogle holdte med Paven, og vilde have saadant Concilium til Rom, andre derimod fulgte Kong Ludvig 12, som tillige med Keyser Maximiliano 1. havde berammet Piss, og, som de samme gjorde sig Umage at faae flere Potentater paa deres Side, blev til den Ende den bekiendte Pierre Corrier af Ludovico 12. dette Aar skicket til Danmark, begiærende, at Kongen vilde lade sit Riges Geistlighed møde til Piss. Men Kongen vilde ikke indvikle sig udi denne store Tvistighed, og foreslog et andet Middel, nemlig at holde det samme Concilium ved Rhinstrommen, hvortil de Tydske og Nordiske Geistlige med Beqvæmhed kunde møde. Han gav ogsaa denne sin Meening tilkiende ved sin Secretarium Johan Ulf, som dette Aar blev skicket til Rom. Hvad ellers denne Johan Ulf videre negotierede udi Rom, er ikke bekiendt, maaskee han paa samme Tiid har haft en Commission at ephæve Kirkens Baand, som hans Son Hertug Christian var falden udi formejdelst den haarde Medfart, han havde ladet see mod Bisp Carl af Hammer, hvorom videre skal tales udi Christiani 2. Historie; thi man seer, at den Pavelige Legat Thardus Gravius, som dette Aar kom til Danmark, løfede Hertugen efter Pavens speciale Ordre af Kirkens Band igien. Samme Pave Julius 2. foyede ogsaa Kongen udi at stadfæste de Friheder, som vare givne det saa kaldte Hellig Gøstes Huus udi Kiøbenhavn. Christianus 1. havde ladet samle de fattige, som laae alle vegne adspredde udi Staden, og for dem bygget et Huus, kaldet Hellig Gøstes Huus efter Modelle af det Hospital, han havde seet udi Rom, kaldet Saxia ab Urbe. Paa dette Huus Stiftelse erhvervede Kong Hans Confirmation af Pave Julio 2. og lod det videre forbedre, i det han lagde det Hospital udi Malmøe under det nye Kiøbenhavnske. Hvad videre, som Kongen ellers dette Aar forrettede kort for hans Dod, varjat forbedre Kiøbenhavns Universitet med flere

Fransoff
Gesant
skab.

Johan
Ulf skickes
til Rom.

o / i

/ a

/ i

/ ei

/ ei

/ /

1513.

fi
 flere Indkomster og formeere det med flere Lærere. Han lod ogsaa stifte 3 Franciscaner Klostere, et udi Kjøge, det andet udi Malmøe, og det 3die udi Halmsted. Men disse Klostere finge ikke lang Tid til at vore, efterdi Reformationen udi Dannemark fulgte saa hastig derpaa. Hvad de Svenske Sager angaaer, da gif det ud paa at beramme Moder, hvilke skulde holdes for at beramme andre Moder, og de igien at udnævne 12 Mænd af hvert Rige for at domme, eller rætttere at sige, for at beramme andre Moder igien; Saa at, naar alle disse Moder havde circulareret om, var det ikke andet end at begynde paa nye igien, hvor man sidst slap. Og saaledes var det tilgaaet udi denne Konges saavel som udi hans Hr. Faders heele Regierings Tid.

1513.

Udi efterfølgende Aar 1513, som var Kong Johannis sidste Regierings Aar, merkede Kongen ved sig selv, at hans Levetid lattede sig til Enden, hvorudover han gjorde sit Testamente, og legerede adskilligt saavel til sine Benner og Tjenere som til Kirker og Klostere. Da han havde gjort sit Testamente, og engang sad til Bords paa Kiøbenhavns Slott med sine Benner, blev han tilbragt en Almanak, som var nyligen kommen fra Tydskland, hvorudi stod, at en mægtig og navnkundig Potentat skulde ved Døden afgaae samme Aar. Da han horte saadant læse, sad han en lang Tid stille og grundede; men siden adspurte de Hossiddende, hvem de meenede den Potentat skulde være, som Almanakken truede med, og da de tiede dertil, sagde han: Jeg troer ikke, at det skulde betyde mig; thi jeg haaber, at GUD endnu sparer mig nogen Tid til at leve. Denne eftertænkkelige Tale slog han dog siden af med Skiemt og sagde til sin Son Hertug Christian, at Almanakken kunde ligesaa snart meene ham; thi Døden skaaner ikke meere Unge end Gamle; hvad ellers de mange Advarseler angaaer, som Hvitsfeld fortæller at være skeet for hans Død, dem vil jeg her ikke anføre, men henvise Læseren til bemeldte Auctor. Jeg vil her alleene lade mig nøje med at fortælle nogle andre Particulariteter.

Kongen havde Sædvane udi Freds Tider at reise fra een Province til den anden, for at høre Undersaaternes Klagemaal, og at domme udi Sager. Det hendte sig dette Aar, at, da han saadant havde

Præfagia
 for Kon-
 gens Død.

15
 12

for

forrettet udi Siælland, og vilde udi samme Erinde over til Fyen, havde med sig sin Son Hertug Christian, og sende af den Danske Adel, blev han paa Beltet overfalden af en hæftig Storm, som bragte ham udi Livs-fare. Da han omsider efter udstanden Fare kom til Nyborg, blev han staaende paa Bræen, vendte sig om til Habet og sagde: Far vel Belt! du har saaledes handlet med mig, at jeg ikke skiotter meget om at passere dig oftere, hvilke Ord de Høstaaende optog, som Advarseler om Døden. Kongen fortsat videre sin Reise igiennem Fyen til Jylland, kom til Ribe for at bivaane Lave Urnes Bispevielse. Men, da han tillige med Dronningen, Prinsken og nogle af Rigets Raad havde opholdt sig udi Bisp Jør Munks Huus, kom der en stor Vandflod i Staden af Veslerhabet, saa at ingen kunde komme hverken ud eller ind af Byen, hvorudover Kongen maatte blive stille liggende, ligesom han kunde have været beleiret af en Fiende, indtil Vandet faldt igien. Medens denne Vand-Flod varede gif Kongen, som da laae i den ældste Borgemeisters Huus, ofte ud i Dørren for at see, hvorledes Vandet tiltog og aftog. Engang vendte han sig til sine Folt og sagde: Den Hærrer, som er over alle Hærrer, og en Konge over alle Konger, hannem bør vi ære og tiene over alle Potentater i Verden; thi han kand uden Bøsse og Pille og anden Krigsrustning alleene ved et Element holde os indsluttede imod vor Billie, for ham maae vi allene give os fangne, hvilken være Lov, Sejer og Ære ævindeligen. Endeligen da Vandet faldt, begav han sig fra Ribe til Aalborg, hvor han ankom den 24. Januarii meget ilde tilpaf, efterdi hans Hæst var falden med ham paa Bejen i Franekier, og havde han udi samme Fald forrykt og stødte sine Lemmer. Han sandt derfor nodigt at staa sig noget til Hvile. Men 8 Dage derefter faldt han udi en Eygdom, som dagligen tog Overhaand, hvorudover han sagde til sine Dienere, at han merkede, det vilde blive hans Død. Disse Ord foraarfagede stor Graad og Bedrovelse over den heele Stad. Kongen allene var ved gott Mod, annammede Sacramentet, og beredde sig med Taalmodighed mod Dødens Ankomst. Endeligen, da han saae

P p p p p

Kongen
bliver 199.12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1513.
Hans For-
maning
og sidste
Tale til
Prindsen.

sit Timeglas at være udrundet, kaldede han sin Son Hertug Chri-
stian til sig, hvilken han udi Rigets Raads Overværelse gav mange
herlige Formaninger. Han raadede ham først at have Ghd for Dje-
ne, dernæst at holde Omgiengelse med got Folk og at følge deres, ikke løs-
se Folkes, Raad; (thi han havde merket, at Hertugen havde haft lige-
som Afstye for fornemne Folk, og fundet Behag udi gemeene Folkes
Omgiengelser.) Han bad ham holde Fred med sine Naboer, sær de
Vendiske Stæder, og formanede ham ikke at forlade sig paa Svoger-
skab og fremmede Forster; thi han selv havde forladt sig paa deres
Hielp, men fundet mindre end han havde troet. Han bad ham for-
lade sig paa Ghd, og at have Tillid til ærlige Danske Mænd, blant
hvilke han i sær recommenderede Bisp Ove Bilde. Han raadede
ham at overtale samme Bisp til at blive fremdeeles hans Canceler,
men han sagde: jeg troer neppe, at han skal gjøre det, dog
beed ham for min Skyld at blive det, hvis han ikke vil blive
det for din Skyld. Videre formanede han Hertugen til at ære Ri-
gets Stænder, og at lade Lob og Ætt være saavel for Fattige som for
Rige, og at bruge Landets Indbyggere frem for Fremmede udi Krig
og Fred. Han recommenderede sine gamle troe Tjenere, og bad, at
de maatte blive aflagde efter deres Meriter. Endeligen, efterat han
havde underviist ham i alt det, som udfodres til et lykksaligt Regimente,
tog han Afsted med ham. Denne Tale og disse Formaninger har
jeg holdet fornødent omstændigen at anføre, efterfom de synes lige-
som at have tilkiendegivet en Prophetisk Geist hos Kongen, med min-
dre man vil sige, at han allerede af sin Sons Inclinationer havde
kiendet, hvad han fordte i sin Skiold, og hvilket Regimente man un-
der ham kunde vente, hvis han vilde følge sin Naturell.

Efterat Kongen havde taget Afsted med alle Menneſker, døde
han den 21. Febr. om Aftenen mellem 9 og 10 udi hans Alders 58 Aar,
efterat han havde regieret udi 32 Aar. Hans Lig blev ført til Fyen
og begravet udi Graabrødre Kirke i Odense. Han var en Herre
temmelig høy af Væxt med et bredt og tykt Liv og Bryst, trind af Ans-
igt, og havde et velſkikket Legeme. Ingen Konge var meere Forgerlig
udi Omgiengelse og Klædedragt; thi man kunde ikke paa Klæderne
kille ham fra andre. Hans Drik var ogsaa mestendeel Dansk Oll,

Hans Dod
og Cara-
ctere.

og hans Spise var tarvelig og borgerlig, og gjorde han sig en særdees
 les Ære af at leve efter Landets Skikke og gamle Moder; Saa at han
 derudover af mange bliver anseet som en simpel og eenfoldig Herre.
 Men under saadan Simplicitet ligger ofte den største Stats Visdom
 forborgen, saasom en Konge ved intet meere indtager Undersaatternes
 Hjerter, end ved at lade see, at han elsker og finder Behag udi Landets
 Skikke, Sædvaner og Sprog; og contribuerede det samme ikke li-
 det til den særdeelses store Kierlighed, Nationen bar for denne Konge.
 Han var gemeentligen en alvorlig Herre, og havde undertiden store Ans-
 stod af Melancholie, hvorudi hans Son Christianus 2. slægtede
 ham; dog var han derhops altid tækkelig, var ogsaa lystig udi Sels-
 skab, og fandt Behag udi Sang og Spill, saa at det er udfist, siger
 den Danske Herremand, som har skrevet hans Historie, om han var
 meere beleven end alvorlig; thi han vidste udi alting at gaae en Mid-
 del Vej og at holde Maade, hvorudover hans Mundheld var:
 Jeg vil at min Undermand ikke skal være bange for mig,
 og at min Overmand ikke skal foragte mig (u). Paa hans
 simple og borgerlige Levemaade gives adskillige Exempler, sær det
 te: at han lod Dronning Christina, da hun kom fra Sverrig, pro-
 ducere Attester fra Raadet og Dyrigheden om hendes stikkelige For-
 hold i Sverrig; item, at han lod sætte Prins Christian udi en als-
 mindelig Borger-Skole hos en Skolemester udi Staden, som han
 betalede Ugentligen for sin Sons Kost og Lære. Paa hans Skiemts-
 somhed og familiere Umgjengelse med hans Ministrer er et besynder-
 ligt Exempel det, som tilforn er anført om Otto Rud.

Af dette Portrait skulde man kunde giøre sig Idée om denne
 Konge, at han var en simpel og eenfoldig Herre; og, at han af Na-
 turen var dannet heller til at være en god Borger end en Konge.
 Men han var med alt dette baade Statsmand og General; thi han
 overlagde sine Sager med Visdom, og udførte dem med stor Hur-
 tighed, saa at de Svenske, saavel som de Vendiske Stæder aldrig udi
 nogen Konge havde haft farligere Fiende; thi man kand siige, at
 han ikke alleene var en god Mand men endogsaa en stor Konge, ja
 den

P p p p p 2

1513.

7/9
 /i
 /9
 /9
 /9
 /i
 /i
 fen af de største og vældigste, Danmark nogen Tid har haft. Derfor var ogsaa Riget i temmelig Ansæelse under hans Regiering, og florerede baade udi Magt og Velstand. Han havde bragt sin Krigs Magt udi stor Reputation, og satt sin Flode i bedre Stand end den nogen Tid havde været; thi Historien vidner, at der aldrig havde været seet slige Skibe udi Øster-Søen, som de han lod bygge. Derfor var han ogsaa udi sin heele Regierings Tid formidabel for sine Fiender, og stedse lykkelig, naar jeg undtager det store Nederlag udi Dytmarcken. Det, som særdeeles var at berømme hos denne Konge, var, at endskjønt han var af de skarpsindigste Hoveder udi Riget, og saa havde saadan Kundskab i Stats Sager, som han selv, saa sluttede han dog aldrig noget af Vigtighed, førend han havde hørt sit Raads Bestænkning fra den Øverste til den Nederste. Hans Marine var at erpedere fremmede Gesandtere, saa snart som mueligt, saasom han sandt det ikke tienligt, at de skulde ligge længe og udforske Landets Bestaffenhed; og, hvorvel han var særdeeles borgerlig udi Klædes-Dragt, saa dog, naar han enten tog imod saadanne Gesandtere eller han skulde blive baane nogen Høytidelighed, var han prægtig klædt i en lang siid Gyldestyffes Kiøle, som gik ham ned til Skoene. Kort at sige: Kong Hans var en af de vældigste Regenter og tilligemed en af de oprigtigste og ærligste Mænd udi hans Tid. Han holdt fortroelig Venstabs med adskillige fremmede Riger, sær Frankrig, Engeland og Skottland, ja det Venstabs gik saa vidt, at Kongerne af Frankrige og Skottland foreskaffede mange til Erkebispelig Værdighed paa hans Recommendationer. Der var aldrig større Overskudighed af Korn og Levnets Midler udi Riget end under denne Konge. Dette forarsagede, at da Handelen udi den Vendiske Krig med de Østersøiske Stæder blev forbuden, adskillige Klagemaal af Undersaatterne indkomme, foregavende, at Landets Producter, som de havde udi saadan Overskud, laae og fordervedes for dem, eftersom de ikke kunde afhænde dem til Hanses Stæderne. Men Kongen pleyede da at afviise de Klagende med saadant Svar: Bringer til mine Proviant-Huuse, hvad I have at selge, og ikke kand blive af med. Der skal I strax faae Betaling i reede Penge. Et synderligt Beviis paa, udi hvilken Velstand Riget, endogsaa udi Krigs Tider, var under denne for-
 use

nustige Regiering. Evende Ting legges ham dog til Last, først, at han lod henrette en Rente. Skriber uden tilstrækkelig Beviis om hans Misgjerning: Dernæst, at, da Rigets Hofmester, Poul Laymand, blev myrdet af tvende Herremænd, lod han ikke alleene saadant Mord blive ustraffet, men endog i visse Maader approberede det; som tilforn er antegned. I det øvrige var han et Munster paa Guds frygt, Fersstand, Ydmyghed og Oprigtighed, af hvilke hans egne Ziender selv, de Evendffe, rosende ham.

Hans Dronning var Christina, Churførst Ernesti Dotter af Sachsen, med hvilken han avlede 3 Børn, 2 Sønner, Christianum, som succederede ham i Regieringen, og Franciscum, som døde af Pest, og en Dotter, nemlig Elisabeth, som fik Margræv Joachim, Churførst af Brandenburg. Samme Elisabeth havde selsomme Fata; thi hun af ubekjendte Marsager forlod sin Herre, og opholdt sig lange landflygtig udi Sachsen og kom ikke meere til Brandenburg igien, førend hendes Son kom til Regieringen (x). Hammelman udi hans Oldenborgske Kronike (y) citerer ellers en gammel Sächsiff Historie, som mel-der om 2 andre Kong Hanses Sønner, nemlig: Johan og Jacob, men ingen anden Skribent taler derom.

Hans
Dronning
og Børn.

Gra denne Konges Tiid kand regnes en nye Periodus udi den Danske Mynt, eftersom da allerførst begyndtes at slaaes adskillige gangbare Solv-Stykker større og mindre. De saa kaldte Hanses stadske Mark, som allerførst bleve slagne i 506, begyndte da ogsaa her at komme i Brug; thi, endskiont der tilforn tales om adskillige Slags Penge, som lodige Mark, Mark i Penninge, Skilling, Groter Dre, Draugh 2c., saa bestode dog de samme ikke udi myntede eller slagne Penge-Stykker, men allene udi blotte Navne eller Bereigning af Penges Værdi, nummis computatitiis non factis; thi der bleve i gamle Dage alleene slagne smaa Stykker af sen Vægt og Caliber, hvilke smaa

Montens
Eilstand
under den-
ne Kenge

P p p p p 3

Styl

(x) Hvitt. siger, det kom deraf, at hun antog Reformationen, hvilket ikke kand være; thi Churførsten selv havde antaget den. Lischander tværtimod siger, at hun kunde ikke lide Reformationen, hvilket ey heller kand være rigtigt; thi i saa Maade havde hun ikke flygtet til Johan Friderich af Sachsen, som var Lutheri største Beskytter.

(y) Hamelm. Oldenb. Chron. pag. 218.

1513.

Stykker kaldtes Penninge (denarii) saa at en Mark eller Skilling var ikke andet end en Bereigning af et vist Talslige Penninge, lige som et Pund Sterling udi Engeland er ikke slagne Stykker, men alleene slagne Stykkers Vægt eller Beregning. De Vendske Stæder Lybek, Hamborg, Bismar og Lüneborg, lode allerførst Anno 1506 slaae Mynt under det Navn af Mark, og, i Steden for de saa kaldte Penninge eller Denarii, lode de slaae Skillinge, lagde 16 slige Skillinge til hver Mark, og, saasom det var de slagne Lybske Markes Tilstand, lode bemeldte Stæder sætte paa samme Mynt: Status Marcæ Lubecensis 1506, og kaldes samme Mynt af Hvitfeld Stædernes Mark. Kong Hans lod slaae samme Solv-Stykker ligemed dem, som vi nu kalde Dalere, hvorudover nogle af Bildfarelse have holdt for, at Hoistbemeldte Konge lod slaae de første Dalere eller Rigsdalere. Men det Ort Thaler eller Joachims Thaler blev ikke bekiendt, forend 1519, og Kong Hans døde 1513. Hvad Navn ellers samme Stykker fordte, er ubekiendt. Udi Keyser Ferdinandi Mynte-Ordning af Anno 1559 blivde alleene kaldne Solv-Stykker, og tales om under det Navn af Dännemarkliske gantz Silberne Stück den Thaler an ihre Grösse gleich. Ellers holdes der for, at denne Konge lod først sætte Mars Tall paa Mynten; thi paa en stor af ham slagen Guld-Penge findes det Mars Tall 1496. Det synes ellers, at den Romerske Religion under denne Konge har begyndt noget at vakle; thi en af de Tidens Skribentere tilskriver den Dytmar skel Mytke dette, at mange af de Danske og Holstenske Herrer vare hengivne til Johan Huffsens Lærdom (z).

Hvad Lov og Rætt angaaer, da toruden den Handsæstina som blev udstedt 1488, udgav han Stads Retten, som findes i Manuscript paa adskillige Stæder, men endnu ikke er trykt. Der fandtes ogsaa en Soe-Rætt udi Resenii Bibliothæque, som Mars-Tallet vidner at være Kong Johannis, men Historien taler intet derom. Blant hans Forordninger var denne den synderligste, at Skioget skulde bære Huer af 2 slags Farver paa deres Hoveder, paa det at de kunde kendes fra andre ærlige Folk. Endeligen, saasom denne Konge var en

Hans Love
og Forord-
ninger.

(z) Maauser, Skibyent.

særdeles Elsker af lærde og habile Mænd, saa fandtes deraf mange udi
 hans Tid. Blant dem var Jens Andersen Beldenaf Biskop udi
 Odense; som Kongen brugte udi adskillige vigtige Forretninger.
 Han var en Skoemagers Søn, fød udi Nalborg Stift i Borglum,
 men blev holdt til Studeringer i sin Ungdom. Sine Studia fort-
 satt han til Mersburg, hvorpaa han blev Skolemester, og siden reis-
 fede til Italien. Efterat han havde opholdt sig nogen Tid udi
 Italien, kom han til Dannemark, og blev af Kongen brugt
 udi adskillige vigtige Forretninger og Legationer, blev omfider
 Kongens Secreterer, og endeligen aflagt med Svæns Bispe
 Stuel (a). Han var en særdeles listig Mand; Om hans For-
 sølgelse under Christiani 2. Regiering skal tales i samme Kon-
 ges Historie. Ove Bilde, hans Canceleer, som siden blev Bisp u-
 di Nørhus, og som Kongen frem for andre recommenderede sin Søn.
 Bisp Carl af Hammer udi Norge, paa hvilken Kongen meest forlod
 sig udi Norge, formedelst hans Forstand og Troeskab. Om hans
 Forsølgelse og Fængsel skal ogsaa tales udi Christiani 2. Historie. Ot-
 to Rud, som Kongen ikke mindre ærede formedelst hans Tapperhed
 end elskede formedelst hans Skiemt og behagelige Umgængelse. Sø-
 ren Norbyen af de største nordiske Helte, om hvis Bedrifter herester
 skal tales. Bisp Glob, som fast alleene negotierede den Svenske Fred,
 hvorved Rigerne igien bleve foreenede, og som berømmes ikke mindre af
 Forstand end Politesse (b). Hertil kand ogsaa regnes tvende Fremme-
 de, nemlig Jorgen Gleng, som commanderede den store Garde og
 Anders Bartum den navnkundige Skottske Fribytter. Man seer saa-
 ledes, at Dannemark aldrig fattes store og habile Mænd, naar Na-
 tionen ved Belønninger opmuntres.

Blant anseelige Danke og Holsteenere, som storerede udi denne
 Konges Tid, kand ogsaa regnes Albertus Krummedige; thi, endstiont
 den samme var Biskop udi Lybek, og i den Henseende ikke dependerede
 af Riget, som var han dog en fød Kongelig Underfaatt, og stedse efter
 sin Promotion til Stiftet lod sig bruge udi Kongelige Forretninger,
 var ogsaa de Danke Konger saa tilgedan, at han dersover lastes udi
 den Lybke Kirke Historie. Derom taler Crantzius (c) som levede paa de
 Tid

Berømmel-
 lige Mænd
 under dette
 Konge.
 Jens Bel-
 denaf.

Ove Bilde.

Bisp Carl
af Hammer.

Otto Rud.

Bisp Glob.

Albertus
Krumme-
dige. | i

| u

Tid

(a) Chr. Episc. Othinicns.

(b) Miss. Skibyensf.

(c) Crantz. Metrop. l. 12. c. 4.

1513.

Ziſder, og kiendte ham, ſaaledes: Efter Arnolds dumd blev Albertus Krumm medige Biſkop udi Lybek. Den ſamme var Kongen af Danmark meget tilgedan; og derfor var den Lybſke Kirke til Beſværing: Thi han forrettede Kongelige Legationer paa ſin egen og Kirkens Bekoſtning. Og, ſaaſom han ſtedſe havde været vant til Stats Sager, ſaa kunde han ikke holde ſig fra verdſtlige Forretninger. Han var en habile, belevet og ſærdeles prægtig Mand, hvorudover han efterlod Etiftet udi Gield af 20000 Mark. Saa at han har efterladt ſig Navn og Juhukommelle hos Poſteriteten formedelſt ſin Forſtand og Dyder; men allermeelt hos ſine Creditorer formedelſt de mange laante Penge.

Kong Johannes haver ellers haft den Lykke, ſom ingen af hans Formænd, at hans Historie har i ſær været beſkreven, nemlig af en kær dansk Herremand ved Navn Roſafontano, ſom levede kort efter de Ziſder, og vidner, at have bygget ſine Historier paa de Memoires, ſom ſamme Konges Secretaire efterlod ſig, ſkiont ſamme Secretaire ikke nævnes.

